4-d
21 M

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
2 B
15

6. 4. d. 21

VIII a 2579 b

PRISCIANI GRAMMATICI CÆSARIENSIS LIBRI OMNES.

De octo partibus orationis XVI. deq; cõſtructione earundem II.

De XII. primis Aeneid. librorum carminibus.

De accentibus tam nominum quàm uerborum.

De ponderibus & menſuris.

De praeexercitamentis rhetor. ex Hermog.

De uerſibus comicis.

Rufini item de metris comicis & oratorijs numeris.

Pertinet ad Bibliothecã S. Francisci Transtyberim. 1714.

Acceſsit Rerum & uerborum copioſus INDEX.

BASILEAE, PER HAEREDES Nicolai Bryling. 1568.

AD LECTOREM.

GRammaticam eſſe, uel Quintiliani teſtimonio, ſtudioſe le-
ctor probè noſti, quæ niſi cæterarũ artiũ fundamẽta fide-
liter iecerit, quicquid ſuperſtruxeris, facile corruet. Fideli
ter nimirum fundamenta iacimus, ſi ad perpẽdiculũ & collinea-
menta celebris architecti ſtructurã demittamus. nec eſt ut ruinã
formidemus, ſi firmo ſtabiliq; fũdamento incũbens, ædificiũ legi
timis interſtitijs, concinnaq; parietũ mole ſenſim aſſurgat. Bona
pars ſtudioſorũ electiſsimã ætatis noſtræ portionẽ, grãmaticæ
ergaſtulo abſumimus, & muſsitare (quod in epigrãmatis Græcis
eſt) οὐ παύομεν, πτώσεις, συνδέσμους, σχήματα, συζυγίας.
Erigimus ſtructurã, ſed quæ uel hinc propẽdet ac nutat, uel inde
ſublabitur, ad docti præceptoris gnomonem minimè collocata.
Accimus magiſtros, qui ex quibuslibet lacunis, putidis nonnun-
quam & feculentis grammaticæ rudimenta tumultuario exant-
lata nobis diuendũt. Diſcipuli eſſe percupimus Gorgię illius Le-
ontini, qui (modò Ariſtoteli creditur) rhetoricã ſeſe docturum
pollicitus, uarias quidem orationũ ſpecies, & diuerſa paradei-
gmata propoſuit exhibuitq; auditorib. nullis tamẽ interim cõfi-
ciundæ orationis, neq; traditis præceptis, neq; cõmõſtratis linea
mentis. Auerſamur ueteres grãmaticos, perinde ac eos qui Ce-
thegis, qui Curijs, qui Fabricijs, qui Horatijs etiã illis trigeminis
loquẽdi normã, hoc eſt, ætatis ſuę hominib præſcripſerũt. At bo
ne Deus, quid nã in neotericorũ grammaticorũ flexuoſis riuulis
admirabũdi perrimamur, quod apud uetuſtos, nõ purius, nõ defeca
tius, nõ pẽſiculatius obſeruatũ inuenire licebit? Quid hoc æuum
noſtrũ, à portẽtoſis barbariei a ſtib. tametſi auſpicato, ingẽti tñ
ſudore, uix tandẽ enatãs, uicturis literis cõmẽdare poteſt, quod
priora illa ſecula, nulla barbarie cõſpurcata, nulla cõuulſa ſtri-
biligine, nõ copioſius, nõ felicius, nõ ordinatius reliquerũt po-
ſteritati? Inter grãmaticos, quorũ ætas à noſtro ſeculo remoti-
or eſt, illuſtris planè & famigeratus eſt Priſcianus Cæſarienſis,
quo uno, ut neminẽ uberius, ita quoq; eruditius grãmaticę mu-
nia pertractaſſe facile cõperies. Grãmaticæ negociũ ab ouo (ut fe-
runt) orditur: & de literis, de ſyllabis, de partibus orationis, de
ipſa orationis cõpoſitura, oẽm tibi ſcrupũ adimẽs, ad umbilicũ
luculẽta declaratione perducit. Si eorũ, quæ grãmatici aſſerũt,
teſtimonia expectes, nemo plures, nemo uetuſtiores, nemo fideli
ores, nemo incorruptiores, nemo deniq; teſtes affert honoratio
res: Si ration. mouearis, ecquis rões aut ſubtilius excogitat, aut
deſcribit exquiſitius, aut appoſitè magis ptractat? Porrò de lite
rarũ indole, de ptib. orationis, quo ſcilicet modo, ſignificãdo diſ-
ſideant, de conſtructionũ ſegmentis, quaſdam dubitationũ mi-

AD LECTOREM.

autias, nõ minori acrimonia quàm ſcrupuloſa diligentia jntantũ perſecutus eſt, ut ſint, qui modos ſignificandi, cõſtructionũ labyrinthos, & id genus alia nugarũ mõſtra, ab hoc authore quanquã non prognata, nõnihil tamen fota & enutrita arbitrentur. Verũ (ut mea fert opinio) dum illi nugarũ mangones, ab huius tã pręclari autoris ſulco deerrarẽt, prolapſi ſunt in deuia: & dum caſtã atq; preſſam intelligentiã autoris aſſequi non poſſent, factũ eſt ut pro dilucidis obſcura, pro ueris ambigua, pro ſinceris impura, pro neceſſarijs ſuperuacanea nobis obtruderẽt. In cõfeſſo eſt, neminẽ confinia Græcanici ſermonis cũ Latino, uel accuratius obſeruaſſe uel indicaſſe fidelius. Sunt, quibus uiſum eſt, ijs qui hoc ſęculo Gręca aut interpretãdo, aut profitẽdo floruerũt, nõ tam Gazas, Chryſoloras, Guarinos, Demetrios, Laſcaras, & uniuerſam Gręcorũ claſſem profuiſſe, quàm unicũ Priſcianum. Hic enim, dum Græcorũ conſtructionẽ cum Latina compage cõmittit, non tã auribus quæ ſegnius irritantur quàm fidelibus oculis conſulit: & perinde ac in triuijs Mercurius, palàm indicat, qua conueniant, qua itẽ parte diſsideant orationes, hinc Græcis, inde Latinis magis peculiares. Quod ſi amice lector tibi deeſſe nolis, ſi tum Gręca, tum Latina penitus introſpexiſſe libitum ſit, hunc autorẽ coeme, euolue, perlege, & ſubinde repetita lectione, familiarem tibi redde. Videbis planè nitidum, qui multis iam annis fœdo neglectu ſqualuit: animaduertes caſtigatum, quẽ bis mille erroribus, atque eo amplius miſerè dilaniatum doluiſti: experieris integritati, quoad fieri potuit, diligẽter reſtitutũ; à quo luxaris ſentẽtijs, uiolata orationis ſutura, partim Gręcis expũctis: partim ignoto charactere obrutis, uel craſſa inſcitia temeratis, manco, mutilo, diſcerpto, cõfoſſo, atq; planè exangui hactenus abhorruiſti. Tantas hic tibi grãmaticæ opes ſufficiet, ut ampliores etiã indagare piguerit, niſi fortaſſe uelis (quod ille ait)

μετὰ γραμματικοῦς βαρυμόχθους,
βουλευτὰς νεκύων εἰς ἀΐδην ἰέναι. Vale;

Ar. Veſ.

Εἴ σὺ γραμματικοῦ βούλει καθαροῖο νοῆσαι
κ' ἀψευδεῖς κανόνας, παντοδαποῦς τε λόγους,
βίβλον ἀναγνῶθι ταύτην. καὶ κάτθεο θυμῷ,
ὧν κομιδῇ βίβλος καρποφοροῦσα γέμει.
ἃ δ' ἐν ποικίλαις ἄλλοι σελίδεσσι δίδαξαν,
τῇδε συνεπλάσω βιβλίῳ οὐδὲν ὁρᾷς

IVLI.

IVLIANO CONSVLI AC PATRICIO PRISCIANVS S. D.

Q Vum omnis eloquētiæ doctrinā, & omne ſtudiorū genus ſapiētiæ luce præfulgēs, à Græcorum fontib. deri
uatū, Latinos proprio ſermone inuenio celebraſſe, &
in omnib. illorū ueſtigia liberalibus cōſecutos artib. uideo: nec
in his ſolū quæ emēdatè ab illis ſunt ſcripta, ſed etiā quoſdā erro
res eorū, amore Græcorū doctorū deceptos imitari, in quib. ma
ximè uetuſtiſsima ętas grāmatica in arte arguitur peccaſſe: cuius
autores quāto ſunt iuniores: tāto perſpicaciores, & ingenijs floru
iſſe, & diligētia ualuiſſe omniū iudicio cōfirmatur eruditiſsimo
rū. quid enim Herodiani artib. certius? Quid Apollonij ſcrupulo
ſis quæſtionib. enucleatius poſsit inueniri? Cū igitur eos omnia
ferè uitia, quæcūq; antiquorū Græcorū cōmentarijs ſunt relicta
artis grāmaticæ, expurgaſſe cōperio, certiſq; rationis legib. emē
daſſe: noſtrorū autē neminē poſt illos imitatorē eorū extitiſſe,
quippe in negligentiā cadētib. ſtudijs literarū, propter inopiam
ſcriptorū: quāuis audacter, ſed non impudēter, ut puto, conatus
ſum pro uiribus, rē arduā quidē, ſed officio profeſsionis nō inde
bitā, ſupranominatorū præcepta uirorū, quæ cōgrua ſunt uiſa,
in latinū trāsferre ſermonē: collectis etiā omnib. ferè, quæcunq;
neceſſaria noſtrorū quoq; inueniūtur artiū cōmētarijs grāmati
corū: quod gratū fore credidi tēperamentū, ſi ex utriuſq; linguę
moderatorib. elegātiora in unū coeant corpus, meo labore faci
ente. Quia nec uituperādū me eſſe credo, ſi eos imitor, qui princi
patū inter Graios ſcriptores artis grāmaticæ poſsidēt, quū uete
res noſtri in errorib. etiā, ut dictum eſt, Grecos ęquiparantes, ma
ximā tamē laudē ſunt conſecuti. Exemplum etiā proponere pla
cuit, ne pigeat alios etiā à me uel ignorātia fortè prętermiſſa, uel
uitioſe dicta (nihil enim ex omni parte perfectū in humanis inuē
tionib. eſſe poſſe credo) ſua quoq; induſtria ad cōmunē literato
riæ profeſsionis utilitatē cōgrua rationis proportione uel adde
re uel mutare tractātes. Nanq; feſtinantius quàm uolui hos edere
me libros cōpulerūt, qui alienis laborib. inſidiantes, furtimq; &
quaſi per latrocinia ſcripta ab alijs ſurripiētes, unius nominis ad
titulū pertinētis infanda mutatiōe, totius operis gloriā in ſe trāſ
ferre conantur. Sed quoniā in tanta operis materia, impoſsibile
eſt aliquid pfectū breuiter exponi, ſpacij quoq; ratiōe pene, quā
tū ad Herodiani ſcriptorū pelagus, & ad eius patris Apollonij
ſpacioſa uolumina, meorū cōpēdioſa ſunt exiſtimanda ſcripta li
brorū. huius tamē operis tę hortatorē ſortitus, iudicēque quoq; facio
Juliane cōſul ac patricie, cui ſummos dignitatis gradus ſumma ac
quiſiuit in omni ſtudio ingenij claritudo, nō tantū accipiēs ab ex
... celſis

celſis gradibus honorum precij quantũ illis decoris addens tuũ, cuius mentẽ tam Homeri credo quàm Vergilij, anima conſtare: quorum uterq; arcem poſsedit muſicæ, te tertium ex utroq; cõpoſitum eſſe ego confirmans, quippe non minus Græcorũ quàm Latinorum in omni genere doctrinæ præfulgentem.

Tibi igitur hoc opus deuoueo omnis eloquentiæ præſul, ut quantamcunq; mihi Deus annuerit ſuſcepti laboris gloriã, te comite qua ſi ſole quodam dilucidius creſcat. Titulos etiam uniuerſi operis per ſingulos poſui libros, quo facilius quicquid ex eis quæratur, diſcretis poſsit locis inueniri.

Primus liber cõtinet de uoce & eius ſpecieb. De litera, quid ſit litera. De generib. eius & ſpecieb. De ſingularũ poteſtate q̃ & in quas trãſeũt p declinatiões & cõpoſitiones partiũ orationis.

Secundus de ſyllaba: quid ſit ſyllaba: quot literis conſtare poteſt, & quo ordine, & quo ſono. De accidentibus ſingulis ſyllabis. De dictione: quid ſit dictio: quæ eius differentia ad ſyllabam. De oratione: quid ſit oratio: quot ſunt eius partes: de earũ proprietate & ordinatione. De nomine: quid ſit nomen. De accidẽtibus ei: quot ſunt ſpecies propriorũ nominũ: quot appellatiuorũ: quot adiectiuorũ: quot deriuatiuorũ. De patronymicis, quot eorũ formæ, quomodo deriuantur & quibus primitiuis. De diuerſis poſſeſsiuorũ terminationibus, & eorũ regulis.

Tertius de cõparatiuis & ſuperlatiuis, & eorũ diuerſis extremitatib. ex quib. poſitiuis, & qua ratione formantur. De diminutiuis, quot eorũ ſpecies, ex quib. declinationib. nominũ, quomodo formantur.

Quartus de denominatiuis & uerbalib. & participialib. & aduerbialib. quot eorũ ſpecies, ex quib. primitiuis, quõ naſcũtur.

Quintus de generibus dignoſcendis per ſingulas terminationes. De numeris, de figuris, & earum compage. De caſu.

Sextus de nominatiuo caſu per ſingulas extremitates omniũ nominũ, tam in uocales quàm in conſonantes deſinentiũ per ordinem. De genitiuorum tam ultimis quàm penultimis ſyllabis.

Septimus de cęteris obliquis caſibus, tam ſingularib. quàm pluralibus.

Octauus de uerbo, & eius accidentibus.

Nonus de regulis generalibus omniũ cõiugationũ, & præterito perfecto primæ & ſecundæ coniugationis.

Decimus de præterito perfecto tertię cõiugationis & quartę.

Vndecimus de participio.

Duodecimus & tertiuſdecimus de pronomine.

Quartuſdecimus de præpoſitione.

Quintuſdecimus de aduerbio, & interiectione.

Sextuſdecimus de coniunctione.

Septimuſdecimus & decimuſoctauus de Conſtructiõe ſiue ordinatione partiũ orationis inter ſe in cõtextu orationis eiuſdẽ.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER PRIMUS.

DE VOCE.

PHiloſophi definiunt uocem eſſe aerem tenuiſsimũ ictum, uel ſuum ſenſibile aurium, id eſt, quod propriè auribus accidit. Et eſt prior definitio à ſubſtantia ſumpta: altera uerò à notione, quam Graeci ἔννοιαν dicunt, hoc eſt ab accidentibus. Accidit enim uoci auditus quantũ in ipſa eſt. Vocis autem differentiæ ſunt quatuor, articulata, inarticulata, literata, illiterata. Articulata eſt quæ coarctata, hoc eſt, copulata cũ aliquo ſenſu mentis eius qui loquitur, profertur. Inarticulata eſt cõtraria, quæ à nullo proficiſcitur affectu mentis. Literata eſt quæ ſcribi poteſt. Illiterata quæ ſcribi non poteſt. Inueniuntur igitur quædã uoces articulatæ, & quæ ſcribi poſſunt, et intelligi, ut Arma uirumq; cano. Quædam quæ non poſſunt ſcribi, intelliguntur tamen, ut ſibili hominũ & gemitus: hæ enim uoces quamuis ſenſum aliquem ſignificent proferentis eas, ſcribi tamen non poſſunt. Aliæ uerò ſunt, quæ quamuis ſcribantur, tamen inarticulatæ dicuntur, cùm nihil ſignificent, ut coax, cra. Hæ enim uoces quanquam intelligimus de qua ſint uolucre profectæ, tamen inarticulatæ dicuntur, quia uox (ut ſuperius dixi) inarticulata eſt, quæ

Pertinet ad Bibliothecã S. Franci Transtyberim 1714.

quæ à nullo affectu mentis proficiſcitur. Aliæ ſunt inarticulatæ & illiteratæ, quæ nec ſcribi poſſunt nec intelligi, ut ſtrepitus, mugitus, & his ſimilia. Scire autem debemus, quod has quatuor ſpecies uocum perficiunt quatuor ſuperiores differentiæ generaliter uoci accidentes, binæ per ſingulas inuicem coeuntes. Vox autem dicta eſt uel à uocando, ut dux à ducendo, uel ἀπὸ τοῦ βοάω βοῶ, ut quibuſdam placet.

DE LITERA.

Litera eſt pars minima uocis compoſitæ, hoc eſt uocis quæ conſtat compoſitione literarum: minima autem, quantum pertinet ad totam comprehenſionem uocis literatæ: ad hanc enim etiam productæ uocales breuiſſimæ partes inueniuntur: uel quod omnium eſt breuiſſimum eorum quæ diuidi poſſunt, id quod diuidi nõ poteſt. Poſſumus & ſic definire: Litera eſt uox, quæ ſcribi poteſt indiuidua. Dicitur autem litera uel quaſi legitera, eo quòd legendi iter præbeat: uel à lituris (ut quibuſdam placet) quòd plerunq; in ceratis tabulis antiqui ſcribere ſolebãt, & poſtea delere. Literas aũt, etiam elementorum uocabulo nuncupauerũt, ad ſimilitudinem mundi elementorum. Sicut enim illa coeuntia omne corpus perficiunt: ſic etiam hæc coniunctæ, literalẽ uocẽ quaſi corpus aliquod componunt, uel magis uerè corpus. nã ſi aer corpus eſt, & uox quæ ex aere icto conſtat, corpus eſſe oſtenditur: quippe cũ & tangit aurẽ, & tripartito diuiditur, quod eſt ſuum corporis, hoc eſt in altitudinẽ, latitudinẽ, longitudinem, unde ex omni parte poteſt audiri. Præterea tamen ſingulæ ſyllabæ altitudinem quidem habent in te-

nore

nore, craſſitudinem uerò & latitudinem in ſpiritu, longitudinem in tempore. Litera igitur eſt nota elementi, & uelut imago quædam uocis literatæ, quæ cognoſcitur ex qualitate & quãtitate figuræ linearum. Hoc ergo intereſt inter elementa & literas, quòd elementa propriè dicuntur ipſæ pronunciationes, notæ aũt earũ literæ. Abuſiuè tamen & elementa pro literis, & literæ pro elementis uocantur. Cum enim dicimus non poſſe conſtare in eadem ſyllaba r ante p, non de literis dicimus, ſed de pronunciatione earum. nam quantum ad ſcripturam, poſſunt coniungi; non tamen etiã enunciari, niſi poſtpoſita r, ut princeps. Sunt igitur figuræ literarum quibus nos utimur 23. Ipſæ uerò pronunciationes earum multo ampliores. Quippe cum ſingulæ uocales denos inueniantur habentes ſonos, uel plures, utputa a, litera breuis quatuor habet ſoni differentias, cum habet aſpirationem, acuitur uel grauatur: & rurſus cum ſine aſpiratione acuitur uel grauatur; ut habeo habemus, abeo abimus. Longa uerò eadem ſex modis ſonat, cùm habet aſpirationem, & acuitur uel grauatur, uel circunflectitur, ut hámis hàmorum hâmus. Et rurſus cum ſine aſpiratione, acuitur, uel grauatur, uel circunflectitur, ut âræ ararum ára. Similiter aliæ uocales poſſunt proferri. Prætereatamen i & u uocales, quando mediæ ſunt, alternos inter ſe ſonos uidentur confundere, teſte Donato. i, ut uir. u, ut optumus. Et i, quidem quando poſt u, conſonantem loco digamma F, functam Aeolici ponitur breuis, ſequente d, uel m, uel r, uel t, uel x, ſonum y, græce uidetur habere, ut uideo, uim, uirtus, uitium, uix. V autem quamuis

 con-

contractum, eundem tamen ſonum, hoc eſt y, habet, inter q, & e, uel i, uel æ diphthongum poſitum, ut que quis quæ. Nec non inter g, & *eaſdem uocales, cum in una ſyllaba ſic inuenitur, ut pingue, ſanguis, linguæ: in conſonantibus etiam ſunt differentiæ plures, tranſeuntium in alias conſonantes, & non tranſeuntium: quippe diuerſæ ſunt poteſtatis.*

DE ACCIDENTIBVS LITERAE.

A*Ccidit igitur literæ nomẽ, figura, poteſtas.* Nomen *ueluti a b c.* Et *ſunt indeclinabilia, tã apud græcos elementorũ nomina, quàm apud latinos: ſiue quòd à barbaris inuenta dicuntur: ſiue quòd ſimplicia hæc & ſtabilia eſſe debent, quaſi fundamentũ omnis doctrinæ immobile: ſiue quòd nec aliter apud* Latinos *poterat eſſe, cum à ſuis uocibus uocales nominentur. Semiuocales uerò in ſe deſinant:* Mutæ *aũt à ſe incipientes uocali terminentur: quas ſi flectas, ſignificatio quoq; nominũ unà euaneſcit.* Vocales *igitur (ut dictũ eſt) per ſe prolatæ nomen ſuum oſtendunt.* Semiuocales *uerò ab e incipientes, & in ſe terminantes, abſque x, quæ ſola ab i incipit per anaſtrophen* Græci *nominis* xi *quia neceſſe fuit, cum ſit ſemiuocalis, à uocali incipere, & in ſe terminare: quæ x nouiſſimè à* Latinis *aſſumpta, poſt omnes ponitur literas, qui bus latinæ dictiones egent. quòd autem ab i incipit, eius nomen oſtendit etiam* Seruius *in commẽto, quod ſcripſit in* Donatum *his uerbis:* Sunt *ſeptẽ ſemiuocales, quæ ita proferuntur, ut inchoent ab e litera, & deſinant in naturalem ſonum, ut f l m n r s x.* Sed *x ab i incohat.* Id *etiam* Eutropius *confirmat dicens:* Vna *duplex x, quæ ideo ab*

i incipit, quia apud Græcos in eãdem deſinit. Mutæ autẽ à ſe incipientes, & in e uocalẽ deſinentes, exceptis k, & q: quarum altera in a, altera in u, finitur, ſua conficiunt nomina. H enim aſpirationis magis eſt nota, quàm ſit litera. Figuræ accidunt quas uidemus in ſingulis literis. Poteſtas uerò ipſa pronunciatio, propter quã & figuræ, et nomina ſunt facta. Quidã etiam addunt ordinem, ſed eſt pars poteſtatis literarũ. Ex his uocales dicũtur, quæ per ſe uoces perficiunt, uel ſine quibus uox literalis proferri non poteſt, unde & nomẽ hoc præcipuè ſibi defendunt. Cæteræ enim quæ cum his proferũtur, conſonãtes appellantur. Sunt igitur uocales numero quinque a e i o u. utimur etiam y Græcorũ cauſa nominũ. Conſonantium aliæ ſunt ſemiuocales, aliæ mutæ. Semiuocales ſunt, ut pleriſque Latinorum placuit ſeptem f l m n r s x. Sed f multis oſtẽditur modis muta magis, de qua pòſt docebimus. Z quoque utimur in græcis dictionibus. hæ ergo, hoc eſt ſemiuocales, quantũ uincuntur à uocalibus, tantum ſuperant mutas. ideo apud græcos quidẽ omnes dictiones, uel in uocales uel in ſemiuocales, quæ ſecundam habent euphoniam, deſinunt, quam nos ſonoritatem poſſumus dicere: apud Latinos autem, ex maxima parte, non tamen omnes. Inueniuntur enim quædam etiam in mutas deſinentes. Semiuocales autem ſunt appellatæ, quæ plenam uocem non habent, ut ſemideos & ſemiuiros appellamus, non qui dimidiã partem habent deorum, uel uirorum, ſed qui pleni dij uel uiri non ſunt. Reliquæ ſunt mutæ, ut quibuſdam uidetur, numero nouem, b c d g h k p q t. Et ſunt qui non bene hoc nomen putant eas accepiſſe,

cepiſſe, cum hæ quoque partes ſint uocis: qui neſciunt quod ad comparationem bene ſonantium ita ſunt nominatæ, uelut informis dicitur mulier, non quæ caret forma, ſed quæ male eſt formata: & frigidum dicimus eum, non qui penitus expers eſt caloris, ſed qui minimo hoc utitur. Sic igitur mutas, non quæ omnino uoce caret, ſed quæ exiguam partem uocis habent. Vocales autem apud Latinos omnes ſunt ancipites uel liquidæ, hoc eſt quæ facile modò produci, modò corripi poſſunt: ſicut etiam apud antiquißimos erant græcorū ante inuentionem η & ω, quibus inuentis ε & ο, quæ ante ancipites erant, remanſerunt perpetuæ breues, cum earum productarum loca poſſeſſa ſint à ſupradictis uocalibus ſemper longis. Sunt etiam in conſonantibus longæ, utputa duplices x & z. Sicut enim longæ, uocales, ſic hæ quoque longam faciunt ſyllabam. Sunt ſimiliter in conſonantibus ancipites uel liquidæ, ut l & r; quæ modò longam, modò breuem poſt mutas poſitæ in eadem ſyllaba faciunt ſyllabam. his quidam addunt non irrationabiliter m & n: quia ipſæ quoque communes faciunt ſyllabas poſt mutas poſitæ: quod diuerſorum cōfirmatur autoritate tam græcorum, quàm latinorum. Ouidius in decimo Metamorphoſeos: Piſcoſamq; Gnidon, grauidamq; Amathunta metallis. Euripides in Phœnißis: ἰσότης ἔταξεν ἀριθμὸν διώρισεν. In eiſdē: ἀπωλόμεσθα, δύω κακῶ σπεύδεις, τέκνον. apud græcos inuenitur, tamen m ante n poſita, nec producens ante ſe uocalem morem utarum. Callimachus: τὰς μὲν ὁ μνησάρχιος ἐφηξονος ὤλεσεν αἴνων. Apud antiquißimos Græcorum non plus quàm ſedecim erant literæ, quibus ab il-

lis acceptis latini antiquitatem ſeruauerunt perpetuam. Nam ſi uerißimè uelimus inſpicere eas, (hoc eſt ſedecim) non plus quàm duas additas in latino inueniemus ſermone, F Aeolicum digamma, quod apud antiquißimos latinorum eandem uim, quam apud Aeoles habuit φ, eum autem propè ſonum quem nunc habet F, ſignificabat p cum aſpiratione; ſicut etiam apud ueteres Græcos pro φ, π & h. Vnde nunc quoque in græcis nominibus antiquam ſcripturam ſeruamus pro φ, p & h ponentes, ut Orpheus Phaeton. poſtea uerò in latinis placuit uerbis pro p & h, f ſcribi, ut fama filius, facio: loco autem digamma u pro conſonante, quod cognatione ſoni uidebatur affinis eſſe digammæ ea litera. Quare cùm f loco mutæ ponatur, id eſt p & h ſiue φ, miror hanc inter ſemiuocales poſuiſſe artium ſcriptores. nihil enim aliud habet hæc litera ſemiuocalis, niſi nominis prolationem, quæ à uocali incipit. Sed hæc poteſtatem mutare literæ non debuit. ſi enim eſſet ſemiuocalis, neceſſariò terminalis nominum inueniretur, quod minimè reperies: nec ante l uel r in eadem ſyllaba poni poſſet, qui locus mutarum eſt duntaxat. nec communem antè eaſdem poſita faceret ſyllabam. Poſtremò Græci (quibus in omni doctrina autoribus utimur) φ cuius locum apud nos f obtinet, quod oſtenditur in his maximè dictionibus, quas à Græcis ſumpſimus, hoc eſt fama, fuga, fur, mutam eſſe confirmant. Sciendum tamen, quòd hic quoque error à quibuſdam antiquis Græcorum grammaticis inuaſit Latinos, qui φ θ χ ſemiuocales putabant: nulla alia cauſa, niſi quòd ſpiritus in eis abundet, inducti. quodſi eſſet uerum,

rum, debuit c quoq; uel t addita aſpiratione ſemiuocalis eſſe, quod omni caret ratione: ſpiritus enim poteſtatem literæ non mutat. unde nec uocales addita aſpiratione aliæ fiunt, & aliæ ea dempta. Hoc *tamen ſcire debemus quòd non tam fixis labris eſt pronuncianda f, quomodo p & b: atq; hoc ſolum intereſt inter f & ph.* X *etiam duplicem loco c & s uel g & s, poſtea à* Græcis *in uenlam aſſumpſimus, ut dux ducis, rex regis. k enim & q, quamuis figura & nomine uideantur aliquam habere differentiam, cum c tamen eandem tam in ſono uocum quàm in metro continent poteſtatem. & k quidem penitus ſuperuacua eſt: nulla enim ratio uidetur cur à ſequente k ſcribi debeat.* Carthago *enim* et *caput ſiue per c ſiue per k ſcribantur, nullam faciunt, nec in ſono, nec in poteſtate eiuſdem conſonantis differentiam.* Q *uerò propter nihil aliud ſcribenda uidetur eſſe, niſi ut oſtendat ſequens u ante alteram uocalem in eadem ſyllaba poſitum, perdere uim literæ in metro: quod ſi alia ideo litera eſt exiſtimanda q quàm c, debet g quoq; cum ſimiliter præponitur u amittenti uim literæ alia putari: & alia, cum id non facit: dicimus enim anguis ſicuti quis, & augur ſicuti cur. unde ſi uelimus eas cum ueritate contemplari (ut diximus) non plus quàm decem & octo literas in Latino ſermone habemus, hoc eſt ſedecim antiquas* Græcorum, *& f & x poſtea additas, & eas quoque ab eiſdem ſumptas.* Nam *y & z* Græcorum *cauſa nominum (ut ſuprà dictum eſt) aſciuimus.* H *uerò aſpirationis eſt nota, & nihil aliud habet literæ niſi figuram, & quod in uerſu ſcribitur inter alias literas.* Quòd *ſi ſufficeret*

ret ut elementum putaretur, nihilominus quorundam etiam numerorum figuræ quia in uerſu inter alias literas ſcribuntur, quamuis eis diſsimiles ſint, elementa ſunt habenda. ſed minimè hoc eſt adhibendum, nec aliquid aliud ex accidentibus ita proprietatem oſtendit uniuſcuiuſque elementi, quomodo poteſtas, qua caret aſpiratio. Neque enim uocalis nec conſonans eſſe poteſt. uocalis non eſt h, quia à ſe uocem non facit: nec ſemiuocalis, cum nulla ſyllaba latina uel græca per integras dictiones in eam deſinat: nec muta, cum in eadem ſyllaba, cum duabus mutis bis ponitur, ut Phthius, Erichthonius. Nulla enim ſyllaba plus duabus mutis poteſt habere iuxta ſe poſitis, nec plus tribus conſonantibus continuare. Autoritas quoque tam Varronis quàm Macri, teſte Cenſorino, nec k nec q neque h in numero adhibet literarum. Videntur tamen i & u, cùm in conſonantes tranſeunt, quantum ad poteſtatem; quod maximum eſt in elementis, aliæ literæ eſſe præter ſupradictas. Multum enim intereſt, utrum uocales ſint an conſonantes: ſicut enim, quamuis in uaria figura, & uario nomine ſint k & q &c. tamen quia unam uim habent tam in metro, quàm in ſono, pro una litera accipi debent: ſic i & u quamuis unum nomen, & unam habeant figuram, tam uocales quàm conſonantes: tamen quia diuerſum ſonum, & diuerſam uim habent in metris, & in pronunciatione ſyllabarum, non ſunt in eiſdem, meo iudicio, elementis accipiendæ: quamuis & Cenſorino doctiſsimo artis grãmaticæ idem placuit. Multa enim eſt differẽtia inter conſonãtes, ut diximus, & uocales. Tantum enim ferè intereſt inter uoca-

les & conſonantes, quantum inter animas & corpora. Animæ enim per ſe mouentur, ut philoſophis uidetur, & corpora mouent: corpora uerò nec per ſe ſine anima moueri poſſunt: nec animas mouent, ſed ab illis mouentur. Vocales ſimiliter & per ſe mouentur ad perficiendam ſyllabam, & conſonantes mouent ſecum: conſonantes uerò ſine uocalibus immobiles ſunt. Et I quidem modò pro ſimplici, modò pro duplici accipitur conſonante. Pro ſimplici, quando ab eo incipit ſyllaba in principio dictionis poſita, ſubſequente uocali in eadem ſyllaba, ut Iuno, Iupiter: pro duplici autem, quando in medio dictionis ab eo incipit ſyllaba poſt uocalem ante ſe poſitã, ſubſequente quoq; uocali in eadẽ ſyllaba, ut maius, peius, eius. in quo loco antiqui ſolebant geminare eandem i literam, & maijus, peijus, eijus ſcribere. quod nõ aliter pronunciari poſſet, quàm ſi cum ſuperiore ſyllaba prior i, cum ſequente altera proferretur, ut peijus, eijus, maijus. & duo ij pro duabus conſonantibus accipiebant. Nam quamuis I ſit conſonans, in eadem ſyllaba geminate iungi non poſſet, ergo non aliter quàm tellus, mannus proferri debuit. Vnde Pompeij quoq; genitiuũ per tria i antiqui ſcribebant: quorum duo ſuperiora loco conſonantium accipiebant, ut ſi dicas Pompeiji. Nam tribus i i i iunctis qualis poſſet ſyllaba pronunciari? Nam poſtremũ i pro uocali eſt accipiendum: quod Cæſari doctiſsimo artis grammaticæ placitum fuiſſe, à Victore quoque in arte grammatica de ſyllabis comprobatur. Pro ſimplici quoq; in media dictione inuenitur, ſed in compoſitis, ut iniuria, adiungo, eiectus, reijce. Virgilius in Bucolicis: Tityre paſcentes à

flumine

flumine reijce capellas. proceleuſmaticum poſuit pro da ctylo. Nunquã autem poteſt ante ĩ literã, loco poſitam conſonantis, aſpiratio inueniri, ſicut nec ante ũ cõſonan tem. unde biulcus triſyllabum eſt: nulla enim conſonans ante ſe aſpirationẽ recipit. V uero loco cõſonantis poſi ta, eandẽ prorſus in omnibus uim habuit apud latinos, quam apud Aeoles digamma F. Vnde à pleriſq; ei nomẽ hoc datur, quod apud Aeoles habuit olim F digamma, id eſt uau, ab ipſius uoce profectũ, teſte Varrone & Di dymo, qui id ei nomẽ eſſe oſtendũt. pro quo Cæſar hanc figurã F ſcribere uoluit: quod quãuis illi rectè uiſum eſt, tamen cõſuetudo antiqua ſuperauit. Adeò aũt hoc uerũ eſt, quod pro Aeolico F digamma ũ ponitur: quod ſicut illi ſolebant accipere digamma F pro conſonante ſimpli ci, teſte Aſtyage, qui diuerſis hoc oſtendit uerſibus, ut in hoc uerſu οἰόμενος Fελένην ἑλικώπιδα, ſic nos quoque pro ſimplci habemus conſonante plerunq; ũ loco F digam ma poſitum: ut, At Venus haud animo nequicquã exter rita mater. Et tamen quando Aeoles idem F inueniuntur pro duplici conſonante digamma poſuiſſe, ut νέστορα δὲ Fοῦ παιδός. Nos quoque uidemur hoc ſequi in præterito præfecto & pluſquamperfecto tertiæ & quartæ coniu gationis, in quibus i ante u conſonantem poſita produ citur, eademq; ſubtracta corripitur, ut cupiui cupij, cu piueram cupieram, audiui audij, audiueram audieram. Inueniuntur etiam pro uocali correpta hoc digamma illi uſi, ut Alcman: καὶ χεῖμα πῦρ τε δαFιον. Eſt enim dimetrũ iambicum, & ſic eſt proferendum, F ut faciat breuem ſyl labam. Noſtri quoque hoc ipſum feciſſe inueniuntur, &

pro cõſonante ũ uocalẽ breuẽ accepiſſe, ut Horat. ſyluã triſyllabũ protulit in Epodo hoc uerſu: Niueſq; deducũt Iouẽ, Nunc mare nũc ſyluæ. Eſt.n. dimetrũ iambicũ coniunctum penthemimeri heroicæ, quod aliter ſtare nõ poteſt, niſi ſyluæ triſyllabũ accipiatur. Similiter Catullus Veronenſis, Quod zonam ſoluit diu ligatam, inter hen decaſyllabos Phalecios poſuit. Ergo niſi ſoluit triſyllabum accipias, uerſus ſtare nõ poteſt: hoc tamen ipſum in deriuatiuis uel compoſitis frequẽter ſolet fieri, ut uoluo uolutus, ſoluo ſolutus, auis auceps, auſpiciũ, augurium, auguſtus, lauo lautus, faueo fautor. F digamma apud Aeoles eſt, quando in metris pro nihilo accipiebant, ut ἄμμε δὲ Fερλώαντο θεοὶ τοὶ δ᾽ ὤμοσαν Fαυὴν. Eſt enim hexametrum heroicum. Apud Latinos quoq; hoc idem ũ inuenitur pro nihilo in metris, & maxime apud uetuſtiſſimos comicorũ, ut Terẽt. in Andria: Sine inuidia laudẽ inuenias, Et amicos pares. Eſt enim iambicũ trimetrum: quod niſi, ſine inui, pro tribracho accipiatur, ſtare uerſus nõ poteſt. ſciendũ tamẽ quod hoc ipſum Aeoles quidẽ, ubiq; loco aſpirationis ponebãt, effugientes ſpiritus aſperitatem. nos aũt in multis quidem, nõ tamen in omnib. illos ſequimur, ut cũ dicimus ueſpera, uis, ueſtis. hiatus quoq; cauſa ſolebãt illi interponere F digãma, quod oſtendunt etiam poëtæ Aeolidæ uſi. Alcman, καὶ χεῦμα πῦρτι δαFιον. & epigrammata, quæ egomet legi in tripode uetuſtiſſimo Apollinis, qui ſtat in Xerolopho Byzantij ſic ſcripta: Δημοφά Fων, λαFοκά Fων. Et nos quoque hiatus cauſa interponimus V loco digãma F, ut Dauus, Argiuus, pauo, ouũ, ouis, bouis. hoc tamen etiã per alias

quaſdam

quaſdã cõſonantes hiatus uel euphoniæ cauſa ſolet fieri. ut prodeſt, cõburo, ſicubi, nuncubi, quod Græci quoque ſolent facere: μηκέτι, οὐκέτι. Sed tamen hoc attendendum eſt, quod præualuit in hac litera, id eſt, in u loco digãma poſito, poteſtas ſimplicis conſonantis apud omniũ poëtarum doctiſſimos. In b etiã ſolet apud Aeoles trãſire F digamm, a quoties ab ρ incipit dictio quæ ſolet aſpirari, ut ῥώτωρ βρήτωρ dicunt, quod digãma niſi uocali præponi et in principio ſyllabæ nõ poteſt. ideo autem locũ quoq; transmutauit, quia b uel digãma poſt ρ in eadem ſyllaba pronũciari nõ poteſt. Apud nos quoq; eſt inuenire quod pro u cõſonante b ponitur, cœlebs cœleſtiũ uitã ducens, per b ſcribitur, quod u conſonãs ante conſonãtem poni nõ poteſt. ſicut etiã bruges & Belenã antiquiſſimi dicebant teſte Quintiliano, qui hoc oſtẽdit in primo Inſtitutionũ oratoriarũ. nec mirũ cum b quoq; in ũ euphoniæ cauſa cõuerti inuenimus, ut aufero pro abfero. Aſpiratio quoq; ante uocales oẽs poni poteſt, poſt cõſonantes aũt quatuor tantũmodo more antiquo Græcorum c t p r, ut habeo, Herennius, heros, hyems, homo, humus, hylas, Chremes, Thraſo, Philippus, Pyrrhus. ideo aũt extrinſecus aſcribitur uocalibus, ut minimũ ſonet: conſonantib. aũt intrinſecus, ut plurimũ. Omnis enim litera ſiue uox plus ſonat ipſa ſeſe, cum poſtponitur, quàm cum antepo nitur, quod uocalibus accidens eſſe uidetur: nec ſi tollatur ea, perit etiam uis ſignificationis, ut ſi dicã Erennius abſq; aſpiratione, quamuis uicium uidear facere, intellectus tamen integer permanet. Conſonantibus autem ſic cohæret, ut eiuſdem penitus ſubſtãtiæ ſit, ut ſi auferatur,

 ſigni-

ſignificationis uim minuat prorſus: ut ſi dicam Cremes pro Chremes. unde hac cõſiderata ratione, Græcorũ doctiſsimi ſingulas fecerũt eas quoq; literas, quippe pro th, ϑ, pro ph φ, pro ch χ ſcribẽtes, nos aũt antiquã ſcripturã ſeruamus. In Latinis tamẽ dictionibus nos quoq; pro ph cœpimus f ſcribere, ut filius, fama, fuga, niſi quod (ut ſupra docuimus) eſt aliqua in pronunciatione eius literæ differentia f cũ ſono ph, ut oſtendit ipſius palati pulſus, linguæ, labrorũ. Rh, autẽ ideo nõ eſt translatũ ab illis in aliam figurã, quòd nec ſic cohæret huic quomodo mutis, nec (ſi tollatur) minuit ſignificationẽ: quamuis enim ſubtracta aſpiratiõe dicamus, retor, Pyrrus, intellectus permanet, nõ aliter q̃ ſi antecedẽs uocalibus auferatur. Vnde oſtenditur ex hoc quoq; aliqua eſſe cognatio r literæ cũ uocalibus. ex quo quidã dubitauerunt, utrũ præponi debeat huic aſpiratio, an ſubiungi. unde Aeoles loco (ut diximus) aſpirationis digãma ponẽtes in dictionibus ab ρ incipientibus, ſolẽt loco digamma B ſcribere, iudicãtes debere præponi digamma quaſi uocali: ſed rurſus quaſi conſonanti digãma in eadem ſyllaba præponere recuſantes, commutabant id in B, βρήτωρ βρόδος, dicentes. Sed apud Græcos hæc litera, id eſt ρ, multis modis fungitur loco uocalis, ut in declinatione nominũ ρα & in α purã deſinentiũ, quæ ſimiliter α ſeruãt per obliquos caſus, ut ὥρα ὥρας, σοφία σοφίας. Apud Latinos autem non adeo. Quæritur cur in uah & ah poſt uocales ponitur aſpiratio, & dicimus quod apocopa facta eſt extremæ uocalis cui præponebatur aſpiratio. Nã perfecta uaha aha ſunt: ideo autem abſciſione facta extremæ uocalis, tamen aſpi

ratio

ratio manſit ex ſuperiore pendens uocali, quia ſuum eſt interiectionis uoce abſcōdita proferri. Itaq; pars abſconditæ extremitatis uidetur cōgruè in interiectionis naturali prolatione remanſiſſe. nec mirū, cum in Syrorū Aegyptiorumq; dictionibus ſoleant etiā in fine aſpirari uocales. Interiectionū aūt pleraq; communes ſunt naturaliter omniū gentiū uoces. Inter c ſine aſpiratione & cum aſpiratione eſt g, inter t quoq; & th eſt d, & inter p & ph ſiue f eſt b. Sunt igitur hæ tres, hoc eſt b g d mediæ, quæ nec penitus carent aſpiratione, nec eam plenā poßident. hoc aūt oſtendit etiā ipſius palati pulſus, & linguæ uel labrorū conſimilis quidē in ternis, inter p et ph, uel f & b: & rurſus inter c & ch & g: ſimiliter inter t & th & d. ſed in leuibus exterior fit pultus, in aſperis interior, in medijs inter utrunq; ſupradictorū locū. quod facilè dignoſcitur, ſi attendamus in ſupradictis motib. ora mirabili naturæ lege modulātia uoces. Tanta autē eſt cognatio earū, quod inuicē inueniūtur pro ſe poſitæ in quibuſdā dictionibus, ut ambo pro ἄμφω. buxus pro πύξος, & pu blicus pro πόπλικος, triumphus pro θρίαμβος, gubernator pro κυβερνήτης, gobius pro κωβιὸς, cære ἀπὸ τοῦ χαῖρε, puniceus φοίνικος, Deus θεὸς, purpureū πορφύρεον. Hoc quoq; obſeruandū eſt, quod ad comparationē aliarum conſonantiū quæ ſolent mutari uel abijci per caſus, immutabiles ſunt apud nos tres l n r: per oēs enim caſus eædē permanēt, ut ſal ſalis, flumen fluminis, cæſar cæſaris. T quoq; & c quamuis in tribus ſolis inueniantur nominibus, quæ poßint declinari, hoc idē ſeruant, ut caput capitis, & ab eo cōpoſita, ut ſinciput ſincipitis, occiput

occipitis, alec alecis, lac lactis, in quo etiam t additur. Quare qbuſdã nõ irrationabiliter ntũs hoc lacte prolatus inuenitur. Reliquæ uerò cõſonãtes mutãtur, uel abijciũtur: d, ut aliqd alicuius: m, ut tẽplũ tẽpli, peliũ pelij: s, ut magnus magni: x, ut rex regis, nix niuis. In uerborum quoq; præteritis perfectis ſolẽt oẽs modo mutari, modo manere, exceptis quatuor l p s x, hæ enim nũquã mutantur, ut habeo habui, iubeo iuſsi, cõpeſco cõpeſcui, dico dixi, aſcẽdo aſcẽdi, lædo læſi, lego legi, pingo pinxi, demo dempſi, premo preſsi, moneo monui, ſino ſiui, nequeo nequiui, torqueo torſi, differo differui, uro uſsi, uerto uerti, flecto flexi. Illæ aũt quatuor, ut ſuprà diximus, nũquã mutãtur in præterito perfecto: l ut cælo cælaui, doleo dolui, uolo uolui, mollio molliui: p turpo turpaui, ſtupeo ſtupui, ſcalpo ſcalpſi, lippio lippiui: s, quaſſo quaſſaui, cenſeo cenſui, arceſſo arceſsiui: n, nexo nexi. Vocales quoq; in eiſdẽ præteritis perfectis quæ in principalibus ſyllãbis inueniũtur uerborũ, modo ex correptis producũtur, modo mutãtur in alias uocales, modo manẽt eædẽ. Producũtur plerunq; oẽs ut faueo fāui, caueo cāui, ſedeo ſēdi, lego lēgi, uideo uīdi, moueo mōui, foueo fōui, fugeo fūgi. Mutãtur a & e: a quidem in e modo productã, modo correptã: productam, ut āgo ēgi, cāpio cēpi, fācio fēci, frāngo frēgi: correptã, tango tētigi, cādo cēcidi, parco pēperci. E uero tranſit in i productã, ut eo īui uel ij. Solinus in collectaneis uel polyhiſtore: Tatius in arce ubi nunc ædes eſt Iunonis Monetæ, qui anno quinto quàm ingreſſus urbem fuerat, à Laurentibus interemptus eſt, ſeptima & uigeſima olympiade hominem exiuit. Queo

quiui

quiui uel quij. Hæc eadẽ uocalis penultima in uerbis ſecundæ coniugationis ſæpe mutatur in u, ut doceo docui, moneo monui, doleo dolui. quod ſimiliter eſt quando in tertia uel quarta coniugatione patitur i, ut rapio rapui, aperio aperui. u & o manẽt in principalib. ſyllabis poſitæ immutabiles, temporũ quoq; in quibuſdã, ut ruo rui, domo domui, doceo docui. Hoc quoq; obſeruandum eſt quod nũquã im ſupradicto tẽpore poteſt geminari, neq; in principio, neq; in fine ſyllaba, niſi quæ à muta incipit. ut tondeo totondi, pendeo uel pẽdo pepẽdi, diſco didici, poſco popoſci, tundo tutudi, pedo pepedi, tango tetigi, cædo cæcidi, cado cæcidi, pello pepuli, fallo fefelli, prodo prodidi, uẽdo uendidi: ex quo etiã apparet ſ uim magis mutæ obtinere, à qua incipiẽs eſt geminata ſyllaba. S ante mutã poſita inueniũtur duo uerba quæ geminant ſyllabã in præterito, ſto ſteti, ſpõdeo ſpopondi. Antiquiſſimi etiã ſcindo ſcicidi dicebant, quod iuniores ſcidi dixerũt, ut in præter. perfecto uerbi oſtendemus: nec ſine ratione s ante mutã poſita inuenitur geminatũ uerbũ, cum s amittit uim ſuã plerũq; ſic poſita ante mutã, unde nec in ſecũda ſyllaba repetitur. M quoq; geminatur, mordeo momordi, quæ loco mutæ in multis fungitur: nam ante n poſita cõmunem facit ſyllabã, ut ramnes ramnetis, ſicut Chremes Chremetis. Iambica enim ſunt quæ ſic declinantur, quod Callimachi quoq; autoritate cõfirmatur in Aetijs, ſicut iam ſupradictũ eſt hoc uerſu τῶν μὴ ὁ μνησάρχειος ὀρχηστὴν ἄλλων αὐτῶν. Et nunquã tamen eadem m ante ſe natura longã uocalem patitur in eadem ſyllaba eſſe, ut illam, artẽ, puppim, illum, rem, ſpem, diem, cũ aliæ omnes

ſemiuocales hoc habẽt,ut Mecœnas,pæan,ſol,pax,par. præterea ſola hæc ſemiuocalis poſt s ponitur,quod mutarũ eſt,ut ſmyrna,ſmaragdus,& ante liquidã,ut ſcamnis,et quod ante s poſita in finali ſyllaba nominis,more mutæ interpoſita i, facit genitiuũ hyems hyemis, ueluti inops inopis,cœlebs cœlibis. Apparet igitur,quod elementorũ alia ſunt eiuſdẽ generis,ut uocales et conſonantes:alia eiuſdẽ ſpeciei, ut in uocalib. breues & lõgæ, & in cõſonãtibus ſimplices & duplices quæ habẽt aſpirationẽ,et quæ nõ habẽt,et earũ mediæ. aliæ uerò ſibi ſunt affines per cõmutationẽ, id eſt, quod inuicem pro ſe poſitæ inueniuntur, ut breues & longæ quæ habent aſpirationẽ,& quæ carẽt ea. Aliæ aũt per coniugationem uel cognationẽ cognatæ literæ,& per ſe inuicem poſitæ,ut b p f,necnon g & c cũ aſpiratione ſiue ſine ea. x quoq; duplex,ſimiliter d & t cũ aſpiratione uel ſine ea: & cũ his z duplex.unde ſæpe d ſcribẽtes Latini hãc exprimũt ſono ut medidies,hodie antiquiſſimi quoq; Medẽtius dicebãt pro mezentius,Quinetiã s ſimplex habet aliquam cũ ſupradictis cognationẽ,unde ſæpe pro z eã ſolemus geminatã ponere,ut patriſſo pro πατρίζω,pitiſſo pro πιτίζω,maſſa pro μάζα. et Dores τὺ pro σύ.unde nos quoq; tu pro σὺ,& te pro σὶ. Attici aũt θάλαττα pro θάλασσα, & θρῦττα pro θρῆσσα, & ὕττον pro ἧσσον, & ξύμμαχος pro σύμμαχος.Romani etiã aiax pro αἴας. In uocalib. quoq; ſunt affines ĕ correpta ſiue producta cũ ei diphthongo, qua ueteres latini utebãtur ubiq; loco ī longæ. nũc autẽ cõtra pro ea ī longã ponimus uel ē productã, ut νεῖλος nilus,καλλιόπεια calliopēa , χορεῖα chorēa. ē penultima

modo

modò correpta modò producta. O *breuis ſiue longa, eſt affinis cũ u, ut bos pro* βοῦς, *ebur robur, pro ebor robor, & platanus pro* πλάτανος. A *quoq; affinis eſt cũ e et i. arceo & coerceo, facio inficio, necnon aliæ cũ alijs: & quia frequẽter hæ in omnib. penè literis mutationes non ſolũ per caſus, uel tempora, ſed etiã per figurarũ cõpoſitiones, uel deriuationes & trãslationes à Græco in Latinũ fieri ſolẽt, neceſſariũ eſt earum ponere exempla:* A *correpta cõuertitur in productã, faueo fãui: In e correptam, parco pẽperci, armatus inẽrmis. In e productã, facio fẽci, capio cẽpi. producta quoq; a in e productã inuenitur, halitus, anhẽlitus: in i correptã, amicus inĭmicus: in o etiã* μάρμαρος *marmor, in u ſalſus inſulſus, ara arula.* E *correpta tranſit in e productã, lego lẽgi: in a, ſeror ſãtus, reor ratus: in i correptã, moneo monitus, lego diligo. in o, tego toga. Antiqui quoq; amploċti pro ampleċti dicebãt. Et animaduorti pro animaduerti. In u, tego tugurium. Et apud antiquiſsimos quotieſcunq; n d ſequuntur in his uerbis quæ à tertia coniugatione naſcuntur loco e u ſcriptũ muenimus, ut faciundum, legundum, dicundum, uertundum, pro faciendum, legendum, dicendum, uertendum.* I *tranſit in a, ut genus, generis, generatim: paulus pauli, paulatim. in e, fortis forte fortiter, ſapiens ſapientis ſapienter. in o, patrus patronus, & patro uerbum, olli pro illi, ſaxũ ſaxi ſaxoſus. in u, carnis carnufex, antiqui pro carnifex, ut lubens pro libens, & peſſumus pro peſsimus. Sciendum tamen eſt, quod pleraque nomina quæ cũ uerbis ſiue participijs cõponũtur, uel nominatiui mutant extremã ſyllabam in i correptã, ut arma*

*armipotẽs, homo homicida, cornu corniger, ſtella ſtelli-
ger, arcus arcitenẽs, fatum fatidicus, aurũ aurifex, cauſa
cauſidicus, luctus luctificus, cornu cornicẽ, tuba tubicẽ,
fidis fidicẽ, fides plurale, cuius ſingulare fidis eſt, unde e-
tiã diminutiuũ fidicula. tibia tibĩcẽ pro tibijcẽ: tibia. n. a
in i debuit mutare, ut ſupra dictũ eſt, unde pro duabus ij
breuib. una lõga facta eſt, q̃ in alia huiuſcemodi cõpoſi-
tiõe nõ inuenies. uulnus uulnĩficus, magnus magnĩficus,
amplus amplĩficus, fructus fructĩficus, opus opĩfex. uel
genitiui, ut uir uiri, uirĩpotẽs, par paris parrĩcida, q̃ uel
à pari cõponitur: uel ut alij dicũt à patre. ergo ſi eſt à pa-
ri, r euphoniæ cauſa additur: ſin à patre, t in r cõuerti-
tur: q̃buſdã tamẽ à parẽte uidetur eſſe cõpoſitum, & pro
parẽticida p̃ ſyncopẽ, et cõmutationẽ t in r factũ parrĩci
da. frater fratris fratrĩcida, ſoror ſororis ſororĩcida: lux
quoq; lucis lucĩfer, flos floris florĩfer, ſacer ſacri ſacrifi-
cus, ars artis artĩfex. Pauca ſunt quæ hanc nõ ſeruãt regu
lã, ut auceps, aues capiẽs. menceps, mentecaptus, muni-
ceps, munera capiẽs, ductus auguſtus & ſimilia: & quæ
ex duob. nominatiuis cõponũtur, utputa iuſiurandũ, re-
ſpu. nõ mutãt extremã ſyllabã, ſed ea cũ de figuris dice-
mus, latius tractabimus. O, aliquot Italiæ ciuitates (teſte
Plinio) nõ habebãt, ſed loco eius ponebãt u, & maxime
Vmbri et Thuſci. O trãſit in a, ut creo creaui. in e, ut tu-
tor tutela, bonus bene, γόνυ genu, πὸς pes, antiqui cõpes
pro cõpos in quo Aeoles ſequimur. Illi enim ἰδόντα pro
ἰδόντα dicũt. O cõuertitur in i, uirgo uirginis. in u, tremo
tremui, huc illuc pro hoc illoc. Ver. in 8. Hoc tũc ignipo
tẽs cœlo deſcendit ab alto. & pleraq; quæ apud Græcos
nomi-*

nominatiũ in ⁊ terminãt, o in u conuertũt apud nos,ut κῦρ⁊ Cyrus, σπονδᾶ⁊ ſpondeus, κύπρ⁊ Cyprus, πέλαγ⁊ pelagus. Multa præterea uetuſtiſſimi etiã in principalibus mutabant ſyllabis,ut cungrũ pro congrum,cunchin pro conchin,huminẽ pro hominẽ proferentes,funtes,pro fontes,frundes pro frõdes. Vnde Lucret.in 1.lib. Anguſtoq; fretu rapidum mare diuidit undis: pro freto. Idem in 3.Atqui animarũ etiã quæcunq; acherunte profundo:pro acheronte.in eodẽ: Nec Tityon uolucres ineunt acherunte iacentẽ. Quæ tamen à iunioribus repudiata ſunt,quaſi ruſtico more dicta.V quoq; multis Italiæ populis in uſu nõ erat, ſed è cõtrario utebãtur o.unde Romanorũ quoq; uetuſtiſſimi,in multis dictionib.loco eius o poſuiſſe inueniuntur, poblicũ pro publicum, quod teſtatur Papyrianus de orthographia, polchrum pro pulchrũ,colpam pro culpã dicentes,et hercolẽ pro herculẽ, ⁊ maxime digãma antecedẽte hoc faciebãt, ut ſeruos pro ſeruus, uolgus pro uulgus, dauos pro dauus. Tranſit in a,ut ueredus ueredarius.in e pondus põderis, deierat peierat,pro deiurat peiurat, labrũ labellũ,ſacrũ ſacellũ.antiqui auger ⁊ augeratus pro augur ⁊ auguratus dicebãt.In i cornu cornicẽ,arcus arcitenẽs, fluctus fluctiuagus, curſus uel currus, curriculus uel curriculũ. in o nemus nemoris,ebur eboris,robur roboris.Ponitur hæc eadem litera in Græcis nominibus modo loco ου diphthongi,ut muſa pro μοῦσα,modo pro ο correpta,ut Homerus pro ὅμηρ⁊. pro eadem producta, ut fur pro φὼρ, ſicut è contrario pro βοῦς bos.modo pro υ longa, ut pro μῦς mus; modo pro correpta, πόρφυρα purpura.In pleriſq;

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

riſq; tamen Aeoles ſecuti hoc facimus. Illi enim θυγάτηρ dicunt pro θυγάτηρ, υ corripientes, uel magis υ ſono u ſoliti ſunt pronunciare, ideoq; aſcribunt o non ut diphthongum faciant ibi, ſed ut ſonum υ æolicum oſtendant, ut Callimachus: Καλλιχόρῳ χθονὸς ἐρίας θυγάτηρ. Quod nos ſecuti, u modo correptam, modo productam habemus, quãuis uideatur υ diphthongi ſonũ habere. Pro ο quoq; υ ſolent frequenter ponere Græci, ὄρος ὄλος, pro ὕρος ὕλος, νύος pro νόος dicentes, quod nos frequenter habemus in finalibus maxime ſyllabis, ut Priamus, pylus, pelium, u tamen corripientes. Eſt quando amittit u uim tam uocalis quàm conſonantis, ut cum inter q & aliam uocalem ponitur, ſicut iam cõmemorauimus, ut quiſquã. Hoc idẽ plerũq; patitur etiã inter g & aliquã uocalẽ, ut ſanguis, lingua. S quoq; antecedente u & ſequente a uel e, hoc idem ſæpe fit, ut ſuadeo ſuauis, ſueſco ſuetus, quod apud Aeoles quoq; υ ſæpe patitur, & amittit uim literæ in metro, ut σαπφῶ, ἀλλὰ τηίδια ἐλθέτε πετίσατε ἔρωτα. ſimiliter πόλυς diſſyllabum inuenitur apud eoſdem cum υ non eſt diphthongus. Eſt quando tranſit in conſonantem idem u, ut ναύτης nauta, nauita, gaudeo gauiſus, ſicut econtrà, à conſonante tranſit in uocalem, ut ſuprà diximus, caueo cautus, ſoluo ſolutus, fàueo fautor, uoluo uolutus. ſæpe u interponitur inter c l uel c m in græcis nominibus, ut ἡρακλῆς Hercules, ἀσκληπιὸς Aeſculapius, & antiqui, ἀλκμήνη alcumena, ἀλκμαίων alcumæon. In conſonantibus quoq; multæ fiunt ſimiliter commutationes. L. triplicem, ut Plinio uidetur, ſonum habet, exilem, quando geminatur ſecundo loco poſita, ut ille, metellus:

plenum

plenũ,quãdo finit nomina uel ſyllabas, & quãdo habet ante ſe in eadẽ ſyllaba aliquã conſonantẽ, ut ſol,ſylua, flauus clarus:mediũ in alijs,ut lectus lecta lectũ.L tranſit in x,ut paulũ pauxillũ,mala maxilla, uelũ uexillum. in r, ut tabula taberna. M obſcurũ in extremitate dictio nũ ſonat,ut templũ:apertũ in principio,ut magnus:me diocre in medijs,ut umbra:Trãſit in n, & maxime d uel t uel c uel q ſequẽtibus,ut tam tandẽ,tantũ tantundẽ,idẽ identidẽ,num nuncubi:& ut Plinio placet nunquis,nun quã,anceps pro amceps. am enim præpoſitio ſ uel c uel q ſequentibus,in n mutat m,ut anfractus, anciſus,anqui ro:uocali uerò ſequẽte intercipit b,ut ambitus,ambeſus, ambuſtus,ambages: necnon etiam in cõburo combuſtus idẽ fit. Finalis dictionis ſubtrahitur m in metro plerũq;, ſi à uocali incipit ſequẽs dictio, ut: Illũ expirantẽ trãſfi xo pectore flammas. Vetuſtiſſimi tamẽ non ſemper eam ſubtrahebãt.Ennius in 10 Annalium:Inſignita ferè tum millia militũ octo Duxit delectos bellũ tolerare potentes.N quoq; plenior in primis ſonat,& in ultimis partib9 ſyllabarũ,ut nomẽ,ſtamẽ:exilior in medijs,ut amnis, damnũ.Tranſit in g,ut ignoſco,ignauus,ignotus,ignarus,ignominia,cognoſco,cognatus. poteſt tamẽ in quibuſdam eorum etiam per conciſionem adempta uiderit, quia in ſimplicibus quoq; poteſt inueniri per adiectionẽ g,ut gnatus gnarus.& ſequente g uel c, pro ea g ſcribũt Græci.& quidam tamen uetuſtiſſimi autores Romanorũ euphoniæ cauſa bene hoc facientes, ut Agchiſes, agceps,aggulus,aggens,quod oſtendit Varro 1. de origine linguæ Latinæ his uerbis:Aggulus,aggens,agguilla,iggerunt.

gerunt. in eiuſmodi Græci & Actius noſter binā g ſcri-bunt, alij n & g, quod in hoc ueritatē facile uidere non eſt, ſimiliter agceps et agcora. Trāſit etiā n in l, ut unus, ullus, nullus, unū uillū, catena catella, bonus bellus, catinum catillum, ſimiliter collega, colligo, illido, collido. Tranſit in m, ſequentibus b uel m uel p, autore Plinio & Papyriano & Probo, ut imbibo, imbellis, imbutus, immineo, immitto, immotus, improbus, imperator, impello, ſimiliter in Græcis nominib. neutris in on deſinentibus, ut παλλάδιον palladiū, πήλιον peliū. Tranſit etiā in r, ut corrigo, corrumpo, irrito. Hanc autē mutationē literarum ſciendū eſt quadā naturali fieri uocis ratione, propter celeriorē motū linguæ labrorūq; ad uicinos facilius tranſeuntiū pulſus. Trāſit ſupradicta conſonans n, etiā in s, ſcindo ſciſſus, findo fiſſus: in t, canis catulus catellus. in c, ecquid pro enquid. Expellitur n à Græcis in ων deſinentibus, cū in latinā tranſeūt formā, ut demipho, ſimo, leo, draco: ſicut cōtrà additur Latinis nominibus in o deſinētibus apud Græcos, ut κικέρων, κάτων pro Cicero, Cato. Tranſit in u conſonantē, ut ſino ſiui, ſterno ſtra-ui. R ſine aſpiratione ponitur in Latinis, in Græcis uerò principalis uel geminata, in media dictione aſpiratur, ut rhetor, rhenus, rhodus, pyrrhus, tyrrhenꝰ orrhena, pro quo nūc ofrena dicētes aſpirationē poſt r antiquæ ſeruāt ſcripturæ. Trāſit in l, niger nigellus, umbra, umbella. in s ut arbos pro arbor, odos pro odor. Plautus in Captiuis, Quorū odos ſub baſilicanos omnes abigit in forū. uerror, uerſus. In duas ſſ, uro uſſi, gero geſſi. in u conſonantem, tero triui, ſero ſeui. in n, aeneus pro æreus. S in

metro

metro apud uetuſtiſſimos uim ſuam frequenter amittit. Vergil. in 11. Aeneid. Ponite ſpes ſibi quiſque. Idem in 12. Inter ſe coijſſe uiros, & decernere ferro. Ne aũt coniunctione ſequente cum apoſtropho penitus tollitur, ut uiden', ſatin', uin' pro uides ne, ſatis ne, uis ne. necnõ etiã in Græcis nominibus as uel es terminantibus plerunq; tollitur, cũ ſint primæ declinationis, ut Geta, Birrhia, Phædria, Cherea. poëta quoq;, ſophiſta, Scytha, cithariſta: in quibus etiã ης producta in ă correptã conuertitur. Trãſit hæc eadem in m, ut rurſum pro rurſus, dimminuo pro diſminuo. Terẽ. in Adel. Dimminuetur tibi cerebrũ. in n mutatur s, ſanguis ſanguinis. in r, flos floris, ius iuris, curſus curriculus uel curriculum. in x, aiax pro aias, & piſtrix pro piſtris, in quo ſequimur Dores: illi enim ὄρνιξ pro ὄρνις. in d, cuſtos cuſtodis, pes pedis, præſes præſidis, palus paludis. in t, nepos nepotis, uirtus uirtutis, ſamnis ſamnitis. in u conſonantem, bos bouis. ſæpe pro aſpiratione ponitur in his dictionib. quas à Græcis ſumpſimus, ut ſemis, ſex, ſeptem, ſe, ſi, ſal. Nam ἡμίν, ἕξ, ἑπτά, ἑ, εἰ, ἅλς. apud illos aſpirationẽ habent in principio. adeo aũt cognatio eſt huic literæ, id eſt s cũ aſpiratione, quod pro ea in quibuſdam dictionibus ſolebant Bœoti pro s, h ſcribere, muha, pro muſa dicentes. huic s præponitur p, et loco ψ Græce fungitur, pro qua Claudius Cæſar antiſigma ↄc. hac figura ſcribi uoluit, ſed nulli auſi ſunt antiquã ſcripturã mutare: quãuis nõ ſine ratione hæc quoq; duplex à Græcis addita uideatur. Nã multo molliorẽ & uolubiliorẽ ſonitũ habet ψ q̃ ps uel bs. hæ tamen id eſt bs non aliàs debent poni pro ψ, hoc eſt in eadem ſyllaba coniun-

coniunctæ, niſi in fine nominatiui, cuius genitiuus in bis deſinit, ut urbs urbis, cœlebs cœlibis, arabs arabis. Sicut ergo ψ melius ſonat quàm ps uel bs, ſic x etiã quàm gs uel cs. & x quidẽ aſſumpſimus, ψ aũt nõ: ſed quantum expeditior eſt ψ quàm ps, tantũ ps quàm bs. ideoq; nõ irrationabiliter pleriſq; loco uidetur ψ, ps debere ſcribi, quod de ordine literarũ docentes plenius tractabimus. X duplex, modo pro cs, modo pro gs accipitur, ut apex apicis, grex gregis: trãſit tamẽ etiam in u conſonantem, ut nix niuis: necnon in ct, ut nox noctis, ſupellex ſupellectilis. Sed hæc contra regulã declinari uidentur. ſubit etiã x litera loco aſpirationis, ut ueho uexi, traho traxi. x uertitur in f, ut efficio effero. Et ſciendũ quod quotieſcunq; ex præpoſitio, præponitur cõpoſita dictionibus à uocalibus incipientibus, uel ab his quatuor conſonantibus, hoc eſt c p t s, integra manet, ut exaro, exeo, exigo, exoleo, exuro, excutio, expeto, extraho, exequor, exſpes, in quo uidemur cõtra Græcorũ facere conſuetudinem. Illi enim σ ſequente nunquam ξ præponunt, ſed κ pro ea, ut ἐκστασις. melius ergo nos quoq; x ſolam ponimus, quæ locum obtinet cs, cuius rationem non ſolum ipſe ſonus aurium iudicio poßit reddere, ſed etiam hoc quod geminari aliqua conſonante antecedente minime poteſt: geminari autem uidetur poſt conſonãtem s x antecedente, quæ loco c & s fungitur ſi ipſa conſequatur, ut exſequiæ exſequor. Quod ſi liceret, licebat etiã poſt bs uel ps, quas loco ψ duplicis accipimus, addere s, ut diceremus obſceſſus, abſſectus, quod minime licet. Nunquam enim nec s, nec alia conſonans geminari poteſt, ut

dixi-

diximus, alia antecedente conſonante. Nunc de mutis dicemus. B trãſit in c, ut occurro ſuccurro. In f, ut officio, ſufficio, ſuffio. In g, ut ſuggero. In m, ut ſummitto, globus glomus. In p, ut ſuppono. In r, ut ſurripio, arripio. In s, ut iubeo iuſsi. Nam ſuſcipio & ſuſtuli à ſuſum uel ſurſum aduerbio compoſita ſunt, unde ſubtinnio & ſubcumbo non mutauerunt b in s. ſuſpicor quoq; & ſuſpicio à ſuſum uel ſurſum componũtur, ſed abijciunt unam s. Non enim dicimus ſuſſpicio, ſed ſuſpicio: quia nõ poteſt duplicari conſonãs alia ſubſequente cõſonãte, quomodo nec antecedente, niſi ſit muta ante liquidã, ut ſupplex, ſuffragor, ſufflo, effluo, effringo, quomodo & apud Græcos συγγηγορῶ, συγγνώμη, συγγλύφω, συμμνήμων, φθέγγμα. C tranſit in u conſonantẽ, ut quieſco quieui, paſco paui, aſciſco aſciui. In x, ut dico dixi, duco duxi, noceo noxa noxius. In s, parco parſi uel peperci. In g antecedẽte n, quadringenta, quingenta, ſeptingẽta. ango quoq; pro ancho. Et notandũ eſt, quod ante hanc ſolã mutã finalem inueniuntur longæ uocales, ut hõc, hãc, ſic hĩc, aduerbium. Nam ante t, ſi qua inueniatur uocalis longa, per conciſionem hoc euenit, ut audĩt, munĩt, fumãt, pro audiuit, muniuit, fumauit. Necnon poſt s poſita, tranſit aliquando in t, uel aſſumit eam, ut iraſcor iratus, nanciſcor nactus, naſcor natus, paciſcor pactus, paſcor paſtus. D tranſit in c, ut accidit, quicquam. In g, ut aggero. in l, ut allido. in p, ut appono. in r, ut arrideo, meridies. Antiquiſsimi uero pro ad frequentiſsime ar ponebãt, aruenas, aruentores, aruocatos, arfines, aruolare, arfari, dicẽtes, pro aduenas, aduẽtores, aduocatos, adfines, aduolare, adfari. unde oſtenditur

ditur rectè arceſſo dici ab arcio uerbo, quod nũc accio dicimus, quod eſt ex ad & cio cõpoſitũ. Arger quoq; dicebãt pro agger. Trãſit etiã in s, ut aßideo, rado raſi, ſuadeo ſuaſi. In duas quoq; ſſ, ut cedo ceßi, fodior foſſus. in t, attinet, attamino, attingo: hæc eadẽ tamẽ d, frequẽter interponitur in cõpoſitis hiatus cauſa prohibẽdi, ut redigo, redarguo, prodeſt. ſubtrahitur etiã cum ſequẽs ſyllaba ab s & alia cõſonãte incipit, ut aſpiro, aſpicio, aſcendo, aſto. F multis modis muta magis oſtenditur, cum pro p, & aſpiratiõe quæ ſimiliter muta eſt accipitur, de quo ſufficiẽter ſuperius diximus. quanquã antiqui Romanorum Aeoles ſequentes, loco aſpirationis eam ponebant, effugientes ipſi quoq; aſpirationẽ: & maxime cum cõſonãte recuſabãt eam proferre in Latino ſermone. habebat aũt hæc f litera hunc ſonũ, quẽ nunc habet u, loco cõſonantis poſita: unde antiqui af pro ab ſcribere ſolebant: ſed quia nõ poteſt Vau, id eſt digãma in fine ſyllabæ inueniri, ideo mutata eſt f in b. ſifilũ quoq; pro ſibilum, teſte Nonio Marcello de doctorũ indagine, dicebãt. G tranſit in s, ſpargo ſparſi, mergo merſi. in x, tego texi, pingo pinxi. in ct, agor actus, legor lectus, pingor pictus. H literã nõ eſſe, oſtẽdimus, ſed notã aſpirationis, quã græcorũ antiquißimi ſimiliter, ut Latini in uerſu ſcribebant, nũc autẽ dimiſerũt, & dexterã eius partẽ ſupra literã ponentes, pſilen notam habẽt, quã Remnius Palæmon exilem uocat: Gryllus uerò ad Vergiliũ de accentib. ſcribens, lenem nominat: ſiniſtrã autẽ cõtrariæ illi aſpirationis daſiã, quã Gryllus flatilẽ uocat. k ſuperuacua eſt, ut ſupra diximus: quæ quamuis ſcribatur, nullã aliam uim habet quàm

quā c. De q quoq; ſufficienter ſuprà tractatũ eſt quæ niſi eandē uim haberet quā c, nunquā in principijs infinitorũ uel interrogatiuorũ quorundā nominũ poſita per obliquos caſus in illā tranſiret, ut quis cuius cui. ſimiliter à uerbis q habētib. in quibuſdā participijs in c trāſfertur, ut ſequor ſecutus, loquor locutꝰ. Trāſit in s, ut Torqueo torſi, ſicut & c parco parſi. ſingulariter abijcit n in præterito ſicut et c, linquo liq, uinco uici. Trāſit etiā in x, ut coquo coxi, duco duxi. apud antiquos frequētiſſime loco cu ſyllabæ, qui ponebatur, et è cōtrario: ut arquus, coquus, oquulus, pro arcus, cocus, oculus, quũ pro cũ, quur pro cur. T tranſit in s, ut uerto uerſus, cōcutio cōcuſſus, ὀστᾶ græcũ pro oſſa. c uero antecedēte, trāſit t in x, ut pecto pexui, flecto flexi, y & ζ tantũmodo ponũtur in græcis dictionibus, quãuis in multis ueteres hæc quoq; mutaſſe inueniãtur, et pro y u, pro ζ uero quod pro ſſ cōiunctis accipitur, s uel d poſuiſſe, ut fuga, murrha, pro φυγὴ, μύῤῥα, ſaguntũ, maſſa, pro ζάκυνθος, μᾶζα: odor quoq; ἀπὸ τοῦ ὄζειν, ſetbus pro ζῆλος dicētes, et Medētius pro Mezētius. ergo corylus et lympha, ex ipſa ſcriptura à græcis ſumpta nō eſt dubiũ, cum per y ſcribãtur, ἀπὸ τοῦ κόρυλος καὶ τοῦ νύμφη. Solebant enim uetuſtiſſimi græcorũ l pro n ſcriberē, unde quinquaginta quoq; numeri ſignũ, quod illi per n ſcribunt, nos per l more illorum antiquiſſimo ſcribimus.

DE ORDINE LITERARVM.

ORdo quoq; accidit literis: qui quamuis in ſyllabis dignoſcitur, tamen quia coniunctius eſſe uidetur cũ poteſtate elementorũ, non abſurdum puto ei nunc illũ ſubiungere. Sunt igitur uocales præpoſitiuæ alijs uocalibus

ſubſequentib. in eiſdē ſyllabis a e o: ſubiunctiue e u, ut æ au eu œ. I quoq; apud antiquos poſt e ponebatur, et ei diphthongū faciebat, quā pro omni i longa ſcribebāt more antiquo græcorū. Inuenitur hæc eadē i, poſt v. in Græcis nominibus, ut ἅρπυιαι: nam υι diphthongus eſt. Sunt igitur dipthongi quibus nunc utimur quatuor. Diphthongi autem dicuntur, quod binos phthongos, hoc eſt, uoces cōprehendunt. Nam ſingulæ uocales ſuas uoces habent, & æ quando à poëtis per diæreſim profertur, ſecundum Græcos per a & i ſcribitur, ut aulaī, pictaī, pro aulæ & pictæ Et Verg. in 3. Aulaī in medio libabant pocula Bacchi. Idem in 8. Diues equûm, diues pictaī ueſtis & auri. In Græcis uero quoties huiuſcemodi fit apud nos diæreſis penultimæ ſyllabæ, ī pro duplici cōſonāte accipitur, ut maia pro μαῖα, aiax pro αἴας. Tranſit in ī productam, ut quæro inquīro, exquīro, quamuis exquæro Plautus dixit in Aulularia: Intro exquære ſit ne ita ut ego prædico. lædo illīdi, cædo occīdo. Ponitur pro ē lōga, ut σκηνὴ ſcena. et pro a, ut Aeſculapius pro ἀσκληπιός, in quo Aeoles ſequimur. Illi enim νύμφαις pro νύμφας, & φαισὶν pro φασὶν dicunt. Inuenitur tamen hæc diphthongus in media dictione correpta tunc, quando compoſitæ dictionis antecedentis in fine eſt ſequēte uocali, ut præuſtis. Verg. in 7. Stipitibus duris agitur ſudibúsue præuſtis. Hom. ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι. ſicut etiam longæ uocales ſolent corripi, ut dehiſco. Vergilius in 5.

Infindunt pariter ſulcos, totumq́; dehiſcit,
Conuulſum remis, roſtris ſtridentibus æquor.

Oe quoq; idem patitur apud Græcos. Aeſchylus, ἴσρ⊕ ταχύ.

τοιαῦται παρθένους μανθάνοντι. Vnde quidam nõ ſine ratione unũ tẽpus & ſemis ſingulas eas habere dicunt. Ideoq; ſi cõſequatur conſonans quæ dimidiũ tempus habet omni modo producũtur. Au quoq; uidetur quaſi pati diuiſionẽ cũ i poſt u addita, tranſit eadẽ u in cõſonantiũ poteſtatẽ, ut gaudeo gauiſus, ναύτης nauita. et ναῦς nauis. Trãſit etiã in b, ut aufero abſtuli ablatus. Et ſciẽdũ quod pro ab præpoſitione au ponitur in his uerbis, aufugio & aufero. E cõtrario quoq; frequẽter ſolet fieri, ut antecedente a & u loco cõſonãtis ſequẽte, ſi abijciatur uocalis poſita poſt eam, id eſt, poſt u conſonantẽ, aut diphthongus fiat u redeunte in uocalẽ, ut lauor lautus, faueo fautor, auis auceps, auguriũ auguſtus. Trãſit in o productã more antiquo, ut lotus pro lautus, ploſtrũ pro plauſtrũ, cotes pro cautes: ſicut etiã contra pro o au, ut auſtrum pro oſtrũ, auſculũ pro oſculũ, frequẽtiſſimeq; hoc faciebant antiqui. in u quoq; longã trãſit, fraudo defraudo, claudo includo. Eu trãſit in ẽ longam, ut Achilles pro ἀχιλλεύς, Vlyxes pro ὀδυσσεύς, quod oſtẽditur in genitiuo Vlyxei. Horat. in 1. Carm. Nec curſus duplices per mare Vlyxei. In u etiam mutatur, fugio pro φεύγω. Oe eſt quando per diæreſim profertur in Græcis nominibus & Græcã ſeruat ſcripturã: pro o enim & i ponitur, quæ tamẽ (ſicut ſupradictum eſt) locum duplicis obtinet conſonantis, ut Troia pro τροία, maia pro μαῖα. In hoc quoque Aeoles ſequimur. ſic enim illi diuidentes dipthongum κόϊλον pro κοῖλον dicunt. Apud Græcos tamen quoq; i ſequẽte producere licet antecedente ẽ breuem, ut Hom. in hoc uerſu: ἕκτορα δ' ἐξ ἴλαθεν ἰαχῇ πιπίνταν ἐξ ἵππων.

Auferτur ci, id eſt, œ diphthongo, altera uocalis ſequēte ē lōga more attico, ut poeta pro ποιητὴς, poema pro ποίημα. necnō pro οι diphthongo græca, nos hāc, id eſt, œ ponimus, ut κωμῳδία comœdia, τραγῳδία tragœdia dicentes: nec mirū cum pro ω quoq; habemus o, & pro i e in diphthongo accipimus. hoc tamē ad imitationē Bœotorū ſolemus facere. Trāſit in u longam, ut phœnices, punices, phœniceon, puniceū, pœna punio. Nunquā diphthōgus in præterito pfecto mutatur, ut hæreo hæſi, audio audiui, mœnio mœniui, excepto cædo cecidi. Ei diphthongo nunc nō utimur, ſed loco eius in græcis nominib. e uel ī productas ponimus. Et in priore ſequimur Aeoles. Illi enim τῶ δημοσθένη dicūt pro δημοσθένει, & ἤπεν pro εἶπεν. Et nos plerunq; cum α apud græcos ſit pura penultima, in illis maxime fœmininis, quæ per adiectionē aſſumunt α, apud græcos mutamus ει in e productā, ut δηϊόπεια δηϊόπεια, deiopeia. καλλιόπεια καλλιόπεια calliopeia. Nam in illis quæ in ia ſolum deſinunt apud græcos, raro fit hoc, ut Argia, Alexādria, Nicomedia, Langia, Lampia. Stat. in 4. Candensq; iugis Lampia niuoſis. Idem in eodem: Hæc quoque ſecreta nutrit Langia ſub umbra. Idem in 2.

Tunc donis Argia nitet, uilesq; ſororis,
Ornatus ſacro præculta ſuperuenit auro.

Raro aūt diximus propter Medeā, Plateam, Niceam. Nā quod Verg. Qui tela Typhoēa temnis, e correptā protulit, doricū eſt: illi enim ſolent ει diphthongo abijcere i. In Latinis autem dictionibus difficile inuēnies i longam ante uocalē poſitam, niſi in genitiuis in ius deſinētibus, ut illius, ſolius, ullius, quæ tamen licet & corripere in

metro,

metro, & in uerbo fiā fius fiat, quod ipſum quoq; contra aliorũ eiuſdē coniugationis fit regulā uerborũ. In maſculinis quoque a pura in e longā conuertitur, ut ἀχιλλεῖος achilleus, ἀλφεῖος alpheus, σπονδεῖος ſpondeus. non ſine ratione tamen hoc fit: Sed quia i pura penultima ante us uel a uel um per nominatiuos nō inuenitur producta in Latinis dictionib. niſi in diſſyllabis & ipſis Græcis. Nā in Græcis ſæpe inuenimus, ut chius & dia, & in uno triſyllabo qđ apud Statiū legi, ut lycius. Stat. in 10. Theb.

Ad patrias ſi quando domos, optataq; pæan
Templa Lycie dabis tot ditia dona ſacratis
Poſtibus, & totidem uoti memor exige tauros,

In alijs uerò cōſonāte l ſequēte pro ει diphthongo longā i ponimus, ut νεῖλος nilus. In ſemiuocalibus ſimiliter ſunt aliæ præpoſitiuæ alijs ſemiuocalib. in eadē ſyllaba, ut m ſequente n, ut Mneſtheus, amnis. S quoq; ſequente m, ut ſmyrna, ſmaragdus. Nā uiciū faciūt qui z ante m ſcribūt. Nunquā enim duplex in capite ſyllabæ poſita poteſt cū alia iungi conſonante. Lucanus quoq; hoc oſtēdit in 10. Terga ſedent crebro maculas diſtincta ſmaragdo. nam ſi eſſet z ante m, ſubtrahi in metro minime poſſet, nec ſtaret uerſus. S enim in metro ſæpe uim cōſonantis amittit. in fine autem ſyllabæ omnes liquidæ ſolēt ante s poni, ut puls, hyēs, mons, ars: ſimiliter ante x excepta m, ut falx, lanx, arx. In mutis præponūtur b & g, ſequēte d, ut βδελυρὸς, bdelliū genus lapidis, abdir, abdomē, mygdonides. C uerò et p præponūtur ſequēte t, ut actus, lectus, aptus, diphthōgus. Semiuocalis nulla præponitur mutis niſi s ſequēte b, ut aſbeſtus aſbuſtes. c uel q, ut ſcutū ſquallor. p,

ut ſpes,ſphæra.t,ſtatus,ſthennius. Ante aliã autẽ nullam *mutarũ.* Mutæ uero *ſemiuocalib, præponuntur liquidis abſq; m,omnes pene omnibus bl,ut blãdus. cl, ut clarus. dl,abodlas nomẽ barbarũ.fl,flauus. gl, gladius glabrio. tl,tlepolemus,atlas.pl,planus.bn,abnuo,ſed b magis ſuperioris eſt ſyllabæ.cn,cnidus.dn, cydnus, ariadne, gn, gneus.tn,ætna.pn,therapne,ſpinus.br,brennus,umbra. cr,creber.dr,drances.gr,gratus.fr,frater. pr,pratũ. tr, tractus.* Ante m autẽ *inueniuntur c d g t, ut pyragmon, alcmene,dragma,dmois,admetus, agmen, tmolus, iſthmos.* Tres aũt cõſonãtes *non aliter poſſunt iũgi in principio ſyllabæ,niſi ſit prima s,uel c,uel p,ſecũda poſt s, quidẽ c,uel t,uel p.* Poſt c *aũt aut p, principales ſecũda, t,tertia l,uel r,ſed l in ſolis illis quæ ab s incipiunt,ut* A*ſclepiodot⁹,ſcriba,ſtlopus,ſtratus,ſplẽdidus,ſpretus.* In Græcis *etiã φ ſecunda ponitur, quã nos per ph plerunq; ſcribimus,* σφραγὶς *uictrix,ſceptrũ.* Nã *poſt pt uel ct ſimul iunctas l nõ inuenitur,ut oſtẽdimus,ipſa ſoni natura prohibẽte.* In *fine uero dictionis cõtrà inuenimus primã liquidã,ſequentẽ mutã,poſtremã s,ut urbs ſtirps:ſin aũt in duas deſinat cõſonantes dictio, neceſſe eſt priorẽ liquidã eſſe,et ſequentẽ s,uel x,ut ſuprà oſtẽdimus,uel c, uel t,antecedente n,ut hinc, dicũt,amant, hunc: uel loco* ψ *Græce bs uel ps ſcribere pro ratione genitiui,ut arabs arabis,pelops pelopis,cœlebs cœlibis,princeps principis.* Q*uibuſdã tamẽ,ut ſuprà docuimus,non aliter uidetur* ψ *Græca,niſi pro ps ſcribenda. quanquã enim ratio genitiui ſupradictã exigat ſcripturam,tamen cognationẽ ſoni ad hoc procliuiorẽ eſſe aiunt.* Hoc *tamẽ ſciendũ*

eſt,

eſt, quod principium ſyllabæ omnimodo pro ψ ps debet
habere, ut pſitacus, pſeudolus, ipſe. nubo quoq; nupſi,
ſcribo ſcripſi faciunt, quamuis analogia per b cogat ſcri
bere, ſed euphonia ſuperat, quæ etiam nuptam non nub-
tam, & ſcriptum non ſcribtum compellit per p, non b di
cere & ſcribere.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESA-RIENSIS LIBER II.

DE SYLLABA.

Syllaba eſt comprehenſio literarũ conſe-
quẽs, ſub uno accẽtu, & uno ſpiritu pro-
lata. Abuſiuè tamẽ etiã ſingularũ uocaliũ
ſonos, ſyllabas nominamus. Poſſumus ta-
mẽ & ſic diffinire: Syllaba eſt uox literalis quæ ſub uno
accentu, & uno ſpiritu indiſtanter profertur. à ſingulis
tamen incipiens, non plus quàm ad ſex literas procede-
re ſyllaba poteſt in Latino ſermone, ut a, ab, arx, mars,
ſtans, ſtirps. Et ſciendum, quod ſyllabæ quæ ex ſingulis
cõſtant literis, nõ plures ſunt quàm ipſæ uocales, ex qui
bus fiũt: quæ aũt ex amplioribus literis, penè innumera-
biles. nulla ſyllaba tres uocales habet. unde u & i nõ ali-
ter iungũtur diphthongis, niſi loco poſitæ cõſonantiũ.
u tamen etiam tunc cõiungi poteſt diphthongo, cum a-
mittit uim literæ, ut quæ, linguæ. Sæpe inueniuntur pro
duabus uocalibus iunctis, hoc eſt, pro diphthongo ſingu
læ uocales poſitæ, ut ploſtrum pro plauſtrum, & inqui-
ro pro inquæro, et ubiq; pro ei diphthongo e producta
uel i, ſicut ſuprà dictũ eſt: pro υ aũt u in Græcis ponimus

dictionibus, ut σπονδᾶ & ſpondeus, νεῖλ & nilus, μοῦσα mu-ſa quæ ſingularũ literarũ ſunt ſyllabæ, ex uocalibus conſtant, ut dictum eſt, ut ae. quæ aũt ex duabus cõſtant, uel à uocalibus fiunt, & inuenitur diphthongus, ut au œ: uel à uocali & cõſonante antecedente & ſequente: antecedente, ut da: ſequente, ut ad. non plures tamen quàm tres cõſonantes antecedere uocalẽ, nec rurſus, niſi tres conſequi poſſunt. ſed tamẽ hoc notandũ eſt, quod ſi antecedãt tres cõſonantes, nõ poſſunt niſi duæ conſequi uocalẽ, ut monſtrãs: nec iterũ, ſi cõſequantur tres, poſſunt antecedere niſi duæ, ut ſtirps. ſi antecedens ſyllaba terminet in conſonantẽ, neceſſe eſt etiã ſequentẽ à conſonãte incipere, ut artus, ille, arduus, niſi ſit cõpoſitum, ut abeo, adeo, pereo. Herodianus tamẽ de orthographia, oſtẽdit rationabilius eſſe ſonoriusq; quantũ ad ipſam uocis prolationẽ, in cõpoſitis quoq; ſimpliciũ regulã in ordinãdis ſyllabarũ literis ſeruare. obijcitur tamẽ huic illud, quod oportet ergo oblitus, ablatus, obruo, abrado et ſimilia, ſi b tranſit in ſecundã ſyllabã more ſimpliciũ dictionum, primã cõmunem habere in metris, ut poßit etiã corripi, ſed hoc nuſquã inuenitur. Præterea circumeo & circũago, & ſimilia nõ paterẽtur eliſionẽ m in pronunciatione, ſi trãſiret in ſequẽtẽ ſyllabã m: nec in perbibeo, exhibeo, inhumatus, anhelo, inhibeo, adhuc, abhinc, et ſimilibus ſecũdæ ſyllabæ principalis aſpiraretur uocalis, ſi terminalis conſonans præpoſitionis in eã trãſiret, quomodo in iſtic iſtæc iſtac. Si in media dictione ſyllaba à uocali incipit, neceſſe eſt antecedẽtẽ quoq;, niſi ſit cõpoſita, in uocalẽ terminari, ut pietas, curialis, parco, ruo, [illegible]nio.

[illegible]

*Eſt tamen quando in cõpoſitis etiam ſubtrahitur conſo-
nans,ut coeo cois.Principales ſyllabæ,hoc eſt in princi-
pio dictionũ poſitæ,ab omnib. incipere literis, deſinere
tamẽ nõ in oẽs poſſunt,ſed in has. Vocales quidẽ omnes,
à quacũq; cõſonante incipiat ſequẽs ſyllaba,ut mare, ge
nus,filius,uotũ,ludus. In cõſonantes uerò ſi ſequẽs ſylla
ba à uocali incipiat nõ poſſunt deſinere,niſi (ſicut ſuprà
dictũ eſt) in dictionibus,quæ ex præpoſitionibus in con
ſonantes deſinẽtibus,uel alijs partibus orationis,ſint cõ
poſitæ,ut abutor,obedio,ſubeo,aduro,ineo,exacuo, in-
tereo, perago,trãſeo,prætereo.nec tamẽ ſi ſequẽs à con
ſonãte incipiat,licet antecedentẽ in quãcunq; cõſonan-
tẽ deſinere.Ergo per ſingulas cõſonantes (ut potero) id
tractare conabor.In b inuenitur ſyllaba deſinens,ſi ſe-
quẽs quoq; ab eadẽ incipiat,ut ſaburra,ſabbata,gibbus,
gibberoſus,gibber,obba. cõpoſita quoq; ſunt à præpoſi
tionibus in b deſinẽtibus,& alijs dictionibus à b incipi-
entibus,ut ſubbibo. Quæ tamẽ cõſonans c ſequente ſolet
plerunq; in eam mutari,ut occido,occubo,ſuccino,ſucci
do in quibuſdã tamẽ pro ab,abs præpoſitio, cũ dictioni
bus à c incipiẽtibus cõponitur,ut abſcondo,abſcedo,ab-
ſcindo. Ob quoq; eſt quãdo aſſumit s, cũ cõponitur cum
dictione à c incipiente,ut obſcurus,obſcœnus. F etiã ſe-
quente in eandem conuertitur b uel in u uocalem, ut effi
cio,offundo,ſufficio.ſuffero,ſuffio:ſimiliter aufero,au-
fugio:ne ſi affero affugio dicamus, pro adfero & adfu-
gio accipiantur. G quoq; ſequente in eam trãſit b, ut ſug
gero,oggannio:necnon etiam in m,ut ſummitto. præte-
rea omitto pro ommitto dicimus. Terẽt.in Adel. Omitte
mulie-*

mulierē. Horatius in ſecundo ſermonū: Aut ſpem depo-nas, aut partē illuſus omittas. Idem patitur p ſequente, ut oppono, ſuppono. R quoque ſequente plerunq; in eam conuertitur, ut arripio, ſurripio. In quibuſdā tamen manet immutabilis, ut abrogo, abrado, & puto differentiæ cauſa, ne ſi arrogo, & arrado dicamus, dubiū ſit ab, an ad, ſit præpoſitio, quæ mutauit ſuā conſonantē in r: alijs aūt quibuſcunq; literis ſequentibus integra manet b, ut abdo, obdo, ſubdolus, abbinc, abluo, ſublatus, obloquor, abnego, obnitor, ſubnixus. ergo nulla, niſi præpoſitio cogat, antecedens ſyllaba, in b poteſt deſinere, niſi conſequēs quoq; à b incipiat, ut in ſupraſcriptis oſtēdimus nominibus. in c quoque nulla ſyllaba ſuperior deſinit, niſi ſequēs à c uel à q incipiat, ut bacca, bucca, ſoccus, ecquis, quicquā. Atq; ex hoc quoq; oſtēditur eandem uim habere c & q. In d pariter nulla poteſt ſyllaba deſinere præpoſitiua, niſi ſequēs quoq; ab eadē incipiat, in ſimplicibus dictionibus, & in pleriſq; cōpoſitis, ut abaddir, uel abaddier, addo, reddo, redduco, quod etiam reduco dicitur. Verg. in 9. Reddidit una boū uocē. Terent. in Phor. Sectari in ludū, ducerent & reducere. Horat. in Epodo: Deus hæc fortaſſe benignæ reducet In ſedem uice. Vergil. in 4. Aeneid. Eiectā claſſem, & ſocios à morte reduxi. hæc tamē ipſa conſonās in ad præpoſitione mutatur ſequēte c uel g uel p uel t, ut accumbo, accido, aggrego, applico, appello, attingo, attineo. & quoq; ſequēte rationabilius, ut affectus: l allido: r arrideo: n annuo: s aſſiduus. ſubtrahitūr etiā in quibuſdā, cum ſequens dictio à gn uel ſp uel ſc incipit, ut agnitus, aſpectus, aſcēdo. Alijs enim ſequen-

tibus

tibus literis, integra manet in cōpoſitione, ut adbibo, adhæreo, admitto, adquiro, aduoco. Frequēter tamē inuenimus ſuel n uel l uel r uel s ſequentibus, d ſcriptā, ut adfatur, adludo, adrideo, adnitor, adſumo, errore tamen ſcriptorū hoc magis fieri puto, quàm ratione: nā quæ ſit differentia euphoniæ, ut cum eadē conſonās ſit ſequens, in alijs transferatur d, in alijs nō, ſcire nō poſſunt: ut cum dicā, affectus, allido, aſsiduus, bene ſonet: cū aūt adfatur, adludo, adſiſto, male. In f nulla deſinit ſyllaba, niſi loco b uel d uel x uel s in præpoſitionibus poſita, cū ſequens dictio ab eadē incipit cōſonāte, ut officio, ſufficio, affectus, efficio, difficilis, diffundo. Et ex hoc quoque muta eſſe oſtēditur, quod cū omnes ſemiuocales ſimplices ſoleāt in medijs dictionibus geminari, hæc nō geminatur, nec terminat eas ſicut illæ, niſi in ſuo nomine. ſed & præponitur liquidis l & r mutarum more. G apud Latinos nullius ſyllabæ eſt terminalis, niſi cū loco d uel p ponitur in ad, uel ſub, uel ob præpoſitione, ut ſuprà diximus, ut aggero, agger, ſuggero, ogannio: Græci tamen ſolent loco n ante γ uel κ poſitæ hanc ponere, ut ἄγγελος, λογγῖνος, ἄγκιστρον, ἀγχίσης. Apud Latinos tamen ſeruatur n, ut angelus, Longinus, Anchiſes. Eſt quando n principalis ſyllabæ ante ſe aſſumit g, ut natus gnatus, notus gnotus antiquè, unde ignotus, noſco gnoſco, noui gnoui. & poſt ſe tamen c ſæpe poſitū n in g conuertit, ut in numeris, quadringēti pro quadrincenti à centum, quingenti, ſeptingēti, octingenti: adeo enim n præpoſita facit c in g cōuerti, quod in quibus ea numeris non eſt, ſeruatur c, ducēti, trecenti, ſexcēti. In h, quæ eſt nota aſpirationis,

non

nō poteſt terminari ſyllaba, inuenio tamen in uah & ah interiectionibus terminalem uideri ſyllabæ h. ſed magis puto, ut ſuperius dictū eſt, per apocopen hoc ſolere fieri, cū perfecta uaha & aha ſint: uel quod abſcōdita uoce ſolēt interiectiones, et huiuſmodi uoces proferri, ut etiā aha hehe. k nullius ſyllabæ poteſt eſſe terminalis. L quæcūq; cōſonāte ſequēte, poteſt antecedentē terminare ſyllabā, ut albus, ulcus, ſoldū, ualde, Alfenus, algeo, illud, ulmus, alnus, culpa, fulſit, altus, ſylua, mulxi. Q & r ſolis ſequētibus, nō inueni antecedentē l. nam h & k nec poſſunt poſt hāc inueniri. In m inuenitur ſyllaba deſinēs in media dictione, quādo ſequēs à b uel p uel altera m incipit, ut Cambyſas, ambo, imperiū, cōparo, ſummus, Hammon. In n terminatur antecedēs ſyllaba ſequentib. c uel d uel f uel g, uel altera n uel q uel r, ut quibuſdā placet, uel s uel t uel i uel u etiā pro cōſonantibus poſitis, uel x, ut cōcinnus, mancus, conduco, pondus, cōfiteor, infiendo, cōiunctus, cōgius, angulus, annus, inquiro, cōquiro, linquo, inrūpo, inruo. In multis tamē inuenio r ſequēte n in r conuerti, ut corruo, corrūpo, et penè ubicūq; con præpoſitio ante dictionē ab r incipientē cōponitur, hoc idē patitur, ut corruo corrigo. Nec mirū cū apud græcos auctores artiū, hoc idē ſoleat fieri, ut συῤῥέω, συῤῥάπτω, συῤῥήγνυμι, συῤῥάπτω. *ergo rationabilius eſſe uidetur in quoq;, cū in quibuſdā mutet n in r, ut irrito, irriguus, in reliquis quoq;, euphonia hoc exigente ſeruare, et inruo, et inrumpo dicere, cū nec in ſimplicibus inueniatur dictionib. n ante r. S quoq; ſequēte uel t uel i uel u loco cōſonantiū, uel x integrū manet, ut cōſitus, ſpōſus, tōſus, Antonius,*

Mantua,

Mantua,cõiungo,cõuerto,anxius.b aũt ſequẽte,uel p in m conuertitur.l uero uel m, in eas cõmutatur, ut imbuo, impius,cõbibo,compitũ,collido,illudo,illido,immunis, cõmunis.P nullã terminat ſyllabã, niſi ſequẽte quoq; ab ea incipiẽte,ut lippus,apparet,Hippicoon. R quæcunq; cõſonãte ſequẽte excepta k poteſt terminare priorẽ ſyllabã,ut morbus,parcus,ordo,perficio, Corfinium, margo,phibeo,perlego,pluceo,interlita,interluniũ,carmẽ, ſanus,corpus,arquitenens,currus,morſus,artus, periurus,coruus,Xerxes.In cõpoſitis tamẽ quibuſdã inuenio r in l conuerti,ut intelligo & pellicio,pro interlego & perlicio,pellego pro plego,pellũceo pro perluceo. Plautus in Aſinaria: Agedũ iſtũ oſtẽde quẽ cõſcripſiſti ſyngraphũ,inter me Et amicã & lenã leges pellege. Nã tu poeta es prorſus ad eã rem unicus.Idẽ in eadẽ: Ita pellucet quaſi laterna punica.S terminante antecedentẽ ſyllabã hæ ſolæ inueniũtur conſonantes aſſequentes c in compoſitis,ut abſcondo obſcurus,quia s terminalis eſt præpoſitionis. nam in ſimplicibus dictionibus neceſſe eſt s et c eiuſdẽ eſſe ſyllabæ,ut paſcua,luſcus.m quoq; ſequente,uel p uel t, in ſimplicibus dictionibus, ſi antecedat s eiuſdem eſt ſyllabæ,ut Coſmus, proſpera,teſtis.ſimiliter terminat s ſyllabam altera s ſequente, ut caſſis, coſſus. i quoq; loco cõſonantis in cõpoſitis ſequente,ut diſiectus. c etiã ſequente,uel p uel t præpoſitione in s deſinẽte antepoſita,ut diſcutio,diſplicet,diſterminat,abſterreo,diſtuli,aſporto,pro abſporto.T ſi ſuperiorẽ finit ſyllabã, neceſſe eſt ſequentẽ quoq; ab ea incipere,ut mitto, Cotta,attinet,Atticus. In x nulla ſyllaba terminatur in media

dia dictione, niſi in cōpoſitis, à præpoſitione ex, quæ integra manere poteſt, ſequēte c uel p uel q uel s ut quibuſdā placet, uel t, ut excurro, expello, exquiro, exſicco, exſequor (Sic enim placet his qui de orthographia ſcripſerunt. quāuis euphonia, & ratio ſupradicta de literis ſecundū Græcos abijcit s antecedente x) extendo. L quoq; ſequēte inuenitur in nomine hoc, exlex. F enim ſequente in eam conuertitur x, ut efficio, effero, effundo. cæteris uero cōſonantibus ſequētibus e non ex præponi ſolet, ut ebibo, educo, egero, eludo, emineo, enitor, eruo, euebo. z in peregrinis dictionibus ſemper in principio inuenitur ſyllabæ: & ſi antecedat alia ſyllaba, neceſſe eſt eam uel in uocalē deſinere, uel in n uel in r, ut γάζα, μιλαύζοφος, ἀριθμαζαίνει. Sciendū autem quod nulla diphthongus in duas cōſonantes poteſt deſinere, in duplicē autē inuenitur, ut fæx fæcis, faux faucis. Diſtat ſyllaba à dictione ſenſu & accētu: niſi enim ſciamus quomodo poſita eſt ſyllaba in dictione, incertū eſt quo accentu eā pronunciemus. Syllaba enim per ſe, niſi cū ſit dictio, ſenſum habere non poteſt. inuenitur tamē & plena oratio in una dictione, ut in uerbis imperatiuis, curre, lege: et ſimiliter plena dictio in una ſyllaba, ut ars, do, dic. Accidit unicuiq; ſyllabæ tenor, ſpiritus, tēpus, numerus literarū: tenor acutus uel grauis uel circūflexus, in dictione tenor certus, abſq; ea dictione incertus non poteſt tamen ſine eo eſſe. ſimiliter ſpiritus aſper uel lenis. tempus unū uel duo: uel etiā, ut quibuſdā placet, unū ſemis, & duo ſemis, & tria. unū ſi uocalis eſt breuis per ſe, ut amo: uel ſi eam una conſonās ſimplex cōſequitur, ut caput. unum ſemis in cōmuni

bus ſyllabis, de quibus multi docuerunt, ut lachrymæ. & ſciendũ quod non ſolũ ante l uel r, ſed etiã ante m, ut iam ſuprà docuimus, & n poſitæ mutæ, faciũt cõmunes ſyllabas. Eurip. in Phœniſſis, ἰσότας ἔταξε κἀριθμὸν διώρισε. *Idẽ in eadẽ fabula,* ἀπολλύμεσθα, δύω κακὼ σπεύδετε τέκνον. Ouid. in 10. Piſcoſamq́; Gnidon, grauidamq́; Amathunta metallis. *Præterea m ante m poſita fecerũt quidã communes: ut Callimachus in 3* αἰτίων. τὸν μὲν ὁ μνησάρχειος ἰφα ξῖνος ὤλεσεν αἰνῶς: *Illud quoq; non eſt prætermittendum, quod tribus conſonantibus ſequentibus poteſt fieri communis ſyllaba, quãdo in principio ſyllabæ ſequẽtis poſt uocalem correptam s & muta, & poſt eam liquida ſequatur: quippe cũ s in metro ſubtrahi more ſoleat ueteri. ut Horat. in 1. Serm. Linquimus, inſani ridentes præmia ſcribæ. In longis natura uel poſitione, duo ſunt tempora, ut dos, ars. Duo & ſemis, quãdo poſt uocalẽ natura longam una ſequitur conſonans, ut ſol. Tria, quando poſt uocalem natura longã duæ conſonantes ſequuntur, uel una duplex, ut mons, rex. Tamen in metro neceſſe eſt unamquanq; ſyllabam, uel unius, uel duorum accipi temporũ. Numerus literarum accidit ſyllabæ, qui ut ſuprà diximus, non minus quàm unius, nec plus quàm ſex literarum apud Latinos poteſt inueniri ſyllaba.*

DE DICTIONE.

Dictio eſt pars minima orationis conſtructæ, id eſt in ordine compoſitæ. Pars aũt quantũ ad totum intelligendũ, id eſt ad totius ſenſus intellectũ: hoc autẽ ideo dictũ eſt, ne quis conetur uires in duas partes diuidere, hoc eſt, in ui & res, uel quædã huiuſcemodi. Nõ enim ad totũ intelli-

intelligendum hæc ſit diuiſio. differt autem dictio à ſyllaba, non ſolum quòd ſyllaba pars eſt dictionis, ſed etiam quod dictio dicendũ (hoc eſt intelligendum) aliquid habet. Syllaba aũt non omnimodo aliquid ſignificat per ſe, ergo monoſyllabæ dictiones quodãmodo poſſunt eſſe et ſyllabæ, non tamen ſyncere: quia nunquam ſyllaba per ſe poteſt aliquid ſignificare: hoc enim propriũ eſt dictionis. unde ſi dicam ã per ſe ſcio eſſe ſyllabam, nec tempora tamen eius, nec tenorẽ, nec ſpiritum, nec ſignificationem agnoſco, donec cognouero dictionẽ in qua ponitur. Nã in ara deorũ, ã penultima producitur et circũflectitur in nominatiuo, nec habet aſpirationẽ: cũ aũt ſignificat ſtabulũ porcorũ, eadẽ ſyllaba penultima corripitur, et acuitur, & habet aſpirationẽ, hæc eadẽ. à quãdo eſt præpoſitio, grauatur & producitur, & eſt ſine aſpiratione. Vides ergo per ſe ipſam ſyllabam deficere prædictorum ratione, nec aliter poſſe examuſsim tractari, niſi poſita ſit in dictione.

DE ORATIONE.

ORatio eſt ordinatio dictionũ congruã ſententiã perfectamq; demonſtrans. Eſt autẽ hæc definitio orationis eius quæ eſt generalis, id eſt quæ in ſpecies, ſiue partes diuiditur. Nam oratio dicitur etiam liber rhetoricus, necnon unaquæq; dictio hoc ſæpe nomine nuncupatur, cum plenã oſtẽdit ſententiã, ut uerba imperatiua, & reſponſiua, quæ ſæpe una dictione cõplentur. ut ſi dicam, quid eſt ſummũ bonum in uita? & reſpondeat quis, honeſtas, dico bona oratione reſpõdit. Partes igitur orationis ſunt ſecundũ dialecticos duæ, nomẽ & uerbum: quia hæ ſolæ etiam per ſe cõiunctæ plenã faciunt orationẽ, alias autem

aũt partes ſyncategoremata, hoc eſt cõſignificantia, appellabãt. Secundũ Stoicos uerò, quinq; ſunt eius partes: nomẽ, appellatio, uerbũ, pronomẽ ſiue articulus, cõiunctio. Nam participiũ, cõnumerantes uerbis participiale uerbũ uocabant, uel caſuale: necnon etiã aduerbia nominibus uel uerbis cõnumerabãt, & quaſi adiectiua uerborum ea nominabant: articulis autẽ pronomina cõnumerãtes, finitos ea articulos appellabãt: ipſos aũt articulos quib. nos caremus, infinitos articulos dicebãt: uel ut alij dicunt, articulos connumerabãt pronominibus: & articularia eos pronomina uocabant, in quo illos adhuc ſequimur Latini, quãuis integros in noſtra nõ inuenimus articulos lingua. Nam cũ dicimus idem, id eſt ὁ αὐτὸς, non ſolũ articulũ præpoſitiuũ, ſed etiã pronomen in eadẽ dictiõe ſignificamus. Similiter qui, id eſt ὅστις articulus ſubiunctiuus intelligitur unà cũ pronomine, ſecundũ quoſdã infinito, ſiue magis cũ nomine, ut Apollonius oſtẽdit firmiſsima ratione. Præpoſitionẽ quoq; Stoici coniunctioni copulantes, præpoſitiuã coniunctionẽ uocabant. Quidam autem nouem dicebãt eſſe partes orationis, appellationẽ addẽtes ſeparata à nominibus: Alij decẽ etiã, infinita uerba ſeorſum partem ponentes: Alij undecim, quia pronomina quæ non poſſunt adiungi articulis, per ſe numerabant. his alij addebant etiã uocabulũ & interiectionẽ apud græcos, quam nos adhuc ſeruamus. Apud latinos uerò articulum addebãt, quem purũ per ſe apud eos non inueniri ſuprà docuimus. Igitur non aliter poſſunt diſcerni à ſe partes orationis, niſi uniuſcuiuſq; proprietates ſignificationem attendamus.

d 3 Pro-

PRopriũ eſt nominis, ſubſtantiã & qualitatẽ ſignificare: hoc habet etiã appellatio, & uocabulũ. Ergo hæc tria una pars eſt orationis. Propriũ eſt uerbi, actionem ſiue paßionẽ, ſiue utrunq;, cũ modis & formis & tẽporibus, ſine caſu ſignificare. hoc habẽt etiã infinita, quare non ſunt ſeparanda à uerbo. Participium aũt iure ſeparatur à uerbo, quod & caſus habet, quibus caret uerbum: & genera, ad ſimilitudinẽ nominũ: nec modos habet quos cõtinet uerbum. Proprium eſt pronominis, pro aliquo nomine proprio poni, et certas ſignificare perſonas. ergo quis, & qui, & qualis, & talis, & quãtus, & tãtus, et ſimilia quæ ſunt infinita, ſiue interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua, magis nomina ſunt appellanda, quã pronomina. Neq; enim loco propriorũ nominũ ponuntur, neq; certas ſignificant perſonas, ſed etiã ſubſtantiam, quamuis infinitã: & qualitatẽ, quamuis generalẽ, quod eſt ſuum, nominis habent. nomina ſunt igitur dicenda, quãuis declinationẽ pronominũ habeant quædam ex eis: nõ enim declinatio, ſed uis et ſignificatio uniuſcuiuſque partis eſt contẽplanda: indifferenter enim multa & nomina modo pronominũ, et pronomina modo nominũ inuenimus declinata. Quid enim ſtultius, quàm omnia quæ ſignificant numeros nomina dicere? unũ autẽ unius propter declinationẽ pronomẽ appellare? quod, ſi declinatio facit indiciũ qualis ſit dictio, debent omnia poſſeſſiua pronomina, quia nominũ declinationem ſequũtur, & participia in his cõputari: quod omni caret ratione. Ergo non declinatio, ſed proprietas eſt excutiẽda ſignificationis. Et quoniã de proprietate nominis & uerbi, & par-

& participij, & pronominis breuiter dictum eſt, nõ incongruum eſſe arbitror ſummatim de cæterarum quoq; partium orationis proprietate percurrere.

PRopriũ eſt aduerbij cum uerbo poni, nec ſine eo perfectã ſignificationẽ habere poſſe. ut bene facio, docte lego: hoc ergo inter aduerbiũ & præpoſitionẽ eſt, quod aduerbiũ & ſine caſualibus poteſt & præponi, & poſtponi uerbis, & cũ caſualibus. ut ponè currit, & currit ponè: uenit tempore longo pòſt, & pòſt longo tempore uenit. Terent. in Adelph. Pòſt faceret tamẽ. Si igitur inuenias cum nomine aduerbiũ ſine uerbo, ſcias hoc per eclipſin fieri. ut ſi dicã, nõ bonus homo pro malus, ſubaudio eſt. Præpoſitionis autẽ proprium eſt, ſeparatim quidem per appoſitionem caſualibus præponi. ut de rege, apud amicũ: coniunctim uerò per compoſitionẽ tam cum habentib. caſus, quàm cũ non habẽtibus. ut indoctus. interitus, intercurro, proconſul, induco, inſipiens, inſpiciens.

PRoprium eſt coniunctionis diuerſa nomina, uel quaſcunq; dictiones caſuales, uel diuerſa uerba, uel aduerbia cõiungere. ut Terentius & Cicero, uel Terentius uel Cicero, & formoſus & ſapiẽs, uel formoſus uel ſapiens, & legẽs & ſcribens, uel legẽs uel ſcribẽs, & ego & tu, uel tu uel ego, & facio & dico, uel facio uel dico, et bene et celeriter, uel bene uel celeriter, quod præpoſitio nõ facit. Intereſt aũt etiam hoc inter præpoſitiones & cõiunctiones, quod præpoſitiones cõponi poſſunt cũ uerbis, coniunctio uerò nunquã. ut ſubtraho, addico, præpono, produco, dehortor. Cõiunctio aũt licet ſit præpoſitiua, in compoſitione tamen non inuenitur cum uerbis, ut at,

eſt,ſed, & quod præpoſitio caſualibus ſeparatã præponitur ſemper,coniunctio uerò cum omnib.poteſt dictionibus modo præpoſita,modo poſtpoſita,coniungi.

NOmẽ eſt pars oratiõis quæ unicuiq; ſubiectorũ corporũ, ſeu rerũ cõmunẽ uel propriã qualitatẽ diſtribuit. Dicitur aũt nomẽ uel à græco quod eſt νόμα, et adiecta o, ὄνομα, dictũ à tribuendo quod νέμειν dicũt:uel ut alij nomẽ quaſi notamẽ, quod hoc nomine notamus uniuſcuiuſq; ſubſtantiæ qualitatẽ. & cõmunẽ quidẽ corporũ qualitatẽ demonſtrat,ut homo: propriã uerò,ut Vergilius:rerũ aũt cõmunem,ut diſciplina,ars:propriã uero, ut arithmetica Nicomachi,grãmatica Ariſtarchi. Accidunt igitur nomini quinq;:Species,genus, numerus,figura & caſus. Species ſunt cõmunes tam propriorũ quàm appellatiuorũ nominum duæ, primitiua & deriuatiua. Primitiua,ut Iulus,mons. Deriuatiua,ut Iulius, montanus,ſub qua ſunt aliæ multæ. Nam propria habent ſpecies ſeparatim quatuor,prænomẽ,nomen, cognomẽ & agnomẽ Prænomẽ eſt,quod præponitur nomini,uel differentiæ cauſa, uel quod tempore quo Sabinos Romani aſciuere ciuitati ad confirmandã coniunctionẽ,nomĩa illorũ ſuis præponebãt nominibus,et inuicẽ Sabini Romanorũ.et ex illo tẽpore cõſuetudo tenuit, ut nemo Romanus ſit abſq; prænomine. Et notatur uel ſingulis literis, uel binis,uel ternis: tũ ſingulis, quando à uocali incipit prænomẽ.ut A.Aulus:uel ab una cõſonãte.ut P.Publius, T.Titus:tũ duabus,quãdo à duab. conſonãtibus incipit. ut Gn.Gneus,Sp. Spurius:tũ tribus,quãdo à conſonante incipit prima ſyllaba, & in conſonantẽ deſinit,ſi tamen

alia quoq; prænomina ab eiſdẽ incipiũt conſonantibus, idq; fit differentiæ cauſa, ut Sex. Sextus, Tul. Tullius: ne ſi primas ſolũmodo conſonãtes ſcribas, T. Titũ & S. Seſtiũ ſignificare putemus. unde in Marco m ſolum ſcribimus, quãuis à cõſonãte incipit ſyllaba, & in cõſonãtem deſinit, quia nullus error erit. Nomẽ eſt proprie uniuſcuiuſq; ſuũ, ut Paulus, propriũ. Cognomẽ cognationis cõmune, ut Scipio. Agnomẽ eſt quod ab aliquo euẽtu imponitur, ut Africanus, Iſauricus. Inuenimus tamen multa in his quatuor ſpeciebus propriorũ nominũ, inuicẽ pro ſe poſita: et quæ in alijs pſonis ſunt prænomina, hæc in alijs loco nominũ accipiũtur. ut Tullius Seruilius, hic Tullius prænomẽ eſt. M. uero Tullius hic nomẽ. Similiter et in alijs loco cognominũ aliorũ agnomina, uel nomina, uel cõtrà. ut Cicero, qui primus ab habitu faciei nominatus eſt, agnomẽ hoc habuit, familiæ uerò eius cognomen fuit. ſimiliter Cæſar, Scipio. Hoc aũt intereſt inter propriũ & appellatiuũ, q. appellatiuũ naturaliter cõmune eſt multorũ, quos eadẽ ſubſtantia, ſiue qualitas, uel quantitas, generalis uel ſpecialis iungit. Generalis, ut animal, corpus, uirtus: ſpecialis, ut homo, lapis, grãmaticus, albus, niger, magnus, breuis. Hæc .n. quoq; quæ à qualitate uel quãtitate ſumũtur ſpeciali, id eſt adiectiua, naturaliter cõmunia ſunt multorũ. Adiectiua aũt ideo uocantur, q. alijs appellatiuis quæ ſubſtãtiã ſignificãt, uel etiã proprijs adijci ſolẽt ad manifeſtãdã eorũ qualitatẽ uel quãtitatẽ, quæ augeri uel minui, ſine ſubſtãtiæ cõſumptione poſſunt, ut bonũ animal, magnus homo, ſapiẽs grammaticus, magnus Homerus. Propriũ uero quod naturaliter

uniuſcuiuſq; priuatã ſubſtãtiã, & qualitatẽ ſignificat, et in rebus eſt indiuiduis, quæ philoſophi atoma uocant, ut Plato, Socrates. Itaq; caret cõmunione naturali. Cũ igitur euenit, ut multi eodẽ nomine proprio nuncupentur, fortuito & ſola uoce, non etiã intellectu cõmunis alicuius ſubſtãtiæ uel qualitatis hoc fieri ſolet. & in proprio appellatiua intelligi poſſunt, ut ſi dicã Vergilius, intelligo et hominẽ et poetã: in appellatiuis aũt propria nõ intelligũtur. ut homo, uir: niſi per excellentiam, loco proprij in quibuſdã perſonis accipiãtur, ut poeta pro Vergilio, et urbs pro Roma. Appellatiuorũ aũt multæ ſunt ſpecies, quarũ quædam cõmunes inueniuntur cũ proprijs, ſiue ſint primæ poſitionis, ſiue deriuatiua. Sũt enim quædã corporalia in appellatiuis, ut homo: ſunt etiã in proprijs, ut Terentius: alia incorporalia in appellatiuis, ut uirtus. In proprijs, ut Virtus dea, et pudicitia Penelopæ, uel ipſa dea. Homonyma quoq; tam in proprijs quàm in appellatiuis inueniuntur, ut Pyrrhus filius Achillis, & Pyrrhus rex Epirotarũ. nepos filius filij, et nepos luxurioſus. inueniũtur tamẽ quædã homonyma, et eadẽ propria et appellatiua, ut Magnus Põpeius, et magnus ciuis. Synonyma quoq; tã appellatiua q̃ propria inueniũtur: ſicut enim enſis, gladius, mucro, ſic Publius Cornelius, Scipio Africanus, unũ atq; idem ſignificãt. Alij ferè oẽs ſpecies in nominib. inueniũtur appellatiuis. ſunt aũt hæ, adiectiuũ, ad aliquid dictũ, quaſi ad aliquid dictũ gentile, patriũ, interrogatiuũ, infinitũ, relatiuũ, uel demonſtratiuum, uel ſimilitudinis, collectiuũ, diuiduũ, factitium, generale, ſpeciale, ordinale, numerale, abſolutum, temporale,

rale, locale. Hæ ſpecies cõmunes ſunt, & principalium, id eſt primæ poſitionis nominũ, & deriuatiuorũ. Propriæ autem deriuatiuorum ſunt hæ, Patronymicũ, poſſeßiuũ, comparatiuũ, ſuperlatiuum, diminutiuũ, & denominatiuũ. In quo intelligimus cũ multis alijs etiã comprehenſiuum, de quibus ſuo in loco dicemus. Verbale, participale, aduerbiale. Adiectiuũ eſt quod adijcitur proprijs uel appellatiuis, & ſignificat laudẽ uel uituperationem, uel medium uel accidens unicuiq;: laudem, ut iuſtus: uituperationẽ, ut iniuſtus: mediũ, ut magnus. Dicimus enim magnus imperator, laudãtes: & magnus latro uel fur, uituperantes. Accidens uerò, id eſt ſuum uniuſcuiuſq;, ut niger coruus, & altũ mare. Inueniuntur tamen etiã in proprijs quædã huiuſcemodi, ut Gradiuus Mars, & Ennoſigæus Neptunus, & Quirinus Romulus. ſed hæc quia propriorũ loco accipiuntur, cõparari nõ poſſunt, quod eſt proprium adiectiuorũ: nec egent adiectione aliorum nominũ, quomodo communia adiectiua. Sumuntur aũt hæc à qualitate, uel quantitate animi uel corporis, uel extrinſecus accidentiũ: Animi, ut prudens, magnanim9: corporis, ut albus, niger, lõgus, breuis. Extrinſecus accidentium, ut diues, fœlix. Ad aliquid dictum eſt quod ſine intellectu illius ad quod dictũ eſt, proferri non poteſt, ut filius, ſeruus. Nam dicẽdo filium etiã patrẽ, & dicendo ſeruũ dominũ quoq; intelligo: quod ſi intereat, interimit unà illud quod ab eo intelligitur. Quaſi ad aliquid dictũ, eſt quod quamuis habeat aliquid cõtrarium, & quaſi ſemper adhærens, tamẽ non ipſo nomine ſignificat etiam illud. Neq; enim ex illo nominationẽ accipit,

ut dies, nox dextra, ſiniſtra. Nam quãuis intereat, nõ in-terim etiã illud ſecũ, quod ei adhærere intelligitur. De *homonymo ſuperius docuimus, quod tam in proprijs q̃ appellatiuis inuenitur.* Synonyma *ſunt quæ, ſicut diximus, diuerſis nominibus idem ſignificãt, ut enſis, mucro, gladius. In proprijs quoq; hanc uim habẽt dionyma, uel trionyma, uel tetraonyma, ut* P. Cornelius Scipio Africa*nus, ſicut docuimus.* Gentile *eſt, quod gentẽ ſignificat, ut* Græcus, *uel* Latinus. Patriũ *eſt, quod à patria ſumitur, ut* Atheniẽſis, Romanus. Interrogatiuũ *eſt, quod cũ interrogatione profertur, ut quis, qualis, quantus, quot, quotus, cũ ſuos ſeruãt accẽtus.* Infinitũ *eſt interrogatiuo cõtrariũ, ut quis, qualis, quãtus, quot, quotus, cum in lectione graui accẽtu pronũciantur. Poſſunt tamẽ hæc eadẽ, et relatiua eſſe et ſimilitudinis, ſicut etiã talis, tãtus, tot. hæc tamẽ etiam redditiua dicũtur. Et eſt animaduertendũ quod huiuſcemodi nomina uel ſubſtãtiæ ſunt infinitæ atq; cõmunis, ut quis, qui: uel qualitatis, ut qualis, talis: uel quantitatis, ut quantus, tantus: uel numeri, ut quot, tot. Ex quo oſtenditur melius ea doctiſſimos artiũ ſcriptores græcos inter nomina poſuiſſe, quamuis uetuſtiores apud ipſos quoq; pronomina, uel articulos ea putauerũt, quos grãmatici Latinorũ ſimiliter ſunt ſecuti: ſed incongruũ uidetur, cũ illi antiquorũ nec recuſauerũt græcorũ etiam errores imitari, nos* Apollonij & Hero*diani, qui omnes antiquorũ errores grammaticorũ purgauerũt, ueſtigia linquere, & non inter nomina hæc potius ponere. de quibus in pronomine latius tractabitur.* Collectiuũ, *quod in ſingulari numero multitudinẽ ſignificat,*

ficat.ut populus,plebs,concio. Diuiduũ eſt,quod à duo-
bus uel amplioribus ad ſingulos habet relationẽ, uel ad
plures in numeros pares diſtributos,ut uterq;, alteru-
ter,quiſq;,ſinguli,bini,terni,cẽteni. Factitiũ eſt,quod à
proprietate ſonorũ per imitationẽ factũ eſt,ut tintinna-
bulũ,turtur. Generale eſt,quod in diuerſas ſpecies poteſt
diuidi,ut animal arbor. Speciale eſt quod à genere diuidi
tur,ut homo,equus,uitis,laurus. Ordinale eſt quod ordi
nẽ ſignificat,ut primus,ſecundus,tertius. Numerale eſt,
quod numerũ demonſtrat,ut unus, duo,tres. Abſolutum
eſt,quod per ſe intelligitur,& non eget alterius conſtru-
ctione nominis,ut Deus,ratio. Temporale eſt,quod tem
pus oſtẽdit,ut menſis,annus. Localc eſt,quod locũ ſigni
ficat, ut propinquus,longinquus, proximus, medioxi-
mus. Plautus in Ciſtellaria: At ita me dij deæq;, ſuperi,
inferi,& medioxumi. Hæ,ut diximus ſpecies omnes ferè
cõmunes ſunt,tam principaliũ quàm deriuatiuorum. Se-
orſum autẽ deriuatiua, ſpecies habent quas memoraui-
mus,de quibus ſingulis hic tractabimus. Patronymicum
eſt,quod à proprijs tantũmodo deriuatur patrũ nomini
bus ſecundũ formam græcã,quod ſignificat cum geniti-
uo primitiui,filios uel nepotes, ut Aeacides Aeacidi fi-
lius,uel nepos. et hac forma poetæ maxime ſolẽt uti,pro
qua Romani cognominibus familiarũ utuntur,ut Corne
lij,Marcelli. Omnes enim ab illo qui primus Cornelius,
& primus Marcellus uocatus eſt,hoc nomen habuerunt
quicũq; eiuſdẽ familiæ ſunt:ſicut omnes maiores Theſei,
theſidas græci appellãt, quos ſolent poetæ quoq; noſtri
imitari. Vnde Vergilius ſecundũ græcam formã Scipia-

das dixit ἀπὸ τοῦ σκιπίωνος, cum Scipionides dicere debuit. Necnon etiã poſſeßiua loco patronymicorũ inuenimus apud latinos uſurpata, ut Aemilianus Scipio pro Aemilij filius, & Octauianus Cæſar. Inueniũtur quædã nomina formæ patronymicorũ ſignificatione denominatiua, ut Euripides propriũ, non Euripi filius, ſed ab Euripo ſic nominatus, dicitur Euripides: quia illo die natus eſt, quo Athenienſes cum Perſis in Euripo bellum cõmiſere. ſimiliter Thucydides, ἀπὸ τοῦ θόκ τοῦ ἰδεχόν. Sunt autẽ alia quæ cũ ſint patronymica, in alijs accipiũtur propria, ut Timarchides Timarchi filius, & Timarchides propriũ nomen. In omnibus ferè ſpeciebus nominum inuenimus eiuſdẽ formæ etiam propria, quæ tamen amittunt appellatiuorũ ſignificationem, ut Magnus adiectiuũ, & proprium, Iulianus poſſeßiuũ & proprium, Heraclides patronymicũ, & proprium. Sic in alijs quoq; ſpeciebus inuenies. Scire autẽ debemus abuſiuè etiam à matribus, ab auis maternis, à regibus ſiue conditoribus, & à fratrib. etiã patronymica ſolere formari, ut Latoides Λατῶς, id eſt Latonæ filius Apollo, & Iliades Iliæ filius Romulus. Ouid. in 14. Metamor. ut corpora uicta ſopore,

Inuadant, portasq; premant quas obice fultas

Clauſerat Iliades. ſimiliter Coronides à matre Aeſculapius. idem Ouid. in 15. Metam.

Vnde Coronidem circunflua Tibridis alti,

Inſula Romuleæ ſacris deiecerat urbis. et maiades Maiæ filius Mercurius. Ab auis quoq; maternis patronymicũ Atlantiades Mercurius, id eſt Atlãtis natæ filius. Ouid. 1. Metam. Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo

Detinuit ſermone diem. Inachides Iouis filius Epaphus, quæ filia fuit Inachi. Idem in eodem:

Non tulit Inachides, matriq́; ait omnia demens.

A regib. ſiue cōditoribus Theſidæ Cecropidæ, id eſt Athenienſes: Aeneadæ romulidæ, id eſt Romani. Verg. in 4. Geor. Præmiaq́; ingētes pagos & cōpita circū Theſidæ poſuere. Idē in 6. Aene. Tū pendere pœnas Cecropidæ iuſsi. Idem in 8. Aeneadæ in ferrū pro libertate ruebant. Idē in 1. Defeſsi Aeneadæ quæ proxima littora curſu. Idē in 8. Subitoq́; nouū conſurgere bellū Romulidis Tatioq́; ſeni. A fratribus phaëthontides: unde fœmininū phaëthontis. Verg. in Buc. Tum phaëthontiadas muſco circundat amaræ Corticis: phaëthontiadas tamen dixit pro phaethontidas poetica licentia. Sūt igitur patronymicorū formæ apud Græcos tres. In des quæ dicitur communis apud illos, quod in omni ſermone poſſunt hac uti, qua ſola Romanorum quoq; poetæ utuntur. Nam alijs duabus non utuntur, id eſt in ων terminata quæ eſt propria iadis linguæ, ut πηλείων πηλεάδης, et in ἄδιος, quæ eſt Aeolica, ut Hirradios, Hirræ filius Pittacus. De hac igitur forma dicendū eſt qua utūtur noſtri. Si nominatiuus græcus in ας uel in ης uel in ευς deſinat, genitiuus uerò in ι diphthongū à penultima breuis ante des inuenitur in patronymico, ut Pelias peliades, Aeneas æneades, Menecias meneciades. Nam Aenides magis cōtra regulā autoritate poetica poſuit Vergilius e, et a correptas, in i producłam conuertens, uel quaſi ab Aeneus ænides, ſicut à Peleus pelides proferēs in nono: Sit ſatis Aenide telis impune Numanū Oppetijſſe tuis. In es uerò deſinentibus,

quo-

quorũ gt̃us græcus in ο deſinit, tam in ades quàm in des inueniuntur apud autores, Hippotes hippotades, Butes butades, Corinetes corinetides, ſed rationabilius in ades. Anchiſes ergo anchiſades uel anchiſides debuit facere. fecit aũt anchiſiades quaſi ab Anchiſios nt̃o, quomodo Laertius laertiades. Nunquã enim patronymicũ ſupat primitiui ſui gt̃um, niſi una ſyllaba. Alia uerò oĩa in ς apud græcos terminãtia, gt̃um uel in ος, uel in ους diphthongũ, uel ως mutant eas in ides, & faciũt patronymicũ, ut πρίαμος πριάμου priamides, νέστωρ νέστορος neſtorides, πλεισθένης πλεισθένους pliſthenides, πηλεὺς πηλέως, πηλείδης, et per ſynæreſim e, et i in ei diphthongũ proferũt penultimã. nos autẽ pro ea i longã ponimus, ut Verg. 5 Pelidæ tũc ego forti, Cõgreſſum Aeneã. Ouid. 1. Metam. Inde Promethides placidis Epimethida dictis. Inueniuntur tamen poetæ in quibuſdã addẽtes quaſdã literas, uel adimẽtes: addentes, ut peliades pro pelides, & chalcodõtiades pro chalcodontides, atlantiades pro atlantides. Ouid. in 2. Metam. Sedit atlantiades: adimentes, ut deucalides pro deucalionides, & Scipiades pro Scipionides, & ut ſuprà diximus, ænides pro æneades. Excipiũtur tamen hæc quæ cõtra regulã penultimas uocales producũt, Aeolides, demades per ſynæreſim, pro æoliades demeades, codrides, licoorgides, lagides, belides, euerides, etiã et lycomedides, apud Græcos cõtra regulã penultimam diphthongũ habent, pro qua nos ĩ longã ponimus. Fœminina uerò patronymica, uel in is, uel in as deſinũt, uel in ne productã. Fiunt autem à maſculinis ſubtracta de in is uel in as deſinentia, ut priamides priamis, dardanides dardanis, pelia

des pelias. Igitur æneades quoq; ſecũdũ analogiã æneas debet facere, non æneis. Ergo quomodo autoritas eſt, quod dixit ænides pro æneades, ſic autoritate uſus eſt Vergil. in tituli inſcriptione quo æneis inſcripſit. Quẽ Statius quoq; ſecutus in fine Thebaidos ponit: Viue precor, nec tu diuinã æneida tenta. Notandũ tamen quod ſi maſculina i longam habuerint ante des per ſynæreſim, apud nos in eis diuiſas, faciunt fœminina, ut pelides pro peleides peleis, theſides pro theſeides theſeis, ſic ergo ænides pro æneides æneis. In ne aũt deſinẽtia quæ ſunt Iadis linguæ patronymica eiuſdẽ generis ĩ longã habẽt penultimam, ſi principale nõ habuerit eandem i uocalẽ, ut Adreſtos adreſtine, Nereus nerine: ſi autẽ principale habuerit i o producta ante ne, inuenitur, ut acriſios acriſione, ex quo poſſeſſiuum poſuit Vergilius: Acriſioneis Danae fundaſſe colonis. Ab acriſione, id eſt, danae. Et ſciendum quod inueniũtur multa noĩa huius formæ gentilia, ut Aemoris, Theſſalis, colchis, ardolis, cyclas, ias, troas, alia uerò nomina propria, ut Bacchis, Doris, Pythias.

POſſeſſiuũ eſt, quod cũ gtõ principali ſignificat aliqd ex his quæ poſsidẽtur, ut euandrius enſis pro Euãdri enſis, et regius honos pro regis honor. hoc aũt intereſt inter poſſeſſiua et patronymica, quod patronymica filios uel nepotes ſignificãt: poſſeſſiua aũt non ſolũ filios uel nepotes, ſed etiã oĩa quæ poſſunt eſſe in poſſeſſione: et qđ patronymica à proprijs tantũmodo nominib. deriuãtur, poſſeſſiua aũt etiã ab appellatiuis: et quod patronymica à maſculino deſcendũt plerũq; genere, rariſſimè aũt à fœminino; nec proprie quãdo à matrib. fiunt,

ut ſupra oſtendimus, poſſeſſiua aũt ab omnibus naſcuntur generibus: & quod patronymica ad homines pertinent uel ad deos, poſſeſſiua uero ad omnes res. Fiunt igitur poſſeſſiua uel à nominibus, ut Cæſar *cæſareus: uel à uerbis, ut opto optatiuus: uel ab aduerbijs, ut extra extraneus: uel mobilia ſunt, ut marcius marcia marciũ: uel fixa, ut ſacrariũ, donariũ, armariũ. poſſeſſiua autẽ dicimus non ſolũ poſſeſſionẽ ſignificantia, ſed etiã quæ formam habẽt poſſeſſiuorũ. Sunt enim quædã gentilia ſimilem poſſeſſiuis habẽtia formã, ut* Romanus *ciuis, gentile. poſſeſſiuum, ut* Romanus *ager.* Quædã *aũt & propria eadẽ, & gentilia, & poſſeſſiua, ut* Latinus *filius* Fauni, *et latinus ciuis, et latinus ager.* Alia *tãtũmodo propria, formæ poſſeſſiuæ, ut* Quintilianus, Iulianus. Alia *loco patronymicorum poſita, quod ſuprà quoq; diximus, ut* Aemilianus *Scipio, et* Octauianus Cæſar. Ex *eadẽ forma agnomina quoq; multa inuenies, ut* Africanus, *perſicus, getulicus, creticus.* Alia *aũt ſunt eiuſdẽ deriuatiõis, quæ ex materia principaliũ cõſtare ſignificãtur, ut ferreus è ferro factus: ſimiliter, aureus, argẽteus, marmoreus.* Alia *ex morbis, ut cardiacus.* Alia *à profeſſionibus, ut mathematicus, grãmaticus, rhetoricus.* Alia *à diſciplinis, ut ariſtotelicus, ſocraticus.* Alia *quæ primitiuorũ ſimilẽ poſſunt habere ſignificationẽ, ut thracius, pro thrax. Sũt formæ igitur poſſeſſiuorũ quas à græcis accipimus hæ,* In *cos quã mutamus in cus, antecedẽtib. a breui, uel i uel y, ut bebriacus, cypriacus, italicus, aſiaticus, libycus, quod ſolũ y ante cus habens inuenitur, quod à principali accepit.* Et *ſciendũ quod ea, id eſt in cus deſinẽtia, ſi à primitiuis*

tiuis habeant c, pares habēt ſyllabas illis, ut ithacæ ithaicus. Alia uerò omnia a uel i ante cus habentia, ſiue ſint à ntō ſeu gtō deriuata, una ſyllaba uincūt ea ex quibus deriuātur primitiua: et ſi primitiua illa habuerint i, penultimā hæc aſſumūt a: ſi o primitiua habuerint, tunc hæc i habēt ante cus. Et ſciendū quod nō ſolū à primitiuis, ſed etiam à deriuatiuis deriuātur huiuſcemodi poſſeſſiua, ut troos troicus, grāmatos grāmaticus, rhetoros rhetoricus, perſis pſicus, aſiatis aſiaticus, creta creticus, afri africus, italus italicus. Nā italia italiacus debuit facere, cyprius cypriacus. Nā cyprus cypricus facit, ilion iliacus, cardia cardiacus, mulio mulionis mulionicus. Cic. pro Seſtio, mulionicā penulā. In us quoq; purā deſinūt poſſeſſiua tā græca q̃ latina antecedēte e correpta, et producta i, correpta o, producta æ uel œ diphthōgo. e breui, ut cæſareus, romuleus, ferreus, aureus, argēteus, uitreus, ligneus, marmoreus: ligneus tamē et iliceus dicitur. Ter. in Adel. Lectulos iligneis pedibus. Stat. in 6. Theb. Orniq; iliceæq; trabes metuēdaq; ſucco Taxus. Marmoreus, & ferè oīa ad materiā pertinētia, e breuem ante us habent, plūbeus ſtagneus: inueniūtur enim pauca ſine e, ut quernus, colurnus, abiegnus, oleaginus, faginus. E uerò longā, ſpōdēus, phœbēus, i breuē, maritus, aruīſius. O productā herōus, eōus. Ae, ſabæus, cretæus, Ptolemæus. Hæc aūt æ diphthongū habēt penultimā quæ à fœmininis in e longā apud græcos deſinentibus, uel quæ à uerbis græcis deriuātur circūflexis, ut crete cretæus, byle hilæus, dione dionæus, πτολεμῶ Ptolemæus, τιμῶ timæus. Oe antecedēte, ut euboea, euroea. Et quia apud græcos in mul

tis ei diphthongus ante os inuenitur, ſcire debemus quod ſolent latini eam modo in ē longam conuertere, ut πυθαγόρειος pythagoreus, σπονδεῖος ſpondēus, ἀλφεῖος alphēus. Nam poſſeßiuum quoq; ſimiliter, ut primitiuū proferri Vergil. oſtendit in 10. qui protulit: Nos parēre iubent alpheæ ab origine Piſæ. Hoc autem facere ſolent Latini, id eſt ei in ē longam cōuertere in penult. ſyllaba, us pura ſequente, uel a uel um, ut ἀχιλλεῖος poſſeßiuum græcum achilleus, δηιοπεῖα deiopea, γυναικεῖον gynæceum. Hāc autem mutationem ei diphthongi in ē longā, faciunt more Ionico uel Attico. Illi enim ἴδην pro ἰδεῖν dicunt, & μῆον pro μεῖον, & πλῆον pro πλεῖον. Vel ideo quia i penultimam puram non producūt Romani, niſi in fio uerbo, & in genitiuis in ius deſinentibus, & in diſſyllabis Græcis, quæ apud illos quoq; penultimam habent longā, & in paucis alijs in quib. autores pro ē penultima longa, ī longam poſuerunt, ut phthius, phthia, & dius dia, & chius chia, langia, argia, & arius, lycius, ſperchius. Vergil. in 11. Italides quas ipſa decus ſibi dia Camilla. Idē in Georg. 2. Sperchiuſq;, & uirginibus bacchata lacænis. Horat. in 3. Serm. Cecuba uina ferens Alcon chium maris expers. Nam primitiuum chius corripitur. Lucanus in 18. Quas aſinæ cautes, & quas chius aſperat undas. Lycius apud Statium in 10. producta penultima inuenitur: At patrias ſi quādo domus optataq; pæan, Templa Lycie dabis tot ditia dona ſacratis Poſtibus, & totidem uoti memor exige tauros. Sed etiā lyrcius, quod in quibuſdā lyrceus reperitur codicibus ſcriptum. Stat. in 4. Aret lerna nocens, aret lyrceus & ingens Inachus. Sed

&

& Argia, & Argian, & Langia. Statius idem ſecundũ Græcos producta penultima profert in 2. Theba. Nec mirũ, nã tu infauſtos donãte marito Ornatus Argia geris. In eodẽ: Egregiã Argian, nec formæ laude ſecundã Deiphilen. Idẽ in 4. Vna tamẽ tacitas, ſed iuſſu numinis undas, Hæc quoq; ſecreta nutrit Langia ſub umbra. Lucan. in 3. Subſtringẽs Arimaſpe comas, hinc fortis Arius. Inueniuntur tamen autores frequẽter in nominib. urbiũ in a deſinentiũ apud Græcos uarie proferentes, Alexandria Alexandrea, Nicia & Nicea, Antiochia & Antiochea. Cic. pro Deiotaro: Sperauit credo difficiles tibi Alexandriæ fore exitus: tamẽ & Alexandrea dicitur. Horat. in 4. Carminũ: Nam tibi quo die Portus ab Alexãdria ſupplex, Et uacuã patefecit aulã. In eodẽ: Niceam Epheſum mittebat. Eſt aũt quando abiectione i, e correptã ponunt ante us, ut hectoreus, agenoreus, in quõ ſimiliter Iones ſequuntur: illi enim quoq; abijciunt i in huiuſmodi nominibus, ſi non gtũs primitiui par ſit nõ poſſeſsiui, quare ἀχίλλεος dicũt, ne ſi ἀχιλλῆος dicãt, putetur primitiui genitiuus, quos ſequẽtes in hoc etiam pro ei diphthongo ẽ longam ponimus, achilleus dicentes. Vnde Vergil. in 4. Stirpis Achilleæ faſtus. quãuis reperiatur etiã ẽ correpta in huiuſcemodi deriuatiuis. ut Verg. in 1. Nate patris ſummi qui tela typhoëa temnis. ſed dicitur & typhoëus & typhon et typhos. Lucan. in 5. Conditus Inarimes æterna mole typhœus. Idẽ in 6. Antraq; letiferi rabiem typhonis anhelant. Inueniuntur tamen quædam in huiuſcemodi nominibus, in quibus ei diphthongus in i longam conuertitur, ſequente u loco digamma Aeolici, ut

ἀργεῖος argiuus, dicitur tamen & argeus. Horat. in 2. carminũ: Tibur Argæo poſitũ colono. quod in latinis quoque deriuationib. inuenitur, id eſt in penultima ĩ lõga ante u conſonantẽ, ut nominatiuus, genitiuus, datiuus, accuſatiuus, indicatiuus, imperatiuus, optatiuus: quorũ alia à nominibus, alia à uerbis deriuãtur. Nõ ſolũ aũt in nominibus latinis penultima i pura ante us, uel a uel um, non poteſt produci, ſed etiã in uerbis præteriti perfecti tẽporis, & plusquãperfecti corripitur i ſiue penultima, ſiue antepenultima ſit, niſi ſecuta fuerit u loco cõſonantis, ut audij audijſti audijt, audijmus audijſtis audierunt, audierã audieras audierat, audijſſe, ubiq; corripitur i. Sin aũt aſſumat u loco conſonantis, ubiq; producitur, ut audiui audiuiſti audiuit, audiuimus audiuiſtis audiuerũt, audiueram audiueras audiuerat, audiuiſſe. Inuenitur tamẽ etiã ai diphthongus cõuerſa in ĩ longã, interpoſita ſimiliter u pro conſonante, ut achiuus pro ἀχαιὸς, cum contrà ſoleant Dores ei in ai diphthongum cõuertere, ut αἴκε pro εἴκε, & αἴθε pro εἴθε. & eas quidem formas ſupradictas à græcis accepimus. In latino autem ſermone nõ ſolum his utimur, ſed etiam proprijs quibuſdã latinorum deſinentibus in us uel in a uel in um pura, antecedente ri. ut catilinarius, hæreditarius, legatarius, gladiatorius, uxorius, ſtlataria, ptiſanarium. Et quod iam ſuprà diximus, ſciendum quod quamuis forma ſit poſſeßiua hæc quæ in rius deſinit, tamẽ diuerſæ ſignificationis nomina in hac quoq; inueniũtur, alia ab officijs, ut tabellarius, mercenarius, cerarius, ſagittarius, tabernarius, hoſtiarius, argentarius, ærarius. Alia à dignitatib. ut præfectorius, quæſtorius,

ſtorius, prætorius, cenſorius, quæ tamē etiã poſſeßiuam habēt ſignificationē. Alia ab alijs rebus, in quibus ſunt, uel de quibus, uel quas habēt. In quibus ſunt, ut collariũ, quod in collo eſt: plantariũ, quod in plãta eſt: menſariũ, quod in mēſa eſt: motoria, quæ in motu eſt: palmarium, quod in palma eſt, hoc eſt in laude. De quibus ſunt, ut frumētaria eſt lex de frumēto, & agraria de agris, & nummaria de nummis lex. Ex his aũt quas cõtinent, ut uinaria cella, quæ habet uinum, armariũ in quo arma poſita ſunt, ſic uiolarium, roſarium, apiariũ, uiridarium. In nus quoq; terminãtiũ formæ, et ſignificationes diuerſæ inueniuntur, quib. latini frequēter utuntur, in ſignificatione poſſeßiua, ut Põpeianus, Cæſarianus, Syllanus. Inuenitur autē in quibuſdã ã longa ante nus. ut Romanus, Hiſpanus, Campanus, ſthenianus. In alijs ē longa, ut terrēnus, egēnus, aliēnus, abiēnus, rubrēnus, aniēnus. Vnde Vergil. aniena fluenta. In alijs ī lõga: Camerīnus, Perusīnus, Rhegīnus, uicīnus, maſculīnus, fœminīnus. Inuenitur tamē etiã breuis ĭ g antecedēte, in his quæ ab arboribus deriuãtur, ut oleagĭnus, fagĭnus: et in his quæ ab aduerbijs naſcũtur tēporalibus, cras craſtĭnus, horno hornotĭnus, diu diutĭnus. V quoq; longa ante nus, ut tribūnus. R etiã et l inueniũtur ante nus, ut diurnus, nocturnus, externus, heſternus, hybernus, colurnus, quernus, ficulnus, populnus. Plaut. in Caſi. Sed manedũ, nũ iſta aut populna ſors aut abiegn' ſt tua? Et q̃ diximus diuerſas in his eſſe ſignificationes, cõmodum eſt eorũ exempla proponere. Alia ſunt poſſeßiua. ut Cæſarian⁹ miles, Põpeiana domus, Tullianũ mancipiũ. Alia & patriã ſignificãt,

& poſſeßionē. ut Romanus ciuis, & Romanus ager. Poteſt tamen & hæc et pene oēs huiuſcemodi formæ nominū, propriorū quoq; habere ſignificationes. Campanus ſimiliter, & Hiſpanus, & Alexādrinus, & Placentinus & Nolanus & ſimilia, nō ſolū patriā, ſed etiā poſſeßionē ſignificant. Sunt tamē multa ſupradictæ ſpeciei, quæ etiā agnomina inueniūtur, ut Camerinus, Numantinus, Coriolanus. Alia propria eiuſdē formæ noīa, uel etiā agnomina, ut Adrianus, Meſſalinus, Siluanus, Claudianus, Coruinus, Probinus, Rufinus, Aemilianus. Alia à locis, ut Ruſticanus, urbanus, oppidanus, Capitolinus, Palatinus, Aeſquilinus, Gallicanus, uicinus, externus. Alia à temporib. ut matutinus, à matuta, quæ ſignificat aurorā: uel ut quidā λέγουσιν, heſternus, diurnus, nocturnus, meridianus, ueſpertinus, antelucanus, ueteranus, diuturnus, æternus. Vel à dignitatib. ſiue officijs, ut tribunus, anteſignanus. Vel à generibus, ut maſculinus, fœmininus. Alia à mutis animalibus, ut taurinus, porcinus, ceruinus, anſerinus. Alia à materia ex qua cōſtāt, ut humanus, terrenus. Alia à fortuna, ut libertinus, egenus. Alia à numeris ſemp pluralia, ut bini, terni, deni: ſic ab omnib. numeris, quāuis poetica autoritate etiā ſingularia, inueniuntur. Luc. in 8. Syrtibus hinc libycis tuta eſt Aegyptus, at inde, Gurgite ſepteno rapidus mare ſubmouet amnis. Verg. in 10. It grauis Auletes, centenaq; arbore fluctum Verberat aſſurgens, ſpumāt uada marmore uerſo. ſic ab omnib. numeris. Et ſciendū quod alia eorū à nominibus fiunt, ut à Roma Romanus, à Cæſare Cæſarianus: alia à uerbis, ut egeo egenus: alia ab aduerbijs, ut infrà infernus,

nus,ſupra ſupernus, hodie hodiernus.Conemur igitur ſi cuti poſſumus exponere rationē penultimarū in ſupra dictis deriuationū formis literarū.In a deſinētia nomina antecedente aliqua cōſonante,ſeu uocali; producta eadē ā,& accepta nus faciūt deriuatiuū ſupradictæ formæ,niſi ſint mutorū animaliū,ut Sylla Syllanus, Perpēna perpennanus, Roma Romanus,Silua ſiluanus,Nola nolanus,Sueſſula ſueſſulanus, Adria adrianus, Copſa copſanus.Excipiūtur Iugurthinus, meſſalinus, terrenus: quæ quamuis à nominibus in a deſinentibus conſonãte antecedente deriuantur,non ſeruant tamē a.de muſtelino & aquilino paulo pòſt tractabitur. A pluralib. quoq; in æ diphthongū deſinentibus,uel in a deriuatiua ſimiliter a habēt ante nus,uel na,uel num, Acerræ acerranus,Thebæ thebanus,Cumæ cumanus, Formiæ formianus, ſigna anteſignanus,membra mēbrana, quod eſt fœmininum. poſſunt tamen hæc & à ſingularibus eſſe ἀπὸ τοῦ ſignum & membrum,quod paulo pòſt oſtēdetur. Similiter a habent ante nus,quæ deriuantur à nominibus in ius terminantibus,uel ab aduerbijs in ē longā,ut Pompeius pompeianus,Sthenius ſthenianus, Titius titianus,Tullius tullianus,Fabius Fabianus,Iulius iulianus,Virgilius uirgilianus,Terētius terētianus, Saluſtius ſaluſtianus,quotidie quotidianus, ſimiliter à meridie meridianus, hodie tamē hodiernus facit.Similiter a habēt ea quæ deriuantur à nominib.in cus,uel in culus deſinentibus,quæ ſunt ultra duas ſyllabas,ut ruſticus ruſticanus,publicus publicanus,ſaticulus ſaticulanus,tuſculus tuſculanus. Excipitur à maſculo qđ eſt diminutiuū maris maſculin9 factū.

Nã diſſyllaba in cus deſinẽtia, ſine a ſunt, ut mãcus mancinus, lacus lacuna, porcus porcinus. In um quoq; neutra cõſonãte antecedẽte in deriuatiuis a habẽt ante nus, ut oppidũ oppidanus, Pæſtũ pæſtanus, Spoletũ ſpoletanus, Toletũ toletanus, Caſtellũ caſtellanus, Beneuẽtũ beneuẽtanus. Similiter a habẽt penultimã pleraq; uenientia à nominib. tertiæ declinatiõis, ut Cæſar Cæſaris cæſarianus fons fontis fontanus, mõs mõtis mõtanus, urbs urbis urbanus, ſol ſolis ſolanus, ex quo παράγωγον ſubſolanus: ex eo tamẽ eſt etiã Solinus propriũ. Milo Milonis Milonianus, Piſo Piſonis piſonianus, quãuis quidã piſoninus, et miloninus dici putauerũt. Sed à proprijs deriuata plerunque i ante e habent, Iouis iouianus, Cæſaris cæſarianus. poſſumus tamẽ dicere, quod à cæſarius et milonius, et piſonius, & iouius deriuata ſint, cæſarianus, milonianus, piſonianus, iouianus. Lux lucis lucanus, ex quo cõpoſitũ fit antelucanus: ex eodẽ tamẽ naſcitur etiã lucina. uetus ueteris ueteranus, limes limitis limitanus, Ancon anconis anconitanus: hoc tamẽ põt etiã ab anconites eſſe, qđ paulo pòſt oſtẽdetur: Gadis gaditanus. Ideo aũt diximus pleraq;, qa à neutris in e deſinẽtib. deriuata, i habẽt productã ante nus, ut mare marinus, Præneſte præneſtinus, Calate calatinus, Calacte calactinus. Et ab alijs quæ pares habẽt tã in ntõ, q̃ in gtõ ſyllabas, Hercules Herculis herculinus, Verres Verris uerrinus, collis collinus, follis follinus. In r quoq; deſinẽtia, ſi ſint ſecundæ declinationis, et in us, cõſonãte antecedẽte eiuſdẽ declinationis, exceptis in cus ſupra duas ſyllabas, uel in culus, de quib. paulo antè docuimus: et in ium propria, ſi fa

ciunt

ciũt deriuatiua in us terminãtia ĩ longã habebũt penulti mã, ut auſter auſtrinus, adulter adulterinus, macer macrinus, libertus libertinus, diues diuinus, probus probinus, Ruffus ruffinus, Maximus, maximinus, Marcellus marcellinus, carus carinus, mãcus mãcinus, Rhegiũ rheginus, Venuſiũ uenuſinus, Signũ ſigninus, Peruſiũ peruſinus, Opitergiũ opiterginus, Canuſiũ canuſinus. Excipiũtur ab humo humanus, et mũdo mundanus, et priſcus Priſcianus, ſed hoc magis à priſcio uidetur eſſe deriuatũ. Nã quod à Taurominio Taurominitanus dicimus, ſequimur græcos q ταυρομενῖται dicũt. Gentilia enim apud græcos in ται deſinẽtia, mutata es in a accipiũt nus, cũ in hãc formã ueniũt, μητροπολῖται metropolitanus, νεαπολῖται neapolitanus. Idẽ ĩ ſeruãt longã omnia quæ à nominibus mutorũ animaliũ, cuiuſcunq; ſint declinationis, deriuãtur in hanc formã, aper aprinus, caper caprinus, ceruus ceruinus, porcus porcinus, taurus taurinus, ferus uel fera ferinus, canis caninus, lepus leporis leporinus, lupus lupinus, formica formicinus. Plautus in Menæchmis: Atq; eccũ incedit, mouet formicinũ gradum. hirũdo hirundinus. Idẽ in Rudente: Ad hirundinum nidum uiſa eſt ſimia, Aſcenſionẽ ut faceret, admolirier. aquila aquilinus, muſtela muſtelinus. quæ quamuis in a deſinant, tamen non habent a ante nus. leo leonis leoninus: ouinus quoq; ab oue, & ſuinus à ſue. Nam ouilla & ſuilla diminutiua ſunt. In nus enim deſinentia uel in na uel in num, ſi faciunt diminutiua, abiecta n duas aſſumunt l, ut unus ullus, una ulla, unum ullum, bonus bellus, bona bella, bonum bellum, geminus gemellus, geminá gemella, geminũ

gemellum, uinum uillum. ſic ergo ſuina ſuilla, ouina ouilla. Inueniuntur quædã in tinus penultimã corripientia, ſed quæ à primitiuis nõ habent t, ut diu diutinus, cras craſtinus, horno hornotinus, prius uel priſcus priſtinus. Nã Conſtantinus & Clementinus à primitiuorũ genitiuis habẽt t, ut matutinus à maluta, quæ aurora intelligitur. Mediaſtinus aũt à medio ſtando uel tenendo cõponi uidetur. Fiſcina corripit penultimã quomodo fuſcina, cur ergo piſcina producitur? quia hoc ſine dubio deriuatum eſt à piſce: fiſcina autẽ à fiſco, an fiſcus à fiſcina, an neutrum à neutro dubiũ eſt. Nam nec fuſcina à fuſco, nec pagina à pago, nec Mutina à muto, nec Ariminũ ab arimo deriuata, cum ſint primitiua, penultimã corripuerunt. Sin aũt in r deſinẽtia tertiæ ſint declinationis, uel in ius faciẽtia genitiuũ, accepta nus ipſe nominatiuus facit deriuatiuũ, ut pater paternus, mater maternus, frater fraternus, uer uernus, acer quoq; arbor (de cuius declinatione dubitatur) cuius genitiuus aceris (quod Solinus quoq; protulit in memorabilibus) acernus facit. alter alternus: illa ſcilicet obſeruata regula quam ſuperius diximus in mutis animalibus: ideo quoq; anſer anſerinus dicimus, paſſer paſſerinus. Ab aduerbijs quoq; uenictia in ra deſinentibus er habẽt ante nus, infra infernus, extra externus, ſupra ſupernus. Ab alijs quoq; aduerbijs tẽporalibus inueniuntur quædã r ante nus habẽtia, ut noctu nocturnus, diu diurnus, heri alternitatis cauſa heſternus, ſemper ſempiternus. Interea etiam deſinentia ſimiliter faciunt deriuatiuũ, Fabrateria fabraternus, Sabateria ſabaternus. Aetas quoq; æternus, antiqui tamen æuitas

tas & æuiternus dicebāt ab æuo.unde Varro in Pſeudonea: Per æuiternā hominū domū, tellurem, propero gradū. Vetus præterea ueternus facit nō ſolū ueteranus, ſed diuerſas habent ſignificationes. Quercus etiā quernus, corylus colurnus, tacitus taciturnus, menſis menſurnus. Sic enim Cic. poſuit pro mēſtruus in primo de Inuentione rhetor. Pars quædā æternitatis cū alicuius annui, menſurni, diurni, nocturni'ue ſpacij certa ſignificatione. Ab hyeme quoq; uel hymbre hybernus fit. In ia definentia n antecedēte, mutāt ia in us, & huiuſcemodi formæ faciūt deriuatiua, à primitiuis tamē habentia n, ut Hiſpania hiſpanus, Lauinia lauinus, Hyrcania hyrcanus, Mauritania mauritanus, Cāpania cāpanus. Dardanus uerò propriū eſt, et primitiuū, ideoq; ā correptā habet: abuſiue tamen poetæ pro dardanio ponūt dardanū. Si uerò ante ia aliā quàm n habuerint conſonantē, ī longā habent ab eis deriuata ante nus, ut Luceria lucerinus, Nuceria nucerinus, Placentia placentinus. Anagnia quoque quia g ante n habet, anagninus. Similiter Alexandria alexādrinus, Numātia numātinus, Aricia aricinus: quæ uerò ſunt apud græcos à nominibus urbiū deriuata in τας deſinūt, ea apud Latinos in tanus plerūq; efferūtur, ſicut ſupra diximus, ut νεαπολίτας neapolitanus τριπολίτας tripolitanus. Similiter à Caralib. caralitanus, à Salapia ſalapitanus, à Gadib. gaditanus, à Tauromínio taurominitanus, à Cephaledio cephaleditāus, à Drepano drepanitanus. Gnus quoq; uel gna uel gnū terminātia longā habēt uocalē penultimā, ut à regno regnū, à ſto ſtagnū, à bene benignus, à male malignus, ab abiete abiegnus, priuignus,

pchs

pelignus. Inueniũtur tamẽ autoritate ueterũ, uel euphoniæ cauſa, et maxime in proprijs, quędã nõ ſeruãtia ſupradictas regulas, ut Ligus liguris ligurinus, nõ ligurianus, Cenſor cẽſoris cẽſorinus, nõ cenſorianus. Quamuis igitur (ſicut oſtendimus) diuerſas habeãt ſignificationes ſupradictæ formæ nomina, tamẽ quia maxima pars eorũ apud latinos poſſeßiuorũ habet demõſtrationẽ, ideo hæc quoq; inter poſſeßiuorũ ſpecies poſuimus: et ſciẽdũ quod etiã in is et in r terminãtiũ deriuatiuorũ multa inueniũtur ſignificationis poſſeßiuæ apud nos, ut ciuilis, hoſtilis, cœleſtis, lunaris, caſtrẽſis, equeſter, pedeſter, paluſter: quorũ q̃a diuerſæ et uariæ ſunt formæ et ſignificationes, poſtea eas cũ reliq̃s ſpeciebus denominatiuorũ per ordinem tractabimus. Nunc de comparatiuo uideamus.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER TERTIVS.

DE COMPARATIVO.

COmparatiuũ eſt quod cum poſitiui intellectu, uel cũ aliquo participe ſenſus poſitiui, magis aduerbium ſignificat, ut fortior, magis fortis, ſapientior magis ſapiẽs, ulterior magis ultra, quàm ille qui ultra eſt, interior magis intra, quàm ille qui intus eſt: hæ autẽ cõparationes, quæ ad perſonas uel res, participes poſitiui fiunt, naſcuntur à dictionibus carẽtibus caſu, id eſt à uerbis, ut detero deterus deterior, et ab aduerbijs ſiue præpoſitionibus, ut extra exterior, intra interior, ultra ulterior, citra citerior, ſupra ſuperior, infra inferior: nã ſuperus & inferus,

quãuis uideãtur eorũ, id eſt ſuperioris & inferioris eſſe poſitiua, tamẽ in uſu ſuperi pro cœleſtibus ſiue uiuis, inferi autẽ pro manibus, accipi ſolent: adeo autem non ad ipſa aduerbia, ſed ad perſonas uel res participes aduerbiorum, huiuſcemodi fiũt comparationes, quod naſcuntur ex his ipſis aduerbia cõparatiua, quæ eum magis ipſum poſitiuum aduerbium ſignificant, ut ulterius magis ultra, citerius magis citra, exterius magis extra, ſic et ſimilia. Deriuantur igitur comparatiua à nominibus adiectiuis, quæ ſumuntur ex accidentibus ſubſtantiæ nominum. Accidentia autem ſunt, quæ ex qualitate uel quantitate animi uel corporis, uel extrinſecus forte euenientium trahuntur, quæ poſſunt incrementa uel diminutiones accipere, per quæ cõparatio naſcitur, ſine quib. ſubſtantia intelligi poteſt: ea uero niſi prior illa ſubſtãtia intelligatur, eſſe non poſſunt. Si enim dicã homo uel lapis, ſubſtantiã demonſtraui, cuius ſignificatio nec augeri poteſt, nec minui: ſin aliquid accidẽs homini uel lapidi proferam, tũc habet locum comparatio, ut homo prudẽs & prudentior, lapis niger & nigrior. quamuis enim nõ ſit prudens, poteſt homo intelligi: & lapis quamuis non ſit niger, intelligitur lapis. Itaq; adiectiua iure ſunt appellata, quæ illis nominibus quæ ſubſtantiã demonſtrant adijciuntur. quamuis antiqui etiam in quibuſdam gentilibus cõparatiuis uſi ſunt, ut Punus punior. Plautus in Penulo: Quin nullus eſt me Punus punior. et ſuperlatiuis etiã in pronominibus, ut idem Plautus in Trinũmo: Ergon' ipſus es? Ipſiſsimus: ab hinc ab oculis. Fiunt autem comparatiua à nominibus, à uerbis, à participijs, ab aduer-

bijs ſiue præpoſitionib. A nominibus, ut clarus clarior, fęlix fęlicior. A uerbis, detero deteris deterior. potior potiris, hic et hæc potior et hoc potius potioris potiſsimus. Poſſumus tamē hoc etiā à nomine potis accipere, quamuis ſignificatio alia uideatur eſſe. ut Terētius in Phormione: Vbi tu dubites quid ſumas potiſsimū. pro optimum. A participijs, indulgēs indulgētior, amās amantior, ſed quādo comparātur participia, tranſeunt in nominū ſignificationē. Ab aduerbijs ſiue præpoſitiōibus, ut extra exterior, intra interior, ultra ulterior, citra citerior. Et ſciēdū quod localia sūt hæc aduerbia ſiue præpoſitiones, ex quibus comparatiua naſcuntur nomina, & pene hæc ſunt: extra exterior, intra interior, ultra ulterior citra citerior: uetuſtiſsimi tamē etiā citer protuliſſe inueniūtur, Cato de agna paſcēda: citer ager alligat9 ad ſacra erit. Citimus quoq; dicebāt teſte Capro. Exter quoq; inuenitur, ut Stat. in 11. Thebaidos: Sed qd apud tales quæ nō ſua pignora curæ? Exter honos? Ex quo Virg. in 4. Aeneid. Et nos fas extera quærere regna. Supra ſuperior, infra inferior, poſt poſterior, prope propior, ante anterior, penitus penitior. Apul. in 1. Hermagoræ: Viſus eſt ei adoleſcens honeſta forma, quaſi ad nuptias exornatus trahere ſe in penitiorem partē domus. Fit aūt comparatio uel ad unū uel ad plures tam ſui generis quàm alieni: quamuis Græci, honoris cauſa ſuæ gentis magis quàm ratione ueritatis, dicāt nō poſſe ad multos ſui generis fieri comparationem. Alij aūt dicunt hanc eſſe rationem propter quam non utūtur tali comparatione, quod cum ad plures ſui generis fit cōparatio, ſuplatiuo poſſumus

uti,

tui,ut fortiſsimus græcorũ Achilles.ſed ſuplatiuus multò alios excellere ſignificat,cõparatiuus uerò poteſt etiã paruo ſuperantẽ demonſtrare.Vnde etiã diminutionẽ apud nos iure accipit,maiuſculus, minuſculus, tardiuſculus. Quid aũt?q́d accidit inter tres ,uel quatuor, uel plures,nõ tamẽ ad totũ genus fieri cõparationẽ, & neceſſe eſt uti plurali numero ſuorũ?ut ſi dicã:fortiſsimi fuerunt græcorũ, Aiax,Diomedes, Agamẽnon, Vlyſſes,omnib. tamẽ his fortior fuit Achilles.Verg.in 1.Pygmalion ſcelere ante alios immanior oẽs.ad omnes ſceleratos cõferens Pygmalionẽ,cõparatiuo eſt uſus. Stat.in 8. Et melior ſis quæſo deis, Amphiaraus dicit ad Plutonem. Sunt igitur quæ cõparari poſſunt nomina uel ſecũdæ uel tertiæ declinationis:et ſi ſint ſecũdæ,mobilia ſunt,id eſt in a faciunt fœminina,et in um neutra:uel in er, et in us deſinunt, & aſſumẽtia genitiuo or faciũt cõparatiua, correpta tamẽ penultima i,ut tener teneri tenerior,niger nigri nigrior,clarus clari clarior,doctus docti doctior. Notãdũ eſt, ꝙ ſiniſtrior quaſi à gtõ ſiniſteri uidetur eſſe factum, cum in uſu ſiniſtri ubiq; reperiatur. Inueniũtur quædam quæ quãuis ſint accidẽtia,id eſt adiectiua,et eorũ ſignificatio exigat,ut faciãt cõparatiua, tamẽ non habentur in uſu frequẽti.Sũt aũt ea plerũq;,quæ uocales ante us habent,ut pius,arduus,egregius, dubius,ſtrenuus.Plerũq; dixi,quia ſunt anomala,quæ nõ ſeruãt in cõparatiuis regulã:quãuis Plautus in Epidico ex eo cõparatiuũ protulit ſtrenuior:Nã ſtrenuiori deterior ſi prædicat,Suas pugnas,de illius ore fiunt ſordidæ.Et puto hanc eſſe rationem, quod oportet comparatiuum una ſyllaba uincere geni-

genitiuũ poſitiui, niſi ſint anomala, ut teneri tenerior, docti doctior. ſi ergo hæc, quæ ante us uocalẽ habent, aſſumãt genitiuo or, neceſſe eſt inter duas uocales poſitam ĩ tranſire in uim conſonãtis, quod in latinis dictionibus ſemper ferè patitur, cũ inter duas uocales inuenitur uim ſuã ſeruãtes. Hoc aũt ideo dixi, quod u poſt q uel g poſita ſæpe ante i hoc nõ facit: quippe amittit uim ſuã, ut nequior, pinguior. quod niſi fiat, cõtingit, ſi in conſonantẽ trãſeat i, pares eſſe ſyllabas genitiuo poſitiui cũ nominatiuo cõparatiui, uel hiatũ intolerabilẽ fieri tribus uocalibus per tres ſyllabas cõtinuè poſitis nulla cõſonante media: ut ſi dicamus piijor arduior: quod ne fiat, non ſunt uſi eorũ cõparatiuis pleriq;. Aſſumunt aũt magis aduerbiũ, & uſum comparatiui complent, ut magis pius hic quàm ille: uetuſtiſſimi tamen cõparatiuis etiam huiuſcemodi eſt quando ſunt uſi, ut arduior arduius. Cato dixit: *Quod iter longius arduiusq; erat à curia.* Idẽ ad populum: *De triumpho aſperrimo atq; arduiſſimo aditu.* Pacuuius in Medea: *Mulier egregiiſſima forma.* Iuuenal. 4. *Egregius cœnat meliusq; miſerrimus horum. pro egregijus.* M. Cato in oratione, ne quis iterũ conſul fiat: *Imperator laudẽ capit, exercitum meliorẽ, & induſtriorẽ facit.* C. Gracchus contra Aemiliũ Tuberonẽ: *Vtrum inimicorum meorũ factio, an magis ſolitudo patriæ te impulit, ut in me induſtrijor ſis quàm in te.* Idẽ Cato de Ptolemæo minore, de Thermi quæſtione: *Quantoq; ſuam uitã ſuperiorẽ atq; ampliorẽ, atq; antiquiorẽ animum inducẽt eſſe quàm innoxijorem.* Idem Cato de Macedonia liberanda: *Idq; perpetuius atq; firmius repſit.* Idẽ in Thermum:

mum: Sed à benefactis atq; ab optimis artibus fugit maxima flagella perpetuiſsimo curriculo Lucilius in 16. ad Fundium: Fundi delectat uirtus te, uillicus paulo ſtrenuior ſi euaſerit. Sunt aũt & alia in us terminatia, ex quibus comparatiua ſupradictã regulã non ſeruãt, et dicuntur inæqualia, quorum quædã habent ĩ breuem uocalem ante or, ſicut alia quædã eandẽ i loco conſonantis: quædam uerò conſonantem, ut bonus melior, iuuenis iunior pro iuuenior, magnus maior, malus peior, paruꝰ minor. Plus quoq; uidetur comparatiuũ eſſe multi, ſed ſingularis nominatiuus non inuenitur niſi neutri generis: Pluralis uerò inuenitur etiã cõmunis, ut hi et hæ plures, et hæc plura: antiqui tamen etiã pluria dicebãt, unde Terentius in Phormione cõpluria. Superlatiuus tamẽ ab hoc ipſo omnium generũ inuenitur, plurimus plurima plurimũ. Quæ uerò tertiæ declinationis nomina faciunt comparatiua, uel communia ſunt in is deſinentia, et faciunt neutrum in e: uel in er ſunt maſculina faciẽtia in is fœminina, et in e neutra, uel in ers es ns rs x duum uel trium generum ſunt communia, & aſſumunt or in datiuo correpta i penultima, & faciũt cõparatiuũ, ut hic & hæc fortis, & hoc forte, huic forti, hic et hæc fortior & hoc fortius. Hic acer & hæc acris & hoc acre, huic acri, hic & hæc acrior, & hoc acrius. Hic et hæc et hoc pauper, & huic pauperi, hic & hæc pauperior, & hoc pauperius. Hic & hæc & hoc locuples, huic locupleti, hic & hæc locupletior & hoc locupletius. Hic et hæc et hoc ſapiẽs huic ſapiẽti, hic & hæc ſapiẽtior, & hoc ſapiẽtius. Hic & hæc et hoc iners, huic inerti, hic & hæc inertior, &

iuuenum tot miſerit orco. primos poſuit pro optimos. Quidã aũt nõ abſurdè cõfirmãt, quod in numeris quoq; poteſt prior eſſe cõparatiuus, unde ablatiuo iungitur, et primus ſuperlatiuus, cũ ad multos cõparatur, et ſemper genitiuũ ſequitur: & quod prior (ſicut oẽs cõparatiui) uel ad ſui generis, uel ad alieni aliquẽ cõparatur etiã cũ numerũ ſignificat, ut prior Turnus q̃ Aeneas mouit bellũ: Primus aũt (ſicut omnes ſuperlatiui) ad multos ſui generis coniungitur. Verg. in 2. Primus ſe Danaûm magna comitante caterua, Androgeos offert nobis. Et, quod omnibus eſt rationabilius, in or deſinens cõmune, in us facit neutrũ, quod in nullis alijs, niſi in comparatiuis inuenitur; & uidetur à pridem aduerbio naſci, quod abiecta dem accipit or, et facit cõparatiuũ prior, ſed i corripuit. quia in nullo cõparatiuo i ante or produci poteſt. In ſuperlatiuo uerò ſeruauit productionem accepta mus primus: ex quo aliud aduerbium naſcitur primo, uel prime, unde Terentius in Andria, cõpoſitum dixit: Apprime in uita eſſe utile. Magnificẽtior, & magnificentiſſimus, & munificentior, & munificentiſſimus, cum uideantur à poſitiuo magnificens & munificens deriuari, ut eminẽs eminentior eminentiſſimus. hæc in uſu non ſunt, ſed probus magnificus & munificus, ex quibus comparatiuum uel ſuperlatiuum, & ex ſimilibus ſecundum prædictam regulã deriuari inuenio apud uetuſtiſſimos. M. Cato contra Thermum: De Ptolæmeo rege optimo & beneficiſſimo. Terentius in Phormione: Quid nam arbitrare neſcio, at qui mirificiſſimus. Accius in 11. διδασκαλικῶν, & magnificiſſime excelliſſimeq; obnoxe. Cum igitur

cõparatiua proprie ad poſitiuũ fieri ſoleant, inuenitur tamẽ ſæpe cõparatiuus pro poſitiuo per ſe poſitus. ut Verg. in 5. Aeneidos: Comites ſenioris Aceſtæ, pro ſenis. Eſt quando pro poſitiuo cõparatiuus poſitus minus eo ſignificat, & nulli comparatur. ut Verg. in 1. Aeneidos: Triſtior atq; oculos lachrymis ſuffuſa nitentes. Triſtior enim hic ex parte triſtis ſignificat. Idẽ in 6. Iam ſenior, ſed cruda deo uiridiſq; ſenectus. Eſt quãdo ad contraria cõparatur, & minus poſitiuo ſignificat, ut mare ponticum dulcius quàm cætera. Hic enim non ad dulcia, ſed ad amara facta cõparatione, oſtendit parum aliquid dulcedinis quàm cætera habere ponticum mare. Eſt quando ſuperlatiuo comparatiuus comparatur. ut Achilles fortiſsimo Troianorũ Hectore fortior fuit. Eſt quãdo comparatiuus ad comparatiuum comparatur, ut fortior Achilles Hectore fortiore Patroclo. in α Odyſſ.

εἰ κεῖνόν γ' ἰθάκηνδε ἰδοίατο νοστήσαντα
πάντες κ' ἀρησαίατ' ἐλαφρότεροι πόδας εἶναι
ἢ ἀφνειότεροι χρυσοῖό τε ἐσθῆτός τε.

Cicero Philippica 2. Quis interpretari poteſt? impudentior ne, q in ſenatu? an improbior, qui in Dolabellã? an impurior, qui patre audiente? an crudelior, qui in illam miſerã tam ſpurce, tam impie dixeris? Et ſciendum quod apud Latinos diminutionẽ quoq; accipiũt quædam comparatiuorum, ut ſuprà diximus, quod apud græcos non inuenitur, ut grandiuſculus, minuſculus, maiuſculus, meliuſculus. Omnia tamẽ hæc à cõparatiui neutro adiectione culus ingenio fieri, ut grandius grandiuſculus, melius meliuſculus, ſic et cætera quæ ſunt ſimilia. Tam & q̃ aduerbia,

uerbia, tum cõparatiuo uel ſuperlatiuo adijciũtur, cum duo uel plures cõparatiui uel ſuperlatiui diuerſæ ſignificationis poſiti inter ſe æquãtur, uel ijdem geminantur, ut tã iuſtior quàm fælicior Aeneas Hectore. Cicero pro Deiotaro: Iſtam inquã dextram non tam in bellis neque in prælijs, quàm in promiſſis, & fide firmiorẽ: hic enim firmiorem intelligendum eſt. Minus autem aduerbium, eſt quando cum poſitiuo iunctum contrariæ ſignificationis comparatiuũ demonſtrat; ut minus ſtultus, pro prudẽtior. Teren. in Eunuch. hoc Nemo fuit minus ineptus, pro prudentior. Eſt tamen quãdo pro non aduerbio ponitur, ut minus bonus, pro malus. Magis quoq; aduerbium nõ ſolum poſitiuo, ſed etiã comparatiuo iungitur, quando ipſe cõparatiuus, uel ad ſe, uel ad aliũ comparatur, ut Achilles Aenea fortior magis quàm iuſtior: & Aiax Vlyſſe fortior magis quàm Diomede. Et comparatiuus quidẽ gradus, ablatiuo caſui adiungitur utriuſq; numeri, interdum tamen etiam nominatiuo quando quàm aduerbium ſequitur. Superlatiuus uerò genitiuo plurali uel ſingulari iungitur, quando ipſum nomen ſingulari multitudinem ſignificat, ut fortiſſimus gentis.

QVID SIT SVPERLATIVVM.

SVperlatiuũ eſt quod uel ad plures ſui generis cõparatũ ſuperponitur omnibus, uel per ſe prolatũ, intellectum habet cum ualde aduerbio, poſitiui, ut fortiſſimus græcorũ Achilles, id eſt ſuper oẽs græcos fortis: ſin autẽ dicã fortiſſimus Hercules fuit, nõ adijciẽs quorũ intelligo ualde fortis. Tale eſt apud Ciceronẽ pro M. Marcello, ſimilimũ deo iudico, pro ualde ſimilẽ deo. Et ſciendũ

quod ex eiſdē formis, ſiue terminationib. ſupradictarū in cōparatiuis partiū orationis, fiūt etiam ſuperlatiua. Sūt igitur formæ ſuperlatiuorū 8. Duæ quidē in quas pleraq; deſinūt ſuperlatiua, rimus et ſimus: ſex uerò in quas pau ca, limus, ximus, timus, remus, ſimus, nimus. Et oīa ſuper latiua mobilia sūt p tria genera, id eſt mutatione us, in a faciūt fœminina, a in um neutra. In r igitur deſiētia po ſitiua cū ſint adiectiua, ſiue ſecūdæ ſeu tertiæ declinatio-nis accepta rimus faciūt ſuperlatiuū, ut pulcher pulcher rimus, miſer miſerrimus, pauper pauperrimus, acer acer rimus: excipiūtur dextimus et ſiniſtimus, pro dexterri-mus et ſiniſterrim9. Salluſti9 in Iugurt. Sylla cū equitatu apud dextimos, in ſiniſtra parte Manlius curabat cū fun ditoribus. In us uerò terminātia ſecūdæ declinationis aſ ſumūt genitiuo s et ſimus, et faciūt ſuperlatiuū, ut clarus clari clariſſimus, doctus docti doctiſſimus. perditus per diti perditiſſimus, exceptis anomalis, id eſt inæqualib. quæ ſunt, Bonus optimus, malus peſſimus, magnus maxi mus, paruus minimus, multus plurimus, hæc aūt inæqu-alia sūt. excipitur etiā maturrimus cuius cū poſitiuus ſit maturius, tamē quaſi à nominatiuo matur, qui nūc in u-ſu nō eſt naſcatur in r, deſinētiū regulā ſeruauit, id eſt in rimus terminatur. inuenitur etiā maturiſſimus ſecūdum analogiā in us terminantium. Cicero ad Herennium in quarto: Quibus uirtutibus omnē tueri uitam poſſint, eas in ætate maturiſſima uelint cōparare. Nuperrimus etiā proferebant antiquiſſimi. Vnde aduerbiū poſuit Cicero in tertio ad Herenniū: Et quoniā nuperrime dictū eſt fa cile memoriæ mādatur. qui ſuperlatiuu magis ab aduer

bio in er deſinente uidetur naſci. Nomen enim poſitiuum in us deſinit, ut Capro uidetur nuperus, cuius accuſatiuũ protulit Plautus in Captiuis: Recẽs captum hominẽ et nuperũ et nouitiũ, et bene. Vt enim ſuperus, ſic nuper nuperus, debet eſſe. Liuius in Odyſ. Inferus an ſuperus tibi fert deus funera Vlyſſes. Tertiæ uerò declinationis nòmina quæ habent ſuperlatiuum, abſq; in er deſinẽtibus, de quibus ſuprà dictũ eſt, cætera genitiuo aſſumũt ſimus, ut locuples locupletis locupletiſsimus, uilis uilis uiliſsimus, ſapiens ſapientis ſapiẽtiſsimus, iners inertis inertiſsimus, concors concordis concordiſsimus, audax audacis audaciſsimus. Excipiuntur hæc facillimus, difficillimus, gracillimus, humillimus, ſimillimus, diſsimillimus, agillimus: quorũ cum in is deſinãt poſitiui, abiectis is & addita limus faciũt ſuperlatiuũ. Excipiuntur etiã in bris deſinẽtia: ris enim in er mutãt, & accepta rimus faciunt ſuperlatiuum, ſalubris ſaluberrimus, celebris celeberrimus. Cicero in ſecũdo ad Herenniũ: Locus quæritur, celebris an deſertus. Ouidius tamẽ ſaluber dixit et celeber in 4. Faſtorũ: Phœbe ſaluber ades. &: Circus erit pompa celeber numeroq; deorum. ergo magis ſecundũ analogiam in er terminantiũ faciunt ſuperlatiuũ etiam ueterrimus. notandum quòd cum in us eius poſitiuũ deſinat, tamen formam in er terminantium ſeruat in ſuperlatiuo ueterrimus, quaſi à ueter poſitiuo: quod Capri quoq; approbat autoritas, & uſus antiquiſsimorum. Ennius: Cum ueter occubuit Priamus ſub Marte Pelaſgo. cuius etiam comparatiuũ ueterior protulit Plautus in Bacchidibus: Senem tibi dedo illum ueteriorem Lapide ut leni tum

reddas, in ximus duo deſinunt, unum anomalum à poſi-tiuo in us deſinẽte, ſecũdæ declinationis, magnus maior maximus; Alterũ ab aduerbio, ut propè proprior proximus, quod tamẽ quando pro cognato accipitur; poſitiui ſignificationẽ habet, ideoq; à legislatoribus etiam cõparatiue profertur, apud quos ſæpe inuenitur proximiores, id eſt propiores cognati, ut Vlpianus in libro 25. ad edictũ: Si quis proximior cognatus naſceretur. Vegetius Renatus rei militaris lib. primo: Sed latera eorum ſubducantur ab hoſtibus, ne poßint uulnus accipere, & proximior dextra ſit quæ plagã poßit inferre. Nec mirũ cum apud græcos quoq; inueniuntur huiuſcemodi. ut Ariſtoteles ἀπὸ ἔσχατος ἐσχατώτατος dicit, cum ἔσχατος, id eſt extremus ſit ſuperlatiuus. In timus deſinit unum anomalum, optimus, & ab aduerbijs ſiue præpoſitionib. deriuata hæc: Intra interior intimus, ultra ulterior ultimus, citra citerior citimus. Cicero de rep. in ſexto: Ex quibus erat ea minima quæ ultima cœlo, citima terris, luce lucebat aliena. Africanus tamẽ etiã poſitiuũ eius citer protulit in Patella teſte Aruntio, et præterea dextimus et ſiniſtimus. Extimus quoq; pro extremus dicebãt antiqui. Varro περὶ αἰρέσεων: Porro inde ab uno quoq; cõpito ternæ uiæ oriuntur, ex quibus ſingulæ exitum ac telos habent, propriũ à primo cõpito dextimã uiam munit. Epicurius Celius in primo Hiſt. dextimos in dextris ſcuta iubet habere. Salluſtius in Iugurt. ut ſuprà diximus: Sylla cũ equitatu apud dextimos, in ſiniſtra parte Manlius cũ funditoribus. Plinius in ſexto naturalis Hiſtoriæ: Dyrrachium, Canuſium Apuliæ extimam. In remus quæ ſola

forma

forma e habuit longã penultimã, cũ omnis forma ſuperlatiui i correptã habeat ante mus, ut pulcherrimus, doctiſsimus, ſapiẽtiſsimus, maximus, ultimus. Ab aduerbijs ſiue præpoſitionibus uenientia deſinunt hæc, extra exterior extremus, ſupra ſuperior ſupremus, poſt poſterior poſtremus. Ex quo apparet neq; à ſupero neq; à poſtero fieri cõparatiuos ſiue ſuperlatiuos: ſicut neq; ab infero infimus, quod ſolũ in fimus definit, ſed ab aduerbio infra inferior infimus. Nam ſi eſſent à nominibus ſupero poſtero infero, ſeruaſſent regulã in us terminantium ſecundæ declinationis, quæ in ſimus proferunt ſuperlatiuum, & facerẽt ſuperiſsimus, & inferiſsimus, & cætera. In nimus unũ anomalũ deſinit, ut paruus minor minimus. In rimus unum à uerbo inuenitur detero, deterior deterrimus, & unũ anomalum plurimus. In ſimus etiam unum anomalum inuenitur, peſsimus. Nam nouiſsimus uidetur ſecundũ analogiã à nouo factum. Ab eo autem quod eſt ante anterior, ſuperlatiuũ in uſu non inueni. A penè aũt aduerbio ſuperlatiuum in ſimus protulit Plautus in Muſtellaria: Ita ne mea conſilia peruertit peniſsime? Item ab eo quod eſt penitus aduerbio ſuperlatiuo uſus eſt. Idẽ in Perſa: Furtiuam adductam ex Arabia penitiſsima. Sciendum tamen quod etiã nomẽ inuenitur hic penitus huius peniti, ex quo magis ſuperlatiuus gradus naſcitur. Plautus in Aſinaria: Etiã ne age quæſo hercle, uſque ex penitis faucibus. Illud quoq; notandum, quod omnia, & cõparatiua & ſuperlatiua duarum excedunt numerum ſyllabarum, exceptis his prior & primus, & anomalis his minor & maior & peior & plus. Nec mirũ cum

poſitiua quoq; ex quibus naſcũtur cõparatiua et ſuperlatiua biſyllaba ſint: uel eo plus per genitiuos, uel unam uel duas aſſumentia ſyllabas faciunt ſupradictos gradus, ut ditis ditior ditiſſimus, clarus clarior clariſſim⁹, niger nigrior nigerrimus, utilis utilior utiliſſimus, ſimilis ſimilior ſimillimus, infra inferior infimus. Superlatiuus uerò cõparatiuũ eſt quãdo ſuperat una ſyllaba, ut quando in ſimus finitur, iuſtior iuſtiſſimus. Et quãdo in rimus ſuperlatiuus finitur, ſi poſitiui nominatiuus & genitiuus pares habeat ſyllabas, ut teter tetri tetrior teterrimus, acer acris acrior acerrimus. Et quãdo par eſt, ut in limus terminans, ut agilior agillimus, facilior facillimus. Eſt quãdo una uincitur ſyllaba, ut quãdo in ſimus, uel in timus, uel in remus deſinit: inferior infimus, ulterior ultimus, exterior extimus, uel extremus. Varro in orthographia:

Ergo inter ſolis ſtationem, & ſidera ſeptem
Exporrecta iacet tellus: huic extima fluctu
Oceani interior Neptuno cingitur ora. Plaut. in Truc.
Bona perdidi, mala repperi, factus ſum extimus à uobis.

DE DIMINVTIVO.

Diminutiuũ eſt quod diminutionẽ ſui primitiui abſolutè demonſtrat, ut rex regulus, id eſt paruus rex. Ideo autem poſitũ eſt abſolutè, quia comparatiua quoq; non ſolũ augent, ſed etiam eſt quãdo minuũt uim primitiuorum, ſed non abſolutè, ut maiuſculus paruo maior quàm ille qui magnus eſt. Ad aliquid enim omnimodo fit cõparatio, ut breuior dicitur ad breuẽ, & anguſtior ad anguſtum. Vnde quãuis in his quoq; cõparatiuis inueniantur quædam diminutiua apud latinos, ut ſuperius docuimus,

non

nõ poſſunt tamẽ eſſe abſoluta, cũ à cõparatiuis ſint deriuatiua, et ipſa quoq; cõparationẽ ſignificẽt, ut maiuſculus minuſculus. Neceſſe eſt enim ad aliquid ea cõparari, ut Terent. in Eun. Thais q̃ ego ſum maiuſcula eſt, id eſt paruo maior q̃ ego. Alia autem diminutiua, id eſt omnia quæ nõ à cõparatiuis deriuãtur, ex ſeſe habẽt diminutionẽ, & nulli cõparantur, ut regulus, tantulus. Solent aũt diminutiua uel neceſſariæ ſignificationis cauſa proferri, ut Salluſt. in Iugur. Poſtquã reguli in unũ conuenêre. Reguli, id eſt parui reges: uel urbanitatis cauſa, ut Iuue. in 4. Sat. Vnde fit ut malim fraterculus eſſe gigantũ: uel adulationis cauſa, et maxime puerorũ, ut catulaſter, antoniaſter. patritiolus, Sergiolus. Deriuãtur igitur plæraque ab appellatiuis, pauca etiã à proprijs, et ſeruãt genera primitiuorũ plerũq;. et ſæpe inueniũtur diminutiuorum diminutiua, in diuerſis deſinẽtia formas, ut homo homũcio homũculus, homullus homullulus. Sũt igitur formæ diminutiuorũ maſcul. generis, hæ, culus, ulus, abſq; c, olus, ellus, xillus, illus abſq; x, ullus, cio, aſter, leus, tulus. Culus, ut igniculus: ulus abſq; c, tãtulus: olus, ſergiolus, capreolus: ellus, agellus: illus x antecedẽte. paxillus: abſq; x, codicillus: ullus, homullus: cio, homũcio: aſter, paraſitaſter; leus, aculeus, eculeus: tulus, nepotulus. Plaut. in Milite glorioſo: Si te ſaluũ hinc amittimus ueneriũ nepotulum. Fœminini aũt generis hæ, cula, ula abſq; c, ola, ella, xilla, illa abſq; x, ulla: ut anicula, ſyluula, unciola, capella, maxilla, anguilla, ulla. Neutrorum quoq; ſunt formæ hæ: culũ, ulum ſine c, olum, ellũ, illum, cum x, & ſine eo ulum, ut corpuſculũ, corculũ. Plautus in Caſina, Meum

Corculum, melculum, uerculum, ulum ſine c, capitulum, laureolum, Lucellũ, uillũ, uexillũ, ullum. Et ſciendũ quod nomina tertiæ uel quartæ uel quintæ declinationis pleraq; nõ tamen omnia, ut quidã putauerunt, diminutiuorũ maſculina in culus, fœminina in cula, neutra in culũ terminant. A primæ uero uel ſecundæ declinationis nominibus nullum inuenitnr diminutiuũ, in has deſinẽs formas, niſi à primitiuo habeat c, ut græcus græculus, furca furcula. Earum igitur quoq; formarũ, ut potero, regulas conabor exponere. Monoſyllaba in es deſinẽtia uocali antecedẽte, cuiuſcunq; ſint generis, & in er omnia, quæ ſunt tertiæ declinationis, et in us neutra, ntõ aſſumũt in maſculino culus, in fœminina cula, in neutro culum, ut flos floſculus, mas maſculus, mus muſculus, plus pluſculus, os oſculũ: quod quãuis ſit formæ diminutiuæ, tamen qa aliã habuit ſignificationẽ, fecit ex ſeſe aliud diminutiuũ oſcillũ. Similiter faciũt in er terminãtia diminutiuũ, ut frater fraterculus, pater paterculus: quod et propriũ inuenitur, mulier muliercula, pauper pauperculus, paupercula pauperculũ, mater matercula. Plautus in Ciſtellaria: Tun' tu ne igitur mea matercula? Excipitur uenter uentriculus. Lucan. in 4. Qua iam non medius deſcẽdit in ilia uenter. Iuuenalis in 1. Infrà uentriculũ tenui diſtantia rima. Sic etiã in us neutra, munus munuſculũ, corpus corpuſculũ, opus opuſculum, crus cruſculum. Plautus in Ciſtellaria: Cũ extortis talis, cũ crocotillis, cruſculis. Similiter thus thuſculum. Idem in Aulularia: Nunc thuſculum emi hoc, & coronas floreas. Nec non & comparatiua eiuſdem generis terminationiſq;, ſimiliter faciunt dimi-

diminutiua, ſed mobilia, id eſt maſculini et fœminini & neutri generis, ut maius maiuſculus maiuſcula maiuſculum, minus minuſculus minuſcula minuſculum, grandius grãdiuſculus grandiuſcula grãdiuſculũ, celerius celeriuſculus celeriuſcula celeriuſculũ. Vnde Cicero aduerbiũ celeriuſcule protulit ad Heren. in 3. lib. artis rhetoricæ: Strenuè quod uolumus oſtẽdere factũ, celeriuſcule dicemus. Sic à Sæpius quoq; cõparatiuo ſæpiuſcule. Plautus in Caſina: Vt nubas mihi, illud uolebã quidẽ, Cũ noſtro uillico ſæpiuſcule peccas. Plus quoq; quãuis à maſculino uel fœminino cõparatiuis nõ ueniat, facit tamẽ, ut ſuperius oſtendimus, pluſculus pluſcula pluſculũ, ut Terent. in Hecyra: Primum dies cõpluſculos. Et in Phorm. Tum pluſcula ſupellectile opus eſt. Lepus quoq; quod ſolum in us maſculinũ, ſiue ἐπίκοινον diſſyllabũ latinũ tertiæ eſt declinationis, aſſumit nominatiuo culus, & facit diminutiuũ lepuſculus. Cicero de ſignis: Si minus eiuſmodi quippiã uenari potuerant, illa quidẽ certe pro lepuſculis capiebãtur. Ad hanc formã etiã poſitiua in or deſinentia, mutant or in us, & accepta culus faciunt diminutiua, ut rumor rumuſculus. Cicero pro Cluentio: Qui imperitorum hominũ rumuſculos aucupantur. uel aſſumũt culus uel cula: Amator amatorculus, ſoror ſororcula. Plautus in Penulo: Vix ægreq; amatorculos inuenimus. Idem in Ciſtel. Germana mea ſororcula. In is uero, uel in e deſinẽtia omnia, uel in ns monoſyllaba, uel in rs datiuo corripientia i, aſſumũt ſupradictas ſyllabas, & faciũt diminutiua, ut ignis igni igniculus, teſtis teſti teſticulus, nauis naui nauicula, auis aui auicula, cutis cuti cuticula,

cla-

clauis claui clauicula, rete reti reticulũ, fons fonti fonticulus, mons monti monticulus, pons ponti ponticulus, lẽs lenti lenticula, pars parti particula, dulcis dulci dulciculus, dulcicula, dulciculum, ſecuris ſecuri ſecuricula. Plaut. in Rudẽte: Poſt altrinſecus eſt ſecuricula ancipes. Cic. in 3. Tuſc. Dulciculæ potionis aliq̃d uideamus. Similiter fidis fidi fidicula. Idẽ in 2. de natura deorũ: Si platani fidiculas ferrẽt numeroſa ſonãtes. Nã ſi eſſet fides in hac quoq; ſignificatione, quomodo Seruio placet, nõ fidicula feciſſet, ſed fedicula. Et cũ omnia huiuſmodi diminutiua tam penultimã quàm antepenultimã corripiãt, cuticula ĩ antepenultimã producit. Iuuenalis: Cũ bibet æſtatũ contracta cuticula ſolẽ. Quod eũ facere metri neceſſitas cõpulit. Quatuor enim breues habẽs dictio in heroico pòni aliter non poterat: quãuis Vergilius in huiuſmodi nominibus, id eſt quatuor breues habentibus, ſoleat proceleuſmaticos ponere, ut Genua labant, & Labat ariete crebro. excipitur lapis lapillus, quod lapidiculus facere debuit diminutiuũ, ut anguis anguilla. unguis quoq; ungula facit: quæ tametſi formã habere uidẽtur diminutiui, ſignificatione tamen nõ ſunt diminutiua, ſecundum ſupradictã formã. Quartæ quoq; declinationis nomina faciũt diminutiuũ. Vs enim uel n, nominatiui in i, cõuertunt correptã, & accipiunt culus in maſculino, in fœminino cula, in neutro culum, ut currus: dicitur tamen & hoc curriculũ uerſus uerſiculus, artus articulus, fluctus flucticulus, anus anicula, cornu corniculum, genu geniculum. excipitur ab acu aculeus, domus domuncula. In x omnia uel in ns ſupra ſyllabam, uel in t deſinentia, geni-

genitiui extremã terminationẽ, id eſt, is in u conuertunt, & accepta lus la lum, faciunt diminutiuum, ut Rex regis regulus, codex codicis codiculus, et ex eo codicillus, hæc fornax fornacis fornacula, fax facis facula, ceruix ceruicis ceruicula, adoleſcens adoleſcẽtis adoleſcentulus, caput capitis capitulũ. In es productã deſinẽtia fœminina tertiæ declinationis uel quintæ, abiecta s, aſſumũt cula, & faciunt diminutiua, & ſeruant ẽ productã, ut uulpes uulpecula, nubes nubecula, dies diecula, res recula. Plautus in Ciſtell. Siquidẽ imperes pro copia, pro recula, uepres uepreculа. Cic. pro Seſtio, Vepreculis extracta nitedula. excipitur merces, cuius is genitiui in ula conuerſa, facit diminutiuum mercedula. Cic. de Orat. 1. Infidi homines mercedula adducti miniſtros ſe præbent in iudicijs oratoribus. Et apes cuius diminutiuũ pro ẽ lõga ĩ habuit apicula. Plaut. in Curculione: Egóne apicularum opera congeſta non ferã? In us terminans unum tertiæ declinationis cõmune trium generũ abiecta s, aſſumit lus in diminutiuo, ut uetus uetulus, fœmininũ uetula, neutrũ uetulum. Perſius: Tun' uetulæ articulis alienus colligis eſcam? Iuuenal. in 1. Vetulæ ueſica beatæ. Sus quoq; commune abiecta s, & aſſumpta cula facit diminutiuum ſucula. Plautus in Rudẽte: Quin tui directa cum ſucula & porculis. In o deſinentia, ſi faciunt diminutiua, conuertunt o in un, & accipiunt culus uel cula, ut tyro tyrunculus. Iuuenal. in 3. Nec fruſtum capræ ſubducere, nec latus afræ Nouit auis noſter tyrunculus, & nouus omni Tẽpore. Latro latrunculus, carbo carbunculus. Cic. ad Herenniũ in 4. Aut ſi Prometheus cũ mortalibus ignem

diuidere

*diuidere uellet, ipſe à uicinis teſtula ambulãs, carbuncu
los corrogaret. Pedo pedunculus, gurgulio gurguliuncu
lus. Plaut. in Rudẽte: Gurguliunculos minutos fabulare.
uirgo uirguncula. Iuuen. in 2. Tũc cum uirguncula Iuno.
ratio ratiuncula. Terẽt. in Phorm. Erat ei de ratiuncula.
offenſio offenſiuncula. Cic. pro Plancio: Iſta in ædilitate
offenſiuncula accepta. Itẽ lolligo lolliguncula. Plautus
in Caßina: Emito ſepiolas lepiaas lolligũculas. homo ho
munculus. Plaut. in Rudente: Homũculi quanti eſtis, eie-
cti, ut natant. Dicitur tamen & homũcio, & homullus
& homullulus. Idẽ in eodẽ: Homullulus & ex argilla, et
ex luto fictus. Leno lenunculus uel lenulus. Plaut. in Pe-
nulo: Sic deriſorẽ ære militari tetigero lenunculũ. Idem
in eodem: Ita ut cœpi hoc dicere lenule de illa pugna. ſi-
militer facit diminutionẽ fur furũculus. Cic. in Piſonem:
Olim furunculus, nũc uerò etiam rapax. In nus ſiue ha-
beant ante n aliam conſonantẽ, ſiue non: et in lus, ſi non
habeant geminatam l, & in r ſecũdæ declinationis no-
mina duplicãt l ante us in diminutiuis, ut aſinus aſellus,
geminus gemellus, bonus bellus, pugnus pugillus, agnus
agnellus. Quod ideo ſeruauit n, ut ſit differentia inter
agri diminutiuũ, quod eſt agellus. Anulus anellus, oculus
ocellus, populus popellus, catulus catellus, tener tenel-
lus, liber libellus. Et ſciendũ quod omnia e, habent penul
timã abſq; pugillo, niſi primitiua penultimã habeant na-
tura productã in omni genere. Tũc enim ſeruant primi-
tiui uocalẽ, ut unus una unũ, ullus ulla ullũ, uinũ uillum.
Excipitur unũ in lus deſinens, paulus quod non gemina-
uit l in diminutiuo. Nec mirũ cum au diphthongus poſt*

ſe geminari conſonantem prohibeat: Facit igitur paulus paululus, & ex hoc pauxillus & pauxillulus. Quas formas ſeruãt & fœmininũ & neutrũ eius, paula paulula, pauxilla pauxillula, paulũ paululũ, pauxillũ pauxillulũ. Similiter uelũ uexillũ facit diminutiuũ. Et puto ideo hæc aſſumpſiſſe x, q̃a hæc in lus uel in la uel in lũ deſinentiũ primitiuorũ facientiũ diminutiua penultimã natura longã habẽt, paulũ pauxillũ, uelum uexillũ. Ideoq; mala aſſumpſit x cũ facit maxilla, & talus taxillus. Põponi⁹: Interim dũ contẽplor orcã, taxillos perdidi. Quæ uerò geminãt l ante us uel la uel lũ, in ulus ula ulũ faciũt iterũ diminutiuũ, ut homullus homullulus, pauxillus pauxillulus, pauxilla pauxillula, pauxillũ pauxillulũ. Fœminina quoq; in na deſinẽtia, ſiue habeãt ante n aliã cõſonantẽ, ſiue non, geminant l in diminutiuis ante a, ut catena catella, aſina aſella, gemina gemella, columna columnella. Excipitur rana ranũculus, et luna lunula. Eandẽ formã in la quoq; deſinẽtia, uel in ra ſeruãt, ut fabula fabella, tabula tabella, libra libella, capra capella, umbra umbella, ſacer ſacra ſacrum, ſacellus ſacella ſacellum, puer puera, antique, ex quo puella, tener tenera tenerũ, tenellus tenella tenellum, miſer miſera miſerum, miſellus miſella miſellũ. Excipiuntur in ra deſinentia, quæ nec à maſculinis in r deſinentibus fiunt, nec habẽt ante r aliam in eadem ſyllaba conſonantẽ, ut ara arula, terra terrula, litera literula. Neutra quoq; in num deſinentia, geminãt in diminutione l ante um, & ſi g habeãt ante n in penultima ſyllaba diminutiui i, nõ e accipiũt, ut tignũ tigillũ, ſignũ ſigillũ. Alia uerò e habẽt in penultima, niſi ſit (quod ſupe-

rius docuimus) penultima primitiui naturaliter lõga, ut bonũ bellũ, geminũ gemellũ, ſcamnũ ſcamnellũ. Apul. tamen in 2. Hermag. Verũ infirma ſcamillorũ, obice fultæ fores. Quæ uero in um deſinũt i, penultima antecedente, mutata i, ultima genitiui in o, & accepta lum, faciunt diminutiuũ, ut pallium palliolũ, negociũ negociolũ. Plaut. in Ciſtel. Datores belliſsimi negocioli ſeneces ſoletis eſſe. Similiter in ullum uel in ellum, faciũt diminutiua in rum uel in lum deſinẽtia, ut tantulum tantillum, lucrum lucellum, cerebrum cerebellum, flabrum flabellum, flagrum flagellum, caſtrum, caſtellum, ſacrũ ſacellum. Et ſcire debemus, quod in ellus & in illus deſinentia, diminutiua ſi à diſſyllabis deriuãtur, aſſumunt unam ſyllabã, ut agnus agnellus, liber libellus, culter cultellus, paulus pauxillus. ſimiliter fœminina in ella uel in illa terminãtia, capra capella, libra libella, umbra umbella, paula pauxilla: ſicut etiã neutra in ellũ & in illum exeuntia, tignum tigillum, ſignum ſigillum, lucrum lucellum. Excipiuntur à deſinentibus in nus, uel na, uel num, (quæ nullã habent conſonantẽ antecedentẽ in eadem ſyllaba ante n) uenientia, ut à bono, uno, uino deriuata. Hæc enim pares habẽt ſyllabas primitiuis, bonus bona bonũ, bellus bella bellũ, unus una unum, ullus ulla ullum, uinũ uillum. Notandum etiã pannus quod panniculus facit. Iuuen. in 2. Quarum delicias etiam bombycinus urit Panniculus. A triſyllabis quoq; uenientia diminutiua, quæ geminant l, pares habent ſyllabas ſuis primitiuis, ut oculus ocellus, catulus catellus, geminus gemellus, fabula fabella, tabula tabella. Excipiuntur quæ in primitiuis ante n aliam habent in

eadē ſyllaba cõſoãnte. Hæc enim unã addũt ſyllabã dimi nutiuis, ſicut etiã diſſyllaba eiuſdē terminationis, ut columna columnella, ſicut agna agnella, tignũ tigillum. In us deſinentia ſecundæ declinationis nomina e uel i antecedentibus, mutãt us in o, & accepta lus, faciunt diminutiua, ut urceus urceolus. Iuuen. in 1. urceoli ſex. Alueus al ueolus, luteus luteolus, malleus malleolus, aureus aureolus. Plaut. in Epid. Lunulam & anellum aureolum. Capreolus quoq; uidetur à nõ capreus eſſe, cuius fœmi ninũ in uſu eſt caprea. Nam capra à capro fit, ex quibus capellus & capella fiunt diminutiua. I quoq; antecedeñ te, ut filius filiolus, gladius gladiolus. A proprijs, Sergius Sergiolus, Tullius tulliolus, Patritius patritiolus. Excipi tur Antonius, quod antoniaſter facit diminutiuum. Cic. pro Var. Lucius ille Septimius diceret: etenim eſt ad Lucij Craßi eloquentiã grauis, & uehemens, & uolubilis. Erucius hic noſter antoniaſter. Fœminina quoq; e uel i ante a habẽtia, in ola faciũt diminutiua, ut laurea laureola, uncia unciola, filia filiola, tullia tulliola, lutea luteola. Vergil. in Buc. Mollea luteola pingit uacinia calta. Iuuen. in 1. Vnciolã Proculeius habet, ſed Gillo deuncẽ. Etiã neutra e uel i ante um habẽtia, in diminutiuis o habẽt ante lum, ut luteũ luteolũ, palliũ palliolũ. Iuuen. in 1. Dorida nullo Cultã palliolo. Lauretũ laureolũ. Idẽ in 3. Laureolum uelox etiã bene Lentulus egit. Alia uerò omnia in us terminãtia ſupradictæ declinationis nomina abiecta s, accipiunt lus, & faciunt diminutiua, ut tantus tantulus, uentus uẽtulus, ſeruus ſeruulus, paruus paruulus, græcus græculus, paucus pauculus, primus primulus.

Fœminina quoq; in a deſinentia conſonante ante poſita in um, neutra in ula et in ulum faciunt diminutiuum, ut ſylua ſyluula, luna lunula. Plaut. in Epidico: Lunulã atq; anellum aureolũ. Rubicunda rubicundula, lingua lingula, & per conciſionẽ n, ligula, puella, puellula ſerra ſerrula. Cic. pro Cluentio: Ex omni parte dentatam & tortuõſam uenire ſerrulam. Aqua ſimiliter aquula. Plautus in Curculione: Ne, quod hic agimus herus percipiat fieri mea Planeſiũ, Mane ſuffundã aquulã. Similiter anima animula, equa equula. Plaut. in Ciſtel. Adhinnire equulam poſſum ego hanc, ſi detur ſola ſoli. Arca arcula, menſa menſula. Plaut. in Moſtel. Cedo mihi ſpeculũ, & cum ornamentis arculam. Idem in eadem: age Accumbe igitur cedò aquam manibus puerè, appone hic menſulam. In ulum, primum primulũ, tantum tantulum. Hæc tamen & in olus deſinentia una ſyllaba uincunt ſua primitiua. In aſter & cio, & leus, ſatis pauca reperiuntur in uſu diminutiua, & ferè hæc: Antonius antõiaſter, ſurdus ſurdaſter. Cic. in Tuſcus. 5. Erat ſurdaſter M. Craſſus Paraſitus paraſitaſter, Catulus catulaſter, homo homũcio, ſenex ſenecio. Afranius in Proẽlito: Tu ſenecionem hunc ſatis eſt ſi ſeruas anus. In leus, equus equuleus. Cic. in Ver. de ſignis: Equuleus argenteos nobiles quiq; maximi fuerãt auſert. Hæc acus hic aculeus, oculus oculeus. Vſi sũt autores etiã quibuſdã græcis diminutiuis. ut Terẽtius: Aedepol Syriſce te curaſti molliter. Inueniuntur multa propria ſiue appellatiua, quæ cum nõ ſint diminutiua, formas tamen habent diminutiuorũ, ut cuniculus, aniculus, Metellus, Camillus, Tibullus, friuolus friuo-

friuola friuolum, tabula, Camilla, uinculum, periculum. Et ſciendum quod pauca inueniuntur diminutiua, quæ non ſeruāt genera primitiuorū, ut hæc rana, hic ranunculus: hic canis, hæc canicula: hoc ſcutum, uel hæc ſcuta, id eſt forma rotunda, ſcutula & ſcutella. Lucilius in 6. Scutā ligneolam cerebro infixit. Dies diecula, hic qualus, hoc quaxillum, piſtrinum piſtrilla, hæc acus, hic aculeus. Et præterea anguis anguilla, unguis ungula, nubes nubilū: quæ magis denominatiua ſunt exiſtimāda quàm diminutiua: quippe non habent diminutiuorum ſignificationē, ſed formam tantum. Præterea panus panula uel panicula. Lucilius in 8. Intus uero ſtet rectus ſub tegmine panus. Probus etiam ponit hoc glandium hæc glandula, pars eſt inteſtinorum. Enſis enſiculus & enſicula, præterea hæc beta malua, hic betaceus, maluaceus.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER QVARTVS, DE DENOMINATIVIS.

Denominatiuū appellāt à uoce primitiui, ſic nominatū, nō ab aliqua ſpeciali ſignificatione, ſicut ſupradictæ ſpecies. Habet igitur generalē nominationē omnium formarum quæ à nomine deriuātur. nam & patronymica & poſſeſſiua & cōparatiua & ſuperlatiua et diminutiua, præter uerbalia et aduerbialia, & ea quæ ex præpoſitionib. fiunt, ex maxima parte denominatiua ſunt, id eſt à nominibus deriuātur. unde in illorū formis quoq; ſunt quædā, quæ cum non habeant ſignificationē eorum, denominatiua iure appellātur, ut Timarchides propriū, æmilianus

quoq; nobilior, maximus, catulus. Hæc enim denominatiua ſunt dicēda, cū ſignificationē ſuarū nō ſeruāt formarū, et ſint propria: de quibus tamē ſufficiēter, cum de ijs tractabatur, monſtrauimus. Habēt igitur denominatiua formas plurimas, & diuerſas ſignificationes: quæ quia latæ ſunt & cōfuſæ, generali eas nominatione artiū ſcriptores denominatiua nuncupauerūt: et quia multæ inueniuntur formæ cōmunes tam denominatiuis q̄ uerbalibus, necnō etiā participialibus & aduerbialibus, nō incongruū eſſe exiſtimo, de his quoq; in loco uno tractare. Sūt igitur formales denominatiuorū terminationes, ſiue uerbalium hæ: ia, ut durus duritia, prudēs prudētia, ſapiens ſapiētia. A conſonāte antecedēte, ut canus cātilena. e, cubo cubile, ſedeo ſedile. i, à fruge frugi, à nihilo nihili: quæ tamē magis obliqui ſunt ſupra poſitorū nominatiuorū, ut de nominatiuo & genitiuo tractantes in ſexto libro, docebimus. O, à cicere Cicero. V, ut tono tonitru. Al, ceruix ceruical, tribunus tribunal. Il, uigilo uigil, pugillus pugil. Vl, exulo, exul, præſulo præſul. Am, nequis nequā. Vm, oliua oliuetū, roſa roſetum, tendo tentoriū, ſto ſtabulum, præſideo præſidiū. En, ſolor ſolamen. Ar, lacus lacunar, calx calcar, cædo Cæſar. Ex, eques equeſter, macies macer. Or, ſenatus ſenator, amo amator. Vr, ſatio uel ſaturo ſatur, murmuro murmur. As, primus primás, optimus optimás, ciuis ciuitas, probus probitas, arpinū apinás. Es correptā, pes pedes, equus eques, tego teges. Es productam, ut pauper pauperies, acus acies, ſepio ſepes, ſtruo ſtrues, ſterno ſtrages. Is, ædes ædilis, rex regalis, penetro penetrabilis, amo amabilis. Athenæ atheni-

enſis,

enſis, Sicilia ſiciliēſis. Os, lepus lepos, cuſtodio cuſtos. Vs purā, occido occiduus, et ab aſsideo uel ab aſſe, ut quibuſdā placet aſsiduus. Vs diuerſis cōſonātib. antepoſitis, ſaxū ſaxoſus, ſpuma ſpumoſus, uito uitabūdus. Et à participijs, uerſus, ſaltus, quādo quartæ ſunt declinationis: & ab aduerbijs ſuprà uel ſup ſuperus, infra inferus, extra externus, hodie hodiernus. In x, fur furax, capio capax, audeo audax, uerto uertex: in duas cōſonātes, ut picenū picēs, tyburtum tyburs. Ergo in a deſinētia denominatiua, ī habēt breuē ante a, uel l, uel n, uel r, ut ſapiētia, acrimonia, cautela, ſuadela, tonſtrina, armatura. inueniuntur tamē in uerbalib. etiā alias cōſonātes ante a habentia, ſed quas à uerbis accipiūt, ut ſcribo ſcriba, cōuiuo cōuiua, colligo collega. Secūdæ igitur declinationis nomina in us deſinētia, c antecedēte, quotcunq; ſint ſyllabarū, niſi ſint regionū nomina, quæ deriuātur ex his. alia uerò quacūq; cōſonāte ante us poſita tantū diſſyllaba, et quæ in is deſinētia tertiæ declinationis ſimilē habent utō genitiuū, quæ ſecūdæ quidē ſunt gtō, quæ uerò tertiæ dtō aſſumunt tia, ut amicus amici amicitia, inimicus inimici inimicitia, pudicus pudici pudicitia, lætꝰ læti lætitia, durus duri duritia, mœſtus mœſti mœſtitia, ſtultꝰ ſtulti ſtultitia, ſegnis ſegni ſegnitia, triſtis triſti triſtitia, i tā penultima q̄ antepenultima ubiq; correpta. Alia uerò ſupradictis caſib. aſſumūt a penul. i ubiq; in his quoq; correpta, ut cōtrouerſus cōtrouerſi cōtrouerſia, ignauus ignaui ignauia, uiolētus uiolēti uiolētia, ſupbus ſupbi ſupbia, modeſtꝰ modeſti moleſtia, miſer quoq; q̄uis in r deſinat, miſeri miſeria facit, aſtutus aſtuti aſtutia. Sic̄ r regionū nōia

clauis claui clauicula, rete reti reticulũ, fons fonti fonticulus, mons monti monticulus, pons ponti ponticulus, lẽs lenti lenticula, pars parti particula, dulcis dulci dulciculus, dulcicula, dulciculum, ſecuris ſecuri ſecuricula. Plaut. in Rudẽte: Poſt altrinſecus eſt ſecuricula ancipes. Cic. in 3. Tuſc. Dulciculæ potionis aliqd uideamus. Similiter fidis fidi fidicula. Idẽ in 2. de natura deorũ: Si platani fidiculas ferrẽt numeroſa ſonãtes. Nã ſi eſſet fides in hac quoq; ſignificatione, quomodo Seruio placet, nõ fidiculã feciſſet, ſed fidicula. Et cũ omnia huiuſmodi diminutiua tam penultimã quàm antepenultimã corripiãt, cuticula ĩ antepenultimã producit. Iuuenalis: Cũ bibet æſtatũ contracta cuticula ſolẽ. Quod eũ facere metri neceſſitas cõpulit. Quatuor enim breues habẽs dictio in heroico põni aliter non poterat: quãuis Vergilius in huiuſmodi nominibus, id eſt quatuor breues habentibus, ſoleat proceleuſmaticos ponere, ut Genua labant, & Labat ariete crebro. excipitur lapis lapillus, quod lapidiculus facere debuit dimmutiuũ, ut anguis anguilla. unguis quoq; ungula facit: quæ tametſi formã habere uidẽtur diminutiui, ſignificatione tamen nõ ſunt diminutiua, ſecundum ſupradictã formã. Quartæ quoq; declinationis nomina faciũt diminutiuũ. Vs enim uel u, nominatiui in i, cõuertunt correptã, & accipiunt culus in maſculino, in fœmino cula, in neutro culum, ut currus: dicitur tamen & hoc curriculũ uerſus uerſiculus, artus articulus, fluctus flucticulus, anus anicula, cornu corniculum, genu geniculum. excipitur ab acu aculeus, domus domuncula. In x omnia uel in ns ſupra ſyllabam, uel in t deſinentia, geni/

genitiui extremã terminationẽ, id eſt, is in u conuertunt, & accepta lus la lum, faciunt diminutiuum, ut Rex regis regulus, codex codicis codiculus, et ex eo codicillus, hæc fornax fornacis fornacula, fax facis facula, ceruix ceruicis ceruicula, adoleſcens adoleſcẽtis adoleſcentulus, caput capitis capitulũ. In es productã deſinẽtia fœminina tertiæ declinationis uel quintæ, abiecta s, aſſumũt cula, & faciunt diminutiua, & ſeruant ẽ productã, ut uulpes uulpecula, nubes nubecula, dies diecula, res recula. Plautus in Ciſtell. Siquidẽ imperes pro copia, pro recula, uepres uepreculа. Cic. pro Seſtio, Vepreculis extracta nitedula. excipitur merces, cuius is genitiui in ula conuerſa, facit diminutiuum mercedula. Cic. de Orat. 1. Infidi homines mercedula adducti miniſtros ſe præbent in iudicijs oratoribus. Et apes cuius diminutiuũ pro ẽ lõga ĩ habuit apicula. Plaut. in Curculione: Egóne apicularum opera congeſta non ſtrã? In us terminans unum tertiæ declinationis cõmune trium generũ abiecta s, aſſumit lus in diminutiuo, ut uetus uetulus. fœmininũ uetula, neutrũ uetulum. Perſius: Tun' uetulæ articulis alienus colligis eſcam? Iuuenal. in 1. Vetulæ ueſica beatæ. Sus quoq; commune abiecta s, & aſſumpta cula facit diminutiuum ſucula. Plautus in Rudẽte: Quin tui directa cum ſucula & porculis. In o deſinentia, ſi faciunt diminutiua, conuertunt o in un, & accipiunt culus uel cula, ut tyro tyrunculus. Iuuenal. in 3. Nec fruſtum capræ ſubducere, nec latus afræ Nouit auis noſter tyrunculus, & nouus omni Tẽpore. Latro latrunculus, carbo carbunculus. Cic. ad Herenniũ in 4. Aut ſi Prometheus cũ mortalibus ignem

diuidere

ſe geminari conſonantem prohibeat. Facit igitur paulus paululus, & ex hoc pauxillus & pauxillulus. Quas formas ſeruāt & fœmininū & neutrū eius, paula paulula, pauxilla pauxillula, paulū paululū, pauxillū pauxillulū. Similiter uelū uexillū facit diminutiuū. Et puto ideo hæc aſſumpſiſſe x, q̃a hæc in lus uel in la uel in lū deſinentiū primitiuorū facientiū diminutiua penultimā natura longā habēt, paulū pauxillū, uelum uexillū. Ideoq; mala aſſumpſit x cū facit maxilla, & talus taxillus. Pōponi⁹: Interim dū contēplor orcā, taxillos perdidi. Quæ uerò gemināt l ante us uel la uel lū, in ulus ula ulū faciūt iterū diminutiuū, ut homullus homullulus, pauxillus pauxillulus, pauxilla pauxillula, pauxillū pauxillulū. Fœminina quoq; in na deſinētia, ſiue habeāt ante n aliā cōſonantē, ſiue non, geminant l in diminutiuis ante a, ut catena catella, aſina aſella, gemina gemella, columna columnella. Excipitur rana ranūculus, et luna lunula. Eandē formā in la quoq; deſinētia, uel in ra ſeruāt, ut fabula fabella, tabula tabella, libra libella, capra capella, umbra umbella, ſacer ſacra ſacrum, ſacellus ſacella ſacellum, puer puera, antique, ex quo puella, tener tenera tenerū, tenellus tenella tenellum, miſer miſera miſerum, miſellus miſella miſellū. Excipiuntur in ra deſinentia, quæ nec à maſculinis in r deſinentibus fiunt, nec habēt ante r aliam in eadem ſyllaba conſonantē, ut ara arula, terra terrula, litera literula. Neutra quoq; in num deſinentia, gemināt in diminutione l antè um, & ſi g habeāt ante n in penultima ſyllaba diminutiui i, nō e accipiūt, ut tignū tigillū, ſignū ſigillū. Alia uerò e habēt in penultima, niſi ſit (quod ſuper

rius docuimus)penultima primitiui naturaliter lõga,ut bonũ bellũ,geminũ gemellũ,ſcamnũ ſcamnellũ. Apul.ta*men in* 1.Hermag.*Verũ infirma ſcamillorũ, obice fultæ fores.Quæ uerò in um deſinũt i,penultima antecedente, mutata i,ultima genitiui in o,& accepta lum, faciunt diminutiuũ,ut pallium palliolũ,negociũ negóciolũ.*Plaut. *in* Ciſtel.*Datores belliſsimi negocioli ſeneces ſoletis eſſe.* Similiter *in ullum uel in ellum, faciũt diminutiua in rum uel in lum deſinẽtia,ut tantulum tantillum, lucrum lucellum, cerebrum cerebellum, flabrum flabellum, flagrum flagellum,caſtrum,caſtellum,ſacrũ ſacellum.*Et *ſcire debemus,quod in ellus & in illus deſinentia, diminutiua ſi à diſſyllabis deriuãtur, aſſumunt unam ſyllabã, ut agnus agnellus,liber libellus, culter cultellus, paulus pauxillus.ſimiliter fœminina in ella uel in illa terminãtia,capra capella,libra libella,umbra umbella, paula pauxilla:ſicut etiã neutra in ellũ & in illum exeuntiã, tignum tigillum,ſignum ſigillum,lucrum lucellum.* Excipiuntur *à deſinentibus in nus,uel na,uel num,(quæ nullã habent conſonantẽ antecedentẽ in eadem ſyllaba ante n) uenientia,ut à bono,uno,uino deriuata.Hæc enim pares habẽt ſyllabas primitiuis, bonus bona bonũ, bellus bella bellũ, unus una unum,ullus ulla ullum,uinũ uillum.*Notandum *etiã pannus quod panniculus facit.*Iuuen. *in* 2. *Quarum delicias etiam bombycinus urit* Panniculus. *A triſyllabis quoq; uenientia diminutiua,quæ geminant l, pares habent ſyllabas ſuis primitiuis, ut oculus ocellus, catulus catellus,geminus gemellus,fabula fabella, tabula tabella.* Excipiuntur *quæ in primitiuis ante n aliam habent in*

eadem

eadē ſyllaba cōſoādntē. Hæc enim unā addūt ſyllabā diminutiuis, ſicut etiā diſſyllaba eiuſdē terminationis, ut columna columnella, ſicut agna agnella, tignū tigillum. In us deſinentia ſecundæ declinationis nomina e uel i antecedentibus, mutāt us in o, & accepta lus, faciunt diminutiua, ut urceus urceolus. Iuuen. in 1. urceoli ſex. Alueus alueolus, luteus luteolus, malleus malleolus, aureus aureolus. Plaut. in Epid. Lunulam & anellum aureolum. Capreolus quoq; uidetur à ntō capreus eſſe, cuius fœmininū in uſu eſt caprea. Nam caprà à capro fit, ex quibus capellus & capella fiunt diminutiua. I quoq; antecedente, ut filius filiolus, gladius gladiolus. A proprijs, Sergius Sergiolus, Tullius tulliolus, Patritius patritiolus. Excipitur Antonius, quod antoniaſter facit diminutiuum. Cic. pro Var. Lucius ille Septimius diceret: etenim eſt ad Lucij Craßi eloquentiā grauis, & uehemens, & uolubilis. Erucius hic noſter antoniaſter. Fœminina quoq; e uel i ante a habētia, in ola faciūt diminutiua, ut laurea laureola, uncia unciola, filia filiola, tullia tulliola, lutea luteola. Vergil. in Buc. Mollea luteola pingit uacinia calta. Iuuen. in 1. Vnciolā Proculeius habet, ſed Gillo deuncē. Etiā neutra e uel i ante um habētia, in diminutiuis o habēt ante lum, ut luteū luteolū, palliū palliolū. Iuuen. in 1. Dorida nullo Cultā palliolo. Laureū laureolū. Idē in 3. Laureolum uelox etiā bene Lentulus egit. Alia uerò omnia in us terminātia ſupradictæ declinationis nomina abiecta s, accipiunt lus, & faciunt diminutiua, ut tantus tantulus, uentus uētulus, ſeruus ſeruulus, paruus paruulus, græcus græculus, paucus pauculus, primus primulus.

Fœminina quoq; in a deſinentia conſonante ante poſita in um, neutra in ula et in ulum faciunt diminutiuum, ut ſylua ſyluula, luna lunula. Plaut. in Epidico: Lunulã atq; anellum aureolũ. Rubicunda rubicundula, lingua lingu/la, & per conciſionẽ n, ligula, puella, puellula ſerra ſer-rula. Cic. pro Cluentio: Ex omni parte dentatam & tortuoſam uenire ſerrulam. Aqua ſimiliter aquula. Plautus in Curculione: Ne, quod hic agimus herus percipiat fieri mea Planeſiũ, Mane ſuffundã aquulã. Similiter ani/ma animula, equa equula. Plaut. in Ciſtel. Adhinnire e/quulam poſſum ego hanc, ſi detur ſola ſoli. Arca arcula, menſa menſula. Plaut. in Moſtel. Cedo mihi ſpeculũ, & cum ornamentis arculam. Idem in eadem: age Accumbe igitur cedò aquam manibus puerè, appone hic menſu-lam. In ulum, primum primulũ, tantum tantulum. Hæc tamen & in olus deſinentia una ſyllaba uincunt ſua primitiua. In aſter & cio, & leus, ſatis pauca reperiuntur in uſu diminutiua, & ferè hæc: Antonius antõiaſter, ſurdus ſurdaſter. Cic. in Tuſcu. 5. Erat ſurdaſter M. Craſſus Paraſitus paraſitaſter, Catulus catulaſter, homo homũcio, ſenex ſenecio. Afranius in Proẽlito: Tu ſenecionem hunc ſatis eſt ſi ſeruas anus. In leus, equus equuleus. Cic. in Ver. de ſignis: Equuleus argenteos nobiles quiq; maximi fuerãt aufert. Hæc acus hic aculeus, oculus oculeus. Vſi sũt autores etiã quibuſdã græcis diminutiuis. ut Terẽtius: Aedepol Syriſce te curaſti molliter. Inueniuntur multa propria ſiue appellatiua, quæ cum nõ ſint diminutiua, formas tamen habent diminutiuorũ, ut cuniculus, aniculus, Metellus, Camillus, Tibullus, friuolus

friuo-

friuola friuolum, tabula, Camilla, uinculum, periculum. Et ſciendum quod pauca inueniuntur diminutiua, quæ non ſeruāt genera primitiuorū, ut hæc rana, hic ranunculus: hic canis, hæc canicula: hoc ſcutum, uel hæc ſcuta, id eſt forma rotunda, ſcutula & ſcutella. Lucilius in 6. Scutā ligneolam cerebro infixit. Dies diecula, hic qualus, hoc quaxillum, piſtrinum piſtrilla, hæc acus, hic aculeus. Et præterea anguis anguilla, unguis ungula, nubes nubilū: quæ magis denominatiua ſunt exiſtimāda quàm diminutiua: quippe non habent diminutiuorum ſignificationē, ſed formam tantum. Præterea panus panula uel panicula. Lucilius in 8. Intus uero ſtet rectus ſub tegmine panus. Probus etiam ponit hoc glandium hæc glandula, pars eſt inteſtinorum. Enſis enſiculus & enſicula, præterea hæc beta malua, hic betaccus, maluaceus.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER QVARTVS,

DE DENOMINATIVIS.

Denominatiuū appellāt à uoce primitiui, ſic nominatū, nō ab aliqua ſpeciali ſignificatione, ſicut ſupradictæ ſpecies. Habet igitur generalē nominationē omnium formarum quæ à nomine deriuātur. nam & patronymica & poſſeſſiua & cōparatiua & ſuperlatiua et diminutiua, præter uerbalia et aduerbialia, & ea quæ ex præpoſitionib. fiunt, ex maxima parte denominatiua ſunt, id eſt à nominibus deriuātur. unde in illorū formis quoq; ſunt quædā, quæ cum non habeant ſignificationē eorum, denominatiua iure appellātur, ut Timarchides propriū, æmilianus

quoq; nobilior, maximus, catulus. Hæc enim denominatiua ſunt dicẽda, cũ ſignificationẽ ſuarũ nõ ſeruãt formarũ, et ſint propria: de quibus tamẽ ſufficiẽter, cum de ijs tractabatur, monſtrauimus. Habẽt igitur denominatiua formas plurimas, & diuerſas ſignificationes: quæ quia latæ ſunt & cõfuſæ, generali eas nominatione artiũ ſcriptores denominatiua nuncupauerũt: et quamultæ inueniuntur formæ cõmunes tam denominatiuis q̃ uerbalibus, necnõ etiã participialibus & aduerbialibus, nõ incongruũ eſſe exiſtimo, de his quoq; in loco uno tractare. Sũt igitur formales denominatiuorũ terminationes, ſiue uerbalium hæ: ia, ut durus duritia, prudẽs prudẽtia, ſapiens ſapiẽtia. A conſonãte antecedẽte, ut canus cãtilena. e, cubo cubile, ſedeo ſedile. i, à fruge frugi, à nihilo nihili: quæ tamẽ magis obliqui ſunt ſupra poſitorũ nominatiuorũ, ut de nominatiuo & genitiuo tractantes in ſexto libro, docebimus. O, à cicere Cicero. V, ut tono tonitru. Al, ceruix ceruical, tribunus tribunal. Il, uigilo uigil, pugillus pugil. Vl, exulo, exul, præſulo præſul. Am, nequis nequã. Vm, oliua oliuetũ, roſa roſetum, tendo tentoriũ, ſto ſtabulum, præſideo præſidiũ. En, ſolor ſolamen. Ar, lacus lacunar, calx calcar, cædo Cæſar. Ex, eques equeſter, macies macer. Or, ſenatus ſenator, amo amator. Vr, ſatio uel ſaturo ſatur, murmuro murmur. As, primus primás, optimus optimás, ciuis ciuitas, probus probitas, arpinũ arpinás. Es correptã, pes pedes, equus eques, tego teges. Es productam, ut pauper pauperies, acus acies, ſepio ſepes, ſtruo ſtrues, ſterno ſtrages. Is, ædes ædilis, rex regalis, penetro penetrabilis, amo amabilis. Athenæ atheni-

enſis,

enſis, Sicilia ſiciliẽſis. Os, lepus lepos, cuſtodio cuſtos. Vs purã, occido occiduus, et ab aßideo uel ab aſſe, ut quibuſdã placet aßiduus. Vs diuerſis cõſonãtib. antepoſitis, ſaxũ ſaxoſus, ſpuma ſpumoſus, uito uitabũdus. Et à participijs, uerſus, ſaltus, quãdo quartæ ſunt declinationis: & ab aduerbijs ſuprà uel ſup ſuperus, infra inferus, extra externus, hodie hodiernus. In x, fur furax, capio capax, audeo audax, uerto uertex: in duas cõſonãtes, ut picenũ picẽs, tyburtum tyburs. Ergo in a deſinẽtia denominatiua, q̃ habẽt breuẽ ante a, uel l, uel n, uel r, ut ſapiẽtia, acrimonia, cautela, ſuadela, tonſtrina, armatura. inueniuntur tamẽ in uerbalib. etiã alias cõſonãtes ante a habentia, ſed quas à uerbis accipiũt, ut ſcribo ſcriba, cõuiuo cõuiua, colligo collega. Secũdæ igitur declinationis nomina in us deſinẽtia, c antecedẽte, quotcunq; ſint ſyllabarũ, niſi ſint regionũ nomina, quæ deriuãtur ex his. alia uerò quacũq; cõſonãte ante us poſita tantũ diſſyllaba, et quæ in is deſinẽtia tertiæ declinationis ſimilẽ habent ntõ genitiuũ, quæ ſecũdæ quidẽ ſunt gtõ, quæ uerò tertiæ dtõ aſſumunt tia, ut amicus amici amicitia, inimicus inimici inimicitia, pudicus pudici pudicitia, læt9 læti lætitia, durus duri duritia, mœſtus mœſti mœſtitia, ſtult9 ſtulti ſtultitia, ſegnis ſegni ſegnitia, triſtis triſti triſtitia, i tã penultima q̃ antepenultima ubiq; correpta. Alia uerò ſupradictis caſib. aſſumũt a penul. i ubiq; in his quoq; correpta, ut cõtrouerſus cõtrouerſi cõtrouerſia, ignauus ignaui ignauia, uiolẽtus uiolẽti uiolẽtia, ſupbus ſupbi ſupbia, modeſt9 modeſti modeſtia, miſer quoq; q̃uis in r deſinat, miſeri miſeria facit, aſtutus aſtuti aſtutia. Sir r regionũ nota

pleraq;,Italus itali italia,Gallus galli gallia,ſicanus ſicani ſicania,Colonus coloni colonia,Hiſpanus hiſpani hiſpania,Dardan9 dardani dardania,Tuſcus tuſci tuſcia, Græcus græci græcia,Teucrus uel teucer teucri teucria. Sic faciunt tertiæ declinationis nomina ſiue participia, quæ una ſyllaba uincunt genitiuo nominatiuũ: aſſumũt enim datiuo à penultima ĩ ubiq; ſicut ſupradictũ eſt,correpta:negligẽs negligẽti negligẽtia,prudẽs prudẽti prudentia, miſericors miſericordi miſericordia, iners inerti inertia,inops inopi inopia, ius iuri iniuria,nomen nominiignominia, Cæſar cæſari cæſaria.Inueniũtur tamẽ quędã quæ in monia deſinũt,à nominib. ſiue à uerbis deriuata,ut caſtus caſti caſtimõia,parco parſi parſimõia, queror queri querimonia,acer acri acrimonia, Cic. in Ver.1. Quare ſi Glabrionis patris uim,& acrimoniã cæperis. Cõſonãte uero antecedẽte in a deſinẽtia denominatiua ſeu uerbalia formas habẽt tres, la na ra la,ẽ longa antecedente,cautus cauti cautela,tutus tuti tutela,acutus acuti acutela,cuſtos cuſtodi cuſtodela,mandatũ man dati mandatela,cliens clienti clientela.Et nota quod omnia extremã uocalem genitiui ſi ſecundæ ſint:ſin tertiæ, datiui ẽ longam conuertentia, aſſumunt la. Quæ uerò à uerbis fiunt ſecundæ coniugationis,à ſecunda perſona abijciunt s,et aſſumunt la,ut candeo candes candela,ſuadeo ſuades ſuadela.Horat.in epiſtol.3.Ac bene nummatum decorat ſuadela uenuſq;.In na uero deſinẽtia denominatiua ſiue uerbalia,de quibus iam diximus,cũ de poſ ſeßiuis nus uel na uel num deſinẽtibus tractabamus,omnimodo longam habent penultimã,uel natura, uel poſi

tione,

tione, ut officium officina, medicus medicina, rex regis regina, leo leæna, doctrix doctrina, tonſtrix tōſtrina, coquus coquina uel culina, cātus cātilena, far farina, lucco lucerna, lux lucis lucina, lateo laterna. Nā mutina, ſagana uel ſaga, pagina nō uidētur eſſe deriuata. ſagana enim & ſaga idē ſignificāt. Ra aūt terminātia omnia participijs fœmininis, futuri tēporis ſimilē habent formā, unde penultima quoque u ſine dubio producitur, ut ſcriptura creatura, tritura, cēſura, tōſura, uſura, litura, natura, cultura, armatura. Et ſciēdum quod oēs ſupradictæ formæ, id eſt in a deſinētes, proprie ſunt fœminini generis. Inueniūtur tamē pauca uerbalia (ut ſupra dictū eſt) maſculina uel cōmunia, cōſonātes uerborum ſeruātia, ut ſcribo hic ſcriba, lego hic collega, fugio hic et hæc profuga, aſſequor aſſecla, aduenio aduena, cōuenio cōuena, conuiuo cōuiua. In e deſinentia deriuatiua neutra ſunt, ut ſedile, monile, cubile, utile: & quia pleraq; à communibus in is terminantibus naſcuntur, melius cum illis tractabuntur. In i duo ſunt denominatiua, ut pleriſq; uidetur indeclinabilia, à fruge frugi, à nihilo nihili. Quidā enim figuratè frugi datiuum, & nihili genitiuū, ut antè dictum eſt, cum omnibus alijs cōiungi caſibus nō irrationabiliter dicūt, ſicut mancipi, & neumancipi, & cordi, & huiuſmodi, & illiuſmodi, & ſimilia. In o maſculina quidē, & communia pauca inueniūtur deriuatiua, ut à cicere Cicero, ab eo quod eſt cat⁹ Cato, et à capite Capito, et à labe Labeo, à latendo latro, à leniendo leno, à comedendo comedo, à palpando palpo, ab epulando epulo. Cic. de orat. Tres uiros epulones: Fœminina uerò plurima deriuati-

ua inueniũtur, modo in io, modo in go, mõ in do deſinentia, et penè oĩa rerũ ſunt incorporaliũ. In io igitur terminãtia plerũq; à participijs fiũt præteriti tẽporis, quorũ gtũs aſſũpta o et correpta i, facit huiuſmodi noĩa, oratus orati oratio, accuſatus accuſati accuſatio, ſtatus ſtati ſtatio, datus dati datio, nexus nexi nexio, abolitꝰ aboliti abolitio, auctus aucti auctio, lectus lecti lectio, pfectus pfecti pfectio, munitus muniti munitio, hauſtus hauſti hauſtio. Internectꝰ aũt internecti internecio facit euphoniæ cauſa abiecta t. In go uerò deſinẽtia, ſiue ſint deriuatiua, ſiue primitiua uel cõpoſita, penultimas producũt, uel natura, uel poſitiõe, ut margo, cõpago, Carthago, ſartago, caligo, uligo, rubigo, ferrugo, erugo, uirgo, uirago, fuligo excipitur unũ ligo, cuius penultima corripitur, nec mirũ cũ ſit maſculinũ, et ſolũ diſſyllabũ uocalẽ i ante go habẽs. In do deſinẽtia deriuatiua tã à nominib. q̃ à uerbis uel à participijs ueniũt: hæc quoq; mõ ẽ lõgã, uel ĩ: modo tu habẽt ante do. ut acris acredo, dulcis dulcedo, intercapio intercapedo, torpeo torpedo, libet libido, cupio cupido, formido formidas formido formidinis, quod ideo facit ſimile nomẽ uerbale primitiuo uerbo, quod ipſa poſitio uerbi habuit talẽ formã. In tudo, fortitudo, magnitudo, habitudo. Et ſciẽdũ quod ẽ productã ante do habentia, ſi à nominib. deriuãtur, extremæ ſyllabæ terminationes in e cõuertũt, & accipiũt do, ut dulcis dulcedo, acris acredo: ſin à uerbis ſecũdarũ terminatiões perſonarũ in ẽ productã ſimiliter cõuertũt, & accepta do, faciũt ſupradictæ formæ deriuatiuũ, ut intercapio intercapis intercapedo, torpeo torpes torpedo. Singulariter ĩ ante

do

do habētia extremas ſyllabas ſecūdæ uel tertiæ perſonæ, in ī lōgā cōuertūt, et accipiūt do, ut cupio cupis cupido, libet libido. excipitur formido propter ſupradictam cauſam. In tudo uerò deſinentia, ſi à nominib. ueniūt ſecūdæ declinatiōis, nō à participijs uel participialibus, gtō: ſin tertiæ, datiuo, aſſumunt tudo ī antepenultima correpta, ut amplius ampli amplitudo, magnus magni magnitudo, firmus firmi firmitudo, lōgus lōgi longitudo, celſus celſi celſitudo, multus multi multitudo, ſolus ſoli ſolitudo, ſimilis ſimili ſimilitudo, ſuauis ſuaui ſuauitudo, fortis forti fortitudo: ſi uerò à participijs uel participialib. in tus deſinētib. deriuātur, abiecta s aſſumūt do, ut habitus habitudo. teſta quoq; ſiue teſtu teſtudo, quod eſt corporale. nec nō oīa in do deſinētia, quāuis nō ſint deriuatiua penultimā u habētia, producūt eā uel natura, uel poſitiōe, ut hirundo, harūdo, hirudo. In u deriuatiua pauca inuenies, à ſpecus ſpecu, pecus pecu, teſta teſtu, tonitrus tonitru, cornus cornu. nec intereſt aliq̃d inter primitiuorū et deriuatiuorū ſignificationē, ideoq; dubiū an ſint deriuatiua dicenda. In al deſinētia denominatiua, ſi primitiua eorū, penultimā natura uel poſitione habuerint productam, ea quoq; lōgā habēt penultimā, ut ceruix ceruicis ceruical, tribunus tribunal, uectus uectigal, lupcus lupcal: ſin illā breuē, ea quoq; correptā, ut torus toral, animus uel anima animal. In il uel in ul deſinētia, ſiue à nominib. ſiue à uerbis deriuata ſint, fiūt abiectiōe extremarū uocalium, ſiue ſyllabarū primitiui, ut pugilus pugil, uigilo uigil, cōſulo cōſul, exulo exul, præſulo præſul. In am unū inuenitur triū generū cōmune, quod deriuatur à nequeo nequis nequam.

nequã. In um deſinẽtia deriuatiua, ſiue etiã cõpoſita, di/uerſas habẽt formas. Quædã enim uocalẽ habẽt ẽ longã ante tum, quædã i correptã ante um: ẽ, ut oliuetum, umetum, coryletum, roſetum, dumetum, quercetũ, eſculetum, myrtetum. Quãuis fœminino genere Plautus in Vidularia hoc protulit: Neſcio quis ſeruus ẽ myrteta proſiluit: quæ ſunt cõprehenſiua uel continentia, id eſt περιεκτικά. id eſt, ut augurium, ſolarium, pomarium, ſolatium, ſuauiũ, baſium, odium, remedium, cõcubium, palladium, officium, connubium, cõuiuium, exilium, conſilium, indicium, meritoriũ, municipium, præſidiũ, domicilium. conſonãtes quoq; ante um habentia deriuatiua diuerſas habẽt formas. Alia enim in bulũ deſinunt, quæ forma aſſimilis eſt diminutiuis, & ueniunt à nominibus uel à uer/bis, ut cuna cunabulũ, ueſta uel ueſtis ueſtibulũ, thus thuris thuribulũ, uoco uocas uocabulũ, cõcilio cõcilias conciliabulũ, ſto ſtas ſtabulũ, paſco pabulũ, proſto proſtibulũ, patior uel pateo patibulũ. Et animaduertendũ, quod penultima in omnibus corripitur: antepenultima uerò ſi i habeat corripitur, ut ueſtibulum, thuribulum, proſtibulum, patibulũ: ſi uero a producitur, ut cunabulũ, uocabulũ, cõciliabulum, pabulũ. excipitur ſtabulũ quod corripit a, nec mirũ cũ uerbũ quoq; ſtabulo as eandẽ corripuit ſyllabã, et ſtabilis, et ſtatus, et quæcunq; à uerbo ſto ſtas nomina deriuata fuerint. excipitur ſtamẽ et ſtatura, quod tam nomẽ quàm participiũ eſt. Lucan. in 6. Laxãt rumpẽtes ſtamina Parcæ. Idẽ in 7. Vnaq; pcuſſit põtum Symplegas inanem, Et ſtatura redit. Staturus quoq; & ſtaturum producuntur, quãuis ſtatus ſtata ſtatum corripian-

piantur. Idē in 10. zephyros quoq; uana uetuſtas. His aſcripſit aquis, quorū ſtata tēpora flatus. Inueniūtur *etiā quædā in culū deſinētia, quæ à ſecunda deriuātur per ſona uerborū, ut diuertis diuerticulū, uerris uerriculū, perior periris, unde peritus, periculū, oras oraculū, pro pugnas propugnaculū, obſtas obſtaculū, miraris miracu lū, perpendis perpēdiculū.* A *ſimplici quoq; quod in uſu non eſt, ſpecio ſpecis ſpeculū, pro ſpeciculū, per ſyncopā cū euphoniæ cauſa, ſimiliter à fero fers ferculum.* Alia *ue rò in mentum deſinunt, quæ plerūq; à uerbis ueniunt, ut ueſtio ueſtis ueſtimentū, hortor hortaris hortamentum, orno ornas ornamentū, ſacro ſacras ſacramentū, fundo fundas fundamentū, moneo mones monimētum, alo alis alimētum, increſco increſcis incrementum.* Et *ſciendum quod antepenultimā productam habent uel correptam, prout ſint penultimæ ſyllabæ præteriti tēporis eorum uerborū ex quibus deriuantur, ut ornaui uel ornatus ornamentū, monui uel monitus monimentū, alui uel alitus alimentū, increui uel incretus incrementum, muniui uel munitus munimentū, fulciui fulcimentū.* In *moniū etiam inueniūtur deriuatiua i correpta antecedēte, ut patri patrimoniū, matri matrimoniū, teſti teſtimoniū. Sunt alia in um participijs ſimilia, ut factū, dictū, tectū, uiſum: alia quæ à uerbis deriuantur o in um conuertentia, ut regno regnū, ſtagno ſtagnū, uelo uelū, uado uadū.* In *en deſinē tia deriuatiua m antecedente pene omnia uerbalia ſunt & neutra: & ſi ſint à prima coniugatione, ā longā habent penultimā, ut ſolor ſolaris ſolamen, foro foras foramen, curuo curuas curuamen, oblecto oblectas oblectamen,*

men, purgo purgas purgamen, irrito irritas irritamẽ, ligo ligas ligamen: ſin à ſecunda uel tertia i habent correptam, ut moneo mones monimẽ, rego regis regimen, tego tegis tegimen, & per conciſionẽ tegmẽ, à ſpecio ſpecis uel ſpecie ſpecimen. uel u productam ſi in uo deſinat uerbum, acuo acumen, fluo flumẽ, nuo numẽ. eſt enim dei nutus. Vnde Vergil. in 1. Aeneid. Meo ſine numine uentis: id eſt, ſine meo nutu. luo lumen, quo oĩa abluuntur, id eſt purgantur à tenebris. A uerbis quoq; quartæ cõiugationis uenientia i productã habent, ut munio munimen, lenio lenimen, molior molimẽ. Pauca inueniuntur in en deriuatiua generis maſculini, ut à pecto pecten, à filo filamen, quod per ſincopã flamen dicimus. & à cano tamẽ cõpoſita maſculina ſũt, quæ in cen deſinẽtia ĩ correptã habent penultimã, tubicen, liricen, cornicen, fidicen. Excipitur unũ tibicen, quod ideo ſolũ i productã habuit penultimã, quod ſynæreſis facta eſt duarũ ij breuiũ in una longã. debuit enim geminari, quia ſolet plærunq; in cõpoſitiõe a in i cõuerti, ut cado incido, facio inficio, iacio inijcio, reijcio, amicus inimicus, tuba tubicen. Sic ergo tibia tibijcẽ faciebat, ex quo factũ eſt tibicen. Nec ſolum i, ſed etiã aliæ uocales in multis dictiõib. ſic ſolẽt ex duabus ſyllabis in unã longã trãſire, ut bijugæ bigæ, quadrijugæ quadrigæ, biuni bini: et ecõtrario una lõga in duas breues ſolet ſæpe temporibus diuidi, admittier pro admitti, fieri pro firi uel fire, qđ magis analogũ eſt. Vnde Verg. in 4. Georgic. At ſuffire thymo, cerasq; recidere inanes, Quis dubitet. In ar deſinentia deriuatiua, ſi conſonantẽ habeãt ante ar, penult. ſyllaba ꝓducitur: ſin uocalẽ, corripi/

ripitur,ut cæſus Cæſar,lacus lacunar,lupa lupanar, laqueus aũt laquear.In er deriuatiua à nominib.pleraq; ſi habẽt ante er,ut eques equeſter,pedes pedeſter, ſylua ſylueſter,cãpus cãpeſter,apiũ apiaſter,olea oleaſter. Et ſciendũ quod a habẽt ante ſter,cũ in nomine primæ poſitionis nulla ſit cõſonãs inter uocales penultimæ ultimæ ſyllabæ,ut apium apiaſter,olea oleaſter. diminutiua quoq; huiuſcemodi formæ,de quib.iã diximꝰ a habẽt ante ſter, ut paſitaſter,ſurdaſter,antoniaſter,catulaſter. Alia uerò oĩa e habẽt ante ſter,excepto paluſter,et hæc quidem denominatiua ſũt.Sũt aũt uerbalia quæ uerborũ cõſonãtes ſeruãt ante r,rubeo ruber.Hor. in 1.Ser. Obſcœnoq; ruber porrectus ab inguine palus. Piget piger, macero macer.In or et in ur à uerbis inuenio fieri abiectiõe o, ut coloro color,laboro labor, bonoro honor, decoro decor,adoro ador,murmuro murmur,auguro augur, ſaturo ſatur:hoc tamẽ facit et fœmininũ ſatura, et neutrũ ſaturũ.Alia uerò in or deſinẽtia aſſumũt uerbo r, amo amor, furo unde furẽs furor. Alia à nominib.uel participijs in us deſinẽtib.fiũt,mutatione us in or, ſenatus ſenator,dictatus dictator,quæſtus quæſtor,tõſus tõſor.In as pleraq; denominatiua ſunt,quorũ primitiua ſi ſint 2.declinationis gtõ:ſin 3. datiuo aſſumũt tas,i penultima ubiq; correpta,probus probi probitas,nouus noui nouitas,bonus boni bonitas,mẽdicus mẽdici mẽdicitas,aſper aſperi aſperitas, proſper uel proſperus proſperitas, integer integri integritas,ſyncerus ſynceri ſynceritas,ſedullus ſeduli ſedulitas,timidus timidi timiditas. Et notandũ quid quæ in genitiuo duplicant, extremũ earum mutant

in e euphoniæ cauſa, ut pius pij pietas, medius medij medietas, anxius anxij anxietas, ſocius ſocij ſocietas. liber quoq; excipitur, quod nominatiuo aſſumpſit tas, nō genitiui, ut liber libertas. Tertiæ uerò declinationis nomina (ſicut ſuprà diximus) datiuo aſſumūt tas, capax capaci capacitas, tenax tenaci tenacitas, rapax rapaci rapacitas, procax procaci procacitas. felix felici felicitas, affinis affini affinitas, infidelis infideli infidelitas, celer celeri celeritas, autor autori autoritas. Excipiuntur pauca quæ b uel p ſine s habēt ante r: hæc.n. ntō aſſumūt tas, ut puber pubertas, huber hubertas, pauper paupertas. Sed hoc poſſumus etiā in ſecūdæ declinationis nominib. obſeruare, ut ſuprà dictum eſt. unde liber libertas: aſper autē et proſper quia s habēt ante p, aſperitas & proſperitas faciūt. ſaluber & ſalubris facit ntūm. ideoq; ſalubritas, & celeber uel celebris celebritas. uetus quoq;, quod unū triū generū in us deſinēs inuenitur, ntō aſſumit tas, uetuſtas. Excipiuntur etiā hæc quæ in or deſinentia or mutauerunt in s, & aſſumpſerūt tas, ut maior maieſtas, honor honeſtas. Sunt alia in as denominatiua, quæ plerunq; ſimilia ſunt actō plurali primitiuorū ſuorum, & ſunt cōmunia, ut primâs, optimâs, Rauennâs, Capenâs, Crotoniâs, Arpinâs, Pontiâs, Lariâs, quæ ideo in fine habent circumflexū accētum, quia per ſyncopā proferuntur. Perfecta enim eorū inueniuntur apud antiquiſſimos in tis deſinētia, hic & hæc primatis, optimatis, arpinatis. unde neutra quoq; eorū in e deſinant, primate, optimate, arpinate. & ablatiui in i, more eorū, quæ in is deſinētia, cū ſint cōmunis generis, & faciāt in e neutrū,

in

In i terminãt ablatiuũ, à primati, optimati, arpinati & teſtis eius eſt Caper, *qui diuerſorũ de huiuſcemodi nominibus ponit uſus autorũ confirmãs tam in is, quàm in as huiuſcemodi nomina ſolere proferri.* Cato Cenſor. *in* 1. Orig. *Sed lucus capenatis.* Idem *in* 2. *Si quis mortuus eſt arpinatis, eius hæredem ſacra non ſequuntur.* Ibid. *Lucum* Dianium *in nemore* Aricino Agerius, Lebius, Tuſculanus, *dedicauit dictator* Latinus. *hi populi communiter* Tuſculanus, Aricinus, Lanuuinus, Laurens, Coranus, Tiburtis, Pometinus, Ardeatis, Rutulus. *Ardeatis dixit pro ea quod nunc dicimus* Ardeâs. Titinnius *in* Pſaltria. *Feretinatis populus græca ſtudet, pro* Ferentinâs. *Non eſt igitur dubiũ quod (cum in omnibus quæ pe nultimã habẽt circumflexã, ſi patiantur ſyncopã, eundẽ ſeruamus accentum in ultima, ut fumâuit fumâ, cupîuit cupit, audîuit audît, produce produc, illicet illic, iſticce iſtic.* Idq; *omnibus placet artium ſcriptoribus, qui de accentu ſcripſerunt) debeant hæc quoq; idem ſeruare, cũ ti ſubtracta, penultima uocalis, quæ circũflectebatur in dictione perfecta, id eſt à inueniatur ultima in cõciſione habens eundem accẽtum.* Inueniuntur tamẽ etiam *propria differẽtiæ cauſa in fine circumflexa, ut* Lenâs Lenátis, Menâs Menatis, *ne accuſatiui plurales* menæ, *quod eſt genus piſcis: & lenæ, quod fœmininũ eſt, lenonis eſſe putentur.* In es *correpta pauca inueniuntur denominatiua, equus eques, pes pedes, et uerbalia tego tegẽs, mergo merges.* In es *producta uerbalia reperi à præſenti, uel à præterito tẽpore: à præſenti ſepio ſepes, luo lues, ſtruo ſtrues, macero macies, luxurio luxuries, illuo illuuies: à*

ptõ rupi rupes. In is de nominatiua ſiue uerbalia, multas & diuerſas habẽt formas. Alia. n. in alis, alia in elis, alia in ilis, alia in ulis finiũtur, ut curialis, fidelis, uirilis, docilis, curulis. alia uerò in ris ã lõga antecedẽte, ut ab Apolline apollinaris, à ſchola ſcolaris. Alia in ẽſis, ut Atheniẽſis, Catinẽſis. Alia duas habẽt cõſonãtes ante is, ut agreſtis, cœleſtis, ſalubris, muliebris, ſamnis, inſignis. Ergo in alis deſinẽtia, uel in ale, ſi ſint à nominib. primæ declinationis aſſumunt ntõ primitiuorũ lis, uel le, et producũt a penultimã, ut curia curialis, memoria memorialis, pluuia pluuialis, mẽſa mẽſale, uia uialis: Sin ſecũdæ, extremã in gtĩ: ſin tertiæ is muãt in ã longã, et aſſumũt lis, Mercurius mercurij mercurialis, fluuius fluuij fluuialis, neutrũ neutri neutralis, liber libri liberalis, theatrũ theatri theatralis, iudicium iudicij iudicialis, marti9 martij martialis, fatũ fati fatalis, genit9 gẽiti genitalis, caput capitis capitalis, uirgo uirginis uirginalis, cardo cardinis cardinalis, hoſpes hoſpiti hoſpitalis, nauis nauis naualis dos dotis dotalis, flos floris floralis, corpus corporis corporalis, cælebs cælibis cælibalis, mors mortis mortalis, iuuenis iuuenis iuuẽalis. inuenitur tamẽ et iuuenilis. princeps principis principalis, municeps municipis municipalis, crinis crinis crinalis, uox uocis uocalis. ſin à quarte declinationis nominib. deriuãtur abiecta s: ſin à qntæ e abiecta ntõ aſſumũt alis, manus manualis, cẽſus cẽſualis, ſpecies ſpecialis. Verbalia quoq; à prima cõiugatiõe inueniũtur in alis, penetro penetralis. in elis pauca inueniũtur denominatiua, ut fid9 fidi fidelis, crud9 crudi crudelis, patruus patrui patruelis, frater fratris fratrue-

lis.

lis.Et nota qđ oĩa extremā i genitiui in e productā mu/
tātia aſſumpſerūt lis,frater uerò fratris is in u cõuerſa aſ
ſumpſit elis.I longā habēt oĩa in ilis,quæ à nominib.de
riuātur, nec nõ in ile neutra, ſiue ex eis quæ deſinūt in i-
lis fiāt, ſiue nõ habeāt ante ſe aliud genus, ſed à quacūq;
orõis parte naſcātur,ut ædes ædilis,ſenex ſenilis,anus a-
nilis,puer puerilis, uir uirilis,ſcurra ſcurrilis,ciuis ciui
lis,ſeru9 ſeruilis,qntus quintilis,ſext9 ſextilis,gens gēti
lis,hoſtis hoſtilis,ſubtel ſubtilis.Excipitur par paris pa
rilis,exilis etiā à græco ἐξίτηλος factū denominatiuorum
ſeruauit regulā.ſimiliter neutra ꝓducūt penultimā,oui
le,monile,ſedile.Nā in ilis deſinētia uerbalia ſiue parti-
cipalia corripiūt eādē i penultimā,ut fero fertilis,utor
utilis:futio,ex qua effutio cõpoſitum,futilis, uolò uola
tilis,text9 textilis,altus uel alit9 altilis,fictus fictilis. A
pare etiam deriuatiuū quod à uerbo paro naſcitur,unde
cõparo cõparas(proprie.n.pares ſunt qinter ſe poſſunt
cõparari)uerbalium regulā ſeruauit parilis. Ouid.in 8.
Metam. Arte ſuū parili reuiuiſcere poſſe parentē. Cæte
ra quoq; oĩa i penultimā corripiūt,et ſi ſint à uerbis pri
mæ cõiugationis ā longā habent antepenultimā,ut amò
amas amabilis,penetro penetras penetrabilis,paro pa-
ras parabilis,tracto tractas tractabilis,laudo laudas lau
dabilis,æquo æquas æquabilis, prædico prædicas prædi
cabilis,lachrymo lacrymas lacrymabilis,quaſſo quaſſas
quaſſabilis; miror miraris mirabilis . excipitur ſtabilis,
quod ſolū antepenultimā corripuit.Luca.in 5.Quā nõ ē
ſtabili,tremulo ſed culmine cūcta, Deſpiceret. Quæ ue-
rò à uerbis ſecūdæ uel tertiæ,uel quartæ cõiugationis na

 ſcuntur,

ſcuntur, ſi habẽt antepenultimã i, eam quoq; corripiũt, ut doceo docibilis, credo credis credibilis, utor utilis utibilis, ſentio ſenſi ſenſibilis, audio audis audibilis. Sciẽdũ tamen quòd plurima naſcuntur ex his coniugationibus quæ antepenultimã in nõ habẽt, ut docilis, habilis, flebilis, nubilis, uolubilis, utilis, et quædã ex præſenti, quædã ex preterito, quædã ex futuro deriuantur. Ex præſenti, doceo docibilis, habeo habilis, uoluo uolubilis, utor utilis et utibilis: ex præterito, plauſi plauſibilis, ſenſi ſenſilis uel ſenſilis. Lucret. in 2. Ex inſenſibili ne credas ſenſile naſci: ex futuro. flebo flebilis, unde ẽ ante b productam habuit. In aris deſinẽtia, deriuãtur à nominibus ſiue uerbis, quorũ extrema ſyllaba ab l incipit uel alia cõſonante, uel à uocali aliqua pura, & fiũt à gtõ nominũ, ſiue à poſitione uerborũ ſic: Quæcũq; litera ſiue literæ ſequãtur l uel aliã cõſonantẽ, ex qua poſtrema incipiat ſyllaba genitiui, tranſeunt in ã longã, & aſſumũt ris: uel ſi à uocali incipit, ipſa extrema mutatur in ã longã, & aſſumũt ris, ut populus populi popularis, ſingulꝰ ſinguli ſingularis, Apollo apollinis apollinaris, cõſul cõſuli cõſularis, miles militis militaris, ſchola ſcholæ ſcholaris, latiũ latij latiaris, familia familiæ familiaris, peculũ peculij peculiaris, molo molis uel mola molæ molaris. Sic etiã neutra in are finita, uelũ ueli uelare. Iuuen. Et pegma et pueros, inde ad uelaria raptos. In enſis deſinẽtia, ſi ſint à nominib. primæ uel ſecũdæ declinationis, mutãt extremam partẽ nĩ ſingularis uel pluralis in en, & aſſumũt ſis, ut cirtha cirthenſis, oliua oliuẽſis, Sardinia ſardinẽſis, Hiſpania hiſpaniẽſis, Catina catinẽſis, Enna ennẽſis, Minturnæ

*næ minturnẽſis,caſtrũ caſtrẽſis,forũ forẽſis,Iliũ iliẽſis,
locri locrẽſis,Cremona cremonẽſis, Vtica uticẽſis, Ho-
ſtia hoſtiẽſis,Athenæ athenienſis,euphoniæ cauſa i ha-
buit antepenultimam,ut Alice alicienſis: ſin uerò tertiæ
ſint declinationis,abijciũt s genitiui,et aſſumũt enſis,ut
piſtor piſtoris piſtoriẽſis, Carthago carthaginis cartha
ginẽſis. Quæ uerò duas cõſonãtes habẽt ante is, uel à no
minatiuo fiũt primitiuorũ, uel à genitiuo:et à ntõ quidã
deriuata,abijciũt extremã literã,et aſſumũt bris,ſalus ſa
lubris,mulier muliebris. A gtõ uerò mutata extrema ei⁹
parte in e,et aſſumpta ſtis uel ſtris,faciũt denominatiua,
ut ager agri agreſtis,cœlũ cœli cœleſtis,terra terreſtris.
In tis quoq; inueniũtur denominatiua,ſed antiquè prola
ta, penultimã natura uel poſitione longam habentia,ut
ſamnitis pro ſamnis,ſic laurẽtius quoq; pro laurens, ty
burtis pro tyburs,teſte Capro.Sic quiritis pro quiris,et
ceritis uel ceretis pro ceres, q tamen nominatiui nõ ſunt
in uſu.Vnde Verg.in 10.Qui cerete domo,qui ſunt Mi-
nionis in aruis.Inuenitur tamẽ & correptã i habẽs pe-
nultimã apud eundẽ:Eſt ingẽs gelidũ lucus prope ceri-
tis amnem.Et Hor.ſimiliter in 1.epiſt.Quid deceat,quid
nõ obliti cerite cera Digni, remigiũ uitioſum ithacenſis
Vlyſſei.niſi fortè pro Cerete,quod eſt nomẽ oppidi, e pe
nultima in i cõuerſa protulerũt. Liu. ab urbe cõdita 41.
li.Lanuuini,ceritesq; anguẽ iubatum apparuiſſe nuncia
rũt.in os tã denominatiua q̃ uerbalia pauca inueniũtur,
lepus lepos,cõpeto cõpes,et mutatione e in o,cõpos,cu-
ſtodio cuſtos, do dos. In us terminãtium diuerſæ ſunt for
mæ,tã denominatiuorũ q̃ uerbaliũ, ex quib. iã multa di-*

xim⁹ cũ de poſſeßiuis tractabam⁹.i. de his quas à græcis accepim⁹ formis poſſeßiuorũ,et de latinis in rius, uel in nus deſinẽtib. Nũc ergo dicam⁹ de reliqs in us terminãtibus quæ diuerſas,ſicut dictũ eſt,habẽt formas. Alia.n.in ius exeũt,ut nũcius,patriti⁹:alia in uus diuiſas,arduus, uacu⁹:alia in bus,ut orbus,probus,ſupbus:alia in cus,arcus,lucus,parcus: alia in quus,ut æqu⁹,obliqu⁹:alia in dus,prouidus,inuidus,liuidus,uiuidus,prædabũdus,furibũdus,loquẽdus,ſequẽd⁹:alia in lus,patulus,anniculus, bibulus,credul⁹:alia in rus,ſonorus,honor⁹:alia in ſus, curſus,uſus, ſpumoſus,ſaxoſus:alia in tus,togat⁹,palliatus,motus:alia in ſtus,uenuſtus, anguſtus,mœſtus, quæſtus.In ius deſinẽtia ſiue à noĩb.ſiue à uerbis deriuata,ſeruãt ante ius primitiuorũ ſuorũ cõſonãtes, ex quib. incipiũt ultimæ et penult.ſyllabæ deriuatiuorũ,ſed tũ penultimæ,cũ et ipſa penult.in uocalẽ deſinit,et ultima à uocali incipit,ut ſeruus ſerui ſeruius,ſeruilis ſeruili⁹, agellus agelli agellius,ſylua ſyluius,uirgula Virgili⁹,Mars martis martius,nuncio nuncius,ſaucio ſaucius, ſcio ſcius,ſic Apul.in 1.Hermag.et Pacuu.in Teucro:Poſtquã defeſſus progitãdo aduenas de natis,neq; quẽquã inuenit ſcium. unde neſcio quoq; neſcius.exceptis in cius deſinẽtib.illa.n.aſſumũt,ſi ſint noĩa ex quib.deriuantur uel participia ſcđ'æ declinationis gtõ:ſin tertiæ dtũ cius ĩ tã penult. q̃ antepenul.correpta,ut aduectus aduecti aduecticius,cõmẽdatus cõmẽdati commẽdaticius , faber fabri fabricius, pigneratus pignerati pigneraticius,tribunus tribuni tribunicius,pater patri patrici⁹.ædilis ædili ædilicius,gentilis gentili gentilicius.Inueniũtur tamẽ quædã à primæ

quoq; declinatiōis noīb. eiuſdē formæ, quæ a habēt ante eius gallina gallinacius, ſicut mēbrana mēbranicius, car thina carthinacius. In uus diuiſas tā à noīb. q̃ à uerbis de riuata ſecundū in ius terminatorū regulā mutatiōe extre marū literarū uel literæ in uus ſolēt fieri, ut pater patri patruꝰ, annꝰ anni annuꝰ, pſpicio pſpicuꝰ, ambigo ambi guus, pigeo pighus, ardeo arduus, uacuo uacuus, rigo ri- guus. Notādū inter hæc mēſtruus, qđ euphoniæ cauſa aſ ſumpſit t et r. In quus quoq; deſinētia ſilr fiūt, æquo æ- quus, obliquo obliquus, ſed magis ab his noīb. uerba q̃ à uerbis noīa ſunt deriuata: longus, lōginquus, ideo aſſum pſit n ante quus. qa aliter euphoniæ ſatisfacere nō pote- rat. In bꝰ uel cus deſinētia à uerbis b uel c ante poſtremā uocalē, uel uocales habētib. deriuātur mutatione o, & ſi ante eā ſit alia uocalis, eiꝰ quoq; mutatiōe in us, ut ꝓbo probus, turbo turbus, orbo orbus, ſupbio ſupbus, parco parcus, luceo lucus, arceo arcus. Inueniūtur pauca à no minib. uel à uerbis, in ulcus, ſus ſubulcus, bos bubulcus, peto petulcus. In dus tres ſunt formæ, una quæ ſeruat cō- ſonantē, ex qua ultima uel penult. primitiui incipit ſylla ba: ſed tamē penultima, ſi nō intercedat cōſonās inter ul timæ & penult. ſyllabæ uocales, & reliquā eiuſdē ſylla- bæ uel ſyllabarū partē, mutat in ĭ correptā, & aſſumit dus, ut herba herbidꝰ, turba turbidus, uua uuiduꝰ, rabies rabidus, tumeo tumidus, timeo timidus, areo aridus, ſqua leo ſqualidus, ferueo feruidus, inuideo inuidus, frigeo fri gidus, ualeo ualidus. Excipitur alternitatis cauſa, quam græci ἐπαλληλότητα uocāt, unū pādo pādus, ne ſi pādidus dicamus, male ſonet alterna d in utraq; cōtinua ſyllaba, quod in multis ſolēt tam græci quàm nos euitare. nō di-

cunt illi χαρύβδιδος, quãuis exigat regula, ſed χαρύβδεως. Et Romani quoq; illos ſecuti nõ dicunt huius charybdidis, ſed huius charybdis. eiuſdẽ uitij cauſa, non dicimus ab eo quod eſt mane manumine, ſed matutine, uitis uinetũ, nõ uitetum, quod tamẽ etiã uidetur à uinea deriuatũ. Praeterea pro medidies meridies, à media die. Sed tamẽ non omnibus hoc ualet. Nã candeo candidus facit, ſordeo ſordidus, madeo madidus: niſi quod haec ſecundae coniugationis in deo, illud unum, id eſt pando, tertiae, in do deſinens habuit huiuſcemodi formae nomen. Et haec quidẽ in dus ſupradictae formae nomina demõſtrantur habere ea in ſe, ex quibus deriuãtur, ut herbidus, qui habet herbã: turbidus, qui habet turbã: tumidus, qui habet tumorem: rabidus, qui habet rabiẽ: inuidus, qui habet inuidiam. In bundus uerò deſinẽtia ſimilitudinẽ habere ſignificãt, ut uitabundus ſimilis uitãti, praebabundus ſimilis praedanti, moribundus ſimilis morienti, errabundus ſimilis errãti, furibũdus ſimilis furẽti, & ſunt omnia penè huiuſmodi formae nomina uerbalia: & ſi à uerbis primae cõiugationis deriuãtur, ã habent longã antepenultimã, ut cauſor cauſaris cauſabundus, uito uitas uitabundus: ſin ab alijs ĩ correptã, ut ludus ludibundus, furis furibundus, moreris moribundus. Excipitur alternitatis cauſa rubicundus, quod in penultima ſyllaba pro b, c habet, ne ſit abſonum ſi rubibundus dicamus. Tertia forma eſt in dus terminantium participalis, id eſt quae terminationẽ habet participiorum futuri tẽporis paſſiuorum, & ſignificat dignum eſſe aliquẽ eo quod demõſtratur, ut laudandus laude dignus, amandus dignus amari, curandus dignus curari, or-

dinandus dignus ordinari, ornãdus dignus ornari, legendus dignus legi, loquẽdus dignus de quo loquãtur homines. In lus deſinẽtiũ formæ ſimiles ſunt diminutiuis, pendulus, credulus, & ueniunt tã à nominibus q̃ à uerbis, ut annus anniculus, pateo patulus, credo credulus, pendo pendulus, bibo bibulus. extremas partes ſyllabarũ finaliũ, ſiue extremas ſyllabas, ſi ſint puræ, in ulus uertunt, excepto anniculus differẽtiæ cauſa. nã annulus diminutiuum eſt. & nouacula quod à nouo nouas deriuatur. In rus denominatiua, ſiue uerbalia, pauca inueniũtur, quæ penultimã producũt, honor honorus, odor odorus, decor decorus, cano canorus, ſono ſonorus, quorũ regula in promptu eſt. nã nomina us, uerba rus aſſumunt. In ſus duplicẽ habent formã: uel enim participialia ſunt, id eſt participijs præteriti tẽporis ſimilia, & res incorporales ſignificãt, & ſunt quartæ declinationis, uſus, curſus, luſus, uerſus, quod ab incorporali re, ad corporalem quoq; adductũ eſt, quæ eſt in literis. aut mobilia ſunt, & ſecundæ, ut laſſus, feſſus, caſſus. uel o productã habẽt ante ſus, & ſignificãt plenũ eſſe aliquẽ eius quod ſignificatur, ut ſaxoſus plenis ſaxis, ſpumoſus plenus ſpumis, uentoſus plenus uẽtis, harenoſus plenus harena. Fiunt autẽ à primitiuis ſuis hoc modo: mutãt extremã ſyllabæ partem uel ſyllabã, ſi pura eſt, in quã terminatur genitiuus in o productã, & aſſumũt ſus, ſaxi ſaxoſus, curiæ curioſus, herbæ herboſus, ſcelus ſceleris ſceleroſus, numeri numeroſus, oneris oneroſus, ponderis ponderoſus, perfidiæ perfidioſus. Notandũ quod à metu meticuloſus fit: Plaut. in Moſt. Neſcis quàm meticuloſa res ſit ire ad iudi

eiū. In tus ſi ſint participialia, aut denominatiua, uel incorporalia, et fixa ſunt, et quartæ declinatiōis, ut motus, tumultus, ſonitus, habitus, cultus, cōſulatus, tribunatus: aut mobilia et declinatiōis ſecūdæ, & nō ſūt uerbalia, ut togatus, palliatus, tunicatus, loricat9, gratus, lætus, mutus. Et ſciēdū quod ſi à primæ declinatiōis nominib. deriuātur, ā habēt penultimā productā, ut barbat9. ſtellatus, trabeatus, purpuratus: ſin à ſecūdæ uel tertiæ, in qbuſdā ā, in alijs ī productā, ut palliū pallij palliat9, annulus annulatus. Plaut. in Penulo: Quia incedūt cū annulatis aurib. Excipitur manuleatus, quod quāuis ā penultimā habet productā, tamē à quarta declinatione deriuatur, manus manuleatus. Plaut. in Pſeud. Manuleatā tunicā habere hominē addecet. i. manicatā. grates uel gratiæ gratus, auitus, maritus, certius, ab auo, mare, cerere. Excipiūtur uetuſtus et libertus, in quib. nominatiui primitiuorū aſſumpſerūt tus. A quartæ quoq; declinationis nominibus deriuata ū productā habent ante tus, ut cornūtus, uerūtus, aſtūtus, uerſūtus. In ctus, ptus, xus, participialia ſiue uerbalia inueniūtur, amictus, ſanctus, accept9, ſumptus, aptus, captus, raptus, flexus, laxus. fluxus, luxus, nexus. hæc enim omnia cū nō ſignificāt tēpus, nomina ſunt. In ſtus à nominibus, uel à uerbis naſcūtur, extremā partem cōuertentib. in ſtus e uel u antecedētibus, ut honor honeſtus, mœror mœſtus, modus modeſtus, ſcelus ſceleſtus, robur robuſtus, ango anguſtus, augur auguſtus. præterea Venus uenuſtus, ius iuſtus, onus onuſtus. quæ quomodo uetus uetuſtus, aſſumpta tus faciunt deriuatū, & omnia una uincunt ſyllaba primitiua, abſq; mœſtus. In ax plerunq;

runq; uerbalia inueniuntur ab omni coniugatione, uoro uoras uorax, audeo audes audax, teneo tenes tenax, emo emis emax, fallo fallis fallax, capio capis capax, pellicio pellicis pellax, ſagio ſagis ſagax. In ex correpta ſimiliter à uerbis, lateo lates latex, uerto uertis uertex, uomo uomis uomex. In ex productã ſimiliter, rego regis rex, lego legis lex. In ix fœminina inueniũtur à maſculinis uerbalibus ſiue denominatiuis in tor deſinentib. deſigurata, quæ mutãt or in rix, ut uictor uictrix, ſenator ſenatrix, cultor cultrix, nutritor quoque nutritrix debuit facere, quod euphoniæ cauſa, ſiue alternitatis, mediã ſyllabam concidit: nutrix enim dicimus. In ox uerbalia uel denominatiua, uoco uox, uelum uelox. In ux, luceo lux, duco dux. In nx & rx, coniungo coniunx, arceo arx. In duas conſonantes inueniuntur participialia, ſapiens amans, cum ſunt ſine tempore. Inueniuntur & denominatiua, principium princeps, municipium municeps.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER QVINTVS, DE GENERIBVS.

Quoniã de ſpecieb. ſiue formis nominũ, quãtum potuimus ſuprà tractauimus, nũc de generib. quærere conemur. Genera igitur nominum principalia ſunt duo, quæ ſola nouit ratio naturæ, maſculinũ & fœmininũ. Genera enim dicũtur à generãdo proprie, quæ generare poßũt, quæ ſunt maſculinũ et fœmininũ. Nã cõe & neutrũ uocis magis qualitate, quàm natura dignoſcũtur quæ ſibi ſunt cõtraria. Nã cõe modo maſculini, mõ fœminini ſignificationẽ poßidet; neutrũ

uerò

ptō rupi rupes. In is de nominatiua ſiue uerbalia, multas & diuerſas habēt formas. Alia. n. in alis, alia in elis, alia in ilis, alia in ulis finiūtur, ut curialis, fidelis, uirilis, dociles, curulis. alia uerò in ris ā lōga antecedēte, ut ab Apolline apollinaris, à ſchola ſcolaris. Alia in ēſis, ut Atheniēſis, Catinēſis. Alia duas habēt cōſonātes ante is, ut agreſtis, cœleſtis, ſalubris, muliebris, ſamnis, inſignis. Ergo in alis deſinētia, uel in ale, ſi ſint à nominib. primæ declinationis aſſumunt ntō primitiuorū lis, uel le, et producūt a penultimā, ut curia curialis, memoria memorialis, pluuia pluuialis, mēſa mēſale, uia uialis: Sin ſecūdæ, extremā in gtī: ſin tertiæ is muāt in ā longā, et aſſumūt lis, Mercurius mercurij mercurialis, fluuius fluuij fluuialis, neutrū neutri neutralis, liber libri liberalis, theatrū theatri theatralis, iudicium iudicij iudicialis, marti⁹ martij martialis, fatū fati fatalis, genit⁹ gēiti genitalis, caput capitis capitalis, uirgo uirginis uirginalis, cardo cardinis cardinalis, hoſpes hoſpiti hoſpitalis, nauis nauis naualis dos dotis dotalis, flos floris floralis, corpus corporis corporalis, cælebs cælibis cælibalis, mors mortis mortalis, iuuenis iuuenis iuuēalis. inuenitur tamē et iuuenilis. princeps principis principalis, municeps municipis municipalis, crinis crinis crinalis, uox uocis uocalis. ſin à quarte declinationis nominib. deriuātur abiecta s: ſin à qntæ e abiecta ntō aſſumūt alis, manus manualis, cēſus cēſualis, ſpecies ſpecialis. Verbalia quoq; à prima cōiugatiōe inueniūtur in alis, penetro penetralis. in elis pauca inueniūtur denominatiua, ut fid9 fidi fidelis, crud9 crudi crudelis, patruus patrui patruelis, frater fratris fratruelis:

lis. Et nota qđ oĩa extremã ĩ genitiui in e productã mutãtia aſſumpſerũt lis, frater uerò fratris is in u cõuerſa aſſumpſit elis. I longã habẽt oĩa in ilis, quæ à nominib. deriuãtur, nec nõ in ile neutra, ſiue ex eis quæ deſinũt in ilis fiãt, ſiue nõ habeãt ante ſe aliud genus, ſed à quacũq; orõis parte naſcãtur, ut ædes ædilis, ſenex ſenilis, anus anilis, puer puerilis, uir uirilis, ſcurra ſcurrilis, ciuis ciuilis, ſeru⁹ ſeruilis, qntus quintilis, ſext⁹ ſextilis, gens gẽtilis, hoſtis hoſtilis, ſubtel ſubtilis. Excipitur par paris parilis, exilis etiã à græco ἐξίτηλος factũ denominatiuorum ſeruauit regulã. ſimiliter neutra ꝓducũt penultimã, ouile, monile, ſedile. Nã in ilis deſinẽtia uerbalia ſiue participalia corripiũt eãdẽ ĩ penultimã, ut fero fertilis, utor utilis: futio, ex qua effutio cõpoſitum, futilis, uolo uolatilis, text⁹ textilis, altus uel alit⁹ altilis, fictus fictilis. A pare etiam deriuatiuũ quod à uerbo paro naſcitur, unde cõparo cõparas (proprie.n. pares ſunt q inter ſe poſſunt cõparari) uerbalium regulã ſeruauit parilis. Ouid. in 8. Metam. Arte ſuũ parili reuiuiſcere poſſe parentẽ. Cætera quoq; oĩa ĩ penultimã corripiũt, et ſi ſint à uerbis primæ cõiugationis ã longã habent antepenultimã, ut amo amas amabilis, penetro penetras penetrabilis, paro paras parabilis, tracto tractas tractabilis, laudo laudas laudabilis, æquo æquas æquabilis, prædico prædicas prædicabilis, lachrymo lacrymas lacrymabilis, quaſſo quaſſas quaſſabilis, miror miraris mirabilis. excipitur ſtabilis, quod ſolũ antepenultimã corripuit. Luca. in 5. Quã nõ ẽ ſtabili, tremulo ſed culmine cũcta, Deſpiceret. Quæ uerò à uerbis ſecũdæ uel tertiæ, uel quartæ cõiugationis naſcuntur,

næ minturnẽſis, caſtrũ caſtrẽſis, forũ forẽſis, Iliũ iliẽſis, locri locrẽſis, Cremona cremonẽſis, Vtica uticẽſis, Hoſtia hoſtiẽſis, Athenæ athenienſis, euphoniæ cauſa i habuit antepenultimam, ut Alice alicienſis: ſin uerò tertiæ ſint declinationis, abijciũt s genitiui, et aſſumũt enſis, ut piſtor piſtoris piſtoriẽſis, Carthago carthaginis carthaginẽſis. Quæ uerò duas cõſonãtes habẽt ante is, uel à nominatiuo fiũt primitiuorũ, uel à genitiuo: et à ntõ quidã deriuata, abijciũt extremã literã, et aſſumũt bris, ſalus ſalubris, mulier muliebris. A gtõ uerò mutata extrema ei⁹ parte in e, et aſſumpta ſtis uel ſtris, faciũt denominatiua, ut ager agri agreſtis, cœlũ cœli cœleſtis, terra terreſtris. In tis quoq; inueniũtur denominatiua, ſed antiquè prolata, penultimã natura uel poſitione longam habentia, ut ſamnitis pro ſamnis, ſic laurẽtius quoq; pro laurens, tyburtis pro tyburs, teſte Capro. Sic quiritis pro quiris, et ceritis uel ceretis pro ceres, q tamen nominatiui nõ ſunt in uſu. Vnde Verg. in 10. Qui cerete domo, qui ſunt Minionis in aruis. Inuenitur tamẽ & correptã ĩ habẽs penultimã apud eundẽ: Eſt ingẽs gelidũ lucus prope ceritis amnem. Et Hor. ſimiliter in 1. epiſt. Quid deceat, quid nõ obliti cerite cera Digni, remigiũ uitioſum ithacenſis Vlyſſei. niſi fortè pro Cerete, quod eſt nomẽ oppidi, e penultima in i cõuerſa protulerũt. Liu. ab urbe cõdita 41. li. Lanuuini, ceriteſq; anguẽ iubatum apparuiſſe nunciarũt. in os tã denominatiua q̃ uerbalia pauca inueniũtur, lepus lepos, cõpeto cõpes, et mutatione e in o, cõpos, cuſtodio cuſtos, do dos. In us terminãtium diuerſæ ſunt formæ, tã denominatiuorũ q̃ uerbaliũ, ex quib. iã multa diximus,

ximꝰ cũ de poſſeßiuis tractabamꝰ.i. de his quas à græcis accepimꝰ formis poſſeßiuorũ,et de latinis in rius, uel in nus deſinẽtib. Nũc ergo dicamꝰ de reliqs in us terminãtibus quæ diuerſas,ſicut dictũ eſt,habẽt formas. Alia.n.in ius exeũt,ut nũcius,patritiꝰ:alia in uus diuiſas,arduus, uacuꝰ:alia in bus,ut orbus,probus,ſupbus:alia in cus,arcus,lucus,parcus: alia in quus,ut æquꝰ,obliquꝰ:alia in dus,prouidus,inuidus,liuidus,uiuidus,prædabũdus,furibũdus,loquẽdus,ſequẽdꝰ:alia in lus,patulus,anniculus, bibulus,credulꝰ:alia in rus,ſonorus,honorꝰ:alia in ſus, curſus,uſus, ſpumoſus,ſaxoſus:alia in tus,togatꝰ,palliatus,motus:alia in ſtus,uenuſtus, anguſtus,mœſtus,quæſtus.In ius deſinẽtia ſiue à noïb.ſiue à uerbis deriuata,ſeruãt ante ius primitiuorũ ſuorũ cõſonãtes, ex quib. incipiũt ultimæ et penult.ſyllabæ deriuatiuorũ,ſed tũ penultimæ,cũ et ipſa penult.in uocalẽ deſinit,et ultima à uocali incipit,ut ſeruus ſerui ſeruius,ſeruilis ſeruiliꝰ, agellus agelli agellius,ſylua ſyluius,uirgula Virgiliꝰ,Mars martis martius,nuncio nuncius,ſaucio ſaucius, ſcio ſcius,ſic Apul.in 1.Hermag.et Pacuu.in Teucro:Poſtquã defeſſus progitãdo aduenas de natis,neq; quẽquã inuenit ſcium. unde neſcio quoq; neſcius.exceptis in cius deſinẽtib.illa. n.aſſumũt,ſi ſint noïa ex quib.deriuantur uel participia ſcd'æ declinationis gtõ:ſin tertiæ dtũ cius ĩ tã penult. q̃ antepenul.correpta,ut aduectus aduecti aduecticius,cõmẽdatus cõmẽdati commẽdaticius, faber fabri fabricius, pigneratus pignerati pigneraticius,tribunus tribuni tribunicius,pater patri patriciꝰ.ædilis ædili ædilicius,gentilis gentili gentilicius.Inueniũtur tamẽ quædã à primæ

quoq;

quoq; declinatiōis noīb. eiuſdē formæ, quæ a habēt ante eius gallina gallinacius, ſicut mēbrana mēbranicius, carthina carthinacius. In uus diuiſas tā à noīb. q̄ à uerbis deriuata ſecundū in ius terminatorū regulā mutatiōe extremarū literarū uel literæ in uus ſolēt fieri, ut pater patri patru⁹, ann9 anni annu⁹, pſpicio pſpicu⁹, ambigo ambiguus, pigeo pignus, ardeo arduus, uacuo uacuus, rigo riguus. Notādū inter hæc mēſtruus, qd' euphoniæ cauſa aſſumpſit t et r. In quus quoq; deſinētia ſit r fiūt, æquo æquus, obliquo obliquus, ſed magis ab his noīb. uerba q̄ à uerbis noīa ſunt deriuata: longus, lōginquus, ideo aſſumpſit n ante quus. q̄ aliter euphoniæ ſatisfacere nō poterat. In b⁹ uel cus deſinētia à uerbis b uel c ante poſtremā uocalē, uel uocales habētib. deriuātur mutatione o, & ſi ante eā ſit alia uocalis, ei⁹ quoq; mutatiōe in us, ut pbo probus, turbo turbus, orbo orbus, ſupbio ſupbus, parco parcus, luceo lucus, arceo arcus. Inueniūtur pauca à nominib. uel à uerbis, in ulcus, ſus ſubulcus, bos bubulcus, peto petulcus. In dus tres ſunt formæ, una quæ ſeruat cōſonantē, ex qua ultima uel penult. primitiui incipit ſyllaba: ſed tamē penultima, ſi nō intercedat cōſonās inter ultimæ & penult. ſyllabæ uocales, & reliquā eiuſdē ſyllabæ uel ſyllabarū partē, mutat in ĭ correptā, & aſſumit dus, ut herba herbid⁹, turba turbidus, uua uuidu⁹, rabies rabidus, tumeo tumidus, timeo timidus, areo aridus, ſqualeo ſqualidus, ferueo feruidus, inuideo inuidus, frigeo frigidus, ualeo ualidus. Excipitur alternitatis cauſa, quam græci κακολογίαν uocāt, unū pādo pādus, ne ſi pādidus dicamus, male ſonet alterna d in utraq; cōtinua ſyllaba, quod in multis ſolēt tam græci quàm nos euitare. nō di-

cunt illi χαρύβδιδος, quãuis exigat regula, ſed χαρύβδεως. Et Romani quoq; illos ſecuti nõ dicunt huius charybdidis, ſed huius charybdis. eiuſdẽ uitij cauſa, non dicimus ab eo quod eſt mane manumine, ſed matutine, uitis uinetũ, nõ uitetum, quod tamẽ etiã uidetur à uinea deriuatũ. Praeterea pro medidies meridies, à media die. Sed tamẽ non omnibus hoc ualet. Nã candeo candidus facit, ſordeo ſordidus, madeo madidus: niſi quod haec ſecundae coniugationis in deo, illud unum, id eſt pando, tertiae, in do deſinens habuit huiuſcemodi formae nomen. Et haec quidẽ in dus ſupradictae formae nomina demõſtrantur habere ea in ſe, ex quibus deriuãtur, ut herbidus, qui habet herbã: turbidus, qui habet turbã: tumidus, qui habet tumorem: rabidus, qui habet rabiẽ: inuidus, qui habet inuidiam. In bundus uerò deſinẽtia ſimilitudinẽ habere ſignificãt, ut uitabundus ſimilis uitãti, praebabundus ſimilis praedanti, moribundus ſimilis morienti, errabundus ſimilis errãti, furibũdus ſimilis furẽti, & ſunt omnia penè huiuſmodi formae nomina uerbalia: & ſi à uerbis primae cõiugationis deriuãtur, ã habent longã antepenultimã, ut cauſor cauſaris cauſabundus, uito uitas uitabundus: ſin ab alijs ĩ correptã, ut ludus ludibundus, furis furibundus, moreris moribundus. Excipitur alternitatis cauſa rubicundus, quod in penultima ſyllaba pro b, c habet, ne ſit abſonum ſi rubibundus dicamus. Tertia forma eſt in dus terminantium participalis, id eſt quae terminationẽ habet participiorum futuri tẽporis paſsiuorum, & ſignificat dignum eſſe aliquẽ eo quod demõſtratur, ut laudandus laude dignus, amandus dignus amari, curandus dignus curari, ordinandus

dinandus dignus ordinari, ornãdus dignus ornari, legendus dignus legi, loquẽdus dignus de quo loquãtur homines. In lus deſinẽtiũ formæ ſimiles ſunt diminutiuis, pendulus, credulus, & ueniunt tã à nominibus q̃ à uerbis, ut annus anniculus, pateo patulus, credo credulus, pendo pendulus, bibo bibulus. extremas partes ſyllabarũ finaliũ, ſiue extremas ſyllabas, ſi ſint puræ, in ulus uertunt, excepto anniculus differẽtiæ cauſa. nã annulus diminutiuum eſt. & nouacula quod à nouo nouas deriuatur. In rus denominatiua, ſiue uerbalia, pauca inueniũtur, quæ penultimã produciũt, honor honorus, odor odorus, decor decorus, cano canorus, ſono ſonorus, quorũ regula in promptu eſt. nã nomina us, uerba rus aſſumunt. In ſus duplicẽ habent formã: uel enim participialia ſunt, id eſt participijs præteriti tẽporis ſimilia, & res incorporales ſignificãt, & ſunt quartæ declinationis, uſus, curſus, luſus, uerſus, quod ab incorporali re, ad corporalem quoq; adductũ eſt, quæ eſt in literis. aut mobilia ſunt, & ſecundæ, ut laſſus, feſſus, caſſus. uel o productã habẽt ante ſus, & ſignificãt plenũ eſſe aliquẽ eius quod ſignificatur, ut ſaxoſus plenis ſaxis, ſpumoſus plenus ſpumis, uentoſus plenus uẽtis, harenoſus plenus harena. Fiunt autẽ à primitiuis ſuis hoc modo: mutãt extremã ſyllabæ partem uel ſyllabã, ſi pura eſt, in quã terminatur genitiuus in o productã, & aſſumũt ſus, ſaxi ſaxoſus, curiæ curioſus, herbæ herboſus, ſcelus ſceleris ſceleroſus, numeri numeroſus, oneris oneroſus, ponderis ponderoſus, perfidiæ perfidioſus. Notandũ quod à metu meticuloſus fit: Plaut. in Moſt. Neſcis quàm meticuloſa res ſit ire ad iudi-

 cium.

ciũ. In tus ſi ſint participialia, aut denominatiua, uel incorporalia, et fixa ſunt, et quartæ declinatiõis, ut motus, tumultus, ſonitus, habitus, cultus, cõſulatus, tribunatus: aut mobilia et declinatiõis ſecũdæ, & nõ ſũt uerbalia, ut togatus, palliatus, tunicatus, loricat9, gratus, lætus, mutus. Et ſciẽdũ quod ſi à primæ declinatiõis nominib. deriuãtur, ã habẽt penultimã productã, ut barbat9, ſtellatus, trabeatus, purpuratus: ſin à ſecũdæ uel tertiæ, in qbuſdã ã, in alijs ĩ productã, ut palliũ pallij palliat9, annulus annulatus. Plaut. in Penulo: Quia incedũt cũ annulatis auríb. Excipitur manuleatus, quod quãuis ã penultimã habet productã, tamẽ à quarta declinatione deriuatur, manus manuleatus. Plaut. in Pſeud. Manuleatã tunicã habere hominẽ addecet. i. manicatã. grates uel gratiæ gratus, auitus, maritus, certius, ab auo, mare, cerere. Excipiũtur uetuſtus et libertus, in quib. nominatiui primitiuorũ aſſumpſerũt tus. A quartæ quoq; declinationis nominibus deriuata ũ productã habent ante tus, ut cornũtus, uerũtus, aſtũtus, uerſũtus. In ctus, ptus, xus. participialía ſiue uerbalia inueniũtur, amictus, ſanctus, accept9, ſumptus, aptus, captus, raptus, flexus, laxus. fluxus, luxus, nexus. hæc enim omnia cũ nõ ſignificãt tẽpus, nomina ſunt. In ſtus à nominibus, uel à uerbis naſcũtur, extremã partem cõuertentib. in ſtus e uel u antecedẽtibus, ut honor honeſtus, mœror mœſtus, modus modeſtus, ſcelus ſceleſtus, robur robuſtus, ango anguſtus, augur auguſtus. præterea Venus uenuſtus, ius iuſtus, onus onuſtus. quæ quomodo uetus uetuſtus, aſſumpta tus faciunt deriuatũ, & omnia una uincunt ſyllaba primitiua, abſq; mœſtus. In ax plerunq;

runq; uerbalia inueniuntur ab omni coniugatione, uoro uoras uorax, audeo audes audax, teneo tenes tenax, emo emis emax, fallo fallis fallax, capio capis capax, pellicio pellicis pellax, ſagio ſagis ſagax. In ex correpta ſimiliter à uerbis, lateo lates latex, uerto uertis uertex, uomo uomis uomex. In ex productā ſimiliter, rego regis rex, lego legis lex. In ix fœminina inueniūtur à maſculinis uerbalibus ſiue denominatiuis in tor deſinentib. deſigurata, quæ mutāt or in rix, ut uictor uictrix, ſenator ſenatrix, cultor cultrix, nutritor quoque nutritrix debuit facere, quod euphoniæ cauſa, ſiue alternitatis, mediā ſyllabam concidit: nutrix enim dicimus. In ox uerbalia uel denominatiua, uoco uox, uelum uelox. In ux, luceo lux, duco dux. In nx & rx, coniungo coniunx, arceo arx. In duas conſonantes inueniuntur participialia, ſapiens amans, cum ſunt ſine tempore. Inueniuntur & denominatiua, principium princeps, municipium municeps.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER QVINTVS.

DE GENERIBVS.

QVoniā de ſpecieb. ſiue formis nominū, quātum potuimus ſuprà tractauimus, nūc de generib. quærere conemur. Genera igitur nominum principalia ſunt duo, quæ ſola nouit ratio naturæ, maſculinū & fœmininū. Genera enim dicūtur à generādo proprie, quæ generare poſſūt, quæ ſunt maſculinū et fœmininū. Nā cōe & neutrū uocis magis qualitate, quàm natura dignoſcūtur quæ ſibi ſunt cōtraria. Nā cōe modo maſculini, mō fœminini ſignificationē poſſidet; neutrū

uerò

uerò quãtũ ad ipſius uocis qualitatẽ, nec maſculinũ nec fœmininũ eſt. unde cõmune, articulũ, ſiue articulare pronomẽ tã maſculini q̃ fœminini generis aſſumit, ut hic et hæc ſacerdos. neutrũ uerò ſeparatũ ab utroq; genere articulũ aſciſcit, ut hoc regnũ. Epicœna. i. promiſcua, uel maſculina ſunt, uel fœminina tãtũ, quæ una uoce & uno articulo utriuſq; naturæ animalia ſolẽt ſignificare. Dubia autem ſunt genera, quæ nulla ratione cogente, autoritas ueterũ diuerſo genere protulit, ut hic finis, uel hæc finis, cortex, ſilex, margo. Similiter grus, bubo, dama, panthera, quæ in utroq; genere ſunt promiſcuè prolata. Ouid.

Fœdaq́; fit uolucris uenturi nuncia luctus,
Ignauus bubo dirum mortalibus omen. Vergilius:
Solaq́; culminibus ferali carmine bubo.

Sunt alia cõmunia non ſolũ maſculini et fœminini, ſed etiã neutri, et ſunt adiectiua, ut hic et hæc et hoc felix, ſapiẽs. Sunt quædã tã natura quàm uoce mobilia, ut natus nata, filius filia. Sũt alia natura et ſignificatiõe mobilia, nõ etiã uoce, pater, mater, frater, ſoror, patruus, amita, auunculus, matertera. Sunt alia uoce, nõ etiã naturæ ſignificatiõe mobilia, ut lucifer lucifera, frugifer frugifera. Siue enim de ſole, ſiue de luna, ſiue de agro, ſiue de terra loquar, nulla eſt diſcretio generis naturalis in reb. ipſis, ſed in uoce ſola. Sunt alia quaſi mobilia, cũ à ſe nõ à maſculinis fœminina naſcãtur, ut Helenus helena, Danaus danaa, liber libra, fiber fibra. unũquodq; enim eorum propriã & remotã à ſignificatione maſculini habet demonſtrationẽ & poſitionẽ. Sunt alia quæ differẽtiæ ſignificationis cauſa mutãt genera, ut hæc pyrus hoc pyrum,

rum, hæc malus hoc malū, hæc arbutus hoc arbutū, hæc myrtus hoc myrtū, hæc prunus hoc prunū. Et hoc in ple riſq; inuenies arborum nominib. in quibus ipſæ arbores fœminino, fructus uerò neutro genere proferūtur, uel ligna. ut hæc buxus arbor, hoc buxū lignū. Verg. Dant arbuta ſyluæ cruētaq; myrta, cerea pruna, uolubile buxū. De ſingulis igitur terminationib. quomodo poßint comprehendi genera, prout potero, hinc tractare incipiam. Maſculini generis terminales inueniūtur literæ ſeptem, a o l n r s x, ut ſcriba, Cicero, ſol, flamē, Cæſar, bonꝰ, rex. Fœminini quoq; eædē, ut Roma, uirgo, Tanaquil, Siren, mater, ciuitas, pax. In ē quoq; productā inueniūtur fœminina, ſed Græca dūtaxat, ut Taygete, Euterpe. & in um figuratè, ut Glyceriū mea, & Dorciū, & Philotium. Cōmunia in eaſdē deſinūt literas, in quas & maſculina, ut hic & hæc aduena, homo, uigil, tibicen, fidicen, ut quibuſdā placet. Nā uſus eorū fœminina in a terminat, tibicina, fidicina, hic & hæc pauper, ciuis, dux. Neutrorum duodecim inueniuntur terminales literæ, a e i u l m n r s e d t, ut poema, mare, gummi, cornu, mel, regnū, numen, tuber, ſidus, lac, aliud, caput. Cōmunia triū generū deſinūt in i m r s x, ut hic & hæc & hoc frugi, nequā, par, prudens, audax. In a igitur deſinētia uel maſculina ſunt uel fœminina uel cōmunia uel neutra. Maſculina ſunt, quæ cū ſint propria apud Latinos in a terminātia, apud Græcos aſſumunt s, ut Catilina, Sylla, Fimbria, Aquila, κατιλίνας, σύλλας, φιμβρίας, ἀκύλας. uel cōtrà apud Græcos in as deſinentia, uel in es, apud nos in a terminantur, ut μεγουίνας, τυρίνας, βυῤῥίας, χαρμίας, ταγίας, σαγγάδας, Marſya,

ſya, Soſia, Cyrrhia, Chærea, Turia, Bagrada, ποιητὴς, κιθαριστὴς, σκύθης, σοφιστὴς, μελικέρτης, λεπτάστης, Poëta, Cubariſta, Scytha, Sophiſta, Melicerta, Leptaſta. Salluſt. in 2. Hiſtor. Quē ex Mauritania rex Leptaſta proditionis in ſimulatū cū cuſtodib. miſerat. Excipitur hæc charta, & hæc cataracta, margarita, cātapulta: quæ cū ſint maſculina apud Græcos, apud nos etiā genus cum terminatione mutauerūt. quod aūt Turia, & ſimilia fluminū nomina maſculina ſint, oſtēdit etiā Salluſt. in am terminans eius accuſatiuū in 2 Hiſtor. Inter læua mœniū, & dextrū flumen Turiā. Nā ſi eſſet neutrum, ſimilis eſſet actiūs nīō. Illa quoq; in a deſinentia quæ officiorū ſunt ad uiros pertinentiū, maſculina eſſe nulla dubitatio eſt, ſcriba, lixa, collega. Quæ uerò cū apud Græcos cōmunia ſint, uel mobilia, apud Latinos in a deſinunt tantū, nec ex maſculinis in us deſinentibus transformantur, cōmunia ſunt tantū, & pene omnia à uerbis ſunt cōpoſita uel deriuata, ut hic & hæc agricola, cœlicola, aduena, parricida, graiugena, conuiua. Pompon. in Auctorato: Conueni omnes cōuiuas meas. Horat. in 2. Serm. ut conuiua ſatur. Alia uerò omnia propria ſiue appellatiua in a deſinentia fœminina ſunt, ut Roma, curia, muſa, Italia. In promiſcuis tamen inuenimus quædam autoritate ueterum ſecundum maſculinum genus prolata. Vergil. in 1. Georg.

Aut oculis capti fodere cubilia talpæ. Idem in Bucol.
Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ.

Horat. tamē fœminino hoc idem protulit in 1. Carm. Et ſuperiectio pauidæ natarūt Aequore damæ. Idē in 2. Epiſtolarum: Si foret in terris rideret Democritus, ſeu

Diuerſum

Diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus uulgi conuerteret ora.

Et hoc magis in quadrupedib. inuenies. Nã in alijs animalib. ſi ſint ꝓmiſcua in a fœminini articulos aſſumũt. In a neutra nõ inueniuntur latina, ſed græca, ut poëma, ſchema, toreuma, emblema, peripetaſma. niſi tria monoſyllaba latina eiuſdẽ generis literarũ nomina, indeclinabilia a k h. Omnia. n. nomina elemẽtorũ propria neutra ſunt tã apud græcos ꝙ apud Latinos, & indeclinabilia. Numerorũ uerò noĩa quæ declinantur mobilia ſunt, uel ꝑ duas, uel ꝑ tres terminationes, unus una unũ, duo duæ duo, tres uel tria, ducẽti ducẽtæ ducẽta. Indeclinabilia uerò cõmunia ſunt trium generũ, ut hi & hæ & hæc quatuor, quinq;, ſex, & deinceps uſq; ad centũ, mille quoq; triũ eſt generũ, quia eſt indeclinabile. In ẽ correptã neutra sũt oĩa, ut mare, ſedile, monile. In ẽ productã græca, fœminina, euterpe, libye. In i neutrũ, hoc gũmi: et à genitiuis cõpoſita cõmunia triũ generũ, ut eiuſmodi. Nã nihili, frugi, mãcipi, obliq ſunt caſus figuratè cũ omnib. caſibus adiũcti. In o i antecedẽte quãdo nõ ſunt uerbalia ſiue participialia, maſculina ſunt, ut hic ſtellio, gurgulio. Quando ſunt uerbalia uel participialia fœminina ſunt, ut oratio, actio, cõiugatio, interiectio, cõiunctio, g quoq; uel d antecedẽtibus ſi mutãt o in i gtõ fœminina ſunt, ut uirgo uirginis, Carthago ginis, fuligo ginis, dulcedo dinis, acredo acredinis, cupido cupidinis, quod tamẽ & maſculinũ eſt quando propriũ eſt ipſius Amoris dei. Excipiuntur ſupradictæ declinationis maſculina, hic ordo ordinis, cardo dinis. margo quoq; autoritate poetica,

nõ ſolũ fœminini, ſed etiã maſculini generis inuenitur. Statius in Theb.lib. 3. Soluerat heſperij deuexo margine ponti. Propria quoq; inueniuntur fœminina, quæ apud Græcos in ω uel in ων deſinũt, ut Manto, Dido, Sappho, Ruſcino, Bibo. & unũ latinũ Iuno, & appellatiuũ in ro unũ, caro. Alia uerò oĩa maſculina ſunt, ut ſtellio, anio, Cicero, Milo, Apollo, mãgo, prædo, ligo, carbo, ſermo, quaternio, exceptis paucis cõmunibus quæ cõmunia eſſe tã ipſa natura quàm excẽpla Græcorũ nobis demõſtrare poſſunt, àpud quos uel communia, uel mobilia hæc inueniuntur, hic & hæc homo ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ ἄνθρωπος. hic et hæc latro ὁ λῃστὴς, καὶ ἡ λῃστής. Inueniũtur tamẽ quædã ex his in o, in a faciẽtia fœminina, ut leno lena. Iuuen. in 2. Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ. Caupo quoq; caupona facit, quod eſt tã taberna quàm mulier. et ad imitationẽ Græcorũ leo leæna uel lea, draco dracæna, ſtrabo ſtraba. In u neutra ſunt, ut cornu, gelu, ueru. In c duo ſunt neutra, hoc lac lactis, et alec alecis. In d neutra ſunt quid uel quod & aliud. hæc enim ratio nomina eſſe oſtendit. & bogud bogudis, nomen barbarũ, quod Liuius in 123. declinauit bogudis. In al latina neutra ſunt omnia, ut tribunal, ceruical, uectigal. excipitur unum monoſyllabum maſculinũ, ut hic ſal ſalis. Terent. in Eun. qui habet ſalẽ, quod in te eſt. Salluſt. in Iugurt. Neq; ſalem neque alia irritamenta gulæ. Inueniũtur tamen quidam uetuſtiſsimi etiã neutro genere hoc protuliſſe. Barbara in at deſinentia, maſculina ſunt, Annibal, Hiempſal, Aſdrubal. In el correpta neutri generis ſunt, ut mel, fel, ſubtel, τὸ κοῖλον τοῦ ποδός. In el producta barbara inueniuntur maſcu-

ſculina, hic Michael, hic Gabriel, hic Raphael, Nectabel. In il unũ maſculinũ, pugil. unũ fœmininũ Tanaquil. unũ cõe, uigil. unũ neutrũ indeclinabile, nihil, quod p apoco pen. i. per abſciſionẽ extremæ ſyllabæ, ab eo quod eſt nihilum factũ eſt nihil. In ol unũ maſculinũ ſol ſolis. In ul quoq; unũ reperitur maſculinũ latinum cõſul: duo cõia, præſul, exul: et barbara Suthul, Muthul, et ſunt propria oppidorũ noĩa: quæ ideó quidã neutra eſſe putauerunt, quod appellatiuis neutris ſunt cõiuncta. oppidũ Suthul. Sed melius eſt figuraté ſic eſſe appoſita dicere, ut ſi dicã, mõs Oſſa, uel Tiberis flumẽ, q̃ neutri generis in ul termi nãtia: et maxime cũ lingua Pœnorũ, quæ Chaldææ, uel Hebrææ ſimilis eſt et Syræ, nõ habebat neutrũ genus. In am unũ inuenitur cõe, triũ generũ & utriuſq; nũeri, hic et hæc et hoc nequã. In im quoq; unũ propriũ neutrum, Cim nomẽ uici, ut dicit Celſus. et barbara indeclinabilia, nõ ſolũ in am et in im, ſed etiã in alias quoq; literas termi nãt, in quas latina uel græca noĩa nõ ſolẽt definere, ut Abrahã, Ioachĩ, Lot, Ruth, Iacob, Dauid, Balach. Sed hæc noĩa nulla regula latina uel græca ſunt moderanda, niſi trãsferãtur in aliquã formã declinabilẽ, qđ quidã hiſtorici fecerũt, ut Abrahamus abrahami, Dauid dauidis. In um neutra ſunt oĩa, ut hoc tẽplũ, regnũ, tectũ. Inueniuntur tamẽ apud comicos fœminarũ quoq; propria quæ in hãc terminationẽ diminutiõis ſiue adulatiõis amatoriæ cauſa ꝓferũtur, ut Glyceriũ, Philotiũ, Dorciũ, Sophroniũ, Abrotonium: quæ quãuis habeãt articulos fœmininos, declinationẽ tamẽ & formã tã apud latinos quãm apud græcos ſeruãt neutrorũ. In en correptã à canendo cõpoſita maſculina ſunt, ut cornicẽ, fidicẽ, tubicẽ, tibicẽ.

*Quorum fœminina quæ ſunt in uſu, à genitiuo figuran-
tur, mutata is in a, fidicinis fidicina, tibicinis tibicina. A-
lia uerò omnia in en deſinentia correptã, neutra ſunt, ut
hoc numen, ſtamen, ſolamen, ſemen, cuius ntũm tamen
etiã hoc ſeminum antiqui protuliſſe inueniuntur. Plaut.
in mil. glor. Verrin affertur merces non hic ſuo ſeminio
quenquã porculæ: nam impertiturus eſt. Excipitur fla-
men ſacerdos Iouis, & pecten, quæ ſunt maſculina. Tro-
gus Hiſtoricus in 22. fœmininum à flamine protulit hæc
flaminea: Papicio propter mortem Flamineæ, Flaminio
obijt. In en producta latina generis maſculini ſunt, lien,
rien uel ren, & ſplen ſplenis. Græca uerò in n deſinẽtia,
eadem genera ſeruant apud Latinos, quæ apud Græcos
habent, hic titan, hæc ſiren. In ar latinum unum dunta-
xat proprium maſculinũ diſſyllabum inuenitur, hic Cæ-
ſar, & maſculina monoſyllaba, nar, lar. Vergil. in 7. Sul-
phurea nar albus aqua. Lar qđ ſignificat* κατοικίδιον θεὸν
*laris facit genitiuum: Sin autẽ imperatorem Veientorum
Lartis. quem mactauit Coſſus. Et teſtis eſt Ouidius in epi-
grammatis, ſic dicens, Larte ferox cæſo Coſſus opima tu-
lit. Liu. in 4. ab urbe condita: Larte Tolumnio rege Vei-
entorum. Barbara uerò plura Haſpar, Boſtar, Bolmicar.
Arar quod etiã Araris dicitur. Lucan. in 6. Rhodanũq;
morãtem Præcipitauit Arar. Verg. in Buc. Aut Ararim
Parthus bibet, aut Germania Tigrim. accuſatiuum im
protulit, quin à nominatiuo eſt in is terminante hic Ara-
ris. unum etiam cõmune trium generum eiuſdem extre-
mitatis inuenitur, hic & hæc & hoc par, & quæ ex eo
cõponuntur, impar, diſpar, cõpar, ſepar. Alia uerò om-
nia in ar deſinẽtia Latina, neutra ſunt, ut hoc lacunar in-
ſtar,*

ſtar, laquear, lupanar. Far farris differentiæ cauſa aſciſcit alterum r, in genitiuo, ne ſi faris dicamus, putetur à for faris uerbo uenire, columbar quod ſignificat genus uinculi. Plaut. in Rud. *Nam in colūbari collus haud multum poſt erit. In r ſi ſint 2. declinationis maſculina ſunt, ut ſacer, ager, auſter, fiber, puer, oleaſter. Sin uerò 3. ſint declinationis in er deſinētia, b uel u loco cōſonātis quidem antecedēte, neutra ſunt, niſi ſint adiectiua, ut tuber, ſuber, cadauer, uer, huber, quod ſignificat τὸ οὖθαρ.* Verg. *in 7. nō uobis rege Latino, Diuitis huber agri Troiæ' ue opulētia deerit. Excipitur hic imber, quod uidetur à græco eſſe ὁ ὄμβρος, & illius genus ſeruaſſe, & ex eo compoſita, ſeptember, october, mulciber. Terræ quoq; fœtus ſi ſint in er deſinētia 3. declinationis neutri ſunt generis, ut ſiler, papauer, laſer, cicer, ſiſer. Excipitur hæc acer quod huius aceris facit genitiuum. nullum enim fœmininum in er deſinēs, 2. poteſt inueniri declinationis.* Ouid. *Et platanus genialis acerq; coloribus impar. Solinus in* Memor. *de arbore thuris: palam fieret intorto eam eſſe uimine, ramis ad aceris qualitatem. Iter quoq; uel itiner uetuſtè neutri ſunt generis, eſt ſpinter quod ἀκροχίριον, aut fibulam in humeris, aut armillam ſignificat.* Plaut. *in* Men. *Iubeas ſpinter nouum reconcinnarier. Idem in eodem: Niſi mihi tu dederis pallam & ſpinter, nunquam factum reperies. Alia uerò omnia maſculina ſunt, ut hic frater, pater, aſſer, cancer. Vetuſtiſsimi tamen hoc cancer de morbo protulerunt. hic ager, anſer, carcer, & hoc carcer quidam protulerunt, quos non ſequimur. hic equeſter, paluſter. exceptis duobus quæ ipſa natura defendit fœminino genere, mater & mulier. Linter quoq;*

quod apud Græcos maſculinum eſt ὁ λιντὴρ, apud noſtros fœmininum eſt. Liu. in 6. Iam in altum expulſa lintre. Et adiectiuis: quæ ſi non in is faciunt fœminina, neceſſario communia ſunt, ut celer maſculinum, celeris facit fœmininum, cuius neutrum in e inuenitur. Ouid. in 8. Metam. Prædaq; potita nefanda, Fert ſecum ſpoliū celeris progreſſaq; porta. Terent. in Phorm. Nullus es Geta niſi cōſilium aliquod celere repereris. Pauper cuius fœmininū in a quoq; uetuſtiſsimi proferebāt. Plautus in Vidularia, Paupera hæc res eſt. Terentius tamen in Andria: Quàm honeſte in patria pauper uiuere. Degener, huber ὁ εὐθαλὴς, ἡ εὐθαλὴς, τὸ εὐθαλές. Lucret. in 6. Sequitur grauis imber & huber. Cato in ſecundo originum: Itaq; res huber fuit antequā uaſtaſſent legiones. Acer, & alacer & alacris, & ſaluber, & celeber, quāuis alacris & acris plerunq; faciant, & ſalubris, & celebris fœminina, in utraq; tamen terminatione communis etiam generis inueniuntur prolata. Verg. in 6. Anchiſes alacris palmas utraſq; tetendit: de Anchiſa dicit. Idem in 5. Ergo alacris cunctosq; putās excedere palma. Terent. in Eunuch. Parmeno dicit ad Chæream: Quid tu es triſtis, quid ue es alacris? Neuius in carmine belli Punici: fames acer augeſcit hoſtibus. Ennius in 16.

Aeſtatē autumnus ſequitur, poſt acer hyems. Idē in 12.
Omnes mortales uictores cordibus uiuis
Lætantes, uino curatos ſomnus repente
In campo paſsim molliſsimus perculit acris.

Hic uolucer & hæc uolucris & hoc uolucre dicitur. Horatius in 4. carminū: Incluſit uolucris dies. Frequentior tamen uſus in er profert maſculina, & in is fœminina, quorum

quorum neutra ſemper in e finiuntur. In ir maſculina ſunt, ut hic uir, leuir à uiro compoſitum. leuir enim dicitur ἀνδράδελφος. *Treuir autē gens gallica, hic treuir. Abadir deus eſt. dicitur & hoc nomine lapis ille, quem Saturnus dicitur deuoraſſe pro Ioue, quē Græci* βαίτυλον *uocant. Vnum propriū ciuitatis inuenitur Gaddir, quod quidam fœmininum eſſe putauerunt, ſed Salluſtius neutrum eſſe oſtendit in ſecundo hiſtoriarum, accuſatiuum ſimilem nominatiuo ponens, ut alij tradiderūt, Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatem, quam nunc Tyrij mutato nomine Gaddir habent. Nam ſi eſſet fœmininum, Gaddirem dixiſſet. & unum neutrum indeclinabile, hoc ir,* θέναρ. *In or comparatiua quidem communia ſunt, hic & hæc clarior, fœlicior, melior, minor. excepto uno hic ſenior. alia uerò omnia maſculina ſunt, hic orator, curſor, horror, furor, doctor, labor. exceptis fœmininis quidem tribus, quorum duo ipſa natura alterius generis eſſe prohibet, uxor, ſoror. arbor etiam quod iure inter fœminina connumeratur, quod mater quoq; dicitur proprij fœtus unaquæq; arbor, autore Verg. qui in 2. Georg. hoc oſtendit dicens: Parua ſub ingēti matris ſe ſubijcit umbra. Vnde ſpecialia quoq; uniuſcuiuſq; arboris nomina fœminina ſunt, excepto oleaſtro, quod tam forma terminationis quàm declinatio prohibuit eſſe fœmininum. nam ſiler non eſt inter arbores ponendum, ſicut nec rubus. Naturæ quoq; in or deſinentia quatuor inueniūtur, marmor, æquor, ador, cor: præterea communia, quæ etiam apud Græcos communia ſunt, memor, immemor. & à decore uel corpore uel colore cōpoſita, ut hic & hæc indecor, dedecor, bicorpor, tricorpor, diſcolor, concolor. Autor*

qu oque quando αὐθέντην ſignificat commune eſt, quando αὐξέντην autrix facit fœmininũ, ſicut omnia uerbalia in or deſinentia. In ur, ſi ſint nomina hominum propria uel deorum, uel gentilia, uel appellatiua auium, ſ uel x uel t ante ur habẽtia, maſculina ſunt, ut anxur, aſtur, turtur, uultur, furfur. uerbalia uerò quæ hominibus imponi poſſunt, cõmunia ſunt, ſi ſint tertiæ declinationis, ut augur, fur. Horat. in 1. Serm. Iulius & fragilis Pedatia furq; Voranus. Vnum ſecundæ declinationis inuenitur maſculinum, ſatur, cuius fœmininũ in a terminatur. Alia uerò oĩa eiuſdẽ terminatiõis nomina neutra ſunt, ut murmur, ſulphur, tybur, robur, iecur iecoris uel iecinoris. guttur, quod etiã maſculino genere protulit Plaut. in Aulul. Etiam ne obturat inferiorem gutturẽ, ne quid animæ forte amittat dormiẽs? In as latina, ſi ſint patriæ, cõmunis ſunt generis, ut hic & hæc arpinâs, ſufenâs, capenâs: quorũ ideo extrema ſyllaba circũflectitur, quia per ſyncopam ti ſyllabæ, ſicut ſæpe diximus, prolata ſunt. Antiquiſſimi enim hic & hæc arpinatis, ſufenatis, capenatis proferre ſolebant. Alia uerò omnia in as deſinentia fœminina ſunt, ut pietas, probitas, autoritas, excepto uno proprio Mecœnas Mecœnatis. Eſt enim lenâs quod differentiæ cauſa in fine circunflectitur. Iuuen. in primo: Quod captator emat Lenâs Aurelia uendat. Inueniuntur tamen alia quoque propria in formam gentilium prolata, ut Antias hiſtoricus. & monoſyllaba as aſſis, mas maris, uas maſculinum uadis, uas neutrum uaſis. Et hoc fas, nefas, nugas, etiam omnis commune generis, quæ ſunt indeclinabilia. Græco uerò tam in as quàm in alias quaſcunq; terminantia ſyllabas, eadem ſeruant

genera

generis apud nos, quæ habent apud Græcos, ſi eandem ſeruent terminationem etiam apud Latinos, quam habent apud illos. In multis enim uidemus commutatione terminationis genera quoque eſſe conuerſa, ut ὁ κρατὴρ hæc cratera, ὁ χάρτης hæc charta, ὁ κηρὸς hæc cera, ὁ ἀμφορεὺς hæc amphora, ὁ πάνθηρ, hæc panthera. Horatius in ſecundo epiſtolarum:

Diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus uulgi conuerteret ora.

In es correptam, ſi ſint apud Græcos communia, uel mobilia, quæ illi τριγενῆ uocant (hoc autem etiam ex ipſa rerum ſignificatione poteſt cognoſci in omnibus appellatiuis, utrum poßint nec ne fœmininorum quoque eſſe adiectiua: uel etiam neutrorum.) Quod ſi ipſa exigat ſignificatio in es deſinentia communia ſunt, ut hebes, tam de mare quàm de fœmina dicitur: ſignificat enim tardus, & tarda. miles quoque hic & hæc miles. Ouid. in 2. Metam. de Calliſtone loquens:

Miles erat Phœbes, nec Mænalon attigit ulla.
Gratior hac triuiæ, ſed nulla potentia formæ Longa eſt.

Similiter præpes qui & quæ in altum uolat. teres quoq; rotundus, & rotunda. Comes à comitando hic & hæc comes, quod tā ad mares quàm ad fœminas pertinet, & omnia ſimiliter utriq; generi cōuenientia, hic & hæc diues, ſuperſtes, quadrupes, inquies, ſoſpes etiā & hoſpes. Lucan. in 5. Hoſpes in externis audiuit curia tectis. Frequenter tamen hæc duo in genere fœminino a termināt autores. ut Verg. in 3. Aeneid. Bellū ô terra hoſpita portas. Lucanus in 5. tunc obtulit hoſpita tellus. Puppibus acceſſus faciles, legere rudentes & ſoſpita Iuno.

Ouid. in 2. Faſt. Principio menſis Phrygiæ conterminæ matri Soſpita delubris dicitur aucta nouis. Inuenitur etiã antiſtita pro antiſtes. Cic. de Signis: Poſtridie ſacerdotes Cereris atq; illi⁹ phani antiſtitæ maiores natu probatæ, ac nobiles mulieres rẽ ad magiſtrat⁹ ſuos deferũt. Neutris quoq; coniũcta hæc, id eſt in es cõmunia inueniũtur, ut Verg. in 7. Sed hæc tereti mos eſt aptare flagello. Iuuẽ. in 5. Nec unquam depoſitum tibi ſoſpes erit. Lucanus in 5. uerũ nos ſumma ſequetur, Imperiumq; comes. Saluſt. in 1. Hiſtor. Nobis primæ diſſenſiones uitio humani ingenij euenere, quod inquies atq; indomitũ ſemper in certamine libertatis, aut gloriæ, aut dominationis agit. Alia uerò omnia, id eſt quæ nulla ſignificatione naturalem cõmuniõnem habent cum fœmininis, maſculina ſunt, ut gurges, trames, ſtipes, limes, poples, fomes, ceſpes. exceptis in ges deſinentibus, quæ in gtõ e ſeruant. Sunt enim fœminina duo, ſeges ſegetis, teges tegetis. et uno arboris nomine quod ratione ſupradicta fœmininum eſt, abies abietis, et cõpes cõpedis. Terent. habẽdæ cõpedes. Aries & paries maſculina e ſeruant in obliquis caſibus. In es productam ſi ſint quintæ declinationis, fœminina ſunt. excipitur unum dies, quod tam maſculini quàm fœminini generis in ſingulari numero inuenitur, ex quo & diminutio fit diecula. Terent. in Andria: Eho impudens, nõ ſat habes quod tibi dieculã addo? In plurali uero ſemper maſculinũ inuenitur. non enim incertum tempus uidetur ſignificare, quod plerũq; in fœminino genere numeri ſingularis inuenimus. Ideo autẽ diximus plerunq;, quia inuenitur in uſu, & pro certo tempore fœmininũ, & pro incerto maſculinum, & econtrario. Vergil. in 2.

Aeneid.

Aeneid. Venit ſumma dies, & ineluctabile tempus, Dardaniæ. Lucan. in 6. non uſq; adeo permiſcuit imis,

Longus ſumma dies, ut ſi non Metelli,

Seruantur leges malint à Cæſare tolli. Statius in primo:

Longumq; in ſecula digne promeriture diem.

Ex eo quoq; cōpoſitū ſemper maſculinum hic meridies: certum enim ſignificat tempus diei. Terent. in Adelpho. Ipſo meridie ſtipulam colligendo. Alia uerò in es productam deſinētia, quæ ſunt propria maſculina inueniūtur, ut Hercules, Vlyſſes, Perſes, Achilles, Verres, Chremes, Laches. excepto uno fœminino Ceres Cereris. Appellatiua uerò ſi ſint ad homines pertinentia, quæ apud græcos cōmunia ſunt, uel mobilia apud nos cōmunia ſunt, ut hæres, locuples, quod & neutrum eſt. Alia uerò omnia fœminina ſunt, ut cædes, ſtrages, ſtrues, uulpes, apes, lues, labes, clades, nubes. excipitur hic uerres appellatiuum cum porcū ſignificat. In is finita nomina, ſi ſint adiectiua, uel deriuatiua appellatiua communia ſunt: & ſi ad homines proprie ſolos pertinēt, nō faciunt ex ſe neutra, ut hic & hæc ciuis, hic & hæc hoſtis. Statius in ſecundo Thebaid.

Turbidus incertusq; oculis uigilantibus, hoſtem
Occupat amplexu.

Cum de uxore Helymi Gorgiæ loquitur. hic & hæc ſamnis. ædilis, quia dignitatis eſt ad uiros pertinentis, maſculini generis eſt. Sin tam ad homines quàm ad alias res dici poſſunt, in e faciūt neutrū, ut hic & hæc ſuauis & hoc ſuaue, hic & hæc dulcis & hoc dulce, hic & hæc regalis & hoc regale, hic & hæc amabilis & hoc amabile, Alia uerò in is deſinentia n uel duas conſonantes m

eadem ſyllaba, uel duplicem conſonantem ante is habentia, & quæ penultimam ſyllabam una ex liquidis terminant maſculina ſunt, ut panis, funis, amnis, ignis, piſcis, faſcis, fuſtis, poſtis, uectis, axis, menſis, enſis, anguis, unguis, collis, follis, corbis, orbis, torquis: excipitur hæc bipennis, quod ideo fœmininum eſt, quod quaſi adiectiuum eſt ſecuris, uel quod à penna quod ipſum quoque fœmininum eſt componitur. Sed magis adiectiuum hoc eſſe oſtendit Vergilius ferro bipenni, ponens in 11. Ferro ſonat alta bipenni, Fraxinus. excipitur etiam canis commune, quod & natura ſic eſſe oſtendit. finis quoque & clunis tam maſculini quàm fœminini generis uſurpauit autoritas in una eademq; ſignificatione. Iuuenal. in 5.

Ad terram tremulo deſcendunt clune puellæ.

Horatius in primo Sermonum, Quod pulchræ clunes, breue quod caput, ardua ceruix: in una eademq; ſignificatione. multa tamen & in hac, & in alijs terminationibus confudiſſe genera inueniuntur uetuſtißimi, quos non ſequimur, ut hæc amnis, finis, anguis. Compoſita ſiue ex maſculinis, ſiue ex fœmininis, ſi adiectiua fuerint, communia ſunt, ut hic ſanguis, hic & hæc exanguis, & hoc exangue. hic animus, hic & hæc exanimis, & hoc exanime. hæc cuſpis, hic & hæc tricuſpis. Inuenitur tamen hoc etiam neutro generi adiunctum, ſed per obliquos caſus. Ouidius in Metam. poſito'que tricuſpide telo, Mulcet aquas rector pelagi. Peſtis etiam & neptis, & ueſtis, cum duas conſonantes ante is habeant fœminini ſunt generis: & uallis, turris, pellis, peluis, quamuis penultimæ ſyllabæ liquidis

terminan-

terminantur, tamen fœminina ſunt. Illa quoque maſculina ſunt, quæ creſcunt una ſyllaba in genitiuo, ut lapis lapidis, puluis pulueris, ſanguis ſanguinis, uomis uomeris, cinis cineris. excipiuntur hæc cuſpis cuſpidis, caſsis caßidis, quorum extremæ ſyllabæ amborum ab s cœperunt, quod in eiuſdem formæ maſculinis non inuenies. lis quoque litis. Alia uerò omnia in is deſinentia, fœminina ſunt, ut auis, claßis, puppis, cutis, ſecuris, meſſis, bilis, ſtrigilis, uis. Græca uerò eandem habentia terminationem, genera quoque quæ apud Græcos habent, ſeruant etiam apud Latinos, ſicut & alia penè omnia, quod iam ſuperius diximus, ut Paris, Tibris, tigris, Thetis. Molaris à mola deriuatum, poteſt eſſe commune cum adiectiuum eſt: ſed quia plerunque ad lapidem uel dentem refertur, uſus frequens maſculinum hoc profert. Statius in 5. Thebaid. uaſtæ'que ſudes fractí'que molares. In os terminantia tria fœminina inueniuntur, dos dotis, glos glotis, cos cotis. communia quinque, cuſtos, ſacerdos, bos, compos, impos. neutra duo, os oris, os oßis. Alia uerò omnia maſculina ſunt, ut ros, mos, flos, nepos, lepos. In us correpta, ſecundæ uel quartæ declinationis, ſi ſint arborum nomina, fœminina ſunt. Propria quoque uel appellatiua Græca os in us conuertentia, quæ apud Græcos fœminini ſunt generis, ſic apud nos, ut hæc cupreſſus, myrtus, laurus, cornus, quercus, fagus, pyrus, platanus, ſcyrus, berytus, pilus, ilus. Appellatiua uerò, ut cryſtallus, coſtus, faſelus, arctus. Nam duæ arcti ſunt. Alia Græca communia ſunt, φιλόσοφος, hic & hæc philoſophus, φιλόλογος, hic & hæc

hæc philocalus. Alia uerò omnia eiuſdem terminationis ſupradictarum declinationum maſculina ſunt: ut hic clarus, magnus, animus, uentus, ſomnus, lacertus, curſus, metus, ſexus. quāuis Plautus hoc ſexus, huius ſexi neutro genere protulit in Rudente: Virile ſexus nunquā ullum habui. fluctus, arcus, portus, acus, unde aculeus diminutiuum teſte Probo, ſed in uſu frequenter inuenimus hæc acus. Lucan. in 10. Quod Nilotis acus cōpreſſum pectine ſerum. Iuuenal. in 2. Ille ſupercilium madida fuligine tinctum Obliqua producit acu. Idem in eodem: emerita quæ ceſſat acu. Inuenitur etiam hoc acus huius aceris, quod Græci σκίβαλον uocant, id eſt purgamentū frumenti. Varro rerum ruſticarum 3. Acus ſubſternendum gallinis parturientibus, acus in area excutitur. Idem in 1. Argillam mixtam acere. excipiuntur ſecundæ declinationis hæc, humus, aluus. Vergil. in 2. Aeneid. In latus inq; feri curuam compagibus aluum. Actius tamen maſculinum hoc protulit Annalium primo: Maia nemus retinens grauiſdo concepit in aluo. & domus, colus, quæ tam ſecundæ quàm quartæ declinationis inueniuntur. Quartæ uerò, anus, nurus, ſocrus, quæ ipſa natura fœminina eſſe oſtendit. Et præterea manus, tribus, porticus. & neutra pelagus, quia & apud Græcos eiuſdem eſt generis neutri. & uulgus, quod tam maſculini quàm neutri generis inuenitur. uirus quoq; neutri eſt generis, ſicut & pus, quod eſt indeclinabile. Penus inuenitur us maſculinum & fœmininū & neutrū. Verg. in 1. Aeneid. Cura penum ſtruere. Terent. in Eunucho: Cum in cellulam ad te patris penum omnē congerebam clanculum. Horatius in 1. epiſt. Annonæ proſit portet frumēta penuſq;. In us correptā

tertiæ

tertiæ declinationis nomina neutra ſunt, ut munus, opus. excipitur hic lepus, hæc Venus, hic & hæc lygus, hic & hæc & hoc uetus. & pecus, quod fœmininum hæc pecus pecudis declinatur, teſte Capro, & neutrum hoc pecus pecoris. In us producta ſi ſint monoſyllaba, neutra fiunt, ut rus, crus, ius, plus, thus. excipiuntur hic mus, hic & hæc ſus, hæc grus. Supra ſyllabam autem fœminina ſunt, ut ſeruitus, iuuentus, ſenectus, uirtus, incus, ſalus, palus, tellus. In ax deſinentia, ſi ſint adiectiua, communia ſunt trium generũ, ut hic & hæc & hoc capax, audax, contumax, peruicax, rapax, fallax. Alia uerò omnia etiamſi interpoſita ſit alia conſonãs fœminina ſunt, ut fornax, pax, fax, lanx, arx, calx, falx, propria uerò Græca & barbara maſculina ſunt, ut Aiax, Pharnax, Atax. In ex monoſyllabæ maſculina duo inueniuntur, grex, rex. Alia uerò omnia monoſyllaba in x quacunque uocali ſiue conſonante antecedente fœminina ſunt, ut lex, fæx, nix, pix, nox, crux, lux, calx, merx. Excipitur unum commune hic & hæc dux. In ex ſupra ſyllabam i antecedente in penultima ſyllaba, fœminina ſunt, ut hæc uibex, ilex, ſilex. Autores tamen & hic ſilex inueniũtur proferentes. Iuuen. in 2. Nec melior ſilicem pedibus quæ conterit atrum. Ouid. in 7. Metamor. Aut ubi terrena ſilices fornace ſoluti. Vergil. in octauo: Stabat acuta ſilex præciſis undiq; ſaxis. pellex quoq; ad mulieres pertinẽs fœmininum eſt, necnon etiam carex, ſupellex. Verg. in 3. Georg. et carice paſtus acuta. Alia niſi ſint adiectiua maſculina ſunt, hic uertex, culex, pollex, codex, murex, cortex. hoc tamen etiam fœminini inuenitur. Verg. in 7. raptus de ſubere cortex. Idem in Bucol,

Tum

Tum Phaëthontiadas muſco circundat amaræ
Corticis, atq; ſolo proceras erigit alnos.
Veruex etiã cuius finalis ſyllaba naturaliter producitur, maſculinũ eſt. Iuuen. in 2. & elixi ueruecis labra comedit. Adiectiua uerò omnia in x deſinẽtia, ſiue e, ſiue quacunq; uocali alia antecedente, cõmunia ſunt trium generum, hic & hæc & hoc ſimplex, artifex. In ix, ſi penultima breuis eſt, maſculina ſunt, ut hic calix, hic uarix. excipitur hæc ſalix & hæc filix, ut Verg. in 2. Georg.
Et filicem curuis inuiſam paſcit aratris.
Similiter radix, claxendix, quod ſignificat cõcham quæ ſignum tegitur. Plaut. in Vidul. Appoſita eſt claxendix? At ego ſigni dicam quid ſit. Alia uerò fœminina ſunt, ut hæc matrix, cornix, lodix. Et omnia uerbalia, ut nutrix, uictrix, meretrix, natrix: quod tamen cum ſpeciem anguis ſignificat, maſculini quoque inuenitur. Lucan. in 9. Et natrix uiolator aquæ. Poteſt tamen hoc figuratè ad ſerpentem uideri redditum, quod etiam fœminino genere profertur, ut idem: Hinc maxima ſerpens python: ſicut Præneſte ſub ipſa. Obſtetrix quoque pro obſtitrix. Excipitur hic fornix, quod quamuis penultimam poſitione longam habeat, tamen maſculinum eſt. Adiectiua ſupradictam ſeruant generum regulam, hic & hæc & hoc pernix, felix. Sciendum tamen quod in uerbalibus in trix terminantibus inuenimus obliquos caſus coniungi ſolere etiam neutris, ut uictrici ſigno. Vnde uictricia tollite ſigna. Quamuis hoc uictrix, non memini me legiſſe, & ſi analogia declinationis exigat. In ox omnia adiectiua ſunt, pernox, ferox, uelox. excepto uno celox, quod ſpecies eſt nauis, & monoſyllabis, de quibus ſupradictum

prædictum eſt. hæc nox, nox. In ux ſupra ſyllabam maſculina ſunt propria, Pollux, Volux. unum commune quod n habet interpoſitam in nominatiuo, & eam in obliquis caſibus amittit, hic & hæc coniunx coniugis. Sunt tamen qui nominatiuum quoque putant ſine n ſcribendum. In yx græca ſunt, & ſeruant eadem apud nos genera, phryx, eryx, ſtyx, ſandyx. Breuiter quoque de generibus in x terminantium ſic poſſumus dicere, quod in x deſinentia adiectiua communia ſunt trium generum, ut hic & hæc & hoc audax, artifex, felix, uelox. Appellatiua uerò ad utrunque ſexum hominum pertinentis, communia utriuſq;, ut hic & hæc coniunx, dux. Quæ autem ad ſolos mares pertinent maſculina, et quæ ad fœmininas fœminina, ut hic rex, hæc pellex. Græca uerò, ſiue notha, eadem ſeruant & apud nos genera, quomodo & barbara, ut hic Phæax, Aiax, calix, ἀπὸ τοῦ κύλιξ, Pollux, Atax, uolux, hæc ſphinx, nox. Reliqua ſupra ſyllabam niſi ſint fœminæ terræ e ante x habentia maſculina ſunt, ut hic cimex, uertex, apex, exlex, ueruex. excipitur ſupellex. Alia uerò omnia in x deſinentia fœminina ſunt, ut hæc pax, nux, crux, ilex, ſalix, carex, filyx ἐγγραφις. fornax, uibex μώλωψ, celox. Excipiuntur, hic grex, uarix, fornix hic & hæc cortex, ſilex. In t neutra ſunt, ut caput, ſinciput, occiput, git μελάνθιον, Nepet oppidi nomen. In duas deſinentia conſonantes ſi ſint adiectiua communia ſunt trium generum, ut hic, & hæc & hoc expers, prudens, inops, inſons. In his ſunt ponenda, & illa omnia quæ apud Græcos, uel communia ſunt, uel faciũt ex ſe fœminina, princeps ὁ ἀρχηγὸς, ἡ ἀρχηγίς. Verg. in 10.

Tu mihi nunc pugnæ princeps, tu rite propinques, Augurium Phrygibusq́; adſis pede diua ſecundo. Municeps ὁ συντελεστὴς, καὶ ἡ συντελίστρια, ὁ πολίτης καὶ ἡ πολῖτις. Iuuen. in 4. *municeps Iouis aduexiſſe lagenas.* Parens ὁ γονεὺς, καὶ ἡ γονεύς: quæ quamuis poßint figuratè neutris quoq; adiungi, in plurali tamen numero deficit eorum ſecundum neutra terminatio. & fortaßis quia aliud ſignificant, principia, municipia, parentia. nec apud Græcos tamen habent neutra, γονεὺς, nec πολίτης, quæ non ſunt adiectiua. alia uerò ſi ſint monoſyllaba fœminina ſunt, ars, fors, gens, mors, lens, frons, mens, pars, ſors, ſcrobs. Ouid. in 7. Metam. *Haud procul egeſta ſcrobibus tellure duabus.* & maſculino tamen genere inuenitur. Plaut. in Ampbit. *Ibi ſcrobes effodito duplos ſexagenos in dies* ἡ ἐμπορία καὶ ῥία, ops, ſtirps, trabs, ſtirps, quod etiam maſculinum inuenitur, & maxime in arboribus urbs, puls, exceptis mons, fons, pons, dens, Mars. Quæ uerò ſupra ſyllabam ſunt, ſi ſint propria, uel appellatiua in ps deſinentia maſculina ſunt, Aruns, Vfens, Cynips, Mauors, manceps, adeps, τὸ λίπος. forceps, auceps. quæ tamen ueteres etiam fœminino genere protulerunt. Varro in 2. rerum ruſtic. *adipes illa* pro adeps. Marſus: *adipis pondo 20. uetuſtæ.* Neuius in Lignaria: *Signare oportet frontem calida forcipe.* Cætera uerò fœminina ſunt, hyems, cohors. In aus fœminina ſunt, fraus, laus. In æs diphthongum unum maſculinum, præs prædis. & unum neutrum, æs æris. Sciendum tamen quod uetuſtißimi in multis, ut diximus ſupradictarum terminationum inueniuntur confudiſſe genera, nulla ſignificationis differentia coacti, ſed ſola autoritate, ut hic & hæc aſpergo

πειρ.

προφαίνιον. *Aluus, arcus, adeps, uel adipes, charta, cardo, cinis uel ciner, ceruix, collus, crux, calx, cupreſſus, platanus, populus, laurus, aquila, crinis, carbaſus, colus, hic & hæc caßis, clunis, hic & hæc concha, callis, fornax, frutex, grex, frons, frontis, hic et hæc humus, imbrex, limus, latex. Actius: Non callida latice lautus, lembus, linter, lepus, agnus, leo, pampinus, perdix, hunc & hanc palumbem. hic & hæc fæx, rudens* πρότονος, *ſocrus, ſupparus* [illegible] *& hoc ſupparũ, ſenex: ſtirps, torris i* δαλὸς, *tiaras, Tibris, amnis, torquis, trames, ueſper, hi & hæ uepres. In multis alijs etiam confudiſſe genera uetuſtißimi inueniuntur, ſiue in eiſdem terminationibus, ſeu mutãtes eas terminationes. Neutra quoq; quædam ſolebant etiam maſculino genere proferre, uel econtrario, ut hic & hoc guttur, murmur, hic et hoc globus, quod etiam hoc glomus huius glomeris dicitur, hic fretus etiam & dorſus, huius fretus dorſus pro fretum freti, & dorſum dorſi dicebãt, hic gelus uel gelum pro hoc gelu, Hiſtrum pro Hiſter, & Rhenum, Tanagrum, Metaurum, Iberum, Vulturnum, Oceanum. Hoc tamẽ quoties flumen ſequebatur ſolebant facere. Iubar quoq; tam maſculinum quàm neutrum proferebant. Ennius in Annal. Interea fugit albus iubar Hyperionis curſum. Calphus in Epithalamio, Heſperiũ ante iubar quatiens, hoc iubar dixit. Si.n. eſſet maſculinũ uel fœmininũ, iubarẽ dixiſſet quatiẽs. hic et hoc liquor, hic et hoc papauer, hic & hæc & hoc penus, & hoc penum. Plaut. in Pſeud. Niſi mihi annuus penus hic ab amatoribus congeratur, Cras populo proſtituam uos ô puellæ Lucilius: Magna penus paruo ſpacio conſumpta peribit.*

Plautus in Capt. Dicā ſeni curet ſibi aliud penus: Cæſar Strabo in oratione qua Sulpitio reſpondit: Deinde propinquos noſtros Meſſalas domo deflagrata penore uolebamus priuare. Afranius in Talione: Vos quibus cordi eſt intra tunicam manus læua, dextra in penum herile. hic & hæc & hoc pecus. Ennius in Nemea: Pecudi dare uiua una marito. Poteſt tamen hoc figuratè eſſe prolatū, ut ſi dicā, Aquila maritus uel rex auium. hic et hæc retis & hoc rete, hic & hoc ſerus, hic & hæc & hoc ſpecus, hic & hoc ſal. Cato in ſecundo: Ex ſale qui apud Carthaginēſes fit. Afranius in Compitalibus: ut quicquid loquitur ſal merum eſt. Etiā hoc ſale Ennius potulit in 14. Annal. Cœruleum ſpumat ſale cōferta rate pulſum, pro mare. Supradictorum tamen nominum uſus, & apud Caprum, & apud Probum de dubijs generibus inuenies.

DE NVMERO.

NVmerus eſt dictionis forma, quæ diſcretionē quantitatis facere poteſt. Eſt autē uel ſingularis uel pluralis. Nam dualis apud latinos non inuenitur. Singularis eſt, ut homo: pluralis, ut homines. Et ſciendum quod in uno proprio numerus nō dicitur, ſed abuſiue, quomodo nominatiuus caſus non eſt, ſed abuſiue caſus dicitur, eo quod facit alios caſus: quamuis multi de hoc dicant, quod ideo caſus ſit dicendus, quod à generali nomine cadant omnium ſpecialium nominatiui. Sed ſi ob hoc caſus eſt dicendus, omnes partes orationis poſſunt uideri caſum habere. Et uerbum enim, & aduerbium, & coniunctio, à generali uerbo, & aduerbio, & cōiunctione cadunt in ſpeciales poſitiones ſingularū. Alij autē dicunt, quod ipſa terminatio nominatiui cadēs in alias diuerſas termi-

*terminationes,non incongruè caſus nominatur,cum na
turam habeat,ut cadere poßit, & cadendo faciat omnes
caſus. Quippe ſi caſus dicitur, non ſolum illud in quod
cadat aliquid, ſed etiam ipſa res quæ cadit. Vnde aptota
dicunt illa nomina doctißimi artiũ ſcriptores,quæ nomĩ
natiuum tantum habent caſum: in quo refutatur eorum
ratio,qui ideo putant eum caſum nominatum,quod à ge
nerali nomine cadat.Poſſumus etiam à maiore,& à fre-
quentiore parte caſuũ qui ſunt obliqui, hunc quoq; accĩ
pere nominatũ,quomodo & ſyllaba ex ſingulis uocali-
bus dicimus.Ergo ſingularis quoque numerus bene dici-
tur, quod ipſe geminatus & multiplicatus facit omnes
numeros: & quod oẽs numeri ex ipſo cõponũtur, & in
ipſum reſoluũtur. Et ſingularis quidem numerus finitus
eſt pluralis uerò infinitus. Cum enim dico homo, certũ
eſt de uno dicere: cum uerò homines,incertũ eſt de quot.
nam à duobus uſq; ad innumerabiles extẽditur ſignifica
tio.Itaq; natura numerorũ quoq; certorũ inuenit nomi-
na, quibus adiunctis nihil ultra curaq; intelligere liceat,
ut homines duo, centũ uel mille: ergo dubitationẽ plura
liũ diſcutit adiunctio eorũ nominũ, quæ in ſingulis nu-
meris ſunt propria ſiue cuiuſdã poſitionis: Quippe cũ
ſint pluralia nõ à ſingularibus nata:omnia enim à ſe naſ
cũtur:nam duo non eſt ab uno deriuatũ,nec tres à duo-
bus, nec quatuor à tribus.* Numeros autem *hæ habent
dictiones, quæ perſonas quoque habent, uel finitas uel
infinitas, id eſt, nomina, uerba, participia, pronomina.
Vnde ſi deficiat perſonis uerbum,deficit etiam numero.
qualia ſunt infinita,imperſonalia, gerundia uel ſupina.
Aduerbium uerò quamuis ſæpe demõſtret numerum ad*

ſignificationem nominum numeralium, non tamē quaſi accidentem hunc hābet. Accidentia enim generalia ferè ſunt ad omnes ſpecies partium perfectarum. Quod enim dicas ſingularis numeri aduerbium, uel quod pluralis, cum ſimiliter omne aduerbium tam ſingularibus quàm pluralibus uerbis adiungatur, etiam numerale, quem- cunque numerum ſignificat, ut ſingillatim circumeo, & ſingillatim circuimus. Pluraliter loquor, & pluraliter loquimur ſæpiſsimè dico, & ſæpiſsimè dicimus, quod in nulla parte alia numerum poßidente poteſt contingere, niſi figuratè, ut cum ſint numeri, ſingularis plurali ad- iungantur: uel cum ſint pluralis, ſingulari. Præterea no- men & pronomen, & uerbum, & participiū declinan- tur in numeros. Aduerbium autem quicquid ſignificet, & quemcunq; numerum, indeclinabile manet. Hoc ta- men intereſt inter numerorum nomina, quæ ſunt indecli- nabilia, & inter aduerbia, quod ea licet tam ſingulari- bus adiungere, ut prædixi, quàm pluralibus, ut millies dixi, & millies diximus. Illa uerò non niſi pluralibus ut mille homines, diximus. Nec præpoſitio igitur, nec con- iunctio, nec interiectio, numerū habent: quippe nec per- ſonas ſignificant. Inueniuntur quædam nomina, quæ u- trunque numerum eadem uoce demonſtrant, ut in pri- ma declinatione ſingularis genitiuus, & datiuus, & plu- ralis nominatiuus, & uocatiuus, huius & huic poëtæ, hi & ô poëtæ. Et in mobilibus trium generum omnibus ſingularia fœminina, & pluralia neutra eandem uocem habent, hæc prima, ἡ πρώτη, τὰ πρῶτα. ſacra, ἡ ἱερὰ, καὶ τὰ ἱερά. maxima, ἡ μεγίστη, καὶ τὰ μέγιστα. In ſecunda quoque declinatione genitiuus ſingularis, & nominatiuus, &

uoca-

uocatiuus pluralis idem eſt, huius docti hi docti & ô docti. In tertia omnia in r productam terminantia, cum pares habeat nominatiuo ſyllabas genitiuus, nominatiuus quoq; pluralis, & accuſatiuus, & uocatiuus idem eſt, ut hic Verres, hi & hos & ô Verres. hæc cædes, hæ & has & ô cædes. In quarta etiam genitiuus ſingularis, & nominatiuus, & accuſatiuus, & uocatiuus pluralis idem eſt. Quippe in omnibus his caſibus producitur us huius fluctus, hi & hos & ô fluctus. In quinta quoq; declinatione omnis nominatiuus & uocatiuus ſingularis & nominatiuus & accuſatiuus, & uocatiuus pluralis, idē eſt, ut hæc et ô res, ſpes, facies, hæ & has et ô res, ſpes, facies. Nec ſolum in nominibus, ſed etiā in pronominibus inuenies quædā cōmunia utriuſq; numeri, ut in his quæ genitiuū uel datiuū ſingularē in i termināt, & ſimiliter nominatiuū pluralem, ut mei, tui, ſui, noſtri, ueſtri, illi, iſti, ipſi, ei. Qui quoq; tā ſingularis eſt ntūs, quàm pluralis. In participijs quoq; mobilibus idē fit quod in nominib. Nam in uerbis nulla uox eadem apud Latinos ſingularis eſt et pluralis, quia id apud Græcos interdū inuenitur, ut ἄλλον ἐγὼ, ἄλλον ἐκεῖνοι. Sunt quædā nomina ſemper ſingularia, uel natura, uel uſu: Natura, ut propria, quæ naturaliter indiuidua ſunt, Iupiter, Venus, Ceres, Achilles, Hector, Sol, Luna, Italia, Sicilia, Cilicia: Vſu, quæ ſinguláriter proferri tradidit uſus, ut ſanguis, puluis. In his tamen ipſis eſt quādo euentus uel partitio regionum uel diuerſæ opiniones uel autoritas ueterū cogit, uel quando pro appellatiuis quoq; proferuntur, ut etiam plurali numero proferantur. Euentus quod euenit ſæpe eodē proprio nōie duos uel plures nūcupari: ut Aeneas Anchiſæ

 filius,

filius, et Siluius Aeneas. Pyrrhus filius Achillis, Pyrrhus rex Epirotarũ. Aiax Telamonius, & Aiax Oilei filius. Hæc enim non naturaliter cõmunia ſunt, quippe nullam qualitatem cõmunem ſignificãt, ſed caſu diuerſis contingere perſonis. Non enim ideo eodem nomine nuncupati ſunt, quia qualitatẽ ſimilem habeãt, id eſt quod duo albi eſſent uel duo nigri uel duo formoſi. Idem facit partitio regionũ, ut Gallia citerior, & Gallia ulterior. Diuerſæ opiniones quod quidam multos Soles, & multas Lunas eſſe putauerunt. Terra quoq;, uirtus, pietas, iuſtitia, probitas, & ſimilia, quando deas ſignificant, propria ſunt: quando uerò partes, uel in hominibus ſitas res, appellatiua ſunt. Itaq; ſi ſint propria, non habent pluralem numerũ: ſin appellatiua, habẽt. Autoritas, ut mella, frumenta, ordea, farra, plurali numero protulit Vergilius, cum in uſu frequẽtiore ſingularis numeri ſint, ſicut alia quoque plurima, ut ſanguis, puluis, pax, quæ tam ſingulariter quàm pluraliter prolata idem poſſunt ſignificare. ſed pluraliter non utimur eis, quia autoritas deficit. cui ſi collibuiſſet, quomodo dicimus cruores, dicere ſanguines, uel quomodo cineres, ſic pulueres, nihil impediret. Sciendum tamen quod metallorum uel ſeminum, uel humidorum ad mènſuram uel ad penſum pertinentium, pleraq; ſemper ſingularia inueniuntur, ut aurum, argentũ, æs, plumbum, ſtannum, uitrum, orichalcũ, electrum, triticum, eruum, ὀρύζα, faba, lens, piſa, conchis, acetũ, liquamen, lac, mulſum, oleum. Adeo autè hæc uſus non regula prohibet, etiam pluralia habere, quod quidam propria confiſi autoritate plurali quoq;, ut dictum eſt, hæc protulere numero, ut ordea, frumẽta, fabæ, uina, mella. Similiter

liter ſunt quædã ſemper pluralia, uel natura, uel uſu: natura, ut gemini, propriũ in ſigno cœleſti, & piſces: uſu, ut manes, arma, mœnia, Floralia, Saturnalia, nundinæ, kalendæ, nonæ, idus, compitalia, Neptunalia, & omnia penè feſtorum dierum nomina. Sunt quædam ſingularia uoce, intellectu pluralia, quæ etiam cõprehenſiua dicuntur, id eſt περιληπτικὰ, ut populus, exercitus, legio. Alia contrà intellectu ſingularia, uoce pluralia, ut Athenæ, Thebæ, Mycenæ, Mænala, Gargara, Tartara, Dindyma, Bactra. Inueniuntur tamen etiam in his, quædam ſingulariter prolata, idem ſignificantia. Verg. in 5. Argolico'ue mari deprenſus & urbe Mycena. Stat. in 8. Theb. Viue ſuperſtes ait, direq́; ad mœnia Thebes Solus abi. Mænalus quoq; dicitur, & Tartarus, & Gargarus. Vergilius in Bucol. Mænalus argutumq́; nemus, pinosq́; loquentes Semper habet. Idem in ſexto: tum tartarus ipſe Bis patet in præceps tantum tendit ſub umbras.

DE FIGVRIS.

Figura quoq; dictionis in quãtitate cõprehenditur: uel enim ſimplex eſt, ut magnus: uel cõpoſita, ut magnanimus: uel decompoſita, quã Græci παρασύνθετον uocãt, id eſt à cõpoſitis deriuata, ut magnanimitas, quæ rationabiliter ſeparatim accepta eſt figura à Græcis. Neque enim ſimplex poterit eſſe, quæ à cõpoſita deriuatur dictione, neq; cõpoſita: quoniã, quod ſuum eſt cõpoſitorũ, nõ habet, id eſt, ut per ſe ipſa ex diuerſis componatur dictionibus ſeparatim intelligendis, ſub uno accentu, & unam rem ſuppoſitã, id eſt ſignificandã accipiat, ut iuſiurandũ, reſpublica, & Italia. Vna enim eſt res ſuppoſita, duæ uerò uoces diuerſæ, ſub uno accẽtu prolatæ, quas

*inuenies ſeparãs compoſitũ,etiamſi ſit à corruptis compoſitum,ut eſt parricida.hoc enim ipſum per ſe compoſitum,quærentes ex quibus dictionibus eſt,inuenimus diuiſione facta,eas per ſe intelligendas.*Dicimus enim *à parẽte,& à uerbo cædo: quæ utraq; ꝑ ſe integra ſunt, et intellectũ habẽt plenũ.quod in decompoſitis fieri nõ põt. Si enim dico magnanimitas, compoſitũ eſt à magno & animitate,nihil dico animitas enim per ſe nõ dicitur,neceſſe eſt ergo dicere quod magnanimus quidẽ cõpoſitum eſt à magno & animo,quæ ſunt intelligẽda per ſe.*A ma*gnanimo aũt deriuatũ eſt magnanimitas: quãuis inueniuntur multa dubia utrum decõpoſita ſint an compoſita, ut impietas, infelicitas, imperfectio: quæ ſi ab impio & infelice et imperfecto dicamus deriuata,decõpoſita ſunt. Cum autem in duo ſeparatim intelligẽda poſſunt diuidi, uidẽtur eſſe compoſita , quomodo etiam participia quæ à compoſitis uerbis deriuãtur,ut perficiẽs,negligens,circundans,anteueniẽs.Sunt tamen quædam,quorum ſimplicia in uſu frequenti nõ ſunt,ut defenſor,repleo,compleo,ſuppleo,deleo, releo, deffendo, offendo, reſpicio, aſpicio, ſuſpicio, deſpicio.quod autẽ rationabiliter ſimplicia quoq; horum poſſunt dici, oſtendunt nomina ex eis nata.Plenus quaſi à pleo uerbo. letũ,quaſi à leo uerbo & lætor.ſpecto etiam uerbum quaſi à ſpicio uerbo natum eſt frequentatiuum .* Componuntur *autem nomina modis quatuor,ex duobus integris,ut reſpublica,iuſiurandũ.* Ex *duobus corruptis, ut beneuolus, pinnirapus.* Ex *integro & corrupto,ut inimicus,extorris.*Ex *corrupto & integro,ut efferus, impius.* Et *ſciendum quod omnes partes orationis habent compoſita abſq; interiectione*

ctione, & pleriſq; participijs. Interiectiones enim ſemper ſimplices ſunt. participia uero uel ſimplicia ſunt uel decõpoſita plerunq;, id eſt à compoſitis uerbis deriuata ſunt. Per ſe enim raro cõponitur participiũ. nam ſi quis dicat à faciens, participium compoſitum fieri efficiens, ſciat hoc minime poſſe fieri, niſi ipſius uerbũ compoſitũ fuerit, ut efficio, atq; ex hoc uerbo naſci participium efficiens. Quæ enim participia per ſe componũtur pleraq; amittentia uim participij, tranſeunt in nomina, ut potẽs impotens, doctus indoctus. Ideo autem diximus pleraq;, quod illa participia uidẽtur eſſe ex ſimplicibus ſuis compoſita, quæ non uerborũ ſui temporis, ſed participiorũ ſimplicium regulam ſeruant, ut contigi contactus, à ſimplici tactus: coẽgi coactus, à ſimplici actus: contuli collatus, à ſimplici latus. Nomina uerò componũtur uel cum alijs nominibus, ut omniparens, paterfamilias: uel cum uerbis, ut armiger, lucifer: uel cum participijs, ut ſenatus decretum, plebiſcitũ: uel cum pronominib. ut huiuſmodi, illiuſmodi: uel ab aduerbijs, ut ſatisfactio, beneficus, maleficus, cauſidicus: uel cum præpoſitionibus, ut imprudens, perfidus: uel cum coniunctionibus, uterq;, quiſq;, nequis, ſiquis. quæ compoſita eſſe oſtenduntur à fœmininis in a deſinentibus, ut ſiqua, nequa, quomodo aliqua. Nam niſi eſſent compoſita fœminina in æ diphthongum feciſſent, ſiquæ, nequæ, uti quis fœmininũ facit quæ. Et componuntur uel à duabus dictionibus, ut ſeptentrio, ſemiuir: uel à tribus, ut imperterritus, inexpugnabilis, inextricabilis: uel amplioribus, ut cuiuſcunq; modi: quæ tamen ſolent etiam à compoſitis ſecundã compoſitionẽ accipere. Primò enim cõpoſitum eſt perterritus,

expugnabilis, extricabilis, & poſt imperterritus, inexpugnabilis, inextricabilis. ſimiliter imperfectus, ineluctabilis, & ſimilia. Eſt ergo illud quoque attendendum, quod ſeparata cōpoſita nō ſolum in ſimplices reſoluuntur dictiones, ſed etiā in ante cōpoſitas, ſicut ſunt ea quæ à tribus uel amplioribus cōponuntur. Ipſa tamen quoq; ante cōpoſita, neceſſe eſt in duas intelligibiles dictiones reſolui. Componuntur tamen quædam etiam ex decompoſitis, ut potēs, à uerbo potes, quod eſt cōpoſitum à po tis es. ex hoc cōponitur impotens, omnipotens, ignipotens, uiripotens, ex ſimplici & decōpoſito. Et ſciendum eſt, quod ſi duo ſint nominatiui, ex utraq; parte declinatur compoſitum, ut reſpublica reipublicæ, iuſiurandum iuſiurandi, quod Græci nunquam faciunt in compoſitis. Dicunt enim oportere cōpaginem qua cohærent in compoſitione dictiones, immobilem manere. hoc igitur non ſeruantes latini, diuerſorū quidem utimur declinatione, accentu tamē compoſitorum. In omni enim caſu ſub uno accentu ea proferentes compoſita eſſe oſtendimus, & poſſumus dicere per ſingulos caſus ea componi: quod dicentes non uidemur contra ſupradictā Græcorū de compagine rationē facere. Nec mirū per ſingulos caſus apud nos nomina cōponi, cum apud illos quoq; etiam uerba quædam inueniuntur, quæ per diuerſa tempora componuntur, ut καταγράφω κατέγραφον, ἀναγινώσκω ἀνεγίνωσκον. Nam ſi à præſenti καταγράφω dicamus naſci κατέγραφον, incipit labefactari compago compoſitionis, quod recuſat ratio. Vnum apud Latinos inuenitur nomen, quod quāuis ex duobus nominatiuis ſit compoſitū, non tamen ex utraq; parte declinatur, id eſt alteruter alterutrius,

quod

quod tamen ipſum nõ abſq; ratione declinatur. Nam cũ duæ pugnãt contra ſe regulæ, ut unam ſeruet neceſſario pdidit alterã. Oĩa enim nomina uel pronomina, quæ genitiuũ in ius terminãt, debẽt hũc habere cõmunem triũ generũ, unus unius, una unius, unũ unius. ſolus ſolius, ſola ſolius, ſolũ ſolius. ille illi9, illa illius, illud illius. Cũ igitur fœmininũ & neutrum ſupradicti nominis ex corrupto et integro ſint cõpoſita, hiatus cauſa et euphoniæ alterutra pro altera utra, & alterutrũ pro alterũ utrum, neceſſario extrinſecus habuerunt declinationẽ, id eſt alterutrius. Vnde Cic. pro M. Marcello, quod ſi in alterutro peccandũ ſit, malim timidus q̃ parũ prudens uideri. Itaq; maſculinũ quoq; eorũ eſt declinationẽ ſecutũ, propter rationẽ ſupradictã in ius terminãtis gn͞i, qui cõmunis triũ uult eſſe generũ. Nec ſolũ tamẽ in declinationibus nominũ hoc cõtingit, ſed etiã in accẽtibus, ut uterq; utraq; utrunq;, pleruſq; pleraq; plerunq;. Fœmininum enim quãuis penult. breuis ſit, accentũ tamẽ in ea habuit acutũ ſicut maſculinũ & neutrũ. Quæ enim niſi ſeparata ſit ſi Græcos ſequimur, cõiunctio enclitica non debet eſſe, niſi aliud dicamu', quod q; quãdo cũ integris cõponitur dictionib. quãuis ſignificationẽ ſuã amittat, id eſt cõiũctionis, tamẽ enclitici uim ſeruat, ut pleraq;, ubiq;, utraq;, exceptis differẽtiæ cauſa, itaq;, utiq;. In his n. nõ ſolũ cõiunctio, ſed etiã præpoſita et aduerbia uim propriæ ſignificationis cõuertũt cõpoſita: uetuſtiſſimi tamẽ et altera utra et alterũ utrũ, et alterius utri9 ſolebãt proferre, et plerus plera plerũ, abſq; additiõe q;. Cic. in Protag. Quæ igitur põt eſſe indignitas uoluntatis ad moleſtiã, niſi in magnitudine, aut in lõgitudine alteri9 utrius

poſitæ

poſita? Cato de ambitu: Sed ſunt partim qui duarum rerum alterius utrius cauſa magiſtratū petunt. Idem in primo Originū: Agrum quem Volſci habuerunt campeſtris plerus Aboriginum fuit. Pacuuius in Duloreſte: Pater Achæos in Caphareis ſaxis pleros perdidit. Idem in Teucro: Periere Danai, plera pars peſſundata eſt. Aſelius in tertio Hiſtor. aduerbialiter ſine q; extulit, ut fieri ſolet plerum, ut in uictoria mitior, manſuetiorq́; fiat. ergo nihil aliud eſt in his nominibus q;, niſi ſyllabica epectaſis, quomodo ce in quibuſdam pronominibus & aduerbijs, ut hiſce, hoſce, illicce. nam & plerus plera plerum, & pleruſq; & pleraq; & plerunq; idem ſignificant. Vter uerò et uterq; diuerſas habent ſignificationes. uter enim πότερος diuiduam uim habet, uterq; ἑκάτερος collectiuam, ubi ποῦ ἐὰν, ubiq; πανταχοῦ. In his ergo & ſimilibus q;, ſi coniunctionem accipiamus, compoſita ſunt: ſin ſyllabam, deriuatiua. Similiter undiq;, deniq;, itaq;. Quæ uerò ex utroq; caſu obliquo ſunt compoſita nomina, manent indeclinabilia, ut huiuſmodi, illiuſmodi, iſtiuſmodi, eiuſmodi, cuiuſmodi. Sin ex nominatiuo & obliquo, uel obliquo & nominatiuo, nominatiuus tantū declinatur, ut præfectuſurbis, ſenatuſconſultū. Et inuenimus per omnes ferè caſus cōpoſita, ut iuriſperitus, legislator, præfectuſurbis, & præfectuſurbi, tribunuſplebis & tribunus plebi. Agricola agrū colens: cœlicola, id eſt cœlū colēs: macte, id eſt magis aucte (antiqui tamen & mactus dicebant) menceps, mēte captus. Et ſingularia cū pluralibus componūtur, ut orbis terræ & orbis terrarū, paterfamilias & paterfamiliarū, armipotens & armorū potens, magiſter militū, à ſecretis, à calculis, à reſpōſis, ab actis.

Poſſunt

Poſſunt tamē hæc eadē etiā ſeparata eſſe, ſi diuerſos accē tus his dederis, uel interponas cōiunctiones, ut resq; publica, populusq; Romanus, tribunusq; plebis. Siquis ad imitationē ſiue græci enclitice prolatū quidā putant, ut nunquis, nequis, oſtenduntur tamen ea ſine dubio cōpoſita tā à fœminino ſingulari quàm neutro plurali in a deſinentibus. Compoſitio enim nō enclifis corrumpere dictiones ſolet: dicimus enim ſiqua, nequa, ut aliqua.

DE CASV.

CAſus eſt declinatio nominis, uel aliarum caſualium dictionum, quæ fit maxime in fine. Nominatiuus tamē ſiue rectus, uel ut quibuſdam placet, quod à generali nomine in ſpecialia cadat, caſus appellatur, ut ſtylū quoq; manu cadentem, rectum cecidiſſe poſſumus dicere. Vel abuſiue dicitur caſus, quod ex ipſo naſcūtur omnes alij: uel quod cadens à ſua terminatione in alias facit obliquos caſus. Quæritur autē quid ſit inter indeclinabilia, & aptota & monoptota: & ſciendum quod aptota & monoptota indeclinabilia ſunt. ſimiliter enim non uariant terminationem, ſed immobilem eam ſeruant. Aptota tamen ſunt proprie dicenda quæ nominatiuū ſolum habent, qui plerunq; & uocatiuus inuenitur, & non accipitur etiā pro obliquis, ut Iupiter, Dieſpiter. non enim licet eodē pro genitiuo uel alio caſu obliquo uti. Ideo autē dixi proprie dicenda, quia inueniuntur antiqui aptota pro monoptotis, & monoptota pro aptotis poſuiſſe: neutrū uerò ſi ſit aptotū, neceſſario etiā pro actō et uctō accipitur eius ntūs, quod generale eſt omnium neutrorum, ut fas, nefas, ir, pus. Monoptota uerò ſunt quæ pro omni caſu una eademq; terminatione funguntur, qualia

ſunt

ſunt nomina literarū, & numerorū à quatuor uſq; ad cē tum. Mille quoq; indeclinabile eſt, & ſiqua inueniuntur ſimilia, ut hoc ā, huius ā, hoc alpha huius alpha, hi qua tuor, horū quatuor, hoc gūmi huius gūmi, hic et hæc & hoc nequā huius nequā, hi quot, tot, horū quot tot, & barbara plurima, ſed magis omnia: niſi ea ad græcā uel ad noſtrā regulā flectamus, uel ab autoribus flexa inueniamus In his ergo, id eſt carētibus declinatione finaliū ſyllabarū, quæ monoptota nominamus, uidetur caſus fieri non uocis, ſed ſignificationis duntaxat. Itaq; articulis diuerſis utimur pro uarietate ſignificationis, nec non etiam ſtructuræ rationē ſeruamus, ſicut in declinabilibus per ſex caſus. Velut autem una uoce diuerſas poſſunt habere ſignificationes, tam declinabilia per quoſdā caſus, quàm indeclinabilia per omnes caſus: ſic è contrario diuerſis uocibus ſæpe inuenimus unā eandemq; fieri ſignificationem, ut labor & labos, honor honos, huius cornus & corni, pinus & pini, huius quæſtus uel quæſti, ornatus uel ornati, tumultus uel tumulti, Achillis uel Achilli, Aulai & aulæ, à felice uel felici, deis & dijs, ſapientium uel ſapientum. nec ſolum in nominibus, ſed etiam in alijs partibus, ut amauerunt uel amauere, amaueram uel amaram. ei uel ij, eis uel ijs, nimium uel nimis, ſatis uel ſat. Eſt autem rectus qui & nominatiuus dicitur: per ipſum enim nominatio fit, ut nominetur iſte Homerus, ille Virgilius. Rectus autem dicitur quod ipſe primus natura naſcitur uel poſitione, & ab eo facta flexione, naſcuntur obliqui caſus. Genitiuus autem qui & poſſeßiuus & paternus appellatur: genitiuus uel quod genus per ipſum ſignificamus, ut genus eſt Priami. uel quod ge

neralis

neralis uidetur eſſe hic caſus genetiuus, ex quo ferè omnes deriuationes, & maxime apud græcos ſolent fieri. poſſeßiuus uerò quod poſſeßionem quoque per eum caſum ſignificamus, ut Priami regnum: unde poſſeßiua quoq; per eum caſum interpretamur. quid eſt enim Priameium regnũ niſi Priami regnũ? paternus etiam dicitur, quod per eũ caſum pater demonſtratur, ut Priami filius. unde patronymica pariter in eum reſoluuntur. Quid eſt enim Priamides niſi Priami filius? Poſt hunc eſt datiuus, quem etiam cõmendatiuum quidã nuncupauerũt, do homini illã rem, & cõmendo homini illã rem. Quarto loco eſt actũs, ſiue cauſatiuus, accuſo hominem, & in cauſa hoĩem facio. Vctũs ſalutatorius etiã uocatur, ut ô Aenea, et ſalue Aenea. Ablũs etiã cõparatiuus, ut aufero ab Hectore, et fortior Hectore. Multas tamẽ alias quoq; et diuerſas unuſquiſq; caſus habet ſignificatiões, ſed à notioribus & frequentiorib. acceperũt nominationẽ, ſicut in alijs quoq; multis hoc inuenimus: ut patronymica uocamus, nõ quod omnia, ſed quod pleraq; à patribus deriuantur: neutra dicimus uerba, non quod ſolum ea in hac ſpecie inueniantur quæ neutram habẽt ſignificationem, id eſt, nec actiuam nec paßiuam abſolute dicta, ſed quod ex maxima parte ſunt neutra. Syllabas nominamus, non quod omnes cõprehenſione literarum cõſtent, ſed quod pleræq;: ſic ergo etiam caſus ab aliqua notabiliore ſignificatione ſunt nominati. Ordo quoq; naturalis eius datus eſt: quippe nominatiuus quẽ primũ natura protulit, ipſe primũ ſibi locũ defendit: unde uerbis quoq; intranſitiue, iſte quaſi egregius adhæret. Gtũs ſecundũ locum ſibi defendit. hic quoq; naturale uinculum generis poſſidet

ſidet, & naſcitur quidē à nominatiuo, generat autē omnes caſus obliquos ſequentes. Datiuus, *qui magis amicis conuenit, tertium locum tenet, & quod uel eandē habet uocem genitiuo, uel alius abiectione uel mutatione literæ ab eo fit.* Qui *uerò ad inimicos magis attinet, id eſt actūs, quartum.* Extremū *apud Græcos obtinuit uctūs, quippe cū imperfectior cæteris eſſe uideatur. niſi enim ſecundæ perſonæ coniungi non poteſt, cum ſuperiores quatuor omnes perſonas poßint complecti, figuratè adiuncti pronominibus, ut ego* Priſcianus *ſcribo, ut* Priſcianus *uel* Priſciane *ſcribis, ille* Priſcianus *ſcribit.* Mei Priſciani *eges, tui* Priſciani *egeo, illius* Priſciani *eget. Mihi* Priſciano *das, tibi* Priſciano *do, illi* Priſciano *placet. me* Priſcianū *uides, te* Priſcianū *uideo, illum* Priſcianum *uidet. Similiter abltūs tribus adiungitur perſonis, à me* Priſciano *accipis, à te* Priſciano *accipio, ab illo* Priſciano *accipit.* Non *egent aūt nomina pronominibus, quamuis omnes circumeant perſonas, ſi cum uocatiuis aut ſubſtantiuis uerbis cōiungantur, ut* Vergilius *nominor, uel ſum,* Vergilius *nominaris uel es,* Vergilius *nominatur uel eſt. Igitur ablatiuus proprius eſt* Romanorum, *& quamuis ipſe quoq; tribus ſociari poßit, ut diximus, perſonis, tamen quia nouus uidetur à latinis inuentus, uetuſtati reliquorū caſuum conceßit. quamuis hunc quoq; à uetuſtißimis Græcorū grāmaticis accepiſſe uidentur* Latini, *qui ſextū caſum dicebant* οὐρανόθεν, ἐμέθεν, *qui profectò ablatiui uim poßidet. nam etiam præpoſitionem aſſumit, ut* ἐξ ἐμέθεν, ἐξ οὐρανόθεν. Homerus, ἐξ ἐμέθεν γάρ φασι κακὰ ἔμμεναι. *Sunt igitur formæ caſuales ſex:* Monoptota, *quæ una terminatione pro omni caſu funguntur, ut ſuprà dictum*

ctum eſt,ut nequā, gummi,alpha, beta, cornu,quatuor, quinq;,ſex.his quidam addunt illa quæ tam uoce q̃ ſigni ficatione unum caſum habent,ut huiuſmodi,iſtiuſmodi. Diptota,*quæ duos diuerſos caſus habent tantum,ut uerua uerubus:nam ueruum in uſu nō inuenimus. & ſors, ſorte.*Terent. *in* Phorm. *ô fortuna.ô ſors fortuna.* Verg. *in* 1. *Forte ſua* Libycis *tempeſtas appulit oris.*Et *tabis ta bo.*Alia *triptota,qualia ſunt omnia neutra ſecundæ declinationis in ſingulari numero, ut templū tēpli tēplo, et in plurali tā in ſecūda q̃ in tertia et quarta, id eſt omnia neutra pluralia,ut templa templorū tēplis, ſidera ſiderū ſideribus,cornua cornuū cornib.* Alia *tetraptota, qualia ſunt omnia in r deſinentia ſecūdæ declinationis, puer pueri puero puerum.* Alia *pētaptota, qualia ſunt omnia maſculina uel fœminina ſecūdæ declinationis in us terminātia, doctus docti docto doctū docte,* Virgilius *uirgilij uirgilio uirgilium uirgili.* Hexaptota, *ſunt quæ ſex diuerſos caſus habent,qualia maſculina in us deſinētia,quæ ſecundum declinationem quorundam pronominum in ius efferūt genitiuū, unus unius uni unū une ab uno: cuius de uocatiuo quia quidam dubitāt,Caper doctiſsimus antiquitatis perſcrutator, oſtendit hoc uſum* Catullū *et* Plautū.Catullus,*Tu præter oēs une de capillatis celtiberoſe celtiberie fili.*Plau.*in* Fribolaria,*O amice ex multis mihi une Cephalio,* Sole *quoq;.*Atticidas *ī* Hymenæo:*Felix lectule talibus ſole amorib. Sunt alia quorum quidē nominatiuus in uſu nō eſt,obliqui aūt ſunt,ut Iouis ioui iouē à ioue. Quāuis uetuſtiſsimi nominatiuū quoq;hic Iouis proferebāt,ſicut de ntō tractātes, oſtēdemus.Sunt alia in quibus tres obliqui inueniuntur,precis*

preci prece, frugi frugem fruge. uetuſtiſſimi tamen & frux & fruges nominatiuum protulerunt. Alia in quibus duo, uicē uice, tabi tabo. Alia in quibus unus, ut ſpōte laterem. quamuis & ablatiuus eius ſingularis, & nominatiuus & accuſatiuus plurales inueniuntur. Pl..ut. in Truc. quid maceria illa ait, in horto Quæ eſt? quæ in noctes ſingulas, latere fit minor? qua is ad uos, Damni permenſus uiam eſt? non mirum (uetus eſt maceria) lateres. Si ueteres ruūt, ain' tu ueteres lateres ruere? Fas nefas, cepe. Illud quoq; nō eſt prætermitendum, quod quibuſdam ſeptimus caſus eſſe uidetur ablatiuus, quando ſine præpoſitione profertur, quod ſatis irrationabile uidetur: minimè enim præpoſitio addita uel ſubtracta mutare ualet uim caſus. Neque enim cū accuſatiuo caſui multæ præpoſitiones ſolent adiungi, alius caſus eſt quādo habet eas præpoſitiones, & alius quando abſq; his profertur. quis autem dubitat, quod omnes præpoſitiones uel accuſatiuo, uel ablatiuo apud Latinos iūgi ſolēt? Ergo ſi adiunctæ uel non ablatiuo mutant eius uim, actō quoq; adiunctæ uel non, debent ſimiliter mutare caſum: denique in comparationibus abſq; præpoſitione ſolet proferri ablatiuus, nec tamen dicit quiſquā ſeptimū tūc eſſe caſum, ſed ablatiuum, cū dico fortior Achilles Hectore. In quo omnes artium ſciptores conſentiunt: & ſex eſſe caſus confitentur, non ſeptem. Vno enim non duob⁹ latini caſibus ſuperant Græcos. Septimū igitur qui addunt, ſuperuacuum faciunt, qui nulla differentia uocis in ullo nomine diſtet à ſexto. Sciendum tamen quod hic caſus, id eſt ablatiuus, eſt quando pro genitiuo, eſt quando pro datiuo accipitur græco. Pro genitiuo, quādo præpoſitio,

ſitionibus uel aduerbijs ablatiui caſus ſubiungitur, ut ex illo, de illo, ab illo, pro illo, coram illo, cum illo: & quando comparatur, fortior illo. & quãdo nominis & participij ablatiuus, uerbo & nominatiuo alterius nominis cum tranſitione perſonarũ adiungitur, ut ſole aſcendente dies fit, & Troiano bellante uicti ſunt Parthi. Hac autem utimur conſtructione, quando conſequentiã aliquã rerum, quæ uerbo demonſtrantur, ad eas res quæ participio ſignificãtur, oſtẽdere uolumus. Quid enim eſt Traiano bellãte, uicti ſunt Parthi, niſi quod ſecuta eſt uictoria Traianũ bellantẽ? &, Sole aſcendente factus eſt dies, niſi quod aſcenſionẽ ſolis ſecutus eſt dies? Inueniũtur tamen etiam nomina loco participiorũ in huiuſcemodi elocutione poſita, ut Verg. in 7. nõ uobis rege Latino Diuitis uber agri Troiæ ue opulentia deerit. Rege Latino, pro regnãte Latino. quamuis in huiuſcemodi quoq; conſtructionibus ſubauditur participiũ ſubſtãtiuum. Græci autem in huiuſmodi conſtructione ſolent pro glõ participij etiã infinitum uerbum ponere, ut ἐν τῷ βασιλεύειν Τραϊανὸν, ἀντὶ τοῦ βασιλεύοντος Τραϊανοῦ. Etiam tunc pro glõ ponitur Græco, quando ꝑ participiũ habens & actũm interpretamur eum, ut pulchra forma mulier, id eſt pulchrã formam habẽs. Magna altitudine domus, id eſt magnam altitudinẽ habens. Pro datiuo quoq; quando cum in, uel ſub præpoſitionibus iungitur, ut in illo, ſub illo: & quando ipſum ablatiuum interpretamur per accuſatiuum, & per præpoſitionem per, ut uinco te manu, id eſt per manum: uideo te lumine, id eſt per lumen.

Hic finis libri quinti de generibus, de numeris, de figuris, de caſibus: quod uerò ſequitur caput ſubdititium eſt.

HOc penum huius peni, hoc penus penoris, hic penus penus, hęc penus penus, hoc penu penu, ut hoc ſpecus ſpecoris, hic ſpecus ſpecus, hoc ſpecu ſpecu. Algor algoris, hic algus huius algus. Plautus in Vidularia: Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, algum, famem. Idem in Rudente: Tu uel ſuda uel peri algu, uel etiam ægrota, uel uale. Optimates ſunt qui defendunt ſenatores. Populares qui defendunt populum. Ex aſſe hæredem facit, id eſt ex duodecim unciis. A mobilibus fixa deriuata fiunt, clarus claritas, magnis magnitudo, latus latitudo, altus altitudo, pius pietas. Item à fixis mobilia, deriuata, Iuno iunonius iunonia iunoniũ, ęquor ęquoreus ęquorea ęquoreũ, marmor marmoreus marmorea marmoreũ, ſanguis ſanguineus ſanguinea ſanguineum, œ & æ diphthongi longæ ſunt. Inde Virgilius: Inſulæ Ionio in magno dixit. œ autem diphthongus apud Græcos etiam in principio dictionis pro breui accipitur,

τοιαύτας εἶπερ παρθένος λεχοῦσιν.

Aliter enim iambus ſtare non poteſt, r & s literas Græci uim penè literarum uocalium habere affirmant. Vnde r quoque aſpiratur, ſicut aliæ uocales apud Græcos, rhetor, Rhodanus, Pyrrhia, Pyrrhus, & s ſimiliter uim uocalis habere dicũt. Et hoc ex Latina lingua maximè intelligere poſſumus, cum s litera in metro & liqueſcit & ſynalœpham facit, ut

Ponite ſpes ſibi quiſq;,

Aut ouium fœtus, aut urentes culta capellas.

& aſpirationis loco fungitur: pro ἓξ enim, uel ἑπτὰ ἥμισυ ἕκτον, ſex, ſeptem, ſemis, ſextum dicimus. *οἶδα μὲν ὡς ἀπὸ τοῦ, γέρον, βρύας, μέναδρος, τὸ μεθύειν τῇ ἀσπίδι.* Vnde Roman. ebrius dicunt: *καὶ οἱ ἕλληνες ἔχουσιν ἀπρόσωπα, ῥήματα, χρῆ με, δεῖ με, πρέπει με,* moderor tibi. Salluſtius in Catilina: Tempus, fortuna, cuius libido gentibus moderatur, moderor te. Lucan. Sideribus quæcunq; fugam moderantur Olympi.

Quæro te, quæro à te. *διὰ τοῦτο οὐ λέγουσιν οἱ ῥωμαῖοι, τὸ πρὸ δευτέρου καλανδῶν, ἢ πρὸ δευτέρου εἰδῶν, ὡς μὴ ἔχοντες τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν.*

•Hoc caput totum uacare puto: ſumptum tamen eſſe ex aliquo uetere erudito grammatico, & hic appoſitum.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER VI.

PROOEMIVM.

BReuiter regulas tibi me iuſsiſti Iuliane conſul ac patricie, nominum colligere, quibus Latina utitur eloquentia: quod ſuſcepi non tam rei facilitate, uel ingenij confidentia, quàm ne quid tibi (cui omnia debeo) prorſus negarem. Et quoniam ornamentũ te eſſe Latinorum, non minus quàm Græcorum ſtudijs gaudebam, igitur excuſatio mihi ſit audacis incepti, difficillima recuſatio tuæ iuſsionis. Nunc de nominatiuo, genitiuo ſingulari, quibus inuentis alij caſus tam ſingularis quàm pluralis numeri facile dignoſcuntur. Pleraque quidem à doctiſsimis uiris: paucula tamen, & à me pro ingenij mediocritate inuenta exponã. Et hæc modo cõpendij cauſa, poſtea uero (Deo uitam præbente) de accuſatiuo & ablatiuo ſingulari, & genitiuo plurali tertiæ declinationis, cum de obliquis tractauero caſibus, multo labore inuenta, & diuerſo autoritatis uſu approbato ſubiungã. De uerbi quoq; præterito perfecto, cum de eius temporibus differam explanabo, in quibus uos dubitare dicitis: nec mirum, cum etiam ipſi probatiſsimi artium ſcriptores non omnino certis hæc regulis differuiſſe noſcuntur. Quoniam in ſuperioribus libris de literis & ſyllabis, & accidentibus nomini, & de omni deriuatiuorum ſpecie nominum, quantum potui, expoſui, nunc de regulis in hoc quidem libro nominatiui & genitiui, inſequenti uerò cæterorum caſuum tractare incipiam. Nec me pigeat dum uiuo, & hæc, & quæcunq; ſcripſero, uel mea diligentia, uel amicorum monitu, uel inuidorum uituperatione, ſi iuſta fuerit, emẽdare. Solatio enim mihi ipſe eſſe poſſum, qui ueterum ſcriptorum artis grammaticæ uitia corrigere, quamuis audaciſsimè, ſed maximis autoribus Herodiano & Apollonio, confiſus ingredior, ſi quid in meis quoque humani erroris ſcriptis acciderit, quod ſit emendandum.

DE NOMINATIVO ET GENITIVO.

QVatuordecim ſunt literæ terminales nominũ, quibus Latin⁹ *utitur ſermo. Vocales omnes, ſemiuocales ſimiliter omnes, abſq; z & ſ, quã magis mutã eſſe cũ de litera tractabamus in primo libro oſtendimus. Præterea mutæ tres c d t, ut ſophiſta, mare, gũmi, Cicero, cor*

nu,ſol,templũ,numen,Cæſar,uirtus,pax,lac,aliud,Bogud,caput.In Græcis autem inuenitur etiam y, ut Dory nomen oppidi pontici,et Aepy.Stat.in 4.Theb.& ſummis ingeſtum montibus Aepy. In a deſinentia nomina ſiue Latina ſeu Græca, maſculina uel fœminina uel communia,addita e faciunt genitiuum in æ diphthongon, ut hic ſcriba huius ſcribæ,hæc muſa huius muſæ,hic et hæc auriga,huius aurigæ.Inueniuntur tamen quędã ex communibus etiam neutro generi adiuncta, ſed figuratè per ἀλλοίωτητα,ut aduena, mancipiũ. Valerius aũt Maximus in 2.Memor.ponit alienigena ſtudia, quòd prima declinatio non habet. Nullum enim neutrum nec primæ, nec quintæ declinationis poteſt inueniri. Nec idem eſſe ſingularis nominatiuus neutri generis in a deſinens,& nominatiuus pluralis.Sed antiquiſsimi hic alienigenus, & hæc alienigena,et hoc alienigenũ dicebãt, ex quo poteſt hoc eſſe plurale.Necnon cætera ſimiliter à genere cõpoſita proferebãt,caprigenus,terrigenus,taurigenus. Idq; uſus confirmat.Pacu.in Paulo: Quæ uia caprigeno generi gradibilis greſsio eſt. Cic. in Prognoſt.Caprigeni pecoris cuſtos de gurgite uaſto.Verg.in 3. Aeneid. Caprigenumq; pecus,nullo cuſtode per herbã. Hoc tamen poteſt & per ſyncopã accipi pro caprigenarũ,ſicut idem in 8. Optimè graiugenũ,cui me fortuna precari, pro graiugenarũ.Actius in Ioe:Ex taurigeno ſemine ortam fuiſſe an humano eam.Illud etiã obſeruandũ,quòd octo ſunt nomina in a deſinentia fœminina, quorũ maſculina in ius plerunq; terminãt gtũm,& in i datiuum,more quorundam pronominũ.Itaq; fœminina quoq;,necnõ et neutra eoſdẽ habẽt gtõs & datiuos.Vnde quidã decepti inter pronomina

nomina poſuerunt ea. ſunt aũt hæc: Vnus una unũ unius uni, ullus ulla ullum ullius ulli, nullus nulla nullũ nullius nulli, ſolus ſola ſolũ ſolius ſoli, totus tota totũ totius toti, alius alia aliud alius alij, uter utra utrũ utrius utri, alter altera alterũ alteri⁹ alteri. Similiter ab eis cõpoſita, uterq; utraq; utrũq; utriuſq; utriq;, alteruter alterutra uel altera utra alterutrũ uel alterũ utrũ, alterutri⁹, uel alterius utrius, alterutri uel alteri utri: utraq;. n. declinatio in uſu ueterũ eſt. neuter neutra neutrũ, neutrius neutri. Sed in noīe neuter ex cõtrario alijs quæ ſimili forma declinantur, frequẽtior eſt uſus gtī in i, et datiui in o terminãtis in maſculino & neutro. In fœminino uerò in æ diphtõgũ, hic neuter, et hoc neutrũ, huius neutri, huic neutro: hæc neutra, huius & huic neutræ. Et ſciendum quod quoties ſuperiora maſculina in i deſinũt in genitiuo, & in o datiuo (hoc enim quoq; rarior habet uſus, et uetuſtior) neceſſario fœminina ſupradictos in æ diphtõgum terminant caſus. Itaq; non ſolum una unius uni, ſed etiam huius & huic unæ, & ſimiliter ullæ, nullæ, ſolæ, totæ, aliæ, alteræ in uſu antiquiore inuenimus. Cic. pro M. Tullio: Hoc iudicium ſic expectatur, ut non unæ rei ſtatui, ſed omnibus cõſtitui putetur. Idẽ ad Heren. Non res totæ rei neceſſe eſt ſimilis ſit. Ter. in Heaut. Hæc ipſa in itinere alteræ dum narrat forte audiui. Idẽ in Eun. Nunquã ædepol quicq̃ iamdiu quod magis uellẽ euenire mihi, euenit. Quã qd' mõ ſenex intro ad nos uenit errãs, mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ quid timeret ſciebã. Cæcili⁹: Nullæ nationi tot, tantas tam continuas uictorias, tam breui ſpacio datas arbitror q̃ uobis. Eiuſdẽ, id eſt primæ declinationis fœmininorũ, genitiuũ etiã in as more Græ

corum ſolebāt antiquiſſimi terminare:unde adhuc pater familias et mater familias pro familiæ ſolemus dicere, et frequens hoc habet uſus. Liu. in Odiſ. Atq; eſcas habemus mentionem.eſcas pro eſcæ ibidem.Nam diua monetas filiam docuit.monetas pro monetæ.in eodē:Mercurius cūq; eo filius Latonas:pro Latonæ. Neuius in carmine belli Punici primo: Inerant ſigna expreſſa quomodo Titani bicorpores,gigantes, magniq; Atlantes,Rhūcus,atq; Purpureus filij Terras,pro Terræ.In eodem:Ei uenit in mentē hominum fortunas: pro fortuna. Ennius in 7.Annal.Dux ipſe uias:pro uitæ.Cic.in 4. Verrinarum.Liberos matres familias bona fortunasq; omnes. Dicitur tamen & paterfamiliæ,& patresfamiliæ, & familiarum,& familijs. M Brutus de officijs: Itaq; patresfamiliæ domini ſumus. Salluſt.in Cat. ſed filij familiarum, quorum è nobilitate maxima pars erat, qui parentes interficerent.Cicero in frumētaria:Itaq; ex his ſcribis qui digni ſunt illo ordine patrib. familijs uiris bonis atq; honeſtis percontamini.Neutra eiuſdē terminationis Græca ſunt,& addita tis faciunt genitiuum, ut hoc peripetaſma, huius peripetaſmatis, hoc poëma, huius poëmatis.Hæc tamē antiquiſſimi ſecundū primā declinationem ſæpe protulerunt,& generis fœminini,ut Plaut.in Amphitruone,cum ſeruili ſchema,pro ſchemate: Nunc ne ornatū hunc Vos meū admiremini,quod ego huc proceſſi ſic cū ſeruili ſchema?Valerius in Phorm.Quid hic cum tragicis uerſibus,et ſyrma facis?pro ſyrmate.Plautus in Perſa:Theatrū lepida cū decorat ſchema. Cæcili° in Hippo.Filius in me incedit ſatis hilari ſchema.Pomponius in ſatyra:Cuiuſuis lepôris liber diademā dedit, pro diade-

diadema. Liberius in Cancro: Nec Pythagoreã dogmam doctus. Plaut. in Milite glorioſo: Glaucomam ob oculos obijciemus, eũq; ita Faciemus, ut quod uiderit ne uideat. Quidã aũt in um etiã teſte Celſo huiuſcemodi nominum protulerũt nominatiuos, hoc emblematũ huius emblemati, hoc toreumatũ huius toreumati declinantes. Vnde frequẽs uſus eorũ datiuos & ablatiuos plurales in is terminat, his et ab his ſchematis, emblematis, pipetaſmatis, toreumatis, quibus frequenter caſibus in Verrinis utitur Cicero. Nam a & b & k nomina literarũ indeclinabilia ſunt, ſicut aliarũ quoq; omnium literarũ, necnon numerorũ à quatuor uſq; ad centum: ſed & mille. Nam à centum cõpoſiti numeri declinantur, ut ducenti ducentorũ ducentis, & ſimiles. Et literarum quidem nomina neutri generis ſunt, numeri uerò qui ſunt indeclinabiles omnis ſunt generis, hoc eſt & maſculini et fœminini et neutri. Mulucha & flumen & Turia, & ſiqua ſimilia inueniuntur, magis figuratè maſculina cum neutris iunguntur, ut ſi dicam Tiberis flumen, uel Hiſter flumen: quod autẽ non ſint neutra Turia & Mulucha & ſimilia, oſtendit etiã natura ipſius ſermonis Punici, in quo omnia nomina uel maſculina ſunt uel fœminina. Ergo Capſa quoq; & Thala oppidũ, & Thirimida ſimiliter fœminina figurate neutris ſunt coniuncta. Vnde Salluſt. in 2. Hiſtor. Inter læuam mœnium & dextrum flumẽ Tyriam, quod Valentiã paruo interuallo præterfluit. Turiã dixit, qui accuſatiuus maſculini eſt generis, nõ neutri. Plurima tamen non ſolũ in Africa, ſed etiã in alijs regionibus nomina fluuiorum in a inueniuntur deſinẽtia. Lucan. in 2. Nullasq; uado qui Macra moratus Alnos. In eodem: Se-

naq; & Adriacas qui uerberat Aufidus undas, qui ſunt Italiæ, ſimiliter Himella, & Allia. Vergil. in 7. propè flumen Himellæ. Idem in eodem: Et quos infauſtum interluit Allia nomen. Salluſtius in 2 Hiſtor. Niſi quia flumen Lurda Tauro monte defluens. Necnon etiam Græca nomina tam fluuiorum quàm aliorum in as apud illos deſinentia, quæ in ȣ faciunt genitiuũ Græcum, noſtri abſq; s ſolent plerunque proferre, ut Marſya, Geta, Chærea, Soſia. Lucan. in 3. Qua celer & rectus deſcendens Marſya ripis, Errantem Mæandron adit. Hoc etiam ſciendum, quòd omnis nominatiuus in a deſinens, corripitur, quãuis ſit apud Græcos productus, ut Lydia, Syria, Phrygia, Italia, Hiſpania. Vnde accentus quoq; cum tempore mutatur. In paucis tamen inueniũtur noſtri poetæ Græcũ ſeruaſſe morẽ Græcum. Stat. in 4. Theb. Non Tegea non ipſa Deo uacat alite felix Cyllene. Idem in 6. te plangeret Argos, Te Nemea, tibi Lerna comas, Lariſſaq; ſupplex Poneret. In ẽ correptam Latina ſunt neutra, quæ e in is conuerſa faciunt genitiuum, ut hoc mare, huius maris, hoc monile huius monilis, hoc mantile huius mantilis. Ouidius in 4. Faſt. Dixerat ad dextrã uillis mantile ſolutis   Cumq; meri patera thuris acerra fuit.
Hoc Soracte huius ſoractis. Horat. in 1. Carm. Vides ut alta ſtet niue candidum Soracte. Vergil. in 11. Sancti cuſtos Soractis Apollo. Excipitur unũ indeclinabile in ſingulari numero, hoc cepe huiꝰ cepe. Apuleius in Medicinalibus. Cepe ſoccum melle mixtũ. quod in plurali numero fœmininum eſt primæ declinationis, hæ cepæ ceparum, quamuis antiquiſſimi in a quoq; ſingulare fœminino genere hoc rectè protuliſſe inueniuntur. Neuius in Apella:

tet illum dij terant, qui primum olitor cepam protulit. Lucilius in 6. Satyr. lippus edenda acri aſsiduè κρομμυο-πνάδης homo ceparius cepa, frequentior tamen uſus hoc cepe protulit. Neuius in Apella: Cui cepe edendo oculus alter profluit. Idem in Eculeo: Oleas, cepe, ficus. Varro de actionibus ſcenicis tertio: Multifariam in patellis coquere cepe. Caper tamē & cepitius & cepitium ueteres dixiſſe oſtendit. In e productam Græca, ſunt fœminina, & uel Græcè declinantur, ut Libye Libyes: uel mutata e in a, & accepta d faciunt in æ diphthongum genitiuum, ut Helena Helenæ. In i Latina ſiue Græca inueniuntur & neutra, ſunt uel omnis generis, & aptota, ut hic & hæc & hoc frugi, nihili, mancipi, huiuſmodi: nauci quoque quòd putamen nucis ſignificat, & pro nihilo accipitur. Plautus in Moſtellaria: Qui homo timidus erit, in rebus dubijs nauci non erit. Idem in Truculento: Tympanotribam amas hominem non nauci. Quibuſdam autem non irrationabiliter genitiui uel datiui caſus iſti ſunt exiſtimati, qui figuratè cum omnibus alijs caſibus & generibus poſsint adiungi. Nam frugi datiuus eſt à nominatiuo frux uel fruges, & mancipi à manceps, & nihili genitiuus à nominatiuo nihilum. hoc gummi, hoc ſinapi, magis peregrina ſunt: quãuis quidam hæc ſinapis dixerunt, ut Plautus in Pſeudolo: teritur ſinapis ſcelerata cum illis qui terunt, Priuſquã triuerint, oculi ut extillẽt, facit. Inueniuntur & barbara in i, ut Illiturgi oppidũ. Liuius in uigeſimotertio ab urbe condita: Illiturgi oppidum oppugnabatur. Traianus in primo Dacicorum: Inde Berzobim, deinde Aixi proceſsimus. Herodianus gummi quoque

&

& piperi barbara dicit eſſe, ſed noſtri piper piperis declinauerunt, ut Perſius: Et piper & pernæ. Idem: Rugoſum piper. Et Iuuen. Soluite funẽ, Frumenti dominus clamat piperisue coemptor. De huiuſmodi, iſtiuſmodi, illiuſmodi, & alijs talibus multi dubitauerũt, utrum compoſita ſint an non: ſed ea cõpoſita eſſe ipſe accentus docet, qui in fine præcedentis dictionis poni nõ poſſet, niſi eſſent compoſita. Ideo autẽ indeclinabilia ſunt, quia utraque pars genitiuum caſum habet. Quomodo igitur ſi uterq; ſit nominatiuus in compoſitis, uterq; declinatur, ſic in his nominibus quia uterq; genitiuus eſt, manſit indeclinabilis. In o correptã, quam tamen ueteres frequenter producũt, Latina ſunt: & ſi fœminina fuerint, g uel d antecedentibus, mutãt o in i, & accepta nis faciũt genitiuũ, ut hæc Carthago huius Carthaginis, hæc uirgo huius uirginis, hæc dulcedo huius dulcedinis, alcedo alcedinis. Plaut. in Penulo: Quã mare eſt olim, cum ibi alcedo pullos educit ſuos. Alia uerò cũ a producunt o in gt̃o, ut hic Cicero, huius Ciceronis, caupo cauponis, hæc Iuno huius Iunonis, Caſtulo Caſtulonis, Ruſcino Ruſcinonis, nomina ſunt urbiũ Hiſpaniæ. Hic & hæc bubo huius bubonis. Excipiũtur hæc quæ in gt̃o nõ ſeruãt o, ut hic cardo huius cardinis. Quidã tamẽ ueterũ etiã fœminino genere hoc protulerũt. Gracchus in Atalãta: O grata cardo, regium egreſſum indicans. Ordo etiã ordinis, homo hominis, quod eſt cõmune. Cic. pro Cluent. cũ de eius matre loqueretur ait: Cuius ea ſtultitia eſt, ut eam nemo hominẽ appellare poßit. Et Lucan. in 5. de Phemonoe: Atq; hoĩem toto ſibi cedere pectore iußit. Verg. in 1. Aen. Nec uox hoĩem ſonat: de fœmina loquens. Vetuſtißimi tamẽ

etiam

etiam homo homonis declinauerũt. Ennius: *Vulturis in ſyluis miſerum mandebat homonem. Heu quàm crudeli cõdebat membra ſepulchro.* Nam & *uultur* & *uulturis*, et *uulturius dicitur. Nemo quoq; ſiue ex hoc cõpoſitum, ut quibuſdã uidetur, ſeu nõ, cõmunis eſt generis, & ſimi liter o in i cõuertit in genitiuo, ut nemo neminis.* Lucil. *in* 30. *Neminis ingenio quenquã cõſidere oportet.* Plaut. *in Captiuis: Neminis miſereri certũ eſt, quia mei miſeret nemo.* Titinn. *Quod rogas neminẽ decet bonã.* Terent. *in* Andria: *Hoc ego ſcio unum neminẽ peperiſſe hic. Nec ſolum de hominibus dicitur.* Verg. *in* 9. *Turne quod op/ tanti diuûm promittere nemo. Turbo turbinis, quàdo de ui uentorum loquimur. Nam ſi ſit proprium, ſeruat o in genitiuo, hic Turbo nomẽ proprium gladiatoris Turbo nis. ſic* Horat. *in* 2. *Sermonum: Corpore maiorem rides Turbonis in armis Spiritum. Anio etiam Anienis, quod antiquiſſimi ſecundũ analogiã Anien nominatiuũ profe rebãt.* Cato *cõtra Veturiũ: Aquã Anienẽ in ſacrariũ in- ferre oportebat, nõ minus quàm* 15. *millibus Aniẽ abeſt.* Ouid. *Quaq; Numici Aut Anienis aquæ, curſuq; bre- uiſſimus Almo.* Cic. *pro Cornelio in* 1. *trans Anienẽ.* Ho rat. *in* 1. *Carm. Et præceps Anio ac Tiburti locus. Apol lo Apollinis. Præterea Cupido Cupidinis, quod maſculi no quidẽ genere deũ ſignificat plerunq;, & eſt propriũ: fœminino uerò ipſam rẽ. Itaq; fœminini præualuit de- clinatio. Margo quoque marginis. Notandum quod tam maſculini quàm fœminini generis inuenitur.* Stat. *in* 3. *Theb. Soluerat Heſperij deuexo margine ponti.* Iuuen. *in* 1. *Aut ſummi plena iam margine libri. Excipitur etiã caro fœmininũ, carnis. Vetuſtiſſimi tamẽ etiã ntũm hæc*

carnis

carnis proferebant, qui magis rationabilis eſt ad geni-tiuum. Liuius Andronicus in Odyſſea: Carnis ait uinum quoque quod libabant anclabatur: ἐδυρύσατο. Et T. Liuius in 26. ab urbe cond. Latinæq; inſtauratæ, quod Laurentibus, carnis quæ dari debet data non fuerat. Itaque eiuſdem caro diminutiuū caruncula eſt, ut uirgo uirguncula, ratio ratiuncula. Varro in Andabata: Sed quid uis potius ô homo quàm caruncula noſtra. Ab eo aūt quod eſt carnis carnicula debet eſſe, ut canis canicula. Et ſciendum quod quinque inueniuntur in o terminantia, quæ faciunt in a fœminina, ut leo leæna, uel lea, draco dracæna, leno lena, caupo caupona: quod ſignificat tam ipſam tabernam quàm mulierem. Lucil. in 3. Caupona hic tamē una Syria. Strabo etiam ſtraba facit. Varro de numiſmatis: Non hæc res de uenere pæta ſtrabam facit ἰτρόφθαλμον. In o productam deſinētia Græca ſunt fœminina, & uel Græcè declinantur, ut Manto Mantus. Vergil. in 10. Fatidicæ Mantus & Tuſci filius amnis. Vel addita nis faciunt genitiuum, ut Dido Didonis, Calypſo Calypſonis, Io Ionis. idq; uſus antiquorum comprobat. Actius in Ione: Cuſtodem aſſiduum Ioni appoſuit uirgini. Pacuuius: filios ſibi procreaſſe dicitur, eundem per Calypſonem autumant. Plaut. in Aulularia: Quod ſi Argus ſeruet, qui oculeus totus fuit, quem quondam Ioni Iuno cuſtodem addidit: quod autem Ionis, & Didonis, Calypſonis dicitur, oſtendit hoc etiam Ceſellius Vindex in Stromateo, his uerbis: Calypſonem ita declinatum eſſe apud antiquos. Liuius: Apud nympham Atlantis filiam Calypſonē. Ennius in 8. Pœnos Didone oriundos. Actius in Ione: Cuſtodem aſſiduum Ioni inſtituit uirgini. In u

Latina

Latina ſunt generis neutri, & aptota in ſingulari numero, non etiam in plurali, ut hoc cornu cornu, tonitru, genu, gelu, quæ tamen antiquiſſimi inueniuntur in um quoq; proferētes, in eodem genere, & in us genere proferentes maſculino, & quartæ declinationis, ut Lucan. in 7. cornus tibi cura ſiniſtri. Idem in eodem: Seu tonitrus ac tela Iouis præſaga notauit. Cicero tamen in Arato, hoc genus pro genu protulit: Tertia ſub cauda ad genus ipſum lumina pandit. Idem in eodem: Ac propter læuum genus omni ex parte locatas, Paruas Vergilias tenui cum luce uidebis. In eodem: Hæc genus ad læuum nixi delapſa reſedit, Atq; inter flexum genus & caput aluis hæſit. Actius in Promotheo: Profuſus flamine hyberno gelus. Illud etiam notandum, quod cum plerunq; compoſita ſimplicium declinationem ſeruent, Capricornus ſecundæ inuenitur declinationis. Cicero in Arato: Corpore ſemifero magno Capricornus in orbe. Idem in eodem: Tum magni curuus Capricorni corpora propter Delphinus iacet, haud nimio luſtratus nitore. Ouidius in ſecundo Metamorph. Dextra cornum tenet. Idem in quinto: flexile cornum. Lucret. ſimiliter in ſexto: Propterea fit uti, quæ ſemina cunque habet ignis Demittat, quum ſæpe gelum, quod continet in ſe, Mittit. Accius uerò in Troadibus: Sed utrum terræmotus ſonitus' ne inferûm peruaſit aureis inter tonitrua et turbines. In c duo ſunt generis neutri, lac lactis: quod antiquiſſimi etiam hoc lacte protuliſſe inueniūtur teſte Capro, apud quem exempla inuenies. Plautus in Menæchmis: Neque aqua aquæ, neq; lacte eſt lacti, crede mihi, uſquam ſimilius. Et alec alecis. Sic Martialis:

Cap-

Capparim, & putri cepas alece natantes.
Et pulpā dubio de petaſone uoras. Horat. in 2. Serm.
Peruellunt ſtomachum ſiſer, alec, fæcula coa.
Eſt autem alec genus piſcis. Inueniuntur tamen quidā ueterum etiam hæc alec fœminino genere protuliſſe. quod autem Caper oſtendit de dubijs generibus Verrium Flaccum poſuiſſe, alecē hanc dicens, non habet plurale, nec hoc neq; lac. Nam hæ lactes partes ſunt inteſtinorum à Græco γαλακτίδες *dictæ, & ſeruauerūt apud nos quoq; idem genus, cuius ſingulare hæc lactis eſt. Titinnius in Ferentinati: Craticula, cerebellum, lactis agnina. Pompon. in lare familiari: Oro te Baſe per lactes tuas. In d quoq; duo ſunt neutra, quæ à maſculinis naſcuntur in s deſinentibus, aliud & quid: & ex eo compoſita, ut aliquid, ſiquid, nequid, quorum genitiuus in ius profertur, ut alius & cuius, & datiuus in i, alij, & cui, ſecundum quorundam pronominum declinationē. unde quidam indocti pronomina ea eſſe putauerūt. ſed ipſa ſignificationis ratio, & omnes Græcorum doctiſſimi hæc nomina eſſe cōprobant. Probus etiā alius alia aliud inter nomina poſuit. Latius autē de his in pronomine diſſeremus. Inueni tamen apud Liu. in 112. ab urbe condita in d deſinēs Barbarum regis Maurorū nomē Bogud, cuius genitiuū ſecundū tertiā declinationē Bogudis protulit. ut: Caſtra quoq; diuerſis partibus Caßius & Bogud adorti, haud multū abfuere quin opera perrumperēt. in eodem: Quo tempore firmandi regni Bogudis cauſa exercitum in Africā uelociter traijcere conatus ſit. Idem in eodem: Caſſius geßiſſet cum Trebonio bellū, ſi Bogudem trahere in ſocietatē furoris potuiſſet. Idē in 113. Oppidi nomen in d de-*

definẽs per actũm caſum neutro genere protulit, Et *ipſe circa pulpud orum tuebatur. In t hoc caput capitis inuenitur, & ex eo cõpoſita ſynciput ſyncipitis, occiput occipitis.* Git. *μελάνθιον, & nepet nomen oppidi Italici, indeclinabilia ſunt. In al latina & barbara inueniũtur, & ſunt maſculini generis uel neutri, quæ addita is, faciunt gtũm, ut hic ſal huius ſalis, hic* Annibal *huius annibalis, hoc tribunal huius tribunalis, ceruical ceruicalis : ſed neutra ā producunt in obliquis caſibus. in l deſinentia correptam, latina ſunt & neutra, & addita lis faciunt gtũm, ut mel mellis, fel fellis. In el productam quæ ſunt barbara, uel in il uel in ol uel in ul deſinẽtia, cuiuſcunq; ſunt generis, latina ſiue barbara, addita is, faciunt gtũm, ut hic* Daniel *huius danielis, hæc* Tanaquil *huius tanaquilis, hic ſol huius ſolis, hic conſul huius cõſulis, hic & hæc exul huius exulis.* Nihil *indeclinabile eſt, quia per apocopen ab eo quod eſt nihilum prolatũ eſt. Sicut etiã apud* Græcos *κρῖ & δῶ & κυκεῶ,* pro *κριθὴ & δῶμα, & κυκεῶνα.* Quidam *tamen aduerbium eſſe putãt, quod nomẽ eſſe adiectiuũ quantitatis ipſa oſtendit conſtructio. Quomodo enim dicimus multũ bonũ & boni & bonorũ, & minimũ lucrũ & lucri & lucrorũ, ſic nihil malũ uel mali uel malorũ.* Terent. *in* And. Nihil *horũ egregiẽ præter cætera.* Et Cicero *de ſignis:* Nihil *minus ferendũ, pro nihil intolerabilius.* Poteſt *tamẽ etiã loco aduerbij accipi, quõ multũ & primũ.* Nihil *aũt uel nihilũ, à nõ et hilũ eſt compoſitũ, quod ſine dubio eſt nomẽ. hilũ enim pro ullũ uetuſtiſsimi pferebãt.* Lucil. *in* 14. Naumachiã, *licet hæc inquã alucoliũq; putare,* Et *calces delectes te hilo nõ rectꝰ uiuas.* In *am unũ deſinit generis omnis inde*

m *clina-*

clinabile, hic & hæc & hoc nequã. In im quoq; unũ indeclinabile. Cum nomẽ uici, ut dicit Celſus. In um latina ſeu græca, apud græcos in on deſinentia, neutra ſunt, & mutata um in i, faciunt genitiuũ, ut hoc templum huius tẽpli, hoc peliũ huius pelij, hoc hoſtoriũ huius hoſtorij, lignũ quo modius æquatur. Inueniuntur tamen apud comicos multa huiuſcemodi neutrorũ formã habẽtia, mulierũ nomina, quibus articulos fœminini generis neceſſario ſignificationis gratia præponere ſolent, ἡ δόρκιον hæc dorciũ ἡ γλυκέριον hæc Glyceriũ, ἡ χρύσιον hæc Chryſium, ἡ ἀβροτόνιον hæc Abrotoniũ, ἡ λεόντιον hæc Leontiũ, hoc autẽ ſolet fieri adulationis cauſa, ſiue diminutionis ætatis. In an aut in on, aut in im deſinẽtia græca ſunt maſculina uel fœminina, & producũtur omnia, & uel græce declinãtur, ut pan panos. Verg. in 8. Parrhaſio dictũ Panos de more Lycæi. uel ex gtõ græco fit latinus, mutata os ultima in is, ut τιτὰν τιτᾶνος Titã titanis, δελφὶν δελφῖνος uel delphin delphinis. Dicitur tamen & delphinus delphini. In multis enim inuenimus à gtõ græco factũ latinum ntũm, ut ἐλέφας ἐλέφαντος hic elephas huius elephantis, & hic elephantus huius elephanti, à gtõ græco elephantos. Singulariter hic abacus huius abaci, à gtõ græco abacos. Arabs arabos, arabs arabis, & arabus arabi, titan titanos, hic titanus huius titani. Plaut. in Menec. Barbatũ tremulũ titanũ qui lucet Cygno patre. Necnon & ab actõ græcõ fia ntũs latinus, panthera cratera, quod græci quoq; in multis fecere, quos in hoc quoq; ſequimur, qui ſæpe & gtõ et alijs caſib. pro ntõ ſunt uſi, ut ὁ μάρτυρ, τοῦ μάρτυρος, καὶ ὁ μάρτυρος, μαρτύρου, ἰκτὶν ἰκτῖνος, καὶ ὁ ἰκτῖνος, ἰκτίνου, Virgil. in 7. Hircanis ue arabis ue parãt

ſeu

ſeu tendere ad Indos. qui eſt à nō hic arabus. Idem in 8. Omnis Arabs, omnes uertebant terga Sabæi. Lucil. in 4. Aethiopus dixit pro Aethiops, Rhinocerus uelut æthiopus. Titanus quoque pro titan dicebant. Vnde Neuius in carmine belli punici 1. Inerant ſigna expreſſa quomodo titani bicorpores gigantes, magniq; Atlantes. Lucan. in 9. Nec tutus ſpacio eſt elephas. Iuuen. in 4. Rurſus ad Aethiopum populos alioſq; elephantos. Vergil. in 8. pantheræ terga retorquens. Cic. in Arato: Tum magni curuus capricorni corpora propter Delphinis iacet, haud nimio luſtratus nitore. Horat. in 2. Carm. Nec curat Orion leones, Aut timidos agitare lyncas. Et notandum eſt etiam de genere quod maſculino genere protulit Horatius cum Vergilius fœminino in 4. Georgic. Qui lynces Bacchi uariæ? Perſius: Crateram argēti ſudabit pertrepidum cor. Iuuen. in 1. Lectus erat Codro Procula minor, urceoli ſex Ornamentum abaci. Idem in 4. Quanto delphinis balæna Britannica maior. Horat. in 1. Carm. Nulla decempedis metata priuatis opacam porticus excipiebat Arcton. Hæc decempeda ab actō græci ἀπὸ τ̃ δέκα πόδα. Idem in 2. Epiſt. Diuerſum confuſa genus panthera camelo. Caßida quoq; actūs eſt græcus ab eo quod eſt caßis, quo uſus eſt pro nominatiuo Verg. in 11. aureæ uati Caßida. Stat. uerò caßis protulit in 2. Theb. Bellipotens cui torua genis horrore decore Caßis et aſperſo cru deſcit ſanguine Gorgon. Quod autem græcum eſt hoc nomē, oſtendit etiā Prob. in libro qui eſt de catholicis nōminū. Et ſciendum quod omnia in in deſinētia, etiā in is productā finiūtur. Arim proprium nomen & Aris, delphis et delphis, eleuſin & eleuſis, trachin et trachis. Et

m 2 notan-

notandũ quod autores Græcorũ in is magis terminatione ſunt uſi. Noſtri uero frequentius in in, quãuis Cicero pro Scauro, cum dare nollet, inquit Aris, clàm ex Sardinia eſt fugere conatus. In eadẽ: Armis uxorem pellicatus dolo concitatam. In yn quoq; terminãtia, addita is faciunt genitiuũ. Adramyn, nomen herois adramynis, Phorcyn phorcynis. Vnde Lucan. in libro 9. Squallebant late phorcynidos arua Meduſæ. Nã Phorcys per s phorcyis declinatur, non phorcynis. Euan euantis, notandũ quod t aſſumpſit in genitiuo. Ouid. in 4. Metam. Nictelius'q; Eleleusq; parens & Iacchus & Euan: Statius in 5. & à ſummis auditus montibus Euan. Verg. in 6. Illa chorum ſimulans Euantis orgia circum. Quidam tamen participium accuſatiui caſus pluralis hoc magis eſſe uolunt, ne ſit cõmunis extrema ſyllaba, Euantis Phrygias pro Bacchantis: In on quoq; genitiui Græci ſupradictam ſeruãt regulam, penultima ſecundum Græcos manente producta uel correpta, μέμνων μέμνονος, hic memnon huius memnonis, σίνων σίνωνος, hic Simon huius ſinonis, λαοκόων λαοκόωντος, hic laocoon huius laocoontis. Hæc tamen antiqui ſolebant ablata n proferre, & ſecundũ Latinorũ regulam in o terminantium, quod ubiq; Terẽtius facit, declinare, ut hic Antipho huius antiphonis, hic draco huius draconis, hic leo huius leonis. Si enim leon dicas, neceſſario ſeruas ut gtũs quoq; ſecundum græcos t habeat leontis. Vnde Cic. in lib. Verr. qui eſt de ſupplicijs, proprium nomen, Leon leontis declinauit, quid in Leonte Macharenſi non idem feciſti? Idem in frumentaria: tum iſte ueneris magna uoce imperat, ut Xeno audiret, pro ξένων Græco. idem de ſupplicijs: Dexo Tindaridanus homo no-

mo nobilis,pro Dexon.Idem pro Murena Zeno pro Zenon profert.Idem pro Fundanio:Eſſet ne id quod Meno nunciaſſet,Meno pro Menon.Stat.in 1.Achill. Conclamant Danai,ſtimulatq; Agamemno uolentes. Horat. in 3.Car. Diffidit urbiũ portas uir Macedo, et ſubruit æmulos. pro Macedon. In en deſinentia correpta latina ſunt maſculini uel neutri generis,quæ mutant e in i,& addita is,faciunt gtũm,ut hic flamen huius flaminis,hoc numen huius numinis.In en productam latina & græca generis ſunt maſculini uel fœminini, & accepta is faciunt gtũm, ut hic lien huius lienis, rien rienis, uel ren renis. Horatius in ſecundo ſermon. Quod latus aut renes morbo tentantur acuto. Splen ſplenis. Damen nomen proprium hiſtorici græci,Damenis.Similiter Seben nomen herois ſocij Vlyßis, qui habitauit Temeſe, Sebenis, Hymen hymenis,hæc Siren huius ſirenis,hæc Troëzen huius troëzenis.In ar latina & græca inueniuntur,& barbara, generis maſculini uel neutri uel omnis, quæ accepta is,faciunt gtũm,ut hic Cæſar cæſaris,hoc nectar nectaris, hic & hæc & hoc par huius paris,hic Aſpar huius aſparis,hic Boſtar huius boſtaris. Sed neutra ſi deriuata ſint producunt a in obliquuis caſibus,à lupa hoc lupanar huius lupanaris, à lacu hoc lacunar huius lacunaris,à laqueo hoc laquear huius laquearis,à calce hoc calcar huius calcaris. Horat.in 2.Epiſt. ſi munus Apolline dignũ.Vis cõplere libris,et uatibus addere calcar. Verg. in 6.Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos. Nar quoq; naris monoſyllabũ, ſingulariter ꝓducit a in gtõ, & eſt propriũ fluuij. Nam ſi naſum uelimus ſignificare, hæc naris huius naris,ſimilẽ gtõ nominatiuum proferemus,

mus, ſicut frequenter ponit Ouid. *in* 3. *metam.* & *panda loquenti naris erat.* Idem. *in* 7. *Defluxere comæ, cũ quis* & *naris* & *auris.* Lucan. *in* 2. *gtũm protulit, hic aures, alius ſpiramina naris aduncæ* Amputat. Far *etiam farris poſitione habuit penultimã longã, qđ ſolum r literã geminauit. et puto differentiæ cauſa, ne uerbũ eſſe putetur ſecundæ perſonæ, for faris fatur.* Et *ſciendum quod par et nar producuntur in nominatiuo, ut* Lucan. *in* 4, *Par animi laus eſt,* & *quos ſperaueris annos.* Et Virg. *in* 7. *Sulphurea* Nar *albus aqua. Sed* Nar *ſeruauit a productam etiam in obliquis caſibus.* Ennius *in* 6. Annal. *Sulphureas poſuit ſpiramina* Naris *ad undas.* Par *corripuit obliquos.* Virg. *in* Buc. *numero de⁹ impare gaudet.* Lucan. *in* 9. Ergo *pari uoto geſſiſti bella iuuentus.* Verg. *et paribꝰ ſe ſuſtulit alis.* Similiter Lar *laris.* Verg. *in* 5. *Pergameumq; larẽ,* & *canæ penetralia Veſtæ.* Plaut. Ego *ſum lar familiaris.* In *er correptam deſinẽtia, s* & *t antecedẽtibus, niſi ſint poſſeſſiua, quorum in is deſinãt fœminina, er in ri mutant,* & *faciunt genitiuum, ut hic auſter huius auſtri, hic oleaſter huius oleaſtri, hic apiaſter huius apiaſtri.* Excipitur *ſequeſter ſequeſtris, quod duplici ratione compellitur ſecundæ eſſe declinationis, quoniã et t et s ante r habet, nec eſt poſſeſſiuũ,* & *quod in a facit fœminiuum, id eſt ſequeſtra.* Verg. *in* 11. Et *pace ſequeſtra.* Ter*tiæ tamẽ inuenitur declinatiõis apud pleroſq;.* Cic. *in* 2. Verg. Aut *ſequeſtres, aut interpretes corrũpendi iudicij.* Sed Plautus *hoc quoq; ſecundum analogiam declinauit, ut in* Vidularia: *animum aduortite ambo, ſi uultis, uitulum hic apponite:* Ego *ſeruabo quaſi ſequeſtro detis, neutri reddibo, donicum res iudicata erit hæc.* In

eadem:

eadē: Aut fugio ſequeſtrum. In er deſinentia græca quoq; maſculina, ſupradictā ſeruant regulam, quæ in ros apud græcos finita, antecedente alia in eadē ſyllaba conſonante, mutant ros in r apud latinos, μένανδρος Menander menandri. ἀλέξανδρος Alexander alexander. μελέαγρος meleager meleagri. Excipitur cōgrus, quamuis gonger dixit Plautus in Perſa, memini, ut muræna & gonger ne calefierent. Codrus, Petrus, Hydrus, Scombrus, Ebrus, Amphimacrus, Locrus, quæ non ros in er, ſed o in u mutāt. Quāuis antiqui etiam in alijs nominibus eiuſdē terminationis eſt quando ſic protulerint ntōs, ut Teucrus & Euandrus protulit in 3. Aeneid. Teucrus rhetheas primum eſt aduectus ad oras. Idem in 8. Rex Euandrus ait non hæc ſolennia nobis. In eodem: Tum pater Euandrus dextrā complexus euntis. Idem in 10. Pallas, Euander in ipſis Omnia ſunt oculis. Illa quoque latina nomina, quæ fœminina in a faciunt, er in ri mutant in genitiuo, at par ſit ſyllabis ſuo ntō, ut ater atri, facit enim atra, niger nigri nigra, exceptis illis quæ s uel ſp uel n ante r habent, & a gerēdo uel ferēdo compoſitis, quæ accepta i faciunt genitiuū, una ſyllaba uincentē ſuū nominatiuū, ut miſer miſeri, proſper proſperi. Domitianus in ſenatu pro ſe, ut proſper dicendi ſucceſſus oſtenderet auditorum beneuolentia creſcere dicentiū facultatem. Cicero tamen proſperus protulit in ſexto de republica: Deinde eſt hominum generi proſperus & ſalutaris aſper aſperi. Nā aſpri per ſyncopam dicitur, Lucifer luciferi, corniger corniger i, tener teneri. Liber quoq; quando ingenuum ſignificat libri differentiæ cauſa declinamus: ne ſi libri dicamus, aliud ſignifica reputetur. dexter ſimiliter dextri &

dexteri, et adulter adulteri. Et notandum, *quod tot ſyllabarum eſt maſculini genitiuus, quod ſit ntūs fœminini.* Excipiuntur, *aliter & uter, & ex his cōpoſita, quæ pro nominū declinationē ſequūtur: alterius enim & utrius faciūt genitiuū: ex quo quidā errantes ea pronomina, ſicut ſuprà diximus, uoluerūt eſſe.* Ex *eis cōpoſitū alteruter quamuis in maſculino ex duobus ſit nominatiuis, tamē quia in fœminino alterutra, et in neutro alterutrū ex correpto et integro eſt, ex altera parte plerūq; declinatur, id eſt exteriore, alteruter alterutrius, ut ſit gtūs et dtūs triū generū ſimilis, quod propriū eſt omniū in ius terminantiū gtōs. Cic. pro* M. *Marcello: quod ſi in alterutro peccandū ſit. Lucan. in* 6. *placet alea fati, Alterutrū merſura caput. inueniūtur tamen & altera utra, & altera utrū protuliſſe ueteres, et ex utraq; parte ea declinaſſe.* Cic. *in* Protag. *Quæ igitur poteſt eſſe indignitas uoluntatis ad moleſtiam, niſi in magnitudine aut longitudine alterius utrius poſita? Cato de ambitu: Sed ſunt partim q̃ duarum rerū alterius utrius cauſa magiſtratū petunt.* Neuter *tamen pleriq; neutri declinauerut. Sed* Plaut. *in* Vidul. *neutri redibo dixit, datiuum, cuius gtūs neutrius ſine dubio eſt. quamuis uetuſtiſſimi ſolebant omnium genitiuum in ius terminantium, & in i datiuū, et etiā in i gtūm, et in o dtūm in genere maſculino et neutro, in fœminino uerò ſecūdū primā declinationē in æ dipthōgon proferre.* M. *Cato in Cenſura de ueſtitu, & de uehiculis:* Nam *periniurium ſiet cum mihi ob eos mores quos prius habui bonos detur, ubi datus eſt, tamen uti eos mutē atque alij modi ſim, pro alius modi. Cæcil. in* 5. *Nullius alius rei, niſi amicitiæ eorum cauſa.* C. *Licinius*

in

in 2. Peruerſum eſſe alij modi poſtulare. Cæſar in Antica tone priore: Vno enim excepto, quem aliuſmodi, atq; oĩs natura finxit ſuos quiſq; habere charos, uni ꝓ *unius. Titinnius in Barbato: Quod quidem pol, mulier dicit, nanque uni collegij ſumus. Ipſi quoq; pro ipſius Afranius in homine, ipſi me uelle ueſtimenta dicito. Toti pro totius idem in ſuſpecta: adeo ut te ſatias caperet toti familia. Soli pro ſolius Cato in 1. Orig. Nam de omni Tuſculana ciuitate ſoli Lucilij Manulei beneficiũ gratũ fuit. Idẽ nulli pro nullius: Quod tantiſper nulli rei eſt, dũ nihil agas. poteſt tamen hic dtũs accipi, nulli rei pro nulli utilitati. Terent. in And. Quandoquidẽ tam iners tam nulli conſilij. Vlli pro ullius. Plaut. in Truc. Quaſi uerò corporis reliqueris poteſtatem, coloris ulli capiendi mala. Illi pro illius. Cato in M. Cæcilium: & quis illi modi eſſe uult? Idem de moribus Claudij Neronis iſti pro iſtius. Pecunia mea Reipub. profuit quàm iſti modi uti tu es. Et ſciendũ quod in ius terminantiũ genitiuus producit penultimã, niſi poëtica autoritas eam corripiat, excepto alter alterius, quod ideo magis correptã habuit penult. quod duabus ſyllabis uincit gtũs ntũm. Quod igitur creuit ſyllabis, hoc minuit tẽpore. Terentianus tamen inuenitur huius etiã i penul. produxiſſe in trochaico metro, quod eſt ex ſeptẽ pedibus et ſyllaba, ſexcuplo uel una uincet alterius ſingulum. Sextus enim pes uult à longa incipere. Propria eiuſdẽ, id eſt in er terminationis, nomina ſi ſint appellatiuis ſimilia, eorũ ſequũtur regulã, ut Aſper propriũ et aſper appellatiuũ aſperi et aſpri per ſincopã. Liber ꝓpriũ & appellatiuũ liberi. Caper ſimiliter proprium et appellatiuum capri. Reliqua uerò omnia in er cor*

reptam, ſiue productam, tertiæ ſunt declinationis, Græca ſiue latina cuiuſcunque ſint generis, & t antecedente r in ris mutantia faciunt genitiuum, ut pater patris, mater matris, equeſter equeſtris. excipitur hic later huius lateris. Præterea Iupiter, cuius genitiuus ad aliud nomē tranſit: dicimus enim huius Iouis. & hoc iter: dicimus enim huius itineris: quamuis antiqui hoc iter iteris, & hoc itiner itineris dixerunt. Plaut. in Mercatore. Quin tu ergo itiner exequi meum me ſinis? Neuius in Lycurgo: Ignoti itineris ſumus tute ſcis. quæ ſunt nunc ἑτερόκλιτα. Inueniuntur tamen apud uetuſtiſſimos hæc ancipitis genitiui: hic accipiter huius accipitris & accipiteris: opiter opiteris & opitris: maſpiter maſpiteris & maſpitris: dieſpiter dieſpiteris & dieſpitris, ſic etiam Iupiter iupiteris & iupitris, ut Ceſellio Vindici placet, debuit declinari. nam Iouis nominatiuo quoq; caſu inuenitur. Cæcilius in epiſtola: Nam nouus quidem deus repertus eſt Iouis. Actius in ἐπιναυσιμάχῳ: Lucifera lāpade exurat Iouis arietem. Ex quo etiam pluralem numerū Plautus protulit in Caſſina, repente, ut emoriantur humani Ioues. C quoq; antecedente ſupradictam ſeruant regulam, id eſt er in ris conuertunt in genitiuo, ſi ſint communia, uel in is facientia fœminina, ut alacer alacris, acer acris. Et ſciendum quod in utraq; terminatione utriuſq; generis inueniuntur hæc nomina. Vergil. in 6. de Anchiſa dicens: alacris palmas utraſque tetendit. poteſt tamen alacris eſſe pluralis actūs. Neuius in carmine belli Punici: Fames acer augeſcit hoſtibus. Ennius in 12.

Omnes mortales uictores cordibus uiuis
Lætantes, uino curatos ſomnus repente

In campo paſsim molliſsimus perculit acris. Alia uerò omnia cuiuſcunq; ſint generis, accepta is, faciunt genitiuum, una ſyllaba abundante, ut aër aëris, carcer carceris, mulier mulieris, ſuber ſuberis, mulciber mulciberis & mulcibris, ut Ceſellius in Stromateo docet: quod ſi eſt à mulcendo & imbri compoſitum, ut pleriſque uidetur, melius ſimplicis declinationẽ ſeruat, celer celeris, agger aggeris, liger ligeris, uomer uomeris, degener degeneris, pauper pauperis, cadauer cadaueris, cicer ciceris. excipitur imber imbris, & ab eo compoſita, ſeptember ſeptembris, october octobris. quod ſimilis eſt numerus ſyllabarum tam in nominatiuo, quàm in genitiuo. uetuſtiſsimi tamen genitiuo quoq; ſimilem nominatiuum eorum proferebant. Cato de ſacrificio cõmiſſo, menſe octobri fecimus, nouembris reliquus erat. Et omnia quæ faciunt fœminina in is, ſic ſolebant etiam in maſculino proferre, ut hic equeſter & equeſtris, alacer & alacris, celeber & celebris, hic campeſter huius campeſtris. Cato in primo originum: Agrũ quẽ Volſci habuerũt, campeſtris plerus aboriginum fuit. Vergil. in 6. de Anchiſa: Isq; ubi tendentem aduerſum per gramina uidit Aeneam, alacris palmas utraſq; tentendit. Hæc etiã contra rationẽ ſupra dictarum regularũ declinantur, puer pueri, cuius fœmininũ puera dicebant antiqui, unde & puerpera dicitur, quæ puerũ uel puerã parit, id eſt puellam, quod eſt diminutiuum puer æ, ut capra capella, tenera tenella, umbra umbella, ſic puera puella. Ouid. etiã hoc approbat, q in 5 Metam. de puella Proſerpina narrãs, dicit: Tãtaq; ſimplicitas puerilibus affuit annis: quod deriuatiuũ non pertineret ad fœminas, niſi etiam puera eſſet dictum. Quod

tamen

tamen comprobat etiam Suetonius diuerſos ponẽs uſus. in libro qui eſt de inſtitutione officiorũ. Liu. in Odyſſea. Mea puera mea puera quid uerbi ex tuo ore profugit? Idem alibi: puerarum manibus confectum pulcherrime. non eſt tamen ignorandum, quod etiam hic puerus, hic & hæc puer uetuſtiſsimi protuliſſe inueniuntur, & puellus & puella. Lucil. in 11. Inde uenit Romam tener ipſe etiam atq; puellus. Cæcilius in umbris, age age puere duce me ad patrios fines, decoratum opipare. Afran. in incendio: ô puere puere ſine me proſpicere mihi. Plaut. in Leonibus geminis: dolet hic puellus ſeſe uenum ducier. Lucil. in 4. Cumq́; hic tam formoſus homo ac te dignus puellus. Liu. in Odyſſea: Sancta puer Saturni filia regina. Neu. in 2. belli Punici: Prima incedit Cereris proſerpina puer. Varro in ſatyra, quæ inſcribitur ἄλλος ὖτος ἡρακλῆς, Grauidaq́; mater peperit Ioui puellum. Liber quoq; excipitur libri, fiber fibri. quæ etiam rationabiliter uidentur eſſe ſecundæ declinationis. habent enim fœminina in a deſinentia quantum ad uocem, libra & fibra, quamuis non ſint eiuſdem ſignificationis, ſicut apud græcos quoq; multa inueniuntur fœminina, à maſculinis deriuata non eiuſdem ſignificationis, ut λάκων λάκαινα, non ſimilem habent ſignificationem, ſicut δράκων δράκαινα, λέων λέαινα, regulam tamen eandem ſeruant. Item excipiũtur culter cultri, cancer cancri, quod neutrũ etiã inuenitur, ſed quando morbum ſignificat. Claud. in 4. Hiſtor. Vt uideret ne reſpueret, uerminaret literis addiuallis, quod uerminatiõe ad cancer peruenerit, eius gẽus canceris eſſe debet, ut circer ciceris. præterea notandũ ſocer ſoceri, cuius fœmininũ cum ſecundũ analogiam hæc ſocera

ſocera

cera eſſe deberet, hæc ſocrus in uſu eſt. Iuuen. in 2. Deſperanda tibi ſalua concordia ſocru. Vetuſtiſſimi tamē communiter hic et hæc ſocrus proferebant. Actius in Atree: Simul & piſæa præmia arrepta à ſocru poſſedit ſuo. gener generi differentiæ cauſa: ne ſi generis dicamus, aliud ſignificare putetur. aper apri, cuius fœmininum ueteres protulerunt apra, ut Plin. Secund. in 1. artiū: Coluber etiā colubra facit, hæc acer arbor acri, dicit Seru. in commento Vergilij, cum nullum in er fœmininum ſecundæ inueniatur declinationis, Ouidius ntūm protulit: Et platanus genialis, acerq́; coloribus impar. Solinus uerò rectius protulit aceris in admirabilibus de arbore thuris: palàm fieret intorto eam eſſe uimine ramis ad aceris qualitatem. Quæritur Iber iberi, an iberus iberi melius dicatur. Lucan⁹ enim utrūq; protulit in 5. Si tibi durus Iber, aut ſi tibi terga dediſſet. Idem in 4. Qui præſtat terris aufert tibi nomen Iberus. ergo uel differentiæ cauſa fluuij & gentis apocopa uſus eſt. quomodo Arar pro Araris dixit, uel more ſuo abutens diuerſis terminationibus quomodo Achillem & Achillea. Nam proprie iberes ſunt gens ab Iberis profecta, qui ultra Armeniam habitant, quorum ſingularis nominatiuus, hic Iber huius iberis facit, & apud Græcos ἴβηρ ἴβηρος. Nam alterū ἴβηρος ἰβήρου dicunt. In r deſinentia maſculina, accepta i faciunt genitiuū, ut hic uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri unum inuenitur, ut quibuſdam uidetur, fœmininum tertiæ declinationis, Gaddir gaddiris nomē eſt ciuitatis. Sed Salluſtius neutrum eſſe oſtendit in 2. Hiſtor. accuſatiuū nominatiuo ſimilem ponens, ut alij tradiderūt. Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatē, quā nunc Tyrij mutato nomine Gaddir habent

habent. Nam ſi eſſet fœmininum, Gaddirem dixiſſet accuſatiuum, non Gaddir. & unum neutrum Ir, quod eſt indeclinabile. quãuis quidam (ut Cariſius) Ir iris declinauerint. abdir quoque & abaddir βαίτυλος *declinatum non legi. In or deſinentia ſi ſint maſculini generis aut fœminini uel communis, accipiunt is, & producta o, faciunt genitiuum, ut orator oratoris, ſalinator ſalinatoris, hæc uxor uxoris, ſoror ſororis, hic & hæc autor autoris, pallor palloris, pudor pudoris, ſtridor ſtridoris, calor caloris, humor humoris, macor macoris, pro macies, marcor marcoris ipſa res, feruor feruoris, rubor ruboris, mador madoris. Salluſt. in 4. Hiſtor: Monumenta madore infirmantur algor algoris, quod etiam hic algus huius algus dicitur. Plaut. in Vidularia: Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, algum, famem. Idem in rudente: Tu uel ſuda uel peri algu, uel etiam ægrota, uel uale. Excipiuntur corripientia o etiam in genitiuo, ut hic & hæc & hoc memor memoris, immemor immemoris, quod à uerbo memoro natum, penultimam eius ſeruauit ſyllabam. uetuſtiſsimi tamen ſimilem genitiuo protulerunt eius nominis nominatiuum. Cæcilius in Epiclero:*

Ita'ne Antipho inuentus profluuia fide?
Itan' eſt immemoris, itan' eſt madida memoria?

Et hoc ſolum in or deſinens, habuit comparatiuũ memorior. Indecor indecoris. Vergil. in 11. Non tamen indecorem tua te regina reliquit. Idem in 12. Nec genus indecores ſine me hæc haud mollia fatu. Inuenitur tamen etiam ſimplex, decor decoris, penultima correpta apud uetuſtiſsimos, quando pro decorus decora decorũ, accipitur: Neuius in carmine belli Punici: Magnamq́; domum decoremq́;

coremq; ditē uexerant. aliter enim iambus ſtare non poteſt. Salluſt. in 3. equis & armis decoribus cultus. Idem in eodē: Dedecores multiq; per terga ab hoſtibus cædebantur. Quæ ab eo deriuata ſunt uel cōpoſita, quod eſt decus decoris, illius declinationem ſeruant, ſicut à corpore quoq; cōpoſita eiuſdē declinationē ſeruant, bicorpor bicorporis, tricorpor tricorporis, ut Actius in Eriphyla: Pallas bicorpor anguium ſpiras trahit. Vergil. in ſexto, Gorgones harpyiæq; & forma tricorporis umbræ. Hæc arbor quoque huius arboris, quod à robore deriuatum illius declinationem ſeruans corripuit penultimam genitiui, & à puero compoſita, publipor, publiporis, marcipor marciporis. ſic Prob. Ita enim antiqui pro Publij puer, & Marci puer dicebant, quæ o non producunt in obliquis caſibus. Salluſt. in tertio Hiſtor. hoc protulit, unus conſtitit in agro Lucano gnarus loci nomine Publipor. Neutra quoque & græca omnia correpta o & addita is, faciunt genitiuum, ut hoc marmor marmoris, æquor æquoris, hic Hector hectoris, hic Actor actoris, quando eſt nomen proprium græcum. Vergil. in 12. Actoris Aurunci ſpolium, quaſſatq; tremētem. ab eo autem quod eſt hoc ador genitiuus in uſu frequenti non eſt, cuius deriuatiuum o productum habet contra rationem aliorum quæ ex neutris eiuſdem terminationis deriuantur. Vergil. in ſeptimo: & adorea liba per herbam Subijciūt epulis. Et puto ideo produci, quia à uerbo deriuatur producente o penultimam, id eſt odoro. Ergo ador quoq; cum ab eodem ſit uerbo deriuatum, neceſſario ſi declinaretur, produceret in genitiuo o, quod rurſus regula neutrorum prohibet, in or terminantium.

DUA-

Duabus igitur ſibi aduerſis regulis repugnãtibus manſit indeclinabile.quãuis inueniatur huius quoq; apud quoſdam ueterũ gtũs, modo producens, modo corripiens pe nultimã ſecundum ſupradictas diuerſas rationes,ut Ga n nius in 1. Hic adoris dat primitias ſibi ſanguine libat.Idẽ in 2. Illam ſponte ſatos adoris ſtrauiſſe maniplos. Idem in 3 Emicat in nubes nidoribus ardor ardoris. Excipitur etiã hoc cor cordis, quod aſſumit d in gtõ.Vt breuiter igitur ſupradictã colligamus regulã, in or deſinentia neutra latina & græca,& quæcunq; deriuãtur uel com ponũtur à primitiuis penult.corripientibus, ea genitiui penultimã corripiũt, cætera producũt, exceptis cor & ador. In ur deſinẽtia cuiuſcũq; ſint generis,accepta is fa ciũt gtũm, ut hic uultur huius uulturis, turtur turturis, hoc ſulphur hu9 ſulphuris,hic et hæc fur,hu9 furis.Ex cipitur hic ſatur huius ſaturi. unde Lucanus:ſaturum tamen obſidet hoſtem:quod ideo eſt ſecũdæ declinationis, quia facit fœmininum in a deſinens,id eſt hæc ſatura.Terent.in Hecyra: Sed cum tu ſatura atque ebria eris, puer ut ſatur ſit facito:quod à Probo prætermiſſum,doctiſſimè præceptor noſter attendit Theotiſtus, omnis eloquentiæ decus: cui quicquid in me ſit doctrinæ poſt deũ imputo.Excipiuntur etiam in neutris hæc, quæ pro u o correptum habent per obliquos caſus,ut hoc robur huius roboris,ebur eboris,femur femoris. Horat. Femur ô Cherinte tuum. Vergilius in 10.ocyus enſem, Aeneas uiſo Tyrrheni ſanguine lætus,Eripit à femore.dicitur tamen & hoc femen feminis, cuius nominatiuus in uſu raro eſt.iecur iecoris uel iecinoris, qui genitiuus uidetur à nominatiuo iocin9 uenire,q in uſu nõ eſt.Perſius:et quæ

ſemel

ſemel intus Innata eſt rupto iecore, exierit caprificus. In as deſinentia latina maſculini generis ſunt, uel fœminini, uel communis, ablata s & addita tis faciunt genitiuum, ut hic Mecœnas huius Mecœnatis, hæc ciuitas ciuitatis, hic & hæc Arpinâs huius Arpinatis. Excipiuntur monoſyllaba, hic as aßis, hoc uas uaſis, quod in ſingulari numero tertiæ, in plurali ſecundæ declinationis eſt, ut hic uas uadis, hic mas maris, & hoc fas, nefas, & hic & hæc & hoc nugas, indeclinabilia. Græca uerò eiuſdem terminationis nomina in ου uel in α deſinentia in genitiuo græco, primæ ſunt declinationis, ut ὁ λύσιας τοῦ λυσίου, hic Lyſias Lyſiæ, ὁ ἄντας τοῦ ἄντα, hic Antas huius Antæ: huiuſcemodi nominatiuum nominum frequenter ſine s terminali ſolent Romani proferre, ut hic Geta, Byrrhia, Marſya. In os autem terminantia genitiuum græcum, o in i mutata faciunt latinum genitiuum, ut κάλχας κάλχαντος, hic Calchas Calchantis. quamuis hic Calchas huius Calchæ antiquißimi declinabant. Plautus in Menæchmis: Nouiſtin illum, noui cum Calcha ſimul. ὁ πάλλας τοῦ πάλλαντος, hic Pallas Pallantis. ἡ παλλὰς τῆς παλλάδος, hæc Pallas huius Palladis. Et ſciendum quod in as deſinentia maſculina ſi nt habeant in genitiuo, uocatiuum in an uolunt terminare more Græco, & ſimilem hunc nominatiuo ſeruare, ut ô Calchan, uel ô Calchas, & ô Pallan, uel ô Pallas. Vergilius tamen autoritate poetica ô Palla protulit in 11. ſalue æternum mihi maxime Palla. In eodem:

Quin ego non alio digner te funere Palla.

in hoc quoq; Græcorum poetas ſecutus. Hom. in μ. ἰλιάδος. πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις.

πολυδάμα, dixit, ἀντὶ τοῦ πολυδάμαν. Menander quoque in Dardanio Δρία καὶ Δρία dixit pro Δρίαν. In es correptam latina, maſculini uel communis generis cum ſint, mutãt e in i, & ablata s, & addita tis faciunt gtũm, ut hic miles huius militis, trames tramitis, termes termitis, merges mergitis, hic & hæc ſoſpes ſoſpitis, pedes peditis, eques equitis, hic & hæc ſuperſtes huius ſuperſtitis, gurges gurgitis, hic & hæc diues diuitis. Excipiuntur hæc quæ habent penultimam æ diphthongon, uel quæ à uerbis deriuantur in penultima ſyllaba ẽ habentibus breuẽ, quæ e ſeruant in genitiuo, ut hic & hæc & hoc præpes huius præpetis: tero teris, hic & hæc & hoc teres teretis: hebeo hebes, hic & hæc & hoc hebes hebetis: indigeo indiges, indiges indigetis: impeto impetis, impes impetis. Ouid. in 3. Metam. impete nunc uaſto: pro impetu. Similiter Stat. in 7. Theb. Tranſiliunt cãpos, aurigamq; impete uaſto Amphiaraẽ tuũ. interpretor interpres interpretis. Sic declinantur etiam i ante e habentia, ut hic paries parietis, hic aries huius arietis, hic & hæc & hoc inquies inquietis: quod quamuis in nominatiuo ẽ correptam habeat, ut Probo uidetur, in genitiuo tamen eandẽ producit ſecundum genitiuum quies quietis principalis. Sic etiã ſeruant fœminina ẽ correptã, ut hæc ſeges ſegetis, teges tegetis. Illud quoq; notandũ quod à pede uel à ſedendo compoſita per dis non per tis efferũt gtũm. & à pede quidem compoſita ſeruant e: A ſedendo uerò mutãt e in i, ut hic & hæc & hoc quadrupes quadrupedis, bipes bipedis, compes compedis. Iuuen. in 4. Squallidus in magna faſtidit cõpede foſſor. Hic & hæc obſes obſidis, deſes deſidis. Excipitur hæc apes huius apis, quia hoc ſolum

lum à pede compoſitũ, ut quibuſdam uidetur, e longam ſeruauit, neq; ulla creuit ſyllaba in genitiuo: quãuis & alia cõpoſita ab eo quod eſt pes autores producant. Vergil. in 4. Aeneid. Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit. Idem in 10. Tollit ſe arrectum quadrupes, & calcibus auras Verberat. Horat. in 1. ſerm. Omnia magna loquens modo ſit mihi menſa tripes, & Concha ſalis puri. Prob. tamen inter correpta hoc ponit. Ouidius tamen nominatiuũ hæc apis protulit in 7. Metam. Nõ apis inde tulit collectos ſedula flores. Quod etiã diminutiuum oſtendit apicula, quomodo docet fidicula primitiui ſui ntũm fidis non fides eſſe, quod Seruio placet de cithara. In s productã latina i antecedente ablata s, & addita i faciũt gtũm, ut hic meridies hui⁹ meridiei, hic uel hæc dies huius diei, hæc acies aciei. excipitur hæc quies quietis. uetuſtiſſimi tamẽ hoc quoq; ſecundum ſupradictã proferebant declinationem. Afranius in Emancipato: Sollicito corde corpus non potitur nũc quie. Neui. in Proteſ. Laodamia cõplexa ſomno corpora operiũtur, ac ſuaui quie dicãtur. Iure igitur cõpoſitũ quoq; ex eo reqes, quod in eodem genere manſit, tam quintæ quàm tertiæ declinationis inuenitur. Verg. in 4. Aeneid. Tempus inane peto, requiẽ ſpaciumq; furori. Cicero in dialogo de ſenectute, ut meæ ſenectutis requietem oblectamentumq; noſcatis. Nam inquies, cuius extremã corripi dicit Probus, inquietis declinatur, quod triũ factum eſt generũ, ut ſuprà oſtendimus: cuius etiã ſimplex in uſu inuenitur trium generum. Neuius in carmine belli punici 2. lib. Iamq; eius mentem fortuna fecerat quietem. Licinius Macer in 1. Annal. Non minimo opere milites quietes uolebãt eſſe.

reptam,ſiue productam,tertiæ ſunt declinationis,Græca ſiue latina cuiuſcunque ſint generis,& t antecedente r in ris mutantia faciunt genitiuum, ut pater patris,mater matris, equeſter equeſtris. excipitur hic later huius lateris.Præterea Iupiter, cuius genitiuus ad aliud nomẽ tranſit : dicimus enim huius Iouis. & hoc iter : dicimus enim huius itineris : quamuis antiqui hoc iter iteris, & hoc itiner itineris dixerunt. Plaut. in Mercatore. Quin tu ergo itiner exequi meum me ſinis? Neuius in Lycurgo:Ignoti itineris ſumus tute ſcis. quæ ſunt nunc ἑτερόκλιτα. Inueniuntur tamen apud uetuſtiſſimos hæc ancipitis genitiui: hic accipiter huius accipitris & accipiteris:opiter opiteris & opitris : maſpiter maſpiteris & maſpitris:dieſpiter dieſpiteris & dieſpitris,ſic etiam Iupiter iupiteris & iupitris,ut Ceſellio Vindici placet,debuit declinari. nam Iouis nominatiuo quoq; caſu inuenitur.Cæcilius in epiſtola:Nam nouus quidem deus repertus eſt Iouis. Actius in ἐπιναυσιμάχῳ: Lucifera lãpade exurat Iouis arietem.Ex quo etiam pluralem numerũ Plautus protulit in Caſſina, repente, ut emoriantur humani Ioues. C quoq; antecedente ſupradictam ſeruant regulam,id eſt er in ris conuertunt in genitiuo,ſi ſint communia,uel in is facientia fœminina, ut alacer alacris, acer acris. Et ſciendum quod in utraq; terminatione utriuſq; generis inueniuntur hæc nomina.Vergil.in 6. de Anchiſa dicens:alacris palmas utraſque tetendit.poteſt tamen alacris eſſe pluralis actũs.Neuius in carmine belli Punici:Fames acer augeſcit hoſtibus.Ennius in 12.

Omnes mortales uictores cordibus uiuis
Lætantes,uino curatos ſomnus repente

In campo paſſim molliſſimus perculit acris. Alia uerò omnia cuiuſcunq; ſint generis, accepta is, faciunt genitiuum, una ſyllaba abundante, ut aër aëris, carcer carceris, mulier mulieris, ſuber ſuberis, mulciber mulciberis & mulcibris, ut Ceſellius in Stromateo docet: quod ſi eſt à mulcendo & imbri compoſitum, ut pleriſque uidetur, melius ſimplicis declinationẽ ſeruat, celer celeris, agger aggeris, liger ligeris, uomer uomeris, degener degeneris, pauper pauperis, cadauer cadaueris, cicer ciceris. excipitur imber imbris, & ab eo compoſita, ſeptember ſeptembris, october octobris. quod ſimilis eſt numerus ſyllabarum tam in nominatiuo, quàm in genitiuo. uetuſtiſſimi tamen genitiuo quoq; ſimilem nominatiuum eorum proferebant. Cato de ſacrificio cõmiſſo, menſe octobri fecimus, nouembris reliquus erat. Et omnia quæ faciunt fœminina in is, ſic ſolebant etiam in maſculino proferre, ut hic equeſter & equeſtris, alacer & alacris, celeber & celebris, hic campeſter huius campeſtris. Cato in primo originum: Agrũ quẽ Volſci habuerũt, campeſtris plerus aboriginum fuit. Vergil. in 6. de Anchiſa: Iſq; ubi tendentem aduerſum per gramina uidit Aeneam, alacris palmas utraſq; tentendit. Hæc etiã contra rationẽ ſupra dictarum regularũ declinantur, puer pueri, cuius fœmininũ puera dicebant antiqui, unde & puerpera dicitur, quæ puerũ uel puerã parit, id eſt puellam, quod eſt diminutiuum puer æ, ut capra capella, tenera tenella, umbra umbella, ſic puera puella. Ouid. etiã hoc approbat, q in 6 Metam. de puella Proſerpina narrãs, dicit: Tãtaq; ſimplicitas puerilibus affuit annis: quod deriuatiuũ non pertineret ad fœminas, niſi etiam puera eſſet dictum. Quod tamen

tamen comprobat etiam Suetonius diuerſos ponẽs uſus. in libro qui eſt de inſtitutione officiorũ. Liu. in Odyſſea. Mea puera mea puera quid uerbi ex tuo ore profugit? Idem alibi: puerarum manibus confectum pulcherrime. non eſt tamen ignorandum, quod etiam hic puerus, hic & hæc puer uetuſtiſsimi protuliſſe inueniuntur, & puellus & puella. Lucil. in 11. Inde uenit Romam tener ipſe etiam atq; puellus. Cæcilius in umbris, age age puere duce me ad patrios fines, decoratum opipare. Afran. in incendio: ô puere puere ſine me proſpicere mihi. Plaut. in Leonibus geminis: dolet hic puellus ſeſe uenum ducier. Lucil. in 4. Cumq; hic tam formoſus homo ac te dignus puellus. Liu. in Odyſſea: Sancta puer Saturni filia regina. Neu. in 2. belli Punici: Prima incedit Cereris proſerpina puer. Varro in ſatyra, quæ inſcribitur ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς, Grauidaq; mater peperit Ioui puellum. Liber quoq; excipitur libri, fiber fibri. quæ etiam rationabiliter uidentur eſſe ſecundæ declinationis. habent enim fœminina in a deſinentia quantum ad uocem, libra & fibra, quamuis non ſint eiuſdem ſignificationis, ſicut apud græcos quoq; multa inueniuntur fœminina, à maſculinis deriuata non eiuſdem ſignificationis, ut λάκων λάκαινα, non ſimilem habent ſignificationem, ſicut δράκων δράκαινα, λέων λέαινα, regulam tamen eandem ſeruant. Item excipiũtur culter cultri, cancer cancri, quod neutrũ etiã inuenitur, ſed quando morbum ſignificat. Claud. in 4. Hiſtor. Vt uideret ne reſpueret, uerminaret literis addiualis, quod uerminatiõe ad cancer peruenerit, eiꝰ gtũs canceris eſſe debet, ut circer ciceris. prꝛterea notandũ ſocer ſoceri, cuius fœmininũ cum ſecundũ analogiam hæc ſocera

cera

cera eſſe deberet, hæc ſocrus in uſu eſt. Iuuen. in 2. Deſperanda tibi ſalua concordia ſocru. Vetuſtiſſimi tamē communiter hic et hæc ſocrus proferebant. Actius in Atrec: Simul & piſæa præmia arrepta à ſocru poſſedit ſuo. gener generi differentiæ cauſa: ne ſi generis dicamus, aliud ſignificare putetur. aper apri, cuius fœmininum ueteres protulerunt apra, ut Plin. Secund. in 1. artiū: Coluber etiā colubra facit, hæc acer arbor acri, dicit Seru. in commento Vergilij, cum nullum in er fœmininum ſecundæ inueniatur declinationis, Ouidius ntūm protulit: Et platanus genialis, acerq; coloribus impar. Solinus uerò rectius protulit aceris in admirabilibus de arbore thuris: palàm fieret intorto eam eſſe uimine ramis ad aceris qualitatem. Quæritur Iber iberi, an iberus iberi melius dicatur. Lucan⁹ enim utrūq; protulit in 5. Si tibi durus Iber, aut ſi tibi terga dediſſet. Idem in 4. Qui præſtat terris aufert tibi nomen Iberus. ergo uel differentiæ cauſa fluuij & gentis apocopa uſus eſt. quomodo Arar pro Araris dixit, uel more ſuo abutens diuerſis terminationibus quomodo Achillem & Achillea. Nam proprie iberes ſunt gens ab Iberis profecta, qui ultra Armeniam habitant, quorum ſingularis nominatiuus, hic Iber huius iberis facit, & apud Græcos ἴβηρ ἴβηρος. Nam alterū ἴβηρος ἰβήρου dicunt. In r deſinentia maſculina, accepta i faciunt genitiuū, ut hic uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri unum inuenitur, ut quibuſdam uidetur, fœmininum tertiæ declinationis, Gaddir gaddiris nomē eſt ciuitatis. Sed Salluſtius neutrum eſſe oſtendit in 2. Hiſtor. accuſatiuū nominatiuo ſimilem ponens, ut alij tradiderūt. Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatē, quā nunc Tyrij mutato nomine Gaddir habent

habent. Nam ſi eſſet fœmininum, Gaddirem dixiſſet acc͂uſatiuum, non Gaddir. & unum neutrum ir, quod eſt indeclinabile. quãuis quidam (ut Cariſius) Ir iris declinauerint. abdir quoque & abaddir ὁ βαίτυλος declinatum non legi. In or deſinentia ſi ſint maſculini generis aut fœminini uel communis, accipiunt is, & producta o, faciunt genitiuum, ut orator oratoris, ſalinator ſalinatoris, hæc uxor uxoris, ſoror ſororis, hic & hæc autor autoris, pallor palloris, pudor pudoris, ſtridor ſtridoris, calor caloris, humor humoris, macor macoris, pro macies, marcor marcoris ipſa res, feruor feruoris, rubor ruboris, mador madoris. Salluſt. in 4. Hiſtor: Monumenta madore infirmantur algor algoris, quod etiam hic algus huius algus dicitur. Plaut. in Vidularia: Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, algum, famem. Idem in rudente: Tu uel ſuda uel peri algu, uel etiam ægrota, uel uale. Excipiuntur corripientia o etiam in genitiuo, ut hic & hæc & hoc memor memoris, immemor immemoris, quod à uerbo memoro natum, penultimam eius ſeruauit ſyllabam. uetuſtiſsimi tamen ſimilem genitiuo protulerunt eius nominis nominatiuum. Cæcilius in Epiclero:

Ita'ne Antipho inuentus profluuia fide?
Itan' eſt immemoris, itan' eſt madida memoria?

Et hoc ſolum in or deſinens, habuit comparatiuũ memorior. Indecor indecoris. Vergil. in 11. Non tamen indecorem tua te regina reliquit. Idem in 12. Nec genus indecores ſine me hæc haud mollia fatu. Inuenitur tamen etiam ſimplex, decor decoris, penultima correpta apud uetuſtiſsimos, quando pro decorus decora decorũ, accipitur: Neuius in carmine belli Punici: Magnamq; domum decoremq;

coremq́; ditẽ uexerant. aliter enim iambus ſtare non poteſt. Salluſt. in 3. equis & armis decoribus cultus. Idem in eodẽ: Dedecores multiq́; per terga ab hoſtibus cædebantur. Quæ ab eo deriuata ſunt uel cõpoſita, quod eſt de- cus decoris, illius declinationem ſeruant, ſicut à corpore quoq́; cõpoſita eiuſdẽ declinationẽ ſeruant, bicorpor bicorporis, tricorpor tricorporis, ut Actius in Eriphyla: *Pallas bicorpor anguium ſpiras trahit.* Vergil. in ſexto, *Gorgones harpyiæq́; & forma tricorporis umbræ.*

Hæc arbor quoque huius arboris, quod à robore deriuatum illius declinationem ſeruans corripuit penultimam genitiui, & à puero compoſita, publipor, publiporis, marcipor marciporis. ſic Prob. Ita enim antiqui pro Publij puer, & Marci puer dicebant, quæ o non producunt in obliquis caſibus. Salluſt. in tertio Hiſtor. hoc protulit, *unus conſtitit in agro Lucano gnarus loci nomine Publipor.* Neutra quoque & græca omnia correpta o & addita is, faciunt genitiuum, ut hoc marmor marmoris, æquor æquoris, hic Hector hectoris, hic Actor actoris, quando eſt nomen proprium græcum. Vergil. in 12. *Actoris Aurunci ſpolium, quaſſatq́; tremẽtem.* ab eo autem quod eſt hoc ador genitiuus iu uſu frequenti non eſt, cuius deriuatiuum o productum habet contra rationem aliorum quæ ex neutris eiuſdem terminationis deriuantur. Vergil. in ſeptimo: *& adorea liba per herbam Subijciũt epulis.* Et puto ideo produci, quia à uerbo deriuatur producente o penultimam, id eſt odoro. Ergo ador quoq́; cum ab eodem ſit uerbo deriuatum, neceſſario ſi declinaretur, produceret in genitiuo o, quod rurſus regula neutrorum prohibet, in or terminantium.

Duabus igitur ſibi aduerſis regulis repugnãtibus manſit indeclinabile. quãuis inueniatur huius quoq; apud quoſdam ueterũ gtũs, modo producens, modo corripiens penultimã ſecundum ſupradictas diuerſas rationes, ut Gannius in 1. Hic adoris dat primitias ſibi ſanguine libat. *Idẽ in 2.* Illam ſponte ſatos adoris ſtrauiſſe maniplos. *Idem in 3* Emicat in nubes nidoribus ardor ardoris. *Excipitur etiã hoc cor cordis, quod aſſumit d in gtõ.* Vt breuiter igitur ſupradictã colligamus regulã, *in or deſinentia neutra latina & græca, & quæcunq; deriuãtur uel componũtur à primitiuis penult. corripientibus, ea genitiui penultimã corripiũt, cætera producũt, exceptis cor & ador.* In ur deſinẽtia cuiuſcũq; ſint generis, accepta is faciũt gtũm, *ut hic uultur huius uulturis, turtur turturis, hoc ſulphur hui⁹ ſulphuris, hic et hæc fur, hui⁹ furis.* Excipitur hic ſatur huius ſaturi. unde Lucanus: *ſaturum tamen obſidet hoſtem: quod ideo eſt ſecũdæ declinationis, quia facit fœmininum in a deſinens, id eſt hæc ſatura.* Terent. in Hecyra: *Sed cum tu ſatura atque ebria eris, puer ut ſatur ſit facito: quod à Probo prætermiſſum, doctiſſimè præceptor noſter attendit Theotiſtus, omnis eloquentiæ decus: cui quicquid in me ſit doctrinæ poſt deũ imputo.* Excipiuntur etiam in neutris hæc, quæ pro u o correptum habent per obliquos caſus, *ut hoc robur huius roboris, ebur eboris, femur femoris.* Horat. *Femur ô Cherinte tuum.* Vergilius in 10. *ocyus enſem, Aeneas uiſo Tyrrheni ſanguine lætus, Eripit à femore. dicitur tamen & hoc femen feminis, cuius nominatiuus in uſu raro eſt. iecur iecoris uel iecinoris, qui genitiuus uidetur à nominatiuo iocin⁹ uenire, q in uſu nõ eſt.* Perſius: *et quæ*

ſemel

ſemel intus Innata eſt rupto iecore, exierit caprificus. In as deſinentia latina maſculini generis ſunt, uel fœminini, uel communis, ablata s & addita tis faciunt genitiuum, ut hic Mecœnas huius Mecœnatis, hæc ciuitas ciuitatis, hic & hæc Arpinâs huius Arpinatis. Excipiuntur monoſyllaba, hic as aſſis, hoc uas uaſis, quod in ſingulari numero tertiæ, in plurali ſecundæ declinationis eſt, ut hic uas uadis, hic mas maris, & hoc fas, nefas, & hic & hæc & hoc nugas, indeclinabilia. Græca uerò eiuſdem terminationis nomina in ου uel in α deſinentia in genitiuo græco, primæ ſunt declinationis, ut ὁ λύσιας τοῦ λυσίου, hic Lyſias Lyſiæ, ὁ ἄντας τοῦ ἄντα, hic Antas huius Antæ: huiuſcemodi nominatiuum nominum frequenter ſine s terminali ſolent Romani proferre, ut hic Geta, Byrrhia, Marſya. In os autem terminantia genitiuum græcum, o in i mutata faciunt latinum genitiuum, ut κάλχας κάλχαντος, hic Calchas Calchantis. quamuis hic Calchas huius Calchæ antiquiſſimi declinabant. Plautus in Menæchmis: Nouiſtin illum, noui cum Calcha ſimul. ὁ πάλλας τοῦ πάλλαντος, hic Pallas Pallantis. ἡ παλλὰς τῆς παλλάδος, hæc Pallas huius Palladis. Et ſciendum quod in as deſinentia maſculina ſi nt habeant in genitiuo, uocatiuum in an uolunt terminare more Græco, & ſimilem hunc nominatiuo ſeruare, ut ô Calchan, uel ô Calchas, & ô Pallan, uel ô Pallas. Vergilius tamen autoritate poetica ô Palla protulit in 11. ſalue æternum mihi maxime Palla. In eodem:

Quin ego non alio digner te funere Palla.

in hoc quoq; Græcorum poetas ſecutus. Hom. in μ. ἰλιάδος. πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις.

πολυδάμα, dixit, ἀντὶ τοῦ πολυδάμαν. Menander quoque in Dardanio Δρία καὶ Δρία dixit pro Δρίαν. In es correptam latina, maſculini uel communis generis cum ſint, mutãt e in i, & ablata s, & addita tis faciunt gtũm, ut hic mi-les huius militis, trames tramitis, termes termitis, mer-ges mergitis, hic & hæc ſoſpes ſoſpitis, pedes peditis, e-ques equitis, hic & hæc ſuperſtes huius ſuperſtitis, gur-ges gurgitis, hic & hæc diues diuitis. Excipiuntur hæc quæ habent penultimam æ diphthongon, uel quæ à uer-bis deriuantur in penultima ſyllaba ẽ habentibus breuẽ, quæ e ſeruant in genitiuo, ut hic & hæc & hoc præpes huius præpetis: tero teris, hic & hæc & hoc teres tere-tis: hebeo hebes, hic & hæc & hoc hebes hebetis: indi-geo indiges, indiges indigetis: impeto impetis, impes im-petis. Ouid. in 3. Metam. impete nunc uaſto: pro impetu. Similiter Stat. in 7. Theb. Tranſiliunt cãpos, aurigamq́; impete uaſto Amphiaraẽ tuũ. interpretor interpres in-terpretis. Sic declinantur etiam i ante e habentia, ut hic paries parietis, hic aries huius arietis, hic & hæc & hoc inquies inquietis: quod quamuis in nominatiuo ẽ corre-ptam habeat, ut Probo uidetur, in genitiuo tamen eandẽ producit ſecundum genitiuum quies quietis principalis. Sic etiã ſeruant fœminina ẽ correptã, ut hæc ſeges. ſege-tis, teges tegetis. Illud quoq; notandũ quod à pede uel à ſedendo compoſita per dis non per tis efferũt gtũm. & à pede quidem compoſita ſeruant e: A ſedendo uerò mutãt e in i, ut hic & hæc & hoc quadrupes quadrupedis, bi-pes bipedis, compes compedis. Iuuen. in 4. Squallidus in magna faſtidit cõpede foſſor. Hic & hæc obſes obſidis, deſes deſidis. Excipitur hæc apes huius apis, quia hoc ſo-

lum

lum à pede compoſitũ, ut quibuſdam uidetur, & longam ſeruauit, neq; ulla creuit ſyllaba in genitiuo: quãuis & alia cõpoſita ab eo quod eſt pes autores producant. Vergil. in 4. Aeneid. Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit. Idem in 10. Tollit ſe arrectum quadrupes, & calcibus auras Verberat. Horat. in 1. ſerm. Omnia magna loquens modo ſit mihi menſa tripes, & Concha ſalis puri. Prob. tamen inter correpta hoc ponit. Ouidius tamen nominatiuũ hæc apis protulit in 7. Metam. Nõ apis inde tulit collectos ſedula flores. Quod etiã diminutiuum oſtendit apicula, quomodo docet fidicula primitiui ſui ntũm fidis non fides eſſe, quod Seruio placet de cithara. In s productã latina i antecedente ablata s, & addita i faciũt gtũm, ut hic meridies hu9 meridiei, hic uel hæc dies huius diei, hæc acies aciei. excipitur hæc quies quietis. uetuſtiſsimi tamẽ hoc quoq; ſecundum ſupradictã proferebant declinationem. Afranius in Emancipato: Sollicito corde corpus non potitur nũc quie. Neuiũ in Proteſ. Laodamia cõplexa ſomno corpora operiũtur, ac ſuaui quie dicãtur. Iure igitur cõpoſitũ quoq; ex eo requies, quod in eodem genere manſit, tam quintæ quàm tertiæ declinationis inuenitur. Verg. in 4. Aeneid. Tempus inane peto, requiẽ ſpaciumq; furori. Cicero in dialogo de ſenectute, ut meæ ſenectutis requietem oblectamentumq; noſcatis. Nam inquies, cuius extremã corripi dicit Probus, inquietis declinatur, quod triũ factum eſt generũ, ut ſuprà oſtendimus: cuius etiã ſimplex in uſu inuenitur trium generum. Neuius in carmine belli punici 2. lib. Iamq; eius mentem fortuna fecerat quietem. Licinius Macer in 1. Annal. Non minimo opere milites quietes uolebãt eſſe.

Salluſt. In 2. Hiſtor. Quia corpore & lingua percitum & inquietem nomine hiſtrionis uix ſani Barbuleium appellabant. alia uero eiuſdem terminationis nomina e in i mutantia faciũt genitiuũ, ut hic Verres huius uerris, hæc cædes huius cædis. excipiũtur hic pes pedis, hæc Ceres hui⁹ Cereris, merces mercedis. hic et hæc hæres hæredis, locuples locupletis, et tria quintæ declinatiõis e corripientia tam in genitiuo, quàm in datiuo, fides fidei, res rei, ſpes ſpei. Inuenitur & plebes plebei. Salluſt. in 1. Hiſtor. Plebei tribunitiam poteſtatem. Nam plebs plebis facit genitiuum. Et fames famei dicebant ueteres, unde adhuc fame producitur in ablatiuo. Verg. in 6.

Malle ſoporatam & medicatis frugibus offam
Obijcit, ille fame rabida tria guttura pandẽs. Iuuen. in 5.
inde autem cum ſe matura leuauit,
Progenies ſtimulante fame feſtinat ad illam,
Quã primũ prædã rupto guſtauerat ouo. Idẽ in eodem:
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati. Et ſua:

Quaſi quintæ declinationis produxerunt ablatiuum. In es productam græca eiuſdem declinationis, in ους uel in ιος uel in τος gtũm græcum terminantia, ου uel ο uel ιο in i mutantia, faciunt gtũm latinum, ut παλαμήδης παλαμήδου, Palamedes Palamedis. ἐτεοκλῆς ἐτεοκλέος, Eteocles Eteoclis, χρέμης χρέμητος, Chremes Chremetis & Chremis. Terent. in Andria: Etiam puerum inde abiens conueni Chremes. Idem in eadem: Egomet continuo ad Chremen. μένδης μένδητος nomen eſt urbis Aegyptiacæ, cuius mentionẽ Pindarus facit, Mendes mẽdetis & mendis. Sic quoq; ῥάμνης ῥάμνητος, Rhamnes Rhamnetis & Rhamnis, quod græcum eſſe oſtendit aſpiratio poſt r poſita,

quod

in latinis nominibus non fit. λάχης λάχητος. Laches La/
chetis & Lachis. Sic & ſimilia in τος terminantia ge-
nitiuum græcum. nec eſt mirum duplicem declinatio-
nem hæc habuiſſe apud latinos, cum apud græcos quo-
que multa inueniãtur huiuſcemodi ancipitem habentia
declinationem teſte Herodiano. γύγης nomen gigantis
γύγου & γύγητος, κώμης proprium κώμου & κώμητος, μύ-
κης μύκου & μύκητος, ὁ μλίνης μλίνου & μύνητος. & ὁ ϖίλης
ϖίλου καὶ ϖίλητος. μίγης μίγου καὶ μίγητος. ϖύλης ϖύλου ϖύ-
λητος. Singulariter Thales, Menes, Ageles, Calles, Da-
res uarie declinantur. Vnde Verg. duplicem actũm græ-
cum protulit in 5. Aene. Dareta & Daren, illos ſecutus,
qui ϖίδητα & ϖίδην, μύτητα & μύτην protulerunt, ut
Præcipitemq; Daren ardẽs agit æquore toto. In eodem:
Sed finem impoſuit pugnæ, feſſumq; Dareta. Sin in ης ter
minant gtũm græcum primæ ſunt declinationis, ut ἀχά-
της ἀχάτου, Achates Achatæ, ἀγχίσης ἀγχίσου, Anchiſes An-
chiſæ. Sæpißimè tamen huiuſcemodi nomina antiqui &
ſecundũ tertiam protulerunt declinationẽ, ut Orontes
Orontæ & Orontis, Timarchides Timarchidæ & Ti/
marchidis, Herodes Herodæ et Herodis. Horat. in 2. Epi.
Præferat Herodis palmetis pinguibus, alter. Cicer. in 1.
Tuſculan. Non ſine cauſa cum Oreſtis fabulam doceret
Euripides. Salluſtius in ſecundo hiſtoriarũ: Eam deditio-
nem ſenatus per nuncios Oreſtis cognitam, approbat.
Idem in 4. Hiſtor. Nanq; primum Iaſonem nouo itinere
maris Aeetæ hoſpitis domum uiolaſſe. A. Gellius noctiũ
Atticarum nono: hiſtoria ex libris Heraclidæ Pontici iu-
cunda memoratu & miranda. Sciendum tamen quod fre
quentißimè & tertia utuntur declinatione in proprijs.

tamen comprobat etiam Suetonius diuerſos ponẽs uſus. in libro qui eſt de inſtitutione officiorũ. Liu. in Odyſſea. Mea puera mea puera quid uerbi ex tuo ore profugit? Idem alibi: puerarum manibus confectum pulcherrime. non eſt tamen ignorandum, quod etiam hic puerus, hic & hæc puer uetuſtiſſimi protuliſſe inueniuntur, & puellus & puella. Lucil. in 11. Inde uenit Romam tener ipſe etiam atq; puellus. Cæcilius in umbris, age age puere duce me ad patrios fines, decoratum opipare. Afran. in incendio: ô puere puere ſine me proſpicere mihi. Plaut. in Leonibus geminis: dolet hic puellus ſeſe uenum ducier. Lucil. in 4. Cumq́; hic tam formoſus homo ac te dignus puellus. Liu. in Odyſſea: Sancta puer Saturni filia regina. Neu. in 2. belli Punici: Prima incedit Cereris proſerpina puer. Varro in ſatyra, quæ inſcribitur ἄλλος ὗτος ἡρακλῆς, Grauidaq́; mater peperit Ioui puellum. Liber quoq; excipitur libri, fiber fibri. quæ etiam rationabiliter uidentur eſſe ſecundæ declinationis. habent enim fœminina in a deſinentia quantum ad uocem, libra & fibra, quamuis non ſint eiuſdem ſignificationis, ſicut apud græcos quoq; multa inueniuntur fœminina, à maſculinis deriuata non eiuſdem ſignificationis, ut λάκων λάκαινα, non ſimilem habent ſignificationem, ſicut δράκων δράκαινα, λέων λέαινα, regulam tamen eandem ſeruant. Item excipiũtur culter cultri, cancer cancri, quod neutrũ etiã inuenitur, ſed quando morbum ſignificat. Claud. in 4. Hiſtor. Vt uideret ne reſpueret, uerminaret literis addiuallis, quod uerminatiõe ad cancer peruenerit, ei⁹ gtũs canceris eſſe debet, ut circer ciceris. præterea notandũ ſocer ſoceri, cuius fœmininũ cum ſecũdũ analogiam hæc ſocera

cera eſſe deberet, hæc ſocrus in uſu eſt. Iuuen. in 2. Deſperanda tibi ſalua concordia ſocru. Vetuſtiſsimi tamẽ communiter hic et hæc ſocrus proferebant. Actius in Atreo: Simul & piſæa præmia arrepta à ſocru poſſedit ſuo. gener generi differentiæ cauſa: ne ſi generis dicamus, aliud ſignificare putetur. aper apri, cuius fœmininum ueteres protulerunt apra, ut Plin. Secund. in 1. artiũ: Coluber etiã colubra facit, hæc acer arbor acri, dicit Seru. in commento Vergilij, cum nullum in er fœmininum ſecundæ inueniatur declinationis, Ouidius ntũm protulit: Et platanus genialis, acerq; coloribus impar. Solinus uerò rectius protulit aceris in admirabilibus de arbore thuris: palàm fieret intorto eam eſſe uimine ramis ad aceris qualitatem. Quæritur Iber iberi, an iberus iberi melius dicatur. Lucan⁹ enim utrũq; protulit in 5. Si tibi durus Iber, aut ſi tibi terga dediſſet. Idem in 4. Qui præſtat terris aufert tibi nomen Iberus. ergo uel differentiæ cauſa fluuij & gentis apocopa uſus eſt. quomodo Arar pro Araris dixit, uel more ſuo abutens diuerſis terminationibus quomodo Achillem & Achillea. Nam proprie iberes ſunt gens ab Iberis profecta, qui ultra Armeniam habitant, quorum ſingularis nominatiuus, hic Iber huius iberis facit, & apud Græcos ἴβηρ ἴβηρος. Nam alterũ ἴβηρος ἴβηρα dicunt. In r deſinentia maſculina, accepta i faciunt genitiuũ, ut hic uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri unum inuenitur, ut quibuſdam uidetur, fœmininum tertiæ declinationis, Gaddir gaddiris nomẽ eſt ciuitatis. Sed Salluſtius neutrum eſſe oſtendit in 2. Hiſtor. accuſatiuũ nominatiuo ſimilem ponens, ut alij tradiderũt. Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatẽ, quã nunc Tyrij mutato nomine Gaddir habent

coremq́; ditē uexerant. aliter enim iambus ſtare non poteſt. Salluſt. in 3. equis & armis decoribus cultus. Idem in eodē: Dedecores multiq́; per terga ab hoſtibus cædebantur. Quæ ab eo deriuata ſunt uel cōpoſita, quod eſt decus decoris, illius declinationem ſeruant, ſicut à corpore quoq; cōpoſita eiuſdē declinationē ſeruant, bicorpor bicorporis, tricorpor tricorporis, ut Actius in Eriphyla: Pallas bicorpor anguium ſpiras trahit. Vergil. in ſexto, Gorgones harpyiæq́; & forma tricorporis umbræ. Hæc arbor quoque huius arboris, quod à robore deriuatum illius declinationem ſeruans corripuit penultimam genitiui, & à puero compoſita, publipor, publiporis, marcipor marciporis. ſic Prob. Ita enim antiqui pro Publij puer, & Marci puer dicebant, quæ o non producunt in obliquis caſibus. Salluſt. in tertio Hiſtor. hoc protulit, unus conſtitit in agro Lucano gnarus loci nomine Publipor. Neutra quoque & græca omnia correpta o & addita is, faciunt genitiuum, ut hoc marmor marmoris, æquor æquoris, hic Hector hectoris, hic Actor actoris, quando eſt nomen proprium græcum. Vergil. in 12. Actoris Aurunci ſpolium, quaſſatq́; tremētem. ab eo autem quod eſt hoc ador genitiuus in uſu frequenti non eſt, cuius deriuatiuum o productum habet contra rationem aliorum quæ ex neutris eiuſdem terminationis deriuantur. Vergil. in ſeptimo: & adorea liba per herbam Subijciūt epulis. Et puto ideo produci, quia à uerbo deriuatur producente o penultimam, id eſt odoro. Ergo ador quoq; cum ab eodem ſit uerbo deriuatum, neceſſario ſi declinaretur, produceret in genitiuo o, quod rurſus regula neutrorum prohibet, in or terminantium.

Duabus igitur ſibi aduerſis regulis repugnãtibus manſit indeclinabile. quãuis inueniatur huius quoq; apud quoſdam uuterũ gtũs, modo producens, modo corripiens penultimã ſecundum ſupradictas diuerſas rationes, ut Gannius in 1. Hic adoris dat primitias ſibi ſanguine libat. *Idẽ in 2.* Illam ſponte ſatos adoris ſtrauiſſe maniplos. *Idem in 3* Emicat in nubes nidoribus ardor ardoris. *Excipitur etiã hoc cor cordis, quod aſſumit d in gtõ. Vt breuiter igitur ſupradictã colligamus regulã, in or deſinentia neutra latina & græca, & quæcunq; deriuãtur uel componũtur à primitiuis penult. corripientibus, ea genitiui penultimã corripiũt, cætera producũt, exceptis cor & ador. In ur deſinẽtia cuiuſcũq; ſint generis, accepta is faciũt gtũm, ut hic uultur huius uulturis, turtur turturis, hoc ſulphur hui⁹ ſulphuris, hic et hæc fur, hui⁹ furis. Excipitur hic ſatur huius ſaturi. unde Lucanus: ſaturum tamen obſidet hoſtem: quod ideo eſt ſecũdæ declinationis, quia facit fœmininum in a deſinens, id eſt hæc ſatura. Terent. in* Hecyra: Sed cum tu ſatura atque ebria eris, puer ut ſatur ſit facito: *quod à Probo prætermiſſum, doctiſſime præceptor noſter attendit Theotiſtus, omnis eloquentiæ decus: cui quicquid in me ſit doctrinæ poſt deũ imputo. Excipiuntur etiam in neutris hæc, quæ pro u o correptum habent per obliquos caſus, ut hoc robur huius roboris, ebur eboris, femur femoris. Horat.* Femur ô Cherinte tuum. *Vergilius in 10.* ocyus enſem, Aeneas uiſo Tyrrheni ſanguine lætus, Eripit à femore. *dicitur tamen & hoc femen feminis, cuius nominatiuus in uſu raro eſt. iecur iecoris uel iecinoris, qui genitiuus uidetur à nominatiuo iocin⁹ uenire, q in uſu nõ eſt. Perſius:* et quæ

ſemel

ſemel intus Innata eſt rupto iecore, exierit caprificus. In *as deſinentia latina maſculini generis ſunt, uel fœmini/ni, uel communis, ablata s & addita tis faciunt genitiuum, ut hic Me.* cœnas *huius* Mecœnatis, *hæc ciuitas ciuitatis, hic & hæc* Arpinâs *huius* Arpinatis. Excipiun*tur monoſyllaba, hic as aßis, hoc uas uaſis, quod in ſingulari numero tertiæ, in plurali ſecundæ declinationis eſt, ut hic uas uadis, hic mas maris, & hoc fas, nefas, & hic & hæc & hoc nugas, indeclinabilia.* Græca *uerò eiuſdem terminationis nomina in* ου *uel in* α *deſinentia in genitiuo græco, primæ ſunt declinationis, ut* ὁ λύσιας τοῦ λυσίου, *hic* Lyſias Lyſiæ, ὁ ἄντας τοῦ ἄντα, *hic* Antas *huius* Antæ: *huiuſcemodi nominatiuum nominum frequenter ſine s terminali ſolent* Romani *proferre, ut hic* Geta, Byrrhia, Marſya. In os *autem terminantia genitiuum græcum, o in ι mutata faciunt latinum genitiuum, ut* ὁ κάλχας κάλχαντος, *hic* Calchas Calchantis. *quamuis hic* Calchas *huius* Calchæ *antiquißimi declinabant.* Plau*tus in* Menæchmis: Nouiſtin *illum, noui cum* Calcha *ſimul.* ὁ πάλλας τοῦ πάλλαντος, *hic* Pallas Pallantis. ἡ παλλὰς τῆς παλλάδος, *hæc* Pallas *huius* Palladis. Et *ſciendum quod in as deſinentia maſculina ſi nt habeant in genitiuo, uocatiuum in an uolunt terminare more Græco, & ſimilem hunc nominatiuo ſeruare, ut ô* Calchan, *uel ô* Calchas, *& ô* Pallan, *uel ô* Pallas. Vergilius *tamen autoritate poetica ô* Palla *protulit in* 11. *ſalue æternum mihi maxime* Palla. In *eodem:*

Quem ego non alio digner te funere Palla.

in hoc quoq; Græcorum poetas ſecutus. Hom. *in* μ. ἰλιάδος. πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκ ἔτ᾽ ἐμοὶ φίλα ταῦτ᾽ ἀγορεύει.

πουλυδάμα, dixit, ἀντὶ τοῦ πουλυδάμαν. Menander quoque in Dardanio Δρία καὶ Δρία dixit pro Δρίαν. In es correptam latina, maſculini uel communis generis cum ſint, mutãt e in i, & ablata s, & addita tis faciunt gtũm, ut hic miles huius militis, trames tramitis, termes termitis, merges mergitis, hic & hæc ſoſpes ſoſpitis, pedes peditis, eques equitis, hic & hæc ſuperſtes huius ſuſpertitis, gurges gurgitis, hic & hæc diues diuitis. Excipiuntur hæc quæ habent penultimam æ diphthongon, uel quæ à uerbis deriuantur in penultima ſyllaba ẽ habentibus breuẽ, quæ e ſeruant in genitiuo, ut hic & hæc & hoc præpes huius præpetis: tero teris, hic & hæc & hoc teres teretis: hebeo hebes, hic & hæc & hoc hebes hebetis: indigeo indiges, indiges indigetis: impeto impetis, impes impetis. Ouid. in 3. Metam. impete nunc uaſto: pro impetu. Similiter Stat. in 7. Theb. Tranſiliunt cãpos, aurigamq; impete uaſto Amphiaraẽ tuũ. interpretor interpres interpretis. Sic declinantur etiam i ante e habentia, ut hic paries parietis, hic aries huius arietis, hic & hæc & hoc inquies inquietis: quod quamuis in nominatiuo ẽ correptam habeat, ut Probo uidetur, in genitiuo tamen eandẽ producit ſecundum genitiuum quies quietis principalis. Sic etiã ſeruant fœminina ẽ correptã, ut hæc ſeges ſegetis, teges tegetis. Illud quoq; notandũ quod à pede uel à ſedendo compoſita per dis non per tis efferũt gtũm. & à pede quidem compoſita ſeruant e: A ſedendo uerò mutãt e in i, ut hic & hæc & hoc quadrupes quadrupedis, bipes bipedis, compes compedis. Iuuen. in 4. Squallidus in magna faſtidit cõpede foſſor. Hic & hæc obſes obſidis, deſes deſidis. Excipitur hæc apes huius apis, quia hoc ſo

lum à pede compoſitũ, ut quibuſdam uidetur, & longam ſeruauit, neq; ulla creuit ſyllaba in genitiuo: quãuis & alia cõpoſita ab eo quod eſt pes autores producant. Vergil. in 4. Aeneid. Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit. Idem in 10. Tollit ſe arrectum quadrupes, & calcibus auras Verberat. Horat. in 1. ſerm. Omnia magna loquens modo ſit mihi menſa tripes, & Concha ſalis puri. Prob. tamen inter correpta hoc ponit. Ouidius tamen nominatiuũ hæc apis protulit in 7. Metam. Nõ apis inde tulit collectos ſedula flores. Quod etiã diminutiuum oſtendit apicula, quomodo docet fidicula primitiui ſui ntũm fidis non fides eſſe, quod Seruio placet de cithara. In s productã latina i antecedente ablata s, & addita i faciũt gtũm, ut hic meridies hui9 meridiei, hic uel hæc dies huius diei, hæc acies aciei. excipitur hæc quies quietis. uetuſtiſſimi tamẽ hoc quoq; ſecundum ſupradictã proferebant declinationem. Afranius in Emancipato: Sollicito corde corpus non potitur nũc quie. Neui. in Proteſ. Laodamia cõplexa ſomno corpora operiũtur, ac ſuaui quie dicãtur. Iure igitur cõpoſitũ quoq; ex eo reqes, quod in eodem genere manſit, tam quintæ quàm tertiæ declinationis inuenitur. Verg. in 4. Aeneid. Tempus inane peto, requiẽ ſpaciumq; furori. Cicero in dialogo de ſenectute, ut meæ ſenectutis requietem oblectamentumq; noſcatis. Nam inquies, cuius extremã corripi dicit Probus, inquietis declinatur, quod triũ factum eſt generũ, ut ſuprà oſtendimus: cuius etiã ſimplex in uſu inuenitur trium generum. Neuius in carmine belli punici 2. lib. Iamq; eius mentem fortuna fecerat quietem. Licinius Macer in 1. Annal. Non minimo opere milites quietes uolebãt eſſe.

Salluſt. In 2. Hiſtor. Quia corpore & lingua percitum & inquietem nomine hiſtrionis uix ſani Barbuleium appellabant. alia uero eiuſdem terminationis nomina e in i mutantia faciũt genitiuũ, ut hic Verres huius uerris, hæc cædes huius cædis. excipiũtur hic pes pedis, hæc Ceres hui9 Cereris, merces mercedis. hic et hæc hæres hæredis, locuples locupletis, et tria quintæ declinatiõis e corripientia tam in genitiuo, quàm in datiuo, fides fidei, res rei, ſpes ſpei. Inuenitur & plebes plebei. Salluſt. in 1. Hiſtor. Plebei tribunitiam poteſtatem. Nam plebs plebis facit genitiuum. Et fames famei dicebant ueteres, unde adhuc fame producitur in ablatiuo. Verg. in 6.

Melle ſoporatam & medicatis frugibus offam
Obijcit, ille fame rabida tria guttura pandẽs. Iuuen. in 5.
inde autem cum ſe matura leuauit,
Progenies ſtimulante fame feſtinat ad illam,
Quãprimũ prædã rupto guſtauerat ouo. Idẽ in eodem:
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati. Et ſua:

Quaſi quintæ declinationis produxerunt ablatiuum. In es productam græca eiuſdem declinationis, in ους uel in ιος uel in τος gtũm græcum terminantia, ου uel ο uel ιο in i mutantia, faciunt gtũm latinum, ut παλαμήδης παλαμήδου, Palamedes Palamedis. ἐτεοκλῆς ἐτεοκλέος, Eteocles Eteoclis, χρέμης χρέμητος, Chremes Chremetis & Chremis. Terent. in Andria: Etiam puerum inde abiens conueni Chremes. Idem in eadem: Egomet continuo ad Chremen. μένδης μένδητος nomen eſt urbis Aegyptiacæ, cuius mentionẽ Pindarus facit, Mendes mẽdetis & mendis. Sic quoq; ῥάμνης ῥάμνητος. Rhamnes Rhamnetis & Rhamnis, quod græcum eſſe oſtendit aſpiratio poſt r poſita,

quod

in latinis nominibus non fit. λάχης λάχητος. Laches Lachetis & Lachis. *Sic & ſimilia in* τος *terminantia genitiuum græcum. nec eſt mirum duplicem declinationem hæc habuiſſe apud latinos, cum apud græcos quoque multa inueniãtur huiuſcemodi ancipitem habentia declinationem teſte* Herodiano. γύγης *nomen* gigantis γύγου & γύγητος, κώμης proprium κώμου & κώμητος, μύκης μύκου & μύκητος, ὁ μλύνης μλύνου & μλύνητος. & ὁ πίλης πίλου καὶ πίλητος. μίγης μίγου καὶ μίγητος. πύλης πύλου πύλητος. *Singulariter* Thales, Menes, Ageles, Calles, Dares *uarie declinantur. Vnde Verg. duplicem actũm græcum protulit in 5. Aene.* Dareta & Daren, *illos ſecutus, qui* πίδυτα & πίδλω, μύτητα & μύτλω *protulerunt, ut* Præcipitemq́; Daren ardẽs agit æquore toto. *In eodem:* Sed finem impoſuit pugnæ, feſſumq́; Dareta. *Sin in* ς *terminant gtũm græcum primæ ſunt declinationis, ut* ἀχάτης ἀχάτου, Achates Achatæ, ἀγχίσης ἀγχίσου, Anchiſes Anchiſæ. *Sæpiſsimè tamen huiuſcemodi nomina antiqui & ſecundũ tertiam protulerunt declinationẽ, ut* Orontes Orontæ & Orontis, Timarchides Timarchidæ & Timarchidis, Herodes Herodæ et Herodis. *Horat. in 2. Epi.* Præferat Herodis palmetis pinguibus, alter. *Cicer. in 1.* Tuſculan. Non ſine cauſa cum Oreſtis fabulam doceret Euripides. *Salluſtius in ſecundo hiſtoriarũ:* Eam deditionem ſenatus per nuncios Oreſtis cognitam, approbat. *Idem in 4. Hiſtor.* Nanq; primum Iaſonem nouo itinere maris Aeetæ hoſpitis domum uiolaſſe. *A. Gellius noctiũ Atticarum nono:* hiſtoria ex libris Heraclidæ Pontici iucũda memoratu & miranda. *Sciendum tamen quod frequentiſsimè & tertia utuntur declinatione in proprijs,*

quæ formam habent patronymicorum, & in barbaris, ut Thucydides Thucydidæ & Thucydidis, Mithridates Mithridatæ Mithridatis, Tigranes Tigranæ Tigranis. huiuſcemodi enim nomina Parthica etiam Græci ancipiti terminant genitiuo, modo ου, modo ους, τιγράνους τιγράνου τιγράνους. Vergil. in 12. nec Drancis dicta refellam. Et ſciendum quod in huiuſmodi nominibus, quando tertiæ ſunt, frequentiſſimè ueteres datiuum proferebāt pro genitiuo, Ariſtoteli, Demoſtheni, Thucydidi, Euripidi, pro Ariſtotelis, Demoſthenis, Thucydidis, Euripidis ponentes. Vergil. in 1. Aeneid.

Præcipuè pius Aeneas nunc acris Oronti,
Nunc Amyci caſum gemit. Idem in eodem:
Troas relliquias Danaûm atq; immitis Achilli. in 2. q̃s talia fando Myrmidonûm Dolopûmue aut duri miles Vlyſſi. Terēt. in Heaut. Archonidi filiā pro Archonidis. Cic. in 4. Verr. In Timarchidi poteſtate ſociorū populi Romani antiquiſſimorū atq; amiciſſimorū liberos, matreſfamilias, bona, fortunasq; omnes fuiſſe. Idē in eodē datiuum ſimiliter protulit: neq; in præſentia Timarchidi qđ reſpondeat habuit. & magis ſecundū tertiam ea proferunt nominatiſſimi autores. Idem in Arato: Sub pedibus profert finita booti: pro bootis. Terent. in Hecyra: Callidemidem hoſpitem Myconium. Cic. in Protagora: Quid tu, unde tandē appares ô Socrate, an quidē dubium non eſt, quin ab Alcibiade. Trogus Pompeius in libro 6. inde Scepſim petit, quo ſe media interfecta ſocru cōtulerat, is ab Herculide petito colloquio M. Velleius paterculus, primus, nec minus clarus ea tempeſtate fuit Miltiadis filius Cimon. Plin. in 2. naturalis Hiſtor. ab Euclide, Idem

in 3.

in 3 Thucydide. Idem in 4. Philiſtide, Anticlide, Philoni de. In 5. Sotade. In 6. Simonide minore. In 7. Agatharchide, Apollonide, Duride, Heraclide Pontico, Aſclepiade. In 11. Menecrate. In 12. Meneſide. In 15. Commiade. In 37. Neuripede. Poſſunt tamen ea ſi productè proferantur datiui eſſe græci pro ablatiuis, quomodo Vergil. in primo Aeneid. uno comitatus Achate. Iuuenalis: Penelope melius leuius torquetis Arachne. In is deſinentia longam cuiuſcunque ſint generis latina ablata es, & addita tis faciunt genitiuum, ut hæc lis litis, hic & hæc dis ditis unde hi & hæ dites, & hæc ditia: cuius nominatiuum ſingularem in uſu non inueni, debet tamen ſecundum analogiam hoc dite eſſe. Nam in is finiri neutrum non poteſt. Lucanus in 8. Non illic Libycæ poſuerunt ditia gentes Templa. hic et hæc ſamnis huius ſamnitis. Sic Cæſar de analogia. Lucanus in ſecundo: Romanaq; ſamnis, Vltra caudinas ſperauit uulnera furcas. huius neutrum Neuius Samnite protulit in carmine belli Punici, ad cuius ſimilitudinem debet etiam hoc dite dici. Excipitur hic glis gliris, quod pro t r habuit, & hæc uis huius uis, cuius plurale ſimiliter uis tam Lucretius quàm Saluſtius protulerunt. Lucretius in 2. Sed quam multa rum rerum uis poßidet in ſe, Atq; poteſtates. Saluſt. in 3. Hiſtoriarum: Male iam aſſuetum ad omnes uis controuerſiarum. Illa quoque tam in is q̃ in er finita noı̃a regulam ſeruant in er terminatorum, id eſt accepta is faciunt genitiuum, ut hic puluis & puluer pulueris, hic cucumis & cucumer cucumeris, hic cinis & ciner cineris, hic uomis & uomer uomeris. Preterea Cæſar declinat pubis puberis: quidam, ut Probus, pubes puberis: quidam

puber puberis. Ex eo tamen *compoſitum inuenitur ſimi lem habens ntũm gtõ, hic impubis huius impubis.* Verg. *in 5. impubis* Iuli. *ab eo neutrum impube* Horatius *pro- tulit in* Epodo. *ut: Hæc tremẽti quæſtus ore Conſtitit pu er impube corpus.* Cic. *tamẽ in* 4. Inuect. *Filiũq; eius im- puberẽ legatũ à patre miſſum.* Idem in 2. de Orat. *Quod niſi puberem te iam inquit haberem.* Alia uerò omnia *ei uſdem terminationis, correptæ, ſimilem habent geniti- uum ntõ: hic collis huius collis, hæc puppis huius pup- pis, hic et hæc ſuauis huius ſuauis, hic et hæc ciuis huius ciuis.* Excipiũtur *hic lapis huius lapis, uetuſtiſsimi tamẽ etiam huius lapis protulerunt.* Ennius in 15. Annal. *Oc- cumbũt multi letũ ferroq; lapiq;: hic ſanguis, huius ſan- guinis, quod ueteres hoc ſanguẽ dixerũt.* Cic. in Horten. *ut ait* Ennius: *Refugiat timidos ſanguen atq; exalbeſcat metu.* Idem in 2. Annalium: *O genitor, ô ſanguen dijs ori undum. hæc pollis pollinis. ſic* Cariſius. Probus *autem et* Cæſar, *hoc pollen pollinis declinauerunt. hæc cuſpis, cu ſpidis, ſemis ſemiſsis.* Apul. *in* Epitoma: *Sed tum ſeſterti- us dipondium ſemiſſem, quinarius, quinqueſsis, denarius decuſsis, ualebat. hæc caſsis caſsidis, quod etiam hæc caſsida caſsidæ declinatur.* Verg. *in 11. aurea uati Caſsi da. à ſanguine compoſitum non ſeruat declinationem ſimplicis, hic & hæc exanguis huius exanguis: à cuſpi- de ſeruat, tricuſpis tricuſpidis.* Ouid. *in primo* Metam. *poſitoq; tricuſpide telo, Mulcet aquas.* Inuenitur *etiam hæc capis capidis, cuius diminutiuũ eſt capidula.* Harũ *cius: capis uaſis genus eſt pontificale, diminutiuum capi dula.* Lucil. *in 9. Hinc ancilia ab hoc apices capidaſq; re pertas.* Et *uide quod magis græcum eſſe oſtenditur, cum*

in æ

in a protulit accuſatiuum pluralem. Hic & hæc potis & hoc pote, nomina eſſe oſtendit cōparatio potior & potiſſimus. Sine uerbis autem raro inuenies ea, uel cum obliquo caſu prolata. Perſius: Qui pote uis dicam, nugaris cum tibi calue. Pinguis aqualiculus protento ſeſquipede extet. Verg. in 3. Nec potis Ionios fluctus æquare ſequendo. Idē in 11. At non Euandrum potis eſt uis ulla tenere. In is deſinētia, ſi græca in genitiuo græco cōſonantem habuerint ante os, o in i mutant, & faciunt gtūm latinum, ut σιμόεις σιμόεντος, *Simois ſimoentis,* ἄδωνις ἀδώνιδος, *hic Adonis huius adonidis,* εὔπολις εὐπόλιδος, *Eupolis eupolidis,* δῶρις δώριδος, *Doris doridis,* θέτις θέτιδος, *hæc Thetis huius Thetidis. quamuis ablatiuum eius ab hac Theti Plaut. protulit in Epidico: Tum ille prognatus Theti ſine perdat, alia apportabant ei Nerei filiæ.* εὔχαρις εὐχάριδος, *Eucharis eucharidis,* ἐπίχαρις ἐπιχάριδος, *Epicharis epicharidis. Sin in os puram græcus deſinat gtūs, ſimilis erit nominatiuo apud latinos, ut* ἄδωνις ἀδώνιος, *hic Adonis huius adonis,* νεάπολις νεαπόλιος, *hæc Neapolis huius neapolis. Sin apud græcos in* ας *diphthongū terminent ut habent in gtō latino,* σιμόεις σιμόεντος, *hic Simois ſimoentis. In os productam maſculina ablata s, & addita ris faciunt gtūm, ut hic lepos leporis, ros roris, mos moris, flos floris. excipitur nepos nepotis, quod quidā cōe putauerūt, quāuis fœmininū ſit neptis. Alia uerò oīa in is deſinunt, ut hic & hæc ſacerdos huius ſacerdotis, hic & hæc cōpos cōpotis. Liuius in 25. Profectò ſatis compotē menti meſſe: o tamen in hoc ſolo corripitur. Seneca in Phædra: Hippolyte me nūc cōpotē uoti facias. In eadē: Cōpote uoto. & eſt Adoniū metrū.*

Eius contrarium impos impotis. Actius in primo Didaſcalion: Falſidica audax gnati mater peßimi odibilis, natura impos, excors, & fera. Similiter hæc cos cotis, dos dotis. Excipitur hic et hæc bos bouis, quod ideo aſſumit genitiuo u loco digamma, quia Aeoles quoq; ſolent inter duas uocales eiuſdē dictionis digamma ponere, quos in multis nos ſequimur ὄϝις ouis, δάϝος Dauus, ὠϝὸν ouum. Vnde in nominatiuo quoq; huius nominis illos ſequimur. Nam & Aeoles & Dores βῶς dicunt pro βοῦς, u diphthongon in o longam uertētes. Et quod hoc uerum eſt, oſtendunt epigrammata uetuſtißima, quæ literis antiquißimis ſcripta in mulsis tripodibus legi, & maxime in tripode Apollinis, qui eſt Conſtantinopoli, in loco quem ξηρόλοφον uocant. Sunt autem ſcripta ſic δημοφόϝων pro δημοφόων, λαοκόϝων, pro λαοκόων. Hæc glos gloris, hoc os correptum oßis. Ouid. in 5. Metam. Qui poſtquam cecidit, ferrumq; ex oſſe reuulſum eſt. Quidam tamen ueterum & hoc oſſum, & hoc oſſu proferebant. unde Pacuuius in Chryſe: oſſum inhumatū æſtuoſam auram. Actius uerò in Annal. Fraxinus fixa ferox infenſa infunditur oßis. Cato tamen os protulit in 4. Originū: Si quis membrū rupit, aut os fregit, talione proximus cognatus ulciſcitur. os productum oris, hic & hæc cuſtos cuſtodis, ideo in dis deſinit, quia uenit à uerbo cuſtodio. Græca eiuſdē terminationis græcū gtūm ſequūtur os finali in is conuerſa, ut χρυσέρως χρυσέρωτος, Chryſeros chryſerotis, ἥρως ἥρωος, heros herois, μίνως μίνωος, Minos minois. Salluſt. tamē protulit Minonis gtūm in 5. Hiſtor. Dædalum ex Sicilia profectū quo Minonis irā atq; opes fugerat. Nec tamen hoc ſine exēplo apud græcos quoq; inuēto.

Syracuſij enim Heron pro Heros dicunt, ſic Sophron, ἥρων ἥρως dixit. Similiter ergo et μίνων pro μίνως. Romani autē plerunq; ſolent in on terminantia etiam abiectione n proferre per o, ut leo, draco. Sic ergo Mino, Gobio quoq; dicūt pro γώβιος, abiecta s. & quod mirabilius eſt Athos athonis protulit Cic. in 3. de Repub. Quid ergo illa ſibi uult abſurda exceptio, niſi quis Athonē pro monumēto uult funditus efficere? Quis enim eſt Athos, aut Olympus tātus? Sed hoc in us correptā dehinc attice prolatum eſt, quomodo ἀνδρόγυνως pro ἀνδρόγυνος. In us correptā deſinentia maſculina latina s uel t uel x antecedentibus, ſi ſint rerum incorporalium uocabula, quartæ ſunt declinationis, ut hic uiſus, huius uiſus: hic caſus, huius caſus: hic ſitus, huius ſitus: hic poſitus, huius poſitus: hic partus, huius partus. quamuis hæc partio huius partionis antiqui protuliſſe inueniātur. Plaut. in Trucul. Horreſco miſera mentionē quoties fit partionis. hic ſexus huius ſexus, hic luxus huius luxus. Similiter quartæ ſunt quæ rerū uocabulis homonyma inueniuntur, ut hic magiſtratus ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ ἄρχων huius magiſtratus, hic ſaltus ἡ πήδησις καὶ ἡ νάπη huius ſaltus, hic uerſus ἡ στροφὴ καὶ ὁ στίχος huius uerſus, hic exercitus ἡ γυμνασία καὶ ὁ στρατὸς huius exercitus. Faſtus quando à faſtidio eſt uerbo, quartæ eſt: quādo uerò pro Annali accipitur à faſtis & nefaſtis diebus ſic dictum, frequentius ſecundæ eſt. Inuenitur tamen & quartæ. Lucan. in 10. Nec meus Eudoxi uincetur faſtibus annus. quod tamen errore Lucani prolatū dicit Seruius in Cōment. 3. lib. Verg. cū antiquiores quoq; ſimiliter idē protuliſſe inueniātur. Ouid. Faſtorū inſcripſit libros. nam apud Hor. duplicē inuenio ſcripturā & faſtos

&

πολυδάμα, dixit, ἀντὶ τ̃ πολυδάμαν. Menander quoque in Dardanio Ἀρία παῦ Ἀρία dixit pro Ἀρίαν. In es correptam latina, maſculini uel communis generis cum ſint, mutāt e in i, & ablata s, & addita tis faciunt gtũm, ut hic miles huius militis, trames tramitis, termes termitis, merges mergitis, hic & hæc ſoſpes ſoſpitis, pedes peditis, eques equitis, hic & hæc ſuperſtes huius ſuſpertitis, gurges gurgitis, hic & hæc diues diuitis. Excipiuntur hæc quæ habent penultimam æ diphthongon, uel quæ à uerbis deriuantur in penultima ſyllaba ē habentibus breuē, quæ e ſeruant in genitiuo, ut hic & hæc & hoc præpes huius præpetis: tero teris, hic & hæc & hoc teres teretis: hebeo hebes, hic & hæc & hoc hebes hebetis: indigeo indiges, indiges indigetis: impeto impetis, impes impetis. Ouid. in 3. Metam. impete nunc uaſto: pro impetu. Similiter Stat. in 7. Theb. Tranſiliunt cāpos, aurigamq; impete uaſto Amphiaraē tuū. interpretor interpres interpretis. Sic declinantur etiam i ante e habentia, ut hic paries parietis, hic aries huius arietis, hic & hæc & hoc inquies inquietis: quod quamuis in nominatiuo ē correptam habeat, ut Probo uidetur, in genitiuo tamen eandē producit ſecundum genitiuum quies quietis principalis. Sic etiā ſeruant fœminina ē correptā, ut hæc ſeges. ſegetis, teges tegetis. Illud quoq; notandū quod à pede uel à ſedendo compoſita per dis non per tis efferūt gtūm. & à pede quidem compoſita ſeruant e: A ſedendo uerò mutāt e in i, ut hic & hæc & hoc quadrupes quadrupedis, bipes bipedis, compes compedis. Iuuen. in 4. Squallidus in magna faſtidit cōpede foſſor. Hic & hæc obſes obſidis, deſes deſidis. Excipitur hæc apes huius apis, quia hoc ſo

lum

lum à pede compoſitũ, ut quibuſdam uidetur, e longam ſeruauit, neq; ulla creuit ſyllaba in genitiuo: quãuis & alia cõpoſita ab eo quod eſt pes autores producant. Vergil. in 4. Aeneid. Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit. Idem in 10. Tollit ſe arrectum quadrupes, & calcibus auras Verberat. Horat. in 1. ſerm. Omnia magna loquens modo ſit mihi menſa tripes, & Concha ſalis puri. Prob. tamen inter correpta hoc ponit. Ouidius tamen nominatiuũ hæc apis protulit in 7. Metam. Nõ apis inde tulit collectos ſedula flores. Quod etiã diminutiuum oſtendit apicula, quomodo docet fidicula primitiui ſui ntũm fidis non fides eſſe, quod Seruio placet de cithara. In s productã latina i antecedente ablata s, & addita i faciũt gtũm, ut hic meridies hui⁹ meridiei, hic uel hæc dies huius diei, hæc acies aciei. excipitur hæc quies quietis. uetuſtiſſimi tamẽ hoc quoq; ſecundum ſupradictã proferebant declinationem. Afranius in Emancipato: Sollicito corde corpus non potitur nũc quie. Neui. in Proteſ. Laodamia cõplexa ſomno corpora operiũtur, ac ſuaui quie dicãtur. Iure igitur cõpoſitũ quoq; ex eo reqes, quod in eodem genere manſit, tam quintæ quàm tertiæ declinationis inuenitur. Verg. in 4. Aeneid. Tempus inane peto, requiẽ ſpaciumq; furori. Cicero in dialogo de ſenectute, ut meæ ſenectutis requietem oblectamentumq; noſcatis. Nam inquies, cuius extremã corripi dicit Probus, inquietis declinatur, quod triũ factum eſt generũ, ut ſuprà oſtendimus: cuius etiã ſimplex in uſu inuenitur trium generum. Neuius in carmine belli punici 2. lib. Iamq; eius mentem fortuna fecerat quietem. Licinius Macer in 1. Annal. Non minimo opere milites quietes uolebãt eſſe.

in latinis nominibus non fit. λάχης λάχητος. Laches Lachetis & Lachis. Sic & ſimilia in τος terminantia genitiuum græcum. nec eſt mirum duplicem declinationem hæc habuiſſe apud latinos, cum apud græcos quoque multa inueniātur huiuſcemodi ancipitem habentia declinationem teſte Herodiano. γύγης nomen gigantis γύγου & γύγητος, κώμης proprium κώμου & κώμητος, μύκης μύκου & μύκητος, ὁ μλίνης μλίνου & μύνητος. & ὁ πίλης πίλου καὶ πίλητος. μίγης μίγου καὶ μίγητος. πύλης πύλου πύλητος. Singulariter Thales, Menes, Ageles, Calles, Dares uarie declinantur. Vnde Verg. duplicem actūm græcum protulit in 5. Aene. Dareta & Daren, illos ſecutus, qui Δάρητα & Δάρην, μύνητα & μύνην protulerunt, ut Præcipitemq; Daren ardēs agit æquore toto. In eodem: Sed finem impoſuit pugnæ, feſſumq; Dareta. Sin in ης terminant gtūm græcum primæ ſunt declinationis, ut ἀχάτης ἀχάτου, Achates Achatæ, ἀγχίσης ἀγχίσου, Anchiſes Anchiſæ. Sæpiſsimè tamen huiuſcemodi nomina antiqui & ſecundū tertiam protulerunt declinationē, ut Orontes Orontæ & Orontis, Timarchides Timarchidæ & Timarchidis, Herodes Herodæ et Herodis. Horat. in 2. Epi. Præferat Herodis palmetis pinguibus, alter. Cicer. in 1. Tuſculan. Non ſine cauſa cum Oreſtis fabulam doceret Euripides. Salluſtius in ſecundo hiſtoriarū: Eam deditionem ſenatus per nuncios Oreſtis cognitam, approbat. Idem in 4. Hiſtor. Nanq; primum Iaſonem nouo itinere maris Aeetæ hoſpitis domum uiolaſſe. A. Gellius noctiū Atticarum nono. hiſtoria ex libris Heraclidæ Pontici iucunda memoratu & miranda. Sciendum tamen quod frequentiſsimè & tertia utuntur declinatione in proprijs,

in 3 Thucydide. Idem in 4. Philiſtide, Anticlide, Philoni de. In 5. Sotade. In 6. Simonide minore. In 7. Agatharchide, Apollonide, Duride, Heraclide Pontico, Aſclepiade. In 11. Menecrate. In 12. Meneſide. In 15. Commiade. In 37. Neuripede. Poſſunt tamen ea ſi producte proferantur datiui eſſe græci pro ablatiuis, quomodo Vergil. in primo Aeneid. uno comitatus Achate. Iuuenalis: Penelope melius leuius torquetis Arachne. In is deſinentia longam cuiuſcunque ſint generis latina ablata es, & addita tis faciunt genitiuum, ut hæc lis litis, hic & hæc dis ditis unde hi & hæ dites, & hæc ditia: cuius nominatiuum ſingularem in uſu non inueni, debet tamen ſecundum analogiam hoc dite eſſe. Nam in is finiri neutrum non poteſt. Lucanus in 8. Non illic Libycæ poſuerunt ditia gentes Templa. hic et hæc ſamnis huius ſamnitis. Sic Cæſar de analogia. Lucanus in ſecundo: Romanaq; ſamnis, Vltra caudinas ſperauit uulnera furcas. huius neutrum Neuius Samnite protulit in carmine belli Punici, ad cuius ſimilitudinem debet etiam hoc dite dici. Excipitur hic glis gliris, quod pro t r habuit, & hæc uis huius uis, cuius plurale ſimiliter uis tam Lucretius quàm Saluſtius protulerunt. Lucretius in 2. Sed quam multa ſ rum rerum uis poßidet in ſe, Atq; poteſtates. Saluſt. in 3. Hiſtoriarum: Male iam aſſuetum ad omnes uis controuerſiarum. Illa quoque tam in is q̃ in er finita noīa regulam ſeruant in er terminatorum, id eſt accepta is faciunt genitiuum, ut hic puluis & puluer pulueris, hic cucumis & cucumer cucumeris, hic cinis & ciner cineris, hic uomis & uomer uomeris. Preterea Cæſar declinat pubis puberis: quidam, ut Probus, pubes puberis: quidam

puber puberis. Ex eo *tamen compoſitum inuenitur ſimi lem habens ntũm gtõ, hic impubs huius impubis.* Verg. *in* 5. *impubis* Iuli. *ab eo neutrum impube* Horatius *protulit in* Epodo. *ut: Hæc tremẽti quæſtus ore* Conſtitit *puer impube corpus.* Cic. *tamẽ in* 4. Inuect. Filiũq; *eius impuberẽ legatũ à patre miſſum.* Idem in 2. de Orat. *Quod niſi puberem te iam inquit haberem.* Alia *uerò omnia ei uſdem terminationis, correptæ, ſimilem habent genitiuum ntõ: hic collis huius collis, hæc puppis huius puppis, hic et hæc ſuauis huius ſuauis, hic et hæc ciuis huius ciuis.* Excipiũtur *hic lapis huius lapis, uetuſtiſsimi tamẽ etiam huius lapis protulerunt.* Ennius in 15. Annal. *Occumbũt multi letũ ferroq; lapiq;: hic ſanguis, huius ſanguinis, quod ueteres hoc ſanguẽ dixerũt.* Cic. in Horten. *ut ait* Ennius: *Refugiat timidos ſanguen atq; exalbeſcat metu.* Idem in 2. Annalium: *O genitor, ô ſanguen dijs oriundum. hæc pollis pollinis. ſic* Cariſius. Probus *autem et* Cæſar, *hoc pollen pollinis declinauerunt. hæc cuſpis, cuſpidis, ſemis ſemiſsis.* Apul. *in* Epitoma: *Sed tum ſeſtertius dipondium ſemiſſem, quinarius, quinqueſsis, denarius decuſsis, ualebat. hæc caſsis caſsidis, quod etiam hæc caſsida caſsidæ declinatur.* Verg. *in* 11. *aurea uati Caſsida. à ſanguine compoſitum non ſeruat declinationem ſimplicis, hic & hæc exanguis huius exanguis: à cuſpide ſeruat, tricuſpis tricuſpidis.* Ouid. *in primo* Metam. *poſitoq; tricuſpide telo, Mulcet aquas.* Inuenitur *etiam hæc capis capidis, cuius diminutiuũ eſt capidula.* Harũ *eius: capis uaſis genus eſt pontificale, diminutiuum capidula.* Lucil. *in* 9. Hinc *ancilia ab hoc apices capidasq; repertas.* Et *uide quod magis græcum eſſe oſtenditur, cum*

in as protulit accuſatiuum pluralem. Hic & hæc potis & hoc pote, nomina eſſe oſtendit cõparatio potior & potiſſimus. Sine uerbis autem raro inuenies ea, uel cum obliquo caſu prolata. Perſius: Qui pote uis dicam, nugaris cum tibi calue. Pinguis aqualiculus protento ſeſquipede extet. Verg. in 3. Nec potis Ionios fluctus æquare ſequendo. Idẽ in 11. At non Euandrum potis eſt uis ulla tenere. In is deſinẽtia, ſi græca in genitiuo græco cõſonantem habuerint ante os, o in i mutant, & faciunt gtũm latinum, ut σιμόεις σιμόεντος, Simois ſimoentis, ἄδωνις ἀδώνιδος, hic Adonis huius adonidis, εὔπολις εὐπόλιδος, Eupolis eupolidis, δωρὶς δωρίδος, Doris doridis, θέτις θέτιδος, hæc Thetis huius Thetidis. quamuis ablatiuum eius ab hac Theti Plaut. protulit in Epidico: Tum ille prognatus Theti ſine perdat, alia apportabant ei Nerei filiæ. εὔχαρις εὐχάριδος, Eucharis eucharidis, ἐπίχαρις ἐπιχάριδος, Epicharis epicharidis. Sin in os puram græcus deſinat gtũs, ſimilis erit nominatiuo apud latinos, ut ἄδωνις ἀδώνιος, hic Adonis huius adonis, νεάπολις νεαπόλιος, hæc Neapolis huius neapolis. Sin apud græcos in αι diphthongũ terminent nt habent in gtõ latino, σιμόεις σιμόεντος, hic Simois ſimoentis. In os productam maſculina ablata s, & addita ris faciunt gtũm, ut hic lepos leporis, ros roris, mos moris, flos floris. excipitur nepos nepotis, quod quidã cõe putauerũt, quãuis fœmininũ ſit neptis. Alia uerò oĩa in is deſinunt, ut hic & hæc ſacerdos huius ſacerdotis, hic & hæc cõpos cõpotis. Liuius in 25. Profecto ſatis compotẽ menti ineſſe: o tamen in hoc ſolo corripitur. Seneca in Phædra: Hippolyte me nũc cõpotẽ uoti facias. In eadẽ: Cõpote uoto. & eſt Adoniũ metrũ.

Eius contrarium impos impotis. Actius in primo Didaſcalion: Falſidica audax gnati mater peßimi odibilis, natura impos, excors, & fera. Similiter hæc cos cotis, dos dotis. Excipitur hic et hæc bos bouis, quod ideo aſſumit genitiuo u loco digamma, quia Aeoles quoq; ſolent inter duas uocales eiuſdē dictionis digamma ponere, quos in multis nos ſequimur ὄϝις ouis, δάϝος Dauus, ὠϝὸν ouum. Vnde in nominatiuo quoq; huius nominis illos ſequimur. Nam & Aeoles & Dores βῶς dicunt pro βοῦς, u diphthongon in o longam uertētes. Et quod hoc uerum eſt, oſtendunt epigrammata uetuſtißima, quæ literis antiquißimis ſcripta in mulsis tripodibus legi, & maxime in tripode Apollinis, qui eſt Conſtantinopoli, in loco quem ξηρόλοφον uocant. Sunt autem ſcripta ſic δημοφόϝων pro δημοφόων, λαοκόϝων, pro λαοκόων. Hæc glos gloris, hoc os correptum oßis. Ouid. in 5. Metam. Qui poſtquam cecidit, ferrumq; ex oſſe reuulſum eſt. Quidam tamen ueterum & hoc oſſum, & hoc oſſu proferebant. unde Pacuuius in Chryſe: oſſum inhumatū æſtuoſam auram. Actius uerò in Annal. Fraxinus fixa ferox infenſa infunditur oßis. Cato tamen os protulit in 4. Originū: Si quis membrū rupit, aut os fregit, talione proximus cognatus ulciſcitur. os productum oris, hic & hæc cuſtos cuſtodis, ideo in dis deſinit, quia uenit à uerbo cuſtodio. Græca eiuſdē terminationis græcū gtūm ſequūtur os finali in is cōuerſa, ut χρυσέρως χρυσέρωτος, Chryſeros chryſerotis, ἥρως ἥρωος, heros herois, μίνως μίνωος, Minos minois. Salluſt. tamē protulit Minonis gtūm in 5. Hiſtor. Dædalum ex Sicilia profectū quo Minonis irā atq; opes fugerat. Nec tamen hoc ſine exēplo apud græcos quoq; inuēto.

Syra-

Syracuſij enim Heron pro Heros dicunt, ſic Sophron, ἥρων ἥρως dixit. Similiter ergo et μίνων pro μίνως. Romani autẽ plerunq; ſolent in on terminantia etiam abiectione n proferre per o, ut leo, draco. Sic ergo Mino, Gobio quoq; dicũt pro γώβιος, abiecta s. & quod mirabilius eſt Athos athonis protulit Cic. in 3. de Repub. Quid ergo illa ſibi uult abſurda exceptio, niſi quis Athonẽ pro monumẽto uult funditus efficere? Quis enim eſt Athos, aut Olympus tãtus? Sed hoc in us correptã dehinc attice prolatum eſt, quomodo ἀνδρόγεως pro ἀνδρόγεος. In us correptã deſinentia maſculina latina s uel t uel x antecedentibus, ſi ſint rerum incorporalium uocabula, quartæ ſunt declinationis, ut hic uiſus, huius uiſus: hic caſus, huius caſus: hic ſitus, huius ſitus: hic poſitus, huius poſitus: hic partus, huius partus. quamuis hæc partio huius partionis antiqui protuliſſe inueniãtur. Plaut. in Trucul. Horreſco miſera mentionẽ quoties fit partionis. hic ſexus huius ſexus, hic luxus huius luxus. Similiter quartæ ſunt quæ rerũ uocabulis homonyma inueniuntur, ut hic magiſtratus ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ ἄρχων huius magiſtratus, hic ſaltus ἡ πήδησις καὶ ἡ νάπη huius ſaltus, hic uerſus ἡ στροφὴ καὶ ὁ στίχος huius uerſus, hic exercitus ἡ γυμνασία καὶ ὁ στρατὸς huius exercitus. Faſtus quando à faſtidio eſt uerbo, quartæ eſt: quãdo uerò pro Annali accipitur à faſtis & nefaſtis diebus ſic dictum, frequentius ſecundæ eſt. Inuenitur tamen & quartæ. Lucan. in 10. Nec meus Eudoxi uincetur faſtibus annus. quod tamen errore Lucani prolatũ dicit Seruius in Cõment. 3. lib. Verg. cũ antiquiores quoq; ſimiliter idẽ protuliſſe inueniãtur. Ouid. Faſtorũ inſcripſit libros. nam apud Hor. duplicẽ inuenio ſcripturã & faſtos

& faſtus in 3. Carm. Per memores, genus omne faſtos, & faſtus in alijs codicibus. Varro in Ephemeride: Poſtea honoris uirtutum cauſa Iulij Cæſaris qui faſtus porrexit, menſis Iulius appellatus eſt. Senatus quoq; ideo quartæ eſt, quod à uocabulo natus cõponitur. Etſi ante tus alia ſit in eadem ſyllaba conſonans, etiam corporalia quartæ ſunt declinationis, niſi ſint propria uel mobilia, ut hic fluctus huius fluctus, hic quæſtus huius quæſtus, hic rictus huius rictus, hic uictus huius uictus. Excipitur hic lectus ὁ κλίνη huius lecti, quod tamen etiam huius lectus antiquiſsimi protulerunt. Cornificius in primo de cœnis deorum: Ipſis uerò ad Cereris memoriæ renouandæ gratiam lectus ſternuntur. Plaut. in Amphitrione: quàm lectus ubi cubuiſti concaluit locus. Muſtus quoque muſti excipit Probus, quod tamen mobile uidetur, cum ueteres & fœminino et neutro genere inueniũtur hoc protuliſſe, pro nouus noua nouum. Mart. in 1. Quod te Tuſca iuuat uetulo miſcere falerno. In uaticanis condita muſta cadis? Ouid. in 14. Metam. Tercentum meſſes, tercentum muſta uidere. Cato Cenſorius de agna muſta paſcenda, muſta agna pro noua dixit. Inueniuntur tamen antiquiſsimi multa ex ſupradictis in gtõ etiã i terminaſſe. Terent. in Andria: Nihil ornati, nihil tumulti, pro ornatus & tumultus. Idem in Adelphis, fructi pro fructus: Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero, quæſti pro quæſtus. Idem in Hecyra: Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes: aduenti pro aduentus. Idem in Phorm. Patrem ut extimeſcam ubi eius aduenti uenit in mentem. ſenati pro ſenatus. Salluſt. in Catil. Senati decretum fit, ſicut ille cenſuerat. uerſi quoque pro

uerſus

uerſus. Lauerius: In lacu Auerno uerſorũ non numerum numero ſtuduimus. Valerius in Phorm. Quid hic cũ tra gicis uerſis & ſyrma ficis? Leuius in Polymetris: Omnes ſunt denis ſyllabis uerſi, hic uictus huius uict. Plaut. in Capt. Proin tu tui quotidiani uict uentrẽ ad me afferas. Idem in Aulul. huius gemiti dixit: tantum gemiti & malæ mœſtitiæ hic dies mihi obtulit, famem & pauperiem. Alia uerò omnia eiuſdem generis latina in us deſinentia ſecundæ ſunt declinationis, ut hic Virgilius huius Virgilij, ſomnus ſomni, lacertus lacerti, numerus numeri, ſanctus ſancti, uentus uenti, cibus cibi. quamuis & huius cibus antiqui protuliſſe inueniuntur. Plaut. in Capt. Tantus uentri cõmeatus meo adeſt in portu cibus. Excipitur arcus, quod differentiæ cauſa quidam tam ſecũdæ quàm quartæ protulerunt, de cœleſti enim, id eſt de Iride, Cicero dicens in 3. de deorũ natura in i finiuit gtũm: Cur aũt arci ſpecies non in deorũ numero reponatur. inuenitur tamen apud ueteres etiam fœminini generis, ſecundum quod bene quartæ eſt declinationis. Ennius in 15. Annal. Arcus ubi aſpiciunt mortalibus quæ perhibentur. Acus etiã quartæ eſt quod tam maſculinum quàm fœmininum inuenitur. Lucan. in 10. Quod Nilotis acus compreſſum pectine ſerũ. Iuuen. in 1. Ille ſupercilium madida fuligine tinctum, Obliqua producit acu. Idem in 2. Emerita quæ ceſſat acu. diminutio tamen fit à maſculino aculeus teſte Probo, quomodo ab equo equuleus. Et lacus quartæ, & hic ſpecus quod tam maſculinum quàm neutrum inuenitur. Horat. Carm. lib. 3. Quo me Bacche rapis tui plenũ, quæ nemora, aut quos Agor in ſpecus? Sed hoc ſpecus melius dici in ſingulari numero, in plurali hi ſpecus,

Seruio

Seruio placet. Fœmininum tamen hoc quoq; nomen inuenitur. A. Gellius noctium Atticarum 6. Sole medio inquit & arido & flagranti, ſpecum quandam nactus remotam, latebroſamq; penetro & recōdo. Ennius in 16. Annal. Tum caua ſub monte late ſpecus intus patebat. Pacuuius in nuptijs: Aduenio in ſcrupuloſam ſpecū. Dicebant tamen & hoc ſpecum & hæc ſpeca. Cato: Speca appoſita quo aqua deuia abiret. Sed Liuius etiam in ſingulari numero hoc ponit maſculinum in primo ab urbe condita: Lucus erat quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua. Similiter Ouid. in 3. Metā. Eſt ſpecus in medio uirgis ac uimine denſus. Idem in 7. Specus, eſt tenebroſo cæcus hiatu. Idem in 11. Eſt ſpecus in medio, natura factus an arte Ambiguum. Penus quoq; & maſculini & fœminini et neutri inuenitur, teſte Donato & Capro. Plautus in Pſeudulo: Niſi mihi annuus penus ab amatoribus congeritur. Lucil. Magna penus paruo ſpacio conſumpta peribit. Horat. in primo epiſt. Annonæ proſit portet frumenta penuſq;. Cuius neutri genitiuus eſt penoris, ut pecus pecoris. Cæſar Strabo contra Sulpitium Tribunum plebis: Propinquos noſtros Meſſalas domo deflagrata penore uolebamus priuare. hoc penū etiam Afranius protulit: In penum herile. Etiam hic ficus uitiū corporis quartæ eſt. Martialis in primo Epigrammatōn: Cum dixi ficus rides quaſi barbara uerba, Et dici ficos Caeciliane iubes, Dicemus ficus quas ſcimus in arbore naſci, Dicemus ficos Caeciliane tuos. Ex quo oſtendit & uitium & fructum poſſe quartæ eſſe declinationis, genere aūt differre. Vultus præterea quartæ eſt, quod quaſi rei eſt uocabulum à uolo uerbo deriuatum, quo-

quomodo à colo cultus, ab occulo occultus, ab ulciſcor ultus. Nec mirum, cum Ariſtoteles ſpecies in corporales circa corpora uelit eſſe, uultum quoque quomodo colores & figuras cum ſint incorporales (uoluntatis enim ſignificat affectum) in facie intelligi, quomodo metus, gaudium, lætitia, triſtitia, quæ omnia rerum incorporalium ſunt uocabula. iure igitur quartæ eſt. Similiter artus, hoc enim quoque cum neutro etiam genere hoc artu ueteres proferebant, bene ſecundum quartam declinatur. Omnia enim maſculina deſinentia in us, quæ neutra quoque in u deſinentia inueniuntur, eiuſdem ſunt declinationis, ut hic tonitrus hoc tonitru, hic cornus hoc cornu, ergo ſimiliter hic artus hoc artu. Plaut. in Menæchmis: Ita mihi imperas, ut ego huius membra atque oſſa atque artua comminuam. Illud etiam poſſumus dicere, quod artus ideo quartæ eſt declinationis, quod à uerbo arto artas rei uocabulum fit artatus, & per ſyncopam artus, quomodo à poto potas potatus potus. Ideoq; nomen etiam quod ſignificat ἄρθρον, id eſt artus, quia uocabulo rei eſt ſimile, etiam eandem ſeruauit declinationem, quomodo exercitus, ſaltus, magiſtratus. Et forſitan ideo etiã acus ab acutu, portus à portatu, lacu à laqueatu, ſinus à ſinatu, currus à curſu, gradus à greſſu nata, primitiuorum ſeruant declinationem, quomodo uniuoca fixa, à portu compoſitum tam maſculini quàm neutri generis inuenitur & ſecundæ declinationis, hic angiportus & hoc angiportum, his angiportis. Sic Plinius Secundus in primo artis grammaticæ. Terentius quoq; in Adelphis: Id quidem angiportũ non eſt peruiũ. Idem in Phormione: Sed hinc concedam in angiportum

hunc

quoq; docuimus. Quomodo autem quædam quartæ declinationis nomina etiam ſecundæ regula protuliſſe ſuperius uetuſtiſsimos oſtendimus: ſic econtrariò quæ debuerunt ſecundæ eſſe uetuſtiſsimi quartæ eſt quando declinauere, ut hic ſibilus huius ſibilus, uadus, uulgus, fretus. Siſen. in 12. Hiſt. Procul ſibilus ſignificare conſuli cœpit. Excipitur etiam lepus, leporis, quod ſolum in us correptam deſinens maſculinum tertiæ declinationis inuenitur. Nam uetus ueteris commune eſt trium generum, et lygus quoq; lyguris commune eſt. Salluſt. in 2. Hiſtor. Sed ipſi ferunt taurum ex grege, quem prope littora regebat nomine Corſa lygus mulier. inuenitur tamē etiam in ur deſinens, lygur, ut Lucan. in 1.

Et nunc tonſe lygur quondam per colla decora,
Crinibus effuſis toti prælate comatæ.

Quamuis etiā ueter analogia exigit, ut bene ſit dictum. Actius in Hecuba: Veter fatorū termin⁹ ſic iuſſerat, pro uetus. Quod Capro quoque prudentiſsimè uidetur, cum cōparatiuus ueterior, & ſuperlatiuus ueterrimus, ueter deſiderent poſitiuum. Cato in 1. Originum: Antemna ueterior eſt quàm Roma. Plaut. in Bacchid. Senē tibi dedo illum ueteriorem Lepide ut lenitū reddas. Monoſyllaba quoque in us omnia cuiuſcunque ſint generis tertiæ ſunt declinationis, quæ & producuntur. Eſt autē maſculinū unum à græcis ſumptū μῦς. hic mus muris, quod & per obliquos caſus producit u, muris muri. Ideoq; aſſumpſit r, quia non poterat u uocalis penultima produci, uocali altera conſequente. Itaq; in omnibus monoſyllabis u longa eſt per oēs caſus, & ſimilis declinatio ſupradicti nominis, ut mus muris, plus pluris, ius iuris, thus thuris.

crus cruris, exceptis grus & ſus, quæ ſola in monoſylla-bus cõmunia inueniuntur, et in nominatiuo producũtur, in obliquis uerò corripiũtur, quod apud Græcos quoq; σῦς productũ in nominatiuo reliquos caſus corripit. & u penultima ante uocalem poſita longa non inuenitur apud latinos, ut arduus, ſuo, flućtuo, ruo. Sunt autem nomina in us deſinentia communia quatuor, duo in us productam, monoſyllaba, & duo diſſyllaba in us correptã, de quibus ſuprà diximus, hic & hæc ſus ſuis, grus gruis. Verg. in 1. Georg. Strymoniæ dant ſigna grues. Horat. in 2. Serm. diſcerpta ferentes Membra gruis, ſparſi ſale multo non ſine farre. uetus etiam ueteris, & lygus quod in ur terminat nominatiuum lygur, ut ſupradictum eſt, lyguris. Præterea unus, ullus, nullus, ſolus, totus, alius, quamuis uerißima ratione nomina eſſe oſtendãtur, ut in pronomine docebimus, tamen pronominum ſequuntur declinationem illorum, quæ in ius terminãt gtũm, quanquam inueniantur apud ueteres, et nominum modo declinata, id eſt genitiuum in i, et datiuũ in o deſinẽtia. Nec ſolum hæc, ſed omnia quæ ſimili declinatione proferũtur, ſicut iam in ſuperioribus oſtendimus. Titinnius in Barbato: Quod quidẽ pol mulier dicet, nanq; uni collegij ſumus: uni pro unius. Afranius in Suſpecta: Adeo ut te ſati caperet totæ familiæ. pro totius. Cato in primo originũ: Nam de omni Tuſculana ciuitate ſoli Lucij Manilij beneficium gratum fuit: ſoli pro ſolius. Idem in 2. Qui tantiſper nullæ rei ſies dum nil agas: nullæ pro nullius. Plaut. in Trucul. Quaſi uerò corpori reliqueris poteſtatem, coloris ulli capiendi mala: ulli pro ullius. Alius quoque tam huius alius penultima circumflexa, quàm alij geni-

genitiuus inuenitur apud ueteres. Cæcil. in 5. nullius aliæ rei, niſi amicitiæ eorum cauſa: aliæ pro alius dixit. Cæſar in Anticatone priore: Vno enim excepto quē alius modi, atq; omnis natura finxit, ſuos quiſq; habet charos. M. Cato in cenſura de ueſtitu & uehiculis. Nam periniuriū ſiet, cū mihi ob eos mores quos prius habui honos detur, ubi datus eſt, tum uti eos mutē, atq; alij modi ſim. C. Licin. in 2. Peruerſum eſſe alij modi poſtulare. Fœminina el uſdem terminationis correptæ, ſi ſint arborum nomina, ſecūdæ erunt declinationis, ut hæc ornus hui9 orni, hæc fagus huius fagi, hæc pyrus pyri, hæc cupreſſus cupreßi. excipiuntur quercus, laurus, pinus, cornus, ficus, quæ tā ſecundæ quàm quartæ inueniuntur. Cicer. in orthographia: Ibi quercorum rami ad terram iacent, ut ſuis quaſi capreæ ex ramis glande paſcantur. Verg. in 8. Arma ſub aduerſa poſuit radiantia quercu. Stat. in 7: Theb. cornus depreſſus acbiua. Verg. in 11. ferro ſonat alta bipēni Fraxinus, euertunt actas ad ſidera pinus. Cic. in 2. de Orat. Cum familiaris quidā quereretur, quod diceret uxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe de ficu, amabo te inquit, da mihi de iſta arbore quos ſeram ſarculos. Mart. in epigram. Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci. Sin uerò in us productam terminentur, ablata s, & addita tis faciunt genitiuum, ut hæc ſeruitus huius ſeruitutis, uirtus uirtutis, ſalus ſalutis, ſenectus ſenectutis, iuuentus iuuentutis. Excipiūtur tellus telluris, palus paludis, quæ duo non habuerunt t in genitiuo. palus tamen etiam correpta us inuenitur apud Horat. de arte poetica:

Debemur morti nos noſtraq;, ſiue receptus
Terra Neptunus claſſes Aquilonibus arcet,

Regis opus,ſterilisq́; diu palus aptaq; remis.

Alia omnia eiuſdem generis, id eſt fœminini in us correptam deſinētia,quartæ ſunt declinationis, ut hæc nurus huius nurus, hæc tribus huius tribus, hæc manus huius manus:ex quo compoſitum eius declinationem ſequitur, hic centimanus huius centimanus. Horat.*in* 2. Carm.*Teſtis mearum centimanus Gyges,Sententiarum.hæc anus huius anus.* Nam Terentius *contra hanc regulam in* He*auton.dixit,anuis,more antiquo, ipſam offendimus* Me*diocriter ueſtitam, ueſte lugubri,*Eius *anuis cauſa opinor quæ erat mortua.* Excipitur *hæc aluus huius alui, quod ueteres frequenter maſculino genere protulerunt.* Actius *in annal.ut quàm fragiliſſimus aluus.* Cato *ad filium.*Ex *dolore,ex febri, ex ſiti,ex medimentis bibendis, ex cataplaſmatis,ex aluo lauando.Cinna in Smyrna:* Ac *ſcelus inceſto Cinyræ creſcebat in aluo.* Itaq; *ſecundum hoc genus bene declinatur aluus alui.* Vergilius *tamen hoc protulit fœmininum in* 2. Aeneid.*In latus inq́; feri curuam compagibus aluum.* Humus *humi, hoc etiam neutrum in um deſinens in uenitur apud ueteres, ſecundum quod opportune hanc declinationem ſeruauit* Li*uius in* Adone,*humum humidum pedibus fodit.*Gracch*us in* Thyeſte: Merſit *ſequentis humidum plantis humum.*Domus *huius domus,& domus huius domi.*Teren*tius. in* Eun.*Domi fociq́; fac uiciſſim ut memineris.* Vir*gil.in* 6. *Hic labor ille domus, & inextricabilis error.* Ouidius *in* 4.*Metamor.domui communis utriq;.& colus coli & colus.*Vergilius *in* 8.*Cui tolerare colo uitam tenuiq́;* Minerua.*Statius in* 6.*Theb.Sed huius* Extrema *iam fila colu,datur ordo ſenectæ.*Venus *ueneris quoque*

excipi/

excipitur, quod ſolum proprium fœmininum inuenitur latinum in us deſinens correptam. & forte ideo ſic declinatur, ne ſi Venus ueni declinaretur, dubitationem haberet genitiuus cum ueni uerbo imperatiuo. Incus etiam incudis, quod ponit Nonius Marcellus de doctorum indagine: Ferri maſſa malleis cuditur. unde etiam incus eſt appellata. Cuius quia & genitiui penultima cu, & in uerbo cudo eadem ſyllaba producitur, debet quoque in nominatiuo produci. pecus quoque fœmininum pecudis facit, quod etiam neutrum eſt hoc pecus pecoris. Cæſar in auguralibus: Si ſyncera pecus erat. Vergil. in 4. Geor. Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent. Vetuſtißimi enim hoc pecu, hæc pecua plurale dicebant. Hoſtilius in 1. Annal. Sæpe greges pecuum ex hibernis paſtibus pulſi. Plaut. in Mer. Nec pecua ruri paſcere, nec pueros nutricare. Idem in Trucul. Pecua ad hanc collo neruina ego obligata defero. Idem in Ruden. Non uides referre me uiduum rete ſine ſquamoſo pecu. Et Solinus in memoralibus de Britannia dicit: Ita pabuloſa ut pecua, niſi interdum à paſtibus arceantur, ad periculum agat ſatietas. Præterea inuenitur apud uetuſtißimos intercus intercutis: & proprie intercus aqua dicitur, quam græci ὕδρωπα nominant. Plaut. in Frib. Is mihi erat bilis, aqua intercus, tußis, febris. Cato autem quaſi adiectiuo eo eſt uſus, dicẽs intercutibus ſtupris obſtinatus: pro inteſtinis, ut ſit ſecundũ eum, hic et hæc et hoc intercus, id eſt qui uel quæ uel quod intra cutẽ eſt. Nec eſt mirũ declinationem ſimplicis ſui id qꝫ ſeruare, quamuis nominatiui terminatione mutata, quod in omnib. penè fieri cõpoſitis inuenimus. Hoc cor huius cordis, hic et hæc

& hoc cõcors cuius cõcordis.hoc caput quoq; huius capitis,hic & hæc & hoc triceps tricipitis. Similiter hoc corpus huius corporis,tricorpor tricorporis, et omnia talia.Excipitur hic & hæc exanguis. quod quia commune eſt in is breuē deſinens,& in e breuem facit neutrum. parē habuit nominatiuo gtūm huius exanguis, quomodo omnia ſimilia.Græca,quæ apud græcos in os deſinentia,mutāt o in u,ſecundæ ſunt declinationis,ut κῦρος Cyrus cyri,πύλος pylus pili, πέλαγος pelagus pelagi, Sic χάος chaus chai. Ouid.in 14 metam.Et noctem noctisq; deos,hereboq; chaosq; Conuocat: id eſt ab herebo & à chao,ſicut à pelago. abſq; illis quæ in ros deſinentia antecedente alia, ſub eadem ſyllaba conſonante ρος in er, conuertunt plerunq;,ut ἀγρὸς ager,μένανδρος Menāder. de quibus ſuprà docuimus:Sin eiuſdem ſint & apud græcos terminationis,in is faciunt genitiuū.à genitiuo enim græco mutāt o in i,& faciūt genitiuū latinū,ut ὁ οἰδίπους τοῦ οἰδίποδος,Oedipus œdipodis, quāuis Plautus ablatiuo caſu ab œdipo dixit,pro œdipode in Penulo: Nā iſti qui dē hercle oratiōi Oedipo opus eſt cōiectore, q Sphingis interpres fuit. μελάμπους μελάμποδος Melāpus melampodis.Panthus enim et Eunus & Antinus,quæ per ſynæreſim οος in ους diphthongū apud græcos proferuntur, cum apud illos ſecundum integrorū regulam declinentur, id eſt in ος deſinentium (in ου enim diphthongū terminant genitiuū) apud nos quoq; debent ſecundæ eſſe declinationis:& ſicuti ſi integra eorum inueniantur,neceſſe eſt ea declinare,πάνθοος πανθόου ἢ πάνθους πάνθου. Et nos ergo Panthous panthoi, Panthus panthi. Horatius Alcinous alcinoi declinauit in primo epiſtolarum: Nos numerus

merus ſumus, & fruges conſumere nati, Sponſi Penelopes, nebulones Alcinoiq́;. apud Verg. tamen nominatiuus & uocatiuus ſecundum græcorum regulam inuenitur prolatus in ſecundo. Aeneid. Panthus othriades arcis Phœbiq́; ſacerdos. In eodem: Quo res ſumma loco Panthu? quam prendimus arcem? Neutra eiuſdem terminationis, ſi ſint monoſyllaba, producuntur, et ablata & addita ris faciunt genitiuum, ut hoc ius iuris, thus thuris, rus ruris, crus cruris. alia uerò d uel l uel n ante us poſita, mutant us in e correptã, & accepta ris, faciunt genitiuũ, ut hoc pondus huius ponderis, uellus uelleris, holus holeris, munus muneris, onus oneris, ſcelus ſceleris, genus generis: quod latinum eſſe oſtendit & declinatio & uerbũ genero generas. Excipitur fœnus fœnoris. Iuuenalis in 4 ære paterno. Ac rebus merſis in uentrem fœnoris, atq; Argenti grauis, & pecorum agrorumq́; capacem. quod tamen antiqui fœnoris dixerunt. unde & fœneror uerbũ & fœnerator. Et pignus pignoris & pigneris, unde pignero pigneras. Lucan. in 2. Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui. Iuuen. in 3. uiginti millia fœnus Pigneribus poſitis. Alia omnia mutant us in o productã quidem, ſi ſint comparatiua, & accepta ris faciunt genitiuum, ut hoc melius huius melioris, hoc felicius huius felicioris: correptam uerò ſi non ſint comparatiua, ut hoc decus huius decoris, hoc ſtercus ſtercoris, pecus pecoris, frigus frigoris, tergus tergoris, nemus nemoris, corpus corporis, tempus tẽporis. Excipiũtur ea quib. uerba adiacẽt e habẽtia in penult. ſyllaba, ulcus ulceris ulcero, opus opis opor, latus lateris latero, uiſcus uiſceris uiſcero, ex quo cõpoſitũ euiſcero. Oui. in 6. Met.

E quibus una trahens hærentia uiſcere tela. Et alia penè omnia e habẽtia ante ris in genitiuo, habent ſimiliter huiuſcemodi uerba, ut põdus põderis, pondero ponderas, ſidus ſideris, ſidero ſideras. unde cõpoſitũ conſidero conſideras, & deſidero deſideras, munus muneris, munero muneras. genus generis, genero generas. quæ per o habẽt e in penultima ſyllaba. Breuiter igitur poſſumus colligere regulã & ſic dicere: Omnia neutra ſupra ſyllabã in us deſinentia, ſi habuerint uerba in ero exeuntia, per eris faciũt genitiuũ, ut pondus ponderis, pondero ponderas, ulcus ulceris, ulcero ulceras, latus lateris, latero lateras, holus holeris, holero holeras. Cn. Martius, meos hortulos plus ſtercoro quàm holero. Alia uerò omnia o habẽt penultimã correptã, niſi ſint cõparatiua, ut tẽpus tẽporis, littus littoris. excipitur uirus, quod quidã indeclinabile, quidã ſecundæ declinationis eſſe uoluerũt, ſecundum Lucretium, qui ſic protulit: Liquit enim ſupra tetri ueſtigia uiri. Idem: Cõtractosq; ſuo cõtractas perdere uiro. Vulgus quoq; excipitur, quod tã neutri quàm maſculini eſt generis, & ſecundũ regulam maſculini declinatur. Similiter pus non habet in uſu genitiuum, ne ſi puris diceretur, eſſet quantum ad eandem ſcripturã dubitatio utrum datiuus eſſet pluralis, à puro puris, an genitiuus ſingularis ab eo quod eſt pus indeclinabile. In ys græca ſunt tantũmodo & tertiæ declinationis: mutant enim os gtì græci in is, phorcys phorcyos phorcyis, erinnys erinnyos erinnyis, amphibrachys amphibrachyos amphibrachyis, chlamys chlamydos chlamydis. Sed hæc græcę quoq; prolata inueniuntur. In æs diphthongũ duo inueniũtur, hic præs huius prædis, hoc æs huius æris.

eris. In aus diphthongũ deſinentia fœminina ſunt, & ablata s, & addita dis, faciunt genitiuum, ut hæc laus huius laudis, fraus fraudis. In eus græca ſunt, & mutantia us in i, faciunt genitiuũ, ut hic Tydeus huius tydei. In huiuſcemodi tamẽ terminatione quædã inueniuntur mutatione eus diphthongi in es lõgam prolata, ut ἀχιλλεύς *Achilles,* περσεύς *Perſes,* ὀδυσσεύς *Vlyſſes. In quo Dores ſequimur, qui pro* φιλεύς φίλης, *&* pro ἱερεύς ἵερης *&* ἵερῆ *dicũt, pro* τυδεύς τύδης. *Sic Antimachus in 1. Theb.* τυδης τ' οἰνείδης. *Et uocatiuum in e productã* τὸν ᾗ ζωγρήσας προσέφης οἰνείδη τύδη, *teſte Herodiano, qui hoc ponit in 3. catholicorũ. Similiter Ibycus* ὄνομα κλυτὸν ἵερῆ *dixit. Et quia græci ab huiuſcemodi nominatiuis, id eſt quæ eus in es conuertunt uocatiuum in ē longam terminant, ut* ὦ τύδη, ὦ ἵερη, *in eo quoque caſu aliquando illos ſequuntur latini, ut Achille, Perſe. Ouid. in 13. Metam. Tuq; tuis armis, nos te potiremur Achille. Ab Vlyſſeus nominatiuo quoque proferunt latini in ei genitiuum. Horat. in 1. Carm. Nec curſus duplices per mare Vlyſſei. Idem in 1. Epiſt. cerite cera Digni, remigiũ uitioſum Ithacenſis Vlyſſei. Ouid. in 14. Metamor. Nericius Machareus comes experientis Vlyſſei. Et ab Achilleus accuſatiuũ græcum protulit Lucanus in 10. famulumq; tyranni Terribilem uiſu traiecit Achillea ferro. Ex quo apparet latinos quoque tam in eus quàm in es hæc nomina ſolitos eſſe proferre; & cõtrà tamen in quibuſdã es productã terminantibus fecerunt græci poetæ eus pro es proferentes,* ἀντιφατεὺς *pro* ἀντιφάτης, χρυσεὺς *pro* χρυσής, δαφεὺς *pro* δάφης, *ut Sappho,* ὁ δαφεὺς φίλῳ εἶπερ, ἄφιτερ, ἁγνῇ βία. *In x deſinentia, ſi à uerbis ſint in go deſinẽtibus, ablata x, &*

addita gis, faciunt genitiuum, ut grego grex gregis. Stat. in 1. Achille. Qualiter Idaliæ uolucres ubi mollia frangunt Nubila, iam longũ cœloq́; domoq́; gregatæ. Remigo remex remigis, lego lex legis, rego rex regis, coniungo coniunx coniugis. quod etiam in genitiuo differentiæ cauſa n amittit, ne ſi coniugis dicamus, uerbum putetur. Nec mirum, græcos enim in omnibus ferè imitati, in hac quoq; regula ſequimur. apud illos enim ſi in x deſinẽtia nomina habeant uerba cum g, nominũ quoq; genitiuus per g declinatur, λέγω, λέλεξ, λέλεγος, unde frux etiam frugis facit genitiuum, quia ἀπὸ τοῦ φρύγω uerbo græco naſcitur. Enni. in 17. Annal. Si luci, ſi nox, ſi mox, ſi iam data ſit frux. Idem in 9. pro frugi homo, frux ponit, quod eſt adiectiuũ. Sed quid ego hæc memoro dictum factumq́; facit frux, id eſt frugi homo. Alia uerò omnia latina ablata x & addita cis proferũt gtũm, ut fallax fallacis, lux lucis, uox uocis, nex necis. Cic. pro Milone: Inſidiatori uerò & latroni quæ poteſt afferri iniuſta nex? Nota tamẽ quod ſi habeant ĕ correptã ante x poſitã, ſi non ſint monoſyllaba, uel ab illis cõpoſita, mutant e in ĭ correptam per obliquos caſus, ut apex apicis, uertex uerticis, remex remĭgis. Similiter in ix deſinentia maſculina tantũ latina corripiũt i penultimã in obliqs, ut hic fornix fornicis, hic calix calicis, hic uarix uaricis. Barbara quoq; in x corripiũt penultimã, uolux uolucis, Pharnax pharnacis. Lucan. in 2. Tigranẽq́; meum nec Pharnacis arma relinquas. Alia uerò oĩa in x deſinentia per obliquos caſus longã habent penultimam, uel natura, uel poſitione: exceptis grex gregis, dux ducis, crux crucis, fax facis, nux nucis, pix picis, trux trucis, coniunx coniugis, ſalix ſalicis.

ſalicis. Excipiuntur ea quoq; quæ nec g nec c habẽt ante is in genitiuo, nix niuis. antiqui tamen etiam ninguis dicebant. unde Apul. in 1. Hermag. Aſpera hyems erat, omnia ningue canebant. Supellex ſupellectilis. uetuſtiſſimi tamen hæc ſupellectilis nominatiuum proferebant. Cato aduerſum Tiberium Sempronium Longũ: Si poſſet auctio fieri de artibus tuis, quaſi ſupellectilis ſolet. Senex ſenis, quãuis Plautus genitiuum eius ſenicis protulit in Ciſtellaria: Datores belliſſimi uos negocioli ſenecis ſoletis eſſe. Nox quoq; noctis ſecundum græcos, qui νὺξ νυκτὸς declinant, græca enim eiuſdem terminationis eam ſeruant in genitiuo ante is conſonantẽ, quam in græca declinatione ante ος habuerunt, φαίαξ φαίακος, phæax phæacis, σφὶγξ σφιγγὸς ſphinx ſphingis, ὄνυξ ὄνυχος, onyx onychis genus eſt lapidis. Compoſita ſimplicium declinationem ſequuntur, ut pernox pernoctis, exlex exlegis. Cicero pro Cluentio: Non quod illi aut exlegem eſſe Syllam arbitrentur. In bs uel ms uel ps deſinentia, interpoſita i, faciunt genitiuum, ut urbs urbis, hyems hyemis, inops inopis. Notandum hic quoque ſi e ante bs uel ps ſit, & non ſint monoſyllaba. mutatur e in i, ut princeps principis, municeps municipis, cœlebs cœlibis. A capite ſolum cõpoſita, ablata s, & mutata e in i, & addita itis, faciũt genitiuum, anceps ancipitis, præceps præcipitis, biceps bicipitis. antiqui tamen ancipes & præcipes, & bicipes proferebant in ntõ, & ſic ſecundum analogiam, ſequebatur gtũs ancipes ancipitis, ut ſoſpes ſoſpitis. Plautus in cõmorientibus: Saliam in puteum præcipes. Idem in Rudẽte: Poſt altrinſecus eſt ſecuricula ancipes, itẽ aurea. Idẽ tamẽ uetuſtiſſimi etiam præcipis genitiuũ, qui à

nomi-

nominatiuo præceps eſt ſecundũ analogiam nominatiui protulerũt. Liuius in Ione: Seq́; in alta maria præcipem inops, ægra ſanitatis Herois. Ennius in 17. Annal. Occumbunt multi letum, ferroq́; lapiq́;, Aut intra muros, aut extra præcipe caſu. In ns uel rs, uel ls deſinentia, ablata s & addita tis, faciũt gtũm, ut mons montis, ſapiens ſapientis, cohors cohortis, ars artis, pars partis, hæc puls pultis. excipiũtur duo differentiæ cauſa, frons frondis, quãdo de arborũ folijs loquimur. Nã frons frõtis ad capitis partẽ pertinet, lens lendis animal. Nam lens lentis legumẽ eſt, & glans glandis. Sic Ouid. in 14. Metam. ut lata plumbea fũnda, Miſſa ſolet medio glans intabeſcere cœlo. Similiter Lucret. protulit, & Liu. in 27. Et eſt non ſimplicis habenæ, ut balearica aliarumq́; gentiũ fũnda, ſed triplex ſcutale crebris ſuturis duratũ, ne fluxa habena uolutetur in iactu glans, ſed librata tum ſederit uelut neruo miſſa excutiatur. nam quod apud Vergil. in 3. Georg. inuenitur, glandis, in dubiũ uenit utrũ ntũs ſit, an figurate gtũs: Nec de cõcuſſa tantũ pluit ilice glandis. Poteſt. n. tantũ glãdis intelligi τοσοῦτον βαλάνου, ut hoc regni & tantũ lucri. à pendo quoq; cõpoſitũ libripens libripẽdis. Caius in 1. Inſtit. adhibitis nõ minus q̃ quinq; teſtibus ciuibus Romanis puberibus, præterea alio eiuſdẽ conditionis, q librã æneã teneat, qui appellatur libripẽs. à corde quoq; cõpoſita ablata s & addita dis, faciũt gtũm, uecors uecordis, diſcors diſcordis, cõcors cõcordis: antiquiſſimi tamẽ ſolebãt gtõ ſimilẽ proferre in his ntũm. Cæcili. Cratino: Modo fit obſequẽs, hilaris, comis, cõmunis, cõcordis, dum id quod petit potitur. Põponius in ſatyra: Blanda, fallax, impotens, ſuperba, diſcordis.

Pri

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER VII.

DE CAETERIS CASIBVS.

TErminales ſunt nominum literæ apud latinos, ut ſuprà quoq; docuimus, quatuordecim: Vocales quidem quinq; a e i o u: Conſonantes uerò nouem: Semiuocales ſex l m n r s x: Mutæ tres c d t. Vocales ut poëma, mare, gummi, uirgo, cornu: Semiuocales ut ſol, templum, flamen, Cæſar, ciuitas, Pollux: Mutæ ut lac, caput, aliud. hoc enim nomen eſſe, & Probus in inſtitutis artiū oſtendit, & ratio ipſa, de qua in pronomine latius tractabimus. Oſtendit aūt Probus his uerbis, hoc unum nomen tantū, id eſt alius, quammaximè propter ſtructuras gtō & dtō caſu numeri ſingularis, ſic anomale cōfirmatū ſit declinari: hic alius, huius alius, huic alij. Inueniuntur etiam in y deſinentia græca, hoc Dory, hoc Aepy, nomina ciuitatum ſunt. Stat. in 4. Theb. Quos Thrion & ſummis ingeſtū montibus Aepy. Igitur maſculinorū nominum finales ſunt literæ ſeptem, a o l n r s x, ut ſcriba, Cicero, conſul, pæan, pater, Priamus, rex. Fœmininorū quoq; eædē, necnon e producta in græcis, & m figurate in comicis nominib. ut hæc aurora, Iuno, Tanaquil, Siren, mater, uirtus, lux, Taygete, Glycerium. Neutrorum uerò duodecim, id eſt omnes abſq; o et x, per ſe enim neutrum in has literas nullum deſinit, ut hoc poëma, ſedile, gummi, cornu, tribunal, ſaxum, numen, marmor, tēpus, lac, caput, aliquid. Cōmunium uerò maſculini et fœminini ſex, a o l r s x, ut hic & hæc aduena, homo, uigil, memor,

mor, cuſtos, coniunx. Cõmunium triũ generũ ſunt quinq; que, i m r s x, hic & hæc & hoc frugi, nequã, par, uetus, felix. Et hæ quidẽ generales ſunt nominatiui terminationes, de quib. in nrõ latius tractatũ eſt. Nũc uerò de gtõ et alijs caſib. obliquis, p ſingulas declinationes doceamus.

De obliquis caſibus primæ declinationis.

PRima declinatio habet terminationes, in nominatiuo tres, a as es. In a tam latinorum quàm græcorum, tam maſculinorum quàm fœmininorũ & cõmunium. In as uerò & in es græcorũ tantũ & maſculinorũ, ut hic ſcriba, poeta, hæc Roma, muſa, hic & hæc aduena, hic Aeneas, hic Anchiſes. Eius genitiuus & datiuus in æ diphthongon deſinit, & pares habet ſyllabas nrõ, ut hic poeta huius poetæ huic poetæ, hic Aeneas huius æneæ huic æneæ, hic Anchiſes huius anchiſæ, huic anchiſæ, niſi diuiſio fiat in gtõ poetica licentia, qua frequẽter ueteres Romanorũ poetæ utuntur, ut Aeneai, Anchiſai, & pictai, & aulai, pro Aeneæ Anchiſæ, pictæ, aulæ dicentes. unde Verg. in 4. Aeneid. Aulai in medio libabant pocula Bacchi. Idem in 9. Diues equûm diues pictai ueſtis & auri. Cic. in Arato: Atq; oculos urget pedibus pectuſq; Nepai: pro nepæ, id eſt ſcorpij. In eodẽ: Seri⁹ hæc obitus terrai iuſſit equinus. Lucre. in 1. Effice ut interea fera munera militiai. Idem in eodem: Aulide quo pacto triuiai uirginis aram, Iphianaſſai turparunt ſanguine fœdi.

De accuſatiuo ſingulari primæ declinationis.

ACcuſatiuus æ diphthongon genitiui ſiue datiui mutat in am, ut poetæ poetã, muſæ muſam. Frequẽtius tamẽ inuenimus in græcis nominibus as & es terminantibus acc̃m græcum proferre autores, hũc Aenean & Anchiſen.

Anchiſen. Verg. in 5. Aeneid. Aenean credã quid enim ſi fallacibus auſtris? Et in 6. Iſq; ubi tendentem aduerſum per gramina uidit Aenean, alacris palmas utraſq; tetendit. Idem 3 Anchiſen facio certũ, remq; ordine pando. Romanae tamen ratio declinationis exigit hũc Aeneam, & hunc Anchiſam dicere. Horat. in 2. Serm. & ſcribere fortem Scipiadã, ut ſapiens Lucilius: Scipiadã dixit, nõ Scipiaden. Cuius ntũs in es deſinit ſecundũ formã patronymicorũ, quae eſt graeca hic Scipiades. Quãuis antiqui huiuſcemodi quoq; nominũ, id eſt in as uel in es deſinentiũ primae declinationis, ntõs etiã in a finiebãt, ut eſt Geta, Soſia, Byrrhia, Chaerea, Marſya, ſimiliter poeta, ſophiſta, Scytha. Terent. in And. Poeta cum primum animum ad ſcribendum appulit. Lucan. & iuncto Sarmata uelox Pannonio. Terent. in Adel. Geta autem hic non adeſt. In eodem, hic Geta praeterea ut captus ẽ ſeruorũ, nõ malus, neq; iners. Idẽ in Andr. Aut tu aut hic Byrrhia. Idem in Eunu. hic Chaerea? qui Chaerea. Iuuen. in 4. Occurris fronte obducta ceu Marſya uictus. Oportet tamen ſcire quod in foemininis in a terminantibus graecis etiam ſi producta ſit apud illos ã finalis, plerunque corripiunt eam latini: omnis enim nominatiuus latinus a terminalem corripit. Eſt tamen quãdo ſeruant eam productam, ſed rarò. ergo quãdo corripiunt eam ſecundum Romanã cõſuetudinẽ, accẽtu quoq; latino pronũciãtur, ut in his, Italia, Phrygia, Lydia, Syria, Troia. haec enim antepenultimã habent acutã, quia a finalem corripiunt, quãuis apud graecos ſit producta. Hor. in 1. Carm. Lydia dic per oẽs Te deos oro. Vocatiuum qui eſt ſimilis in hac terminatione ntõ corripit. Eſt enim choriambus & bacchius.

Ex quo oſtẽditur correpta eſſe in nominatiuo quoq; Lydia finalis a. Verg. in 5. Troia Criniſo conceptũ flumine mater Quem genuit. Apud Statiũ uerò Nemea, quia ſeruauit ā productã, accentũ quoq; græcũ ſeruauit, id eſt, penultimam acutam in 5. Theb. Nec facilis Nemea latas euoluere uires. Actiuum quoq; græcum in fœmininis inuenimus à poetis proferri, ſed rarò. Idem Stat. in 7. Namq; ferunt raptam patrijs Aeginan ab undis.

De uocatiuo caſu primæ declinationis.

Vocatiuus caſus primæ declinationis in ă correptã effertur, ut ô poeta ô muſa, niſi ſit græcus, & apud græcos producens a ſeruet eandem etiam apud nos productam, ut Aenea. Verg. in 10. uigilas ne deum gens Aenea uigila. Eſt tamen quando in es productam terminantium græcorum uocatiuus in ē longam exit, ſecundum græcos uel communiter uel poetice, ut Achate, Anchiſe, Polite, Laertiade. Verg. in 1. quis iam locus inquit Achate. Idem in 3. Aeneid. Coniugio Anchiſe Veneris dignate ſuperbo. Idem in 5. tua clara Polite Progenies. Horat. in 2. ſermon. O Laertiade quicquid dicam, aut erit aut non. Vergilius in 8. Sit ſatis ænide telis impune Numanum, Oppetijſſe tuis. Nec ſolum in his quæ ſunt primæ, ſed etiam in illis quæ tertiæ, id eſt, in omnibus græcis es producta finitis, ſimiliter inuenies ucĩũm in ē productã proferri, Chreme, Lache, Anchiſe. Terent. in And. Imò ita uolo itaq; poſtulo, ut fiat Chreme. Idem in eadem: O Chreme pietatẽ nati, non ne te miſeret mei? Idẽ in Hecyra: A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia, Mutatio fit, ea nos perturbat Lache. Ouid. in 13. Metamor. Tuq; tuis armis nos te potiremur Achille. Idẽ in 12. Armiger

miger ille tui fuerat genitoris Achille. Nec mirum cum græcorum quoque poetæ ſimiliter inueniantur protuliſſe uocatiuos in ſupradicta terminatione. Anacreon, κάλλη λαμπύτη poſuit pro κάλλα λαμπύτα. Hipponax, ἀπύτη pro ἀπύτα. & Apollonius Argon. 3. αἰύτη, κείνην μὲν ἄφαρ, δίχθαν ἄϊλλαι pro αἰύτα. In eodem, αἰύτη, σφίσι μὲν τῶν δὴ φίλων, ὅτι γὰρ αὐτῆς. In fœmininis etiã Alcæus νίκη pro νίκης poſuit. Et Theopompus χάρη pro χάρης. latina uerò proportio in ē correptam uult uocatiuum primæ declinationis, ſicut ſuprà dictum eſt, terminari etiam in græcis. unde Horatius in 2. ſermon. Nequis humaſſe uelit Aiacem Atrida uetas cur. Fœminina quoque græca, eſt quando apud poetas græcum uſum ſeruant in a uel in e productas deſinentem, ſecundum proprium nominatiuum, ut Taygete, Nemea. Vergil. in 7. Vos ô Calliope precor aſpirate canenti. Stat. Nemea, ut oſtendimus, ā producta protulit more græco.

De ablatiuo caſu ſingulari primæ declinationis.

ABlatiuus huius declinationis in ā productã deſinit, ut ab hoc poeta ab hac muſa, ab hoc & ab hac aduena. Eſt autẽ quando hunc quoq; poetæ ē productã terminant in græcis nominibus, quæ datiuũ græcũ in η finiunt. Verg. in 1. Aen. uno graditur comitatus Achate: pro Achata. Ouid. in 6. Metam. cumq; Pheretiade et Hyantæo Iolao. Iuue. in 1. Penelope melius, leuius torquetis Arachne. Et hoc uel metaplaſmus eſt dicendus, qui fit more poetico mutata ā longa in ē productã, uel potius datiuus græcus pro ablatiuo poſitus, qui quamuis apud græcos ι habeat poſt η, tamen apud latinos ſecundũ eorũ conſuetudinem ſcripturã ſeruauit, apud quos ſcribi i poſt uocalem,

& pronunciari non ſolet. hoc & ex alijs poſſumus cõij cere, quæ quamuis græce proferantur, ſcripturæ tamen latinæ rationem ſeruant. Vergilius in Bucolicis:

Orphi Calliopea, Lino formoſus Apollo.

Nam cum ſit datiuus græcus pro ei diphthongo, I longã habuit more ſcripturæ noſtræ. Illud miror, quod Iuuenalis calpe ablatiuum corripuit, cum ſit ſimile hoc nomen Penelope, Arachne, Calliope, quorũ ablatiuus nunquam in e correptã terminatur. Lucan. in 1. Thebis maioribus undis Heſperiam Calpem ſummumq; impleuit Atlanta. Iuuen. in 5. nec carpathium Getulaq; tantũ Aequora tranſiliret, ſed longe calpe relicta,

Audiet herculeo ſtridentem gurgite ſolem.

De nominatiuo & uocatiuo plurali primæ declinationis.

Nominatiuus & uocatiuus pluralis eiuſdem declinationis ſimilis eſt genitiuo & datiuo ſingulari. Nam per æ diphthongon proferuntur, ut hi & ô poetæ: ſed in his non poteſt diuiſio fieri ſicut in illis.

De genitiuo plurali primæ declinationis.

Genitiuus pluralis eiuſdem declinationis fit addita ablatiuo ſingulari rum ſyllaba, ut ab hoc poeta, horum poetarũ, ab hac muſa, harum muſarum. Producitur enim a tam in ablatiuo ſingulari quàm in genitiuo plurali. Et notandũ, quod omnes caſus tam ſingularis quàm pluralis numeri pares habent in utroq; numero ſyllabas in hac declinatione, excepto genitiuo plurali. hic enim una ſyllaba abundat. Eſt autem quando hunc quoq; per conciſionẽ proferunt, & maxime in compoſitis & patronymicis, ut graiugenûm pro graiugenarũ. Verg. in 3.

Aeneid.

Aeneid. Graiugenumq; domus, ſuſpectaq; linquimus arua. In eodẽ: Caprigenumq; pecus, nullo cuſtode per herbam: pro caprigenarum. Idem in 8. Optime Graiugenũ cui me fortuna precari. in eodem: Omnigenumq; deum monſtra, & latrator Anubis: pro omnigenarum. Sic cælicolum pro cælicolarum, & trinundinum pro trinundinarũ. Cic. pro Cornelio: Primo ex promulgatione trinundinum dies ad ferendum poteſtaſq; ueniſſet. Amphorum pro amphorarũ, & Aeneadum pro Aeneadarum. Lucretius in 1. uerſu, Aeneadum genitrix hominum diuumq; uoluptas. Similiter Dardanidum pro Dardanidarum. Verg. in 2. O patria ô diuum domus Ilion, inclyta bello Mœnia Dardanidum. Idem in 11. uariusq; per ora cucurrit Auſonidum turbata fremor.

De datiuo et ablatiuo plurali primæ declinationis.

DAtiuus pluralis & ablatiuus ſupradictæ declinationis mutant a extremã ablatiui ſingularis in is productam, ut à poeta his & ab his poetis, & ab hac muſa his & ab his muſis. Inueniũtur tamen pauca fœminini generis, quæ ex maſculinis transfigurantur, non habentibus neutra, quæ & animaliũ ſunt demõſtratiua, naturaliter diuerſum gen⁹ habẽtia, quæ differẽtiæ cauſa ablatiuo ſingulari bus aſſumũt, & faciũt datiuũ & ablatiuũ pluralẽ, quod nulla alia habet declinatio, in bus terminãs ſupradictos caſus, ut ã lõgã in eis penultimã habeat, ut his natabus, filiabus, deabus, equabus, mulabus, libertabus, aſinabus. M. Cato in originibus Dotes filiabus ſuis non dant. & filijs tamen in eodem genere dictũ eſt. Ennius in Andromeda: filijs ꝓpter te obiecta ſum innocẽs Nerei, id eſt filiabus. natis tamẽ pro natabus, Plaut⁹ in Sticho.

Ego ibo intrò, & gratulabor ueſtrum aduentum filiſs: pro filiabus. Idem: qui talis eſt de natis ſuis; pro natabus. Ouid. deabus poſuit in 13. Metam. Eubœa deabus. Et totidem natis Andros fraterna potita eſt. Cicero pro Cornelio in 1. Vt ab Ioue optimo maximo, cæteriſq; dijs deabuſq; omnibus opem & auxiliũ petamus. Eabus etiam pro eis differentiæ cauſa in fœminino genere Hemina protulit in 4. Annalium: Scriba pontificius qui cum eabus ſtuprum fecerat. dicit enim de Veſtalibus. Multa tamen alia quoq; contra regulam uitioſe, & in his & in alijs caſibus uetuſtiſſimi protuliſſe inueniuntur, in quibus non ſunt imitãdi. Ambæ etiam & duæ, quamuis nulla ſimili differentiæ cauſa cogente ſimilem habent datiuum & ablatiuum ambabus & duabus, quanquam genitiuum ambarum & duarum faciunt.

De accuſatiuo plurali primæ declinationis.

Accuſatiuus quoq; pluralis fit, addita s ablatiuo ſingulari. Producitur enim, ut hos poetas, has muſas.

De ſecunda declinatione.

Secunda declinatio terminationes habet nominatiui ſex, in er in ir in ur in us in eus in um. In er maſculinorũ tã latinorũ q̃ græcorũ, ut caper capri, Alexander Alexandri. Iber etiã Iberi. quod per apocopam extremæ ſyllabæ prolatũ ſolum in hac declinatione producit er, & ab eo compoſitum Celtiber Celtiberi. Dicitur tamen & Iber Iberi pro Hiſpanus, & Iber Iberis, quando de illa gẽte loquimur quæ eſt iuxta Armenios, & Iberus Iberi fluuius. Vnde Lucan. in 4. Qui præſtat terris aufert tibi nomen Iberus. In ir & in ur latinorũ tantum maſculinorum, ut hic uir huius uiri, hic ſatur huius ſaturi. In us

latinorum & græcorum, maſculinorum, fœminino-rum, & neutrorum quoq́, ut hic clarus huius clari, hic Homerus *huius* Homeri, *hæc cupreſſus huius cupreßi, hæc platanus huius platani, hoc pelagus huius pelagi, hoc uulgus huius uulgi. dicitur tamen & hic uulgus*. In *eus græcorum tantum maſculinorum, hic* Tydeus *huius* Tydei, *hic* Orpheus *huius* Orphei. In *um neutrorũ tam græcorum quàm latinorum, & figuratè fœmininorum apud comicos, hoc regnum huius regni, hoc pelium huius pelij, hæc* Glycerium *huius* Glycerij, *hæc* Sophronium *huius* Sophronij. Panthus *per ſinereſim pro* Panthous, *quomodo* Alcinus *pro* Alcinous *prolatum eſt*. Vnde *Horatius in 1. epiſt.* Nos *numerus ſumus, & fruges conſumere nati* Sponſi Penelopes *nebulones* Alcinoiq́. Vergilius *in 2.* Georg. Pomaq́ *&* Alcinoi *ſyluæ*. Idem *Horat.* Alcinoiq́ *plures*.

De genitiuo ſingulari ſecundæ declinationis.

GEnitiuus *ſingularis ſecundæ declinatiõis in omni nomine ĩ longa terminatur, ſed in quibuſdam pares habet ſyllabas nominatiuo, ut niger nigri, magnus magni, templum templi.* In *quibuſdam una ſyllaba abũdat, ut tener teneri, uir uiri, ſatur ſaturi,* Tydeus Tydei. Cuius *rationẽ quamuis in libro quem de nominatiuo & genitiuo expoſuimus, latius tractauimus, nũc quoq́ quantũ poſſumus percurramus*. In *ir & in ur & in eus deſinentia, ſemper una ſyllaba uincunt in genitiuo, quæ & penultimam breuem habent, ut treuir treuiri, ſatur ſaturi,* Oileus Oilei. *niſi productio poetica fiat in græcis, ut* Tydei. In *us uerò & in um deſinentia pares habent ſyllabas, ut* Priamus Priami, Vergilius Vergilij, *templũ templi*. Tan

rominium Taurominij. Frequēter tamē inuenimus uete res in huiuſcemodi genitiuis, id eſt geminātibus i ſubtrahere ex eis alteram. Verg. in 3. Aeneid. Hic tamen ille urbem Patauì ſedesq; locauit: pro Patauij. Idem in Bucol. Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi: pro peculij. In eodem: Pauperis et tuguri congeſtum ceſpite culmē: pro tugurij. Idem in 4. Georg. Parthenope ſtudijs florentem ignobilis oci: pro ocij. Iuuenal. in 4. Antoni gladios potuit contemnere, ſi ſic Omnia dixiſſet: pro Antonij. hoc autem faciunt metri cauſa. Nunquam enim minores uult habere ſyllabas genitiuus nominatiuo. In er igitur tantum deſinentia ancipitem habent regulam genitiui. In alijs enim abundat, in alijs non. Abundat quidem in huiuſcemodi, lucifer luciferi, armiger armigeri, tener teneri, miſer miſeri, proſper proſperi: Pares autem habet in huiuſcemodi, Menander menandri, ſacer ſacri, ater atri. de quibus ſicut iam ſupradictum eſt, cum de nō & genitiuo tractabatur, ſufficienter expoſuimus. Androgeo Vergilius in ſexto genitiuum poſuit atticū: In foribus letum Androgeo tum pendere pœnas.

De datiuo & ablatiuo ſingulari ſecundæ declinationis.

DAtiuus et ablatiuus ſingularis huius declinationis fit à genitiuo mutatione extremæ i in o productā, ut huius luciferi huic & ab hoc lucifero, huius ſacri huic & ab hoc ſacro, huius uiri huic & ab hoc uiro, huius ſaturi huic et ab hoc ſaturo, huius Priami huic et ab hoc Priamo, huius Taurominij huic & ab hoc Taurominio, huius Typhoei huic & ab hoc Typhoeo, Verg. in 9. Inarime Iouis imperijs impoſta Typhoeo. In 10.

Nec

Nec Clytio genitore minor nec fratre Mneſtheo. Eſt tamen quãdo græco datiuo, in huiuſcemodi nominibus, id eſt in eus finientibus nominatiuum uti ſolent antiqui. Idem poeta in Bucol. Orphi Calliopea, Lino formoſus Apollo. Et oportet ſcire in hac declinatione, quod omnes caſus obliqui tam ſingulares quàm plurales, necnon etiã nominatiuus & uocatiuus plurales eundem numerum ſyllabarum ſeruãt, quem genitiuus ſingularis habuerit, abſq; genitiuo plurali qui una ſyllaba uult ſuperare, niſi per conciſionẽ proferatur. unde dij & dijs cum pro monoſyllabis ponuntur, per ſynæreſim ſunt accipienda, ſiue magis per ſynæreſin e & i in unam ſyllabam. Veteres enim finalẽ i, quæ longa eſt per ei diphthongon ſcribebant, longas autem uocales uetuſtiſsimi etiam geminare ſolebant. Quæ uerò ſecundum analogiam proferuntur, id eſt dei & deis diſſyllaba ſunt. Lucanus in 6. O utinã cœliq; deis herebiq; liceret. Idem accidit etiam in pronomine ei & ij, eis & ijs. E quib. illud apparet quod uetuſtiſsimi, ut ſuprà docuimus, pro una longa uocali ſolebant duas ſcribere. Ecce enim ueſtigium antiquitatis in his adhuc ſeruatur, cum duæ i pro una longa ponuntur, tam in ſupradicti nominis quàm pronominis ternis caſibus, hi dij, his dijs, ab his dijs, ij ijs ab ijs. nam ſi dicas dei deis & à deis, ei eis & ab eis diſſyllaba ſunt, ſicut oſtendimus. Iuuenalis in 5. Implet & ad mœchos dat eiſdem ferre cinædis. Puto autem quod in his differentiæ cauſa ſeruata eſt in genitiuo geminatio, id eſt, ne ſi di & dis, i et is dicamus, dubitatio fiat ſignificationis. nam di etiam præpoſitio eſt, & dis præpoſitio eſt & nomen, & i & is uerba. In pluribus aũt inuenies differẽtiæ

cauſa huiuſcemodi, quaſdã fieri ſyllabarũ uel literarum additiones, uel ademptiones, uel accentuum mutationes, itaq; in cõpoſitione idẽ & iſdẽ per unã i ſcripſiſſe, quia nulla confuſio fit ſignificationis, inueniũtur, pro ijdẽ & iiſdẽ: Et quia diximus oẽs obliquos caſus gtũm ſequi, ſci endum quod uocatiuus nominatiuũ ſuũ ſequitur, de quo modo docebimus, ſed prius de accuſatiuo tractemus.

De accuſatiuo ſingulari ſecundæ declinationis.

ACcuſatiuus quoq; à gtõ fit mutatiõe i in um. ut huius Priami hũc Priamũ, luciferi luciferũ, Tydei Tydeũ. In huiuſcemodi tamẽ nominibus, id eſt in eus deſinentibus, græco magis accuſatiuo utũtur autores. Vergil. in 1. Aeneid. Ilionea petit dextra, læuaq; Sereſtũ. Idẽ in 8. & amicum Cretea Muſis, Cretea Muſarũ comitẽ. Stat. in 1. necnon & uiribus infrà Tydea fert animus. Inuenitur ta men in uſu etiã in um accuſatiuus huiuſcemodi nominũ. Cic. de nat. deorũ in 3. Theſeum, Hippolytũ. Liuius ab ur be cond. 40. Odio cui Perſeus indulgeret. In eodem: Perſeo ſeſe adiungunt. In eodem: totus in Perſeum uerſus. In eodẽ: ad Perſeum miſit. In eodẽ: tranſgreſſus Perſeum filium. In eodem: Perſeum Amphipolim miſit. Idem in 39. Areum & Alcibiadem. In eodem: Quod Areum & Alcibiadẽ, nec Lacedæmonij poſſunt reprehendere. Stat. in 2. Theb. Pentheumq; trahens, nondum te Phædimus æquo, Bacche genus. Plaut. in Vidul. Eiuſdem Bacchæ fecerunt noſtram nauim Pentheum.

De uocatiuo ſingulari ſecundæ declinationis.

VOcatiuus huius declinatiõis quãdo in r uel m finitur ntũs, ſimilis eſt ei, ut hic lucifer ô lucifer, hic ſacer ô ſacer, hic uir ô uir, hic ſatur ô ſatur, hoc templum ô tem

plum,

plum, hæc Glyceriũ ô Glycerium. Vergilius cum paulo antè Tymber ntũm protuliſſet, mox uocatiuum Tymbre poſuit in 10. Daucia Laride Tymberq́; ſimillima proles. & : Nã tibi Tymbre caput Euandrius abſtulit enſis. Sed nõ eſt hic uocatiuus à ntõ in er deſinẽte, ſed in us accipiendus, ut hic Tymbrus ô Tymbre. Solet enim poeta huiuſcemodi ſæpe nomina tã in er quàm in us proferre, ut Teucer & Teucrus, Euãder & Euandrus. Idẽ in 10. Pallas Euander in ipſis Omnia ſunt oculis. Idẽ in 9. Tũc rex Euãdrus Romanæ cõditor arcis. Sed de his latius de nominatiuo tractãtes diſſeruimus. Notãdũ tamẽ quod Plautus à puer nominatiuo uctũm puere dixit in Mercat. Egomet memor, tu puere abi hinc intrò ocyus. Idẽ in Curcul. Cedò puere ſinum, quid facturus es etiam ſcies. Quod quibuſdã rectius à nominatiuo puerus eſſe uidetur. Si uerò in eus deſinat ntũs, magis græcũ ſeruamus uctũm. Horat. in 1. Serm. Pentheu rector Thebarũ. Stat. in 8. Theb. uade ô primis puer inclyte bellis Arcas, & argolicæ Capaneu iã maxime turmæ. Probo tamẽ & quibuſdã alijs artiũ ſcriptoribus & ô Penthee, & ô Tydee, & ô Ilionee poſſe dici ſecundũ analogiã latinam placet, quod in uſu non inueni. In us uerò terminantia ſi ſint propria i ante us habẽtia, abiecta us faciunt uctũm, ut hic Vergilius ô Vergili, hic Salluſtius ô Sallusti, hic Pompeius ô Pompei. Hæc tamẽ eadem etiã in e proferebãt antiquiſſimi, ô Vergilie, ô Mercurie dicentes. Liuius Andronicus in Odyſſ. Neq; enim te oblitus ſum Laertie noſter. Liu. in Sereno: Cura nunc Laertie uelle para ire Ithacam. Laertius enim pro Laertes dicebãt, quõ & græci λαέρτιος pro λαέρτης. σφενδόνῃ ἐν δεξιτερῇ μαστιγοφόρῳ. ἀλλὰ μοὶ ὦ πᾶ λαέρτιε

κλο̃ρμάσι. Iuniores aũt gaudẽtes breuitate per extremæ ſyllabæ abſciſsionem protulerunt pro Vergilie Vergili, et pro Mercurie Mercuri. Horat. in 1. Carm. Mercuri fa cunde nepos Atlantis. In eodem: Multis ille bonis flebilis occidit, Nulli flebilior quàm tibi Vergili. Vnde accentus perfecti uocatiui in his ſeruatur. Si enim nõ eſſet abſciſsio, debuerunt huiuſmodi uocatiui, id eſt qui in i deſinentes, penultimã correptã habent, antepenultimã acuere, ut Vérgili, Mércuri, quod minimè licet. nam penultimã acuimus. In abſciſsionibus enim, ſi ea uocalis in qua eſt accentus integra manet, ſeruat etiam accentum integrum, ut audiuit audît, noſtratis noſtrás, illice illîc. De Pompei & Vultei, & Cai, & ſimilibus uocatiuis, quæ i loco conſonantis ante us habent in nominatiuo, dubitatur utrũ i extrema pro uocali, an pro conſonante ſit accipiẽda, quomodo in alijs caſibus. quod magis more antiquo rationabilius eſſe uidetur. Nam ſolebant illi nõ ſolum in principio, ſed etiam in fine ſyllabæ ponere i loco cõſonãtis, idq; in uetuſtiſsimis inuenies ſcripturis, quoties inter duas uocales ponitur, ut eiius, Pompeiius, Vulteiius, Caiius. Quod etiam omnes qui de litera curioſius ſcripſerũt, affirmãt. Necnõ etiã metra oſtendunt quod dicimus, & regulæ ipſius ratio in ſupradicto uctõ. Omnis enim uctũs in i deſinẽs, una ſyllaba minor eſſe debet ntõ ſuo, ut Salluſtius ô Salluſti, Vergilius ô Vergili, Terentius ô Terẽti. Ergo ſi Põpeius et Vulteius triſyllaba ſunt in ntõ, neceſſario in uctõ diſſyllaba eſſe debent: quod nõ poteſt fieri niſi i loco cõſonantis accipiatur. Vnde illud quoque poſſumus ſcire, quod bene cui pro monoſyllabo accipiunt metrici, & huic. Omnis enim genitiuus in

ius deſinens, una uult ſuperare ſyllaba ſuum datiuum, ut ille illius illi, ipſe ipſius ipſi, unus unius uni, alter alterius alteri. Alius quoq; per duas ij debuit eſſe genitiuus cauſa datiui, quod eſt alij, ſed uel hiatus cauſa eſt, uel quia inter duas uocales i uocalis eſſe non poterat. Datiuus autē loco conſonantis eam accipi prohibebat, quam ipſe duplicabat uocalē. & credo differentiæ cauſa, ne ali uerbū infinitū eſſe putaretur. Ideo pleriq; recuſauerūt eum frequenti uſu proferre. Vetuſtiſsimi tamen ſimilem genitiuum nominatiuo poſuiſſe inueniuntur, ſed accentu differt. Quippe circumflectitur in genitiuo penultima. Cæſar in Anticatone priore: Vno enim excepto quem alius modi, atque oīs natura finxit, quiſq; ſuos habet charos. Cæcilius in quinto: Nullius alius rei niſi amicitiæ eorum cauſa. Ei quoq; cum rationabiliter monoſyllabū eſſe deberet, cum gtūs eius ſit diſſyllabus per diæreſim à poetis proferri inuenitur differētiæ cauſa, ne ſi monoſyllabum ſit, interiectio eſſe putetur. Verg. in 2. Aeneid. Hei mihi qualis erat? quantū mutatus ab illo Hectore? Nihil tamē mirum i loco conſonantis poſitū tranſire in uocalē, cū u quoq; idem patiatur in quibuſdā dictionibus apud poetas, ut Horat. in Epodo: Niueſq; deducunt Iouem, nunc mare nunc ſyluæ. Hic enim diuiſione facta uæ extremæ ſyllabæ u à conſonante tranſit in uocalē. Eſt enim dimetrum iambicum coniunctū ſemiquinariæ heroicæ. Similiter ergo ei & eis & eidem & eiſdē, per diæreſim proferūtur. Iuuen. in 15. Iuuenes hortātur ut illam Ire uiam pergāt, & eidem incumbere ſectæ. In eodem: Ceras nunc hac dictante puſillas Implet, & ad mœchos dat eiſdem ferre cinædis. In cōpoſitione quī nec aliter poſſunt proferri,

ferri, cum ſequens cõſonans cogit i ſecũ loco uocalis pro ferri. Cui quoq; inueniuntur quidã diſſyllabè protuliſſe per diæreſim: Vt Albinus rerũ Romanarũ 1. Ille cui ternis Capitolia celſa triumphis Sponte deum patuere, cui freta nulla repoſtos Abſcondere ſinus, nõ tutæ mœnibus urbes. Quod autẽ Pompei, & Vultei, & Cai, & ſimilia i finalem, & ante eam uocalem pro una ſyllaba habent, uſus quoq; cõfirmat. Horat. in 1. Epiſt. Durus ait Vultei nimis attentusq; uideris. Vultei diſſyllabũ accipit ſecun dum analogiã. Alia uerò omnia maſculina ſeu fœminina deſinentia in us conuerſa us in e faciunt uctũm, ut Priamus ô Priame, pius ô pie, myrtus ô myrte, ſcyphus ô ſcyphe. excipitur unũ quod tam in e quàm in i facit uocatiuum, quãuis ſit appellatiuũ, ô filie uel fili. Liuius Andronicus in Odyſſea: Pater noſter Saturni filie. Catullus autem: Tu præter omnes une de capillatis cuniculoſæ Celtiberiæ fili. Terentianus de ſyllabis: Hic prius tu Baſine fili, & tu gener Nouate mi. Eſt tamen quando nominati uo quoq; terminato in us pro uctõ ſiue metri, ſiue euphoniæ cauſa utũtur. Verg. in 8. Corniger heſperidũ fluuius regnator aquarum. Lucan. in 2. Degener ô populus uix ſecula longa decorum, Sic meruiſſe uiris.

De ntõ & uctõ plurali ſecundæ declinationis.

Pluralis ntũs et uctũs ſecũdæ declinatiõis, tã maſculini q̃ fœminini generis in i finitur, & eſt ſimilis gtõ ſingulari, ut hui⁹ docti, hi et ô docti, huius platani, hæ et ô platani. In neutris uerò extremam i genitiui ſingularis mutantes in a breuẽ, facimus ntũm & actũm & uctũm pluralẽ, ut huius templi, hæc & ô templa, huius munij, hæc & ô munia. Alia uerò caſus plurales in tribus generibus cõmunẽ poßident regulam. De

De genitiuo plurali ſecundæ declinationis.

ET genitiuus quidẽ pluralis fit in omni genere ab ablatiuo ſingulari, aſſumẽte rum, ut ab hoc uiro, horũ uirorũ, ab hac platano, harum platanorũ, ab hoc templo, horum templorum. Inueniuntur tamen per conciſionem mediæ ſyllabæ maſculinorũ plerunq; nominũ, quæ neutra non habent, hunc caſum proferentes maximè poetæ. Eſt autem etiã apud ueteres proſam ſcribentes idem inuenire, ſed rarò. Verg. in 1. Aeneid. It cœlo clamorq; uirũm ſtridorq; rudentũ: pro uirorũ. Idem in 3. Cura deûm his pergameis erepte ruinis: pro deorum. Idem in 5. genus alto à ſanguine diuûm, pro diuorum. Nummũ uerò pro nummorũ, & liberum pro liberorũ, & ſeſtertium pro ſeſtertiorum, & iugerum pro iugerorũ, modiũ pro modiorũ, medimnum, ſenum, ſeptenum, denum, frequenter etiã oratores per ſyncopã ſolent proferre. Cic. in 3. Verrin. Iſte unus inuentus eſt, qui ex complexu parentũ abreptos filios ad necẽ duceret, & parentes preciũ pro ſepultura liberum poſceret: liberum pro liberorũ. In eodem: Cum aſſerat ſeſtertium uicies quingenta millia rem eſſe conſtaret. In eodem: Quis eſt enim qui tueri poſſit liberum noſtrorũ pueritiam contra improbitatem magiſtratuũ? Idem in 4. Verrin. Et pueri annorum ſenum, ſeptenumq; denum, ſenatorum nomen nundinati ſunt: Senum pro ſenorũ, ſeptenum pro ſeptenorum, denum pro denorum dixit. Idem in Frumentaria: Sed tritici ſepties medimnũ ex Nymphonis arationibus tollit: medimnum pro medimnorum. In eadem: Minus te iugerum profeſſum eſſe dico: pro iugerorũ. Nam quod ſingulare huius hoc iugerũ eſt, ipſi oſtendit in eadẽ: In iugerum Leontini

agri medimnū ferè frumēti ſeritur. Dicitur tamē & hoc iugus iugeris. unde Iuuenal. Iugeribus paucis lumbos donare clientis. Cic. in 4. Verr. Quid ſi doceo iudices eos, q quadringēta millia modiū lucri faciūt? pro modiorū. Idē pro Muræna: Præfectū fabrū, pro fabrorū. Idē pro Vareno: Deûm fidē, pro deorū. Idem pro Cluētio: Millibus quadragenis nummū, pro nummorū. Idē ad Heren. lib. 3. Pedū tricenum, pro tricenorū. Frequentius tamen hac utitur & Cicero, & cæteri ſyncopa, in eis nominibus, quæ numeros uel menſuras ſignificant. Recuſant autem hoc in maſculinis habentibus neutra uel in neutris, ne ſimilis ſit nominatiuo ſingulari neutrorū: quamuis in his quoque nominibus quæ ex ſe faciunt neutra, licet non frequens, inuenitur tamen uſus huiuſcemodi cōcisionis. Verg. in 9. altaq; certant Prendere tecta manu, ſociumq; attingere dextras: ſociorum. Idem in 10. At Rutulum acceſſu iuuenis tum iuſſa ſuperba: pro Rutulorum. Quāuis & ſocius ſocia ſociū, & rutulus rutula rutulū dicatur. Terent. in Heaut. Quare omnes uos oratos uolo, ne plus iniquū poſſit q̃ æquum oratio: pro iniquorū et æquorū. Stat. in 1. Theb. illa nouos ibat populata penates, Portarū in biuio lateri duo corpora paruū Dependēt: pro paruorum. Verg. in 3. magnanimū quondā generator equorū. Idē in 6. Magnanimū heroum pueri innuptæq; puellæ. Quod in pronominib. quoq; ferunt antiqui, meū pro meorū, tuum pro tuorū, noſtrū pro noſtrorū dicētes. Plaut. in Trinūmo. Vt rem patriā & gloriā maiorū fœdarim meum: Idē in Penulo: Ecquid meminiſti tuum parentum nomina? Idem in Menæch. Auertit prædam ab hoſtibus noſtrum ſalute ſocium.

De

De datiuo & ablatiuo plurali ſecũdæ declinationis.

DAtiuus & ablatiuus plurales ſecundæ declinationis, fiunt ſimiliter ab abltõ ſingulari, mutatione o finalis in is longã, ut à uiro, his et ab his uiris, à platano, his & ab his platanis, à tẽplo, his & ab his tẽplis. Inueniuntur pauca inæqualẽ habẽtia declinationẽ, ut uas in ſingulari numero, tertiæ eſt declinationis, hoc uas huius uaſis: in plurali uerò ſecundæ, hæc uaſa horũ uaſorum, his & ab his uaſis. Feſtorum etiã nomina dierũ in ia deſinentia ſem p pluralia, gtũm quidẽ tam ſecundũ formã ſecundæ q̃ tertiæ proferũt, datiuum uerò & abltũm ſecundũ tertiã, ut hæc uulcanalia horũ uulcanaliorũ & uulcanaliũ, his & ab his uulcanalibus. Similiter Saturnalia, Floralia, Cõpitalia, Terminalia, Quinquatria. Necnon à domo harum domorum & domuũ, his & ab his domibus, nõ etiã domis. Iuuenal. in 1. Viſcera magnarum domuum dominiq́; futuri. Vergil. in 2. Aeneid. Dardanidæ contrà turres ac tecta domorum Culmina conuellunt. Idem in 2. Georg. domibus cedroſq́; cupreſſoſq́;. Salluſt. in Catil. Domus ſuas gloria decorabãt. Terent. in Eun. Domi fociq́; fac uiciſsim ut memineris. Verg. in 6. Aen. Hic labor ille domus & inextricabilis error. Per omnes igitur caſus tam ſecũdæ quàm quartæ inuenitur abſq́; dtõ & ablatiuo pluralibus, qui ſemper in bus exeunt. Sunt tamen quędã nomina quorum aliqui caſus in uſu deficiũt: quos quãuis ſecundũ analogiã poſſumus proferre, tamẽ quia apud autores non inuenimus, recuſandos puto, ut huius tabi huic & ab hoc tabo. Lucan. in 6. Stillantis tabi ſaniem. Vergil. in 3. Aeneid. Et terram tabo maculant, mihi frigidus horror. Cæteri uerò caſus in uſu non facile

inueniuntur. Maria, æra, uina, mella, hordea, gtōs quidē & dtōs plurales in uſu rarò habent; niſi apud uetuſtiſſimos: apud quos multa præterea deficiētia inuenies. Oportet igitur ſcire quidē analogiæ rationē, uſum tamen autorū magis æmulari. Duo præterea & ambo gtōs quidem & accuſatiuos ſecundū hanc declinationem proferunt, duorū amborū, duos & ambos, quamuis in neutro differentiæ cauſa duum ſoleat dici, necnon actūs maſculinorum eſt quādo ſimilis ntō profertur quō in neutris. Verg. in 11. Si duo præterea tales Idæa tuliſſet Terra uiros. Lucan. in 1. Quæ mare, quæ terras, quæ totum poſſidet orbem, Non cepit fortuna duos. Iuuen. ſimiliter in 2. Tune duos una ſæuiſſima uipera cœna, tu ne duos? datiuos & ablatiuos in bus terminant in omni genere, duobus duabus duobus, ambobus ambabus ambobus.

De accuſatiuo plurali ſecundæ declinationis.

Accuſatiu^9 pluralis eiuſdē declinatiōis in maſculino et in fœminino genere, fit ab abltō ſingulari, addita s, ut ab hoc docto, hos doctos, à platano has platanos: Neutra. n. ſemp actūm ſimilē habēt & ntō & uocatiuo.

Tertiæ declinationis terminationes ſeptuaginta & octo.

Tertia declinatio terminationes habet nominatiui ſeptuaginta octo uel paulo plus. Definit. n. in ā correptā, et in ē correptā, in ō correptā, & in ō productā, in al correptā, in el correptā, & in el productā, in il correptā, in ol productā, in ul correptā, in an productā, in en correptā, in en productā, in in productā, in on pductā, in ar correptā, in ar productā, in er correptā, in er productā, in ir correptā, in or correptā, in ur correptam, in

ur

ur productã,in as correptã,in as productã, in es correptam,in es productã,in is correptã, in is productam, in os correptã,in os productã,in us correptam,in us productã. in ys,in æs,in aus,in ans,in ens,in ons productam & correptã,in uns,in yns,in ars,in ers,in ors,in urs,in uls,in ems,in abs,in ebs,correptã, in ebs productam,[in obs,in ybs,in urbs,in aps,in eps,in ops, in yps, in irps, in ax correptã,in ax productã,in ex correptã,in ex productã,in ix correptã, in ix productã, in ox correptã, in ox productã,in ux correptã,in ux ꝓductã,in yx,in æx, in aux, in alx, in anx,in unx,in arx, in ab, in ec in ut,in ud.In ã correptã neutra & græca, ut hoc poema huius poematis.In ẽ correptã neutra latina,ut hoc monile huius monilis.In õ correptã quã frequenter & producunt poetæ,maſculina deſinũt uel fœminina,uel cõmunia latina,uel nota,ut hic Cicero huius Ciceronis, hic leo huius leonis,hæc uirgo huius uirginis,hic & hæc homo huius hominis. Antiquiſſimi tamẽ & græca in õ productã deſinẽtia per hãc declinationem proferebãt, ut Sappho ſapphonis,Dido didonis.In ãl correptã maſculina neutra latina,& barbara,ut hic ſal huius ſalis,hic Annibal huius annibalis,hoc tribunal huius tribunalis.In ẽl correptã neutra latina,ut hoc mel huius mellis,fel fellis. In ẽl productã barbara, ut hic Daniel huius danielis, Michael michaelis,Nechamel nechamelis.In il correptã maſculini uel fœminini uel cõmunis generis ſunt, latina, ut hic pugil pugilis,hæc Tanaquil huius tanaquilis,hic & hæc uigil huius uigilis.In õl productã maſculinũ latinũ, ut hic Sol huius ſolis.In ũl correptã maſculini uel cõmunis latina,hic cõſul huius conſulis,hic & hæc exul huius

exulis. In an productā, maſculina græca, ut hic pæan huius pæanis. In en correptā latina, maſculina uel neutra, ut hic flamen huius flaminis, hoc numen huius numinis. In en productam latina uel græca, maſculini uel fœminini generis, hic lien huius lienis, hæc Siren huius ſirenis. In in productā græca, maſculina uel fœminina, hic Delphin huius delphinis, hæc trachin huius trachinis. In on productā græca, maſculina uel fœminina, hic Mēnon huius memnonis, hæc Sidon huius ſidonis. In ar correptam latina & græca & barbara, maſculini uel neutri generis, hic Cæſar huius cæſaris, hic Boſtar hui9 boſtaris, hoc nectar huius nectaris, hoc calcar huius calcaris. In ar productā latina, maſculini uel cōmunis uel neutri generis, & ſunt monoſyllaba uel ex monoſyllabis cōpoſita, ut hic Nar huius naris, hic & hæc & hoc par huius paris, diſpar diſparis, hoc far huius faris. In er correptam, maſculina & fœminina & neutra & communia, ut hic pater huius patris, hæc mater hui9 matris, hoc tuber huius tuberis, hic & hæc paup huius pauperis. In er productā, maſculina græca & unū latinū uel magis nothum, neutri generis, hic aër huius aëris, hoc uer huius ueris. In ir correptā, unū fœmininū, hæc Gaddir huius gaddiris. quidā addunt hic abaddir ὁ βαίτυλος, huius abaddiris, lapis quē pro Ioue deuorauit Saturnus, ſed in uſu hoc non inueni. In or correptā, maſculina & fœminina & neutra et cōmunia, tā græca q̃ latina, hic Hector hui9 hectoris, hic orator hui9 oratoris, hæc uxor huius uxoris, hoc æquor huius æquoris, hic & hæc & hoc autor huius autoris, hic & hæc & hoc memor huius memoris. Vergil. in 4. Aeneid. Tum ſi quod non æquo fœdere amantes

Curæ numen habet,iuſtūq; memorq́; precatur. Inueniū tur tamē et hæc & oīa penè cōia maſculini et fœminini, quæ etiamſi non faciant ex ſe neutra, ſæpe tamē neutris adiūguntur figurate,ut Verg.in 10. *Italiā petijt fatis autorib. eſto.* Et in Buc. *Pauperis & tuguri cōgeſtū ceſpite culmē.* Et in 6. *curibus paruis et paupe regno.* Quamuis pluralis ntūs eorū,hoc eſt neutrorū, ex ſupradictis nominib. in uſu frequēti non ſit ex eis,quomodo neq; ex alijs cōibus duum generū.Nam ſi ſint cōia triū generū, ſine dubio maſculini quidē & fœminini in es,neutri uerò proferrent in a ntūm pluralem,ut hi et hæ ſapiētes et hæc ſapientia, ergo hic et hæc et hoc ſapiens, hi et hæ pares et hæc paria, hic et hæc et hoc par,hi et hæ ancipites & hæc ancipitia,hic et hæc et hoc anceps, hi & hæ felices et hæc felicia,hic et hæc & hoc felix,hi et hæ ueteres,et hæc uetera,hic & hæc et hoc uetus. Quæ igitur in plurali numero a terminationem nō acciplūt,quæ propria eſt neutrorū,manifeſtū eſt trium generū non eſſe cōmunia,ſed maſculini & fœminini,figurate tamen per obliquos plerūq; caſus,rarò aūt per ntūm cōiungi etiā neutris,ut Virg.in 9. *Nulla dies unquā memori uos eximet æuo.* & Iuuen.in 6. Satyr. *tituliq́; cupido Hæſuri ſaxis cinerū cuſtodib.* quāuis hoc cuſtos rarò,niſi figurate inuenias, & hæc cuſtodia pluraliter nemo dicat. Sic ergo neq; memora,uel autora uel puerpera, neutraliter puto facile in uſu poſſe inueniri,ſed(ſicut ſuprà dictū eſt) figurate ſunt prolata,& hæc & alia plurima huiuſmodi apud autores. Inueniuntur tamen quædam, quæ obliquos caſus cōes poßident,quāuis ntūs non ſit cōis, ut plus, cū ſit neutri nominatiuus duntaxat,gtūs eius cōis eſt trium

genererũ necnon datiuus et ablatiuus. Vnde pluralia quoque tam in es quàm in a inuenimus, hi & hæ plures & hæc pluria uel plura, unde cõpoſitum cõpluria. Terent. in Phorm. Multa aduenienti noua, ut fit, cõpluria. Ablatiuus quoq; tam in e quàm in i terminãs inuenitur, utpote cõmunis trium generũ. Et accuſatiuus pluralis tam in es quàm in is. Vergil. in 1. Georg. Seu pluris calor ille uias, & cæca relaxat Spiramẽta. Horat. in Epiſt. Tactus uter pluris lepores, uter educet apros. In ur correptã latina, maſculina & cõmunia & neutra, hic turtur huius turturis, hic & hæc augur huius auguris. Horatius in 3. Carm. niſi fallit augur, Annoſa cornix. hoc tibur huius tiburis. In ur productũ unum inuenitur commune duum generum, ut hic & hæc fur huius furis. In as correptam græca maſculini uel fœminini uel neutri uel communis generis, hic Arcas proprium huius arcadis, hæc Pallas huius palladis, hoc Ceras propriũ loci huius ceradis, hic & hæc arcas gentile huius arcadis. In us productã græca & latina maſculini uel fœminini uel neutri uel cõmunis generis, ut hic Atlas huius atlantis, hic Mecœnas huius mecœnatis, hæc ciuitas huius ciuitatis, hoc uas huius uaſis, hic & hæc Capenas huius capenatis. In es correptã latina maſculina uel fœminina uel cõmunia duum uel trium generum, ut hic Cocles huius coclitis, hæc ſeges huius ſegetis, hic & hæc miles huius militis. Ouid. in 2. Metam. Miles erat Phœbes: De Caliſtone dicit hic & hæc & hoc teres huius teretis. Vergil. in 7. teretes ſunt aclides illis Tela, ſed hæc lento mos eſt aptare flagello. Hebes hebetis, ſoſpes ſoſpit is. Iuuen. in 4. Nec unquã depoſitũ tibi ſoſpes erit. hic et hæc & hoc hoſpes huius hoſpitis.

ſpitis. Lucan. in 5. Hoſpes in externis audiuit curia tectis. hoſpes curia. Inuenitur tamẽ & hæc hoſpita. Verg. in 3. Aeneid. Et pater Anchiſes bellũ ô terra hoſpita portas. Similiter & ſoſpes & ſoſpita prolatũ eſt ab autoribus. Ouid. in 2. Faſtor. Soſpita delubris dicitur aucta nouis. Neutra quoq; ſupradictorũ pluralia tradit uſus. Statius in 4. Thebaid. Accipias feßisq; libẽs iterum hoſpita pandas Flumina. In es productã tam græca quàm latina maſculini generis uel fœminini uel cõmunis, ut hic Chremes huius chremetis, uel chremis, hic Verres huius uerris, hæc cædes huius cædis, hic & hæc hæres huius hæredis. In is correptã tam græca quàm latina maſculini generis uel fœminini uel cõmunis, hic Paris huius paridis uel paris, hic collis huius collis, hæc Thetis huius thetidis, hæc cuſpis huius cuſpidis, hic & hæc utilis huius utilis. In ĩs productã græca & latina, maſculina & fœminina uel communia, ut hic Delphis uel delphĩ, huius delphinis, hic Aris propriũ hui⁹ Arinis. Cic. pro Scau. Arinis uxorẽ. hæc Soteris huius ſoterinis. Plaut. in Vid. Immò id quod hæc noſtra eſt patria, & q̃ hic meus eſt pater, illic aũt Soterinus eſt pater, hic Dis proprium, id eſt Pluto, huius Ditis. hic et hæc dis appellatiuũ huius ditis. hæc uis huius uis, hic & hæc Sãnis huius ſamnitis. in õs correptã unum latinũ neutrum, hoc os huius oßis, quod etiã hoc oſſum antiqui protulerũt. Gel. li. 30. Caluariaq; eius ipſum oſſum expugnauerunt inaurauerũtq;. In õs productã græca et latina maſculini uel fœminini uel neutri uel cõis generis ſunt, hic heros hui⁹ herois, hic nepos huius nepotis, hæc dos huius dotis, hoc os huius oris, hic & hæc cõpos huius cõpotis. In us correptã latina, ma-

ſculini uel fœminini uel neutri uel cōmunis, duū uel triū generum, hic lepus huius leporis, hæc Venus huius ueneris, hoc tempus huius temporis, hic & hæc Lygus huius lyguris, hic & hæc & hoc uetus huius ueteris, in us producta ā græca uel latina, maſculina uel fœminina uel communia uel neutra, ut hic Melampus huius Melampodis, hic mus huius muris, hæc uirtus huius uirtutis, hic & hæc ſus huius ſuis, hoc thus huius thuris. In ys græca, maſculina uel fœminina, hic amphibrachys huius amphibrachyis, hic Capys huius capyis, hæc erinnys huius erinnyis. In æs latinum unum maſculinū, ut hic præs huius prædis, & unū neutrum, ut hoc æs huius æris, cuius plurales obliqui in raro ſunt uſu, æra ærum æribus. Cato in oratione, qua in ſenatu ſuaſit, ut plura æra equeſtria fierent: nunc ergo arbitror oportere reſtitui, quo minus duobus millibus ducentis ſit æreum equeſtrium. In eodē: De æribus equeſtribus de duobus millibus actum. In aus latina duo fœminina, ut hæc laus huius laudis, hæc fraus huius fraudis. In ans latina, maſculina uel cōia, duum uel trium generum, ut hic quadrans huius quadrantis, dodrans dodrantis. hic & hæc infans τὸ νήπιον huius infantis, hic & hæc & hoc infans ὁ ἄλαλος huius infantis. Et amans quod nomē eſt, cum pro amatore accipitur, amantis. Inuenitur etiam unum fœmininum, hæc glans huius glandis. Sic enim Lucretius, ut ſupradictū eſt, profert. Et Ouid. in 14. Metam. ut lata plumbea funda Miſſa ſolet medio glās intabeſcere cœlo. In ens latina, maſculina, fœminina, uel cōia, duum uel triū generū, hic Vfens huius ufentis, hæc mens huius mentis, hic & hæc parēs huius parētis, hic et hæc et hoc prudens huius prudētis. In ons latina,

latina, maſculina uel fœminina uel oĩs generis, ut hic mõs huius mõtis, hæc frons huius frontis, hic & hæc & hoc inſons huius inſontis, quod ſolũ, teſte Probo, o ante ns habet correptã, et eius ſimplex ſons ſontis. In uns ſimiliter latina maſculina, hic Aruns huius aruntis. In yns unũ inuenitur fœmininũ græcum, ut hæc Tiryns huius tirynthis. In ars latina maſculina uel fœminina, ut hic Mars huius martis, hæc ars huius artis. In ers latina omnis generis cõia, hic & hæc & hoc iners huius inertis. In ors latina maſculina uel fœminina uel omnis generis, ut hic Mauors huius mauortis, hæc cohors huius cohortis, hæc ſors huius ſortis, cuius nominatiuũ protulit Plaut⁹ in Caſina: Hæc ſortis, Vide ne qua illic inſit alia ſortis ſub aqua. Hic & hæc & hoc concors huius concordis. In urs latina cõmunia triũ generũ, hic & hæc & hoc Tyburs tyburtis, gentile. In uls unum latinum fœmininum, hæc puls huius pultis. In ems quoq; unũ fœmininum, hæc hyems huius hyemis. In abs græca et latina, maſculina et fœminina, hic Arabs hui⁹ arabis, hæc trabs huius trabis. uetuſtiſſimi tamẽ & trabes pro trabs proferebant: Enn. in Medea: Vtinã ne in nemore Pelio ſecurib. Cæſa accidiſſet ad terra abiegna trabes. In ebs correptã latina, omnis generis cõia, hic & hæc & hoc celebs celibis. In ebs productã unum fœmininũ latinũ, hæc plebs huius plebis, dicitur tamen & hæc plebes plebei. Lucan. in 3. neſcit plebes ieiuna timere. In obs fœminina latina, ut hæc ſcobs huius ſcobis, et hæc ſcrobs huius ſcrobis. ſic alij, ſed Prob. ntũm ſimilem protulit gtõ, quod Plaut. in maſculino genere profert in Amphit. Ibi ſcrobes effodito duplos ſexagenos indies. In ybs unũ maſculinũ, hic

chalybs huius chalybis. In urbs unum fœmininum, hæc urbs huius urbis. In aps unum fœmininũ, hæc daps huius dapis. ſed nominatiuus frequẽti non eſt in uſu, quem Liuius Andronicus in 2. Odyſſeæ ponit: Quæ hæc daps eſt, quis feſtus dies? Horatius actũm protulit in 2. Carm. Ergo obligatã redde Ioui dapẽ. Idẽ gtũm in 4. Nunc in reluctãtes dracones. Egit amor dapis atq; pugnæ. Idẽ in Epodo: Mutatæ dapis inemori ſpectaculo. In eps maſculina & omnis, ut hic manceps huius mancipis, hic et hæc & hoc particeps hui9 participis. adeps uel adipes, in utroque genere inuenitur. Varro in 2. rerum ruſtic. Adipes illa. In ops latinum fœmininũ unum, ut hæc ops huius opis, nomen matris deorũ & copia. eius quoq; nominatiuus in uſu frequẽti non eſt, ſed illius quod ex eo cõponitur, cõmune omnis generis, hic & hæc & hoc inops huius inopis. Vetuſtiſſimi tamen hic & hæc & hoc ops. & cops pro opulentus & copioſus dicebant. Actius de Hercule dicens, quorũ genitor fertur eſſe ops gentibus: pro opem ferens & auxilium gentibus. Sic Caper. poteſt tamen etiã fœminino genere hic intelligi figuratè coniunctum maſculino, ut ſi dixiſſet, quorũ genitor auxiliũ fuit gentibus. tamen ntõ eius uſus eſt Plautus in Ciſtel. Itaque me Saturnus eius patruus & Caſtor pater, Itaq; me ops opulenta illius auia, imò mater quidẽ. Et græca, hic pelops huius pelopis, hydrops hydropis, merops meropis. In yps græca cinyps cinypis. In irps latinum unum, hic & hæc ſtirps huius ſtirpis. In ax correptam latina & græca, hæc fax huius facis, hic abax huius abacis. quod tamen & hic abacus huius abaci frequenter inuenitur. In ax producta græca & latina maſculina & fœminina

&

& omnis, ut hic phæax huius phæacis, hæc pax huius pacis, hic & hæc & hoc audax huius audacis. In ex correptā græca & latina, maſculina & fœminina & communia trium generum, ut hic lelex lelegis, hic grex huius gregis, hæc ilex huius ilicis, hic & hæc & hoc artifex huius artificis. In ex productam latina, maſculina uel fœminina uel communia trium generum, ut hic rex huius regis, hæc lex huius legis, hic & hæc & hoc exlex huius exlegis. In ix correptā latina, maſculina uel fœminina, hic calix huius calicis, hæc pix huius picis, hæc nix huius niuis. In ix productā græca & latina, maſculina uel fœminina uel communia trium generum, ut hic phœnix phœnicis, hæc cornix cornicis, hic & hæc & hoc felix. Oportet tamen ſcire quod græci υ ante x breuē eſſe uolunt, etiamſi in obliquis producatur, ut φοῖνιξ φοίνικος, βέμβυξ βέμβυκος. A uerò ſecundū genitiuum etiam in nominatiuo produci uel corripi dicunt, ut κόλαξ κόλακος corripitur in nominatiuo, quoniā & in gtō. φαίαξ uerò φαίακος in utroq; producitur. Latini autem omnes uocales bitemporeas, id eſt δίχρονοι, habentes, ad gtūm reſpicientes, dicunt produci uel corripi uocales ante x poſitas in ntō. Inueniuntur igitur in ix productā latina, ut oſtendi, fœminina uel omnis, ut hæc nutrix huius nutricis, hic et hæc & hoc pernix huius pernicis. In ox correptā fœmininū, nox noctis, & ex hoc compoſitū cōmune, hic & hæc & hoc pernox pernoctis. Iuuen. in 3. Si luditur alea pnox. In ox productā fœminini uel omnis, ut hæc uox hui⁹ uocis, hic & hæc et hoc uelox huius uelocis, atrox atrocis. In ux correptā maſculina uel fœminina uel communia, hic uolux hui⁹ uolucis, hæc nux, huius nucis, hic

producatur, cum de ntõ & gtõ expoſuimus, dictum eſt. Præterea corripiunt prædictam penultimam in ms uel ps uel bs uel x deſinentia, ſi uocalẽ breuem ante eas conſonãtes habuerint, ut hæc hyems, hyemis, manceps mancipis, cælebs cælibis, fax facis, artifex artificis. Necnon *producẽtia terminationẽ nominatiui, corripiunt penultimam genitiui, ut hic et hæc et hoc par, huius paris, lar laris, uas uadis, pes pedis,* Ceres *Cereris, compos compotis, bos bouis, ſus ſuis, grus gruis. Corripientia quoque ntũm in quibuſdã corripiunt penultimã gtĩ, in quibuſdã producunt.*Producunt *in al, & in el neutra, & in ar, ſimiliter neutra deriuata, ut hoc tribunal huius tribunalis, ceruical ceruicalis, mel mellis, fel fellis, calcar calcaris, lacunar lacunaris, lucar lucaris?*In *or quoq; deſinentia alia producunt, alia corripiunt penultimã genitiui. producunt, ut hic curſor huius curſoris, hic & hæc autor huius autoris. corripiũt, hic* Hector *huius* Hectoris, *hæc arbor huius arboris, hic & hæc memor huius memoris. Quando uerò producant, & quãdo corripiant, cum de ntõ tractabamus, oſtendimus. Alia uerò omnia quæ nominatiui terminationem corripiunt, ſimiliter penultimã genitiui corripiunt, ut toreuma toreumatis,* An*nibal* Annibalis, *uigil uigilis, cornicen cornicinis, agger aggeris, uetus ueteris, caput capitis. excipitur inquies inquietis, quod ſimplicis declinationẽ ſeruauit in cõpoſito, quãuis corripiat extremitatẽ ntĩ. Similiter os oſſis et lac lactis: quod quibuſdã placet in nominatiuo per apocopam te proferri: hoc lacte enim dicebant antiqui.*

De datiuo ſingulari tertiæ declinationis.

D*Atiuus tertiæ declinationis naſcitur à gtõ abiecta s,*

&

& producta i, ut huius ſchematis huic ſchemati, huius maris huic mari, huius Ciceronis huic Ciceroni. Inueniuntur tamen poetæ rariſsimè in græcis, quæ apud græcos in i correptam terminant ſupradi[illegible] caſum, ipſi quoq; eum corripientes. Stat. in 1. Achille. Palladi littoreæ celebrabat Scyrus honorem.

DE ACCVSATIVO.

ACcuſatiuus fit ſupradictæ declinationis is gti modo in em, modo in im cõuerſa, ut huius ſolis hunc ſolẽ, huius flaminis hũc flaminẽ, huius gregis hunc gregẽ, huius regis hunc regem, huius Tiberis hũc Tiberim, huius Araris hunc Ararim, huius uis hãc uim, huius turris hãc turrim. In una tamen terminatione, id eſt is deſinẽtium, qui ſimilẽ habent gtũm ntõ, inueniũtur quædã noĩa accuſatiuũ in im finientia. Sunt aũt hæc plerũq; græca uel propria, quæ accuſatiui græci n in m cõuertentia faciunt accuſatiuum latinum, ut Tiberis Tiberim, Fabaris Fabarim, Tibris Tibrim, Araris Ararim. nam nõ poterit ab alio ntõ, ut diximus, niſi in is deſinente in im actũs proferri. Ergo Arar per apocopam is protulit. Lucan. in 6. Rhodanumq; morantẽ Præcipitauit Arar. Hæc Neapolis Neapolim, Charybdis charybdim. Vergil. in 6. Leucaſpim & Lyciæ ductorẽ claſsis Orontem. Idem in octauo: A quo pòſt Itali fluuium cognomine Tibrim Diximus. Idem in 9. Principio Fabarim, & ſucciſo poplite gigen. Idem in 7. Qui Tiberim Fabarimq; bibunt. Mephitis quoq; propriũ eſt, & à græco μεφίτης, ut quibuſdã uidetur, mutatione ν in μ trãslatũ, rationabiliter in im fecit actũm. Vergil. in 7. ſæuamq; exhalat opaca Mephitim. Idem in 9. Immanẽ ueluti pecora inter inertia Tigrim.

Idem

Idem in 11. Velocem interea ſuperis in ſedibus Opim. Alpis cum ſemper plurale ſit quomodo Syrtis, tamen & ſingulariter hoc, quomodo illud inuenitur à poëtis prolatum, & in [illegible] terminans accuſatiuum Alpem, cum illud Syrtim faciat. Lucan. in 1. Tunc inter Rhenum populos alpemq; iacentes. Idem in 3. Agmine nubiferam rapto ſupereuolat Alpem. Iuuen. in 4. Tranſilit, oppoſuit natura Alpemq; niuemq;. Lucan. in 8. Trans Pharon in medio tanget ratis æquore Syrtim. Idem in 1. dubiam ſuper æquora Syrtim. Præterea inueniuntur latina in im terminantia actũm, hæc turrim, burim, ſecurim, puppim, ſuim, reſtim, uim, maguderim, Tiberim, peluim, tuſsim. Verg. in 2. Aeneid. Turrim in præcipiti ſtãtem ſummiſq; ſub aſtra. Idẽ in 1. Georg. Continuo in ſyluis magna ui flexa domatur In burim, & curui formam accipit ulmus aratri. Idem in 2 Aen. Taurus & incertã, excuſsit ceruice ſecurim. Idem in 1. ingens à uertice pontus In puppim ferit. Idem in Bucol. Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo. Terent. in Eunuch. Ad reſtim mihi quidem res redit planiſsime. Verg. in 6. Nec uim tela ferunt, licet ingens ianitor orci. Plaut. in Rudente: Seu tibi confidis fore multam maguderim: quod ſignificat frugis genus, id eſt caulis, qui naſcitur ex ea parte, cuius radix ſirpis auellitur, uel ut alij uolunt, ſi liginem. Quorũdam tamen ex eis etiam in em inuenitur accuſatiuus, ut Lucan. in 3. in puppem rediere rates. Verg. in 11. Telaq; & æratam quatiens Tarpeia ſecurem. Iuuenal. in 4. deſcendunt ſtatuæ reſtemq; ſequuntur. Cætera uero omnia ſupradictæ declinationis nomina in em ſolã proferunt accuſatiuum, hũc patrem, & hunc leporem, &

& hanc uallem, & hunc & hanc utilem. In græcis autē frequenter inuenimus autores, tam in hac q̃ in alijs decli nationibus græcos plerunq; ſeruātes accuſatiuos, ut titina, ſirena, thoraca, lampada, pro titanē, ſirenem, thoracem, lampadem, quamuis Plautus hanc lampadam dixit in Caſina: Tene lampadam, imò ego hanc tenebo.

De uocatiuo ſingulari tertiæ declinationis.

VOcatiuus in tertia declinatione ſimilis eſt ſuo nominatiuo, ut hic Cicero ô Cicero, hic conſul ô conſul, hic rhetor ô rhetor. Inueniuntur tamen græca, quæ uocatiuum græcum ſeruant, ut Tibris ô Tibri, Thebais ô Thebai, Pallas ô Palla. Verg. in 10. Da nunc Tibri pater ferrum quod miſsile libro. Idē in eodem: Teq; iuuat Palla, ſed bellis acer Aleſus. Idem in 11. Quin ego non alio digner te funere Palla. Ouid. in 2. Faſtorum: Chare nepos Palla funeſta quid induis arma? In quo Homerum ſecutus eſt. Ille enim πολυδάμα, σὺ μὲν οὐκέτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις. Stat. in 12. Theb. O mihi biſſenos longum uigilata per annos, Thebai.

De ablatiuo ſingulari tertiæ declinationis.

ABlatiuꝰ tertiæ declinationis in alijs per e correptā, in alijs per i productā, in alijs per e & per i profertur. Per i in neutris, quæ in e correptā deſinūt per ntūm, & ſunt appellatiua, ut hoc mare, hoc monile, ab hoc mari, ab hoc monili. Et eſt ſimilis huiuſcemodi ablatiuꝰ ſuo datiuo, ut huic mari, ab hoc mari. Vetuſtiſsimi tamen ſolebant huiuſcemodi nominū ablatiuū etiam in e proferre. Varro antiquitatū humanarū 12. Ab Erythræo mare orti. Idē in Fundanio: In mare aquā frigidā oriri. Atacinus quoq; dicit: Cingitur oceano Libyco mare flumine Nilo.

Plaut.

Plaut. in Rudente: In macellū piſces prolati ſi eſſent nemo emat, Suam quiſq; partem piſcium poſcant ſibi, Dicant in mare cōmuni captos. Lucan. in 7. gentes Mars il le futuras Obruet & populos, æui uenientis in orbem Erepto natale feret: pro natali. Ouid. in 5. Faſt. Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leones: rete pro reti. Plaut. in Rudente: Mea opera & rete & horrea. quod etiā maſculino genere protulit. Idem in eadem: Non uides proferre me uuidum retem ſine ſquamoſo pecu. Idem in eadem: Vt dimiſi retem atq; hamū, quicquid hæſit extrabo. quod etiam fœminino genere protulit ſecūdum primam declinationem. Idem in Rudente: Pol magis ſapuiſſet ſi dormiuiſſet domi, Nam nunc & operam ludos facit & retiam, Vt tempeſtas eſt. Horat. in 2. Serm. His ubi ſublatis, puer alte cinctus acernam Gauſape purpureo menſam pterſit. Vnde Perſius quaſi in e tantum deſinente ſupradicti nominis ablatiuo gauſapa dixit plurale, non gauſapia: Iam chlamides regum, iam lutea gauſapa captis. Idem: balanatum gauſape pectis. antiquiſſimi tamen & hic gauſapes & hæc gauſapa & hoc gauſape, & plurale neutri hæc gauſapa, quaſi à nominatiuo hoc gauſapum protuliſſe inueniuntur. Vnde Caſſius ad Mecœnatem: Gauſapo purpureo ſalutatus. Varro uerò de lingua latina ait: Talia ex græco ſumpta ex maſculino in fœmininū tranſire, & a litera finiri, ὁ κοχλίας hæc, cochlea, ὁ χάρτης hæc charta, ὁ γαυσάπης hæc gauſapa. Seneca Ouidiū ſequens: Gauſapa ſi ſumpſit gauſapa ſumpta probat. Propria eiuſdem terminationis ſimilē habēt ntūm abltō, hoc Præneſte ab hoc Præneſte. Vergilius in octauo: Qualis eram cū primā aciem Præneſte ſub ipſa.

Figu-

Figurate enim ad urbem reddidit, ſub ipſa, cum propriũ oppidi neutrum eſt, quomodo Reate. Idem poeta in 7. Quiq; altum Præneſte uiri, quiq; arua Celene. Illorum quoq; ablatiui i terminantur neutrorum, quæ in al deſinunt, hoc tribunal ab hoc tribunali, hoc ceruical ab hoc ceruicali. Similiter faciunt ablatiuum quæ in ar deſinunt neutra, & in obliquis caſibus producunt ā penultimam, ut hoc calcar huius calcaris à calcari, lacunar lacunaris à lacunari, lucar lucaris à lucari. Quando autẽ producant eum, in libro qui eſt de nominatiuo & genitiuo docuimus. Maſculina quoq; uel communia in er uel in is deſinentia, ſi faciunt in e neutrum, ablatiuum in i efferunt, hic pedeſter hæc pedeſtris hoc pedeſtre, ab hoc & ab hac & ab hoc pedeſtri, ſaluber & ſalubris & ſalubre, ab hoc & ab hac et ab hoc ſalubri. Verg. in 1. Georg. Balantumq; gregem fluuio merſare ſalubri. Hic & hæc celer uel celeris & hoc celere, ab hoc & ab hac & ab hoc celeri. Lucan. in 1. Motuq; celer Cyllenius hæret. M. Cato de re militari: Satis celeris ſis in tempore. Cæcilius in Epiſatomo: Si properas, extẽde huc in meam nauem, ita celeris eſt: ex quo celeriſſimus pro celerrimus ſuperlatiuum protulerunt. Cn. Manlius in Iliade: Celeriſſimus aduolat Hector. Ennead. in Annal. Exin per terras poſtquam celeriſſimus rumor. Liu. in Odyſſ. At celer haſta uolans perrumpit pectora ferro. Unde ſuperlatiuum Vergil. in 10. & qua fata celerrima crudum. Terent. in Phorm. Nullus es Geta, niſi iam aliquod conſilium celere reperceris. Vergil. in 3. Celeriq; fuga ſub ſidera lapſæ. Idẽ in 5. Agmine remorũ celeri uentiſq; uocatis. Lucan. in 3. & celeri uenas mouet improba pulſu. Hic & hæc

utilis & hoc utile, ab hoc & ab hac & ab hoc utili, hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali. Sciendum tamen quod ſi inueniantur propria appellatiuis ſimilia in i finientibus ablatiuum, illa per e proferunt eum, ut Iuuenalis proprium à Iuuenale, Martialis ſimiliter à Martiale, Annalis ab Annale. Cicero pro Fundanio: Nō modo hoc à Iulio Annale, ſed uix mehercule à Quinto Mutone factū probari poteſt. Idem pro Plancio: Confiteor ſumma in Laterenſe ornamenta eſſe. Similiter in i terminant ablatiuū omnia quæ in im habent accuſatiuum, ut Tiberim à Tiberi, Parim à Pari, Charybdim à Charybdi, Tigrim à Tigri, uim à ui. Vergilius in 10.

Maßicus ærata princeps ſecat æquora tigri.

Idem in 1. Aeneidos: Multum ille & terris iactatus, & alto Vi ſuperum. Iuuenalis in 5. ſæua dignum utraq; Charybdi. Quæ uerò & in im & in em, hæc tam in e quàm in i, ut hanc puppim & puppem, ab hac puppi & puppe. Idem in 10. Dextra tenet puppim. Lucan. in 4. Primū cana ſalix madefacto robore paruā Texitur in puppem. Idem in 2. Rapta puppe minor ſubducta eſt montibus Argo: Turrim & turrim & turrem, ab hac turri & turre. Actius in Medea: Apud uetuſtā turrē. Verg. in 2. Turrim in præcipiti ſtantem ſummiſq; ſub aſtra Eductam tectis. Idem in Bucol. Tale tuum carmen nobis diuine poeta, Quale ſopor feſſis per gramina, quale per æſtum Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo.

Idem in 3 Georg. ſperq; ſiti atque exterritus æſtu. Idem in ſexto Aeneidos: ſæuumq; ſecuri

Aſpice Torquatum, & referentem ſigna Camillum.

Cato

Cato in epiſtola ad filium: Ex dolore, ex febri, ex ſiti, ex medicamentis bibendis, non tamen conuertitur regula. Non enim in e & in i deſinentia in ablatiuo etiam accuſatiuum omni modo in em & in im terminant. In âs quoque terminantia quando ſunt gentilia ablatiuum in i proferunt, ut arpinâs ab arpinati, capenâs à capenati. & rationabiliter. ueteres enim huiuſcemodi nomina in is proferebant, hic & hæc arpinatis dicentes, unde neutrum hoc arpinate. Docuimus autem quod omnia ex quibus neutra transfigurantur in e exeuntia in i faciunt ablatiuum, ut hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali. Sic ergo hic & hæc capenatis & hoc capenate, ab hoc & ab hac & ab hoc capenati. Nec mirum declinationem perfecti ſeruari in his, cum etiam accentum ſoleamus ſeruare, quamuis a in finali ſit ſyllaba, quæ in perfectis erat penultima, capenâs, arpinâs, ardeâs. Quod autem per ſyncopam hæc proferuntur, uetuſtiſſimorum uſus comprobat. Cato in primo Origine. Sed lucus capenatis. Idem in eodem: Si quis mortuus eſt Arpinatis eius heredes ſacra non ſequuntur. Idem in eodem: populus communiter, Tuſculanus, Aricinus, Lanuuinus, Laurẽs, Coranus, Tiburtis, Pometinus, Ardeatis. Idem in oratione qua ſuaſit in ſenatu, Sãnitis dixit pro Samnis: Acceſſit ager quem priuatim habent Gallicus, Samnitis, Apulus, Brutus. Laurentis etiam pro Laurens dicebant. Enn. in Annal. Quos homines quondam Laurentis terra recepit. Neuius neutraliter hoc ſamnite protulit in carmine belli punici. Ad cuius ſimilitudinẽ debet etiam hoc dite dici; unde plurale ditia. Lucanus in nono: Non

chalybs huius chalybis. In urbs unum fœmininum, hæc urbs huius urbis. In aps unum fœmininũ, hæc daps huius dapis. ſed nominatiuus frequẽti non eſt in uſu, quem Liuius Andronicus in 2. Odyſſeæ ponit: Quæ hæc daps eſt, quis feſtus dies? Horatius actũm protulit in 2. Carm. Ergo obligatã redde Ioui dapẽ. Idẽ gtũm in 4. Nunc in reluctãtes dracones. Egit amor dapis atq; pugnæ. Idẽ in Epodo: Mutatæ dapis inemori ſpectaculo. In eps maſculina & omnis, ut hic manceps huius mancipis, hic et hæc & hoc particeps hui9 participis. adeps uel adipes, in utroque genere inuenitur. Varro in 2. rerum ruſtic. Adipes illa. In ops latinum fœmininũ unum, ut hæc ops huius opis, nomen matris deorũ & copia. eius quoq; nominatiuus in uſu frequẽti non eſt, ſed illius quod ex eo cõponitur, cõmune omnis generis, hic & hæc & hoc inops huius inopis. Vetuſtiſſimi tamen hic & hæc & hoc ops & cops pro opulentus & copioſus dicebant. Actius de Hercule dicens, quorũ genitor fertur eſſe ops gentibus: pro opem ferens & auxilium gentibus. Sic Caper. poteſt tamen etiã fœminino genere hic intelligi figuratè coniunctum maſculino, ut ſi dixiſſet, quorũ genitor auxiliũ fuit gentibus. tamen ntõ eius uſus eſt Plautus in Ciſtel. Itaque me Saturnus eius patruus & Caſtor pater, Itaq; me ops opulenta illius auia, imò mater quidẽ. Et græca, hic pelops huius pelopis, hydrops hydropis, merops meropis. In yps græca cinyps cinypis. In irps latinum unum, hic & hæc ſtirps huius ſtirpis. In ax correptam latina & græca, hæc fax huius facis, hic abax huius abacis. quod tamen & hic abacus huius abaci frequenter inuenitur. In ax producta græca & latina maſculina & fœminina

&

& omnis, ut hic phæax huius phæacis, hæc pax huius pacis, hic & hæc & hoc audax huius audacis. In ex cor*reptã græca & latina, maſculina & fœminina & communia trium generum, ut hic lelex lelegis, hic grex huius gregis, hæc ilex huius ilicis, hic & hæc & hoc artifex huius artificis.* In ex *productam latina, maſculina uel fœminina uel communia trium generum, ut hic rex huius regis, hæc lex huius legis, hic & hæc & hoc exlex huius exlegis.* In ix *correptã latina, maſculina uel fœminina, hic calix huius calicis, hæc pix huius picis, hæc nix huius niuis.* In ix *productã græca & latina, maſculina uel fœminina uel communia trium generum, ut hic phœnix phœnicis, hæc cornix cornicis, hic & hæc & hoc felix.* Oportet tamen *ſcire quod græci* υ *ante x breuẽ eſſe uolunt, etiamſi in obliquus producatur, ut* φοῖνιξ φοίνικος, βέμβυξ βέμβυκος. A *uerò ſecundũ genitiuum etiam in nominatiuo produci uel corripi dicunt, ut* κόλαξ κόλακος *corripitur in nominatiuo, quoniã & in gtõ.* φαίαξ *uerò* φαίακος *in utroq; producitur.* Latini *autem omnes uocales bitemporeas, id eſt* διχρόνους, *habentes, ad gtũm reſpicientes, dicunt produci uel corripi uocales ante x poſitas in ntõ.* Inueniuntur *igitur in ix productã latina, ut oſtendi, fœminina uel omnis, ut hæc nutrix huius nutricis, hic et hæc & hoc pernix huius pernicis.* In ox *correptã fœmininũ, nox noctis, & ex hoc compoſitũ cõmune, hic & hæc & hoc pernox pernoctis.* Iuuen. in 3. Si *luditur alea pnox.* In ox *productã fœminini uel omnis, ut hæc uox hui⁹ uocis, hic & hæc et hoc uelox huius uelocis, atrox atrocis.* In ux *correptã maſculina uel fœminina uel communia, hic uolux hui⁹ uolucis, hæc nux, huius nucis, hic*

& hæc dux huius ducis. In ux productam maſculinum hic Pollux huius pollucis, fœmininum hæc lux huius lucis. In yx græca tam maſculina quàm fœminina, hic Sandyx huius ſandycis, hæc ſtyx huius ſtygis. In æx fœmininum, ut fæx fæcis. In aux unum fœmininum hæc faux huius faucis. In alx unum fœmininum, ut falx falcis. In anx unum fœmininum lanx lancis. In unx unum commune hic & hæc coniunx huius coniugis. In arx unum fœmininum, hæc arx huius arcis. In ac unum neutrum, hoc lac huius lactis. In ec unum neutrum, hoc alec huius alecis. In ut unum neutrum, hoc caput huius capitis. In ud Bogud bogudis.

Quod hic in fine legitur in ud, Bogud Bogudis, in uetuſtis codicibus non eſt.

De genitiuo tertiæ declinationis.

ET hæ quidem terminationes nōīs tertiæ declinationis, gtūs aūt eius in is deſinit correptā, excepto uno monoſyllabo, hæc uis huius uis, quamuis oēs aliæ declinationes producant terminationē eiuſdē caſus. Oportet aūt ſcire, quod in quibuſdā pares habet gtūs tertiæ, ſuo ntō ſyllabas, in quibuſdā una, in alijs duabus ſyllabis uincit. & pares quidē habet in nominibus in e deſinētibus correptā, ut hoc mare huius maris, hoc monile huius monilis. Et in quibuſdā in er uel in es productā, uel in is tam correptā quàm productā exeūtibus, ut hic pater hui⁹ patris, hic Verres huius uerris, hæc cædes huius cædis, hic collis huius collis, hæc auis huius auis, hæc uis huius uis. In alijs autē omnibus eiuſdē declinationis nominib. una ſyllaba ſuperat ntūm gtūs, ut ſchema ſchematis, Cicero Ciceronis, cōſul conſulis, pecten pectinis, baccar baccaris, lis litis, apex apicis. Excipitur hæc caro huius carnis,

nis,in quo pares habent ſyllabas nominatiuus & geniti uus. Inueniuntur tamen ueteres, qui genitiuo ſimilem ntũm protulerunt, ut hæc carnis huius carnis: & ſenex ſenis,et ſupellex ſupellectilis, in quo duabus ſyllabis uin cit ntũm gtũs. huius quoque ntũm quidam ſimilem gtõ protulerunt. Et omnia quæ à capite compoſita in ps deſinunt, ſimiliter habent duabus ſyllabis ſuperantem genitiuum anceps ancipitis,biceps bicipitis,centiceps centicipitis. quæ ueteres in es proferentes ſecundum regulam declinabant, ancipes ancipitis, bicipes bicipitis, ſicut hoſpes hoſpitis, ſoſpes ſoſpitis. Iuniores uerò gaudẽtes breuiloquio, per circunciſionem ea protulerunt. quod et in alijs dictiõibus feciſſe inueniũtur, ut dic, duc, fac, fer, pro dice, duce, face, fere. Necnõ etiã uocatiuos in ius terminantiũ propriorũ, Virgili et Terenti, pro Vergilie et Terentie dicẽtes. de quibus iam docuimus. Penultima uerò eius declinationis in quibuſdã producitur, in quibuſdã corripitur: producitur quidẽ in his, quorũ nominatiuus in longam deſinit ſyllabã, ſeu natura, ſeu poſitione, ut ſol ſolis, titan titanis, delphin delphinis, fur furis, Mecœnas mecœnatis, merces mercedis, Samnis ſamnitis. Crenis proprium nomen nymphæ Crenidis. os oris, mus muris, præs prædis, uas uaſis, laus laudis, infans infantis, Aruns aruntis, iners inertis, uecors uecordis, puls pultis, alec alecis. excipiuntur in on deſinentia græca. & in o tam latina quàm notha: quod tam producere quàm corripere licet ea in ntõ. Nec enim uocalis, id eſt o, quamuis in nominatiuo producatur, in genitiuo non ſemper producitur penultima, ſed in quibuſdam, in alijs autem corripitur. Quãdo autem corripiatur, uel quãdo

pro-

producatur, cum de ntõ & gtõ expoſuimus, dictum eſt. Præterea corripiunt prædictam penultimam in ms uel ps uel bs uel x deſinentia, ſi uocalẽ breuem ante eas conſonãtes habuerint, ut hæc hyems, hyemis, manceps mancipis, cælebs cælibis, fax facis, artifex artificis. Necnon producẽtia terminationẽ nominatiui, corripiunt penultimam genitiui, ut hic et hæc et hoc par, huius paris, lar laris, uas uadis, pes pedis, Ceres Cereris, compos compotis, bos bouis, ſus ſuis, grus gruis. Corripientia quoque ntũm in quibuſdã corripiunt penultimã gtĩ, in quibuſdã producunt. Producunt in al, & in el neutra, & in ar, ſimiliter neutra deriuata, ut hoc tribunal huius tribunalis, ceruical ceruicalis, mel mellis, fel fellis, calcar calcaris, lacunar lacunaris, lucar lucaris? In or quoq; deſinentia alia producunt, alia corripiunt penultimã genitiui. producunt, ut hic curſor huius curſoris, hic & hæc autor huius autoris. corripiũt, hic Hector huius Hectoris, hæc arbor huius arboris, hic & hæc memor huius memoris. Quando uerò producant, & quãdo corripiant, cum de ntõ tractabamus, oſtendimus. Alia uerò omnia quæ nominatiui terminationem corripiunt, ſimiliter penultimã genitiui corripiunt, ut toreuma toreumatis, Annibal Annibalis, uigil uigilis, cornicen cornicinis, agger aggeris, uetus ueteris, caput capitis. excipitur inquies inquietis, quod ſimplicis declinationẽ ſeruauit in cõpoſito, quãuis corripiat extremitatẽ ntĩ. Similiter os oſſis et lac lactis: quod quibuſdã placet in nominatiuo per apocopam te proferri: hoc lacte enim dicebant antiqui.

De datiuo ſingulari tertiæ declinationis.

DAtiuus tertiæ declinationis naſcitur à gtõ abiecta s,

&

& producta i, ut huius ſchematis huic ſchemati, huius maris huic mari, huius Ciceronis huic Ciceroni. Inueniuntur tamen poetæ rariſſimè in græcis, quæ apud græcos in i correptam terminant ſupradi[illegible] caſum, ipſi quoq; eum corripientes. Stat. in 1. Achille. Palladi littoreæ celebrabat Scyrus honorem.

DE ACCVSATIVO.

Accuſatiuus fit ſupradictæ declinationis is gtĩ modo in em, modo in im cõuerſa, ut huius ſolis hunc ſolẽ, huius flaminis hũc flaminẽ, huius gregis hunc gregẽ, huius regis hunc regem, huius Tiberis hũc Tiberim, huius Araris hunc Ararim, huius uis hãc uim, huius turris hãc turrim. In una tamen terminatione, id eſt is deſinẽtium, qui ſimilẽ habent gtũm ntõ, inueniũtur quædã noĩa accuſatiuũ in im finientia. Sunt aũt hæc plerũq; græca uel propria, quæ accuſatiui græci n in m cõuertentia faciunt accuſatiuum latinum, ut Tiberis Tiberim, Fabaris Fabarim, Tibris Tibrim, Araris Ararim. nam nõ poterit ab alio ntõ, ut diximus, niſi in is deſinente in im actũs proferri. Ergo Arar per apocopam is protulit. Lucan. in 6. Rhodanumq; morantẽ Præcipitauit Arar. Hæc Neapolis Neapolim, Charybdis charybdim. Vergil. in 6. Leucaſpim & Lyciæ ductorẽ claſſis Orontem. Idem in octauo: A quo pòſt Itali fluuium cognomine Tibrim Diximus. Idem in 9. Principio Fabarim, & ſucciſo poplite gigen. Idem in 7. Qui Tiberim Fabarimq; bibunt. Mephitis quoq; propriũ eſt, & à græco μεφίτης, ut quibuſdã uidetur, mutatione η in ι trãslatũ, rationabiliter in im fecit actũm. Vergil. in 7. ſæuamq; exhalat opaca Mephitim. Idem in 9. Immanẽ ueluti pecora inter inertia Tigrim.

Idem

Idem in 11. Velocem interea ſuperis in ſedibus Opim. Alpis cum ſemper plurale ſit quomodo Syrtis, tamen & ſingulariter hoc, quomodo illud inuenitur à poëtis prolatum, & in im terminans accuſatiuun Alpem, cum illud Syrtim faciat. Lucan. in 1. Tunc inter Rhenum populos alpemq; iacentes. Idem in 3. Agmine nubiferam rapto ſupereuolat Alpem. Iuuen. in 4. Tranſilit, oppoſuit natura Alpemq; niuemq;. Lucan. in 8. Trans Pharon in medio tanget ratis æquore Syrtim. Idem in 1. dubiam ſuper æquora Syrtim. Præterea inueniuntur latina in im terminantia actũm, hæc turrim, burim, ſecurim, puppim, ſuim, reſtim, uim, maguderim, Tiberim, peluim, tuſſim. Verg. in 2. Aeneid. Turrim in præcipiti ſtãtem ſummisq; ſub aſtra. Idẽ in 1. Georg. Continuo in ſyluis magna ui flexa domatur In burim, & curui formam accipit ulmus aratri. Idem in 2 Aen. Taurus & incertã, excuſſit ceruice ſecurim. Idem in 1. ingens à uertice pontus In puppim ferit. Idem in Bucol. Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo. Terent. in Eunuch. Ad reſtim mihi quidem res redit planiſſime. Verg. in 6. Nec uim tela ferunt, licet ingens ianitor orci. Plaut. in Rudente: Seu tibi confidis fore multam maguderim: quod ſignificat frugis genus, id eſt caulis, qui naſcitur ex ea parte, cuius radix ſirpis auellitur, uel ut alij uolunt, ſi liginem. Quorũdam tamen ex eis etiam in em inuenitur accuſatiuus, ut Lucan. in 3. in puppem rediere rates. Verg. in 11. Teláq; & æratam quatiens Tarpeia ſecurem. Iuuenal. in 4. deſcendunt ſtatuæ reſtemq; ſequuntur. Cætera uero omnia ſupradictæ declinationis nomina in em ſolã proferunt accuſatiuum, hũc patrem, & hunc leporem, &

& hanc uallem, & hunc & hanc utilem. In græcis autē frequenter inuenimus autores, tam in hac q̄ in alijs declinationibus græcos plerunq; ſeruātes accuſatiuos, ut titina, ſirena, thoraca, lampada, pro titanē, ſirenem, thoracem, lampadem, quamuis Plautus hanc lampadam dixit in Caſina: Tene lampadam, imò ego hanc tenebo.

De uocatiuo ſingulari tertiæ declinationis.

Vocatiuus in tertia declinatione ſimilis eſt ſuo nominatiuo, ut hic Cicero ô Cicero, hic conſul ô conſul, hic rhetor ô rhetor. Inueniuntur tamen græca, quæ uocatiuum græcum ſeruant, ut Tibris ô Tibri, Thebais ô Thebai, Pallas ô Palla. Verg. in 10. Da nunc Tibri pater ferrum quod miſsile libro. Idē in eodem: Teq; iuuat Palla, ſed bellis acer Aleſus. Idem in 11. Quin ego non alio digner te funere Palla. Ouid. in 2. Faſtorum: Chare nepos Palla funeſta quid induis arma? In quo Homerum ſecutus eſt. Ille enim πολυδάμα, οὐ μὴ ὀκέτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις. Stat. in 12. Theb. O mihi biſſenos longum uigilata per annos, Thebai.

De ablatiuo ſingulari tertiæ declinationis.

Ablatiuꝰ tertiæ declinationis in alijs p e correptā, in alijs per i productā, in alijs per e & per i profertur. Per i in neutris, quæ in e correptā deſinūt per ntūm, & ſunt appellatiua, ut hoc mare, hoc monile, ab hoc mari, ab hoc monili. Et eſt ſimilis huiuſcemodi ablatiuꝰ ſuo datiuo, ut huic mari, ab hoc mari. Vetuſtiſsimi tamen ſolebant huiuſcemodi nominū ablatiuū etiam in e proferre. Varro antiquitatū humanarū 12. Ab Erythræo mare orti. Idē in Fundanio: In mare aquā frigidā oriri. Atacinus quoq; dicit: Cingitur oceano Libyco mare flumine Nilo.

Plaut.

Plaut. in Rudente:*In macellũ piſces prolati ſi eſſent nemo emat, Suam quiſq; partem piſcium poſcant ſibi,* Dicant *in mare cõmuni captos. Lucan. in 7. gentes* Mars *ille futuras* Obruet *& populos, æui uenientis in orbem* Erepto *natale feret: pro natali.* Ouid. *in 5. Faſt.* Cur *tibi pro* Libycis *clauduntur rete leones: rete pro reti.* Plaut. *in* Rudente:Mea *opera & rete & horrea. quod etiã maſculino genere protulit.* Idem *in eadem:* Non *uides proferre me uuidum reteni ſine ſquamoſe pecu.* Idem *in eadem:* Vt *dimiſi retem atq; hamũ, quicquid hæſit extrabo. quod etiam fœminino genere protulit ſecũdum primam declinationem.* Idem *in* Rudente:Pol *magis ſapuiſſet ſi dormiuiſſet domi,* Nam *nunc & operam ludos facit & retiam,* Vt *tempeſtas eſt.* Horat. *in 2. Serm.* His *ubi ſublatis, puer alte cinctus acernam Gauſape purpureo menſam præterſit.* Vnde *Perſius quaſi in e tantum deſinente ſupradicti nominis ablatiuo gauſapa dixit plurale, non gauſapia:* Iam *chlamides regum, iam lutea gauſapa captis.* Idem:*balanatum gauſape pectis. antiquißimi tamen & hic gauſapes & hæc gauſapa & hoc gauſape, & plurale neutri hæc gauſapa, quaſi à nominatiuo hoc gauſapum protuliſſe inueniuntur.* Vnde *Caßius ad* Mecœnatem:*Gauſapo purpureo ſalutatus.* Varro *uerò de lingua latina ait:* Talia *ex græco ſumpta ex maſculino in fœmininũ tranſire, & a litera finiri, ὁ κοχλίας hæc, cochlea, ὁ χάρτης hæc charta, ὁ γαυσάπης hæc gauſapa.* Seneca Ouidiũ *ſequens:* Gauſapa *ſi ſumpſit gauſapa ſumpta probat.* Propria *eiuſdem terminationis ſimilẽ habẽt ntũm abltõ, hoc* Præneſte *ab hoc* Præneſte. Vergilius *in octauo:* Qualis *eram cũ primã aciem* Præneſte *ſub ipſa.*

Figu.

Figurate enim ad urbem reddidit, ſub ipſa, cum propriũ oppidi neutrum eſt, quomodo Reate. Idem poeta in 7. Quiq; altum Præneſte uiri, quiq; arua Celene. Illorum quoq; ablatiui i terminantur neutrorum, quæ in al deſinunt, hoc tribunal ab hoc tribunali, hoc ceruical ab hoc ceruicali. Similiter faciunt ablatiuum quæ in ar deſinunt neutra, & in obliquis caſibus producunt ā penultimam, ut hoc calcar huius calcaris à calcari, lacunar lacunaris à lacunari, lucar lucaris à lucari. Quando autẽ producant eum, in libro qui eſt de nominatiuo & genitiuo docuimus. Maſculina quoq; uel communia in er uel in is deſinentia, ſi faciunt in e neutrum, ablatiuum in i efferunt, hic pedeſter hæc pedeſtris hoc pedeſtre, ab hoc & ab hac & ab hoc pedeſtri, ſaluber & ſalubris & ſalubre, ab hoc & ab hac et ab hoc ſalubri. Verg. in 1. Georg. Balantumq; gregem fluuio merſare ſalubri. Hic & hæc celer uel celeris & hoc celere, ab hoc & ab hac & ab hoc celeri. Lucan. in 1. Motuq; celer Cyllenius hæret. M. Cato de re militari: Satis celeris ſis in tempore. Cæcilius in Epiſatomo: Si properas, extẽde huc in meam nauem, ita celeris eſt: ex quo celerißimus pro celerrimus ſuperlatiuum protulerunt. Cn. Manlius in Iliade: Celerißimus aduolat Hector. Ennead. in Annal. Exin per terras poſtquam celerißimus rumor. Liu. in Odyſſ. At celer haſta uolans perrumpit pectora ferro. Vnde ſuperlatiuum Vergil. in 10. & qua fata celerrima crudum. Terent. in Phorm. Nullus es Geta, niſi iam aliquod conſilium celere repexeris. Vergil. in 3. Celeriq; fuga ſub ſidera lapſæ. Idẽ in 5. Agmine remorũ celeri uentiſq; uocatis. Lucan. in 3. & celeri uenas mouet improba pulſu. Hic & hæc

utilis & hoc utile, ab hoc & ab hac & ab hoc utili, hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali. Sciendum tamen quod ſi inueniantur propria appellatiuis ſimilia in i finientibus ablatiuum, illa per e proferunt eum, ut Iuuenalis proprium à Iuuenale, Martialis ſimiliter à Martiale, Annalis ab Annale. Cicero pro Fundanio: Nõ modo hoc à Iulio Annale, ſed uix mehercule à Quinto Mutone factũ probari poteſt. Idem pro Plancio: Confiteor ſumma in Laterenſe ornamenta eſſe. Similiter in i terminant ablatiuũ omnia quæ in im habent accuſatiuum, ut Tiberim à Tiberi, Parim à Pari, Charybdim à Charybdi, Tigrim à Tigri, uim à ui. Vergilius in 10.

Maßicus ærata princeps ſecat æquora tigri.

Idem in 1. Aeneidos: Multum ille & terris iactatus, & alto Vi ſuperum. Iuuenalis in 5. ſæua dignum ueraq; Charybdi. Quæ uerò & in im & in em, hæc tam in e quàm in i, ut hanc puppim & puppem, ab hac puppi & puppe. Idem in 10. Dextra tenet puppim. Lucan. in 4. Primũ cana ſalix madefacto robore paruã Texitur in puppem. Idem in 2. Rapta puppe minor ſubducta eſt montibus Argo: Turrim & turrim & turrem, ab hac turri & turre. Actius in Medea: Apud uetuſtã turrẽ. Verg. in 2. Turrim in præcipiti ſtantem ſummiſq; ſub aſtra Eductam tectis. Idem in Bucol. Tale tuum carmen nobis diuine poeta, Quale ſopor feßis per gramina, quale per æſtum Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo. Idem in 3 Georg. ſperq; ſiti atque exterritus æſtu. Idem in ſexto Aeneidos: ſæuumq; ſecuri

Aſpice Torquatum, & referentem ſigna Camillum.

Cato in epiſtola ad filium : Ex dolore, *ex febri, ex ſiti, ex medicamentis bibendis, non tamen conuertitur regula.* Non *enim in e & in i deſinentia in ablatiuo etiam accuſatiuum omni modo in em & in im terminant. In âs quoque terminantia quando ſunt gentilia ablatiuum in i proferunt, ut arpinâs ab arpinati, capenâs à capenati. & rationabiliter. ueteres enim huiuſcemodi nomina in is proferebant, hic & hæc arpinatis dicentes, unde neutrum hoc arpinate.* Docuimus *autem quod omnia ex quibus neutra transfigurantur in e exeuntia in i faciunt ablatiuum, ut hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali. Sic ergo hic & hæc capenatis & hoc capenate, ab hoc & ab hac & ab hoc capenati.* Nec *mirum declinationem perfecti ſeruari in his, cum etiam accentum ſoleamus ſeruare, quamuis a in finali ſit ſyllaba, quæ in perfectis erat penultima, capenâs, arpinâs, ardeâs.* Quod *autem per ſyncopam hæc proferuntur, uetuſtiſsimorum uſus comprobat. Cato in primo* Origine. *Sed lucus capenatis. Idem in eodem: Si quis mortuus eſt* Arpinatis *eius heredes ſacra non ſequuntur. Idem in eodem: populus communiter,* Tuſculanus, Aricinus, Lanuuinus, Laurēs, Coranus, Tiburtis, Pometinus, Ardeatis. *Idem in oratione qua ſuaſit in ſenatu, Sānitis dixit pro Samnis:* Acceſsit *ager quem priuatim habent* Gallicus, Samnitis, Apulus, Brutus. *Laurentis etiam pro* Laurens *dicebant.* Enn. *in* Annal *Quos homines quondam Laurentis terra recepit.* Neuius *neutraliter hoc ſamnite protulit in carmine belli punici.* Ad *cuius ſimilitudinē debet etiam hoc dite dici; unde plurale ditia. Lucanus in nono:* Non

r 2 illic

illic libycæ poſuerunt ditia gentes Templa. Lucilius tamen ὁμοιοτρόπως *oleum caßinâs pro caßinate. Titinnius in Pſaltria: Ferētinatis populus res græcas ſtudet. Plaut. in Sticho: Ergo oratores populi ſummates uiri Summi accumbent, ego infimatis infimus. Inueniuntur tamen quidam in huiuſmodi nominibus etiam in e ablatiuum proferentes, quod mox uſus approbat. Similiter menſium nomina in is uel in er deſinētia, ablatiuum per i finiunt: Quintilis à quintili, Aprilis ab aprili, September à ſeptembri, October ab octobri. Iuuenalis in quinto,*

Heſternum ſolitus medio ſeruare minutal Septembri.

Idem in 3. Pallere, & uinum toto neſcire decembri. Poſſunt tamen hæc etiam communia eſſe, unde kalendas ſeptembres dicimus. Præterea ſimplex eorum ſimiliter inuenitur faciens ablatiuum in i, imber imbri. Stat. in 6. Theb. Nubib. hybernis & noſtro paſcitur imbri. Cic. de ſignis: Cum eſſet uinctus, nudus, in aere, ut imbri, in frigore. Idem in Frumentar. Ferebat hanc quoq; iniquitatem Septitius, & imbri frumentū in area corrumpi patiebatur. Bipennis cōmune eſt, & habet etiam neutrum in e, & ideo ablatiuum in i à bipenni facit. Verg. in 11. ferro ſonat alta bipenni Fraxinus. In e autē & in i indifferenter deſinūt ablatiuo omnia quæ ſunt cōmunia trium generum, ut hic & hæc & hoc par, ab hoc & ab hac & ab hoc pare uel pari. Vergilius in Bucolicis: umero deus impare gaudet. Lucanus in nono: Ergo pari uoto geßiſti bella iuuentus. hic & hæc & hoc uetus à uetere uel à ueteri. Iuuenalis in 3. Satyr.

Intrauit calidum ueteri centone lupanar.

Cic. pro Muræna: Cum ex familia ueteri & illuſtri.

Statius

Statius in 1. Theb. Funditus & ueteri ſpumauit lerna ueneno. Idem in 11. ueteri ſtat ſordida tabo Vtraque caniciem. Idem in 12. Siquid in hoc ueteri bellorum ſanguine mecum Quæſitura uenis, ſiquid non ſæda Creontis Iuſſa times. hic & hæc & hoc audax, triplex, artifex, ab hoc & ab hac & ab hoc audace uel audaci, à triplice uel triplici, ab artifice uel artifici. Verg. in 8. At Cæſar triplici inuectus romana triumpho Mœnia. Stat. in 1. Ach. Qualiter artifici uictura pollice ceræ Accipiunt formas. Similiter ab hoc duplice uel duplici, ab hoc ſupplice uel ſupplici dicimus. Hor. in 2. Serm. tūc penſilis uua ſecundas. Et nux ornabat menſas, cum duplice ficu. Terentius in Phormione: Cōmodius eſſe opinor duplici ſpe utier. Lucanus in ſexto: Nec ſuperos orat, nec cantu ſupplice numen Auxiliare uocat. Saluſtius in Catil. Demiſſo uultu, uoce ſupplici. memor à memore uel memori. Iuuenal. in quarto, Fingendum & memori tractandum pectore, ſiue. Horatius ſermonum libro ſecundo ad Mecœnatem: memori ſi mente recurras. Ouid. in 6. Metam. Abſentes pro ſe memori rogat ore ſalutet, & puto ideo magis i terminatione uti in hoc nomine ueteres quod antiquiſſimi hic & hæc memoris & hoc memore proferebant, ex quibus ablatiuus in i ſolam uult terminari. Vnde Cicero quoque pro Plancio: memori menti perſoluunt. Ideo autem communis generis eſt duplicis in ablatiuo terminationis cauſa, quod ſimplicia unius generis inueniuntur, quorum ablatiuus in e ſolum exit, & tamen compoſita ab eis, ſi communia trium generum ſint, tam in e quàm in i finiunt eundem caſum. hæc ops ab hoc ope in e deſinit ſolum, hoc cor ab hoc corde, hoc caput

ab hoc capite, hic & hæc & hoc inops ab inope uel inopi. Cicer. in Frument. Hanc pecuniam tantam datam ex ærario inopi atq; exhauſto. Anceps ab ancipite uel ancipiti. Vergilius in 3. Tum uerò ancipiti mentem formidine preſſus. Similiter hic & hæc & hoc concors à concorde uel concordi. Vnde Perſius: Diuidit in geminos concordia fata duorum. In ia autem deſinens nominatiuꝰ pluralis ſine dubio ab ablatiuo eſt in i terminãte. Sciendum tamen quod etiam hic & hæc concordis & hoc concorde dicebãt antiqui, & hic et hæc amentis & hoc amente. Nec mirum cuius ſimplex quoque mentis Ennius protulit in Epicharmo: Terra corpus eſt, at mentis ignis eſt: pro mens. Lentis quoque pro lens, & paris pro par. Ata in ſocru: Ad hanc fortunam acceßit ei fortuna paris. Vigil quod quidam duum, quidam trium generum commune putant eſſe debere, à uigile uel uigili facit ablatiuum. Iuuen. in 5. Præterea lateris uigili cum febere dolorem. Stat. in. 1. Achil. Aſpicit intentum uigiliq; hæc aure trahentem. Teres à terete uel tereti. Verg, in 7. Tela ſed hæc tereti mos eſt aptare flagello. Idem in eodem: Et tereti pugnant mucrone ueruq; ſabello. Idem in 11. Et fundam tereti circum caput egit habena. hebes ab hebete uel hebeti. Iuuen. in 4. hebeti lautißima ferro Cæditur, & tota ſonat ulmea cœna Saburra. Quæritur an, cum hic & hæc & hoc hoſpes & ſoſpes dicatur, unde Lucan. in 5. Hoſpes in externis audiuit curia tectis. & Stat. in 4. Theb. Accipias, feßiſq; libens iterum hoſpita pandas Flumina. Et Iuuen. in 5. Nunquam depoſitum tibi ſoſpes erit. poßit ab hoc ſoſpiti uel ſoſpite dici, qđ apud nullũ adhuc legi, ſed ab hoſpite & ſoſpite.

Verg.

Verg. in 8 quo ſoſpite nunquam Res equidem Troiæ ui/ ctas, aut regna ſatebor. Et fortaßis quia hæc ſola in es terminantium etiam in a faciunt fœminina, euitauerũt communem aliorum regulam ablatiui: uel quod in heroico ſtare mero non poßit niſi in e terminans eorum ablatiuus. Quod autem etiam in a deſinãt ſupradicta nomina, uſus confirmat. Vergil. in 3. Et pater Anchiſes bellum ô terra hoſpita portas. Idem in 4. protulit compoſitum ab eo: Et numidæ infreni cingunt, & inhoſpita Syrtis. Ouid. in 2. Faſt. Principio menſis Phrygiæ contermina matri Soſpita delubris dicitur aucta nouis. Cic. pro Muræn. A ſacris patrijs Iunonis ſoſpitæ. Tridens à tridente uel tridenti. Poteſt enim eſſe trium generũ. nam lectum eſt Tridenti haſta & telo. quamuis cum Neptuni fuſci/ nam per ſe poſitum ſignificat, maſculino genere inue/ nitur. Vergil. in 2. Neptunus muros magnoq; emota tri/ denti Fundamenta quatit. locuples quoq; quia trium eſt generum, à locuplete uel locupleti facit ablatiuum. Cic. in Frumen. In prouincia locupleti ac referta. In er com/ munia quæ non exeunt etiam in is, per e ſolam inuenio proferentia ablatiuum. hic & hæc & hoc pauper, à paupere, hic & hæc & hoc degener à degenere, hic & hæc et hoc huber ab hubere. ὁ εὐθαλὴς, ἡ εὐθαλὴς, τὸ εὐθαλὲς. Similiter in e & in i faciũt ablatiuũ in uis uel ctis uel mnis uel gnis uel guis terminantia nomina nominatiuum. & alia fere oĩa quorũ extrema ſyllaba in is deſinit, à duabus incipiens conſonantibus, ut auis ab aue uel aui. Horat. in 1. Carm. Nereus fata mala ducis aui domũ, Quam multo repetet Græcia milite. Nauis à naue uel naui. Cicero de ſupplicijs: Quo enim tibi naui opus fuit? Te/

rent.in Andr. Naui fracta apud Andrum inſulam. Idem in Heautont. Aduenientem è naui egredientem illico adduxi ad cœnam. In eadem: Dies triginta aut plus ego in naui fui. Verg. uerò per e protulit in 5. At media Mneſtheus incedens naue per ipſos Hortatur ſocios. ciuis à ciue uel ciui. Iuuenal. in 4. quid illo ciue tuliſſet Natura in terris. Cice. in Verrinar. 4. Quod Siculus à ciui Romano, ciuis Romanus datur. paulo infra: primum ſuæ legis, quod ciuis cum ciui ageret. Sic enim ueteres codices habent, quos imperitia quorundam corrumpit mutantium ſcripturas. Idem pro Plancio: Quid dicam de C. Virgilio tali ciui, & uiro? Et mox: in naui tuta. Idem pro Sextio: Quod auſus eſſet pro ciui, pro benemerito ciui. Idem in 6. Philipp. Sed in principe ciui non eſt ſatis. Vectis à ue[illegible]e uel uecti. Terent. in Eunucho: In medium huc agmen cum uecti Dorax. Ignis ab igne uel igni. Verg. in 4. Aeneidos.

Vulnus alit uenis, et cæco carpitur igni,

Idem in 1. Georgicor. Et quamuis igni exiguo properata maderet. Iuuenal. in 5. Minor igne rogi. Lucanus in 2. Igne uago luſtrare iuuat tibi numine ab omni. Hic amnis ab hoc amne uel amni. Ver. in 9. Murorũ in parte ſiniſtra Oppoſuere aciem: nam dextra cingitur amni. Idẽ in 1. Georgic. Prono rapit alueus amni. Lucan. in 6. fcrit amne citato Maliacas Sperchius aquas. Anguis ab angue uel angui. Stat. in 4. Angue ter excuſſo. Horatius in 1. Epiſt. Alter Mileti textã cane peius & angui Vitabat chlamydẽ. Simľr ab ungue uel ab ungui. Idẽ in eodẽ: ad hæc ego naribus uti Formido et luctantis acuto ne ſecer ungui. Inuenitur etiã, à minore uel minori, à leuiore

uel leuiori, à maiore uel maiori. Iuuen. in 5. Numinibus miſerumq́; urgebat Atlanta minori Pondere. Stat. in 6. Theb. Nunquam hunc animum natura minori Corpore, nec tantas auſa eſt includere uires. Iuuen. in 3. non defuit illi Vnde emeret multa paſcendũ carne leonem Iam domitum, conſtat leuiori belua ſumptu Nimirum, & capiunt plus inteſtina poetæ. Lucan. in 7. Vixq́; reuulſa ſolo maiori pondere preſſum, Signiferi merſere caput. Nec mirum tam in e quàm in i cõparatiuorum ablatiuos terminari, quando uetuſtißimi etiam neutrũ in or finiebãt, & erat eadem terminatio cõmunis triũ generũ, quæ capax eſt, ut docuimus, utriuſq; ablatiui, tam in e quàm in i terminãtis. Valerius Antias in 6. Annalium: Hoc ſenatuſconſultum prior factum eſt. Caßius Hemina Annalem ſuum quartum hoc titulo inſcripſit, Bellum punicum poſterior. Claud. in 8. Annalium: Qui prior bellum quod cum his geſtũ erat meminiſſent. Idem in eodem: Vbi decreuerũt cõmemorãt Graccho fœdus prior Pompeianũ non eſſe ſeruatum. Propria ſi ſint appellatiuis ſimilia in i terminantibus abltũm, ipſa per e eundẽ proferunt caſum, ſicut ſuprà dictum eſt. Iuuenalis, Martialis, Felix, propria, à Iuuenale, Martiale, Felice. Rudis quando cõmune eſt ſignificans recentẽ, & neutrũ in e facit, hoc rude, & ablatiuũ in i, à rudi. Quãdo uerò uirgam qua gladiatores donati ceſſabant à gladiatura, fœmininũ ſolum eſt, & abltũm in e finit. Iuuen. in 2. Hic Sergius idem accepta rude cepiſſet Veiento uideri. Strigilis uel deriuatiuum à ſtringo, uel à græco στλεγγίς. Itaq; rationabiliter in i terminauit abltũm. Horat. in 2. Serm. An hic peccauit ſub noctẽ q puer uuã Furtiua mutat ſtrigili? In ix

etiam fœminina uerbalia quæ poſſunt eſſe cõmunia cum neutris, ut uictrix, ultrix, unde & uictricia & ultricia, tam in e quàm in i finiunt ablatiuum. Lucan. in 1. *In ſua uictrici conuerſum uiſcera dextra.* Idem in eodem: *Tollite iampridem uictricia tollite ſigna.* Statius in 5. Theb. *ultricia Graijs* Virginibus *dare tela pater. Poſtis etiam à poſte uel poſti inuenio, quia ut ſuprà diximus, à duabus conſonantibus incipiens finalis ſyllaba in is deſinit.* Lucanus in 5. *Tum poſte recluſo dux ait.* Ouid. in 5. Metam. Raptaq́; *de dextro robuſta repagula poſti Oßibus illiſit.* In *ás quoque circunflexa, quæ apud ueteres etiam in tis proferri docuimus tam in e quàm in i finiunt ablatiuum.* Cicero *pro* Varenò: C. Ancharius Rufus *fuit è municipio* Fulginate. In eadẽ: *In præfectura* Fulginate. Idẽ *pro* Cluentio: Ex *municipio* Aletrinati. *Alia uerò tertiæ declinationis nomina in e deſinunt per ablatiuos correptam, cum omnes aliæ terminationes ablatiui in omni declinatione producantur. ergo ſi qua ex his quæ debẽt in e per ablatiuum proferri inueniamus per i prolata, autoritati adſcribimus, quæ ſæpe etiam datiuis pro ablatiuis, necnon etiã pro genitiuis eſt uſa.* Verg. in 8. *Aduectum* Aenean *claßi uictosq́; penates: pro aduectum claſſe, niſi dicamus* ἐναλλαγῇ *uſum eſſe poetam.* Datiuo *enim caſui, illi hoc adiungũt uerbũ. In græcis eſt quando inuenimus e producta finiri ablatiuũ, tam primæ quàm tertiæ declinationis nominũ, qui magis datiuus eſt græcus poſitus pro latino ablatiuo.* Verg. *in primo* Aeneid. *ipſe uno graditur comitatus* Achate. Lucan. in octauo: Signaq́; *ab* Euphrate *cum* Craßis *capta ſequ*ẽ*tem? Similiter à* Demoſthene, Ariſtotele, Hermogene. *Vetuſtißimi*

tamen

tamen etiã in quibuſdã latinis, quæ nominatiuum in es producta terminant, pares cum genitiuo habēt ſyllabas in hac declinatione, ſolebant producere ablatiuũ more quintæ declinationis, uel ſupradictorũ græcorum, ut à mole, fame, tabe, quod adhuc ſic profertur. Vergil. in ſexto: offam Obijcit, ille fame rabida tria guttura pandēs. Lucan. in 10. Non mandante fame multas uolucresq; feraſq; Aegypti poſuere deos. Iuuen. in 5. Membra aliena fame lacerabāt eſſe parati Et ſua. Lucretius: Imbribus ut tabe nimborum arbuſta uacillent.

De nominatiuo plurali tertiæ declinationis.

NOminatiuus pluralis fit à g°ō ſingulari mutata is in es productã in maſculinis & fœmininis & cõmunibus, ut huius cardinis hi cardines, huius conſulis hi conſules, huius matris hæ matres, huius uatis hi & hæ uates. Neutra uerò ex ablatiuo ſingulari faciunt nominatiuum pluralem hoc modo: Si in i uel tam in e quàm in i exeat ablatiuus, correpta i, & addita a facit nominatiuus pluralis, ut ab hoc mari hæc maria, ab hoc ceruicali hæc ceruicalia, à lacunari lacunaria, à pare uel pari paria, felice uel felici felicia. Excipitur à uetere uel ueteri, quod uetera nõ ueteria facit. Necnõ ab hoc ludicri, quod nõ ludicria, ſed ludicra dicimus. Verg. in 12. Aeneid. nec enim leuia aut ludicra petuntur Præmia, ſed Turni de uita & ſanguine certãt. Similiter comparatiua quæ abl̃tũm tã in e quàm in i terminãt. Maiora enim et minora & plura dicimus: quamuis etiã antiqui pluria dixerũt. Vnde cõpoſitum eſt cõpluria. Terent. in Phorm. Multa aduenienti, ut fit, noua hic cõpluria. Cice. de ſignis: Imò uerò compluria. In quibuſdã tamen codicibus inuenitur

compluria. Idem in eodem: Dies continuos cōpluris. Idē pro Cecinna: Compluris armatos. Gauſape quoq;, ſicut ſuprà diximus, & ablatiuum in e terminat, ab hoc gauſape, & ntūm pluralem in a finit. gauſapa enim non gauſapia dicimus. Horat. Serm. 2. Gauſape purpureo mēſam perterſit acernam. Perſius: Iam chlamydes regum, iam lutea gauſapa captis. Apluſtre itidem quāuis faciat ablatiuum ab hoc apluſtri, ntūm tamen pluralem non ſolum in a, ſed etiā in ia terminat, & apluſtra enim & apluſtria antiqui protuliſſe inueniuntur. Cic. in Arato: Nauibus aſſumptus fluitantia quærere apluſtra. Cæſar in Arato: Fulgent Argoæ ſtellis apluſtria puppis. Alia uerò omnia neutra, quæ in e terminant abltūm, mutata e in a faciunt ntūm plurālē. Ab hoc numine hæc numina, à tempore tempora, à tubere tubera, à capite capita.

De genitiuo plurali tertiæ declinationis.

Genitiuꝰ pluralis tertiæ declinationis naſcitur ab ablatiuo ſingulari, hoc modo, cū in i uel in e uel in i tantū deſinit, correpta i aſſumit um, ut à ſedili horum ſedilium, à ceruicali ceruicaliū, ab equeſtri equeſtriū, ab utili utilium, à ſapiente uel ſapiēti ſapientiū, à felice uel felici feliciū. Multa tamen per ſyncopā ſolent proferri, ſapientum pro ſapientiū, merentū pro merentiū. Stat. in 2. Thebaid. dabitur mihi crede merentum Conſilijs tranquilla dies. Idem in 3. æternaq; ſontum Supplicia. cœleſtū pro cœleſtiū. Verg. in 9. Cœleſtum uis magna iubet. Et ſciendum tamē quod rariſſimè hæc quæ in ſolā i finiunt ablatiuum, ſyncopā patiuntur i per gtūm pluralē. Inueni marū pro mariū, q tamen in raro eſt uſu genitiuus, apud Neuium in carmine belli punici: Senex fretus pietatē deūm

allo-

allocutus ſummi deûm regis fratrē. Neptunū regnatorē marum: pro marium. Eius abltūm Cæſ. in 5. belli Gallici ponit: Paulo latiores quàm quib. in reliquis utimur marib. Cōparatiua quoq; quæ inueniuntur tam in e, quàm in i exeuntia per ablatiuū, carent i penultima in gtō plurali, ut à maiore uel à maiori horum maiorū, à minore uel minori horū minorū. In e uerò ſolā finiētia abltūm, ſi ntūs in duas terminetur conſonātes, mutant e in i breuem, et aſſumūt um, ut hic Mars à Marte horū Martiū, hic fons à fonte horum fontiū, hæc frons à fronte harum frontium, hæc urbs ab urbe harū urbiū, hæc arx ab arce harū arciū. Rariſſimè tamē & hæc ſupradicta, ſicut illa quæ in i ſolam terminãt ablūm, per ſyncopā i proferūt gtūm pluralem. exceptis in ms, & ps deſinētibus, ſi non ſint à capite cōpoſita. hæc enim e ablatiui in um conuertentia, faciunt gtūm pluralem, hæc hyems ab hac hyeme harum hyemum, princeps, à principe principum, municeps à municipe municipū, forceps à forcipe forcipum, manceps à mancipe mancipum. A capite enim compoſita, & duabus ſyllabis abundant in genitiuo, & trium ſunt generum communia. Itaque & ablatiuum tam in e quàm in i & genitiuum pluralem rationabiliter in ium terminant, hic & hæc & hoc triceps à tricipite uel tricipiti tricipitium, niſi ſyncopa fiat. Illa quoque quæ pares habēt ſyllabas, tam in genitiuo quàm in nominatiuo, mutant e in i & aſſumunt um, ut hic collis ab hoc colle horū collium, hæc ædes huius ædis ab æde harū ædium, hæc cædes huius cædis à cæde harū cædiū. niſi etiam hæc per ſyncopā i proferãtur. Frequētius tamen in es terminãtia abſq; i inueniuntur, ut uatum pro uatium. Vergil.

in

in 4. Multaq; præterea uatum prædicta priorũ. Cicerõ pro Seſtio: Veſtarum ſedum templorumq; cauſa menſum pro menſiũ. Ouid. in 8. Metam. Et quos ſuſtinui bis menſum quinque labores. Excipiuntur iuuenis à iuuene iuuenum, *canis à cane canum, panis à pane panum: carent enim i penultima ſemper. In as quoq; latina mutant e ab latiui in i, & aſſumunt um, à ciuitate ciuitatium, à probitate probitatium.* In his tamen frequenter ſolet fieri conciſio i in genitiuo plurali, à ciuitate ciuitatium & ciuitatum, à probitate probitatium & probitatum. Repe riuntur præterea abſque i facientia genitiuũ pluralem, quamuis ablatiuum & in e & in i proferant, in us & in il & in or trium generum, & in ex deſinentia, quando ſunt communis generis, ut hic & hæc & hoc uetus à uetere uel à ueteri ueterum. Vergil in 5. Veterum non immemor ille parentum. Vigil ab hoc & ab hac uigile uel uigili, horum & harum uigilum. Iuuen. in 5. Præterea lateris uigili cum febre dolorem. Vergil. in 9. Interea uigilum excubijs obſidere portas. Sunt tamen qui putauerũt uigilis nominatiuum quoq; ſimilem genitiuo eſſe, uſus tamen in il eſſe oſtendit, ut Lucan. in 4. Tutelaq; ualli Peruigil alterno paret cuſtodia ſigno. Similiter memor à memore uel memori horum & harum memorum. Horat. in 2. Serm. Nam quamuis memori referas mihi pectore cuncta. Raro tamen inuenitur in e terminans eius nominis ablatiuus, nec aliam cauſam eſſe exiſtimo, ut ſuprà dictũ eſt, niſi eam quod apud antiquos, hic & hæc memoris et hoc memore proferebatur. In quo teſtis eſt Caper antiquitatis doctiſſimus inquiſitor. Oſtendit enim Cæciliũ in Epiclero ſic protuliſſe: Ita'ne Antipho iuuentus pro-

fluuia

fluuia fide, Ita' ne eſt immemoris, ita' ne eſt madida memoria? Nec mirũ cum & hic ce er & hic celeris, & hic concors & hic concordis protuliſſe inueniantur uetuſtißimi, multaq; alia in eundem modum. Verg.in 10. nec domini memorum proculcat equorum. Supplex ab hoc & ab hac ſupplice uel ſupplici, horum & harum ſupplicium. artifex ab hoc & ab hac artifice uel artifici, horũ & harum artificum: Lucan.in 8. Se ſimul et Romã Pompeio ſupplice menſus. Salluſtius in Catil. Prono demiſſo uultu uoce ſupplici. Cic. pro Ligario: Et nos iacẽtes ante pedes ſupplicũ uoce prohibetis. Verg.in 1. Artificumq; manus inter ſe, operumq; laborẽ. Puto tamen hæc etiam ab oratoribus differentiæ cauſa ſic proferri per ſyncopam, quia ſupplicium & artificium neutra inueniuntur ſingularia. hic & hæc parens quando nomen eſt, duum eſt generum, & genitiuum pluralem abſq; i facit, plerunque horum parentum. Verg.in 2. Aeneid. Decora alta parentũ. Quod autem etiam parentium non irrationabiliter dicitur, oſtendit accuſatiuus pluralis in is etiam terminatus, qui proprius eſt in ium terminãtis genitiui. Terent. in Heauton. Quod uolo aut peto parentis meos ut cõmonſtres mihi. Cicero de ſupplicijs: Nauiũ præfectos ſine ulla cauſa de complexu parentium ſuorũ, hoſpitum tuorum ad mortẽ cruciatumq; rapuiſti. Notandũ etiam quod nomina ſemper pluralia, quæ in es deſinũt, quæ ex ſe non habent ſingularia, genitiuũ in ium faciunt, ut hæ uires harũ uirium, hi penates horũ penatium. Inueniuntur tamen apud ueteres eius ſingulare, hic penatis huius penatis, hi quinquatres horum quinquatriũ, hi & hæ tres horũ & harum trium. Similiter hi & hæ plures & hæc

plura

plura uel pluria, horũ & harum pluriũ. Cic. ad Heren. in 3. Cõplurium negotiorũ. In is quoq; longam deſinentia, ut lis à lite litiũ, ſamnis à ſamnite ſamnitiũ, dis à dite ditiũ, nox à nocte noctium. Vnde A. Gellius Noctium atticarũ inſcripſit. Cætera uerò omnia ablatiuũ in e ſolã terminãtia, mutãt eam in um, & faciunt gtũm pluralem, à poemate poematũ, à Cicerone Ciceronũ, à cõſule conſulũ, à titane titanũ, à duce ducum, à patre patrum, à uirtute uirtutũ, à capite capitũ, ab alite alitum. Nã alituũ per interpoſitionẽ addita u protulit Verg. in 9. Alituũ pecudumq; genus ſopor altus habebat. à boue quoq; boum debet fieri: ſed hoc notandum eſt, in quo u conſonantẽ aſſumunt obliqui caſus ſingulares, hiatus cauſa, abijciunt autem eam, eſt quando plurales. Verg. in 3. Huc ubi delati portus intrauimus, ecce Læta boum paßim campis armenta uidemus. Idem in 8. Reddidit una boum uocem uaſtoq; ſub antro. Datiuus autẽ & ablatiuus eius nominis per ſyncopã ſemper mediæ proferuntur ſyllabæ, bobus pro bouib. Horat. in Epodo: Beatus ille q procul negocijs Paterna rura bobus exercet ſuis. Nominatiuus uerò pluralis & actũs, et uctũs, qui ſimiles ſunt, raro abijciunt u conſonantis loco poſitam. Vergil. in Bucolicis: Ille meas errare boues, ut cernis, & ipſum Ludere quæ uellem. Idem in 8. diſceſſu mugire boues. Idem in eodem: Abſtractæq; boues, abiuratæq; rapinæ.

De datiuo & ablatiuo plurali tertiæ declinationis.

Datiuus et ablatiuus pluralis tertiæ declinationis, naſcitur à ſingulari gtõ, interiecta bu, ut huius hõis, his et ab his hominibus, huius exulis, his & ab his exulibus, huius

huius numinis, his & ab his numinibus, huius diſparis, his & ab his diſparibus, huius fęlicis, his & ab his fęlicibus, toreuma toreumatis, his & ab his toreumatibus. In huiuſcemodi tamen nominibus, id eſt neutris a finitis, quæ ſunt græca, frequẽter inuenimus antiquos datiuum & abltũm plurales in is productam, proferentes contra regulam tertiæ declinationis, quam ſeruant in cæteris caſibus ſupradictorum nominum. Vt Cicero frequenter in Verr. toreumatis dicit & peripetaſmatis, & emblematis. in libro de ſignis: Nũc de peripetaſmatis quemadmodum te expedias non habes. Idem in eodem: Scaphia cum emblematis. Idem ad Heren. in 4. de orationib. aut poëmatis. quamuis neutro genere hoc ubique ille profert. Si enim ſicut Plautus & alij uetuſtiſsimi, fœmininũ hoc protuliſſet, pares ſyllabas omni caſui ſeruaſſet, abſq; genitiuo plurali ſecundum analogiam primæ declinationis. Eſt igitur magis apud Cic & eos qui ſimiliter huiuſcemodi proferunt heteroclitum: uel (ut uidetur Celſo) à nominatiuo hoc peripetaſmatum, hoc emblematum. Excipitur etiam bobus (ut dixi) euphoniæ cauſa pro bouib. Eſt enim genitiuus ſingularis bouis. Horat. in carm. ſeculari: Quiq; uos bobus ueneratur albis. Idẽ in 3. carm. ſol ubi montium Mutaret umbras et iuga demeret Bobus fatigatis, amicũ Tempus agens abeũte nocte.

De accuſatiuo plurali tertiæ declinationis.

Accuſatiuus pluralis tertiæ declinatiõis, ſimilis eſt ꝓprio nõinatiuo, ſicut et uocatiuus. In illis uerò quæ gtũm eiuſdem numeri in um finiunt, plerunq; per es longã profertur, hi latrões hos latrones, hi cõſules hos conſules ô conſules, hi tubicines hos tubicines ô tubicines,

hæ matres has matres ô matres, hi & hæ ſacerdotes hos & has ſacerdotes ô ſacerdotes. Inueniuntur tamen quædam in is ſolam productam terminantia hūc caſum græca, quæ etiã non ſimiliter in is deſinut, hæ ſardis has ſardis. Item alpis, ſyrtis, trallis, quæ apud græcos in ſupradictis caſibus es diphthongum habent finalẽ. Horat. in 1. epiſt. Smyrna quid & Colophon? qd Crœſi regia Sardis? Verg. in 10. In ſyrtis, in ſaxa uolens uos Turnus adoro. Quorum autem in ium terminãtium gtũm frequentius in is, & quorum rarius exeat actũs in es, ut potero breuiter colligam. Omnium quæ tam nominatiuũ quàm gtũm ſimilem habent, eorum accuſatiuus rarò in es, frequenter in is ſolet terminari, ut hic & hæc omnis, huius omnis, hos & has omnis. Saluſt. in Cato. Omnis homines qui ſeſe ſtudent. Terent. in And. Omnis nos gaudere. Verg. in 3. Georg. Et pinguis unguine ceras. Idẽ in 4. Georg. aquas dulcis & frondea ſemper Tecta petunt. Idem in 1. Aeneid. hic feſſas nõ uincula nauis Vlla tenent. Idem in 5. Quoq; magis feſſas optẽ dimittere nauis. Idẽ in eodẽ: Muneraq; in nauis ternos aptare iuuencos. Similiter faciunt actũm eiuſdem formæ ſemper pluralia, ut hi manes horum manium, hos manes uel manis. Verg. in 4. Aeneid. Id cinerem, aut manis credis curare ſepultos? Tres trium, hos & has tres uel tris. Idẽ in 3. Aeneid. Tris adeo incertos cæca caligine ſoles Erramus pelago. In er quoq; deſinentia quæ in i terminant abltũm, ſimiliter faciunt actũm pluralem plerunq; per is, raro per es, ut acer ab acri, hos et has ab acris. Ver. in 11. metuẽsq; moneret, Acris eſſe uiros. Similiter ſaluber ſalubris à ſalubri, ſalubres uel ſalubris. Verg. in 12. ſparſitq; ſalubris

Ambro-

Ambroſiæ ſuccos, & odoriferam panaceā. Imber ab imbri, hos imbres uel imbris. Idē in 9. *Cum fremit ad caulas uentos perpeſſus & imbris.* December (quod proprium eſt) à decembri, hos decembres uel decembris. Horat. in Epiſt. 1. *Me quater undenos ſciat impleuiſſe decembris.* Similiter celer uel celeris à celeri. Verg. in 3. Aeneid. *Celeriq́; fuga ſub ſidera lapſæ, Semeſam prædā & ueſtigia fœda relinquunt.* Idem in 5. *Agmine remorū celeri uentisq́; uocatis.* Hos & has celeres uel celeris, quod eſt frequētius. Idem in 4. *Et celeris defer mea dicta per auras.* Similiter faciunt accuſatiuum in ns uel rs terminantia, ut hic fons, hos fontes uel fontis, hic et hæc & hoc iners, hos & has inertes uel inertis, hæc pars, has partes uel partis. Verg. in 2. Geórg. *Aggredior ſanctos auſus recludere fontis.* Terent. in Heaut. *Parentis, patriā incolumē, amicos, genus, cognatos, diuitias.* Vergil. in 6. *Hic locus eſt partis ubi ſeuia findit in ambas.* Idem in 2. *penitusq́; cauernas Ingentis, uterumq́; armato milite complent.* Idem in 4. *Mactant lectas de more bidentis.* Alia autem (quamuis gtūm pluralem in ium deſinentia) raro inuenies, & in paucis is finientia accuſatiuum, ut in as exeuntia nominatiuo, ciuitas ciuitatiū, has ciuitates ferè ubiq; legimus. In x terminantia trium generum communia, quāuis in paucißimis gtūm pluralem abſq; i penultima proferant (difficile enim inuenies audacū pro audaciū, uel felicum pro feliciū. Supplicū autem magis differentiæ cauſa, ut ſupradictum eſt, profertur: ne ſi ſupplicium dicas, aliud ſignificare uidearis, quō artificū pro artificium, & iudicū pro iudiciū. Cic. de ſignis: *Didici etiam dum miniſtrū inquiro artificū nomina.* Vergil. in 1 Aen.

Artificumq́; manus inter ſe operumq́; laborem,) tamen accuſatiuum plerunq; per es efferunt. Lucan. in 1.

Et qui tauriferis ubi ſe Meuania campis

Explicat audaces ruere in certamina turmas. Raro per *is. Verg. in 4. Georg. deinde tenacis Suſpendūt ceras. Plurium (quod ſolum in us terminās talem habuit genitiuū pluralem) tam in es quam in is finit actūm. Vergil. in 1. Georg. Seu plures calor ille uias & cæca relaxat Spiramenta nouas ueniat qua ſuccus in herbas.* Terent. *in Phorm. Ego te compluris aduerſum ingenium meum menſes tuli.* Horat. *in Epiſt. Cum tibi ſol tepidus pluris admouerit auras.* Cic. *pro Corn.* 1. *Quæ intermiſſa com pluris annos.* Harum *litium has lites uel litis.* Cicero *in Frumen. Sedaſti etiam litis illorum.*

De nominatiuo quartæ declinationis.

Quarta declinatio terminationes in nominatiuo habet duas, in ŭs correptam & in u. In us maſculinorum & fœmininorum tantummodo latinorum, ut hic ſenatus huius ſenatus, hæc manus huius manus. In u neutrorum, quæ indeclinabilia ſunt in ſingulari numero, ut hoc genu huius genu, hoc cornu huius cornu. In quibus quamuis quibuſdam artium ſcriptoribus uideatur temporum eſſe differentia, (dicunt enim nominatiuum quidem & accuſatiuum & uocatiuum corripi, reliquos uerò produci.) ego tamen in uſu pariter in omnibus produci inuenio caſibus hæc nomina, nec irrationabiliter. Omnis enim in quacunque parte terminatio in u deſinens, producitur, ut fluctū, panthū, tū, diū. Ouidius in 8. Metam. dextroq́; à poplite læuum Preſſa genu digitis inter ſe pectine iunctis. Ecce enim hic accuſatiuus eſt ſine du-

ne dubio, & producitur. Apud Verg. quoq; in 1. Aeneid. Nuda genu nodoq́; ſinus collecta fluentis. Quomodo enim ſinus collectā actũm iunxit ntō, ſic etiā nuda genu.

De genitiuo ſingulari quartæ declinationis.

GENITIVVS *igitur in us deſinentium, fit producta ſis, ut huius ſenatus, huius manus. Vetuſtiſsimi tamen inueniũtur eorum nominum etiā in uis diuiſas proferentes genitiuum.* Terent. *in* Heaut. *Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus, Mediocriter ueſtitam ueſte lugubri, Eius anuis cauſa opinor, quæ erat mortua.*

De datiuo.

DATIVVS *ſingularis eiuſdē declinationis fit à gtō, abiecta s & addita i, ſed corripitur penultima, ut huic ſenatui, huic manui. Eſt tamen quando poetæ metri cauſa pro eo, ablatiuo utuntur. Verg. in 1. Aeneid. Parce metu Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi: pro metui. Idē in 4. Georg. Nanq; aliæ uictu uigilant: pro uictui. In eodem: Concubitu indulgent: pro concubitui.*

De accuſatiuo ſingulari quartæ declinationis.

ACCVSATIVVS *quartæ declinationis, à nominatiuo fit mutata s in m, hunc ſenatum, hanc manum.*

De uocatiuo ſingulari quartæ declinationis.

VOCATIVVS *ſimilis eſt nominatiuo, ut hic ſenatus, hæc manus, ô ſenatus, ô manus.*

De ablatiuo ſingulari quartæ declinationis.

ABLATIVVS *fit à genitiuo, abiecta s, proditur enim u, ab hoc ſenatu, ab hac manu.*

De nominatiuo, & accuſatiuo, & uocatiuo plurali quartæ declinationis.

NOMINATIVVS *& accuſatiuus & uocatiuus plura-*

ralis in hac declinatiõe,ſimilis eſt gtõ ſingulari,ut hi & hos & ô ſenatus,hæ & has & ô manus. hæ idus harum iduum,ſemper plurale eſt,ut omnium feſtorum nomina.

De genitiuo plurali quartæ declinationis.

GENITIVUS *pluralis à nominatiuo fit ſingulari, ab iecta s & aſſumpta um.Corripitur enim u in utraq; ſyllaba,quomodo & ntũs, horum ſenatuũ,harum manuũ. Et oportet ſcire, quod in hac declinatione omnes caſus pares habent ſyllabas nominatiuo ſingulari, exceptis dtõ ſingulari,& gtõ & dtõ uel abltõ pluralibus,qui una ſuperãt ſyllaba. quod habebat etiã gtũs ſingularis, cum apud uetuſtiſsimos in uis diuiſas deſinebat.Inuenitur tamẽ,ſed raro,apud poetas gtũs pluralis in hac quoq; declinatiõe ꝑ ſyncopã prolatꝰ.Verg.in 6.quæ gratia currũ Armorũq; fuit uiuis. Quamuis etiam geminata u poſſet neutrũ per ſynalœpham ſtare,cum ſequẽs uerſus à uocali incipiat,necnõ etiã iũctis duabus uocalib.prior poteſt in metro excludi,ut ferreiq; Eumenidum thalami.*

De datiuo.

DATIVUS *& ablatiuꝰ pluralis quartæ declinatiõis, fit à ntõ ſingulari,mutata in i, & interpoſita bu,ut hic ſenatus,his et ab his ſenatib. hæc manus,his et ab his manibus.Eſt aũt quãdo differẽtiæ cauſa ſeruat u,ut artus artubus,arcus arcubus,partus partubus. Artibus enim & partibus & arcibus, ab arte,parte, arce naſcuntur quæ ſunt tertiæ declinatiõis,cuius dtũs & abltũs pluralis penultimã aliam,niſi i correptã habere nõ poteſt.unde excipitur his & ab his bub.In hac uerò,id eſt quarta,in ꝗbuſdã inueniuntur ueteres ꝑ ſupradictos caſus plurales, quãuis nulla cogẽte cauſa differentiæ u penultimã pro i ponen-*

ponētes, ut portubus, ſpecubus, tribubus, lacubus. Ouid. in 3. Faſtorum: Præmia de lacubus proxima muſta tuis. Neutrorum uerò ſingularia, quæ indeclinabilia eſſe ſuprà diximus, corripientia u, aſſumentiaq́; a, faciunt nominatiuum & accuſatiuum & uocatiuum plurales, cornu cornua, genu genua. Genitiuus uerò & datiuus uel ablatiuus ad ſimilitudinē fit tam maſculini quàm fœminini, cornuū gtūs, his & ab his cornib. dtūs & abltūs.

De nominatiuo ſingulari quintæ declinationis.

Quinta declinatio terminationem habet nominatiui unā in ēs productā, & ſunt omnia fœminini generis & latina. excipitur unum, dies, quod in ſingulari numero tam maſculini quàm fœminini generis inuenitur, ut Lucan. in 2. proh fata quis ille, Quis fuit ille dies. Ver. in 4. Aene. Ille dies primus leti, primusq́; malorum Cauſa fuit. Idem in 2. Venit ſumma dies & ineluctabile tempus Dardaniæ. In plurali uerò maſculini ſemper inuenitur, hi dies: ſicut etiam ab eo compoſitū ſemper maſculini generis eſt, hic meridies. Terentius in Adelphis: Præterea meridie ipſo faciam ut ſtipulam colligat.

De gtō & dtō ſingulari quintæ declinationis.

GENITIVVS & datiuus eius declinationis ſunt ſimiles: fiunt enim extrema s nominatiui abiecta, & aſſumpta, ut hic dies huius diei huic diei, hæc facies huius faciei huic faciei: & ſeruāt quidē productionē nti ſi i habeant penultimā, ut acies aciei, rabies rabiei. Sin aūt conſonantē habeāt ante s, corripitur e tam in gtō q̃ in dtō, ut hæc fides huius & huic fidei, res rei, ſpes ſpei, plebes plebei. Veteres tamen frequentiſſime inueniūtur ſimilem abltō protuliſſe in hac declinatione, tam genitiuū q̃ datiuum

ut Salluſt.in hiſtor.primo: Dubitauit acie pars: pro aciei: Ver.in 1. Geor. Libra die ſomniq; pares ubi fecerit horas: die pro diei. Ouid quoq; in 3.Met. fide pro fidei poſuit: Prima fide uocisq; rate tentamina ſumpſit. Idē in 6. Vtq; fide pignus dextras utriuſq; popoſcit.

De accuſatiuo ſingulari quintæ declinationis.

ACCVSATIVVS à ntō fit, mutata s in m, et neceſſario correpta ē: nunquam enim ante m terminalē, longa inuenitur uocalis, ut hanc meridiem, hanc rem.

De uocatiuo ſingulari quintæ declinationis.

VOCATIVVS ſilis eſt ntō, ut hic meridies ô meridies.

De ablatiuo ſingulari quintæ declinationis.

ABLATIVVS quoq; fit à ntō, abiecta s, ut hic meridies ab hoc meridie, hæc acies ab hac acie. Inueniuntur tamē huiuſcemodi abltō ueteres etiā pro gtō uſi, ut Vergil.in 1. Geor. Libra die ſomniq; pares ubi fecerit horas: die poſuit pro diei. Salluſt. quoq; in hiſtor. li.1. Dubitauit acie pars: pro aciei. Idē in 1. At inde nulla munitiōis aut requie mora proceſſit ad oppidum: requie pro requiei. Quidam tamen antiquiſſimorum etiam ſimilem nominatiuo genitiuum protulerunt, eius declinationis.

De nominatiuo, & accuſatiuo, & uocatiuo pluralibus quintæ declinationis.

NOMINATIVVS pluralis & actūs & uctūs ſimilis eſt ntō ſingulari, ut hæc res, hæ & has res, ô res.

De genitiuo plurali quintæ declinationis.

GENITIVVS pluralis fit, addita abltō ſingulari rū ut ab hac re, harū rerum, à die dierū: qui tamen in alijs fere omnibus uſu apud pleroſq; deficit. Itaq; Cice. hoc approbat in Topicis dicens: In diuiſione uerò ſunt formæ,

quas græci ἰδέας uocant, noſtri ſi qui hæc ſorte tractant, ſpecies appellant, non peßimè id quidem, ſed inutiliter ad mutandos caſus in dicendo. nolim enim (ne ſi latine quidem dici poßit) ſpecierum & ſpeciebus dicere, & ſæpe his caſibus utendum eſt: At formarum & formis uelim. Inueniũtur tamen uetuſtißimi ſecundum analogiam hoc uſi caſu. Cato Cenſorius in oratione quam ſcripſit, uti præda in publicum referatur: Miror audere atq; religionem non tenere, ſtatuas deorum, exempla earum facierum, ſigna domi pro ſupellectile ſtatuere.

De datiuo & ablatiuo pluralibus quintæ declinationis.

DATIVVS quoq; et ablatiuus plurales ab abltõ fiunt ſingulari, adiecta bus, ab hac re, die: his & ab his rebus, diebus. Sicut aũt genitiui, ſic et datiui plurales in alijs nominibus eiuſdem declinationis deficiunt apud pleroſq;.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER VIII.

DE VERBO.

VErbum eſt pars orationis cũ temporibus et modis ſine caſu, agẽdi uel patiẽdi ſignificatiuũ. Hac enim diffinitione omnia tã finita quàm infinita uerba comprehenduntur. Et neutra enim quæ dicuntur abſoluta & deponentia, omnimodo naturaliter uel in actu ſunt uel in paßione. Verbũ aũt quãuis à uerberatu aeris dicatur, quod cõmune accidẽs eſt omnibus partibus orationis, tamẽ præcipuè in hac dictione quaſi propriũ eius accipitur. qua frequẽtius utimur in omni oratiõe. Licet tamẽ pro omnib:

dictionib. dicere uerba, frequētiq́; uſu hoc approbatur. Necnon etiā nomina, ſed raro, ut Vergil. in 3. Aeneid. *folijsq́; notas & noīa mādat.* Terent. in Adelph. *Verbū de uerbo expreßū extulit.* Idem in And. *Bona uerba quæſo.*

Verbo accidūt octo, ſignificatio ſiue genus, tēpus, modus, ſpecies, figura, coniugatio, & perſona cū numero, quādo affectus animi definit. Sciendū autem quædā uerba inueniri defectiua, quorundam ſupradictorum accidentium, & hoc uel naturæ neceßitate fieri, uel fortunæ caſu. Ergo *naturæ neceßitas bipartita eſt: in ſignificationem & in commoditatē, id eſt in conſonantiam elementorū. Sunt enim quædam nec ſolum in uerbis, ſed etiam in alijs partibus orationis, quæ ſignificationis cauſa dici non debent: ut ſi uelimus maſculinū dicere ab eo quod eſt nupta nuptus, uel à puerpera puerperus, oppugnat ipſa rerum natura propter ſignificationē, quæ ſolis accidit fœmininis, niſi figura uel autoritas intercedat. Figura, ut ſi dicam,* Bonus *animus uxoris mihi nuptus eſt: pro bonum animum habens uxor mihi nupta eſt. Autoritas, ut* Plautus *in* Caßina: *Libet etiamnum quid agat ſcire nouum nuptum: pro maritum.* Necnon *etiā in pronominibus quæ ſunt tertiæ perſonæ, primitiuis, ſi uelimus uocatiuū proferre caſum, qui non poteſt niſi ſecūdæ accidere pſonæ, hæc eadē naturalis neceßitas uetat.* Præterea *ſui ſibi ſe à ſe, ntūm hoc pronomen habere non poteſt.* Ideo *quia quoties hoc pronomen ponitur, oſtendit tertiā perſonā, uel ipſam & agere ſimul, & pati à ſe, ut pœnitet illum ſui, inuidet ſibi, accuſat ſe: uel ipſam agere & alium extrinſecus in eam, ut, rogat ut ſui cauſa facias, petit ut ſibi concedas, precatur ut ſe cuſtodias. Quod cū*

fit,

fit,id eſt quãdo eadẽ perſona agit & patitur, uel à ſe uel ab alia,non indiget nominatiuo caſu,ſed eo tantũ cui ſolet adiungi uerbũ quod actum ſignificat,id eſt gtõ uel datiuo uel accuſatiuo uel ablatiuo,quos & habet hoc pronomen. Ipſum enim uerbum agentis perſonæ ntũm in ſe habet.Si enim dicam, rogat te,ut ad ſe uenias, ſine dubio intelligis,in eo, quod dixi, rogat, ſimul & ille qui eſt nominatiuus.hæc eadem ratio naturalis, & in interrogatiuis,et in infinitiuis nominib.quæ tertiæ ſine dubio ſunt perſonæ, & maxime ſolent iungi perſonæ abſenti, uel quaſi abſenti,ut quis,qualis,quantus, & ſimilib. uc̃tum eſſe prohibet,quia uc̃tus ad aliquã finitã fit & præſentem perſonã,ad quam oratio dirigitur,id eſt ad ſecundã. Incõmoditate uerò uel inconſonantia,quam græci κακοφωνίαν uocant,deficiunt quædã, ut ſi uelimus ab eo quod eſt curſor & riſor,fœminina facere, ſecundum analogiã mutatione or in rix abſonum fit & incongruũ naturæ literarum. unde Cicero uolens ab eo quod eſt expulſor proferre fœmininũ,mutauit s in t, et expultrix dixit Tuſcul. 5. O uitæ philoſophia dux, ô uirtutis indagatrix, expultrixq́; uitiorũ.In eodẽ:Regiæ uirgines,ut tonſtriculæ,tondebant barbam,& capillum patris.ab eo quod eſt tonſor tonſtrix fecit fœmininũ,addita t,& ex eo diminutiuũ tonſtricula.quomodo à nutrix nutricula. & ea per naturã. Per fortunam quoque duobus modis prohibemur quædam proferre, uel quod inuſitata ſunt, uel quod inconcinna & turpia,uel aſpera prolatu uidentur eſſe.Inuſitata ſunt, quibus non inueniuntur uſi autores, quamuis proportione poteſtatẽ faciente dicẽdi, ut faux, prex,caus,ditio, for, dor, Poſitiuum faris debet eſſe for,

paßi-

paſsiuum do debet eſſe dor. Ea enim quamuis ratione regulæ bene dicantur, tamen quia in uſu autorum non inueniuntur, recuſamus dicere. Incócinna uerò uel turpia *uel aſpera prolatu uidētur eſſe, ut metuturus, uel metuiturus, nutrix: quod quamuis ſecundū analogiam debuiſſet dici (in tor enim terminantia maſculina, quæ ex uerbis naſcuntur, mutant tor in trix, & faciunt fœminina, ut doctor doctrix, uictor uictrix. cum igitur maſculinum ſit nutrior, ex eo ſecundum analogiā naſcebatur nutrix) euphoniæ tamen cauſa conciſio facta eſt mediæ ſyllabæ, ſicut bobus pro bouibus.* Necnon *etiam in cōtextu diuerſarum dictionum hoc ſolet fieri, ut, cum nobis, turpe eſt, itaq; nobiſcum præpoſtere profertur.* Vnus *ergo ex his plerunq; quatuor modis inuenitur, qui facit tam uerba quàm alias partes orationis eſſe defectiuas.* Diffe*rentiæ quoq; cauſa multa ſolent uel taceri, uel cōtra regulam proferri, ut fas genitiuum non habet. nam ſiue fatis, ſiue faris, ſiue faſsis dicamus, aliud ſignificare poteſt. cōiunx coniugis ſecundū analogiā debuit proferri: ſed ne uerbū putetur coniungo coniungis, abſq; n profertur coniugis.* Similiter *accentus, ponè, ergò, differētiæ cauſa in fine ponitur.* Venus *ueneris, cum omnia in ūs correpta propria, ſecūdæ ſint declinationis, ſolum tertiæ inuenitur, ne ſi ueni dicamus uerbū eſſe putetur.* Far *faris ſolū in r deſinens, geminauit r, ne ſi faris dicamus, aliud mōſtret.* Similiter *repugnātibus regulis, ſolent quædā taceri, ut ador, gtūs in uſu frequenti non inuenitur, quia duæ cōtrariæ in eo pugnāt regulæ. cum enim ſit neutrū, debet penultima o gtī corripi, ut æquor æquoris, marmor marmoris. ſed cum habeat uerbū adoro penultimā*

pro-

producens,debet produci ador adoris.unde & deriuatiuum eius adorea,ō producit:cum marmorea,æquorea,ō corripiant,ergo repugnantibus regulis, manſit ador in frequenti uſu indeclinabile. In uerbis quoq; cū omnia in neo deſinentia ſecundæ cōiugationis, in ui faciunt præteritum perfectum,ut teneo tenui,moneo monui, differentiæ cauſa maneo manſi facit, ne manui, datiuus manus, eſſe putetur. & neo neui: ne ſi nui diceremus,à nuo eſſe uideatur. Auſus ſum,quia hauſi ab haurio fit, quamuis huic aſpiretur.fac,dic,duc,fer magis placuit per apocopam proferri,differentiæ cauſa,ne ſi face,dice, duce,ferè diceremus,aliud ſignificare putaretur. quamuis hoc nō in omnibus conſimilibus uel uniuocis ſoleat fieri.Singula igitur accidentia uerbis differentes, quæ in quibuſque deficiant,prout animo occurret,oſtendemus.

De ſignificationibus uel generibus uerborum.

Significatio uel genus, quod græci διάθεσιν uocant, uerbi,in actu eſt proprie,ut dictum eſt, uel in paßione. & omnia uerba perfectam habentia declinationem & æqualem, uel in o deſinunt,uel in or. Et in o quidem terminantia duas ſpecies habent, actiuam & neutralem. Et actiua quidem ſpecies ſemper actum ſignificat, & facit ex ſe paßiuum abſque duobus uerbis, metuo & metuor,timeo & timeor. Hæc enim contrarias uocibus uidentur habere ſignificationes: quamuis & ad ſenſus pertinentia uerba,ſi quis altius conſideret, in actiuis uocibus paßionem, & in paßiuis actionem fieri inueniat, ut audio te, uideo te, tango te. oſtendo enim aliquid me peti in ipſo actu. Cum enim dico, audio te,oſtendo quod uocis tuæ actum patiuntur aures meæ. & è cōtrario au-

dior à te, dico quod uox mea agit aliquid in aures tuas. Sed tamen quia nobis agentibus, id eſt, ſentientibus & aliquid facientibus, & oculi uident & aures audiunt, & tactus corpori euenit, non irrationabiliter actiuorũ & uocẽ & conſtructionẽ habuerunt. Neutra uerò appellauerunt quæ in o deſinentia ſicut actiui non faciunt ex ſe paßiua, quãuis habeant uarias ſignificationes, de quibus pòſt docebimus. In or uerò terminantia tres ſpecies habent: Paßiuam, quæ ex actiuis naſcitur, & ſemper paßionem ſignificat, exceptis ſupradictis: Cõmunem, quæ una terminatione tam actionem quàm paßionem ſignificat: Deponentem, quæ cum ſimilem habeat cõmunibus poſitionẽ in or deſinendi, tamen deponẽs uocatur quaſi ſimplex & abſoluta, quæ per ſe ponitur: uel quæ deponit alterã ſignificationẽ, et unam per ſe tenet. quõ poſitiuus gradus dicitur, qui abſolutus ꝑ ſe ponitur nõ egens alterius cõiunctione. hæc tamẽ quoq; ſpecies, id eſt deponẽs, quõ naturalis diuerſas habet ſignificationes, de quib. latius in ſequẽtibus tractabimus. Actiua igitur & paßiua & cõmunia certã & præfinitã habent ſignificationem. Neutra uerò et deponẽtia uariã. Hæc aũt uerba proprie actiua uel recta uocãtur, quæ in o deſinẽtia, & aſſumpta r facientia ex ſe paßiua, cõfeſtim cum dicuntur, poſſunt tranſire in quẽ fit actus, & cõiunguntur uel gtõ uel datiuo uel actõ caſui, ut abſtineo irarũ. Horat. Carm. lib. 4. Mox ubi luſit ſatis abſtineto irarũ dixit. impero tibi, maledico tibi, inuideo tibi, oro te, amo te, accuſo te. hæc.n. faciũt ex ſe paßiua, quæ abltõ caſui cum præpoſitione ab uel à ſolẽt iungi, ut abſtineor à te, imperor à te, maledicor à te, inuideor à te, oror à te, amor à te, accuſor à te.

Poſſunt

Poſſunt tamen paßiua dtõ etiã adiungi, ut ſeruor tibi. & eſt quærendum cur actiua ablatiuo per ſe non adiunguntur. & puto quod ille caſus proprius eſt paßiuorũ. Ideo autẽ dixi per ſe, quia cum alio caſu ſociata iunguntur, ut uideo ſolem oculis, prohibeo filium turpitudine. Accuſatiuo quoq; inueniuntur paßiua coniungi, ſed figurate, ut abſcinditur manum, frangitur pedem, ſanatur oculum, rumpitur aurẽ. Verg. in 5. Aen. intentaq; brachia remis Intenti, expectãt ſignum. Idem in 2. Miſeros morſu depaſcitur artus. Idem in 3. Georg. Paſcuntur uerò ſyluas & ſumma Lycæi. Quæ uerò in o deſinẽtia, nihil ex his quæ propria eſſe actiuorũ docuimus habent, neutra propriè uocantur uel abſoluta, ut eſt uiuo, diteſco, ferueo, ſedeo. hæc enim non egent ſupradictis caſibus ad cõplendam ſententiam. unde iuſte paßiuis quoq; carent. Inueniũtur tamen etiam quædam uerba, quæ quamuis actiuam habeant ſignificationem, paßiuam tamen non habẽt, quia nec in homines eorum actus tranſit, nec ſemper egent ſupradictis caſibus neceſſario, ut prandeo, cœno, curro, ambulo. Eorum enim prolatione tranſgreßionem fieri non eſt neceſſe ad aliquod rationabile animal, quæ eſt ſola cauſa ob quam naſcuntur uerba paßiua in prima & ſecũda perſona. Hæ enim de ſe uel ad ſe loquuntur, quod eſt ſuum animantium. quibus natura ſermonem dedit. In tertia uerò perſona ſæpe paßiuum ſolet inueniri etiam ex huiuſcemodi uerbis, ſed ad muta & carentia anima pertinẽs. dicimus enim conditur bolus, aratur terra, inſeritur arbor, curritur ſpaciũ. Vnde Terent. in Adelph. Decurſo iam ſpacio. Bibitur uinum. Iuuen. in 4. ſed nulla aconita bibuntur Fictilibus. Potatur flumen. In eodem:

epotaq; flumina Medo, Prandēte. Mendicatur panis, Idē in eodē: Et mendicatus uicta Carthagine panis. cū eorū primas perſonas natura prohibeat proprie dicere. Quis enim dicit aror, inferor, curror, niſi poëtica cōfirmatio, id eſt προσωποποιΐα inducatur? Ergo proprie illa poſſunt habere primā & ſecundā paſſiuorū perſonā, in quibus etiā fateri poſſunt eædē perſonæ quod in ſe fit, ut eſt amo te, cōſequitur ut ille ad quē dixi confitendo id quod à me audiuit dicat, amor à te. Latius igitur tractemus de his quæ uidentur contra uocis formam ſignificare, quod nō ſolum in uerbis, ſed in alijs etiam partibus orationis inuenitur, ut ſi dicamus Athenæ, Thebæ, uoce pluralia ſunt, ſignificatione ſingularia: & contrà, plebs, populus, concio, uoce ſingularia, ſignificatione pluralia. uel Philotium, Sophronium, Glycerium, Dorcium, uoce neutralia, ſignificatione fœminina. multa quoque alia huiuſcemodi inueniuntur. In uerbis etiam ſunt quædam uoce actiua, quæ ex ſe paſſiua non faciunt, quæ generali nomine neutralia uocantur, quamuis diuerſas habent ſignificationes. Ex his enim quædam uim habent actiuam, ut eſt facio te, calefacio te. quamuis fæcitur quoq; à facio pro fit protulerunt autores. Varro in Cynico: Si mehercule purgant, et deorū cura non ſatisfacitur Reipub. Titinnius in quinto: conſiliū bonum gratia paruifaciatur. Faceſſitur quoque Cicero pro Cluentio: Sed hoc polliceor omnib. ſi cui forte hac lege negociū faceſſitur. Bene igitur in pleriſq; cōpoſitis actiuum eſt, perficio & perficior, cōficio & cōficior, efficio et efficior. Sic penè omnia quæ cū præpoſitionibus cōponuntur. Nam calefacio, tepefacio, & ſimilia, calefio & tepefio loco paſſiuorum

norum habent. Fitur etiam pro fit dicebãt. M. Cato Cenſorius in Q. Thermũ: Poſtquam diutius fitur. Idem de L. Veturio: Græco ritu fiebantur Saturnalia. Similiter actiuam ſignificationem habent, officio tibi, noceo tibi. Quædam uerò ex eiſdem neutralibus paſſiuã, ut uapulo à te, fio à te, exulo à & ueneo à te, nubo tibi: quãuis antiquiſſimi etiã actiua ſignificatione, nubo te dicebant. Vnde Plaut. in Caſ. Lubet Chalinũ quid agat ſcire nouum nuptũ. Quædã neutra ſunt quæ nec nos in aliũ extrinſecus, nec aliũ in nos aliquid agere ſignificãt, ut eſt, ſpiro, uiuo, ambulo, pergo, quæ nec egẽt aliqua cõiunctione caſus, cũ abſolutam et plenã per ſe prolatã ſentẽtiã monſtrent, et proprie neutra uocantur, ſicut ſupradictũ eſt. Sunt alia in hac forma, id eſt in uerbis quæ in ò deſinentia, non faciunt ex ſe paſſiua, quæ quamuis actiuã habeãt ſignificationẽ, tamen uel ad muta animalia, uel ad carentia anima coniunguntur, ſicut ſupradictum eſt, ut eſt per curro forum, prandeo piſcem, cœno ouum. Quæ eſt quando inueniuntur tertiam paſſiuorum habẽtia perſonam, nec irrationabiliter, ut antè oſtendimus. Curritur enim ſpacium bene dicimus. Vnde Terent. in Adel. Decurſo iam ſpacio, dixit. Sunt in hac forma quædam quæ paſſiuam ui lentur habere ſignificationem, ſed quæ nõ extrinſecus fit, quã græci αὐτοπάθειαν uel ἰδιοπάθειαν uocant, id eſt quæ ex ſe in ſeipſa fit intrinſecus paſſio ut rubeo, ferueo, caleo, tepeo, marceo, ægroto, titubo, uacillo. Itaq; huiuſcemodi uerba, nõ egẽt caſu, quãuis hæc quoq; autores inueniãtur more actiuo uel paſſiuo diuerſis caſibus adiungẽtes, ſed figurate. Verg. in Buc. ardebat Alexim: pro amabat. Sunt alia uerba quæ quãuis nõ ab

actiuis proficiſcentia, tamen paßiuã ſemper habent for-mam, & ex his quædam eadem uoce utrunq; ſignificãt. id eſt, & actionẽ & paßionẽ, ut oſculor te, & oſculor à te, criminor te, & criminor à te: hæc communia nomi-namus. Alia *uerò quæ ſimiliter eandem in or terminatio-nem habentia, nec ab actiuis nata, unam duntaxat habẽt ſignificationem, ſed non omnia eandem: hæc deponentia nominamus, cum quædam actiuam uim poßident, ut con-ſpicor te, ſequor te, præſtolor te & tibi.* Terent. in Eun. Q*uẽ præſtolare* Parmeno? Cic. in 1. *inuectiuarum:* Q*ui tibi ad forum* Aurelium *præſtolarentur: inſidior tibi.* Ex *his multa antiqui tam paßiua quàm actiua ſignificatio-ne protuliſſe inueniuntur, & maximè ea quæ apud* Græ*cos actiuã uim habẽt et paßiuã, ut eſt auxilior te, et auxi-lior à te.* Similiter *adminiculor, adulor, auguror, adhor-tor, adipiſcor, abominor, cõſequor, amplector, adorior, abutor, miror, anteſtor, execror, machinor, polliceor, cõſector, cõteſtor, dignor, deteſtor, aggredior, aſpernor, architector, aſſector, argumẽtor, reor, uereor, ſolor, ar-bitror, blãdior, conſolor, cõſpicor, cõminiſcor, comple-ctor, calũnior, carnificor, deſpicor, demolior, dominor, depeculor, dilargior, emẽtior, exordior, experior, fru-ſtror, hortor, for faris fatur, meditor, obliuiſcor, metor, morigeror, aſſequor, queror.* Hæc *plerique deponentia eſſe cõfirmãt, ideo quia frequẽs uſus eorum ſignificatio-nis eſt actiuæ.* Communia *uerò eſſe defendit, tum natura ipſius ſenſus, tũ ueterũ non improbanda autoritas: à qua quæ potuimus à diuerſis colligere libris exempla profe-ramus.* Lucil. *à me auxiliatus ſi eſt, paßiuè* βοηθηθείς. Caſ*ſius ſimiliter:* Adulatiq; *erant ab inimicis & adhortati:*

adulati

adulati κολακευθέντες, *adhortati*, προτραπέντες. Varro: *Tribunitio auxilio adminiculati:* βοηθηθέντες. Lucius Cæſar, *certe quæ res augurãtur:* οἰωνοσκοπεῖται. Cuius actiuũ Verg. in 7. ſi qđ ueri mẽs augurat opto. Cic. tamẽ Verrin. 4. *Ex nomine iſtius qđ iſte in ꝓuincia facturus eſſet, pridicule hoĩes augurabãtur.* C. Fannius, *hæc adipiſcuntur:* ἐπιτυγχάνονται. Fab. Max. *Amitti magis quàm adipiſci:* paßiuè *omnia ſunt prolata.* Verrius: *Sæuitiaq́; eorũ abominaretur ab omnib.* paßiuè dixit. Orbili⁹: *Quæ uix ab hominib. cõſequi poßũt:* ἀνύεσθαι. Petron. *Animã noſtro amplexã in pectore:* περιπλεχθεῖσαν. Lucil: *Quin amplexetur q uelit, ego nõ ſinã me amplectier:* amplexetur περιπλακεῖσθαι. Cic. pro Roſc. *Quo uno maleficio ſcelera oĩa cõplexa eſſe uideãtur.* Aurelius: *Ab his Gallos adortos, ex inſidijs plurimos necatos:* adortos ἐφοδευθέντας. Q. Hortẽſius: *Abuſis iã ab omnib. locis:* abuſis καταχρησθέντων. Var. *Vtile utamur poti⁹ q̃ ab rege abutamur.* Canut. *Turpe eſt propter uenuſtatẽ ueſtimẽtorum admirari, & propter turpißimè uitã actã cõtemni:* admirari θαυμάζεσθαι. Cic. pro Mur. *Publicis literis teſtata ſunt omnia:* teſtata paßiuè μαρτυρηθέντα. Liu. *Impubes, libripẽs eſſe nõ põt, neq; anteſtari:* προδιαμαρτυρηθῆναι. Cato in 4. Origin. *Exules duo lege pubica execrati:* paßiuè καταραθέντες. Salluſt. in 2. Hiſt. *At Lucullũ regis cura machinata fames breui fatigabat:* machinata paßiuè dixit. Metellus Numidicus in oratiõe, qua apud populũ C. Manlio trib. pleb. reſpondit: *Nam ut alijs plerunq; obuenienti magiſtratu ob metũ ſtatuæ polliceantur:* paßiuè ἐπαγγέλλονται. Reor quoque queror & ſolor in ſignificatione paßiua inueniuntur. Cicero ad nepotẽ: *Hoc reſtiterat etiam,*

ut à te fictis aggrederer donis: aggrederer paßiue dixit, ἐνεδρευθῶ. In eodem: Qui habet ultro appetitur, qui eſt pauper aſpernatur: paßiue ἐξουθενεῖται. Nepos, ædis Martis eſt in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio: architectata paßiue poſuit ἀρχιτεκτονηθεῖσα. Ennius, Aſſectari ſe omnes cupiunt: aſſectari paßiue, ἀκολουθεῖσθαι. Alpheus Phyſiologus Themiſtocles, cum à formoſo aſſectaretur: paßiue ἀκολουθοῖτο. Aufuſius: Omnia argumenta nomina: paßiuum argumentata, πιστωθέντα. Cæcilius ex ſcriptis eorum qui ueri arbitrantur: paßiue ὑπολαμβάνονται. Verrius: Blanditusq; labor molli curabitur arte: blãditus paßiue κολακευθείς. Aſinius Pollio: Sed cum ob ea quæ ſperaueram dolebam, conſolabar ob ea quæ timui: conſolabar paßiue protulit. Varro: Paupertas enim hæc tum non ita nutricata, ut nunc conſpicatur: θεωρεῖται paßiue dixit. Ap. Cæcus: Amicum cum uides, obliuiſcere miſerias, inimicus ſi es commentus nec libens æquæ cõmentus cæco πεπλασμένος. Varro: ueſtales inceſti compertas anſa petuntur incognita, conſecuta negliguntur: conſecuta pro impetrata paßiue ait. Lauerius: Vxorẽ tuam & meã nouercã à populo lapidibus conſectari uideo: cõſectari paßiue poſuit διώκεσθαι. P. Aufidius: Si quis alio uocitatur nomine, tũ cũ his cõteſtatur atq; olim uocitabatur: cõteſtatur paßiue poſuit συμμαρτυρεῖται. Cic. Cupio eũ tã inuidioſa fortuna cõplecti, i. paßiue. Staueri⁹ de proportione, nõ eſſe poſitiones regulæ, à quib. interdũ analogia calumniatur: συκοφαντεῖται. Siſenna: Vitã cũ dolore & inſigni cruciatu carnificatus amiſit: carnificatus βασανισθείς. Cicero in œconomico: homo ex eo numero hominũ, q apud nos hoc noĩe dignantur:

paßi-

paſſiue, ἀξιῶται. Horat. in 1. Carm. *Bellaq; matribus deteſtata*. Q. Pompeius: *Me miſerũ quem mille fœminæ deſpicari auſæ ſunt. deſpicor cõmune accipiebant*. Curio pater: *Nuſquam demolitur, nuſquam exoneratur pecunia: demolitur paſſiue dixit*. Terent. in Phorm.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda.
μεμελετημένα *meditata paſſiue dixit*. Nigidius: *Omne pecus indomitũ habet quiddam in ſe ferum, ſed tamẽ ea natura eſt, ut curari & dominari poſſit*: δεσπόζεσθαι *dominari paſſiue*. Lucius Celius: *Vbi ſenatus intellexit populum depeculari*: ἀποσυλᾶσθαι C. Gracchus: *Aerariũ delargitur Pop. Ro. delargitur paſſiue protulit*. C. Memmius: *Quàm ſtulte cõficta, quàm aperte ementita ſunt*: ἐψευσμένα. Cicero in Antonium lib. 2. *Quem ipſe ementitis auſpicijs uitioſum fecerat: ementitis* ψευσθεῖσιν. Viſellius: *Bonæ res per illos à raro initio exorſæ, in te ad ſummũ peruenerunt: exorſæ id eſt initæ*. P. Nigidius: *Experiẽda ratio*. Aſinius: *Cuius experta uirtus bello Germaniæ traducto ad cuſtodiam Illyrici eſt: experta paſſiue*. Actius: *Multa inuenta expertaq; ex hoc ſunt bona*. Feneſtella: *Fruſtratus igitur à ſpe, deuictus in caſtra ſe recepit: fruſtratus* ματαιωθείς. Lauerius: *Fruſtramur, irridemur*. Varro: *Ab amicis hortaretur*. Suet. in 8. *prætorũ*: *Faſti dies ſunt in quibus ius fatur, id eſt dicitur, ut nefaſti in quibus non dicitur*. Verg. in Buc. *Nunc oblita mihi tot carmina, uox quoq; Mœrim Iam fugit ipſa: oblita paſſiue poſuit*. Horat. in 2. Carm. *nulla decẽpedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton*. Similiter protulerũt tam in actiua quàm in paſſiua ſignificatione, *tutor, uador, ueneror, uelificor*. Iuuenal. in 4. *Velificatus athos: uociferor,*

 ueneror.

ueneror. Verg. in 3. Aeneid. Curſuſq; dabit uenerata ſacerdos. Confiteor, tueor, aggredior, ſtipulor. In quo illud quoq; eſt obſeruandum, quod tam actiua ſignificatione quàm paſſiua ablatiuo coniungitur, ſtipulor à te, pro interrogo te, & interrogor à te. Quomodo dicim⁹ quæro à te, pro interrogo te, quamuis ſit actiuum. Iuuenalis in 4. Quantum uis ſtipulare & protinus accipe quod do, Vt toties illum pater audiat: & ſubauditur, à me ſtipulare. Ecce hic eſt actiuè. Sueton. autem paſſiuè protulit in 4. Præt. Lætoria quæ uetat minorem annis 25. ſtipulari, ἐπερωτᾶσθαι. Liu. in 33. ab urbe cond. Nec alieni momentis animi circumagi ſtipulariq; irato cõſuli, Tribuno inde plebei. Plaut. in Ciſt. Me reſpondere poſtulas iniurium eſt, Stipulari ſemper me ultrò oportet, à uiris eum quæſtum, facio, nihil iures, promittere, actiuè dixit. Idem in Pſeud. Minæ uiginti ſaluæ ac ſanæ ſunt tibi Hodie, quas abs te eſt inſtipulatus Pſeudolus. Idem in Rudente paſſiuè dixit: Ni dolo malo inſtipulatus ſis, ni' ue etiam dum ſiem Quinq; & uiginti annos natus. Sunt uerò alia ex ſupradicta forma, id eſt deponẽtium, quæ paſſiuam ſolum habent ſignificationem, naſcor à te, orior à te, patior à te, mereor à te. Idq; oſtendit coniunctio caſuum: nam quæ uim actiuam habent, gtũm uel dtũm, plerũq; actũm caſum aſſumunt, ut miſereor tui, medeor & medicor tibi. dicitur tamen & medico & medicor & medeor te. Vergil. in 1. Georg. Semina uidi equidẽ multos medicare ſerẽtes. Idem in 2. Georg. & ſenib. medicantur anhelis: dtõ caſui cõiunxit. Idem in 8. Sed non Dardaniæ medicari cuſpidis ictũ Eualuit. Terẽt. in Phor. Quas cũ res aduerſæ ſint minus mederi poſſis, Loquor uerbũ pre-

cor

cor deum. Quæ uerò paßiuam, abltũm cum à uel ab præpoſitionibus uel dtũm, ut naſcor à te et tibi. Sunt etiã ex his quædam quæ abſolutè dicta, non egent ſupradictis caſibus ut eſt labor, morior, lætor, glorior, tumultuor, uagor, uaticinor. Alia uerò quæ cum uideantur actiuam habere conſtructionẽ, id eſt σύνταξιν, (nam genitiuo uel datiuo uel accuſatiuo caſui iungũtur (tamen paßiuã uim intrinſecus, id eſt non alio agente uidentur habere: ut obliuiſcor tui & te, & miſereor tui et tibi. Sunt alia quæ ſi abltõ iungantur, paßiua ſunt uel cõmunia: ſin ꝑ ſe proferantur, abſoluta, ut ſi dicã, uideor à te, paßiuũ eſt: ſin uideor eſſe bonus, ut ſignificet τὸ δοκῶ, eſt abſolutũ. Similiter moror cõmune eſt, & abſolutũ: modo enim actiuã, modo paßiuã habet ſignificationẽ, modo abſolutã. actiuam, quando actõ iungitur, ut moror te. Iuuen. in 4. morantur Pauci ridiculum & fugientem ex urbe pudorẽ. Terent. in And. ne quod ueſtrum remorer cõmodũ. Paſſiuã uerò quando abltõ, ut moror à te. Abſolutã quãdo ꝑ ſe profertur, ut Verg. in 4. Aeneid. Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater Deſtruat? Et ſecundum q, in actiuis etiam & in paßiuis uerbis multa abſolute ſine coniunctione caſus alicuius ſolẽt proferri: ut ſi dicã, deo ualẽte ſanus ſum et animo et corpore. Nã & ſapio bene, et uideo & audio acute. Quamuis enim nullũ caſum his adiunxi, plenã tamen ſententiã demonſtraui. hoc etiã eſt in paßiuis: ut ſi dicã perturbor et angor, et findor, et rũpor, et nõ addã à quo. Sunt quædã in o terminantia, quæ cũ ſint actiua, pro paßiuis quoq; ſolẽt poni, ut lauo, tondeo, duro, calceo, pro lauor et tondeor & duror et calceor, ſed hæc magis per eclipſim cõſuetudo proferre tra-

didit,quod poëtæ quoq; ſolent facere. Verg.in 3. Georg. incanaq; menta Cyniphei tondent hirci:pro tondentur. Idem in 2. Aeneid. Accingunt omnes operi pedibuſq; rotarum:pro accinguntur, uel accingũt ſe.Idem in eodem: & iam nox humida cœlo Præcipitat: pro præcipitatur uel præcipitat ſe.Sunt quædam quæ cum ſint paßiua,ſine dubio tamen inueniuntur ab autoribus pro actiuis prolata,ut Vergil. in 12. Pictis bellantur Amazones armis:pro bellant. Idem in 2. Georg. Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuam:pro nutrito. Vetuſtißimi tamen multa protulerunt confuſa terminatione, teſte Capro,adiutor pro adiuto, anclor pro anclo, pficior pro perficio, deſpoliantur pro deſpoliant, deſperantur pro deſperant,diſpenſor pro diſpenſo,dilapidor pro dilapido.Sunt etiam quædam actiua uoce, paſſiuam ſignificationem habẽtia,& è contrario paßiua uoce, actiuã, ſicut ſuprà diximus, timeor te & timeor à te,metuo te & metuor à te.Lucan.in 5. Dũ metuar ſemper, terraq; expecter ab omni.Idem in 4.ſed regna timentur Ob ferrũ. Cic.in 4.Tuſc. Venientia metuuntur.Nec mirum hoc inueniri apud nos in his uerbis,cum apud græcos quoq; tã actiuum quàm paßiuum eius ſignificatiõis uerbũ actõ caſui iungitur contra conſuetudinẽ aliorũ. Dicunt enim φοβῶ σε καὶ φοβοῦμαι σε.Sunt tamẽ hæc eadẽ uerba abſoluta cum nõ iunguntur caſui actõ, ſed dtõ,ut Terent.in And. Eius uitæ timeo.Idẽ in eadẽ: Heu metui à Chryſide.Inueniuntur etiã quædã paßiua,ut ſuprà dictũ eſt, quæ figuratè actõ coniunguntur,cũ uideantur agere ipſi ad quos paßiuum refertur uerbum,ut Verg.in 2. Aeneid. Implicat,et miſeros morſu depaſcitur artus.

Hic

Hic enim dracones agunt in filios Laocoontis & doceor rhetoricam, in ſtituor grammaticam, moneor iuſtitiam. Idem in 8. Conſurgit ſenior, tunicaq; inducitur artus. uel cum totum pro parte, pati ſignificatur, ut abſcinditur caput, truncatur nares, cæcatur oculos, intenditur brachia. Vergil. in 11. indutus terga leonis. Idē in 12. formam aßimulata Camertæ. Præterea plurima inueniuntur apud uetuſtißimos, quæ contra conſuetudinē uel actiuam pro paßiua, uel paßiuam pro actiua habent terminationem, ut teſto pro teſtor, & opino pro opinor, & cuncto pro cunctor, & conuiuo pro cōuiuor, & contemplo pro contemplor, & cōſolo pro conſolor, et commoro pro cōmoror. & auxilio pro auxilior, & auguro pro augurer, & auſpicio pro auſpicor, et cōmento pro cōmentor, & crimino pro criminor, & melio pro melior, et digno pro dignor, & execro pro execror, et epulo prp epulor, et eiulo pro eiulor, et luctto pro luctor, et luctito pro luctitor, et luxurio ꝓ luxurior, & læto pro lætor, et ludifico pro ludificor, et misereo pro misereor, ūde miſeret et miſeretur impersonalia. Cic. pro Ligario: Cauete fratrū pro fratris ſalute precantiū miſereatur. ūde Teren. in Phorm. Miſertū eſt. Horto quoq; pro hortor, et largio pro largior, dicebāt, quæ ſunt cōmunia. unde Sallu. in 1. Hiſt. Igitur uenditis ꝓ ſcriptorū bonis, aut dilargitus. Simīr proferebāt aucupo pro aucupor, alterco pro altercor, unde Terē. in And. Scio cū patre altercaſti dudum. Medico quoq; ut ſuprà dictū eſt pro medicor. Ver. in 1. Geor. Semina uidi equidē multos medicare ſerētes. Amplexo pro amplexor. Q. Claud. in 2. Ann. Cōprehenſare, ſuos quiſq;, ſeruare, amplexare. Cic. pro

ficatione protulerunt antiqui, ut partio & partior, munero & muneror, mino & minor, minuto & minuor, meridio & meridior, modulo & modulor, meto & metor, modero & moderor, mutuo & mutuor, mentio & mentior, obuerſo & obuerſor, præuerto & præuertor, pignero & pigneror, pacifico & pacificor, ſcruto & ſcrutor, progredio & progredior, perconto & percontor, prælio & prælior, iurgo & iurgor, potio & potior, prædo & prædor, præuarico & præuaricor, preco & precor, quærito & quæritor, quadruplo & quadruplor, quieto et quietor, nequito et nequitor, rimo et rimor, recordo et recordor, reminiſco et reminiſcor, reuereo & reuereor, ſtabulo et ſtabulor, ſecto & ſector, ſequo et ſequor, ſortio & ſortior, ſciſco & ſciſcor, tuto et tutor, tumultuo et tumultuor, uillico et uillicor, uelito et uelitor, uago et uagor, uocifero et uociferor, ulciſco et ulciſcor, uto et utor, murmuro et murmuror, manduco & māducor, mādo et mādor, oſcito et oſcitor, palpo et palpor, proteſto et proteſtor, rumino et ruminor, tolero et toleror, ſoleror et ſoleror, præſagio et præſagior, opino et opinor. Sunt alia quæ cū ſint actiua primæ coniugationis, tranſeunt in neutra abſoluta ſiue reciproca, id eſt idiunatè ſecundæ coniugationis, ut ſordido ſordidas actiuum primæ cōiugationis (facit enim ſordidor ex quo ſordidatus) hinc naſcitur ſordeo. Similiter albo et albor et albeo. Verg. in 12. campiq; ingētes oſſibus albent. Dicitur tamēetiā albico pro albeſco. Horat. in 1. Carm. Nec prata canis albicant pruinis. Duro quoq; & duror & dureo, & eius inchoatiuū dureſco. Vnde Lucan. in 4. totosq; indurnit artus. Idem in 5. nam cætera dāna Durata iam

iam mente malis, firmaq́; tulerũt. Verg. in 3. Georg. Atq; hinc atq; illinc humeros ad uulnera durat. Idẽ in 1. Aen. Durate, & uoſmet rebus ſeruate ſecundis. Lento & lentor & lenteo. Verg. in 2. Georg. ad digitos lenteſcit habendo. nam à lenteo lenteſco deriuatur, à quomodo à dureo dureſco, à uireo uireſco. Lucil. tamen in 8. lentet opus, protulit. Humecto quoq; & humector & humeo, unde humeſco. Noto quoq; & notor & noteo, unde noteſco. Lucan. in 5. noteſcent littora clari Nominis exilio. Liquo liquas, unde eliquo eliquas. Perſius: Phyllidas, hypſiphylas uatum & plorabile ſiquid Eliquat, ac tenero ſupplantat uerba palato. Lucan. in 7. ereptaq́; tela liquauit. ex eo liqueo & liqueſco. Verg. in Buc. Limus ut hic dureſcit, & haec ut cera liqueſcit. Dicitur tamen & liquor liqueris, prima ſyllaba producta, quae in ſuperioribus corripitur. Idem in 1. Georg. Vere nouo gelidus canis cum montibus humor Liquitur: pedetentim diſſoluitur. A nigro quoq; & nigror, & nigreo & nigreſco, à lacto quoq; & lactor & lacteo & lacteſco. Inueniuntur tamen ex aliarũ quoq; coniugationum uerbis quaedam ſimiles deriuationes, ſed in paucis, ut pendo pendis, pendor & pendeo: iacio iacis iacior et iaceo: acuo acuis, acuor & aceo, ex quo aceſco. Sunt alia quae in compoſitione mutant ſignificationẽ, ut eo neutrum ſimiliter facio. quamuis uetuſtiſſimi etiã paſſiue hoc protuliſſe inueniantur. Titinn. in 5. Bona gratia parui ut fiatur. Item uenio, ſedeo, faciunt actiua in compoſitione. & adeo & adeor, ſubeo & ſubeor, ineo et ineor. Oui. in 4. Faſt. Sol aditus quã quaeris ait ne uana labores, Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Iuuenal. in 5. quod ſi ſubeãtur pro ſpera

ſpera caſtra. Verg. in 10. *Morte obita qualis fama eſt uò litare figuras.* Facio uerò *quando cum præpoſitionibus componitur, actiuum fit plerunq;, ut efficio & efficior, afficio & afficior, reficio & reficior.* Deficio *quando pro relinquo accipitur, habet paßiuum: quãdo uerò pro deficiſcor, neutrum eſt.* Iuuen. *in 3. Sic Matho deficit.* A *uenio uerò cõuenio & conuenior, inuenio & inuenior, in paßiuam tranſeunt ſignificationem, à ſedeo quoq; & obſideo & obſidior.* Sentio *neutrum, ex eo aſſentio & aſſentior, & diſſentio & diſſentior, in una eademq; inueniuntur ſignificatione.* Cicero de Repub. *In quibus aſſentior ſolicitam ei periculoſam iuſtitiam non eſſe ſapientis.* Lucil. *in 12. Aſſenſus ſum homini.* Cæcilius *in 1. Qui intelligunt, qui faciunt diſſentiuntur.* Ex alijs quoque *ſignificationibus plurima ſimplicia in alias cũ componantur tranſire inuenies, ut plecto actiuum.* Vnde Terent. *Ego plectar pendens. Sed ab eo compoſita, tam deponentia quàm communia inueniuntur, complector & amplector.* Orior *deponens, ſimiliter partior: ſed ex eis compoſita tam deponentia quàm neutra reperiuntur, adorior & adorio, impertior & impertio.* Neuius *in 3. Hectore proficiſcente tunc ipſos adoriant, nequis hinc Spartam referat nuncium.* Vergil. *in 1. Aeneid.* Hinc portum petit *& ſocios partitur in omnes.* Terent. *in* Eunu. *Plurima ſalute* Parmenonem *ſuum impertit* Gnato. *Specio ex quo aſpicio actiuum, & ex eo cõſpicor conſpicaris deponens, in quo etiam coniugatio mutata eſt, conſpicor conſpicaris.* Terent. *in* Heaut. Nunquam tam mane *egredior, neq; tam ueſperi reuertor, Quin conſpicer te fodere aut arare.* A perio *quoq; actiuo uidetur quibuſ-* dam

ſdam eſſe, experior commune, & opperior deponens. Verg. in 11. experto credite quantus In clypeum aſſurgat: quanquam ſimplex eius peritus ſit, cuius uerbum in uſu non eſt, quod debuit ſecundū analogiam perior eſſe. Terentius in ſupradicta fabula: Hic ego interea uirum opperibor. Nam reperio, comperio, cooperio, ſicut aperio actiua ſunt: faciunt enim ex ſe paßiua, & poſſunt magis à pario uideri compoſita, quod apud uetuſtißimos quartæ coniugationis declinationem habebat. Ennius: Oua parire ſolet genus pennis condecoratum. Facio cum ſit neutrum, ut ſuprà diximus, ſi cum præpoſitione componatur, plerunq; tranſit in actiuum, ut conficio & conficior, perficio & perficior, afficio & afficior, reficio & reficior, officio & officior. Iuuen. in 1. & quoties te Roma tuo refici properantem reddet Aquino. Lucret. in 2. Quapropter ſimul inter ſe retrahuntur & extra Officiuntur, uti cogantur tardius ire. A proficio Statius impersonale protulit in 3. proficitur bello. Deficio autē loco paßiui defio facit. Terent. in Eun. Nihil cum eſt, nihil defit tamen. cum paßiuā uim habeat defio facit. Sunt tamen alia ex eo ipſo & ex alijs compoſita, quæ non ſolum ſignificationem, ſed etiam cōiugationem, ut dictum eſt permutant, ut facio facis, gratificor gratificaris. Terent. in Heaut. Cur ego gratificor, ipſa re experibere. Similiter ludificor. Idē in Eunu. quin inſuper ſcelus Poſtquam ludificatus eſt uirginem. Excarnifico uerò actiuū eſt, & amplifico & uelifico. Terent. in Heaut. Vbi me excarnifices. Iuuenalis in 4. Velificatus athos, & quicquid Græcia mēdax Audat in Hiſtoria: paßiuè protulit. Sciendū tamen quod & facio & facior, ut oſtendimus,

uetuſ

uetuſtiſſimi proferebant. Si uero facio uel fio integris manentibus, aliud uerbū infinitū ante ea cōponatur, nō ſolum ſignificationes & cōiugationes integras in eis ſeruamus, ſed etiam accentus, ut calefacio calefacis calefacit, tepefacio tepefacis tepefacit. In ſecunda enim & tertia pſona penultimas acuimus, quāuis ſint breues. Similiter calefio calefis calefit, tepefio tepefis tepefit, finales ſeruāt accentus in ſecūda & tertia perſona, quos habēt in ſimplicibus. Auerto quoq; actiuo, reuerto & reuertor, preuerto & præuertor, in una eademq; ponuntur ſignificatione. Vergil. in primo Aeneidos Harpalice uolucrem' que fuga præuertitur Hebrū Idem in 7. Curſuq; pedum preuertere uentos. Verſo ſimiliter actiuum, ex quo conuerſor deponens. Cic. in Protagora: Nunc a uobis ô Protagora & Socrate poſtulo, ut de iſto concedatis alter alteri, & inter uos de huiuſcemodi rebus controuerſemini, non concertetis. Sunt alia quæ & coniugationem mutant cum genere in eadem manentia ſignificatione, ut labo labas neutrū ὀκλαδαίνω, ὀκλαδαίνεις. & labor laberis deponens. Verg. in 2. Aeneid. labat ariete crebro Ianua. Idē in 4. Labitur infelix Dido. Similiter lauo lauas, et lauo lauis, ſed lauis magis pro humectas dicitur. Verg. in 10. Viſceribus ſuper incumbens lauit improba teter Ora cruor. Sunt tamen alia quæ cum coniugatione mutāt ſignificationē, ut mando ἐντέλλομαι mandas. mando μασάομαι mandis fundo θεμελιόω fundas, fundo ἐγχέω fundis, obſecro περιβάλλω τὸν μοχλόν obſeras, obſero περιπήγω obſeris, appello προσαγορεύω appellas, appello προσάγω appellis, uolo πέτομαι uolas, uolo βούλομαι uis, conſternor καταπλήττομαι conſternaris, cōſternor κατα-

στρώννυμαι

ὁμώνυμα cõſterneris. Nam lego legas & lego legis, dico dicas, dico dicis, et ã in prima perſona habent differentias temporũ. nam lego legas, & dico dicis producũt penultimas, lego legis et dico dicas corripiũt. Sũt alia quæ una uoce et una cõiugatione diuerſas tamẽ habẽt ſignificationes, ut torreo tam uro ꝗ uerto uel uoluo ſignificat. Verg. in 4. Georg. Iam rapidus torrẽs ſitiẽtis ſyrius Indos. Lucan. in 7: ingentes fato torrẽte ruinas. Colo quoque pro diligo & habito et aro accipitur. cõmitto etiam pro credo, et pecco. necnõ admitto pro aſſumo et pecco. Iuuen. in 3. Iã fas eſt admitte uiros, dormitat adulter. Illa iubet ſumpto iuuenẽ propare cucullo. Idẽ in eodẽ: Quid Pſecas admiſit? quæ nam eſt hic culpa puellæ? Sapia pro prudẽtia et ſapore. Idẽ in 4. Qui meminit calidæ, ſapiat q uulua popinæ. Deficio pro deſiſto et uincor. Saluſt. in Iug. Ab rege defecerãt, id eſt deſtiterãt. Iuuen. in 4. & fragor aurẽ Percutit euentum uiridis qua colligo panni. Nam ſi deficeret, id eſt, ſi uinceretur. Condo pro ædifico et celo. Gratulor, gaudeo pariter cũ aliq et gratias ago. Afranius in Cinerario: Sexte frater mi ſalue, cum ſaluus uenis, meliusq; tibi eſt, gratulor dijs, id eſt gratias ago. Multa præterea ſimiliter tã in uerbis ꝗ in alijs partibus orationis duplices habentia ſignificationes inuenies.

De temporibus uerborum.

QVoniã quæ occurrere memoriæ de uaria uerborũ ſignificatiõe tractata ſunt, nunc de tẽpore dicamus. Tẽpus accidit uerbo ad diuerſi actus ſignificationẽ accõmodatũ. quod i plerũq; oſtenditur uel in principalibus uel in penultimis declinationis literis. ex qua etiã pſonæ et numeri dignoſcũtur, ſed perſonæ quidẽ & numeri in

finalibus literis: tempora uerò, ut dictum eſt in principa libus uel penultimis. Itaq; cum nominis declinatio in fine ſolo moueatur, uerbi & in fine, & in medio & in principio plerunq; inuenitur moueri. In nomine enim caſuum differentia & numeri, hic uerò & temporis & perſonarũ ex declinatione oſtenditur differentia & numeri. Sunt igitur tempora tria præſens, præteritum, & futurũ. Sed præteritum rurſus diuiditur in tria, in præteritum imperfectum, præteritũ perfectum et præteritum pluſquamperfectũ. Nec mirum tam latè patere præteritum tempus, cum in notitiam noſtrã nihil ſic naturaliter à lõgo ſeculorũ ſpacio poßit uenire, quomodo actus præteriti temporis. In præſenti enim & futuro pleraq; incerta nobis ſunt, anguſtißimaq; eſt eorum nobis cognitio, & dubia plerunq;. itaq; ſingulis uocib. per hæc duo tempora iure ſumus contenti. Quamuis Græci futurum quoq; diuiſerunt in quibuſdã uerbis, in futurũ infinitum, ut τύψομαι: & paulo pòſt futurũ, quod & atticum dicũt, ut τετύψομαι. melius tamẽ Romani conſiderata futuri natura, quæ omninò incerta eſt, ſimplici in eo uoce utũtur, nec finiunt ſpacium futuri. Eſt autem ſupradictorũ temporum quædam cognatio inter ſe: ſed antequam de ea dicamus latius, ſupradicta repetamus. Tempus accidit uerbo, præſens, præteritũ & futurũ. Quamuis enim naturaliter inſtabili motu uoluitur, & pars eius iam præterijt, pars eius ſequitur, tamen ad ordinationem noſtrorum diuerſa geſtorũ tempora quoq; diuidimus. Vnde iure præteritũ in tres differẽtias partimur. nihil enim certius (ut dictũ eſt) ad notitiã noſtrã poteſt uenire. quàm geſta per diuerſum tẽporis ſpaciũ præteriti. Facile enim

digno:

dignoſcitur utrũ multo antè, an nuper ſint facta, an cœperint quidem necdum tamen ſint perfecta. Itaque quod accidit ipſis rebus quas agimus, nomen tempori ipſi imponimus, præteritum imperfectum tempus nominãtes, in quo res aliqua cœpit gerj, necdum tamen perfecta eſt. Præteritũ uerò perfectum in quo res perfecta monſtratur. Præteritũ pluſquamperfectum in quo iampridẽ res perfecta oſtenditur. Inſtans aũt indiuiduum eſt, eo quòd uix ſtare poteſt. Vnde meritò à quibuſdã inſtans, imperfectum nominatur. Niſi enim ſit imperfectum, in eo adhuc eſſe actus intelligi nõ poteſt. Futurũ quoq; cũ incertum ſit (ut oſtendimus) & infinitum, utrum paulo pòſt an multo erit, nõ potuit diſcretis quibuſdam finibus declinationis uti: itaq; una uoce contentum fuit. Et indicatiuus quidẽ modus omnia habet tempora. quippe eo modo omnia quæ egimus, uel agimus, uel acturi ſumus, abſque ullo impedimento indicamus. Imperatiuus uero, præſens et futurũ, naturali quadã neceßitate uidetur poſſe accipere. ea etenim imperamꝰ, quæ uel in præſenti ſtatim uolumus fieri, ſine aliqua dilatione, uel in futuro. Nõ ſolũ enim illi qui nondũ cœpit imperãtes utimur præſenti tẽpore, ſed etiã illi q cœpit, & in ipſo actu eſt, ut permaneat in eodẽ: ut ſi quis ei quí cœpit uerſum legere dicat, lege uſq; ad finẽ. Apud Græcos etiã præteriti temporis ſunt imperatiua: quamuis ipſa quoq; ad futuri temporis ſenſum pertineant ἀνεωχθήτω πύλη aperta ſit porta, uidetur enim imperare, ut in futuro tempore ſit præteritũ: ut ſi dicã, aperi nũc portã, ut craſtino ſit aperta. Ergo nos quoq; poſſumus in paßiuis uel in alijs paßiuã declinationẽ habentibus uti præterito tẽpore imperatiui,

didit, quod poëtæ quoq; ſolent facere. Verg. in 3. Georg. Incanaq; menta Cyniphei tondent hirci: pro tondentur. Idem in 2. Aeneid. Accingunt omnes operi pedibusq; ro tarum: pro accinguntur, uel accingũt ſe. Idem in eodem: & iam nox humida cœlo Præcipitat: pro præcipitatur uel præcipitat ſe. Sunt quædam quæ cum ſint paßiua, ſiſne dubio tamen inueniuntur ab autoribus pro actiuis prolata, ut Vergil. in 12. Pictis bellantur Amazones armis: pro bellant. Idem in 2. Georg. Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuam: pro nutrito. Vetuſtißimi tamen multa protulerunt confuſa terminatione, teſte Capro, adiutor pro adiuto, anclor pro anclo, pficior pro perficio, deſpoliantur pro deſpoliant, deſperantur pro deſperant, diſpenſor pro diſpenſo, dilapidor pro dilapido. Sunt etiam quædam actiua uoce, paſſiuam ſignificationem habẽtia, & è contrario paßiua uoce, actiuã, ſicut ſuprà diximus, timeor te & timeor à te, metuo te & metuor à te. Lucan. in 5. Dũ metuar ſemper, terraq; expecter ab omni. Idem in 4. ſed regna timentur Ob ferrũ. Cic. in 4. Tuſc. Venientia metuuntur. Nec mirum hoc in ueniri apud nos in his uerbis, cum apud græcos quoq; tã actiuum quàm paßiuum eius ſignificatiõis uerbũ actõ caſui iungitur contra conſuetudinẽ aliorũ. Dicunt enim φοβῶ σὲ καὶ φοβοῦμαι σὲ. Sunt tamẽ hæc eadẽ uerba abſoluta cum nõ iunguntur caſui actõ, ſed dtõ, ut Terent. in And. Eius uitæ timeo. Idẽ in eadẽ: Heu metui à Chryſide. Inueniuntur etiã quædã paßiua, ut ſuprà dictũ eſt, quæ figuratè actõ coniunguntur, cũ uideantur agere ipſi ad quos paßiuum refertur uerbum, ut Verg. in 2. Aeneid. Implicat, et miſeros morſu depaſcitur artus.

Hic

*Hic enim dracones agunt in filios Laocoontis & doce-
or rhetoricam. in ſtuuor grammaticam, moneor iuſtiti-
am. Idem in 8. Conſurgit ſenior, tunicaq́; inducitur ar-
tus. uel cum totum pro parte, pati ſignificatur, ut abſcin-
ditur caput, truncatur nares, cæcatur oculos, intendi-
tur brachia. Vergil. in 11. indutus terga leonis. Idẽ in 12.
formam aßimulata Camertæ. Præterea plurima inueni-
untur apud uetuſtißimos, quæ contra conſuetudinẽ uel
actiuam pro paßiua, uel paßiuam pro actiua habent ter-
minationem, ut teſto pro teſtor, & opino pro opinor,
& cuncto pro cunctor, & conuiuo pro cõuiuor, & con-
templo pro contemplor, & cõſolo pro conſolor, et com-
moro pro cõmoror. & auxilio pro auxilior, & auguro
pro augurор, & auſpicio pro auſpicor, et cõmento pro
cõmentor, & crimino pro criminor, & molio pro mo-
lior, et digno pro dignor. & execro pro execror, et epu-
lo prp epulor, et eiulo pro eiulor, et lucto pro luctor, et
luctito pro luctitor, et luxurio ꝓ luxurior, & læto pro
lætor, et ludifico pro ludificor, et misereo pro miſereor,
ũde miſeret et miſeretur impersonalia. Cic. pro Ligario:
Cauete fratrũ pro fratris ſalute precantiũ miſereatur.
ũde Teren. in Phorm. Miſertũ eſt. Horto quoq; pro hor-
tor, et largio pro largior, dicebãt, quæ ſunt cõmunia. un-
de Sallu. in 1. Hiſt. Igitur uenditis ꝓ ſcriptorũ bonis, aut
dilargitis. Simĺr proferebãt aucupo pro aucupor, alter-
co pro altercor, unde Terẽ. in And. Scio cũ patre alter-
caſti dudum. Medico quoq; ut ſuprà dictũ eſt pro medi-
cor. Ver. in 1. Geor. Semina uidi equidẽ multos medica-
re ſerẽtes. Amplexo pro amplexor. Q. Claud. in 2. Ann.
Cõprehenſare, ſuos quiſq;, ſeruare, amplexare. Cic. pro*

Cluentio: Autoritatem cenſorum amplexato. Amplecto quoq; pro amplector, & cōplecto pro complector: ſed & eorū & ſuperiorū omniū uſus tam apud Caprū q̃ apud Plinium & Probū inuenies. Paßiua quoq; pro actiuis uel neutralibus uocibus, ex contrario idē antiquißimi proferebant, careor pro careo dicentes, & obſonor pro obſono, & copulor pro copulo, caleor pro caleo, quorū autores apud Caprum legant, qui eos ſcire deſiderāt. Similiter cōperior pro comperio. Salluſt. in Iugurt. Sed ego comperior Bochū magis punica fide. nutrior quoq; pro nutrio, & bellor pro bello proferebant, ut dictum eſt. unde Vergil. in 2. Geor. Hoc pinguē & placitā paci nutritor oliuā: nutritor dixit pro nutrito. Idē in 11. pictis bellantur Amazones armis: bellātur pro bellant. Sunt alia quæ cum ſint actiua, in paßiua quoque & abſoluta ſignificatione inueniuntur, ut ruo. ut Verg. in 11. Aeneid. totumq; à ſedibus imis Vnà eurusq; notusq; ruunt. Idem eius compoſitum paßiuum in 11. dixit: Nec mihi cum Teucris ullum poſt eruta bellum Pergama. Terentius in Eunu. proruunt ſe. tamē abſolutè quoq; prolata, reciprocam paßionem, id eſt ἰδιοπάθειαν ſignificāt, cum ipſam perſonam non extrinſecus, ſed per ſe pati demonſtrant, ut ruo pro cado. Verg. in 2. Aeneid. Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos: ruit poſuit pro cadit. Similiter inundo, modo abſolutam, modo actiuam habere ſignificationem inuenitur, ut Vergil. in 11. dum diſtinet hoſtem Agger mœrorum, nec inundant ſanguine foſſas. Inuenitur tamen in quibuſdam codicibus, dum diſtinet hoſtem Agger mœrorū, nec in undant ſanguine foſſæ. Similiter uergo abſolutū & actiuū. Abſolutum, ut

Vergil.

Verg. in 12. Quem damnet labor, aut quo uergat pondere letum. Actiuum in ſexto: frontiq; inuergit uina ſacerdos, eius paßiuum Lucan. in 1. Nec polus auerſi calidus qua uergitur auſtri. Aſſueſco abſolutum eſt, inuenitur tamen pro aſſuefacio. Lucan. in 5. Adde quod aſſueſcis fatis: pro aſſuefacis. Coeo quoq; quamuis magis neutrum eſſe uideatur quàm actiuum (pro conuenio enim accipitur, ut Verg. in 11. Coeant in fœdera dextræ Qua datur) Cicero tamen actiuo eſt eo uſus in 2. Philipp. Vtinam Cnee Pompei cum C. Cæſare ſocietatẽ, aut nunquã coiſſes, aut nunquam diremiſſes. Paßiuo eius uſus eſt Lucan. in 2. multũq; coitur Humani generis, maiori in prælia damno. Sed ſciendum quod & coitur pro colligitur, & conuenitur pro exigitur paßiuam uocem aſſumẽtia, accipiuntur. Propinquo præterea tam pro actiuo, quàm pro abſoluto inuenitur. Verg. in 10. Tu mihi nũc pugnæ princeps, tu rite propinques Augurium, actiuè poſuit. Idẽ in 2. abſolutè, fuge nate propinquant. Idẽ in 5. Iamq; propinquabant ſcopulo, metamq; tenebant. Similiter ſimulo abſolutum & actiuum, & ab eo cõpoſita. Abſolutũ Verg. in 4. Aeneid. Nam quid dißimulo? aut quæ me ad maiora reſeruo? Idem in 10. actiuè, iubasq; Diuini aſſimulat capitis. Idem in 11. formam aßimulata Camertæ. Sunt quæ tam actiua quàm paßiua uoce unum atq; idem ſignificant, ut mereo & mereor. Lucan. in 6. Scena uiro nomen, caſtrorum in plebe merebat. Vergil. in 5. Aeneid. merui quoq; ſæpe furores Compreßi. Idem in 4. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam Dulce meum. Lucan. in 9. ſæuas meritum Phycunia rapinas. Multa ſimiliter ancipiti terminatione in una eademq; ſigni-

fica-

ficatione protulerunt antiqui, ut partio & partior, muner o & muneror, mino & minor, minito & minuor, meridio & meridior, modulo & modulor, meto & metor, modero & moderor, mutuo & mutuor, mentio & mentior, obuerſo & obuerſor, præuerto & præuertor, pignero & pigneror, pacifico & pacificor, ſcruto & ſcrutor, progredio & progredior, perconto & percontor, prælio & prælior, iurgo & iurgor, potio & potior, prædo & prædor, præuarico & præuaricor, preco & precor, quærito & quæritor, quadruplo & quadruplor, quieto et quietor, nequito et nequitor, rimo et rimor, recordo et recordor, reminiſco et reminiſcor, reuereo & reuereor, ſtabulo et ſtabulor, ſecto & ſector, ſequo et ſequor, ſortio & ſortior, ſciſco & ſciſcor, tuto et tutor, tumultuo et tumultuor, uillico et uillicor, uelito et uelitor, uago et uagor, uocifero et uociferor, ulciſco et ulciſcor, uto et utor, murmuro et murmuror, manduco & mãducor, mãdo et mãdor, oſcito et oſcitor, palpo et palpor, proteſtõ et proteſtor, rumino et ruminor, tolero et toleror, ſoleror et ſoleror, præſagio et præſagior, opino et opinor. Sunt alia quæ cũ ſint actiua primæ coniugationis, tranſeunt in neutra abſoluta ſiue reciproca, id eſt idiazuſi ſecundæ coniugationis, ut ſordido ſordidas actiuum primæ cõiugationis (facit enim ſordidor ex quo ſordidatus) hinc naſcitur ſordeo. Similiter albo et albor et albeo. Verg. in 12. campiq; ingẽtes oſſibus albent. Dicitur tamẽ etiã albico pro albeſco. Horat. in 1. Carm. Nec prata canis albicant pruinis. Duro quoq; & duror & dureo, & eius inchoatiuũ dureſco. Vnde Lucan. in 4. tosq; indurnit artus. Idem in 5. nam cætera dãna Durata iam

iam mente malis, firmaq; tulerũt. Verg. in 3. Georg. Atq; hinc atq; illinc humeros ad uulnera durat. Idẽ in 1. Aen. Durate, & uoſmet rebus ſeruate ſecundis. Lento & lentor & lenteo. Verg. in 2. Georg. ad digitos lenteſcit habendo. nam à lenteo lenteſco deriuatur, à quomodo à dureo dureſco, à uireo uireſco. Lucil. tamen in 8. lentet opus, protulit. Humecto quoq; & humector & humeo, unde humeſco. Noto quoq; & notor & noteo, unde noteſco. Lucan. in 5. noteſcent littora clari Nominis exilio. Liquo liquas, unde eliquo eliquas. Perſius: Phyllidas, hypſiphylas uatum & plorabile ſiquid Eliquat, ac tenero ſupplantat uerba palato. Lucan. in 7. ereptaq; tela liquauit. ex eo liqueo & liqueſco. Verg. in Buc. Limus ut hic dureſcit, & hæc ut cera liqueſcit. Dicitur tamen & liquor liqueris, prima ſyllaba producta, quæ in ſuperioribus corripitur. Idem in 1. Georg. Vere nouo gelidus canis cum montibus humor Liquitur: pedetentim diſſoluitur. A nigro quoq; & nigror, & nigreo & nigreſco, à lacto quoq; & lactor & lacteo & lacteſco. Inueniuntur tamen ex aliarũ quoq; coniugationum uerbis quædam ſimiles deriuationes, ſed in paucis, ut pendo pendis, pendor & pendeo: iacio iacis iacior et iaceo: acuo acuis, acuor & aceo, ex quo aceſco. Sunt alia quæ in compoſitione mutant ſignificationẽ, ut eo neutrum ſimiliter facio. quamuis uetuſtiſſimi etiã paſſiue hoc protuliſſe inueniantur. Titinn. in 5. Bona gratia parui ut fiatur. Item uenio, ſedeo, faciunt actiua in compoſitione. & adeo & adeor, ſubeo & ſubeor, ineo et ineor. Oui. in 4. Faſt. Sol aditus quã quæris ait ne uana labores, Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Iuuenal. in 5. quod ſi ſubeãtur pro

ſpera caſtra. Verg. in 10. *Morte obita qualis fama eſt uò litare figuras*. Facio uerò *quando cum præpoſitionibus componitur, actiuum fit plerunq;, ut efficio & efficior, afficio & afficior, reficio & reficior*. Deficio *quando pro relinquo accipitur, habet paßiuum: quãdo uerò pro deficiſcor, neutrum eſt.* Iuuen. in 3. *Sic Matho deficit*. A *uenio uerò cõuenio & conuenior, inuenio & inuenior, in paßiuam tranſeunt ſignificationem, à ſedeo quoq; & obſideo & obſidior*. Sentio *neutrum, ex eo aſſentio & aſſentior, & diſſentio & diſſentior, in una eademq; inueniuntur ſignificatione*. Cicero de Repub. *In quibus aſſentior ſolicitam ei periculoſam iuſtitiam non eſſe ſapientis*. Lucil. in 12. *Aſſenſus ſum homini*. Cæcilius in 1. *Qui intelligunt, qui faciunt diſſentiuntur*. Ex *alijs quoque ſignificationibus plurima ſimplicia in alias cũ componantur tranſire inuenies, ut plecto actiuum*. Vnde Terent. *Ego plectar pendens*. Sed *ab eo compoſita, tam deponentia quàm communia inueniuntur, complector & amplector*. Orior *deponens, ſimiliter partior: ſed ex eis compoſita tam deponentia quàm neutra reperiũtur, adorior & adorio, impertior & impertio*. Neuius in 3. *Hectore proficiſcente tunc ipſos adoriant, nequis hinc Spartam referat nuncium*. Vergil. in 1. Aeneid. *Hinc portum petit & ſocios partitur in omnes*. Terent. in Eunu. *Plurima ſalute Parmenonem ſuum impertit Gnato*. Specio *ex quo aſpicio actiuum, & ex eo cõſpicor conſpicaris deponens, in quo etiam coniugatio mutata eſt, conſpicor conſpicaris*. Terent. in Heaut. *Nunquam tam mane egredior, neq; tam ueſperi reuertor, Quin conſpicer te fodere aut arare*. A perio *quoq; actiuo uidetur quibuſ-*

dam

dam eſſe, experior commune, & opperior deponens. Verg. in 11. experto credite quantus In clypeum aſſurgat: quanquam ſimplex eius peritus ſit, cuius uerbum in uſu non eſt, quod debuit ſecundũ analogiam perior eſſe. Terentius in ſupradicta fabula: Hic ego interea uirum opperibor. Nam reperio, comperio, cooperio, ſicut aperio actiua ſunt: faciunt enim ex ſe paßiua, & poſſunt magis à pario uideri compoſita, quod apud uetuſtißimos quartæ coniugationis declinationem habebat. Ennius: Oua parire ſolet genus pennis condecoratum. Facio cum ſit neutrum, ut ſuprà diximus, ſi cum præpoſitione componatur, plerunq; tranſit in actiuum, ut conficio & conficior, perficio & perficior, afficio & afficior, reficio & reficior, officio & officior. Iuuen. in 1. & quoties te Roma tuo refici properantem reddet Aquino. Lucret. in 2. Quapropter ſimul inter ſe retrahuntur & extra Officiuntur, uti cogantur tardius ire. A proficio Statius imperſonale protulit in 3. proficitur bello. Deficio autẽ loco paßiui defio facit. Terent. in Eunu. Nihil cum eſt, nihil de, fit tamen. cum paßiuã uim habeat defio facit. Sunt tamen alia ex eo ipſo & ex alijs compoſita, quæ non ſolum ſignificationem, ſed etiam cõiugationem, ut dictum eſt permutant, ut facio facis, gratificor gratificaris. Terent. in Heaut. Cur ego gratificer, ipſa re experibere. Similiter ludificor. Idẽ in Eunu. quin inſuper ſcelus Poſtquam ludificatus eſt uirginem. Excarnifico uerò actiuũ eſt, & amplifico & uelifico. Terent. in Heaut. Vbi me excarnifices. Iuuenalis in 4. Velificatus athos, & quicquid Græcia mẽdax Audat in Hiſtoria: paßiuè protulit. Sciendũ tamen quod & facio & facior, ut oſtendimus,

uetus-

uetuſtiſsimi proferebant. Si uero facio uel fio integris manentibus, aliud uerbũ infinitũ ante ea cõponatur, nõ ſolum ſignificationes & cõiugationes integras in eis ſeruamus, ſed etiam accentus, ut calefacio calefacis calefacit, tepefacio tepefacis tepefacit. In ſecunda enim & tertia pſona penultimas acuimus, quãuis ſint breues. Similiter calefio calefis calefit, tepefio tepefis tepefit, finales ſeruãt accentus in ſecũda & tertia perſona, quos habẽt in ſimplicibus. Auerto quoq; actiuo, reuerto & reuertor, præuerto & præuertor, in una eademq; ponuntur ſignificatione. Vergil. in primo Aeneidos Harpalice uolucrem que fuga præuertitur Hebrũ. Idem in 7. Curſuq; pedum præuertere uentos. Verſo ſimiliter actiuum, ex quo conuerſor deponens. Cic. in Protagora: Nunc a uobis ô Protagora & Socrate poſtulo, ut de iſto concedatis alter alteri, & inter uos de huiuſcemodi rebus controuerſemini, non concertetis. Sunt alia quæ & coniugationem mutant cum genere in eadem manentia ſignificatione, ut labo labas neutrũ ὀκλαδαίνω, ὀκλαδαίνεις. & labor laberis deponens. Verg. in 2. Aeneid. labat ariete crebro Ianua. Idẽ in 4. Labitur infelix Dido. Similiter lauo lauas, et lauo lauis, ſed lauis magis pro humectas dicitur. Verg. in 10. Viſceribus ſuper incumbens lauit improba teter Ora cruor. Sunt tamen alia quæ cum coniugatione mutãt ſignificationẽ, ut mando ἐντέλλομαι mandas. mando μασάομαι mandis fundo θεμελιόω fundas, fundo ἐκχέω fundis, obſecro περιβάλλω τὸν μοχλόν obſeras, obſero προσπήγνυμι obſeris, appello προσαγορεύω appellas, appello προσάγω appellis, uolo πέτομαι uolas, uolo βούλομαι uis, conſternor καταπλήττομαι conſternaris, cõſternor καταστρώννυμαι.

τράνυμα cõſterneris. Nam lego legas & lego legis, dico dicas, dico dicis, et ĩ in prima perſona habent differentias temporũ. nam lego legas, & dico dicis producũt penultimas, lego legis et dico dicas corripiũt. Sũt alia quæ una uoce et una cõiugatione diuerſas tamẽ habẽt ſignificationes, ut torreo tam uro q̃ uerto uel uoluo ſignificat. Verg. in 4. Georg. Iam rapidus torrẽs ſitiẽtis ſyrius Indos. Lucan. in 7: ingentes fato torrẽte ruinas. Colo quoque pro diligo & habito et aro accipitur. cõmitto etiam pro credo, et pecco. necnõ admitto pro aſſumo et pecco. Iuuen. in 3. Iã fas eſt admitte uiros, dormitat adulter. Illa iubet ſumpto iuuenẽ properare cucullo. Idẽ in eodẽ: Quid Pſecas admiſit? quæ nam eſt hic culpa puellæ? Sapia pro prudẽtia et ſapore. Idẽ in 4. Qui meminit calidæ, ſapiat q̃ lulus popinæ. Deficio pro deſiſto et uincor. Salluſt. in Iug. Ab rege defecerãt, id eſt deſtiterãt. Iuuen. in 4. & fragor aurẽ Percutit euentum uiridus qua colligo panni. Nam ſi deficeret, id eſt, ſi uinceretur. Condo pro ædifico et celo. Gratulor, gaudeo pariter cũ aliq et gratias ago. Afranius in Cinerario: Sexte frater mi ſalue, cum ſaluus uenis, meliusq; tibi eſt, gratulor dijs, id eſt gratias ago. Multa præterea ſimiliter tã in uerbis q̃ in alijs partibus orationis duplices habentia ſignificationes inuenies.

De temporibus uerborum.

QVoniã quæ occurrere memoriæ de uaria uerborũ ſignificatiõe tractata ſunt, nunc de tẽpore dicamus. Tẽpus accidit uerbo ad diuerſi actus ſignificationẽ accõmodatũ. quo ĩ plerũq; oſtenditur uel in principalibus uel in penultimis declinationis literis. ex qua etiã pſonæ et numeri dignoſcũtur, ſed perſonæ quidẽ & numeri in

finalibus literis: tempora uerò, ut dictum eſt in principalibus uel penultimis. Itaq; cum nominis declinatio in fine ſolo moueatur, uerbi & in fine, & in medio & in principio plerunq; inuenitur moueri. In nomine enim caſuum differentia & numeri, hic uerò & temporis & perſonarũ ex declinatione oſtenditur differentia & numeri. Sunt igitur tempora tria præſens, præteritum, & futurũ. Sed præteritum rurſus diuiditur in tria, in præteritum imperfectum, præteritũ perfectum et præteritum pluſquamperfectũ. Nec mirum tam latè patere præteritum tempus, cum in notitiam noſtrã nihil ſic naturaliter à lõgo ſeculorũ ſpacio poßit uenire, quomodo actus præteriti temporis. In præſenti enim & futuro pleraq; incerta nobis ſunt, anguſtißimaq; eſt eorum nobis cognitio, & dubia plerunq;. itaq; ſingulis uocib. per hæc duo tempora iure ſumus contenti. Quamuis Græci futurum quoq; diuiſerunt in quibuſdã uerbis, in futurũ infinitum, ut τύψομαι: & paulo pòſt futurũ, quod & atticum dicũt, ut τετύψομαι. melius tamẽ Romani conſiderata futuri natura, quæ omninò incerta eſt, ſimplici in eo uoce utũtur, nec finiunt ſpacium futuri. Eſt autem ſupradictorũ temporum quædam cognatio inter ſe: ſed antequam de ea dicamus latius, ſupradicta repetamus. Tempus accidit uerbo, præſens, præteritũ & futurũ. Quamuis enim naturaliter inſtabili motu uoluitur, & pars eius iam præterijt, pars eius ſequitur, tamen ad ordinationem noſtrorum diuerſa geſtorũ tempora quoq; diuidimus. Vnde iure præteritũ in tres differẽtias partimur. nihil enim certius (ut dictũ eſt) ad notitiã noſtrã poteſt uenire. quàm geſta per diuerſum tẽporis ſpaciũ præteriti. Facile enim

dignoſcitur utrũ multo antè, an nuper ſint facta, an cœperint quidem necdum tamen ſint perfecta. Itaque quod accidit ipſis rebus quas agimus, nomen tempori ipſi imponimus, præteritum imperfectum tempus nominãtes, in quo res aliqua cœpit geri, necdum tamen perfecta eſt. Præteritũ uerò perfectum in quo res perfecta monſtratur. Præteritũ pluſquamperfectum in quo iampridẽ res perfecta oſtenditur. Inſtans aũt indiuiduum eſt, eo quòd uix ſtare poteſt. Vnde meritò à quibuſdã inſtans, imperfectum nominatur. Niſi enim ſit imperfectum, in eo adhuc eſſe actus intelligi nõ poteſt. Futurũ quoq; cũ incertum ſit (ut oſtendimus) & infinitum, utrum paulo pòſt an multo erit, nõ potuit diſcretis quibuſdam finibus declinationis uti: itaq; una uoce contentum fuit. Et indicatiuus quidẽ modus omnia habet tempora. quippe eo modo omnia quæ egimus, uel agimus, uel acturi ſumus, abſque ullo impedimento indicamus. Imperatiuus uero, præſens et futurũ, naturali quadã neceßitate uidetur poſſe accipere. ea etenim imperam⁹, quæ uel in præſenti ſtatim uolumus fieri, ſine aliqua dilatione, uel in futuro. Nõ ſolũ enim illi qui nondũ cœpit imperãtes utimur præſenti tẽpore, ſed etiã illi q cœpit, & in ipſo actu eſt, ut permaneat in eodẽ: ut ſi quis ei qui cœpit uerſum legere dicat, lege uſq; ad finẽ. Apud Græcos etiã præteriti temporis ſunt imperatiua: quamuis ipſa quoq; ad futuri temporis ſenſum pertineant ἀνεῳχθήτω πύλη aperta ſit porta, uidetur enim imperare, ut in futuro tempore ſit præteritũ: ut ſi dicã, aperi nũc portã, ut craſtino ſit aperta. Ergo nos quoq; poſſumus in paßiuis uel in alijs paßiuã declinationẽ habentibus uti præterito tẽpore imperatiui,

coniungentes participium præteriti cum uerbo impera tiuo præſentis, uel futuri temporis, ut amatus ſit uel eſto πεφιλήσθω, doctus ſit uel eſto δεδιδάχθω, clauſus ſit uel eſto κεκλείσθω. Quod aūt uim præteriti habet huiuſce modi conſtructio, oſtēdunt ſubiuncta præteriti perfecti, quæ ſimiliter proferūtur in paſsiua declinatiōe, ut ama tus ſim ſis ſit. Ergo ſi amatus ſit in ſubiunctiuo, præteriti eſt temporis, bene etiam in imperatiuo præteriti tēpo ris poteſt accipi. Quippe cum etiam in præſenti tempo re imperatiui, tertia perſona ſimilis eſt in omni coniuga tione, tertiæ perſonæ præſentis ſubiunctiui, ut amet, do/ceat, legat, ametur, doceatur, legatur. Et in paſsiuis qui/dem uel ſimilib. hoc poſſumus dicere. In actiuis uerò uel neutris, nullo modo, niſi participia præteriti habeant. Optatiuus autem quamuis ipſe quoq; uideatur ad futurum pertinere (ea enim optamus, quæ uolumus nobis, uel in præſens, uel in futurum dari) tamen habet etiam præteritum tempus, quia euenit ſæpe de abſentibus, et de ignotis rebus precari, ut facta ante nobis poſsint in notitiam uenire: ut ſi filio meo Romæ in præſenti tempore degenti, optans dicam, Vtinā Romæ filius meus legiſſet autores propter quos nūc ibi moratur. Vtinā profectus eſſet Romā ante 20. dies. Poſſumus tamen hoc uti modo, etiam oſtendentes quæ optamus non eueniſſe. Vt Verg. in 1. Aen. Atq; utinam rex ipſe noto compulſus eodem Afforet Aeneas. Et utinā Cn. Pompeij cum Caio Cæſare ſocietatem, aut nunquam coniunxiſſes, aut nunquam di-remiſſes. in hoc autem modo duntaxat et infinitiuo tēpo ra coniuncta habēt Latini, præſens cum ptō imperfecto, et præteritū perfectū cū pluſquamperfecto ad imitatio-nem

nem Græcorum, quanuis hæc quoq; conati ſunt quidam diſiungere. ſed melius eſt eſſe coniuncta. Nam præteritũ imperfectũ rationabiliter idẽ eſt et præſens. Dico enim, utinam legerem nunc, et utinam legerem heri. nimia eſt enim cognatio eorum temporum, et maximè in hoc modo. quippe cum utrunq; imperfectum intelligitur. Poteſt autem iſte optatiuus & inceptus et nõ inceptus ante intelligi. Nam ſi dicam, utinam legerem heri quoq;, quomodo nudiuſtertius: oſtendo cœpiſſe quidem, non fuiſſe tamen. Sin autem dicam, utinã legerem heri ſaltem, oſtẽdo nec cœpiſſe. Similiter ſi dicam, utinã adhuc legerem, oſtendo cœpiſſe quidem in ptõ, in præſenti autẽ ceſſare. Sin autem dicam, utinam legerem ſaltem nunc, oſtendo nec cœpiſſe adhuc. Sic & per cætera tẽpora eiuſdẽ modi. Præteritũ quoq; perfectum & pluſquamperfectum optatiui cõiuncta ſunt: licet enim uel multo ante uel paulo eſſe perfecta hæc eadem intelligere nos optare. ut ſi dicam, utinam legiſſem ante 50. annos, & utinam legiſſẽ ante horam. nec mirum ſic infinite in hoc modo intelligi præteritum, quod quantum ad ueram intellectionem, nullum certum nec incœptũ nec finem habuit. Subiunctiuus cum apud Græcos coniuncta habeat tempora, apud nos diuiſa habet omnia quomodo indicatiuus. De cuius contextu cum de conſtructione orationis tractabimus, latius diſſeremus. Infinitiuus modus quoq; coniuncta habet tẽpora quõ optatiuus, præſens et præteritum imperfect. præteritum perfect. et pluſquamperfect. quomodo apud græcos. Cum dicimus enim legere, imperfectam rem ſignificamus, quæ uel ad præſens, uel ad præteritum imperfectũ attinet. Cum uerbo legiſſe, perfectam,

*quæ ſua eſt tam præteriti perfecti quàm plusquamperfe/
cti.* Nota autem quod uim nominis rei ipſius habet uer-
bum finitum. Vnde quidam nomen uerbi hoc eſſe dice-
bant. dico enim bonum eſt legere, ut ſi dicam bona eſt
lectio: itaque omnis modus finitus poteſt per hunc in/
terpretari, ut ſi dicam lego, quid indicaui? legere me: le-
ge, quid imperaui? legere te: utinam legerem, quid opta-
ui? legere me. Cum legam uenio, quid iunxi? prius legere,
poſt uenire. Gerundia quoq; uel participialia, cum par-
ticipiorum uel nominum uideantur habere obliquos ca-
ſus, nec tempora ſignificent, quod alienum eſt à uerbo, le
gendi, legendo, legendum, lectum, lectu: infinitiui tamen
uice funguntur, quod ſolet apud Græcos articulis cõiun
gi. Itaque pro infinitiuo qui coniungitur genitiuo caſui
articuli apud græcos, nos utimur in di terminatiõe, quæ
ſimilis eſt genitiuo nominis. legendi τοῦ ἀναγνωστέον, καὶ τοῦ
ἀναγινώσκειν, καὶ τοῦ ἀναγινώσκεσθαι. Pro eo autem qui datiuo
articuli adiungitur infinito apud Græcos antecedente ἐν
præpoſitione, nos in do utimur terminatione, quæ ſimi-
lis eſt datiuo uel ablatiuo nominis: niſi quod uerbũ hoc
exiſtimantes, quidã etiam corripiunt o finalem eius. Iu/
uenalis in 2. Plurimus hic æger moritur uigilando, ſed
illum Languorem peperit cibus imperfectus. Alphæus
Auitus in 2. Excellentium: Spaciando paulatim trahit.
Eſt enim dimetrum iambicum: ut legendo τῷ ἀναγνωστέῳ,
ἢ ἐν τῷ ἀναγινώσκειν, καὶ ἐν τῷ ἀναγινώσκεσθαι. Proco quoq;
qui accuſatiuo adiungitur in dum terminatione utimur,
quæ ſimilis eſt accuſatiuo nominis, ut legendum, ἀναγνω/
στέον. Huic tamen frequentius ſolet etiã proponi præpo-
ſitio ad, ut ad legendũ. Ex quo oſtenditur magis nomen
eſſe

eſſe quàm uerbum. Verbo enim ſeparata præpoſitio per appoſitionẽ præponi non poteſt. In do quoq; terminantia inueniuntur ante ſe habentia ſeparatam præpoſitionem. Cic. pro Milone: Huius ergo interfector, ſi eſſet in confitendo. Quomodo ergo frequentiſsimè in dus deſinentia nomina, uerbalia & eorũ obliquos caſus proferre ſolent Romani pro infinitis in Græca elocutione prolatis, ut legendi Vergilij cauſa uigilo, τῆς ἀναγνώσεως οὐιργιλίου χάριν, ἀγρυπνῶ, τοῦ ἀναγινώσκεσθαι οὐιργιλίου χάριν, ἀγρυπνῶ. *Cicero in 1. inuectiuarum: Nihil hic munitiſsimus habendi ſenatus locus,* ἑστίας τῆς συγκλήτου, ἀντὶ τοῦ, τοῦ ἔχειν τὴν σύγκλητον. *Sic etiam gerundia uel ſupina proferuntur. Hoc tamẽ uidetur inter gerũdia ſupradicta & nomina, quorum & nominatiuus in dus profertur intereſſe, quod quando ſunt abſq; dubitatione nomina, ſimili caſui adiunguntur, & diſcernunt genera, ut intelligendi Homeri gratia, & amãdæ uirtutis cauſa, & emendi mancipij ſtudio ueni. Quando uerò gerundia ſunt, id eſt loco infiniti cũ articulo iuncti apud Græcos accipiuntur, nec genera diſcernunt nec numeros, quod ſuũ eſt infinitiuorum uerborum, & illum ſequuntur caſum, quem & uerba ex quibus naſcuntur, ut ſi dicã, intelligendi Homerũ cauſa uenio, & amandi uirtutẽ cauſa laboro, & emendi mancipium cauſa uenio. quamuis rarus ſit huiuſcemodi conſtructionis uſus. Similiter dicimus intelligendo Homerũ profeci, amando uirtutẽ legi, & inuidendum nobis non eſt, & minimè nocendũ uirtuti. quia ſuperiorũ accuſatiuo, inferiorũ uerò uerba datiuo adiunguntur. Præterea gerundia tam ab actiuis quàm à communibus naſcentia, tam actiuã quàm paſsiuã habent ſignificationẽ. nomina*

uerò mobilia ſuprâdictæ formæ, id eſt in dus et in da & in dum deſinētia, unā et magis paßiuā. Solemus enim per uerbū paßiuū ea interpretari Quid eſt enim amāda uirtus? niſi digna quæ ametur, et muniuißimus habēdi ſenatus locus? niſi in quo habeatur ſenatus? Vnde rarò inueniuntur à neutris abſolutam ſignificationem habentibus, ut ſto, ſedeo, ſurgo. Nemo enim dicit, ſtandus, ſedendus, ſurgendus. quorum ſupina ſignificationem ſui ſeruant uerbi ſimplicem. A cæteris uero neutris et à deponentibus gerundia quidem eandem ſignificationem habent, quam & uerba. ut faciendi τοῦ ποιεῖν, ſequendi τοῦ ἀκολουθεῖν, loquendi τοῦ λαλεῖν, Nomina uerò ſupradictæ formæ ſimiliter, quomodo ſuprà diximus, magis paßiuā. faciendus ποιητέος, id eſt qui debet fieri, ſequēdus ἀκολουθητέος, id eſt, quem debent ſequi, loquendus λαλητέος, id eſt, quē debemus loqui. Præterea ex forma participiorū præteriti tēporis duæ terminationes inueniūtur, quarū prior in um, altera in u finitur, ut uenatū uenatu. Et in um quidem eandē ſignificationem ferè habet, quam in dum deſinēs cū præpoſitione ad. Quid enim eſt uenatū aliud, niſi ad uenandū? quæſitum, niſi ad quærendum? Vergil. in 4. Aeneid. Venatum Aeneas unaq; miſerrima Dido, In nemus ire parant: id eſt, ad uenandū. Idē in 9. ſi fortuna permittitis uti Quæſitū Aeneam ad mœnia Pallantea: id eſt ad quærēdum. Videtur tamen hoc quoq; quaſi ipſius rei eſſe actūs, & ſine præpoſitione proferri. Quod quaſi ad locū habet ſignificationē, quemadmodū propria nomina ciuitatū: quæ cum locū ſignificant, carent præpoſitione. Sequēs quoq; forma, quæ in u terminatur, ablatiuus mihi uidetur ipſius nominis, quo res ipſa ſignificatur,

tur, carẽs ſimiliter præpoſitione. Quid.n.eſt miſerabile uiſu niſi uiſione? Viſio enim tam ex actione q̃ ex paßiõe poteſt fieri. Diximus aũt & ſuperius quod infinitiuorũ us in nomẽ rei reſoluitur. quõ aũt et participia præteriti tẽporis, & nõia rerũ in us correptã deſinentia ſolent ante u uel s uel t uel x habere: ſic habeãt et iſta, ut læſum læſu, morſum morſu, amatũ amatu, doctũ doctu, captum captu, fluxũ fluxu, flexũ flexu. Sicut aũt ſuprà docuimus, cõmunẽ habẽt ſignificationem ab actiuis uel cõmunibus nata, ut oratũ, πρὸς τὸ παρακαλεῖν, καὶ πρὸς τὸ παρακαλεῖσθαι, oratu ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖσθαι. Idem enim ſignificamus. Supina uerò nominãtur q̃a à paßiuis participijs, quæ quidã ſupina nominauerũt, naſcũtur. pro omni aũt tẽpore infinitiui uerbi ſolẽt accipi. Dicimus.n. legẽdi cauſa in honore fui, & ſum & ero; ἀντὶ τοῦ, τοῦ ἀνεγνωκέναι, καὶ τοῦ ἀναγινώσκειν χάριν. καὶ τοῦ ἀναγνῶναι. ὁμοίως δὲ, καὶ τοῦ ἀνεγνῶσθαι, καὶ τοῦ ἀναγινώσκεσθαι, καὶ τοῦ ἀναγνωσθήσεσθαι. Quòd autẽ ab actiuis et cõmunib. uenientia cõmunem habẽt ſignificationẽ, uſus quoq; approbat. Vergil. in Buc. Cantando tu illũ? aut unquã tibi fiſtula cera iuncta fuit? actiuè protulit. Idẽ in eodẽ: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis: paßiuè dixit. Idẽ in 2. Aen. quis talia fando Myrmidonũ: actiuè poſuit. Idẽ in eodẽ paßiuè: Fando aliquid ſi forte tuas peruenit ad aures. Solebant enim antiqui fatur cõmuniter proferre. Idem in 3. Georg. uritq; uidendo Fœmina, nec nemorum patitur meminiſſe nec herbæ: paßiuè protulit. Et uidẽdo perit, actiuè, id eſt dũ uidet. Quòd autẽ hæc quoq; nomina ſunt, oſtẽdit præpoſitio, quæ frequenter inuenitur, ut ſuprà diximus, tam ante actũm, quàm abltũm eorum caſum, ut ad uenandũ, & in

uenando. In neutris uerò & in deponentibus quomodo ſuprà dictum eſt, ſimplices habēt ſignificationes. Imperſonale aũt hanc habet differentiã ad infinitum, quod infinitus altero uerbo finito omnĩmodo eget, imperſonale uerò actũ quidē perfectũ ſignificat per oēs modos, perſona uerò ſola deficit: quæ ſi addatur, perfecti uice fungitur uerbi per oēs, quõ diximus, modos. Per indicatiuũ, ut curritur à me pro curro. Imperatiuum curratur à te, pro curre. Optatiuũ, utinã curreretur à te, pro utinam curreres. Subiunctiuũ cum curratur à te, pro curras. Infinitiuũ curri à te oportet, pro currere te oportet. Hoc autem intereſt inter infinitiuum paßiuum, & infinitiuum qui fit ab imperſonalibus quæ naſcuntur à uerbis actiuis, quòd infinitiuus paßiuus uerbo eget ſolo ad perfectam ſignificationē, ut amari uolo, φιλᾶσθαι βούλομαι. Infinitiuus uerò imperſonalis, non ſolum uerbo, ſed etiã ablatiuo caſu per ſe indiget abſq; accuſatiuo, ut amari uolo à me pro amare uolo. ideo autem addidimus abſq; accuſatiuo, quòd ſi ad eum reddatur accuſatiuus, neceſſe eſt eum infinitum paßiuum intelligi, ut amari à me uolo filium. Sæpe etiam non poſitus ſubauditur accuſatiuus, ut ſi dicam, doceri à te uolo, & ſubaudiam me.

De cognatione temporum.

QVoniã igitur de ſingulorũ tempore modorũ, quæ memoriæ occurrerũt diſſeruimus, de cognatione tēporũ deinde tractemus. Eſt enim quædã cognatio præſentis quidē tēporis cũ præterito imperfecto et futuro, præteriti uerò perfecti cũ pluſquãperfecto. Præſens tempus propriè dicitur, cuius pars iã præterijt, pars futura eſt. Cum enim tempus fluuij more inſtabili uoluatur curſu,

uix punctum habere poteſt in præſenti, hoc eſt in inſtanti. Maxima igitur pars eius, ſicut dictũ eſt, uel præterijt, uel futura eſt, excepto Sum uerbo, quod ὑπαρκτικὸν Græci uocant, quod nos poſſumus ſubſtantiuum nominare: id enim omnium ſemper eſt perfectiſsimum, cui nihil deeſt. itaq; præteriti quoq; perfecti uim habet. quod oſtenditur quando participijs præteriti iunctum, officio fungitur præteriti perfecti, per paßiuorum declinationem, uel ſimilium paßiuis. Similem huic uim habent etiam uocatiua, ut Priſcian. uocor, nominor, dicor, nuncupor, appellor. Alia autem uerba præſentis, ſicuti diximus, inter præteritum & futurum ſunt exempli cauſa, ſi incipiam uerſum aliquem ſcribere, & dicam ſcribo uerſum, dum adhuc ad finem eius non peruenerim, & cum pars eius iam ſit ſcripta, pars autem ſcribenda. Ergo præſens tempus hoc ſolemus dicere, quòd contineat & coniungat, quaſi puncto aliquo iuncturã præteriti temporis & futuri, nulla intereiſione interueniẽte: unde ſtoici iure hoc tempus præſens, etiã imperfectũ uocabãt, ut dictũ eſt, eo ꝙ prior eius pars quæ præterijt tranſacta eſt, deeſt autã ſequẽs, id eſt futura: ut ſi in medio uerſu dicã, ſcribo uerſum, priore eius parte ſcripta, cui adhuc deeſt extrema pars, præſenti utor uerbo, dicẽdo, ſcribo uerſum: ſed imperfectũ eſt, quod deeſt adhuc uerſui, quod ſcribatur. Ex hoc igitur, id eſt præſenti, naſcitur præteritũ imperfectũ, cũ nõ ad finẽ perferimus in præſenti id quod cœpimus, ut in eodẽ exẽplo maneamus, ſi incipiã tẽpore præterito uerſum ſcribere, & imperfectum eum relinquã, tunc utor præterito imperfecto, dicens, ſcribebam uerſum. Ex eodem, id eſt præſenti, naſcitur etiam perfectum.

Si

Si enim ad finem perueniat præſens incœptum, ſtatim utimur præterito perfecto. continuo enim ſcripto ad finem uerſu, dico ſcripſi uerſum. Et ſciendũ quòd plerunq; ad literas quaſdam, uel ſyllabarum tempora præſentis, mutat præteritum perfectum, & uel pares habet cum eo uel minores uel ampliores ſyllabas, ut lego legi, doceo docui, facio feci, ſedeo ſedi, do dedi, domo domui. Ex eo iterum, id eſt præterito perfecto, naſcitur pluſquamperfectum, ſi inueterauerit res à nobis perfecta. mox enim ſcripto uerſu recẽti adhuc perfectione, dico ſcripſi propria ſignificatione: ſin dudum ſit perfectum, incipit tranſire in pluſquamperfectum. Itaq; ſcripſeram propriè de hoc dicimus. Sciendum tamen quòd Romani præterito perfecto non ſolum in re modò completa utũtur, in quo uim habet eius qui apud Græcos παρακείμενος uocatur, quem Stoici τέλειον ἐνεστῶτα nominauerunt, ſed etiam pro ἀορίστου accipitur, quod tẽpus apud Græcos tã modò perfectam rem quàm multo ante ſidnificare poteſt. Sed ſicut apud illos infinitum tempus adiectione τοῦ ἄρτι aduerbij, τὸν παρακείμενον, id eſt adiacens tempus, & adiectione, τοῦ πάλαι τὸν ὑπερσυντελικόν, id eſt pluſquãperfectũ ſignificat: ſic apud nos hoc, id eſt præteritũ perfectũ poteſt & modò, & multo ante intelligi perfectũ. & apud autores hoc exemplis comprobatur. Euander enim apud Verg. in 8. de matre ſua dicit: cecinit quæ prima futuros Aeneadas magnos et nobile Pallanteũ: cecinit dixit pro cecinerat. Multo enim ante illã cecinisse intelligit. Et ipſe poeta ex ſua perſona: Troiæ qui primus ab oris, Italiam fato profugus Lauinaq; uenit Littora: uenit poſuit pro uenerat. hic enim quoq; multo antè intelligit ueniſſe Aeneam

ad Italiam. Ergo propriè ſi quis contēpletur uim præteriti perfecti, nō aliā uim iudicet hoc habere, quàm apud græcos, illud quod ἀόριστον uocāt. Hoc aūt differt à pluſquamperfecto, quòd illud per ſe prolatū non eget aduerbio pridē, quod habet hoc in ſe naturaliter. niſi uelimus explanandæ quantitatis cauſa tēporis addere, ante quot dies uel annos. nec licet illi, modo uel nuper aduerbia adiungere. Præteritum uerò perfectū ad manifeſtandā ſignificationem eget uel modò, uel pridē aduerbijs. Futurū ex præſenti naſcitur. quippe cum præſens medium ſit præteriti imperfecti & futuri. itaq; conſonātes præſentis ſeruat tam præteritum imperfectū q̄ futurū, ut dico dicebam dicam. Præteriti uerò perfecti conſonantes ſeruat pluſquamperfectum, ut dixi dixeram. Sed tamen in ſubiunctiuo modo, futurum quoq; præteriti perfecti ſeruat conſonantes, ut dixi dixero. quod non ſine ratione euenire uidetur nam futuro quoq; tempori cognatio eſt cum præterito perfecto, quantum ad infinitatem temporis, hoc eſt ad ἀόριστον pertinet. Sicut enim præteritum perfectum uel modò uel multo ante poſſumus intelligere: ſic etiam futurum uel mox, uel multo poſt intelligere poſſumus futurū, ut ſi dicā ſcribam uel ſcripſero, incertū temporis futuri ſpaciū monſtro. Nec mirū cum in nominibus quoq; cōparatiuis ſi dicā fortior, incertū eſt utrū multo an paruo ſuperet illū ad quem comparatur. habet igitur affinitatē, ſicut oſtendimus, cum præſenti futurū, quod præſens mediū eſt inter præteritū imperfectū et futurū: cū præterito uerò pfecto pluſquāperfectū, quia incertū ſignificat temporis ſpaciū. Cum igitur in alijs modis præſentis (ſicut dictū eſt) cōſonantes ſeruet futurū,

in

in ſubiunctiuo præteriti perfecti regulã ſequitur, oſten dens cum eo quoq; ſe habere iura affinitatis. Idq́; ex par ticipijs maximè eſt conijcere, quæ in præterito tempore non finiunt ſpacium temporis præteriti, utrum breue ſit an longum. ſi enim dicam amatus uel locutus, incertũ eſt utrum modò uel multo antè: ſimiliter in futuro amaturus, locuturus, mox an multo poſt incertũ eſt. Ideoq́; in pleriſq; uerbis ex præterito fit futurum, ut amatus amaturus, habitus habiturus, locutus locuturus, auditus auditurus. diximus autem in pleriſq;, quia neutra præteriti temporis pleraq; carent participio. ſed quia ad præſens quoq; eſt ei cognatio, fit etiam à præſenti futurum, ut amans amandus, docens docendus, loquens loquẽdus, audiens audiendus. ſed tamen ſciendum quod omnia huiuſcemodi formæ participia id eſt in dus terminantia, etiam nomina eſſe poſſunt. Confirmat autem ſupradictam rationem cognationis temporum etiam anomalorum, id eſt inæqualium declinatio, in qua ex præſenti fit præteritum imperfectum, & futurum in omni modo, abſq; ſubiunctiuo, ut fero ferebam ferrem: ex præterito uerò perfecto pluſquamperfectum, tuli tuleram tulerim tuliſſem, & futurum ſubiunctiui tulero. In participijs quoq; ex præterito paßiui naſcitur futurũ actiui, ut latus laturus: ex præſenti actiuo, futurũ paßiui, ut ferẽs ferendus. ſed quamuis penitus mutent in quibuſdam anomalis uerbis ſupradicta tẽpora omnes ſyllabas, ſignificatio tamen integra manet eorum & cognatio tẽporum, ut ſum eram ero. Nec mirum, cum in alijs quoq; partibus orationis hoc inueniatur, ut cognata ſignificatio in diuerſis inueniatur uocibus, utputa in nominibus, pater maſculi

num eſt, eius fœmininum mater. ſimiliter frater ſoror, patruus amita, auunculus matertera, bonus eius comparatiuus melior, ſuperlatiuus optimus. Iupiter, *eius genitiuus* Iouis, *quãtum ad uſum iuniorum.* Ego, *eius genitiuus mei.* Et *ex contrario ſæpe diuerſa ſignificatio in ſimilibus inuenitur uocibus, ut liber libra, fiber fibra,* Helenus Helena, Tullius Tullia. *Propria enim nomina non ſunt naturaliter per ſe mobilia, ſed ex ſeſe naſcuntur. ſicut etiam ſupradicta appellatiuorum fœminina nõ ſunt à maſculinis orta, ſed à ſe nata, quamuis ſimilem mobilibus habeant formam. Illud quoq; comprobat cognationem temporum, quod infinita uerba à præterito tempore habẽt etiam futuri rationẽ, dixiſſe, dictum ire: læſiſſe, læſum ire: merſiſſe, merſum ire: fluxiſſe, fluxum ire.* Sicut *enim participia præteriti temporis rationem regulæ ſumunt à uerbo præteriti perfecti: ſic eorũ formam ſequitur infinitum futuri. Infinita autẽ nominata ſunt, ut dictum eſt ab eo, quod carent ſignificatione diffinita tam perſonarũ quàm numerorum. ſic ut neutra quoq; nomina appellamus ab eo quod carẽt utroq; genere.* Defectiua *temporis præteriti perfecti & pluſquãperfecti, necnon etiã futuri ſubiunctiui, quia ex ſupradictis naſcitur temporibus, ſunt in ſco deſinentia inchoatiua, nec meditatiuorum tamen ſupradicta tempora memini me inueniſſe, ut feruẽſco, caleſco, horreſco, tepeſco, eſurio, lecturio, micturio, parturio.* Sunt *alia uerba quibus deſunt diuerſa tempora, uſu deficiente, non ratione ſignificationis.* Et *quibuſdã deeſt præteritũ perfectũ, & omnia quæ ex eo naſcuntur, ut ferio, ſiſto, tollo, fero, aio, furo, quod* Varro *ponit.* Ergo *aliorũ uerborũ præteritis perfectis,*

quæ

quæ uidentur eandem ſignificationem habere pro his utimur, in quib. inuenimus, ut percutio percuſſi, ferio percuſſi. ſtatuo ſtatui, ſiſto ſtatui uel (ut quidam) ſteti, quod eſt à ſto, ſed iuuen. in 3. Gaudêres fœdo peregrina ad pulpita cantu, Proſtitui, pro proſiſti ſuſtulo antiquè ſuſtuli, tollo ſuſtuli: ſuffero ſuſtuli. tulo antique tuli, fero tuli, inſanio inſaniui, furio inſaniui meto etiā quidā meſſui, quidam meſſem feci, ſed uſus uetuſtiſſimorū meſſui comprobat (quod cum de præterito tractabimus oſtendetur) cerno creui, & creſco creui, apud uetuſtiſſimos inuenitur. A mœreo (unde mœror) mœrui debuit facere, ſed in uſu non eſt mœrui. mando mandis eius præteritum perfectum quidam mandi, alij mandui, alij mandidi eſſe uoluerūt. Liuius in Odyſſea:, Cum ſocios noſtros mandiſſet impi9 Cyclops. A ſtrido quoq; alij ſtridui, alij ſtridi protulerunt. Ennius in 11. Annaliū: Miſſaq; per pectus dum tranſit, ſtriderat haſta. In paſſiuis & communibus & deponentibus, id eſt in omnibus uerbis in or terminantibus, deſunt tempora præterita perfecta, & omnia quæ ex his naſcuntur. participia tamen cōiuncta uerbo ſubſtantiuo, id eſt ſum, & omni eius tempori, eorū uice funguntur. Quod græci quoq; ſolēt facere in multis uerbis tēporis præteriti pfecti & pluſquāperfecti, & maximè in modô optatiuo & ſubiunctiuo. τετυμμένοι εἰσί, τετυμμένοι ἦσαν, ὁριστικά. εὐκτικά, τετυμμένος εἴην εἴης εἴη, τετυμμένω εἴητον εἰήτην, τετυμμένοι εἴημεν εἴητε εἴησαν. ὑποτακτικά, τετυμμένος ἐὰν ὦ ᾖς ᾖ, τετυμμένω ἐὰν ἦτον, τετυμμένοι ἐὰν ὦμεν ἦτε ὦσι. Sed cum apud græcos penè innumerabilia ſint uerba, quæ uel literarum inconſonantia uel regularum quibuſdam rationibus impediantur uel uſu, ut non habeant declinationē plenam per omnia tēpora, apud nos

pauca

pauca hoc patiuntur. Inueniuntur tamen etiam in o deſinentia, ſed non multa, in quibus præteritū perfectum per participium ſolet demonſtrari, quæ neutro paſſiua artium ſcriptores nominant. Sunt autem hæc ſola: gaudeo gauiſus ſum audeo auſus ſum, ſoleo ſolitus ſum, fido fiſus ſum, fio factus ſum. quorum tamen antiquiſſimi ſolebant etiam præteritum perfectum proferre hoc modo, gaudeo gauiſi, audeo auſi, ſoleo ſolui, fido fiſi, fio fij, ſed nunc his non utimur. Sunt uerba quibus deſunt & tempora & perſonæ, ut fores foret forent fore, cedo, infit. cuius Varro in menſuralibus primam ponit perſonam, infio. Aio quoque præterito perfecto deficit: Inquio etiam uerbum in multis deficit. Item imperſonalia uerba, quæ ex ſe naſcūtur, deficiūt per tempus futurū in modo infinito, ut pœnitere pœnituiſſe, pudere puduiſſe: quamuis antiqui puditum ire dicebant, & puditus participium, ut Plaut. in Bacch. Neq; me neq; te tui intus puditū eſt, factis quæ facis. necnon metuere metuiſſe deficit futuro, et timere timuiſſe, latere latuiſſe, apparere apparuiſſe, obedire obediſſe. Et pleraq; neutra ſecundæ coniugationis horrere horruiſſe, tepere tepuiſſe, rubere rubuiſſe, pauere pauiſſe. Inchoatiuorum quoque & meditatiuorum in infinitis non ſolum præteritum, ſed etiā futurum deficit tēpus, horreſcere, tepeſcere, ferueſcere, parturire, eſurire, lecturire. Necnon perfecta ſi ſint etiam formæ inchoatiuorū, plerunq; deficiunt futuro, ut diſcere didiciſſe, poſcere popoſciſſe, compeſcere cōpeſcuiſſe.

De modis.

Quoniam de deficiētibus per tempora ſufficiēter dictum eſt, nūc de modis tractemus. modi ſunt diuerſa

inclinationes animi, uarios eius affectus demonſtrantes. Sunt autem quinque: Indicatiuus ſiue definitiuus, imperatiuus, optatiuus, coniunctiuus ſiue ſubiunctiuus, infinitiuus. Indicatiuus quo indicamus uel definimus quid agitur à nobis, uel ab alijs: qui ideo primus ponitur, q͛ perfectus eſt in omnibus tam perſonis quàm temporibus, & quia ex ipſo omnes modi accipiunt regulam, & deriuatiua nomina ſiue uerba uel participia ex hoc naſcuntur, ut duco, ducens, duxi, ductus, dux: rego regens, rexi rectus rex: ferueo feruens ferueſco feruor: horreo horrens horreſco horror: intelligo intelligens, intellexi intellectus, lædo lædens, læſi læſus læſio. et quia ipſa prima poſitio uerbi, quæ uidetur ab ipſa natura eſſe prolata, in hoc eſt modo. quemadmodum in nominibus eſt caſus nominatiuus. & quia ſubſtantiam ſiue eſſentiā rei ſignificat, quod in alijs modis non eſt. neq; enim qui imperat, neq; qui optat, neq; qui dubitat in ſubiunctiuo ſubſtantiam actus uel paßionis ſignificat, tantummodo uarias animi uoluntates de re carente ſubſtantia. deinde hunc primum autoritas doctißimorum tradidit modum in declinatione uerborum. Sciendū tamen quod quidam auſi ſunt infinita ponere prima, ſed male. nō enim oportet ſtatim à re imperfecta aut dubia incipere. quidam enim dubitauerūt an uerba ſint hæc et inter aduerbia magis ponēda cenſuerūt, quod nec numeros, nec perſonas, nec affectus animi certos habēt, et egent ſemper alijs uerbis, ſicut aduerbia. dicim⁹ enim legere, ſtudeo ſtudes, ſtudet: ſicut dicimus, bene ſtudeo ſtudes ſtudet, ſed hæc poſtea refutentur. nūc hæc ſufficiat oſtēdere, nō bene ab infinitis quoſdā cœpiſſe. Sed neq; ab imperatiuis neq; ab

optatiuis erat incipiendū, cum hoc imperemus, illo optemus, ut ſit indicatiuus, qui niſi prius ſit notus, non poſſumus ſcire quid imperemus uel optemus. Subiunctiuus uerò quem quidam dubitatiuū appellauerūt, manifeſtā habet indicatiui cognitionem. Ipſa enim dubitatio ante ſe eſſe indicatiuū confitetur. nam ſi tollas dubitationem, nō opus eſt ſubiunctiuo in re certa, ſed indicatiuo. ergo non alius iure præponetur omnibus quàm indicatiuus. Sicut enim in nomine, ſi quis proferat genitiuū uel alium poſt hunc caſum multo ante nominatiuū cognouit, ex quo naſcuntur obliqui, ſic qui aliquem modū profert, ſcit primum indicatiuum qui eſt penè uerbi rectus, ſicut & præſens tempus, ideo alijs præponitur temporibus, & primum obtinet locū, quod in ipſo ſumus dum loquimur de præterito & futuro: & quia ad præſens præterita & futura intelliguntur, quod ſi non ſit alia intelligi minimè poſſunt: & quia poſitio indicatiui uerbi ab ipſo incipit, & quod ex ipſo cætera tēpora trahunt regulas: et quod præteritū non poteſt eſſe niſi prius fuerit præſens: Futuri autem uox ſine ſignificatione eſſet niſi cogitantibus nobis, & notionem ſumentibus ex præſenti uel ex præterito. De futuro quoq; ſumimus notionem. uel ex his quæ nobis in ore ueniunt, uel ex ipſa natura rerum, uel ex cogitatione. In ore quidē, ut ſi uideam ſcribentē in præſenti, ex hoc concipio & futuri temporis ſcripturam. Natura, ut cum uideam ſolem occidentem in præſenti, poſſum ſcire naturali motu reuerſurū, quod eſt futuri. Cogitatione uerò, ut ſi cogitē diluuiū quale ſit in præſenti, ex hoc notionem concipio futuri. Similiter prima perſona præponitur alijs, quia ipſa loquitur et per eam oſtēditur &

ſecunda ad quam loquitur, & tertia de qua loquitur. niſi enim ſit prima quæ proferat ſermonem, aliæ eſſe nō poſſunt: & quòd iſta ſine illis poteſt inueniri cum ſecum aliquis loquitur, illæ autem ſine iſta non inueniuntur. & quòd cauſa naturaliter ante cauſatiuā (quam αἰτίαν *Græci uocant) eſſe ſolet. cauſa autem fit ſecundæ & tertiæ perſonæ prima ꝑſona. iure igitur illis præponitur, quæ ſunt cauſatiuæ. A ſingulari quoque numero incipimus, quòd hic naturaliter primus eſt numerorum, qui duplicatus uel multiplicatus facit numerū pluralem. Et actiua ideo prima proferuntur, quòd naturaliter præcedit actus ante paßionem, quæ eſſe non poteſt, niſi ſit actus: & quòd qui agit incipit, ſequitur autem qui patitur: & quòd uerbum actiuū additione eget literæ uel literarum ut faciat paßiuū ex ſe. Breuiter igitur de omnibus modis repetamus. Modi ſunt, ut prædictum eſt, diuerſæ inclinationes animi, quas uaria cōſequitur declinatio uerbi. Indicatiuus primus ponitur, propter quas enumerauimus cauſas. Indicatiuus autem dicitur, quòd per eum indicamus quid agitur. Imperatiuus eſt quo imperamus alijs, ut faciant aliquid uel patiantur. quæ ideo ſecundum tenuit locum, quòd per ſe abſolutus, quemadmodum indicatiuus non indiget auxilio alterius partis ad plenam ſignificationem, licet per tempora & perſonas deficiat naturaliter. Solemus tamen non ſolum imperantes, ſed etiam orantes ſæpißimè eo uti, ut Vergil. in 1. Aeneid.*

Muſa mihi cauſas memora quo numine læſo. Idem in 9.
Vos ô Calliope precor aſpirate canenti.

Tertius eſt optatiuus, qui quāuis & temporibus & perſonis perfectior eſſe uideatur imperatiuo, tamē eget ad-

uerbio

uerbio optãdi, ut plenum ſignificet ſenſum: & quòd qui optat inferior uideatur eſſe imperante, itaque iure poſt imperatiuum ponitur. Quartus eſt ſubiunctiuus, quippe in re, qui eget non ſolum aduerbio uel coniunctione: uerum etiam altero uerbo, ut perfectum ſignificet ſenſum, ut Vergil. in Bucol. Cum faciam uitula pro frugibus ipſe uenito. Et ſciendũ quòd omnibus modis alijs ſociari poteſt ſubiunctiuus, qui cum aduerſas habeat ſignificationes, non ab una earum, ſed à conſtructione nomen accepit. ueluti denominatiua quæ diuerſas habentia ſignificationes, generale tamen nomen multarum ſpecierum ſibi defendunt. Eſt enim quando dubitationem ſignificat, ut ſi uideam intelligo. eſt quando confirmationem. Verg. in 1. Aen. Certè hinc Romanos olim uoluẽtibus annis, Hinc fore ductores reuocato à ſanguine Teucri. Qui mare qui terras omni ditione tenerent, Pollicitus. Tenerent enim confirmatiuè dixit. Eſt quando ſuadentes hoc utimur: ut ſi dicã, prodeſt ut legas. Eſt quando imperantes, ut ne dicas, ne facias, in quo nec eget alio uerbo. Eſt quãdo oſtendentes potuiſſe fieri, niſi quid impedimento fuiſſet, ut facerem ſi placuiſſet, dicerem ſi licuiſſet. Poſſunt fortaßis præter eas, perſpicacius inquirentibus & aliæ prædicti modi ſignificationes inueniri. Infinitiuus eſt, qui et perſonis & numeris deficit, unde & nomen accepit infinitiui, quòd nec perſonas nec numeros definit, & eget uno ex quatuor ſupradictis modis, ut ſignificet aliquid perfectum. ut legere propero, legere propera, utinam legere properarem, cum legere properẽ. Imperſonale uerbum ſuæ cuiuſdam eſt ſignificationis: & ſolet uel à neutris, actiuam & abſolutam uim habentibus, non tamen paßi-

uam plerunq; naſci, ut ſtatur, curritur, uiuitur, ambulatur. uel ab actiuis, ut amatur, legitur, à paßiuis uero communibus uel deponentibus, nunquã niſi ab uno miſereor miſeret et miſeretur. ſed magis id quoq; à miſereo eſt. Vetuſtißimi enim pro miſereor miſereo dicebant, ſicut diuerſis ſuprà oſtendimus uſibus. Supina uel participialia cum nec perſonas diſcernant, et temporibus careant ſine quibus uerbum eſſe non poteſt, & caſus aſſumant, & præpoſitionibus ſeparatis adiungantur, ſine dubio mihi nomina eſſe uidentur, quæ tamẽ loco infinitorũ ponuntur tam actiuorum quàm paßiuorum. nec per ſe ea ſolum poſita pro infinitis accipiuntur, ſed etiam eiuſdem formæ indubitabilia nomina alijs adiũcta nominibus ſecundum eundem caſum. ut Cic. in 1. Inuect. *Nihil enim hic munitißimus habendi ſenatus locus, id eſt tutus habere ſenatum,* ἀσφαλὴς ἔχειν τὴν σύγκλητον. *Inter mobilia tamen nomina eiuſdem formæ, & hæc, id eſt ſupina, hoc intereſt, quod hæc ſiue ab actiuis ſiue à communibus naſcantur, communem habent ſignificationem: ut amandi* τοῦ φιλητέον τοῦ φιλεῖν καὶ τοῦ φιλεῖσθαι. *Illa uerò paßiuam ſolam, ut amandus,* ὁ φιλητέος, *id eſt qui debet amari: amanda* ἡ φιλητέα *quæ debet amari amandum* τὸ φιλητέον *quod debet amari. Et quod ſupina cum ſint generis neutri, & ſemper ſingularia, coniunguntur diuerſis generibus & numeris, ut amando uirum, & amando mulierem, & amando pueros. Et quod illis caſibus adiunguntur quibus & uerbum, ſicut ſuprà quoque docuimus, ut noceo tibi, nocendi cauſa tibi, nocendo tibi, nocendum tibi. Quod autem præpoſitionibus ſeparatis coniunguntur, quod uerbi non eſt, oſtendit uſus.* Cic. pro Mil. *Hu-*

ius

ius ergo interfector ſi eſſet in confitendo. Idē in 4. Verr. A quo pecuniam ob abſoluendū accideris. Verg. in Bucol. Et potum paſtas age Tityre, & inter agendum Occurſare capro, cornu ferit ille, caueto. Idē in 3. Geor. tanq; ante domandum Ingentes tollent animos. Et oſtendunt ipſæ præpoſitiones ſiue aduerbia præpoſitiua in o quidem terminationem ablatiui eſſe caſus. In um uerò accuſatiui, quibus & adiunguntur. In i uerò genitiui, cui nunquam præponūtur præpoſitiones ſeparatæ. Illud tamen eſt ſciendum, quod in o ſupina tam corripiūt quàm producūt autores more uerborum ſiue aduerbiorum in o terminantium. Alpheus Auitus in 2. excellēt. Tum litterator creditus, Ludo Faliſcum liberos Cauſatus in campi patens, Extráq; muri ducere, Spaciādo paulatim trahit Hoſtilis ad ualli latus. Sunt enim dimetri iambici. Iuuen. in 1. Plurimus hic æger moritur uigilando: ſed illum Languorem peperit cibus imperfectus.

De ſpeciebus uerborum.

Species ſunt uerborum duæ, primitiua & deriuatiua, quæ inueniuntur ferè in omnibus partibus orationis. Eſt igitur primitiua, quæ primā poſitionē ab ipſa natura accepit, ut lego, ferueo, domo, facio, garrio, albo. Deriuatiua quæ à poſitiuis deriuātur, ut lecturio, ferueſco, domito, faceſſo, garrulo, albico. Sūt igitur deriuatiuorū diuerſæ ſpecies, ut inchoatiua, quæ initiū act⁹ uel paſſionis ſignificāt, ut caleo caleſco, horreo horreſco, tabeo tabeſco. quæ plerūq; à neutris abſolutā uel intrinſecus natam ſignificantibus paſſionē, quā Græci αὐθοπάθειαν dicūt, deriuātur. quorū pleraq; ſecundæ ſunt cōiugationis,

ut rubeo rubeſco, palleo palleſco, marceo marceſco, areo areſco, luceo luceſco, pateo pateſco. ideo autem diximus plerunq;, quia inueniuntur etiam ex alijs uerbis, ſed rarò, ut cupio cupiſco. Cic. in Orat. *Diuino aliquo animi motu maiora concupiſcat.* Verg. in 4. Georg. *animoſaq; regum Corda licet longè præſciſcere. dormio dormiſco, ſentio ſentiſco.* Terent. in Adel. *Hoc uilli edormiſcam.* Idem in Heaut. *Ne tu id præſentiſceres. labo labaſco.* Idē in Eunuch. *Labaſcit uictus uno uerbo. integro integraſco.* Idem in Andr. *Vah perij, hoc malum integraſcit.* Et *notandum quòd in paßiua ſignificatione poſitum eſt inchoatiuum, cum primitiuum eius actiuum ſit.* Similiter *hio hiſco, amo amaſco, miſereor miſereſco. ſed magis à miſereo eſt, quo uetuſtißimi ſunt uſi, ut ſuprà dictum eſt.* Ennius in 5. Annal. *Cogebant hoſtes lachrymantes, ut miſererēt: ex quo imperſonale eſt miſeret & miſeretur.* L. Craſſus in legis Seruiliæ ſuaſione: *Neq; me minus ueſtri quàm mei miſerebitur. Nam à miſereor quòd eſt deponens, nec inchoatiuum in o deſinens, nec imperſonale poteſt naſci. uiuo uiuiſco, unde reuiuiſco.* Terent. in Hecyra: *Ille reuiuiſcet nūquā. Veſperaſco quoq; uidetur quaſi à ueſpero ueſperas uerbo deriuari. Omnia tamen ea, id eſt inchoatiua ſecundæ perſonæ primitiui addita co fiunt, ut labas labaſco, ferues ferueſco, cupis cupiſco, ſcis ſciſco.* Excipitur *hias quod hiſco, non hiaſco facit. ex quo* Vergil. *compoſitum protulit in 1.* Aeneid. *Accipiunt inimicū imbrem, rimiſq; fathiſcunt.* Idē in eodem: *Hi ſummo in fluctu pendēt, his unda dehiſcens. uetuſtißimi tamen fathiſcor et feſſus dicebant, ex quo defetiſcor defeſſus. quod quidam à fateor eſſe deriuatū uolunt. eſt*

altera

altera ſpecies deriuatiuorũ in urio deſinens, quæ à participio præteriti temporis ſolet fieri, ſiue à ſupino in u terminante, aſſumptione rio, ut lectus participium, lectu ſupinum, ex his lecturio, eſus eſu eſurio, mictu micturio, partu parturio, amatu amaturio, nuptu nupturio, dictatu dictaturio. meditationem tamen ſignificat hæc formá, unde & meditatiua nominatur, & eſt quartæ coniugationis, quomodo & inchoatiua tertia. Sciendum tamen quòd inueniuntur quædã poſitiua inchoatiuorũ formam habentia, non tamen etiam meditatiuorum, ut quieſco, paſco, cõpeſco, poſco, diſco. Eſt alia ſpecies deriuatiuorũ in to uel in ſo uel in xo deſinẽs, quæ frequentiã actus ſignificãt, faciuntq́; plerunq; ex ſe paſſiua. Nam inchoatiua & meditatiua magis neutra ſunt. ea quoq;, id eſt frequẽtatiua plerunq; à ſupinis deriuãtur mutatione extremæ u in o, ut ſcriptu ſcripto, dictu dicto, curſu curſo, domitu domito, nexu nexo, flexu flexo. ſin autẽ primæ ſint coniugationis, & habeant penultimam a, mutant eam quoq; in i correptã, ut imperatu imperito, rogatu rogito, uolatu uolito. Ideò aũt diximus plerunq; ea à ſupinis deriuari, quia in gi terminãtia præteritũ, à præſentis ſecũda perſona abiecta s & addita to faciũt frequẽtatiuũ, ut lego legi legis legito, fugio fugi fugis fugito, ago egi agis agito, cogo coẽgi cogis cogito. unde mergo q̃a merſi facit, ſuperiorũ ſeruat regulam, id eſt à ſupino facit frequentatiuum, merſu merſo merſas, quæro quærito differentiæ cauſa facit, quia à quæſo quæſito fit. Scitor ſcitaris notandum, quomodo & ſciſcitor ſciſcitaris, quod à primitiuo actiuo deponentia ſunt nata. Verg. in 2. Aen. Tũ uerò ardemus ſcitari, & quærere cauſas. Terent. in

Eunucho: Niſi quicquid eſt procul hinc, libet prius quid ſit ſciſcitari. Noſco quoque noſcito facit. Liuius in 3. Ab urbe cond. *Circumſpectare omnib. fori partibus ſenato, rem, raroq; uſquam noſcitare.* Dicitur tamē etiam noto notas, in quo ſimiliter notandū, quòd cum à noto ſit deriuatū, corripuit tamen penult. Nec mirū cum cōpoſita à notus, eſt quādo mutant o in i correptā, ut agnitus, cognitus, cum ignotus ſeruauerit o productā. Iuuen. in 2. *Nota mathematicis geneſis tua.* Verg. in Buc. *namq; notaui Ipſe locum aeriæ quo congeſſere palumbes.* Sunt tamen quædā deficientia in ſupinis, quæ raro faciunt frequentatiua, ut ægreo ægreſco & ægroto. Vergil. in 12. *ægreſcitq; medendo.* Et ſunt omnia frequentatiua primæ coniugationis, & ſeruant ſignificationē primitiuorum. quāuis uideātur quædā ex his in alium ſenſum trāſire, ut traho tracto, cogo cogito, dico dicto. Sed ſi quis attētius inſpiciat, non penitus abſiſtunt neq; hæc à primitiuorū ſignificatione. Notandū tamē etiam ſector ſectaris quod differētiæ cauſa puto per ſyncopā u penultimæ prolatū, ne nomen putetur ſi ſecutor diceremus, cum ſupinū primitiui eius ſecutū ſit. Raro tamen declinationes huiuſce modi ſpecierū fiunt à uerbis in or deſinētibus. Sunt præterea aliæ ſpecies deriuatiuorum uariæ tam terminationis quàm ſignificationis, ut à uideo uiſo uiſis, id eſt cupio uidere. Verg. in 8. *Nam memini Heſionæ uiſentem regna ſororis Laomedontiadem Priamum.* uiſentem dixit pro cupientem uidere, quod Græci dicunt ὀψείοντα. Simile eſt facio faceſſo, capio capeſſo, lacio laceſſo, arcio arceſſo, quæ non eſſe frequentatiua coniugatio oſtendit. poſſumus eu tamē non incōgrue deſideratiua nominare. Sunt

alia

alia in lo deſinentia quæ diminutiua eſſe planè ſignificationis ipſe ſenſus oſtendit. quod apud Græcos in uerbis inueniri non poteſt: ut à ſorbeo ſorbillo, garrio garrulo, caluo cauillo pro caluillo. Cuius primitiuum Salluſtius in 3. Hiſt. ponit *caluitatus*. *Sunt & aliæ deriuationes diuerſas terminationes habentes tam à nominibus quàm à uerbis naſcentium uerborũ, ut à patre patriſſo, à græco græciſſo & græcor, à grege grego, à philoſopho philoſophor philoſopharis, à poëta poëtior poëtaris. In eo, ut albo albas albico.* Horat. in 1. Carm. *Nec prata canis albicant pruinis. ſimiliter uello uellico, fodio fodico. item nutrio nutrico & nutricor.* Cic. in 2. De nat. deorũ: Omnia *quæ ſicut membra & partes ſuas nutricatur & continet. nec mirum Ciceronem nutricatur, pro nutricat dixiſſe, cum* Vergil. *quoque* Georg. 2. *Hoc pinguẽ & placitã paci nutritor oliuam, dixerit.* Imper*ſonalia quoq; omnia uel ab actiuis uel à neutris deriuantur (ut ſuprà diximus) ut amo amatur, lego legitur, ſto ſtatur. miſero antiquè miſeret. ſimiliter placeo placet. ſic antiquiſſimorum conſuetudine à pœniteo pœnitet, à tædeo tædet, pigeo piget, pudeo pudet, liceo licet, oporteo oportet.* Cæcil. in 5. *Morboſum factũ ut ea quæ oportuerint facta nõ ſint.* Et *ſciendũ quod omnia imperſonalia tertiæ paſſiuorũ perſonæ uoces habent, exceptis ſupradictis, et alijs paucis, ut euenit, uacat, cõtingit, accidit, liquet. Sunt alia uerba quæ ex uerbalibus naſcuntur nominib. uel ex participijs, ut à rego rex, à rege regno, à ducor ductus, à quo ducto ductas, à legor lectus, à quo lecturio & lectito, de quib. ſuprà docuimus.* Et *ſciendũ* ꝙ *frequẽter apud græcos ex noĩb. dignitatũ ſolẽt deriuari*

uerba

uerba quæ actum uel administrationem ipſius dignitatis ſignificant, ut οἰκονόμος οἰκονομῶ, πρύτανις πρυτανεύω. *apud Latinos autem dignitatum nomina pleraq; ex uerbis uel nominibus naſcuntur, quæ faciunt uerba, ut conſul à conſulendo, dictator à dictando, quæſtor à quæſtu, & ædilis ab ædibus, prætor à præeundo, ductor à ducendo, imperator ab imperando. ergo rex ſolum quod à regendo naſcitur, peperit ex ſe aliud uerbum regno. A uillico uel uillicor dicebant antiqui. Cato in oratione quæ inſcribitur Vti baſilica ædificetur, antequam is uillicare cœpit. Atta in Tyrone proficiſcente: Pater uillicatur tuus, iam mater uillicata eſt. A metallorũ quoq; nominibus ſolent naſci uerba, ut ab auro, auro auras, ab ære, æro æras, unde auratus & æratus. Perſius: & ueri ſpeciẽ dignoſcere calles, Ne qua ſubærato mẽdoſum tinniat auro. Et à multis alijs nominibus inuenimus uerba deriuari, ut à cornice cornicor, et à frutice fruticor. Perſius: Neſcio quid tecum graue cornicaris inepte. Iuuen. in 3. Sed fruticante pilo neglecta & ſquallida crura. A philoſopho quoq; philoſophor, & ab architecto, architector architectaris: à patre, patro patras & patriſſo: à græco græciſſo: à ſpuma ſpumo: ab unda undo: ab undo inundo: ab aqua aquor aquaris. Vergil. in 4. Georg. Sed circum tutæ pro mœnibus urbis aquantur. A frumento frumentor frumentaris, à pabulo pabulor pabularis: ab antiquo, antiquo antiquas, id eſt infirmo: hæres exhæredo, græcus græcor græcaris, à ueſpera ueſperaſco, à luce luceo, à nocte pernocto, à mare uel à marito, marito maritas, ab hyeme hyemo hyemas, à fortuna fortuno fortunas. Perſius: Mercuriumq; Arceßis fibra da fortunare penates.*

penates. A baccho bacchor baccharis, à lympha lymphor lympharis. Artium uerò nomina tam apud Græcos pleraq; quàm apud nos, omnia poſt uerba naturaliter ſunt accipienda. Doceo poſt doctor, profiteor poſt profeſſor, ſuo poſt ſutor, ſcribo poſt ſcriptor, oro poſt orator. & ſunt ferè omnia profeſſionũ nomina apud Latinos uerbalia, & in or deſinunt. nam grammaticus, & philoſophus, & architectus, & ſophiſta, & poëta, Græca ſunt. itaque ex nominibus ipſis habentur uerba apud Græcos, unde nos quoq; philoſophor, architector, poëtor in uſu habemus. Enn. Nunquã poëtor niſi podager. omnia quoque quæ ex ipſo actu agentibus imponuntur, ex uerbis nomina, nõ ex nominibus uerba naſcuntur, ut amo amator, moneo monitor, curro curſor, lego lector: impero ſimiliter imperator, conſulo conſultor, duco ductor. Ex his quædã dignitatum quoq; inueniuntur, ut imperator, ductor. Ab aduerbijs etiã & præpoſitionibus inueniũtur deriuatiua uerba, ut perendie pendino, cras ex quo craſtinus, & procraſtino procraſtinas. intro uel intra, hinc intro intras. ſuper uel ſupra, ſupero ſuperas.

De figuris uerborum.

Figura quoq; accidit uerbo quõ nomini. Alia enim uerborũ ſunt ſimplicia, ut cupio, taceo. Alia compoſita, ut concupio, conticeo. Alia decompoſita, id eſt à compoſitis deriuata, ut concupiſco, cõticeſco. Cic. in Orat. Diuino aliquo animi motu maiora cõcupiſcat. Inueniuntur tamẽ quædã uerba, etiam ex tribus partibus cõpoſita, ut perterrefacio. Sunt item alia quæ in cõpoſitione mutant coniugationes, ut do das, reddo reddis, prodo prodis, facio facis, amplifico amplificas, pello pellis, cõpello compellis,

pellis & compellas,appello appellis & appellas. Sed in his,id eſt à pello cōpoſitis ſignificatio cum coniugatione uariatur. & fortaßis quomodo mando mandis & mando mandas,dico dicis & dicas, ſic etiā pello pellis et pellas dictum eſt:ſed nunc in uſu ſimplex non eſt,quomodo nec fendo,nec ſpicio,nec perio,nec fragor, ex quibus cōpoſita ſunt multa,ut offendo,defendo, aſpicio,reſpicio, ſuſpicio,deſpicio,aperio,reperio,cōperio,cooperio,ſuffragor,refragor.Inueniuntur quædā, quæ ſæpe non ſolum coniugationē,ſed etiam genus uel ſignificationē uerbi permutant in cōpoſitione, ut ſperno ſpernis actiuum, aſpernor aſpernaris deponens . ſentio neutrū, aſſentior deponens,in quo cōiugatio manſit.dicitur tamen & aſſentio. ſedeo ſedes neutrū, inſidior inſidiaris deponens. Obſideo uero & aßideo actiua ſunt: faciunt enim obſideor & aßideor.unde Salluſt. in 4. Hiſtor. Amiſſumq; aßideri ſine prælijs audiebat. Eo & facio neutra, adeo, tranſeo,ineo,prætereo, ſubeo, circueo, perficio, reficio actiua ſunt. faciunt enim adeor, tranſeor, prætereor, ineor,ſubeor.Iuuen.in 5. Quod ſi ſubeantur proſpera caſtra.Cic.pro Cornelio: Circuitis roſtris eijcerentur lapidibus homines. Cōficior,perficior, afficior. Necnō ex neutris quedā in cōpoſitione fiūt deponētia. facio neutrū,uerſificor uerſificaris, gratificor gratificaris deponētia.Cic.pro Cornel.1. Nū alicui gratificabatur,aut homini aut ordini? In quibus etiā coniugatio eſt mutata,ſicuti in amplifico amplificas,ædifico ædificas,lætifico lætificas.Lucan.in 3. Non illum gloria pulſi Lætificat Magni.Sentio aſſentio,& aſſentior & aſſentor aſſentaris. aſpicio aſpicis,cōſpicor conſpicaris,ſuſpicor ſuſpicaris.

ſter-

ſterno ſternis actiuũ, conſternor conſternaris deponẽs. Salluſt. in 1. Hiſt. Equi ſine rectoribus exterriti aut ſaucij conſternantur. Medeor mederis, remedior remediaris, teſte Capro. A fero quoq; actiuo & anomalo, uociferor uociferaris, quod eſt primæ coniugationis deponẽs. plecto actiuũ, amplector deponens. Fio paſsiuam ſignificationem habet, quãuis ſit neutrum. ſuffio ex eo compoſitum actiuã. unde Verg. At ſuffire thymo ceraſq; recidere inanes. Quis dubitet? In uerbis cõpoſitis eſt, quando Græci extrinſecus faciunt declinationẽ ad ſimilitudinẽ ſimplicium, ut eſt ἐνίπτω, ἤνιπτον. κάμνω, ἔκαμνον. κάθημαι, ἐκαθήμην. ἐνοχλῶ, ἠνώχλουν. Eſt tamen quando & intrinſecus declinant, ut καταγράφω κατέγραφον, περιγράφω περιέγραφον, ἀναγινώσκω ἀνεγίνωσκον. Apud Romanos uerò ſemper intrinſecus fit declinatio, id eſt in ipſa iunctura ſequentis uerbi, uel poſt eam, cõficio confeci, abigo abegi, incipio incepi, ſubeo ſubij, confringo confregi, maledico maledixi, exigo exegi. Et illud quoq; ſciendũ, quòd principalem literã quamcunq; habuerit poſitio uerbi, in ſuo loco ſeruamus per omnẽ declinationẽ, ut amo amaui, erro erraui, ineo iniui, oro oraui, uro uſsi, hæreo heſi, haurio hauſi, bibo bibi, cedo ceſsi, domo domui, flo flaui, gigno genui, lædo læſi, mico micui, narro narraui, paro parui, rapui rapui, ſeco ſecui, terreo terrui, ueto uetui. Excipiũtur ago egi, et eo ij uel ixi, quæ principalẽ ſuæ poſitionis literã mutauerunt. Quæritur in cõpoſitis uerbis, cur cũ ſæpe in præſenti corrupta ſit aliqua pars cõpoſitionis, in præterito integra inuenitur. ut perficio perfeci, efficio effeci, inijcio inieci, pergo prexi, exigo exegi, confringo confregi, cũ in nominibus tota declinatio per oẽs caſus nominatiui, figuras ſolet apud nos ſeruare ex quibuſcunq;

buſcunq; modis ſint compoſitæ, ut indoctus per omnes caſus ex duobus integris eſt, efficax per omnes caſus ex duobus corruptis. Similiter in omnibus cõpoſitis nominibus hoc inuenitur. Excipitur *alteruter alterutrius, quod cum in nominatiuo ſit ex duobus integris, in genitiuo nõ eſt: nam alterius utrius eſſet, qui tamẽ genitiuus uetuſtiſsimis fuit in uſu, ſicut de nominatiuo tractantes oſtẽdimus.* Tantundẽ *tantidẽ præterea, quod cũ in nominatiuo ſit ex duobus corruptis, in gtõ ex integro eſt & corrupto, ſicut et quicquã cuiuſquã, & idem eiuſdẽ.* Euphoniæ *tamẽ cauſa hoc fieri manifeſtũ eſt, quõ & quendã & quandã, in quibus m quæ terminalis eſt accuſatiui caſus utriuſq; generis in n eſt cõuerſa.* Apparet ergo ex *hoc quòd cõpoſitio huiuſcemodi uerborũ, quæ non eoſdem modos cõpoſitionũ per omnia ſeruãt tempora, per ſingula ſeparatim ſit.* Nam *cum ſoleat plerunq; compoſitio ă correptã uel in ĕ uel in ĭ correptã cõuertere, per quæcunq; tempora eam, id eſt ă breuẽ in uerbis uertit, uel in ĭ uel in ĕ, ut habeo inhibeo, habebam inhibebam, habui inhibui, habuerã inhibuerã, habebo inhibebo. ago exigo, agebã exigebã, agam exigam. facio inficio. faciebam inficiebam, faciam inficiã. iacio inijcio, iaciebã inijciebã, iaciam inijciam. frango infringo, frangebã infringebam, frangam infringã. tango contingo, tangebã contingebã, tangam contingã. arceo coërceo, ſpargo reſpergo, parco deperco.* Ideo *autem dixi plerunque, quia eſt ubi ſeruatur a integra, ut paro reparo cõparo. maneo remaneo. caneo incaneo incanui. unge* Vergilius *in 2.* Georg. *malos geſſere ualentes Caſtaneæ fagos, ornuſq; incanuit albo* Flore *pyri.* Mano *pmano, narro enarro,*

aro

aro exaro. Frequentius tamen ea ſeruant a quæ primæ uel ſecundæ coniugationis ſunt, ut cano recino, eius frequentatiuum cum ſit primæ, ſeruat a, canto decanto. Lucan. in 5. Decantátq; tribus & uana uerſat in urna. Labor perlabor, uado inuado, candeo excādeo, palleo expalleo, ardeo exardeo, areo exareo. Inueniuntur pauca in ſupradictis cōiugationibus mutātia a, ut damno damnas, con lemno condemnas, arceo arces, coerceo coerces, amico amicas, inimico inimicas, habeo inhibeo, ſacro conſecro. In tertiæ uerò & quartæ coniugationis uerbis multa inuenimus mutantia a, ut tango contingo, frango confringo, ago exigo, iacio inijcio, facio inficio, gradior ingredior, ſcando conſcendo, fateor confiteor, paciſcor depeciſcor, fatiſcor defetiſcor, ſalio inſilio, patior perpetior, pario reperio. ueteres. n. et pario quartæ coniugationis declinabant, partior impertio et impertior, cado incido, fallo refello. Inueniuntur tamen in his quoq; coniugationib. quædam, quæ ſeruant a in compoſitione, ut naſcor renaſcor, paſco depaſco, labor elabor, arguo coarguo, largior dilargior. In præterito uerò profecto & pluſquamperfecto cum ſimplex uerbum ē longam habeat, non poteſt compoſitio eam commutare, ut egi exegi, egerā exegerā, feci infeci, fecerā infecerā, ieci inieci, iecerā inieceram. quæ ſine dubio à ſimplicibus ſuis componuntur, nā nō poſſumus dicere quod ī breuis quæ eſt in præſenti tēpore, cōuertatur in e longam in præterito. hoc enim in nullo inuenimus fieri uerbo. Id aūtē, id eſt quod per ſingula tempora fit compoſitio, participiorum quoq; diuerſæ figurationes ſæpe tā præſentis quàm præteriti temporis oſtendūt, ut effringens effractus, co-

gens coactus, ſubigens ſubactus, exigens exactus. Hæc enim omnia cũ in præſenti extremã partẽ, id eſt dictionẽ corruptã habeãt, in præterito integrã habent. Cur? niſi q, ſeparatas habent cõpoſitiones per ſingula tẽpora. Nõ eſt enim dubiũ, quod interrogati, unde componuntur effractus? ab ex præpoſitione et fractus participio reſpondebimus, & ſubactus à ſub & actus: et exactus ab ex & actus, & de omnibus ſimilib. Anomala quoq; uerborum id poſſunt oſtendere. quæ ſine dubio per ſingula tẽpora, ſiue etiã per perſonas cõponuntur, ut proſum prodes prodeſt, proſumus prodeſtis proſunt, proderam profui. Per totam enim declinationẽ ubicunq; à uocali incipit hoc uerbũ, interponitur iuncturæ cõpoſitionis d. Similiter aufero abſtuli, in præſenti pro ab au, in præterito abs habuit. idq; ita eſſe confirmat Apollonius ſummus autor artis grãmaticæ, docens in primo libro de uerbo, immobilẽ figurationis iuncturam manere, & ſeparatim cõfirmans cõponi, τὸ καταγράφω ϗ κατέγραφον, ἐπιγράφω ϗ ἐπέγραφον. & his ſimilia quæcunq; intus habent declinationẽ, hoc eſt poſt præpoſitionẽ, quod apud nos ſemper fit in omnibus cõpoſitis uerbis. Sciendum tamẽ quod in nominibus quoq; apud nos iunctura cõpoſitionis ſolet moueri, tũc quãdo ex duob. nominatiuis cõponũtur, uel ex nominatiuo & obliquo, uel indeclinabili aliqua dictione. poſſumus tamẽ quod illi de uerbis intrinſecus habẽtibus declinationẽ dicunt, nos quoq; etiã de nominib. huiuſcemodi dicere, quod per ſingulos caſus fit compoſitio eorum, ut. reſpub. reipub. reſpublica quidẽ ex duobus nominatiuis, reip. uerò ex duobus genitiuis uel datiuis. Similiter iuſiurandũ iuriſiurãdi, uirilluſtris uirijlluſtris,

ſtris, magiſterequitū magiſtriequitū, tribunuſplebis tribuniplebis, quiſq; cuiuſq;: quæ cōpoſita eſſe oſtendit accētus. qđ aūt nō eſt nominatiuorū propriū, ſed etiā obliquorū caſuum per ſe cōponi oſtendūt nomina uel pronomina, quæ per obliquos inueniūtur ſolos componi. ut iſtiuſmodi, huiuſmodi, cuiuſmodi. Illud aūt ſciendū, quod & nominib. & pronominibus cōpoſitis apud Latinos *extrema pars poteſt immobilis manere, quod apud Græcos nō reperitur. ut tribunuſplebis, præfectuſurbis, cuiuſmodi. idē uerbū aūt uel participiū, nec apud Græcos ullos cōpoſitū, nec apud nos extremā partē ſeruat immobilē. ideoq; ſemp in cōpoſitione extremā partē ſibi defendit ipſum uerbū & participiū. quippe quod ex eo naſcitur.* Cōponuntur *aūt uerba uel cū nominibus, ut amplum amplifico, ex quo participiū amplificans. ſignū ſignifico ſignificās. uel cū altero uerbo, calefacio calefaciens. uel cum aduerbio, maledico maledicēs, ſatisfacio ſatisfaciens. uel cū præpoſitione, induco inducēs, perduco perducens, abſtraho abſtrahens, ſubrideo ſubridēs.* Ideo *aūt præpoſitiones cōpoſitæ quidem cum uerbo inueniūtur, nunquā autē ſeparatæ per appoſitionē, quia uerba per omnes perſonas in omni tempore nominatiui caſus uim habēt, cui ſoli poſſunt cōiungi, ut facio ego facis tu, facit ille. Similiter per omnia tempora.* Ergo *cū caſus nominatiuus nūquā per appoſitionē aſſumat præpoſitiones, ſed in ſola cōpoſitione, ut impius perfidus, uerba quoq; in cōpoſitione duntaxat has poſſunt adſciſcere.* Nec *imperatiua tamē uerba ſecundæ pſonæ, quæ uocatiuū adſciſcūt, ut ſcribe* Vergili, *lego* Terenti, *poſſunt in appoſitione habere præpoſitionem, quia nec uctiūs caſus hoc*

 habet.

habet. Participia uerò quas quidem præpoſitiones habent per nominatiuũ, uel à uerbis habent ex quibus deriuantur per compoſitionẽ, ut exigo exigens: uel ad imitationẽ uerbi per ſe cõpoſita ſunt, ut exegi exactus. Poſſunt tamẽ etiã per appoſitionẽ aſſumere præpoſitiones ad imitationẽ nominũ: quia caſus quoq; obliquos habẽt ſicut nomina, ſed non poſſunt participia componi, niſi per nominatiuũ caſum, quippe cũ ſint cognata uerbis, quæ uim nominatiui poßidẽt, ut ſupradictũ eſt. ergo doctificus, id eſt doctum faciens, in uim nominũ tranſtulit participia, ſicut iuſiurandũ iuriſiurãdi, iuriſconſultus, iuriſperitus, ſenatuſdecretũ, ſenatuſconſultũ, plebiſcitũ, præfectuſurbis, præfectuſfabrũ. Et ſciendũ q; participia ſine uerbis eſſe non poſſunt. Si qua igitur uideantur ſine uerbis formam habere participiorũ, nomina ſunt dicenda, & carent tẽporali ſignificatione. ut penulatus, togatus, ſcutatus, galeatus, haſtatus, palliatus, caligatus, & his ſimilia. Sunt tamen quædã huiuſcemodi quæ & nomina & participia eſſe poſſunt. Nomina quidẽ cũ ipſum habitũ ſignificant non paßionẽ nec tempus, ut armatus ab armis habendis ὁπλίτης nomẽ eſt. Cũ uerò à uerbo armor paßiuo naſcitur, & præteritũ tẽpus ſignificat armatus ὁπλισθεὶς, ſine dubio participium eſt. Ex omni autẽ ferè habitu huiuſcemodi nomina inueniuntur apud Latinos, ut à capillo intonſo, capillatus, à coma comatus, à cirro cirratus, ab auribus auritus, à naſo naſutus, tunica tunicatus, à lacerna lacernatus, à purpura purpuratus, à brachiis brachatus, à pallio palliatus, à prætexta prætextatus, à trabea trabeatus, à taberna tabernatus, à manicis manicatus, à paludamẽto paludatus, ſtola ſtolatus,

à lorica

à lorica loricat⁹, à pictura picturatus, à ſcuto ſcutatus, à tabula tabulatus, à pilo pilatus, à gladio gladiatus, ex quo gladiator, à ſtella ſtellatus, à pelle pellit⁹, à dentibus dentatus, à barba barbatus, à pluma plumatus, à balano balanatus, à gemma gemmatus, à roſtro roſtratus, à ferro ferratus. Ex alijs quoq; nominibus inueniũtur, ſed nõ adeo multa, ut à cerere ceritus, à lympha lymphatus, & lymphaticus. Nec incongruũ uel abſonum mihi uidetur, poſſe uerba quoq; ex his ipſis ad ſimilitudinẽ eorũ, quibus uſa eſt autoritas proferre: quid enim impedit, nos quoq; aliqd copiæ ad opulentiã Latinæ cõferre eloquentiæ, et ad imitationẽ, armo et armor armatus, dicere: tunico et tunicor tunicat⁹, et ut roboro roboror roboratus, & ut æro & æror æratus, ferro ferror ferratus, plũbo plũbor plũbatus, & ut ueſtio ueſtior ueſtitus, togo et togor togatus? Si.n.autorib. timiditas obſtitiſſet, ut nullis nouis uterẽtur dictionib. ipſa natura et ſignificatione rerũ exigẽte, ꝑpetuis latinitas anguſtijs dãnata manſiſſet.

De coniugationibus.

Coniugatio eſt cõſequẽs uerborũ declinatio, cuius regula apud græcos quidẽ tã cõſonantibus ꝗ uocalibus cõprehenditur. Conſonãtibus quidem in his uerbis, quæ βαρύτονα appellant, hoc eſt ante finẽ habentia accentum. Vocalib. uerò in circunflexis, apud nos uerò in ſolis uocalibus ſecundæ perſonæ ad imitationẽ circũflexorum. Sunt igitur coniugationes quatuor apud Latinos, cũ apud græcos decẽ ſint. Cõiugatio aũt nominatur, uel propter coniugatas conſonãtes, hoc eſt cognatas, ex quibus pleræq; apud Græcos cõiugationes regulã ſumũt: uel ꝙ una eademq; ratione declinationis plurima cõiungãtur

uerba,quod ad Latinorum nominationẽ aptius eſt. per ordinem igitur uocalium locum ſingulæ obtinent apud nos. Cũ enim uerba omnia, quæ æquali regula declinantur in o uel in or deſinant. in o quidẽ terminantia, ſi primæ ſint coniugationis, in as efferunt ſecundã perſonam, ut oro oras, ſto ſtas: ſin ſecundæ, in es, ut moneo mones, hæreo hæres: ſin tertiæ, in is correptam, ut cupio cupis, curro curris: ſin quartæ, in is productam, ut munio munis, eſurio eſuris. In or uerò uerba primæ coniugationis in aris faciunt producta penultima ſecundã perſonam, ut amor amaris, criminor criminaris, luctor luctaris. ſecundæ in eris producta penultima, ut doceor doceris, reor reris. tertiæ in eris penultima correpta, ut legor legeris, ſequor ſequeris. quartæ in iris penultima producta, ut munior muniris, molior moliris, audior audiris. Inueniuntur tamen quædã uerba, quæ ex eadem poſitione uerbi primæ perſonæ ad diuerſas proficiſcuntur cõiugationes, uariæ cauſa ſignificationis, ut fundo quod ad fuſionem attinet fundis, quod ad fundamentũ fundas. mando ad mandatũ mandas, ad dentes mãdis. dico ad dedicationem dicas, penultima tamẽ correpta, dico uerò ad dictionem penultima producta dicis. uolo ad uolatũ uolas, ad uoluntatẽ uis. lego quoq; penult. producta legas, correpta legis. cõpello & appello ad pulſionẽ cõpellis & appellis, ad cõpellationem uerò & appellationẽ compellas & appellas. ſero ſeras ſeraui, ſero ſeris ſeui & ſerui. Sũt alia quæ quãuis eandẽ ſignificationẽ ſeruent, diuerſæ tamen ſunt coniugationis in uſu, ut dẽſo denſas, & denſeo denſes. ſtrideo ſtrides, & ſtrido ſtridis. ferueo ferues, & ferueo feruis: cieo cies, & cio cis, dureo dures, unde dureſco,

reſco, duro duras. Lucan. in 6. Auribus incertum feralis ſtrideat umbra. Verg in 8. ſtriduntq́; cauernis Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat. Idem in eodem: Feruere Leucatē, auroq́; effulgere fluctus: Idem in 1. Aeneid. Feruet opus, redolentq́; thymo fragrantia mella. Idem in 19. Poſtremi addenſent acies. Idem in 1. Georg. & Iuppiter humidus auſtris Denſet, erant quæ rara modos, & quæ denſa relaxat. Lucan. in 9. Denſatur globus quātum pede prima relato, Aſtrinxit gyros acies. tueor tueris, & tuor tueris. Statius in 1. Achil. Namq; modo infenſos utero mihi contuor enſes. Lucret. in 6. dilutaq́; contra. Cum tuimur miſceri abſinthia tangit amaror: oleo oles, & olo olis. Afranius in fratribus: Non poteſt qui in illa eſt acta, longeq́; & cunctis olat. Plaut. in Moſtell. Non omnes poſſunt olere unguenta exotica. nam niſi corripias penultimam, iambus ſtare non poteſt. Terent. in Adel. Olet unguenta de meo. Excello excellis, & excelleo excelles. Lucret. in 1. Omnibus ornatum uoluiſti excellere rebus. Cicero in 1. Epiſt. ad filium: Quare effice & elabora, ut excelleas. fulgeo fulges, & fulgo fulgis. Lucan. in 10. Fulget gemma thoris, & iaſpide fulua ſupellex. Vergil. in 8. auroq́; effulgere fluctus. Sono ſonas, & ſono ſonis. Ennius in 11. Annalium: Tum clypei reſonāt, & ferri ſtridet acumen. Lucretius: calligare oculos, ſonere auris. Vno unas, unio unis. de ſingularum igitur coniugationū regulis latius mox tractabimus. Sciendum tamen quod uidemur in præterito perfecto plerūq; barytona quoque Græcorum imitari in commutatione conſonantium teſte Didymo, qui oſtendens omnia quæ habent in arte Græci, habere etiā Latinos, exemplis hoc

approbat. nam cum primam coniugationem dicunt βαρυτόνων, quæ tres cognatas habet conſonantes, id eſt β π φ, pro qua nos ph ſcribimus in pleriſq;, & in omnibus huius coniugationis uerbis per ψ declinant ἀόριστον: hoc eſt præteritum infinitum ſpacio temporis, utrum paulo antè an multo ſit perfectum, ut κρύβω, unde κρύπτω ἔκρυψα, λείπω ἔλειψα, ἀλείφω ἤλειψα. nos quoque in præterito perfecto, quod pro παρακειμένου, id eſt paulo antè perfecto, & pro ἀορίστου teſte Probo habemus (nam amaui πεφίληκα, & ἐφίλησα ſignificat, ſimiliter feci πεποίηκα, & ἐποίησα, uidi ἑώρακα, καὶ εἶδον & ſic omnia cætera) nos quoque cum in præſenti in bo uel po deſinat uerbum, plerunq; in pſi facimus præteritum perfectum in tertia coniugatione. ut ſcribo ſcripſi, nubo nupſi, ſcalpo ſcalpſi, repo repſi. nam pro ψ Græca duplici in principio ſyllabarum poſita Romani ps ſolent ſcribere. In ſecunda autem coniugatione βαρυτόνων Græci, quæ γ κ χ habet per ξ efferunt præteritum infinitum, ut λέγω λέξω ἔλεξα, πλέκω πλέξω ἔπλεξα, ἄρχω ἄρξω ἦρξα. Nos quoque in go uel in co deſinentibus, idem frequenter facimus in præteritis perfectis, id eſt per x declinamus hoc tempus, ut rego rexi, pingo pinxi, duco duxi, dico dixi. nã in pho cho tho nullum terminat Latinum uerbum. Itaque triumpho Græcum eſt ἀπὸ τοῦ θριαμβεύω. ſed translatio fuit aſpirationis à prima ad poſtremam ſyllabam, quomodo κύθρα pro χύτρα, ἐνθαῦτα pro ἐνταῦθα, quod eſt ionicum. ad cuius imitationem Latini pro θρίαμβος triumphus, per tranſmutationem aſpirationis protulerunt. Ideo tamẽ b in p conuerſa eſt, quia b aſpirari non poteſt. Tertiã quoq; illorũ imitamur coniugationem, quam per δ θ τ efferunt, ut

ἄδω

ἄδω ἦσα, πείθω ἔπεισα, ἀνύτω ἤνυσα. nos ardeo arſi, lædo læſi, ludo luſi, concutio concuſsi. Ad quartæ quoq; imitationē quæ per ξ uel duplicatã ſſ profertur, & præteritũ per s facit, ut ἐρίζω ἤρισα, δικάζω ἐδίκασα. nos quoq; pitiſſo pitiſſaui, patriſſo patriſſaui, muſſo muſſaui. Quinta per liquidas apud illos profertur, eaſq; ſeruat in omni præterito, ut τίλλω ἔτιλα, νέμω ἔνειμα, τείνω ἔτεινα, σπείρω ἔσπειρα. Nos quoq; in pleriſq; ſeruamus liquidas, non tamen in omnib9, ut cælo cælaui, doleo dolui, domo domui, timeo timui, emo emi, tono tonui, teneo tenui, cano cecini, aro araui, terreo terrui. Ideo aũt diximus in pleriſq;, quia inueniũtur et m et n et r in præſenti quæ in præterito perfecto uel abijciũtur uel mutãtur, ut rumpo rupi, premo preſsi, ſterno ſtraui, temno tẽpſi, tero iriui, uro uſsi. Sextam coniugationē dicunt quæ per υ puram effertur, ut ἱππεύω πλέω βασιλεύω. qualia ſunt apud nos oĩa ſecundæ & quartæ cõiugationis uerba, quippe in eo uel in io deſinentia. inueniuntur tamen etiam primæ & tertiæ coniugationis, nõ ſolũ e uel i antecedentibus, ſed & alijs uocalibus, ut inchoo inchoas, mutuo mutuas, meo meas, bio bias. tertia tamẽ a uel e ante aſpirationẽ inuenitur habere penultimas, ut traho traxi, ueho uexi. i uerò uel u puras ſine aſpiratione, ut facio facis, ruo ruis. ſed de omnib. formis præteriti perfecti quatuor coniugationũ, et generalibus regulis ad oẽm uerbi declinationẽ pertinẽtibus, latius in ſequẽti libro diſſeremus. nũc de perſonis tractemus. Quas ideo cum numero in extrema parte accidentium poſuimus, quod nõ omni uerbo, quõ ſupradicta accidentia adhærẽt, ſibi aũt ſemper ſociantur in uerbo. & in omnib. quæ declinari poſſunt partibus. nam in aduer-

bio poſſunt, & numeri ſine perſonis, & perſonæ ſine numeris inueniri. Numeri, ut quinquies, decies: perſonæ, ut meatim, tuatim. Quamuis enim à ſingulari pronomine deriuentur, indifferenter tamen tam ſingulari quàm plurali numero uerborum coniunguntur, ut meatim dicis, meatim dicitis. ſed in aduerbio ſpecies quædam inuenitur, hæc habens diuiſa. in uerbo uerò & nomine & pronomine, & participio omnes uoces uel ſingulares habent numeros, uel plurales, & perſonas ſimul cum numero uel finitas uel infinitas. Nomen tamen & participium in omni caſu tertiæ ſunt perſonæ, abſque uocatiuo, qui ſolus ad ſecundam profertur perſonam.

Perſonæ.

SVnt igitur pſonæ uerborum tres. Prima eſt quæ de ſe loquitur, uel ſola, uel cũ alijs, ut dico dicimus. Secunda ad quã loquitur, de ſe ipſa, uel ſola, uel cũ alijs, ut dicis dicitis. Tertia de qua extra ſe & illã ad quam dirigit ſermonẽ poſita loquitur prima, ut dicit, dicũt. & prima quidẽ & ſecũda uerborũ perſonæ finitæ ſunt. præſentes enim demonſtrãtur. tertia uerò infinita eſt, itaq; eget plerunq; pronomine ut definiatur. & prima quidẽ et ſecunda perſonæ uerborũ pronominibus iungi poſſunt ſolis, tertia uerò etiã nominibus, quæ p ſe ſunt tertiæ perſonæ abſq; uocatiuo caſu, quod ante diximus, ut lego ego, legis tu, legit ille, uel legit Cicero. Nã ſi dicã lego Cicero, ſolœciſmus eſt, niſi addidero pronomen, dicens, lego ego Cicero, uel legis tu Cicero. exceptis illis uerbis, quæ ſunt ſubſtantiæ uel uocandi, ut Priſcianus ſum, Priſcianus uocor, Priſcianus nominor, Priſcianus nũcupor. Et prima quidẽ poteſt ſibi & ſecundã & tertiã cõiungere, ut ego

&

& tu facimus, ego & ille facimus. ſecunda uerò non poteſt coniungere ſibi niſi tertiam, ut tu & ille facitis. tertia uerò nec primam nec ſecundã, ſed alteram tertiam, ut iſte & ille faciunt. & prima quidem poteſt etiam ſecũda & tertia abſentibus per ſe loqui, ut ſæpißime apud comicos uidemus induci perſonas, quæ ipſæ ad ſe loquuntur. Vt Simo in Andria: Non dubiũ eſt quin uxorẽ nolit filius. Secunda uerò uel tertia ſine prima non poteſt eſſe. poteſt tamẽ prima & ſecunda ſine tertia, & prima & tertia ſine ſecũda inueniri. eſt enim ubi ipſa prima perſona ad ſe, quaſi ad ſecundã loquitur perſonã, ſed figurate, ut Dido in 4. Aeneid. Infelix Dido nunc te fata impia tangunt, Tunc decuit cum ſceptra dabas. Et quoniã ſunt quædã uerba, in quibus naturaliter uel oẽs, uel quædam deficiunt perſonæ, de his breuiter dicamus. In imperatiuis prima perſona ſingularis nõ poteſt eſſe, quod naturaliter imperãs ab eo cui imperat diuiditur. cũ ergo prima perſona ſit, quæ loquitur, ipſa ſibi imperare non poteſt. unde hic modus etiã uocatiuũ caſum adſciſcit, qui in ſecũda tantum perſona inuenitur, ut doceo grammatice. Nam tertiæ quoq; perſonæ imperãtes internuncia utimur ſecunda perſona, ut grammatice legat diſcipulus tuus. Ergo ſi abſit ſecunda perſona, non poſſumus imperare tertiæ, niſi figuratè ad noſmetipſos loquentes, quaſi ad ſecundam perſonam. Itaque quæ Latini in plurali numero imperatiua primæ perſonæ accipiunt, hæc Græci ὑποθετικὰ uocant, id eſt, ſuppoſitiua ſiue hortatiua. dicunt enim quod ſuperior debet oſtendi, qui imperat, eo cui imperat. hic aũt ſuã quoq; coniungens perſonã, ſimilẽ ſe ſociũq; in hac ipſa re, de qua imperat, oſtẽdit futurũ

illis

illis quibus imperat,ut pugnemus,legamus.quaſi ad ſocios uidetur hoc modo uti.itaq; melius illis uiſum eſt hãc perſonam numeri pluralis ſeparare ab imperatiuis. Sciendũ tamen quod frequentiſſime iſte modus pro optatiuo ponitur uel deprecatiuo. ut, Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo. Et apud Terentium: Fac amabo. Ergo ſi ad deos qui omnibus ſuperiores ſunt imperatiuo utimur modo, cur non etiam ad ſocios uel ad eiuſdem naturæ quoſcunque homines, quamuis maiores nobis uel ſimiles per connumerationem noſtri quoque, quæ fit in prima perſona plurali hoc modo, id eſt imperatiuo utamur? Infinita quoque & imperſonalia, & gerundia uel ſupina carent perſonis naturaliter. Præterea in nominationibus,id eſt ὀνοματοποιίαις, ſiue nominum,ſiue uerborum nouis conformationibus, non omnes declinationis motus ſunt quærendi, ut tinniat. Perſius:Ne quis ſubærato mendoſum tinniat auro. Taratantara. Ennius: At tuba terribili ſonitu taratantara dixit. ut etiam apud Græcos σίζει ὀφθαλμός. ἔκλαγξαν δ' ἄρ' ὀϊστοί. λίγξε βιός. φλοῖσβος. Pluit & tonat, & fulminat, & multa ſimilia quæ ad homines non pertinent, propriè quidem ad tertiam dicuntur perſonam. Poſſunt tamen etiam in prima inueniri perſona & ſecunda per poëtarum προσωποποιΐας, id eſt conformationes, uel per reſponſa dei, & per apoſtrophas,quaſi ad ipſum Iouem præſentem. & ſunt quaſi propria uerborum,quæ ad ſolum Iouem pertinent. Reperiuntur tamen & alia uerba quæ in uſu deficiunt perſonis,ut cedò,ſodes,ſalue,furis, aue, infit,foret. Quamuis & infio & furo, apud Varronem inueniuntur. & forem apud Terentium in Hecyra: Nam ſi utrum

ſi utrum uis horum, mulier nunquam tibi uiſus forem. Fore quoque dicitur, ex quo conſore Terent. in Andria compoſitum protulit: Et id ſpero conſore.

De numero.

NVmerus accidit uerbis uterq;, quomodo & omnibus caſualibus. Singularis, ut lego: Pluralis, ut legimus. Neceſſe eſt autem in omnib. declinabilibus utrunq; ſimul inueniri, ſicut ſupradictum eſt, numerū & perſonam. Sciendum tamen quod quamuis & in nominibus, & pronominibus, & participijs inueniātur uoces communes ſingularis & pluralis numeri, ut poëtæ, uiri, fluctus, genitiui ſingulares, et nominatiui plurales ſunt, ſimiliter cædes, uerres, dies, res, nominatiui tam ſingulares ſunt quàm plurales, iſti uerò & ipſi & illi datiui ſingulares & nominatiui plurales, in uerbo nunquam hoc inuenitur apud Latinos. Quamuis apud Græcos in multis, ut εἶπον tam ſingulare eſt primæ perſonæ quàm plurale tertiæ præteriti imperfecti, ſicut in hoc ἔχαιρον, ἔλεγον, ἔπλαττον, ἐλάλουν, ἐποίουν, ἔχαιρον ἐγὼ λίαν εἶτε φίλοι συνέχαιρόν μοι.

In antiquiſsimo codice, cuius collatione hic emendatus eſt, ita ſcriptum erat:

ARTIS Priſciani uiri diſertiſsimi Grammatici Cæſarienſis Doctoris Vrbis Romæ Conſtantinopolitanæ, Præceptoris mei liber octauus de uerbo explicitus feliciter.

PRI-

PRISCIANI GRAMMATICI CAESA/RIENSIS LIBER IX.

DE GENERALI VERBI DECLI/natione.

DIctionũ aliæ ſunt uniformes, id eſt indeclinabiles, ut aduerbia, cõiunctiones, præpoſitiones, interiectiones. Aliæ declinabiles, ut nomina, uerba, participia, pronomina. Ergo aliæ earũ in principio mouẽtur, ut pnomina, trãſeundo in perſonas, mei tui ſui, mihi tibi ſibi, me te ſe, meus tuus ſuus, mei tui ſui, meo tuo ſuo. In genera uerò et in numeros & in caſus tranſeuntia finem mouent, ſicut nomina. Pronomina quoq; quæ diſcernunt genera, ut ille illa illud, ipſe ipſa ipſum. necnõ etiã participia, quibus omnia ferè accidũt tã nominibus quàm uerbis accidẽtia. Vnde non ſolũ in fine per genera & caſus & numeros, ſed etiã in principio eſt quando mouentur per tempora, ut lauãs lauaturus, fouens foturus, mouens moturus. uerba aũt & in principio & in fine & in medio mouẽtur, nõ tamẽ per ſingula tempora oẽs motus neceſſe eſt pati ſicut oſtendetur. Oportet igitur de his ratione congrua exponere, cur tamen à præſenti, ſicut à nominatiuo declinationis exordium ſumimus, ſuperius tractatũ eſt, quod ſciẽtes de cæteris dicem⁹. Præteritũ imperfectũ apud Latinos principium nunquã mouet, ſed finem, ut amo amas amabã, doceo doces docebã, lego legebã, facio faciebam, munio muniebam. & in prima quidẽ coniugatione a habet ante bam. Secunda enim perſona in as deſinens, abiecta s aſſumit bam, amo amas amabã, meo meas meabam. In alijs uerò omnibus e productam, docebam, legebam, audie-

audiebam.In quarta tamen coniugatione eſt quando antiqui tranſmutantes locum uocalium,pro i & a diphthongon proferre ſolebant.quam poſtea in i longã uerterunt,uti polibam pro poliebam,munibam pro muniebam.In eo uerò deſinentibus uerbis eiuſdem quartæ coniugationis,nec poſſumus aliter proferre præteritum imperfectum,niſi i ante bam ſeruẽtes,ut eo ibam,adeo adibam,ueneo uenibã,queo quibam.Nec mirũ cum hæc uerba ex ſecunda perſona faciunt tam præteritum imperfectum quàm futurum ad ſimilitudinem primæ & ſecũdæ coniugationis. Nam tertia & quarta cõiugatio ſolet ex prima perſona gignere tam præteritũ imperfectũ quàm futurum. Præteritũ imperfectum mutatione o in e productam,et additione bam,ut lego legebã,facio faciebam, audio audiebam.Futurum mutatione o in am, ut lego legam,facio faciã,audio audiam. Exceptis in eo deſinentibus,quæ,ſicut ſuprà diximus, à ſecunda perſona faciunt prædicta tempora.Præteritum perfectum tres habet motus in principio,& in medio plerunq;,non tamen ſemper,in fine uerò ſemper.In principio & in medio & in fine,cædo cecidi,cado cecidi.In medio & in fine, decerno decreui,porrigo porrexi.In fine tantum,pando pandi,defendo defendi.Eſt etiam inuenire quædam uerba, in quibus mouetur principium & finis, medio integro manente,ut mordeo momordi,tondeo totondi. Pluſquamperfectum eoſdem motus habet,quos & præteritũ perfectum à quo & naſcitur. Futurum principium quidem ſeruat in omnibus uerbis,finem aũt mouet,ut amo amas amabo, doceo doces docebo, eo is ibo, lego legis legam, audio audis audiã.Poſitio actiuorũ uel neutrorum uerborum

borum in o definit, & in prima quidem coniugatione pares habet ſyllabas prima & ſecunda perſona. Pima enim mutato o in as, & facit ſecundam, ut amo amas, meo meas, hio hias. In ſecunda uerò cõiugatione prima pſona in eo definit, quam in es productã mutãs facit ſecundã. Itaq; neceſſario una ſyllaba minor eſt ſecunda, doceo doces, moneo mones. In tertia uerò ſi i ante o habuerit prima perſona abiecta o aſſumit s & facit ſecundã. itaq; minuitur una ſyllaba, ut cupio cupis, facio facis, ſapio ſapis. Alia uerò quacunq; litera ante o poſita o in is conuertens facit ſecundam, ut ueho uehis, ruo ruis, lego legis, gero geris. Excipiuntur fero, uolo, edo, quæ inæqualem habent declinationem, ut Iupiter Iouis, iter itineris, femur feminis. Sic etiam in uerbis, ut fero fers, uolo uis uult, edo es eſt. de quibus non incongruũ uidetur eſſe in præſenti, quæ poſſumus rationabiliter tractare. Fero per conciſionẽ, id eſt per ſyncopã i literæ ſecundã et tertiã facit perſonã, fero fers fert, pro feris ferit. quod puto differẽtiæ cauſa fieri, ne ſi feris ferit diceremus, putaretur ab eo eſſe quod eſt ferio feris, cũ nulla ſcripturæ eſſet differẽtia, quãuis temporũ ſyllabicorũ eſſet. hoc autẽ in multis ſolet fieri dictionibus, ut præter regulã habeant declinationes, uel accentus differentiæ cauſa, ut coniunx cõiugis, pro coniungis, ne uerbũ putetur eſſe. Et noſtrâs ultima circumflexa quãdo eſt nominatiuus ſingularis ad differẽtiã pluralis accuſatiui à noſtra nominatiuo ſingulari. Pluralia ſupradicti uerbi in prima & tertia perſona ſecundũ rationẽ tertiæ cõiugationis proferũtur, ferimus ferũt. in ſecunda uerò per cõciſionẽ fertis pro feritis. In præterito quoq; impfecto, et in futuro regulã ſeruat

uat tertiæ coniugationis, ferebam, feram feres feret. In omnibus quoq; alijs modis ſeruat ratione eiuſdem cõiugationis, exceptis illis quæ ſolent à ſecunda perſona naſci. in his enim ſeruat eiuſdem perſonæ conciſionem, ut fers fer, ferte ferto fertote, ferrem ferre. Nã quæ à prima perſona accipiunt regulam, rectam declinatione ſequuntur, ut fero ferebam feram. A uolo quoq; ſecundã perſonam per conciſionem l conſonãtis, & mutatione o in e, & adiectione is per diphthongum proferebãt antiquiſſimi, uolo ueis, pro uolis. ſed ei diphthongũ in i longam poſtea cõuertunt more Bœotio. Et poſſumus in hoc quoque dicere, quod in fero fers uerbo dicimus, differentiæ cauſa hoc eſſe factũ, ne ſi uolis diceretur, datiuus uel ablatiuus pluralis exiſtimari poſſet nominis, quod eſt uola. uel quod in Græcis dictionibus plerunq; Latini gaudentes breuitate, faciũt conciſiones, ut in uocatiuis in ie deſinentibus tam Græcorũ quàm Latinorum nominum. Palladi pro Palladie, & Terenti pro Terentiæ. ſimiliter πολυδεύκης Pollux, διδῶ do. ἐμὲ me. & in nominib. literarũ, pro alpha beta a b dicẽtes: & in his anomalis uerbis, quæ ſine dubio à Græcis ſumpſimus, fero uolo edo. Sum quoq; per abſciſionẽ i finalis et additionẽ s in principio loco aſpirationis, ſicut ἓξ ſex ἑπτὰ ſeptẽ ἥμισυ ſemis & mutatione ει in u εἰμὶ ſum, ut διδῶ do, βούλομαι quoq; fortè breuitatis cauſa uolo fecerũt diphthõgo mutata, ut βοῦς bos, & ποῦς pes. Tertia quoq; perſona per cõciſionẽ i profertur, uult pro uolit. In hac quoq; o in u cõuertentes, uult dicimus, quamuis rationabilius ſit uolt dicere, quo magis uetuſtiſſimi utũtur. In pluralib. prima quidẽ perſona pro i u habet penult. ut uolumus pro uolimus.

Secunda uerò perſona per conciſionem i profertur, tertiæ perſonæ ſingulari addita is, ſicut in alijs quoq; ſolet uerbis, ut amat amatis, docet docetis, legit legitis, fert fertis, eſt eſtis, uolt uel uult uoltis uel uultis. Tertia ſecundum formulam ſupradictæ tertiæ coniugationis à prima perſona indicatiui o in unt conuerſa profertur, uolo uolunt. Per cætera quoq; tempora indicatiui hoc uerbum ſeruat regulam tertiæ coniugationis, uolebã uolui uolueram, uolã uoles uolet, in imperatiuo deficit. nec mirum, quippe corrupta ſecunda perſona indicatiui, ex qua ſolet imperatiui ſecunda perſona naſci, tertia quoque deficit: quanuis in hac cõiugatione ex prima perſona indicatiui fieri ſolet mutata o in at, ut lego legat, dico dicat, fero ferat. & poteramus ab eo quod eſt uolo dicere uolat, tamen ne dubitatio fieret ſignificationis, non eſt ab autoribus uſitatum. Vtimur ergo ſubiunctiuo pro hoc uelis uelit. Aliam quoque quidam rationem de hoc conati ſunt reddere, dicentes, quod imperatiuus modus neceßitatem ſignificat, uoluntas autem libera debet eſſe. itaq; hoc uerbum quod carere debet neceßitate, caret imperatiuo. Ex hoc tamen compoſitum habet imperatiuum in ſecunda perſona in i deſinente, noli. Licet tamen & ſubiunctiuo ut ſuprà diximus uti pro imperatiuo, id eſt uelis, fac uelis. In prima enim & tertia perſona plurali omnium uerborum, imperatiuus præſens ſimilis eſt ſubiunctiuo. Optatiuus quoque eiuſdem uerbi, tã in præſenti, ſiue in præterito imperfecto quàm in futuro ſimiliter corrumpit regulã ut uellẽ et uelim. Et præſentis quidẽ quod et præteritũ eſt imperfectũ, cauſa eſt corruptionis, ſecunda pſona indicatiui ex qua oritur.

futuri

*ſuturi uerò ſynonymia, id eſt, anceps ſignificatio, quæ
fieret ſi uolā uolas uolat, uolamus uolatis uolant dicere
mus. itaq; pro uolam uelim autoritas nō irrationabiliter
tradidit dicere. et nolim tamē pro uelim proferebāt anti
qui. Cic. in 2. de natura deorū: Quo facilius id qđ doce-
re uolimus intelligi poßit. Alia uerò omnia quæ à prima
perſona ſupradictæ coniugationis ſolēt naſci integrā ſer
uant declinationē, exceptis ſupradictis ſynonymiæ cau-
ſa. Edo quoq; per ſyncopā, id eſt per conciſionē d literæ
facit ſecundam perſonam, et per ſynæreſim e & i in ei di
phthongon coacta, et ei diphthongo in e productā con-
uerſa differētiæ cauſa, ne ſi eis diceretur, aliud ſignifica
re putaretur, edo es. quod nō dubito differētiæ cauſa eſſe
factū, ne ſi edis diceretur, dubitationē faceret ſcriptura,
quomodo deberemus pronunciare e productā an corre-
ptam. huic opponitur, cur igitur in prima perſona cum
ſimilis eſſet dubitatio, hoc non eſt factum? ad quod dicen
dum quod etſi conciſio d literæ facta eſſet, multo maior
fieret erratio. ſi enim eo diceretur pro edo, nulla eſſet, nō
dico ſcripturæ, ſed nec temporis differētia inter eo is, et
eo quod pro edo poneretur. itaq; iure manſit integra pri
ma perſona. tertia uerò naſcitur à ſecunda perſona ad-
dita t, es eſt. quod in hoc ſolo et alio uno inuenitur, ſum
es eſt. Et certū eſt id quoq; fieri differentiæ cauſa, ne ſi ſe
cundum proportionē aliorū uerborū ſecunda perſona s
in t cōuertente tertia proferretur es et, ut doces docet, con
iunctio non uerbum eſſe putaretur. Non ſolum autem in
omnibus æqualibus uerbis ſecunda perſona s t conuertit
et facit tertiam, ſed etiam fero fers fert, facit quod eſt inæ
quale. Edo tamē in plurali numero ſeruat regulā tertiæ*

coniugationis,ut edimus editis edunt.ſimiliter in præterito imperfecto, & futuro edebam,edam.& in omnibus quæ ſolent in hac coniugatione à prima perſona naſci, hoc eſt, in tertia perſona imperatiui edat, & in futuro optatiui, quod eſt etiam ſubiunctiui præſens, edam edas edat.In omnibus uerò quæ ſolent à ſecunda naſci perſona, corruptā inuenies regulam coniugationis, es tamen producta, quam à ſecunda acceperunt perſona, ſeruata ubiq; es,eſte eſtote eſſent eſſe. Nec mireris ſi non ubique differentiā uel defectionē faciat anceps ſignificatio. non ſolū enim in uerbis,ſed etiam in nominib.& alijs partibus orationis, eſt quādo faciunt differentiā uel accentuū uel literarū mutatione autores, eſt quando non faciunt. Ergo quia de præterito imperfecto loquentes anomalorum ratio coēgit plurib.uti per medium uerbis, breuiter de illo repetamus, ut ad cætera facili uia peruenire poſſimus. Præteritū imperfectum diximus à præſenti fieri, ſic in prima quidē & in ſecunda coniugatione & quarta in en deſinente à ſecunda perſona ablata s finali, & addita bam,ut amas amabā,doces docebā,is ibam. In tertiæ uerò omnibus uerbis, & quartæ in io deſinentibus, prima perſona mutat o in e productā, & aſſumpta bam facit præteritum imperfectum,lego legebā,facio faciebā, uenio ueniebā.Et in prima quidē cōiugatione,& tertia, et quarta in io deſinēte,una ſyllaba uincitur prima præſentis perſona à præterito imperfecto,meo meabā, dico dicebā,munio muniebā.in ſecunda uerò, & in quarta in eo deſinente pares habet ſyllabas, doceo docebam, eo ibam.Nec mirum cum hæc minuunt ſecundam perſonam una ſyllaba,ſicut ſuprà dictum eſt,doceo doces,eo is.Pri

ma autem pares habet in utraq; perſona ſyllabas, curo curas. Tertia uerò in omnibus alijs abſq; in io deſinentibus, ut lego legis, ruo ruis, traho trahis. Sed quamuis in io deſinentia ſoleant minui ſecunda perſona tam tertiæ quàm quartæ coniugationis, ut facio facis, aperio aperis, tamen non à ſecunda, ſed à prima faciunt præteritum imperfectum, ſicut docuimus.

DE PRAETERITO PERFECTO.

PRæteriti perfecti multiplices & uariæ ſunt regulæ. Itaque commodum putauimus primo quæ in eo generalia eſſe contemplati ſumus, diſſerere, poſtea uerò per ſingulas ſyllabas tractare de eo. Omne igitur præteritum perfectum primam perſonam in i terminat, amaui, docui, dixi, comperi, & aſſumptaſti facit ſecundam amauiſti, docuiſti, dixiſti, comperiſti. T uero adſcita, & correpta i tertiam, amauit, docuit, dixit, comperit. Mus primã pluralẽ addita, amauimus, docuimus, diximus, comperimus, i tamẽ penultima correpta. Secunda pluralis à ſua ſingulari fit, addita s, amauiſtis, docuiſtis, dixiſtis, comperiſtis. Tertia autem ex prima ſingulari naſciur i finali cõuerſa in e productã, & addita rũ uel re, ut amauerũt uel amauere, docuerunt uel docuere, dixerunt uel dixere, cõpererunt uel cõperere. Et naſcitur hoc quoq; tẽpus à præſenti, ſicut mox docebimus, & uel pares habet cũ eo ſyllabas, ut iuuo iuui, moneo monui, lego legi, munio muniui. uel minuitur una ſyllaba, ut facio feci, fugio fugi, uenio ueni. uel uincit una ſyllaba, ut oro oraui, curro cucurri. Si ſint primæ cõiugationis abũdat præteritũ una ſyllaba, accuſo accuſaui, domo domui, ſto ſteti. exceptis duobus, iuuo iuui, lauo laui. Antiqui tamẽ hæc

quoq; ſecundũ analogiã ſæpe proferebãt. Vnde Terent. in Eun. Dum hæc mecũ reputo, arceßitur lauatũ interea uirgo. lauatum dixit quod eſt à lauaui, pro lautũ uel lotum. In ſecundæ uerò cõiugationis & tertiæ uerbis in io deſinẽtibus & in omnib. quartæ nunquã creſcit præteritũ perfectũ, ſed uel pares habet præſenti ſyllabas, uel minuitur. Pares, ut pareo parui, habeo habui, cupio cupiui, munio muniui, apio aperui. Minuitur una ſyllaba, ut augeo auxi, ardeo arſi, uideo uidi, facio feci, cõperio cõperi. In alijs uerò omnibus uerbis tertiæ cõiugatiõis, modo pares habet, modo una ſyllaba uincit, nunquã aũt minuitur. Pares, ut ago egi. frango fregi, uinco uici. Vincit, ut credo credidi, arceſſo arceßiui, occulo occului, curro cucurri. Et notandũ eſt in omnib. uerbis diſſyllabis, quibus interpoſita eſt cõſonans, q; ſi pares ſint præterito & in præſenti ſyllaba, penult. uel natura uel poſitiõe producitur, ſiue ſit in præſenti lõga ſiue nõ, ut iuuo iuui, rego rexi, frãgo fregi, lego legi, ſcando ſcãdi, ludo luſi. exceptis ſcindo ſcidi, findo fidi, bibo bibi. Si. n. pura ſit penult. in plerisq; corripitur, et nõ in ptõ, ut luo lui, nuo nui, ſpuo ſpui, ſuo ſui, ruo rui, eo ij inuenitur & iui. In paucis producitur, ut ſtruo ſtruxi, fluo fluxi, neo neui. Idẽ fit etiam cũ à triſyllabis præſentibus diſſyllaba fiũt præterita, ut ſedeo ſedi, uideo uidi, facio feci, capio cepi, iacio ieci, augeo auxi, ardeo arſi, foueo foui, faueo faui. In creſcentib. uerò, in quib. repetitio fit principij per præteritũ, penultimæ uel antepenultimæ principalis ſyllabæ præſentis tẽpora ſeruãtur in præteriti penultima, ut cædo cecidi, curro cucurri, parco peperci, pẽdo pepẽdi, mordeo momordi, tõdeo totondi, ſpõdeo ſpopondi, fallo feſelli, pedo

pepedi,

pepedi,cado cecidi,cano cecini,pario pepĕri,poſco popōſci,tendo tetēdi. Excipiũtur *pēllo pepũli,tãngo tetĩgi,pãngo,pepĩgi.pũngo pupũgi,dĩſco didici, pcēllo percũli,& tũndo tutũdi.* Vnde Horat.*epiſt. lib.2.Speratum meritis dirã q̃ cõtudit hydrã.* Et *in prima quidē coniugatione principiũ immobile manet, in ſupradicto tēpore, exceptis quatuor uerbis,ſto ſteti,do dedi,lauo laui, iuuo iuui.Illa enim duplicãt cõſonantē, hæc uocalē in præſenti correptã penultimã, in præterito perfecto producũt. quod in nullo alio ſupradictæ cõiugationis accidit uerbo.* In *ſecũda uerò et tertia omni loco eſt, ubi inuenimus moueri literas uel ſyllabas præſentis.* Per *ſingulas igitur tã uocales quàm conſonãtes, per ordinē oſtēdemus ſolitas fieri mutationes.* A *breuis modo manet eadē,ut careo carui,rapio rapui, ualeo ualui. modo producitur, fāueo fāui.modo mutatur in e correptã,ut cado cecidi,tãgo tetigi.modo in e productã,ut ago ēgi,facio fēci,iãcio iēci, frãgo frēgi. ꝓducta uerò nõ mutabitur,rādo rāſi,pāreo pārui.* Et *ſciendũ qđ cũ ã breuis in ē ꝓductã cõuertitur, uel diſſyllabũ eſt tã præſens quàm præteritũ,ut ãgo ēgi, frãngo frēgi. uel à præſenti triſyllabo præteritũ diſſyllabũ fit,ut facio fēci,iãcio iēci. in e uerò correptã ex contrario.quãdo à præſenti diſſyllabo præteritũ fit triſyllabũ,ut cado cecidi, tango tetigi.* E *correpta modo eadem manet, ut egeo egui.modo producitur, ut lego legi, ſero ſeui,ſedeo ſedi,cerno creui, uenio ueni.modo mutatur in ā productam,ut ſterno ſtraui. modo in ĭ correptam, ut eo ij.modo in ī productam,ut tero triui.modo in ŭ correptam, ut doceo docui,moneo monui.* Producta *ſi fuerit,in præterito quoque producitur, uel natura uel po-*

 ſitione.

ſitione, ut cedo ceſsi, credo credidi. I correpta modo manet eadē, ut niteo nitui. modo producitur, ut uideo uidi, cupio cupiui. modo in e conuertitur uel natura uel poſitione longā, ut incipio incepi, aſpicio aſpexi. modo in ŭ correptam, ut rapio rapui. producta manet eadem, ut figo fixi, rideo riſi, nitor niſus, fido fiſus. O correpta modo manet eadē, ut doceo docui, condo cōdidi. modo producitur, ut moueo moui, foueo foui, fodio fodi. O producta in quibuſdā manet, ut oro oraui, dono donaui: in alijs corripitur, ut pono poſui, cogo coegi. Vt correpta modo manet eadem, ut ruo rui. modo producitur natura uel poſitione, ut fugio fugi, ſtruo ſtruxi, fluo fluxi. Producta quoq; modo manet, modo mutatur: manet ut excūdo excūdi, lūdo lūſi. mutatur in ŭ correptā, ut pūngo pupŭgi, tūndo, tutŭdi. Ae diphthōgus in quibuſdā manet, quæro quæſiui, lædo læſi. in alijs mutatur in i productam, cædo cecidi. Au manet eadem, ut augeo auxi, haurio hauſi. mutatur in uno anomalo in aps, aufero abſtuli. b manet, bibo bibi, habeo habui, mutatur in ps uel duo ſſ ſcribo ſcripſi, nubo nupſi, iubeo juſſi. Quæritur tamen de ſcripſi & nupſi cur non per b ſed per p ſcribantur: & eſt euphoniæ cauſa, quod in principio ſyllabæ b ante s uel ante t inueniri non poteſt, ut ipſe aptus. Nam abſonus & abſtinens & obtinens & ſimilia non in eadem ſyllaba habent coniunctas b & s & b & t cum præpoſitio ſeparatim eſt ſyllaba accipienda. Igitur participia quoque ſupradictorum uerborum rationabiliter per p & t ſcribuntur, ſcriptus, nuptus, & nomina ex his deriuata, ſcriptor, nuptiæ. C modo manet, ut doceo docui, facio feci. modo duplicatur, ut cano cecini, cado cecidi, cædo cecidi.

di.modo tranſit in s,ut mulceo mulſi,farcio farſi. modo in x,ut duco duxi,ſancio ſanxi. D *manet eadem,candeo candui,defendo defendi.duplicatur perdo perdidi,credo credidi.tranſit,in s,lædo læſi,uel in duas ſſ, cedo ceßi.* F *manet ferueo ferui uel ferbui.frango fregi,duplicatur fal lo fefelli.*G *ſeruatur eadem,egeo egui,lego legi. mutatur in s,ut algeo alſi,turgeo turſi, mergo merſi : uel in x, ut frigeo frixi,augeo auxi,pingo pinxi,mingo minxi,tingo tinxi ſubtrahitur,gigno genui.*H *eſt ubi manet integra,habeo habui. eſt ubi mutatur in x traho traxi, ueho uexi.*L *manet per ſe,ut oleo olui,alo alui,occulo occului : uel mutatur in s,ut uello uulſi : uel ſubtrahitur, ut percello percellui,pello pepuli.* M *manet, timeo timui, emo emi,aſſumit pſ demo dempſi,como compſi, promo prompſi.geminatur mordeo momordi. ſubtrahitur rumpo rupi.*N *ſeruatur eadem,moneo monui.aſſumit s,maneo manſi.mutatur in s,pono poſui.uel in ps,temno tempſi.uel in u loco conſonantis,ſterno ſtraui,decerno decreui. ſubtrahitur liquo liqui,uinco uici .* P *manet ſapio ſapui uel ſapiui, rapio rapui, pareo pario, peto petiui. repetitur pello pepuli,parco peperci, pendeo pependi. aſſumit s, repo repſi, ſcalpo ſcalpſi . conduplicatur reperio repperi.* Q *manet eadem, quæro quæſiui, queo quiui.tranſit in s,ut torqueo torſi.* R *manet, curro cucurri,terreo terrui.tranſit in s,quæro quæſiui, uro ußi, haurio hauſi,uel in u conſonantis loco,tero triui.*S *manet,cenſeo cenſui,arceſſo arceßiui.* T *manet, uerto uerti.tranſit in s,mitto miſi, concutio concußi.* X *manet, texo texui, nexo nexui . Sunt igitur formæ generales præteriti perfecti 8.In ui ſyllabam,in ij,in ui diuiſas, in*

z s ſi,

ſi, in xi. & in i antecedente conſonante, quæ in præſenti tempore ante o uel eo uel io inuenitur, & quæ in principio geminat conſonantē, & quæ in fine. Et in ui quidem quatuor coniugationum ſunt uerba quæ terminant præteritū, ut amo amas amaui, fleo fles fleui, cupio cupis cupiui, munio munis muniui. In ij uerò tertiæ & quartæ, quæ in ui deſinentia intercepta u conſonante corripiunt i penultimā, ut cupiui cupij, arceßiui arceßij, ſiui ſij, muniui munij, audiui audij. In ui diuiſas omnium coniugationum uerba inueniuntur terminantia: primæ, ut tono tonas tonui, ſeco ſecas ſecui: ſecundæ, teneo tenes tenui, habeo habes habui: tertiæ, annuo annuis annui, pono ponis poſui, alo alis alui: quartæ, proſilio proſilis proſilui, aperio aperis aperui. In ſi, ſecundæ & tertiæ et quartæ: ſecūdæ, ardeo arſi, rideo riſi, ſuadeo ſuaſi: tertiæ, ludo luſi, cedo ceßi, uro ußi, ſcalpo ſcalpſi: quartæ, raucio rauſi, haurio hauſi, farcio farſi. In xi ſimiliter ſecūdæ & tertiæ & quartæ: ſecundæ, augeo auxi, frigeo frixi, mulgeo mulxi: tertiæ, duco duxi, pingo pinxi, coquo coxi, uiuo uixi: quartæ, uincio uinxi, ſancio ſanxi. I habent poſt conſonantē poſitā ante o uel eo uel io præſentis tēporis: & in prima, ut iuuo iuui, lauo laui: & in ſecunda, ut prandeo prandi, ſedeo ſedi, uideo uidi, foueo foui: & in tertia, bibo bibi, lego legi, defendo defendi, fugio fugi, fodio fodi: & in quarta reperio repperi, comperio comperi. Geminant conſonantē in prima quidē coniugatione duo monoſyllaba, do dedi, ſto ſteti. In ſecunda principales tantūmodo ſyllabas mordeo momordi, tondeo totōdi. In tertia aliâs principales, aliâs finales: Principales quidem, ut diſco didici, cano cecini, pello pepuli.

finales

finales uerò, ut credo credidi, uendo uendidi. Formis igitur generalibus præteriti cognitis, nunc neceſſariũ eſſe exiſtimo de penultimis quoq; uniuſcuiuſq; formulæ ſyllabis generaliter tractare. non minus enim hæ quoq; ad omnem rationem declinationis, tam præteriti perfecti quàm pluſquãperfecti, necnon & participiorũ eiuſdem tẽporis neceſſariæ ſunt. In ui terminantiũ omnis penultima longa eſt, uel natura uel poſitione. & uel in præſenti quoq; habent u loco conſonãtis, ut iuuo iuui, lauo laui, moueo moui, caueo caui, paueo paui, faueo faui, foueo foui, uoueo uoui, uoluo uolui, ſoluo ſolui. uel à ſecunda perſona præſentis naſcũtur, abiecta s & aſſumpta ui, ut amas amaui, oras oraui, fles fleui, cõples compleui, cupis cupiui, audis audiui. Vel pro n uel r uel ſc quæ in præſenti tẽpore inueniuntur ante o, u habent loco conſonantis principalẽ extremæ ſyllabæ in præterito perfecto, ut ſino ſiui, decerno decreui, tero triui, quieſco quieui, paſco paui. Et primæ quidẽ coniugationis, & tertiæ uerba in ui ſyllabã facientia, præteritum perfectum, quæ à prima perſona naſcuntur, pares habent tam in præſenti quàm in præterito pfecto ſyllabas, ut iuuo iuui, lauo laui, ſterno ſtraui, ſino ſiui, tero triui, adſciſco aſciui. excepto quæro quæſiui, pono poſiui antiquè, quod nunc dicimus poſui. Quæ uero à ſecunda perſona naſcuntur, ſuperant in præterito eandem ſecũdam perſonam una ſyllaba, ut accuſas accuſaui, deles deleui, cupis cupiui, munis muniui. Secũdæ uerò, quæ u loco conſonantis ante eo habent, producũt antepenultimam, quæ in præſenti corripitur, & eo in i cõuertẽtia una ſyllaba minuũtur in præterito perfecto, ut caueo caui, moueo moui, paueo paui, uoueo uoui,

uoui,faueo faui,foueo foui. In ui diuiſas præteritum perfe ctum exire in omni cõiugatione inuenitur. & ſi uocalis ſit penultima ante o in præſenti,pares habet ſyllabas eius præteritum. Inueniuntur autem eiuſmodi uerba in ſecunda uel tertia uel quarta coniugatione, ut doceo docui, moneo monui,rapio rapui,abnuo abnui,aperio aperui, cooperio cooperui:ſin uero conſonans ſit ante o in præſenti, præteritum una ſyllaba abundat, quod in prima quidem coniugatione in omnibus in ui diuiſas terminantibus præteritum inuenies, in domo domui, ueto uetui, ſono ſonui,ſeco ſecui. In tertia uerò hoc idem obſeruatur in his omnibus,quæ non non habent uocalem ante o, ut occulo occului,tremo tremui,pono poſui,ſuccino ſuccinui: quod in ſecũda uel quarta coniugatione non poteſt inueniri,cum hæc i, illa e ſemper habeãt ante o finalem. Et attendendũ quod penultimæ uel antepenultimæ præſentis tempora ſeruant in huiuſcemodi præterito, ſiue pares habeant ſyllabas, ſiue abundent, ut domo domui, ueto uetui,tremo tremui, uolo uolui, pareo parui, candeo candui, habeo habui, aperio aperui. excepto uno, pono poſui. quod cum in præſenti prouocat penultimã po in præterito,eandem antepenultimã factã corripuit. Nec mirũ, cum ſolũ hoc in no deſinẽs & in s mutauit in præterito,& in ui diuiſas terminauit,& ſicut ſuprà diximus ueteres in ui quoq; ſyllabã hoc protulerũt. Omnis aũt penultima ſupradictæ formæ,hoc eſt in ui diuiſas deſinẽtiũ corripitur. Raro enim in Latinis dictionib. uocalẽ penultimã ante alterã uocalẽ productã inuenies. ideo aũt diximus raro, quia in fio uerbo artores producũt penultimã,ut Verg. in Bucol. Oĩa uel mediũ fiant mare, ui

uite

uite ſyluæ. In ius enim terminantis genitiui penultima anceps eſt. In Græcis autem dictionibus ſæpe hoc inueni tur, ut Menelaus, ſpondeus, dia. Verg. in 11. Italides quas ipſa decus ſibi dia Camilla. In ſi terminãtium perfectum penultimæ, uel natura uel poſitione producuntur. Natura, ut rideo riſi, ludo luſi, haurio hauſi, raucio rauſi. Poſitione, uel geminata s, ut gero geßi, cedo ceßi, premo preßi, uro ußi, percutio percußi. Vel n l r p ante ſi poſitis, ut algeo alſi, maneo manſi, ardeo arſi, tergo terſi, re po repſi, ſcalpo ſcalpſi. Et ſecundæ quidẽ uel quartæ mi nuunt unam ſyllabam in præterito, ut rideo riſi, ſuadeo ſuaſi, urgeo urſi, ardeo arſi, farcio farſi, raucio rauſi, ſar cio ſarſi. Tertiæ uerò pares habẽt ſyllabas, tam in præ- ſenti, quàm in præterito, niſi uocalem habeant ante o, ut ludo luſi, mitto miſi, rado raſi, rodo roſi. Si enim uoca lẽ habeãt, minuũt ea quoq; una ſyllaba, ut concutio con cußi, excutio excußi. Secũda enim quoq;, & quarta ideo minuũt, quia uocales habẽt ante o. In xi terminãtia præteritũ perfectũ ſecundæ & tertiæ & quartæ cõiugationis inueniũtur. Et nũc tantũ natura quoq; producunt pe nultimã, quãdo ſit e penultima, ut rego rexi, tego texi, il licio illexi. In alijs enim poſitione ſunt longæ tantum, ut traho traxi, uincio uinxi, duco duxi, quod oſtẽditur eſſe correptũ ex nomine quod ab eo deriuatur, et corripitur dux ducis, ſicut rexi produci approbatur ex nõie quod ab eo naſcitur, rex regis. Quæritur igitur an luceo luxi debeat natura producta accipi, cum lux producatur, in quo etiam illud quæritur, nomẽ ne à uerbo, an magis ex nõie uerbũ natum ſit? quod eſſe mihi uerius uidetur. quõ ab igne igneo & igneſco, & à flãma flammo flãmaſco.

Quæ præſentis temporis conſonantes ſeruantia ante o uel eo uel io poſitas, eaſdem ante i habent finalẽ in præterito penultimas, uel natura uel poſitione habent productas, ſiue ſint in præſenti correptæ, ſiue productæ, ut iuui, lauo laui, uideo uidi, ſedeo ſedi, fǒueo fǒui, lego legi, defendo defendi, fodio fodi, fugio fugi, uenio ueni. Excipiuntur *quæ in præſenti penultimam i habent correptam, eamq́; ſeruant in præterito quoq; penultimam.* Ea *enim non producitur in præterito per hanc formam, & ſi in præſenti poſitione ſit longa, ut bibo bibi, findo fidi, ſcindo ſcidi.* Et *ſciendum quòd in his quoque in eo uel in io deſinentia uerba una ſyllaba minuũtur in præterito, ut ſedeo ſedi, fǒueo fǒui, moueo moui, paueo paui, prandeo prandi, uenio ueni, reperio repperi. quod notãdum eſt, quòd antepenultimam produxit poſitione.* Alia *uerò pares habent ſyllabas cum præſenti, ut iuuo iuui, lego legi, frango fregi, defendo defendi, ago egi.* Repetunt *conſonantes primæ quidem coniugationis duo monoſyllaba, do dedi, ſto ſteti, & ex his compoſita, reddo reddidi, reſto reſtiti. habent autem penultimas breues.* Secundæ *uerò in principio repetunt quædam, & habent penultimas poſitione longas, ſicut in præſenti antepenultimas, ut tondeo totondi, mordeo momordi, ſpondeo ſpopondi, pendeo pependi.* Tertiæ *autẽ quædam in principio repetunt, quædam in fine.* In *principio repetentia, ſi in præſenti penultimam breuem habuerint, in præterito quoq; corripiunt eam, cado cecidi, cano cecini, pario peperi.* Sin *longa ſit in præſenti, penultima naturaliter in præterito quoq; producitur, ut cædo cecidi, pedo pepedi.* Sin *poſitione ſit in præſenti penultima longa, eſt*

ga, eſt quando ſeruatur in præterito, eſt quando abiecta cõſonãte corripitur. ſeruatur in his poſco popoſci, parco peperci, fallo fefelli, tendo tetendi, pendo pepẽdi, curro cucurri. abiecta conſonante corripitur in his diſco didici, pello pepuli, tango tetigi, pango pepigi, pungo pupugi, tundo tutudi. & attendendum quòd omnia ea quæ geminãt principalem ſyllabam, ſeruãt non ſolum conſonantem, uerumetiã uocalẽ primæ ſyllabæ præſentis temporis, tam in prima, quàm in ſecunda ſyllaba, niſi a ſit. ea enim in e conuertitur, ut poſco popoſci, tendo tetẽdi, pendo pependi, curro cucurri, diſco didici, pungo pupugi. excipitur pello pepuli. A uero in e mutatur, ut fallo fefelli, parco peperci, tango tetigi, pango pepigi, cano cecini, cado cecidi, pario peperi. & uide quod ſi penultima præteriti longa ſit, ea quoq; ſeruat e, ut parco peperci, fallo fefelli: ſin breuis, in i cõuertitur, ut tetigi, pepigi, cecini, cecidi. In hac enim cõiugatione, id eſt tertia, etiã in fine fit repetitio eiuſdẽ ſyllabæ, ubiq; penultima correpta, uendo uendidi, credo credidi, reddo reddidi. Et ſciendũ quod una ſyllaba abundat preteritũ, in quo fit repetitio principalis uel finalis, tam in prima q̃ in tertia cõiugatione, niſi i ſit ante o, ut do dedi, ſto ſteti, reſto reſtiti, curro cucurri, parco peperci, cano cecini, cado cecidi. pario uerò quia i habet ante o, pares habuit ſyllabas tam in præſenti, quàm in præterito perfecto, pario peperi. Quoniam igitur de generibus præteriti perfecti temporis uerborum formis collectim docuimus, nunc ſeparatim per ſingulas coniugationes de uarijs eiuſdem temporis ſpeciebus, cuius difficillima eſt tractatio, omnium uerbi, quæſtionum diſſere conemur.

DE PRIMA CONIVGATIONE.

PRimæ coniugationis uerba à ſecunda perſona indicatiui modi, quæ in as deſinit, tam in actiua quàm in neutrali ſignificatione, abiecta s, & addita ui, faciunt præteritum perfectum, ut amo amas amaui, oro oras oraui, accuſo accuſas accuſaui, meo meas meaui, hio hias hiaui, flo flas flaui, no nas naui. Excipiuntur hæc quæ in ui diuiſas faciunt præteritū, ſubtracta a & s, domo domas domui, crepo crepas crepui, frico fricas fricui, mico micas micui, ſeco ſecas ſecui, ſono ſonas ſonui, tono tonas tonui, ueto uetas uetui, plico plicas plicui uel plicaui, quod maximè in cōpoſitis dignoſcitur. Nam cum præpoſitione, magis der ui diuiſas, cum nomine uerò compoſitum, per aui terminat perfectum, ut implico implicui, applico applicui, explico explicui, replico replicui, cōplico cōplicui, duplico uero duplicaui, triplico triplicaui, multiplico multiplicaui. Inuenitur tamen etiam cum præpoſitione in aui faciens præteritū, ſed in raro uſu. Pacuuius: Quæ te applicauiſti tamē ærumnis obruta. Cic. Rhetor. 2. Quod in itinere tam familiariter ſe applicauerit. Varro de poëtis lib. 1. Deinde ad Siculos ſe applicauit. Cubo quoq; cubui facit, à quo cōpoſita tā primæ quàm tertiæ cōiugationis inueniuntur, eundem tamen habent perfectū, incubo incubas incubui, et adiecta m incumbo incumbis incubui. Neq; quoq; nexas uel nexis, ut Probo placet, nexui. Verg. tamen in 5. Nexantem nodis, ſeq; in ſua membra plicantem, ſecundum primam protulit coniugationem. Liuius uerò in Odyſſ. Nexebant multa inter ſeſe flexu nodorum dubio. Actius in Deiphobo: Nos continuo ferrum eripimus, omnibus manicas neximus.

Necto

Necto tamē eius eſt primitiuū. Nam *quomodo à partici-pio amplexus, quod ex uerbo naſcitur amplector, fit uer-bum frequentatiuū amplexor amplexaris, ſic à partici-pio nexus, quod naſcitur à uerbo necto, fit frequentati-uum nexo nexas. Vnde manifeſtum eſt, quod rationabi-lius hoc ſecundum primam coniugationem protulit* Ver-*gilius. à necto tamen ſimiliter nexui protulerūt pleriq;.* Quidā *tamen etiam nexi, necto nexi dicentes & nexus, ut flecto flexi & flexus.* Verg. *tamen in 5.* Aen. *Et parib. palmas amborū innexuit armis.* Lucil. *in 5.* Hic *ſolus ui-gilauit opinor, & cum id mihi uiſus facere eſt, tum retia nexit. Supradictis adiunt quidam neco necaui uel necui, ſicut &* Probus *&* Cariſius *&* Diomedes. *ideoq; parti cipium præteriti paßiuum necatus à necaui, & nectus à necui facit.* Horat. *in 1. epiſt. Spem mentita ſeges bos eſt enectus arando.* Liu. *ab urbe cond. 21.* Fame *frigore, illu-uie, ſquallore enecti.* Cic. *Tuſc. 2.* Enectus *ſiti Tantalus; ſed propriè necatus ferro, nectus uerò alia ui peremp-ptus dicitur.* Enn. Hos *peſtis necuit, pars occidit illa du-ellis.* Excipiūtur *præterea hæc quatuor, do dedi, ſto ſteti, iuuo iuui, lauo laui. quod antiqui tertiæ quoq; cōiugatio nis declinatione protulerūt, lauo lauis lauit.* Plaut. *in* Pſeud. *Geſtas tabellas eas lachrymis lauit.* Verg. *in 10. lauit im proba teter* Ora *cruor.* Idē *in 3. fluidū lauit inde cruorē.* A *do quoq; cōpoſita, & à monoſyllabis præpoſitioni-bus tertiæ ſunt cōiugationis, ut addo adis, reddo reddis, trado tradis, prodo prodis.* Nā *circūdo circundas facit, quia circum & diſſyllabū, & magis aduerbiū eſt, et hoc ſolū uerbū primæ cōiugationis a penultimā in præſen-ti, & præterito imperfect. & futuro, & infinito, & par*

A ticipio

ticipio præteriti tēporis et futuri corripit, damus datis, daris, datur, dabā, dabo, dare, daturus, datus. Et quæ ex *hoc ſolēt fieri, ut dabamini.* Da *enim ubiq; ante finē corripitur in hoc uerbo ſimplici, ut daturus datum datu dator, ut* Verg. *in* 1. Aen. *Vix ē cōſpectu Siculæ telluris in altum Vela dabāt. In eodē: Adſit læticiæ Bacchus dator, et bona Iuno. In eodem: O paßi grauiora, dabit Deus his quoq; finē. In eodem: Si datur Italiā ſocijs & rege recepto. Idem in* 3. *Et pater Anchiſes dare fatis uela iubebat. Idem in* 6. *Cui datus hærebam cuſtos, curſusq; regebam.* Perſius: *Quin damus id ſuperis de magna quod dare lance Nō poßit magni Meſſalæ lippæ propago?* A *ſto quoq; cōpoſita ſeruāt duplicationem præteriti, ut reſto reſtiti, conſto cōſtiti, proſto proſtiti.* Ouid. *tamē abſtit pro abſtitit protulit in* 11. *Metam. Alcyones lachrymas, & quæ pars admonet, abſtit.* Et *abſiſto enim & abſto abſtiti facit. Supinum uel participiale in um definēs, omnia primæ coniugationis uerba, quæ in aui præteritū termināt ui in tum conuertētia faciūt, ut amaui amatū, oraui oratum, flaui flatū. Quæ uerò in ui diuiſas deſinunt, ſi c ante o habuerint, mutant ui in tum, ut frico fricui frictum. unde* Iuuen. *in* 2. *ſi prurit frictus ocelli Angulus. Similiter ſeco ſecui ſectū. Sic ergo necui nectū facit.* Ouid. *in* 4. *Metam. nec tu iam poteras enectum pondere terræ Tollere nympha caput. Mico quoq; micui mictum debet facere. Sed dubitationis cauſa, quia mingo quoq; mictum facit, in uſu non inuenitur. quamuis ab eo uerbo compoſitum, dimico dimicaui faciat & dimicatū.* Liu. *in* 33. *Iuſta quoq; acie, & collatis ſignis dimicatū. Quidā autores uſi ſunt dimicaui in cōpoſitione rationabiliter, quāquam*

quã emico emicui faciat. Lucan. in 1. Qualiter expreſſum uentis per nubila Fulmen emicuit. Plico etiã & plicatũ & plicitũ facit, & plicaui & plicui. ex eo igitur cõpo-ſita penultimã a uel i habẽt in ſupino, duplicaui duplicatũ, explicaui explicatũ, implicui uel implicaui, qđ in raro uſu eſt implicitũ et implicatũ. Vnde Lucan. in 3. Implicitas magno Cæſar torpore cohortes. Cicuero in Piſon. Quid auaritiæ quæ criminib. infinitis implicita eſt ſummã nunc explicẽ? Idẽ in eodẽ. Familiaritate implicatus. Sall. in 4. Hiſt. Implicatæ rates miniſteria prohibebãt. Alia uero in ui diuiſas præteritũ deſinẽtia ui in itũ conuertunt in ſupino penultima correpta, domui domitum, cubui cubitũ, tonui tonitum, ſonui ſonitũ. Hor. tamen in Epodo Intonata protulit ſecundũ analogiã pro intonita: Nõ me lucrina iuuerint cõchilia, Magis ue rombus, aut ſcari, Si quos ẹois intonata fluctib. Hyems ad hoc uertat mare. Vetui uetitũ, crepui crepitũ, accubui accubitũ. Stat. in 1. Achil. quẽ quiſq; ſacraſſet Accubitu genioq; locũ. Hæc tamẽ ipſa & ſecundũ tertiã uetuſtiſſimi protuliſſe inueniuntur coniugationẽ, ut Enn. in 11. Annal. Tũc clipei reſonunt, & ferri ſtridit acumẽ. Idem in 13. Littora lata ſonunt. Accius in Clytemneſtra: Sed ualde reſonũt regiæ. Lucret. in 3. caligare oculos, ſonere aures, ſuccidere artus. Steti uero ſtatũ ſupinum penultima producta debet facere. Vnde Lucan. in 2. Cõſtatura fides ſuperũ. Cum datum & datus, ſicut ſuperius oſtẽdimus corripiant ã penultimã. Eſt tamẽ in hoc quoq; notãdũ, quod nomina ab eo deriuata, ã penultimã corripiunt & ante penultimam, ut ſtatus ſtata ſtatum ſtabilis. Lucan. in 10. quorũ ſtata tempora flatus. Idem in 5. Et quã nõ ſtabili,

tremulo ſed culmine cūcta Deſpiceret. Compoſita ab eo *uariæ uetuſtiſsimi protulerūt, aſto aſtitū et aſtatū, præſto præſtitum et præſtatum.* Aemilius Porcina oratorin *oratione uti lex* Aemilia *abrogetur: Tempore aſtiturū atq; petiturū me abeſſe.* Brutus *in epiſt.* Occiſo C. *Cæſare poſtquam mare tranſiret præſtatum eſt.* V *quoq; longam ante tum unum habet, iutū, et ab eo cōpoſitū adiutum.* Au *quoq; unum lautū, quanuis uetuſtiſsimi etiā lauatum ſolebant dicere.* Vnde Terent. *in* Eun. *Abeunt lauatum, perſtrepunt: pro lautum.* & Ouid. *in* 3. *Faſtor.* Syluia *Veſtalis (quid enim ue, at inde moueri)*

Sacra lauaturas mane petebat aquas.

Potum *quoq; pro potatum.* Verg. *in* Buc. *Et potum paſtas age* Tityre, *& inter agendū.* Teren. *aūt in* Phorm. *perfecte protulit. Nam potaturus apud me eſt.* Verg. *in* Buc. *Huc ipſi potum uenient per prata iuuenci.* Idem *in* 4. Geor. *Quoq; modo potis gauderent intyba riuis.* Lucan. *in* 5. *Strymona ſic gelidum bruma pellente relinquunt* Poturæ *te* Nile *grues. Sciendum autem quod in um deſinens ſupinum, accepto uerbo infinito quod eſt ire, facit infiniti futurum, ut oratum ire, domitum ire, lautum ire uel lauatum ire, ſtatum ire. Frequenter tamen antiquiſsimi neutro participio futuri addebat eſſe, & infiniti futurum ſignificabant oraturum eſſe pro oratum ire dicentes, et facturum eſſe pro factum ire.* Cato *in* 5. Orig. *Illi polliciti ſeſe facturū omnia: per eclipſim eſſe, pro factum ire. quod* Græci *dicūt* ποιήσειν, *quod eſt infinitum futuri.* Lucil. *in* 7. *ad* Penelopam *conuerſus ait,* Nupturum *te nupta negas, quod uiuere* Vlyſſem *ſperas. In hoc quoq; ſubaudiendū eſt eſſe, id eſt nupturum eſſe,*

eſſe, pro nuptum ire, γαμηθήσεσθαι. Sylla in 21 rerum ſuarum: Ad ſummam perniciem rempub. peruenturam eſſe, pro peruentum ire, ἰλεύσεσθαι.

DE SECVNDA CONIVGATIONE.

Secunda coniugatio in eo deſinit. Et ea terminatio propria eſt ſecundæ cõiugationis, exceptis paucis primæ coniugationis, meo meas, beo beas, laqueo laqueas, nauſeo nauſeas, enucleo enucleas, creo creas, ſcreo ſcreas, calceo calceas, quod alij calcio calcias. et quartæ duobus, eo is, queo quis, & quæ ex his componuntur, ut adeo, redeo, pereo, ueneo id eſt uenum eo, ineo, nequeo. I antecedente unũ inuenitur, cieo cies, hoc eſt uoco. Vnde Verg. in 1. bella cient, primaq; uetant conſiſtere terra. Idem in 6. Aere ciere uiros, martemq; accendere cantu. Inuenitur tamen hoc idem etiam in io deſinens quartæ coniugationis. Vnde Stat. in 4. Theb. ſuis excit in arma Antiquam Tyrintha deus. Lucan. in 2. Nunc urbes excite feras, date gentib. arma. Luc. auraq; cimus adortus. Liu. in 18. Aduerſus interfectores C. Cæſaris ultoribus manum cõparans concibat. Præteritum tamen eius tã in ui q̃ in ij deſinit ciui uel cij. Lucan. in 7. quantas in prælia nunquàm Conciuere manus. Verg. in 5. Famaq; finitimos & clari nomen Aceſtæ Excierat. Obſeruãdũ aũt in omnibus eſt uerbis, quod ſi minua præſentis ſyllabas præteritũ, neceſſario penultimã producit, ſiue correpta, ſiue producta ſit in præſenti, niſi ſyncopã patiatur, ut cieo ciui, et p ſyncopã cij: rideo riſi, faueo faui, augeo auxi, moueo moui, ſedeo ſedi, facio feci, fugio fugi, fodio fodi, uenio ueni. Ergo liqueo licui, et lãgueo lagui, pares habẽt in ptõ, et in præſenti ſyllabas. Corripiunt. n. penultimas

præteriti, idq́; uſus comprobat. Ouid in 6. Metam. Impoſito fratri moribunda relãguit ore. Idem in 4. nectare corpus Delicuit. Idem in 7. Delicuit, ſtagnumq́; ſuo de nomine fecit. V loco conſonantis ante eo habentia, eo in i conuerſa, faciunt præteritum, & producunt penultimam neceſſario ſecundum præmonſtratã regulam, ut moueo moui, foueo foui, caueo caui, paueo paui, uoueo uoui. Inueniuntur autem autores, qui quõ in præterito primæ coniugationis in ui ſyllabã terminante, faciunt in ſecunda tam ſingulari quàm plurali, & in tertia plurali in runt deſinente perſona, penultimæ ſycopam ſyllabæ, ſic etiam in ſecunda coniugatione quando præteritum in ui deſinit. ut Verg. in 4. Aen. hyrcanæq́; admorunt ubera tigres: pro admouerũt. Hor. Serm. 1. Hunc hominẽ ſi uelles tradere diſpereã ni Summoſſes omnes: pro ſummouiſſes. Conniueo, quod etiam cõniuo ſecundum tertiam protulerunt ueteres, præteritum tam in ui q̃ in xi habuit. Nimius Caßius in 23. Iliad. Nam non conniui oculos ego deinde ſopore. Turpilius uerò in Parateruſa: Dũ ego connixi ſomno, hic ſibi proſpexit uigilans uirginẽ. Caluus cõniuere infinitum ſecũdum tertiã cõiugationẽ correpta penult. protulit, Cum grauis ingẽti cõniuere, pupula ſomno. Perſius uerò ſecũdæ protulit, Væ niſi cõniues oleum artocreasq́; popello Largior. Ferueo quoq; etiã feruo inuenitur. Ab utroq; tamẽ præteritum ferui dicitur. Teren. in Adel. Sperabã iam deferuiſſe adoleſcentiã, à ferueo. Verg. in 1. Aen. Feruet opus redolẽtq́; thymo fragrãtia mella, à ferueo. Idem in 8. à feruo, Feruere Leucatẽ auroq́; effulgere fluctus. Lucil. Feruit aqua et feruet, feruit nunc feruet ad annũ. Ter. in Adel. Cum maxime

xime ſeruit, tam placidum quaſi ouem reddo. unde ſerueſco. dicitur tamẽ etiã per b ſerbeo, ex quo ſerbui. Horat. *in* 1. *Serm.* Velatumq; *ſtola, mea cum conſerbuit ira.* Vnde *& ſerbeſco.* Nec *ſolum ea diuerſarũ coniugationum inueniũtur uerba, ſed multa præterea, ut ſtrideo ſtrides, & ſtrido ſtridis, fulgeo fulges, & fulgo fulgis, denſeo denſes, & denſo denſas, oleo oles, & olo olis.* A *ſtrideo,* Lucan. *in* 6. *Auribus incertum feralis ſtrideat umbra.* A *ſtrido,* Verg. *in* 8. *ſtriduntq; cauernis* Strictur*æ chalybũ, & fornacibus ignis anhelat.* A *fulgeo,* Verg. *in* 5. *ipſiq; in puppibus auro* Ductores *longe effulgent.* A *fulgo,* Idẽ *in* 8. *auroq; effulgere fluctus.* A *denſo,* Enn. *in* 8. *Annal.* Denſantur *campis horrẽtia tela uirorũ.* A *denſeo,* Verg. *in* 10. Extremi *addenſent acies.* Ab *oleo,* Terẽt. *in* Adel. Olet *unguenta de meo.* Ab *olo,* Plaut. *infiniti uerbi ſecundã ſyllabã corripuit in* Moſtell. Non *omnes poſſunt olere unguẽta exotica. Supinum à præterito fit, mutata ui in tum, ut ciui citum, moui motum, foui fotum.* Nec *ſolum in ſecundæ cõiugationis uerbis in ui præteritũ facientibus, ſed etiam in alijs eſt obſeruandum, ut amaui amatũ, accuſaui accuſatum, adiuui adiutũ, cupiui cupitum, arceßiui arceßitum.* Quæritur, *cur, quum ſpiro ſpiras, & halo halas, ſpiraui & halaui faciant, rerum uocabula i habeãt ſpiritus & halitus, quæ puto eſſe anteriora uerbis. ideoq; non ſequi deriuatiuorũ regulam, quomodo iudicatus, id eſt iudicatio, & dominatus, id eſt dominatio.* Excipiuntur *laui lautũ, caui cautũ, faui fautũ, quæ differẽtiæ cauſa pro ã lõga, au diphthongũ habuerunt, propter latũ, catũ, fatũ, quæ alias ſignificationes habent.* Et *ſciẽdũ, q. in omnib. huiuſcemodi ſupinis penultima producitur.*

ducitur. exceptis ſatum à ſero ſeui, quod etiam ſerui habuit in uſu antiquitas unde ſertũ: & ſino ſiui ſitum. & à pono poſui, uel poſiui ſecundum antiquos, poſitũ: litum quoq; & itum & quitum notãda ſunt. Verg. Georg. 4. *& paribus lita corpora guttis*. *In deo exeuntia longa uocali naturaliter antecedẽte, uel ar ſyllaba, deo in ſi cõuerſa, faciunt præteritum perfectum, ut ſuadeo ſuaſi, rideo riſi, ardeo arſi. E uerò uel i breuibus ante deo poſitis, producunt eaſdem uocales, & o in i mutata, faciunt præteritũ, ut ſedeo ſedi, et ex eo cõpoſita, inſideo inſedi, ſubſideo ſubſedi, reſideo reſedi, uideo uidi, inuideo inuidi. preuideo præuidi. Et notandum quod à ſedeo compoſita, quamuis in præſenti e in i conuertant, in præterito tamen eandem e productam ſeruant, ut poßideo poſſedi. ſtrideo quoq; ſtridi facit, quod etiam ſtrido ſtridis tertiæ coniugationis inuenitur. I autem tam in præſenti quàm in præterito productã habet.* Verg. in 8. *ſtriduntq; cauernis Stricturæ chalybum, et fornacibus ignis anhelat.* Lucan. in 6. *Auribus incertum ferialis ſtrideat umbra.* Statius in 4. *Huius inaſpectæ luco ſtridere ſagittæ.* Accius in Alceſtide: *Cum ſtrideret retracta rurſus inferis. Sin autẽ prima ſyllaba in deo terminatorum poſt mutam aliquã, uel m ſemiuocalẽ e uel o correptas habuerit in aliquam liquidam deſinentes duplicatur, ſic tamen, ut priori geminatarũ extrema conſonans ſubtrahatur. Et ſic eo in i conuerſis fit præteritum perfectum, ut pendeo pependi. tondeo totondi, mordeo momordi, ſpondeo ſpopondi. à quo etiam s in ſecunda demitur ſyllaba euphoniæ cauſa. In compoſitione tamẽ hæc eadem non geminant ſupradictã ſyllabam, ut reſpõdeo reſpondi, dependeo dependi, demor-*

demordeo demordi, præmordeo præmordi, detondeo detondi. uetuſtiſsimi tamen etiam detotondi protulerunt. Ennius in Annal. *Et detotondit agros lætos atq; oppida cepit.* At *Varro in magno talento:* Detotonderat *forcipibus uiti carpiſicris.* Au *ante deo habentia per participium, in præterito declinātur nunc, ut audeo auſus ſum, gaudeo gauiſus ſum. Vetuſtiſsimi tamen & auſi, pro auſus ſum, et gauiſi pro gauiſus ſum protulerunt.* Cato Cenſorius *in oratione pro L. Antonio. Beneficij poſtridie iuſſiſti adeſſe in diem ex die non auſi recuſare.* Liu. *in Odyſſea: Quoniam audiui paucis gauiſi.* L. *Caßius* Hemina *in* 2. *Annalium: Idq; admiratum eſſe gauiſi. In hoc uerbo etiam illud animaduertedum, quod auſim auſis auſit, pro ſubiunctiuo, audeam audeas audeat inuenimus. Verg. in* 2. *Georg. Auſim uel tenui uitem committere ſulco. Ouid. in* 6. *Metam. Et nihil eſt quod non inopino captus amore Auſit, nec capiunt incluſas pectora flammas. Omnia autem ſupradicta uerba deo in ſum conuertentia faciunt ſupina, ut rideo riſum, ardeo arſum, uideo uiſum, mordeo morſum, pendeo penſum, tōdeo tonſum, reſpondeo reſponſum, audeo auſum. Gaudeo uerò etiam i poſt u aſſumpſit euphoniæ cauſa gauiſum. A ſedeo præterea geminauit s ſeſſum. & fortaſſe differentiæ cauſa: ne ſi ſeſum diceretur, duæ partes eſſe putarentur. Alia uerò omnia in deo deſinentia, per ui diuiſas proferunt præteritum, ut candeo candui, ſtudeo ſtudui, frondeo frondiui, ſplendeo ſplendui. quorum ſupina mutatione eo in i, & aſſumptione tum debent fieri, ut canditū, ſtuditum, fronditum, ſplenditū. Rariſsime tamē ab omnibus neutris ſecundæ coniugationis, quæ in ui diuiſas faciunt*

præteritum, inuenio, uel huiuſcemodi ſupinum, uel participium futuri, ut caleo calui, terreo terrui, tepeo tepui, horreo horrui, flacceo flaccui, rubeo rubui, langueo langui, palleo pallui. Si qua tamen inueniantur i breuem ante tum habent. Vnde Iuuen. *à careo carui in 2. tollere dulcem Cogitat hæredem cariturus turture magno.* Et Cicero *ualiturus à ualeo.* Excipitur *prandeo prandi.* Plautus *in* Menæch. Prandi et potaui, ſcortum accubui. Id quoq; *tamen in ſum facit ſupinũ quomodo ſuperiora, ut pranſum. quod tamen quamuis neutrum ſit habet participiũ præteriti pranſus, ut cœno cœnatus, iuro iuratus, careo caſſus, pateo paſſus, titubo titubatus.* Et *multa præterea à uetuſtiſsimis ſimiliter ſunt prolata participia præteriti à neutralibus uerbis, ut à ſeneo ſenectus,* ὁ γηράσας. diſcedo diſceſſus, ὁ ἀναχωρήσας. intereo interit9, ὁ ἀναιρεθείς. obeo obitus, ὁ τεθνεώς. occido occaſus, ὁ δύσας. potus, ὁ πεπωκώς, καὶ ὁ ποθείς. ut iuratus, ὁ ὀμόσας καὶ ὁ ὀμοθείς. Catullus: *Sed hæc fuere non recõdita ſenecta quiete.* Seneſco enim *inchoatiuũ eſt. Salluſt. in 4. Hiſtor.* Omnes *quibus ſenecto corpore animus militaris erat. Cæcil. in 4. Cuſtodibus diſceßis multi interſiciuntur.* Claudius: Pugna *acriter cõmiſſa multis urinq; interitis. Liuius in* Proteſilao: Cupidius *miſerulo obito. Lucil. in 2. quæ horis ſublata duabus, Oĩa ſunt ſole occaſo ductóq;.* A *decreſco quoq; decretũ Liuius protulit in 3.* Erotopagnion: *nocte dieq; decretum & auctum.* Terent. *in* Hecyra: Quid *ais? cum uirgine unà adoleſcens cubuerit plus potus.* Hoc *tamen idem* Iuuen. *paßiuè protulit in 4. epotáq; flumina* Medo Prandente: *Sicut & iuratus tam actiuè quàm paßiuè profertur. Cic. in 2. Verr. Malo ei iurato ſuo quàm iniu-*

rato

rato aliorum tabellas cõmittere. Lucan.in 8.priſca ma/nent mihi per Latium iurata tonantẽ. A titubo quoq; ti tubatus Verg.in 5. ueſtigia preſſo Haud tenuit titubata ſolo, Idem in 2. nunc caſſum lumine lugent. Quamuis à careo futuri participiũ nõ caſſurus, ſed cariturus faciat, ſicut ſuprà oſtendimus Iuuenalẽ in 2. protuliſſe. A pateo quoq; paſſus naſcitur teſte Vergilio, qui ponit in 3. Aeneid. Et pater Anchiſes paßis de littore palmis. Idem in 2. paßis Priameia uirgo Crinibus. In geo deſinentia l uel r antecedentibus, geo in ſi conuerſa faciunt præteritum perfectum, ut indulgeo indulſi, fulgeo fulſi, algeo alſi, urgeo urſi, turgeo turſi, tergeo terſi, quod Probus & Cariſius, & Celſus, & Diomedes comprobant, & ipſe omnibus ualidior uſus. Iuuenal. in 1. ſed mox & pocula torques Saucius & rubra deterges uulnera mappa. Idem in 5. uaſa aſpera tergeat alter. Horat. in 2. Serm. poſito pauone uelis quin Hoc potius, quàm gallina tergere palatum. Terent. in Eun. Ego 'ne? imperatoris uirtutem noueram & uim militum, Sine ſanguine hoc non poſſe fieri, qui abſtergerẽ uulnera. Eſt enim quaternarius iambus qui ſtare non poteſt, niſi penultima abſtergerẽ producatur. Mulgeo quoq; mulſi facit, quamuis differentiæ cauſa quidã mulxi protulerũt, quia mulceo quoq; mulſi facit. ſed Vergil. in 3. Georg. Quod ſurgente die mulſere horiſq; diurnis, Nocte premunt. Enn. in 7. Annal. Mulſerat huc nauẽ cõpulſam fluctibus pontus. Idẽ in 9. Cyclopis uẽter uelut olim turſerat alti Carnibus humanis diſtentus. Lucil. in 20. Purpureo terſit tunc latas gauſape mẽſas. Idẽ in 4. Obturſi ebrius. Syllaba uerò naturaliter lõga ante geo mutãt geo in xi, & faciunt ptũm perfectũ,

lugeo

lugeo luxi, augeo auxi, frigeo frixi. Alia uerò oĩa in geo *deſinentia eo in ui diuiſas mutant in præterito, ut egeo egui, indigeo indigui, rigeo rigui, uigeo uigui. Supina quædam in ſi præteritum terminantia i in um cõuertẽtia faciunt, ſiue ſecundæ, ſeu tertiæ ſint coniugationis (nam quartæ in tum faciunt ſupinũ) ut indulſi indulſum uel in dultum.* Vnde Marcellinus *rerũ geſtarũ* 14. *Tãquã licen tia crudelitate indulta.* Fulſi *fulſum, alſi alſum, arſi ar- ſum, terſi terſum, læſi læſum, luſi luſum, mulſi mulſum uel mulctum.* Salluſt. in 3 Hiſtor. Dein *lenita iam ira poſte- ro die libralibus uerbis permulcti ſunt.* Vnde Cicero in *cõcione* Metelli, *permulſa atq; recreata eſt.* Varro *in ſa- tyra: capite permulſo. torſi quoq; torſum et tortũ facit.* Cato *in* 2. Orig. Marſus *hoſtẽ occidit priuſquã* Pelignus, *propterea* Marrucini *uocantur de* Marſo *detorſum no- men. itaq; & tortores et torſores dicuntur.* Terent. *in* Phorm. Bonorum *contortor, legũ diſtortor.* Cic. in 4. Verrin. *Quod fanum deniq;, quod non auerſum atq; ex- terſum relinqueris. à tergeo terſi terſum dixit, ſecundum ſupradictã proportionẽ.* Excipiuntur *geſſi geſtũ, uſſi u- ſtũ faciẽtia ſupinũ.* In xi uerò proferẽtia *præteritũ cuiuſ- cunq; ſint coniugationis xi in ctum cõuertẽtia faciunt ſu pinũ, ut luxi luctũ, auxi auctum, frixi frictũ, aſpexi aſpe ctũ, illexi illectũ, duxi ductum, dixi dictũ, neglexi negle- ctũ, traxi tractũ, ſtruxi ſtructum, finxi fictum, & pinxi pictũ, & ſtrinxi ſtrictum, & minxi mictum, quæ eupho niæ cauſa n in ſupino abijciũt, quãuis iunxi iunctũ, et tin xi tinctũ, et uinxi uinctũ, & cinxi cinctũ, & pupugi, & punxi punctũ, et ſanxi ſanctũ ſeruet, in ſupino quoq; n. Excipiuntur flexi et fluxi, quæ in ſupinis quoq; ſeruaue*

runt

runt x, flexum fluxũ. quamuis uetuſtiſſimi & fluctus pro fluxus, & flucturus pro fluxurus ſoliti ſint dicere. Vnde & fluctus ipſe motus aquarum. In gui uero facientia præteritum, quia neutralia ſunt, non habent in uſu ſupina, debent autẽ ſecundũ analogiã in itum ea facere, ſicut ſupradictum eſt. In queo deſinens unum inuenitur ſecundæ coniugationis in ſi terminans præteritũ, torqueo torſi. & ex eo compoſita, diſtorqueo diſtorſi, cõtorqueo contorſi, extorqueo extorſi. Supina ſecundũ paulo antè expoſitã regulam in ſum proferunt, torſum, diſtorſum, controrſum, extorſum. Inueniuntur tamen etiam in tum & frequẽtius. In leo deſinẽtia, ſi ante l aliã conſonantẽ habuerint coniunctam ei in eadẽ ſyllaba, & ab oleo uel leo cõpoſita, per ui ſyllabã faciunt præteritũ perfectũ, impleo impleui, cõpleo compleui, ſuppleo ſuppleui. cuius ſimplex uerbũ nõ legi. fleo fleui, defleo defleui, cleo cleui, oleo oleui, aboleo aboleui, adoleo adoleui, obſoleo obſoleui, exoleo exoleui, deleo deleui, releo releui, quanuis oleo & oleui & olui faciat. Et ſimiliter redoleo & redoleui & redolui, quia non mutant ſignificationẽ. Horat. in 1. epiſt. Vina ferè dulces oluerunt mane camœnæ. Lucil. in 30. Quis totũ ſcis corpus iam peroleſſe biſulcis: pro peroleuiſſe. Verg. in 12. mox cum matura adoleuerit ætas. Varro tamẽ etiam adoluit protulit in 3. Rhetor. Poſtquã adoluerit hæc iuuentus. Caſſius ad Tiberiũ 1. At cõtra Aegyptios ſacrificiũ ubi integrũ anſerẽ adoluerũt. Paſſiui quoq; participium adultus, pro adoletus prolatũ eſt. Antias in 74. Eo oẽs hoſtiæ uituli 26. coniecti, & ita omnia adulta ſunt. Obſoleo quoq; obſoleui facit. Nõ eſt enim à ſoleo quod ſolitus ſum uel ſolui ſecũdũ

Sallu-

Salluſtium facit perfectum, qui in 2.Hiſtor. ponit: Neque ſubſidijs uti ſoluerat cõpoſitis, ſed ab obs & oleo, ſicut obſcœnus ab obs & canẽdo uel cœno, uel ἀπὸ τ̃ κοινȣ̃. unde & inquino. Cic. de imperio Cn. Pompeij: Obſoleuit iam iſta ratio, re multo magis quàm uerbis refutata. Idẽ in 1. Rhetor. Hoc uerò à pleriſq; corũ deſertũ obſoleuiſſe. Idem pro Cælio: Chartæ quoq; quæ illã priſtinã ſeueritatẽ obtinebãt obſoleuerũt. Exoleo quoq; exoleui, unde exoletus exoleta exoletũ. Plaut. in Medico: Domi reliqui exoletã uirginẽ. id eſt grandẽ, quæ exoleuerat. Aboleo uero uelut redoleo et abolui et aboleui facit ptũm. unde & aboletũ et abolitũ et abolitio dicitur. Liu. in 8. Etſi omnis diuini humani que memoria aboleuerit. Perſius: Hoc iuuat, hic inquis ueto quiſquã faxit oletum. Cic. in Verr. de prætur. urbana: Vereor ne hæc cuipiã nimis antiqua, etiã obſoleta uideantur. A deleo cuius ſimplex, id eſt leo, in uſu non eſt, deletum, à delino delitũ naſcitur, quod Probus & Caper cõprobant, uſu quoq; adiuuãte. Verg. in 4. Georg. & paribus lita corpora guttis. Cic. in 1. Epiſt. ad Caluum: Tuli moleſte quod literæ delitæ ſunt mihi à redditæ. Idẽ in 4. Verrin. Tabulæ ſunt in medio quæ ſe corruptasq; atq; interlitas eſſe clamant. Actius in Atreo: Epularum fictor ſcelerum fratris delitor. Supina ſecundum iam prædictam regulam in ui ſyllabã præteritum terminãtium faciunt, ut cõpleui completum, defleui defletũ, obſoleui obſoletum, aboleui aboletũ, abolui abolitum, deletum à deleo. unde & letum ipſa res quæ delet uitã, quaſi à leor ſimplici, quod in uſu non eſt, profertur. alia uerò omnia uerba in leo deſinentia, eo in ui diuiſas transferentia, faciunt præteritum, ut doleo dolui, caleo calui,

calui, palleo pallui, excelleo excellui, quod et excello in/ uenitur. Alia quoq; omnia ſecundæ coniugationis uerba quacunq; conſonante ante eo poſita, eo in ui diuiſas con uertẽtia faciunt præteritum perfectum, ut habeo habui, rubeo rubui, doceo docui, arceo arcui, timeo timui, iaceo iacui, teneo tenui, caneo canui, cãdeo candui, ſtupeo ſtu pui, tepeo tepui, pareo parui, careo carui, horreo hor/ rui, floreo florui, cenſeo cẽſui, pateo patui, liqueo licui, ex quo liqueſco inchoatiuum. Ouid. in 4. Metam. Proti/ nus imbutum cœleſti nectare corpus Delicuit, terramq; ſuo madefecit odore. A liceo quoq; licui facit. Excipiun/ tur hæc, iubeo iuſsi, ſorbeo uel etiam ſorbo, ut Probo pla cet, ſorpſi uel ſorbui. Lucan. in 4. Abſorpſit penitus ru/ pes, & tecta ferrarum. Cic. in 2. Philipp. In ſanguinem ciuilem exhauſit, uel potius exorbuit. Idem pro Mure/ na: Difficultatẽ exorbuit. Mulceo mulſi, maneo manſi, neo neui, hæreo hæſi, luceo luxi, polluceo polluxi. Plautus in Sticho: Vt decumam partem ex uoto Herculi polluceam. Neuius in Colace: Qui decumas partes quan tum alieni fuit polluxit, tibi à publicando epulo Hercu/ lis decumas. Supino in ui quidem diuiſas facientia præ/ teritum neutra deficiunt, ſicut ſuprà diximus, ut canui, ſtupui, tepui, horrui, parui, egui. Deficit etiam metui, ti/ mui. Nam à carui uel caritum uel caſſum uidetur poſſe di ci, quia futuri participiũ cariturus, præteriti caſus inue nitur. Iuuen. in 2. quõ ante dictũ eſt: tollere dulcẽ Cogitat hæredẽ cariturus turture magno. Verg. in 2. Aeneid: De/ miſere neci, nunc caſſum lumine lugent. Actiua uerò ple runq; ui uocales in i correptam conuertentia aſſumunt tum, ut habeo habui habitum, inhibeo inhibui inhibitũ, pre-

præbeo præbui præbitum, moneo monui monitum. Pauca autem ui in tum uertunt, niſi cõſonantiũ natura prohibeat, ut teneo tenui tentum, doceo docui doctum, cenſeo uero cenſui cenſum, quia in ſimplici dictione n antecedentes & t, ſine r ſequi non poſſunt. Iuſsi uerò & mulſi & manſi & hæſi ſecundum prænunciatam regulam in ſi proferentia præteritum, i in um cõuertentia faciũt ſupinũ, iuſsi iuſſum, mulſi mulſum, manſi manſum, hæſi hæſum. à ſorbui ſorbitum, à ſorpſi uerò ſorptum debet fieri ſupinum, ut ab habeo habitum, & præbui præbitum. & à ſcripſi ſcriptum, à nupſi nuptũ. quorũ neutrũ adhuc in uſu non inueni, id eſt, nec ſorbitũ, nec ſorptum. à luxi quoq; luctum, et à polluxi polluctum, exigit ratio in xi terminantis præteriti, ſed autoritas deficit. Neui uerò in ui terminantium ſeruat regulam, in ſupino conuertens ui in tum, neui netum.

In codice, de quo ſupra, ita ſcriptum erat: Artis Priſciani uiri eloquentiſsimi grammatici Cæſarienſis doctoris urbis Romę Conſtantinopolitanæ Liber Decimus.

IN io a antecedẽte unũ inuenitur, aio, quod in prima quidem perſona i loco conſonantis habet duplicis, quæ & geminabatur à uetuſtiſsimis aijo. In ſecũda uero & tertia tranſit in uocalẽ neceſſario, quia cõſonans ſequitur, ais ait. Itaq; pares habet in tribus pſonis ſyllabas, cũ omnia in io deſinẽtia, tertiæ uel quartæ cõiugationis, una ſyllaba minores habeãt primã perſonã, ſecundã & tertiam, ut facio facis facit, audio audis audit. ſed in hoc primæ perſonæ penultima poſitione producitur, ſecundæ uerò & tertiæ corripitur. et ſicut quibuſdã uidetur tertiæ eſt con-

coniugationis, nec per totam in uſu inuenitur declinatio
nem. cuius præteritum, cum ait, in tertia inueniatur per-
ſona, debuit ai primam facere, quæ in uſu non eſt. poteſt
tamen ait quoq; præſens intelligi pro ptõ. Sed cum impe
ratiuus in i terminans reperiatur, quartæ magis oſtendi
tur eſſe coniugationis. Neuius: An nata eſt ſponſa *præ-*
gnans? uel ai, uel nega. E quoque antecedente in io unum
inuenio meio, tertiæ coniugationis, in quo ſimiliter i lo-
co conſonantis eſt. Iuuen. eius infinitum profert in i. Cu-
ius ad effigiem non tantum meiere fas eſt. Perſ. Pingue
duos angues, pueri ſacer eſt locus extra Meiſte. Quidam
tamen etiam meio meias dici putauerunt. Sed mingo
quoque dicitur, ex quo præteritum in uſu minxi. Vnde
Horat. *hunc perminxere calones. Ex quo ſecundum re-*
gulam naſcitur in ctum ſupinum mictum. Horat. *in* 1. Ser
mon. Mẽtior. *at ſi quid merdis caput inquiner albis* Cor
uorum, atq; in me ueniant mictum atque cacatum. Vnde
etiam meditatiuum micturio, ut lectum lecturio, partum
parturio, eſum eſurio. à ſupinis enim meditatiua ſolent
fieri. In io quoque u antecedente unum inuenio, inquio.
quod plerique artium ſcriptores putant in uſu non eſſe.
Sed Cicero *ponit hoc in* 2. *de orator.* Attendere & *aucu-*
pari uerba oportebat inquio, ut ea quæ ſunt frigidiora
uitemus. In eod. Tu *uerò inquiſti moleſtus non eris. idem*
in Verrẽ *de ſignis:* Qui *me ubi uiderũt, ubi ſunt* Pamphi
le inquiunt Scyphi. *Idem in* 4. *ad* Heren. Quid *enim tibi*
uis? aliquis inquiat. Et *ex quo apparet ſecundũ analo-*
giam, inquiam quoq; debere dici. Idem ad eundẽ in 4. *At*
non Africani *nepotes inquit, iſtiuſmodi fuerunt. In eo-*
dem: Videte *nunc, inquit, iudices, quemadmodum me* Pla

gioxippus iſte tractarit. Perſ. Hoc iuuat, hic inquis ueto quiſquã faxit oletum. Terentius quoq; imperatiuũ eius inque in Phorm. poſuit: Tum Antiphonem uideo ab ſeſe amittere Inuitum eam inque. Ergo ſecũdum analogiam tertiæ coniugationis inuenitur eius tota ferè declinatio uerbi. Supinum uerò ab eo non inueni, nec quæ ſolẽt ab eo naſci. In cio a antecedente mutãt eam in e productam, & abiecta o, productaq; i faciunt præteritũ perfectum, ut facio feci, iacio ieci. Ex his compoſita cum præpoſitione quamuis in præſenti mutent a in i, tamẽ præteriti regulam ſeruant, quæ eſt in ſimplicibus, ut efficio effeci, perficio perfeci. Ideo autem dixi cum præpoſitione compoſita mutare a in i, quia ſi cum alia parte cõponantur, ſeruant, ut calefacio calefeci, tepefacio tepefeci, tremefacio tremefeci, ſtupefacio ſtupefeci. abijcio quoque abieci facit, conijcio conieci, inijcio inieci, proijcio proieci. Inuenitur tamẽ etiã ſimplex, icio icis. Vnde Verg. in 12. ictũ iam fœdus, et omnes Cõpoſitæ leges. Alia uero i ante cio habentia eandẽ i in e conuertunt, & cio in xi, ut aſpicio aſpexi, conſpicio conſpexi, illicio illexi, pellicio pellexi: Excipitur elicio elicui. Liu. ab Vrbe cond. lib. 5. Ad colloquium uatem elicuit. Et puto ideo, ne ſi elexi diceremus, neceſſario participiũ electus fieret, & eſſet dubitatio ſignificationis. pellicui quoq; pro pellexi ueteres protulerunt. Liu. in Laodamia: Aut nunc quæpiam alia te illo Aſiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore & gloria pellicuit. Sed Terent. in Phor. Is ſenem per epiſtolas pellexit, modo nõ mõtes auri pollicens. inuenitur etiã allicuit & pellicuit. Piſo Hiſtor. 1. Cuius unius præmio multorũ allicuit animos. P. Varro belli Sequanici

quanici lib.2. Deinde ubi pellicuit dulcis leuis unda ſapo ris. Supina ex illis quidem, quæ a habent ante cio fiunt à præſenti, io conuerſa in tum, ut facio factũ, iacio iactum. In omni enim uerbo ſiue penultima, ſiue antepenultima ſit, a ſeruatur etiã in ſupino, quamuis mutetur in præte rito perfecto, ut facio feci factũ, iacio ieci iactũ, capio ce pi captũ, ago egi actum, frango fregi fractũ, cado cecidi caſum. Ex his cõpoſita quæ in præſenti mutant a in i, ut facio inficio, capio incipio, & in ſupino a in e conuer tunt, ut factũ infectum, captũ inceptũ. Illa uerò quæ com ponuntur à uerbis in go deſinentibus, quamuis mutent a in i, tamen in ſupino immutabilẽ ſeruant eam, ut ago exi go exactũ, frango infringo infractũ, tango cõtingo con tactũ, pango impingo impactum. Quæ uerò in xi termi nant præteritũ ſecundum præmonſtratã regulam, xi in ctum cõuertentia, faciunt ſupinum, aſpexi aſpectũ, illexi illectum, elicui uero elicitum facit. Vnde Lucan. in 9. Vi rus & elicitum juſſumq; exire repugnat. Et Stat. in 4. Theb. dure quàm mortis limite manes Elicitos. In dio deſinẽs inuenio unum, fodio fodi, & ex eo cõpoſita perfo dio perfodi, effodio effodi: quod penultimam præteriti produxit neceſſario ſecundũ prædictam regulam quam oſtendimus. Quod ſi minuãtur præſentis ſyllabæ, in præ terito producitur penultima, niſi per ſyncopã uel apoco pã proferatur. Supinũ in ſum facit geminata ſ, ut fodi foſ ſum. omnia enim uerba, quæ in di finiũt præteritũ perfe ctũ in ſum faciunt ſupinũ, ut prandi pranſum, momordi morſum, tetendi tenſum, pandi panſum, defendi defen ſum, aſcendi aſcenſum, ſedi ſeſſum, excepto dedi, quia pri mæ eſt cõiugationis, quæ nunquam in ſum facit ſupinũ,

& ex eo compoſitis, quæ in tertiam tranſeunt coniugationem, & a penult. ſimplicis ſupini in i conuertunt, ut do dedi datũ, reddo reddidi redditũ, perdo perdidi perditum, uendo uendidi uenditum, credo credidi creditũ, condo condidi conditũ. In dior quoq; deponentia in ſum faciunt ſupinũ, ordior orſum, ingredior ingreſſum. In gio ſimiliter producta antepenultima, & ablata o extrema faciunt præteritum perfectum, ut fugio fugi, cõfugio cõfugi, perfugio perfugi, refugio refugi. Supinum o in tum conuertit fugio fugitum, confugio confugitum, perfugio perfugitum, refugio refugitũ. In pio, ca antecedente, mutant a in e productam, & abiecta o productaq; i faciunt præteritũ perfectum, ut capio cepi. Ab eo compoſita, in præſenti quidem mutant a correptam ſimplicis in i breuem, præteritũ uerò integrum manet, ut incipio incepi, recipio recepi, ſuſcipio ſuſcepi. Supinũ tam eius quàm omniũ in pi uel in pſi, uel in mi terminantiũ, præteritũ per præteritum proſertur, ut cepi captũ, incepi inceptum, concepi conceptũ, rupi ruptum, ſcalpſi ſcalptum, compſi comptũ, prompſi promptũ, dempſi demptũ, ſcripſi ſcriptũ, nupſi nuptũ, emi emptum, ademi ademptũ, rapui quoq; raptum facit. Similiter & ex eo compoſita, corripui correptũ, arripui arreptũ. Cum uerò ante pio habentia, o in i conuertunt, & producũt penultimam in pio, ut cupio cupiui uel cupij. Et ex eo cõpoſita, ut concupio cõcupiui uel concupij. Vetuſtiſsimi autẽ etiam ſecundum quartam coniugationẽ ſolebãt proferre hoc uerbũ. Lucret. lib. 1. confringere ut arcta Naturæ primus portarum clauſtra cupiret. In ui diuiſis facies præteritũ unũ inuenio ſupradictæ terminationis, rapio rapui. Et ex hoc compoſita

eripio

eripio eripui, ſurripio ſurripui. Nam ſurpui per ſyncopam protulerũt quidam poetarũ, ut Horat. in 4. Carm. Quæ me ſurpuerat mihi Felix poſt Cinarã. Sapio tam ſapiui uel ſapij q̃ ſapui protuliſſe autores inueniũtur. Probo tamẽ ſapui placet dici, Cariſio ſapui uel ſapiui, Aſpro ſapiui & ſapij ſecundum Varronem, quod Diomedes etiã approbat. Nonius tamẽ Marcellus de mutatis coniugationibus ſic ponit ſapiui pro ſapui. Næuius in uirgine prægnãte: Quãdo ego plus ſapiui qui fullonẽ compreſsi quinquatribus. Terẽtius ſimiliter: Cũ intelligo reſipijſſe pro reſipiuiſſẽ. Caper utrunq; in uſu eſſe oſtẽdit. Afran. in Brunduſinis: Equidẽ nunc reſipui poſtquã pectus eſt lætitia onuſtũ. Plaut. in Rud. Pol magis ſapuiſſet, ſi dormiuiſſet domi. Cœpio qđ in uſu nõ eſt cœpi facit ptũm. Terent. in Adel. præteritũ imperfectum ſubiunctiui eius uerbi quod naſcitur ex præſenti profert, ſinerẽ ego illũ? aut non ſex totis menſib. Prius olfeciſſem, q̃ ille quidquã cœperet? Supinũ à cupiui & ſapiui ſecũdum ſupradictã analogiã, mutata ui in tum profertur cupitũ & ſapitũ. In rio unũ inueni pario peperi. Vetuſtiſsimi tamẽ & ſecundũ quartã coniugationẽ hoc protuliſſe inueniuntur. Enn. Oua parire ſolet genus pennis condecoratũ. Sed Terent. in Phorm. Neq; parere iamdiu hæc per ætatem poteſt. Idem in And. Hanc ſimulant parere, quo Chremetẽ abſterreãt. Supinũ partũ debet eſſe, unde & partus, & parturio meditatiuũ. plerũq; enim regulã ſupini ſequuntur, tam meditatiua q̃ frequẽtatiua exceptis quibuſdã, de quib. in ſignificatiõe uerbi diximus, ut lectũ lecturio & lectito, mictũ micturio et mictito, dictũ dicturio et dictito. Sic ergo partũ parturio & partito. Stat. tamẽ in 12.

Theb. participio futuri addidit i, atq; hoſti ueniat paritu ra marito. Deponentia in rior deſinentia, orior & morior, tam ſecundum tertiam, quàm ſecundum quartã coniugationem declinauerunt autores, orior oreris & oriris, morior moreris & moriris. Lucan. in 4. Non gratis moritur iugulo, qui prouocat hoſtem. Ennius in 14. Annal. Nunc eſt ille dies cum gloria maxima ſeſe Nobis oſtendat, ſi uiuimus ſiue morimur. Terent. in Eun. Riſu emoriri omnes denique. Verg. in 2. Aeneid. telis Noſtrorũ obruimur, oriturq; miſerrima cædes. Lucil. in 3. Conturbare animam potis eſt quicunq; adoritur. Eorum ſupina ortum & moritum, quamuis oriturus, non orturus inueniatur participium futuri, ſed præteriti ortus non oritus dicitur. Horat. epiſt. lib. Nil oriturum aliâs, nihil ortum tale fatentes. A morior quoque notandum, quod cum moriturus ſecundum analogiam faciat participium futuri, mortuus fecit præteritũ geminata u, quod in nullo alio participio inuenies, pro mortus uel moritus, quod proportio magis exigebat. In tio deſinens per ſi facit præteritum geminata s, quatio quaſſi. quod (teſte Cariſio) in uſu non eſt. percutio percuſſi, incutio incuſſi. Supinum ſecundum regulam in ſi terminantium præteritum exit quaſſum, unde frequẽtatiuum quaſſo quaſſas. Similiter percuſſum, incuſſum. nam uſſi uſtum, geſſi geſtum, torſi torſum uel tortũ excipiuntur, & quæ quartæ cõiugationis in ſi terminãt præteritũ perfectum, farcio farſi fartum, ſarcio ſarſi ſartum, fulcio fulſi fultum, haurio hauſi hauſtũ. P, uero ante ſi, poſita (ſicut ſupradictũ eſt) per ptum faciũt ſupinũ, demo dempſi demptũ, promo prompſi promptũ, nubo nupſi nuptũ, ſcribo ſcripſi ſcri-

ſcriptum. In tior deponens, tam tertiæ quàm quartæ coniugationis unum inuenitur, potior. Verg. in 3. Aeneid. Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat, & auro Vi potitur. I ſecundum tertiam coniugationem corripuit penultimam. Lucil. uerò in 5. Deficit alma Ceres, nec plebes pane potitur. ſecundum quartam coniugationem producta penultima protulit ſimiliter Neuius in Iliad. 2. Fœcundo penetrat penitus thalamóq; potitur. Infinitum tamē ſecundum quartam ſemper inuenitur. Cic. in 3. Inuect. Rerum potiri uolunt. Supinum in i tum deſinit penultima producta potitū. In uo diuiſas quacunq; antecedente conſonante deſinentia, mutant o in i, ut acuo acui, imbo imbui, induo indui, diluo dilui, annuo annui, ſpuo ſpui, ſuo ſui, metuo metui, arguo argui. Verg. in 9. Euryalus me nulla dies tam fortibus auſis Diſſimilem arguerit, tantum fortuna ſecunda. Idem in 11. Verba redarguerit. Excipiūtur ſtruo ſtruxi, fluo fluxi, pluo pluui. Liuius in 2. ab urbe cond. & in 21. & in 22. Lapidibus pluuiſſe. Et in 23. Sanguine pluuit. Nam unguo quidem Niſus & Papyrianus & Probus, tam ungui quàm unxi dicunt facere præteritum. Cariſius uerò unxi tantum. Coquo, uel ut alij coco coxi, linquo liqui, tinguo uel tingo tinxi. Hæc tamē non uidentur in uo diuiſas terminare, in quibus o uim literæ amittit. unde in guo quidem ſyllabam terminantia huiuſcemodi, ſeruant regulam in go terminatorum, ſicut & quæ in quo finiuntur rationē ſequntur in co deſinentiū. Dicimus enim ūgo ūxi, ut lingo linxi, et pingo pinxi, et linquo liqui, ut uinco uici. Ninguo quoq; ninxi, unde & nix, ſicut à duxi dux, à rexi rex. Verg. in 3. Geor. Interea toto nō ſecius

æquore ninguit. Actius in Andromeda: cum ninxerit cœ lœſtium molem mihi. Extingo etiam extinxi, cuius ſim plex ſtinguo in raro eſt uſu. Verg. in 4. Aen. *Cum genere extinxem memet ſuper ipſa dediſſem*, pro extinxiſſem protulit. Cicero tamẽ in Arato, ſtinguens participio uſus eſt, quod à uerbo ſtinguo naſcitur: *Quem neq; tempeſtas perimet, neq; longa uetuſtas Interimet ſtinguens præclara inſignia cœli.* Idem paßiuum eius uerbi in prognoſticis protulit; *Vt cum luna means hyperionis officit orbi, Stinguuntur radij cæca caligine tecti.* Illud quoq; ſciendum, ꝙ in ui diuiſas terminantia præteritum perfectum, cum ſoleant corripere penultimam, tamẽ uetuſtißimi inueniuntur etiam produxiſſe eandem penultimam. In his maxime, quæ à præſenti in uo diuiſas deſinente proficiſcuntur, ut eruo erui, arguo argui, annuo annui. Ennius in 2. *Annuit ſeſe mecum decernere ferro.* Supina eorum i præteriti in tum conuertunt, & producunt u penultimã, acui acutum, imbui imbutũ, indui indutum, annui annutum, innui innutum, argui argutũ, unde & participiũ argutus, id eſt cõuictus. Plaut. in Pſeud. *Argutus malorũ facinorũ.* & futurũ arguturus, & deriuatiuũ ex hoc, uerbũ argutor argutaris. Inuenitur tamẽ in uſu etiã arguiturus pro arguturus. Salluſt. in 2. Hiſtor. *Quos aduerſum multi ex Bithynia uolentes occurrere, falſum filiũ arguituri.* Plaut. iterũ in Pſeud. de ſycophanta: *Ecquid argutus es?* pro cõuictus. Excipitur rutum uel ruitum, quod u corripit, uel quod i ſeruauit. Nã ſecundũ futuri participium, id eſt ruiturus debet ruitum eſſe. Lucan. in 4. *ruituraq; ſemper. Stat mirum moles.* Secundum præteritum uerò debet rutum dici penult. correpta.

Verg.

Verg. in 11. Nec mihi cum Teucris ullum poſt eruta bellum Pergama. Et uidetur hoc per ſyncopam i uocalis, in præterito prolatum erutus pro eruitus. ideoq; tempus præteriti perfecti ſimplex, quod habuit u ante i ſeruaſſe. à ſpuo & metuo, & pluo ſecundũ analogiã, ſputum & metutũ uel metuitum, & plutum à pluui, uelut adiuium ab adiuui debent facere, ſed in uſu ea non inueni. Alia uerò ſupradictæ terminationis uerba extremã ſyllabã præteriti in ctum cõuertunt, ut ſtruxi ſtructũ, unxi unctum, liqui lictum. Excipitur fluxum, ut iam ſupradictum eſt. Deponentia in quor, mutant eam in cu, & aſſumentia tum, faciunt ſupinum, loquor locutum, ſequor ſecutum, fruor uerò fructum facit, ſicut ſtruo ſtructũ. Cic. in Horten. Et amœnitate ſumma perfructus eſt. Vlpianus tamẽ ad Sauinum, futurum. fruiturũ dixit non fructurũ, quomodo ortum oriturũ, erutum eruiturum, mortuum moriturũ. Quæ cũ in præterito nõ habeãt i, in futuro habẽt. In uo, u loco conſonantis poſita in l quidẽ deſinente penultima, o extremã in i conuertunt, & faciunt præteritũ, ut ſoluo ſolui, uoluo uolui, caluo calui. Vnde Salluſt. in 3. Hiſt. infinitũ paſſiui protulit: Contra ille caluiratus: calui pro decipi. uocali uerò natura longa antecedente uo, in xi conuertitur in præterito, ut uiuo uixi, Supinũ i in tum conuertentia, faciunt u neceſſario in uocalẽ redeunte, ſolui ſolutũ, uolui uolutũ. ſic debet etiã calui calutũ facere, quod tamẽ in uſu non inueni. & puto calumniam ex hoc eſſe deriuatũ. Vixi autẽ in i terminantiũ regulã ſeruat in ſupino uictũ. In bo deſinẽtia uerba uocali longa antecedẽte, bo in pſi cõuertentia, faciunt præteritum perfectũ, ut ſcribo ſcripſi, nubo nupſi. nunquã enim

b ante ſ in principio ſyllabæ poteſt inueniri,ut Pſeudolus ipſe. Alia uerò o in i mutant in præterito,ut bibo bibi. Cicero in Verrem 2. An iſte unquam de ſe bonā ſpem habuiſſet, niſi de uobis malam opinionem animo imbibiſſet? Ouid. in 6. Metamor. Huberaq; ebiberant auidi lactantia nati. Lambo quoque lambi. Lucil. in 23. Iucundaſq; puer qui lamberatore placentas. Similiter ſcabo ſcabi. Idem Lucil. in 9. Scaberat ut porcus contritis arbore coſtis. Vnum excipitur, incumbo incumbis, quod etiā incubo incubas, ſecundū primam coniugationē profertur, quod incubui facit præteritum. & omnia à cubo compoſita, ſiue primæ, ſiue tertiæ ſint coniugationis, ut accumbo, uel accubo accubui, incumbo uel incubo incubui. Et nunc quidem ſimplex eorum, id eſt cubo cubas primæ eſt coniugationis. Vetuſtiſsimi tamen & hæc & omnia quæ in ui diuiſas, faciūt præteritū perfectū in prima coniugatione, etiā ſecundum tertiā ſolebant declinare. Supina uerò in pſi quidē terminantium præteritū pſi in ptū cōuertūt, ut ſcripſi ſcriptū, nupſi nuptū. In bi uerò aſſumunt tum, bibitum, lambitum, accubitum, unde et accubitus dicitur. Et notandū quod cum omnia in ſi terminantia ptūm, ſicut ſuprà docuimus, in ſum terminent ſupinum, exceptis quartæ coniugationis uerbis, hæc quoque quæ p uel m ante ſi habuerint, ſi in tū conuertūt, ut nupſi nuptū, ſcalpſi ſcalptū, ſcripſi ſcriptū, dempſi demptum, ſumpſi ſumptū. In quibus etiā p euphoniæ cauſa interponitur, quod etiā in præterito quibuſdā placuit adſcribere. In bor deponētia, mutāt bor in pſum, et faciunt ſupinū, ut labor lapſum. Nulla autē cauſa alia eſt mutandæ b in p ante ſ uel t in principio ſyllabæ poſitæ, niſi eupho-

phoniæ, cuius ratio apud Græcos quoq; obſeruantiſſimos eius ſeruata eſt in ſupradictarũ cõſonantiũ ſcriptura, ut κρύβω ἔκρυψα κέκρυπται, λείβω ἔλειψα λέλειπται. pro ψ enim Græca, nos in principio ſyllabæ pſ ſcribimus, ut nubo nupſi nuptũ, ſcribo ſcripſi ſcriptũ, ſcalpo ſcalpſi ſcalptũ. In co, n antecedẽte, abiecta n, et o in i conuerſa, faciunt præteritũ, penultima quoque producta, ut uinco uici, cõuinco cõuinci, linquo quoq; quod conſimilem uidetur habere terminationẽ, liqui facit præteritũ, abiecta n, ſicut ſuprà quoq; docuimus. S uerò præcedente mutãt ſco in ui, niſi ſint inchoatiua (illa enim carẽt ptõ pfecto) quieſco quieui, paſco paui, creſco creui, adſciſco aſciui, cõſueſco cõſueui, uel cõſuetus ſum. Cariſius tamẽ etiã conſueuo ponit. Omnia tamẽ ea quæ præteritũ perfectũ in ui terminãt adiectã, frequẽter inuenimus per ſecũdas & tertias perſonas ſyncopã penultimæ pati ſyllabæ, cũ ab u loco conſonantis incipit, ut amaui amauiſti uel amaſti, amauit, amauimus amauiſtis uel amaſtis, amauerunt uel amarunt. Neo neui neuiſti uel neſti neuit, neuimus neuiſtis uel neſtis, neuerũt uel nerũt. Ideo aũt addidimus adiectũ, quoniã ſi in poſitione ſit u conſonans ſyncopã pati nõ poteſt, ut lauo laui lauiſti, nõ poſſumus dicere laſti pro lauiſti, nec pro lauiſtis laſtis, nec pro lauerũt larũt. Similiter faueo fauiſti, nemo dicit faſti, nec pro fouiſti foſti, nec pro ſoluiſti ſolſti. Sed inuenio Horatiũ autoritate feciſſe in quibuſdã conciſionẽ, quãuis poſitio uerbi habeat u conſonantẽ, moueo moui mouiſti, ex quo ſummoſſes poſuit Horat. pro ſummouiſſes in 1. Serm. Hunc hominem uelles ſi tradere, diſpeream ni Summoſſes oẽs, nõ iſto uiuimus illic Quo tu rere modo. Itẽ cõmorit pro

com-

cõmouerit idem Horat.ponit.in 2. Serm. at ille, Qui me cõmorit melius non tangere clamo Flebit. Vnũ inuenitur in ſco deſinens uerbũ apud uetuſtiſsimos, cuius præteritum perfectum in xi protulerũt,teſte Capro, conquiniſco cõquexi. Eſt aũt conquiniſco,caput inclino.Pomponius in Vacca uel Marſupio ait:Simul intro ueni,acceſsi ad patrẽ,prendi manũ in terra,ut cubabat nuda, ad eum ut cõquexi,interim mulieres conſpiciunt.Excipitur præterea eiuſdẽ terminationis,cõpeſco cõpeſcui,diſpeſco diſpeſcui,quod ponit Apuleius in dialogo, qui eſt de deo Socratis:Cum & habitacula ſumma ab infimis tanta intercapedine faſtigij diſpeſcãt:pro diſtent. Excipiuntur præterea diſco didici,poſco popoſci, & ex eis compoſita,quæ ſimiliter faciunt præteritum,dediſco dedidici,depoſco depopoſci. Vocali uerò natura longa antecedente in co deſinentia,in xi ſyllaba finiũt præteritum, ut duco duxi,dico dixi.R antecedente unum inueni, parco quod & peperci,& parſi facit præteritum.Lucan.in 2. paruũ ſed feſſa ſenectus Sanguinis effudit iugulo,flammiſq; pepercit. Terent. in Hecyra: Heu me infelicem, hanccine ego uitã parſi perdere.Ico præterea penultima breui profertur in præſenti,teſte Capro, ſed producit eam in præterito perfecto, & mutat o finalem in i, ico ici,unde ictus.Cato Cenſorius de Veturio:Hoſtem nummum icit.Cæcil.in 1. Qui cum ijs ita fœdus icitis. Lucretius tamẽ etiam in præſenti producit penultimã,ex hinc corpus propellit & icit.Supina in ci quidem terminantium præteritũ,i in tum conuertunt,ut uici uictũ,conuici conuictũ.Eandẽ ſeruãt regulam liqui lictum,& ex eo compoſita,reliqui relictũ,deliqui delictum. Nec mirum

eſt

eſt cũ poſt q u poſita uim literæ amittat in ei deſinentiũ regulam ſequi. Quæ uerò in ui ſyllabã proferunt, præteritum perfectum, mutant eam in tum, & faciunt ſupinũ, requieui requietũ, unde participium fit futuri requieturus. Cic. contra Metellũ: Niſi eorum exitio non requieturã. Creſco creui cretum, adſciſco adſciui adſcitũ, deſciſco deſciui deſcitum. Liu. in 25. ab urbe Cond. Deſcitũ ab Romanis. Et notandũ quod ab inchoatiuo ſciſco compoſita, primitiui, id eſt ſcio habuerunt præteritum, ſecundum rectam uero proportionẽ debent eorũ quoq; perfecta à ſcio & deſcio eſſe. Noſco noui notum. Similiter ex eo compoſita, ignoſco ignoui ignotum. Terent. in Adel. Ignotum eſt, tacitum eſt, creditũ eſt, unde & participiũ futuri ignoturus. Cic. in Catone maiore: Ignoturus alteri quòd patrem, alteri quod tutorẽ ſecutus eſſet. Cato in 5. Orig. Quod eorum nemo quiſquã quicquã mihi ignoturus eſt. Quidã tamẽ cõtra regulã à præſenti tẽpore hoc deriuatũ protulerunt, ignoſco ignoſciturum. Piſo Frugi in 2. Annal. Quodcunq; deliquiſſet ignoſciturũ affirmabat. Notandũ tamen quod cognoſco cognoui cognitum, & agnoſco agnoui agnitum, in frequentiori uſu faciunt pro o penultima producta, quam uetuſtiſſimi ſeruabant analogiã ſequẽtes, i correptã adhibẽtia. Vnde Iuuenal. in 2. Agnitus accipies, iubet à præcõe uocari Ipſos Troiugenas. Luc. in 2. calida medius mihi cognitus axis Aegypto, atq; umbras nuſquã flectente Syene. Saluſt. tamen ſecundum analogiã in 2. Hiſt. Neq; inermes ex prælio uiros quenquã agnoturũ. Pacuuius ſecundũ utrunq; protulit: In turba Oreſti cognita, agnota eſt ſoror. Paſco paui ſeruauit in ſupino s ſolum paſtum. compeſco compeſcui,

&

& diſpeſco diſpeſcui, & poſco popoſci, & diſco didici, à præſenti tēpore faciunt ſupinū mutatione o in i. correptam, & additione tum, cōpeſco cōpeſcitū, diſpeſco diſpeſcitū, poſco poſcitū, diſco diſcitū. Vnde Apuleius participium futuri protulit in Phædone, De anima ſic auditurum, ſic diſciturū, qui melius ſcit hæc omnia et ſingula ſic agere aut pati, ut patiuntur atq; agūt. In xi finientia præteritū perfectum, ſupinū ſecundum ſupradictam regulam faciunt, dixi dictum, duxi ductū. peperci uerò uel parſi, parſum facit ſupinum, ſecundū in ſi terminantium regulam, unde parſurus participiū futuri. Varro in Laterenſi: Parſurus pecunijs bene partis. Liuius in 25. ab urbe cond. Nedum eos Capuæ parſurus credā. Seneſco inchoatiuum eſt: nam poſitiuū eius ſeneo inuenitur in uſu. Actius in Telepho: Iamiam ſtupido Theſſala ſomno Pectora languentq; ſenentq;. Pacuuius in Peribœa: Quanquam ætas ſenet ſatis habeā rem uirium, ut te ab ara arceam. A ſeneo igitur non à ſeneſco fit præteritum ſenui. Salluſt. in 1. Hiſtor. Niſi cum ira belli deſenuiſſet. Idē etiā participiū præteriti tēporis ex eo protulit, quamuis ſit neutrale in 4. Omnis quibus ætas ſenecto corpore animus militaris erat. Nec mirū cum in alijs quoq; plurimis eiuſdē ſignificationis uerbis inueniantur ueteres præteriti tēporis participia proferentes, ut prandeo pranſus, cœno cœnatus, placeo placitus, mereo meritus, pateo paſſus, careo caſſus, poto potus pro potatus, titubo titubatus. iuro quoq; iuratus, tam in actiua q̃ in paſſiua inuenitur ſignificatione. & hæc quidē etiā iunioribus in uſu māſerūt. Illa uerò obſoleuerunt, diſcedo diſceſſus, hoc eſt q diſceſſit. Similiter intereo interitus, occido occaſus. ſed

eorum

eorũ uſus in lib. qui inſcriptus eſt à nobis de participio inuenies. Deponẽtia uerò in ſcor deſinẽtia, in antepenultima quidẽ ſyllaba a uel i uel e correptas habẽtia, in ctum faciũt ſupinũ, ut paciſcor pactũ, proficiſcor profectum. expergiſcor, quia à pergo eſt, experrectũ facit. Quãuis uetuſtiſſimi etiã expergitus dicebãt. Lucil. in 3. Et ſomno pueros cũ mane expergitus clamas. Celius uerò ſecundũ analogiã protulit in imbribus, mihi ſordido dormitum ſuadet ut eam quiſquam? & ſi ego obdormiero tute idem ibi eris experrectus. Nanciſcor etiã nactum facit abſq; n, ut Probo & Capro & Pollioni & Plinio placet. Sicut & pangor pactũ, & fingor fictũ, & tangor tactũ. Sciendũ tamẽ quod ſunt uerba quæ ſeruant n in participijs præteriti, ſiue in ſupinis, ut iungor iunctus. pungor punctus, fungor functus, emũgor emunctus, extingor extinctus, tingor tinctus, plãgor plãctus, angor anctus. Quæ aũt ſeruãt n, uel quæ nõ, de participio tractatũ reperies. Quod aũt corripitur antepenul. paciſcor, et nanciſcor, & proficiſcor, & expergiſcor, ex cõpoſitis ſiue primitiuis eorũ poteſt dignoſci. Paciſcor & depeciſcor, proficiſcor à facio, expgiſcor à pergo pergis. nanciſcor uerò à nancio eſt, quod in uſu fuit uetuſtiſſimis. Gracchus pro ſe: Si nanciã populi deſideriũ, cõprobabo reip. cõmoda. Alia uerò abſq; c, in tũ faciũt ſupina, ut iraſcor iratũ, ulciſcor ultũ, naſcor natũ, obliuiſcor oblitũ. Excipitur defeciſcor defeſſũ faciẽs ſupinũ, & participiũ præteriti defeſſus, ut Terent. in Adel. Defeſſus ſum ambulãdo. Idẽ in Phor. Neq; defetiſcar uſq; adeo experirier. Nã ab eo qđ eſt deficior defectus fit participiũ præteriti. Excipiũtur etiã duo cõpoſita quæ quamuis antepenultimã i habeãt

correptã, in tum tamen non in ctum faciunt ſupinũ, com miniſcor cõmentum, adipiſcor adeptum. nam à reminiſcor ſupinum uel participium præteriti uel futuri, in uſu non inueni, quãuis ratio hoc quoq; rementũ, quomodo cõmentum exigat dici. In do deſinentia, ſi penultimã naturaliter longam habuerint do in ſi conuertentia faciunt præteritum perfectum, ut ludo luſi, rado raſi, lædo læſi, rodo roſi, uado uaſi, euado euaſi, illido illiſi, claudo uel cludo clauſi uel cluſi. Inuenitur tamẽ etiam claudeo, ſed & claudo pro claudico. Salluſt. in 3. Hiſt. Coniuratione claudit. Cæcil. in Epiclero: An ubi uos ſitis, ibi conſiliũ claudeat? Cedo ceſſi geminauit ſ in præterito. Ex quo Vergilius acceſtis pro acceſſiſtis poſuit in 1. Aeneid. penitusq; ſonantes Acceſtis ſcopulos. Excipitur cædo cecidi. Lucan. in 4. donec uetuerant caſtra cecidit. pedo pepedi. Horat. in Serm. uin tu curtis Iudæis oppedere? nulla mihi inquã, Relligio eſt. Idem in eodem: Nam diſploſa ſonat quantum ueſica pepedi. Ab eo quod eſt Sido præteritum non inueni. Lucan. in 4. Sidentia peſſum corpora cæſa tenent. Verg. ex eo compoſitum in 5. Subſidunt undæ, tumidumq; ſub axe tonanti Sternitur æquor aquis. eius paſſiuum Statius protulit in 5. Theb. ſummisq; inſiditur aſtris. Cudo ſecundum Diomedem & Cariſium, et Phocam cuſi, ſecundum alios cudi. Et uidetur etiam Vergil. ſic protuliſſe in 1. Aeneid. Ac primum ſilicis ſcintillã excudit Achates, Suſcepitq; ignẽ folijs. Excudit enim tã præſens quàm præteritum poteſt intelligi, ſed quia ſuſcepit ſubiunxit, melius præteritum intelligitur. Idq; etiam Seruius in cõmentario Aeneid. cõprobat his uerbis: Excudit aũt feriendo eiecit, quia cudere eſt ferire. Vade & incus

incus dicitur quod illic aliquid cudamus, id eſt feriamus. Sciendũ autem quod eius frequentatiuũ cuſo cuſas eſt, ex quo cõpoſita incuſo incuſas, & recuſo recuſas, & accuſo accuſas, & excuſo excuſas. A *do uerbo, quod ſimplex primæ eſt cõiugationis, cõpoſita cum præpoſitione, tertiæ ſunt, & primitiui ſeruant præteritũ perfectũ duplicãtia di, quãuis in illo penult. e habeat, ut do dedi, reddo reddidi, prodo prodidi, perdo pdidi. Credo quoq; ab eo cõponitur, quaſi cretũ do, & uendo uenũ do, & condo ex con cõpoſitũ, & do, & ex eo abſcondo.* Itaque *omnia ptũm idẽ perfectũ ſeruant, credidi, uẽdidi, cõdidi, abſcondidi.* Plaut. *in Carbon. Secundũ ipſam arã aurũ abſcondidi.* N *uerò ante do habentia, o in i mutãt in ptõ perfecto, & ſi ante n u uel i habuerint, amittũt n, ut fundo fudi, & ſcindo ſcidi.* Vetuſtiſsimi *tamẽ etiam ſciſcidi proferebant, quod ſolũ quoq; in uſu eſſe putat Aſinonius in arte quã ad* Conſtantinũ *imperatorẽ ſcribit, ſed errat. nam* Lucan. *in* 3. *ſcidit ponit:* Q*ua mare tellurem ſubditis aut obruit undis, Aut ſcidit, & medias fecit ſibi littora terras.* Stat. *in* 9. Theb. Oraq; *pectoraq; et uiridẽ ſcidit horrida ueſtem.* Idẽ *in* 11. *Alloquio ſcidit ipſa nouo terrore cruenta* Eumenis. Mart. *in* 3. Epigram. V*nguentũ fateor bonum dediſti Cõuiuis here, ſed nihil ſcidiſti.* Sed Afranius *more antiquo dixit in* Homine: *Satis fortiter paulo ueſtras ſciſcidiſtis colus.* Actius S*otadicorũ* 1. Non *ergo aquila ita, ut prædicãt ſciſciderat pectus.* Neuius *in* Teſticularia: Imò *quo ſciſcidimus conſcindã atq; abijciam.* Enn. *in* Menalippa: *cum ſaxũ ſciſciderit. Et uidentur hi rationabilius protuliſſe, ne minorum temporum eſſet præteritum quàm præſens, quod rariſsimè inuenitur.*

Findo quoq; fidi facit, licet quidam fiſi putauerunt. Sed Verg. *in* 9. *Et media aduerſi liquefacto tempora plumbo Diffidit, ac multa porrectum extendit harena.* Horat. *in* 4. *Carm.* *Demerſas exitio diffidit urbiũ Portas uir Macedo, & ſubruit æmulos. Cætera uero ſeruant n, ut pando pandi, defendo defendi, ſcando ſcandi, accendo accendi.* Excipiuntur *duplicantia principalem ſyllabam pendo pependi, tendo tetendi, tundo tutundi, penult. à pleriſq; correpta, à quibuſdam autem etiam producta propter ſupradictã rationẽ, id eſt ne uincatur in compoſitis ab eo temporibus ſyllabarum à præſenti præteritum.* Horat. *in* 4. *Carm. correptã protulit:* Quod regnum tu *midas cõtuderit minas: eſt enim contuderit choriambus. Idem in* 3. Non *auſpicatos contudit impetus,* Noſtris. *Eſt enim dactylus contudit,* Verg. *in* 8. *& lapſa ancilia cœlo* Extuderat. *Solent autem compoſita ſeruare ſimplicium tempora, cado cecidi, concido concidi, penultima correpta, cædo cecidi, concido concidi, penultima producta. Vetuſtiſsimi tamen tam producebant quàm corripiebant ſupradicti uerbi, id eſt tutudi penultimã.* Enn. *in* 14. *Infit, ô ciues quæ me fortuna fero, ſic* Contudit, *indigno bello confecit aceruo.* Ecce *hic corripuit.* Idem *in* 16. *Ingenio forti dextra latus pertudit haſta.* Idem *in* Annal. *Viroſq; ualentes cõtudit crudelis hyems. hic produxit penultimam. Cado quoq; cecidi facit, ne ſi cadi dicamus nomen eſſe putetur. Compoſita tamen non duplicant penultimã ſyllabam, ut perpendo perpendi, extẽdo extendi, pertũdo pertudi, incido incidi, concido concidi.* Exceptis *à do, à ſto compoſitis, & à diſco, & poſco, ut prodo prodidi, reſto reſtiti, dediſco dedidici, depoſco depopôſci.*

popoſci. A curro compoſita utroq; modo prolata inueniuntur ab autoribus, ut decurro decurri uel decucurri. Excipitur etiam *diuido quod præteritum diuiſi facit. Supina illa quidem quæ à do componuntur, mutant o in i correptam, & aſſumunt tum, ut reddo redditum, credo creditum, perdo perditum*. Alia uerò *omnia do in ſum conuertunt, ut ludo luſum, rado raſum, cædo cæſum, defendo denfenſum, tundo tunſum.* Verg. in 4. Georg. *Proderit & tunſum gallæ admiſcere ſaporē.* Idem in 1. *eorundē: durum procudit arator Vomeris obtuſi dentem, cauat arbore lyntres. cudo ſimiliter cuſum*. Idem in *eodem: lapidemq; reuertens* Incuſum *aut atræ maſſam picis urbe reportat.* Cado *quoque caſum facit, ea tamen penultima producta*. In omni enim *ſupino ſiue participio præteriti producitur ā penultima, exceptis datum & ſatum & ratum & ſtatum.* Illud *etiam ſciendum quod n ante do habentia, quæ amittunt n in præterito, amittunt eandem in ſupino, & geminant s ſi ſit penultima breuis in præterito, ut findo fidi fiſſum, ſcindo ſcidi ſciſſum. Si producatur, unam s habent, fundo fudi fuſum. Compoſita ſimplicium terminationes ſequuntur, cedo ceſſum, & pando paſſum faciunt. Quamuis etiam à patior, & à pateo paſſum dicamus* Vnde Verg. in 3 Aen. *At pater Anchiſes paſſis de littore palmis.* Idem in 1. *Crinibus Iliades paſſis peplumque ferebant. Ab eo quod eſt pedo ſupinum in uſu non inueni. A comedo quod eſt anomalum comeſum & comeſtum īnuenitur.* Cic. pro Cluentio: *Abditum aliqua in parte panis, qua ſi totum colliquefactum in potione eſſet, celerius potius comeſtum quàm epotū in uenas, atq; in omnes partes corporis permanaret.*

Vergilius autem ab eo quod eſt adedor adeſus protulit in 9. & poſtibus hæſit adeſis. Tendo præterea, & tentum & tenſum facit. Vergilius in 7. Audijt, & ſi quem tellus extenta plagarum Quatuor in medio dirimit plaga ſolis iniqui. Lucan. in 1. Et uarias ignis tenſo dedit aëre formas. Idem in 2. tenſiſq́; rudentibus actæ. Oſtendo quoque ab eo compoſitum ſimiliter facit oſtentum & oſtenſum. Lucan. in 2. Vt ſcelus hoc Syllæ, cædeſq́; oſtenſa placeret, Agnoſcendus erat. Apul. in Phædone: Et cauſam gignẽdi oſtenſurum, & immortalitatem animæ reperturũ. Varro rerum ruſtic. 1. Oſtenſus ſol. Idem diuin. 3. Salute oſtenta. Cato pro L. Cæſare ad populum, quod ego me ſpero oſtenturum. Oſtentum quoq; quando monſtrum ſignificat nomẽ eſt participiale, quomodo factum & dictum & uiſum, ab oſtendendo futura dictum. Strido & ſtrideo, tam tertiæ quàm ſecundæ coniugationis inuenitur. Verg. in 8. ſtriduntq́; cauernis Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat. Lucan. in 6. Auribus incertum feralis ſtrideat umbra. Iuuen. in 4. Iam ſtridunt ignes, iam follibus atq; caminis. Horat. Serm. 2. Stridere ſecreta diuiſos aure ſuſurros: correpta penultima. Statius uerò eandem productam protulit in 8. Nil ſtridere domi. Idem in 9. Stridebat ueſtros Tydeus inhumatus ad ignes. Præteritum perfectum eius debet ſecundum analogiam in do uel in deo deſinentium, & penultimam uel antepenultimam naturaliter longam habentium in ſi terminari, ut rado raſi, trudo truſi, ludo luſi, rideo riſi, ſtrideo ſtriſi, ſed puto euphoniæ cauſa nõ eſſe in uſu ſtriſi, ſed ſtridi. quod ut ſuperius diximus uſus quoq; cõprobat. Statius in 4. Huius in aſpectæ luco ſtridere ſagittæ.

Actius in Alceſtid. Cum ſtriderat retracta rurſus inferis. Sido præterea ſidi facit. Cuius etiam paßiuũ ſidor ſideris inuenitur. *Lucan. in 3. ſidentia peſſum Corpora cæſa tenent. Stat. in 2. Theb. ſeßusq; inſiditur aſtris.* cuius præteritum in uſu non eſt, dubitationis uel alternitatis cauſa: debuit enim ſiſi eſſe. Sed utimur præterito ſedeo uerbi, id eſt ſedi, pro ſupradicti quoq; uerbi præterito. In do unũ anomalum inuenitur, edo es eſt. Vetuſtißimi tamen edo edis edit dicebãt, correpta prima ſyllaba. Neu. in *Carbonar. Tibi ſerui multi apud menſam adſtant, Ille ipſe adſtat quando edit.* Non poteſt enim in hoc iambo penultima ſyllaba longa eſſe, ut intelligatur præteritum, ne ſit σκάζων. *Plaut. in Lipargo: Nihil moror mihi fucũ in aluo Apibus qui peredit cibum:* corripitur enim penult. *Lucilius in 4. Qui edit ſe, hic comedit me.* Supinum eius tam eſum, ut ſuprà dictũ eſt, quàm eſtum uſus exigit, ut poſſit dici. *Verg. in 9. & poſtib. hæſit adeſis.* Idem in 3. *Aeneid. Ambeſas ſubigat malis conſumere menſas.* Cic. pro *Cluent. Abditum aliqua in parte panis, quàm ſi totum colliquefactum in potione eſſet celerius, potius comeſtum quàm epotum in uenas, atq; in omnes partes corporis permaneret.* In go r antecedente, ſi non ſint à regendo compoſita go in ſi conuertentia faciunt præteritum perfectum, ut mergo merſi, ſpargo ſparſi, tergo terſi. Dicitur tamen & tergeo. Alia uerò in xi conuertunt go præſentis, & faciunt ſupradictum tempus, ut rego rexi, cingo cinxi, ango anxi, tingo tinxi, pingo pinxi. A regendo cõpoſita, quamuis in præſenti ſyncopam penult. e patiantur, tamen in ptõ perfecto eam euphoniæ cauſa ſeruãt, ut porrigo porrexi, pergo prexi, ſurgo ſurrexi.

Nam porrigo & corrigo & arrigo e in i conuertentia aptiſſimè ſecundum proportionē, ſeruant ſimplicis declinationē. Excipiuntur *frango fregi, ago egi, lego legi, quorum cōpoſita ſequuntur ſimpliciū declinationē, confringo confregi, perfringo perfregi, exigo exegi, ſubigo ſubegi, cogo coëgi, perlego perlegi, relego relegi.* Excipiuntur *ex hoc compoſita, neglego neglexi, & intelligo intellexi. quod antiqui interlego proferebant intellexi, et diligo dilexi. pango quoq; pegi, & ex eo cōpoſitum impingo impegi facit.* Pacuu. *in* Medo: *Tonſilla pegi læuo in littore.* Lucan. *in* 5. *Sufficit ad factū belli fauor iſte laborq; Fortunæ, quod te noſtris impegit harenis. Simplex tamè pango etiā pepigi facit ſecundū Cariſium, & panxi. Sed antiqui pago quoque dicebant pro paciſcor.* Cic. *in* 2. *ad* Heren. *Pacta ſunt quæ legibus obſeruanda ſunt, hoc modo, rem ubi pagunt oratione pagunt. Tango præteritum tetigi facit, & pungo pupugi uel punxi.* Varr. *in* 1. Human. *Vt habent pharij qui uocantur ὀφιογενεῖς, & in Africa pſylli, quorū ophiogeniſtum arbitrantur ſuppoſitiū eſſe in ſtirpe aliquē, ſi admoueant un pungat colubra, cum pupugerit, ſi de genere ſit uiuere, ſi nō ſit mori.* In eodem: *Admota aſpis, cum pupugerit, ſi non occidat, ſciat ex pſyllorū ſtirpe eſſe.* Neu. *in* Glaucoma: *Quod de eo obſonio ſtylo mihi in manum pupugit.* Expungo *uerò expūxi dicimus, at repūgo repupugi & repunxi, ut Capro uidetur. Cū ei qui nos pupugit talionē, id eſt uicē à nobis redditā oſtēdimus, repupugi dicimus. Quando uerò de ratione uel calēdario loquimur, repunxi dicimus. A tango cōpoſita non duplicāt primā ſyllabam, contingo contigi, attingo attigi. In quibus notandum*

dum quod penultima præteriti corripitur, præſentis uerò producitur. Ab ago & frango & lego compoſita ſeruant ſimpliciũ præteritum, ut exigo exegi, prodigo prodegi, dego degi, abigo abegi, infringo infregi, perfringo perfregi, colligo collegi, relego relegi. quod differentiæ cauſa non mutauit le in li, quamuis etiam perago a immutabilem ſeruauit, & dego per ſyncopã euphoniæ cauſa protulit. Excipiuntur *mutãtia ſimplicis ſignificationem, quæ ſuperius poſuimus, negligo neglexi, diligo dilexi, intelligo intellexi. quãuis* Aemilius Macer *in 16. Annalium :* Omnium *noſtrum neglegerit autoritatem, pro neglexerit ait. Supina in ſi quidem ficiẽtia præteritum, per ſum proferunt, ſecundũ ſupradictã regulam, ut mergo merſi merſum, tergo uel tergeo terſi terſum, ſpargo ſparſi ſparſum.* Alia *uerò omnia go in ctum conuertunt, ut rego rectum, iungo iunctũ, tingo tinctum, lego lectũ, pungo punctum, ago actum.* Abijciunt *tamen n euphoniæ cauſa hæc, quæ penultimam a habent, uel i, ut frango fractum, pango pactum, tango tactum, fingo fictum, pingo pictum, ſtringo ſtrictum, ringo rictum.* Excipiuntur *cingo cinctum, tingo tinctum, & ſtingo ſtinctum, & ex eis cõpoſita, ſuccingo ſuccinctum, extingo extinctũ.* Ango *quoq; differentiæ cauſa ſeruauit n in ſupino anctum. nam ab ago actum fit.* Quidam *tamen etiam anxus eius participium protulerũt.* Et *omnia in compoſitione integras ſeruant ſimplicis literas, quamuis in alijs modis mutẽtur, ut rego rectum, pergo & porrigo perrectũ & porrectũ, ago actũ, cogo coactum, abigo abactũ, tango tactum, cõtingo contactum, frãgo fractum, defringo defractum, pango pactum, impingo impactum.* Et *poſſumus*

mus hoc exiſtimare differentiæ cauſa in pleriſq; fieri, ne ſi perictũ & abictũ & defrictum et impictũ diceremus, alias ſignificationes monſtrare putaremur. Lucan.in 5. Impactæ ceſſere fores. In gor deponentia mutant eam in *ctum, et faciunt ſupinũ, ut fungor functũ.* In ho deſinentia, mutant ho in xi, et faciunt præteritum, ut ueho uexi, trabo traxi. et ſecundũ ſupradictã regulam in xi terminantiũ præteritũ perfectũ, per ctum proferunt ſupinũ, ut uectum tractum. In lo finientia præſens per lui exeũt in ptõ, ut alo alui, colo colui, molo molui, conſulo conſului, occulo occului. Stat. in 5. Theb. raptũ quæ ſola parentẽ Occului. Excipiuntur duplicantia l, quæ ſi à muta incipiant, geminant principalẽ ſyllabã, et ſi nõ ſeruant eandem uocalem, ut pello pepuli, fallo fefelli, tollo tetuli. Pro quo nunc in uſu frequenti eſt ſuſtuli. A tulo quoq;, quod ueteribus in uſu fuit, tetuli dicebant. In compoſitione tamen non geminant principalem ſyllabam, ut refello refelli, cõpelli cõpuli. Alia quoq; eiuſdem terminationis o in i conuertunt, ut uello uelli, ſed & uulſi dicitur, percello quoq; perculi, et excello uel excelleo exculi, uel ut alij excellui, quorum ſimplex in uſu nõ eſt. Pſallo etiam pſalli facit præteritum. Cicero de ſupplicijs: Reuelliſtis atq; in profundũ abieciſtis. Verg. in Bucol. Cum canerem ſyluas & prælia, Cynthius aurem Vellit et admonuit. Lucan. in 4. Caſtorum ſiccas de ceſpite uulſerat herbas. Idem in 6. percuſſaq; uiſcera mẽbris Vulſit. Idem in eodem: Illa genæ florẽ primæuo corpore uulſit. Idem in 9. Auulſitq; manu telumq; affixit harenæ. Lucretius ab excello excellis infinitũ protulit excellere penultima correpta: Omnibus ornatũ uoluiſti excellere rebus. Cic.*

ucrø

uero in 1.*Epiſt.ad filium*: *Quare effice & elabora ut excelleas: quod eſt ab excelleo excelles,cuius præteritũ debet eſſe excellui,ut caleo calui,ſecundum proportionem ſecundæ coniugationis.*Idem tamen Cicero in Verrinis, *percellunt protulit, ſecundum tertiam coniugationem.* Et in 1.pro Cornel.*Qui eloquentia cæteris antecellit.ex quo debet exculi quoq; eſſe præteritum perfectum, ſicuti percello perculi.*Verg.in 5.*Perculit,et fulua moribun dum extendit harena.* Baſſus in 2. *Lyricorum*: *Calliope princeps ſapienti pſallerat ore. Supina in tum quidem exeunt,quæ naſcuntur ab unam l habentibus, ut occulo occultum, colo cultum, conſulo conſultum. Quæ uero duplicãt l per ſum,ut fallo falſum, pello pulſum, uello uulſum, excello excelſum, percello perculſum.* A *pſallo ſupinum non legi.Ab alo uero tam altus quàm alitus dicitur.* Cic. *pro* Plancio, *Vbi altus eſt.* Similiter *Salluſt. in* Iugurth.*Et omnem ætatem* Arpini *altus*. In *quibuſdam aũt codicibus etiã alitus inuenitur.* A *tollo quoq; ſupinũ deficit,ſed pro eo utimur ſublatũ.* Volo *quoq; anomalũ facit præteritũ uolui,ex quo nomẽ participiale naſcitur uultus,quõ ex colo cultus, & ex occulo occultus.* In *mo deſinentia ſi uocalis longa antecedat o in pſi conuerſa proferũt præteritũ,ut ſumo ſumpſi,promo prõpſi, demo dempſi,como compſi.* Hæc *autẽ ſi in tum conuertentia faciũt ſupinũ,ut ſumo ſumpſi ſumptũ, promo prõpſi promptũ,demo dempſi demptũ, como compſi comptũ.* Alia *uerò in mo deſinẽtia per ui diuiſas exeunt in præterito,ut uomo uomui, gemo gemui, fremo fremui, tremo tremui.excipiũtur emo emi & premo preſſi.*Et in *ui qui dẽ diuiſas terminantiũ ſupina fiunt ui in tum conuerſis,*

correpta penultima, quomodo in omnibus, quæ ex huiu
ſmodi præteritis naſcentia i habent ante tum, ut uomui
uomitum, gemui gemitum, fremui fremitum, tremui tre-
mitum. emi uero emptum facit, quod ideo aſſumpſit p,
quia non poteſt m ante t ſine p inueniri euphoniæ cauſa,
ut ſumptus, promptus, comptus. Preſſi uerò ſecundum in
ſi terminantium regulam i in um conuertens facit ſupi-
num, ut preſſi preſſum. In no o uel g antecedentibus per
ui diuiſas faciunt præteritū, ut pono poſui, & ab eo com
poſita, ſuppono ſuppoſui, compono compoſui. Antiqui
tamen & poſiui protuliſſe inueniuntur. Plaut. in Vidul.
Nunc ut apud ſequeſtrum Vidulum poſiuimus. Apuleius
in primo Hermag. Et cibatum, quem iucundum eſſe no-
bis animaduerterant, cum appoſiuerunt. Gigno genui,
pro quo geno uetuſtiſsimi protuliſſe inueniuntur. Varro
in Andabata: Sed quod hæc loca aliquid genunt. cuius
infinitum paſsiuum Lucret. in 4. protulit, geni: tanto ma
gis inficiandum Totum poſſe extra corpus durare ge-
niq;. à canendo quoque compoſita ſimiliter præteritum
in ui diuiſas faciunt, ſuccino ſuccinui, occino occinui.
Quidam & occano occanui protulerunt, ut Salluſtius
in 1. Hiſtor. Iuſſu Metelli cornicines occanuere. Sed Pro-
bus occini quoque exiſtimat poſſe dici, cum ſimplex ca-
no cecini faciat, quomodo à cado, cecidi, incido incidi,
& à tango tetigi, cõtingo contigi. M antecedente no in
pſi conuerſa, facit præteritū perfectum, ut temno tēpſi.
Alia omnia per ui cõiunctas proferūt præteritū, ſino ſi
ui, ſterno ſtraui, cerno creui. Nõ ſolum enim τὸ κοσκινίζειν
κρίνω, ſic facit præteritū, ſed etiã cū pro uideo accipitur.
Titinnius in Gemina: Simul ut pueras has nocte ſuſpira-
re creui:

re creui: pro uidi. Plautus in Ciſtellaria: Cum ego te amaui mea Antiphila, & mihi amicam eſſe creui: ſimiliter pro uidi. Sperno quoq; ſpreui facit, & lino liui, uel magis differentiæ cauſa ad nomen Liui leui. quod à leo quoque ſimplici naſcitur, quod in uſu non eſt. ex quo à deleo deleui. unde & letum dicitur quod delet uitam. Iuuenal. in 3. Nam quis plura linit uicturo dolia muſto? Terentius in Heauton. Releui omnia dolia, omnes ſerias. Vetuſtiſsimi tamen etiam lini in præterito protuliſſe inueniuntur. ut Varro rerum Ruſticarum: Cum obliuerunt uaſa. Supina in ui quidem diuiſas terminantium præteritum ſubtracta u & addita tum proferuntur, correpta penultima, ut poſui poſitum, genui genitum. à cano tamen compoſita primitiui ſeruant in ſupino terminationem: cantum enim & ſuccentum dicimus, quamuis in ipſo uerbo a in i conuertant ex eo compoſita. ſed in ſupino iterum i in e transferunt, ſuccino ſuccentum, occino occentum. Temno uero tempſi temptum facit, ſicut omnia in pſi per præteritũ exeuntia. In ui uero ſyllabã deſinẽtia, mutant eam in tum ſecundum prædictã regulam, ut ſiui ſitum, ſtraui ſtratum, creui cretum, ſpreui ſpretum. ergo liui quoq; uel lini litum. Vnde Vergil. in quarto Georgicorum: & paribus lita corpora guttis. Salluſtius in Iugurth. Simul gladium ſanguine oblitum oſtentãs. Et ſciendum quod tam litum quàm ſitum, & itum, quitũ, citum, ſatum, corripiunt penultimas, quod in alijs ſupinis, quæ à præteritis in ui terminãtibus naſcuntur, non inuenitur, ut amaui amatum, moui motum, neui netum, faui fautum, cupiui cupitum, muniui munitum. Caper, ut ſino ſitus, ſic nequeo nequitus, corripuit penultimam, quod

uſus ubiq; approbat. Cic. pro Corn. *Cœptum igitur per eos qui uolebant, deſitum eſt per hunc qui deceßit. Ecce hic manifeſtißimè oſtendit orator, à deſinor eſſe deſitũ. Sic ergo et à ſinor ſitus. Quod autem penultimæ ſupradictorum ſupinorũ corripiũtur, poetarum exẽpla docebunt.* Verg. *à prætereor in 8. O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos.* Idem in 10. *ab obeor: Morte obita quales fama eſt uolitare figuras.* Ouid. in Faſtis: *Sol auditus quam quæris, ait, ne uana labores Nupta Iouis fratri tertia regna tenet.* Terent. in Hecyra. *Nam cum compreſſa eſt nata, forma in tenebris noſci non quita eſt. Eſt enim quaternarius iambicus.* Lucan. in 8. *Hic ſitus eſt Magnus, placet hoc fortuna ſepulchrum. In eodem: Illita tela dolis, nec Martem cõminus unquam.* Verg. in 4 Georg *ut prædictũ eſt: & paribus lita corpora guttis. A cio compoſita, tam corripientia quàm producentia penultimã inueniuntur.* In po *deſinens m antecedente unum inuenio rumpo. quod ſubtracta m & o in i cõuerſa facit præteritũ penultima producta, tam in ſimplici quàm in compoſitis ab eo.* Rumpo *rupi, abrumpo abrupi, corrumpo corrupi.* E *uero breuem penultimam habentia, mutãt o in uĩ diuiſas in præterito, ut ſtrepo ſtrepui, obſtrepo obſtrepui.* R *uero uel l uel ę productam ante po habẽtia, o in ſi cõuertentia faciunt præteritum, ut ſcalpo ſcalpſi, ſculpo ſculpſi, carpo carpſi, repo repſi, ſerpo ſerpſi, ſarpo ſarpſi.* Luc. in 3. *Sed per iter longũ cauſa repſere latenti.* Supina *quidem terminatorũ in pi fiunt mutata i in tum, ut rupi ruptum.* In *uĩ uero ſeparatas, ſubtracta u & addita tum, ſtrepui ſtrepitũ.* In *pſi autẽ exeuntia ſecundũ ſupradictã regulã, mutata ſi in tum, ut ſcalpſi ſcalptum,*

ſculpſi ſculptũ, repſi reptum, carpſi carptum. In ro finita per ui ſyllabam terminant præteritum, ut tero triui, quæro quæſiui, ſero ſeris ſeui. nam ſero ſeras à ſera obdita natũ, ſeraui facit. à ſero ſeris ſeui tamẽ cõpoſita, quando mutãt ſimplicis ſignificationẽ, per ui ſeparatas proferunt præteritum o in ui conuerſa. deſero pro derelinquo deſerui. Inſero pro immitto inſerui. Si enim de arbore dicam, inſero inſeui facit, & participiũ inſitus, non inſertus. Verg. in Bucol. *Inſere nunc Melibœe pyros, pone ordine uites. Idem in 2.* Georg. *mutatamq́; inſita mala Ferre pyrum. Vetuſtiſſimi tamẽ etiam in ſimplici ſerui protuliſſe inueniuntur, pro ordinaui & pro ſeui. Ennius in præceptis: Vbi uidet auenam lolium creſcere. Inter triticum ſelegit, ſecernit, aufert ſedulo Vbi operam addidit quam tanto ſtudio ſeruit. Duo inueniũtur ſupradictæ terminationis uerba, quæ duplicant ſſ ante i in præterito, gero geſſi, & uro uſſi. Verro enim ſecũdum Seruiũ uerſi facit, ſecundum Cariſium autem uerri. quod & uſus comprobat. Licinius Macer pro Tuſcis: quos oportuit amiſſa reſtituere, hiſce etiam reliquias auerrerunt. Publius in Muro: Mutone cellas ſeruorũ conuerri. Curro etiam repetita priore ſyllaba cucurri facit præteritum. quod in compoſitione inuenitur apud quoſdam autorum geminationem primæ ſyllabæ ſeruans, apud alios minimè, ut Verg. in 4. Aeneid. Decurrere iugis, alia de parte patentes Tranſmittunt curſu campos. Liuius in 22. ab urbe condita: Quâ cuique proximum fuit decurrere. Idem in 20. Et ſi ferocius procucurriſſent. Cato contra C. Piſonem: Video hac tempeſtate cõcucurriſſe omnes aduerſarios, Terent. in Hecyra: Vna illarum interea propere præcucur-*

cur-

currit. Cæſar ad Vergiliũ: Excucurriſti à Neapoli. Plautus in Sticho: Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem. Supina eorum in ui ſyllabam terminantiũ præteritum mutatione ui in tum proferuntur ſecundũ ſupra dictam regulam, ut triui tritum, quæſiui quæſitũ. Seui uerò ſecundũ analogiam ſetũ debuit facere, ſed differentiæ cauſa ueteres ſetum pro zetum dicentes, hoc ſatum proferre tradiderunt. Et ſciendum quod in nullo alio ſupino ſiuẽ participio ſeu nomine participiali a penultima corripitur, niſi in ſupradicto, & alijs tribus: ſatus, ratus, datus, ſtatus. Reor quoq; ratus facit participium (ut puto) differentiæ cauſa, q ritus aliud ſignificat, & retus pro retius dicebant, quõ ſaucius pro ſauciatus, & laſſus pro laſſatus, & lacerus pro laceratus, et potus pro potatus. Difficile enim inuenis e uerbi in a conuerti per participium, ſiue ſupinum, niſi in ſupradictis uerbis. In compoſitione uerò a ſupradictorum ſupinorum ſiue participiorum in i couertitur correptam, ſatus, inſitus, obſitus. Vergil. in 2. Geor. mutatamq; inſita mala Ferre pyrum. Cic. in Frument. Vt cum obſitum Leontinum agrum uidiſſes. Deſerui uerò deſertum, & inſerui inſertum, & exerui exertum faciunt ſupina. Quæ uerò duplicant ſſ in ptũ ante i mutant ſi in tum in ſupino, geßi geſtum, ußi uſtũ. Duplicantia uerò r ante o in præſenti, ro in ſum conuertẽtia faciũt ſupinũ, ut curro curſum, uerro uerſum. In ſo deſinentia o in i conuertentia aſſumunt ui & faciunt præteritum, ut laceſſo laceßiui, arceſſo arceßiui. Salluſt. in primo Hiſtor. Domitiũ proconſulem ex citeriore Hiſpania cũ omnibus copijs quas parauerat arceßiuit. Idẽ in 2. Hiſtor. Argentũ mutuũ arceßiuit. Cicero pro Roſ.

Arceßi-

Arceſsiuit aliquem? quem aut quando. laceſſo laceſsiui, ſic Probus. & uidetur mihi melius dicere laceſsiui: quàm laceſsi. Participium enim paſsiuum laceſsitus. Caper tamen laceſsi dicit eſſe, ut faceſsi. & profert exemplum Lucilij quo uſus eſt 14. Nam uetus ille Cato laceſsiſſe appellari, quod conſcius ipſe nõ erat ſibi. Sed poteſt laceſsiſſe per ſyncopam eſſe prolatũ, ui ſyllabæ, ut cupiſſe, petiſſe dicimus pro cupiuiſſe, petiuiſſe. Salluſt. in 2. Hiſtor. Diuerſa uti ſolet rebus perditis laceſsiuit. Idem in 4. Igitur legiones pridie in monte poſitas arceſsiuit. Faceſſo uero & capeſſo & uiſo, quæ poſſumus deſideratiua dicere. ſignificat enim faceſſo deſidero facere, & capeſſo deſidero capere, & uiſo deſidero uidere (frequentatiua enim eſſe non poſſunt, cum primæ coniugationis non ſint) Hæc eadem ſecundum Diomedem & Cariſium o in i conuertentia faciunt præteritum perfectum, ut faceſſo faceſsi, capeſſo capeſsi, uiſo uiſi. Similiter quæſo quæſi. Probus tamen quæſiui dicit, & melius, quamuis primitiuũ quoq; eius, id eſt quæro quæſiui faciat præteritum. Salluſt. in 1. Hiſtor. Curionem quæſiuit uti adoleſcentior, & populi ſuffragijs integer ætati concederet Mamerci. Cicero in diuinatione: Ipſe profecto metuere incipies, ne innocenti periculum faceſſeris. Inuenitur tamen in quibuſdam codicibus faceſsieris. Pinſo pinſui facit præteritum, quod Probus uſu Pomponij comprobat: Neq; molis molui, neq; pilis pinſui. Supina eorũ in ſitum exeunt, arceſsitum, laceſsitum, capeſsitum, ſecundũ in ui deſinentium regulã, de qua ſæpe in ſuperioribus diximus. à pinſo autem piſtum debet eſſe, unde piſtor nomen uerbale, ut paſtum paſtor, uſtum uſtor, geſtum geſtor. In to e

ante.

antecedente inuenio pecto, cuius præteritum plerique pexui, Aſper tamen pectiui, Cariſius pexi protulerunt. Mecœnas in Octauia: Pexiſti capillum naturæ muneribus gratum. Similiter necto nexui & nexi. Vergil. in 5. Et paribus palmas amborum innexuit armis. Salluſtius in primo Hiſtor. Nexuit catenæ modo. Lucil. in 5. Hic ſolus uigilauit opinor, Et cum id mihi uiſus eſt facere tum retia nexit. Propertius: At tibi qui noſtro nexiſti retia lecto. Flecto uerò flexi facit, & plecto plexi, antiquè. Liuius in 6. Erotopægnion: Andromacha perduditũ manu laſciuula ac tenellula, capiti meo trepidans, libens inſolito plexit munere. Nũc enim plector & amplector dicimus. ſed plector paßiuũ eſſe Terent. oſtẽdit in Phor. Ego plectar pendens. E breui antecedente in to deſinentia duo inueni, peto petiui, & meto meſſui. Cato in ſecundo Originum: In campo Tiburti ubi hordeum demeſſuit. Idem in montibus, Seruit ibi hordeum, idem iterum meſſuit. Caßius Hemina in tertio Annalium: In campo Tiburti ubi hordeum demeſſuerunt. R antecedente ſimiliter duo inueni, uerto uerti, ſterto ſtertui. Perſius: Cor iubet hoc Enni poſtquam deſtertuit eſſe Mæonides quintus pauone ex pythagoræo. Geminata uerò t ante o unum, mitto miſi: & in ſto unum, ſiſto. Cuius præteritum quando actiuam habet ſignificationem, tam in ſimplici quàm in compoſito deficit: quando uerò abſolutam & ſimilem ſto uerbo, commune cum eo habet præteritũ, ut reſiſto uel reſto reſtiti, cõſiſto & conſto conſtiti, perſiſto et perſto perſtiti. Supina eorũ, quæ in xui uel in xi præteritũ terminant, per xum exeunt, ut nexui nexũ, pexui uel pexi pexũ, flexi flexum. Similiter faciũt ſupinum

pinum, quæ in ctor deſinunt deponentia, amplector amplexum. Petiui uerò ſecundũ analogiam in ui terminantium præteritum, petitum facit penultima producta. Similiter meſſui meſſum, ſicut cenſui cenſum. Miſi duplicauit ſſ in ſupino miſſum. A ſterto enim ſupinum non inueni nec à ſiſto. Deponentia in tor deſinentia, nulla antecedente conſonante tor in ſum conuertunt, utor uſum, nitor niſum. Inuenitur tamen etiam nixum. In xo duo inueniuntur o in ui conuertẽtia in præterito, texo texui, & nexo nexas uel nexis nexui. Ouidius in 4. Metam. Luna quater plenum tenuata retexuit orbẽ. Cic. in 2. de Orat. Sic omnia quæ fiunt, quæq; aguntur, leuioribus principijs natura ipſe retexuit. Verg. in 5. Nexantẽ nodis, ſeq; in ſua membra plicantem. Idem in eodẽ: Et paribus palmas amborum innexuit armis. Liu. Nexabant multa inter ſe flexu nodorum dubio. Acc. in Deiph. Nos cõtinuò ferrum eripimus, omnibus manicas neximus. Supina alterum per tum, alterum per ſum finiunt, textum, nexum. unde Verg. in 8. & clypei non enarrabile textum. Idem in 5. Qui primus nodos & uincula linea rupit Quis innexa pedem malo pendebat ab alto.

De præterito perfecto quartæ coniugationis.

*Q*Vartæ cõiugationis uerba omnia actiua uel neutralia in io deſinũt, exceptis eo, & queo, & ueneo, & ex eis cõpoſitis. In cio igitur deſinentia duarum excedentia numerũ ſyllabarum ſimplicia n antecedente cio in xi conuerſa faciunt præteritũ perfectum, ut uincio uinxi, ſancio ſanxi. Vetuſtiſſimi tamen etiam ſanciui uel ſancij proferebant. Pomponius Secũdus ad Thraſeam: Sanxierat ius utile ciuitati. Sin autẽ n nõ habuerint, cio in ſi mu-

tata faciunt præteritum, ſarcio ſarſi, farcio farſi, raucio rauſi, fulcio fulſi. quod & Probo placet. Quamuis alij differentiæ cauſa fulxi poſuerunt. Cic. in 1. de Orat. At Aeſopum ſi paulum irrauſerit explodi. In eodem perangu-ſte referſit in oratione ſua. Idem pro Corn. lib. 2. Qui eis rebus urbem Italiamq; referſerunt. Idem in 2. Tuſcul. Ex quibus uerbis etiam omnia referſerunt. Alia uerò omnia ſupradictæ coniugationis uerba ſecundæ perſonæ præſentis, abiecta finali s, & addita ui faciunt præteritum perfectum: quod tamen etiam ſubtracta u conſonante, & correpta penult. i licet proferre, ut ſcio ſcis ſciui uel ſcij, & ab eo compoſita, adſcio adſciui uel adſcij. Similiter cio cis, quod & cieo cies dicitur ciui uel cij, & ab eo compoſita, concio concis conciui uel concij, audio audiui uel audij, mollio molliui uel mollij, munio muniui uel munij, ſæuio ſæuiui uel ſæuij, eo iui uel ij, queo quiui uel quij, ueneo ueniui uel uenij. Solinus in collectaneis: Tatius in arce, ubi nunc ædis eſt Iunonis Monetæ, qui anno quinto. poſtquã ingreſſus urbem fuerat à Laurentibus interemptus eſt, ſeptima & uiceſima Olympiade hominem exiuit. Salluſt. in Catil. Sed neq; precio neque gratia impelli quiuit. Idem in 1. Hiſtor. Neque ſe recipere aut inſtruere prælio quiuere. Suffio ſuffiui uel ſuffij, quod quamuis à neutro paßiuo cõponatur, tamẽ quia ſignificationẽ mutauit, mutauit etiam declinationẽ in ptõ & infinito. Vnde Verg. in 4. Georg. At ſuffire thymo, ceraſq; recidere inanes. Suffire dixit ſecundã rectam rationis declinationẽ, cum ſimplex eius fieri ſit. Excipiuntur haurio hauſi. inuenitur tamẽ etiã hauriri uel haurij. Varro in 24. ad Ciceronẽ: quum inde haurierint. Sepio ſepſi.

ſentio

ſentio ſenſi, uenio ueni, aperio aperui. quod uidetur à pario cõpoſitum. quod uetuſtißimi non ſolum ſecundum tertiam, ſed etiam ſecundum quartam coniugationẽ declinabant. Vnde Ennead. Oua parire ſolet genus pennis condecoratum: Igitur ex eo compoſita, ſi principalem ſyllabam puram, nec ex integra præpoſitione habuerint, io in ui conuertunt in præterito, ut aperio aperui, cooperio cooperui. Reperio uero duplicauit p in præterito, quippe diminuta una ſyllaba repperi. Simile eſt præteritum à comperio comperi. Sunt & alia ex hoc ipſo compoſita deponentia, experior, operior, quorum participia expertus & opertus, oſtendunt à pario eſſe compoſita, cuius participium partus eſt. Salio ſaliui uel ſalij & ſalui. Vergilius in Bucol.

Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo. Idem præteritũ in 2. Geor. Mollib. in pratis unctos ſaliere per utres. In quibuſdam tamen inuenitur codicibus, etiam ſaluere ſcriptum in 11. Aeneidos.

portisq́; ab equo regina ſub ipſis Deſiluit. Idem in 5.

Haud mora proſiluere oẽs, ferit aurea clamor Sider.

Lucan. in 3: Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim.

Stat. tamen in 9. Theb. excußi ſalierunt cuſpide dentes.

In eod. Inſiluere uadis, magnoq́; fragore ſolutus Agger.

Ouid. in 11. Metam. Cum ſæpe aßiluit defenſæ mœnib. urbis. Idem in 4. Faſt. Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos: Qyadrigarius in 6. Ann. Artorius Taureæ dextrum humerũ ſauciat atq; ita reſilijt. Cambio ἀμείβομαι ponit Cariſius, et eius præteritũ campſi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα græco eſſe uidetur. unde et campſo campſas ſolebãt uetuſtißimi dicere. Ennius in decimo: Leucatem

campſant. Aio cuius declinatio in uſu frequenti non eſt, quartæ coniugationis eſſe oſtenditur ab imperatiuo in i terminãte. Sic enim Probus de dubio perfecto tractans oſtendit Neuiũ protuliſſe: An nata eſt ſponſa prægnans, uel ai, uel nega. Accius in Ione: Quibus nam te aibant or tum locis: pro aiebant, quod in hac coniugatione fieri ſolet. Et eſt notandum in hoc uerbo, quod pares habent ſyllabas tres perſonæ, aio ais ait, quod in alio huius coniugationis uerbo non inuenis. & quod penultima primæ ſolius perſonæ producitur, quæ ſola i habet loco conſonantis. Vnde tertia quoq; pluralis quæ ſolet à prima fieri ſimiliter i conſonantẽ habens producit penult. Quod autem in alijs corripitur, oſtendit uſus. Vergil. in 1. Aen. Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat. Et Neu. An nata eſt ſponſa prægnans uel ai uel nega. Nam niſi corripiatur a, iambus ſtare non poteſt. Inuenimus tamẽ tertiam perſonã præteriti ait, quaſi à prima ai aiſti ait. quæ in uſu non ſunt. Vnde neq; perfecti neq; pluſquamperfecti, nec futuri ſubiũctiui in hoc uerbo declinatio inuenitur. Poteſt etiã ait præſens pro præterito accipi. Supina in xi quidẽ terminantiũ ſecũdum ſupradictã regulam in ctum exeunt, uinxi uinctum, ſanxi ſanctum, ſanciui uero ſancitum. Vnde Lucret. Quod porro nequeas ſancitum quandoquidẽ extat. In ſi uerò præteritũ perfectũ finientia l uel r antecedentibus, mutant eam in tũ in hac coniugatione & faciunt ſupinũ, ut fulſi fultũ, farſi fartũ, ſarſi ſartũ, unde et ſartores et fartores. et ex his cõpoſita, con fercio confertum, refercio refertũ. Cic. in 2. Tuſcul. Tum iecore optimo farta & ſatiata. Alia uerò in ſi deſinẽtia, ſupradictam regulã ſeruant, id eſt generalẽ in ſi deſinentium,

tium, ſenſi ſenſum, rauſi rauſum. unde Lucil. in 19. Rauſuro *tragicus qui carmina perdit* Oreſte. Haurio *hauſi hauſtum differentiæ cauſa aſſumpſit t, quamuis & aſpiratione differat. Sepſi uerò ſeptum ſecundũ proportionem in ſupradictis expoſitam facit*. Veni *uentum, & aperui apertum faciunt, ſicut pario partum, & ex eis omnia compoſita, aduenio aduentum, conuenio conuentum, comperio compertum, experior expertum*. Alia *uerò omnia quæ tam in ui quàm in ij terminant præteritũ perfectũ, in itum faciunt ſupinum penultima productà, tam in hac quàm in alijs coniugationibus, ut audiui uel audij auditum, muniui uel munij munitum, ſciui uel ſcij ſcitum, arceßiui uel arceßij arceßitum, cupiui uel cupij cupitũ*. Excipiuntur *in eo deſinentia, & diſſyllaba aliarum coniugationũ, quæ penultimã ſupini corripiunt, ut eo iui uel ij itũ, adeo adiui uel adij aditum, prætereo præteriui uel præterij præteritũ, queo quiui uel quij quitũ, ſino ſiui uel ſij ſitum, lino liui uel lij (quod rariſsimo in uſu eſt, litũ, cieo quoq; ciui uel cij citũ corripit penult. quãdo uero à cio cis quod quartæ cõiugationis eſt, producit eam*. Pono *quoq; quod antiquè poſiui, in frequenti autẽ uſu poſui facit ptũm, corripit penultimã. in ſupino poſitum*. Veneo *quoq; ſecundũ analogiã uenitum debet facere ſupinum, pro quo magis eſt uenum in uſu*. Et *ſupradicta omnia autoritate ueterum comprobãtur, ſicut iã ſuperius oſtẽdimus*. Rurſusq; *referamus in memoriã*.

Verg. in 8. O *mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos.*
In eod. *Amphytrioniades armenta abitumq; pararet.*
In 5. *Nunc hos nunc illos aditus, omnemq; pererrat.*
In 10. *Morte obita quales fama eſt uolitare figuras.*

Ouid.in 4.Faſt. Sol aditus quam quæris ait, ne uana la/bores, Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Idem in *Heroid.Tempore quo nobis inita eſt cerealis eleuſis.* Terent. in Hecy. *Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt.* Iuuen. in 4. *Nam coitus iam longa obliuio, uel ſi Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus.* Antepenultima quoq; in futuri temporis parti/cipio corripitur. Idem comprobat Verg. in 2. Aeneid. *Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum.* Lucan in 5. *tum lurida pallens Ora tulit, uultu ſub nubem triſtis ituro.* Cieo citus correpta penultima, ut diximus, facit. Stat. in 3. Theb. *Atque hic ingenti Capaneus mauortis amore* Excitus, *& longam pridem indignantia pacem Corda tumens.* A cio uerò citus penultima producta, ut Vergilius in 4. Aen. *At genus è ſyluis Cyclopum & montibus altis* Excitum *ruit ad portus, & littora complet.* Sinor ſitus, & deſinor deſitus penultima correpta. Cic. pro Corn. in 1. *Cœptum igitur per eos qui agi uolebant, deſitum eſt per hunc qui diſceſſit.* Idem in 1. Rhet. *Et ſi non ab eo quod in quod in proximo erit, deinceps incipietur.* Inde etiam ſitus dicitur pro negligentia. Vergil. in 7. *Sed te uicta ſitu, ueriq; effœta ſenectus.* Idem in 2. Georg. *mutatamq; inſita mala Ferre pyrum.* Et in 4. eorundem: *& paribus lita corpora guttis.* Ideo autem diximus diſſyllaba in ui deſinẽtia ſecundæ uel tertiæ coniugationis in ſupinis, uel participijs præteriti corripere penultimã, quia ſiue diſſyllaba ſint quartæ, ut ſcio ſcitus, ſiue ultra duas ſyllabas alterius quoq; cõiugationis, producũt, arceſſiui arceſſitus, cupiui cupitus, niſi ſint à diſſyllabis cõpoſita, ut inſitus, incitus, illitus. Lucanus in 8.

Illita

Illita tela dolis, nec Martem comminus uſquam Auſa pati uirtus. Vergil. in 12. *crebro ſuper ungula pulſu incita, nec domini memorum proculcat equorum.* Similiter impoſitus & propoſitus corripiunt penult. Iuuen. in 1. *Si te propoſiti nondũ pudet, atq; eadẽ eſt mens.* Verg. in 3. *impoſitis auro dapibus.* Præterea notandũ quod ſepelio ſepeliui uel ſepelij, ſepultũ in frequentiori uſu eſt ſupinum. Antiquiſsimi etiã ſepelitum dicebant. Vnde Cato in Thermum: *Mortuus eſt, ſepelitus eſt.* Salio quoq; ſaliui uel ſalij ſaltũ facit. Vnde Verg. in 3. *Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua uenit Pergama.* Idem in 11. *At medias inter cædes exultat Amazon.* Solent enim frequentatiua plerunq; à ſupinis uel à participijs præteritis naſci. Sallio ſallitum facit, ſallo ſalſum quomodo uello uulſum. Siſenna: *Sic meã paludẽ multi piſcium ſalliendorũ cauſa à nauibus ſemionuſtus cõmeant.* A ſallio ſalliendorũ dixit non ſallendorũ. Salluſt. uero in 3. Hiſtor. *Parte conſumpta reliqua cadauerũ ad diuturnitatẽ uſus ſallerent:* ſallerent dixit à ſallo nõ à ſallio. Similiter Lucil. in 8. *Sallere murænas mercẽ in frigidaria ferre.* Inde etiã futuri participia, ſalliturus & ſalſurus. Neuius: *Salliturus iſtæc mittam ſalem.* Mumius: *Iſtæc ſum multo ſale ſalſurus.* Sed etiam præteriti participium ſallitus & ſalſus. Cornelius Seuerus in 8. *De ſtatu ſuo ad quẽ ſalliti pumiliones afferebantur.* Ambio ab eo cõpoſitum ſolum mutauit penultimam e in i: itaq; in io quidem deſinentiũ regulã ſeruauit in ſupino et participio, quippe producta penultima, ambitus ambita ambitũ. In noĩe autẽ ſiue uocabulo rei, differẽtiæ cauſa in eo terminantiũ regulam ſeruans, corripuit penultimam ambitus, ut Ouid. in 1. Metam. *Iuſsit*

& ambitæ circũdare littora terræ. Lucan. in 1. letaliſq; ambitus urbi, Annua uenali referens certamina campo. Quamuis Scaurus ſimilem eſſe in utroq; tenorẽ puta- uit. Sed Velleius Celer reſpondens Hadriano imperatori per epiſtolam de hoc interroganti, declinatione & tenore ambitus nomẽ à participio oſtẽdit diſcerni, quod uſu quoq;, ut oſtendimus, confirmatur.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER XI.

DE PARTICIPIO.

QVI tertio loco participiũ poſuerunt rectius feciſſe uidentur. cum enim nomẽ & uerbum primum, & ſecundum tenuerint locum, participium quod ex utroq; naſcitur, ſequentem iure exigit. quæſitum tamen eſt, an bene ſeparauerint id ab alijs partibus grammatici. Et primus Trypho, quem Apollonius quoq; ſequitur, maximus autor artis grammaticæ. Stoici enim articulum & pronomen unam partem orationis accipiebant, infinitum articulum uocantes, quem grammatici articulum, ei quoque adiungentes, etiã infinita nomina uel relatiua: quod etiam Didymus facit, tractans de latinitate. Finitum autem articulum dicebant idem Stoici, quod nunc pronomen uocamus finitũ, quod & uera ratione ſolum pronomen eſt dicendũ. Ergo Romani quoq; artium ſcriptores Stoicorum ſecuti magis traditionem, pronomina finita dixerũt, & infinita. nã articulos nõ habẽt. Sic igitur ſupradicti philoſophi etiã participiũ aiebãt appellationẽ eſſe reciprocã, id eſt, ἀντανάκλαστον προσηγορίαν, hoc modo,

do, legens eſt lector, & lector legens: & curſor eſt currens, & currens curſor: amator eſt amans, & amans amator. uel nomen uerbale, uel modum uerbi caſualem. unde uidentur noſtri adſciuiſſe inter uerba gerundia uel participia, cum uideantur ea diuerſos aſſumere caſus. Ideo autem participium ſeparatim non tradebant partem orationis, quòd nulla alia pars orationis, ſemper eſt in deriuatione, nullam propriam poſitionē habens niſi participiū. Cæteræ enim partes prima impoſitione inuētæ ſunt, ad quam deriuatiua etiā aptātur. Omnis enim pars orationis quocūq; modo deriuata, uel in eandē notionem ſiue definitionē primitiui ſui accipitur, et eandē habet ei diuiſionem, et eadē accidentia. uel in aliud quod iam ante erat ei ſuppoſitum in propria & naturali poſitione. Vnde etiā deriuatiuū propter ſimilitudinē eius quod iam erat ante ex ſe ortum ei addebatur, ut pater nomē, & paternus nomen. Similiter rex & regalis, taurus & taurinus nomina. Quicquid enim accidit primitiuo, accidit etiā deriuatiuo. Ferueo uerbum & feruеſco uerbum. Similiter facio & faceſſo, uideo & uiſo uerba ſunt ab eodem in idem. Sed etiam bene, male, deriuatiua aduerbia à nominibus ab alio ad aliud ad ſimilitudinem nata ſunt in propria poſitione inuentorū, ut penè, nempe, ferè: hæc enim à ſe orta ſunt. Quicquid enim accidit his, accidit etiam illis, & quod ſuum eſt aduerbiorum, per omnia uerba percurrunt. Quantum igitur ad hoc, id eſt quod in primitiuis & in ſua poſitione non inueniuntur participia, uidentur Stoici bene feciſſe. Sed rurſus prohibet ea eſſe nōia tēporū diuerſorū aſſumptio, quæ fit in proprijs transfigurationibus ad ſimilitudinē uer-

borum. Sed ſi quis dicat quòd nomina quoq; multa inueniuntur tempus ſignificantia, reſpondebimus quòd hoc intereſt inter participia, & nomina temporalia, quòd nomina illa nihil aliud ſignificāt niſi ipſum tempus per ſe, ut annus, menſis, dies, meridies, hodiernus, heſternus, craſtinus, nec in proprijs ſunt transfigurationibus. participia uero actionē uel paſsionē aliquā in diuerſo tempore fieri demōſtrāt, non tempus ipſum per ſe. & quod eos ſequuntur caſus, quos & uerba à quibus naſcuntur. & quod uerborum ſignificationes habēt. & quod pro uerbo ponūtur, quorū nihil eſt ſuū nominis. Omne enim nomē à quocunq; uerbo natū, uel gtūm ſequitur caſum, uel datiuū figuratè per cōpaſsionē, quā Græci συμπάθειαν uocant, ut amicus illius eſt, lector illius eſt, ſpeculator illius, auditor illius, uictor illius: & datiuū, ut amicus illi eſt, lector illi eſt, ſpeculator illi eſt, auditor illi eſt, uictor illi eſt. Et nota quod plerunq; ſubſtantiuū uerbum, quod Græci ὑπαρκτικὸν uocant, ſolet adiungi huiuſcemodi figuræ. Inueniuntur tamen pauca etiā abltūm ſequentia, ut dignus illa re, mactus uirtute. accuſatiuū uero figuratè, ut exoſus bella, præſcius futura. Participiorū enim loco uidentur poſita illorū conſtructionē ſeruaſſe. Verba aūt & participia genitiuo uel datiuo, uel actō, uel abltō ſolēt aſſociari, ut miſereor illi⁹, miſerēs illius, parco illi, parcens illi, oro illum, orans illum, careo illo, carēs illo. Et actiua quidē plerunq; accuſatiuum ſequūtur, paſsiua uerò ablatiuū uel datiuum figuratè, genitiuū uero admodum pauca. Sed de his (ſi Deus annuerit) cum de diſpoſitione uel conſtructione partiū orationis ſcripſerimus, id eſt περὶ συντάξεως, exponere latius conabimur. Ergo ſi uer-

uerborum ſeruauerint conſequentiam, participia ſunt: ſin amiſſis temporibus, caſus quoq; quos nomina ſolent uerbalia ſequi attrahunt, tranſeunt in ea, ut amans illum participium eſt: amo enim illum dicimus, amans autem illius nomen eſt, ut amator illius. itaq; & tempus amittit, & comparationem aſſumit, ut amantior amantiſſimus. Acceptus ab illo, participium eſt, quia & accipior ab illo dicimus, acceptus illi nomen, ut amicus illi. ideoq; tempore quidem caret, comparationem uero adſciſcit, ut acceptior acceptiſſimus. Et ea quidem ſunt, quibus oſtentur participium aliud eſſe quàm nomen. Verbum autem id eſſe non poteſt cum caſus habeat, & declinationes & genera ad nominum formam. nullum enim uerbum poteſt hæc habere. itaq; cum & uerbi quædam ſua prohibeant hoc eſſe nomen, id eſt tempora, & ſignificationes, & nominis propria prohibeant eſſe uerbum, id eſt genera & caſus (quæcunq; enim pars orationis habet genera apud Græcos uel Latinos, & habet caſus: & quæcunque habet caſus, habet & genera, exceptis paucis indeclinabilibus) manſit participium mediũ inter nomen & uerbũ. Vnde rationabiliter hoc nomẽ eſt ei à grãmaticis inditũ, per confirmationẽ duarũ partiũ orationis principaliũ. Nec ſolũ participiũ, non ab aliqua propria ui, ſed ab affinitate nominis, et uerbi nominatũ eſt, ſed aliæ quoq; quinq; partes orationis, nõ ab ſua ui, ſed ab adiunctione quam habẽt ad nomen, uel uerbũ, uocabulũ acceperunt. Pronomẽ enim dicitur, quod pro noĩe ponitur, et aduerbiũ quod uerbo iungitur, & præpoſitio quæ tã nomini q̃ uerbo præponitur, & cõiunctio quæ cõiungit ea, & interiectio quæ his interiacet. Vnde eſt dicendum,

quod

quod ſi non ſit nomē, nec uerbum, nec alia pars oratio-nis conſtare poterit. Itaq; quibuſdam philoſophis placuit nomen & uerbum ſolas eſſe partes orationis: cætera uero adminicula uel iuncturas earum, quomodo nauium partes ſunt tabulæ & trabes. Cætera autem, id eſt cera, ſtuppa, & claui, & ſimilia, uincula & cōglutinationes partium nauis, hoc eſt tabularū & trabium, non partes nauis dicuntur. ſed eſt obijciendū ad hoc, quòd cera & ſtuppa, nō ex eadē conſtāt materia, ex qua tabulæ & trabes, coniunctiones autē & præpoſitiones, & ſimilia ex eadē materia, ex qua nomen & uerbū, conſtat, hoc eſt literis & ſyllabis, & accentib. & intellectu. Itaq; etiam per ſe prolatæ ꝙ partes ſunt orationis oſtendunt. Quid enim eſt aliud pars orationis, niſi uox indicans mentis conceptū, id eſt cogitationem? Quæcunq; igitur uox literata profertur ſignificans aliquid, iure pars orationis eſt dicēda. Quod ſi non eſſent partes, nunquā loco earū noīa ponerentur, cum loco ceræ uel ſtuppæ in naui tabula fungi nō poßit. Inuenim⁹ aūt loco aduerbij nomē unū, multum, falſò, quàm: & pronomen ſimiliter eo, illo: & loco cōiunctionis tam nomē quàm pronomē, quare, ideo. & aduerbiū loco noīs, ut mane nouum, & ſponte ſua, & euge tuum, & belle, cras alterum. Sed ſi, quia compaginē uidentur præſtare nomini & uerbo, nō ſunt partes orationis dicendæ, ergo nec partes corporis debemus accipere neruos, quia ligant membra, & articulos: quod penit⁹ uidetur abſurdū. Multo igitur melius ꝗ principales & egregias partes nomē dicunt et uerbum, alias aūt ijs appendices. Quod autē participiū nomē accepit à cōformatione nominis & uerbi, nihil mirū, cum inue-

inueniantur quædã nominationes etiam ex abnegatione naſcentes, ut neutrum genus, quod nec maſculinum eſt, nec fœmininum, in infinitum uerbum, quod perſonam non habet. Participiũ eſt igitur pars orationis, quæ pro uerbo accipitur, ex quo & deriuatur naturaliter, genus & caſum habens ad ſimilitudinem nominis, & accidentia uerbo abſq; diſcretione perſonarum, & modorum. Ideo autẽ repertũ eſt participium, quod nomini uerbum adiungitur, ſed nõ aliter niſi ſit nominatiuus caſus ei perſonæ adiunctus, ſecundũ quam profertur uerbũ, ut facio ego bonus, facis tu bonus, facit ille bonus. Cum igitur flectas nomen in obliquos caſus, uerbũ ei adiungi nõ poteſt intranſitiuũ, id eſt ἀμετάβατον, hoc eſt in ſua manẽs perſona. Nam μεταβατικὰ dicuntur, id eſt tranſitiua, quæ ab alia ad aliã tranſeunt perſonã, in quibus ſolent obliqui caſus adiungi uerbis, ut miſereor tui, moderatur imperator militibus. hic enim quia ab alia perſona ad aliã tranſit uerbi ſignificatio, utimur obliquis. Cũ igitur ſunt intrãſitiua, quia non poſſunt obliqui caſus his adiungi, loco uerbi ſubit participium, ut bonus homo loquebatur, boni hominis loquẽtis orationẽ audiui, bono homini loquenti dedi, bonum hominẽ loquentẽ audiui, bono homine loquẽte delectatus ſum. Vbiq; enim participium loco uerbi intranſitiui accipitur. Vocatiuus quoq; quõ ntũs intrãſitiuis adiungitur, ut doctus loquẽs proficis, & docte loquens proficis uel profice. Sicut igitur pronomen ideo eſt inuentũ, ut adiungi primæ et ſecũdæ uerbi perſonæ poſſit (noĩa enim tertiæ perſonæ cõiungi uolũt abſq; uocatiuo caſu, qui ſemper ſecũdæ adiũgitur perſonæ) ſic participia inuenta ſunt, ut quod deeſt uerbis, id eſt caſus com-

compleant, coniuncta nominibus. Nec ſolum per obliquos caſus utile eſt participiũ, ſed etiã per nominatiuũ. diuerſa enim uerba abſq; cõiunctione adiungere non potes, uel lego, diſco, uel doceo diſcis, non eſt dicendum, ſed lego & diſco, uel doceo & diſcis: nam hoc proprium eſt tam tranſitiuorũ quàm intranſitiuorũ. Participium aũt ſi proferas pro aliquo uerbo, & adiungas ei uerbũ, bene ſine cõiunctione profers, ut legẽs diſco, pro lego & diſco: & docẽte me diſcis, pro doceo & diſcis. Contrà aũt diuerſa nomina, ſi ad unũ referantur, ſine coniunctione oportet ea proferre, niſi adiectiua geminentur, ut pius Aeneas, Marcus Tullius Cicero. Si enim dicas pius et Aeneas, uel Marcus & Tullius & Cicero, quaſi de alio & alio dicis. Accidentia uero ſiue adiectiua, ſi geminentur, neceſſe eſt interponi coniunctionẽ, ut bonus & pius & iuſtus & fortis Aeneas. Verba quoq; & participia ſi ſequantur ſeſe, coniunctione egent, ut legit & ſcribit doctor, loquẽs & currẽs facit. Nec mirũ propria quæ inſecabilẽ ſubſtantiã demonſtrãt, ut Socrates, Scipio: nec appellatiua, quæ ſecabilẽ, id eſt generalẽ, et ſpecialẽ, quæ diuidi poteſt ſubſtantiã indicãt, ut animal, corpus, homo, taurus, equus, aurũ, lapis, nõ egere cõiunctione. diuerſæ enim ſubſtantiæ in uno cõiungi nõ poſſunt. Itaq; cum dicam Publius Cornelius Scipio Africanus, nõ egeo cõiunctionibus. unã enim his indico omnibus eſſe ſubſtantiã. Simĩr homo eſt animal rationale, mortale, diſciplinæ capax, cũ unã ſignificẽ ſubſtantiã, quãuis multorũ communẽ, nõ egeo cõiunctionib. quæ diuerſas res ſolent coniungere. diuerſæ enim ſubſtãtiæ in eodẽ eſſe non poſſunt. Accidentia aũt quæ ſubſtãtiæ iã ante ſuperpoſitæ accidũt,

poſ-

poſſunt eſſe diuerſa in eadē ſubſtantia; ut ſi dicā Marcus Tull. Cic. quia una eſt ſubſtātia, nō eget cōiunctionibus. Sin aūt dicā, ſapiens & eloquēs, & felix Cicero, diuerſa oſtendo accidentia in una ſubſtantia. itaq; egent coniunctione. Illud quoq; admonendū, quod quemadmodū coniungitur aduerbiū uerbo, ſic etiā participio. nec mirum cum pro uerbo ponitur, ut bene legēs delectat, pro bene legit & delectat. Et quāuis ab indicatiuis deriuētur uerbis participia, poteſtate tamen & ui ſignificationis oēs continēt modos: hoc pacto exponēs doceo, pro expono & doceo: exponēs doce, pro expone & doce: utinā exponens docerē, pro utinā exponerē & docerē: cum exponēs doceā, pro cum exponā & doceā: exponēs docere uolo, pro exponere & docere uolo. Eius igitur obtinet uim modi, cuius uerbo cōiungitur. Et in hoc quoq; quantam habeat cum infinito cōiunctionē oſtēditur. infinita enim ſimiliter cū ab indicatiuo naſcūtur, pro omni accipiūtur modo. Dico enim ſcribere me indico, pro ſcribo: ſcribere te impero, pro ſcribe: ſcribere me opto, pro utinā ſcribā: ſcribere me uolo, cū legere, pro cū ſcribā legere. Nec mirū in his una uoce tam diuerſas inueniri ſignificationes, cū in multis alijs quoq; dictionib. hoc inueniatur, ut circū nomē & aduerbiū, eo pronomē, & uerbū, & aduerbiū, & cōiūctio. ſimiliter in alijs plurimis hoc inuenis (ſicut ſuprà dictū eſt.) Igitur participiū inuentū eſt, ut in nrō qdē ſine cōiūctione pferatur cū alio uerbo, ut legēs doceo, pro lego et doceo, quæ cōſtructio uł cōpoſitio intrāſitiua eſt, hoc eſt ipſū in ſe, oſtēdit manere perſonā. obliq uero caſus participiorū ad hoc ſunt utiles, q nō ſolū ſine cōiunctiōe pferūtur cū obliqs caſib. noīum,

ſed

ſed etiam ad alias tranſeunt perſonas, ut docẽtis potior, & docenti reſpondeo, & docentem audio, & illo docente didici. Ergo *nominatiuus & uocatiuus intranſitiuus ſolet eſſe, ut legens ego homo facio, pro lego ego homo & facio.* Et *ſimiliter uocatiuus, ô homo bene legens fac, id eſt, ô homo bene lege & fac. Cæteri uerò magis tranſitiui ſunt, ut prædictum eſt, ut bellantis hominis miſereor, pro bellat homo & eius miſereor. imperanti homini obedio, pro imperat homo & ei obedio. docentem hominem audio, pro docet homo & eum audio. lucente ſole uideo, pro lucet ſol & uideo. niſi ipſa in ſeſe faciat, id eſt* κατὰ ἰδιοπάθειαν *proferatur, tunc enim utimur conſuetudine tranſitiuorum, quæ* ἀλλοπάθειαν *ſignificant, ut miſereor mei legentis, præbeo mihi legenti, accuſo me legentem, fruor me legente. & ad eum caſum maximè referuntur, quem uerba deſiderant, ut ſuprà dictum eſt, miſereor tui, miſerens tui, inuideo tibi, inuidẽs tibi, accuſo te, accuſans te, dignor te illa re, dignans te illa re.*

De accidentibus participiorum.

A*Ccidunt aũt participio ſex, genus, caſus, tempus, ſignificatio, numerus, & figura.* Genus *maſculinũ ut amatus. Fœmininũ ut amata.* Neutrũ *ut amatũ. Cõmune trium generũ, ut hic & hæc & hoc amans. Nã cõmune duum generũ, &* ἐπίκοινον *inueniri in participio natura ipſa prohibet. Cum enim uerba ex quibus naſcuntur participia pariter omnib. adiũgãtur generibus, ut legit uir, legit mulier, legit mancipiũ, neceſſario participiũ, qđ ex ipſo proficiſcitur eiſdẽ generib. aſſociatur. Et ſiquidẽ in ns deſinit, quod fit in præſenti tempore, quod eſt etiã præteritũ imperfectũ, ſine dubio triũ eſt generũ cõmune*

ad

ad formam nominum adiectiuorum: quæ cum in duas deſinunt conſonantes, trium generum ſunt communia: Sin uero in us finiantur maſculina, pariter ad ſimilitudinem adiectiuorū in a fiunt fœminina, & in um neutra. quod fit in omni præterito tempore & futuro. nec mirum ad formam adiectiuorum hæc dirigi, cum penè uim habeāt participia quoque adiectiuorum nominum. accidentia enim proprijs uel appellatiuis nominibus ſignificant, uelut illa bonus homo, ſcribens homo, & illud accidit, fortis Scipio, ſcribens Scipio. Nec nos moueat quod ſunt quædam uerba, quæ naturaliter ad mares pertinent uel ad fœminas quæ uidentur exigere, ut participia uel maſculina ſint ſolum uel fœminina, ut futuo, nubo, futuens, nubens nam illud ad mares, hoc ad fœminas pertinet ſolum. ſed illud attendamus, quod adeo natura ipſius uerbi & participij communis eſt trium generum, quod ſiue uituperationis cauſa, ſiue figuratè, licet maribus aptum uerbum uel participium fœmininis quoque adiungere, & contra facere, utputa bona anima futuit illam fœminam, pro bonæ animæ uir. ergo & bona anima futuens fœminam, gignit bonam animam, & bonum corpus futuens gignit bonum corpus. nec uitioſam facio orationem, adiungens & fœminino & neutro generi hoc uerbum & participium, quod ad mares ſolos uidetur attinere. Et contrà uituperationis cauſa poſſum dicerè, ut Iuuen. in 2. nubit amicus, & nuptus uir. & figuratè bonus animus mulieris nubit mihi, & nuptus eſt mihi. Ergo ſine dubio omne participium in duas deſinit cōſonantes, & trium generum eſt: uel mobile, in us maſculinum, in a fœmininum, in um neutrum terminat.

De temporibus & formatione participiorum.

Tempora cõiuncta habent præſentis & præteriti imperfecti, præteriti & pluſquãperfecti, tã participia quàm infinita uerba ad ſimilitudinẽ optatiuorũ. Naſcitur aũt participiũ præſentis & præteriti imperfecti, à prima præteriti imperfecti perſona in omni cõiugatione. nec mirũ, cũ prima pſona honeſtior ſit cæteris. Ipſa enim ſine illis eſſe poteſt, illæ aũt ſine hac eſſe nõ poſſũt: & ea illas ſibi cõiungere poteſt, illæ aũt eã minimè. Ego enim & tu & ille facimus licet dicere, tu aũt & ego facitis, uel ille & ego faciũt, nemo dicit. Vir. in 2. Aen. diuellimur inde, Iphitus & Pelias mecũ. Fit aũt participiũ mutatione extremæ ſyllabæ ſupradicti tẽporis & perſonæ, id eſt bam in ns, ut amabã amans, docebã docẽs, legebã legẽs, faciebã faciens, muniebã muniens. Exceptis in eo deſinẽtib. quartæ cõiugationis uerbis, quæ cõtra aliorum regulã i habẽt ante bam productã: quã tamẽ antiq diphthongũ ſcribẽtes trãſmutationẽ uocaliũ factã oſtendebant, ut adeibam pro adiebã, queibã pro quiebã. quod etiã in alijs uerbis ſæpe ſolet fieri, ut poleibã pro poliebã, inſigneibã pro inſigniebã. nec tamẽ id prohibuit participia ad pfectorũ regulã naſci. dicimus. n. iens, adiens, quiens, poliẽs, inſigniẽs. Hæc tamẽ eadẽ participia, quæ à uerbis in eo deſinẽtibus, quartæ cõiugationis naſcuntur, anomale p obliquos caſus pro ie, eu habuerunt, iens euntis, quiens queũtis. Futuri uero tẽporis participia, ſi ſint à uerbis actiuis uel neutris uel deponẽtibus fiunt ab extremo ſupino, addita rus, amatu amaturus, doctu docturus, lectu lecturus, auditu auditurus, ſtatu ſtaturus, locutu locuturus. A communi quoq; uerbo, quod in futu

ro tēpore habet duo participiā, unū quidē actiuū in rus, alterū uero paſſiuū in dus illud quod in rus deſinit ſecun dū prædictā fit regulā, criminatu criminaturus, oſculatu oſculaturus. Paſſiua uero eiuſdem tpis participia fiunt à gtō participij præſentis tpis, tis finali in dus cōuerſa, ut amās amātis amādus, docēs docētis docēdus, legēs legen tis legēdus, audiēs audiētis audiēdus, præteriēs pratere untis prætereūdus, trāſiens trāſeuntis trāſeundus. Pti ue ro tpis participia, quæ in tus uel in ſus uel in xus deſi nūt, ſimiliter à ſupino extremo fiūt addita s, et correpta u. Naſcūtur aūt à uerbis paſſiuis et cōib. et deponētib. et *neutro paſſiuis, et quibuſdā neutris. A paſſiuis, ut amatu amat⁹, domitu domitus, doctu doctus, deletu deletus, mer ſu merſus, pexu pexus, auditu auditus. A cōmunib. crimi natu criminatus, oſculatu oſculatus. A deponentibus for fatu fatus, reor ratu ratus, uereor ueritu ueritus, loquor locutu locutus, molior molitu molitus. A neutropaſſiuis gauiſu gauiſus, factu factus. A neutris uero paucis ptūm naſcitur, cœnatu cœnatus, prāſu pranſus, placitu placi tus, nuptu nuptus. excipitur mortuus à morior, cuius ſu pinū cū ſecundū analogiā moritu, & hinc moriturus fa cere futurū debeat, et ptūm moritus, mortu⁹ nō moriu⁹ facit.* Præterea dubitabatur utrū potatu potaturus et po tat⁹ ſed' in analogiā, an potu poturus, p ſyncopā melius dicatur, q̄ in uſu ſūt. Verg. in Buc. Huc ipſi potū uenièt p prata iuuēci. Idē in 4. Geo. Quoq; mō potis gauderēt in tyba riuis. Lucā. in 5. Strymona ſic gelidū bruma pellēte relinquūt Poturæ te Nile grues. Ex quo oſtēditur potus quoq; participiū eſſe. nec mirū cū lau⁹ et lauturus, pro lauatus et lauaturus in uſu eſt. nā ſecundū Terēt. lauatus

& lauaturus debet proferri, q̃ ſupinũ lauatũ protulit in Eun. Vix elocuta'ſt hoc, foras ſimul oẽs proruũt ſe, Abeunt lauatũ, perſtrepũt. Vnde Ouid. in 3. Faſt. Sylvia Veſtalis, q́ l. n. uetat inde moueri? Sacra lauaturas mane petebat aquas. Quæritur ortũ ortu, unde ortus: an oritum oritu, unde oriturus. Horat. in 1. epiſt. Nil oriturũ aliâs, nihil ortũ tale fatẽtes. Partũ partu unde partus, an paritũ paritu unde pariturus, erutũ erutu unde erutus, an eruitũ eruitu, unde eruiturus. Lucã. in 4. Impẽdẽt caua ſaxa mari, ruituraq́; ſemp̃ Stat mirũ moles. Caſſum caſſu unde caſſus, an caritũ caritu unde cariturus. Iuuen. in 2. tollere dulcẽ Cogitat hæredẽ cariturus turture magno. Verg. in 2. Aen. Demiſere neci, nũc caſſũ lumine lugent. Quibuſdã tamẽ hoc, id eſt caſſus, magis nomẽ eſſe uidetur, ut laſſus. In anomalis quoq; ſupradictæ regulæ ſeruãtur, latu laturus latus, ferens ferentis ferẽdus, eſu eſurus eſus, edens ẽdẽtis edẽdus. Et ſciendũ q̃ ſi deficiãt ſupina, deficiũt etiã participia, tã futuri tẽporis in rus deſinentia, q̃ p̃ti, quæ ex ipſis naſcũtur. quod inuenis in omnib. meditatiuis et inchoatiuis, in quibus deficiũt ſupina duo extrema, quibus deficientib. ſupradictorũ quoq; tẽporũ deficiũt participia. Rariſſimẽ inueniũtur ſupradicta ſupina in uſu à neutris ſecũdæ coniugationis uel tertiæ in uo deſinẽtib. quæ in ui diuiſas faciũt p̃tũm perfectũ, ut lecturio, parturio, eſurio, horreſco, caleſco, ferueſco, amaſco, miſereſco, labaſco, hiſco, horreo, tepeo, algeo, egeo, caleo, ferueo, ſtupeo, lateo, candeo, niteo, albeo, renuo, luo. Rariſſimẽ tamẽ, ut diximus, inueniũtur ex quibuſdã huiuſcemodi uerbis ſupina, uel futuri tẽporis participia, ut doleo doliturus, careo cariturus, & alia tamen multa inueniun-

inueniũtur deficiẽtia, in alijs quoq; ſignificationibus uel generib. uerborũ tam ſupina q̃ ex eis naſcẽtia, ut urgeo, ſpuo, metuo, timeo, medeor, diſco, poſco, cõpeſco, creſco. Et quocũq; tẽpore defectiua ſunt uerba, deficiũt etiã participia, ut ambigo, ſcando, niteo, uergo, areo, mãdo mandis, ſtrideo. quãuis apud uetuſtiſſimos eorũ quoq; ptum inueniãtur. Fertor quoq; & ueſcor, quia ptũm tẽpus nõ habẽt, deficiunt etiã in participijs eiuſdẽ tẽporis. Cœpi nõ habet præſens, nec futurũ, nec participiũ, ſed tãtummodo ptũm cœptus. Similiter odi, noui, oſus, ex quo peroſus & exoſus, notus. Plaut. in Amph. Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier. Et uerbale tamẽ nomẽ ex eo protulit. Idẽ in Aſinaria: Madidũ nihil in continentẽ, atque oſorem uxoris ſuæ. Et memini meminẽs. Liu. Erotopægnion 4. Meminẽs Varro corde uolutat. qa memini tam præſentis quàm præteriti uim habet, quomodo odi. unde & oſus pro præſenti, & meminẽs pro ptõ licet accipere. nã noui præſens noſco noſcens facit. Similiter impersonalia deficiũt in ſupinis, et participijs, quæ ex ſupinis naſcũtur, ut piget, pudet, quãuis quidã puditũ poſuerũt, ut Plaut. in Bacchid. Neq; me, neq; tui te intus puditũ eſt, factis quæ facis. Tædet, pœnitet, liquet, licet, libet, oportet. ſed cõpoſitũ pertæſum inuenitur, & pœnitẽs, unde pœnitẽtia, & libẽs et licẽs, unde licẽtia & licitus. Verg. in 8. & licito tandẽ ſermone fruũtur. Hor. licentũ Satyrorũ greges. Sciendũ tamẽ quod hæc omnia inueniũtur pfectorũ declinationẽ habẽtia in uſu ueterũ, teſte Capro, pigeo, pudeo, tædeo, pœniteo, liqueo, liceo, libeo, oporteo. quomodo placeo, cõtingo, euenio, uaco, attineo, accido, iuuo, delecto: quorũ tertiæ pſonæ imperſo

nalium uice funguntur: placet, contingit, euenit, uacat, accidit, attinet, iuuat, delectat. Non *tamen etiam ſi parti cipia deficiant, deficiunt & uerba: illa enim ex eis, non iſta ex illis naſcuntur. Sunt tamen quædam participia, quorũ quãuis deficiant uerba in uſu, ratio tamen analogiæ, quod dici poſſunt oſtẽdit, ut triumphatus, erratus, regnatus, laboratus, decurſus. Verg. in 6. Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho. Idem in 7. regnata per arua Saturno Quondam. Et in 1. Aene. Arte laboratæ ueſtes. Idẽ in 3. errata retrorſus Littora Achæmenides comes infelicis Vlyßi. Terent. in Adel. decurſo iam ſpacio: Quid. n. prohibeat uerbis quoq; eorũ uti, niſi autoritas deficeret? Nec mirũ hæc fieri in participijs, cũ in nominibus quoq; inueniũtur, et in uerbis quædã deriuatiua uel cõpoſita, quorũ primitiua uel ſimplicia in uſu nõ ſunt: ut dicimus puella diminutiuũ, quod uidetur à puera naſci, ut enim tener tenera tenella, ſic puer puera puella debuit dici. quo tamẽ quia autores, quorũ maxime uſus regnauit, nõ ſunt uſi, nec nos utimur. licet inueniãtur uetuſtißimi protuliſſe, & hæc puera, & hic & hæc puer. Ocyor quaſi ab oco, quod in uſu non eſt, licet à Græco ſit ὠκύς. offendo quaſi à fendo uerbo cõponitur, quod nõ eſt lectũ, ſicut aſpicio, inſpicio, deſpicio, cõſpicio, reſpicio, ſuſpicio, à uerbo ſpicio, quod in uſu non eſt. ſimiliter hoc idẽ in plurimis alijs inuenies. Sunt quædã quæ cũ formã habeãt participiorũ, tamẽ carentia tẽpore nomina eſſe oſtẽduntur, ut galeatus, ſcutatus, pileatus, tunicatus, manuleatus, caligatus, gẽmatus, bacchatus, paludatus, togatus, prætextatus, trabeatus, comatus, bracatus, penulatus, ſoleatus, ocreatus, criſtatus, haſtatus, lunatus, ſtellatus,*

tus,literatus,turritus,cerritus,pellitus,cornutus, aſtutus,hirſutus. Quedã enim primæ cõiugationis participiorũ formã obtinẽt,id eſt,in atus deſinẽtia: quædã uero tertiæ,id eſt in itus uel in utus terminãtia. Sunt alia eadẽ & noĩa & participia,ut armatus, ὁ ὁπλισθεὶς, καὶ ὁ ὁπλιστής. Doctus ὁ παιδευθεὶς καὶ ὁ εὐπαίδευτος, ἤτοι ὁ παιδευτός. ſanctus ὁ θεσπισθεὶς, καὶ ὁ θεσπέσιος, ἤτοι ἅγιος. acutus ὁ ὀξυνθεὶς καὶ ὁ ὀξύς. ſapiens ὁ φρονῶν καὶ ὁ φρόνιμος, ἤτοι ὁ σοφός. monitus ὁ ὑπομνησθεὶς καὶ ἡ ὑπόμνησις. iudicatus ὁ κριθεὶς καὶ ἡ κρίσις. armatura ἡ ὁπλίσασα καὶ ἡ ὅπλισις. Scriptura ἡ γράψασα καὶ ἡ γραφή. uſura ἡ χρησομένη καὶ ὁ τόκος, ἤτοι ἡ χρῆσις. litura ἡ ἀπαλείψασα καὶ ἡ ἀπαλειφή. factum τὸ γινόμενον καὶ τὸ ἔργον. dictum τὸ λεχθὲν καὶ ὁ λόγος. uiſum τὸ ὁραθὲν καὶ τὸ ὅραμα. legendus ὁ ἀναγνωσθησόμενος καὶ ὁ ἀναγνωστέος. amandus ὁ φιληθησόμενος καὶ ὁ φιλητέος. *Sic & alia plurima,quæ cum temporibus participia ſunt,abſq; ijs nomina. Illud quoq; attende, quod cũ à nominibus nomina & uerba, & aduerbia, & coniunctiones ſoleãt per deriuationes uel compoſitiones proficiſci,ut ab Aenea æneius,à patre patriſſo, à claro clare, à qua & re quare, & à uerbis ſimiliter nomina & uerba & participia & aduerbia, ut à lego lector & lecturio & legens, à curro curſim, ab aduerbijs nomina & aduerbia,ut ultra ulterior ulterius. à participijs participia non poſſunt naſci,nec uerba,ſed uel nomina, ut indulgens,indulgentia,uel aduerbia indulgenter.*

De caſibus participiorum.

Caſus quoq; participa ſex habent,quomodo nomina, nec ſunt in ipſis deficientia aliquo caſu, nec mirum. nam in eo quoque imitantur adiectiua,quæ nullo deficiunt caſu,ſiue ſint mobilia, ſiue in duas conſonantes deſinentia.

ſinentia. quæ enim deficiunt fixa ſunt, ut fas, ditione, Iupiter Iouis, iter, preci & prece, uicē et uice, tabi & tabo, maria, æra. Nā frugi, et nihili, et mācipi, & huiuſcemodi, & ſimilia nō deficiūt aliquo caſu certo, ſed pro omni caſu eadē terminatione funguntur. quamuis poſſunt hæc eadē figuratè magis prolata, ut dictū eſt, per gtūm et datiuū quàm indeclinabilia eſſe uideri, ut ſi dicā cordi homo eſt mihi. cordi hominis, hoc eſt hominis q eſt mihi cordi. cordi homini, cordi hominē: & poſſum cū omnibus caſib. figuratè iungere dtūm. ſic frugi homo, id eſt q̄ frugi eſt, hoc eſt utilitati. Similiter omnib. caſib. adiungitur figuratè, & eſt magis dtūs. Sed hæc etiam de noīe latius tractauimꝰ. Declinātur aūt participia ad ſimilitudinē et regulā nominū in ns deſinentiū, uel in us mobiliū, exceptis, ut ſuprà dictum eſt, illis quæ naſcūtur à uerbis quartæ cōiugationis in eo deſinētibus, quorū gtūs uocalis nominatiui ie mutāt in eu, iens euntis, quiens queuntis. quāuis Plautus gerūdiū eius abiendi dixit pro abeundi in Amphitrione: Abiendi etiam nunc tibi occaſio eſt.

De Temporibus.

TEmpora participijs accidunt eadem, quæ & uerbis infinitis, id eſt præſens, quod eſt etiam præteritū imperfectum, ut oſculari & oſculans. præteritū perfectum quod eſt etiam præteritum pluſquamperfectum, ut oſculatum eſſe uel fuiſſe, & oſculatus. futurum oſculatū iri, & oſculaturus. Et ſciendum quod non ex omni ſignificatione omnia tempora inueniuntur. nam cum quinque ſint ſignificationes, id eſt actiua, paſſiua, neutra, communis & deponens, ab actiua quidem & neutra præſentis & futuri ueniunt participia, ut amans amaturus. in qui-

bus

bus quia præteritũ deficit, loco participij uerbo utimur & nomine infinito, ut qui amauit ὃς ἐφίλησε, id eſt ὁ φιλήσας. Quomodo enim loco uerbi participium accipitur neceßitatis cauſa cum uerbo ſubſtantiuo, ſic etiã ubi participium deficit, neceſſario uerbũ infinito nomini ſubſtãtiuo iunctũ participij officio iungitur. Paßiuũ quoq; præteritũ & futurũ habet, amatus amãdus. In præſenti aũt deficit, pro quo ſimiliter uerbũ cũ prædicto nomine proferimus dicẽtes, qui amatur, ὃς φιλεῖται, pro ὁ φιλούμενος, ex quo quoq; oſtenditur ſignificatio partipij, quod tam nominis quàm uerbi uim obtinet, quod & hæc pro illis, & illa pro his ponũtur. dicimus enim legẽs eſt qui legit, & qui legit eſt legens, cœnatus eſt qui cœnauit, & qui cœnauit cœnatus eſt. Illud quoq; ſciẽdum, quod ſæpe & præſenti pro præterito, et præterito pro præſenti utuntur autores neceßitatis cauſa, cum deficiant, & in or deſinentia præſenti, & in o terminantia præterito. Præſentis tamen participium, quod etiam præteritum imperfectum ſignificat, ſolet coniungi uerbis præteriti perfecti, et pluſquamperfecti, & ſignificationẽ eorundẽ temporum complere, quõ uerba præſentis temporis, ſi adiungantur participijs præteriti, præteritum ſignificãt, ut cœnatus ſum, cœnatus es, cœnatus eſt, pro cœnaui cœnaſti cœnauit. Sic ergo ſi dicam cœnans fui fuiſti fuit, cœnaui cœnaſti cœnauit, cœnans fueram, ras, rat, pro cœnauerã cœnaueras cœnauerat, poteſt accipi. Itaq; quod deeſt latinitatis linguæ naturaliter, cõpletur iũcturæ ratione. Multa tamen in his quoq; quæ regula exigit dici, ſiue euphoniæ cauſa deficiunt, ſiue quod in uſu non ſunt, ſicut et in alijs partib. orationis. A neutris, ut diximus, ſi

cut ab actiuis duũ temporũ participia ueniũt, præſentis ut ſtans, futuri ut ſtaturus. Inueniuntur *tamen quædam ex eis etiam præteriti temporis, ut cœno cœnatus, prandeo pranſus, placeo placitus, nubo nupta, pateo paſſus (& patior tamen paſſus facit) aſſueſco aſſuetus. quod quibuſdã nomẽ magis eſſe uidetur, ſicut quieſco quietus, iuro etiã iuratus, quod etiã in paßiua ſignificatione inuenitur. quippe etiam uerbum ipſum Lucan. in 5. protulit:* Et *lætæ iurãtur aues bubone ſiniſtro. Stat. etiã in 7. Theb.* Numina *captiuis etiã iurabere Thebis. Verg. in 2. Georg.* Aut *cõiurato deſcendẽs* Dacus *ab* Iſtro. Addunt *quidã etiã à careo caſſus: quod ſi eſſet, deberet & caſſurus facere futurũ, nõ cariturus, quod* Iuuen. *in 2. protulit: tollere dulcẽ Cogitat hæredẽ cariturus turture magno: ut ſuprà memorauimus. ergo caſſus magis nomẽ eſt ſicut laſſus, & maximè cum uanum ſignificat, ut caſſa fraude parat.* Titubo *quoq; titubatus facit.* Vergil. *in 5.* Aeneid. *ueſtigia preſſo* Haud *tenuit titubata ſolo. & in alijs multis neutrorũ, præteriti participia uetuſtißimi protuliſſe inueniuntur, ut diſceſſus, interitus, obitus, occaſus, potus, ſenectus.* Neutropaßiua *quoq; quæ ſunt quinque trium temporũ habent participia, ut gaudeo gaudens gauiſurus, audeo audens auſus auſurus, ſoleo ſolens ſolitus ſoliturus, fio fiens factus futurus, differentiæ cauſa: ne ſi facturus dicamus, ſimile ſit participio, quod uenit à facio uerbo, quod uim poßidet actiuã, fio uerbi. unde à ſupino eius naſcitur paßiuum præteriti participium, & futuri actiuum factum factu factus facturus. fido quoq; fidens fiſus fiſurus.* A *cõmuni uerbo quatuor naſcuntur participia præſentis ſiue præteriti imperfecti quod actiuam ſolum*

lum habet ſignificationem, ut criminor criminans ὁ διαβάλλων ὅν τι, καὶ ὁ διαβαλλόμενος. præteriti pfecti & pluſquamperfecti quod communem habet ſignificationem tã paſsiui quàm actiui, ut criminatus ὁ διαβαλὼν, καὶ ὁ διαβληθείς. futuri unum actiuum in rus deſinẽs, ut criminaturus: & unum paſsiuum in dus, ut criminandus. Omnia tamen in dus deſinẽtia participia, eadẽ etiã nomina eſſe poſſunt, cum amittunt tempus, ut amandus, ὁ φιληθησόμενος, καὶ ὁ φιλητέος. docendus, ὁ διδαχθησόμενος, καὶ ὁ διδακτέος. legendus, ὁ ἀναγνωσθησόμενος, καὶ ὁ ἀναγνωστέος. A deponenti trium temporum ueniunt participia, præſentis uel præteriti imperfecti, ut ſequens, præteriti perfecti et pluſquamperfecti, ſecutus. futuri, ſecuturus. multa tamen ex huiuſcemodi uerbis inueniuntur apud antiquiſſ. participia præteriti tẽporis, tam actiuã quã paſsiuã ſignificationẽ habẽtia, ut meditor μελετῶ, meditatus ὁ μελετήσας, καὶ ὁ μελετηθείς. Terẽt. in Phor. Meditata mihi ſunt oĩa mea incõmoda. Auxilior auxiliatus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Lucil. A me auxiliatus es. Sic etiã amplector amplexus, ὁ περιπλακείς, καὶ ὁ περιπλεχθείς. Petronius: animã noſtro amplexã in pectore. Cic. pro Roſc. Quo uno maleficio ſcelera omnia uidentur cõplexa eſſe. Adminiculor adminiculatus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Varro: tribunitio auxilio adminiculatus. Sed ſciendum quod uerbis quoq; plurimis, quæ nunc in uſu deponentia ſunt, ueteres ſicut cõmunibus uſi ſunt, de quibus cum de uerbo tractabamus docuimus. A uerbo ſum, quod eſt anomalum, ueteres præſentis temporis proferebant participium ens, unde componitur potens. nam futurus magis à fio uerbo uidetur naſci: poteſt tamen etiam à fui eſſe exiſtimari.

De Numero.

NVmerus participijs accidit uterq; ſingularis,ut currens:pluralis,ut currentes. Et ſicut non deficiũt caſibus,ſic nec numeris defectiua inuenies participia.

De Figura.

FIgura habent quas à uerbis accipiunt. nam per ſe nunquam componitur participiũ, niſi prius uerbum eius componatur. ergo uel ſimplicia ſunt uel decompoſita plerunq;, quæ Græci παρασυνθετα uocant, id eſt à cõpoſitis uerbis deriuata, ut efficio efficiens, intelligo intelligens: ſi enim ipſa per ſe componantur, non prius uerbis compoſitis, tranſeunt in nominum uim, ſicut etiã ſi comparentur, ut nocens innocens, ſapiens inſipiens. ſimplicia enim eorum poſſunt & participia eſſe & nomina. compoſita uero ſine dubio nomina ſunt. ideo autem addidimus plerunque, quod ſunt quædam quæ non ſeruant compoſitionis uerborum compaginem. unde apparet ea ex ſe compoſita, ut effringor effractus, contingor contactus, et ſimilia. Indulgens, amans, acceptus, ſi cõparentur nomina ſunt, indulgẽtior, amantior, acceptior, ſicq; ſimilia. De diuerſis quoq; conſonantibus quæ ante us in præteriti temporis participijs inueniuntur, quãuis per ſingulas uerbi terminationes cũ de ſupinis tractabamus docuimus, tamen hic etiã generaliter cõprehendere non incõgruũ uidetur eſſe. Oĩa igitur participia præteriti tẽporis, uel in tus deſinunt, ut amatus, adiutus, datus, domitus, ſolitus, cultus munitus, cõuẽtus. uel in ctus, ut ſectus, doctus, lectus, ſanctus. uel in ptus, ut raptus, captus. ſumptus. uel in ſtus, ut quæſtus. uel in ſus, ut riſus, morſus, luſus, iuſſus. uel in pſus, ut lapſus. uel in xus, ut fluxus, flexus,

xus, pexus. In tus deſinunt omnia, quæ præteritum in ui ſyllabam terminant, mutatione ui in tus, ut amaui amatus, oraui oratus, adiuui adiutus, deleui deletus, cupiui cupitus, laceſſiui laceſſitus, decreui decretus, ſtraui ſtratus, muniui munitus, audiui auditus. Excipiuntur differentiæ cauſa tria a longam in au conuertentia, laui lautus, faui fautus, caui cautus, ne ſi latus, fatus, catus diceremus, alias ſignificationes habere putarētur. Et ſciendum quod hæc omnia penultimas productas habent, tam in uerbis præteriti quàm in participijs. exceptis ſeui ſatus, & ſiui ſitus, quæ in participijs penultimas corripiunt: & liui uel lini litus. à ciui quoq; citus licet & corripere & producere penultimā. ab iui quoq; uel ij cōpoſita, et quiui uel quij corripiunt in participijs i ante tus, ut aditus, obitus, præteritus, nequitus. Solui enim ſolutus, & uolui uolutus, abiecta i. produxerūt tamen u. A uerò correptā ante tus in quatuor ſolis inueni participijs, duobus primæ coniugationis quæ duplicāt in præterito priorē ſyllabā dedi datus, et ſteti ſtatus, quod participio ſimile nomē eſt, unde futurū ſtaturus. ſecundæ quoq; unū inueni à deponēti reor ratus, et tertiæ unū de quo ſuprà diximus, ſeui ſatus. unde Verg. in 2. Georg. mutatamq; inſita mala Ferre pyrum. Sepeliui etiam notandum quod ſepultus facit. antiqui tamen & ſepelitus dicebāt. Et ſaliui ſalitus & ſalſus. Præterea notanda ſunt à ſaliui uel ſalui ſaltus et ſalturus. ab halo halas halaui halitus nomē participiale, non halatus: & à ſpiro ſpiras ſpiraui, ſpiritus. ſimiliter nomen participiale, non ſpiratus facit. quæritur cur cum ſpiro ſpiras, & halo halas, ſpiraui & halaui faciāt, rerū uocabula habeāt ſpiritus & halitus.

quæ

quæ pulo anteriora eſſe uerbis, ideoq; non ſequi deriua-tiuorum regulam, quō iudicatus, id eſt iudicatio, et domi natus id eſt dominatio. à paui paſtus non patus, ab ambio ambitus, correpta penult. quando nomen eſt: nam in participio producitur. Ouid. in 1. Metam. Iuſſit & ambi tæ circundare littora terræ. Quod autē halaui ab halo eſt, oſtendit uſus. Iuuenal. in 4. & omni bellorū pompa animam exhalaſſet opimam: pro exhalauiſſet. I uerò correptam habēt ante tus omnia quæ præteritum in ui diui ſas terminant, niſi ſint ex præſentibus in io uel in uo diuiſas deſinentibus, ut domui domitus, uetui uetitus, attonui attonitus, habui habitus, elicui elicitus, genui genitus, ſtrepui ſtrepitus. Excipiuntur primæ quidē coiugatiōis duo, quæ per ſynæreſim i proferūtur, ſecui ſectus, fricui frictus. à neco quoq; uerbo necatus & nectus inuenitur participium: ſed necatus proprie dicitur ferro, nectus alia ui. Illud quoq; notandum, quod Horatius ponit in Epodo: Non me lucrina iuuerint conchilia, Magis ue rhombus, aut ſcari ſi quos Eois intonata fluctib. Hyems ad hoc uertat mare. Intonata dixit, non intonita, cū Vergilius in 4. Aeneid. Attonitus tanto imperio, monituq; deorum. Sonaturus quoq; pro ſoniturus Horat. in 1. Serm. protulit: Ingeniū cui ſit, cui mens diuinior atque os Magna ſonaturum, des nominis huius honorem. Verg. in 6. Dum flāmas Iouis, & ſonitus imitatur olympi. In ſecunda quoq; coniugatione excipiuntur in ui diuiſas in præterito deſinentia, quæ penultimam i in participijs nō habēt, ut hæc, docui doctus, tenui tentus, cenſui cenſus. tertiæ quoq; rapui raptus, & ex eo cōpoſita, corripui correptus, præripui præreptus. Simil'r à canendo com-

compoſita abſq; i faciunt participia ſecundum primitiui formam, canor cantus, occinor occentus, accinor accentus: quamuis occinui & accinui faciant præteritum. In rui etiam & in xui, per idẽ tempus exeuntia non habenti in participijs, ut diſſero diſſerui diſſertus, deſero deſerui deſertus, inſero inſerui inſertus, aperio aperui apertus, nexui nexus, pexui pexus. meſſui quoq; meſſus facit, ut cenſui cenſus. In lui uero deſinentia, ut in tus conuertunt in participio, ut colo colui cultus, occulo occului occultus, conſulo conſului conſultus, alo alui altus & alitus. Vnde etiã uolo uolui uultus facit, quod nomẽ eſt participiale quomodo colui cultus, quando quartæ eſt declinationis, quæ etiam o uerbi in u cõuertunt. Quæ uero in præſenti in uo deſinunt, i extrema præteriti in tus conuerſa faciunt participia, ut polluo pollui pollutus, acuo acui acutus, ſuo ſui ſutus, tribuo tribui tribut⁹, eruo erui erutus, quod ſolũ penultimã corripit. apud antiquiores tamẽ etiam ab hoc cõpoſitum producit penultimã. diruo dirui dirutus. A do quoq; cõpoſita, ĩ breuem habent ante tus in participio præteriti, ut reddo redditus, credo creditus, prodo proditus, perdo perditus, uendo uenditus. In ctus faciũt participia præteriti paſſiua, quæ uerba per idem tempus actiuorum in xi faciunt, ut intellexi intellectus, duxi ductus, uexi uectus, auxi auctus, traxi tractus, pexi pectus, iunxi iunctus. excipitur flexi, quod flexus facit participium. Similiter in ci uel in qui, uocali longa antecedẽte deſinẽtia in præterito, feci factus, ieci iactus, uici uictus, reliqui relictus. Similiter in gi, ut legi lectus, tetigi tactus, fregi fractus. In ptus exeunt participia præteriti paſſiua, cum actiua eiuſdẽ temporis in pi uel in pſi

uel

uel mi terminantur, ut cepi captus, cœpi cœptus, rupi ruptus, ſcalpſi ſcalptus, compſi comptus, ſumpſi ſumptus, prompſi promptus, dempſi demptus, ſcripſi ſcriptus, nupſi nupta (nuptus enim naturaliter ſiletur, niſi per irriſionem uel figuram dicatur: quãuis uetuſtiſsimi nouus nuptus protuliſſe inueniantur. quod nunc in uſu non eſt) emi emptus, ademi adẽptus, redemi redemptus, rapui quoq; raptus facit: & ex eo compoſita, ut corripui correptus, præripui præreptus. In ſtus unum inueni deponens, queror queſtus, et paſſiuũ paſcor paſtus, cum alia eiuſdem formæ ſoleant s abijcere, ut naſcor natus, iraſcor iratus, obliuiſcor oblitus, paciſcor pactus, nanciſcor nactus, proficiſcor profectus, ulciſcor ultus, expergiſcor experrectus. deficiſcor ſolum duplicauit ſſ in participio defeſſus. X quoq; antecedente unum inuenio in tus, à texui textus. In ſus definunt participia, quæ ex uerbis ueniunt in ſi uel in di præteritum actiui terminantibus, niſi ſint à do cõpoſita, de quibus ſuperius diximus, uel quartæ coniugationis, quæ nullum participium in ſus terminant, ut læſi læſus, merſi merſus, iuſsi iuſſus, mordeo momordi morſus, prandeo prandi pranſus, tondeo totondi tonſus, obſideo obſedi obſeſſus, uideo uidi uiſus, fodio fodi foſſus, tendo tetendi tenſus, tundo tutudi tunſus, prehendo prehendi prehenſus, ſcindo ſcidi ſciſſus, findo fidi fiſſus. Excipiũtur uſsi uſtus, geſsi geſtus torſi tortus, & torſus antiqui dicebant. à torreo quoq; toſtus fit. Similiter faciunt participia, quæ in li uel in ri uel in ti terminant præteritum actiuorum, ut uelli uel uulſi uulſus, fefelli falſus, pepuli pulſus, perculi perculſus. à ſuffero ſuſtuli anomalũ eſt, et ſublatus facit. Decucurri

de-

decurſus, uerri uerſus, uerti uerſus. excipitur peperi partus, differentiæ cauſa: peperci enim parſus facit. Quartæ coniugationis in ſi uel ri præteritũ terminãtia in tus, nõ antecedente i, faciũt participia, farcio farſi fartus, ſarcio ſarſi ſartus, fulcio fulſi fultus, haurio hauſi hauſtus, reperio repperi repertus, cõperio comperi compertus. In pſus unum inuenio à deponenti labor lapſus. In xus tria inuenio paſſiua, nexus à nexui, pexus à pexui, flexus à flexi. Similiter faciunt participia in xus, amplector amplexus, cõplector cõplexus. Supradictas formas ſeruant in participio præteriti communia & deponentia, quæ facile ex ſimili terminatione paſſiuorũ dignoſci poſſunt, quomodo faciant per ſingulas coniugationes participia præteriti tẽporis. Neutra pauca habent præteritũ participiũ, ut ſuprà dictum eſt, cœno cœnatus, prandeo pranſus, iuro iuratus, careo caſſus (quod et nomen eſt) paſſus à pateo, titubo titubatus, placeo placitus, quieſco quietus. A neutro paſſiuis quinq; ſunt, gaudeo gauiſus, audeo auſus, ſoleo ſolitus, fio factus, fido fiſus. Vetuſtiſſimi tamẽ, & ex alijs plurimis neutris inueniuntur protuliſſe participia præteriti, quomodo ſuperius oſtẽdimus, quæ nũc in uſu non ſunt. Participiũ quoq; futuri actiuum uel neutrale à ſupino fit, ut amatu amaturus, domitu domiturus, doctu docturus, flexu flexurus, fultu fulturus, factu facturus, ſanctu ſancturus. Pleraq; tamen neutrorũ ſecũdæ cõiugationis in ui diuiſas definẽtia ptõ, deficiũt in ſupinis, ut horrui, rubui, tepui, texui, ferbui ſenui, egui, frigui, rigui, dirigui, ſtupui, et ſimilia. Et quia ſuperiꝰ diximus, ꝙ uerba actiua uel neutra carent præteriti tẽporis participio, ſicut & paſſiua præſens tempus nõ habent,

F quia

quia nō hoc ſignificāt quod debent, & deficiunt in partē cipijs inſtantis temporis, ſed pro his ſubſtantiuo nomine & uerbo utimur, ut ὁ φιλήσας qui amauit, ὁ φιλούμενος qui amatur. Sciendum eſt, quod antiqui in actiuis & neutris uerbis pro præteriti tēporis participijs etiā inſtanti tempore utebantur: ὁ ἐρχόμενος καὶ ἐλθὼν ueniens dicentes, ſimiliter παραγενόμενος καὶ ὁ παραγινόμενος adueniens. Vergil. in 10. Cæculus, & ueniens Marſorū montibus Vmbro. Hic enim ueniēs ὁ ἐλθών ſignificat. Terent. in Phor. Offendi adueniens, qui cum uolebam, & ut uolebam, collocatā filiam. Hic enim quoq; adueniēs ὁ παραγενόμενος ſignificat. Stat. in 1. Theb. Et caligātes abrupto ſole Mycenas: caligantes, pro caligatas dixit.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XII.

DE PRONOMINE.

PRonomē eſt pars oratiōis, quæ pro nomine proprio uniuſcuiuſq; accipitur, perſonaſq; finitas recipit. Pronomini accidūt ſex, Species perſona, genus, figura, numerus, caſus. Species pronominū bipartita eſt: alia. n. ſunt primitiua, alia deriuatiua. Primitiua, ego mei, tu tui, ſui: deriuatiua, meus, tuus, ſuus. Primæ quidē perſonæ primitiuū eſt ego, et reliqui caſus ſequētes. Secūdæ tu, et eius obliq. Tertiæ uero ille, ipſe, iſte, hic, is, et ſui, quod nto caret, quō ἑαυτοῦ apud græcos. Et ea quidē octo pronomina ſunt, primitiua uel ſimplicia: deriuatiua uero ſunt ſeptē, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtrâs, ueſtrâs. In his igitur quidem pronominib. nulla fit cōtrouerſia, quin oēs fateātur

ea eſſe pronomina. Quæritur tamē cur prima q̃ lē per/ſona & ſecūda ſingula pronomina habeāt, tertiam uero ſex diuerſæ indiceēt uoces? Ad quod reſpōdendū eſt, quòd prima quidē & ſecūda perſona ideo nō egēt diuerſis uocibus, quia ſemp præſentes inter ſe ſunt & demonſtratiuæ: tertia uero perſona modo demonſtratiua eſt, ut hic, iſte: modo relatiua, ut is, ipſe: modo præſens, iuxta ut iſte: modo abſens uel lōge poſita, ut ille. Si enim ſuper omnes alias partes orationis finit perſonas pronomē, rectiſſimè tertiarum quoq; perſonarū differentia diſtinctè profertur, quæ plurimas habet diuerſitates. unde nō irrationabiliter tertias uerborum pſonas Apollonius infinitas dicit, cū nulla in eis certa finitur pſona, & pfundæ multitudinis ſint capaces, quō et pluralis numerus nominū, niſi adiungas eis uel nomē uel pronomē, cū prima et ſecūda perſona eis nō egeat. Si enim dicā, ſcribo uel ſcribis, in ipſa uoce diffiniui etiā pſonā ſcribētis & oſtendi. Sin dicā, ſcribit, incertū quis, donec addā uel nomen uel pronomē. Et primæ quidē perſonæ pronominū et ſecundæ & tertiæ, cū non diſcernūt genera, in æqualē habent etiā caſuū declinationē, tā in ſingulari q̃ in plurali numero, ut ego mei uel mis mihi me à me, nos noſtrū uel noſtri nobis nos à nobis. Silr ſecūda, tu tui uel tis. nā tertia, quæ eſt ſui ſibi ſe à ſe, nō ſolū genera, ſed etiam numeros cōfundit. nec mirū: nā cū relatiua ſit, ex antecedēte cognitiōe poſſumus, ad quod genus uel numerū refertur ſcire, quod facit in genere primæ et ſecūdæ perſonæ ipſa demōſtratio, et præſentia utriuſq;. Illa uero quæ diſtinguūt genera, certā habēt & æqualē per utrunq; numerū declinationis & caſuū regulā, ut ille, ipſe, iſte, & reliqua no

cut ab actiuis duũ temporũ participia ueniũt, præſentis ut ſtans, futuri ut ſtaturus. Inueniuntur tamen quædam ex eis etiam præteriti temporis, ut cœno cœnatus, prandeo pranſus, placeo placitus, nubo nupta, pateo paſſus (& patior tamen paſſus facit) aſſueſco aſſuetus. quod quibuſdã nomẽ magis eſſe uidetur, ſicut quieſco quietus, iuro etiã iuratus, quod etiã in paſſiua ſignificatione inuenitur. quippe etiam uerbum ipſum Lucan. in 5. protulit: Et lætæ iurãtur aues bubone ſiniſtro. Stat. etiã in 7. Theb. Numina captiuis etiã iurabere Thebis. Verg. in 2. Georg. Aut cõiurato deſcendẽs Dacus ab Iſtro. Addunt quidã etiã à careo caſſus: quod ſi eſſet, deberet & caſſurus facere futurũ, nõ cariturus, quod Iuuen. in 2. protulit: tollere dulcẽ Cogitat hæredẽ cariturus turture magno: ut ſuprà memorauimus. ergo caſſus magis nomẽ eſt ſicut laſſus, & maximè cum uanum ſignificat, ut caſſa fraude parat. Titubo quoq; titubatus facit. Vergil. in 5. Aeneid. ueſtigia preſſo Haud tenuit titubata ſolo. & in alijs multis neutrorũ, præteriti participia uetuſtiſsimi protuliſſe inueniuntur, ut diſceſſus, interitus, obitus, occaſus, potus, ſenectus. Neutropaſsiua quoq; quæ ſunt quinque trium temporũ habent participia, ut gaudeo gaudens gauiſurus, audeo audens auſus auſurus, ſoleo ſolens ſolitus ſoliturus, fio fiens factus futurus, differentiæ cauſa: ne ſi facturus dicamus, ſimile ſit participio, quod uenit à facio uerbo, quod uim poßidet actiuã, fio uerbi. unde à ſupino eius naſcitur paſsiuum præteriti participium, & futuri actiuum factum factu factus facturus. fido quoq; fidens fiſus fiſurus. A cõmuni uerbo quatuor naſcuntur participia præſentis ſiue præteriti imperfecti quod actiuam ſo-

lum habet ſignificationem, ut criminor criminans ὁ δια-
βάλλων ὅτι, καὶ ὁ διαβαλλόμενος. præteriti pfecti & pluſ-
quamperfecti quod communem habet ſignificationem
tã paßiui quàm actiui, ut criminatus ὁ διαβαλὼν, καὶ ὁ δια-
βληθείς. futuri unum actiuum in rus deſinẽs, ut criminatu-
rus: & unum paßiuum in dus, ut criminandus. Omnia
tamen in dus deſinẽtia participia, eadẽ etiã nomina eſſe
poſſunt, cum amittunt tempus, ut amandus, ὁ φιληθησόμε-
νος, καὶ ὁ φιλητέος. docendus, ὁ διδαχθησόμενος, καὶ ὁ διδακ-
τέος. legendus, ὁ ἀναγνωσθησόμενος, καὶ ὁ ἀναγνωστέος. A de-
ponenti trium temporum ueniunt participia, præſentis
uel præteriti imperfecti, ut ſequens, præteriti perfecti et
pluſquamperfecti, ſecutus. futuri, ſecuturus. multa tamen
ex huiuſcemodi uerbis inueniuntur apud antiquiſſ. par-
ticipia præteriti tẽporis, tam actiuã quã paßiuã ſignifi-
cationẽ habẽtia, ut meditor μελετῶ, meditatꝰ ὁ μελετήσας,
καὶ ὁ μελετηθείς. Terẽt. in Phor. Meditata mihi ſunt oĩa mea
incõmoda. Auxilior auxiliatus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Lu
cil. A me auxiliatus es. Sic etiã amplector amplexus, ὁ πε-
ριπλακείς, καὶ ὁ περιπλεχθείς. Petronius: animã noſtro ample
xã in pectore. Cic. pro Roſc. Quo uno maleficio ſcelera
omnia uidentur cõplexa eſſe. Adminiculor adminicula-
tus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Varro: tribunitio auxilio ad-
miniculatus. Sed ſciendum quod uerbis quoq; plurimis,
quæ nunc in uſu deponentia ſunt, ueteres ſicut cõmuni-
bus uſi ſunt, de quibus cum de uerbo tractabamus docui-
mus. A uerbo ſum, quod eſt anomalum, ueteres præſen-
tis temporis proferebant participium ens, unde compo-
nitur potens. nam futurus magis à fio uerbo uidetur na-
ſci: poteſt tamen etiam à fui eſſe exiſtimari.

De

xus, pexus. In tus deſinunt omnia, quæ præteritum in ui ſyllabam terminant, mutatione ui in tus, ut amaui amatus, oraui oratus, adiuui adiutus, deleui deletus, cupiui cupitus, laceßiui laceßitus, decreui decretus, ſtraui ſtratus, muniui munitus, audiui auditus. Excipiuntur differentiæ cauſa tria a longam in au conuertentia, laui lautus, faui fautus, caui cautus, ne ſi latus, fatus, catus diceremus, alias ſignificationes habere putarētur. Et ſciendum quod hæc omnia penultimas productas habent, tam in uerbis præteriti quàm in participijs. exceptis ſeui ſatus, & ſiui ſitus, quæ in participijs penultimas corripiunt: & liui uel lini litus. à ciui quoq; citus licet & corripere & producere penultimā. ab iui quoq; uel ij cōpoſita, et quiui uel quij corripiunt in participijs i ante tus, ut aditus, obitus, præteritus, nequitus. Solui enim ſolutus, & uolui uolutus, abiecta i. produxerūt tamen u. A uerò correptā ante tus in quatuor ſolis inueni participijs, duobus primæ coniugationis quæ duplicāt in præterito priorē ſyllabā dedi datus, et ſteti ſtatus, quod participio ſimile nomē eſt, unde futurū ſtaturus. ſecundæ quoq; unū inueni à deponēti reor ratus, et tertiæ unū de quo ſuprà diximus, ſeui ſatus. unde Verg. in 2. Georg. mutatamq; inſita mala Ferre pyrum. Sepeliui etiam notandum quod ſepultus facit. antiqui tamen & ſepelitus dicebāt. Et ſalui ſalitus & ſalſus. Præterea notanda ſunt à ſaliui uel ſalui ſaltus et ſalturus. ab halo halas halaui halitus nomē participiale, non halatus: & à ſpiro ſpiras ſpiraui, ſpiritus. ſimiliter nomen participiale, non ſpiratus facit. quæritur cur cum ſpiro ſpiras, & halo halas, ſpiraui & halaui faciāt, rerū uocabula i habeāt ſpiritus & halitus.

quæ

quæ puto anteriora eſſe uerbis,ideoq́; non ſequi deriuatiuorum regulam,quõ iudicatus,id eſt iudicatio,et dominatus id eſt dominatio.à paui paſtus non patus, ab ambio ambitus,correpta penult. quando nomen eſt:nam in participio producitur. Ouid.in 1. Metam. *Iuſsit & ambitæ circundare littora terræ. Quod autẽ halaui ab halo eſt,oſtendit uſus.* Iuuenal. in 4. *& omni bellorũ pompa animam exhalaſſet opimam:pro exhalauiſſet.I uerò correptam habẽt ante tus omnia quæ præteritum in ui diuiſas terminant,niſi ſint ex præſentibus in io uel in uo diuiſas deſinentibus,ut domui domitus,uetui uetitus,attonui attonitus,habui habitus,elicui elicitus, genui genitus,ſtrepui ſtrepitus.* Excipiuntur *primæ quidẽ coiugatiõis duo,quæ per ſynæreſim i proferũtur,ſecui ſectus, fricui frictus.à neco quoq́; uerbo necatus & nectus inuenitur participium:ſed necatus proprie dicitur ferro, nectus alia ui. Illud quoq́; notandum,quod* Horatius ponit *in* Epodo:Non me lucrina iuuerint conchilia,Magis *ue rhombus, aut ſcari ſi quos* Eois *intonata fluctib. Hyems ad hoc uertat mare.*Intonata *dixit,non* intonita,*cũ Vergilius in 4. Aeneid. Attonitus tanto imperio,monituq́; deorum. Sonaturus quoq́; pro ſoniturus* Horat. *in 1.Serm. protulit:*Ingeniũ *cui ſit, cui mens diuinior atque os* Magna *ſonaturum,des nominis huius honorem. Verg.in 6. Dum flãmas* Iouis,*& ſonitus imitatur olympi. In ſecunda quoq́; coniugatione excipiuntur in ui diuiſas in præterito deſinentia,quæ penultimam i in participijs nõ habẽt,ut hæc,docui doctus,tenui tentus,cenſui cenſus. tertiæ quoq́; rapui raptus,& ex eo cõpoſita,corripui correptus,præripui præreptus.Simil'r à canendo*

com-

compoſita abſq; i faciunt participia ſecundum primitiui formam, canor cantus, occinor occentus, accinor accentus: quamuis occinui & accinui faciant præteritum. In rui etiam & in xui, per idē tempus exeuntia non habenti in participijs, ut diſſero diſſerui diſſertus, deſero deſerui deſertus, inſero inſerui inſertus, aperio aperui apertus, nexui nexus, pexui pexus. meſſui quoq; meſſus facit, ut cenſui cenſus. In lui uero deſinentia, ut in tus conuertunt in participio, ut colo colui cultus, occulo occului occultus, conſulo conſului conſultus, alo alui altus & alitus. Vnde etiā uolo uolui uultus facit, quod nomē eſt participiale quomodo colui cultus, quando quartæ eſt declinationis, quæ etiam o uerbi in u cōuertunt. Quæ uero in præſenti in uo deſinunt, i extrema præteriti in tus conuerſa faciunt participia, ut polluo pollui pollutus, acuo acui acutus, ſuo ſui ſutus, tribuo tribui tribut⁹, eruo erui erutus, quod ſolū penultimā corripit. apud antiquiores tamē etiam ab hoc cōpoſitum producit penultimā. diruo dirui dirutus. A do quoq; cōpoſita, ī breuem habent ante tus in participio præteriti, ut reddo redditus, credo creditus, prodo proditus, perdo perditus, uendo uenditus. In ctus faciūt participia præteriti paſſiua, quæ uerba per idem tempus actiuorum in xi faciunt, ut intellexi intellectus, duxi ductus, uexi uectus, auxi auctus, traxi tractus, pexi pectus, iunxi iunctus. excipitur flexi, quod flexus facit participium. Similiter in ci uel in qui, uocali longa antecedēte deſinētia in præterito, feci factus, ieci iactus, uici uictus, reliqui relictus. Similiter in gi, ut legi lectus, tetigi tactus, fregi fractus. In ptus exeunt participia præteriti paßiua, cum actiua eiuſdē temporis in pi uel in pſi

uel

decurſus, uerri uerſus, uerti uerſus. excipitur peperi partus, differentiæ cauſa: peperci enim parſus facit. Quartæ coniugationis in ſi uel ri præteritũ terminãtia in tus, nõ antecedente i, faciũt participia, farcio farſi fartus, ſarcio ſarſi ſartus, fulcio fulſi fultus, haurio hauſi hauſtus, reperio repperi repertus, cõperio comperi compertus. In pſus unum inuenio à deponenti labor lapſus. In xus tria inuenio paßiua, nexus à nexui, pexus à pexui, flexus à flexi. Similiter faciunt participia in xus, amplector amplexus, cõplector cõplexus. Supradictas formas ſeruant in participio præteriti communia & deponentia, quæ facile ex ſimili terminatione paßiuorũ dignoſci poſſunt, quomodo faciant per ſingulas coniugationes participia præteriti tẽporis. Neutra pauca habent præteritũ participiũ, ut ſuprà dictum eſt, cœno cœnatus, prandeo pranſus, iuro iuratus, careo caſſus (quod et nomen eſt) paſſus à pateo, titubo titubatus, placeo placitus, quieſco quietus. A neutro paßiuis quinq; ſunt, gaudeo gauiſus, audeo auſus, ſoleo ſolitus, fio factus, fido fiſus. Vetuſtißimi tamẽ, & ex alijs plurimis neutris inueniuntur protuliſſe participia præteriti, quomodo ſuperius oſtẽdimus, quæ nũc in uſu non ſunt. Participiũ quoq; futuri actiuum uel neutrale à ſupino fit, ut amatu amaturus, domitu domiturus, doctu docturus, flexu flexurus, fultu fulturus, factu facturus, ſanctu ſancturus. Pleraq; tamen neutrorũ ſecũdæ cõiugationis in ui diuiſas deſinẽtia ptõ, deficiũt in ſupinis, ut horrui, rubui, tepui, texui, ferbui, ſenui, egui, frigui, rigui, dirigui, ſtupui, et ſimilia. Et quia ſuperius diximus, quod uerba actiua uel neutra carent præteriti tẽporis participio, ſicut & paßiua præſens tempus nõ habent,

quia nō hoc ſignificāt quod debent, & deficiunt in participijs inſtantis temporis, ſed pro his ſubſtantiuo nomine & uerbo utimur, ut ὁ φιλήσας qui amauit, ὁ φιλούμενος qui amatur. Sciendum eſt, quod antiqui in actiuis & neutris uerbis pro præteriti tēporis participijs etiā inſtanti tempore utebantur: ὁ ἐρχόμενος καὶ ἐλθών ueniens dicentes, ſimiliter παραγενόμενος καὶ ὁ παραγινόμενος adueniens. Vergil. in 10. Cæculus, & ueniens Marſorū montibus Vmbro. Hic enim ueniēs ὁ ἐλθών ſignificat. Terent. in Phor. Offendi adueniens, qui cum uolebam, & ut uolebam, collocatā filiam. Hic enim quoq; adueniēs ὁ παραγενόμενος ſignificat. Stat. in 1. Theb. Et caligātes abrupto ſole Mycenas: caligantes, pro caligatas dixit.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XII.

DE PRONOMINE.

PRonomē eſt pars oratiōis, quæ pro nomine proprio uniuſcuiuſq; accipitur, perſonaſq; finitas recipit. Pronomini accidūt ſex, Species perſona, genus, figura, numerus, caſus. Species pronominū bipartita eſt: alia. n. ſunt primitiua, alia deriuatiua. Primitiua, ego mei, tu tui, ſui: deriuatiua, meus, tuꝰ, ſuus. Primæ qdē pſonæ primitiuū eſt ego, et reliqui caſus ſequētes. Secūdæ tu, et eius obliq. Tertiæ uero ille, ipſe, iſte, hic, is, et ſui, qđ ntō caret, quō ἑαυτοῦ apud græcos. Et ea quidē octo pronomina ſunt, primitiua uel ſimplicia: deriuatiua uero ſunt ſeptē, meꝰ, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtrás, ueſtrás. In his igitur qndecim pronominib. nulla fit cōtrouerſia, quin oēs fateātur

ea eſſe pronomina. Quæritur tamẽ cur prima q̃lẽ per/ ſona & ſecũda ſingula pronomina habeãt, tertiam uero ſex diuerſæ indicẽt uoces? Ad quod *reſpõdendũ eſt, quòd prima quidẽ & ſecũda perſona ideo nõ egẽt diuerſis uocibus, quia ſemp̃ præſentes inter ſe ſunt & demonſtratiuæ: tertia uero perſona modo demonſtratiua eſt, ut hic, iſte: modo relatiua, ut is, ipſe: modo præſens, iuxta ut iſte: modo abſens uel lõge poſita, ut ille. Si enim ſuper omnes alias partes orationis finit perſonas pronomẽ, rectiſsimè tertiarum quoq; perſonarũ differentia diſtinctè profertur, quæ plurimas habet diuerſitates. unde nõ irrationabiliter tertias uerborum p̃ſonas* Apollonius *infinitas dicit, cũ nulla in eis certa finittur p̃ſona, & p̃fundæ multitudinis ſint capaces, quõ et pluralis numerus nominũ, niſi adiungas eis uel nomẽ uel pronomẽ, cũ prima et ſecũda perſona eis nõ egeat. Si enim dicã, ſcribo uel ſcribis, in ipſa uoce diffiniui etiã p̃ſonã ſcribẽtis & oſtendi. Sin dicã, ſcribit, incertũ quis, donec addã uel nomen uel pronomẽ.* Et *primæ quidẽ perſonæ pronominũ et ſecundæ & tertiæ, cũ non diſcernũt genera, in æqualẽ habent etiã caſuũ declinationẽ, tã in ſingulari q̃ in plurali numero, ut ego mei uel mis mihi me à me, nos noſtrũ uel noſtri nobis nos à nobis. Sĩr ſecũda, tu tui uel tis. nã tertia, quæ eſt ſui ſibi ſe à ſe, nõ ſolũ genera, ſed etiam numeros cõfundit. nec mirũ: nã cũ relatiua ſit, ex antecedẽte cognitiõe poſſumus, ad quod genus uel numerũ refertur ſcire, quod facit in genere primæ et ſecũdæ perſonæ ipſa demõſtratio, et præſentia utriuſq;. Illa uero quæ diſtinguũt genera, certã habẽt & æqualẽ per utrunq; numerũ declinationis & caſuũ regulã, ut ille, ipſe, iſte, & reliqua no*

uem. Sunt aũt eorum alia demonſtratiua, alia relatiua, alia & demonſtratiua & relatiua. unde notabiles et certæ fiunt perſonæ. Et primæ quidem et ſecundæ perſonæ pronomina, ſunt demonſtratiua ſemper. utraq; enim, ut dictum eſt, præſens oſtẽditur perſona, & eius qui loquitur, & illius ad quem loquitur. Tertiæ uerò aliæ ſunt demonſtratiuæ, ut hic, iſte: aliæ relatiuæ, ut is & ſui: aliæ modo demonſtratiuæ, modo relatiuæ, ut ille, ipſe. Ille demonſtratiuũ. Ter. in Eun. Viden' tu illum Thais? Relatiuũ. Verg. in 7. ſic Iuppiter ille monebat. Ipſe uerò ſi per ſe proferatur in tertia perſona, relatiuum eſt. Verg. in 3. Aen. ipſe arduus altaq; pulſat Sidera. Si uerò cum alijs pronominibus iungatur, eorum accipit ſignificationẽ, ut idem Poëta in 5. Aen. Ipſe ego paulisper pro te tua munera inibo. Eſt enim hic demonſtratiuum, quoniam & ego cui adiungitur eſt demonſtratiuum. Inuenitur tamen ſæpiſsime abſq; alijs per eclipſim prolatum, & tamen eorum habet ſignificationem, quæ cum eo ſubaudiuntur, ut Verg. in 2. Aen. quæq; ipſe miſerrima uidi: ſubauditur enim ego: quamuis uerbum ipſum primæ perſonæ, id eſt uidi, habeat in ſe intellectum pronominis quoque eiuſdem perſonæ. Inter eſt autem inter demonſtrationem & relationem hoc, quod demonſtratio interrogationi reddita, primam cognitionem oſtendit. Quis fecit? ego. relatio uerò ſecundam cognitionem ſignificat, ut is, de quo iam dixi. Iure igitur hic quod primam cognitionem indicat præponitur: unde et præpoſitiuum nominatur. Is autem quod ſecundam cognitionem ſignificat, ſubiungitur: unde et ſubiunctiuum pro merito nuncupatur, quod redigat in memoriã cognitionis primæ: ut ſi dicam,

eam, Aeneas filius fuit Veneris, is eſt qui uicit Turnum. Ipſe quoq; in tertia perſona, ut dictum eſt, per ſe poſitũ, ad recordationem perſonæ refertur iam cognitæ. Rectè igitur demonſtrationem, quæ ſignificatur per ille & iſte pronomina, reparat memoriæ pronomem, quod eſt ipſe. non tamẽ ille & iſte referri ad pronomen, ipſe, poſſunt. Prima enim cognitio eſt per demõſtratiua pronomina, ſecunda uerò per relatiua. Hoc idem pronomen, hoc eſt ipſe, quidã cõmune exiſtimauerũt, quia tribus adiungitur perſonis, ego ipſe, tu ipſe, ille ipſe, non eſt tamen uerum. figuratè enim uel diſcretionis uel ſignificantiæ cauſa, primæ & ſecundæ adiungitur. Quod autẽ tertiæ eſt, oſtenditur ex eo quod dicimus, ego feci, tu feciſti, ipſe fecit. & quod tertiæ perſonæ in id trãsferri poſſunt. quod maximè in interrogationibus animaduerti poteſt. Nunquã enim interrogãte aliquo quis dixit? quis fecit? quis audiuit? reſpõdemus ipſe pro ego, uel pro tu, ſed pro aliqua tertia perſona. Quidam etiam nomen hoc putauerunt, quia eſt quando pro ſolus accipitur, ut Verg. in 7. ipſe ratẽ conto ſubigit, uelisq; miniſtrat. Sed hoc quoq; per ſignificantiam uel diſcretionem profertur, nam cum pronomine accipitur, quod ſuũ eſt pronominis implet. Verba primæ & ſecundæ perſonæ adiuncta pronominibus perfectionem faciunt, ego ſcripſi, tu docuiſti: nominibus autem non, niſi ſint uerba ſubſtantiua uel uocatiua, ut Trypho dicor, Cicero ſum. Ipſe uerò omnibus uerbis adiunctum profectionem habet, ipſe dedi, ipſe dediſti. Ergo hoc pronomen, id eſt ipſe, ἐπιταγματικὸν etiam, hoc eſt impoſitiuũ uel ſubiunctiuum uocant Græci, quòd uel ſubiungit uel ſubiungitur alteri pronomini, ut ego ipſe.

De ſeptem deriuatiuis pronominibus.

PRonomina deriuatiua ſeptẽ eſſe diximus. A prima p-ſona deriuãtur tria: à ſingulari gtõ unum, mei meus: à plurali duo, noſtrũ uel noſtri, noſter et noſtrás. A ſecunda quoq; tria, à ſingulari unũ, tui tuus, unde & corripitur penultima, quomodo in primitiuo: à plurali pariter duo, ueſtrũ uel ueſtri, ueſter et ueſtrás. A tertia uero perſona unũ ſui ſuus: & quia primitiuũ tã ſingularis q̃ pluralis eſt numeri cõe, deriuatiuũ quoq; intrinſecus ex qua parte poſſeſſoris perſona ſignificatur, per gtũm primitiui ex quo naſcitur, utriuſq; eſt numeri cõe, ut ſuus illius, & ſuus illorũ. In omnib. enim deriuatiuis pronominibus duæ intelligũtur perſonæ intrinſecus poſſeſſoris, extrinſecus poſſeßionis. Vnde intrinſecus perſonæ in quibus genitiui primitiuorũ, ſicut dictũ eſt, intelligũtur, ex quibus deriuãtur cõfundunt genera, quomodo & primitiua eorũ: extrinſecus uero diſtinguunt ea pro generib. nominũ quib. adiunguntur, ut meus ſeruus, mea ancilla, meũ mancipiũ. Numerus uero intrinſecus hic intelligitur, quẽ habẽt genitiui primitiuorũ, ex quib. deriuãtur. Genera etiã poſſeßiuorũ demõſtratio oſtẽdit quẽadmodũ in primitiuis. Extrinſecus uero terminatio diſtinguit numerũ, quõ & genera & caſus poſſeßionũ, in quib. regula eorũ conſequẽtiã ſeruat mobiliũ nominũ. Quæritur cur noſtrás & ueſtrás à plurali tãtummodo numero deriuãtur? Ad quod reſpõdendũ, q, patriã ſeu gentem ſignificãt. Patria aũt uel gẽs unius eſſe nõ poteſt, ſed ſemper multorum eſt poſſeßio. Itaque noſtrás dicimus, qui eſt à noſtra patria uel gente, quam multi poßidemus, hoc eſt tã mea quàm meorũ ciuiũ. Et poſſeßiua quidẽ egẽt adiectiõe nominum

ad plenã ſignificationẽ, primitiua uero nõ ſemper. Itaq; perfectũ ad diſcretionẽ eſt, ego quidẽ affui, tu aũt nõ aderas: deficiẽs uero quantũ ad diſcretionẽ, affui quidẽ, non aderas autẽ. Iure igitur apud Græcos prima & ſecunda pſona pronominũ, quæ ſine dubio demonſtratiuæ ſunt, articulis adiungi nõ poſſunt: nec tertia, quãdo demõſtratiua eſt. Nã ὁ αὐτὸς quãdo dicũt, relatiuo utuntur, nõ demonſtratiuo. Cũ igitur & articulus relationẽ, & pronomẽ relationẽ habeãt, bis eundẽ ad cognitionẽ referri oſtendũt. ergo illos ſecuti, nos quoq; declinãdo pronomina non addimus his articularia. Quid enim abſurdius, quàm cũ Græci articulos pronominibus nõ præponãt, nos pronomina pronominib. præponere in declinatione? ad quam duntaxat, hic hæc hoc loco articulorũ accipiũtur. Nã in omni oratione pronomina ſunt. nihil enim aliud niſi οὗτος, αὕτη, τοῦτο ſignificãt. Nec mirũ loco articulorũ ea nos accepiſſe in declinatione, cum apud Græcos quoq; iiſdẽ uocibus, & in articulis, & in pronominib. ſoleant uti, ὁ ἡ τὸ, ex quib. apud nos, hic hæc hoc naſcuntur pronomina articularia. Itaq; quia illa apud Græcos aſpirãtur quæ à uocali incipiũt, ea quoq; apud nos, et à uocali incipiũt, & aſpirationẽ habẽt. Poſſeßiuis ſolent præponi articuli, ſed ad ſequẽtia noĩa neceſſario intelliguntur ὁ ἐμὸς δοῦλος, id eſt ὁ δοῦλος ἐμός. Sic hic meus ſeruus, hoc eſt hic ſeruus meus. & primitiuorũ quidẽ uti, ſi cũ uerbis iungãtur pfecti ſunt, ego ſcribo, tu uides, ille facit. Poſſeßiua uero trãſitiua ſunt ſemp, meus ſcribit, tuus dicit. quẽadmodũ aũt noĩa tertiæ ſunt pſonæ abſq; uctõ, tũc uero etiã primæ et ſecũdæ, quãdo uerbis ſubſtantiuis uel uocatiuis iunguntur: ſic etiam ea, ut meus es ami-

cus, meus diceris cognatus, tuus ſum filius, tuus nominor pater, tuus uocor ſoci9, tuus nūcupor amicus, patronus. Et *ſciendū eſt, quod uocatiuū nō habet aliud pronomen, niſi ſecūdæ pſonæ primitiuū, ô tu, ô uos.* Et *primæ poſſeſ ſiuum, quando ad ſecundā trāſit perſonā. nā poſſeſsio eſt, quæ uocatur ab ipſo poſſeſſore, ad quā loquitur prima perſona. ut* Terent. *in* Eun. O *mea tu.* Idē *in* And. *ô noſter* Chremes. *uno enim eodemq́; pronomine, tam prima quàm ſecūda in hoc ſignificatur perſona. & primæ quidem perſonæ poſſeſsiuū, tam ad ſecundā quàm ad tertiā tranſit perſonā: ſecūdæ uero ad primā uel ad tertiam, ut tuus ſum, tuus eſt.* Ipſa *enim ſeſe poßidere non poteſt, quomodo nec prima. non poſſeſsiua neceſſario in duabus diuerſis intelligūtur perſonis, & ſunt tranſitiua.* Si *igitur tranſit à ſecunda perſona poſſeſsiuū, neceſſe eſt cum ſeparatur ab ea, uel primæ adiungi, uel tertiæ, quæ caret uocatiuo, qui ſemper inter primā & ſecundā inuenitur perſonā.* Prima *enim uocat, ſecūda uocatur.* Et *quæritur, cur ſi prima non poteſt poßidere primā, nec ſecūda ſecundā, tertia poßidet tertiā?* In *quo pariter oſtenditur multitudo diuerſa, quæ ſignificatur per tertiā perſonā, unde et uarias habuit uoces et loca, ſicut docuimus. quāuis ergo alia ſit poßidens, & alia quæ poßidetur, & in diuerſis perſonis & tranſitiuis intelligatur, tamē poteſt in tertia ſimul utraq; inueniri.* In *diuerſis, quòd in prima & in ſecūda perſona non poteſt, ut ipſa habeat & poſſeſſorem unà, & poſſeßionem: niſi figuratè dicamus, meus ſum, tuus es, hoc eſt meæ poteſtatis & tuæ. uel pro reciprocis, quæ apud* Græcos *cōpoſitæ ſunt* ἐμαυτοῦ φίλος *ἐιμὶ, meus amicus ſum, ut* Perſius: Vindicta *poſtquā meus*

à præ

à prætore receßi. Et Terent. in Phorm. *Ego meorũ ſolus ſum meus.* Nec mirũ cum etiã tertia perſona ſoleat figuratè primæ adiungi, ut Verg. *Ille ego qui quondam gracili modulatus auena.* & Cic. in 4. inuect. *Ego ſum ille patres conſcripti, cui forum, in quo omnis æquitas continetur.* Et primæ quidẽ poſſeßiuũ perſonæ trãſit tam ad ſecundã quàm ad tertiã, ſicut ſuprà dictũ eſt, ut tu meus es, & ille meus eſt. Secundæ quoq; poſſeßiuũ, tam ad primã dicitur, quàm ad tertiam, ut ego tuus ſum, et ille eſt tuus. Tertiæ uerò ad primã uel ad ſecundã tranſire nõ poteſt, niſi figuratè, ut ſuus illius filius ſum, uel ſuus illius es filius: ſed ad aliã tertiã, ſuus illius iſte, uel ſuus iſtius ille. Et attendendũ quòd quomodo ſui, ſibi, ſe à ſe, quod eſt primitiuũ ad omnes uoces tertiæ perſonæ poteſt eſſe relatiuũ, ut ſui cauſa facit iſte, & ille, & ipſe, & hic, & is: ſic ſuus, quod ab eo deriuatur, poſſeßiuum eſt omnis tertiæ pſonæ, ut ſuus, illius, iſtius, ipſius, huius, eius. Illud quoq; ſciendũ, quod ſui nõ ſolũ ἑαυτοῦ, uel οὗ, ſed etiam αὐτοῦ, uel οὗ ſignificat, id eſt, non ſolũ tunc refertur ad tertiã perſonã, quando ipſa in ſe agit per reciprocationẽ, id eſt κατὰ ἀντανάκλασιν, uel αὐτοπάθειαν, ut ille ſui miſeretur, uel ſibi prodeſt, uel ſe cuſtodit: ſed etiã cum ipſa agit, et ſic alia in ipſam, id eſt cũ retranſitiue dicitur, ut Terent. in And. *Orare iußit hera ſi ſe ames, ut ad ſe uenias.*

De Perſonis.

PErſonæ pronominũ ſunt tres, prima, ſecũda, tertia. Prima eſt cum ipſa quæ loquitur, de ſe pronũciat. Secunda cũ de ea pronunciat, ad quam directo ſermone loquitur. Tertia cũ de ea, quæ nec loquitur, nec ad ſe directum accipit ſermonem. Nam ſi dicamus, prima eſt quæ

loquitur, poteſt nihil de ſe loqui, ſed de ſecunda uel tertia, & fit dubitatio. Similiter de ſecunda, ſi dicamus ad quam loquitur poteſt intelligi & ad primā & ad tertiā. Nam ipſa locutio pertinet nō ſolum ad ſecundā, ſed etiā ad primā, et ad tertiā. De tertia quoq; ſi dicamus de qua loquitur, cōmune inuenitur trium perſonarū: nam & de prima, & de ſecūda, & de tertia loquitur. Melius igitur Apollonius, quē nos quantū potuimus ſequi deſtinauimus, præpoſitis perſonarū diffinitionibus eſt uſus. Enucleatim tamen in ſingulari numero prima dicitur perſona. nam in plurali cōceptionē facit aliarū perſonarum, hoc eſt ſecundarū uel tertiarū: ſecundarū quidē, quando ad ipſas præſentes loquitur, ut ego & uos faciamus. tertiarū uerò quādo ad alios loquēs, id eſt ad ſecundā perſonam alios ſibi uel præſentes adiūgit uel abſentes, ut ego & iſti fecimus, uel ego & illi fecimus. poteſt tamen & utraſq; ſimul ſibi adiungere, ut ego & uos & illi fecimus. Secūda uero tertiā cōcipit ſolam, tu & ille, uel uos & illi feciſtis. Tertia aūt tertiā ſolā, iſti & illi fecerunt. Itaq; etiā in hoc oſtēditur late patens tertiæ perſonæ copia. quæ omnib. adiungi poteſt. Quid igitur ꝙ multi ſimul loquētes dicūt, nos fecimus? non eſt ſupradicto contrariū. unuſquiſq; enim loquentiū cōceptionē facit eorū, qui unà ſecū loquūtur. quippe cū unuſquiſq; pars eſt totius: qui ſi uelit cæteros indicare ſecum loquentes, neceſſario uel ſecūdæ uel tertiæ eos attribuit perſonæ. Idq; tam in pronominib. quàm in uerbis contingit, in quibus etiā finiuntur perſonæ. Et ſciendū quod in prima quidē & ſecūda perſona pronomē ponitur, in tertia uero nō, niſi demonſtratione egeat, uel relatione. nam plerunq;

nomen

nomē in eius loco ponimus, ut ſi Pompeius dicat ad Cæſarē, ego & tu, & Craſſus teneamus remp. ſin autē egeat demōſtratione uel relatione, tūc ponimus pronomen, ut ego & tu, & ille, quem uides: uel ego, & tu, & is de quo dixi. nam omne nomē tertiæ eſt perſonæ abſq; uocatiuo, ſicut ſuprà dictū eſt, niſi ſubſtantiuo uel uocatiuo uerbo cōiungatur. & iure, quia ipſa poſitio prima nominū nō ad aliquem, ſed de aliquo habet locutionē. dicimus enim, nominetur hic qui natus eſt Vergilius, nominatiuū proferentes. Prima enim & ſecūda, niſi figuratè, adiectione noīs nō egent, cū & ſubſtantiā, & qualitatē tam ſuam, ipſe qui loquitur, quàm eius ad quem præſens, præſentē loquitur, uideatur ſcire uel aſpicere. Tertiæ uero perſonæ ideo cōgrue adiunguntur nomina, quia poteſt abeſſe perſona, uel ſpacio eius qualitas obſcurari. Itaq; pronomine quidē ſubſtantia per ſe, nomine uero etiam qualitas manifeſtatur, de qua ſæpe ſit dubiū in ea perſona, ut Verg. in 6. Quis pater ille uirûm qui ſic comitatur euntem? Cum ignoratur propria eius qualitas, quæritur nomen. ſolam enim ſubſtantiā, non etiam qualitatem ſignificāt pronomina, quātum eſt in ipſius prolatione uocis.

De generibus.

GEnera pronominum ſunt quinq;. maſculinum, ut hic: fœmininū, ut hæc: neutrum, ut hoc: commune, ut noſtrâs, ueſtrâs: triū generū, ut ego, tu. Cum igitur oīa pronomina, ut ſuprà docuimus, ſint 15. alia omnia mobilia ſunt, id eſt ex maſculinis fœminina & neutra faciunt, abſq; tribus primitiuis primæ & ſecūdæ perſonæ ego et tu, in quibus demōſtratio ipſa ſecū genus oſtēdit: & ſui, quod cum ſit relatiuū, ut docuimus, tam genus quàm numerum,

merum, non uocis diſcretione, ſed priore cognitione ſubijt. Relatio *enim eſt cognitionis ante latæ repræſentatio, ut ſcribit* Verg. *ad laudẽ ſui,* Rogat te ille ut cauſa ſui *facias.* Quod *ſi quis dicat, cur ergo etiã is cum ſit ſemper relatiuũ, non eſt cõmune triũ generũ?* Reſpõdemus, *quòd ſui, ſibi, ſe, à ſe, non ſolum relationis cauſa, quod ſuprà diximus, ſed etiã ipſius terminationis, ſingulorũ caſuũ, qui conſimiles ſunt primæ & ſecundæ perſonæ, hoc habuit ut cõfundat genera.* Quomodo *enim* Græci *per tres perſonas primitiuorũ, obliquos caſus ſimiliter habent terminãtes, qui & cõmunes ſunt omnium generum,* ἐμοῦ σοῦ, οὗ, ἐμοὶ σοί, οἷ, ἐμὲ σὲ ἕ: *ſic nos quoq; illorũ autoritatem in pleriſque ſecuti per tres perſonas habemus pronomina ſimiliter terminantia per obliquos caſus, & omnis communia generis, mei tui, ſui, mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, à me, à te, à ſe. alia uerò oĩa ſicut apud* Græcos *mobilia ſunt, ut ille illa illud, iſte iſta iſtud, hic hæc hoc, is ea id, ipſe ipſa ipſum.* Deriuatiua *quoq; meus mea meum, tuus tua tuum, ſuus ſua ſuum, noſter noſtra noſtrum, ueſter ueſtra ueſtrum.* Duo *tantum inueniuntur cõmunia noſtrâs & ueſtrâs. quorum perfecta noſtratis erãt, & ueſtratis. unde quia ti ſyllabæ ſyncopa facta eſt, manſit in a accentus perfecti, quomodo et in alijs multis, arpinâs pro arpinatis, fumât pro fumauit, cupît pro cupiuit, illîc ꝓ illicce. itaq; neutrũ quoq; eorũ in e finitur noſtrate ueſtrate. ex quo oſtẽditur illorũ quoq; nñs in tis ſecundũ analogiã à uetuſtiſſimis prolatus eſſe.* Caſſius Hemina *in* 3. Annal. Hos *libros ſi quis noſtratis ſap.ẽs.* M. Cato *in legis* Meniæ *ſuaſione:* Rex Seleucus *arma noſtratia facit.* Plaut. *in* Sticho: Ergo *oratores populi ſummates uiri ſummi accum-*

cumbent, ego infimatis: pro infimâs. Neceſſe eſt aũt oĩa pronomina tria habere genera, uel in una eademq́; uoce cõfuſa, uel in diuerſis diſtincta terminationib. Ideo quia pro uniuſcuiuſq; rei proprijs accipiuntur nominibus, quæ tam in maſculinis et fœmininis, q̃ in neutris inueniuntur generibus, quæ in pronominibus quoq; neceſſe eſt oſtendi, ſeu demoſtratione ſiue relatione. Quæritur tamen cur habeat genus neutrũ prima & ſecunda perſona, cum naturaliter ſermo nõ niſi inter mares aut fœminas exerceatur, quorũ ſunt primæ & ſecundæ perſonæ, id eſt à quibus profertur, & ad quos dirigitur loquela? Ad quod dicemus, quod poſſunt equidẽ etiã hominũ propria inueniri nomina neutri generis, ut in maribus, hoc Baſion, hoc Heliconion: quõ etiã in fœmininis, Glycerium, Dorcium poſſumus tamen etiam ad res, quæ nõ habent naturã loquendi uel audiendi per confirmationem hominum, id eſt προσωποποιΐαν primas & ſecundas adiungere perſonas, etiamſi ſint generis neutri, ut foro, mari, cœlo. Illud quoq; notandum, quod deriuatiua pronomina quæ ſunt ſeptem, ut ſuprà oſtendimus, Meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtrâs, ueſtrâs, alterius ſunt intrinſecus generis, hoc eſt communis trium generũ, in quo poſſeſſor oſtenditur, et alterius extrinſecus, hoc eſt mobilis, in quo poſſeſsio denunciatur. quod terminatione conſequẽti diſcernitur, quõ et numerus, ſicut ſuprà docuimus, quamuis qualitatem ipſius poſſeſsionis non declarent, niſi adiungas nomen. Et ſciendum, quod intrinſecus proprij loco fungũtur, extrinſecus uerò magis appellatiui. nec ſolum in pronominibus deriuatiuis, ſed etiam nominibus poſſeſsiuis, & quæ à proprijs deriuantur infinitæ

poſſunt

poſſunt intelligi poſſeßiones, niſi adiectione nois alicuius diſcernātur, ut meus filius, Telamonius natus, Euandrius enſis. Et uide quod appellatiua magis adſciſcunt, quæ communis ſunt qualitatis. tam aūt poſſeßiua pronomina, quàm nomina in genitiuum primitiuorū reſoluuntur. Quid eſt enim meus filius, niſi mei filius? Euandrius enſis, niſi Euandri enſis? Cōmune habent poſſeßiua pronomina cum poſſeßiuis nominibus, quod in utriſq; poſſeßio ſubauditur, & quod binæ intelligūtur perſonæ, et qđ in genitiuos primitiuorū ſimiliter reſoluuntur, cum poſſeßione. nō cōmune habent quod pronomina poſſeſſiua, omnis ſunt cōmunia poſſeſſoris: nomina autē poſſeſſiua, nō omnis. Hectoreus enim clypeus unius eſt proprium poſſeſſoris. necnō ab appellatiuis quoq; deriuata, quamuis ſint multorum cōmunia poſſeſſorū, non tamen ſic poſſunt eſſe cōmunia, quō pronomina, ut humanus, marinus. & quod nomina tertiæ intelliguntur perſonæ, niſi adiungantur uerbis ſubſtantiuis, uel uocatiuis: pronomina uerò primæ et ſecundæ inueniūtur perſonæ. Dubitatur numerus poſſeſſoris in nominib. poſſeßiuis, quæ ab appellatiuis deriuantur, ut ſi dicam taurina ueſtigia, poſſunt & unius & multorum intelligi taurorū: in pronominibus uerò non, quia tam per ſingularē, quàm per pluralem numerum poſitiones ſunt. excepto ſuus, cuius primitiuum, id eſt ſui, commune eſt utriuſq; numeri. poſſeßiua etiam nomina aſcendentibus non ſolent adiungi, ut Hectoreus pater non dicimus, frater uerò uel ſeruus dicimus: pronomina uerò adiunguntur, ut meus pater.

De

De figura.

Figura pronominũ duplex eſt. aut enim ſimplicia ſunt pronomina, aut cõpoſita. Simplicia ſunt omnia alia per nominatiuos, tria tantum cõponuntur, unam interpretationem apud Græcos habentia ἐκεῖνος, iſte, hic, is. cõponuntur igitur iſte et hic ſecum, ut iſtic, & iſtæc, iſtoc. Is uerò cum aduerbio idem quod ſignificat, is demum, ex quibus & componitur, hoc eſt iterum is eius, fœmininum eadem, neutrum idem i correpta, quæ in maſculino producitur. Verg. in 4. Aeneid. Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tuliſſet. Iuuen. in 1. & tamen alter Si fecisſet idem caderet ſub iudice morum. In neutro tamen præterea geminatur compoſitio: dicimus enim identidẽ, id eſt idem & idem, cuius obliqui deficiunt caſus. Et nominatiuus quidem tam maſculini quàm neutri, ex duobus corruptis eſt, necnon accuſatiuus tam maſculini quàm fœminini: mutatur enim m in n ante d euphoniæ cauſa, ut eundem eandem. quod in alijs quoque compoſitis fieri ſolet, propter eandem conſonantem, ut quendam, quandam, quorundam, quarundam, quæ tamen poſſunt & per adiectionem habere extremã ſyllabam. Cæteri uerò caſus ſupradictorum pronominum, hoc eſt eadem, eiuſdem, eidem, eodem, eadem, eiſdem, eaſdem, eoſdem, ex integro & corrupto inueniuntur. Itaq; regula exigit per duas i, uel per e & i tam nominatiuum pluralem maſculini, quàm datiuos & ablatiuos omnium pluraliũ ſcribi, id eſt, ijdem uel eidem & ijſdem uel eiſdem. Iuuenalis in 2. Satyra: Implet, & ad mœchos dat eiſdem ferre cinædis. Solent autẽ autores etiam per ſynereſim unam i ponere pro duobus, ut Verg in 2.

&

& crudelia ſecũ Fata Lyci: pro Lycij. & ,ille urbem Pataui: pro Patauij. Iuuen. in 3. Antoni gladios potuit contemnere ſi ſic: pro Antonij. Iſte uerò & hic non cõponitur, niſi per eos caſus quæ in c deſinunt, abſq; datiuo, id eſt per nominatiuũ, accuſatiuũ, ablatiuũ ſingularem: per pluralẽ uero nullum, niſi nominatiuũ neutri, qui eſt & actũs: nã hic ſolus in plurali numero c habet finalem, ut hic iſtic, hæc iſtæc, hoc iſtoc, hunc iſtunc, hanc iſtanc. Terent. in Heaut. Suſpicionẽ iſtanc ex illis quære. hoc iſtoc, hac iſtac, hæc iſtæc, qui ſemper ſingularẽ ſequitur fœmi nini. Quidã tamẽ hæc magis quoq; per metaplaſmũ finis quàm per cõpoſitionẽ proferri cõfirmant, unde nec aſpirationẽ ſeruant, quomodo nec illic illac. Quod autẽ cõpoſita ſeruant oſtẽdunt aduerbia, abhinc, adhuc. Nam egomet & cætera quibus adiungitur met, magis per porrectionẽ uel aſſumptionẽ, quam Græci uocant ἐπέκτασιν uel παραγωγὴν ſolent proferri. Et primæ quidẽ perſonæ omnibus adiungitur caſibus met, ut egomet, meimet, mihimet, memet: ſecundæ uero perſonæ obliquis ſolis, tuimet, tibimet. Stat. in 8. Theb. Ceu tibimet ſceptra, & proprios laturus honores. Nominatiuo autem ideo non additur, ne dubitationem faciat, cum etiam uerbum intelligi poßit, ſi dicamus tumet. Itaq; breuem te ſyllabam prò met ei addere ſolebãt autores, uel temet. Lucret. in 1. Accipe præterea quæ corpora tute neceſſe eſt: Idẽ in eodẽ: Tutemet à nobis, iam quo uis tempore uatum. Ennius: O Tite tute tati tibi tanta tyranne tuliſti. Alpheus Auitus in 2. Excellentiũ: Seu tute malis hoſpites, ſeu tute captiuos habes. Sunt enim dimetri iambici. unde neque in alio caſu eandẽ te ſyllabæ adiectionẽ inuenies, necnõ pluralis

numeri

numeri caſibus additur met alijs, abſq; genitiuo, noſmet nobiſmet, & uoſmet uobiſmet. Cic. de domo ſua, uobiſmet ipſis pontifices. Tertiæ quoq; perſonæ triptoto, id eſt ſuimet, ſibimet, ſemet. Pte quoq; abltūm quinq; pronominū poſſeſſiuorū inueni adſciſcere, meapte, tuapte, ſuapte, noſtrapte, ueſtrapte. Sciendū tamen quod et met & te adduntur pronominibus ſupradictis, uel diſcretionis cauſa plerunq; uel ſignificantiæ, ut Terent. in Adel: Egomet rapui: intelligitur enim ego & non alius. Cic. pro Muræna: Quid quod cū admoueris, tamē quaſi tute noris, ita ſalutas. tute dixit pro tui ipſe per te & nō per aliū. Nam tete utraq; producta accuſatiuus eſſe geminatus oſtēditur, uel ablatiuus, quod & in prima & in tertia ſolet fieri perſona, ut meme, ſeſe. cōpoſita tamen hæc oſtendūtur accētu penultimo acuto. Nec mirū eam compoſitionē in his ſolis caſibus inueniri, qui ſoli inter obliquos ſupradictorū pronominū ſingulares ſunt monoſyllabi. ſupradicta enim geminatio in alijs caſibus fieri non ſolet. Et ſciendū quod hoc quoq; ad græcorum imitationem facimus, ut inueniantur quidā caſus adhibentes compoſitionem uel adiectionem, alij uerò abnegent. Solent enim apud illos attici ἔγωγε, ἔμοιγε per duos caſus, id eſt, nominatiuū & datiuum addere, quæ παραγωγὴ per alios caſus non inueniturι. ἡμῶν, σῶν deficiunt nominatiuo. Ce quoq; ſolebant per omnes caſus uetuſtiſſimi addere articularibus, uel demonſtratiuis pronominib. hoc eſt ab aſpiratione incipiētibus. ut hicce, hæcce, hocce. unde hoc quaſi duabus conſonantibus cc ſequentibus ſolent poetæ producere: ut, Hocc erat alma parēs quòd me per tela, per ignes Eripis? Et ſic in antiquiſſimis codicibus in-

uenitur bis c ſcriptum, quomodo & apud Terentium in And. Hocc'ne eſt credibile aut memorabile: Nunc uerò eorundē pronominum his caſibus frequenter additur ce qui in s deſinunt euphoniæ cauſa, huiuſce, hiſce, hoſce, haſce. nec ſolum poetæ, ſed etiam oratores his utuntur ſupradictis adiectionibus. Cic. in 2. inuect. Hoſce ego non tam milites acres, quàm inficiatores lentos eſſe arbitror. Inueniuntur tamen etiam nominatiuum pluralem hiſce proferentes antiqui, ut Terent. in Eunu. Hiſce hoc munere arbitrantur ſuam Thaidem eſſe. In quo uidentur euphoniæ cauſa s interpoſuiſſe. nec non ſimiliter illicce, unde illic quaſi apocopa facta in fine ſeruat accentū. Terent. in And. Illic eſt huic rei caput. Illiuſce, iſtiuſce, illuc ce, iſtucce, ueteres dicebant, teſte Papyriano, qui de orthographia hoc oſtendit. Terent. in Heaut. Illanccine mulierem alere cum illa familia. Hæc igitur, hoc eſt met, pte ce te adiectiones eſſe ipſe ſenſus arguit, qui nullus in his ſeparatis poteſt inueniri. Nihil enim compoſitum diuiditur, quod cum ſeparetur, quamuis ſit ex corruptis, nō tamen hæc eadem corrupta ab integris eſſe oſtendat, ut expers ab ex præpoſitione, & pars. conficio, à con & facio. Idem, is & demum. Ergo egomet, tute, ſuapte, huiuſce, illicce, minimè dicenda ſunt compoſita, quia additio, ſi ſeparetur, nihil ſignificare poßit per ſe. Quæritur eccum, eccam, ellum, ellam, eccos, eccas, mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, uobiſcum, pronomina ſint compoſita an aduerbia? ad quod dicendum quod aduerbia perſonas ſimul & numeros & caſus in eodem habere non poſſunt. Sunt enim quædam perſonas tantum ſignificantia, ut meatim facis, & facitis: quædam caſus certos uidentur

dentur nominum habere, carent autem perſonis, ut domi domo domum: quædam numeros, ut ſemel, bis. Omnia autem ſimul ſupradicta, niſi in pronominibus inueniri nõ poſſunt. Sunt igitur ſine dubio pronomina. Adeo aũt nõ eſt idem dicere, ecce & eccum, quod ecce aduerbiũ, licet tam mares, quàm fœminas, & unum & plures demonſtrantibus dicere. eccum autẽ, non niſi marem & unum: & eccam, non niſi fœminã, & unam: eccos & eccas nõ niſi plures. Quid eſt enim aliud eccum? niſi ecce eum. eccam? niſi ecce eam. eccos? niſi ecce eos. eccas? niſi ecce eas. ellũ? niſi ecce illũ: quæ omnia tam genera diuerſa quàm caſus habent accuſatiuos utriuſque numeri quos exigit uerbũ, uide uel aſpice uel cerne, quod ſæpe per eclipſim ſolet intelligi. Mecum autem & tecum, ſecum, nobiſcum uobiſcum, per anaſtrophen, cum pronomine præpoſitio eſt. unde & caſus qui ſeruiunt præpoſitioni cum, id eſt ablatiui, in utroq; numero trium perſonarum componuntur. Quomodo igitur ſi dicam propter te & te propter idem ſignifico, & cum quibus & quibuſcum, ſic cum me & mecum. Nam antiquiſſimi utrunq; dicebant: ſed in plurali primæ perſonæ cacephati cauſa ſolebant per anaſtrophen dicere nobiſcum, pro cum nobis. itaque propter hoc reliquarum quoq; perſonarum ablatiuo ſimiliter præpoſtere proferre cœperunt, teſte Plinio, qui hoc in 2. lib. ſermonis dubij oſtendit: & Cicerone, qui de oratore his utitur uerbis: Noluimus cũ me & cũ te dicere, ne eidẽ computationi adiungendũ eſſet, cũ nobis, ſed potius mecũ & tecũ & ſecũ & nobiſcum diximus cum præpoſitiõe, quæ facit obſcœnũ aſſiduè poſtpoſita. Antiqui tamẽ abſq; obſeruatione naturali ordine hæc protu

liſſe inueniuntur, nulla tamen monoſyllaba præpoſitio anaſtrophen patitur, niſi ea. et fortaßis ideo encliticι uice fungitur, quia enclitica monoſyllaba ſunt, que, ue, ne. Nec mirum ſupradicta pronomina unius cauſa idē pati, cum in alijs quoq; quibuſdam ſtructuris, hæc eadem ſola communes habeant quaſdā proprietates. Intereſt & refert genitiuo ſolent adiūgi omniū caſualiū abſq; ſupradictis quinq; pronominibus, pro quorū genitiuis ablatiuos ponimus poſſeßiuorū, ut intereſt et refert mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra. Cuia quoq; infiniti poſſeßiuum cum ſupradictis uerbis pro gtō primitiui ponitur. Cic. pro Vareno: Ea cædes ſi potißimum crimini datur, detur ei cuia interfuit, no ei cuia nihil interfuit. Cuius gentile non ſolum cuiás, ſed etiam cuiatis proferebant communi genere. Plaut. in Pen. Quid ſit, cuiatis, unde ſit, ne parſeris. Quid eſtis? cuiatis eſtis? unde aut quo ex oppido. Pte quoq; ea ſola in eodem ablatiuo aſſumere ſolent, meapte, tuapte, ſuapte, noſtrapte, ueſtrapte. Sed ſi quem forte tangit quod in fine ſit cum præpoſitio, in compoſitione autem plus dicatur ualere ea pars quæ in fine ſit, ſciat quod coniuctiones & præpoſitiones & aduerbia uim nominum uel pronominum ante ſe poſitorum in compoſitione non mutant, ut uterq;, quiſque, quicunq;, qualiſcunque, totidem idem, tantundem, cuius genitiuus ſolus ex obliquis in uſu inuenitur tantidem. Terent. in Adel. Tantidem emptā. Quod quamuis uideatur pro eiuſdem poni, tamen ſignificat quantitatem quæ in pronomine eſſe minimè poteſt, quod ſubſtantiā ſolam, ut ſæpe diximus, ſignificat. Eſt igitur nomen quoq; & ſimplex eius tantus tanta tantū. uſus quoq; hoc cōfirmat. Tantidem

dixit

dixit emptã, quantitatẽ ſimilem precij oſtendens. Tantundẽ *ergo nihil aliud ſignificat niſi relationẽ & ſimilitudinẽ quãtitatis: quod etiam ſi poſſet pro idem accipi, non tamẽ etiam pronomen eſſet. non enim id quod pro aliquo accipitur, omnimodo etiam ex eadem ſpecie accipiendum eſt. Componũtur nomina cum pronominibus ut huiuſmodi, iſtiuſmodi, huiuſcemodi, ſicut apud Graecos,* αὐτοκασίγνητος, αὐτεπίδαλτος, φίλαυτος. *Et ſunt omnia nomina, etiã quae in fine pronomina habuerint. cum enim qualitatẽ ſignificant, pronomina eſſe nõ poſſunt. Componuntur etiam cum aduerbijs pronomina, eccum, eccam, eccos, eccas, ellum. Cum praepoſitione etiam ſecundum* Donatũ, *mecum, tecum, ſecum. Nec mirum per ſingulos quoſdã caſus ea componi, quomodo meme, tete, ſeſe, quũ nomina quoq; ſupradicta per genitiuos compoſita ſint ſolos. quos enim caſus ſeparata per appoſitionẽ habere exigebat ſtructura, eos in compoſitione ſeruauere. Quid eſt enim huiuſmodi, niſi modi huius? eccum, niſi ecce eum? mecum, niſi cum me? quod uetuſtiſsimis erat in uſu, ſicut ſupra dictum eſt.*

De numero.

Numerus pronominib. accidit q̃ et nominib. & uerbis & participijs, id eſt ſingularis et pluralis. Sola enim declinabilia poſſunt habere ex ijſdẽ uocibus, tam ſingularẽ q̃ pluralẽ numerũ, id eſt quae ſub pſonas finitas ſiue infinitas cadere ſolẽt, ſine quib. numeri declinabiles, id eſt ſingularis et pluralis inueniri nõ poſſunt. Itaque ſi careat uerbum perſona, quòd dictũ eſt iam, caret neceſſariò etiã numero, ut infinita, & impersonalia, & gerundia. Principalis igitur duae partes, nomẽ et uerbũ,

& quæ loco eorum funguntur, hoc eſt participium & pronomen, ſupradictos numeros habent in declinatione. Aliæ autem quatuor partes, hoc eſt, præpoſitio, coniunctio, aduerbium, interiectio, declinatione carentes numeros ſupradictos habere non poſſunt. Quamuis igitur aduerbia ſint quædam numerorũ, tamen non ex eadem uoce ſingularẽ & pluralem ſignificant: nec ad perſonas, uel ſingulas ſingularem, uel plures pluralẽ, quomodo ſupradictæ partes reddunt numeros: ſed ſimiliter uel uni, uel pluribus eadem adiunguntur, ſiue ſingularis ſint numeri, ſiue pluralis, ut ſemel facio, facis, facit, facimus, facitis, faciunt: ſimiliter bis, ter, quater, ſæpe, cum declinabiles partes neceſſariò ſibi adiunctæ eoſdem numeros ſeruent, ut facimus nos, faciunt homines, faciunt ſcribentes. ecce omnes plurales. Et iterum facio ego, facit homo, facit ſcribens, en, ubiq; ſingularibus utimur. Cum igitur duo in pronomine quoque quomodo in nomine ſint numeri, ſingularis & pluralis, ſunt quædam numero communia, ut idem. dicimus enim idem uir, & idem uiri. Sunt alia nõ ſolum numero, ſed etiam diuerſo genere communia, ut hæc mulier, & hæc mancipia. Poſſeßiua autem (quemadmodum iam diximus) duplicem ſignificãt numerum. & intrinſecus quidem eundem habent, quem primitiua eorum: intrinſecus autem pro terminationis forma ſingularem & pluralem, meus mei, noſter noſtri. unde ſuus, quia & primitiuum eius utriuſque eſt numeri commune, id quoq; intrinſecus utriuſq; eſt numeri commune, tam per ſingularem, quàm per pluralem declinationem: dicimus enim ſuus illius, & ſuus illorum.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XIII.

De caſibus pronominum.

CAſus quoq; accidit pronominibus, quemadmodũ & nominibus. & prima quidem perſona & tertia plus quinq; caſibus habere nõ poſſunt: quippe cum uocatiuus in eis nullo modo poßit inueniri, qui proprius eſt ſecundæ, quæ ſola habens uocatiuum ſex caſus poteſt habere, ſcilicet ad quam ſermo rectus dirigitur. unde nomina quoq; & participia in uocatiuo caſu ſecũdæ ſunt perſonæ ſine dubio finitæ. Itaq; etiam in appellatiuis nominibus ipſa demonſtratione ſecundæ perſonæ propriorum loco fungi uidentur, in eo caſu, ut ſi dicam, grãmatice, neminem alium ſignifico, niſi eum ad quem loquor. Si igitur in illis partibus, quæ tertiæ ſunt plerunq; perſonæ, tanta uis eſt uocatiui, ut transferat illas ad ſecundam perſonam quomodo in pronomine, quod totum eſt ſecundæ perſonæ, hic deficiet caſus: uel ad aliam transferatur perſonam, cum nulla alia pars ſic diſcernat trium perſonarum differentias, quomodo pronomen? Primæ quoque perſonæ poſſeßiuum, quod ſolum etiam ſecundæ poteſt adiungi perſonæ, ſicut ſupradictum eſt, habet uocatiuum: non poſſeſſoris, qui eſt in prima perſona, quæ intrinſecus ſecundum genitiuum intelligitur primitiui, ſed poſſeßionis. quæ cum intrinſecus declinetur, uocatiuum quoque propter ſecundam aſſumpſit perſonam, cum ad eam dirigatur. Terent. in Andr. Pater mi. Idem in Eunu. O mea tu. Idem in eodem. O mea Thais, meum ſuauium. Idem in Adel. O noſter Demea. Noſtrâs quoque gentile

eundē habet nominatiuū & uocatiuū. Alia uerò ſicut do-cuimus poſſeßiua pronomina, quia ſecūdæ adiungi non poſſunt, carent uocatiuo. Sunt igitur alia monoptota, ut iſtoc, eccum, eccam, eccos, eccas, ellum, mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, uobiſcum. Alia triptota, ut ſui, ſibi, ſe, meum, tuum, ſuum, noſtrum, ueſtrum. Alia tetraptota, ut tuus, ſuus, illud, iſtud. Alia pentaptota, ut ille, ipſe, iſte. Nā hexaptota pronomina nō inueniuntur. quia ſecūda perſona in qua ſola ſex caſus inueniri poſſunt, ſimilem habet nominatiuo uocatiuū, ut Vergil. in 4. nominatiuū protulit: tuq; puerq; tuus. Terent. uocatiuū in Eunu. O mea tu. Deriuatiua quoq; primæ perſonæ, habent uctōs, quia poſſunt ſecundæ adiungi perſonæ, ut dictū eſt, non tamen in omnib. uariantur caſib. nec in nominib. tamen hoc inuenies, niſi tribus, quæ ntūm in us, & gtūm in ius terminātia, ſecundū quorundā pronominū declinationē flectuntur. unde quidā decepti pronomina ea eſſe putaue-runt, ut unus unius, ſolus ſolius, totus totius. nam ullus nullus alius uocatiuos habere non poſſunt, cum abnegēt præſentem demonſtrationem perſonarum: uocatiuus au-tem præſentem ſoleat demonſtrare perſonam.

De prima declinatione pronominis.

SVnt igitur in ꝓnominib. modi declinationū quatuor: primus q in tribus primitiuorū perſonis cernitur per obliquos caſus. nā ntūs primæ ꝑſonæ diſſonus eſt à gtō. Tertia uerò deficit, ut ego mei uel mis, tu tui uel tis: ſui, quod debuit ſecundū analogiā eſſe ſui uel ſis, quod dubi-tationis cauſa, ne uerbū eſſe putetur, recuſauerunt pro-ferre. nā ad Græcorū imitationē his quoq; utimur dupli-cibus genitiui pronominū: apud illos enim ἐμοῦ et ἐμεῦς do-

ricę

rice σεῦ & σοῦς, ἓ & ἓς dici ſolet. In ους autẽ deſinẽs genitiuus, ſolet apud nos in is finiri, ut Δημοσθένους Demoſthenis, Ἑρμογένους Hermogenis. In ου uerò in i, Πριάμου Priami, Κύρου Cyri. Sic ergo ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, mei, tui, ſui, ἐμοῦς, σοῦς, οὗς, mis, tis, ſis. ſed propter ſupradictã cauſam tacitus eſt tertiæ huiuſmodi genitiuus. Ennius in 2. Ingẽs cura mis cũ concordibus æquiparare: mis dixit pro mei. Datiuus mihi, tibi, ſibi. Nec mirũ in eaſdẽ uocales gtũm & dtũm exire, cum in nominibus quoq; inueniuntur ſimiliter deſinẽtes genitiui & datiui, tam in prima quàm in quinta declinatione. Accuſatiuus me, te, ſe. Abltũs ſimilis eſt actõ in ſingulari numero, nec dubiũ hoc quoq; à Græcis eſſe acceptũ. Illi enim ἐμέθεν, σέθεν, ἕθεν actõs cum adiectione proferentes loco genitiui accipiũt. eumq; quidã ex ipſis ſextũ caſum exiſtimauerũt. necnon etiam in nominibus ſimili modò plurima inueniuntur prolata οὐρανόθεν ἀπὸ οὐρανοῦ, οἴκοθεν ἀπὸ οἴκου. & cũ præpoſitione ἐξ οὐρανόθεν, καὶ ἐξ οἴκοθεν. unde Romani ſextum caſum aſſumpſerũt. In plurali uerò numero, quia tertia perſona, id eſt ſui, tam ſingularis communis eſt, quàm pluralis numeri, prima & ſecunda ſibi congruunt, ut nos uos, noſtrum uel noſtri. ueſtrum uel ueſtri, nobis uobis, nos uos, à nobis à uobis. Ex primis igitur ſyllabis tam primitiuorum quàm poſſeſſiuorum perſonæ intelliguntur: ab extremis, caſus & numeri, necnon etiam in poſſeſſiuis genera, quæ in poſſeſſione ſunt, cum uerba ſoleant perſonas in fine magis oſtendere, amo amas amat. Quod igitur habent nominum, id eſt caſus & genera, in fine oſtendũt: quod uerò uerborum, in principalibus ſyllabis uitandæ cauſa confuſionis. Quæritur inter mei, tui, ſui, noſtri, ueſtri genitiuos, &

poſſeßiuorum & primitiuorũ quid intereſt? Ad quod di cendũ, quod primitiuorũ genitiuis omnes caſus adiungi poſſunt & numeri, ut mei ager eſt, & mei agri inſtrumentũ, & mei agro dedi, & mei agrum colo: ſimiliter et mei agri, & mei agrorũ, & mei agris, & mei agros dicimus: ſimiliter tui agrũ, & tui agros, ſui agrum, & ſui agros, noſtri agrũ, & noſtri agros, ueſtri agrum & ueſtri agros. Quãdo autem ſunt poſſeßiua, genitiuis adiunguntur ſolus eiuſdẽ numeri, mei ſerui filius, tui ſerui ueſtis, ſui ſerui miniſteriũ, noſtri ſerui frater, ueſtri ſerui ſoror. Nec mirũ cum in nominibus quoq; hoc idem ſeruetur: nam primitiuorũ genitiuis omnes caſus adiũgi poſſunt, uel numeri, ut Tullij ager, agri, agro, agrum, agri, agrorũ, agris, agros. In poſſeßiuis uerò ſimilis caſus adiungitur & numerus, ut Tulliani agri, Tullianũ agrum, tullianos agros. In omnibus aũt concidentibus hoc ſciendũ, quod ſtructura uel ordinatio orationis, dubitationẽ repellit. nulla enim alia re diſcernuntur à ſe tam partes orationis quàm accidẽtia eis niſi ſignificatione, ad quã et cõſtructio fit. Nã inueniũtur uoce ſæpe ſimilia, ut amator, accuſator, orator, & noĩa ſunt & uerba. Similiter poetæ, muſæ, diei, rei, & genitiui ſunt & datiui. Significatione igitur diſcernũtur à ſe, quæ attẽtißimè eſt in omnib. inſpiciẽda. Quæritur etiã illud cur cũ apud Græcos tertia perſona pronominũ primitiuorũ, & in ſingulari numero habeat ntũm, ut ἷ, et in plurali, ut σφεῖ, apud Latinos ſui et ntõ defecit, et pluralia ſeparatim nõ habuit? & exiſtimo eã eſſe cauſam, ꝙ neceſſe erat uel cũ aſpiratione proferre ntũm, et hi dicere, qui pluralis erat alteriꝰ pronominis: uel loco aſpirationis s præponere, & ſi dicere quod

quod eſt cõiunctio. Ergo iure defecit, ne dubitationẽ faceret, ſicut & ſis in genitiuo pro ſui. pluralis quoq; qui eſt οἱ apud Græcos in hi transfertur. omnia enim pluralia apud Græcos οι deſinẽtia, mutãt eam in i, λατῖνοι latini, ſic οἱ hi. & quõ λατίνων latinorũ, ſic ὧν horũ. & ſicut λατίνοις latinis, ſic οἷς his, & quemadmodũ λατίνους latinos, ſic οὓς hos. Fœmininũ quoq; λατῖναι latinæ, ſic αἱ hæ, λατίνων latinarũ, ὧν harũ, λατίνας latinas, ἃς has. Vnde aſpirationẽ quoq; ubiq; ſeruauit, quæ eſt & in Græcis ex quibus naſcuntur pronominibus. hoc tamen intereſt, quod tertia perſona primitiui apud Græcos relatiua eſt, quomodo & ſui ſibi ſe à ſe, & is eius ei. Hic uerò & hæc & hoc apud nos demõſtratiua ſunt proprie, & præpoſitiua, quamuis à relatiuo Græco uideãtur genita. Neceſſario igitur cũ tria pronomina pro uno habuimꝰ, defecit ſui ntõ, et cõmunes habuit numeros. Nec mirũ cum apud græcos ntũs ſupradicti pronominis, id eſt ἵ, rarus eſt in uſu. præterea quod nõ ſolũ ἓ uel αὐτοῦ, ſed etiã ἑαυτοῦ ſignificat frequentius. quod nec apud Græcos habet nominatiuũ, quia ipſe in ſe agere qui patitur per hoc pronomẽ oſtenditur: nec eget recto caſu quem uerbum habet in ſe.

De ſecunda declinatione pronominis.

SEcundus eſt modus eorũ, quæ in ius terminant genitiuos, quorũ datiui abiecta us genitiuorũ, ſolent proferri: Ille illius illi, ipſe ipſius ipſi, iſte iſtius iſti, is eius ei, hic huius huic, quod ſolum aſſumpſit c per omnes caſus ſingulares abſq; illis qui in s deſinunt, hoc eſt genitiuo ſingulari, & datiuo, & ablatiuo, & accuſatiuo pluralibus. Quibus tamen frequenter autores ſolent addere ce ſyllabã, huiuſce, quomodo & pluralibus eius in eandem ter-

terminãtibus conſonantẽ, ut hiſce hoſce haſce, quãuis reliquis quoq; caſib. uetuſtiſsimi addebãt eandẽ ce ſyllabã, hicce hæcce hocce. Vnde uocali quoq; ſequẽte e ablata ꝑ ſynalœphã manẽtibus duabus c. ſolebãt producere hoc, ut Verg. in 2. Aen. Hocc' erat alma parens, quod me per tela, per ignes Eripis. Sed ſcriptorũ negligẽtia pretermiſit unũ c. Et ſciendũ quod accuſatiui caſus ſingulares, & genitiui plurales m in n cõuertunt c ſequẽte, ut hunc hãc horunce harunce. Genitiuus & datiuus ſupradictæ declinationis in ius terminãtiũ cõmunis eſt triũ generũ, ille illius illi, & producitur penultima i genitiui, quã tamen poetæ etiã corripiunt abſq; uno alterius: quod quia ſolum duabus uicit ſyllabis propriũ nominatiuũ, corripuit penultimã ſemper. Reliqui uerò caſus ſecundũ mobiliũ regulã nominũ declinãtur, illũ illã illud, ab illo ab illa ab illo: ſimiliter plurales, illi illæ illa, illorum illarum illorũ, illis illos illas illa, ab illis. ſic cætera eiuſdẽ formæ, tam pronomina quàm nomina. Et ſciendũ quod in e quidem terminantia maſculina mutatione e in a faciunt, illa illa, ipſe ipſa, iſte iſta: is uerò ea facit, quòd ſolum literam principalem mutauit in fœminino. maſculinũ enim ab i, fœmininũ ab e incipit. Hic enim & hæc ab eadẽ uidentur litera incipere, cum aſpiratio in principio utriuſque aſcribitur, quomodo & apud Græcos ἶτος & αὐτὴ, uel ἱ & ἡ, quãuis diuerſas habeant uocales, ab eodẽ autẽ incipiunt ſp̃rũ. eorũ neutrũ hoc, quia & principiũ & finẽ ſeruauit maſculini, mediã uocalẽ mutauit. Illud etiam attendendũ, quod cum ille illud, iſte iſtud, is id faciũt neutra, ipſe ſolum, quòd & ipſus inuenitur à uetuſtiſsimis prolatum, neutrũ in um deſinens fecit. Terent. in Andr.

Ipſus

ipſus mihi Dauus, qui intimus eſt eorum conſilijs dixit. Idem in eadem. iſtuc ipſum, Atqui hoc ipſum nihil pericli eſt, me uide. Illa enim quæ quibuſdam uiſa eſt ratio nõ adeo firma uidetur, ideo in um facere neutrum, quia in us deſinit maſculinũ. nam alius cum in us terminetur, neutrũ tamen aliud fecit. omnia neutra pluralia ſimilia ſunt ſingularibus fœmininis, ut illa, ea, hæc. Supradictorum pronominũ declinationẽ ſequuntur nomina octo. In us quidem deſinentia quinq;: unus, totus, ſolus, alius, ullus, quod tamen ab uno diminutiuum eſſe pleriſq; uidentur, ſicut à uino uillum, & quod ab eo cõponitur nullus. In er duo, uter alter, & ex eis compoſita, uterq;, alteruter, neuter. In is uel in i unum, quis uel qui, et quæ ex eo componuntur. hæc tamen ipſa ſecundũ mobilium regulã nominum ſolebant apud uetuſtiſsimos terminare etiã genitiuos & datiuos, ut Terent. in Andria: Tam iners, tam nulli cõſili: pro nullius conſilij. Idem in Heaut. dum loquitur alteræ: pro alteri. Et in Eunu. Solæ mihi ridiculo fuit: pro ſoli. Et cuicuimodi pro cuiuſcuiuſmodi. Cic. pro Sex. Roſcio: Vereor enim cuicuimodi eſt Roſci, ne ita hũc uideat ſeruare, ut tibi omnino nõ pepercerim. Cum igitur iuniores frequẽtius ſupradicta nomina ſecũdus in ius terminantiũ pronominũ formã declinauerint, in uno ex eis magis nominũ declinationẽ ſequuntur, neuter neutri neutro dicentes. cũ apud ueteres etiã in ius ſecundum ſimplicis ſui declinationem inueniatur, deſinens genitiuus, & in i dtũs. Plaut. in Vidul. Neutri reddibo donicũ res dijudicata ſit. Cum igitur ſupradictæ formæ nomina ſolẽt in um facere neutra, unus unũ, ſolus ſolum, totus totũ, ullus ullũ, uter utrum, alter alterũ, duo tantum

in

ind finiũt ea, quis quid, alius aliud. Alis quoq; antiquiſſimi pro alius protulerũt. eius genitiuus rarus eſt in uſu. Et *cum debuit una ſyllaba uincere ſuum nominatiuũ & datiuũ, tamen par eſt ſyllabis. Sed producit i penultimã ſemper.* Necnon *etiã ſecundum nominũ ſecundæ declinationis regulã in i quoq; inuenitur.* M. *Cælius de ueſtitu & uehiculis: Nam periniuriũ ſiet, cum mihi ob eos mores, quos prius habui, honos detur: ubi datus ſit, tum uti eos mutem, atq; alij modi ſim. Quintus in* 2. *Peruerſum eis alij modi poſtulare* Pyrrhum *in te, atq; in cæteris fuiſſe. Cælius in* 1. *Neq; ipſi eos alij modi eſſe, atq;* Amilcar *dixit oſtendere poſſunt aliter. Idem in* 5. *Nullius alius rei niſi amicitiæ eorũ cauſa.* C. *Cæſar in* Anticatone *priori: Vno enim excepto, quem alius modi atq; omnis natura finxit ſuos quiſq; habet charos.* C. Fannius *in* 1. *Annalium: Cum in uita agenda didicimus multa quæ impræſentiarũ bona uidentur poſt inuenta, & multo amplius alius modi atq; ante uiſa eſſent. Sed quod eſt mirum, fœminini etiã generis genitiuũ quidã in i protulerunt. Cælius in* 1. *Antequam* Barcha *perierat, alij rei cauſa in* A*fricam eſt miſſus. Quis etiã cõmunis eſſe generis putauerunt uetuſtiſsimi, ſicut apud Græcos* ὅτις. Terent. *in* Eunu. *Hunc oculis noſtrarum quiſquã non uidit* Phædria. *Noſtrarum quiſquã dixit pro quæquam.* Plaut. *in* Vidul. *Dic mihi ſi audes quis ea eſt, quamuis ducere uxorem? Et obliquos eius caſus tam ſecundũ tertiã, quàm ſecundam declinationẽ terminabant, unde nunc quoq; accuſatiuus maſculini in em ſecundũ tertiæ proportionẽ profertur, quãuis fœminini in am, ut quem quã.* Ablatiuus *nõ ſolũ in o, ſed etiã in i, à quo uel à qui, et à qua uel à quĩ.* Verg.

in 11. Accam ex æqualibus unam, Qui cum patiri curas: pro qua cum. Terent. in Eunu. Qui cum? cum Parmeno/ne. Nominatiuum quoq; pluralem non ſolum in i & æ, ſed etiam in es, qui, quæ uel ques. accuſatiuũ etiam quos quas uel ques, ut Pacuuius in Medo: Ques ſunt iſti? Cato: Queſcunq; Romæ regnauiſſent. Accius in Neoptolemo: Sed queſdam. Nam datiuũ et ablatiuum nunc quoq; tam per is quàm per bus proferimus, quis uel quib. Sciendum autem, quod qui, quando pro interrogatiuo uel infinito, id eſt pro quis ponitur, circumflectitur: quãdo autem pro relatiuo, acuitur per ſe: in lectione uerò grauatur. Similiter obliqui caſus generalem accentuum regulam ſeruant quando ſunt infinita, uel interrogatiua: quando uerò relatiua, acuuntur per ſe: in lectione grauantur per omnes ſyllabas. Quæritur in hoc modo declinationis, cum omnis datiuus una ſyllaba minor ſit genitiuo, ut illius illi, iſtius iſti, ipſius ipſi, unius, uni ſolius ſoli, utrius utri, alterius alteri. an huius huic, cuius cui, eius ei monoſyllaba ſint accipienda in datiuo quod regula exigit, et pleriq; poetarũ metris cõprobant, ut Verg. in 4. Aeneid. Cuiq; loci leges dedimus, connubia noſtra Reppulit. Idẽ in 1. Georg. Huic à ſtirpe pedes temo pro/tentus in octo. Et ubiq; hoc ſeruat. Inueniuntur tamen, ſed raro, biſſyllaba: et maximè ei, differẽtiæ cauſa ne interiectio eſſe putetur. quod de nomine quoq; tractantes memorauimus. Vnde pluralis etiã datiuus & ablatiuus ſecundum analogiam in ius terminantium genitiuũ ſin/gularem, quorũ datiuus ſingularis in i terminãs, & pluralis in is deſinens, pares habet ſyllabas, ei, eis uel iis, ut cui, quis, huic, in quo c per adiectionẽ differentiæ cauſa

accedit. His, quãuis et bibus pro his antiqui protulerũt. Plaut. in Curcul. Eodẽ hercle uos pono et paro, pariſsimi eſtis hibus. quod per diæreſim aũt ei, et eis inuenitur biſ-ſyllabum, oſtendit Iuuen. in 5. Implet, & ad mœchos dat eiſdẽ ferre cinædis. Statius quoq; huic uidetur protuliſſe per diæreſim ſyllabarum in 1. Sylu. Lætus huic dono uideas dare thura nepotes. Idẽ in eodẽ: Falſus huic pennas, & cornua ſumeret æthræ. Cui quoq; Terẽtianus de literis: Verũ ut cuiq; eſt proximitas loci ſoniũ;. Eſt enim Sotadicũ ex duobus ionicis à maiore, & tribus trochæis. Idem in eodẽ: Ex ordine fulgens cui dat locum ſonipes.

De tertia declinatione.

TErtia modus declinationis pronominũ eſt, qui ſequitur per omnia mobilium declinationẽ nominũ, meus mea meum, tuus tua tuũ, ſuus ſua ſuum, noſter noſtra noſtrum, ueſter ueſtra ueſtrũ. Notandum tamen quod meus cum ſecundum regulam uocatiuum deberet facere ô mee, euphoniæ cauſa, duas ẽ breues in ĩ longam conuertit. Terent. in Adel. O mi Aeſchine, ô mi germane. Idẽ in Eun. Eho Parmeno mi, noſtin? Adeo aũt maſculini eſt uocatiuus poſſeſſiui, & non genitiuus, uel datiuus primitiui per ſyncopam, quod quibuſdam uidetur, quòd nunquam uocatiue poſitum fœminino, uel neutrõ adiungatur. cuius quidam nominatiuum etiam mios uel mius dixerunt, quod Cariſius & Celſus oſtendunt.

De quarta declinatione.

QVart⁹ modus eſt, q ſequitur p oẽs caſus tertiæ declinationis noĩa, noſtrâs noſtratis. quòd ideo in extrema circũflectitur ſyllaba, ꝙ per ſyncopã profertur. uetuſtiſsimi enim ſimilẽ gtõ nominatiuũ quoq; proferebant.

O non

O non eſſe pronomen.

O Non eſſe pronomē, nec articulus, multis modis oſtenditur. Nā ex quo ſit nominatiuo? tu enim quod eſt ſecundæ perſonæ, eundem habet nominatiuū & uocatiuum, qui aſſumit ô, ut ô tu. hic hæc hoc tertiæ ſunt perſonæ, quæ caret uocatiuo. non eſt igitur pronomen. nec articulus uerò, cum ſemper in demonſtratione ponitur ô, quæ contraria eſt relationi, quam articulus ſignificat. deinde articulū Romani non habent. Nam idem quāuis ὁ αὐτὸς, quod eſt articulus præpoſitiuus cum pronomine ſignificet, apud nos tamen non ex articulo & pronomine componitur. quemadmodū apud Græcos, ſed ex pronomine & aduerbio, is & demum. qui quoq; ὅστις ſignificatione & interpretatione uidetur habere articulū ſubiunctiuum, ſimplex eſt tamen nomen apud latinos. quomodo plurima quoq; alia inueniuntur apud nos ſimplicia, quæ apud Græcos compoſita ſunt, ut fœlix εὐτυχὴς, ſanctus ἅγιος, pius εὐσεβὴς, & alia mille. non tamen ideo ſignificationē Græcam attendentes debemus ea cōpoſita dicere, uel quæ ex contrario inueniuntur ſimplicia apud illos, apud nos compoſita, ut inceſtus μεμολυσμένος, ineptus μωρὸς, ſuperfluus περιττὸς, ſicut & multa alia. Sine dubio igitur ô eſt aduerbiū uocandi & optandi: eſt etiā interiectio. nihil tamen intereſt inter ô, hoc eſt uocatiuū & heus. Quomodo enim dicimus, heus inuenies. ſic ô iuuenes. itaq; omnibus uocatiuis præponitur, ô tu, ô mi, ô noſter. quippe aduerbiū eſt uocādi, quod nulli alij caſui, niſi uocatiuo huiuſcemodi aduerbia poſſunt adiūgi, ſicut etiā uerba ſecundæ perſonæ, ut ueniſti ad me Vergili. & & pronomina, fœciſti tu Homere, ueniſti tu Terenti: niſi

H cum

cum ſubſtantiuis,uel uocatiuis adiunguntur uerbis. tunc enim etiam nominatiuis utimur,quomodo & in prima, & in tertia perſona,ut tu es doctus,ego ſum prudẽs,Priſcianus ego uocor, tu uocaris Herodianus. *Male igitur quidam ſecundã perſonam nominatiuũ non putauerunt habere.Si enim nomina, quæ ſemper ſunt tertiæ perſonæ,tamen ſi cum ſupradictis uerbis ſint iuncta, poſſunt etiã primã & ſecundã ſignificare,ut Socrates ſum,Socrates es,Socrates eſt,Socrates uocor,Socrates uocaris, Socrates uocatur,quomodo non in pronominib. quoq;, quæ maxime diſcernũt perſonas, accipiamus ntũm etiã in ſecũda perſona,ego ſum bonus,tu es bonus.ille eſt bonus?*Nõ *igitur nominatiui nominũ uel participiorũ ſemper tertiæ ſunt perſonæ,ſed quãdo carent uerbo ſubſtantiuo,uel uocatiuo.* Nemo *enim rectè dicit,* Apollonius *ambulo,Ariſtophanes ambulas.Pronomina.n.primæ et ſecũdæ pſonæ ideo maxime accipiũtur,ut loco propriorũ fungãtur nominũ, cum uerbis earundẽ perſonarũ,ut ego ambulo,tu ambulas.* Itaq; *loco tertiæ pſonæ melius nomẽ ponitur,et maxime ſi abeſt,ego facio,tu facis,* Tullius *facit:niſi uel præſens ſit iuxta, & demõſtratiuè hoc ipſum uolẽtes indicare dicamus,hic uel iſte:uel longe uideatur, & dicamus ille:uel ſi abſit quaſi de iam cognito utamur relatiuo is, dicẽtes de quo iam nouimus aliquid uel locuti ante ſumus.Cum igitur ſemper in demonſtratione ſit prima et ſecũda perſona,hoc aũt nominis caret ntũs, iure ad tertiã retruditur perſonã. Subſtãtiuis aũt & uocatiuis ſolis ideo adiunguntur uerbis & primæ & ſecũdæ perſonæ nominatiui nominũ, quod uidẽtur ipſa hæc uerba uim demõſtratiuã habere.oſtendũt.n.ſubſtantiam*

tiam ipſarum perſonarũ, uel nominationẽ, in qua ſimili ter ſubſtãtia demõſtratur: nec egent pronominibus, quæ demonſtrationẽ ſubſtantiæ ſignificãt. Cum igitur omnia quæ ſibi coniunguntur in diuerſis poſita perſonis, caſua lia, ſiue diſiungantur, ſiue copulentur, eundẽ ſeruant ca- ſum. uocatiuus hoc ſolus ſeruare non poteſt. dicimus. n. uel Probus uel Donatus, et Priſcianus et Theotiſtus, & ego et ille, uel mei uel tui, et mihi et tibi, uel me uel te, et à me, et à te. Vocatiuus aũt niſi in una eademq; pſona con- ferantur diuerſa nomina, iungi nõ poteſt, ut bone et caſte et formoſe. quia alia perſona hũc caſum habere nonpo- teſt niſi ſecũda, ideo ei diuerſas perſonas iungere nõ poſ- ſumus: cæteris uerò caſibus diuerſas perſonas iungimus, quippe cũ in oĩbus illi inueniãtur perſonis. Ergo quãdo dicimus et ego et ille et tu, ſine dubio nominatiuus eſt tu. Idq; maximè dignoſcitur in plurali numero, quòd plura lia conceptionẽ habẽt perſonarum ergo quãdo dicimus, ego et tu docti ſumus, ſine dubio tu ntũs intelligitur. Et q.ꝛ pronomina in iiſdẽ caſibus adiungũtur nominibus e- go Virgilius, tu Virgilius, ille Virgilius, mei Virgilij, tui Virgilij, illius Virgilij. Et quod ad interrogatiões nomi- natiui redduntur, quis ſcripſit? ego. quis ſcripſit? tu. quis ſcripſit? ille. et quicquid habet uctũm, hoc et ntũm habet: quicquid aũt ntũm, nõ omnimodo & uctũm. neq;. n. in- terrogatiua nomina, nec infinita, nec abnegatiua, nec di ſtributiua impertitiua, nec relatiua, quæ omnia carent demõſtratione, uctõs pollicentur, ut quis uel q, qualis ta lis, quãtus tantus, alius, nullus, alter alteruter, uter uter- que. ſinguli, bini, terni, quaterni, & ſimilia. nec primæ & tertiæ perſonæ pronomina. Cætera autẽ nomina per

uocatiuos caſus etiamſi ſint appellatiua, loco propriorum funguntur, cũ demonſtratio ipſa definit præſentem ſecundã perſonam, & habet in ſe uim & ſignificationẽ pronominis tu uocatiui. Illud etiam ſciendũ quod omnia pronomina apud Latinos abſoluta ſunt, & tam præpoſitiua q̃ ſubiũctiua, rectiq; accentus, id eſt ὀρθοτονούμενα, cũ apud Græcos ſint quædã inclinatiua, ut μοῦ, μοί, μὲ, ego dico, dico ego, tu dicis, dicis tu, ille dicit, dicit ille. Abſoluta autẽ dicũtur, quæ cũ alijs ſociari poſſunt uel non. Nã dicẽdo ego dico, poſſum & ſolus intelligi & cũ alio. Solet tamen met addita plerunq; ſignificantiã, uel diſcretionẽ oſtendere, quã Græci διαστολὴν dicũt, egomet, ego & non alius. Necnon etiam ipſe ego uel egomet ipſe, ut Terent. in Adel. Egomet rapui, ipſe ego ſolui argentũ. id eſt ego & nullus alius. Sui ſolum apud Latinos reciprocum fit in eadẽ tertia perſona, quod Græci ἀντανακλαστὸν uocãt, id eſt quando ipſa in ſe actum reflexit perſona, ut eadẽ ſit & agens & patiens, quod ἰδιοπάθειαν uocãt, poteſt ſignificare ἑαυτοῦ ſui. Nam ἐμαυτοῦ & σαυτοῦ, quod eſt primæ & ſecundæ perſonæ nõ habemus, ſed pro eis ſimplicibus primitiuis utimur, quæ tã in reciprocatione quàm in tranſitione poni poſſunt, ut mei miſereor, & mei miſeris. Similiter tui miſereris, & tui miſereor. Nec mirum cum apud Græcos quoq; uetuſtiſsimus omnium ferè autorum Homerus ſimplicibus utatur pro compoſitis, ut ἐμὲ λύσομαι pro ἐμαυτὸν. Sui quoq; tã ἑαυτοῦ quàm οὗ ſignificat, quod ſemper eſt relatiuũ. Nec mirũ cum hoc quoque apud Homerũ inueniatur ſæpe ſimplex pro compoſito, ut πρόσθεν ἕθεν φεύγοντα, id eſt ante ſe fugientem: ἕθεν pro ἑαυτοῦ dixit. Ntũm autem ideo non habet hoc pronomen,

id eſt,

id eſt, ſui, ſibi, ſe, à ſe, quia neceſſe eſt, quando ἑαυτοῦ *ſignificat tam actionem quàm paßionem, in eadem intelligi perſona. nec aliter igitur poteſt proferri is, in quem agitur aliquid niſi per obliquos caſus. Euenit enim, ut à nominatiuis actus proficiſcentes ad obliquos, uel in tranſitione perſonarũ intelligantur, uel in una eademq; perſona. In tranſitione, ut Ariſtophanes Ariſtarchum docuit, ego te honoraui, tu mihi dixiſti. Et per ſola quoq; uerba ntũs intelligitur, et trãſit rurſus ad obliquos, dedi tibi, honoraui te. In una quoq; eademq; perſona hoc idẽ fit, ut Phemius ſe docuit: docendi enim tranſitio non ad alterã fit perſonam, ſed ad ipſum Pheminum reciprocatur. Aiax ſe interfecit: rurſus enim interfecit ad ipſum Aiacem reciprocatur. Huiuſcemodi igitur ſtructuris primitiuorũ pronominum cum uerbis, accidit una eademq; uoce, & tranſitiuam demonſtrare perſonã & reciprocam. Vnde Homerus quoq; antiquitatis autor in ſimplicibus ſemper pronominibus et intranſitiuas ponit, ut dictum eſt perſonas & tranſitiuas, ut* ἐμὲ λύσομαι *pro* ἐμαυτὸν. *unus enim, & idem loquitur,* ἐμὲ *autem* ἐγὼ *tranſitiuè. Alter enim cognouit, & alter eſt cognitus. Poſtea uerò iuniores addidere compoſita pronomina, quæ intranſitiuas ſignificarent perſonas, ſimplicibus uero uſi ſunt trãſitiuis. Itaq;* αὐτοπαθεῖς *cõpoſitas, id eſt ipſas agentes, eaſdemq; patientes dixerunt. Illas uerò, hoc eſt ſimplices,* ἀλλοπαθεῖς, *hoc eſt in alias paßionẽ facientes, nominauerũt. Iure igitur nos, qui in pleriſq; antiquitatem ſeruauimus Græciæ in pronominibus quoq; ſecundum Homericã autoritatẽ, ſimplicibus utimur etiã pro compoſitis, id non ſolũ cũ in aliam perſonã agit, ſed etiã cũ*

ipſa in ſe. In aliã, ut Verg. in 4. Aen. cui me moriturã de ſeris hoſpes? Terent. in Adel. Facio te apud illũ deum. In ſe. Idem in And. Nec quid nũc me faciã ſcio. Idẽ in Adel. Aedepol Syriſce te curaſti mollitur. Quæritur igitur cur ſi mei pro ἐμοῦ & ἐμαυτοῦ, & tui pro σοῦ & σαυτοῦ accipiantur, & tamen nominatiuos habeant ſui cum pro οὗ & ἑαυτοῦ accipiatur, non habeat nominatiuum? Ad quod multa ſunt dicenda. Primum, quia ſi loco aſpirationis, ut ſuprà diximus, quæ eſt in principio tertiæ perſonæ apud Græcos, id eſt i præponeretur s nominatiuo, eſſet dubitatio ad cõiunctionẽ ſi: quomodo enim οὗ ſui, & οἷ ſibi, & ἓ ſe, ſic nominatiuus ἳ ſi debuit eſſe. Et in alijs enim dictionibus quibuſdã ſolent Latini Aecles ſequẽtes uel in digãma u uel in s cõuertere aſpirationẽ, ἥμισυ ſemis, ἕξ ſex, ἑπτὰ ſeptẽ. & fortaſſe ideo ex eo per anaſtrophẽ factum eſt is aliud pronomẽ. quod propterea puto relatiuũ eſſe quomodo ἵ apud Græcos. Deinde quod huius ipſius, id eſt ἵ nominatiui, rarus eſt etiã apud Græcos uſus. Poſtremò quod nunquã poteſt hoc pronomẽ inueniri, hoc eſt, ſui, ſibi, ſe, à ſe, ſiue reciprocũ, ſiue tranſitiuũ, ut non intelligatur actus, uel ab ipſa in ſe, uel ab ipſa in aliam ſimul, & ab alia in ipſam, niſi poſſeſſiuis uel adiunctiuis copuletur. tũc enim agere ſolũ, nõ etiã pati ſignificat, ut ille miſeratur ſui ſeruũ, & ſibi ſimilẽ, & ſe ſequentẽ, et ſe ducentẽ. Ab ipſa in ſe, ut Terent. in And. Ipſus ſibi eſſe iniurius uideatur. Paßiua enim quoq; ab actu aliquo fiunt. in aliã ab ea, & in eandẽ ab alia, ut idẽ in ead. Hanc fidẽ Sibi me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturũ, ut da rẽ. Huiuſcemodi uerò ſtructura ntũm habere, quantũ ad tranſitionẽ non poteſt. Omnis enim gtũs uel uerbo ad-

iungitur ad perfectionē ſenſus, ut mei uel illius potior: uel poſſeßioni, ut mei ſeruo loquor. Alij uerò caſus non ad poſſeßionis, ſed ad uerba ſolū feruntur. igitur ſui pro/nomen uel ad uerbū ſemper ponitur reciprocum, id eſt, ſui paßionē ſignificās, uel retranſitiuū, uel ad poſſeßionem, ut ſui ſeruo loquitur, uel ſui miſeretur, uel rogat me uidua ut ſui miſerear. nunquā aūt abſolutè quomodo alia, ut ego loquor, & tu loqueris, & ille loquitur. Cum enim ſicut diximus, neceſſe ſit actū uel à ſemetipſa in ſe, uel ab alia in eam intelligi, nunquā poteſt uerbū reciprocari, uel trāſire niſi in obliquos caſus. Omnis aūt obliquus nominatiuo adiungitur, tranſitionem perſonæ ad perſonam ſignificans, uel uerbo in ſe nominatiuum demonſtrāti, ut ego te docui, ille mihi profuit, uel docui te, profuiſti mihi. ſimiliter per reciprocatiōes, ego mihi profui, tu tibi profuiſti, ille profuit ſibi: uel me accuſo, te ui/tuperas. Nominatiuus enim per ſe poſitus tranſitionē nō ſignificat, ut ego ſcripſi. una enim eademq; perſona intelligitur. nec poteſt eſſe ntūs, cuius etiā obliquus eidem uerbo poßit ſine trāſitione uel reciprocatione adiungi, ut ego ſcribo, mei autē ſcribo dicere non poſſumus. ille facit, illius facit, nemo dicit. Cum igitur ſibi loquitur dicimus, in uerbo, loquitur ntūm intelligimus ille: cum ſibi uero coniungimus ad eum caſum, hoc eſt datiuū, qui eſt unus ex obliquis, referri actum ſignificamus. Non mirū aūt ſui pronomen, et reciprocum & tranſitiuū aliquando eſſe: cum ἐμαυτοῦ quoq; & σαυτοῦ apud Græcos, & ἑαυτοῦ quandoquidē ad actum, hoc eſt ad uerbum proferuntur, reciproca ſunt, ut ἐμαυτοῦ ἀκούω, id eſt egomet ipſe me audio: quando autem ad poſſeßiones adiungūtur, quod fit

per ſolū gtūm, tranſitiua ſunt, ut ἐμαυτοῦ δοῦλον ἔτυψα, *id eſt mei ſeruum cæcidi.* Hoc autem, *id eſt, ſui, ſibi, ſe, à ſe, tertiæ eſſe perſonæ primitiuū, cōiunctum illis perſonis, quod* συζύγιον Apollonius *uocat, comprobat etiā ipſa declinatio, in qua ſequitur declinationē primæ & ſecundæ perſonæ, quomodo apud* Græcos ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, ἐμοί, σοί, οἷ, ἐμέ, σέ, ἕ, *ſic & apud nos mei, tui, ſui, mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, à me, à te, à ſe.* Et *quod quemadmodum prædiximus, loco aſpirationis, quam habet* ἕ *tertia apud* Græcos *perſona, s habet principalem per omnes caſus.* In *hoc autem quoq;, id eſt, ut hoc pronomine modo tranſitiuo, modo reciproco utamur,* Homerū *ſumus, ut iam dictū eſt, ſecuti, qui tertia quoq; perſona primitiui modo reciproca, modo trāſitiua utitur, ut* δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνεν, οἷο κασιγνήτοιο Λυκάονος. οἷο *dixit pro* ἑοῦ. *Idem* ὀδυσσείας γ. πάρ τε κασιγνήτῳ Θρασυμήδεϊ, καὶ πατέρι ᾧ *pro* πατέρι αὐτοῦ. *Idem* ἰλιάδος υ. τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν᾽ ἀθανάτοισι μετείη. κάλλεος οἷο, ἀντὶ τοῦ κάλλεος αὐτοῦ. Itaq; *apud nos quoque modo pro* οὗ, *modo pro* ἑοῦ *poteſt ſui accipi.* Similiter *ſibi pro* οἷ & ἑῷ, *ſe pro* ἕ *et* ἑόν. Et *ſciendū, quod quoties hoc pronomē reciprocū eſt, eiuſdem perſonæ uerbū habet conuenienti caſui adiūctum, ut ſui meminit, ſibi placet.* Et *manifeſtum eſt, quod adiunctio uerbi uim habet nominatiui caſus, cū adiectione aliqua. Si igitur pronominis quoq; huiuſcemodi ſignificationē habentis, hoc eſt in ſe recurrentis, ponas nominatiuū & cum eo uerbum eiuſdem perſonæ, erunt duo nominatiui.* Duo *aūt nominatiui per ſe ubi & actio & paſſio oſtenditur, coniungi nō poſſunt, ſed obliquus et nominatiuus.* Nec *ſolum in reciprocis, ſed etiam in illis, quæ in tranſitione*

tione habent alterã perſonã. non igitur ſui nominatiuus poteſt cõſtare. Quis ideo quibuſdã pronomen eſſe puta tur, quod declinatur ad ſimilitudinẽ quorundam prono minum. Quis, cuius, cui, ſicut ille, illius, illi, & quod pro omni noĩe ignoto nobis, tã proprio q̃ appellatiuo poni poteſt, ut quis fecit? quis dixit (unde reſpõdẽtes ad huiuſcemodi interrogationẽ, uel proprio utimur, uel appella tiuo. Quis fecit? Vergilius uel poeta. & quòd ſubſtãtiam ſignificat, ſine aliqua certa qualitate, quod eſt ſuũ prono minis. Ad quæ dicendũ, quod nõ ſimilitudo declinationis omnimodo coniungit uel diſcernit partes orationis inter ſe, ſed uis ipſius ſignificationis. Nã & pronnmino multa declinationẽ nominũ ſequũtur, ut oĩa deriuatiua, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtrâs & ueſtrâs. et rurſus noĩa declinationẽ pronominũ, ut unus unius uni, ſolus ſolius ſoli, totus totius toti, ullus ullius ulli, nullus nullius nulli, alius alius alij, cuius gtũs quia par ſyllabis eſt ntõ, producit ſemper penultimã, cũ alterius cõtrà, quia duabus uincit ſyllabis ntũm ſuũ, ſemper corripit penult. Alter alterius alteri. Vter uerò utrius, quia una ſuperat ſyllaba, licet in metris & producere et corripere, et quæ ex his componũtur. quamuis hæc quoq; quidam eodem errore declinationis inducti pronomina eſſe putauerũt: cũ enim omnia hæc ad certũ numerũ, uel quantitatẽ refe rãtur, quõ poſſunt eſſe pronomina: quæ oĩa, qualitate et quãtitate careãt, et loco propriorũ quæ ſunt indiuidua, hoc eſt nihil cõmune uel generale habẽtia, accipi ſoleãt? Supradicta igitur cũ generalẽ ſubſtantiã uel quantitatẽ ſignificẽt, neq; loco propriorũ finitorũ accipiãtur, ſine dubio nomina ſunt appellatiua. ſimiliter illa quæ infini-

accedit. His, quãuis et bibus pro his antiqui protulerũt. Plaut. in Curcul. Eodẽ hercle uos pono et paro, parißimi eſtis hibus. quod per diæreſim aũt ei, et eis inuenitur biſ-ſyllabum, oſtendit Iuuen. in 5. Implet, & ad mœchos dat eiſdẽ ferre cinædis. Statius quoq; huic uidetur protuliſſe per diæreſim ſyllabarum in 1. Sylu. Lætus huic dono uideas dare thura nepotes. Idẽ in eodẽ: Falſus huic pennas, & cornua ſumeret æthræ. Cui quoq; Terẽtianus de literis: Verũ ut cuiq; eſt proximitas loci ſoniq;. Eſt enim Sotadicũ ex duobus ionicis à maiore, & tribus trochæis. Idem in eodẽ: Ex ordine fulgens cui dat locum ſonipes.

De tertia declinatione.

TErtia modus declinationis pronominũ eſt, qui ſequitur per omnia mobilium declinationẽ nominũ, meus mea meum, tuus tua tuũ, ſuus ſua ſuum, noſter noſtra noſtrum, ueſter ueſtra ueſtrũ. Notandum tamen quod meus cum ſecundum regulam uocatiuum deberet facere ô mee, euphoniæ cauſa, duas ẽ breues in ĩ longam conuertit. Terent. in Adel. O mi Aeſchine, ô mi germane. Idẽ in Eun. Eho Parmeno mi, noſtin? Adeo aũt maſculini eſt uocatiuus poſſeßiui, & non genitiuus, uel datiuus primitiui per ſyncopam, quod quibuſdam uidetur, quòd nunquam uocatiue poſitum fœminino, uel neutrô adiungatur. cuius quidam nominatiuum etiam mios uel mius dixerunt, quod Cariſius & Çelſus oſtendunt.

De quarta declinatione.

QVartꝰ modus eſt, q ſequitur p oẽs caſus tertiæ declinationis noĩa, noſtrâs noſtratis. quòd ideo in extrema circũflectitur ſyllaba, q, per ſyncopã profertur. uetuſtißimi enim ſimilẽ gtõ nominatiuũ quoq; proferebant.

O non

O non eſſe pronomen.

O Non eſſe pronomē, nec articulus, multis modis oſtenditur. Nā ex quo ſit nominatiuo? tu enim quod eſt ſecundæ perſonæ, eundem habet nominatiuū & uocatiuum, qui aſſumit ô, ut ô tu. hic hæc hoc tertiæ ſunt perſonæ, quæ caret uocatiuo. non eſt igitur pronomen. nec articulus uerò, cum ſemper in demonſtratione ponitur ô, quæ contraria eſt relationi, quam articulus ſignificat. deinde articulū Romani *non habent.* Nam *idem quāuis* ὁ αὐτὸς, *quod eſt articulus præpoſitiuus cum pronomine ſignificet, apud nos tamen non ex articulo & pronomine componitur. quemadmodū apud* Græcos, *ſed ex pronomine & aduerbio, is & demum. qui quoq;* ὅστις *ſignificatione & interpretatione uidetur habere articulū ſubiunctiuum, ſimplex eſt tamen nomen apud latiuos. quomodo plurima quoq; alia inueniuntur apud nos ſimplicia, quæ apud* Græcos *compoſita ſunt, ut fœlix* εὐτυχής, *ſanctus* ἅγιος, *pius* εὐσεβής, *& alia mille. non tamen ideo ſignificationē* Græcam *attendentes debemus ea cōpoſita dicere, uel quæ ex contrario inueniuntur ſimplicia apud illos, apud nos compoſita, ut inceſtus* μεμολυσμένος, *ineptus* μωρὸς, *ſuperfluus* περιττὸς, *ſicut & multa alia.* Sine *dubio igitur ô eſt aduerbiū uocandi & optandi: eſt etiā interiectio. nihil tamen intereſt inter ô, hoc eſt uocatiuū & heus.* Quomodo *enim dicimus, heus inuenies. ſic ô iuuenes. itaq; omnibus uocatiuis præponitur, ô tu, ô mi, ô noſter. quippe aduerbiū eſt uocādi, quod nulli alij caſui, niſi uocatiuo huiuſcemodi aduerbia poſſunt adiūgi, ſicut etiā uerba ſecundæ perſonæ, ut ueniſti ad me* Vergili. & *& pronomina, feciſti tu* Homere, *ueniſti tu* Terenti: *niſi*

cum ſubſtantiuis,uel uocatiuis adiunguntur uerbis. tunc enim etiam nominatiuis utimur,quomodo & in prima, & in tertia perſona,ut tu es doctus,ego ſum prudẽs,Priſcianus ego uocor, tu uocaris Herodianus. *Male igitur quidam ſecundã perſonam nominatiuũ non putauerunt habere. Si enim nomina, quæ ſemper ſunt tertiæ perſonæ,tamen ſi cum ſupradictis uerbis ſint iuncta, poſſunt etiã primã & ſecundã ſignificare,ut Socrates ſum,Socrates es,Socrates eſt,Socrates uocor,Socrates uocaris, Socrates uocatur,quomodo non in pronominib. quoq;, quæ maxime diſcernũt perſonas, accipiamus ntũm etiã in ſecũda perſona,ego ſum bonus,tu es bonus. ille eſt bonus?* Nõ *igitur nominatiui nominũ uel participiorũ ſemper tertiæ ſunt perſonæ,ſed quãdo carent uerbo ſubſtantiuo,uel uocatiuo.* Nemo *enim rectè dicit,* Apollonius *ambulo,* Ariſtophanes *ambulas.*Pronomina*.n.primæ et ſecũdæ pſonæ ideo maxime accipiũtur,ut loco propriorũ fungãtur nominũ, cum uerbis earundẽ perſonarũ,ut ego ambulo,tu ambulas.* Itaq; *loco tertiæ pſonæ melius nomẽ ponitur,et maxime ſi abeſt,ego facio,tu facis, Tullius facit:niſi uel præſens ſit iuxta, & demõſtratiuè hoc ipſum uolẽtes indicare dicamus,hic uel iſte:uel longe uideatur, & dicamus ille:uel ſi abſit quaſi de iam cognito utamur relatiuo is, dicẽtes de quo iam nouimus aliquid uel locuti ante ſumus.*Cum *igitur ſemper in demonſtratione ſit prima et ſecũda perſona,hoc aũt nominis caret ntũs, iure ad tertiã retruditur perſonã.* Subſtãtiuis *aũt & uocatiuis ſolis ideo adiunguntur uerbis & primæ & ſecũdæ perſonæ nominatiui nominũ, quod uidẽtur ipſa hæc uerba uim demõſtratiuã habere,oſtendũt.n.ſubſtantiam*

tiam ipſarum perſonarũ,uel nominationẽ,in qua ſimili ter ſubſtãtia demõſtratur:nec egent pronominibus, quæ demonſtrationẽ ſubſtantiæ ſignificãt. Cum igitur omnia quæ ſibi coniunguntur in diuerſis poſita perſonis,caſua lia,ſiue diſiungantur,ſiue copulentur,eundẽ ſeruant caſum.uocatiuus hoc ſolus ſeruare non poteſt. dicimus. n. uel Probus uel Donatus,et Priſcianus et Theotiſtus, & ego et ille,uel mei uel tui,et mihi et tibi,uel me uel te,et à me,et à te.Vocatiuus aũt niſi in una eademq́; pſona conferantur diuerſa nomina,iungi nõ poteſt,ut bone et caſte et formoſe.quia alia perſona hũc caſum habere nonpoteſt niſi ſecũda,ideo ei diuerſas perſonas iungere nõ poſſumus:cæteris uerò caſibus diuerſas perſonas iungimus, quippe cũ in oĩbus illi inueniãtur perſonis. Ergo quãdo dicimus et ego et ille et tu,ſine dubio nominatiuus eſt tu. Idq́; maximè dignoſcitur in plurali numero,quòd pluralia conceptionẽ habẽt perſonarum ergo quãdo dicimus, ego et tu docti ſumus,ſine dubio tu ntũs intelligitur. Et q'pronomina in iiſdẽ caſibus adiungũtur nominibus ego Virgilius,tu Virgilius,ille Virgilius, mei Virgilij,tui Virgilij,illius Virgilij.Et quod ad interrogatiões nominatiui redduntur, quis ſcripſit?ego.quis ſcripſit?tu.quis ſcripſit?ille.et quicquid habet uctũm,hoc et ntũm habet: quicquid aũt ntũm,nõ omnimodo & uctũm.neq;.n. interrogatiua nomina,nec infinita,nec abnegatiua,nec diſtributiua impertitiua, nec relatiua, quæ omnia carent demõſtratione,uctõs pollicentur,ut quis uel q,qualis talis,quãtus tantus,alius,nullus,alter alteruter,uter uterque. ſinguli,bini, terni,quaterni, & ſimilia.nec primæ & tertiæ perſonæ pronomina.Cætera autẽ nomina per

id eſt, ſui, ſibi, ſe, à ſe, quia neceſſe eſt, quando ἑαυτ͂ ſignificat tam actionem quàm paßionem, in eadem intelligi perſona. nec aliter igitur poteſt proferri is, in quem agitur aliquid niſi per obliquos caſus. Euenit enim, *ut à nominatiuis actus proficiſcentes ad obliquos, uel in tranſitione perſonarũ intelligantur, uel in una eademq́; perſona.* In tranſitione, *ut* Ariſtophanes Ariſtarchum *docuit, ego te honoraui, tu mihi dixiſti.* Et per *ſola quoq; uerba ntũs intelligitur, et trãſit rurſus ad obliquos, dedi tibi, honoraui te.* In una *quoq; eademq́; perſona hoc idẽ fit, ut* Phemius *ſe docuit: docendi enim tranſitio non ad alterã fit perſonam, ſed ad ipſum* Pheminum *reciprocatur.* Aiax *ſe interfecit: rurſus enim interfecit ad ipſum* Aiacem *reciprocatur.* Huiuſcemodi *igitur ſtructuris primitiuorũ pronominum cum uerbis, accidit una eademq́; uoce, & tranſitiuam demonſtrare perſonã & reciprocam.* Vnde Homerus *quoq; antiquitatis autor in ſimplicibus ſemper pronominibus et intranſitiuas ponit, ut dictum eſt perſonas & tranſitiuas, ut* ἐμὲ λύσομαι *pro* ἐμαυτὸν. *unus enim, & idem loquitur,* ἐμὲ *autem* ἔγνω *tranſitiuè.* Alter *enim cognouit, & alter eſt cognitus.* Poſtea *uerò iuniores addidere compoſita pronomina, quæ intranſitiuas ſignificarent perſonas, ſimplicibus uero uſi ſunt trãſitiuis.* Itaq; αὐτοπαθεῖς *cõpoſitas, id eſt ipſas agentes, eaſdemq́; patientes dixerunt.* Illas *uerò, hoc eſt ſimplices,* ἀλλοπαθεῖς, *hoc eſt in alias paßionẽ facientes, nominauerũt.* Iure *igitur nos, qui in pleriſq; antiquitatem ſeruauimus* Græciæ *in pronominibus quoq; ſecundum* Homericã *autoritatẽ, ſimplicibus utimur etiã pro compoſitis, id non ſolũ cũ in aliam perſonã agit, ſed etiã cũ*

ipſa in ſe. In *aliã*, ut Verg. in 4. Aen. *cui me moriturã deſeris hoſpes?* Terent. in Adel. *Facio te apud illũ deum.* In *ſe.* Idem in And. *Nec quid nũc me faciã ſcio.* Idẽ in Adel. Aedepol Syriſce te curaſti mollitur. Quæritur igitur cur ſi *mei* pro ἐμοῦ & ἐμαυτοῦ, & *tui* pro σοῦ & σεαυτοῦ accipiantur, & tamen nominatiuos habeant *ſui* cum pro οὗ & ἑαυτοῦ accipiatur, non habeat nominatiuum? Ad quod multa ſunt dicenda. Primum, quia ſi loco aſpirationis, ut ſuprà diximus, quæ eſt in principio tertiæ perſonæ apud Græcos, id eſt *i* præponeretur *s* nominatiuo, eſſet dubitatio ad cõiunctionẽ *ſi*: quomodo enim οὗ *ſui*, & οἷ *ſibi*, & ἕ *ſe*, ſic nominatiuus ἵ *ſi* debuit eſſe. Et in alijs enim dictionibus quibuſdã ſolent Latini Aeoles ſequẽtes uel in digãma *u* uel in *s* cõuertere aſpirationẽ, ἥμισυ *ſemis*, ἕξ *ſex*, ἑπτὰ *ſeptẽ*. & fortaſſe ideo ex eo per anaſtrophẽ factum eſt *is* aliud pronomẽ. quod propterea puto relatiuũ eſſe quomodo ἵ apud Græcos. Deinde quod huius *ipſius*, id eſt ἵ nominatiui, rarus eſt etiã apud Græcos uſus. Poſtremò quod nunquã poteſt hoc pronomẽ inueniri, hoc eſt, *ſui, ſibi, ſe, à ſe*, ſiue reciprocũ, ſiue tranſitiuũ, ut non intelligatur actus, uel ab ipſa in ſe, uel ab ipſa in aliam ſimul, & ab alia in ipſam, niſi poſſeſſiuis uel adiunctiuis copuletur. tũc enim agere ſolũ, nõ etiã pati ſignificat, ut *ille miſeratur ſui ſeruũ, & ſibi ſimilẽ, & ſe ſequentẽ, et ſe ducentẽ.* Ab ipſa in ſe, ut Terent. in And. *Ipſus ſibi eſſe iniurius uideatur.* Paſſiua enim quoq; ab actu aliquo fiunt. in aliã ab ea, & in eandẽ ab alia, ut idẽ in ead. *Hanc fidẽ Sibi me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturũ, ut darẽ.* Huiuſcemodi uerò ſtructura nũm habere, quantũ ad tranſitionẽ non poteſt. Omnis enim gtũs uel uerbo ad-

iungitur ad perfectionẽ ſenſus, ut mei uel illius potior: uel poſſeßioni, ut mei ſeruo loquor. Alij uerò caſus non ad poſſeßionis, ſed ad uerba ſolũ feruntur. igitur ſui pronomen uel ad uerbũ ſemper ponitur reciprocum, id eſt, ſui paßionẽ ſignificãs, uel retranſitiuũ, uel ad poſſeßionem, ut ſui ſeruo loquitur, uel ſui miſeretur, uel rogat me uidua ut ſui miſerear. nunquã aũt abſolutè quomodo alia, ut ego loquor, & tu loqueris, & ille loquitur. Cum enim ſicut diximus, neceſſe ſit actũ uel à ſemetipſa in ſe, uel ab alia in eam intelligi, nunquã poteſt uerbũ reciprocari, uel trãſire niſi in obliquos caſus. Omnis aũt. obliquus nominatiuo adiungitur, tranſitionem perſonæ ad perſonam ſignificans, uel uerbo in ſe nominatiuum demonſtrãti, ut ego te docui, ille mihi profuit, uel docui te, profuiſti mihi. ſimiliter per reciprocatiões, ego mihi profui, tu tibi profuiſti, ille profuit ſibi: uel me accuſo, te uituperas. Nominatiuus enim per ſe poſitus tranſitionẽ nõ ſignificat, ut ego ſcripſi. una enim eademq́; perſona intelligitur. nec poteſt eſſe ntũs, cuius etiã obliquus eidem uerbo poßit ſine trãſitione uel reciprocatione adiungi, ut ego ſcribo, mei autẽ ſcribo dicere non poſſumus. ille facit, illius facit, nemo dicit. Cum igitur ſibi loquitur dicimus, in uerbo, loquitur ntũm intelligimus ille: cum ſibi uero coniungimus ad eum caſum, hoc eſt datiuũ, qui eſt unus ex obliquis, referri actum ſignificamus. Non mirũ aũt ſui pronomen, et reciprocum & tranſitiuũ aliquando eſſe: cum ἐμαυτοῦ quoq; & σαυτοῦ apud Græcos, & ἑαυτοῦ quandoquidẽ ad actum, hoc eſt ad uerbum proferuntur, reciproca ſunt, ut ἐμαυτοῦ ἀκούω, id eſt egomet ipſe me audio: quando autem ad poſſeßiones adiungũtur, quod fit

per ſolũ gtũm, tranſitiua ſunt, ut ἐμοῦ δοῦλον ἔτυψα, *id eſt mei ſeruum cæcidi.* Hoc autem, id eſt, *ſui, ſibi, ſe, à ſe, tertiæ eſſe perſonæ primitiuũ, cõiunctum illis perſonis, quod* συζύγιον Apollonius *uocat, comprobat etiã ipſa declinatio, in qua ſequitur declinationẽ primæ & ſecundæ perſonæ, quomodo apud* Græcos ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, ἐμοί, σοί, οἷ, ἐμέ, σέ, ἕ, *ſic & apud nos mei, tui, ſui, mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, à me, à te, à ſe.* Et *quod quemadmodum prædiximus, loco aſpirationis, quam habet* ἱ *tertia apud* Græcos *perſona, s habet principalem per omnes caſus.* In *hoc autem quoq;, id eſt, ut hoc pronomine modo tranſitiuo, modo reciproco utamur,* Homerũ *ſumus, ut iam dictũ eſt, ſecuti, qui tertia quoq; perſona primitiui modo reciproca, modo trãſitiua utitur, ut* δ' αὐτόφιν αὖ θώρηκα περὶ στήθεσιν ἔδυνεν, οἷο κασιγνήτοιο λυκάονος. οἷο *dixit pro* ἑοῦ. *Idem* ὀδυσσείας γ. παρ' τε κασιγνήτῳ θρασυμήδεϊ, καὶ πατέρι ᾧ *pro* πατέρι αὐτοῦ. *Idem* ἰλιάδος υ. τὸν καὶ ἀνηρέψαντο θεοὶ διῒ οἰνοχοεύειν κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη. κάλλεος οἷο, ἀντὶ τοῦ κάλλεος αὐτοῦ. Itaq; *apud nos quoque modo pro* οὗ, *modo pro* ἑοῦ *poteſt ſui accipi. Similiter ſibi pro* οἷ & ἑῷ, *ſe pro* ἕ *et* ἑόν. Et *ſciendũ, quod quoties hoc pronomẽ reciprocũ eſt, eiuſdem perſonæ uerbũ habet conuenienti caſui adiũctum, ut ſui meminit, ſibi placet.* Et *manifeſtum eſt, quod adiunctio uerbi uim habet nominatiui caſus, cũ adiectione aliqua. Si igitur pronominis quoq; huiuſcemodi ſignificationẽ habentis, hoc eſt in ſe recurrentis, ponas nominatiuũ & cum eo uerbum eiuſdem perſonæ, erunt duo nominatiui. Duo aũt nominatiui per ſe ubi & actio & paſſio oſtenditur, coniungi nõ poſſunt, ſed obliquus et nominatiuus. Nec ſolum in reciprocis, ſed etiam in illis, quæ in tranſitione*

ſione habent alterã perſonã. non igitur ſui nominatiuus poteſt cõſtare. Quis ideo quibuſdã pronomen eſſe puta tur, quod declinatur ad ſimilitudinẽ quorundam prono minum. Quis, cuius, cui, ſicut ille, illius, illi, & quod pro omni nõie ignoto nobis, tã proprio q̃ appellatiuo poni poteſt, ut quis fecit? quis dixit (unde reſpõdẽtes ad huiuſcemodi interrogationẽ, uel proprio utimur, uel appella tiuo. Quis fecit? Vergilius uel poeta. & quod ſubſtãtiam ſignificat, ſine aliqua certa qualitate, quod eſt ſuũ prono minis. Ad quæ dicendũ, quod nõ ſimilitudo declinationis omnimodo coniungit uel diſcernit partes orationis inter ſe, ſed uis ipſius ſignificationis. Nã & pronnmino multa declinationẽ nominũ ſequũtur, ut oĩa deriuatiua, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtrâs & ueſtrâs. et rurſus noĩa declinationẽ pronominũ, ut unus unius uni, ſolus ſolius ſoli, totus totius toti, ullus ullius ulli, nullus nullius nulli, alius alius alij, cuius gtũs quia par ſyllabis eſt ntõ, producit ſemper penultimã, cũ alterius cõtrà, quia duabus uincit ſyllabis ntũm ſuũ, ſemper corripit penult. Alter alterius alteri. Vter uerò utrius, quia una ſuperat ſyllaba, licet in metris & producere et corripere, et quæ ex his componũtur. quamuis hæc quoq; quidam eodem errore declinationis inducti pronomina eſſe putauerũt: cũ enim omnia hæc ad certũ numerũ, uel quantitatẽ referãtur, quõ poſſunt eſſe pronomina: quæ oĩa, qualitate et quãtitate careãt, et loco propriorũ quæ ſunt induidua, hoc eſt nihil cõmune uel generale habẽtia, accipi ſoleãt? Supradicta igitur cũ generalẽ ſubſtantiã uel quantitatẽ ſignificẽt, neq; loco propriorũ finitorũ accipiãtur, ſine dubio nomina ſunt appellatiua. ſimiliter illa quæ infini-

tam qualitatẽ ſignificãt,qualis,talis. Quõ enim infinita uel interrogatiua pro nominib. accipiãtur proprijs,quæ ignorationẽ ipſius propriæ uniuſcuiuſq; ſubſtantiæ,uel quãtitatis,uel qualitatis ſignificãt? Quis quoq; quãuis ſubſtantiã ſine aliqua certa qualitate demõſtret,hoc tamẽ intereſt inter ſubſtantiã illã,quã ſignificãt pronomina, ꝙ illa pro ſpeciali & propria uniuſcuiuſq; accipiuntur ſubſtãtia,quæ demõſtratione præſentiũ,& relatione abſentiũ perſonarũ intelligitur: hoc aũt generalẽ & infinitã ſubſtantiã,quæ pertinet ad uniuerſarũ rerũ genera,& ſpecies,& partes, demonſtrat. Quomodo igitur numeros & quãtitates inter ſpecies qualitatis nominũ accipimus,ſic etiã infinitã & generalẽ ſubſtantiam, quæ eſt in hoc nomine,hoc eſt quis uel qui,& quæ ex eo cõponuntur in hoc eſſe dicimus qualitatẽ. Habet igitur etiã qualitatẽ quã deſiderat nomẽ. Vt breuiter igitur totũ colligamus, pronomina loco propriorũ accipiuntur nominũ,itaq; finitas exigũt ſibi perſonas, quas nullũ ex ſupradictis poteſt habere nominib. Quid aũt ſic incongruũ,quàm omnia numerorũ nomina,ſine dubio ab omnibus nomina accipi,unus autẽ,& alter,& uter,& ſolus,declinationis cauſa pronomina eſſe putare? Sin autẽ in declinatione, uel in deriuatione quædam inæqualitas inuenitur, ut quis quæ quod, alius alia aliud, nihil mirũ cũ in omnib. partibus orationis,de quibus nulla dubitatio eſt,hoc inueniatur, ut in nominibus ſupellex ſupellectilis,hoſpes hoſpita,gracilis gracila. In pronominibus ipſe uel ipſus ipſa ipſum. In uerbis ſum fui,fero tuli. Illud quoq; quidã obijciunt,ꝙ demonſtratio eſt propria pronominũ,ut hic:ergo & talis & tantus,ſed falſo. nã aduerbia

uerbia quoq; inueniũtur demõſtratiua, ut en, ecce: ergo & nomina poſſunt eſſe demõſtratiua. & pronomina tamen inueniũtur carẽtia demõſtratione, quæ ſunt relatiua, ut is ſui. Hoc aũt intereſt *inter demõſtrationẽ nominũ & pronominũ, ꝙ id quod demonſtrãtur per pronomen, ſolũ oſtẽditur per ſe, nec ad aliũ pertinet extrinſecus: quod uerò per nomen, non ſolũ ipſorũ quæ oſtẽduntur, ſed etiã illorũ ad quos referũtur demõſtrationẽ habes, ut talis* Pyrrhus *apparet, qualis pater eius. & quod pronomina demõſtratiua in eodẽ genere & numero manẽt, cũ eo qui demõſtratur: nomina uerò demonſtratiua poſſumus diuerſa oſtẽdẽtes, ad diuerſa referre. ut ſi aſpiciẽtes mare, dicamus talẽ eſſe* Nilũ, *cũ ſit* Nilus *maſculini, mare aũt neutri: uel ſi quis dicat ſtatuã* Herculis *cernens, tanti fuerunt mei parẽtes, quãtus iſte* Hercules. *Cũ enim unum aſpiciat, plurali uti poteſt numero. Si igitur ſimilitudinis cauſa huiuſcemodi nominũ demonſtrationes proferuntur, quæ eſt in cõmuni qualitate, uel quantitate, qua carẽt pronomina, quæ dubitatio eſt, nomina magis hæc eſſe appellatiua? Itaque interpretantes, quid eſt talis uel tãtus? dicimus ſimilis huic, de quo loquimur.* Ergo *cum adiungimus ſubſtantiam qualitati (nam huic, ſubſtantiã ſignificat, ſimilis uerò qualitatem) tantus, talis pronomina eſſe non poſſunt. neq; pronominibus redduntur, ſed nominibus, hoc eſt quantus, uel qualis. Tria autem ſunt demonſtratiua nomina, talis, tantus, tot: & quod à pronomine componitur, & nomine, huiuſmodi uel huiuſcemodi.* Vnde *hoc quoq; aliud intrinſecus demonſtrat, id eſt ſubſtantiã: & aliud intrinſecus intelligitur, id eſt qualitas, quã per ſe pronomẽ ſine adiunctione*

nomi-

in diuerſis perſonis, uocatiuus autẽ ad unam dirigi uult perſonam, itaque in his eſſe non poteſt quæ partiuntur. Quid eſt enim uter, niſi ego uel tu, ſiue tu uel ille? Similiter alter ex me & te, uel te & illo? Quomodo ergo in ſignificatione diuerſarum perſonarum poßit eſſe uocatiuus, qui ad unam pertinet ſolam ſecundam? Relatiua quoque cum demonſtratione careant, uocatiuum habere non poſſunt, ut ambo, uterque, alteruter. ullus etiam & nullus, cum ſemper pro abnegatione ponantur, & nemo, carent uocatiuo.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XIIII.

DE PRAEPOSITIONE.

QVoniã de omnibus, ut potui, declinabilib ſuprà diſſerui, id eſt de nomine & uerbo & participio & pronomine, nũc ad indeclinabilia ueniã, quæ iure extrema ponuntur. ea enim ſine illis ſententiã cõplere non poſſunt, illa aũt ſine iſtis ſæpißimè cõplent. Itaq; cũ bene mihi uideantur præpoſitionẽ cæteris indeclinabilib. Græcorũ doctißimi præpoſuiſſe, & maximè Apollonius, cuius autoritatẽ in omnibus ſequendã putaui, ego quoq; ab ea incipiã. Nomini enim quæ principalis eſt omniũ orationis partiũ, et cæteris quæ caſus ad noĩs ſimilitudinẽ ſumũt, præpoſita, uim poteſt ſibi dictionis defendere: alijs uerò id eſt carẽtibus caſu adiuncta unitur cum eis, iusq; dictionis propriũ perdit. Eſt igitur præpoſitio pars orationis indeclinabilis, quæ præponitur alijs partibus uel appoſitione, uel cõpoſitione. Eſt autẽ quãdo per appoſitionẽ pro-

prolatæ præpoſitiones præpoſtere ponuntur, poëticá plerunq; autoritate. Nã ſine metris ſcribentes, rariſsime hoc inuenias facere, niſi in, cum. quæ ſolet quibuſdã pronominibus apud oẽs ſimiliter poſtponi. Quando aũt ordinem mutant, mutant etiã accentũ, niſi differentia prohibeat. quod etiam coniunctiones apud latinos præpoſitiuæ uel cõmunes, ſi poſtponãtur, facere ſolent, ut igitur, quoniã, ſaltẽ. præpoſitæ.n. grauantur omnibus ſyllabis, poſtpoſitæ autẽ acuuntur in principio. Sed hoc intereſt inter præpoſitiones & coniunctiones, q̃ coniunctiones præpoſitiuæ nunquã cõponi poſſunt, niſi cum his declinabilibus infinitis, ut ſiqua, nequa. Præpoſitiones uerò quamuis in tranſitione ponantur perſonarũ ſeparatæ, id eſt p appoſitionẽ prolatæ nõ cõiungunt duas ſubſtantias cum uno accidente, quod eſt propriũ cõiunctionis, ut ego & tu facimus, homo & taurus arant. uel duo accidentia, cum una ſubſtantia, ut ſcribit et legit homo, uel iuſtus & fortis homo. Et ut hoc ipſum planius abſoluã, non copulat præpoſitio duas caſuales dictiones, uel duo aduerbia cum uno uerbo, ut ego & tu facimus, doctus & ſapiens fuit Cicero, bene & ſplendide loquitur. uel duo uerba, cum uno caſuali, uel cum uno aduerbio, ut uir docet & docetur, recte ſcribit & legit. Et præpoſitiones quidem antecaſuales, tam in cõpoſitione quàm in appoſitione ponũtur: cõiunctio uerò niſi in appoſitione præponi alijs partibus non poteſt: nec ſupponi quidẽ, excepto, que, ut ubiq;, plerunq;, ubiq;, uterq; In quo tamen poſſumus additionẽ magis, uel deriuationẽ que ſyllabæ, quomodo ce quoq; ſolet fieri, factam accipere, q̃ coniunctionem eſſe, cum nec ſignificationẽ ſuam coniunctionis ſeruet,

ſeruet, nec legē inclinationis in omnibus, ut undiq;, utique. Deriuatiua autem per additionē finalis alicuius ſyllabæ apud Græcos quoq; ſolent inueniri, ut οὐρανὸς οὐρανόθεν, ἔξω ἔξωθεν, λῦμνος λύμνοθεν, ἀθλίων ἀθλίωνθεν. Sic igitur uter uterq;, ubi ubiq;, unde undiq;, plerum plerunq;, quis quiſq;. Nihil mirum tamen eſt coniunctionis ſimilem ſyllabam q; addi, cum apud Græcos quoq; δε, in eundē modum in fine additur, nec tamen coniunctio accipitur, ut ὅδε, ἥδε, τῷδε. Sed redeamus ad differentiā coniunctionū, & præpoſitionū. Coniunctio præponitur etiam carentibus caſu per appoſitionē ſolam, cum contrà præpoſitio per compoſitionē duntaxat poßit illis præponi. Sūt autem uel unius ſyllabæ præpoſitiones, uel duarum, uel trium. Et aduerbia quidem deriuatiua poſſunt eſſe: præpoſitiones uerò poſitiuæ, id eſt primitiuæ ſunt omnes, ſi ſequimur Græcorum autoritatē. Itaq; aduerſum, extra, infra, inter, intra, cum ſint deriuatiua, magis aduerbia eſſe uidentur præpoſitiua, quàm præpoſitiones. poſſunt enim hæc etiam ſine caſualibus uerbis adiungi, ut ego in campo curro, tu extra: ego ſupra aſpicio, tu infra. ſic etiam ſimilia. Sciendū tamen quod omnia aduerbia, quæ ſolent caſibus adiungi, Romanī artium ſcriptores inter præpoſitiones poſuerunt, quia ſunt præpoſitiua caſualiū, & grauātur in omnibus ſyllabis. uel quia interpretatio eorum apud Græcos modo præpoſitionis, modo aduerbij uim obtinet: ut ante ora patrū, hic ante τὸ πρὸ ſignificat, qđ eſt præpoſitio græca. At uerò Ante leues ergo paſcētur in æthere cerui. et: Ante pererratis amborū finib. exul. hic ante τὸ πρότερον ſignificat, et ē ſine dubio aduerbiū. Silr cōtra quādo κατὰ ſignificat, loco præpoſitio-

tionis eſt accipiendum,ut contra concionẽ Metelli: cum uerò τὸ ἐξεναντίας,quod proprium eſt eius,ſignificat, & aduerbium eſt ſine dubio, ut ego in hanc partem ſpecto, tu contrà.Iuuen.in 1,Stat cõtrà,ſtariq; iubet. Aduerſum quoq; ideo præpoſitionem eſſe putauerunt,quia pro ἐπὶ Græca præpoſitione ſolet aliquando poni.ut Terent.in Andria:Id gratũ fuiſſe aduerſum te habeo gratiã. Quando autem τὸ ἐναντίον ſignificat,magis aduerbium oſtẽditur.ut Terent.in Phorm. ei loco ex aduerſum Tonſtrina erat quædam.Secundum quoque quando pro κατὰ & μετὰ,loco præpoſitionis eſt. Salluſt.in Iugurth. Secundum ea uti debetis uterer.Lucan. in 8. ſecundum Aemathiam lis tanta datur.Accentum habent præpoſitiones acutum in fine,tam apud Græcos quàm apud Latinos, qui tamẽ cum alijs legendo in grauem conuertitur, niſi præpoſtere proferantur. quod Aeoles quoq;, quamuis fugiant in fine acutum,in hac parte ſolent ſeruare: quos in pleriſque ſecuti,in hoc quoque ſequimur . Cùm uerò præpoſtere ponuntur monoſyllabæ acuto, diſſyllabæ penultimo acuto proferuntur, niſi aliqua differentia (ut prædictum eſt) impediat,ut Vergil. in 1.Aeneid. maria omnia circùm.Finalem enim acuimus ſyllabam:ne ſi penultimam acuamus,nomen uel aduerbium putetur eſſe.Tantam autẽ præpoſitioni tenorum mutationẽ facit ordinis cõmutatio, quod in quibuſdã pronominib. etiã enclitici uice fungitur,quæ ſunt hæc,mecum,tecum,ſecum,nobiſcum, uobiſcũ. de quibus in pronomine latius tractatum eſt.Nec mirũ in hac parte orationis Romanos in fine ponere accentus,quãuis ſint diſſyllabæ, necnõ Aeoles contra conſuetudinẽ ſuam idem facere,cũ annitatur ſemper

præ-

præpoſitio ſequenti dictioni, et quaſi una pars cũ ea efferatur, quamuis per appoſitionem proferantur, unde & acutum in grauem conuertit. Idq; Donatus etiam in ſecũda arte de præpoſitione ſe intelligere confirmat his uerbis: Separatæ *præpoſitiones in fine acuuntur, coniũctæ uerò caſibus aut loquelis, uim ſuam ſæpe commutant & graues fiũt.* Cenſorinus *uerò planiſſimè de his docet in libro quem de accentib. ſcribit.* Et *compoſitæ quidem, tam in nominatiuo, quàm in obliquis caſibus, ab eo ntõ compoſito flexis inueniuntur, ut indoctus indocti indocto indoctũ indocte indocto.* Appoſitæ *autem, non niſi cũ accuſatiuo uel ablatiuo, ut in hoſtẽ, pro patria. Cũ uerbo ſemper in compoſitione, ut induco, extorqueo, percurro.* Cũ *participijs in compoſitione quidem ſecundũ uerborũ figurã ex quibus naſcuntur, ut inducens, extorquens, percurrens.* Et *præterea per appoſitionẽ, in accuſatiuo & ablatiuo ſecundũ nomina, ut in amantẽ pro docente. pro nominib. uerò per appoſitionẽ ſolam præponitur duob. ſupradictis caſib. obliquis, ut in illum, de illo: & ſibi præpõitur in cõpoſitione, ut imperterritus, inexpugnabilis. Necnõ etiã coniunctione inuenitur præpoſita, ſed nõ ſeruat uim ſuã, abs abſq;. unde ut ſuprà memorauimus additio magis putatur que. ergo à præpoſitione abs, deriuatũ eſt abſq;, quomodo ab extra.* Similiter *aduerbijs præponitur per cõpoſitionem, ut perinde, deſubito, deinceps, abhinc.* Igitur *nomini quidem & per appoſitionem & per cõpoſitionem, pronomini uerò per appoſitionem ſolam: licet quibuſdam, mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, uobiscum, compoſita eſſe uideantur.* Participio *per deriuatione uel conſequentiã cõpoſitorum uerborum, uel per ap-*

poſitionẽ. Cæteris autem partibus per ſolã compoſitionẽ præpoſitio iũgitur, loco etiã cõiunctionis accipi ſolet cauſalis, ut per deſidiam malitiæ naſcũntur: id eſt cauſa deſidiæ. Similiter propter & ob. Verg. in 4. Te propter Libycæ gentes Nomadumq́;. Idem in 11. Cuius ob auguriũ infauſtum. Sunt autem apud nos multo plures, quàm, apud græcos. apud illos enim cum ſint decem & octo præpoſitiones, diuerſas ſingulæ habent ſignificationes, quæ complent multarum apud nos demonſtrationem, ut περὶ *pro circũ, & circa & erga, et de, & ſuper, quando memoriæ eſt, ponitur. Similiter* παρὰ, *pro apud, et propè, & propter, & præter. nec ſolũ id, ſed etiã illud cauſa fit, ut ſint ampliores apud nos, quòd omnia aduerbia localia, quæ ſolẽt caſualib. præponi, inter præpoſitiones noſtri poſuerũt, ut ſuprà diximus, tenoremq́; earũ in eis quoq; ſeruauerũt, ut pone tribunal, aduerſum hoſtẽ, citra forũ, cõtrà inimicos, infra tectum, ſupra montẽ, extra muros, intra urbem, ultra Alpes. Huiuſcemodi enim omnia græci aduerbia dicunt eſſe, quia & certã aliquã habent ſignificationem etiã per ſe poſita, quod præpoſitiones habere nolunt per ſe prolatæ. Aduerbia uerò habent. Et pleraq; eorũ componi nõ poſſunt. Omnes aũt præpoſitiones apud illos, & cõponi & apponi ſolẽt. Præterea hæc, quæ certiſsimã locorũ habent ſignificationẽ etiam per ſe poſita, poſſunt apud latinos quoq; ſine caſualib. proferri, quod rariſsimè patitur præpoſitio. Ver. in 2. Aen. Ponè ſubit coniunx, ferimur per opaca locorum. Inueniuntur igitur apud latinos in præpoſitionibus tria contraria obſeruationi græcorum, quòd certæ ſunt ſignificationis quædam præpoſitiones, ut apud, erga, circa, inter: & quod*

quædam

quædam nunquam componuntur, ut hæ ipſæ, apud ergæ: & quædam nunquam ſeparantur, con ſe re di dis. Nulla præpoſitio habet aſpirationem, ſicut ne coniunctio, cum in alijs ſex partibus orationis ſint, quæ habent aſpiratio nem, & quæ non, ut hara, habeo, habens, hic, huc. heu. Rariſsime apud quoſdam ſcribentes præpoſterè profe- runtur præpoſitiones, monoſyllabæ uerò etiam apud poetas difficile mutant ordinem, ut apud Teren. in And. I præ, ſequar. niſi cum. Ea enim ſola, tã apud poetas, quã reliquos præpoſterè cum pronominib. ponitur, ut prædi ctum eſt, mecũ, tecum, ſecum, nobiſcum, uobiſcũ. Necnon etiã quocum, quicum, quacũ, quibuſcum. Mediæ quoque ponuntur, ut qua de re, quam ob rem, quas ob res, qua in parte. Necnon habent quandam cognationem cũ aduer- bijs localibus plerunq; præpoſitiones, ut in & ad locum, et in loco; A & ab & e & ex de loco. ſciendum tamen quòd nulla alia pars in x deſinit apud latinos, niſi nomi- na, & ex præpoſitio, quæ græca eſt, et uix, & mox, & pax παντελῶς aduerbium comicũ, quo utitur Terẽtius. quod ſimiliter græcũ eſt. Sunt quæ in compoſitione eliſio nem patiuntur, ut conſequente uocali, coeo, coarguo, coarcto, coerceo, coæquo. Contrà proſequente uo- cali d aſſumit, prodes, prodeſt, proderam, prodeſſe. Quæ- dam etiam ſyncopam paſſæ ſunt, ut ſupra pro ſupera, & infra pro infera, & extra pro extera. Nam antiqui tri- ſyllaba ea proferebant, ut Cicero in Arato: Toruus draco ſerpit, ſubter ſuperaq; retorquens Seſe. Tenuit tamen uſus ut diſſallaba magis ea proferantur. Nec ſolum præ- poſitiones, ſed etiam aduerbia ſunt ea pro uaria ſigni- ficatione accipienda. Oportet autem ſcire, quod Græci

proprium dicunt eſſe præpoſitionis, ut nihil certum per ſe poſitæ ſine alijs partibus orationis ſignificare poßint, ut ſupra dictũ eſt, quales ſunt pene apud nos quoq; omnes monoſyllabæ, ut ad ob per pro præ à ab abs cum de e ex Nec non etiam diſſyllabarum quædam, ut ante præter. Hæ.n. ad ſenſum ſequentium ſignificationes ſuas accommodant, ut ad modò perſonæ, modò loco: eſt quando tempori adiungitur, uel numero. perſonæ, ut Vergil. in primo Aen. Ad te confugio, & ſupplex tua numina poſco. Loco, ut idē in eodē: Prima quod ad Troiam pro charis geſſerat Argis. Tēpori, ut Sall. in 1. Hiſtor. ad bellum Perſi Macedonicũ. Numero, ad quinquaginta millia. In compoſitione quoq; modò intentiuũ eſt, ut approbat, affirmat. Modò ad perſona aliquã uel rem dirigitur, ut alloquitur, arridet. Similiter & aliæ ſupradictæ diuerſas habet ſignificationes. Quæ uero certæ alicuius ſunt ſignificationis, quãuis ſecũdũ græcorum rationē pleræq; inter aduerbia poni debeāt, id eſt, ſupra, infra, extra, pone, & huiuſmodi alia: tamē quia & caſualibus plerunq; præponũtur, et grauãtur more præpoſitionũ, et loco plerunq; græcarũ accipiuntur, ut dictum eſt præpoſitionũ, ut ſupra cœlũ ὑπὲρ τὸν ὀρανον, infra terrã ὑπὸ τὴν γὴν, ideo nõ penitus irrationabiliter ab artiũ ſcriptoribus latinarũ inter præpoſitiones quoq; ſunt receptæ. Inueniuntur tamē in alijs partibus etiã præpoſitiuæ, nõ tamē ſemper, nec omnes ad eandē ſpeciē pertinentes, ut ne aduerbium hortandi. & hic pronomē præpoſitiuũ: quod tamen licet etiam poſtponere, ut hic homo & homo hic, nulla ordinis confuſione, tam à poetis quam à ſine metro ſcribentibus, bene dicitur. Iure igitur ſola hæc pars, id eſt

præpoſitio à loco quem proprium poßidet, nomen accepit. Sæpe & uerbis deſunt præpoſitiones. ut Verg. in 1. Aen. Vna eurruſq; notuſq; ruunt: pro, eruunt. Et præpoſitionib. uerba, ut idem in 3. Aen. O' mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago: ſuper, pro ſuperes. Compoſitæ præpoſitiones cum alijs partib. in illarum poteſtatem coincidunt, ut incuruus, adoro, abhinc, proinde. Nã in abſque magis adiectio eſt que ſallabæ, ut diximus, quàm coniunctio. Verba quia nominatiuum ſemper ſignificant uel uocatiuum, ideo in compoſitione ſemper habent præpoſitiones, quomodo & nominatiui nominum, & uocatiui. Eſt quãdo præpoſitio loco cõiunctionis, ut dictũ eſt, accipitur, tam apud Græcos quàm apud nos, ut propter te, hoc eſt tui cauſa. Tunc enim loco cauſalis coniunctiis accipitur, quando διὰ græcã ſignificat. Vergil. in 4. Aen. Te propter Libycæ gentes Nomaduma; tyranni Odere. Quando uerò παρὰ ſignificat, præpoſitionis uim ſine dubio defendit. Idem Verg. in 9. Siue Padi ripis Atheſim ſeu propter amœnũ. Similiter ob loco cauſalis ſolet poni coniunctionis. Verg. in 11. Cuius ob auſpicium infauſtũ, moreſq; ſiniſtros: cum in compoſitione ſemper præpoſitionis habeat ſignificationem, ut idem in 6. magnas obeũntia terras, Tot maria intraui duce te. Necnon cum alijs partibus orationis coniuncta ſimul cum illis loco cauſalis coniunctionis accipitur, ut quamobrem, pro quãpropter, ut Cicero in Inuect. Quamobrem, ut ſæpe iam dixi, diſcede. Cum apud græcos ſeparata præpoſitio tribus ſoleat caſibus præponi, genitiuo, datiuo, accuſatiuo: apud nos duobus ſolis præponitur, id eſt accuſatiuo & ablatiuo, niſi helleniſmo utatur auto-

ritas, ut Verg. in 3. Georg. Et crurum tenus à mento palearia pendent, genitiuo eſt uſus ſecundum græcos pro ablatiuo: quamuis apud Græcos τὸ ἄχρις, quod eſt tenus, non præpoſitio, ſed aduerbium eſſe oſtenditur. Itaq; apud nos quoq; rarò præponitur. idem in 1. Georg. Hactenus aruorum cultus, et ſidera cœli. Idem in 2. Aen. capulo tenus abdidit enſem. Nominatiuo uerò per compoſitionem addita præpoſitio, per omnes manet obliquos caſus. Ideo autem nominatiui per appoſitionem, non recipiunt præpoſitiones, quia per intranſitiuam dicuntur elocutionem, id eſt non tranſeuntem, ab alia ad aliam perſonam, ut percurrit homo excelſus. ecce quia nominatiui ſunt, nullam habent tranſitionem. Accuſatiuus uerò & ablatiuus, cum tranſitiui ſunt, recipiunt ſeparatas præpoſitiones. ſeparatæ enim hæ ſemper tranſitiones ſignificant. Itaq; uerba quoq; quia ſemper adiuncta ſunt, quãtum ad intellectum, uel nominatiuo uel uocatiuo, & carent caſibus, iure non poſſunt per appoſitionem adiungi præpoſitioni: nihil enim carens caſu per ſe tranſitiuũ eſſe poteſt. Præpoſitio quando per defectionem uerborum profertur, generalẽ ſeruat accentuum regulam, & ab acuto incipit. Ver. in 3. Aẽ. O mihi ſola mei ſup Aſtyanactis imago. Et Teren. in And. Adeò modeſta, adeò uenuſta, ut nihil ſuprà. Et hoc ad ſimilitudinem græcorum. Homerus ἀλλ' ἔνι τοι φρένες. & πάρα δ' ἀνήρ. & χαλεπὴ δὲ θεοῦ ἔπι μῆνις. Necnon etiam ſi præpoſterè proferãtur, ut Verg. in 7. decus imperiumq; Latini Te penes. hoc quoq; à græcis. Homerus: μάχη ἔνι κυδιανείρῃ. & ᾧ ἔπι πόλλ' ἐμόγησα. & νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων. Eſt tamẽ quãdo poſtpoſita quoq; grauatur, ſi gtũs ſequatur, et

redit ad ſuprapoſitum accuſatiuum uel ablatiuum, ut ſi dicam uirtutem propter imperatoris, uel iuſticia in legũ, ſin autem in fine ſenſus ſit præpoſitio, omni modo generalem ſeruat accentuum legem, et ab acuto incipit, ut homines mille uenerunt ſupra: niſi differentia probibeat, ſicut ſuprà dictum eſt, ut circum. Vergil. in 1. Aen. maria omnia circúm, in fine acuitur, ne aduerbium uel nomen eſſe putetur, ſicut & apud græcos διὰ. Et ſi loco aduerbiorum uel interiectionum accipiantur, ſimiliter mutant accentum ſibi deſtinatum. Ter. in Eun. Perpulchra credo munera, haud noſtris ſimilia. Et Lucan. in. 2. proh. triſtia fata, Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor. Hoc tamen quoq; græcis autoribus facimus: ſicut enim præpoſitiones loco aduerbiorum, ſic etiam aduerbia loco præpoſitionum ſolent poni. Homerus: γέλασε δὲ πᾶσα πϵρὶ χθών. πϵρὶ pro πέριξ. præpoſitionem poſuit pro aduerbio. Idem: ἴλιον εἴσω, pro εἰς ἴλιον. aduerbium pro præpoſitione. Nihil igitur mirum apud nos quoq; præpoſitiones pro aduerbijs, uel aduerbia pro præpoſitionibus inueniri, cum etiam loco nominis ea ſoleant accipi, ut Vergil. in 4. Mane nouum, ſponte ſua. Statius in 11. at tu (pudet) hoſtia regni,

Hoſtia nate iaces ceu mutus, & è grege ſanguis, Hei mibi primitijs Ararum, & rite nefaſto Libatus: rite pro ritu poſuit. Præpoſitiones quoq; tã pro aduerbijs, quàm pro coniunctionibus inueniuntur, ut oſtendimus. non bene tamen Stoici præpoſitionem inter cõiunctiones ponebant, præpoſitiuã coniunctionem eam nominãtes, cum coniunctio et nominib. & uerbis et omnibus tam declinabilibus

quàm indeclinabilibus, per appoſitionem ſoleat adiungi: nec ſolum præponatur, ſed etiam ſubiungatur, tam apud poetas, quàm apud ſine metris ſcribẽtes. Præpoſitio *uerò, ut ſæpe dictum eſt, & præponi uult ſemper, cum recto ordine ponitur: & uerbis cæteriſq; partibus indeclinabilibus, niſi in compoſitione, non adiungitur.*

De poteſtate præpoſitionum.

S*Eparatæ præpoſitiones, uel accuſatiuo uel ablatiuo adiungũtur: compoſitæ uerò tam nominatiuo quã cæteris omnibus obliquis, qui ex compoſito nominatiuo naſcũtur.* Et *eſt quãdo eandem habent tã in compoſitione quã in appoſitione ſignificationẽ, ut inuado hoſtẽ, et in hoſtem uado: in utroq; enim contra ſignificat.* Eſt *quãdo diuerſam, ut de te loquor, id eſt tui cauſa loquor: deprimo, id eſt infra premo.* Eſt *quando abundat ſyllabicè, id eſt auctionis ſyllabarum cauſa tantummodo, nulla ſignificationis adiunctione, ut emori pro mori.* Eſt *quando localem uim poßident quadripartitã, ut uenio per forum, proficiſcor ad* Græciam, *in* Italia *ſum, à* Sicilia *uenio.* Cum *apud* Græcos *præpoſitio compoſita cum dictionib. alijs quibuſdã penultimã habentibus acutam, antepenultimã eam facit, ſi addit ſignificationi aliquid, ut πλήσιος παραπλήσιος. apud nos in uno aduerbio hoc ſolet facere, inde, deinde, exinde, ſubinde, proinde, ne ſi grauetur præpoſitio, per appoſitionem eſſe putetur ante aduerbium: quod fieri non licet.* Eſt *quando ſignificantiæ cauſa aſſumitur præpoſitio, ut Verg. in 1. Geor. nunquam imprudentib. imber* Offuit. *Eſt qando priuationem, id eſt abnegationem ſignificat, ut impius, expes: ſunt quæ ſimilem habent poteſtatem, ut ab à ex è, quæ etiam localem poſſident*

ſident ſignificationem. Ex uerò & pro cauſali cõiunctio ne poteſt accipi, ut inſidijs illius hoc patior, id eſt inſidiarum illius cauſa. Priuationem quoq; ſignificat, ut ſuprà dixi, ut expes, exlex. & ordinem, ut Vergil. in 8. Aeneid. Exin gorgoneis Alecto infecta uenenis. Et loco aduerbij extra fungitur, ut exul, extra ſolum: & excludo, extra claudo: quanuis extra quoq; & omnia localia, ut ſæpe memorauimus aduerbia, quæ caſibus ſolent adiungi, noſtri inter præpoſitiones poſuerunt. Temporalia & localia quoq; aduerbiorum quædam in præpoſitiones transferuntur & nomina, ut pridie calend. & aduerſus. uel aduerſum hoſtes. Subtractæ quoq; nominibus quibuſdã loco aduerbiorũ ea faciunt accipi, ut domo uenio, pro à domo: & domi ſum, pro in domo: & domum eo, pro ad domũ. Et inuicẽ pro ſe ponuntur præpoſitiones, ut in urbẽ uenio, pro ad urbem: & per urbem ſum, pro in urbe. Adeò aũt plerunq; localẽ habent ſignificationẽ præpoſitiones. quod aduerbia quoq; ex his quædã localia naſcũtur, ex, extra, extrinſecus, ſub, ſubter, in, infra, intra, intus. ſed etiam hæc, ut ſuprà dictum eſt, quia loco præpoſitionũ ſæpe ſoleant poni, cum caſibus adiunguntur, artiũ ſcriptores inter præpoſitiones numerant. Cũ igitur, ut ſuprà memorauimus, per appoſitionem duob. caſibus adiũguntur præpoſitiones, acuſatiuo & ablatiuo, de ſingularũ ſignificatione diſſeramus. Et primò de his quas accuſatiuus ſequitur. Vniſyllabæ, ut pleriſque latinorum uidetur, ſunt hæ: ad ob per poſt cis trans. Biſſyllabæ, apud, ante, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, prope, pone, ultra, præter, propter, ſupra, uſque, penes. Triſyllabæ, circiter, aduerſum

ſecūdum. Ex his pleræq; apud græcos inter aduerbia ponuntur, ut ſæpe docuimus, quòd certā habēt ſignificationē etiam per ſe poſitæ. quòd in præpoſitionib. abnegāt eſſe per ſe poſitis. et quòd licet tā poetis quā oratorib. ſine reprehēſione et præponere et poſtponere ea caſib. cum præpoſitiones, de quib. nulla dubitatio eſt, niſi poetica autoritas faciat, poſtponere nō ſoleāt. et quòd eorū pleraq; cōponi non poſſunt, cum præpoſitiones oēs apud illos talē naturā habeant, ut et componi & ſeparari poßint. Noſtri uerò ideo inter præpoſitiōes eas dictiones poſuerūt, quia ſemper præpoſitiuæ ſunt, niſi licētia hoc poetica mutauerit: et grauātur præpoſitæ, quòd præcipuè ſuum eſt præpoſitionis. Sunt autē pleraq; huiuſcemodi aduerbia localia, ut cis, trâs, apud, ante, contra, circum, & reliqua ſimilia. De ſingularum igitur ui et ſignificatione, ut ualemus, diſſerere conemur. Ad, tam in cōpoſitione quā in appoſitione plerunq; proximitatē ſignificat, ut adeo, adcurro, aduenio, aßideo: ad Troiā, pro iuxta Troiā: ad urbē, pro iuxta urbē: ad balneas palatinas, hoc eſt, iuxta balneas. Eſt etiā cauſalis, ut ad quid hoc feciſti? hoc eſt, cuius cauſa. Et ſimilitudinis, ut adcōmodatus, adæquatus, adſimilis, adunguē. Significat etiā contrarietatē, ut ad illum mihi pugna eſt, hoc eſt, contra illum. Pro temporali quoq; accipitur, ut Salluſt. in 1. Hiſtor. ad bellum Perſi Macedonicū, hoc eſt, uſq; ad bellum Perſi. Additionis quoq;, ut ad hæc mala. Ob, tam in appoſitione, quàm in compoſitione inuenitur: ſed quando per appoſitionem ponitur, uim obtinet διὰ Græcæ præpoſitionis, quæ pro cauſali coniunctione accipitur. Vergil. in 11. Cuius ob auſpicium infauſtum, moresq; ſiniſtros. Vel loco pro uel

κατὰ

κατὰ Græcè, cum accommodatiua ſunt, intelligitur. Idem poeta in 4. Georg. haudquaquam ob meritum, id eſt pro merito, κατ᾽ ἀξίαν. In compoſitione uerò ſignificationem contra uel circum complet. contra, ut obuius, occurro, oppono, obijcio: circum uerò, ut obumbro, obambulo. Per, & componitur & ſeparatur, & ſignificat διὰ Græcam localem, ut Vergil. in 1. Georg. Circum perq; duas, in morem fluminis Arctos. Et perrumpo διαῤῥήγνυμι. Sciendum autem quòd omnia localia poſſunt, eadem etiam temporalia eſſe, ut per medium forum, & per medium diem dicimus. Necnon etiam alijs rebus ad eandem figurationem omnia localia poſſunt adiungi, ut per uirtutem fio laudabilis, in quo quaſi locus laudis oſtenditur fuiſſe uirtus. Eſt etiam iurandi, in quo uim obtinet πρὸς Græcè, quæ apud illos quoque in iureiurando accipitur, ut per Iouem πρὸς τοῦ Διός. Verg. in 11. Per te, per qui te talem genuêre parentes. Eſt etiam perfectiuũ plerunq; in compoſitione, ut perficio, percurro, perſeuero, percipio, peroro. Aduerbij quoq; uim obtinet, quando pro ualde accipitur, ut Terent. in Andria: Percaſtor ſcitus puer eſt natus Pamphilo. Abnegationem quoque ſignificat in compoſitione, ut perfidus, periurus. Poſt & componitur & ſeparatur, & ſignificat μετὰ Græcã præpoſitionẽ: ſed nõ quando loco σὺν accipitur, ſed quando ordinẽ magis ſignificat, ſiue loci, ſiue tẽporis, ſiue cuiuſq; alius rei, ut Verg. in 3. Geor. Poſt montem oppoſitum. ſimiliter dicimus, poſt multũ tempus, & poſt pietatẽ utilitas ponenda eſt. loco etiam aduerbij ponitur, ut Terent. in Adelph. Pòſt faciet tamen; pro poſtea. Vergilius in ſexto: ille admirãs uenerabile donum Fatalis uirgæ longo

poſt

poſt tempore uiſum. nã quando præpoſitio eſt, abltõ iun gi nõ poteſt, deriuatur ex hoc poſterius et poſtica. Cis & cõponitur & ſeparatur, & magis locale habet ſignifica tionẽ, ut Ciſalpina Gallia, & cis Rhenũ. Poſſumus tamen per tranſlationẽ, & in tẽpore, & in alijs rebus ea uti, ut cis definitũ tempus, ſicut ultra definitum: uel cis naturæ leges, ut ultra naturæ. deriuatur ex hoc citra. Trans quoque & cõponitur & ſeparatur, ut transfero, tranſueho, trans Padum, trans Tyberim. Eſt tamen quãdo in compo ſitione amittit n & s, ut traduco, trado, traijcio, trano. Et compoſita quidẽ διὰ græce uel παρὰ, uel ὑπὲρ loco fungitur, ut tranſueho διακομίζω, trado παραδίδωμι, tranſgredior ὑπερβαίνω, ut Salluſt. Communem habitũ tranſgreſſus, pro ſupergreſſus πέραν uerò ſignificat, quod eſt aduerbium apud græcos, ſeparata, ut trans mare πέραν τῆς θαλάσσης. Sciendum quòd omnes monoſyllabæ præpoſitiones tam actõ quam ablatiuo caſui ſeruientes, et cõponi et ſeparari poſſunt, excepta cũ, pro qua: con in compoſitione ſemper inuenitur prepoſita, eandẽ ſignifi cationẽ habens, quam cũ præpoſitio, ut concurro, confi cio. nec ſcriptura tamen multũ diſcrepat. Antiqui enim pro cũ, con ſcribebãt, & ſæpe tamẽ m in n, ſicut & n in m cõuerti ſolet, ut communis, imperator, eundẽ, tantundẽ. Præpoſterẽ tamẽ, ut quibuſdã placet, cum abltõ pronominũ componitur cum præpoſitio, ut mecum, tecum, ſecũ, nobiſcũ uobiſcũ. Alijs uerò ideo enclitici uice fungi poſtpoſita uidetur, ne ſi acuatur, aduerbiũ eſſe putetur. de quo tamen in pronomine latius diſſeruimus. Clam enim magis aduerbium eſt, cum nec localem habeat aliquam ſignificationem, quam plerunque præpoſitio-

tiones poſſident:& qualitatem demonſtret,quæ in aduerbijs inueniri ſolet:& diminuatur,quod nulla præpoſitio habet,ut clanculũ:& poſſit etiam abſq; caſu proferri, ut bona apertè facit,mala autem clàm:& quod apud Græcos abſq; ulla dubitatione aduerbium eſt.nihil mirum tamen,quòd præponatur caſui,cũ multa aduerbia,& maximè localia, & apud græcos,& apud nos ſoleant caſibus præponi,quorũ pleraq; noſtri,ut ſuprà diximus,præpoſitiones eſſe dixerunt.Sed ſciendum,quòd aduerbia quidẽ et ſine caſib.& cũ caſibus proferri poſſunt,ut contrà,circùm,clàm,ponè,cum eandem in utroq; ſeruẽt ſignificationem. Præpoſitiones uerò ſuam ſignificationẽ ſeruantes, ſemper caſibus adiunguntur.ut per, quando præponitur caſui,διὰ ſignificat:quando aũt aduerbiũ eſt,mutat ſignificationem,& pro ualde accipitur. Biſſyllabæ ſunt præpoſitiones,quæ actõ iunguntur,ſecundũ pleroſq; artium ſcriptores hæ,apud,ante,citra,circum,circa,erga,contra,extra,inter,intra,infra,iuxta, prope,propter,pone, ultra,præter,ſupra,uſque, penes. Apud unam habet ſignificationem in loco , ut apud Numantiam. adiungitur tamen etiam perſonis,ut apud amicum , apud Athenienſes:& ſignificat παρὰ græcam,quando locum apud illos demonſtrat.ea autem præpoſitio in compoſitione non inuenitur. Ante & componitur,& ſeparatur,antepono,ante domum,& ſignificat πρὸ græcam, localem uel temporalẽ,ut anteeo προέρχομαι, ante annũ πρὸ ἐνιαυτȣ̃. Inuenitur etiam ſine caſu, in quo loco aduerbij accipitur.ſignificat enim antea , quod eſt apud græcos πρότερον, ut Vergil. in Bucol. Ante pererratis amborum finibus exul, Aut Ararim Parthus bibet , aut Germania Tigrim.

grim. Deriuatur ex hoc nomen antiquus, & antiqua, & antiquum, ex quo antiquarius. Citra nunquã componitur, & pene eandem habet ſignificationem, quam cis. nã apud nos locum ſignificat. ſed inuenio quod proprijs nominibus, uel montium cis ſolet præponi plerunq; , reliquis uerò magis citra, ut cis Rhenum, cis alpes, cis Padũ, citra ſaniem, citra cruorem, citrà forum. & à cis quidem deriuatur citra, à citra uerò citer citerior & citiſſimus, teſte Capro. Cato de agna paſcẽda: Citer agnus alligatur ad ſacra erit. utriuſq; tamen interpretatio apud græcos, aduerbium eſt, id eſt τὸ ὧδε uel ἐπὶ τάδε. Circum quando περὶ ſignificat, præpoſitio accipitur, tam in compoſitione, quàm in ſeparatione, ut circumfero περιφέρω, circum montem περὶ τὸ ὄρος: quando uerò πέριξ demonſtrat, aduerbiũ eſt locale, ut Vergil. in quarto Aeneid. Anna uides toto properari littore circum. ex hoc naſcitur circiter ὁ περιφορᾶιος. Circa quoq; περὶ græcã ſignificat, quãdo pro iuxta accipitur, ut circa forũ, circa tẽplũ, circa uiginti annos, et nũquã præpoſitiua componitur. poſtpoſita tamẽ inuenitur apud Verg. poſt ablatiũ, quo loco cõiunctionis prolata cauſalis, ut in 1. Aen. Quo circa capere ante dolis, et cingere flãma Reginã meditor. Eſt tamen quando circũ præpoſitioni eã ſubiũgimus, & circũ circa dicimus, quòd et Donatus in ſecunda arte docet his uerbis: Aut uerbũ præcedit, ut perfero: aut aduerbiũ, ut expreſſe: aut participiũ, ut præcedens: aut coniunctionẽ, ut abſq;: aut ſeipſam, ut circũ circa. Et hoc tũc fit, quando ἀμφὶ περὶ ſignificare uolumus, ut Heſiod. ἀμφὶ περὶ κρήνην ἰοειδέα. Circiter uerò tũ ſimiliter περὶ græcã ſignificat, cũ pro iuxta accipitur. ad tempus tamẽ ſolũ

per-

pertinet,ut circiter Calend. Ianuar. Ergo etiã πρὸς græcũ ſignificat,ſed quãdo affectũ demõſtrat,ut bonus eſt erga propinquos.ſeparata inuenitur ſolũ. Cõtra et ſeparatur et cõponitur,quãdo κατὰ uel ἀντὶ ſignificat. et tunc propriè eſt præpoſitio,ut cõtra adulterũ dico κατὰ μοιχῦ λέγω. cõtradico ἀντιλέγω, controuerſia ἀντίῤῥησις. quãdo uerò ſine caſu ponitur τὸ ἐξεναντίας indicat, qđ eſt aduerbiũ. Iuuenal. in 1. Stat,cõtra ſtariq; iubet. Ex eo deriuatur contrarius. Extra quoq; quod ſignificat τὸ ἐκτὸς apud græcos, aduerbiũ eſt deriuatiuũ à præpoſitiõe ex,tã apud illos q̃ apud nos. Noſtri aũt ideo nõ ſolũ inter aduerbia,ſed etiã inter præpoſitiones acceperũt, qa et ſine caſualib. uerbo adiũgitur,& præpoſitũ caſualib. grauatur,ut Perſius: Pingue duos angues pueri ſacer eſt locus,extra Meijte: Ter. in Phor. Extra unam aniculam. Nihil tamẽ mirũ loco præpoſitionis extra accipi,cũ,ex,quoque in quibuſdã dictionib. loco extra fungatur, ut exlex, q extra leges eſt. exul,qui extra ſolũ. exterminatus,extra terminos. expes,extra ſpẽ. exeo,extra eo. Et ſciẽdũ,quòd extra per appoſitionẽ ſolã alijs iũgitur partib. orationis. ex eo deriuatur extraneus et externus. Inter quoq; et cõpoſita,& appoſita inuenitur,ut internũcius, intercapedo,interuallum. interpres cuius ſimplex,id eſt pres,in uſu non inuenitur. inter amicos. inter muros. hoc quoque apud græcos ſine dubio aduerbium eſt. ſignificat enim τὸ μεταξύ. nec ſolũ caſualib. præponitur apud nos, & grauatur,quod ſuum eſt præpoſitionis: ſed etiã uerbis poteſt adiungi,& penult. acui,ut ſi dicam,tu dextrorſum,ille ſiniſtrorſum,ego curro inter. Quomodo autem à ſub ſubter deriuatur,& à cis citra,& ab ex extra, à præ quoq;

præ-

præter, & à pro propter, ſic ab in inter proficiſcitur. Significat aũt modò τὸ διὰ, ut interrũpit διαῤῥήγνυσι, interneincius διάκτορος, intercapedo διαχώρημα, interuallum διάστημα. modò τὸ ἐν, ut Vergil. in 11: Conuerſiq; oculos inter ſe atq; ora tenebant. Inter ſe ἐν ἑαυτοῖς, interea loci ἐν τοσούτῳ. modò τὸ μεταξὺ ut interreges, inter & uicinos. Hic ergo quoq; admoneo (quod ſæpe dixi) omnia ea quæ ſuprà dicta ſunt, quæ apud græcos ſine dubio aduerbia ſunt, latinos etiam inter præpoſitiones ponere, quia frequentiſsimè caſualibus præponuntur, & grauantur, quod ſuum eſt præpoſitionum. & quod interpretatio oſtendit, etiam præpoſitionum quarundã loco ea poni, ut inter modò τὸ διὰ, modò τὸ ἐν oẽſtdimus, demõſtrare. Interea uerò quia nũquam præponitur caſuali, ſine dubio aduerbiũ accipitur. uerbo enim ſemper adiugitur. Ex inter præpoſitione deriuatur interea τὸ ἐν ῷ χρόνῳ. Intra quoq; uidetur ab in deriuatũ, uelut ab ex extra, à ſub ſubter: ſic ab in inter & intra, & ſignificat τὸ ἐντὸς, quod eſt aduerbiũ apud græcos. Lucã. in 5. Intra caſtrorũ timuit tẽtoria ductor. huic contrariũ eſt τὸ ἐκτὸς, id eſt extra. Quõ autẽ inter & intra deriuantur ab in, ſic etiã intus & intro, quæ ſine dubio aduerbia ſunt etiã apud nos. Sed intus & intro caſualibus nunquã præponũtur, inter uerò & intra frequentiſsimè, ſicut extra caſib. præponuntur: foris autem uel foras minimè. ab intra deriuatur intrinſecus, & internus: ſicut ab extra extrinſecus & externus & extraneus. Verbum etiam ab intra, intro intras. Infra etiam ab ineſſe natum puto, & ſignificat τὸ κάτω, quod eſt apud græcos aduerbium. Id quoque propter ſupradictas cauſas inter præpoſitionem

ſitiones recipitur à Latinis. Frequentiſsimè enim præponitur caſualibus, et grauatur. Terent. in Eun. Ego te eſſe infrà omnes infimos puto. Ex hoc deriuatur inferus, ueluti à nuper nuperus, quod approbat Caper. uel infer, ut citer, exter, & infernus & inferior infimus. Et ſciendũ quod omnia aduerbia locorũ quæ ſolent caſibus præponi, ideo noſtri inter præpoſitiones quoque enumerauerunt, quia ſæpiſsimè inueniuntur huiuſcemodi aduerbia, loco præpoſitionũ accepta, uel loco eorum præpoſitiones poſitæ: ut intra uiſcera, pro in uiſcera, & abſq; læſione, pro extra læſionem, & in adulterium dicitur pro contra adulterũ, & ſub terram pro infra terram. iuxta etiã quod ſignificat τὸ ἐγγὺς, quod apud Græcos ſine dubio aduerbium eſt, quia loco propè, ſiue propter, quod eſt παρὰ fungitur (eſt autem præpoſitio παρὰ Græca) & q̃a caſum ſequitur, noſtri inter præpoſitiones poſuerũt. quandò uerò uerbo per ſe cõiungitur, aduerbium id eſſe exiſtimant. ut Salluſt. in Catil. Horum enim uitam mortemq; iuxta æſtimo. Pridie quoque more præpoſitionis accuſatiuo adiũgitur. Cic. in 1. Inuect. Pridie Calend. Ian. Pridie nonas. Pridie idus. Liu. ab urbe cond. 17.

De præpoſitionib. quæ abltõ caſui coniunguntur.

MOnoſyllabæ præpoſitiones quæ caſui abltõ ſeruiunt duntaxat ſunt hæ, à, ab, abs, è, ex, de, pro, præ, cum: addunt etiã clam, quod apud Græcos aduerbiũ eſt. Diſſyllabæ autẽ corã, palam, ſine, abſq;, tenus. quorum omniũ interpretatiões apud Græcos aduerbia ſunt. ſed dixi ſæpiſsimè, quod noſtri huiuſcemodi dictiões quãdo præponũtur caſib. accuſatiuis uel ablatiuis, per tranſitionẽ perſonarũ, inter præpoſitiões accipiũt, et grauãtur oĩb.

ſyllabis. quãdo uerò uerbis cõiunguntur, et intranſitiuæ ſunt, & generalẽ ſeruãt accentuũ rationẽ, inter aduerbia numerãt, & tũc licet ea nominatiuo uel præponi uel ſupponi, ut legit Cicero, & ultra nihil facit, uel ultra Cato fecit quàm Cicero. Sine tamẽ & abſq; & tenus, non inueni niſi cũ ablatiuo, & ſemper tranſitiue. ut Verg. in 12. Aen. haud quicquã mihi dulce meorum Te ſine frater erit. Suũ uerò eſt aduerbiorũ, ut dixi, intranſitiue poſſe proferri, et ſimiliter omnibus caſib. adiungi, ut nõ bonus homo ille eſt, nõ boni hominis officiũ facit, nõ bono homini loquitur: ſic & per reliquos caſus, in quibus nõ aduerbij cauſa, ulla tranſitio fieri oſtẽditur. At ſi dicã corã Cicerone dixit Catilina, uel abſque conſule egit prætor, tranſitionẽ ſine dubio facio diuerſarũ perſonarũ, id eſt ab alia ad aliã tranſeo perſonã, quod eſt ſuũ præpoſitionis. Hæc igitur quoq; ratio cõpulit artiũ ſcriptores Latinos huiuſmodi dictiones, quãuis interpretationes earũ aduerbia ſint apud Græcos, tamen inter præpoſitiones ponere apud nos quãdo caſibus ſupradictis præponuntur. Quæ uero ex his poſſunt ſine caſibus uerbis adiungi, etiam inter aduerbia ponũt. quod Cenſorinus quoq; de accẽtibus approbat, ſic dicens: Super præpoſitio eſt, apud Verg. in 1. Aene. Multa ſuper Priamo rogitãs, ſup Hectore multa. Sall. uero in hiſtorijs aduerbiũ hoc protulit, ubi multa nefande caſu ſuper auſi, atq; paſſi. ſed mihi uidetur Salluſtius quoq; loco præpoſitionis hoc præpoſtere protuliſſe. ſed Verg. in 2. Aen. ſatis una ſuperq; Vidimus excidia. Aduerbium ſine dubio in hoc loco accipitur. Idẽ Cenſorinus hæc eadẽ ſubiungit: Poſt eſt præpoſitio apud Verg. in 3. Georg. Paſcua poſt montẽ oppoſitum.

tum. Idem in 1. Aen. aduerbiũ: Pòſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis. Ante præpoſitio eſt, Verg. in 1. Georg. Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni. At in 3. Aen. aduerbium: Antè & Trinacria lentã lus remus in unda. Supra præpoſitio, Verg. in 5 Aen. Olli cæruleus ſuprà caput aſtitit imber. Aduerbium. Sall. in Iugurt. pauca ſuprà repetam. Contra præpoſitio apud Verg in 8. Cõtrà Neptunum & Venerem, contraq; Mineruã. Idem aduerbiũ in 2. Georg. Contrà non ulla eſt oleis cultura. Prope præpoſitio, Verg. in 8. Aen. Eſt ingens gelidũ lucus prope Ceritis amnem. Aduerbiũ, Terẽt. in And. Prope adeſt cum alieno more uiuendũ eſt mihi. Vltra præpoſitio apud Salluſt. in Iugurt. Maurią; uanum genus, ut alia Africæ contendebant, antipodas ultra Aethiopiam cultus Perſarum iuſtos & egregios agere. Aduerbiũ, lego aſſiduè nihil ultrà faciens. Hæc Cenſorinus, ut ſuprà dixi, de accentibus tractans. nec mirum accentũ uel ordinem, differentiã facere præpoſitionibus & aduerbijs, quamuis eaſdem habeant ſyllabas, cum hoc in alijs quoq; partibus inueniatur, ut Pone uerbum & aduerbiũ ſiue præpoſitio accentu diſcernitur. Similiter uerum coniunctio eſt & nomen. Sine præpoſitio eſt & uerbum. Ergo cauſalis & rationalis eſt coniunctio. In multis quoque alijs dictionibus hoc inuenies.

NVc ſingularẽ uim præpoſitionũ caſus ablatiui inquiramus, à et ab, et abs & è, & ex, eandẽ ferè ſignificationis uim habẽt. Nã & locales & tẽporales & ordinales ſimiliter inueniũtur. Sed quãdo conſonans ſequitur à et è, magis præponũtur in appoſitione, ut à domo, è iure: ab uero et ex, ſæpiſſimè in cõpoſitiõe, nõ ſolũ

uocalibus, ſed etiam conſonantibus, ut abigo, abduco, exuro, excurro. In appoſitione uerò uocali quidē ſequēte ſemper, ut ab illo, ex illo, conſonante raro. Nam a quidem & e uocali ſequente, non præponuntur. Ab autē et ex conſonantibus ſequentibus, ſolent, ut dixi, præponi, ſi nulla aſperitas uocis prohibeat. ut Verg. in 2. Aen. Ex quo me diuûm pater atq; hominum rex. Abs, tam in compoſitione, quàm in appoſitione, cōſonantibus ſolet præponi, ſed ab, omnibus in cōpoſitione præponitur literis: abſq; c uel q uel t, ut abduco, affatur. nam b in f eſt conuerſa. Aufero, in quo b in u conuertitur, tā euphoniæ, quàm differentiæ cauſa: ne ſi affero dicas, ab ad et fero componi uideatur. Abluo, abnego, arripio, in quo b in r conuertitur. aſporto, in quo b in s cōmutatur, ſicut et aſpello, differentiæ cauſa: ne ſi apporto et appello dicamus, ab ad cōpoſita exſtimētur. ab m uel u loco cōſonantis incipientib. ſolet in cōpoſitione præponi a, ut amando, amēs, auebo. ante q in compoſitione abs, abs quolibet. ante c uerò, uel t in cōpoſitione, ut abſcondo, abſcedo, abſcindo, abſtraho, abſtrudo, abſtineo. E, et in appoſitione et in cōpoſitiōne inuenitur, ante b d g l m n r, et ante u et i loco conſonantiū poſitas, ut ebibo, ebullio, edo, educo, egero, elimino, eludo, emineo, emico, enarro, eneruo, enodo, eripio, eruo, euebo, euoco, eijcio. Reliqs uerò ſequētib. ex præpōitur, excubo, excludo, efficio, effundo, effero. In quib. et ſimilib. x in f. cōmutatur, euphoniæ cauſa, exhorreo, exhibeo, expello, exequor, expiro, quæ rationabilius abſq; s ſcribūtur, ut de literis docuimus, exquiro, extendo. Vocalib. quoq; ſequentib. tā in appoſitione, quàm in cōpoſitione ex, ut ſupra diximus, præponitur, ut exa-

ut exaro, exegi, exigo, exoletus, exulcero, exæquatᵒ, exaudio. & omnia quidē ſupradicta, cōſimilē, ut dictū eſt, uim habēt. Frequētius aūt a, & ab, & abs, uerbis paßiuis, uel ablatiuo iungūtur, ut amor à uiro, uel ab illo accipio, ab illo, uel abs quolibet, uel auſero. E uerò uel ex, frequēter tēporalia inueniūtur, ut Verg. in 8. Ex illo celebratus honor, lætiq; minores Seruauere diē. E autē in cōpoſitione uel priuatiuū eſt, ut eneruus, enodis: uel intentiuū, ut enectus, enarro, èludo: uel pro extra accipitur, ut educo, elimino, egero. Ex quoq; modo pro extra accipitur, ut excludo, extermino, extorris, exlex, expes, excors: modo priuatiuū, ut explico, expedio, exero, extirpo: modo intentiuū uel perfectiuū, ut expleo, exoro, efficio, effundo, extēdo. Deriuatur autem ab eo quod eſt abs abſq;. namq; quando uim & ſignificationē coniunctionis nō habet, ſyllaba eſt, non pars orationis, quomodo in ubiq;, undiq;, itaq;, deniq;, et ſimilibus. ab ex quoque deriuatur extra. De, non ſolum τὸ ἀπὸ ſignificat, ſed etiam τὸ περὶ memoratiuū, ut de partibus orationis. accipitur etiam pro κατὰ locali in compoſitione, ut deduco, deſcēdo, detraho, deijcio, deſpicio, derideo. Eſt etiā intentiuū, ut deprehendo, dedo, deprauo, deprimo, deminuo, dehiſco, detereo, decurro, deligo. Eſt etiam priuatiuū, ut deſperatus, demens, deſum, deiero. Pro eſt quādo localis inuenitur, tam in compoſitione quàm in appoſitione, ut pro templo, pro curia, pro oculis. Sall. in Catil. quod ni maturaſſet pro curia ſignum ſocijs dare: pro curia dixit pro ante curiā. procurro, prouenio. Eſt etiā tēporalis, ut pro uideo, proſpicio. Terent. in Heaut. Tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ. Proauus, ſed hoc quidē ab aduerbio pro

cul compoſitum affirmat, unde & corripitur. & omnia ſimiliter pro, correptā habētia, ut profatur, proteruus. alij uerò ad imitationē Græcorū apud quos pro præpoſitio corripitur, noſtros quoq; in quorundā compoſitione hoc feciſſe dicunt, loco etiam ē uel ſuper, accipitur, ut prominet proeminet, uel ſupereminet. & ante, quod ſuprà quoq; oſtendimus, ut procliuis, procumbēs, proſtratus, proſubigens. & ad, ut pro uirib. ſuis, hoc eſt ad ſuas uires. Verg. *in 5. ſummis incuruant uiribus arcus* Pro *ſe quiſq; uiri: hoc eſt ad ſuas uires. in quoq; loco inuenitur, ut pro teſtimonio dixit, hoc eſt in teſtimonio. plerunque tamen ſeparata τὸ ὑπὲρ ſignificat, pro* Milone, *pro* Clodio. *Necnō etiā interiectionis loco ponitur, & circūflectitur, ut Salluſt. in Catil. prô Deûm atq; hominū fidem.* Præ, *& per appoſitionē, & per cōpoſitionē inuenitur. ſignificat autē, modo ad, ut Terent. in* Eunu. *Hic ego illum cōtempſi præ me: pro, ad cōparationē mei.* Idem *in eadē:* Hic *uerò eſt qui ſi occeperit amare, ludū iocumq; Dices fuiſſe illum alterum, præ ut huius rabies quæ dabit: pro ad quæ dabit. Modo pro ab. Terent. in eadē: (ut fit) miſera, præ amore excluſiſti hunc foras: pro amore. Idem in And. Præ ſtudio dum id efficias quod cupis: pro ab ſtudio loco ſup etiā fungitur, ut præſideo præfectus.* Necnon *etiā pro ualde inuenitur, ut præcelſus ualde celſus, præualidus ualde ualidus. Præco quoq; à ualde capiendo eſt dictus. prægeſtio ualde geſtio. Horat. in 1. Car.* Ludere *cum uitulus ſalicto prægeſtientis. pro ante quoq; accipitur, ut prædico, præcurro, præfero, præcipio, præmaturus. Lucan. in 5. Ad promaturas ſegetū ieiuna rapinas. Iuuen. in 4. Non præmaturi cineres. uidetur deriua-*

tiuum

tinum ex hoc eſſe præter, quomodo à ſub ſubter, in inter, pro propter. Cũ aduerbiũ poteſt eſſe quando τὸ ὁπότε ſignificat, & præpoſitio, quãdo σὺν, & eſt copulatiua, ut cũ ducib. pugno, cũ imperatore proficiſcor, cũ amico habito, & per ſolam appoſitionẽ inuenitur, nec mirũ, cum loco eius in cõpoſitione ſemper con ponatur, ut concurro, cõiungo, cõtraho, cõſpiro. Et ſciendũ quod et con, & in, tunc mutãt m in n quãdo b ſequitur, uel m uel p: tunc uerò cõuertunt eam in ſequẽtes cõſonãtes, quãdo l uel r ſequitur, cõbibo, cõburo, imbuo, cõmunis, immunis, compello, impleo, colligo, illudo, corripio, irruo, irritus. quãuis raro l & r ſequentibus ſoleant hoc ſcribentes ſeruare. Sed cum Græcorũ autoritatẽ in omnib. penè ſequi ſoleamus, in hoc quoq; imitari debemus, ut συμβαλλύω, ἐμβαίνω, συμμάχω, ἐμμένω, συμπλέκω, συλλέγω, συῤῥέω ἐῤῥωμαι. ἐλλείπω. Vides enim in his omnibus præpoſitiones σὺν et ἐν mutare n in m, b uel m, uel p, ſequentibus l uerò uel r in eas cõuertere n. Cum, præpoſitio, quãdo pronominibus poſtponitur primæ uel ſecundæ perſonæ uel etiã ſe, quæ eſt tertiæ, enclitici uice fungitur, ut ſuprà dictũ eſt. mecũ, tecũ, ſecũ, nobiſcũ, uobiſcũ: alijs uerò poſtpoſita acuitur, ut quocũ, quacũ, quicũ, quibuſcũ. Clam ut diximus, apud Græcos aduerbiũ eſt, apud nos aũt ideo præpoſitio accipitur, quia & caſualibus præponitur, & graui accẽtu pronũciatur, ut Terent. in And. Nec clàm te eſt, quàm illi nũc ut req; res inutiles. Poteſt tamẽ etiã apud nos aduerbiũ oſtẽdi, cũ uerbo inuenitur iũgi, nõ ſeruiẽs caſui, ut Verg. in 1. Aen. Clàm ferro in cautũ ſuperat ſecurus amorũ. nec in cõpoſitione inuenitur, & adiungitur non ſolum ablatiuo, ſed etiam actõ, teſte Donato. habet

tamen etiã diminutionẽ quæ in præpoſitione nunquam inuenitur: in aduerbio uerò eſt quãdo inuenitur, ut bene belle, longè longule. ſic ergo à clàm clanculũ deriuatur, ex hoc etiã clandeſtimus. Et attẽde ꝗ *ea quæ ſunt aduerbia apud Græcos, certã aliquã poßident ſignificationẽ, cũ præpoſitiones ſoleãt eam uariare.* Corã *quoq; & palàm apud Græcos aduerbia ſunt, quæ propter ſupradictas cauſas noſtri etiã inter præpoſitiones aſſumpſerũt. Sed mihi uidetur cũ inter aduerbia quoq; hæc eadẽ pleriq; ponant, quippe quod ſine caſualib. uerbis non poſſunt adiungi, aduerbia ea dicere, quæ præpoſitiua poſſunt eſſe etiã caſualiũ.* Vt Verg. *in* 1. Aen. *corã quẽ quæritis adſum.* Idẽ *in eodẽ:* Poſtquã *introgreßi, & corã data copia fandi.* Salluſt. *in* 4. Hiſt. *Si nihil ante aduentum ſuum inter plebẽ, & patres cõueniſſet, corã ſe daturum operã. et habet ſignificationẽ contrariã clam, ſemperq; in appoſitione inuenitur: ſed corã magis ad perſonas, palàm ad oĩa accipitur.* Terent. *in* Eun. *Si falſum aut fictũ, continuo palàm eſt. Sine etiã & abſq;, apud Græcos aduerbia ſunt, ut ſupra dictum eſt, quæ prædicta ratio fecit apud Latinos præpoſitiones putari. habent aũt conſimilem ſignificationẽ, quæ eſt negatiua, nec in cõpoſitione inueniũtur. Sine aũt etiã uerbũ eſt imperatiuũ, ſed accentu differt quãdo præponitur, quõ ponè: præpoſita enim grauatur utraq; ſyllaba, ut ſine timore: poſtpoſita penultimã acuit, ut* Verg. *in* 10. *Si ſine pace tua, atq; inuito numine* Troes. Idẽ *in* 1. Georg. *Te ſine nil altũ mens inchoat.* Abſq; *quibuſdã cõpoſita à præpoſitione abs, & que, cõiunctione uidetur, ſed nũquã ꝗ, cõiunctio cõpoſitione ſuã uim amittit, ut atq;, neq;, quoq;.* Ergo *quãdo amit*

tit ſignificationē,ſyllabicæ magis adiecta uidetur. Eſt igi tur,ut mihi uidetur,deriuatio ab abs, abſq;, quō ab unde undiq;,ibi ibiq;,ita itaq;,uter uterq;,quis quiſq;, in quibus cōiunctionis ſignificatio nulla remanet. oſtendimus tamē in ſuperioribus q̃ etiā Græci ſoleāt addere δὲ ſine aliqua cōiunctiōis ſignificatione,ut ὅδε,τόδε,τῷδε. Tenus τὸ ἄχρις ſignificat,quod ſine dubio apud Græcos aduerbium eſt: & quāuis penè ſemper poſtpoſita inuenitur, tamē quia ſine caſuali nō poteſt poni quō alia,quæ quāuis ſint aduerbia,tamē hoc ipſo quod cū caſualibus iunguntur, præpoſitiones eas eſſe exiſtimauerūt.hoc quoq; inter præpoſitiones annumerāt, quod nō ſolū ablatiuo, ſed etiā gtō caſui,Verg.more Græco adiūgit, ut in 3. Georg.Et crurū tenus à mēto palearia pendēt. Reſtāt quatuor præpoſitiones, quæ pro uaria ſignificatione modo accuſatiuo,modo ablatiuo præponuntur, in, ſub, ſuper, ſubter.In quando εἰς uel κατὰ ſignificat,id eſt ſi ad locū, uel cōtrà demonſtrat,accuſatiuo iungitur,ut in urbē uado,uel in adulterū dico.Inuenitur tamē etiā pro ad, cum huic caſui præponitur,id eſt accuſatiuo, ut Vergil. in 1. Aen.Impulit in latus:pro ad latus. Lucan.in 3. In puppim redire rates: pro ad puppim.quādo uerò pro ἐν Græca præpoſitione accipitur,apud nos ablatiuo ſeruit,ut in Italia,in urbe,in tēpore. In cōpoſitiōe quoq; iā diuerſas habet ſignificationes,q̃ in appoſitiōe:modo enim priuatiua eſt, ut indoctus,iniuſtus,inutilis,iniquus,impius, infirmus,improbꝰ:modo intētiua,ut imprimo,incuſo,irrūpo,impingo,inijcio,immitto,incumbo,incurro,irrideo.Sub quoq; quādo ad locum habet ſignificationē,uel pro ante,uel pro ꝑ ponitur,actō iungitur,ut Verg.in 2.

Aen. poſtesq́; ſub ipſos Nituntur gradibus. Idē in 1. Georg. At ſi non fuerit tellus fœcunda ſub ipſum Arcturū. Idem in 3. Georg. Sub lucē exportāt calathis: pro ante lucem, uel per lucem. Idē Poeta in 1. Aen. Vrit atrox Iuno, & ſub noctem cura recurſat: pro per noctē. quando aūt in loco ſignificat ablatiuo præponitur, ut Verg. in 8. Arma ſub aduerſa poſuit radiantia quercu. Idem in 6. Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbram. Idem in eodē. Quale per obſcurā noctem ſub luce maligna Eſt iter in ſyluis. Omnes enim præpoſitiones locales etiā in temporibus & rebus, ſimilem habēt conſtructionē. Quomodo enim dico ad templum, ſic dico ad tempus, ad diem, ad iuſtitiā, ad hominem, ſimiliter ſub templum, ſub diem, ſub iuſtitiam ſub hominē, & ſub templo, ſub die, ſub iuſtitia, ſub homine, ſub muliere. In compoſitione uerò modo localem uim retinet, ut ſubeo, ſuppono, ſubijcio, ſummitto, ſubduco, ſubſtraho: modo diminutiuam, ut ſubrideo, ſubtriſtis, ſuffundo. mutat b in ſequentem conſonantē, quando à c uel f uel g uel m uel p incipiunt ea, quibus adiungitur, ut ſuccumbo, ſuccurro, ſufficio, ſuffero, ſuggero, ſummitto, ſummoneo, ſupparo, ſuppono. Sup & ſubter cōtrarias habent ſignificationes, & utraq; tam accuſatiuo quàm ablatiuo cōiungitur. quibuſdam tamen uidetur ablatiuo figuratè adiungi, quomodo poſt, & ante, & circùm. Verg. in 6. ille admirās uenerabile donum Fatalis uirgæ, longo poſt tempore uiſum. Idem in 1. Georg. Omnia quæ multo ante memor pro uiſa repones. Idem in 4. Aeneid. Anna uides toto properari littore circùm. Sic in 6. Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt: id eſt in gemina arbore ſidunt: ſuper. Et in Buc. Fronde ſuper

per uiridi ſunt nobis mitia poma. Et in 9. Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus. Quod ſi accipiamus figuratè in huiuſcemodi locis prolatas, loco aduerbiorũ neceſſe eſt eas accipere quomodo & poſt & ante & circùm, quãdo cum ablatiuo inueniũtur. ſuper tamẽ quãdo loco, de, ponitur, ſine dubio ablatiuo iungitur, ut Multa ſup Priamo rogitãs, ſuper Hectore multa. Inuenitur tamẽ etiã uerbo adiũcta uel nõ participij, in quo ſine dubio aduerbiũ eſſe oſtẽditur, ut Verg. in 1. Aeneid. His accenſa ſuper iactatos æquore toto. Et in 11. Ecce ſup mœſti magna Diomedis ab urbe Legati reſpõſa ferũt. In cõpoſitione quoq; inuenitur, ut ſuperſedeo, ſuperuacuus, ſuperuolo, ſupereminet, ſuperficies: & ſuper tamen, & ſupra à ſuperã, illud pro apocopam, hoc per ſyncopã facta ſunt, ſic enim antiqui frequẽter protulerũt, & maxime Cic. in poematib. ſuis, ut in Arato: Toruus draco ſerpit ſubter ſuperaq; retorquẽs Seſe. Idem in eodẽ: Huic ſupera duplices humeros adfixa uidetur Stella micans tali ſpecie, taliq; nitore. à ſuper deriuatiua fiũt, ſuperbus, ſuperus, ſupremus. Cũ apud Græcos oẽs præpoſitiones, quæ ſunt decẽ & octo, ut ſuprà dicimus, et cõponi poſſint & apponi: apud Latinos ſunt quædã, quæ & cõponuntur & apponũtur, ut ad ob per à ab abs de è ex ante circũ cõtra inter poſt trãs cis præter pro præ. Sunt quæ nunquã cõponũtur ut apud citra circa erga extra infra iuxta pone prope ſecundũ ultra ſupra. Quorũ pleraq; aduerbiorũ uim habẽt, ut oſtẽdimus. Sũt quæ nunquã apponũtur, ut di dis re ſe an con. Hæc enim ſex ſemp in cõpoſitione inueniũtur: quæ quãuis cũ per ſe poni nõ poſſunt, ſeparatæ in cõtextu oratiõis, ideoq; partes oratiõis

dici

dici uera ratiõe nõ poſsint, tamẽ q̃a uim et ſignificationẽ præpoſitionũ habẽt, et in ipſa cõpoſitiõe ſemꝑ præpoſitiuæ ſunt, ideo et præpoſitionibus cõnumerauere. Et di quidẽ et dis eãdẽ ſignificationẽ habẽt, quõ ab et abs. Sũt aũt ſeparatiuæ, ut diuido, diduco, diſtraho, diſcurro, q̃d apud græcos διὰ præpoſitio facit. Et ſciendũ q̃ tunc dis præponitur, cũ ſequitur c uel f uel p uel s uel t uel i loco cõſonãtis, ut diſcũbo, diſcutio, differo, diffido, diffundo, in quib. s in f cõuertitur euphoniæ cauſa, diſpliceo, diſputo, diſperdo, diſijcio, diſtraho, diſturbo, diſtorqueo, diſiectus, diſiungo. Alijs uerò quibuſcũq; conſonãtib. ſequentib. di præponitur, dimitto, diruo, diduco, digero, diluo. & ubiq; producitur di, excepto dirimo & diſertus. Lucan. in 4. dirimit tẽtoria gurges.. Idẽ in eodẽ: Qui medijs caſtris tutã dirimebat Ilerdã. Idẽ in 5. Et nõ amiſſæ dirimit ſuffragia plebis. Verg. in 5. Cede deo, dixitq́;, & prælia uoce diremit. Iuuen. in 3. didicit nã diues auarus Tantũ admirari, tãtũ laudare diſertos. Re, uidetur à retro ꝑ apocopã factũ, ſicut et ipſe ſenſus manifeſtat, reſpicio retro ſpicio, reuertor retro uertor, recurro retro curro, uel ex hoc natũ eſſe aduerbiũ, quõ ab ex extra. Se, quoq; pro διὰ græca præpoſitiõe ſeparatiua eſt, ut ſecubo. ſeparo, ſeduco. Eſt etiã abnegatiua, ut ſecurus ſine cura. Præterea ſeorſum fit aduerbiũ à ſe, ut à de deorſum, à ſuꝑ ſurſum. quibuſdã ſe à ſemis, quod ſeparationẽ facit, quibuſdã à ſecus uidetur profectũ. Alijs autẽ magis ea uidẽtur à ſe præpoſitiõe eſſe deriuata. Am, etiã περὶ græcã præpoſitionẽ ſignificat, amplector, amputo, ambio. in quo etiam additio b conſonantis fuit propter m. Con, pariter loco cum præpoſitionis, cum de ea diſſerebamus, accipi ſuprà docuimus.

PRI-

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XV.

DE ADVERBIO.

ADuerbium eſt pars orationis indeclinabilis, cuius ſignificatio uerbis adijcitur. Hoc enim perficit aduerbium uerbis additum, quod adiectiua nomina appellatiuis nominibus adiuncta, ut prudens homo prudenter agit, fœlix uir fœliciter uiuit. Sunt igitur quædam aduerbia, quæ omnibus conuenienter ſociantur temporibus, ut ſapienter dico, ſapienter dicebam, ſapienter dixi, ſapienter dixeram, ſapienter dicam. Rectè facio, rectè faciebam, rectè feci, rectè fecerā, rectè faciā. Sunt alia quæ cum ſeparatim tēpora ſignificant, neceſſariò ſeparatim eis coniunguntur, ut hodie facio, heri feci, cras faciam. nunc intelligo, antea intellexi, poſtea intelligā, quamuis uſus in eis quoq; uariatur. Sunt quæ cum omnibus apte ſociantur modis, ut diligenter curas, diligenter cura, utinam diligenter curares, cum diligenter cures, diligenter curare uelis. Sunt quæ non omnibus modis poſſunt coniungi, ut ne cum eſt dehortatiuum, indicatiuo non adiungitur, ſed uel imperatiuo, ut Verg. in 6. Tu ne cede malis, ſed contrà audentior ito. uel optatiuo, ut Terentius in Phorm. Quod utinā ne Phormioni id ſuadere in mentē incidiſſet. aut ſubiunctiuo, ut idē in Adelph. ne dicā dolo. aut infinito, ut Cicero in inuect. Ne dici quidē opus eſt, quāta diminutione ciuiū. Vtinā optatiuo cōiungitur. Lucan. in 2. O utinam cœliq; deis herebiq; liceret. Ni ſubiunctiuo copulatur. ut Terent. in And. Ni metuam patrem. Idem in Phorm. Ni mihi eſſet ſpes oſtentata. Vergil. in 3. Ni te-

neat curſus. Idem in 1. Aeneid. Ni faciant maria ac terras cœlumq; profundum. Sed & ni & ne quando pro neque accipiuntur inter coniunctiones pleriq; poſuerunt cauſales, quamuis ſignificatio abnegatiua aduerbijs eas magis applicat. Quod autem etiam ne pro neq; ponatur, uſus approbat. Cic. inuect 3. Ne dici quidem opus eſt quanta diminutione ciuium. Ni quoq; pro ne accipitur, ſicut ſupra dictus Vergilij uerſus oſtēdit: Ni teneant curſus: pro ne teneāt. Quod etiā Donatus in cōmento Aen. affirmat dicens, Ni pro ne, ſic ueteres. Nō uero imperatiuo proprie adiūgi nō poteſt, niſi in cōpoſitione, ut noli: aptiſſime aūt indicatiuo ſociatur, uel ſubiūctiuo, uel optatiuo Indicatiuo, ut Verg in 2. Aeneid. Non tibi Tyndaridis facies inuiſa Lacænæ, Culpatus ue Paris, uerum inclemētia diuûm Has euertit opes. Subiunctiuo, ut Verg. in 6. Non mihi ſi linguæ centū ſint, oraq; centū, Ferrea uox, omnes ſcelerū cōprehendere formas, Omnia pœnarum percurrere nomina poſſim. Optatiuo, ut Verg. in 1. Georg non illa quiſquam me nocte per altum Ire, neq; à terra moneat conuellere funem. Num quoque indicatiuo ſoli adiungitur, ad quod pertinet interrogatio. Terent. in Phorm. Num quid meminiſti? Idem in eodē: num quid ſubolet patris? Et uerbum quidem ſine aduerbio perfectam poteſt habere ſignificationem. Aduerbium uero ſine uerbo uel participio, quod uim uerbi poſſidet, non habet plenam ſententiam quamuis enim ab aliqua perſona per ſe proferantur aduerbia, neceſſe eſt ea, uel ad antedicta ab alia perſona referri uerba, ut ſi quis me interrogauerit, bona eſt ſuperbia? & reſpondeā, nominatiuo: uel p eclipſim dici, ut ſi recitāte aliquo dixero, bene, diſerte, elo-

eloquenter:ubiq; enim ſubauditur dicis. Similiter ſi dicam nõ malus homo qui pro uiribus ſuis ſubuenit clientibus, ſubaudi eſt. In multis quoq; alijs per hãc figuram inueniũtur ſine uerbis, uel participijs aduerbia, ut Verg. in 1. genus unde latinũ, ſubauditur eſt. Et ſciendũ ꝙ ut ſuprà dictum eſt, participijs quoq; aptiſsimè adiunguntur aduerbia. Quid enim eſt aliud participiũ niſi uerbũ caſuale? ut bene lego, bene legens, ſapienter loquor, ſapienter loquẽs. quod ſi aliud uerbum uerbo ſubiungas, idem ſignificat. Sed hoc intereſt quod participiũ nõ eget coniunctione, uerbũ eget, ut bene legens, diſco, bene lego & diſco, ſapiẽter loquẽs doceo, ſapienter loquor & doceo. Accidit autem aduerbio ſpecies, ſignificatio, figura. Species primitiua & deriuatiua. Primitiua quidem quæ à ſe naſcitur, ut nõ, ita ceu, clam, ſæpe. Deriuatiua uero quæ ab alijs naſcitur, ut à clàm clanculũ, à ſæpe ſæpius ſæpiſſimè, doctè à docto, curſim à curſu, ductim ἀπὸ τοῦ à ductu. Deriuatiua igitur aduerbia, uel ab alijs aduerbijs deriuãtur, ut à prope propius, & ultra ulterius, citra citerius. uel à nominibus, ut Tullius Tulliane, latinus latine, felix feliciter. uel à uerbo ſiue participio, uel participiali nomine, ut ſentio ſenſus ſenſim, ſto ſtatus ſtatim, ſingultio ſingultim. Horat. in 1. Serm. Vt ueni corã ſingultim pauca locutus. tractus tractim. Verg. in 4. Georg. tractimq; ſuſurrant: uel à nomine & uerbo, ut à pede & tento pedetentim. uel à pronomine, ut hic illic ab hic & ille. uel à præpoſitione, ut ex, extra, in, intra, con, cõtra, ſub, ſubter. Eſt quãdo etiã nominũ terminatio diuerſorũ caſuũ conſtructionẽ aduerbialẽ ſuſcipiẽs, loco aduerbiorũ accipitur, ut Verg. in 6. nimium uobis Romana propago

pago Viſa potens ſuperi. Nimium dixit pro nimis. Similiter in 1. Aeneid. multum ille & terris iactatus & alto. Idem in 8. iam primū ſaxis ſuſpenſam hanc aſpice rupē. Idē 1. Georg. ſublime uolans. Similiter idem in 1. Aeneid. Vnà Eurusq; Notusq; ruunt. Pronomina quoq; pro aduerbijs ponuntur, ut Verg. in 8. Hoc tunc ignipotens cœlo deſcendit ab alto: hoc pro huc. Idem in 1. Aen. Nanque uidebat uti bellantes Pergama circum, Hac fugerent Graij, premeret Troiana iuuentus, Hac Phryges. Neque enim ea indubitanter aduerbia eſſe accipimus, ſed nomina uel pronomina eſſe dicimus loco aduerbiorū poſita, per diuerſos caſus: per nominatiuum, ut Verg. in 11. Fors & uota facit, cumulatq; altaria donis. Et in 1. Georg. Sole recens orto. per genitiuum, ut Romæ. Cicero pro Ligario: Romæ ne ſit? né ue cum fratribus? Salluſt. in 1. Hiſtor. Ac deinde militiæ, & domi geſtas compoſui. Idem in eodem: Atq; Seruilius ægrotum Tarenti collegā prior tranſgreſſus. per datiuum, ut ueſperi, ruri, ſorti. Terent. in Andr. Quem ne ego heri uidi ad uos adferri ueſperi? Vergil. in 4. Georg. Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti. Terent. in Phor. Cui opera uita erat, Ruri ferè ſe continebat per accuſatiuum, ut Romam, Athenas. Terent. And. Quid tu Athenas inſolens? per ablatiuū, Vergil. in Bucl. Fortè ſub arguta conſiderat ilice Daphnis. Idem in eodē. Alternis dicetis, amant alterna camœnæ. Cum autē loco aduerbiorū accipiuntur, manent indeclinabilia, licet iungantur nominū uel pronominū uel participiorū diuerſis caſibus ut ſublime uolans, ſublime uolantis, ſublime uolanti. Sic igitur oīa diſcernas noīa uim aduerbiorū recipiētia, uel nō. Et primitiua quidē uniformia

mia ſunt; nec regulā aliquā ad ſimilitudinē uel collatio-onē aliorū poſſunt accipere, ut cras, cur, heus, ſic, nempe. Deriuatiua uerò quæ ſub aliqua certa proferūtur forma, inter ſeſe adhibita collatione, rationē plerunq; regulæ poſſunt accipere, pro ſimilitudine terminationum: plerunq; aūt diximus propter excepta anomala, ut bene male, duriter. ego ꝑ ſingulas terminationes neceſſarium eſt eorum formas inſpicere. A, igitur terminātia uel primitiua ſunt, ut ita, quod ſolū a correptā habuit: quāuis quidam puta quoq; aduerbiū eſſe accipiāt. Ideoq; Perſiū id corripuiſſe, ut hoc puta nō iuſtū eſt, illud male, rectius illud. Vel cōpoſita, ut præterea, interea, poſtea, antea, q̃ oīa producūt a terminalē. Vel ablt̃i noīm ſunt, qui pro aduerbijs recipiuntur, ut unà, quà, nequa, Roma, ut Verg. in 1. Aen. Vnà Eurusq; Notusq; ruūt, creberq; procellis. Idē in eod. Quà data porta ruunt, et terras turbine perflant. In eodem: Ne qua ſcire dolos, medius ue occurrere poſſit. Et ſciēdū quod propria nomina ciuitatū, ſi primæ uel ſecundæ ſint declinationis, in gtō quidem caſu pro aduerbio in loco accipiuntur, ut Romæ ſum uel Tarenti. Accuſatiuo uerò ad locum cuiuſcunq; ſint declinationis, ut Romam eo, uel Tarētum, uel Carthaginem, uel Athenas, uel Delphos, uel Trallis. Ablatiuo de loco uel per locum, ut Roma exeo, Tarento tranſeo. Sin tertiæ ſint ablatiuo, tam in loco quàm de loco, uel per locum, ut Carthagine ſum, Carthagine uenio, Carthagine tranſeo. Idem & in ſemper pluralibus inuenitur, ut Athenis ſum, Athenis uenio, Athenis tranſeo. Inueniuntur tamen, & cum præpoſitionibus nomina ciuitatum ſæpe prolata, et maxime apud hiſtoricos. Liu. in 8. ab ur

be cond. Venerāt et ab Lanuuio Antioq; auxilia. Salluſt. in Catil. Nā tum Brutus ab Roma aberat. Idē in Iugurt. Ad Cirtham oppidum iter conſtituunt. Liu. in 9. Et Fabius ſupplementū ab Roma abduxit. Idem in 8. quem aūt ab Roma poſſe excipi. In eodē: qua uia ad Veſerim ferebat. Salluſt. in Hiſt. ad Olympū atq; Phaſelida. In eodē: ad Corycum, & apud Lete oppidū. &, repulſus à Lete oppido, & apud Ilerdam, cum multa opera circundata. Idem Præneſte locatus. Idem: apud Mutinam. Plaut. in Merc. Nauem ex Rhodo qua eſt heri aduectus filius. Inueniuntur tamen quædam etiam appellatiua ſupradictam regulam ſeruantia, ut militiæ, militia, militiam, domi, domum, domo, humi, humum, humo. In è correptam, uel primitiua ſunt, ut ponè, penè, ex quo etiam aliud deriuauit. Plaut. in Moſtel. Ita mea cōſilia peruertit peniſſimè. Ne, propè, nempè, quippe, ſæpè, inde, & ex eo compoſita, deinde, ſubinde, perinde, exinde, proinde. quæ omnia antepenultimam habent accentu acuto, uel quia per adiectionem habent de, ut quibuſdam uidetur: unde frequenter inuenimus, exin & dein. Verg. in 7. Exin gorgoneis Alecto infecta uenenis. uel magis quia præpoſitiones ſeparatæ grauantur, & ut cōiunctæ eſſe oſtendantur, acutum in his aſſumpſerunt accentum: quomodo & coniunctio ſi, & ne aduerbium, cum præponuntur quando, ut ſiquando, nequando. nam aliquando differentiæ cauſa ad aliquanto quod conſimilem ſonum habere uidetur, acuit antepenultimā: uel deriuatiua ſunt, ut perago perege, punio impunè, abundo abunde, rito unde irrito ritè. Nomina quoq; pro aduerbijs in è correptam deſinentia inuenimus, ut Salluſt. in Iurg. Cætera haud facilè cōperta

narra-

narrauerim. Verg. in 2. Aen. Forte fuit iuxtà timulus quo cornea ſummo uirgulta. Idem in 5. Sed ſublime uolans nubi ſe immiſcuit atræ. Quanuis facile & ſublime accuſatiui ſint, forte aũt abltũs. Sic etiam ſponte ſua, & mane primo, nomina eſſe oſtẽdũtur cõiunctione aliarũ caſualium, ut domi ſuæ. Sunt etiã cõpoſita in ẽ correptã deſinentia aduerbia, ut ſuprà dicta, exinde, perinde, proinde, et punio impune. Ver. in 2. Georg. Et ſæpe alterius ramos impune uidemus Vertere in alterius. V pote quoq; cõpoſitum eſt ab aduerbio et nomine. Potè. n. ab eo quod eſt potis naſcitur, hic et hæc potis et hoc pote. unde Perſius: Qui pote? uis dicã? nugaris, cum tibi calue. id eſt quõ poßibile eſt. Ab eo autẽ quod eſt hic et hæc potis, et hoc pote, fit cõparatiuũ hic et hæc potior, & hoc potius, & ſuperlatiuũ potißimum, ex quib. etiã aduerbia potius et potißime. In ẽ productam primitiua non inueni, niſi ne: ſed deriuatiua à nominib. ſecundæ declinatiõis, quorũ dtũs in o deſinẽs in ẽ longã cõuertitur, & facit aduerbiũ, ut huic claro clare, optimo optime, pulchro pulchre, affabro affabre. Cic. in Ver. 6. Deũ nullũ q ei paulo affabre factus. huic ſano ſanè, fero ferè. Excipitur bene et male, à bono et malo in ẽ breuẽ deſinentia. Multa autem ex ſupradictis nominibus ipſa terminatiõe datiui pro aduerbijs accipiuntur, ut falſo, conſulto, poſtremo, ſedulo, auſpicato, augurato, manifeſto, priuato, precario, merito. Ter. in Eun. Seu ui, ſeu clàm, ſeu precario. Idem in And. Haud auſpicato huc me appuli. Idem in Phor. Merito te amo. Idẽ in eadẽ: Poſtremò ſi nullo alio pacto, uel fœnore. Liu. in 14. Priuato nos tenuiſſem9. dicitur tamẽ et priuatim. Sall. in Catil. Ea priuatim & publicè rapere. Et

ſæpe corripiunt ō terminalem, quãdo in aduerbia trãſeunt, ut cito, ſero, modo. Iuuen. in 3. Et cito rapturus de nobilitate comeſa, Quod ſupereſt. Verg. in 4. Aen. Tu modo poſce deos ueniam ſacriſq́; litatis. Stat. in 1. Theb. Sero memor thalami mœſtæ ſolatia mortis Phœbe paras. Idem in 2. queritur q́; fidem tam ſero repoſci. Neceſſario dicitur et neceſſe, ſed neceſſe eget uerbo ſubſtantiuo. Terent. in Eun. Quod des paululum eſt, et neceſſe eſt multum accipere Thaidem. inuenitur tamen et neceſſarium. Sunt tamen quædam ex eadem declinatione quorum neutra pro aduerbijs accipiuntur, ut multum nimium, uerum & uerò, primum & primo. Terent. in And. Primum hæc pudice uitã, parce ac duriter Agebat. quod autem etiam prime dicitur, oſtẽdit idem Terent qui compoſitum ab eo in Andria protulit: nam id arbitror Apprime in uita eſſe utile, ut ne quid nimis. Nimium quoq; pro nimis frequenter inuenimus, et parum pro paruum. Lucan. in 5. & quam nimiumq́; parumq́; Diſtulimus. excipiuntur à duro dure & duriter, à largo large et largiter, ab humano humane et humaniter, ab inhumano inhumane et inhumaniter, à firmo firme et firmiter. Ter. in And. primum hæc pudice uitam, parce ac duriter agẽbat. Cic. in 3. Verr. Reſpondit illa ut meretrix non inhumaniter. Idem in 13. Philip. Putare aliquid moderate, aut humane factur ũ. Idem de Repub. in 6. Firmiter enim maiores noſtri ſtabilita matrimonia eſſe uoluerũt. Idẽ ac Panſam in 1. de Antiocho, feciſti humaniter. Inueniuntur et alia, quibus tamẽ nõ eſt utendũ. Pompon. in Author. Ludit nimium inſaniter, pro inſane. ſeueriter quoq; pro ſeuere. Titinn. in Proclia: Seueriter hodie ſermonẽ amica

mecum

mecũ contulit. Idem blanditer, benigniter. Plautus ami/citer, uerrciter, auariter, munditer, ſeueriter, mœſtiter, æquiter, aſperiter. Nonius, feſtiuiter. Lucilius, ampliter, ignauiter. Varro, probiter, mutuiter. Ennius, proterui-ter, ignauiter, inimiciter, iracunditer, ſuperbiter, temeri ter, præclariter, toruiter, puriter, reuerecũditer, miſeri/ter, proſperiter. Dicitur etiã abunde ab abundo, & abun dans. ſciendũ tamẽ quod quædã aduerbia non plene ſer-uãt ſignificationẽ, quæ in nominib. eſt, à quibus deriuan tur, ut ferus ferè, ſanus ſanè, ſenſus ſenſim. Ideo autẽ dixi mus nõ plene, quia poteſt eſſe aliqua ratio, ut feræ dicun tur quæ omni corpore ferũtur, quippe cũ quatuor pedi bus utãtur. ferè ergo pro iuxta, quòd celeribus omnia iu-xta ſunt. ſanus pro ualidus accipitur, ergo & ſanè pro ualde. Hoc quoq; notandũ quòd à ualido ualde, pro uali de per ſyncopã profertur, ſenſim pro paulatim, quia ea maxime faciũt ſenſum quæ morãtur. A rito uero uerbo uel ritu rite, pro recte, quia nihil traditur ritib. niſi quod rectũ eſſe credatur. A quintæ quoq; declinationis nomi-nibus cõpoſita ẽ producũt, ut pridie, hodie, poſtridie. meridie quoq; pro aduerbio accipitur, cũ ſit nomẽ. In î quoq; deſinẽtia inueniũtur aduerbia, ſed pauca primiti-ua, ut heri, ubi, ibi. dicitur tamẽ & here. Iuuen. in 1. Res hodie minor eſt here quàm fuit, atque eadẽ cras Deteret exiguis aliq d. Hor. in 2. Ser. Nã mihi cõuiuã quærẽti du ctus here, illic De medio potare die. Alia uerò noĩa ſunt loco aduerbij poſita, ꝑ gtũm pleraq;, ut domi, Tauromi nij, Lampſaci, Tyri, Epheſi, belli. Liu. in 2. ab urbe cond. Duo nefanda facinora decem uiri belli domiq; adijciunt. Inueniũtur etiã ꝑ datiuũ, ut ueſperi et ſorti. Ter. in And.

Quem ne ego heri uidi ad uos afferri uesperi? Ver. in 4. Georg. Sunt quib. ad portas cecidit cuſtodia ſorti. Necnon etiã per abltũm, ut qui pro quõ, uel unde, ut Teren. in And. Nã qui tibi iſtæc incidit ſuſpicio? Qui? quia te norã. Idem in eadẽ: audiui & credo, multa cõcurrunt ſimul Qui cõiecturã hanc nũc facio. Eſt enim ablatiuus à quo uel à qui. In o primitiua quidẽ, ut quando tẽporale, et ex eo cõpoſita, ſiquãdo, nequãdo, aliquãdo, quæ ante penult. habẽt acutã, ne duæ partes, ut ſuprà dictũ eſt, eſſe putẽtur diuiſæ, uel differẽtiæ cauſa: deriuatiua uerò à cis citrò, unde dicitur ultrò citroq; Cic. pro Roſc. poſtea homines curſare ultrò citroq; non deſtiterũt. Ab in quoq;, intra, & intrò, et intus, et inter. Sunt etiã cõpoſita præſtò, profectò. alia uerò nomina ſunt uel pronomina aduerbialiter prolata, ut falſò, meritò, ſedulò, citò, ſerò, uerò, utrò utroq;. Liu. in 8. ab urbe cond. Vtroq; exercitus miſſi. ſimiliter quo, aliquo, eo, illo. Sed quando pro aduerbijs accipiuntur, inueniuntur interdũ corripientia o, ſicut oſtẽdimus. In u pauca inueniuntur denominatiua, ut diu: & ex eo compoſitũ interdiu, & à nocte noctu. Nam aſtu nomẽ eſt indeclinabile, quõ cornu. Ter. in Eun. Hem quid amat? an ſcit ille quid meretrix ſiet. An in aſtu uenit? quòd niſi eſſet nomẽ, præpoſitio ſeparata ei nõ præponeretur. In æ diphthongũ nomina ſunt genitiui caſus loco aduerbij poſita, ut Romæ, Coſæ, Capuæ. Sall. in Iugurt. Hæc ubi Romæ cõperta ſunt. Idem in 1. Hiſt. Res populi Rom. Marco Lepido, Catuloq; coſſ. ac deinde domi, & militiæ geſtas. In hoe, hau, heu, hei, oh, ah, terminantia, interiectiones ſunt, quas Græci aduerbijs connumerant. Horat. in Carm. Heu hoc Bacche precor. Idem in 2.

Carm.Heu hoc recẽti mens trepidat metu.Terent. in Eu nu.Hau obſecro,ne conferendus hic quidem cum illo eſt. Idem in eodem: Hoi hei.*In eodem:Oh illud uide,os ut ſibi diſtorſit carnifex.Idem in* And.*Dictura ne es quod ro go?hau,hei.* Verg.2.Aen. *Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo* Hectore. *Idẽ in eodẽ, Heu fuge nate dea, teq; his,ait,eripe flãmis.In c primitiua inueniuntur, ſic donec. quod etiã donicũ antiqui dicebãt*. Plaut. *in capt. auſcultatũ ſcies. Ego me amitti donicũ ille huc redierit.* Et *deriuatiua pronominum, Illic, iſtic, huc, illuc, iſtuc, hinc, illinc, iſtinc, hac, illac, iſtac.* Et *omnia uel neutra uel poſitione producunt extremã ſyllabam,excepto donec, & in fine circumflectuntur, ſi uocalẽ longã habue rint neutra.*Compoſita *quoq; inueniuntur,ut adhuc,abhinc,dehinc.In l pauca inueniuntur, ut ſemel,pol,ædepol:uel, etiã coniunctio, pro ualde frequẽter inuenitur.* Cic.*pro* Mur *uel maximũ bellũ populo* Rom. *cum rege* Antiocho *geßiſſe.In am primitiua,ut clàm,corã:deriuatiua,uel cõpoſita,nequicquã,nequaquã,neutiquã.Præterea, quam, quãdo eſt ſimilitudinis uel cõparationis,ſiue electionis,aduerbiũ accipitur.* Vergil.*in* 11. *Quamfacile accipitur ſaxo ſacer ales ab alto.*Sall. Mare Ponticũ *dulcius eſt,quàm cætera maria.quamuis interpretatio eius, id eſt ἤπερ apud Græcos cõiunctio ſit electiua. bifariam etiam trifariam et omnifariam, compoſita ſunt à fando, & præpoſitis dictionib.* In *em primitiua,itẽ,tãdẽ: cõpoſita ut itidẽ,ibidẽ,indidẽ,identidẽ.* Cic: *pro* Roſc. Amer. *Indidẽ,ne* Ameria.*In im et denominatiua inueniũtur,et uerbalia,ſiue participialia:ut à parte partim,à uiro uiritim,à uice uicißim,ab hoſtio hoſtiatim, à ſtatu ſtatim,*

à raptu raptim, à ſaltu ſaltim & ſaltuatim, à curſu curſim, à ſtricto ſtrictim, à furto furtim, à ſenſu ſenſim, à ſingulis ſingillatim, ab affatu affatim, uel magis à Græco ἀφάτως, id eſt abunde, & corripitur fa, à priuato priuatim, à paulo paulatim, à ſingultu ſingultim. Horat. in 1. Serm. Vt ueni corã ſingultim pauca locutus. præſertim, confeſtim, à tractu tractim, à carptu carptim, à ductu ductim. Plaut. in Curcul. ſine ductim, ſed hæc abijt hac pſequar. In um primitiua pauca ſunt, iterũ, ſurſum, rurſum et rurſus, prorſertim & prorſus. Deriuatiua uel cõpoſita dextrorſum, ſiniſtrorſum. Hor. Serm. 2. Ille ſiniſtrorſum, hic dextrorſum abit; unus utriq; Error. Sed antiqui etiã dextrouorſum dixerunt. Plaut. in Rud. Sed dextrouorſum auerſa eſt in malã crucem. ſurſum, deorſum, horſum uerſum, orientem uerſum, occidentẽ uerſum. Ter. in Adel. Similiter utroq; uorſum. Plaut. in Capt. Vtroq; uorſum rectũ eſt ingeniũ meum. hæc enim quoq; compoſita eſſe uidẽtur cum ſub uno accentu proferantur. Melius tamen dicimus quod inclinant ſibi ſuprapoſita nomina. Similiter actutum deriuatum eſt ab actu, id eſt celeritate. Verg. in 8. tum cætera reddet Actutum pius Aeneas, atque integer æui Aſcanius. Nomina quoque loco aduerbiorum in eadem terminatione inueniuntur, ut multum, nimium, primũ, parũ pro paruum. Lucã. in 2. et quam nimiumq; parumq; Diſtulimus: pro & multum et paruũ. Cic. in 4. de Rep. Non enim facile ualenti populo reſiſtitur, ſi aut nihil impertias iuris. aut parũ, pro paruũ. In n pauca inueniuntur, ut en, nõ, forſan, forſitan. In r primitiua, cur et p, quando ꝑ ualde accipitur. Deriuatiua à nominib. uel participijs tertiæ declinatiõis ueniunt

in ter exeuntia. ſed ſi in ens deſinat ntũs, is gtĩ in er conuertunt, ut ſapiens ſapientis ſapienter, prudẽs prudentis prudẽter, indulgẽs indulgẽtis indulgẽter, diligẽs diligẽtis diligẽter. Alia uerò aſſumũt dtõ ter penult. correpta, ut fortis fortiter, utilis utili utiliter, felix felici feliciter, audax audaci audaciter, ſed ꝑ ſyncopã in uſu eſt frequẽtiore audacter. Ter. *in* Phor. *Minus multo audacter, q̃ nũc lædit, læderet. Sall. tamẽ Hiſt.* 2. *audaciter protulit ſecundũ analogiã.* Et Cic. pro Sex. Roſc. *Multa ſcelerate, multa audaciter, multa improbe feciſti.* Excipitur *facilis, quod pro faciliter facile aduerbij loco habuit in uſu.* Verg. *in* 10. *Quàm facile accipiter ſaxo ſacer ales ab alto.* D*ifficilis aũt difficulter facit, pro difficiliter, & ab omni omnino. Præterea à tribus & quatuor naſcuntur aduerbia, ter et quater. obiter enim cõpoſitũ eſt ab ob & iter. Similiter pauliſper, tantiſper, parumper, cõpoſita ſunt. Vetuſtißimi tamẽ quædã contra ſuprà dictã regulã protulerũt. Sed ſi quidẽ ſint nomina neutra pro aduerbijs, ut ſublime uolãs, aſſumãtur, aliter uero reijciantur, ut Põponius de Philoſophia: Cũ iſtæc memore meminit: pro memoriter. Aliter quoq; ab eo, quod eſt hic alis huius alis huic ali, pro alius ali⁹ alij, ſecũdũ ſupradictã analogiã profertur. In as denominatiua inuenio as extrema circũflexa, aliâs. In es productã, ſodes,* Hercules. *pleraq; tamẽ à numeris naſcũtur, id eſt à quinq; uſq; ad mille, ut ſemel, bis, ter, quater, qnquies, ſexies, decies, uicies, centies, quigẽties, millies. In is correptã, nimis, quod etiam nimiũ dicimus. ſatis, quod etiã loco nõis poſitiui accipitur, itaq; etiã cõparationẽ recipit ſatius.* Teren. *in* Eun. *Accede ad ignẽ hũc, iã caleſces plus ſatis.* Lucan. *in* 1. *Tu*

ſatis ad uires Romana in carmina dandas. Iuuen. in 4. Hoc *ſatius,quàm ſi dicas ſub iudice uidi,* Quod nõ *uidiſti:ſatius pro meliꝰ.* In *us correptã penitꝰ, rurſus et rurſum,prorſus et prorſum, ſecus,cœlitus à cœlo,ſtirpitus à ſtirpe,funditus à fundo.* Verg.in 3.Aen.Rur*ſus & alterius.*In eodem:Rur*ſum ex diuerſo cœli,cæciſq; latebris.* Radi*citus à radicibus.*Verg.in 5.Aeneid. *radicitus eruta pinus.* Mordi*cus, diuinitus, humanitus. dicitur tamen & diuine & humane & humaniter,ſed diuerſas habent ſignificationes.nam diuinitus à diuis, & humanitus ab hominibus monſtrat.* Diui*ne autem, & humane uel humaniter, ſimiliter diuis & hominibus ſignificant. eminus quoque & comminus localia ſunt.*Aduer*ſus quoque quod etiam nominatiuus eſt, quomodo nullus pro mini me.* Terent.in Andr. *Liberatus ſum* Daue *hodie tua opera:at nullus quidem. Similiter fors cum ſit nominatiuus accipitur pro aduerbio.* Vergil.in 11. Fors *& uota facit, cumulatq; altaria donis.*Et *omnia comparatiua,quæ nominum comparatiuorum generis neutri ſimilia ſunt, ut clarius, prudentius, ocyus, ſatius.* In *ens totiens à tot, quotiens à quot,& à multo multotiens, & aliquotiens ab aliquot.*Salluſt.in 1.Hiſtor.*Neq; detruſus aliquotiens terretur.*In *tſat pro ſatis, & duntaxat,quod ab aduerbio componitur & uerbo, & forſit pro forſitan.* Horatius *Sermonum primo:* Di*ßimile hoc illi eſt, quia non ut forſit honorem* Iure *mihi inuideat quiuis.*

In *x,uix,mox,pax:quod eſt* Græ*cum quando ſignificat tantummodo.*In *nc,nunc,hinc.*In *ps,deinceps.* Inueniun*tur diuerſæ aduerbia formæ ex eiſdẽ deriuatiua nominibꝰ,ut à fors forte,forſan,forſitã,forſit, fortaſſe,fortaßis.*

Verg. in 10 *Fors & uota facit, cumulatq; altaria donis.* Idē in Bucol. *Fortè ſub arguta cōſederat ilice Daphnis.* Idem in 1. Aeneid. *forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.* In Bucolicis: *forſitan illum Aut herba captum uiridi.* Idē in 10. *cœloq; animū fortaſſe ferebat.* Et fors quidem & forſan & forſitan dubitandi ſunt, fortè uerò euētus pro fortuitu, quòd à fortuitus deriuatiuo nomine fit. Fortaſſe aūt & fortaßis pro temere. quomodo à diuino quoq; diuinitus θειόθεν, diuine θείως, ſimiliter à fato fatuito μοιρόθεν fato, et fataliter μοιραίως, ab omni omnino παντελῶς. & omnifariam in omnem partem, uel ex omni parte. Deriuatiuorum aduerbiorū ſpecies eſt etiam in comparatiuis & ſuperlatiuis. Præterea in diminutiuis, quod apud Græcos non eſt: & plerunque denominatiua ſunt hæc, ut clarus clarior clarißimus, claré clarius clarißimé, felix felicior felicißim⁹, feliciter felicius felicißimé, bonus bellus, bene belle, primus primulus, primū primulum, longus longulus, longé longule. Inueniuntur tamen pauca, quæ quamuis à nominibus non deriuentur, tamē habent comparatiua uel diminutiua, ut ſæpé ſæpius ſæpißimé & ſæpiuſcule. Antiqui tamen & ſæpior & ſæpißimus protuliſſe inueniuntur, ſicut ultrà ulterius ultimé, ulterior ultimus. Non enim aduerbia à nominib. ſed ab aduerbijs huiuſcemodi nomina naſcūtur, ſuprà ſuperius ſupreme, ſuperior ſupemus. citra citerius citime, citerior citimus. extra exteri⁹ extreme, exterior extremus. infrà inferius infime, inferior infimus. diu diuti⁹ diutißimé, diutior diutißimus. nup nuperi⁹ nuperrimé, antiqui nuperus nuperior nuperrimus. ocyor quoq; ocyßimus & ocyus ocyßimé, à Græco eſt ὠκύς. Satis quoq; q̃ pro ſuffi-

ſufficiens accipitur, quomodo ſuprà diximus, ideo habuit comparationem ſatius. attendendum igitur, quod non inueniuntur comparatiua aduerbia, niſi ſint adiuncta comparatiuis nominibus. Diminutiua *tamen rariſſime, ut clam clanculum.* Terent. in Eun. *Cum in cellulam ad te patris penũ omnem congregabam clanculum.* De*riuantur autẽ aduerbia à nominibus, ſapiens, ſapienter. à* pronominibus*, ab ille illic. à uerbis detero deterius. à* participijs, indulgens indulgenter *. à præpoſitionibus, ex, extra, ſub, ſubter, in, inter.*

De *Figuris.*

F*Iguræ aduerbiorũ ſunt tres, ſimplex, cõpoſita, & decompoſita.* Simplex, *ut diu, huc.* Cõpoſita, *ut interdiu, adhuc.* Decompoſita, *quæ à compſitis deriuantur, ut à potẽte potẽter, à miſericorde miſericorditer, ab indocto indocte, ab imprudente imprudenter. Hæc tamen quæ et ſimplicia habẽt aduerbia etiã compoſita poſſunt eſſe, ut docte indocte, prudenter imprudẽter. Nã efficaciter ſine dubio decompoſitũ eſt, cum à ſimplici aduerbio nõ componitur, ſed à nomine compoſito deriuatur.*

De *Significatione.*

S*ignificatio aduerbiorũ diuerſas ſpecies habet. ſunt enĩ temporalia, quæ præteritũ tempus ſignificãt ſolum, ut pridẽ, nuper, antea, nudiuſtertius. Sũt alia, quæ præſens, ut nũc, præſto. uel et præſens, et nõ multo ante præteritũ perfectũ, ut modo.* Terent. in Andr. *Modo dolores mea tu occipiũt primulũ.* Idẽ in Heaut. *Age modo hodie ſero ac ne quicquam uoles.* Idem in Andria: *præteriẽs modo mihi apud forũ,* Vxor *tibi ducẽda eſt* Pamphile *hodie, inquit.* Idẽ in Eun. *uenit Chærea.* Frater *ne? ita. quando? hodie.*

quàm

quàm dudum? modo. Accipitur etiam pro infinito quomodo & nunc. Idem in eadẽ: Modo ait, modo negat. Inuenitur etiam pro duntaxat. Verg in 4. Aen. Si modo quod memoras factum fortuna ſequatur. Alia futurũ, ut cras, poſtridie, perendie. Alia communia diuerſorum temporũ, ut olim, dudum, quondam. Verg. in 4. Georg. Depreníis olim ſtatio tutiſſima nautis, infinite dixit. Olim pro præterito. Horat. in 1. Serm Olim truncus eram ficulnus inutile lignum. Præſentis. Verg. in 2. Georg. Ac iam olim ſeras poſuit cum uinea frondes, Frigidus & ſyluis aquilo decuſſit honorem, Iam tum acer curas uenientẽ extendit in annũ Ruſticus. Idem in 5. quod tumidis ſubmerſum tunditur olim Fluctibus. Futuri. Idem in 1. Aeneid. forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. Dudum præteriti. Terent. in Andr. Ego dudum nonnihil ueritus ſum Daue. præſentis temporis. Verg. in 2. Aeneid. iamdudum ſumite pœnas. Quondã præteriti. Cicero in 1. inuect. Fuit fuit iſta quondam in hac Repub. uirtus. Futuri. Verg. in Buc. quondam tua dicere facta Tempus erit. Idem in 2. Aen. Quondam etiam uictis redit in præcordia uirtus. Inſtantis temporis protulit ſimiliter, aliquando. Cicero in primo inuect. ibis tandem aliquando. Idem in 2. tandem aliquando Quirites uel Catilinam. Quãdo quoq; ſimplex, & ex eo compoſita omnia, aliquando, ſiquando nequando, quæ & infinita ſunt, & antepenultimæ accentu acuto proferuntur, quomodo etiam ab inde compoſita, exinde, perinde, ſubinde, deinde, proinde. Quando autẽ & interrogatiuũ & relatiuũ eſt, & infinitum. Interrogatiuum, ut quando ueniſti? Relatiuũ, ut quando eram iuuenis peccaui. Infinitũ, quando ueniam faciam. accentu tamen

men diſcernitur, quō et nomina interrogatiua & relatiua. Inuenitur tamē etiam pro aliquando, & pro cauſali coniunctione. Verg. in 10. Aſpera quis natura loci dimittere quando Suaſit equos. quādo pro aliquando. Idem in 1. Aeneid. Hic tibi fabor enim, quando hæc te cura remordet: quando pro quoniam hic accipitur. Alia localia, hæc quoq; uel diſcretas, uel cōmunes habēt locorū ſignificationes. Diſcretas ad locū, ut huc, illuc, quo. in loco, ut illic, hic, ubi, quod interrogatiuū penultimā acuit, ut ſi dicā, ubi eſt Pamphilus? Relatiuū grauatur, ut Verg. in 1. Aeneid. Sæuus ubi Aeacidæ telo iacet Hector, ubi ingēs Sarpedon, ubi tot Simois correpta ſub undis. Quomodo & unde, ut Horat. in 2. Serm. Vnde et quo Catius? Interrogatiuū acutam penultimā habet. Relatiuū grauatur. Verg. in 1. Aeneid. genus unde Latinū. De loco, ut hinc, illinc, iſtinc, inde. Per locum, ut hac, illac, qua. hoc quoque quomodo omnia infinita, id eſt, quo, ubi, unde, quando relatiuum eſt grauatur, aliter ſuum accentum ſeruat. Communes, ut peregre ſum, peregre abeo, peregre aduenio, peregre tranſeo. Similiter ponè, ſupra, intra, infra, extra, ultra, citra, quæ etiam caſibus frequenter ſolent iungi grauariq;. atq; ideo à quibuſdā præpoſitiones eſſe putantur. ſed illa propriè eſt præpoſitio, quæ ſeparata nunquàm poteſt ſine caſualibus proferri, ut è, ex, à, abs, de, pro, ſub, in, et ſimilia. Aduerbia uerò, quæ coniungi ſolent caſualibus, etiam per eclipſim caſualium licet proferre, ut Ponè ſubit coniunx, & ultra citraq; nihil eſt. Et quod aduerbia etiam per ſe habent aliquam certam ſignificationem, præpoſitio uerò nō: ut ſi dicam de, uel in, neſcio per ſe quid ſignificēt, niſi coniungātur

cum

eum aliqua dictione. Si enim dicam de partibus oratio-nis, aliam habet ſignificationẽ: et ſi dicã de loco in locũ, aliam. In ſuperiore enim τὸ περὶ, *in ſequẽti* τὸ ἀπὸ *ſignificat. Similiter deduco* κατάγω, *deſcendo* κατέρχομαι. *Extra uerò & ponè & ſuprà, indubitabilẽ habẽt loci ſignificationem, ex quo oſtenduntur magis aduerbia eſſe. Sunt quædam unam loci ſignificationem habentia, quæ eſt ad locũ, ut horſum iſtorſum, deorſum, ſurſum, ſiniſtrorſum, dextrorſum. Similiter aduerbia oſtenduntur compoſita, Italiã uerſus, Siciliam uerſus: quæ ipſe accentus oſtendit eſſe cõpoſita. niſi dicamus, quod uerſus inclinat ſibi ſuperpoſita nomina.* Dehortatiuũ *eſt ne. hoc etiam accipitur pro neq; & pro ut nõ & pro ualde. pro neq;, ut* Cic. *in 4. Inuect.* Ne dici quidem opus eſt: *pro neq; opus eſt dici. pro ut non,* Terentius *in* Adel. Ne dicam dolo: *pro ut nõ dicam. pro ualde,* Idem *in* Andr. Ne illa illum haud nouit, cuius cauſa hæc incipit. Abnegatiuum *eſt, ut non, haud, nequaquam, minimè. Sciendum tamẽ quod tamen aliæ partes accipiuntur pro aduerbiorum diuerſis ſignificationibus: et eſt quando duæ pro una, nullomodo, nullatenus. quomodo et aduerbia loco nominum poſita inuenimus.* Verg. *in 7.* Sponte ſua, *ſimiliter & mane nouũ, ut* Lucan. *in 1.* Tu ſatis ad uires Romana in carmina dandas. *Et* Salluſt. *in* Catilin. Satis loquentiæ, ſapientiæ parum. *Confirmatiua, ut profectò, ſcilicet, quippe, uidelicet, nempe, ut* Perſius: Nempe hoc aßiduè. *Duæ quoq; partes pro his ponuntur, ut quidni, cur non, ſic eſt, quid iſtic. quo frequẽter* Terent. *utitur in cõfirmatione, ut in* Adel. Quid iſtuc? accedo ut rectius dicas. *Similiter militiæ in loco ſolũ inuenitur, quomodo ueſperi in tẽpore.*

Et ſciendũ quod pleraq; aduerbia localia pro temporalibus accipiuntur. Vergil.in 2 Aeneid. *Inde thoro pater* Aeneas *ſic orſus ab alto :pro deinde dixit.* & in 1. *Hæc ubi dicta, cauum conuerſa cuſpide montem : pro poſtquam.* & Terent.in Eunu. *Hic ego illum contempſi præ me:pro tunc.* Temporalia *autem pro localibus non accipiuntur,ut nunc,modo,nuper,poſtquam.*Iuratiua,*ædepol,caſtor,hercle,mediusfidius.* Per *quoq; præpoſitio, poteſt etiam pro aduerbio accipi iurandi,ut Verg.in 10.* Per *te per qui te talem genuere parentes*. Idem *tamen etiam confirmatiuum eſt aduerbium,ut* Terentius *in* Andria: Tu *quoq; perparce nimium non laudo.* Sic *quoq; quomodo per,coniunctum caſualibus, & graui accentu prolatũ iuratiuũ eſt.* Verg.*in* Buc. Sic *tua cyrneas fugiãt examina taxos.*Optatiua *utinam,ô,ut ſi,ut* Vergil.*in 1.* Aen. *Atq; utinã rex ipſe noto cõpulſus eodem* Afforet Aeneas.Idem *in 8.Adſis ô tantũ,et propius tua numina firmes.*Idem *in 6. Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus* Oſtendat *nemore in tanto.ut aũt & ſi,ſunt etiã coniunctiones cauſales,ſed ut eſt etiã ſimilitudinis aduerbiũ, poteſt etiã pro temporali accipi,*Vt *uidij ut perij. & ex hoc cõponitur utinã.*Inuenitur *etiã ut pro utinã,ut* Horat.in *2.Serm.*O *pater & rex,*Iuppiter,*ut pereat poſitũ rubigine ferrũ. ut pro utinã,uti enim, & ut idẽ ſunt.* Hortatiua,*eia,age.*Et *notandũ quod uidetur hoc aduerbium etiam pluralè habere,ut agite, ut* Verg. *in* 8. Ergò *ugite ô iuuenes tantarũ in munere laudũ.* Remiſſiua *ſunt ſuperioribus cõtraria,ut pedetentim, paulatim, ſenſim.* Qualitatis,*ut bene,male.* Quãtitatis,*ut nimiũ, parum. hæc aũt plerunq; à nominib. adiectiuis fiunt, ut diſertus*

diſer-

diſerte, celſus celſe, maximus maxime, paulus paulatim. Necnō etiā à participijs, ſiue uerbis, ut *curſim, ſtrictim, minutatim.* Dubitatiua, *forſan, fortaßis, & fortaſſe, fors forſit.* Verg. in 11. *Fors & uota facit, cumulatq; altaria donis.* Idem in 1. Aen. *forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.* Ter. in And. *Forma bona fortaſſe.* Hor. in 1. Ser. *Dißimile hoc illi eſt, quia nō ut forſit honorē Iure mihi inuideat, qui uis ita te quoq; amicū.* Congregatiua loci ſunt & temporis cōmunia, ut *ſimul, unà, pariter.* In eodē loco, & in eodem tēpore. ut Verg. *ſimul hoc ſimul ingens.* Et in 1. *Vnà Eurusq; Notusq; ruūt.* Diſcretiua, *ſeorſum, deorſum, ſecus, ſeparatim, ſecreto, utrinq;, diuiſe, ſingillatim, bifariam, multifariam.* Similitudinis, ut *quaſi, ceu, uelut, ueluti, ſic, ſicuti, ut, uti.* Hæc etiā cōiunctionū uim habent cauſaliū, quando ἵνα & ἵνα ſignificat Græcas coniunctiones. Verg. in 11. *capias ut digna Camillæ Præmia.* Cic. in 4. Inuect. *Illud uerò non ne ita præſens eſt, ut nutu Iouis Optimi Maximi factum eſſe uideatur? cum hodierno die mane per forum meo iuſſu, & coniurati, & eorū iudices in æde Cōcordiæ ducerētur, eo ipſo tempore ſignū ſtatueretur.* Ordinatiua ſunt, *deinde, cōtinuò, protinus, poſtea, præterea.* Intētiua, ut *ualde, nimium, prorſus, penitus, omnino.* Comparatiua, ut *magis, minus,* hoc cū aduerſa qualitate cōiunctū, contrariæ qualitatis comparatiuū ſignificat, ut *minus prudēs,* pro *ſtultior:* & *minus ſtultus,* pro *prudētior.* Superlatiua, *maximè, minimè, ocyßimè.* Et ſciendū quòd oīa quæ ab alijs deriuantur, illorū ſignificationē uel qualitatē generalē ſeu ſpecialē ſeruāt ut à proprijs, *Demoſthenes demoſthenicè* dicitur, *Tullius tulliane, Salluſtius ſalluſtiane.* Similiter ab

M appel-

appellatiuis generalib⁹, à corpore corporaliter, à quali
qualiter, ab alio aliter, à genere generaliter, à ſpecie ſpe
cialiter, à latino latine, à græco græce, à uiro uiriliter, à
muliere muliebriter. Et nota ꝙ pleraq; ex nominib. fiũt
deriuatiua. à græcis quoq; noībus deriuantur aduerbia,
ut ὠκὺς ocyus ocyßime. habẽt tamẽ nomina ocyor ocyßi
mus. Præterea quomodo apud græcos ar omale ἀπὸ τ̃ εἷς
ἅπαξ aduerbium dicitur, ſic & apud nos inæqualiter ab
uno ſemel profertur. A duobus quoq; pro græco δὶς nos
bis dicimus. Cæteri enim numeri à uocib. ſuis faciũt ad/
uerbia, tres, ter, quatuor, quater. A quinq; uerò uſq; ad
mille in es productã deſinũt aduerbia, ut quinqes, ſexies,
ſepties, ſic reliqui ut ſuprà dictũ eſt. A quot uerò & tot
in ns terminãtur, quotiens et totiens: ſunt igitur hæc nu
meralia. Inueniũtur apud nos præterea aduerbia diminu
tiua, quæ apud græcos nõ ſunt, ut clã, clanculũ, bene, bel
le, bellißime. Quõ aũt ſunt noĩa, ſynonyma, et polyony
ma, ſic inueniũtur aduerbia, uel in una ſignificatiõe mul
tas habẽtia uoces, uel in una uoce multas habẽtia ſignifi
cationes, ut ubi πȣ̃ ϗ ὅπα. Silr quo, qua, quãdo, et infinita
ſunt et interrogatiua, et relatiua. Quãdo aũt etiã et pro
cõiunctione cauſali inuenitur. Tandẽ & quoq; nõ ſolum
pro aduerbio tẽporali, ſed etiã pro cõiunct one repleti-
ua inuenitur, ut Cic. in 1. Inuect. Quouſq; tandẽ abutere
Catilina patiẽtia noſtra? O quoq; diuerſas habet ſignifi
cationes. Eſt. n. aduerbiũ uocãdi, ut Ver. in 1. Aen. O regi
na nouã cui condere Iuppiter urbẽ. Eſt admirãdi, ut Iu-
uen. in 4. O qualis facies et quali digna tabella. Et indi-
gnãdi, ut Cic. in 1. Inuect. O tẽpora, ô mores. Eſt optãdi,
ut Verg. in 8. Adſis ô tãtũ, et propi⁹ tua numina firmes.

Eſt

Eſt etiã nomen ipſius literæ. In alijs quoq; multis aduerbijs inuenis diuerſas ſignificationes in una eademq; uoce. Quomodo etiã ex cõtrario in diuerſis uocib. unã ſignificationẽ, ut quando, aliquãdo, olim, dudũ, cito, propere, celeriter, actutũ. De ordine quoq; aduerbiorũ quæritur utrum præponi, aut ſupponi uerbis aptius poßint: & manifeſtũ eſt, quòd aptius quidẽ præponuntur, quõ adiectiua nomina, ut bonus homo bene agit, fortis impator fortiter pugnat. Licet tamen tã hæc quàm illa præpoſtere proferre. Exceptis monoſyllabis qdem omnib. ut ô, nõ, ne, dũ, cum temporale, ꝑ ſic, quod aduerbiũ eſt quando affirmationem ſignificat, ſicut etiã uel cũ pro ualde ponitur. Demonſtratiua quoq; et interrogatiua præponũtur uerbis, ut en, ecce, cur, quare, quãobrem. Silr hortatiua et ſimilitudinis & uocandi et optandi, ut eia, age, quaſi, ceu, ueluti, heus, ô, utinam. Ter. utinam quod cum ſalute illius fiat uelim, ita ſe defatigarit. Verg. in Buc. Sic tua cyrneas fugiant examina taxos. Idẽ. in 8. non ita me referat tibi magnus ouantem Iuppiter.

DE INTERIECTIONE.

INteriectionẽ græci inter aduerbia ponũt, quoniã hæc quoq; uel adiũgitur uerbis, uel uerba ei ſubaudiũtur, ut ſi dicã papæ qd uideo? uel ꝑ ſe papæ, etiamſi nõ ad datur. miror, habet in ſe ipſius uerbi ſignificationem, q̃ res maxime fecit. Romanarũ artiũ ſcriptores ſeparatim hãc partem ab aduerbijs accipere, quia uidetur affectũ habere in ſeſe uerbi, et plenam motus animi ſignificationem, etiãſi non addatur uerbum, demõſtrare. Interiectio tamen nõ ſolũ illa quæ dicũt græci σχετλιασμὸν ſignificat, ſed etiam uoces, quæ cuiuſcũq; paßionis animi pulſu ꝑ

exclamationē interijciuntur. Habēt igitur diuerſas ſigni ficatiões: gaudij ut euax, doloris ut hei. Verg. in 2. Aen. Heu mihi qualis erat, quantū mutatus ab illo Hectore. Et ô dolor atq; decus magnū rediture parēti: Verg. in 11. Et in Buc. ah ſilice in nuda cōnixa reliquit. Idē in eodē: Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas. Timoris, ut Atat, mi homo nū formidoloſus es? Ter. in Eun. Admirationis, ut idē in eod. Papæ, hæc ſupat ipſam Thaidē. Inter has ponūt etiā ſonitū illiteratorū imitationes, ut riſus haha, hehe, et phi, & heu, hoe, et hau. Poſſunt tamen eſſe quædā dubiæ inter aduerbia & interiectiones, ut ô, quādo indignationē ſignificat uel dolorē, uel admirationē, interiectionē hoc accipiūt: quādo uerò uocādi eſt, uel optādi, aduerbiū. poteſt tamē etiam nomē eſſe ipſius literæ, ut ſupra diximus. A, quoq; & præpoſitio eſt, & interiectio, et nomē. Præpoſitio, ut à ſummo ad imū: Interiectio, ut præmōſtrauimus in Buc. eſſe poſitū: Nomē ipſius literæ. Pro quoq; tā præpoſitio ꝙ interiectio. Præpoſitio. ut Verg. in 12. Pro Latio obteſtor, pro maieſtate tuorū. Et in 5. Pro ſe quiſq; uiri, depromunt tela pharetris. Interiectio, ut Lucan. in 3. prô ſi remeaſſet in urbem Gallorū tantū populis arctoq; ſubacta. Optimè tamē de accētibus earū docuit Donatus, ꝗ nō ſunt certi: quippe cū & abſcōdita uoce, id eſt nō planè expreſſa proferantur, & pro affectus cōmoti qualitate, cōfundantur in eis accētus. Aliæ tamē quoq; partes orationis, ſingulæ, uel plures ſolēt interiectiue proferri, ut Ver. in 1. Aen. Naui bus infandū amiſſis uniꝰ ob irā. Infandū, pro interiectione protulit. Proprie tamē uoces interiectionū primitiuæ ſunt, ut papæ, euax, hei, heu, heuhoe, hoe, & ſimilia.

PRI.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XVI.

DE CONIVNCTIONE.

Coniũctio eſt pars oratiõis indeclinabilis, cõiunctiua aliarũ partium oratiõis, quib. cõſignificat, uim uel ordinationẽ demonſtrans. Vim, quãdo ſimul eſſe res aliquas ſignificat, ut et pius et fortis fuit Aeneas. Ordinem, quãdo conſequentiã aliquarũ demõſtrat rerum, ut ſi ambulat, mouetur. Sequitur.n.ambulationẽ motus, nõ tamẽ etiã motum omnimodo ſequitur ambulatio. Poteſt.n.aliquis et ſedẽs & accumbens moueri, ambulare autẽ ſine motu non poteſt. Accidũt igitur cõiunctioni figura et ſpecies, quàm alij poteſtatem nominãt, quæ eſt in ſignificatione coniunctionum, prætereà ordo. Figura ſimplex quidem, ut at et, ſed: Compoſita uerò, utut, etenim, ſedenim. Hæc enim ex accentu compoſita eſſe noſcuntur. Species ſunt cõiunctionum, copulatiua, continuatiua, ſubcontinuatiua, adiunctiua, cauſalis, effectiua, approbatiua, diſiunctiua, ſubdiſiũctiua, diſertiua, præſumptiua, auerſatiua, abnegatiua, collectiua uel rationalis uel illatiua, dubitatiua, completiua. Copulatiua eſt, quæ copulat tam uerba quàm ſenſum: ut, et, q;, ac, atque, quidem, quoque quando pro que ponitur, at, aſt: ſed, autem, uerò quando pro autem accipitur. hæc enim copulant cum confirmatione intellectum. Inueniuntur tamen multæ, tã ex ſupradictis, quàm ex alijs coniunctionibus, diuerſas ſignificationes una eademq; uoce habentes, ſicut uſibus oſtendemus, ut q;, inuenitur etiã completiua, ut Verg. in 9. Aen. Alcãdrumq; Haliumq; Nemonaq; Pritaniumq;. ac non

men diſcernitur, quō et nomina interrogatiua & relatiua. Inuenitur tamē etiam pro aliquando, & pro cauſali coniunctione. Verg. in 10. Aſpera quis natura loci dimittere quando Suaſit equos. quādo pro aliquando. Idem in 1. Aeneid. Hic tibi fabor enim, quando hæc te cura remordet: quando pro quoniam hic accipitur. Alia localia, hæc quoq; uel diſcretas, uel cōmunes habēt locorū ſignificationes. Diſcretas ad locū, ut huc, illuc, quo. in loco, ut illic, hic, ubi, quod interrogatiuū penultimā acuit, ut ſi dicā, ubi eſt Pamphilus? Relatiuū grauatur, ut Verg. in 1. Aeneid. Sæuus ubi Aeacidæ telo iacet Hector, ubi ingēs Sarpedon, ubi tot Simois correpta ſub undis. Quomodo & unde, ut Horat. in 2. Serm. Vnde et quo Catius? Interrogatiuū acutam penultimā habet. Relatiuū grauatur. Verg. in 1 Aeneid. genus unde Latinū. De loco, ut hinc, illinc, iſtinc, inde. Per locum, ut hac, illac, qua. hoc quoque quomodo omnia infinita, id eſt, quo, ubi, unde, quando relatiuum eſt grauatur, aliter ſuum accentum ſeruat. Communes, ut peregre ſum, peregre abeo, peregre aduenio, peregre tranſeo. Similiter ponè, ſupra, intra, infra, extra, ultra, citra, quæ etiam caſibus frequenter ſolent iungi grauariq;. atq; ideo à quibuſdā præpoſitiones eſſe putantur. ſed illa propriè eſt præpoſitio, quæ ſeparata nunquàm poteſt ſine caſualibus proferri, ut è, ex, à, abs, de, pro, ſub, in, et ſimilia. Aduerbia uerò, quæ coniungi ſolent caſualibus, etiam per eclipſim caſualium licet proferre, ut Ponè ſubit coniunx, & ultra citraq; nihil eſt. Et quod aduerbia etiam per ſe habent aliquam certam ſignificationem, præpoſitio uerò nō: ut ſi dicam de, uel in, neſcio per ſe quid ſignificēt, niſi coniungātur

cum

eum aliqua dictione. Si enim dicam de partibus oratio-nis, aliam habet ſignificationẽ: et ſi dicã de loco in locũ, aliam. In *ſuperiore enim* τὸ περὶ, *in ſequẽti* τὸ ἀπὸ *ſignificat. Similiter deduco* κατάγω, *deſcendo* κατέρχομαι. Extra *uerò & ponè & ſuprà, indubitabilẽ habẽt loci ſignificationem, ex quo oſtenduntur magis aduerbia eſſe. Sunt quædam unam loci ſignificationem habentia, quæ eſt ad locũ, ut horſum iſtorſum, deorſum, ſurſum, ſiniſtrorſum, dextrorſum. Similiter aduerbia oſtenduntur compoſita,* Italiã *uerſus, Siciliam uerſus: quæ ipſe accentus oſtendit eſſe cõpoſita. niſi dicamus, quod uerſus inclinat ſibi ſuperpoſita nomina.* Dehortatiuũ *eſt ne. hoc etiam accipitur pro neq; & pro ut nõ & pro ualde. pro neq;, ut Cic. in 4. Inuect.* Ne *dici quidem opus eſt: pro neq; opus eſt dici. pro ut non,* Terentius *in* Adel. Ne *dicam dolo: pro ut nõ dicam. pro ualde,* Idem *in* Andr. Ne *illa illum haud nouit, cuius cauſa hæc incipit.* Abnegatiuum *eſt, ut non, haud, nequaquam, minimè. Sciendum tamẽ quod tamen aliæ partes accipiuntur pro aduerbiorum diuerſis ſignificationibus: et eſt quando duæ pro una, nullomodo, nullatenus. quomodo et aduerbia loco nominum poſita inuenimus. Verg. in 7. Sponte ſua, ſimiliter & mane nouũ, ut* Lucan. *in 1. Tu ſatis ad uires* Romana *in carmina dandas.* Et *Salluſt. in Catilin. Satis loquentiæ, ſapientiæ parum. Confirmatiua, ut profectò, ſcilicet, quippe, uidelicet, nempe, ut* Perſius: Nempe *hoc aſſiduè. Duæ quoq; partes pro his ponuntur, ut quidni, cur non, ſic eſt, quid iſtic. quo frequẽter* Terent. *utitur in cõfirmatione, ut in* Adel. *Quid iſtuc? accedo ut rectius dicas. Similiter militiæ in loco ſolũ inuenitur, quomodo ueſperi in tẽpore.*

Et

Et ſciendũ quod pleraq; aduerbia localia pro temporalibus accipiuntur. Vergil. in 2 Aeneid. Inde thoro pater Aeneas ſic orſus ab alto: pro deinde dixit. & in 1. Haec ubi dicta, cauum conuerſa cuſpide montem: pro poſtquam. & Terent. in Eunu. Hic ego illum contempſi prae me: pro tunc. Temporalia autem pro localibus non accipiuntur, ut nunc, modo, nuper, poſtquam. Iuratiua, ædepol, caſtor, hercle, mediusfidius. Per quoq; praepoſitio, poteſt etiam pro aduerbio accipi iurandi, ut Verg. in 10. Per te per qui te talem genuere parentes. Idem tamen etiam confirmatiuum eſt aduerbium, ut Terentius in Andria: Tu quoq; perparce nimium non laudo. Sic quoq;, quomodo per, coniunctum caſualibus, & graui accentu prolatũ iuratiuũ eſt. Verg. in Buc. Sic tua cyrneas fugiãt examina taxos. Optatiua utinam, ô, ut ſi, ut Vergil. in 1. Aen. Atq; utinã rex ipſe noto cõpulſus eodem Afforet Aeneas. Idem in 8. Adſis ô tantũ, et propius tua numina firmes. Idem in 6. Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus Oſtendat nemore in tanto. ut aũt & ſi, ſunt etiã coniunctiones cauſales, ſed ut eſt etiã ſimilitudinis aduerbiũ, poteſt etiã pro temporali accipi, Vt uidij ut perij. & ex hoc cõponitur utinã. Inuenitur etiã ut pro utinã, ut Horat. in 2. Serm. O pater & rex, Iuppiter, ut pereat poſitũ rubigine ferrũ. ut pro utinã, uti enim, & ut idẽ ſunt. Hortatiua, eia, age. Et notandũ quod uidetur hoc aduerbium etiam pluralẽ habere, ut agite, ut Verg. in 8. Ergò agite ô iuuenes tantarũ in munere laudũ. Remiſsiua ſunt ſuperioribus cõtraria, ut pedetentim, paulatim, ſenſim. Qualitatis, ut bene, male. Quãtitatis, ut nimiũ, parum. haec aũt plerunq; à nominib. adiectiuis fiunt, ut diſertus diſer-

diſerte, celſus celſe, maximus maxime, paulus paulatim. Necnō etiā à *participijs, ſiue uerbis, ut curſim, ſtrictim, minutatim.* Dubitatiua, *forſan, fortaßis, & fortaſſe, fors forſit.* Verg. *in* 11. Fors *& uota facit, cumulatq; altaria donis.* Idem *in* 1. Aen. *forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.* Ter. *in* And. *Forma bona fortaſſe.* Hor. *in* 1. Ser. *Dißimile hoc illi eſt, quia nō ut forſit honorē* Iure *mihi inuideat, qui uis ita te quoq; amicū.* Congregatiua *loci ſunt & temporis cōmunia, ut ſimul, unà, pariter.* In *eodē loco, & in eodem tēpore. ut* Verg. *ſimul hoc ſimul ingens.* Et *in* 1. Vnà *Eurusq; Notusq; ruūt.* Diſcretiua, *ſeorſum, deorſum, ſecus, ſeparatim, ſecreto, utrinq;, diuiſe, ſingillatim, bifariam, multifariam.* Similitudinis; *ut quaſi, ceu, uelut, ueluti, ſic, ſicuti, ut, uti.* Hæc *etiā cōiunctionū uim habent cauſaliū, quando* ἵνα *&* ὅτι *ſignificat* Græcas *coniunctiones.* Verg. *in* 11. *capias ut digna* Camillæ Præmia. Cic. *in* 4. Inuect. *Illud uerò non ne ita præſens eſt, ut nutu* Iouis Optimi Maximi *factum eſſe uideatur? cum hodierno die mane per forum meo iuſſu, & coniurati, & eorū iudices in ædē* Cōcordiæ *ducerētur, eo ipſo tempore ſignū ſtatuerētur.* Ordinatiua *ſunt, deinde, cōtinuò, protinus, poſtea, præterea.* Intētiua, *ut ualde, nimium, prorſus, penitus, omnino.* Comparatiua, *ut magis, minus, hoc cū aduerſa qualitate cōiunctū, contrariæ qualitatis comparatiuū ſignificat, ut minus prudēs, pro ſtultior: & minus ſtultus, pro prudētior.* Superlatiua, *maximè, minimè, ocyßimè.* Et *ſciendū quòd oīa quæ ab alijs deriuantur, illorū ſignificationē uel qualitatē generalē ſeu ſpecialē ſeruāt ut à proprijs,* Demoſthenes *demoſthenice dicitur,* Tullius *tulliane,* Salluſtius *ſalluſtiane.* Similiter *ab*

appellatiuis generalib9, à corpore corporaliter, à quali
qualiter, ab alio aliter, à genere generaliter, à ſpecie ſpe
cialiter, à latino latine, à græco græce, à uiro uiriliter, à
muliere muliebriter. Et nota ꝙ pleraq; ex nominib. fiũt
deriuatiua. à græcis quoq; noĩbus deriuantur aduerbia,
ut ὠκὺς ocyus ocyßime. habẽt tamẽ nomina ocyor ocyßi
mus. Præterea quomodo apud græcos anomale ἀπὸ τ̃ εἷς
ἅπαξ aduerbium dicitur, ſic & apud nos inæqualiter ab
uno ſemel profertur. A duobus quoq; pro græco δὶς nos
bis dicimus. Cæteri enim numeri à uocib. ſuis faciũt ad-
uerbia, tres, ter, quatuor, quater. A quinq; uerò uſq; ad
mille in es producta deſinũt aduerbia, ut quinqes, ſexies,
ſepties, ſic reliqui ut ſuprà dictũ eſt. A quot uerò & tot
in ns terminãtur, quotiens et totiens: ſunt igitur hæc nu
meralia. Inueniũtur apud nos præterea aduerbia diminu
tiua, quæ apud græcos nõ ſunt, ut clã, clanculũ, bene, bel
le, bellißime. Quõ aũt ſunt noĩa, ſynonyma, et polyony
ma, ſic inueniũtur aduerbia, uel in una ſignificatiõe mul
tas habẽtia uoces, uel in una uoce multas habẽtia ſignifi
cationes, ut ubi ποῦ καὶ ὅπου. Silr quo, qua, quãdo, et infinita
ſunt et interrogatiua, et relatiua. Quãdo aũt etiã et pro
cõiunctione cauſali inuenitur. Tandẽ & quoq; nõ ſolum
pro aduerbio tẽporali, ſed etiã pro cõiunctione repleti-
ua inuenitur, ut Cic. in 1. Inuect. Quouſq; tandẽ abutere
Catilina patiẽtia noſtra? O quoq; diuerſas habet ſignifi
cationes. Eſt. n. aduerbiũ uocãdi, ut Ver. in 1. Aen. O regi
na nouã cui condere Iuppiter urbẽ. Eſt admirãdi, ut Iu-
uen. in 4. O qualis facies et quali digna tabella. Et indi-
gnãdi, ut Cic. in 1. Inuect. O tẽpora, ô mores. Eſt optãdi,
ut Verg. in 8. Adſis ô tãtũ, et propi9 tua numina firmes.

Eſt etiã nomen ipſius literæ. In alijs quoq; multis aduerbijs inuenis diuerſas ſignificationes in una eademq; uoce. Quomodo etiã ex cõtrario in diuerſis uocib. unã ſignificationẽ, ut quando, aliquãdo, olim, dudũ, cito, propere, celeriter, actutũ. De ordine quoq; aduerbiorũ quæritur utrum præponi, aut ſupponi uerbis aptius poſsint: & manifeſtũ eſt, quòd aptius quidẽ præponuntur, quõ adiectiua nomina, ut bonus homo bene agit, fortis impator fortiter pugnat. Licet tamen tã hæc quàm illa præpoſtere proferre. Exceptis monoſyllabis qdem omnib. ut ô, nõ, ne, dũ, cum temporale, ꝑ ſic, quod aduerbiũ eſt quando affirmationem ſignificat, ſicut etiã uel cũ pro ualde ponitur. Demonſtratiua quoq; et interrogatiua præponũtur uerbis, ut en, ecce, cur, quare, quãobrem. Siſr hortatiua et ſimilitudinis & uocandi et optandi, ut eia, age, quaſi, ceu, ueluti, heus, ô, utinam. Ter. utinam quod cum ſalute illius fiat uelim, ita ſe defatigarit. Verg. in Buc. Sic tua cyrneas fugiant examina taxos. Idẽ. in 8. non ita me referat tibi magnus ouantem Iuppiter.

DE INTERIECTIONE.

INteriectionẽ græci inter aduerbia ponũt, quoniã hæc quoq; uel adiũgitur uerbis, uel uerba ei ſubaudiũtur, ut ſi dicã papæ qd uideo? uel ꝑ ſe papæ, etiamſi nõ addatur. miror, habet in ſe ipſius uerbi ſignificationem, q̃ res maxime fecit. Romanarũ artiũ ſcriptores ſeparatim hãc partem ab aduerbijs accipere, quia uidetur affectũ habere in ſeſe uerbi, et plenam motus animi ſignificationem, etiãſi non addatur uerbum, demõſtrare. Interiectio tamen nõ ſolũ illa quæ dicũt græci σχετλιασμὸν ſignificat, ſed etiam uoces, quæ cuiuſcũq; paſsionis animi pulſu ꝑ

 excla-

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XVI.

DE CONIVNCTIONE.

Coniũctio eſt pars oratiõis indeclinabilis, cõiunctiua aliarũ partium oratiõis, quib. cõſignificat, uim uel ordinationẽ demonſtrans. Vim, quãdo ſimul eſſe res aliquas ſignificat, ut et pius et fortis fuit Aeneas. Ordinem, quãdo conſequentiã aliquarũ demõſtrat rerum, ut ſi ambulat, mouetur. Sequitur.n. ambulationẽ motus, nõ tamẽ etiã motum omnimodo ſequitur ambulatio. Poteſt.n. aliquis et ſedẽs & accumbens moueri, ambulare autẽ ſine motu non poteſt. Accidũt igitur cõiunctioni figura et ſpecies, quàm alij poteſtatem nominãt, quæ eſt in ſignificatione coniunctionum, præterea ordo. Figura ſimplex quidem, ût at et, ſed: Compoſita uerò, utut, etenim, ſedenim. Hæc enim ex accentu compoſita eſſe noſcuntur. Species ſunt cõiunctionum, copulatiua, continuatiua, ſubcontinuatiũa, adiunctiua, cauſalis, effectiua, approbatiua, diſiunctiua, ſubdiſiũctiua, diſertiua, præſumptiua, auerſatiua, abnegatiua, collectiua uel rationalis uel illatiua, dubitatiua, completiua. Copulatiua eſt, quæ copulat tam uerba quàm ſenſum: ut, et, q;, ac, atque, quidem, quoque quando pro que ponitur, at, aſt: ſed, autem, uerò quando pro autem accipitur. hæc enim copulant cum confirmatione intellectum. Inueniuntur tamen multæ, tã ex ſupradictis, quàm ex alijs coniunctionibus, diuerſas ſignificationes una eademq; uoce habentes, ſicut uſibus oſtendemus, ut q;, inuenitur etiã completiua, ut Verg. in 9. Aen. Alcãdrumq; Haliumq; Nemonaq; Pritaniumq;. ac non

 ſolum

ſolum pro & , ſed etiam pro quàm accipitur. Verg. in 3. Aeneid. Haud ſecus ac iuſsi faciunt, tectoſq; per herbam. Terent. in Phor. Nunquã æquè inquit, ac modo paupertas onus uiſa eſt mihi & miſerũ & graue. Salluſt. in Iugurt. Præterea trãſuerſis itineribus quotidie caſtra mouere iuxtà ac ſi hoſtis adeſſet, uallo atq; foſſa munire. Similiter atq; Terent. in Phorm. Ne ſimili utamur fortuna atq; uſi ſumus. Continuatiuæ ſunt quæ cõtinuationẽ & conſequentiã rerum ſignificãt, ut ſi cum ἀ Græcũ ſignificat: quando enim ἐὰν cauſalis eſt. ſimiliter ſiue, ſin, ſeu, tam cõtinuatiuæ ſunt, quàm cauſales. Propriè autẽ continuatiuæ ſunt quæ ſignificant ordinem præcedentis rei ad ſequentẽ, ut ſi ſtertit dormit, & ſi ægrotat pallet, & ſi febri uexatur calet. Non enim conuerſo ordine in his conſequentiã ſententiæ ſeruat oratio, non enim qui dormit omnimodo ſtertit, quomodo qui ſtertit omnimodo dormit. nec q pallet, omnimodo ægrotat, quõ qui ægrotat, omnimodo pallet. nec qui calet omnimodo, & febri uexatur, quõ qui febri uexatur omnimodo, & calet. Et hæ quidẽ, id eſt, cõtinuatiuæ, qualis eſt ordinatio et natura rerũ cũ dubitatiõe aliqua eſſentiæ rerũ ſignificãt. ſubcontinuatiuæ uerò cauſam cõtinuationis oſtẽdunt conſequentẽ cum eſſentia rerũ, ut quoniã, quia: ut quoniã ambulat, mouetur: quia ſol ſuper terrã eſt, dies eſt. utrunq; enim ſignificat fieri ordine conſequẽti. Quidã tamẽ & has continuatiuas & ſubcontinuatiuas inter ſpecies cauſaliũ poſuerũt, quõ & adiunctiuas, & effectiuas. Nec irrationabiliter. & cõtinuationis. n. et ſubcõtinuationis, & adiũctionis, et effectionis per has cauſa oſtẽditur reddi. Cõtinuationis, ut ſi ambulat, mouetur. Subcõtinuatio-

nis, ut quia ambulat, mouetur. Adiunctionis, ut moueatur ambulat. Effectionis, mouetur: ambulat enim. Eſt autem quando ut, etiã pro ἵνα Græca præponitur. Terent. in Phor. Si eſt ô patrue, culpã ut Antipho in ſe admiſerit, Non cauſam dico. Sunt etiam cauſales quaſi proprio nomine. quoniã prodeſt tibi, lege. &, Heu quia nam tanti cinxerũt æthera nymbi. Verg. in 5. Et quamobrem diſcede. Cauſales igitur, quas alij in una ſpecie poſuerunt, Apollonius pater Herodiani in quinque ſpecies diuidit, quas ſuprà oſtendimus, id eſt cõtinuatiuas, ſubcõtinuatiuas, cauſales, adiunctiuas, effectiuas. Adiũctiuæ ſunt, quæ uerbis ſubiũctiuis adiunguntur, ut ſi, cum, aut dũ, quatenus quando ἵνα Græcã coniunctionẽ ſignificat. Similiter cũ, quãdo ἐπάν Græca intelligitur, ut ſi uenias, faciã. &, ut proſit tibi facio. Verg. in 1. Aen. Multa quoq; & bello paſſus, dum cõderet urbẽ, Inferretq; deos Latio. Similiter quatinus id libenter faciat. ut Vergilius in Buc. Cum faciã uitula pro frugibus, ipſe uenito. Inueniuntur tamẽ ex his quædã ſimul et cauſales, ut exerceo te ut ſis ſanus. Eris doctus ſi legas. Et hoc intereſt inter adiunctiuas & propriè cauſales, quod hæ cauſales cum affirmatione, illæ cũ dubitatione proferũtur. Inueniũtur tamẽ nomina uel pronoĩa, uel etiã præpoſitiões, uel aduerbia, quæ loco cauſaliũ accipiũtur cõiunctionũ, pronomina, ut ideo, eo. noĩa, qua cauſa, qua gratia, quapropter, quãobrẽ, & quas ob res. Ne quoq; quãdo ἵνα μὴ ſignificat, cõiunctio eſt cauſalis. Verg. in 2. Aen. Neu recipi portis, aut duci in mœnia poßit, Neu populũ antiqua ſub religiõe teneri. Et nota aut, quoq; et neu hic pro copulatiuis eſſe cõiunctionib. Inuenitur etiã ne pro neq;, quæ copulatiua eſt cõiun

ctio. Sub una enim abnegatione copulat res, quomodo & nec. Lucan. in 1. Nec ſe Roma ferens. Cic. in 4. Inuect. Ne dici quidem opus eſt quanta diminutione ciuium. Terent. in Eun. Non eam, ne nunc quidem cum acceſſor ultro? pro neq; nunc. Hoc aũt, id eſt ne, quãdo μὴ uel πάνυ ſignificat, aduerbiũ eſt, inuenitur tamen etiã uerbũ pro aduerſatiua coniunctione cum aduerbio, ut quamuis pro quanquã, & pro etſi, quomodo licet & licebit. Verg. in 11. Dicam equidem, licet arma mihi mortemq; minetur: pro quanquã minetur. Lucan. in 7. Omnia maiorum uertamus buſta licebit, Et ſtantes tumulos, & qui radice uetuſta Effudere ſuas uictis compagibus urnas, Plus cinerũ Hæmoniæ ſulcis telluris aratur. Et proprie cauſales ſunt quæ cauſam autecedentem, cauſatiue (id eſt res ex cauſa antecedente euenientes) ſignificant, ut doctus ſum, nam legi. Aeole, namq; tibi diuûm pater atq; hominum rex, Et mulcere dedit fluctus, et tollere uentos: Verg. in 1. Aen. Hic tibi, fabor enim, quando hæc te cura remordet: idem in eodẽ. Approbatiuæ ſunt, quæ approbant res, ut Verg. in 12. Equidẽ merui, nec deprecor inquit. Terent. in Phor. Ita cognatã equidẽ ad nos? unde? Inueniũtur & cauſales pro approbatiuis, ut Verg. in 2 Aen. Dij, ſi qua eſt cœlo pietas quæ talia curet. Idẽ in 1. Si quid uſquã iuſticiæ eſt. Idẽ in 5. Si cõceſſa peto, ſi dãt ea mœnia Parcæ. Et ſciendum quod quando approbatiuæ ſunt, indicatiuo modo iungũtur. Diſiunctiuæ ſunt, quæ quãuis dictiones cõiungant, ſenſum tamẽ diſiunctũ habent, & alterã quidem rẽ eſſe, alterã uero non eſſe ſignificãt, ut ue, uel, aut. Verg. in 6. Siue errore uiæ, ſeu tempeſtatibus acti. &, uel dies eſt, uel nox. Iuuen. in 1. aut dic, aut accipe calcẽ. Vergil.

gil. in 2. Aen. Aut aliqs latet error, equo ne credite Teu/cri. In eodem: Aut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros. Et eſt quando indicatiuè dicuntur, eſt quando dubitatiue. Indicatiuè, ut aut lux eſt aut tenebræ. Dubitatiue, ut aut prodeſt aut non prodeſt diuitias quærere. Sub/diſiunctiuæ ſunt, quæ uoce diſiunctiuarũ, utrunq; tamẽ eſſe ſignificant, uel ſimul, ut copulatiuæ, uel diſcrete. Simul, ut Terent. in Eunu. Vel rex ſemper maximas mihi gratias agebat: pro etiam rex. Idem in Phor. Vel oculum excludito, eſt ubi uos ulciſcar locus. Et Alexander ſiuẽ Paris, pro Alexander qui & Paris dicitur. Sĭr Mars ſiue mauors, Gradiuus uel Maſpiter, præſul eſt bellorum. Diſcrete utrunq; tamen eſſe ſignificat, ut tota die, uel legit iſte, uel cogitat. Significat enim et legere, et cogitare, ſed nõ ſimul utrunq; facere, ſed alijs horis legere, alijs cogitare. Similiter remex uel impellit remum, uel attrahit, cũ ſimul penè utrunq; fieri intelligo, ſed diſtinctè. Alius eſt enim motus pellẽtis, alius trahentis. Similiter ſi dicã, uel tunicã mihi accõmoda, uel etiã penulam, ſubdiſiunctiuum eſt: uideor enim in alterius petitione libẽter utrũq; accipere. Sed poteſt hic etiam diſiunctiua eſſe: Aliud eſt enim alterutrũ petere, aliud utrunq;. Ergo ſi dicam, uel tunicam, uel penulam, alterutrũ oſtendo: cum uerò addam, uel etiã tunicã, oſtendo uel unã rem uelle, uel duas. quod diſiunctiuũ eſt. Inuenitur tamẽ uel cõiunctio etiam diminutionẽ ſignificãs, ut Lucan. in 3. O fœlix ſi te uel ſic tua Roma uideret. Diſcretiuæ uel electiuæ ſunt, quando diuerſis præpoſitis aliquid ex eis nos eligere oſtẽdimus, ut diues uolo eſſe q̃ pauper. Teren. in And. Quæ inhoneſtè hic uoluit diuitias parare, Quàm honeſtè in patria

pauper uiuere. Eſt autem quam accuſatiuus quæ infiniti nominis, & aduerbiũ ſimilitudinis. Vt Terent. in Phor. Quàm iniquè comparatũ eſt: pro ut. & duplicatum pro cõiunctione aduerſatiua quoq; accipitur, ut Verg. in 6. Quanquam ô, ſed ſuperent quibus hoc Neptune dediſti. Idem in 2. Aeneid. Quanquam animus meminiſſe horret. Aduerſatiuæ ſunt quæ aduerſum conuenienti ſignificant, ut tamen, quanquam, quamuis, etſi, etiamſi, ſaltem hæc etiam diminutiuam ſignificationem habet, ut Verg. in 4. Aeneid. Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet Ante fugam ſoboles. Idem in 2.

Et magis atq; magis quanquam ſecreta parentis Anchiſæ domus, arboribusq; obtecta receßit, Clareſcũt ſonitus. Aduerſum enim cõuenienti ſignificat. At quoq; pro ſaltem, & uel & aut inuenitur. Vergilius in ſexto: Si te nulla mouet tantæ pietatis imago,

At ramum hunc (aperit ramum, qui ueſte latebat) Agnoſcas. Et, ſi non uis ediſcere uel intellige, pro ſaltem intellige. Similiter ſi non factis debitũ reddis, aut uerbis age gratias, pro ſaltem uerbis. Ne quoq; in eadem inuenitur ſignificatione. Salluſt. in Catil. quippe ſecũdæ res ſapientium animos fatigãt, ne illi corruptis moribus uictoriæ temperarent. Inuenitur etiã in hac ſignificatione, nec et neq;, ut nec una hora auarus negligit lucrum, neq; pius iuſticiam, neq; unum aſſem præſtat illi egẽti, nec hic abnegat petenti aliquid prorſus, quod poteſt & decet. Abnegatiuæ ſunt apud Græcos κὶν & ἂν, quæ uerbis coniunctæ poſſe fieri rem oſtendunt, ſed propter cauſam aliquam, ne fiat impediri, ut ἐποίησα ἂν ὁ δυνάμην, & καί-

κεν

κὴγ γηθήσαι πρίαμος πριάμοιό τε παῖδες. Nos autē ſine coniunctionibus ſubiunctiuis utimur uerbis in huiuſcemodi ſenſibus, ut feciſſem ſi potuiſſem, Et gaudeat Priamus ſi audeat. Verg. in 11. Tu quoq; nunc ſtares immanis truncus inermis, Eſſet par aetas, & idem ſi robur ab annis. Stares ἵστασας ἄν. Collectiuae uel rationales ſunt ergo, igitur, itaque, quando antepenultima acuitur, quin, alioquin, imò, utique, atqui. hae enim per illationem colligunt ſupradictum, hoc eſt ratione confirmant, ut Cicer. pro Ligario: Habes igitur quod eſt accuſatori maximè optandum, confitentem reum. Lucanus in 9. Ergo pari uoto geſſiſti bella iuuentus. Inuenitur tamen etiam pro expletiua, ut Terent. in And. Mihi 'ne? tibi ergo. Verg. in 10. quin occidit una Sarpedon mea progenies. Terent. in Eunu. Atqui ita opus eſt. Cic. pro Ligar. Itaq; quo me uertam neſcio. dicuntur tamen hae eaedem illatiuae, quod praepoſitis alijs inferuntur, ut etenim Catilinā Cicero ſolus ſapientia domuit, Solus igitur Cicero patriam ſeruauit. Dubitatiuae ſunt quae ſignificant dubitationē, ut an, ne, correpta, nec ne, ut Verg. in 3. Aeneid. Eloquar an ſileam, gemitus lachrymabilis imò. Idem in 1. Aeneid. An Phoebi ſoror, an nympharū ſanguinis una. Idē in 11. Iuſtitiae ne prius mirer belli ne laborū? Frequētiſſ. tamen hae eaedem interrogatiuae ſunt, ut Verg. in 3. Aeneidos, Hectoris Andromache Pyrrhin' cōnubia ſeruas? Idē in 10. Tāton' me crimine dignū? haec eadē inuenitur et pro cōfirmatiua, ut Hor. in 2. Ser. Clarus erit, fortis, iuſtus, ſapiēs, ne etiā et rex. Idē in 1. O ſeri ſtudiorū, q ne putetis Difficile, et mirū Rhodio qđ Pitholeōti Cōtigit. Ter. in And. Nūc ne demū iſtud uerbū in te incidit. Hic enī ne coniunctio,

ctio, nec interrogatiua, nec dubitatiua, ſed cõfirmatiua eſt, Verg. in 10. Tãtá ne me tenuit uiuẽdi nate uoluptas, Vt pro me hoſtili paterer ſuccumbere dextræ? Eſt enim ne pro etiam. Sola hæc apoſtrophum accipit apud latinos. Necne quoq; pro & an nõ, accipitur, ut: Sit ſenſus in morte necne, prodeſt rectè uiuere. Completiuæ ſunt, uerò, autẽ, quidem, equidem, quoq;, enim. nam, nanq;, et ferè quæcunq; coniunctiones ornatus cauſa uel metri, nulla ſignificationis neceßitate ponuntur, hoc nomine nũcupãtur. Omnes tamẽ hæ inter alias ſpecies inueniun tur, ut ſi dicã: Aeneas uerò & pius & fortis fuit. Cõpleti ua eſt, q̃a et ſi tollatur uerò, ſignificatio integra manet. ſin aũt dicã, Aeneas quidem pius fuit, Vlyſſes uerò aſtutus, hic pro copulatiua accipitur, quia utriuſq; rei ſimul eſſentiã ſignificat, cum ſubſtantia. poteſt tamen & diſtributiua dici, quia diſtribuit diuerſas res diuerſis perſonis. Completiuam autem eſſe, etiã Salluſt. oſtendit in Catil. Verũ enimuero is demũ mihi uiuere, et frui anima uidetur. hic enĩ ornatus cauſa uerò adiuncta eſt, quamuis poſſit etiam approbatiua eſſe. Similiter Verg. in 12, equidẽ merui nec deprecor, inquit. poterat ſenſus ſtare etiã ſiue equidem, ſi dixiſſet, ego merui, nec deprecor. Sed ſiue metri cauſa, ſiue ornatus addidit equidem. Vnde nec intulit aũt uel uerò ſubiunctiuas eius, uel tamen, quæ ipſa quoq; ſæpißime completiua inuenitur, ut Stat. in 11. Me miſeram uinces, prius hæc tamẽ arma neceſſe eſt Experiare domi. Sciendũ tamen, ꝙ quidã equidẽ cõiunctionẽ compoſitam eſſe exiſtimant, ab ego & quidẽ: ſed errant ſimplex enim eſt. & hoc maximè ex ipſa quoq; conſtructione orationis poſſumus intelligere. Nam equidem facio,

equi-

equidẽ facis, equidẽ facit dicimus. Et poteſt equidẽ & ad primã & ad ſecundã & ad tertiam transferri perſonã, quod minimè fieret, ſi eſſet compoſitũ ex ego & quidẽ. Nemo enim dicit, ego quidẽ facis, ego quidẽ facit: ſed ego quidẽ facio, tantũmodo ad primam perſonã. Et hoc uſus etiã autorũ approbat, qui equidẽ præpoſita, ego ſubiungunt, ut Salluſt. in Catil. Equidẽ ego ſic exiſtimo patres conſcripti, omnes cruciatus. Si eſſet enim cõpoſita equidẽ ex ego & quidẽ, minimè ei ego ſubiungeretur. Quoque quando pro etiam, uel pro & accipitur, completiua eſt, ut Vergil. in 7. Tu quoq; littoribus noſtris æneia nutrix. Quando autem ſuperuacua ponitur, completiua eſt, ut Verg. in 1. Multa quoq; & bello paſſus. non egeret ea ſenſus, ſi dixiſſet: Multa et bello paſſus. niſi quod quidam exiſtimãt, ut pro aduerbio ſimilitudinis accipiatur, quomodo item. Enim quoq; cum ſit cauſalis, τὸ γὰρ ſignificat, ut cole prudentiam: hæc enim fundamentum eſt omnium animi uirtutum. Inuenitur tamen etiam completiua, quando δὴ ſignificat Græcam coniunctionẽ, ut Progeniem ſed enim Troiano à ſanguine duci Audierat. Vergil. in 1. Inuenitur eadem etiam pro affirmatiua, ut Terent. in Andria: Enimuero Daue, nihil loci eſt ſegnitiæ, neq; ſocordiæ. & maximè præpoſitiua hanc habet ſignificationem, ut idem in Adel. enim non ſinam. Similiter nã, quomodo enim, eſt quãdo γὰρ, eſt quando δὴ Græcam cõiunctionẽ completiuã uel affirmatiuã ſignificat, ut Verg. in 4. Georg. Nam quis te iuuenum cõfidentiſſime noſtras iuſſit adire domos? τίς δὴ, hic repletiuæ uim habet. Idem in 5. Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nymbi. Idem in 1. Aeneid. Aeole, nanq; tibi diuûm pater atq;

atq; hominum rex: hic cauſalis eſt coniunctio. Ordo accedere dicitur coniunctionibus, qui communis eſt penè omnibus dictionibus. Quædã enim naturaliter præponuntur, ut præpoſitiones caſualibus, & aduerbia pleraque uerbis. Et interrogatiuis uel infinitis relatiua ſubiunguntur uel redditiua nomina, uel aduerbia. Adiectiua nomina præponuntur appellatiuis, ut ſapiens homo, & citus equus. Eſt tamen quãdo autor tidas præpoſtere his utitur. Similiter igitur cõiunctiones pleræq; tã præponi quàm ſupponi poſſunt. Sunt tamen quædam quæ ſemper præponuntur, ut at, aſt, aut, ac, uel, nec, neq;, ſi, quin, quatenus, ſin, ſeu, ſiue, ni. Aliæ quæ ſemper ſupponuntur, ut q;, ne, ue: quæ etiam encliticæ ſunt. quidẽ, quoq;, autem. quod tamen antiqui ſolebant etiam præponere. Aliæ penè omnes indifferẽter & præponi & ſupponi poſſunt, ut &, atque, quæ poeticè poſtponuntur, aliter non, ut Verg. in 9. Suſpiciens altam lunã, & ſic uoce precatur. Horat. in 1. Serm. Cum me hortaretur parce, frugaliter, atq; Viuerem uti contentus eo quod mihi ipſe paraſſet. Et equidem, ſaltem, tamen, quanquã, quando, quatenus, nam, enim, itaq;, quoniã, quapropter, ergo, igitur, quia. Et ſciendum quod pleræq; coniunctiones, quomodo præpoſitiones diuerſas, habent, in una eademq; uoce ſignificationes, quod in multis iam oſtẽdimus. Hoc quoq; non eſt prætermittendũ, quòd coniunctiones ſibi præpoſitæ inueniuntur, tam eiuſdem poteſtatis cum ſint, quàm alterius, ut Cicero in Prognoſticis: Aſt autẽ tenui, quæ candem lumine phathnæ. Verg. in 1. Atq; equidem Teucrum memini Sidona uenire. Idem in 3. Nam neq; erant aſtrorum ignes, nec lucidus æthra Siderea polus.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XVII.

DE CONSTRVCTIONE, SIVE DE ORDINATIONE PARTIUM ORATIONIS.

QVoniam in ante expoſitis libris de partibus orationis in pleriſque Apollonij autoritatem ſumus ſecuti, aliorum quoque ſiue noſtrorum ſiue Græcorum non intermittentes neceſſaria, & ſi quid ipſi quoque noui potuimus addere. Nunc quoque eiuſdem maximè de ordinatione, ſiue conſtructione dictionum, quam Græci σύνταξιν uocant ueſtigia ſequentes, ſi quid etiam ex alijs, uel ex nobis congruum inueniatur, non recuſemus interponere. In ſupradictis igitur de ſingulis uocibus dictionum, ut poſcebat ratio, tractauimus: nunc autem dicemus de ordinatione earum, quæ ſolet fieri ad conſtructionem orationis perfectæ, quam admodũ neceſſariam ad autorum expoſitionem omnium diligentiſsimè debemus inquirere. Quod quemadmodum literæ aptæ coeuntes faciunt ſyllabas, & ſyllabæ dictiones, ſic & dictiones orationem. Hoc enim etiam de literis tradita ratio demonſtrauit, quæ bene dicuntur ab Apollonio, prima materies uocis humanæ indiuidua. Ea enim non quocunque modo iuncturas oſtendit fieri literarum, ſed per aptiſsimam ordinationem. unde & literas ueriſimiliter dicunt authores appellari, quaſi legiteras, quod legendi iter præbeant ordine congruo poſitæ. Necnon etiam à literis ſyllabæ idem recipiunt, quum ex his coeuntes iuncturæ pro debito dictionem proficiunt. Igitur

manifeſtum eſt, quod conſequens eſt, ut etiam dictiones, cum partes ſint per conſtructionem perfectæ orationis, id eſt, τοῦ κατὰ σύνταξιν αὐτοτελοῦς λόγου *aptam ſtructuram, id eſt ordinationem recipiant. Quod enim ex ſingulis dictionibus paratur ſenſibile, id eſt intelligibile, quodammodo elementũ eſt orationis perfectæ. & quomodo elementa iuncturis ſyllabas efficiunt ſuis, ſic etiam ordinatio intelligibilium imaginem quandam ſyllabæ perficit adiunctione dictionum. Eſt enim oratio compręhenſio dictionum aptiſſimè ordinatarum, quomodo ſyllaba comprehenſio literarum aptiſſimè coniunctarum: & quomodo ex ſyllabarum coniunctione dictio, ſic etiã ex dictionũ cõiunctione perfecta oratio conſtat. Poſſumus autẽ ex accidentiũ quoq; ſimilitudine hoc contẽplari.* Bis *idem elementũ accipitur, ut relliquias, reddo. ſed etiam ſyllaba, leleges, tutudi, peperi. Similiter & dictio, ut me me, adſum qui feci.* Fuit *fuit illa quondã in hac* Re*pub. uirtus:*Cic. *in* 4. Inuect. Peruenit *tamen hoc uſq; ad plenas orationes, cum ſemel dicta iterum repetantur, uel neceſſario, uel moræ cauſa, ut ſi dicamus:* Magnus *poëta* Vergilius *fuit.* Vergil. *fuit magnus poeta.* Iuuen. *in* 2.

Tu'*ne duos una ſæuiſſima uipera cœnas?*

Tu'*ne duos?*

Abundat *litera non eadem, ut prodeſt pro proeſt, & ſicubi pro ſiubi.* Abundat *etiã ſyllaba, ut huiuſcemodi pro huiuſmodi, induperator pro imperator.* Necnõ *etiã dictio tam in compoſitione, q̃ in appoſitione.* In *compoſitione, ut* Terent. *in* Phor. Exaduerſum *ei loco: pro aduerſum.* Et *in* And. Abhinc *trienniũ: pro hinc.* Et *in* Eunucho: Emori *ſatis eſt: pro mori.* In *appoſitione quoque, ut* Vergilius: *ſic ore locuta eſt.*

abun-

abundat enim ore. Idem in 11. *lachrymis ita fatur obortis:* Te'ne, *inquit, miſerãde puer cum læta ueniret,* Inuidit *fortuna mihi?* Num *cum dixiſſet fatur, ſuperuacuum eſt inquit.* Nec *mirum, cum expletiuæ coniunctiones, quantum ad ſenſum, plerunq; ſuperuacuè ponantur.* Necnon *orationes inuenimus ſimiliter ſuperuacuè poſitas, ut,* Ibãt *qua poterant, & qua non poterant non ibant.* Contrariæ *ſimiliter paßiones per defectionem fiunt: literæ, & ſyllabæ, & dictionis, & orationis. Literæ, ut ſcijt pro ſciuit, audacter pro audaciter. Syllabæ, ut commorit pro commouerit.* Horat. *in* 2. *Serm. at ille* Qui *me commorit, melius non tangere clamo,* Flebit. Deûm *pro deorum, acceſtis pro acceßiſtis.* Horat. *in* 4. *Carm.* Quæ *me ſurpuerat mihi: pro ſurripuerat.* Dictionis, *ut:* Vrbs *antiqua fuit,* Tyrij *tenuere coloni: deeſt enim quam. Similiter* Hæc *ſe cum:* Me'ne *incœpto deſiſtere uictã? deeſt enim dicebat.* In *compoſitis quoq; idem fieri ſolet, ut:* Incubuere *mari, totúmq; à ſedibus imis* Vnà Eurúſq; Notúſq; *ruũnt: pro eruũt: deeſt enim præpoſitio è ad perfectionem plenæ orationis.* In *his ſunt etiam illa quibus deeſt in fine uerbum, ut* Virgil. *in* 3. Aene. O *mihi ſola mei ſuper* Aſtyanactis *imago: deeſt enim es uerbum ad perfectionem orationis.* Nec *enim apocopã poſſumus eam dicere, quæ fit in plena dictione, ſed quæ in litera uel ſyllaba ſenſu per ſe carentibus.* Orationis *quoq; fit defectio, ut apud* Terent. *in* Eunuc. Ego'ne *illam, quæ illum, quæ me, quæ non.* Deeſt *enim unicuiq; conſtructio plenæ orationis.* Ego'ne *illam digner aduentu meo, quæ illum præpoſuit mihi, quæ me ſpreuit, quæ me non ſuſcepit heri.* Et *ſi ſemel dicta oratio*

N bis

bis uel ter uel ſæpius eadem intelligatur, ut magna uiris gloria eſt prudētia, & fortitudo, & pudicitia, et iuſticia, et temperántia: ubiq; enim ſubauditur, magna uiris gloria eſt, quod ſemel dictum eſt. Quomodo aūt literarum rationem uel ſcripturæ inſpectione, uel aurium ſenſu diiudicamus, ſic etiam in dictionum ordinatione diſceptamus rationem contextus, utrum recta ſit, an non. Nam ſi incongrua ſit, ſolœciſmum faciet, quaſi elementis orationis inconcinne coeuntibus. quomodo inconcinnitas literarum uel ſyllabarum, uel eis accidentium, in ſingulis dictionibus facit barbariſmum. Sicut igitur recta ratio ſcripturæ docet literarum congruam iuncturam, ſic etiam rectam orationis compoſitionem ratio ordinationis oſtendit. Dicimus præpoſitiua elementa, tam in conſonantibus quàm in uocalibus: ſed etiam in ſyllabis ſunt quædā præpoſitiua elementa, ut in diphthongis a et e et o. Præpoſitiuæ ſunt, ut ae au eu oe ei. I uerò & u poſtponuntur. Et aſpirationes uocalib. adiunctæ in principio ſyllabarum inueniuntur, ut habeo, heremus, hircus, homo, hora, humus, humanus. Et u loco conſonantis poſita, et q et k ſemper in initio ſyllabarum ponuntur. Syllabæ quoque præponuntur, ut præ in principio inuenitur ſemper dictionum, præmium, præco, præcor, prædium, prælium. Poſtpoſitiuæ quoq; quæ à gm uel cm uel chm incipiunt, ut agmen, Pyragmon, Menæchmus. Finales quoque quæ in ls uel rs uel ms uel ns terminantur, ut puls, cohors, hyems, ſapiens. Idem etiam in dictionibus inuenis. Vnde & præpoſitiones nominātur, et præpoſitiua pronomina, et ſubiunctiua uel relatiua. nec non uerba ſubiunctiua, quæ magis ab ordinatione nomen acceperūt, quā à demōſtratione,

tione, quomõ imperatiua, & optatiua. In oratione quoq; hunc modum poſſumus inuenire, quando antecedentia ſi coniuncta ſequentibus fuerint, uera eſſe oſtendũtur, dum anteponuntur conſequentibus per primam orationis cõiunctionem, ut ſi aliquis dicat, ſi ambulat Dionyſius, mouetur Dionyſius. Si enim conuertas, non eſt uerum. non enim ſi mouetur Dionyſius, & ambulat Dionyſius neceſſariò. nam poteſt & moueri, et nõ ambulare. Elementum eſt quando in duo diuiditur, modo ſyllabico, id eſt contemplatione temporum, ut fieri pro fieri. longa enim uocalis in duas breues diuiſa eſt. ſimiliter admittier pro admitti, farier pro fari. Sed etiam duo in unum cocunt, ut tibicem, pro tibijcen. unde & ſolum hoc ex ſimiliter compoſitis penultimam productam habet: etiã binæ pro biunæ. Syllaba quoque in duas diuiditur, ut aulæ aulai. Verg. in 3. Aen. Aulai in medio libabant pocula Bacchi. Et ſylua pro ſylua. Horat. in Epodos Niuesq; deducunt Iouem nunc mare nunc ſyluæ. Eſt enim dimetrum iambicum coniunctum pentemimeri heroicæ. Sed etiam duæ ſyllabæ in unam cocunt, ut Verg. in 3. Fixerit æripedem ceruam licetà, ut Erymanthi Placarit nemora: æripedem pro aeripedẽ, tetra ſyllabum protulit pro pentaſyllabo. Sic etiam dictio diuiditur, ut ſi dicam: reſpublica felix eſt, & res felix eſt publica. Magiſter militum fortis, militum fortis magiſter. Vergilius in 3. Georgicorum Septem ſubiecta trioni: pro ſeptentrioni ſubiecta. Etiam diuiſa poſſunt coniugi, ut maleſida, argiletum, huiuſmodi, maleſana. Orationibus ſimiliter accidentes coniunctiones eſt quando coniungunt duas uel plures orationes, eſt quando ſubtractæ diſſoluunt. Ver. in 2. Aen.

Conticuere omnes intentiq; ora tenebant. Idem in eod. Athamasq;, Thoasq;, Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon, contra alij naualibus ite. Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Idem in 4. literæ tranſmutantur, ut Teucre pro Teucer. Sed etiam ſyllabæ, ut diſplina pro diſciplina. Necnon etiam dictio, ut plebis tribunus, pro tribunus plebis, & publica res pro reſpublica. Orationes quoque, ut nutriuit filios ac peperit, pro peperit & nutriuit. Vergil. in 2. Aene. Moriamur, & in media arma ruamus: pro in media arma ruamus, & moriamur. Præterea quemadmodum elementorum alia ſunt uocalia, quæ per ſe uocem perficiunt: alia conſonantia, quæ ſine uocalibus perficere uocem nequeunt: ſic etiam in dictionibus animaduertimus quaſdam ad ſimilitudinem uocalium per ſe eſſe dicendas, ut in uerbis maxime imperatiuis, uel nominibus, uel pronominibus ſæpe uocatiuis, uel aduerbijs, quæ adijciuntur antecedentibus actionibus, uel orationibus, cum clamamus bene, recte, diſerte, ad illos qui opportune aliquid agunt, uel dicunt. Aliæ uero dictiones ſunt quæ ad ſimilitudinem conſonantium, ſine additamento aliarum partium orationis, quæ imitantur in hoc uocales, ad perfectionem ſenſus non poſſunt proferri, ut præpoſitiones & coniunctiones. Hæ etenim ſemper conſignificant, id eſt coniunctæ alijs ſignificant, per ſe autem non. Itaq; uariatur earum ſignificatio ad uim coniunctarum eis, ut in aliud ſignificat cum accuſatiuo iungitur, & aliud cum ablatiuo, in urbem & in urbe, ad locum & in loco. Coniunctiones quoque copulatiuæ & diſiunctiuæ eſſe dignoſcuntur ab alijs partibus orationis, quæ eis ſociantur, ut uel, aut, nō

ſolum

ſolum diſiunctiuæ,ſed etiam copulatiuæ reperiuntur, ut Terent. in Eun. Vel rex ſemper maximas mihi gratias agere,quicquid feceram,alijs non item: pro et rex. Vergil. in 4. Aeneid. Aut ante ora deûm pingues ſpaciatur ad aras. aut pro &. Que, etiam non ſolum copulatiua,ſed etiam diſiunctiua inuenitur,ut Vergil. in 2. Aeneid. Aut pelago Danaûm inſidias,ſuſpectaq; dona Præcipitare iubet,ſubiectisq; urere flammis. quæ poſuit pro uel. Necnõ etiã aliæ pro alijs partibus accipiuntur. neq; id aliter poſſumus ſcire,niſi ex adiunctis: ut per,ſi uerbo apponatur, pro ualde accipitur,id eſt loco aduerbij, etiam ſi nomini coniungatur ſub eadem inteſionis ſignificatione,ut Ter. in Eun. Perpulchra(credo) dona,haud noſtris ſimilia. aloquin præpoſitio eſt. Atq;,&,ac,quoq;,ſi aduerbia aliter uel ſecus uel ſimilibus ſubiungatur, uim aduerbij obtinent,ut Verg. in 3. Aeneid. Haud ſecus ac iuſsi faciunt: pro quàm iuſsi. Et, horrendũ clamat,pro horrende: nomẽ poſuit pro aduerbio. Sublime uolat, pro ſublimiter. Solet quæri cauſa ordinis elemẽtorum, quare à ante b, et cætera: ſic etiam de ordinatione caſuum,& generum,& temporum,& ipſarum partium orationis ſolet quæri. Reſtat igitur de ſupradictis tractare,& primò de ordinatione partium orationis. quanuis quidam ſuæ ſolatium imperitiæ quærentes aiunt, non oportere de huiuſcemodi rebus quærere: ſuſpicantes fortuitas eſſe ordinationum poſitiones. ſed quantum ad eorum opinionem,euenit generaliter nihil per ordinationem accipi, nec contra ordinationem peccari. quod exiſtimare penitus ſtultum eſt. Si autem in quibuſdam concedent eſſe ordinationẽ, neceſ-

ſe eſt etiam in omnibus eam concedere. Sicut igitur apta ordinatione perfecta redditur oratio, ſic ordinatione apta traditæ ſunt à doctiſſimis artium ſcriptorib. partes orationis, cum primo loco nomen, ſecundo uerbum poſuerunt. quippe cum nulla oratio ſine his compleatur, quod licet oſtendere à conſtructione, quæ continet pene omnes partes orationis, à qua ſi tollam nomen aut uerbum, imperfecta fit oratio: ſin aũt cætera ſubtrahas omnia, non neceſſe eſt orationem deficere. ut ſi dicas: Idem homo lapſus heu hodie concidit, en omnes inſunt partes orationis, abſq; coniunctione: quæ ſi addatur, aliam orationem exigit. Ergo ſi tollas nomen aut uerbum, deficit oratio, deſiderans uel nomen uel uerbum, ut ſi dicã: Idem lapſus heu hodie concidit, uel idem homo lapſus heu hodie. Sin ſubtrahas aduerbium, non omnino deficiet oratio, ut idem homo lapſus heu concidit. Necnon etiam participium ſi adimas, neque ſic deficiet, ut idem homo heu hodie concidit. nec ſi præpoſitionem et interiectionem, ut idem homo concidit. nec ſi etiam pronomen, ut homo cõcidit. Non tamen dico quòd non etiam ex pronomine & uerbo perfecta conſtet oratio, cum dicimus, ego ambulo, tu ambulas. Tunc enim conſtat perfectio orationis, cum loco nominis ſumitur pronomen, & uim nominis complet ordinatione. Quando autem loco nominis per ſe ponatur, & quando non, in partibus oſtendetur conſequẽtib. & quæ uerba ad nominatiuos coniungãtur ſolos, et quæ obliquos deſiderent caſus. Ante uerbum quoq; neceſſariò ponitur nomen: quia agere & pati ſubſtantiæ proprium eſt, in qua eſt poſitio nominum, ex quib. proprietas uerbi, id eſt actio et paſſio naſcitur. Ineſt igitur intellectu

nomi-

nominatiuus in ipſis uerbis, ſine quo ſubſtantia ſignificari non poterat. In prima quidem perſona & ſecunda definitus, in tertia uerò quia innumerabiles ſunt perſonæ tertiæ, infinitus, niſi excepta fiat actio. ſicut fulminat, tonat, pluit. Ea enim quamuis non addamus nomen, definita eſſe uidentur, cum ad ſolum pertineant Iouem. Obtinuit itaq; uſus, ut eiuſdē uerbi nominatione, aliæ quoq; partes uerba uocentur, uel ex contrario illarum communem nominationem per excellentiam, hæc pars quaſi egregia propriam poſſedit. Nō irrationabiliter tamen illud quæritur, quare poſt nominis poſitionem non eam partem, quæ pro nomine ipſo accipitur, ponimus, id eſt pronomen, quæ uice nominis cum uerbo continet oratio nem: de quo manifeſta probatio erit hæc, quod uerborum quoq; cauſa inuenta ſunt pronomina. Nomina enim tertiarum ſunt perſonarum indicatiua, id eſt tertias indicāt perſonas: quippe quæ nomina ſubſtantiā & qualitatem uel generalem uel propriam ſignificantia, ſimiliter in omnib. poßint intelligi perſonis ineſſe. Omnis enim perſona & generalis & ſpecialis capax eſt ſubſtantiæ & qualitatis. poteſt enim homo eſſe, & qui loquitur, & ad quē loquitur, & de quo aliquis loquitur. et Cicero dici q loquitur, & ad quem loquitur, & de quo aliquis loquitur. Itaq; quia confuſio infinitam faciebat perſonam, conceßit ad ſibi aptam, id eſt tertiā. Vnde uerborum quoque tertiæ perſonæ infinitæ ſunt. Nam prima & ſecunda & præſentes ſunt tantum, et demonſtratiuæ ſemper, & figuratè aſſumunt nomina, ut Vergilius ego, ſicut et ille ego. poſſumus tamen etiam illud dicere, quoniam eorum, id

eſt nominũ poſitiones cum fiũt, neq; in perſona indicatiua ſunt, id eſt, loquentis, quod eſt ſuũ primæ perſonæ (neque enim ſibi imponunt infantes nomina) neque ad ipſos pronũciãtes, nominationes facimus, quod eſt ſecũdæ perſonæ. ergo tertiæ ſunt nomina pſonæ. Verba aũt in trib. erãt perſonis. Ideoq; excogitabãtur pronomina in perſonas definitas diſcreta, et nominis poſitionẽ, et uerbi ordinationẽ, id eſt et ſubſtãtiã, et definitas perſonas indicarẽt, ut ego ſcribo, tu ſcribis. Et ſubſtãtiã enim ſignificat loco nominis poſitũ pronomẽ, et perſonã uerbo ſibi adiũcto, cõgruã indicat. Itaq; nihil prohibet in tertia perſona dicere, Ariſtarchus legit: quippe cum duæ tertiæ coniũgantur perſonæ. Non tamen ideo tertiæ pronominũ perſonæ ſuperuacuæ ſunt, quia poſſumus in tertia perſona ponere nomina. Quare aũt in tertijs etiã perſonis inueniantur pronomina, in partib. oſtendetur cõuenientib. Ergo ſi ſupradicta ratio uera eſt, manifeſtũ eſt quòd iure præponitur uerbũ pronomini, quòd uerbi quoq; cauſa excogitatũ eſt. Sed quod eſt maius, uerba perſonarũ, quæ per nominatiuũ intelligũtur, & ſunt indicatiua, & abſolutè accipiuntur. Qui enim pronũciat ambulo uel ſcribo, nõ ad diſcretionem alterius perſonæ definit: pronomina uerò nominatiui primæ & ſecundæ perſonæ ad diſcretionem alterius perſonæ excogitata ſunt, ut ſi dicã ego ſcribo, tu legis, uel ego & tu ſcribimus, ille legit, tu & ille ſcribitis, ego lego: & ſi dicam ego & tu legimus, nihil additur ad cæteras oẽs pſonas, diſcernitur. Niſi enim diſcernere aliam perſonã uelimus, non eſt opus nominatiui caſus pronomina addere uerbo. obliqui enim caſus pronominũ apud latinos abſoluti ſunt oẽs. Nã græci cõpoſitũ ἐμαυ-

τῶ

τὸ abſolutè dicunt, ἐμῦ αὐτῦ uerò diſcretiuè. Similiter ali os caſus obliquos. Abſoluti aūt dicūtur, quib. licet et ſine diſcretione aliarū uti perſonarū, et cum diſcretione. Sine diſcretione, ut, da mihi panem: en hoc nullam diſcretionem habet alterius perſonæ. Sin aūt dicam, da mihi panem, illi aūt uinum, diſcretionē feci, in quo ntūs maximè ualet, cū additur uerbo, ut ego facio hoc, tu facis illud. cum enim per ſe facio, primā perſonā oſtendat, & habeat in ſe uim nominatiui abſolutā: tamen additio pronominis diſcretionem aliquam deſiderat alterius perſonæ, ut ego lego, tu ſcribis. Terent. in Andria: Vos iſtæc intro auferte, Soſia adeſdum. Idem in Adel. Ego eo intro, ut quæ opus ſunt parentur: tu fac ut dixi. tamen etiam adiunctionem alterius recipit, ut oſtendimus, perſonæ, ut ego & tu facimus. Participium etiam opportunè poſt uerbum ponitur, ex quo & naſcitur: ſicut de uerbo tractantes oſtendimus, quòd neceſſariò translationes uerborum fiebant etiam in caſuales figuras cum generibus quæ eis accidunt, cum uerba non poſſent conſequentiam ſui præſentare, ut etiam per obliquos caſus adiungi poſſent, & ſine coniūctione conſociari, ut me legente proficio, & legens proficio, pro lego & proficio. Manifeſtū eſt autē, quòd ipſius quoque poſitio nominationis, qua participium nominatiuum eſt, non bene ſeruaretur, niſi poſt nomen & uerbum poneretur participiū, cum ex eis utriſq; per confirmationē pendens, ea pars accipiatur, quō poſt maſculinū, & poſt fœmininū eorum abnegatiuū neutrū. niſi enim præpoſitarū partiū patiamur priorē poſitionē, reliquū eſt, ut nec participiū uocare poſſimus, neq; etiā neutrū: quoniā duorum præpoſitorum generum ſit abne–

gatiuum. Participium quoq; neceſſe eſt ex quibuſdã præpoſitis partẽ capiens conſtare, ſed neq; aliã rectè interponimus partẽ, id eſt pronomen, uel aduerbiũ, uel cõiunctionem, uel aliam aliquã, cum nullã ex earum proprietate partem capiat participiũ. Poſt participiũ græci articulum ponunt: quem nos, ſicut in pronomine oſtendimus, non habemus. Nam idem quod ſignificat ὁ αὐτὸς, et qui ὅστις, quamuis uideantur quantũ ad interpretationẽ & præpoſitiuos & ſubiunctiuos habere articulos, tamen ſicut latius docuimus, cum de pronomine tractabamus, non ſunt articuli. hic uerò, & hæc, & hoc indubitãter pronomina ſunt: quæ, niſi in declinatione nominũ, à grammaticis loco articulorũ nõ recipiũtur. nec mirũ cũ apud græcos quoq; articuli inueniantur loco pronominũ poſiti, ut apud Homerũ: ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας ἀχαιῶν, pro οὗτος γὰρ. ὅς γὰρ ῥα μάλιστα ἤνδανε κηρύκων, pro οὗτος. τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς ἀχιλλεύς, pro τοῦτον. quòd autẽ poſt participiũ pronomẽ ſeq̃ debet, nõ eſt quæſtio, cũ penè poſt nomen debeat poni, niſi propter ſupradictas cauſas. Apparet aũt etiã, quòd præpoſitio non primã habens poſitionem, neq; antiquiorẽ aliis dictionibus, poſt ſupradictas bene ponitur: unde neq; nominationẽ à propria aliqua ſignificatione accepit, ſed quia ſupradictis præponitur partibus, quæ ſi non ante ſint, neque ea conſtare poſſet: quod etiam de participio diximus, ex quibus etiam ordinem accepit: ſcilicèt cum modò per appoſitionem, modò per compoſitionem præponitur antedictis partibus. Ergò natura quidem poſterior eſt, conſtructione uerò principalis. Aduerbium uerò quod uerbi eſt ui adiectiuum, poſitio, id eſt nominatio

quoque

quoq; eius oſtēdit. Q uō igitur in ſecūdo loco uerbū poſt nomen eſt, ſic etiā aduerbiū in ſecundo loco poſt præpoſitionem bene ponitur, quæ per appoſitionē dictionis uim ſibi defendens præponitur nominibus, uel alijs caſualib. Compoſita enim uim dictionis non habet, cōcidēs in eā partem cui adiungitur. Poſt ſupradicta uerò omnia coniunctio iure accipitur, cum nullū poſſet per ſe ſignificare ſenſum abſq; ſuprapoſitarum dictionū materia. quō corporum quoque uincula inutilia ſunt, ſi non ſint corpora quæ ab eis uinciantur. Poſſumus autē et amplioribꝰ ratiōnibus de ordinatione partium demonſtrare: ſed quia non de ea propoſitum nobis eſt, ſufficiat hucuſq; dicere. Illud etiam primum quærendum antequā de conſtructione ſingularū orationis partiū tractemus, quare interrogatiuā dictionum in duas partes orationis ſolas conceſſerunt, id eſt in nomen & aduerbium. Et quare non in unū nomen & unū aduerbium, ſed in ampliora, ut quis, qualis, uter, quātus, quot, quotus, quotenus, cuius: cuias, qualiter, quà, quo, ubi, quando, unde, quotiens, an hæc etiam eſt approbatio, principales duas partes orationis eſſe nomen & uerbum? quæ quando in noticia non ſunt, habent de ſe interrogationem frequenter accipiendam? Inueniuntur aūt in pluribus, ſicut oſtēdimus, et nominibus & aduerbijs propter rationem huiuſcemodi: quòd in his ſolis dubitatio poteſt fieri ſubſtantiæ, uel qualitatis, uel quantitatis. Nam ſubſtantiā alicuius ſuppoſiti quærentes, dicimus quis mouetur? quis ambulat? quis loquitur? cum manifeſtus ſit actus. i. motus uel ambulatio, uel loquela, perſona uerò agens incerta. Ideo ſubiunctiones nominatiuæ fiunt appellatiuorū uel propriorū, propriorū nominib. mani-

manifeſtantibus,etiam generalē ſubſtātiā. Reſpondemus *enim;uel homo ambulat uel equus,uel* Trypho.*in quo etiā homo intelligitur.uel etiā pars ſubijcitur:quæ pro nomine accipitur proprio,id eſt pronomen, quando dicimus ego.Et quia incerta erant accidentia præpoſitis nominib.(ipſū enim per ſe quis interrogatiuū nomē,ſubſtātiam ſolā quærebat,cui accidebat quale & quantū)excogitabatur etiam de ijs interrogatio, cum qualitatem quærentes dicimus qualis: quantitatem uerò quantus:numerū uerò quot, & quotus, & quotenus: & per deriuationē quæ apud græcos nō eſt, poſſeſſiuū, cuius cuia cuium: & gentile,cuiâs,cuius ntūm etiam cuiatis cōmuni genere proferebant antiqui.* Plaut.*in Pœnulo:Qui ſit,quoiatis,unde ſit,ne parſeris. Quid eſt?quoiates eſtis, aut quo ex oppido?Idem in Menæch.* Rogitant quoiates ſit, aut ex quo oppido. *Ergo ſi prænoſcitur quid ſit,id eſt ſi de ſubſtantia ſciamus, & qualitatem quærimus, tunc ſupradictis utendum eſt,utputa, quis legit?* Trypho. *qualis?ſapiens uel doctus.uter,grammaticus an orator? & in omnibus quærendis, quæ poſſunt accidere per adiectiuam ſignificationem eis, quæ ad interrrogationem quis referuntur nomina. Eſt tamen & cum ſubſtantia & qualitate in ore poſita, & in alijs coaccidentibus additur interrogatio, pertinens ad proprietatem nominis,ut ſi dicam quis eſt ille* Romanus, *formoſus, & magnus? poſſum enim uidens aliquem,ſcire eius & ſubſtantiā,et gentem,et qualitatem,et quantitatem:proprietatē uerò ſolā quærere.qđ oſtendit* Vergil. *in* 6. *Atq; hic* Aeneas *(unà nanq; ire uidebat* Egregiū *forma iuuenē, & fulgentibus armis, Sed frons læta parum, & delecto lumina uultu)*

Quis

Quis pater ille, uirum qui ſic comitatur euntem. Et ſubſtantiã enim & qualitatẽ uides, & quantitatẽ, tamẽ proprietatẽ quærens quis dixit. Aduerbia quoq; referuntur ad ignotos uerbi affectus, uel per qualitatẽ, cum dicimus qualiter legit, reddẽteſq; ei aduerbiũ, quod adiectiui uice fungitur uerbo: reſpondemus bene, rhetoricẽ, ſapienter. Sin aũt nõ qualitatem quærimus, ſed tempus in quo actũ eſt aliquid, dicimus quando? eiq; iterũ redditur heri, nuper, pridem. Vel locum in quo aliquid geritur, ubi? quo? qua? unde? Sed ubi in loco, quo ad locũ, qua per locũ, unde de loco ſignificat. Videmur tamen etiam ſubſtantiam ipſius actus quærentes dicere, quid agit? cui reſpõdetur, nil, uel currit, uel loquitur. Quõ & quantitatẽ quærẽtes dicimus, quantum currit? multũ uel parũ. Cauſam quoq; quærentes, interrogatiuis utimur, ut cur? quare? Numerũ etiã, ut quotiens? ad quod ex omnibus numeris aduerbia reddi poſſunt, ut ter, quater, & reliqua. Præterea toties & aliquotiens, & ſæpe ſæpius ſæpiſſime, quæ ſunt infinita. Quãobrem igitur præpoſitiuæ partes, id eſt, interrogatiuæ, uel nominatiuæ fiant, uel aduerbiales, oſtendimus: quarum de conſtructione in ſequentibus demonſtrabitur. Ergo quia reliquæ partes orationis, ad nominis et uerbi conſtructionem referuntur, ex quibus etiam nominationem habuerunt, oportet de ſingulis tractare, id eſt & de eo quod in loco ſumitur, uel aſſumitur, ut pronomen loco nominis, ut ego feci, aſſumitur nomini, ut Vergilius ſcripſit Bucolica, ipſe ſcripſit etiam Georgica. & de eo quod aſſumitur ſolum, ut aduerbium uerbo, & coniunctio uerbo & nomini. Et præterea de participio quod loco uerborum ſumitur, & cum uerbis aſſumitur.

mitur. Sed quoniam Apollonius de cōſtructione, id eſt περὶ συντάξεως, ſcribens ab articulis, qui nominib. adhærent, cœpit: nos quoq; ab eis quæ loco articulorum ſumi poſſunt apud nos, incipiamus. Articulus ſecundũ noticiã ſuppoſitorum demonſtrat. Si enim dicã ἄνθρωπος ἦλθεν, primã noticiam oſtendo: ſin ὁ ἄνθρωπος ἦλθεν, ſecundã. deficit autem præpoſitiuis articulis lingua latina. Nam pronomē hic, quòd grammatici in declinatione nominũ loco præpoſitiui (ut dictũ eſt) ponunt articuli, nunquam in oratione ſenſum articuli habet. unum ſolũ pronomen compoſitũ inuenitur apud nos τὸ idē, quod ſecundã noticiã eiuſdem perſonæ ſignificat, cuius interpretatio apud græcos cum præpoſitiuo articulo relatiuũ pronomen habet ὁ αὐτός. Et apud illos quidē duæ partes oratiōis ſunt, ὁ αὐτὸς, ὁ quod eſt articulus præpoſitiuus, et αὐτὸς quod eſt pronomen relatiuum. Apud nos uerò una pars eſt cōpoſita ab is & demũ, per apocopen um, quō exin pro ex inde, & dein pro deinde. Qui uerò (quod interpretatur ὅστις, quod eſt ſubiunctiuus articulus cũ nomine infinito apud illos, apud nos uerò una pars eſt & ſimplex, quæ relatiua eſt τοῦ quis, infiniti uel interrogatiui) poteſt ſubiunctiui loco articuli accipi, quomodo & græci τὸ ὅστις frequentiſſime ponunt loco ὅς articuli ſubiunctiui, niſi in diuidendis. In illis enim nec nos qui, nec illi ὅστις reſtrunt. Sed illi articulis ſubiunctiuis utuntur, nos uerò pro nominibus uel nominibus, ut τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν εἰσὶν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ πονηροί. Nos dicimus hominũ hi ſunt boni, illi mali: uel alij ſũt boni, alij mali. δυοῖν αἰαντοιν, ὁ μὲν τελαμῶνος, ὁ δὲ οἰλέος υἱὸς ἐγένετο, duorũ Aiacũ, alter Telamonis, alter Oilei filius fuit: uel hic Telamōis, ille Oilei filius fuit.

fuit. Et ſciendum quòd in huiuſcemodi cõſtructione diui-duorũ, ſi per præſumptionẽ, id eſt, κατὰ πρόληψιν præponitur plurale uerbũ ad utrũq; ſequẽs, licet ntũm anteferre, ut Aquilæ deuolauerũt, hæc ab oriẽte, illa ab occidẽte. Sin ad ea quæ diuidũtur, ſingulariter uerba cõſequantur, gtũm oportebit præponi pluralẽ diuidendũ, ut aquilarũ altera deuolauit ab oriente, altera ab occidente: & è contrario quam ſupra dictũ eſt, ſi ſingulare uerbũ præponatur, licet nominatiuo uti, ut genus humanũ eſt partim bonũ, partim malũ. quod ſi gtũs præferatur ad id qđ diuiditur, neceſſe eſt uerbũ ad ea quæ diuiduntur præferre, ſiue ſint illa pluralia, ſiue ſingularia, ut generis humani hoc eſt bonũ, illud malũ. et generis humani, hi ſunt boni, illi mali. nec mirũ hoc fieri, cũ uerbũ ſiue præpoſitũ ſiue cõſequens, iure ſibi exigat ntũm. Itaq; ſi & quod diuiditur, & illa in quæ diuiditur, uolumus per obliquos caſus proferre, neceſſe eſt participio uti, quod loco uerbi accipitur obliquis adiungendũ, & tranſitionẽ facere, ut áquilarũ uolantium, alterius ab oriente, alterius ab occidẽte, ſimilis eſt celeritas. uel per datiuum, aquilis uolantibus huic oriẽs, illi relinquitur occidẽs. et per actũm, aquilas uolãtes hãc oriẽs, illã miſit occidẽs. Autoritas tamen ueterũ eſt, quãdo pro gtõ plurali ntũm præponit, quamuis ad ſequentes res, id eſt diuiſas, ſingulariter uerba reddãtur, ut Home, ἐν τῷ μ ὀδυσ. οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. Cum ars exigeret gtũm dicere, id eſt, τῶν δὲ δύω σκοπέλων, pro eo nominatiuo eſt uſus. Similiter ſi quis dicat, duo fratres, alter maior, alter minor eſt, uitium facit. debet enim dicere, Duorũ fratrum alter maior eſt, alter minor. &, duorũ oculorũ alter dexter, alter ſini

ſter

ſter eſt, non duo oculi, alter dexter, alter ſiniſter eſt. Liuius in 41. Periti religionũ iuriſq; publici, quando duo ordinarij conſules eius anni, alter morbo, alter ferro perijſſet, ſuffectum conſulem negabant rectè comitia habere poſſe. Sed intereſt etiam hoc inter ὅς articulum ſubiunctiuum, & qui: quoniã apud illos ὅς etiam loco pronominis accipitur demonſtratiui οὗτος, quod ſignificat apud nos hic, ἀόριστον quoq; hoc idem τὸ ὅς nominant μόριον, id eſt infinitam particulã, quando pro ὅστις accipitur, quod propriè eſt apud nos qui, ut qui interficiat tyrannũ, præmium accipiat. & neceſſe eſt eandem hanc eſſe partem orationis, quam quis, cum etiam obliqui in omnibus ſimiles ſint eorum caſus, abſq; accentibus. Et qui quidem pro quis infinito uel interrogatiuo accipitur: quis uerò pro relatiuo nunquam. Quõ ergo qualis et quãtus, ſiue interrogatiua ſint, ſiue infinita, ſiue relatiua; quamuis mutẽt accẽtus, nõ ſunt diuerſæ partes, ſic nec; ſupradicta. Sed latiùs de eorum poteſtate, cùm de pronomine ſcribebamus, tractauimus. Hoc idem, id eſt qui, quotiens ſubiungitur noĩ, quomodo ὅς apud græcos, neceſſe eſt non ſolũ ad nomen præpoſitũ, ſed etiam ad ei ſubiunctum alterũ uerbũ proferri, ut uirum cano, qui uenit. Sin ntõ ntũs adiũgitur, ad eandẽ perſonam uerba referũtur, ut homo uenit qui ſcripſit. Sin duo obliqui ſunt, ad aliam perſonam trãſitio fit uerborum, uel in ſe reciprocatur, ut hominẽ quẽ uitupero accuſo, & memet quem uitupero accuſo: Sin alterũ ſit nominatiui, alterum uerò obliqui, ad nominatiuũ non fit tranſitio uerbi ab alia perſona ad aliam: ad obliquũ uerò fit, ut homo uenit quem accuſo, uel hominis q uenit miſereor. Omnia tamẽ quæ in trãſitione fiunt, poſſunt

ſunt etiã in reciprocatione fieri, quõ qui & eius obliqui omnes ad nominatiuos omnium caſualiũ bene referuntur, ut Virgilius qui ſcripſit, Virgilius cuius ſcripta extant, Virgilius cuius gloria contingit, Virgilius quem laudant, Virgilius quo docente bene proficitur. Sic & ex cõtrario ntõ eius omnes aliorum caſus bene adiunguntur, ut qui ſcripſit Bucolica, Virgilius poeta magnus fuit. qui ſcripſit Aeneida, Virgilij ſunt Georgica. qui ſcripſit Aeneida Virgilio gloria contingit. qui ſcripſit Aeneida Virgilium laudo. qui ſcripſiſti Aeneida, Virgili uiuis memoria. qui ſcripſit Aeneida Virgilio florent ſtudia. Licet aũt & præpoſtere hæc dicere. Sciendum tamen quòd per ellipſim aliorũ caſualiũ hæc ſæpe inueniuntur relatiua, ut Ter. in And. Ita tũ diſcedo ab illo, ut qui ſe filiã Neget daturũ. deeſt. n. ut ab eo qui neget. & uenit, cuius cauſa eſt. deeſt iſte. & exigit cui debeo. & minatur quem timeo. & floret quo ualeo. In omnibus. n. ſubaudiendus eſt nominatiuus. Nam uocatiuum relatiua non habent. Qualis quoq; & quantus, et quot relatiua, per defectionẽ talis, & tantus, et tot, frequenter inueniuntur. Nec mirũ relatiuis poſitis, quæ ſecundã cognitionem ſignificant, etiam antecedentia uel redditiua intelligi, licet non ſit dicta. ut qualis Homerus, fuit Virgilius, ut in 2. Aen. Millia quot magnis nunquam uenere Mycenis. Hor. in Epodo: Senẽ, quod omnes rideant adulterum, Latrent ſuburbanæ canes Nardo perunctum, quale non perfectius Meæ laborauerunt manus: pro tali, quali non perfectius. Et nota figuram, quòd pro nominatiuo, uel accuſatiuo, uel ablatiuo, ſolũ poſuit ntũm, quomodo & Terẽtius (ut ſuprà dictum eſt) in And. Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam neget

daturũ. Horat. in 1. Serm. Occurrũt animæ, quales neque candidiores Terra tulit. pro tales animæ, quales candidiores neq; terra tulit. Relatiua aũt niſi ſint poſita, intelligi minimè poſſunt, niſi in demõſtratione. tunc enim & ſine relatiuis poſſumus redditiua proferre, ut ſi oſtendentes Virgiliũ, dicamus, talis fuit Homerus. uel Theſea demonſtrãtes, dicamus, tantus fuit Hercules. Huic nomini, id eſt quis, quod eſt interrogatiuum uel infinitũ, redditur qui relatiuum, ut quis ſcripſit Bucolica? quis etiam Georgica? Hoc tamen idem quis interrogatiuum, proprio quoq; nomini adiungitur, cum uerbis ſubſtantiuis uel uocatiuis ſimilem uim habentibus. Et pronomen etiam redditur huic. Quis eſt Trypho? uel quis nominatur Trypho? ego uel tu, uel ille, uel econtrariò cum pronomine adiunctũ τὸ quis. nomen deſiderat ſibi reddi. Quis eſt ille? uel quis ille uocatur? Achilles. et manifeſtum eſt ex hoc quoque, quòd quando nomini adiungitur, ſubſtantiam definitã in aliqua certa perſona quærimus ſuppoſiti. Hanc .n. ſolã oſtendunt pronomina, quorum demonſtratio ſibi quoq; accidentia conſignificat. unde ad omne ſuppoſitũ pertinent. Quando uerò pronominib. iungitur quis, ſubſtantiã quidem intelligimus, non etiam proprietatẽ qualitatis, quæ nomine explanatur. Et eſt manifeſtum, quòd loco propriorũ nominũ pronomina accipiuntur, cum ex eorum interrogatione propria intelligũtur. Cũ enim dico, quis es tu? uel ille? ſine dubio de quibuſdam finitis hoc dico ſubſtantijs, in quibus etiam proprietates deſidero ſcire. & cum à proprijs quoq; pronominatiuæ redditiones fiunt, ut quis eſt Trypho? ego, uel ille. Cum autẽ per ſe quis ponitur interrogatiuũ, poteſt uerbo cuicunq; adiungi,

iungi, ut quis ambulat? quis loquitur? quis legit? & ſi pro nomen redditur, non eget altera interrogatione: ſin uerò nomen potius, eget altera interrogatione, propter multorũ ſimilitudinẽ nominum, ut quis currit? Aiax. qui Aiax? Telamonius, uel Locrius. Qui uerò dicit, qualis homo uicit? de hominis qualitate adiectiua dubitat, cũ ſubſtantiã atq; actũ cognouerit. Qui aũt dicit, quis homo uicit? generalem quidem ſcit ſubſtantiam et qualitatẽ perſonæ ſpecialem autem deſiderat, quæ proprio redditur nomini, ut quis homo uicit Pompeiũ? Cæſar. Cum uerò dico, quid eſt animal rationale mortale? ſpeciẽ mihi uolo manifeſtari, id eſt hominẽ. quæ quãuis uideatur eſſe cõmunis omniũ hominũ, tamen eſt etiã propria ipſius ſpeciei incorporalis. Qui uerò interrogat, qualiter homo uicit? de homine nõ dubitat, ſed de modo actus. Et nomini quidẽ tam ſubſtantiua quàm uocatiua adiunguntur uerba, pronomini uerò tantum ſubſtantiua, quia in his quæ nominãtur, ineſt ſubſtantiuũ, ut Trypho ſum, Trypho uocor. Nõ tamẽ ſubſtãtiuis, quæ ſunt pronomina, ineſt propria poſitio nominũ, id eſt uerba uocatiua. Nemo enim dicit, ego nominor, uel tu uocaris, uel ille nuncupatur, ad pronomen referẽs uerba: quõ Trypho nominor, uel Cicero uocaris, Virgilius nũcupatur, bene dicimus. Nec mirũ, diuerſæ poteſtatis uerba diuerſis conuenire conſtructionib. cũ uoluntaria (id eſt affectiua) quoq; uidemus ſolere infinitis adiungi, ut uolo legere, cupio ſcire, ſtudeo diſcere. Quæritur hic, quamobrem eſt, cum nominatiuæ interrogationes ꝑ nomina ſoleant fieri, non etiam uerbales fiant per uerba. Ad quod dicendum, quod nominũ quidẽ et ſubſtãtiæ qualitates et quantitates et numeri, et omnia ſubſtantijs acci-
 dentia,

dentia, in his ipſis ſunt ſpecieb. nominũ. ſubſtantiæ, ut animal, homo: qualitates, ut bonus, prudẽs: quãtitates, ut maximus, paruus: numeri, ut multus, modicus, paucus. Itaq; *ſunt nomina generalẽ ſignificãtia uel ſubſtantiã, uel qualitatem, uel quantitatẽ, uel numerũ, quæ neceſſaria & infinita ſunt: quippe cũ omnia ſuarũ generaliter ſpecierum comprehendãt in ſe nomina. unde quidam ea et pronomina eſſe exiſtimauerũt, quia generaliter pro omnib. alijs accipiũtur nominibus, quõ et pronomina. Sed pronomina et finita uolũt eſſe, et loco propriorũ accipiũtur, et ſubſtãtiã ſolam ſine qualitate ſignificãt, quantũ in ipſa uoce eſt eorum: cum ſupradicta generalia nomina penitus ſint infinita confuſione omniũ ſub ſe ſpecierũ.* Itaq; *eis utimur ad ſpeciales interrogationes ſubſtantiæ, uel qualitatis, uel quantitatis, uel numeri. Subſtantiæ, ut quis: qualitatis, ut qualis: quantitatis, ut quantus: numeri, ut quot. Verba uerò generalem ſubſtantiã, uel qualitatẽ, uel quantitatem, uel numerum per ſe ſignificare nõ poſſunt. ideoq; quemadmodum officio adiectiui funguntur aduerbia ad ſignificandã uerborum qualitatem, uel quantitatẽ, uel numerũ, uel tempus, uel locum: ſic etiã ad generales eorũ interrogationes eadẽ acceſſerunt. Quõ igitur nominũ ſubſtantiam quærentes, quis dicimus: ſic etiam uerbi actum, uel paßionem quærentes, quid agit uel quid patitur dicimus. cum enim deficiunt aduerbia, loco eorum ſubeunt nomina, ut Ter. in Eun. Quid agitur? ſtatur. Qualitatem uerò cum quærimus, qualiter dicimus, uel quomodo, uel ut Hor. in 2. Serm. Vt Naſidieni iuuit te cœna beati? Quãtitatẽ uerò, quantũ. Numerũ, quotiens. Et notãdum quod non ſolum aduerbia, ſed etiam nomina loco aduerbio-*

rum,

rum,ut dictũ eſt, poſita frequentiſsime inuenimus cũ uerbis. Et *quomodo ſupradicta generalia nomina ſunt infinita,uel interrogatiua, uel relatiua,uel redditiua:ſic aduerbia quoq; inueniuntur,ut nomẽ infinitum quis & aliquis,aduerbium aliquo,et aliunde,& alicubi, & aliquà.* Nomẽ *interrogatiuũ & relatiuũ,qualis* ποῖος καὶ ὁποῖος, *et quot,* πόσοι καὶ ὁπόσοι. *Similiter et aduerbiũ interrogatiuũ et relatiuũ qualiter,* ποίως καὶ ὁποίως, *uel* πῶς καὶ ὅπως, *quotiens* ποσάκις καὶ ὁποσάκις. Nomen *redditiuũ, talis & tot, aduerbiũ taliter & totiens.* Et *quemadmodũ interrogatiua nomina generalẽ accentuũ legẽ ſeruãt,relatiua uerò in fine accuuntur:ſed in cõtextu orationis præpoſita,ipſum quoq; acutũ in grauem cõuertunt,ut qui,cuius, cui,qualis,quãtus:ſic aduerbia qualiter,quotiẽs.* Lucã. *in* 1. Q*ualiter expreſſum uẽtis per nubila fulmẽ.* Idẽ *in eod. curſumq́; furoris* Teutonici: *quotiẽs* Romã *fortuna laceſſit,*Hac *iter eſt bellis.* Hoc idẽ *etiã localia et tẽporalia ſeruãt aduerbia,quæ oẽs generaliter ſpecies localiũ uel temporaliũ,tam aduerbiorũ quã nominũ ſibi ſubiũgũt, quæ tã interrogatiua ſunt quàm relatiua, quatuor differẽtias habẽtia ad locũ,ut quò:in loco,ubi:de loco,unde:per locũ,quà.* Hæc.n. *quoq; relatiua quidem grauantur per oẽs ſyllabas,quando præponuntur alijs dictionib. quõ & ſupradicta nomina,de quib. in libro qui eſt de accentib. latius tractauimus.* Nec *mirum tamen aduerbia in interrogatione uerborũ poni, quæ loco adiectiuorum eis ſunt.* Quomodo *enim dico,bonus homo, celer equus, ſapiens uir,ſic dico,bene uiuit,celeriter currit, ſapienter diſputat.cũ & pronomina,quæ loco nominum ſunt,ad interrogationes nominatiuas ſoleant loco nominũ reddi, ut quis*

 dixit?

dixit? Virgilius, uel Homerus, uel ego, uel tu, uel ille. Et ſciendũ quòd omnibus penè dictionib. poſſumus interrogatiuè uti, ſed eiſdẽ ſufficienter reſpondetur nomine uel aduerbio negatiuo uel cõfirmatiuo, ut ſi interrogẽ, homo eſt ille? et reſpondeas, homo eſt, uel, legit? ne: legit uel nõ, uel etiam. doces? uel, doceris? et doceo, et doceor, uel non, uel etiã aduerbiũ confirmatiuũ. Supradictis uerò nominib. uel aduerbijs, quia generaliter oẽs in ſe ſpecies comprehẽdũt, omnib. ſibi ſubiectis ſpecieb. bene reſpõdetur, ut ſi dicã, quis eſt ille? poteſt ad hoc omnis ſubſtantiæ ſpecies reſpõderi, quæ eſt ſuppoſita interrogatiõi, ut homo, equus, coruus, piſcis. Similiter ſi dicam qualis, oẽs ſpecies qualitatis huiuſcemodi interrogationi bene redduntur, ut bonus, malus, albus, niger, et ſimilia. Similiter quãtus interrogãtib. oẽs ſpecies quãtitatis aptiſſimè ſubiunguntur, ut lõgus, breuis, magnus, paruus, et ſimilia. Numeri quoq; oẽs ſi interrogatiuæ proferantur, quot? congruè referũtur, ut quot homines: tres, decẽ, mille, et ſimilia. Similiter poſſeſſiuũ infinitũ, cuius cuia cuiũ, ad oẽs ſpecies poſſeſſiuorũ pertinet, ut ſi dicã, cuia eſt filia hæc? rectè reſpõdeas, mea, uel tua, uel illius, uel Priameia, uel Euãdria. Nec nõ etiã infinito cuias gẽtili, opportunè reſpõdemus noĩbus cunctis gentilibus, ut cuias eſt iſte? ſi quis interroget, peritè reſpondetur, noſtrâs, ueſtrâs, uel græcus, Romanus, Syrus, et ſimilia. Sic igitur etiam aduerbiorum ſupradictorum ad omnes ſpecies ſibi ſubiectas intẽdere poſſumus interrogationẽ, ut qualiter interroganti, reſpondeo, bene uel malè, uel citò, uel tardè, & ſimilia. Quotiẽs uerò interroganti, ſemel, uel bis, uel centies, & ſimilia ſubijcio. Sic etiam localia, ſi interrogem quò? reſpondes

huc,

huc, uel illuc, domum, uel militiam, Romam, uel in Italiam. Si uerò ubi, reſpondes hic uel illic, domi uel militiæ, Romæ uel in Italia. Si uerò quæratur unde, reſpondes hinc uel illinc, uel militiæ. Si quæratur, quà? reſpōdes hac uel illac, domo uel militia. Non ſolum enim aduerbia huiuſcemodi localibus interrogationibus, ſed etiam omnia nomina locos ſignificantia licet ſubijcere. Ad locos quidem præcedente quò: in locis uerò, ubi: de locis uerò, unde: per loca, quà. Eòdem modo & temporalia inuenis. Infinitum aliquando, interrogatiuum & infinitū & relatiuum quando, ad quod omnia non ſolum aduerbia, ſed & nomina temporalia bene reſpondemus, ut quando? hodie, heri, cras, ante decem dies, & ſimilia. Appellatiua quoq; nomini finito, quòd eſt quis, ſolent ſubiūgi, ſed magis generalia aut ſpecialia, ut Quis inuenit literas? homo. quis utilis eſt aratro? bos. quis natat in mari? piſcis. Sed uidetur hic quoq; res indiuidua eſſe, cū de ipſo generaliter animali eſt interrogatio. Similiter ſi dicam multis præſentibus, quis eſt de nobis grāmaticus? quis orator? quis medicus? & reſpondeatur, ego quidem ſum grāmaticus, tu orator, ille medicus, loco propriorū hic accipiuntur nominū, cum de propria ſubſtantia uniuſcuiuſq; perſonæ, quā ipſa habet grammatica, uel rhetorica, uel medicina, reſpondetur. In diffinitionibus quoq; ſolet ad interrogationes omniū rerum, quæ diffiniri poſſunt, neutrum ſubſtātiuum præponi, & multa appellatiua differentiarum nomina ad id referri, ut quid eſt animal? ſubſtantia animata: & per conuerſionem, quid eſt ſubſtantia animata? animal. Quid eſt homo? animal rationale mortale. Et per conuerſionem, quid eſt animal rationale mortale?

homo.Idē licet facere per omnes diffinitiones.quāuis quā tū ad generales et ſpeciales formas rerū, quæ in mente diuina intelligibiliter cōſtiterunt,antequā in corpora prodirent,hæc quoq; propria poßint eſſe,quibus genera uel ſpecies,naturæ rerū demonſtrantur.Eſt præterea notandū.quòd tā nomina infinita, quàm aduerbia, ſi generalē habent pronunciationē,colligentē uniuerſalitatē numerorū,de quibus loquimur,geminantur apud latinos, uel aſſumunt cunq;,ut quiſquis,uel quicunq;,qualiſqualis,et qualiſcunq;,quantuſquantus, quantuſcunq;. Terent. in Adel. Tu quantuſquantus es, nihil niſi ſapientia es: pro quantuſcunq;,quotquot & quotcunq;.Horat.in 2.Serm. Viuere Vertumnis quotquot ſunt natus iniquis. utut et utcunq;.Terent.in Phorm.Vtut hæc ſunt.ubiubi & ubicunque,undeunde & undecunque, quaqua & quacūq;. Inter aliquis & ullus,& alicubi,et uſquam,& aliquando,& unquā hoc intereſt:quòd aliquis & alicubi & aliquando abſolutè proferuntur,ut aliquis uenit ad me:ſimiliter & alicubi fuimus,id eſt in aliquo loco:& aliquando contingit,id eſt, in aliquo tempore. Sin autem dicam ullus,pendet ex infinito omnium numero: neceſſe eſt enim ullus omnium intelligere, et cunctos poſſe numeros ad hoc referri,nec incongruè diminutiuum eſſe unius dicitur.& uidetur hoc ad aliquid eſſe quō ſummus et imus, primus & ultimus,ad omnia dicuntur, tam locis, quàm temporibus,uel ordinibus ſubiecta,uel ſuper poſita.ſimiliter uſquam ad omnia loca refertur,& unquā ad omnia tempora.Et ſciendū quòd cōpoſita quoq; eorū abnegatiua ſunt omnium generaliter,quæ per ea poſſunt ſignificari, ut nullus omniū deorum uel hominū, uel eorū quæ

ſunt, id eſt quæ cadunt ſub nomine. Similiter nuſquã omnĩũ locorũ eſt abnegatiuum, & nunquam omnium tẽporũ. Eandem habent differentiã, ad ſimplicia infinita, illa quæ cõponuntur ex eis geminatis, uel quæ aſſumunt cun que, ut quis infinitũ, ad unum per ſe intelligendum pertinet. Hor. in 2. Serm. Et leporum auulſos, ut multò ſuauius, armos, Quàm ſi cum lũbis quis edat: pro aliquis. quiſquis uerò uel quicunq; ad uniuerſos confuſe dicitur. Similiter & quot certum deſiderat numerum: quotquot uerò, uel quotcunque ad uniuerſos confuſe dicitur. Et quis quidem ſimplex, poteſt & infinitum & interrogatiuum eſſe, compoſitum uerò ab eo aliquis tantummodo infinitum. Similiter aduerbia quò, ubi, unde, quà, & quãdo, poſſunt & interrogatiua & relatiua & infinita eſſe. Verg. in 10. Aſpera quis natura loci dimittere quando Suaſit equos: quando pro aliquando. Aliquò uerò & alicubi, & alicunde, & aliquà & aliquando, ſine dubio infinita ſunt tantũ. Et quis uerò quòd eſt ſubſtantia infinitũ, pro qualis & pro quantus inuenitur. Qualis uerò & quantus pro quis, non. Vergil. in 4. Aen. Quis nouus hic noſtris ſucceſsit ſedibus hoſpes: quis pro qualis. Idem in 6. Qui iuuenes quantas oſtendant aſpice uires: qui pro quales. Similiter aduerbium qui, quod eſt à nomine ſubſtantiuo quis, pro qualiter accipitur. Qualiter uerò pro qui, cuius propria ſignificatio eſt propter qđ non accipitur. Terent. in And. Quis tibi uideor? miſer æquè atque ego: quis pro qualis dixit. Idem in Phor. Quot me cenſes homines iam diuerberaſſe uſq; ad necem, Hoſpites, tum ciues? quo magis noui, tanto ſæpius: quò pro quanto. Idẽ in Eun. Qui iſtuc? qui pro quomodo.

Idē in Andria: Qui? quia te noui qui, id eſt propter quid. Et hoc tamen & alia quoq; omnia aduerbia interrogatiua ad multas tendunt ſpecies interrogationum, quō & ſupradicta localia & temporalia. Et ſunt eadem & relatiua, ut cur, quia, διατί, καὶ διότι. Horat. in 1. Carm. interrogatiuè: Cur apricū oderit campū? Idē in eodē relatiuè: et altis urbibus ultimæ Stetere cauſæ cur perirent Funditus. cur διόπερ. Idem in eodē: neu miſerabiles Decantes elegos, cur tibi iunior Læſa præniteat fide. cur διότι. Quia nam ſimiliter. Vergil. in 5. interrogatiuè: Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nymbi? quia διατί. Terent. in Adelphis: Quia præter ſpem euenit. relatiuè dixit διότι. Omnes enim ſpecies cauſarum eis reſpondentur, quomodo illis omnes localium uel temporalium aduerbiorū uel nominum. Quæ uerò non ad diuerſas pertinent ſpecies, aduerbia interrogatiua eſſe non poſſunt, ut hortandi eiā, uocandi heus, reſpondendi hem, & ſimilia. Inuenitur tamen quiſq; pro quicunq;, qualiſq; pro qualiſcunq;. Similiter aduerbia quoq; pro quocunq;, quaq; pro quacunque, quādoq; pro quandocunq;. Quorſum quoq; ex quō & uerſum compoſitum, tam interrogatiuum, quā relatiuum & infinitum eſſe poteſt omnium localium ad regionem aliquam uergere demonſtrantium, ut ſi interrogem, quorſum uadis? bene redditur horſum, iſtorſum, ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, orientem uerſus, occidentem uerſus, & ſimilia. Idem & relatiuum eſt cum grauatur, ut ſi dicam quorſum ille ierat, & ego iui. & infinitum, ut quorſum ille uadit, & tu uade. Quoad quoq; & infinitum & interrogatiuum & relatiuum eſt, accipitur enim pro quouſq;, & pro quando,

quod triplicem habet ſignificationem,ut oſtendimus.Terent.in Phormione: Quid ſenem quoad expectatis ueſtrum? Interrogatiuè dixit. Idem & relatiuum eſt, ut Quoad iuſsiſti,parui.Et infinitum,ut quoad libet ſcribo. Similiter quouſq; uſq; ad quod tempus, uel uſq; ad quē locum, & interrogatiuum & relatiuum & infinitum poteſt eſſe. Interrogatiuum,ut Cicero in 1. Inuect. Quouſque tandem abutere Catilina patientia noſtra? Relatiuū, ut quouſque uiſum eſt doctori,didici.Infinitum,ut quouſque uideatur tibi,uenio.Et localia quidem aduerbia pro temporalibus frequentiſsimè ponunt autores :temporalia uerò pro localibus nunquam. Vergilius in 5. Hic patris Aeneæ ſuſpenſam blanda uiciſsim Gaudia pertentant mentem:hic pro tunc. Idem in 2. Aeneid. Inde thoro pater Aeneas ſic orſus ab alto. Inde,pro poſtea,& deinde.

DE PRONOMINVM conſtructione.

Qvoniam de his quæ loco articulorū accipi poſſunt apud Latinos,in ſupradictis oſtendimus & de generaliter infinitis,uel relatiuis, uel interrogatiuis nominibus,quæ relationis cauſa Stoici inter articulos ponere ſolebant,& de aduerbijs quæ uel ex eis naſcuntur, uel eorum diuerſas ſequuntur ſignificationes: conſequens eſſe exiſtimo, de pronominum quoque conſtructione diſſerere. Articuli enim cum nominibus in oratione accipiuntur,ea uerò pro nominibus. Neque apud græcos tamen pronomina demonſtratiua,quippe præſentes oſtendentia perſonas,quæ in prima ſunt cognitione articulorum, capacia eſſe poſſunt præpoſitiuorum, quibus latinitas caret,

caret,ſicut docuimus. Et manifeſtũ eſt, quòd ideo et caſus recipiunt pronomina,ut pro toto noĩe ſubeant,id eſt pro omnibus eius caſibus, perſonarumq; omnium diſcretiua ſunt,ut quod deeſt nomini, id eſt perſonarũ diſcretio, ea loco illorũ prolata compleant. & nominis quidẽ habent caſus,uerbi uerò perſonas. Itaq; undiq; declinantur,duas generales declinationes aſſumentia,unam nominis,alterã uerbi. nec per cõfuſionẽ, ſed per aptiſsimã partitionẽ. Terminationi enim miscerunt caſualem declinationem, principio uerò perſonarũ diuiſionem. Eſt enim planum, quòd ſi in eadem parte duæ fierent declinationes,contingebat caſus mutationẽ impedimento fieri perſonarum diſcretioni. Et contrà perſonarum trãſitione corrumpi caſuum proprietatem, quare caſum quidem diſcernens efficit,mei mihi me: perſonam uerò mei tui ſui: perſonã uerò & caſum mei tibi ſe. et in omnibus definitum eſt ſupra dictis, id eſt perſonis & caſibus, in quibus etiam numeri manifeſtantur propter diſtributionẽ,quæ in utramq; partem eorum diſceſsit, id eſt principium & finẽ. utraq; tamen declinatio, tam caſuum quã perſonarũ ad proprias partes abſiſtens, id eſt ad nomen & uerbũ,fine utebatur, ut bonus bona bonum,boni bonæ boni,ſcribo ſcribis ſcribit. Non arbitror autem neceſſarium eſſe ſi quis quærat, quare in pronomine nõ cõcedebatur perſonis magis terminatio,quemadmodum in uerbis,quã principium? quia oportebat ſemel uni concedere parti finem, & ſi eſt dicendum rationabiliter,caſuali. quippe cum prius eſt nomen uerbo,quemadmodũ oſtendimus. Et manifeſtũ quòd eius proprietas,id eſt caſus iure obtineat finem. Præterea pronomẽ eſt,quod pro nomine accipitur, ut imitatur

nomen.

nomen. Et certũ quidem accidens eſt eius ſignificationi, id eſt ſubſtantiæ, quæ innaſcitur, perſona. & ſi terminatio obtinet maximè partes orationis, finis autem pronominis caſus eſt, obtinebit per finem ut pronomen uocetur: quippe quo imitatur nominis proprietatẽ, id eſt caſum, quamuis etiã uerbi ſubit proprietas, id eſt perſona. Oportere aũt iudico antequã de ſingulorũ conſtructione pronominum dicã, diſſerere de eorum proprietatibus ex quib. manifeſtum tradẽdæ fiat documentũ cõſtructionis. Quoniam igitur prædictum eſt de præcipua & ſingulari demonſtratione pronominis, quæ fit in utraq; parte, in principio perſonarum, in fine caſuum, de cæteris uideamus. Apud græcos alia ſunt demonſtratiuorũ pronominũ abſoluta, alia diſcretiua. Abſoluta dicuntur, quæ non egent alterius adiunctione perſonæ, quæ ἐγκλιτικὰ, id eſt inclinatiua apud illos ſunt, ut ἔδειξέ με, ἐλάλησέ μοι. Diſcretiua ſunt, quæ egent adiunctione aliarum perſonarum, quæ ὀρθοτονούμενα uocant, ut ἔδειξεν ἐμὲ ἢ ἐκεῖνον. Neceſſe eſt enim aliam inferre perſonam, quo in comparatiuis nominibus, neceſſe eſt ad alias ea fieri perſonas. Abſoluta uerò, id eſt poſitiua per ſe proferuntur. Apud nos aũt pronomina eadẽ, & abſoluta & diſcretiua ſunt. Abſoluta, ut uidet me. diſcretiua, uidet te, uel me, illum aũt non. Nĩus tamen primæ uel ſecundæ perſonæ pronominũ ſi uerbo iungatur, quia uerbum per ſe abſolutam magis perſonam ſignificat, plerunque diſcretiuus eſt, ut ego dico, ille autem non. Accidit pronomini relatio in tertia perſona, per quam prædicta nomina per recordationem pronominantur, id eſt per pronomen ſignificantur, ut Iupiter poſtquam Troas, & Hectora nauibus

appu-

appulit, ipſe reiecit oculos claros. Et ſciendum quòd demonſtratiuà pronomina nõ aliquorum prædictorum loco nominum, quomodo relatiua: ſed eorum quæ proferri demonſtratiuè non poſſunt, accipiuntur. Relatiua uerò prædictorũ quidẽ loco nominũ, ſed quæ iterũ accipi non poſſunt. ſi quis enim pro ipſe reiecit oculos claros, ponat iterum, Iupiter: nõ colligit duas orationes ad Iouem, ſed quaſi principium alterius facit orationis. poteſt autẽ proprium nomen, & ad diuerſas proferri perſonas, ut ſi dicam, Aiax uenit ad Troiã, Aiax fortiter pugnauit contra Troianos: dubium eſt, an de eadem dicam perſona, cum duo eiuſdẽ nominis fuerint: ad quos ſupradicti actus pertinere poſſunt. Sin autem dicã, Aiax uenit ad Troiã, idẽ fortiter pugnauit contra Troianos, de una intelligo perſona. In omnibus igitur relatiuis pronominibus una eademq́; eſt oratio ex ſupradicto nomine pendens. Licet autem pro relatiuis pronominibus nomina ponere, et orationem mutare, ut Iupiter tonat, Iupiter fulminat. Hæ enim orationes ſingulæ per ſe poſſunt proferri, & inuicem cõuerſo ordine præpoſterè dici, cum non ad priorẽ refertur ſecunda. quod facit pronomen relatiuum, quod ad prædictum nomen refertur. Quotiens uerò ille uel hic non oſtendendum ante oculos aliquid referunt, oportet intelligere, quòd eorum demonſtratio ad intellectum refertur. itaq; quædam ſunt oculorum demonſtratiua, ut ego & tu: quædam & oculorum & intellectus. oculorũ, ut hic uir, hic eſt tibi, quem promitti ſæpius audis. intellectus, ut Hic pietatis honos? ſic nos in ſceptra reponis? Præterea ſola pronomina diuerſis uocibus diuerſas tertias faciunt perſonas, cum uerba una uoce ad plures

per-

perſonas pertineant tertias. Dicimus *enim, ſcribit* Probus *aut Seruius, uel quicunq; poteſt hunc actū ſuſcipere, non tamen hoc etiam in pronominibus. nā relatiua quidē ſunt ipſe uel is uel ſui, quod primitiuum eſt. Demōſtratiua uerò hic iſte & ille. Sed intereſt quòd ille ſpacio longiore intelligitur, iſte uerò propinquiore. hic aūt non ſolum de præſente, uerū etiā de abſente poſſumus dicere: ad intellectū referentes demonſtrationē, ut prædictū eſt, ut hoc regnū dea gentibus eſſe.* Verg. *in* 1. *ad abſentē Carthaginē retulit demonſtrationē. Iſte uerò plerunq; ad oculorum demonſtrationē profertur, ut* Verg. *in* 6. *Nō hoc iſta ſibi tempus ſpectacula poſcit. Inueniuntur tamen hoc de abſentibus protuliſſe autores, uel de eis quæ cerni non poſſunt, ut ſuprà dictum eſt.* Vergil. *in* 11. *ſed nunc eſt omnia quando (Iſta anima ſupra)* Terent. *in* Adelph. *Iſte tuus ipſe ſentiet poſterius: cum de abſente Aeſchine dicat. Ille quoque cum eſt etiam relatiuum, tam de abſente quā de præſente poteſt accipi, ut ſit Iupiter ille monebat. & Tu ne ille Aeneas? & Ille ego qui quōdam gracili modulatus auena Carmen. Licet tamen per figuram cōuerſionis, id eſt κατὰ ἀποστροφὴν abſentis quaſi præſentis loquendo, uti ſecunda perſona, ut* Iuuenal. *in* 2. *Tu ne duos una ſæuiſſima uipera cœna, Tu'ne duos? Quomodo tamē apud græcos additur quibuſdam pronominibus ad uim ſignificationis intendendā, ut ἐκεινοςὶ, οὗτοςὶ, ὁδὶ: ſic etiam apud nos met te pte ce additæ intendunt ſignificantiam, ut egomet, tute, meapte, noſtrapte, huiuſce, de quibus cum de Pronomine tractabamus, latius diximus. Definitur autem perſonæ pronominum non ſolum demonſtratione, quæ præſentiū cognitionem*

ſub

ſub oculis oſtendit, ſed etiam relatione, quæ abſentiũ reco gnitionẽ habet. Itaq; bene dicebat Ariſtarchus, coniuga eſſe perſonis pronomina, cum ſimiliter & coniunctè per omnes perſonas definiuntur, uel demonſtratione uel relatione, uerba uerò inconiuga, cum in prima quidem & ſecunda perſona finiuntur, in tertia uerò non, niſi præcipuus ſit ad aliquem unum pertinens actus, ut fulminat, et tonat, de Ioue ſolo intelligimus: non quòd uerbum tertiæ perſonæ finitum eſt, ſed quòd is qui eius ſignificationem agit, proprium habet hunc actũ. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ ideo diuerſæ ſunt pronominis poſitiones in tertia perſona, ne una uoce diuerſæ ſignificentur perſonæ. Conſequebatur enim, ut ipſæ quoque infinitæ eſſent, quõ in uerbis tertiæ perſonæ, quod contrarium erat proprietati pronominũ. quippe cum una dictio plura ſignificans infinitatis cauſa ſit. Præterea aliæ quidem partes caſuales à nominatiuo gtũm, & cæteros caſus ad conſequentiã nominatiui ſolent perficere. Principalia uerò pronomina, id eſt ego, tu, mei, ſui, mihi, tibi, ſibi, poſitiuè magis per ſingulos caſus declinantur, cum non poſſit ego ſecundũ rationem caſualium mei gtũm adhibere. neq; tamen mei gtũs mihi & me opportunè aſciſcit. numeris quoq; poſitiuè commutatis, ego, mei, nos, tu, tui, uos. Nullus enim genitiuus, qui nõ ex ntõ ſit conuenienter declinatus, poteſt numerũ pluralẽ ntõ conſequentẽ exhibere. declinatus enim à ntõ congruè, huic cõdeclinat tam ſequentes caſus, quã numeros. Itaq; & ἑτερόκλιτα, id eſt diuerſiclinia, neceſſariò conſequitur aliquis ntũs aptus genitiuo, ex quo reliquæ figurationes, tam numerorũ quàm caſuum reddãtur, ut itineris gtũs fecit itineri, et itinera, et ex hoc ntũs quoq; itiner

ne

neceſſario accipitur. Similiter precis, et uicis, & frugis, & lateris, qui ſunt genitiui, faciunt preci, & uici, & frugi, & lateri, & preces, & uices, & fruges, & lateres. Quapropter opportune inerũt nominatiui ſupradictis nominibus, & prex, & uix, & frux, uel frugis, et later. Ergo mei genitiuus non declinatus, ſed poſitiuè factus, conſequentiã tam caſuũ quàm numerorũ recuſauit, illæ aulẽ & iſte & ſimilia cum genitiuũ à nominatiuo habeant declinatũ, habuerunt etiã reliquos caſus, & numeros conſequẽtes. Sed fortè quærat aliquis cur conſequentiam euitauerũt pronomina, & cur non nomina? Nominũ poſitio inuẽta eſt ad ſignificationẽ qualitatũ, uel cõmuniũ uel propriarum, quæ ſunt innumerabiles, ut homo, Plato. Et quoniam neq; demonſtrationem habent ea neq; relationẽ, quibus finiuntur perſonæ pronominum, innumerabilis in eis, id eſt nominibus poſitio fiebat, ut ſingulorũ figuratio nominũ, ſingulis reddat ſuppoſitorũ ſuã qualitatẽ: quare non mediocriter diſturbãt qualitatis ſignificationẽ, cũ in unã concidant uocẽ nominum poſitiones, tam in proprijs quàm in appellatiuis. Inde caruit definitiõe perſona ea, quæ in nomine ipſo intelligitur. nec mirũ cum propria quoq; nomina, quãuis ideo ponãtur, ut unũquenq; ab alijs omnibus diſcernãt, incerta ſunt tamẽ, cum non poßint omnes eius qualitates quæ illũ ſeparãt ab alijs omnib. oſtendere, abſq; demonſtrationis auxilio, quæ fit per pronomẽ. Quãuis enim ſciamus ꝙ poeta ſit Vergilius, & filius Maronis, cernentes eum ſi poſſet fieri, neſciebamus eius eſſe hoc nomen, niſi quis nobis eum demonſtrans dixiſſet, hic eſt Vergilius. Propter quod ꝑ ſingulas figuratiões ſeparatius ntũs exi

gebat obliquos caſus congruos proprietati ſuæ, ne fieret incerta ſignificatio tã cõfuſa. Inde etiã genera neceſſario ſubeunt, ut cũ qualitate ſignificationis diſcernãt etiã genus. Inde inuentæ ſunt etiã adiectiuæ poſitiones, ut cõſequentia nominib. cõmunib. uel proprijs cõpleantur, ut equo albus uel fortis, Platoni uerò ſapiẽs uel bonus adijcitur, Marti gradiuus, et alia multa quæ poſſũt accidere. Unde etiã compoſitiones ſunt inuentæ, ut beneficus, maleficus, omnipotens, quæ ex accidentib. conficiebãtur. quæ ſunt qualitatis uel quãtitatis. Pronomina uerò ea quæ ad nihil aliud aſpiciũt, p demonſtrationẽ, niſi ad propriam aliquã ſubſtãtiã, et ad ei accidẽtes qualitates, quæ poſſũt oculis conſpici, ut albũ uel nigrũ, longũ uel breue: uoce autem ipſa pronominis nõ manifeſtantur niſi ſubſtãtiæ, iure plurimas recuſauerunt uocum figurationis. quippe cum ſingulæ earum per ſingulos caſus pro omnibus accipiãtur nominibus. in omnibus enim rebus ſubſtantiæ quidem ſingulæ ſunt, qualitates uerò multæ, quæ nomine uolunt intelligi. quod ſi uerum eſt, naturaliter abſtitit ab eis nominum cõſequens declinatio, ne cum pro omnibus accipiantur nominibus uni eorum terminationi ſuccedãt, & cum unicam ad omnia quæ ſunt habeant ſignificationẽ, ut una uoce generali proprietates omnium demonſtrarẽt, unicam habuerunt etiam uocis declinationem, ut ſingulas uarient perſonarum & caſuũ prolationes, nulli obnoxia regulæ, quæ in unicis nec locũ habere uocibus poterat. Manifeſtũ eſt aũt quod & prima et ſecũda perſona, in quibus ſola eſt demõſtratio, ſingulas habent uoces. Itaq; genera quoq; omnia nõ abſciſſa proprijs terminationibus, ſed per eundẽ finẽ cõgruã habuerunt

runt poſitionē: quippe cū per ea demonſtratio ſubſtantiā per ſe ſignificet abſq; diſcretione generū. Ille autē & ipſe & hic & iſte & is, quia in diuerſis tertijs poterant eſſe perſonis, abſentibus uel præſentibus, & longè uel iuxta poſitis, definitionis cauſa manifeſtandæ etiam genus cum ſequenti declinatione acceperunt. Quemadmodum nomina, ſic etiā pronomina per ſingulos caſus ſimiliter cum uerbis conſtruuntur: & nominatiuis quidem intranſitiuè, obliquis uerò tranſitiuè uerba coniunguntur, ut Theotiſtus uel iſte currit. Theotiſti uel iſtius miſereor. Theotiſto uel iſti præbeo. Theotiſtū uel iſtum uideo. Ablatiuus etiam cæteros obliquos ſequitur, Theotiſto uel iſto gaudeo. Nam uocatiuus quoq; intranſitiuè ſecundis adiungitur uerborum perſonis, cum proprius ſit naturaliter ſecundæ perſonæ, ut Theotiſte uel noſter doctor legis, uel lege. Vergil. in 10. Vigilas'ne deûm gens Aenea? uigila. Obliqui tamē conſtructionē uerborū quæ fit intranſitiuè, cū nominatiuis excipiunt tranſitiuè, niſi ſint uerba abſoluta, ut Theotiſtus uel iſte uiuit, ſpirat, floret, uiget et ſimilia. Ea enim nō egent obliquorū adiunctione, id eſt tranſitione in alias perſonas: affectus tamē ſingulorū oſtendentibus uerbis, ut doceo iſtum, uel Theotiſtus docet Priſcianū, ego doceor ab iſto, tu doceris ab illo. ſciendū autem quod imperſonalia, ſiue tranſitiuè ſiue intranſitiuè proferantur obliquis caſibus iungūtur, niſi per defectionē proferātur. Intrāſitiuè, ut curritur à me, pro curro: uel ſtatur à te, pro ſtas: & ſedetur ab illo, pro ſedet ille. Quāuis in eis quoq; poteſt ipſa res intelligi uoce paßiua, ut curritur curſus, et bellatur bellū. Vnde etiā ſi nō addatur à quo, poteſt tamē ſenſum complere ipſius

rei quæ agitur. Verg. in 12. certatur cominus armis. Ter. *in* Eunu. *Quid agitur? ſtatur.* Tranſitiuè, *ut miſeret me tui, pudet te mei, pœnitet illum ſui.* Mei aũt & tui & ſui *genitiuos hic intelligimus primitiuorũ, qui ijdem etiam poſſeßiuorũ ſunt genitiui.* Nec mirũ eãdẽ uocẽ mutatio*ne ſignificationis ad aliam ſpeciẽ tranſire, cum ſoleat diuerſa ſignificatio eaſdẽ uoces etiã ad alias partes tranſferre. ut nomina in aduerbia, ſublime uolãt, pro ſublimiter, ſole recens orto, pro recẽter.* Et contrà *aduerbia in nomina, ut ſponte ſua, et mane nouũ. & participia in nomina, ut amans* ὁ ἐραστὴς, *ſapiẽs* ὁ σοφὸς, doctus ὁ διδακτὸς, *factũ* τὸ ἔργον. *carent enim tẽpore in his ſignificationibus.* Igitur *nõ uoces magis ualẽt in partitione dictionũ, quàm earũ ſignificationes. loco nominũ pronomina ponũtur, nõ ut quidã exiſtimant propter nominũ ignorantiã. quæ enim ignorãtia nominũ eſt, cũ dicit* Aeneas *ad* Didonẽ, *ego te quæ plurima fando enumerare uales? ſed manifeſtũ eſt, quod quia nõ poſſunt nomina in prima & in ſecunda eſſe perſona, ut oſtendimus.* At *dicet aliquis, quid igitur? nõ etiã ignorantis nominibus dicimus, ego et tu? ad quẽ reſpondendũ eſt, quod ex accidente hoc fit, id eſt demõſtratione propriæ qualitatis, cũ ſimiliter etiã cognita nõia pronominalẽ ſæpe exigãt conſtructionẽ. nõ minus tamẽ ſic queq; loco eorũ accipiũtur.* Vi. n. *propriũ nomẽ intelligitur p pronomẽ. nõ dico uocis nomẽ, ſed quod ex ea oſtẽditur, id eſt propria qualitas ſuppoſiti in qua ſunt propria nõia, quãobrẽ ad nihil utile pertinẽt pronomina ſi careãt pſonis oſtẽdentis, & eius quæ oſtẽditur.* Itaq; *cũ ſcribũtur p ſe pronomina, nimirũ infinita ſunt ſcilicet cũ à ſua materia excidũt, id eſt de*

monſtra-

mōſtratione propriæ qualitatis. Vnde rationabiliter, quoniam ſibi inuicē ſcribūt, ſolēt nomina propria præponere, ſine quibus pfectio orationis nō cōſtaret, cū ponātur pro nomina tā primæ quā ſecūdæ perſonæ propter accidentes actus, tā ſcribēti, quàm illi ad quē ſcribitur. Præpoſitis igitur nominib. proprijs, ut Cicero Bruto, ui ad ea demōſtrationes faciūt pronomina. Si.n. ponā, ego tibi dudū ſcripſi, oſtēdi per pronomē ego, nominis præpoſitū ntūm: per tibi aūt datiuū ſecūdæ perſonæ, qui loco datiui nominis præpoſiti accipitur. nec dubiū eſt quod ſublatis nominib. antepoſitis, etiā pronomina infinita fiunt. Eſt aūt cauſa propter quā nomina nō poſſunt accipi in prima & ſecūda perſona, quā ſuperius quoq; diximus. uel quod ſubſtantiæ & qualitates generales, & cōmunes et ſpeciales et indiuiduæ, in quibus ſunt nomina, nō habent certā diſcretionē perſonarū. utputa omnis homo, et ſubſtātia poteſt dici, & animal & homo, & nominari Plato, uel Cicero, uel Virgilius, uel quodcunq; ex proprijs nominib. poteſt imponi uni alicui ex omnib. Prima aūt pſona ad nullū pertinet niſi ad ipſum qui loquitur: nec ſecūda ad aliū niſi ad eū in quē intēditur ſermo, uel propter hoc, uel etiā propter illud, quod nō ipſi nobis imponimus nomina, quod ſuū eſt primæ perſonæ: nec ad eos qui naſcūtur intendētes ſermonē, quod eſt ſecundæ perſonæ, eorū poſitionē, id eſt nominationē facim⁹. Neceſſe eſt ergo in tertiā perſonā cōcedere nomina per omnes caſus abſq; uocatiuo qui primus transfert poſitionē à tertia perſona ad ſecundā, propterea quòd per eū fit demonſtratio præſens, eius in quē facta ſit poſitio nominis. Illud quoq; manifeſtū eſt, quòd à nobis uerba facientes, id

eſt proferentes ad alias debemus perſonas ea intendere, & apparet quod nō licet nominib. uti quod tertiarū ſunt ea perſonarum, ſed ratio exigit à prima ad ſecundā fieri uerba. Quamobrē ſubierūt pronomina, hoc quod nō poterat nomē cōplentia, cū dicimus ego tibi ſcripſi. Prædicta aūt eſt cauſa, quapropter pronomē unū pro omnib. accipitur nominib. id eſt quod demonſtrationē uel relationē habeat alicuius certæ ſubſtantiæ, quæ in omnibus proprijs eſt nominib. una eademq; uoce ſignificāda. Nemo tamē putet quod nihil uſus habeāt tertiæ pronomina perſonæ, cū nomina in eam poſſunt perſonā accipi, & dicat ſi poſſent in prima et ſecūda inueniri nomina perſona, fortaßis nec excogitarētur pronomina. Nam poſſumus ad hoc dicere, quod pronomina ſemel nominū loco nata, ex accidente habuerūt etiā demonſtrationem. Sub oculis enim omnes eorū perſonæ plerūq; cernūtur. Itaq; præcipuū habuerūt accidēs demonſtrationē, quæ profecta per cōiunctionē primæ & ſecūdæ perſonæ peruenit etiā ad tertiā. Nō igitur quod non habet tertias perſonas nomē, ideo excogitata ſunt pronomina: ſed quoniā expers eſt demōſtrationis, quæ eſt in pronominib. Itaq; ineſt utrunque in illo Virgiliano: hic Cæſar & omnis Iuli Progenies, ſatis neceſſariū. Quia enim cernitur Auguſtus, demōſtratione uſus eſt p pronomē, quæ nomine fieri nō poterat hic. ut aūt qualitatē quoq; propriā oſtēderet pſonæ, quā demonſtrabat addidit Cæſar. His itaq; ſe habentib. certū eſt quod ſi dicā Priſcianus ſcribo & his ſimilia, ſine dubio incongrue dico. nec propter aliud qd, niſi propter perſonarū conſequentiā. Tertiæ enim perſonæ eſt nomē, uerbū uerò primæ. Eſt igitur conſequens,

quod in duabus tertijs proferτur, ut Priſcianus *ſcribit. non tamē omnino ubiq; hoc obſeruamus. quæ enim ſubſtātiā ſignificāt uerba uel nominationē, adſciſcūt aptiſſime nomina, & in prima et in ſecūda perſona, id quod eſt in alijs incōſequēs, ut ſum pius* Aeneas, *Cicero nominor, & his ſimilia.* Quāuis *enim* Græcorū *autores mue niantur licētia ſolita utētes, & alijs quoq; uerbis primæ & ſecūdæ pſonæ cōiungentes nomina, ut* Homer. φοῖβος ἀπόλλωνα χρυσάορος ὅς σε παρέστηκα, ῥύομαι. Euri. in Hecuba: ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα, καὶ σκότου πύλας, λιπὼν ἵν᾽ ἅδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν πολύδωρος. Idem in Bacchis.: ἥκω διὸς παῖς τὴν δε θηβαίων χθόνα διόνυσος. Thucyd. θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σέ. In *quibus omnibus deeſt ego. Noſtri quoq; ut* Iuuen. *in* 4. *Nā cū ſis cōuiua mihi promiſſus, habebis* Euandrū, *uenies* Tirynthius *haud minor illo Hoſpes: deeſt enim tu. Supradictis uerò, id eſt ſubſtātiuis, et ſine pronomine, bene oēs adiunguntur perſonæ, & uocatiuis uerbis. Cum enim ipſa uerba ꝑ ſe ſubſtantiā uniuſcuiuſq; propriā colligāt, uel ſubſtātiæ nominationē, neceſſario relictis pronominib. quæ ipſam quoq; ſubſtantiā, quātū ad uocē ſolā ſignificāt, ad noīa ſe applicāt, quæ propriā qualitatē demōſtrāt, ſeu generalē ſeu ſpecialē, ut homo ſum,* Apollonius *uocor. unde ego ſum uel ego uocor per ſe nemo dicit, cū duplicata ſubſtātiæ demōſtratio ſine qualitate nihil perfectū ſignificaret. nō enim erat poſsibile propriā poſitionē, quæ ſignificatur noīe proprio, attribuere uoci cōmuni, id eſt ad oēs generaliter ꝑtinēti, quod eſt ꝓnomē, ſi diceremus ego ſum, ego nominor, uerba ad pronomē referētes. nā ſignificationē nō ꝓpriæ qualitatis, ſed quæ cōmuniter oībus accidit eſſentiæ demōſtratiuæ facere*

remus, ad quam pertinet ego. Eadem eſt ratio in cæteris quoq; perſonis. Manifeſtũ eſt igitur, quod quia cõfitentur ſuã poſitionẽ nominum ſupradicta uerba, id eſt nominationẽ, euocãt ea à tertia ad primã, quando dico Priſcianus *ſum, uel* Cicero *uocor, cum ſpecialẽ ſubſtantiam quam pronomen additũ demonſtraret, habeat in ſe ipſũ uerbum ſubſtantiuũ uel uocatiuũ. Itaq; frequenter inuenimus demonſtratiuis pronominibus poſitis, nõ poſita ſupradicta uerba tamen intelligi, ut* Verg. in 6. *hic Cæſar & omnis Iuli Progenies. Adeo quoq; demonſtratio huius eſt cauſa, quòd aduerbijs quoq; demonſtratiuis ſæpe poſitis, nõ eſt neceſſe addere ſupradicta uerba, ut* Vergil. in 1. Aeneid. *Tú ne ille Aeneas, quem* Dardanio *Anchiſæ? Idem in 3. Nam* Polydorus *ego. Idem in eodem: Ecce tibi Auſoniæ tellus, hanc arripe uelis. Necnon etiam nomine ſubſtantiæ poſito frequenter deficiunt uerba ſubſtantiua.* Lucan. in 1. *Quis furor ô ciues, quæ tãta licentia ferri?* Verg. in 4. Aeneid. *Quis tibi tunc* Dido *cernenti talia ſenſus? Quós ue dabas gemitus? Et qualis & quantus poſitis infinitis, pro quib. etiam quis ponitur, ſæpius deficiunt uerba ſubſtãtiua, quõ etiã participijs. ut* Iuuẽ. in 4. *O qualis facies, et quali digna tabella.* Vir. in 1. Aen. *Certe hinc* Romanos *olim uoluẽtib. ãnis* Hinc *fore ductores reuocato à ſangine* Teucri, *Qui mare, qui terras omni ditione tenerẽt* Pollicitus. *Non tamẽ etiã ſi dicamus* Cicero *accuſo, bene dicitur, ſicut* Cice. *ſum. non enim accuſationis uerbum proprietatem ſic ſignificaret ſubſtãtiæ, quomodo ſubſtãtiuũ uerbũ uel nominationẽ, quæ per uctũm uerbum indicatur.* Participijs *quoque quæ tertiæ ſunt perſonæ quomodo nomina ſubſtantiua,*

bene

bene ſociamus uerba ut poßint loco trium uerbi perſonarum fungi, ut amatus ſum es eſt, doctus ſum es eſt. Quæ ſi deficiant, infinita pro his ſubeunt nomina ſubſtantiæ cũ uerbo, ut ego ſum qui amor, id eſt ὁ φιλούμενος, uel tu es qui amaſti, id eſt, ὁ φιλήσας. Hæc enim deſunt apud nos participia. Et attende in his quoq; quanta uis eſt ſubſtantiã ſignificantiũ, quod & loco participij, quod & ſubſtantiam ipſius qui agit uel patitur, & actum uel paßionem ſignificet, accipitur nomen ſubſtantiuũ cum uerbo, ut quid eſt amans? qui amat. quid eſt naſcẽs? qui naſcitur. Et loco uerbi participiũ cum uerbo ſubſtantiuo, ut pranſus ſum pro prandi, merit⁹ ſum pro merui. Et nota quod cum & nomen, ut ſuprà diximus, & uerbum ſubſtantiuum inuicẽ, hoc cum participio poſitũ loco uerbi, illud cum uerbo loco participij fungitur, ad omnes quoq; perſonas pronominũ refertur: Ego qui ſcripſi, tu qui ſcripſiſti, ille qui ſcripſit. Quomodo autem pronominibus uocatiua uerba non adiunguntur, ſic nec participijs, quippe ad nominationẽ pertinentia. Subſtantiua uerò aptißimè adiunguntur, cum actus uel paßionis eſſentiam cum participijs ſignificẽt, ut amatus ſum, es eſt. Deinde dicendum de conſtructione pronominũ ad uerba. Obliqui caſus pronominũ omnimodo ad uerba referuntur, quomodo et nominũ, ut illius miſereor, illi noceo, illum accuſo, illo nitor. Ex qua cõſtructione intelligitur qualis naſcitur affectus perſonæ, ſed nõ reciprocatur quod dicimus. Non enim omnia uerba obliquos deſiderant caſus nominũ uel pronominũ, quomodo oẽs obliq caſus uerba deſiderãt. Quoniã quædã ex his perfecta ſunt & abſoluta, quædã defectiua. ut ſi dicã, ambulat homo, uiuit, currit,

P 5 *ſedet,*

ſedet, & ſimilia. quæ ſunt abſoluta non egẽt obliquis caſibus. Sin dicã accuſat, uidet, inſimulatur, impfecta ſunt, & egẽt obliquorũ caſuũ adiunctione ad perfectionẽ ſenſus. ſed de his opportunius ſeparatim, cũ de uerbi cõſtructione tractabimus dicetur. Quidã tamẽ putauerũt perfectiorẽ eſſe uerborũ conſtructionẽ, ſi pronomina aſſumãt, ut ego ſcripſi tibi, ego loquor tibi, & ſimilia, cuius approbationẽ dicũt eſſe eã, q, cum dicã, ego quidẽ affui, tu uerò non, ſi tollas pronomẽ, incongrua uel incognita erit locutio. Sed hoc facit hic maximè cõiunctio quidem. itaq; ego nõ arbitror, quod dicunt uerũ eſſe generaliter. Nõ enim omnimodo egent pronominib. uerba. idq; affirmatur nõ ex poetica ſolũ cõſtructione, cui licet & deficere & abundare, ſed ex cõmuni elocutione doctorũ, & maximè à ſcriptorũ conſtructione, qui ſine metris ſcribẽtes perſpicaciter magis ea utuntur, & ex ui ipſius orationis ſolẽt quod neceſſariũ eſt apponere. Cũ manifeſtũ ſit de obliquorũ cõſtructione, ſciendũ quòd quibuſdã inſunt in partibus orationis aliarũ partiũ intellectus. ut ſi dicã: Aiax, intelligo & hominẽ, & unũ per numerũ ſingularẽ: ſi dicã Anchiſiades, intelligo genitiuũ ſingularẽ primitiui, & filius cũ nominatiuo ſingulari. ſi dicam diuinitus, intelligo nomẽ cũ ex præpoſitione, id eſt ex dijs. ſi dicã fortior, intelligo magis poſitiuũ primitiui, id eſt fortis. innumerabilis eſt enim huiuſcemodi exemplorum copia. nec eſt dicendum, quòd ſi dicã Anchiſiades deeſt, & debet ei addi filius: & ſi addatur, poetica eſt licentia. Quomodo & præpoſitiones ſolent addere & minuere, ut Terent. in And. Ad te aduenio, ſpem, ſalutem, auxilium expetens. Vergil. in 1. Aeneid. ſcelere ante alios immanior

manior omnes. Ante enim cũ cõparatiuo poſitũ auctio‑nem auctioni addidit. Terent. in And. *Poſt deinde, quod iuſſi, ei date bibere: abundat poſt.* Idem *in eadẽ: Pernimiũ nõ laudo: per, ſuperuacuũ eſſe uidetur. Quamuis amplio ris ſignificantiæ cauſa poteſt accipi.* Idẽ *in eadẽ:* Abhinc *trienniũ: pro hinc.* Verg *in* 1. Aeneid. *Italiam fato profu gus: deeſt ad præpoſitio. neq; ſi dicam* Aiax *quod eſt ſin gulare, deeſt unus. In uerbis igitur ſimiliter accidũt, quæ unà cum eis intelligũtur, ut in indicatiuis ipſa indicatio, & quæ ex ea intelligitur, affirmatio.* Vnde *ad interroga tiones reſpondentes, etiam aduerbiũ confirmatiuum, uel non, uel uerbum indicatiuum reddimus, utpote habẽs in ſe affirmationẽ. ut interroganti, legis? etiam, uel non re‑ſpondemus, uel lego.* Sed *& de his in conſtructione uer‑borum ſubtilius tractabimus.* Ineſt *etiam ſingularis nu‑merus in uerbo ſcribo, nec eget ut addatur unus.* Maniſe ſtumq; *eſt, quod etiam nominatiuus pronominis ineſt uerbo, ergo ſi ſupradicta non deſunt, quia intelliguntur, nec pronomen deeſt.* Nec *tamen ſi addatur, uituperanda ſit conſtructio.* Eſt *enim quando amplioris cauſa ſignifi cationis adiungũtur ea quæ poſſunt, etiamſi non addan‑tur, intelligi, ut legis? etiam lego.* Ecce *enim hic quamuis aduerbium etiam per ſe poſitum intellectum habeat uer‑bi prædicti, in interrogatione tamen additum non fecit uitioſam orationem, ſed magis certiorem. firmior enim ſit promiſſio duplici cõfirmatione.* Sic *r unũ hominẽ dici mus ambulare, ad diuerſorũ multitudinem, nõ quod ipſi homini, cũ ſingulariter dicimus, nõ inhæreat etiã unius numeri intellectus.* Iterũ *ad oĩm abnegationẽ dicim⁹ nul lus ambulat, neminẽ inueni, ſingulari numero, ſingularẽ nume‑*

*numerum adiungentes.*Eodem *igitur modo,cum abſoluta,& nõ diſcretiua ineſt prolatio,dicimus abſq; pronomine,diſputo, diſputas. Sin autẽ alicuius rei diſcretionẽ uolumus manifeſtare,addimus pronomẽ, cuius eſt proprium diſcernere perſonas.*Non *enim ut indicemus perſonã,hoc facimus.eam enim habent in ſe uerba.*Vnde *infinita eorum,quia deficiunt perſonis,egent uerbis indicatiuis,ut quod deeſt ex his aſſumãt.* Ergo *diſcretionis cauſa,& maximè ſi coniunctio aſſumitur,pronomen additur uerbo: ut ego quidẽ affui,tu uerò nõ.uel, ego quidem ſcripſi,ille uerò legit .* Vel *amplioris cauſa ſignificãtiæ, in quo tamen ad alios omnes uidetur fieri diſcretio , ut* Cic.*in* 1.Inuect.Nos,*nos dico apertè,nos conſules deſumus.* Intelligimus *enim quod nemo alius niſi nos.* Terẽt. *in* Andr. *ego iam pol hodie, ſi uiuo, oſtendam tibi,* He*rum quid ſit periculi fallere,& illi patrẽ.* Et *prima quidem & ſecunda perſona uerborum, niſi diſcretionis uel ſignificationis cauſa, non egent pronominibus : quippe cum ſint finitiſsimæ, ſingulisq; uocibus pares habeant, & præſentes demonſtrationes.*Tertiæ *uerò cum ſint innumerabiles,una uerbi uoce utentes,neceſſario confuſionem faciunt infinitam .* Itaque *conuenienter ad eandem diſcernendam pronomina quæ ſunt finita , tertijs uerbi perſonis adiunguntur,ut per eorũm adiectionem incerta ſignificatio finiatur: ut ſcribit hic, ſcribit ille , ſcribit is, ſcribit idem.*Salluſt.*in* Catil. *Verum enimuero,is demum mihi uiuere atq; frui anima uidetur.*Is *in hoc loco & relatiuũ & diſcretiuum eſt ad omnes.*Imperſonalia *quoq; uerba,cum per ſe infinita ſint,perſonarũ et numerorum additionẽ pronominũ definiuntur,& loco perfectorum*

per

per omnes modos accipiuntur uerborum, ut curritur à me, à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Imperatiuo, *curratur à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis.* Similiter optatiuo, *utinã curreretur à me, à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Sic etiam per cætera, frequentiſsimè tamen ſine additione pronominum proferũtur, & ipſum actum ſignificant, licet deficiant pronomina, ut* Iuuen. in 3. *Curritur ad uocem iucũdam, & carmen amicæ* Thebaidos. Verg. in 1. Aen. *O dea, ſi prima repetens ab origine pergam,* Et uacet *annales noſtrorũ audire laborum? deeſt enim tibi.* Idem *in eodem: mecumq; fouebit* Romanos *rerum dominos, gentemq; togatam, Sic placitũ, deeſt mihi.* Et *paſsiuã quidẽ uocẽ habẽtia, ablatiuo uel datiuo more paſsiuorum iunguntur, & intranſitiuè intelliguntur, ut curritur à me uel mihi.* A*ctiuã uerò, ſi ſint à perfectis uerbis, eorũ conſtructionẽ ſeruãt, ut iuuat me, quia iuuo te.* Verg. in 2. Georg. *Et iuuat undantẽ buxo ſpectare Cytorum.* Placet *mihi, quia placeo tibi. Contingit mihi, quia contingo tibi.* Similiter *euenit, accidit, cætera quoq; datiuo copulãtur, & intrãſitiua ſunt, ut licet, uacat, libet mihi: exceptis quæ accuſatiuũ ſimul & gtũm aſſumunt, pœnitet, pudet, tædet, piget, miſeret me illius.* Duo *inueniuntur, ſcilicet intereſt et refert, quæ cũ genitiuis aliorũ omniũ caſualiũ applicãtur, in quinq; tantũ ſolis pronominib. quorũ ſimiles ſunt genitiui primitiuorũ, genitiuis deriuatiuorũ, ne concidant, abltõ poſſeſsiui pro gtõ primitiui cõſtruuntur, ut intereſt mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra: ſilr refert mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra: in quib. ſubauditur in re, id eſt, in utilitate mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra.* Nam *ſi dicamus, intereſt uel refert mei, tui, ſui, noſtri, ueſtri.*

ſtri, non ad primitiuam perſonã, ſed ad poſſeßionẽ intel ligitur, intereſt mei filij, uel fratris, uel tui, uel ſui, uel noſtri, uel ueſtri. Cũ cæteris enim quoq; omnibus caſualib. id eſt nominibus, pronominibus, participijs ſupradicta uerba coniuncta, genitiuũ exigunt caſum ut diximus, ut intereſt imperatoris, intereſt meorũ natorũ, intereſt docentis, id eſt prodeſt docenti. Nã participia tam nominũ quàm uerborũ ſibi defendunt ſtructurã. & uerborũ quidem cõſtructionẽ ſeruant, quãdo uel abſoluta, uel tranſitiua ſunt ad alia caſualia, quibus ad conſequẽtiam uerbi coniunguntur. Abſoluta, ut ſpirans uiuo, ambulans cogito, quia ſpiro & ambulo abſoluta ſunt. Tranſitiua, miſereor tui, miſerẽs tui: noceo tibi, nocens tibi: laudo te, laudans te: potior illa re, potiens illa re. & hoc quidẽ ſecundum uerbũ. Secundũ nomen aũt participia cõſtruuntur, quod quemadmodũ uerba uel intranſitiuè cũ nominatiuo, uel trãſitiuè cũ obliquis nominũ ponuntur, ſic etiam cum participijs intranſitiuè, ut Vergilius ſcribẽs floret, ego intelligens delector. Tranſitiuè, ut ego miſerantis, conſentio miſerãti, uideo miſerantem, potior miſerante. Hæ enim conſtructiones obliquorũ quoq; ad ſimilitudinem nominũ uel pronominũ fiunt, ut indigeo illius, indigeo paſcẽtis, faueo legenti, quõ faueo amico, faueo illi, accuſo illũ, accuſo hominẽ, ſimiliter accuſo legẽtẽ. Dignor te laude, dignor te illa re, dignor te celebrante. Eſt autẽ quãdo in nominũ uim tranſeunt participia, & genitiuo cõiunguntur, relicta uerborũ ordinatione, ut fugitans lites, participiũ eſt: fugitans litiũ, nomẽ: Amans illum, ſimiliter participiũ: amans illius nomen. unde & cõparatur amãtior amantißimus. Præfectus urbi, participiũ,

quia

quia et præficior urbi: præfectus urbis, nomē eſt. Partici*pium aūt comparationē habere nō poteſt, cū loco uerbi fungatur, quod cōparatiōe penitus caret, quantū in ſua uoce. nā adiectione aduerbij poſſunt comparari, ut* Ver. *in* 1. Aeneid. *Quam Iuno fertur terris magis omnib. unā* Poſthabita coluiſſe Samo. *magis coluiſſe.* Similiter parti*cipio additur, et magis hūc colens q̄ hūc.* Et iuxta nomē *quidē loco uerbi fungitur, iuxta uerbū uerò loco nominis, ut faciens eloquentē dico, pro Qui facio eloquentē, laudo legentē, quomodo laudo lectorē. Nec mirum pro utroq; fungi, cū utriuſq; accidētia poſſideat. & ſciendū, q; ſi præponatur coniunctio caſuali, neceſſe eſt aliquam quoq; partē caſualē copulari, et ad utrāq; uerbū referri, ut et* Dionyſius *loquitur et* Trypho, *et* Apollonius *ſcripſit et ego, & uigilans profecit & legēs.* Et cōtrà ſi uer*bo præponatur cōiunctio, neceſſe eſt aliud uerbū ei coniungi, et ad utrūq; aliq̄d caſuale referri, ut & ſcribit & legit* Trypho, *& pugnat & uincit* Aeneas. *Licet tamen uerba primæ et ſecundæ perſonæ repetenti nihil caſuali um adiungere, & perfectā orationem oſtēdere, ut & lego & intelligo, & doceo & doceor, & ſcribis, & cogitas. Nam ipſa demonſtratio, loco caſualis alicuius fungitur, cum & pronomen & nomen per eam intelligatur, tam in prima quàm in ſecūda perſona. Nam tertia uerbi perſona, quæ infinita ē, eget aliquo caſuali. Quod aūt fit in nomine, hoc etiā in aduerbio, quod ui adiectiuū eſt uerbi, exigit ratio fieri, ut & bene & doctè ſcribit. neceſſe eſt enim coniunctiones præpoſitas, uel diuerſas pſonas coniungere, quæ ſunt in caſualibus, uel qualitates quæ ſunt in aduerbijs, communiter autē actūm uel paſſionem*

con-

cōſequi, quæ eſt in uerbo uel participio, uel actus uel paſſiones copulari cōmunes aūt perſonis conſequi, uel qualitates ipſi actui accidētes geminari, & tūc actū inferre. Si enim nō præponatur cōiunctio, licet diuerſas inferre partes, ut ſcribit Dionyſius, & Trypho. *ſcribit* Dionyſius, & *legit. Si enim præponā cōiunctionē, dicendo, & ſcribit* Dionyſius, *neceſſe eſt alterū uerbū ſubiungere & dicere, & ſcribit* Dionyſius, & *legit.* Ruſus, *ſi dicā, &* Dionyſius *ſcribit, neceſſe eſt alterū caſuale inferre & dicere, et* Dionyſius *ſcribit.,* & Apollonius: *quippe cum præpoſita cōiunctio copulatiua uel diſiunctiua, omnimodo cōſimilē cogit partē repetere, id eſt, uel caſualem uel carentem caſu, & eundē caſum uel modū, ut & ſcribo & intelligo, uel ſcribo uel intelligo, et meus ſeruus et tuus, uel meus ſeruus uel tuus. Sciendū tamen, quòd licet genitiuis in huiuſcemodi conſtructione copulare nominatiuos poſſeßiuorū, quippe qui uim genitiuorū primitiuorū ſuorum poßident, ut pulcherrimi ſunt &* Homerici *uerſus, &* Vergilij. *Similiter licet dicere, &* Agamēnonis *filius, &* Menelai *filia ſociati ſunt, et frater noſter et ueſtri, et meus ſeruus, et illius.* Nec *ſolos ntōs poſſeßiuorū, ſed quoſcūq; caſus bene poſſumus cū genitiuis poſſeßiuè prolatis cōiungere, ut meus eſt ager et fratris, tua eſt ciuitas & omniū, mei filij eſt hæreditas et cognatorū, meo ſeruo & fratris dedi, meū amicū & patris diligo, mei filij & uxoris meæ, meo filio delector & caſtæ matris. Similiter oīa poſſeßiua poſſunt proferri tā nomina quàm pronomina. Gtōs quoq; et abltōs inuenimus cōiungi uerbo imperſonali, quod eſt intereſt & refert, de quib. ſuprà diximus, ut intereſt mea & patris, refert tua*

&

et imperatores. Modos quoq; (ut diximus) neceſſe eſt ſu prædictus coniunctionib. præpoſitis eoſdem plerunq; ad iungi, ut et legis et diſcis, aut legis aut diſcis. et lege et diſce, aut lege aut diſce. utinã et legeres et diſceres, utinam aut legeres aut diſceres. cũ et legas et diſcas, cũ aut legas aut diſcas. cupis et legere et diſcere ; cupis aut legere aut diſcere. Licet tamẽ uariare, *ut et legiſti et lege, et legiſti et utinã legas. Caſus quoq; eoſdẽ ſociari exigũt copulatiuæ uel diſiũctiuæ, præpoſitiuæ uel interpoſitæ cõiunctiões, quando unũ uerbũ ad eos refertur, ut ego et tu legimus, uel mei uel tui miſeretur, & mihi & tibi prodeſt, uel me uel te lædit, uel* Cicerone *uel* Virgilio *delector. His conſtructionibus inueniũtur contraria quædã apud autores, licet non repetantur coniunctiões ſupradictæ, ſed ſic interponãtur, quomodo ſi repetantur.* Verg. *in* 1. *Aen. Succinctam pharetram, & maculoſæ tegmine lyncis, Aut ſpumantis apri curſum clamore premẽtem. Sed melius in quibuſdam codicibus ſine m, pharetra ablatiuus inuenitur. Quidam tamen lyncis curſum à cõmuni accipiunt.* Idem *in* 7. *Quod ſcelus aut Labithis tantum, aut Calydona merẽtem. Sed melius hic quoq; in quibuſdam codicibus inuenitur, Quod ſcelus aut Lapythis tantum, aut Calydone merente. Vel, aut Lapithas tamẽ, aut Calydona merentem. Eandem quæſtionem habet etiam illud,* Iuſtitiáne *prius mirer, belline laborum. Sed inuenitur etiam,* Iuſtitiæ *ne prius mirer, quod eſt aptius. Similes enim quæque coniunctio dubitatiua uel interrogatiua exigit caſus. hoc autẽ ſæpe fit, ubi anceps eſt conſtructio dictionum.* Nam *et ſuccingor hãc rem, et ſuccingor hac re dicimus.* Verg. *in* 7. *palla ſuccincta cruenta.*

Idem in 4. Aen. tuumq́; Dulce caput, magicas inuitã accingier artes et Mars perdere gentẽ. Immanẽ Lapithûm ualuit, cõceßi in iras Ipſe deûm antiquã genitor Calydona Dianæ, Quod ſcelus aut Lapithis tantũ aut Calydone merente. et, Quod ſcelus aut Lapithas tantũ aut Calydona merentẽ. Vtrũq; bene dicitur, miror te iuſtitia, et iuſtitiæ. Et rectius quidẽ, ad præpoſitũ caſum eſſe etiã conſequentẽ interpoſita cõiunctione. nõ tamẽ penitus abſq; ratione eſſe uidetur, ſi qđ tale inueniatur apud autores. Pronominum obliquis caſibus cõiuncta uerba duas exigunt perſonas, efficientis & efficiendi, id eſt agentis & patientis, ut miſereris mei, das mihi, uides me, dignaris me. Similiter in omnibus caſualibus, et in reciprocationibus perſonarum, hoc eſt, quãdo eadẽ perſona & agit et patitur, utimur eiſdẽ cõſtructionibus ut miſereor mei, inuides tibi, orat ſe ille, et ſimilia. Nulla præpoſitio per compoſitionem poteſt pronomini adiungi. Itaq; per ſolã appoſitionẽ obliquis caſibus eorũ præponitur, apud græcos quidẽ ferè omnibus, excepto uocatiuo: apud nos uerò, accuſatiuo ſoli uel ablatiuo, ut ad uos, in nobis. Vnde mecum, tecum, ſecũ, nobiſcũ, uobiſcum, non accipienda ſunt cõpoſita, quomodo nec quocum, quacũ, quibuſcum, & ſimilia. De accentu autẽ eorum in libro qui eſt de pronomine ſufficiẽter dictũ eſt. Nominibus uerò præpoſitiones adijciũtur, tã per appoſitionẽ, quã per compoſitionẽ. Per cõpoſitionem quidem quæ fit in ntõ, cuius ſeruãt compoſitionẽ etiã obliqui, ut indoctus, indocti, indocto, indoctum, indocte. Per appoſitionẽ uerò, ſupradictis duobus obliquis caſib. Verbis uerò & aduerbijs per ſolam compoſitionem adiungũtur præpoſitiões. Participijs

cipijs autẽ tam ſecundũ uerbi compoſitionẽ, q̃ ſecundũ nominis appoſitionẽ, ut plegẽs à perlego, efficiẽs ab efficio, ad legẽtẽ à legente, ut ad puerũ, à puero. Sciendum tamen ꝙ, recta ordinatio exigit, ut pronomen uel nomẽ præponatur uerbo, ut ego et tu legimus, Virgilius & Cicero ſcripſerunt. quippe cum ſubſtãtia et perſona ipſius agẽtis uel patientis, quæ per pronomen uel nomẽ ſignificatur, prior eſſe debeat naturaliter quàm ipſe actus, qui accidens eſt ſubſtantiæ. Licet tamẽ et præpoſtere ea proferre, autorum uſurpatione fretum. Et prima et ſecunda perſona uel in ſe reciprocantur, id eſt refringuntur, uel in alias diuerſas tranſeunt, cum non abſolutis uerbis adiunguntur. In ſeſe quidem reciprocãtur, ut miſereor mei, miſereris tui, noceo mihi, noces tibi, laudo me, laudas te. In alias uerò diuerſas tranſeunt, ut miſereor illius, miſereris mei, noceo tibi, noceo illi, laudo te, & laudas illum. Tertia uerò perſona, non ſolum eadem patitur, ſed etiam in aliam tertiam extrinſecus poteſt tranſire. quippe cum diuerſæ in ea poßint eſſe perſonæ, quod & in prima & in ſecunda non inuenitur. quippe cum ſint finitißimæ, & uocibus unicæ, ut iſte accuſat illum, & ille hunc & in ſe reciprocatur eadem, ut ille accuſat ſe. Prima autem in aliam primam tranſire non poteſt, nec ſecunda in aliam ſecundam: ſcilicet quia nec poßunt eſſe diuerſæ primæ, & ſecundæ, ſed uel in ſe reciprocantur, ut dictum eſt: uel tranſit prima in ſecundam uel tertiam, & ſecunda in primã uel tertiam, ut uideo te, & uideo illum: & uides me, & uides illum. Tres igitur perſonæ eandem quidem habent cõſtructionem reciprocam, ut proſum mihi, prodes tibi, prodeſt ſibi: trãſitiuã uerò,

prima quidẽ et ſecũda ad binas perſonas, ut proſum tibi, proſum illis, prodes mihi, prodes illi. tertia uerò ad tres: ſuperat. n. hac una, quod tertiã aliã tertiã tranſitiue proffertur, ut ille prodeſt mihi, prodeſt tibi, prodeſt iſti. Poſſeßiua tamẽ, quia duas cõtinent perſonas, id eſt poſſeſſoris et poſſeſſionis, neceſſario tribus conſtructionib. ordinãtur, cũ eorũ primitiua duas habẽt, reciprocã id eſt ſui paſſam, quã græci ἰδιοπαθῆ uocãt, et tranſitiuã. Sui paſſam, ut uideo memet: tranſitiuã, uideo te uel illũ. Poſſeßiua uerò modis conſtruũtur tribus, cũ uerba uł à poſſeſſore in poſſeßionem, uel à poſſeßione in poſſeſſorẽ, uel extrinſecus transfferũtur. A poſſeſſore in poſſeßionem, ut doceo meum filium, doces tuum diſcipulum, docet ille ſuum auditorem. A poſſeßione uerò in poſſeſſorem, ut paret mihi meus filius, paret tibi tuus cliens, paret ille ſuus ſeruus. Extrinſecus, ut doces tu, uel docet ille meum filium, doceo ego uel docet ille tuum filium, doceo ego uel tu ſuum illius filium, ſed melius hoc per retranſitionem dicitur, ut rogat me ille ut doceam ſuum filium. Cum. n. ſuum ſit relatiuum, exigit ut prius cognoſcatur perſona ſui poſſeſſoris, ad quẽ refertur. Et ſciendũ ꝙ oĩa iſta poſſeßiua, poſſeſſoris quidem perſonam ſecundum primitiuum ſignificãt, poſſeßio uerò ipſa tertiæ eſt perſonæ, ut meus, tuus, ſuus: quomodo et nomina quib. cõiunguntur, ut meus pater, tuus filius. excepto uocatiuo, qui ſolus in primæ perſonæ poſſeßiuis inuenitur, cũ ſcđæ copuletur pſonæ, ut ô mi pater, ô mea tu, ô noſter Chremes. Oĩa tamẽ poſſeßiua in genitiuos primitiuorum etiam uerbis ſociata poßunt reſolui, ut amicum meum moneo, pro amicum mei. &, Euandrium filium Turnus interficit, pro

Euandri

Euandri filium. & , Daunius filius ab Aenea uictus eſt, pro Dauni filius. Hoc autem intereſt inter primitiuum & poſſeßiuum, quod uoce poſſeßiui genus & caſus & numerus ipſius poſſeßionis oſtenditur. Et ſubſtantiua quidem uerba poſſeßiuis coniuncta, ad poſſeſſores referuntur, ut tuus ſum filius, meus es pater, ſuus eſt illius ſeruus. In una autem eademq; perſona poſſeſſor ſimul & poſſeßio intranſitiuè intelligi non poteſt, niſi figuratè dicat aliquis, meus ego ſum ſeruus & dominus: & ſimilis. Perſius, Vindicta poſtquam meus à prætore receßi. & Euripides, ἐγὼ δ᾽ ἐμὸν εἰμί. Sin autem aliquibus ea uerbis ſociamus ad ipſarum poſſeßionum actum uel paſſionem pertinentibus, neceſſe eſt, cum & in prima & in ſecunda eſſe perſona intelligantur, primitiua quoque eis pronomina adiungi, quomodo etiam in omnibus ſolet fieri nominibus, ut tu meus filius legis, ego tuus pater doceo, et tu Virgili doces, ego Priſcianus doceor. In eis enim cōſtructionibus, uerba quæ non ſubſtantiã ſignificãt, ad ipſas poſſeßiones, nõ ad poſſeſſores pertinẽt, id eſt, quando nominatiuis poſſeßiuorũ adiunguntur uerba. Sin autem in una eademq; perſona, uerbum obliquo coniungatur pronominis caſui, neceſſe eſt reciprocationẽ, id eſt, ſui paßionem fieri, ea eandem perſonam agere aliquid in ſe ſimul, & à ſe pati, ut miſereor mei, inuideo mihi, incuſo me. Et ſciendum quod Græci quidem compoſitis utuntur pronominibus in ſui paßione, id eſt, ἰδιοπαθείᾳ, ut ἐμαυτὸν διδάσκω, σαυτὸν διδάσκεις, ἑαυτὸν διδάσκει. hoc idẽ etiã in poſſeßionẽ tranſitione facta à poſſeſſore, faciunt, id eſt, genitiuo compoſito primitiui pronominis utũtur pro quocunq; obliquo poſſeßionis, ut τοῦ ἐμαυτοῦ οἰ-

μου αὐτιποιοῦμαι, τ σαυτοῦ ἄλλον τύπτεις, τ ἑαυτοῦ υἱὸν παιδεύει. Pro his autem omnibus Latini ſimplicib. utũtur pronominibus. Homerũ ſequentes, qui ſimplicibus ubiq; etiam pro compoſitis utitur pronominibus ut mei miſereor, et mei filij miſereor, mihi noceo, & mei filij noceo, me accuſo, & mei filiũ accuſo. Sæpe tamẽ etiã in reciprocationibus ſolemus uti, aſſumentibus ſyllabas pronominibus, quib. diſcretionis quoq; cauſa utimur, ut mihimet inuideo, tibimet ipſi noces, ſibimet ipſi prodeſt. Illud quoque notandũ, quod poſſeßiua pronoĩa primæ et ſecũdæ pſonæ, ſiue poſſeſſoris ſui, ſiue extrinſecus pſonæ bene copulãtur, tã agẽtia q̃ patiẽtia, ſiue in ſeipſa reflectãtur, id eſt reciprocẽtur, ut meus filius, uel tuus diligit me, diligit te, diligit illũ, diligit ſe, filiũ meũ uel tuũ diligo ego, diligis tu, diligit ille. Tertiæ uerò pſonæ poſſeßiuũ ſine uoce altera ſignificãte poſſeſſorẽ, nõ poteſt adiũgi alij perſonæ per ſe. ſi enim dicã ſuus ſeruus miniſtrat mihi uel tibi, ſolœciſmũ facio. quia in poſſeßiuo primæ & ſecundæ perſonæ, ſicut oſtẽdimus, rectè cõſtruitur, cũ quacunq; perſona copuletur. Nec mirũ cum primæ & ſecundæ perſonæ poſſeßiua, finitas habeant poſſeſſorũ perſonas, quippe in unicis uocibus primitiuorũ conſtitutas, & demonſtratiuas. Tertiæ uerò perſonæ poſſeßiuũ non ſolum ad omnes uoces pronominũ tertiæ perſonæ, uerumetiã nominũ poteſt referri, ut ſuus iſtius, illius, ipſius hoĩs, ſine quibus additis pfectũ ſenſum nõ habet. Idẽ fit etiã p obliquos poſſeßiui ſupradictæ pſonæ, ille uel iſte, uel homo ſuæ opis indiget, ſuo filio parcit, ſuũ morẽ ſequĩtur. Nec mirũ hoc fieri in tertiæ perſonæ poſſeßiuo, cum uim genitiui poßideat ſui primitiui, quod uel reciprocum, id eſt

ſui paſſum ἰδιοπαθὴς eſt, uel retrāſitiuū, in quo neceſſe eſt prius perſonæ tertiæ ſignificationē uoce aliqua fieri, ad quam iſte gtūs, uel reliqui eius caſus referātur, ut ille ſui miſeretur, ille ſibi donat, Vergilius ſe celebrat. Et pro cō poſito Græco ἑαυτοῦ, ut diximus accipitur, quod apud græcos quidē in tribus inueniuur perſonis, & uel in ſe reflectit actū ſuū, uel in poſſeßionē ſuam ἐμαυτοῦ κήδομαι, καὶ τοῦ ἐμαυτοῦ ἄλλα κήδομαι, σαυτὸν τύπτεις καὶ τὸν σαυτοῦ δοῦλον τύπτεις, ἑαυτῷ χαρίζεται καὶ τῷ ἑαυτοῦ ἀκροατῇ χαρίζεται. Igitur apud Latinos ſupradictorū compoſitorū pronominum, niſi in tertia non habemus ſignificationem perſona, id eſt ſui, ſibi, ſe, à ſe. Ideoq; etiā nominatiuo caret, quomodo ſupradicta apud Græcos cōpoſita. Et illi quidem ſiue ἰδιοπάθεια ſit, id eſt reciprocatio, uel ſui paßio, ſiue in poſſeßiua tranſitio fiat, utuntur ſupradictis cōpoſitis, ut oſtēdimus. Nos uerò primitiuis quidē, ſui, ſibi, ſe, à ſe, uel per reciprocationē, ut ſui potitur, ſibi indulget: uel per retrāſitionem utimur, ut hortatur me ille ut ſui potiar, rogat te ille ut ſibi indulgeas. Poſſeßiuis uerò cum in ea poſſeſſorū fiat tranſitio, ut ſui ſerui miſeretur, & ſuo ſeruo prodeſt, & ſuum ſeruum diligit. Nec aliter tamē poteſt ſupradictum poſſeßiuum tertiæ perſonæ conſtrui cum alijs extrinſecus perſonis, niſi per retranſitionem, quomodo primitiuum eius, id eſt, niſi prius à poſſeſſore eius proficiſcatur in aliam uerbū perſonā, & ſic ab illa rurſus ad poſſeßionē tertiæ ſicut & ad ſe, ut rogat me ille ut ſuus ſeruus miniſtret mihi uel tibi, precatur ut ſui patris miſerear, petit te ut ſuo proſis filio. Obſecrat Cicero Varronem ut ſuū erudiat natū. Et notandū, quod cū à tertia in tertiā fit retrāſitio pſonā, in dubiū uenit poßeßio ad quā

pertineat earum, ut rogat iſte illum ne ſuo noceat filio, ambiguũ eſt, cuius ſuo filio, iſtius an illius, id eſt rogãtis, an eius qui rogatur, quõ & apud Græcos παρακαλεῖ πλάτωνα ἀριστοτέλης ἵνα τὸν ἑαυτοῦ φίλον παιδεύσῃ, dubiũ ſit utrum Platonis an Ariſtotelis ſuũ. Omniũ poſſeßiuorũ tam nominũ quàm pronominũ per quemcunq; caſum prolatorum loco, licet genitiuis uti primitiuorũ, ut Euãdri filio pro Euandrius filius, & Euandri filij pro Euãdrij filij, & Euãdri filio pro Euandrio filio, et Euandri filiũ pro Euandriũ filium, & Euãdri fili pro Euãdrie fili, & ab Euandri filio, pro ab Euandrio filiò. Similiter per omnes caſus tam ſingulares quàm plurales, licet tam pro nominibus q̃ nominibus uti. Itaq; licet genitiuos quorumcunq; caſualiũ cum poſſeßiuis per quẽcunq; caſum prolatis coniungere, ut mea cauſa laboro & illorũ, meũ patrem honoro & Catonis, tuo patri patre, & fratris: tuum imperatorem & cõmilitonũ ſequere. O noſter & fratris mei pater, ſua ille cõfidit, & patris uirtute. Similiter figuratur conſtructio in nominibus poſſeßiuis. Terent. in And. Meo ſtudio atq; hoſpitis. Eſt tamen aliqua differẽtia ad genitiuũ primitiui in poſſeßiuo tertiæ perſonæ, cuius nominatiuo tunc utimur, quãdo ad ſuũ poſſeſſorẽ poſſeßio tranſitionẽ facit, & nõ ad alium. ut indiget illius uel Ciceronis ſuus filius, præſtat illi uel Ciceroni ſuus filius, uidet illum uel Ciceronem ſuus filius, bene meretur de illo uel de Cicerone ſuus filius. Similiter paſſiua, quæ à poſſeſſore ſolo fiunt, nominatiuũ poſſeßionis exigunt, ut amatur ab illo uel à Cicerone ſuus filius. Necnon tamẽ tam nominatiuo, quàm alijs caſibus poſſeßiuis licet uti, cum poſſeſſorem oſtendimus extrinſecus

facien-

facientem tranſitionē ad aliquā aliam perſonā, pro ſua poſſeßione, ut rogat me ille, ut ſuus legat apud me filius, & ut ſuus doceatur à me filius, & ut ſui miſerear filij, & ut ſuo donē filio, & ut ſuū ſequar filiū, & ut ſuo potiar filio, cum in poſſeßiuis primæ & ſecundæ perſonæ, liceat etiā non poßidentes conſtruere ſic: accuſas meum filiū, miſereor tui filij, inuidet ille meo filio. Diſcretionis quoq; cauſa uel abundantiæ ſolet cū genitiuo poſſeſſoris addi nominatiu⁹ poſſeßiui, ut ſu⁹ eſt Homeri mos: *intelligitur enim nō alterius: et ſuus Ciceronis filius hæres eſt patris cōſtitutus, ſuus dicitur ad diſcretionē illius, qui ſecundū leges ſuus non eſt, id eſt ſub poteſtate patris legitimi nō eſt. Quod aūt ſuus pro uniuſcuiuſq; proprio accipiatur, uſus confirmat.* Verg. in 1. Georg. *molles ſua thura Sabæi.* Terent. in Phor. *Quot homines tot ſententiæ, ſuus cuique mos eſt. Sin autem in poſſeßionem fit à poſſeſſore tranſitio intrinſecus, obliquis poſſeßiui utuntur, ut* Cicero *miſeretur filij ſui, præbet ſuo filio, aſpicit ſuum filium, potitur ſuo filio: ſin extrinſecus fit trāſitus in poſſeßionē tertiæ pſonæ, ſufficit gtō uti ipſius poſſeſſoris, ut miſereor filij* Ciceronis, *dono filio* Ciceronis, *accuſo filium* Ciceronis, *potior filio* Ciceronis. *Licet tamē addere etiam poſſeßiui caſus conſequentes, uel diſcretionis cauſa, uel abundantiæ, ut egeo ingenij ſui* Ciceronis, *benedico ingenio ſuo* Ciceronis, *& ſimilia. Illud quoque ſciendū, quod cum in alijs omnibus poſſeßiuis liceat gtō uti primitiui, pro omni eorum caſu, quod oſtendimus, in hoc quoq; poſſeßiuo pronomine tertiæ perſonæ, quomodo in alijs tunc utimur, cū ipſe poſſeſſor aliquid agat in poſſeßionē ſuam, & cū in aliam perſonā tranſitū oſtendatur*

datur facere pro ſua poſſeßione, ut amat ille ſuum filiũ, & amat ille ſui filium, bene dicit ſuo filio, & bene dicit ſui filio, petit à me ut proſim filio, & ut proſim ſui filio. ſi ipſa tamen poſſeßio in poſſeſſorem faciat tranſitionem, non eſt congruum uti primitiui genitiuo pro poſſeßiuo, quia uim habet compoſiti Græci, ut Ciceroni redit ſuus filius, non ſatis commode pro hoc dicitur, Ciceroni redit ſui filius. Nec Ciceronem laudat ſui filius, pro ſuus filius, & ſimilia. Quia nec apud Græcos bene dicitur, κικέρωνα φιλεῖ ὁ ἑαυτοῦ υἱός, *niſi more attico pro ſimplici accipiatur. Et ſciendum quod quia primitiuum eius, tam ſingulare, quàm plurale eſt, licet in poſſeßiuo, & unum & plures poſſeſſores eius intelligere pro ſignificatione genitiui, ad poſſeſſorem pertinentis, ut ſuus illius, & ſuus illorum. Nec mirum, ſi per retranſitionem Romani utuntur his pronominibus, id eſt, ſui, ſibi, ſe, à ſe, & eius poſſeßiuo, ut oſtendimus: necnon ſi ad coniunctionẽ ſui etiam in alias perſonas aliquid agat, ut ille uocat me ad ſe, ducit te ſecum, trahit omnia in ſe: uel cum tranſitum facit in aliquos ſibi coniunctos, ut ille miſeretur eorum qui ſecum uiuunt, uel ſibi parentium, uel ſecum degentium, dat ſibi fauentibus, incuſat ſecum certantes, inuidet ſe indigentibus. & uidentur hæc omnia poſſeßiuorum uim habere, & ſimilia. nec incongruè huiuſcemodi constructionem habuiſſe, cum Attici quoq; ſoleant compoſitis in huiuſcemodi uti conſtructionibus. Xenophon* ἀπομνημονευμάτων α. ἀλλὰ σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συνόντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων. *Idem in eodem:* ἀλλὰ σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ

μόνον

μόνον τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι. Demoſthenes: καὶ ἀφαίρεται τοῦτον ἐμαυτὸν, pro ἐμέ. Xenophon ἀπομνημονευμάτων β. χαιρεφῶντά δέ ποτε καὶ χαιρεκράτην, ἀδελφὼ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμω αἰσθόμενος διαφερομένω. Quod autem etiã genitiuo uel datiuo, qui loco ſit genitiui poſſeſſoris, bene additur etiam poſſeſſiuum (ut ſuprà diximus) non ſolum noſtrorum, ſed etiam antiquorum uſus comprobat. Vergilius in Bucol. Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me munera ſunt lauri, & ſuaue rubens hyacinthus. Terent. in Adelphis: Suo ſibi hunc gladio iugulo. Et Plato in Timæo: τοὺς δέ γε ἐπὶ τῷ φυλάττειν ἐκείνους οὔτε χρυσὸν οὔτε ἄργυρον οὔτε ἄλλο ποτὲ κτῆμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν. Et (quod mirum eſt) hoc ipſum ἴδιον etiam primæ & ſecundæ adiungitur perſonæ apud illos, ut Iſæus: ἐν τῷ πρὸς δυκλείδην, οὐκ ἂν τὰ ἴδια τὰ ἐμαυτοῦ. Demoſthenes: ἐν τῷ πρὸς πολυκλέα περὶ τοῦ ἐπιτριηραρχήματος. οὐ περὶ πλείονος ἐποιησάμην τὰ ἐμαυτοῦ ἴδια, ἢ τὰ ὑμέτερα. Idem: ἐν τῷ πρὸς καλλικλέα περὶ χωρίου, τὸ μὲν γὰρ χωρίον, ὁμολογοῦσι καὶ παρ᾽ αὐτῶν τούτων ὑμέτερον ἴδιον εἶναι. Phrynichus: ὥσπερ ἐμὸν αὐτοῦ ἴδιον, pro quo nos dicimus, meum proprium, & tuum proprium. dicitur tamen & ſuum proprium illius, ut nõ putetur abundare ſuum, ſed indubitabilem diſcretionem ſignificare. Illud quoq; notandum quod tertiæ perſonæ poſſeßiuum ad innumerabiles, ut diximus, refertur perſonas poſſeſſorum. quippe cum ad omnia tertiæ perſonæ pronomina, & ad omnia noĩa et participia poßit referri, ut ſuus illius, ſuus iſtius, ipſius, huius, eius, ſuus Vergilij uerſus, ſua dicentis diligentia. Primæ autem perſonæ poſſeßiua & ſecũdæ non

egẽt per ſe prolata adiunctionẽ alicuius genitiui, cũ uim genitiui finiti in ſe habeant, quõ nec ſuus eget gtõ ſui primitiui, quem in ſe poßidet, ſed extrinſecus alterius uocis propter multitudinẽ tertiarũ perſonarũ, ad quas neceſſario & primitiuum ſui, & poſſeßiuum ipſum refertur. utraq; enim relatiua ſunt. nã meus & tuus, niſi ad ſuorũ primitiuorũ, quæ ſunt demonſtratiua nõ intelligũtur genitiuos. itaq; extrinſecus genitiuis non egent. Quæritur quæ ſit differẽtia inter gtũm primitiui et poſſeßiui mei, tui, ſui, noſtri & ueſtri. Et quantũ quidẽ ad uocẽ, nulla: quãtũ uerò ad ſenſum, hæc eſt differẽtia, quod genitiuus primitiui ſimplicẽ poſſeßionẽ ſignificat, poſſeßiui uerò duplicẽ. Si enim dicã mei eſt ſeruus, pro meus eſt ſeruus, ſimplicẽ demonſtro poſſeßionẽ. Sin aũt dicã mei eſt filij ſeruus, duplex oſtenditur poſſeßio, mea quidem in filio, filij aũt in ſeruo. Frequẽter tamẽ etiam ſine nomine licet huiuſcemodi poſſeßiua proferre, & maximè cũ de dominis uel coniugibus uel amicis mentio fit, ut Terentius in Andria: Cuius hic puerum appoſuiſti? ueſtri, cuius noſtri? intelligitur enim domini uel herilis filij. Idem in eadem: Cur meam tibi? ſubauditur coniugem uel ſponſam. Idem in Eunucho: O mea tu: ſubaudiendum eſt amica uel ſoror. Et omnibus maritis mos eſt de uxoribus ſuis dicere mea, & inuicem uxoribus de ſuis maritis dicere meus, per defectionem nominis. Et primitiuorum quidem genitiuus per ſe profertur, non egens alterius genitiui, ut mei filius ambulat, tui filium uideo, mei miſereris, tui miſeretur. Nam & ad omnẽ numerũ, genus & caſum bene conſtruitur primitiui gtũs. poſſeßiui uerò genitiuus eget ſemp alterius gtĩ, hoc eſt eiuſdẽ numeri & generis. Mei

filij

filij miſerere, tui filij miſereor, ſui filij miſeretur ille. niſi p eclipſim, quomodo prædiximus, proferatur. & non ſolũ genitiuo primitiui pro omni caſu poſſeßiui licet uti, ut mei ager pro meus ager, et mei agrũ pro meum agrũ, & noſtrûm uel noſtri filius uel filium, pro noſter filius uel noſtrũ filiũ, & ſimilia ut oſtendimus. ſed etiã ipſorum poſſeßiuorũ genitiuus, cum omni caſu ſecundæ poſſeßionis, id eſt quæ à poſſeßione poßidetur, ponitur, ut ſi uxor loquẽs de agro mariti ſui uel de alia re dicat, iſte ager mei eſt τοῦ ἐμοῦ, ſemine mei prægnãs ſum, prolem mei diligo, thalamis mei caſte pareo. Nec aliter poteſt duplex poſſeßio cõſtrui ſine genitiuo poſſeßiui. Apud Græcos etiã articulus huic coniunctus diſcernit ambiguitatẽ ὁ τοῦ ἐμοῦ ἀγρὸς, ἡ δὲ ἐμοῦς σωφροσύνη. Quo deficiente ſæpe Latini autores faciunt quæſtiones, ut Lucan. in 4. et reppulit æſtus Fortior Oceani: τοῦ τοῦ ὠκεανοῦ. Idẽ in 1. Et Taranis ſcythicæ nõ mitior ara Dianæ: τοῦ δὲ ἀρτέμιδος. Similiter dicitur minor uiginti annorum: ἥττων τοῦ τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Nec mirum tantã uim in poſſeßionibus habere genitiuũ, cum in compoſitis quoq; immobilis maneat idem caſus, ne ſi declinetur, ſignificatio quoq; eius euaneſcat, ut tribunusplebis, plebiſcitum ſenatuſconſultum. Et ſi à duobus ſit genitiuus, uterq; manet immobilis, ut huiuſmodi, iſtiuſmodi, illiuſmodi. quæ tam compoſita quàm ſeparata omnibus adiunguntur caſibus. Sui quando eſt primitiuum, ntũm (ut diximus) non habet. quia neceſſe eſt ad aliquem aliũ ntũm tertiæ referre perſonæ hoc pronomẽ. et quia tranſitiuorum ſeruat conſtructionem. nam uel in ſe reciprocatur, id eſt, ipſe in ſe aliqd agere oſtenditur, aut ipſe à ſe pati, in quo neceſſe eſt obliquum aliquem poni caſum.

ſum, ut miſeretur ſui, parcit ſibi, accuſat ſe, potitur ſe. uel per tranſitionem aliquam (ut prædictum eſt) conſtruitur, id eſt quando ab ipſa in aliam fit tranſitio perſonã, & ab illa in eam retranſitio, quæ ſimiliter obliquũ exigit, ut rogat me ſeruus ut miſerear ſui, petit me amicus ut ſibi proſim, cõmouet me inimicus ut ſe accuſem, hortatur me uirtus ut ſe potiar. Et *ſciendum quòd quomodo compoſita pronomina apud Græcos, nominatiuo carentia omnimodo in actu ſunt, & hic actus uel ad eaſdẽ perſonas reciprocatur, id eſt reflectitur, uel ad poſſeßiones. earum itaq; neceſſariò uerbis copulantur, in quibus nominatiuus earum intelligitur, ut* ἐμαυτοῦ κήδομαι, καὶ ἐμαυτοῦ δοῦλον τύπτω, σαυτοῦ κήδου, καὶ σαυτοῦ δοῦλον τύπτεις, ἑαυτοῦ κήδεται, καὶ ἑαυτοῦ δοῦλον τύπτει. *Sic apud nos in hoc pronomine neceſſe eſt fieri, ut ſui miſeretur, uel ſui filij miſeretur.* Aut *cum prius à tertia uerbum proferatur perſona tranſitiuè in aliam perſonã, & iterũ per tranſitionẽ ab illa in eandẽ actus aliquis referatur, ut ſuprà oſtendimus:* Rogat *me ille ut ad ſe ueniã: petit te ille, ut ſui miſerearis: rogat* Turnus Aeneã, *ut ſibi parcat.* Neceſſe *eſt enim obliquos caſus ad ntõs referri interpoſitis uerbis actum quidem ad nominatiuos, paßionẽ uerò ad obliquos reddentibus, ut* Cæſar *uincit* Pompeium, *ego te diligo. Paßio uerò facta per obliquos actiuo coniunctos uerbo, transfertur in nominatiuũ pertinentem ad ipſam, quæ patitur perſonam paßiuo cõiunctũ uerbo, prædictũ uerò nominatiuũ, qui ad agentẽ pertinet, transfert in ablatiuũ, ut* Cæſar *uincit* Pompeiũ, *uincitur* Pompeius *à* Cæſare. Ego *diligo te, tu diligeris à me.* Et *Græci quidem compoſita inuenerunt pronomina, id eſt* ἐμαυτοῦ, σαυτοῦ, ἑαυτοῦ, *quibus utũtur, quando ca/*

do eadem perſona in ſeſe,uel in ſuam(ut dictum eſt)poſ-ſeßionē facit aliquid, quæ ἰδιοπαθῆ,uel ἀντανάκλαστα uo-cāt,id eſt ſui paſſa,uel à ſe patiētia, ſiue refractiua trāſ-latiue à corporibus,quæ in ſe refringūtur. Simplicia ue-rò ἀλλοπαθῆ nomināt, id eſt extrinſecus paßionē facien-tia,uel patientia,ut doceo te,doceor à te. Nos aūt (quo/modo ſuperius memorauimus) ſimplicibus quidem pro utriſq; utimur,tam in prima quàm in ſecunda perſona, ſecundū Homericā(ut ſuprà dictum eſt)conſuetudinem. In tertia uerò perſona,id eſt ſui ſibi ſe à ſe, quod illi ſer/uant in compoſitis,ſeruamus,quamuis hoc quoq; ſit ſim plex:itaq; & nominatiuo caret,quomodo ἑαυτοῦ,et omni uerbo copulatur, quod eius uicē cōpleat nominatiui, ut ſui eget,ſibi nocet,ſe incuſat. Et in huiuſcemodi quidem conſtructione,id eſt quādo ipſa in ſe,uel in poſſeßionem ſuam agit pro cōpoſito Græco pronomine, id eſt ἑαυτοῦ, ἑαυτῷ,ἑαυτὸν accipitur, ut ſui eget ἑαυτοῦ χρῄζει. ſibi indul-get ἑαυτῷ χαρίζεται. ſui ſeruum uendit ἑαυτὸν δοῦλον πωλεῖ. Quādo uerò extrinſecus actus in eum aliquis fieri ſigni-ficatur pro ſimplici Græco,id eſt αὐτοῦ,αὐτῷ,αὐτὸν accipi-tur. nec aliter tamen hoc fit, niſi prius à tertia perſona uerbū aliquod,ut diximus,proficiſcatur,ad aliā extrin-ſecus perſonā, & ſic ab illa per retranſitionē ad eā reci procetur aliud uerbū,ut rogat me ille ut ad ſe ueniam,pe tit te ut ſibi des, hortatur milites imperator, ut ſe largo potiantur. Illa quoq; uerba quæ tertiæ perſonæ acquiſi-tionē aliquā ſignificant, quāuis nec ſui paßionē, nec re-tranſitionē habeāt, ſupradicti pronominis caſibus fre-quenter conſtruuntur,ut auget ille ſubſtantiā ſui,defen-dit Brutus ſibi libertatem, uidet ille ſimilem ſui uel ſibi homi-

hominẽ. ducit ſecum Aeneas Achaten. Quamuis ſi quis hæc quoque altius inſpiciat, ſui paſsionis & poſſeſsionis uim aliquam oſtẽdere ea etiam inueniet. Itaq; apud Græcos quoq; cum compoſitis pronominibus proferuntur, ἄγει μεθ' ἑαυτοῦ τὸν φίλον. Præterea ſciendũ quod illud quoque quod apud Græcos dicitur per ſolos obliquos compoſitum caſus, ἀλλήλων κήδονται, ἀλλήλοις παρέχουσιν, ἀλλήλους φιλοῦσιν, neceſſariò inuicem actum & paſsionem alterius, in alteram perſonam uno eodemq; caſu ſignificat, nec poteſt nominatiuo proferri, ſed habet eius intellectum in ipſo uerbo. Noſtri uero frequenter pro accuſatiuo huiuſcemodi conſtructionis accuſatiuis utuntur antecedente inter omnium perſonarum pluralibus, ut Terent. in Adel. Video amare inter ſe, id eſt φιλεῖν ἀλλήλους. Idem in eadem: Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos Cteſipho, pro γνώκαμεν ἀλλήλους. Verg. in 11. Conuerſiq; oculos inter ſe, atq; ora tenebant. inter ſe πρὸς ἀλλήλους. Sæpe tamen explanandi cauſa adijcitur inuicem. nec ſolum in tertia, ſed etiam in prima (ut oſtendimus) & ſecunda perſona plurali, quippe quæ poſſunt in ſe diuerſas colligere perſonas, ad imitationẽ ſupradicti Græci pronominis, quod caret nominatiuo, ſimili utimur cõſtructione, ut ego & tu, noſmet ipſos inuicem amamus inter nos, tu & ille inuicẽ amatis inter uos. alijs autem caſibus ſine inter, quod accuſatiuum exigit, utimur addentes inuicem, ut ego & tu noſtri inuicem miſeremur, ἀλλήλων ἐλεοῦμεν. Tu & ille inuicẽ uobis indulgetis, ἀλλήλοις χαρίζεσθε. Iſte & ille inuicẽ ſe potiuntur, ἀλλήλων ἀπολαύουσι. Quod ſi non addatur inuicẽ, dubitatio ſit utrum per ſui paſsionẽ ſingulæ in ſe agant, an altera in alterã.

Si dicam iſte & ille ſe amant, dubiũ enim ſit utrum ἑαυτοὺς ἢ ἀλλήλους *ſignificet. Et in prima quidẽ perſona licet per conceptionem ſecundã aſſumere & tertiã, ut ego & tu legimus, ego & ille ſcribimus. à ſecunda uerò prima concipi non poteſt, tertia autem poteſt, ut tu & ille uoſmetipſos læditis. Quæritur cur pronomina patriæ noſtrâs & ueſtrâs à ſolis pluralibus, tam apud nos, quàm apud Græcos* ἡμεδαπὸς *et* ὑμεδαπὸς *deriuantur? ad quod dicendũ, quod ideo à ſolis pluralibus fiunt, quia patria ad plures pertinet, non ad unum. Et ſciẽdum quód quomodo pronomina, quæ finita ſunt, habent & patria & poſſeſſiua, ut meus, tuus, ſuus, noſter & ueſter, noſtrâs, ueſtrâs. ſic etiã nomẽ infinitum quis uel qui habet apud nos non ſolũ patriũ cuiâs, quomodo apud Græcos* ποδαπὸς, *ſed etiã poſſeſſiuũ, quod tam interrogatiuũ eſſe poteſt qui relatiuũ, ut cuius cuia cuiũ. ſed huius maſculinũ in fine acuitur differẽtiæ cauſa. Quod aũt tam interrogatiua quàm relatiua poſſunt eſſe, quomodo & primitiua eorũ, uſus cõprobat. Verg. in Buc. interrogatiue protulit: Dic mihi Damœta cuiũ pecus, an Melibœi? Terẽt. in Eunu. Quid uirgo, cuia eſt? Idem in Andr. Quid eam tum? ſuam' ne eſſe aiebat? non. cuiam igitur? Cicero uerò in Verrinis, de prætura urbana, relatiuè poſuit: Hæc eadem cuia res eſt, cuiũ periculũ. & neceſſe eſt omnibus ea grauari ſyllabis, quãdo ſunt relatiua, quomodo & primitiua eorum relationẽ ſignificantia. Pronomina quaſdam habẽt proprias obſeruationes ſingula, quaſdã communes, tam cũ aliјs pronominibus, q̃ cum quibuſdã partibus orationis. Cum de proprijs igitur maxime ſingulorum ſuperius dictũ ſit, nunc de cõmunibus dicamus. Ipſe*

additiuum uel adpoſituum dicitur, quod Apollonius ἐπιταγματικὸν nominat, non quod ſolũ hoc pronomen alijs pronominibus, uel etiã nominibus apponitur: ſed quod frequentius quàm alia, ut ego ipſe, tu ipſe, ille ipſe, Virgilius ipſe, Cicero ipſe. Inueniuntur enim & alia pronomina apppoſitiua, id eſt ἐπιταγματικά. Vergilius: Ille ego qui quondã gracili modulatus auena. Idem in Bucol. Nec tuus hic Mœris, nec uiueret ipſe Menalcas. Idem in 1. Aeneid. Tu'ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchiſæ Alma Venus Phrygij genuit Simoëntis ad undam? Per excellentiam igitur hoc pronomen, id eſt ipſe, quaſi proprium, quod multorum eſt commune, appoſitionis nomen poßidet. Et ſciendum quod tertiæ omnes perſonæ pronominum poſſunt per ſupradictam figuram apponi primæ & ſecundæ perſonæ, excepto ſui ſibi ſe à ſe: prima autem & ſecunda perſona, nec ſibi inuicem, nec tertiæ apponi poſſunt. Nemo enim dicit, ego tu es, uel tu ego ſum. nec ego ille facit, uel tu ille facit. Ille autem ego facio, & tu ille facis dicitur. Nam id eſt appoſitum, quod apponitur illi ad quod uerbum redditur. Græci quoque primitiuam tertiam perſonam, & ex ea compoſitam, id eſt ἑαυτοῦ, ἑαυτῷ, ἑαυτὸν, primæ & ſecundæ perſonæ non apponunt, quomodo nec nos ſui, quod uim tam ſimplicis primitiui tertiæ perſonæ Græci, quàm compoſiti poßidet apud nos. Pluralem tamen cõpoſitam tertiam, quia non habent compoſita à pluralibus primæ & ſecundæ perſonæ, neceſſariò adiungunt & primæ & ſecundæ, ut ἑαυτῶν ἐκηδόμεθα pro ἡμῶν αὐτῶν, & ἑαυτοῦ ἐκήδεσθε pro ὑμῶν αὐτῶν. Nos autem nec in plurali numero poſſumus apponere primæ & ſecundæ perſonæ ſupradictum ter-

tia

tiæ perſonæ pronomen, id eſt, ſui ſibi ſe à ſe. quia & ſingularis eſt uox, quæ nec apud Græcos apponitur primæ uel ſecundæ perſonæ, nec apud nos, quamuis etiam pro plurali accipiatur. & quomodo ſimplex ſingulare accipimus, etiam pro compoſito per omnes perſonas, ſic etiã ſimplex plurale, ut mei cauſa facio ἐμαυτοῦ χάριν ποιῶ, & noſtri cauſa facimus ἡμῶν ἀντὶ τοῦ ἑαυτῶν χάριν ποιοῦμεν. Nec mirum diuerſas aliquando perſonas figuratè inter ſe copulari, cum etiam diuerſos caſus eſt ubi bene coniungimus, ut in illis, quæ ex generalibus in ſpecialia, uel ex pluralibus in ſingularia diſtribuuntur, ut animalium quædam ſunt mortalia, quædam immortalia. literarum aliæ ſunt uocales, aliæ conſonantes, trium Saturni filiorum, unus in cœlo, alter in amari, tertius apud inferos dicitur regnare. non enim bene dicitur, Animalia pars eſt mortalis, pars eſt immortalis. nec, tres Saturni filij unus in cœlo, alter in mari, tertius apud inferos regnat, quamuis Homerus autoritate poetica dixerit: οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. Quomodo & alij quidam tam apud Græcos quàm apud nos. Cum autem non fit diſtributio, bene utimur nominatiuis, ut literæ ſunt notæ uocum: uel cum uerbum ad id quod diſtribuitur, non ad ea quæ diſtribuuntur redditur, ut homines opportuni ſunt, alij quidem ad pacem, alij uerò ad bellum. & hoc quidem quia in plurale diſtribuitur, à communi uerbum habet: ſin uariaueris numerum, quod prædiximus de caſibus, manifeſtatur, ut Vergilius in Bucolicis:

Cur non Mopſe, boni quoniam conuenimus ambo,
Tu calamos inflare leues, ego dicere uerſus.

Poteſt tamen & ſingulare pluralem ſignificationem habens, uel in ſingularia uel in pluralia ſupradicto modo diſtribui, & eandem conſtructionis ſeruare rationem, ut gentis Romanæ*,pars fuit fortis,pars ſapiens:uel,gentis* Romanæ *alij fuerunt fortes, alij ſapientes: uel, gens* Romana *fuit,alij fortes,alij ſapientes.*Liu.*in* 41.*ab urbe cond.*Periti *religionum iuriſq; publici,quando duo ordinarij conſules,eius anni, alter morbo,alter ferro periſſet,ſuffectū conſulem negabant comitia habere poſſe.* Ecce *hic autoritatem* Homeri *ſecutus,nominatiuum poſuit pro genitiuo, duo ordinarij conſules, pro duorum ordinariorum conſulum: ad diſtributiua enim reddidit uerbū, non ad cōiuncta.* Ex *diuerſis quoq; caſibus ſolent deriuatiua ſimul & compoſita fieri, ut à medio terræ mediterraneus, & à medio amnis mediamna, à cauſis & dicendo cauſidicus, à uana loquendo uaniloquus, & ſimilia, quæ ex ſimplicibus deriuata ſimul & cōpoſita ſunt.*In *huiuſcemodi tamen deriuationibus frequenter inuenis tranſitionem etiam ex alteris in altera fieri genera, ut hæc manus, hic centimanus.* Horatius: Centimanus Gyges*. hic ſanguis, hic & hæc exanguis, & hoc exangue. hoc caput, hic & hæc & hoc triceps. hoc cor, hic & hæc & hoc uecors. hæc mens, hic & hæc & hoc amens,demens. hæc arma.hic & hæc inermis & hoc inerme, inermus, ma, mum.* Plurima *ſimiliter compoſita ex diuerſis generibus,uel caſibus,uel numeris in alia per deriuationem tranſeuntia inuenis.*Nihil *igitur mirum tertias quoq; perſonas pronominum, tam primæ quàm ſecundæ figuratè adiungi, quomodo ſuperius oſtendimus.*

De

De conſtructione omnium partium orationis.

PArtium orationis, quædã habẽt inter generaliter ſibi accidentia, numeros et caſus et genera, ut nomẽ, pronomẽ participiũ. Quædã perſonas et numeros, ut uerbũ & pronomen. Quædã tempora, ut uerbũ et participiũ. Quædam nihil ex eis, ut præpoſitio, aduerbiũ, cõiunctio, interiectio, quæ nec declinationẽ aliquam habent. Quæ ſunt igitur declinabiles cum ex proprijs figurationibus ad cõuenientes ſupradictorũ numerorũ, uel generum, uel caſuum, uel perſonarũ, uel tẽporũ cõſequentias accipiũtur, in oratiõis cõſtructione, id eſt diſpoſitione, adaptã cõiũctionẽ referri debẽtutpote, ſingulare ad ſingulare, et plurale, ad plurale, cũ ad unã eandemq; refertur perſonam intrãſitiuẽ, ut ego Priſcianus ſcribo intelligẽs, et nos oratores ſcribimus intelligẽtes. Cũ enim tranſitiua ſunt uel refractiua, licet diuerſis uti numeris, ut docemus diſcipulũ, docemus diſcipulos, doceo diſcipulũ, doceo diſcipulos, accuſo uos, proſum uobis. Eadẽ ratio eſt in generibus, ut Bonus homo, & iuſtus et rectus eſt ille. Bona mulier, et caſta, et pudica eſt illa. Boni homines, et iuſti & recti ſunt illi. Bonæ mulieres, et caſtæ, et pudicæ ſunt illæ. Similiter & in caſibus mei ipſius dolentis miſereor, et illius uel tui dolentis miſereor. teipſum legentẽ uideo, et meipſum intelligentẽ ſentio. Cũ igitur ad unam eandemq; pſonã & caſus & genera, et numeri referuntur, ſupradicta conſequentia eſt obſeruanda. Variantur autem (ut dictum eſt) per tranſitiones, & reciprocationes non ſolum caſus & numeri, ſed etiã genera, ut illos lædit mulier, & illum lædunt mulieres. Superuacuũ eſt igitur in re tam manifeſta uſus autorum teſtimonia proferre.

ſerre. Illud tamen ſciendum, quod per figuram quàm Græci ἀλλοιότητα *uocant, id eſt uariationem, & πρόληψιν, uel σύλληψιν, id eſt præceptionem ſiue cõceptionem, & per* ζεῦγμα, *id eſt, adiunctionem & concidentiam, quam* συνέμπτωσιν *Græci uocant, & procidentiam, id eſt* ἀντίπτωσιν, *& numeri diuerſi, & generà diuerſi caſus, & tempora & perſonæ, non ſolum tranſitiuè & per reciprocationem, ſed etiam intranſitiuè copulãtur. quæ diuerſis autorum exemplis, tam noſtrorum quàm græcorum, neceſſarium eſſe duximus comprobare. Conſtruuntur igitur diuerſi numeri. ut Vergil. in 1. Aeneid. Pars in fruſtra ſecant, uerubusq́; trementia figunt. Ad ſenſum enim, quia pars Troianorum plures in hoc loco intelliguntur, plurale reddidit uerbum ſecant: quomodo & Homerus,* ὡς φάσαν ἡ πληθύς. *Salluſt. in Catilin. Interea ſeruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copiæ concurrebant. Cuius enim ſingulare ad rem retulit, id eſt cuius rei ſeruitiorum. Thucyd.* ξυνεπρεσβεύοντο δὲ αὐτοῖς καὶ Δωριῆς ἡ μητρόπολις τῶν Λακεδαιμονίων. *Sophoc.* ἐν ἀντιγόνῃ, ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ, ἢ γλῶτταν ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν, οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί. *Terent. in Eunu. Si quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis Quamplurimis, & minimè multos lædere, In his poeta hic nomen profitetur ſuum. quiſquam enim ad multos intelligitur, quomodo in Adel. Aperite aliquis actutum. Diuerſa genera ſimiliter conſtruuntur. Vergil. in Buc. Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis,*

Lenta ſalix fœto pecori, mihi ſolus Amyntas.

Ad dulce enim quod eſt neutrum tam fœminina quàm maſculina reddidit. Idem in eodem; Triſte lupus ſtabulis,

lis,maturis frugibus imbres,Arboribus uẽti, nobis Ama ryllidis iræ. Idem in 1. Aen. Nimborum in patriam loca fœda furẽtibus auſtris, Aeoliam uenit.Idem in 1.Georg. Sunt & amineæ uites firmiſſima uina. Idẽ in 1.Aen. Cy/ mothoe ſimul & Tritõ annixus acuto Detrudunt naues ſcopulo. Lucan.in 1.hinc leges & plebiſcita coactæ.Ver gil.in 8.Qualis eram cũ primã aciem Præneſte ſub ipſa Straui.cum enim Præneſte nomen oppidi proprium neu trum ſit,ad intellectum urbis reddidit ſub ipſa.quomodo Terẽtius in prologo Eunu. In Eunuchum ſuam dixit, ad comœdiam referens pronomen.Verg.in 12.

Dictamum genitrix Cretea carpit ab Ida,
Puberibus caulem folijs & flore comantem
Purpureo,non illa feris incognita capris
Gramina,cum tergo uolucres hæſere ſagittæ.
Hoc Venus obſcuro faciem circundata nimbo
Detulit,hoc fuſum labris ſplendentibus amnem
Inficit occulte medicans, ſpargitq; ſalubris.

Vide quomodo & diuerſa genera, & diuerſos numeros in ſupradicta figura ἀλλοιότητος, id eſt uariationis, auto ritas confundit.Græcorum quoq; autores frequenter hu iuſcemodi utuntur figurationibus,ut Homer. ἰλιάδος π.

πᾶσιν ὀρίνθη θυμὸς, ἐκίνηθεν δὲ φάλαγγες,
ἐλπόμενοι παρὰ ναῦφιν ποδώκεα πηλείωνα.

Thucydides ſecundo, αἱ μὲν τινες τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κώπας ἀπίστευσαν τῷ πλῷ ἀξύμφορον δρῶντες πρὸς τὴν ἐξ ὀλίγου ἀντιξόρμησιν. βουλόμενοι τὰς πλείους περιμεῖναι. Demoſthenes φιλιππικῶν α. καὶ ὅλως ἄπιστον οἶμαι, ταῖς πολιτείαις ἡ τυραννίς. Idem ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου. πονηρὸν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον. Thucyd. α.

* τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι ἐκλύει.

Plato ἐν συμποσίῳ. ἐπειδὴ οὖν ἡ φύσις δίχα ἐτμήθη ποθοῦν ἕκαστον τὸ ἥμισυ τὸ αὐτοῦ ξυνῄει, καὶ περιβάλλοντες τὰς χεῖρας καὶ συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις ἐπιθυμοῦντες συμφῦναι ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας. Aeſchines ἐν τῷ ἀλκιβιάδῃ, ὑπὲρ θεμιστοκλέους, * Homerus ὀδυσσείας λ. ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ θηβαίου τειρεσίαο χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.

Diuerſi quoque caſus, uel caſus pro caſibus, figuratè tam à noſtris quàm à Græcis ſæpiſsimè ponuntur, ut Vergilius in 1. Aeneid. Tu mihi quodcunq; hoc regni tu ſceptra Iouemq; Concilias: hoc regni pro hoc regnum. Idem in 1. Vrbem quã ſtatuo ueſtra eſt, ſubducite naues: pro urbs quam ſtatuo. Terent. in And. dij uoſtram fidem. Quid turbæ eſt apud forum? quot illic hominum litigãt? pro quot homines. Idem in eadem: Ex Andro commigrauit huic uiciniæ: pro in hanc uiciniam. In eadem: Quas credis eſſe has, non ſunt ueræ nuptiæ. Idem in Phor. ubi in mentem eius aduenti uenit? genitiuum poſuit pro nominatiuo. Cicer. in Verr. 1. nam ita mihi deos uelim propitios, ut cum illius temporis mihi uenit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum ſit, non ſolum commoueor animo, ſed etiam toto corpore perhorreſco: illius temporis pro illud tempus. Idem in 2. Verrin. Fac tibi paternæ legis Aciliæ ueniat in mentem: pro Acilia lex. Vergilius in 3. Georg. Et crurum tenus à mento palearia pendent: pro cruribus tenus. Idem in 8. Aeneid. uolat haſta Tago per tempus utrunque pro in tagum. Salluſt. in Catilin. præter rerum capitalium condemnatis: pro condemnatos. Idem in 1. Hiſtor. Nam à primordio urbis, ad bellum Perſi Macedonicum: pro Perſis. Vergil. in 1. Aeneid. Troas relliquias Danaum atque immitis Achilli: pro Achillis. Horatius in 3. Carm. Hic dies anno redeunte

redeunte feſtus, Corticem aſtrictum pice dimouebit amphoræ: pro amphora. Terent. in And. *Nec quid me faciã ſcio: pro quid de me fiet.* Idẽ in Eun. *Quid illo faciemus: pro illi.* Similiter Cicer. in Verrem, *de prætura urbana, Quid illo, pro illi, myoparone factum eſt.* Verg. in 1. Aeneid. *Parce metu Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi: pro metui.* Idem in 1. Georg. *Libra die ſomniq; pares ubi fecerit horas: pro diei.* Horat. in 3. Carm. *Hic dies uerè mihi feſtus atras* Eximet curas: *mihi pro à me*. Demoſthenes ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος, μετὰ γὰρ τὴν μάχην εὐθὺς ὁ δῆμος εἰδὼς καὶ ἑωρακὼς πάντα ὅσα ἔπραττον ἐγὼ ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς καὶ φοβεροῖς ἐμβεβηκώς, pro εἰς αὐτὰ τὰ δεινὰ καὶ φοβερά. Homer. ἰλιάδος α. πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην ἅμα δ' ἠελίῳ καταδυῶντι κάππεσον ἐν λήμνῳ. Idem, κάππεσον ἐν κονίῃ. Xenophon ἀπομνημονευμάτων α. λέγεται γὰρ ἀλκιβιάδην πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιαῦτα διαλεχθῆναι περὶ νόμων. λέγεται ἀλκιβιάδην ἀντὶ τοῦ ἀλκιβιάδης. Et noſtri hac figura ſæpe ſunt uſi, ut Terent. in Eunu. *Apparet hunc ſeruum eſſe domini pauperis, Miſeriq;: pro apparet hic ſeruus*. Et in alijs tamen pleriſque inuenies Græcorum autoritatem, & maxime antiquorum imitatos latinitatis autores, quod poſtea oſtendetur. Homerus, σοῦ ἀνὰ δὲς τίσασθαι ὅμως πρότερος κάκ' ἔοργε. huic ſimile Terent. in And. *Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam neget daturum.* Diuerſa tempora, ut *Poſtquam res Aſiæ, Priamiq; euertere gentem*

Immeritam uiſum ſuperis, ceciditq; ſuperbum
Ilium, & omnis humo fumat neptunia Troia,
Diuerſa exilia, & deſertas quærere terras
Auguriјs agimur diuûm, claſſemq; ſub ipſa
Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ.

Cecidit eſt præteriti, fumat aūt & agimur & molimur præſentis. Idem in 4. Aeneid. *At regina graui iamdudum ſaucia cura* Vulnus *alit uenis, & cæco carpitur igni: pro alebat & carpebatur.* Et *ſciendum, quod tam poetæ quàm proſarum ſcriptores frequēter præſentibus utuntur, tam pro præteritis quàm futuris.* Contrà autē raro. Terent. in And. *ſed ſi quid narrare occœpi, continuò dari* Tibi *uerba cenſes: pro occipio uel occipiam.* Idem in Eunu. *Quæ uera audiui, taceo & contineo optume: audiui, pro audio uel audiam.* Idem in Phor. *cur non inquā* Phormio, Vides *inter uos? inquam pro inqui dixit, quod in raro eſt uſu.* Sic *enim ſolent plerique ponere inquam quod eſt futuri, loco præteriti uel præſentis accipiētes.* Diuerſæ *perſonæ, ut* Verg. in 2. Aeneid. *diuellimur inde* Iphitus & Pelias *mecum.* Terent. in Andr. *Tu ſi hic ſis, aliter ſentias.* Et *nota quòd ſeſe oſtendens hic dixit, in qua demonſtratione intelligitur etiam ego.* Liu. 37. *ab urbe cond. Certare pio certamine cuiuslibet bonæ artis & uirtutis auſi ſumus, cum parētibus quoq; ciuitas ſuis.* Verg. *Ille ego qui quondā gracili modulatus auena* Carmen. Idem in 2. Aen. *quæq; ipſe miſerrima uidi,* Et *quorum pars magna fui.* Idem in Bucol. Nec *tuus hic* Mœris, *nec uiueret ipſe* Menalcas. Idē in 4. Georg. *Illo* Vergilium *me tempore dulcis alebat* Parthenope, *ſtudijs florentem ignobilis oci.* Terentius in Phor. *nam ego meorum ſolus ſum meus.* Perſius: *poſtquam meus à prætore receſsi.* Nec *ſolum per genera & perſonas, & numeros, & caſus, & tempora, quæ maxime declinabilibus accidunt, de quibus ſuprà oſtendimus, ſolent autores uariare figuras, ſed etiam per omnia unicuiq; partium oratio*

nis

nis accidentia.utpote nomini accidunt ſpecies,genus,numerus,figura,caſus.Per eos igitur quinq; modos inueniuntur uariationibus, id eſt, ἀλλοιότησιν uſi autores. per ſpecies,ut Ennius: Optima cœlicolum Saturnia magna dearum: magna dixit pro maxima, poſitiuum pro ſuperlatiuo,cum aptiſſimè ſuperius optima cœlicolum dixiſſet Et Vergil.in 1.Aeneid.Triſtior, & lachrymis oculos ſuffuſa nitentes: Triſtior pro ſubtriſtis.Homer. τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνήρ. Dardanos pro Dardanius,primitiuum pro deriuatiuo,ut Vergilius quoque in 4.Aeneid. Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus:pro Dardanius.Et in 2. Ipſe deos in Dardana ſuſcitat arma:pro Dardania.Simile huic eſt,Romulus populus,& Romula gens.pro Romuleus & Romulea. De generum & numerorum & caſuum uariationibus in ſupradictis oſtendimus. Figuræ quoque aliæ pro alijs ſolent ab autoribus poni, ut Vergilius in primo Aeneid. totumq; à ſedibus imis, Vnà Eurusq; Notusq; ruunt: pro eruunt,ſimplex pro compoſito.Similes inuenies uariationes conſtructionis per omnia cæteris quoque dictionibus accidentia. Aliæ quoque pro alijs partibus uel dictionibus ponuntur, ut nomen pro aduerbio, ut ſublime uolat pro ſublimiter, & ſole recens orto, pro recenter.Et cōtrà aduerbiū pro nomine, ut genus unde Latinum:pro ex quo.Et Cicero pro Deiotaro: En crimen,en cauſa, cur regem fugitiuus,dominum ſerus accuſet: cur propter quæ. & iuſtè pro uerè, uel uerè pro iuſtè, & ſatis pro ſufficiens. Euripides: ἄιαντος δίκαιος γόνος, pro ἀληθῶς. Lucanus in primo: Tu ſatis ad uires Romana in carmina dandas. Idem in ſeptimo: Quippe ne-

neceſſe putat. pro neceſſarium. Homerus ἐν γ. ἰλιάδ☉,
αὐτὰρ δ᾽ αὖθ᾽ ἑλένην καλέεσθ᾽ ... τὴν δ᾽ ἐκίχανεν
πύργῳ ἐφ᾽ ὑψηλῷ, περὶ δὲ Τρῳαὶ ἅλις ἦσαν. ἅλις dixit, quod eſt *ſatis: multum pro multe.* Vergil. in 1. Aeneid. *multum ille & terris iactatus, & alto, Vi ſuperûm: nomen pro aduerbio. Præpoſitiones eſt quando abundant, eſt quando deficiunt, eſt quando aliæ pro alijs ponuntur, tam apud Græcos quàm apud nos. abundant, ut* Iſocrat. in Aeginetico, ἐν αὐτοῖς γὰρ τούτοις ἔτι σαφέστερον καὶ μᾶλλον ἐπιδείξαμεν τὴν εὔνοιαν, ἣν εἴχομεν εἰς ἐκεῖνον. *Noſtri quoque frequenter utuntur hac abundantia præpoſitionis.* Terent. in And. *accedo ad pediſſequas.* Idem in Eunu. *nunquam accedo ad te, quin abeã doctior.* In eadẽ: *Edicit ne uir quiſquã ad eam adeat.* Idem in eadẽ: *Adeon' ad eum.* In eadem: *ad te aduenio.* Iſocrat. ἐν πανηγυρικῷ ἀπεστερημένοι δὲ τῶν στρατηγῶν μετὰ τῶν συγκινδυνευσάντων. Ariſtophanes βουλαῖς, νῦν γὰρ εἰσπράττειν σε βούλομαι πόσα ἔτη ὅπως μετ᾽ ἐμοῦ ξυνῇς. Vergil. in 5. Aeneid. *ſpacio poſt deinde relicto Tertius Euryalus.* Iſocrat. πρὸς νικοκλέα φίλους κτῶ μὴ πάντας τοὺς βουλομένους, ἀλλὰ τοὺς τῆς φύσεως ἀξίους ὄντας, μὴ δὲ μεθ᾽ ὧν ἥδιστα συνδιατρίψεις, ἀλλὰ μεθ᾽ ὧν ἄριστα τὴν πολιτείαν διοικήσεις. Hyperides ἐν τῷ περὶ τοῦ ταρίχους. μετὰ ταῦτα ὕστερον ἦλθον ἀναβησομένη τὸ ταρίχος. Verg. in 8. Aeneid. *Poſt hinc ad naues graditur, ſocioſq; reuiſit. Præpoſitiones deficiunt, ut* Vergil. in 9. Aeneid. *Euolat infelix, & fœmineo ululatu Sciſſa comam muros amens atque agmina curſu Prima petit. deeſt cum ululatu.* Homerus ἰλιάδ. θ. αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ᾽ αὐτῇ τε θαλάσσῃ. deeſt σὺν. σὺν αὐτῇ. Vergil. in 5. *His magnum Alciden contra ſtetit his ego ſuetus: deeſt cum. Aliæ pro alijs ponuntur.* Ariſtophanes, κατακλινῶν αὐτὸν εἰς ἀσκληπιοῦ πρά-

κράτιστόν ἐστι, ὰς pro ἐν. Vergilius in primo Aeneid. Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa: Super Priamo, pro de Priamo. Idem in 1. Georg. ſub lucem denſa inter nubila ſeſe: pro ante lucem. Coniunctiones quoque tam apud nos, quàm apud illos, modo abundant, modo deficiunt, modo aliæ pro alijs ponuntur. abundant, ut Multa quoque & bello paſſus dum conderet urbem. Horatius in Epodo: At ô deorum quiſquis in cœlo regis Terras, & humanum genus. abundat, at. Deficiunt ut Vergil. in 4. Aeneidos: Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Aliæ pro alijs accipiuntur, ut Vergilius in 2. Aeneidos: Aut pelago Danaum inſidias, ſuſpectaq́ue dona Præcipitare iubent, ſubiectisq́ue urere flammis: pro ſubiectis ue. Euripides: ὦ θεοὶ πατρῷοι συγγενεῖς τι ἀλλὰ νῦν. ἀλλὰ dixit pro ſaltem, ut noſtri ſimiliter dixerunt. Terent. in Eunu. ſi nequeas paulo, at quanti queas: at poſuit pro ſaltem. Aduerbiorum uerò quædam ſunt quæ cum ſupradictis omnibus accidentibus, id eſt, diuerſis numeris & generibus, & caſibus, & temporibus, & perſonis indifferenter ponuntur, ut non bonus uir, non bona mulier, non bonum mancipium offendit me. non boni uiri, non bonæ mulieris, non boni mancipij eſt uituperare innocentem. non ego, non tu, non ille, non facio, non facis, non facit. Similiter bene, malè, rectè, prauè, poſſunt ſupradictis omnibus aptè adiungi. Sunt autem alia aduerbia, quæ nō poſſunt omnibus copulari accidentibus, ut ô, quando eſt uocatiuū, ut Verg. in 1. Aeneid. O regina nouā cui condere Iuppiter urbem. Et heus. Idē in eodem: heus inquit Iuuenes monſtrate mearum, Vidiſtis ſi quam hic errantē fortè ſororū. Alij caſui nō adiunguntur niſi

uoca-

uocatiuo. Alia uerò ſoli accuſatiuo, ut ponè tribunal, uel ponè domũ, ultra fines. Quædam abltō, ut coram iudicibus, quod etiã in præpoſitionibus uidemus fieri. Propriè autẽ illæ ſunt præpoſitiones accipiendæ, quæ ſine caſualibus proferri non poßunt ſeparatæ, ut in illũ, per illum, pro illo, de illo, ſub illo, ex illo, ab illo. Nam ponè & coram poßunt etiã ſine caſualibus proferri, quia aduerbia ſunt. Vergil. in 1. Aeneid. coram quẽ quæritis adſum Troius Aeneas. Idem in 2. Aeneid. Ponè ſubit coniunx, ferimur per opaca locorum. Sunt aduerbia quæ diuerſis perſonis non conueniunt, ut eia. Verg. in 4. Aeneid. Eia age rumpe moras, uarium & mutabile ſemper Fœmina. Ad ſecundam dicuntur enim ſolam. Sunt aduerbia quæ propriè diuerſis tẽporibus adiungi nõ poſſunt: ut heri feci, nunc facio, cras faciam. Sunt alia quæ ſingulis modis ſociantur per omnes perſonas, & numeros & tempora, ut utinam optatiuis. Sed hæc de aduerbijs in loco, latius tractabuntur. Coniunctio quoq; communiter cum omnibus ſupradictis inuenitur, id eſt generibus, caſibus, numeris, temporibus, perſonis, ut uir & mulier, uirorum & mulierum, doceo & docui, & docebo ego, & tu, & ille. Si facio, & ſi faciam, ſi facerem, & ſi faciebam, ſi fecerim, & ſi feci, ſi feciſſem, & ſi feceram, ſi fecero, & ſi faciam. Sed ad pronominis ordinandi tractationem redeamus. Sciendum quod coniugata pronomina, quæ σύζυγα Ariſtarchus uocat, trium perſonarum primitiua, ſeu deriuatiua, inuicem pro ſe inuicem poni per confuſionẽ perſonarum. ideo nec figurate poſſunt, quõ nec uerba, quia tres ſolas uoces, in tribus perſonis habent mei, tui, ſui, mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, à me, à te, à ſe. Quõ nec plu-

ralia

talia eorũ nos uos, noſtrũ uel noſtri, ueſtrũ uel ueſtri, nobis uobis, nos uos. Nec *deriuatiua, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter.* Ipſe *aũt & ille, et hic, et iſte, et is figurate, et pro prima & ſecunda ſolent accipi. quippe cũ non habeant ſibi cõiugatas primas & ſecundas, quibus impediantur, pro illis accipi.* Quod *autẽ ſui propriè cõiugatũ primæ et ſecundæ perſonæ, ipſa declinatio conſimilis illi cũ eis oſtẽdit, mei, tui, ſui, mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, à me, à te, à ſe.* Itaq; *ea tria pronomina ſuas defendẽtia proprias perſonas, ad iura ſuæ ſignificationis non admittunt ſibi coniugatas uoces.* Idq; *comprobatur etiam ex deriuatiuis eorum: meus enim, tuus, ſuus, quia ſibi ſunt coniugata ſimilitudine declinationis, & maxime quòd ſingulæ ſint in unaquaq; perſona earum uoces, quomodo etiam in uerbis pro ſeſe poni inuicem, uel ſibi coniungi in una eademq; perſona poſſeſſorũ non poſſunt.* Nemo *enim dicit, ego tu, nec ſui mei, nec tuus meus, nec ſuus meus, nec noſtrâs ueſtrâs: niſi addita coniunctione dicam, ſeruus tuus & meus eſt.* Ciuis *noſtrâs eſt & ueſtrâs.* In *quo tamẽ poſſeßio quidẽ cõmunis ſignificatur, poſſeſſorũ uerò pſonæ diuerſæ.* Poteſt *tamẽ & ſine cõiunctione dici, mea res tua eſt, animus meus tuus eſt. in quo tamẽ diuerſas intelligo pſonas poſſeſſorũ.* Ille *autẽ ego & tu ipſe, & hic ego & iſte ego, & omnia tertiæ perſonæ pronomina, excepto ſui, & eius deriuatiuo ſuus, licet & primæ & ſecũdæ figuratè uni eidẽq; cõiũgere pſonæ: in uerbis uerò, q\[a] una ẽ ſola uox tertiæ pſonæ, cũ ſecũda uel prima, in una eadẽq; pſona accipi nõ põt. nemo enĩ dicit, facio tu uel ille, uel facis ego uel ille, uel facit ego uel tu.* Singulis *enim uerba uocib. ſingulas ſignificãtia pſonas, eas extra*

ſe

ſe alijs accõmodare perſonis non patiuntur. Et quid mi*rum in perſonarum diſcretione coniugatarum hoc fieri, cum liceat etiam ex contrario ex indiſcretis generibus, uel numeris, uel caſibus, uel temporibus, hoc manifeſtè intelligere? Quippe cum ipſa confuſione licentiá detur in diuerſis ea ſignificationibus accipere. Nam mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, cum non diſcernant genera, licet quibuſcunq; placet generibus ea coniungere, ut meipſum, meipſam, teipſum teipſam, clari claræ clara, non ſecernunt numerũ, licet ergo ſingularibus & pluralibus ea, ſociare. ſenatus, currus, uultus, facies, res, ſpes, ſimiliter diuerſorum ſunt caſuũ cõmunia. licet ergo quibuslibet eorum aptiſsimè ea copulare. Omnia uerba præteriti pfecti ſubiunctiua & futuri, eaſdẽ uoces habẽt abſq; prima perſona. nihil igitur prohibet in utrouis tempore ea accipere. Participia præſentis tẽporis & infinita, eadẽ etiã præteriti imperfecti ſunt. Licet igitur ea utrobiq; proferre: ut ſcribens hodie proficio, & ſcribẽs heri proficiebam, & ſcribere uolo hodie, & ſcribere uolebã heri. Sciendũ tamẽ, quod licet etiã præteritis perfectis & pluſquãperfectis participia uel infinita ſupradicta, ſenſum præteriti imperfecti ſignificãtia coniungere: ut ſcribens profeci uel profecerãt, id eſt cũ in ſcribẽdo erã profeci uel profecerã. ſcribere uolui uel uoluerã, id eſt incipere ſcriptionẽ uolui uel uoluerã. Scimus enim quod ptũm imperfectum inceptionẽ quidẽ rei ſignificat, nondũ tamen perfectionẽ. idq; uſus autorũ cõprobat. Cõmunia uerba tam actiuam quàm paſſiuã conſtructionẽ concipiunt, ex qua diſcernitur uarietas ſignificatiõis: criminor te et à te, hortor te et à te. Amet, doceat, legat, audiat, ſunt imperatiuè præ-*

præſentis, ſunt optatiui futuri, & ſubiunctiui præſentis. nec aliter poſſunt eorum ſignificari uarietates, niſi per conſtructionem eis accidentium aduerbiorũ uel tempo/rum, ut imperantes quidem ſine aduerbio dicimus, amet, doceat, legat, audiat. Optantes uerò cum aduerbio, utinam amet, doceat, legat, audiat. Subiungentes quoq; cum amet, doceat, legat, audiat. Amato, doceto, legito, audi/to, & ſecundæ ſunt & tertiæ perſonæ: additione igitur pronominũ diſcernuntur, ut amato tu, amato ille. In om nibus igitur huiuſcemodi dictionibus quæ diuerſas habẽt ſignificationes, conſtructio maximè ad eas explanandas eſt neceſſaria. Sicut etiam in nominibus, in quibus ſimiles inueniuntur uoces, diuerſi caſus uel genera uel nume ri: utputa genitiuus & datiuus ſingularis, huius poëtæ & huic poëtæ: & nominatiuus & uocatiuus plurales, hi & ô poëtæ. ſimiliter docti genitiuus ſingularis huius docti, nominatiuus & uocatiuus plurales hi docti & ô docti. Similiter cædes, res, facies, nominatiui ſingulares, & uocatiui, ut hæc facies & ô facies, hæc cædes & ô cædes, hæc res & ô res. plurales uerò et nti & accuſatiui et uocatiui, hæc facies et has facies et ô facies. Multa quoq; etiã in alijs partibus inuenies ſimilia, nec aliter ea diſcer nes, niſi ex conſequentia ordinationis, id eſt caſus caſibus, & genera generibus, & numeros numeris, & per/ſonas perſonis, & tempora temporibus congruè diſponẽdo. Non igitur, ſi quid ſimile eſt uoce, hoc eiſdẽ neceſſe eſt omni modo accidentibus coniungi, ſed ad intellectum referri: utputa omnis datiuus et ablatiuus pluralis mobiliũ nominũ uel ꝓnominũ uel participiorũ, ſimilis eſt ꝑ tria genera, ut bonis, illis, accuſatis. Et tamẽ cũ de mari-

bus loquimur maſculinis ea coniungimus, cum de contrario ſexu fœmininis, cum extra utriuſq; ſignificationem, neutris: ut bonis uiris loquor, bonis mulierib. bonis mancipijs; & accuſatis uiris, accuſatis mulieribus, accuſatis mancipijs, ſic & ſimilia quæ confuſionē ſignificationis per ordinationis iuncturam, & accidentium diſcutiunt. Omnis enim cõſtructio quam Græci σύνταξιν uocant, ad intellectũ uocis eſt reddenda. Itaque per diuerſas figuras uariare ſolent autores in conſtructione accidētia, de quibus iam ſuprà docuimus: quæ quamuis quantum ad ipſas dictiones incõgrue diſpoſita eſſe uideantur, tamē ratione ſenſus rectiſſimè ordinata eſſe iudicantur: utputa prima pſona & tertia in unũ figuratè coeunt, ut Verg. Ille ego qui quondã gracili modulatus auena Carmen. eſt. n. intellectus, ego Vergilius ille q quondã ſcripſi Bucolica & Georgica. Diuerſi quoq; numeri hoc modo figuratè reperiũtur. ut Ver. in 1. Aen. Pars in fruſtra ſecant, uerubusq; tremētia figũt. Pluralē ſingulari nõ ad dictionē, ſed ad ſenſum retulit, q i pars Troianorũ multi intelligũtur. Et per diuerſa genera. Qualis erat cũ primã aciem Præneſte ſub ipſa, Verg. in 1. Quãuis enim Præneſte neutrũ ſit, ſed qa urbs intelligitur, ad id quod intelligitur magis, q̃ uocē nominis reddidit, dicēs ſub ipſa. Similiter p oĩa accidētia nominũ partiũ orationis frequēter inuenimus huiuſcemodi figuras, et caſus pro caſib. ut Corniger heſperidũ fluui9 regnator aquarũ: fluui9 pro fluuie: Verg. in 8. et Tu mihi quodcunq; hoc regni, tu ſceptra Iouēq; Cõcilias: in 1. Regni pro regnũ. de quibus ſufficiēter in ſuperioribus diximus. De tu quoq; quidã dubitauerunt an nũs ſit tantũ, an tantùm uocatiuus: ſed uterq; in eo eſſe oſten-

oſtenditur, quomodo & in omnibus ferè latinis nominibus abſq; in us terminantibus ſecundæ declinationis. Et *quoniam* Trypho *quē* Appollonius *arguit, eum uocatiuum ſolum putauit, deceptus nominum uocatiuis, qui cōiunguntur ſecundæ perſonæ uerborum cum, dicimus tu legis, & diſcipule legis. ſed & cum prima & tertia uerbi perſona coniungitur bene uocatiuus qui ſuus eſt ſecundæ, nec tamen ideo dicimus primam uel tertiam uocatiuos habere, nec ſecundæ uocatiuum non eſſe, ut lego diſcipule & legit diſcipule.* Neceſſe *eſt illos maxime caſus habeant pronomina, quibus deficiunt in utraq; perſona nomina, & maxime nominatiuum. uocatiuo enim pronomina non egent, qui nec demōſtrationem, nec relationem, quibus funguntur pronomina poßidet, ſed ſolum conuerſionem, id eſt apoſtrophen ſed hoc ipſo quia uel nutu, uel uócis directione non ſolum ad eos quos uidemus, ſed etiam ad illos, ad quos uox noſtra poteſt peruenire etiam abſentes, uocare ſolemus, uel ignorantes propria eorum nomina, uel confuſe hoc utentes etiam ad multos, ut unus ex eis reſpondeat, ut ad ſeruos tu dicimus. illud quoque ſciendum quod ſuum eſt pronominis in prima & ſecunda perſona habere nominatiuum.* V*ocatiuum uerò non ſolum pronomina, ſed etiam nomina & participia habent, qui caſus proprius eſt ſecundæ perſonæ, ut ſcribe* Virgil. *& ſcribis* Virgili. *Sed quod etiam nominatiui omnium caſualium primis & ſecundis uerborum eſt quando coniungantur perſonis, oſtendunt ſubſtantiua uerba & uocatiua, quæ niſi nominatiuis non ſociantur. ut ego grammaticus ſum, tu orator es, ille philoſophus eſt: ego* Pri-

ſcianus nominor, ut Apollonius uocaris, ille Vergilius nuncupatur. Vergilius in 1. Aeneidos. Tu'ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchiſæ Alma Venus Phrygij genuit Simoentis ad undam? Ergo ſine dubio hæc conſtructio hic, tu, nominatiuum eſſe oſtendit. Præterea hoc approbatur, cum diſtinctè ipſe qui eſt nominatiuus trium perſonarum nominatiuis neceſſario coniungitur, ut ipſe ego. Vergil. in 5. Ipſa egomet dudum Beroen digreſſa reliqui. Idem in eodem: Ipſe ego paulisper pro te tua munera inibo. Tu ipſe facis. Verg. in Bucol. Verùm id quod multo tute ipſe fatebere maius. Cicero in 4. Verr. Tute ipſe ex edicto ſiculo hoc ſuſtuliſti. Ille ipſe facit. Cum igitur nomina primæ & ſecundæ perſonæ nominatiuum non habeant, nec cæteros obliquos, uocatiuum tamen habeant pleraq; loco deficientium, ut paulo ante oſtendimus, funguntur pronomina. Relatio quoque cum ad cæteros fiat caſus, ad uocatiuum non fit, ut ego lego qui ſcripſi, ut legis qui ſcripſiſti, ille legit qui ſcripſit, meus eſt ſeruus cuius ære emptus eſt. Vocatiuus autem ideo in relatiuis eſſe non poteſt, quia antecedentem cognitionem ſignificare non poteſt. Similiter quando diuerſæ uniſociantur perſonæ, neceſſe eſt nominatiuos coniungi non uocatiuos, ut ego & tu & ille dicimus. Nemo enim dicit ego & grammatice, & ille docemus, niſi attentionis cauſa ponens nominatiuum pronominis, adiungam ei uocatiuum nominis, ut ego & tu grammatice & ille docemus. Et nomina quidem quamuis tertiæ ſint perſonæ, tamen habent pleraque uocatiuum, ut diximus. Nec mirum cum uerbis quoq; uocatiuis, quomodo & ſubſtãtiuis coniuncta, poßint tam pri-

me

mæ q̃ ſecundæ eſſe perſonæ. Quomodo ergo ſi dicã Virgilius uocaris, à tertia in ſecundam transfero nomẽ perſonam, ſic uocando eundem intellectu ipſe uocandi facio ſecundam perſonã, ô Virgili, id eſt te uoco Virgili. Excipiũtur *infinita nomina, uel interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua, uel diſtributiua: quæ quia incertæ ſunt perſonæ, uel diuerſæ, uocatiuũ habere nõ poſſunt, quis, qui, qualis, talis, tãtus, quãtus, quot, tot, uterq;, alter, ſinguli, bini, terni, et ſimilia.* Ad huiuſcemodi enim nomina uocatio *fieri non poteſt, quamuis licet etiam ad ſecundã ea coniungere perſonam, ſed per nominatiuos: ut qui eſtis? qualis eſtis? uterq; Scipiones uocamini. ſinguli ueniatis ad me, terni prandete apud me.* Verg. in 1. Aen. *Sed uos qui tandem quibus aut ueniſtis ab oris?* Pronomina uerò *primæ uel tertiæ perſonæ minime poſſunt habere uocatiuum, niſi poſſeßiua primæ quando coniunguntur uel diriguntur ad ſecundam perſonam.* Quippe *cum poßit aliquis ad ſuam loqui poſſeßionem, id eſt ad filium, uel ad ſeruum, uel ad matrem, uel ad uxorem, & dicere, ô mi, ô mea, ô meum, ô noſter noſtra noſtrum.* Et *eſt proprium poſſeßiuorum pronominum, duas ſignificare perſonas, ipſam quidem quæ poßidet per genitiuum ubiq;, eam uerò quæ poßidetur per omnes caſus.* Itaq; *ſecundæ perſonæ poſſeßiuum, cum in genitiuo ſit, ipſe poſſeſſor intelligendus ad quem dirigitur ſermo, uocatiuum quoque habere non poteſt, niſi figurate uelim dicere, ô tue et nõ aliene, id eſt tui poteſtatẽ habẽs, quomodo ego ſum meus.* Eurip. ἐγὼ δὲ ἐμὸς εἰμί. *Sed quamuis non careat ratione, tamen in uſu non eſt, quomodo nec ſue illius nate, ut proprie illius nate. Cũ igitur in omnibus poſſeßiuis,*

tam poſſeſſor quàm poſſeßio intelligatur, nec alij poſ-ſint caſus quantum ad poſſeſſores niſi genitiui intelligi, nõ poſſunt habere uocatiuos, niſi per ipſas poſſeßiones, cum in ſecunda eſſe intelligantur ea perſona. Nec prima tamen primam, nec ſecunda ſecundam poteſt poßidere, niſi ſic (ut oſtendimus) figuratè dicat aliquis, ego ſum meus dominus & ſeruus, tu es tuus & doctor & diſcipulus, ut Perſius: Vindicta poſtquã meus à prætore receßi. Tertia uerò tertiam poteſt poßidere, quia multæ & diuerſæ poſſunt eſſe tertiæ. Vocatiuũ tamen aliud pronomen in uſu non habet, niſi primitiuũ ſecundæ perſonæ, & poſſeßiuũ primæ, quãdo ad id ſermo dirigitur, id eſt, quãdo ſecundæ ſociatur perſonæ, licet enim naturaliter ad ſuam loqui poſſeßionem. Tertiæ uerò perſonæ poſ-ſeßiuũ, & ſi naturã habet, ut per uocatiuum poßit dici, ut prædictũ eſt (poſſumus enim etiam ad alienam poſſeſ-ſionem dirigere ſermonẽ, ut O genitor noſter Saturnie maxime diuûm: & Euandrie fili, uel Telamonie Aiax) itaq; quamuis quantũ ad ipſam rerũ naturã rectè uideatur poſſe dici, ô ſue fili Euandri, ô ſua uxor Euãdri, ut ſi dicam Euandrie fili, & Euandria uxòr, cum in hoc duæ tertiæ intelligantur perſonæ poſſeſſoris et poſſeßionis, uſus tamen deficit, quõ etiã apud Græcos, teſte Apollonio σφέτεροι, cum rationabiliter poſſet dici, in uſu tamen non inuenitur. De hoc enim ἐν τῷ περὶ συντάξεως tertio clarius tractat. Secundæ aũt perſonæ (ut ſupradictũ eſt) eſt deriuatiuũ, ideo nõ poteſt habere uctũm, quia neceſ-ſe eſt gtũm primitiui intelligi in poſſeſſore ipſo ad quẽ loquimur, & uocatiuum in poſſeßione, ſed poſſeßio ſecundæ perſonæ neceſſariò uel ad primam, uel ad tertiam perſo-

perſonã refertur, quæ naturaliter carẽt uocatiuo, Tuus filius ſum, uel tuus filius eſt ille. Et quamuis figuratè, ut ſuprà dictum eſt, dicam, tu ipſe tuus es & dominus & ſeruus, tamen uocatiuum non inuenies, nec figuratè in hoc pronomine prolatum, ut eundem & poſſeſſorẽ & poſſeßionem in una eademq́; perſona uideatur aliquis affari dicendo, ô tue, quomodo apud Græcos ὦ σὺ ἀντὶ τοῦ σὸς, eodem teſte Apollonio. Quemadmodum igitur nomina tertiæ perſonæ ſunt, ſic etiam poſſeßiua pronomina. quæ quamuis quantum ad perſonas poßidentium finita ſint & primæ & ſecundæ & tertiæ, tamẽ quantum poſſeßiones ipſas, tertiæ ſunt perſonæ, niſi ſubſtantiuis, uel uocatiuis coniungantur uerbis, ſicut & nomina: meus es filius, meus uocatur ſeruus, tuus nominor parens, tuus eſt pater, ſuus illius ſum filius, ſuus illius filius es, ſuus illius eſt filius. pronomen enim ipſe tribus aptißimè, ut ſuprà diximus, coniungitur perſonis. Itaq́; Apollonius ἐπιταγματικὸν hoc uocat, id eſt appoſitiuum, eo quòd alijs pronominibus apponitur, ut ipſe ego, uel ego ipſe, tuipſe, illeipſe. Et quamuis inueniantur etiã alia pronomina figuratè ſic cõiuncta per diuerſas perſonas, ut ego ille, tu ille, hic ille, ut Verg. Ille ego qui quondam gracili modulatus auena Carmen. Idem in 1. Aen. Tu ne ille Aeneas quem Dardanio Anchiſæ? Terent. in Andr. Hic eſt ille ne credas te Dauum ludere. Non tamen quomodo ipſe ſine alio pronomine poſſunt primæ & ſecundæ pſonæ uerbis adiũgi, ut ipſe facio, ipſe facis. Verg. in 2. Aen. quæq́; ipſe miſerrima uidi. Idẽ in Buc. Cũ faciã uitula pro frugibus, ipſe uenito. Alias aũt uoces tertiæ pro nominũ pſonæ per ſe ſic uerbis primæ et ſecũdæ pſonæ

non poſſumus copulare. Nemo enim dicit ille facio, & ille facis, niſi addas etiam pronomina primam & ſecundam demonſtrantia perſonam, ut Cic. Inuect. 2. Hic ego uehemens ille conſul, qui uerbo ciues in exilium eijcio, quæſiui à Catilina. Sed ille ego uel ille tu cum dicimus, relationem ſignificamus antecedentis cognitionis, Ipſe ego uerò diſcretionẽ, id eſt ego ipſe per me & non alius. Hoc autem appoſitiuum pronomen, id eſt, quamuis & imperatiuo ſocietur (dicimus enim ipſe facis, & ipſe fac) non habet tamen uocatiuũ. Nullum enim pronomen habere uocatiuum poteſt, ut diximus, niſi primitiuum ſecundæ perſonæ, ad quod dirigitur ſermo, & deriuatiuũ primæ quando coniungitur primitiuo ſecundæ uel uoce uel intellectu, ut ô mea tu, ô noſter Chreme. Præterea uocatiuus ſubſtantiuo uel uocatiuo uerbo per ſe non coniungitur, ſed nominatiuus. Nemo enim dicit docte es, clare uocaris, Vergili diceris, ſed doctus es, clarus uocaris, Virgilius diceris. Ipſe igitur niſi nominatiui uice nominis fungi non poteſt. Nihil autem mirum ſecundæ perſonæ nominatiuo imperatiuũ adiungi, cum & tertiæ perſonæ, quæ prorſus uocatiuũ non habet, adiunguntur imperatiua, ut faciat & facito ille, & faciant & faciunto illi. Illud quoq; ſciendũ, quod uocatiuis frequẽter utimur ſine uerbis ſecũdæ perſonæ, ut miror te Vergili, intelligo te Homere: nominatiuos uerò niſi per eclipſim nunquam ſine uerbis proferimus eiuſdem perſonæ, ut bonus es, Apollonius nominaris. Omnia autẽ pronomina, quæ uocari poſſunt, ſimilem habent nominatiuum uocatiuo, excepto mi pro mee. Nec mirum cum etiam nomina pleraq; apud Latinos, ut diximus, eoſdem habent nominatiuos

tiuos & uocatiuos. Atticis quoq; mos eſt nominatiuos pro uocatiuis proferre. Homerus: ἠέλιος θ' ὃς πάντα ἐφορᾷς καὶ πάντα ἐπακούεις. Quē ſecutus Vergil. in 8. *Corniger heſperidū fluuius regnator aquarum:* Fluuius pro fluuie dixit. Et Lucan. in 2. *Degener ô populus, uix ſecula longa decorū. Sic meruiſſe uiris: pro popule. Macedones autem & Theſſali econtrariò uocatiuos ſolebant pro nominatiuis proferre.* Homer. ἐν τῷ β. ἰλιάδ. αὐτὰρ ὁ αὖτε θυέστ' ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι. *hic uocatiuus eſt pro nominatiuo* θυέστα *dixit pro* θυέστης. *Vnde Romani frequētiſſimè huiuſcemodi noīa, & maximè appellatiua per uocatiuū Græcū, etiam pro ntō ſuo proferūt, ſophiſta, cithariſta, poeta, Scytha, Sarmata, ſophia. Perſius tamē indubitanter uocatiuū pro nominatiuo poſuit: Cenſorem'ue tuū, uel quod trabeate ſalutas: trabeatè dixit pro trabeatus.* Et Horatius: *Macte uirtute eſto: pro mactus uirtute.*

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XVIII.

DE CONSTRVCTIONE.

IN *ſuperiore libro de articularū dictionū et pronominū tractantes cōſtructionibus, neceſſariò plurima etiam de noīs & uerbi cōſtructionibus, ſine quibus illa orationē perfectam complere nequeunt, diximus. quippe quæ ex maxima parte cōmunes eis ſint cum illis. In hoc quoque de nominibus & uerbis præcipuè (quāuis & de cæteris partibus, cum eis etiam plurima inueniuntur cōmunia) exponemus.* Ergo *minimè mireris, ſi eadē exempla conſtructionum repetantur, cum in pleriſq; conſimiles ſint*

ſupradictorum & dicendorum rationes. Singulorũ igitur caſuum per ordinem conſtructiones uideamus. Nominatiuus & uocatiuus abſoluti ſunt, id eſt per unã perſonam intranſitiuè poſſunt proferri, ut ego Priſcianus ambulo, tu Plato philoſopharis, Ariſtoteles diſputat. Et ſi ſubſtantiuis uerbis, uel uocatiuis iungantur primæ & ſecundæ perſonæ, non egent pronominibus, quippe eſſentiã ſui uel nominationẽ ſignificantes, ut homo ſum, Cicero nominor. Sin aũt alijs conſocientur uerbis, tunc neceſſariò adiũguntur pronominibus, ut ipſius eſſentiæ præſentis demõſtratione tranſeant à tertia perſona connexione pronominum, ad primam uel ſecundam, ut ego Priſcianus ſcribo, ut Apollonius uel Apolloni ſcribis. Et ſciendum quòd uocatiuus non eget pronomine, quippe cum ſecundam ſua uoce finiat perſonam, ut Apolloni legis uel lege, Terenti ſcribis uel ſcribe. Vergil. in 10. uigilásne deûm gens? Aenea uigila. Perſius: Cenſorem ue tuum, uel quod trabeate ſalutas. Quamuis ad perfectam ſignificationem bene additur indicatiuo uerbo tu nominatiuus. Si uerò tollamus pronomina ab hac conſtructione, quæ nominatiuo conſtruitur, dicendo Priſcianus ſcribo, Apollonius ſcribis, ſolœciſmũ facimus. Nã nomina per ſe & participia abſq; uocatiuo caſu tertiæ ſunt perſonæ. Quomodo ergo nõ dicimus ille lego uel ille legis: ſic non dicimus, Priſcianus lego, nec Apollonius legis. Quõ aũt ille ego lego, et tu ille legis, rectè dicitur, ſic Priſcianus ego lego, et tu Apollonius legis uel Apolloni. Licet enim & ntũm & uocatiuũ nominis, ſecũdis adiungere pronominũ perſonis. Vergilius: Ille ego qui quondam gracili modulatus auena Carmen. Horat. in primo Ser.

Tu

Tu'ne Syridamæ, aut Dionyſi filius audes? Vergil. in 1. Aeneid. Tu'ne ille Aeneas quem Dardanio Anchiſæ? Et ſciendum, quòd has quidem conſtructiones, quæ per nominatiuum abſoluuntur, Stoici ἀξιώματα uel συμβάματα, id eſt dignitates, uel congruitates uocabant, ut ego Priſcianus ſcribo, Apollonius ambulat, Cato philoſophatur. Illas uerò quibus tranſitiones ab alia ad aliam fiunt perſonam, in quibus neceſſe eſt cum nominatiuo etiam obliquum aliquem caſum proferri, παρασυμβάματα dicebant, hoc eſt minus quàm congruitates, ut Cicero patriam ſeruat. Quãdo uerò ex duobus obliquis conſtructio fit, ἀσυμβάματα, id eſt, incongruitates dicebant, ut placet mihi uenire ad te, ſiue nominibus ipſis tantum, ſeu uerbis hoc exigentibus. Nominibus quidem exigentibus obliquos, neceſſe eſt ſubſtantiuum uerbum uel participium conſequi, ut filius Herculis ſum, uel filius Herculis eſſe dicor. Et commodus duci ſum, & commodus duci eſſe uideor, bonus ſum animam, & bonus eſſe animam intelligor, fortis ſum uirtute, & fortis eſſe uirtute appareo. Eſt autem quando per ellipſin uerbi uel participij ſubſtantiui, huiuſcemodi caſuum, id eſt, nominatiui cum obliquis, conſtructio ſolet proferri, ut filius Pelei Achilles bellans multos interfecit Troianos. ſubauditur enim participium uerbi ſubſtantiui ens, quod in uſu nunc nobis non eſt. pro quo poſſumus qui eſt uel qui fuit Pelei filius dicere uel ſubaudire. Similiter alijs caſibus nominatiuum conſequentibus uel ſupradictum participiũ, uel quæ pro eo accipiũtur ſubaudire neceſſe eſt ad nominatiuũ: Commodus mihi amicus proficiſcitur, id eſt, qui mihi eſt cõmodus amicus. honeſtus faciem

uir cernitur, hoc eſt, qui eſt honeſtus faciē. celer pedibus currit homo, ſubauditur qui eſt. & hæ quidē conſtructiones ipſorum nominū exigente natura ſic uariantur caſibus, quibus licet uel pronomina uel participia per eoſdē caſus coniungere, ut ille filius Pelei Achilles bellans multos interfecit Troianos, et illius Pelei florentis uirtute filius Achilles fuit. Idem licet per oēs caſus facere: eoſdem enim obliquos caſus quos ſibi adiungit ntūs, poteſt etiā flexus idem habere, ſed non tamen in eadē conſtructione uerborū: nam ad alias tranſeunt uerba perſonas, quippe ntūm deſiderantia, ut filij Pelei fuit uictoria Graiorum, filio Pelei ceſſit Hector, filiū Pelei timuit Hector, filio Pelei floruit Græcia: & hoc quantū ad naturā ipſorū inter ſe nominū per uarios caſus cōſtruendorū. Verba quoq; tranſitiua ſimiliter ſolēt uarijs caſibus adiungi, ut miles eget imperatoris, Aeneas præmiū donat Euryalo, Plato erudit Ariſtotelē, Cicero potitur laude. Quomodo autē nominatiuus obliquis apte poſſit conſtrui, quantū ratione potero cōprehendere docebo, quos tamē etiam flexus ſibi defendit, ut Aeneas rex Troianorum, Aeneæ regis Troianorū, Aeneæ regi Troianorū. ſic p reliquos caſus quoq;. Nominatiuus igitur caſus nominū genitiuo adiūgitur, quādo poſſeſſio aliqua et poſſeſſor ſignificatur. et nominatiuo qdē poſſeſſionē, genitiuo aūt poſſeſſorē proferimus, ut Hector filius Priami, Dauus ſeruus Simonis, Aeneas rex Troianorū, Patroclus amicus Achillis, patronus Verris Hortēſius. Quæ ſic interpretamur, ut adiuncto uerbo poſſeſſionē ſignificante, poſſeſſio quidē mutet nominatiuū in accuſatiuū, poſſeſſor uerò genitiuum in ntūm, uerbi huius natura hoc exigente, ut intrāſitiue

ſtiue quidem nominatiuum, tranſitiue autē accuſatiuum exigat. Quid eſt enim Hector filius Priami, niſi Hectorem filium Priamus poßidet uel habet? patronus Verris Hortenſius, niſi patronum Verres Hortenſium habet? Licet tamē hæc eadem cū ſubſtantiuo uerbo adiungūtur tam genitiuo quàm datiuo cōnectere, ut filius Priami, & Priamo fuit Hector. Et Dauus ſeruus Simonis & Simoni, & Patroclus amicus Achillis et Achilli. Similiter, comes, ſocius, affinis, cognatus, uicinus, propinquus, & ſimilia, id eſt omnia ad poſſeßionē pertinentia, ut Verg. in 7. Eſt mihi nata, uiro gentis quā iungere noſtræ: pro poßideo natā. Sed magis datiuo quaſi ad ignorantes utimur, ut in ſupradicto uerſu. Nam ad ſcientes eſſe natam, nomen autem propriū ignorantes, dixiſſet mea uel mei nata, Lauinia eſt, ſubdiſtinctione poſita poſt natā. Contrà autem nomine quidem cognito, ignorata uerò cuius eſſet nata, dixiſſet Lauinia, mihi nata eſt, poſt Lauiniam ſic diſtinguendo, ut Verg. in Buc. Si neſcis, meus ille caper fuit: ad ſcientem caprum. Ad neſcientem autem eius poſſeſſorē, dixit meus. Idem in eodē: Eſt mihi nanq; domi pater, eſt iniuſta nouerca. ad neſcientē ſi ſit pater & nouerca dixit mihi. Alio quoq; ſenſu inuenis datiuos pro genitiuis, ut Verg. in 10. fuſos ceruix cui lactea crines Accipit: pro cuius crines. poteſt tamē & hoc περιποιητικὸν eſſe, id eſt acquiſitiuum cui ad cuius ſimilitudinē. Omnia enim quæ bonū aut malū aliquod acquirunt, datiuo adiunguntur, ut uigilo tibi, aro tibi. Verg. Manent immota tuorum Fata tibi. Supradictis uero è contrario uidentur illa proferri, quæ laudem uel uituperationem uel accidēs aliquod oſtendūt ab aliquo poßideri. per nominatiuum enim

enim poſſeſſorem in huiuſcemodi ſignificationis ſtructu ra, per genitiuũ uerò poſſeßionẽ proferimus in οὐσίας, id eſt eſſentiæ demonſtratione, ut magnæ uirtutis uir, id eſt magnam uirtutem habens. Nimiæ *tenacitatis homo, id eſt nimiam tenacitatem habens.* Egregiæ *pulchritudinis mulier, id eſt egregiam pulchritudinem habens.* Extre*mæ turpitudinis animal, id eſt, extremam turpitudinem habens.* Albi *quidem coloris eſt cycnus, nigri uerò coruus, id eſt album colorem cycnus habens, coruus nigrũ.* Et Græci *quidem in huiuſcemodi ſenſu genitiuo tantum utuntur.* Latini *uerò etiam ablatiuo frequentius, ut magna uirtute uir, pro magnam uirtutem habens: egregia pulchritudine mulier, pro egregiam pulchritudinem habens, ſic & ſimilia.* Terent. *in* Andr. *fortè unam aſpicio adoleſcentulam*, Forma *ac uultu*, Soſia *Adeò modeſto, adeo uenuſto, ut nihil ſupra.* Similiter *quãdo conſequentiam aliquam rerum per genitiuum ſignificant* Græci:

οὔτις ἐμοῦ ζῶντος, καὶ ὑπὲρ χθονὶ δερκομένοιο
σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

Huiuſcemodi *ſenſum nos per ablatiuũ proferim⁹. nõ me uiuo, & in terra uidendo, id eſt dum uiuo, & in terra uideor.* Neceſſe *eſt enim huiuſcemodi ſtructuræ, ſiue nomẽ, ſeu participiũ prolatũ uerbo interpretari, dũ aduerbio, uel eandem uim habentibus addito.* Vergil. *in* 7. *non uobis rege* Latino Diuitis *huber agri*, Troiæ *ue opulentia deerit: id eſt, dum* Rex *ſum* Latinus, *uel donec* Latinus *regnat. licet enim uel ntũm pro ablatiuo, & maximè nõ minũ, cum uerbo ſubſtãtiuo ponere, uel uerbum cognatum ſignificationi ipſius nominis, ut me doctore florent muſæ, id eſt dum ego doctor ſum. nam participia raro ſic pro-*

proferuntur, pro me docente, ut dicam, dum ego docens ſum: uerbum uerò cognatum ſignificationi ipſius nominis, quod per ablatiuum profertur ponimus, ut me doctore, dũ ego doceo. illo imperatore, donec ille imperat. pietate manente, dum pietas manet. uirtute florẽte, quoad uirtus floret. Cõparatiua quoq; & ſuperlatiua Græci genitiuo adiungunt, nos autem comparatiua quidem ablatiuo, ut fortior Achilles Hectore. *Superlatiua uerò genitiuo, ut fortiſsime gentis, de quibus latius in libro tertio de nominis comparatione dicentes tractauimus. Verbalia quoq; in or deſinentia, uel in trix tranſitiua, id eſt quæ à uerbis actum aliquem ſignificantibus fiunt genitiuo iunguntur, ut amo illum, amator & amatrix illius, doctor doctrix, munitor munitrix, lector lectrix, tonſor tonſtrix, mirator miratrix. Lucan. in 9:*

Impreſsit dentes hæmorrhois aſpera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis.

Similiter genitiuo adiunguntur participialia plerunq;, uel participiorum tranſitiuorum abſq; tempore uim habentia. Tranſitiua autem participia ſunt, quæ à tranſitiuis uerbis naſcuntur, ut amo illum, amans illum, fido illi, fidens illi, inuideo tibi, inuidens tibi. niſi ſint paßiua, id eſt futuris paßiuorum ſimilia. Tunc enim datiuo uel ablatiuo coniunguntur, ſicut & participia eiuſdem formæ, id eſt in dus deſinentia, ut amans illius, ſimiliter abundans, ſapiens, patiẽs, fidens. Verg. in 2. Aen. Obtulerat fidens animi atq; in utrunq; paratus. Similiter inops, præceps. Verg. in 4. Aen. Sæuit inops animi. Idem in nono, Et præceps animi Tmarus & Mauortius Hæmon. Similiter cupidus, rapidus, auidus. Vergil. in 9.

Ergo

Ergo auidum pugnæ dictis ac numine Phœbi Aſcanium prohibent. fidus illius. Vergilius in 12. Præterea regina tui fidiſſima dextra Occidit ipſa ſua. doctus grammaticæ prodigus animæ. Horat. in 1. Carm. Regulum & Scauros animæq; magnæ Prodigum Paulum. Abundans illius rei, nomen eſt. nam participium ablatiuo, quomodo & uerbum eius coniungitur. Vergil. in Bucol. Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abundãs. Cic. pro Cluent. Mulier abundans audacia. Idem pro Cornelio 2. Quis tam abundans copijs. Similiter patiens quando nomen eſt genitiuo ſociatur. Lucan. in 9.

Quà niger aſtriferis connectitur axibus aer,
Quodq; patet terras inter lunæq; meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes ætheris imi
Fecit, et æternos animã collegit in orbes.

Ver. in 2. Geor. patientẽ uomeris unci. quãdo participiũ eſt accuſatiuo, ſicut uerbũ ex quo uenit, patior illam rem, patiens illam rem. Vergil. in 3. Aeneid. Haud impunè quidem, nec talia paſſus Vlyſſes. amans illius nomẽ eſt. Cicero pro Cælio: Clariſſimi ac fortiſſimi, patriæq; amãtiſſimi. Sall. in Catilin. Alieni appetens. ſui profuſus. Et attẽde quod uoce paſſiua profuſus, quia magis actum ſignificat, gtõ eſt cõiunctum. Similiter ſi dicã doctus grãmaticã, participium eſt, doceor enim grammaticam dicimus. Et neceſſe eſt, ut diximus, caſum quem uerba ſequuntur, etiam participia ſequi, doctus grãmaticæ nomen eſt, fugitans litiũ nomen eſt. nam fugitans lites participiũ eſt. dicimus enim fugito fugitas lites. Terent. in Phor. Herus liberalis eſt, & fugitans litiũ. Similiter præfectus urbis nomen eſt, præfectus

urbi

*urbi participium.uerbũ enim datiuo coniungitur,præficior tibi.*Et *poſtremò omnia,quæ ſimilẽ habent ſignificationem in or deſinẽtibus uerbalibus tranſitiuis, gtõ ſolẽt adiungi, ut dubius illius rei. ſimiliter anceps illius rei,neſcius,expers,doctus,peritus.ſimiliter genitiuo adiunguntur omnia quæ obtineri uel deſiderari aliquid oſtendunt, uel contraria his.quæ obtineri aliquid oſtendunt, diues, copioſus,opulentus,capax,tenax.*Verg.*in* 1. *Aen. ditiſſimus agri* Phœnicum.*Idem in* 2. Geor.*Diues opum uariarum.* Et *quæ deſiderari aliquid oſtendunt, ut auarus illius rei,cupidus, ſtudioſus,auidus. contrà uerò deeſſe aliquid ſignificantia,egenus,indignus,inops,pauper,uacuus.*Horat.*in* 1.Serm.*horum* Semper *ego optarim pauperrimus eſſe bonorũ.* Idẽ *in* 2.*Sic uacuũ cerebri populũ* Phæaca *putauit.*Licet *autem,ut dictũ eſt,in omnibus poſſeſsionib. & pronomen uel nomen poſſeſsiuum pro genitiuo primitiui,& datiuum pro eo ponere, ut* Euandri *us filius* Pallas *fuit, &* Euandri *filius, &* Euandro *filius fuit* Pallas. Telamonius *filius fuit* Aiax, & Telamonis, & Telamoni *filius fuit* Aiax. *pater meus fuit* Ariſtarchus, *& mihi. Cliens* Tullianus *fuit* Roſcius, & *cliens* Tullij, & *cliens* Tullio *fuit* Roſcius. *Similiter omnia ad aliquid eandem conſtructionem ſeruant. & hæc enim poſsidentur.* Maximè *autem quando ad gratiã, uel ad utilitatem alicuius, uel contrà aliquid fieri uolumus ſignificare,datiuis utimur.*Lucan.*in* 2.*urbi pater eſt, urbiq; maritus:id eſt ad utilitatẽ urbis,& pater fieri paſſus eſt et maritus.Similiter ergo poſſumus dicere, fortis patriæ ſũ,et multis fortior patriæ ſum, et omniũ utiliſsimus patriæ ſum,et cunctorũ pijſsimus patriæ ſum.* Nam *poſi-*

 tiuorum

tiuorũ conſtructio, et comparatiuis et ſuperlatiuis ſeruatur extra ſuam illorũ conſtructionẽ, quã habent in comparando. huiuſcemodi aũt conſtructiones, id eſt quæ datiuo adiunguntur tam nominum quàm uerborũ, acquiſitiuas græci uocauerũt περιποιητικάς, quæ nobis aliquid boni maliúe acquirũt. quorũ pleraq; à uerbis deriuãtur, uel generant uerba, ſuntq; adiectiua, ut utilis ſum tibi, uel inutilis; commodus illi ſum uel incommodus, fidus illi. cuius tamen ſuperlatiuũ etiã genitiuo adiunxit. Verg. in 12. Præterea regina tui fidiſſima dextra Occidit ipſa ſua. Similiter dãnoſus, periculoſus, facilis, charus, difficilis, quæſtuoſus, uendibilis, et omnia ſimilia, quæ ferre aliquid commodi uel incommodi demõſtrantur. Quid eſt enim aliud, utilis tibi ſum, niſi utilitatẽ tibi ferẽs? & calamitoſus, calamitatem ferens? Et poſtremò omnia uerbalia in lis uel in dus deſinentia participijs futuris ſimilia, datiuum aſciſcũt, ut mirabilis, legibilis, orabilis, amabilis mihi eſt, penetrabilis & penetralis, extricabilis, dicẽdus, amandus, docendus, & ſimilia, docilis & docibilis. Sed docilis eſt, qui facile docetur: docibilis, qui facile diſcit: Quomodo penetralis, qui in intimis eſt partibus, penetrabilis qui facile penetratur. Aequiparãtia etiã genitiuo uel datiuo adiunguntur, quũ et uerba quæ græci ἰσοπαλῆ uocãt, et ſubiecta uel ſuperpoſita, quæ græci ἐπαναβεβηκότα dicũt. Quæ tamen & ipſa ad aliquid ſunt dicta, de quibus iam diximus. Subiecta uerò uel ſuperpoſita dicuntur, quod licet ea & ſubijcere & præponere, ut pater filij, uel filio eſt pater, & uel filius patris uel patri eſt filius. Similiter dominus ſeruus, imperator miles, tyrannus armiger, ſatelles rex, herus famulus, cliẽs patronus, licet

quoniã

quouis ordine p utrũq; caſum proferre. Similis quoq; & diſsimilis, par impar, æquus iniquus, amicus inimicus, comes ſocius, affinis cognatus, propinquus uicinus, commilito contubernalis. Terent. in Eun. Quid tibi ego plura dicam? domini ſimilis es. Iuuenal. in 2. haud ſimilis tibi Cynthia. Cic. pro Marc. ſimillimũ deo iudico. Lucan. in 10. Quem metuis par huius erat. Idem in 9. Par geminis Chiron, & idem quod carcinos ardens Scorpius. Accuſatiuo quoque nominatiuus adiungitur figuratè, quando quod parti accidit, hoc toti redditur: & totũ quidem per nominatiuum, pars autem per accuſatiuum profertur, ut fortis dextram, pro fortem dextram habens: celer pedes, pro celeres pedes habens: ſapiens animam, pro ſapientem animam habens: albus colorem, pro albũ colorem habẽs. Et in omnibus ſubaudiendum eſt, qui eſt, etiamſi obliquẽtur, ut albi colorem equi, id eſt, equi eius, qui eſt albi coloris, albo colorem equo, album colorem equum. Sic etiam per pluralia, albi colorem equi oblati ſunt imperatori, alborum colorem equorum magnum corpus fuit, albis colorem equis uehitur, albos colorem equos iungit. Nam quicunque caſus nominatiuo adiunguntur, etiam declinato conſtrui poſſunt. Verg. in 1. Aeneid. Nuda genu, nodoq; ſinus collecta fluentes: Idem in 6. Aeneid. Lacerum crudeliter ora,

Ora manusq; ambas, populataq; tempora raptis Auribus. Idem in quinto: intentaq; brachia remis Intenti. Ablatiuus etiam coniungitur nominatiuo, quando per eum aliquid euenire demonſtratur illi, qui per nominatiuum profertur, ut acutus oculis, id eſt per oculos: ualidus uiribus, id eſt per uires: glorioſus laude, id eſt per laudẽ.

*In hoc ſenſu græci quidem datiuo,nos uerò ablatiuo utimur.*Et quod *ſupra quoq; oſtendimus quãdo habere aliquid uel conſequi,per gtũm græci oſtendũt,nos ablatiuo utimur,ut* μεγάλης ἀρετῆς ἀνὴρ, *id eſt magnã uirtutẽ habens uir,latini magna uirtute uir dicũt.*Frequenter *tamẽ et gtũ ſecundum græcos in hoc ſenſu utimur, ut magnæ uirtutis uir.* Verg. *in* 1. *ditiſſimus agri Phœnicũ.*Idem: Di*ues equûm,diues pictai ueſtis & auri.* Sal. *in* Iugurt. Ho*minis ueteris proſapia,multarũ imaginũ, ac nullius ſtipẽdij.* Ter. *in* And. *fortè unã aſpicio adoleſcentulam*, For*ma ac uultu,Soſia, adeò modeſto, adeò uenuſto: hoc eſt uirginem quæ habebat formam ac uultum modeſtum & uenuſtum.* *Similiter in conſequentiæ ſignificatione, illi genitiuo, nos ablatiuo utimur tantũ, ut* ἐμοῦ ὁρῶντος τὸν παῖδα ἔτυψας, *mei uidentis puerum cecidiſti:id eſt,dum ego uideo,puerum cæcidiſti, quod nos dicimus me uidẽte puerũ cecidiſti.* Auguſto *imperatore* Alexandria *prouincia facta eſt, id eſt cum* Auguſtus *erat imperator.* Bruto *defenſore liberata eſt à tyranno reſp.id eſt cũ defenſor eius fuerat* Brutus. *Sylla uictore perierunt* Romani, *pro cum uictor fuerat Sylla.* In *hoc autem ſenſu, ut oſtendimus,non licet genitiuo uti pro ablatiuo. Illa quoq; nomina, quæ uim habent paſſiuam,ablatiuo iunguntur, laſſus labore,feſſus curſu,caſſus lumine,quod etiam participium poteſt eſſe.* Verg. *in* 2. Aen. *Demiſere neci, nunc caſſum lumine lugent.tamẽ ſine dubio nomen eſt.*Idem *in* 11. *Caſſa fraude parat. Orbus prole, uiduus pharetra.* Horat. *in* 1. Carm. *puerum minaci* Voce *dum terret, uiduus pharetra* Riſit Apollo. Iuuen. *in lib.*3. Dignus *morte perit cœnet licet oſtrea centum.* Vacuus *cerebro, mente captus.*

captus. Eſt tamen inuenire in his quoq; quædā autoritate ueterum genitiuis cõiuncta. Verg. in 12. Deſcendā magnorum haud unquā indignus auorū. In comparationib. quoq; ablatiuos ponimus pro genitiuis, ut fortior Scipio Annibale. Licet aūt & ntūm cum ntō interpoſita quā cõparare, ut fortior Scipio quā Annibal: et quod ſæpe ſuperius docuimus, flexis quoq; nominatiuis in obliquos caſus eadem cõſtructio in obliquis quoq; caſibus ſeruatur, ut fortioris Hectore Achillis maxima uirtus fuit, et Scipionis quā Annibalis mirabilior ſtrenuitas erat. Neceſſe eſt aūt omnia caſualia eoſdem caſus in eadē ſtructura ſeruare, ſiue coniungatur, quod ſupradictū eſt, nominibus, ſiue pro eis ſint poſita: & pronomina quidē loco nominū etiam per ſe poſita inueniuntur, ideoq; conſtructionē eorū ſibi defendunt, ut glorioſus ego ſum doctrina, laudabilis eſt ille fortitudine. Participia uerò & cum nomine, & cum pronomine, & per ſe poſita conſtructionē tam uerbi neceſſariò ſequūtur, quàm nominis, quia utriq; cognata ſunt: nominis, ut Cicero accuſans uicit, Ciceronis accuſantis oratio ualuit, Ciceroni accuſanti contigit gloria, Ciceronē accuſantem timuit Catilina, O Cicero accuſans Catilinam patriā ſeruaſti, Cicerone accuſante uictus eſt Verres. Et eas quidem conſtructiones ad ſimilitudinem nominū habent participia. Verbi uerò conſtructionem ſeruant eius ſingula participia, ex quo naſcuntur, & uel abſolutè dicuntur, hoc eſt intranſitiuè, quomodo & uerba quæ non egent obliquis caſibus, ut ambulo, ſedeo, ſurgo, ambulans, ſedens, ſurgens: uel tranſitiuè, hoc eſt in diuerſas perſonas, uel in ſeipſas per reciprocationem, id eſt ſui paſſionem, quam græci ἰδιοπάθειαν dicunt,

ut miſereor tui uel me, miſerens tui uel mei, inuideo tibi uel mihi, inuidens tibi uel mihi: uideo te uel me, uidens te uel me. potior te uel me, & illo uel illum, tui uel mei, potiens te uel me, & illo uel illum, & tui uel mei. Et attẽdendum eſt, quòd nominatiuus qui uerbo adiungitur, im mobilis caſibus ipſe manet & uel nullum uel eum ſolum aſſumit alterius caſualis obliquum, qui uerbo conſtruitur. Nullũ quidem quando abſolutè dicitur, id eſt intranſitiuè, ut Terentius ambulat, Salluſtius quieſcit: obliquũ uerò quando tranſitiuè, uel ἰδιοπαθῶς id eſt ſui paßiuè, ut Cæſar uicit Pompeium. Cicero arguit Catilinã, pater indulget filio. dominus miſeretur ſui & ſerui ſui. Ille aũt nominatius qui obliquos, exigente ipſius nominis natura, ſibi aſciſcit, etiam per omnes, ut ſuprà oſtendimus, caſus declinatus, eandem conſtructionem caſuum ſibi defendit. ut uictor Pompeij Cæſar interfectus eſt à Bruto: uictoris Pompeij Cæſaris filia fuit Iulia, uictori Pompeij Cæſari ceßit reſpublica, uictorem Pompeij Cæſarem placauit Cicero. uictor Pompeij Cæſar clemens fuiſti. uictore Pompeij Cæſare Romana libertas perijt. Sic & omnia caſualia licet conſtruere. Poſſeßiua omnibus ſuis caſibus cum genitiuis aliorum bene coniunguntur, quippe uim eius ubiq; habentia, ut pugna Troiana & græcorum multis exitio fuit, filius Telamonius & Heſione Teucer fuit, Terentiæ & Tulliani filij miſertum eſt, Creuſæ & Aeneio nato datum eſt regnum Latij. Hectoreum & Andromachæ filium præcipitauit Vlyſſes, ô noſter & fratris amice, tua & patris tui Herodiane proficimus arte. Datiuum quoq; ſolent Romani, acquiſitiuorum uel effectiuorum cum omni caſu cõſociare, ut curæ mihi iſta res

eſt,

eſt,curæ mihi eſt iſtius rei cauſa,curæ mihi eſt iſti rei adeſſe,curæ mihi eſt hanc rem noſſe, curæ mihi eſt hac re proficere.Similiter cordi, lucro,damno. Poſſumus enim dicere,cordi homo,cordi hominis,cordi homini,cordi hominem,pro iucundus iucundi iucundo iucundum. Similiter pro omnes reliquos caſus tam ſingulares quàm plurales,quomodo & frugi & nauci & mãcipi, qui cum ſint datiui,omnibus tamẽ alijs caſib. cõiunguntur. quõ etiam genitiui per quos poßideri uel haberi alij quid ſignificatur,ut huiuſcemodi,illiuſmodi magnæ uirtutis homo,magnæ uirtutis hominis,magnæ uirtutis homini. Similiter per cæteros caſus.Ita etiam nihili homo, nihili hominis,ὁ τῶ μηδενός.Similiter in eodẽ ferè ſenſu figuratur ntũs & obliqui eius cum actõ alterius nominis,quod & ſuprà oſtendimus,clarus genus,clari genus, claro genus,clarum genus,clare genus.Idem iuuenis,& cum abltõ dignus laude,digni laude,digno laude,dignum laude, & reliqua.

De ordinatione uerbi.

AB *infinitiuo incipit exponere uerbi ordinationẽ* Apol*lonius,oſtẽdens hoc uerbũ generale eſſe, et pro omni poſſe accipi modo uerborũ. Coniungitur aũt frequentius uolũtatiuis uerbis,quæ græci* προαιρετικὰ *uocãt,ut uolo legere,cupio diſcere,deſidero uidere.Inuenitur tamen et alijs ſæpißimè uerbis coniunctum.Terent.in Adel.uideo ſapere,intelligere eos,in loco Vereri,inter ſe amare,ſcire liberũ Ingeniũ. Verg.in 11.Rem nulli obſcurã, noſtræ nec uocis egentẽ Conſulis ô bone rex, cuncti ſe ſcire fatentur, Quid fortuna ferat populi,ſed dicere muſſant. Nec ſolum nominatiuis, ſed etiã accuſatiuis et ablatiuis caſibus ad imitationem græcorum autores coniungunt*

infinita uerbá, ut cognitus eſt poſſe diſcere, & cognitũ hunc poſſe diſcere, & poſſe cognito diſcere. Terent. in Eun. Apparet hunc ſeruũ eſſe domini pauperis. Salluſt. in 5. Hiſtor. At Lucilius audito Martium regem pro conſule per Lycaoniã, cum tribus legionibus in Ciliciam tendere. in eodem: Legiones Valerianæ comperto lege Gabinia Bithyniam et Pontũ conſuli datã, miſſos eſſe. participiorũ aũt accuſatiui frequenter pro infinitis uerbis ponũtur, ut Salluſt. in 5. Sæpe celebritatẽ nominis intelligo timentẽ pro timere. & uideo ingentia dona quæſitum ire properantẽ: pro properare. Ablatiui quoq; eorũ pro infinitis, ut idẽ in Catil. Nam et priuſquã incipias conſulto, & ubi conſulueris maturè facto opus eſt: pro conſuluere & facere. Græco ſimiliter more infinita pro gerundiui genitiuo caſui proferuntur. Significat autem infinitum ipſam rem quam continet uerbũ. Currere enim eſt curſus, & ſcribere ſcriptura, & legere lectio. Itaq; frequenter & nominibus adiunguntur, & alijs caſualibus more nominum, ut Perſius: Sed pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier hic eſt. Terent. in Adel. Quapropter teipſum purgare ipſis coram placabilius eſt. Idem in Eu. Certè extrema linea amare nonnihil eſt, & bonum eſt legere, utile eſt currere, aptum eſt ſcribere, optimum eſt philoſophari. quod cum alijs uocibus uerbi facere nõ poſſumus, ut nomen cum ſubſtantiuo uerbo, id eſt, eſt eis. i. alijs modis uerborum adiungamus, ſignificantes loco nominis ipſius rei has uoces nos accipere. Cum enim dico, bonum eſt legere, nihil aliud ſignifico, niſi bona eſt lectio. Itaq; apud græcos etiam articulis adiungitur infinitum more nominum. Cum autem ſine eſt, uel alio huiuſce-

iuſcemodi uerbo, id eſt ſubſtãtiuo proferã, bonũ uel com modũ, uel utile, uel aliud huiuſcemodi caſuale, non ipſius uerbi qualitatẽ, ſed illius rei, in qua fit actus uerbi, ſignifico: ut ſi dicam, bonum lego, neceſſe eſt uel carmen uel opus, uel tale aliquid intelligi. Nemo enim dicit bonũ eſt lego, quõ bonum eſt legere. Nominatiuis quoq; adiectiuorum, & obliquis eorũ pulcherrima figura cõiungitur infinitũ, ut fortis bellare, prudens intelligere, ſapiens prouidere, peritus docere, & ſimilia. Horat. in 1. Carm. & celerẽ ſequi Aiacem: id eſt celerẽ ad ſequendum. ſic & alia. Illud etiam in hoc modo contemplandum eſt, quòd uerbis præceptiuis, quibus datiui adiunguntur, poſſumus et accuſatiuos copulare infinitis conſequentibus, ut iubeo tibi currere. iubeo te currere, impero tibi proficiſci, & impero te proficiſci, præcipio tibi legere, & præcipio te legere, ſic & ſimilia. Sciendum tamen quòd in hoc ſenſu frequenter inuenimus pro infinito uerbo ſubiunctiuum poni, ut iubeo facias, iubeo dicas, impero uenias, hortor legas, in quibus deeſt, ut quod licet addere uel nõ. Verborum quoq; omnibus modis, & participijs poßunt infinita uerba coniungi, ut amo diſcere, ama diſcere, utinam amarem diſcere, cum amauerim diſcere uel didiciſſe, amare diſcere prodeſt, amans diſcere. Similiter intelligo ſentire, intellige ſentire, utinam intelligerem ſentire, cum intellexerim ſentire, intelligere filium ſentire cupio. Horat. in 2. Carm. Dedocet uti falſis Vocibus. participio etiam, uolo intelligens ſentire. Sic omnia. Eſt tamen frequenter inuenire nomina pro aduerbijs totius uerbi declinationi bene accommodari, ut ſublime uolo, ſublime uolas, ſublime uolat. Igitur à conſtructione

quoq; ulla rei uerborũ, id eſt nominis quod ſignificat ipſam rem, habere infinitiuũ poſſumus dignoſcere, res autẽ in perſonas diſtributa facit alios uerbi motus. Quid eſt enim aliud curro curris currit, niſi curſum ago agis agit? Itaq; oẽs modi in hunc, id eſt infinitũ tranſſumuntur, ſiue reſoluũtur: ut ambulo, indico me ambulare: ambulas, impero te ambulare: utinam ambularẽ, opto me ambulare: cum legam ambulo, dico me prius legere, poſtea ambulare. Itaq; apud græcos quidem pro imperatiuo ponitur, apud nos autem pro præterito imperfecto. Et apud illos tamen, & apud nos hoc fit per figuram ἐκλείψεως, id eſt defectionis. Gaudere enim dicũt pro gaude, & ſubauditur iubeo, uel uolo uel opto. Sic enim antiqui gaudere te iubeo, pro gaude. Terent. in Adel. Saluere Hegionem plurimum iubeo: pro ſalue Hegio plurimũ. Sic ergo et apud nos cũ imperfectũ ſit, dicere cœpi pro dicebã, ſcribere cœpi pro ſcribebam. per eclipſin uerbi cœpi, ſolent autores proferre uerba infinita, ut Terent. in And. ego illud ſedulo Negare factum: deeſt enim cœpi negare, pro negabã. Nec mirum infinita quæ cognationem habent ad oẽs modos pro quibuſdam eorum poni, & maximè pro defectiuis, cum ſint & ipſa defectiua. Imperatiuus enim deficit tam perſonis quibuſdam quàm temporibus, & præteritum imperfectum actu ipſo deficit, quippe ſemiplenum eum ſignificans: & infinita deficiunt numeris & perſonis, cum etiam alios modos pro alijs inueniamus ab autoribus proferri. ut, Muſa mihi cauſas memora. &, Dicite Pierides. imperatiua pro optatiuis, & contrà optatiua, uel ſubiunctiua. uel indicatiua pro imperatiuis, ut Teren. in Eun. nihil tibi quicquam credo, deſinas:

pro

pro deſine. Verg. in 4. Georg. Sin duram metues hyemē parcesq; futuro, Cōtuſosq; animos, & res miſerabere fractas: pro parcito, et miſerator. Idē i Buc. Alternis dicetis, amāt alterna camœnæ: dicetis pro dicite. Hor. in. 1. Epiſt.

Si te fortè meæ grauis uret ſarcina chartæ,
Abijcito potius quàm quo perferre iuberis,
Clitellas ferus impingas: pro impingito. In eodem:
Viribus uteris per cliuos, flumina, lanas,
Victor propoſiti, ſimulac perueneris illuc,
Sic poſitum ſeruabis onus: pro ſeruato. quomodo uteris pro utitor. In eodem: Inter cuncta leges & percontabere doctos: pro legito & percontator. Græci quoq; frequenter hoc utuntur, modos uerborū pro modis ponentes, de quibus in Atticiſmis, quibus Romani quoq; utuntur, poſt oſtendetur.

De imperſonalium conſtructione.

I*Mperſonalia actiuam terminationem habentia infinitis coniunguntur, ut placet diſcere, licet diſcere. Similiter oportet, delectat, libet, decet, liquet, uacat, contingit, accidit, euenit, iuuat. Vergil. in 1 Aeneid. Et uacet annales noſtrorum audire laborum. Idem in 3. Geor. iuuat arua uidere. Non ullis hominū, nō ulli obnoxia curæ. Poſſunt tamē & caſib. adiūgi, datiuo quidē: placet mihi, licet mihi, libet, uacat, cōtingit, accidit, euenit: actō uerò, iuuat me, delectat me, decet me, oportet me: actō ſimul & genitiuo, pœnitet me illius rei, pudet me illius rei, miſeret me illius rei, tædet, piget. licet tamen & per eclipſim datiuī dicere, placet me facere; libet te currere, uacat te audire, uel etiam ipſius actiui, ut placet diſcere, uacat audire, miſeret, pudet, & ſimilia. Sciendum tamen*

quod ſi ab alijs ſint uerbis actiuis uel neutris, eorũ cõſtructiones ſeruant, ut placeo tibi, placet tibi, contingo tibi, contingit mihi. euenio illi, euenit mihi, iuuo illum, iuuat illũ. Quæ uerò non habẽt primas uel ſecundas perſonas, quæ ſunt admodum pauca: uel datiuo, ut licet mihi, libet mihi: uel accuſatiuo, ut oportet illũ ſcire, quõ decet: nam deceo illum dicimus. Debet *quoq; imperſonale accipitur quando infinito paßiuã uim habenti coniunctũ tres circuit perſonas, cum maximè ſubiunctiuũ uerbũ conſequitur, ut debet fieri à me, à te, ab illo, ut autores legantur. Sed ſi quis et hæc omnia imperſonalia uelit penitus inſpicere, ad ipſas res uerborũ referuntur, & ſunt tertiæ perſonæ, etiam ſi prima & ſecunda deficiant. quod etiã in libris de* Verbo *oſtendimus. unde & participia inueniuntur, curritur curſus, hinc decurſo ſpacio,* Terẽt. *in* Adel. *Sunt alia, ut diximus, quæ adiũgũtur genitiuo & accuſatiuo, ut pudet me illius rei, tædet, piget, miſeret, pœnitet.* Infinitis *quoq; tamen hæc eadem coniuncta accuſatiuum ſolum aſſumunt, ut pudet me diſcere,* Terent. *tamen nouo more in* Adel. *ſecundum græcos dixit, quem neq; pudet quicquam.* Idem *in eadem: heu mihi,* Non *te hæc pudent?* Hoc *etiã ſciendũ, quòd tria quidem habent præteritũ ſupradictorũ quinq; imperſonaliũ, pœnituit, puduit, piguit: duo uerò participia more neutropaßiuorum, miſertũ, & pertæſum, cuius ſimplex in uſu non eſt, quamuis tædium dicatur.* Quæ *uerò habẽt paßiuam terminationem imperſonalia, nõ poſſunt infinitis adiungi, ut ſtatur, curritur, ſedetur, & intranſitiuè intelliguntur, ut* Vergil. *in 7. bellatur comminus armis: pro bellant.* Idem *in 7. itur in antiquã ſyluam: pro eunt.* Nam *ſi addidero*

nominati-

ntũm bellatur gens, tranſitio fit ab alia in aliã perſonã, & incipit eſſe paſsiuum. Quamuis Apollonius in 3. περὶ συντάξεως oſtẽdit in perſonalibus etiam poſſe intelligi ntũm ipſius rei uerborũ, his uerbis: μέλει σωκράτει, ὅπερ ἐπινοῶ καὶ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι νοουμένην σύνθεσιν, τὴν κατὰ τοῦ παρυφισταμένου πράγματος ἐν τῷ μέλει. Ex hoc poſſumus attendere, quòd imperſonalia ſimiliter omnia, quibus nos frequenter utimur, quæ ipſa quoq; ab huiuſcemodi uerbis græcorũ, μέλει, δεῖ, χρὴ, accepimus, teſte ſapientiſsimo domino et doctore meo Theoctiſto, quòd in inſtitutione artis grammaticæ docet, poſſunt habere intellectũ nominatiui ipſius rei, quæ in uerbo intelligitur: nã cum dico curritur, curſus intelligitur, & ſedetur ſeſſio, & ambulatur ambulatio, & euenit euentus, ſic & ſimilia. Quæ res in omnibus uerbis etiam abſolutis neceſſe eſt ut intelligatur, ut uiuo uitam, & ambulo ambulationẽ, & ſedeo ſeſsionem, & curro curſum. Infinita uerò imperſonaliũ neceſſe eſt, ut ablatiuũ pronominis, uel nominis, uel participij ad perfectam ſignificationẽ aſſumunt, ut ſtari à me uolo, pro ſtare uolo: curri à te uis, pro currere uis: ſederi à ſe uult, pro ſedere uult. Nam paſsiua nõ egent ablatĩo caſu, niſi ſint tranſitiua, ut legi uolo, ἀναγιγνώσκεσθαι βούλομαι, hic paſsiuum eſt intranſitiuè dictum. Sin dicã legi à me uolo, ſimiliter intranſitiuè actiuã habet ſignificationem, & eſt infinitum imperſonalis: nam pro legere uolo accipitur. Sin autem tranſitiuè proferatur, hoc eſt ut ab alia in aliam perſonam paſsio fieri ſignificetur, etiam ſi ablatiuo adiungatur, paſsiui eſt infinitum, ut doceri à me cupis, amari à te cupio. hanc aũt cõſtructionem ſeruant etiam reciprocationes, id eſt ſui paſſiones,

ſiones, ut amari à memetipſo debeo, uituperari à teipſo debes, & ſimilia. Poſſumus *tamen & imperſonale ſimili modo proferẽtes dicere, ut amari à me uis, pro amare me uis, de quibus iã diximus. Sed hoc quoq; intereſt, quòd infinitum imperſonale in infinitũ reſoluitur actiuũ, ut amari à me uolo, pro amare uolo, quõ ambulari à me uolo, pro ambulare uolo: ſin autem in ſignificatione paßiua proferãtur, neceſſe eſt etiam accuſatiuũ ſubaudiri, ut amari à me uolo illũ, pro amare uolo illũ.* Hoc quoq; *ſciendũ quòd imperſonalia quæ accuſatiuo ſimul caſui, & genitiuo copulantur, ut pudet me tui, ſimiliter pœnitet, tædet, miſeret, accuſatiuo quidẽ ſignificant perſonã, in qua fit paßio: genitiuo uerò illam ex qua fit actus.* Nec *eſt mira huiuſcemodi ordinatio, cum in eoſdem caſus reſoluitur. eſt enim pudet me tui, pudor me habet tui: tædet me tui, tædiũ habet me tui: pœnitet me tui, pœnitentia habet me tui, miſeret me tui, miſeratio me habet tui.* Infinita *uerò uerbi ſui conſtructionem ad caſus ſeruant, ut miſereor tui, miſereri tui uolo: noceo tibi, nocere tibi uolo: accuſo te, accuſare te uolo, potior illa re & illius rei, & illam rem, potiri illa, & illius & illam rem uolo.* Similiter *eiſdem caſibus adiunguntur participialia uel ſupina, quæ uim infinitiuorũ habent, quæ cum articulis conſtruũtur apud græcos, miſerendi tui cauſa facio, miſerendi tui moueor, miſerendũ tui eſt, miſertum tui uenio, miſertu tui doleo, nocendi tibi cauſa facio, nocendo tibi proficio, nocendum tibi eſt, nocitũ tibi propero, nocitu tibi gaudeo: pro in nocendo tibi.* Similiter *alia, dignandi præmio, dignando premio, dignandum præmio, dignatum præmio, dignatu præmio.* Sciendum *tamen, quòd præpoſitiones*

fre-

frequenter ante ſupradicta in dum uel do deſinentia ponuntur. ex quo magis nomina eſſe oſtẽduntur, niſi quòd in metro in o terminatio more uerborũ etiã corripitur. ut Iuuen. in 1. Plurimus hic æger moritur uigilando, ſed illum Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens Ardenti ſtomacho. Alpheus Auitus in 2. Excellentium, ſpaciando paulatim trahit. Eſt enim dimetrum iambicum, de quibus plurima diximus de Verbo tractantes. Illa quoque nomina in dus deſinentiá, uerbalia frequentiſſimè, & maximè in obliquis caſibus pro infinitis accipiuntur, cum articulis apud græcos copulatis. Sed hoc interſunt gerundijs, quòd genera & caſus, & numeros nominũ, quibus coniunguntur ſeruãt. Cicero in 1. Inuect. Nihil hic muniti ßimus habendi ſenatus locus. Similiter dicimus legendi Vergilij cauſa uigilo, in legẽdo Vergilio uigilo, Vergiliũ legendum puto, uel ad legendum Vergilium uenio, in legendo Vergilio laboro. in fœminino ſimiliter, celebrandæ uirtutis gratia ſcribo: & pluraliter, inuocandarũ muſarum gratia ſcribo. Gerundia uerò eiſdẽ terminationib. & genera diuerſa, & caſus uerbo ſuo congruos tantum, & utroſq; numeros ſibi coniungunt, ut legendi Vergiliũ, & muſam & muſas. ſimiliter legendo Vergiliũ, legendo muſas, & legendum eſt mihi Vergiliũ, & muſas. Omnia uerba tranſitiua, uel genitiuo, uel datiuo, uel accuſatiuo, uel ablatiuo adiunguntur, ut egeo tui, inſidior tibi, metuo te, fruor illa re. Ergo ſi coniungantur duo uerba, quorum alterum ſit infinitum, eoſdem caſus adſciſcentia, fit dubitatio, ut miſereri tui, eget animus mei. Cũ enim utrunq; uerbum genitiuo ſoleat iungi, dubium eſt cuius animus miſereatur uel egeat.

egeat. Similiter per datiuos malè dicere ſibi placet mihi. & per accuſatiuos, cupio te uincere me. & per ablatiuos, dignior gloria, potiri laude. dubium eſt enim cũ utrique caſus ſimiles ſunt, & utriq; uerbo congruè poſſunt aptari, quis cui reddatur. Et aptius quidem eſt priori caſui prius ſociari uerbũ. Sed autores frequentiſſimè ὑπερβατοῖς*, id eſt tranſitionibus utuntur, ut* Aio te Aeacida Romanos *uincere poſſe. Eſt enim ordo:* Aio Romanos *uincere te* Aeacida *poſſe, id eſt, quòd* Romani *te poſſunt uincere, quod & naturaliter paſſiones ſecundæ ſunt actionũ, & actio in* Romanis*, paſſio uerò in* Pyrrho *ſignificatur. ſed aptiſſimum maximè fuit reſponſo, etiam in cõfuſione ordinis propriam oraculi obliquitatem ſeruare. quamuis & apud oẽs autores huiuſcemodi figura latiſſimè pateat.* Omnib. *modis alijs poteſt infinitum coniungi uerbũ, ut ſtudeo legere, ſtude legere, utinam ſtuderẽ legere, cum ſtudeam legere.* Et *infinitũ infinito, ut uideo filiũ ſtudere legere.* Participijs *quoq; coniungitur, ſtudens legere.* Participialibus *etiam uel ſupinis, ut cauſa ſpectandi currere equos aſcendo, circũſpectando currere equos delector, ſpectandũ eſt currere equos, ſpectatum currere equos eo, iucundum eſt, ſpectatu currere equos.* Et *nominibus tamen pulchra ſociatur figura, idem infinitum, ut bonus iudicare. fortis bellare, prudens intelligere, iuſtus diſceptare.* Vergil. *in* Bucol. *Cur non* Mopſe*, boni quoniam conuenimus ambo,*

Tu calamos inflare leues, ego dicere uerſus. Indicatiuus*, quia eſſentiam plerunq; ipſius rei ſignificat: hoc nomine nuncupatur. ideo autem diximus plerunq;, quia inuenitur ſæpiſſime etiam dubitatiuus, uel interrogatiuus, ut*

Terent.

Terent in Phorm. ſic ſum, ſi placeo utere. Et Virgil. in 3. Pro quo ſi ſceleris tanta eſt iniuria noſtri: ſi dubitatiue poſuit. In eodem: Hectoris Adromache Pyrhin' connubia ſeruas? In eodem: Veráne te facies uerus mihi nuncius affers? Nate dea uiuis ne, aut ſi lux alma receſſit, Hector ubi eſt? Itaque opportune aptatur aduerbijs uel coniunctionibus affirmatiuis, uel caſualibus, quæ ſubſtantiam uel eſſentiam rei comprobant, uel abnegatiuis, quæ eam abnuunt, ut Virgil. in 3. Viuo equidem, uitamq; extrema per omnia duco. Salluſt. in Cat. Verum enimuero is demum mihi uiuere ac frui animia uidetur: & per abnegatioem. Virgil. in 3. Aeneid.

Non tibi Tyndaridis facies inuiſa Lacænæ,

Culpatúsue Paris, uerũ inclemẽtia diuûm has euertit ó pes. Et inueniũtur quidẽ etiam cũ alijs modis ſupradicta aduerbia uel coniunctiones, frequẽtius tamẽ indicatiuo ſociãtur: iſte aũt modus eſt opportunus ad plenã rerum expoſitionem. Verg. in 2. Aen. fuimus Troes, fuit Iliũ, et ingẽs Gloria Dardanidûm: ferus omnia Iuppiter Argos Tranſtulit: incenſa Danai dominantur in urbe.

Vnde hoc modo frequẽtiſſime utuntur hiſtorici Cuicunque autem caſui indicatiui iungantur, neceſſe eſt cæteros quoq; modos cõiungi, de quo poſtea dicetur. Imperatiua primas perſonas ſingulares non habent, quia nemo ſibi ipſi poteſt imperare, niſi figurate, quaſi ad aliũ loquens in ſecunda perſona ſeipſum proferat, ut Iuuẽ. in 1. tecum prius ergo uoluta. Hæc animæ ante tubas. Et Ter. in Adel. Aedepol Syriſce te curaſti molliter, Lauteq; munus adminiſtraſti tuũ, abi. Pluralis uero numerus apud nos, omnes habet perſonas. poteſt enim per connumerationẽ

aliquis ſeſe illis quibus imperat adiūgere, ut dux ſuos milites iubens cōmitere prælium, aptiſsime dicit, pugnemus, confligamus. Græci tamen ea in hoc ſenſu ὑποθετικὰ nominant, id eſt hortatiua, dicentes, quod quaſi ad ſimiles et ſocios huiuſcemodi uerba ſolent dici: imperatiua uerò ad ſubiectos ab eminentioribus quod minime eſt uerum. Cum etiam ad eos frequentiſsime imperatiuo modo in ſupplicationibus & inuocantibus utamur, & ad reges quoque et imperatores. ut, Muſa mihi cauſas memora. et, Pandite nunc Helicona deæ, cantusq́; mouete. Ergo multo aptius eſt eo uti ad pares, cis ad excellentiores tam in frequenti ſit uſu. Et ſciendum quod ad ſecundam perſonam ſermo dirigitur imperantis, cuicunq; imperat perſonæ. nam qui dicit, pugnemus fortiter ô commilitones, cum uocatiuo utitur, ad ſecundam loquitur perſonam: nam connumerando ſeſe eis, cum ſit uſus uoce primæ perſonæ pluralis, oſtendit paratiſsimum quoq; ſe ad id quod illis imperat efficiendum. & qui dicit, pugnet exercitus, imperat, ut internuncia ſecunda perſona, efficiatur per tertiam quod imperat. Eſt tamen quando ſignificatiæ cauſa imperatiuis adiunguntur ſubiunctiua, uigila ut legas, id eſt diligenter legendo uigila. Cic. in 3. inuect. Cura ut uir ſis. Ter. in And. fac ut ad me uenias. Eia & age ad uerbia hortatiua aptiſsime imperatiuo coniunguntur, ut Verg. in 4. Aen. Eia age rumpe moras, uarium & mutabile ſemper Fœmina. Idem in 6.

Nunc age Dardaniam prolem, quæ deinde ſequatur
Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
Expediam dictis, & te tua fata docebo.

Deeſt enim ueni uel audi. Etiā ſi ſecū ille loquēs, & ſeſe hortans

hortans aliquis hoc utatur figuratè, quaſi ad ſecundã loquitur perſonã. Inueniũtur tamẽ autores & indicatiuis, & optatiuis, & ſubiũctiuis uſi pro imperatiuis, quõ ſuprà oſtẽdimus. Et Græci quidẽ habent imperatiua præteriti tẽporis, nos aũt in actiuis uel neutralib. uerbis penitus ea habere nõ poſſumus: in paßiuis uerò & omnib. quæ habent participia præteriti tẽporis per circumlocutionẽ poſſumus habere, ut doctus es uel eſto, δεδίδαξο: doctus ſit uel eſto, δεδιδάχθω: ornatus es uel eſto, κεκόσμησο ornatus ſit uel eſto, κεκοσμήσθω. Similiter ueneratus ſit uel eſto, placatus ſit uel eſto, clauſus ſit uel eſto, ſecutus ſit uel eſto: & per omnes ſic perſonas ſecuti ſimus ſitis ſint, imperatiuè dicta inueniuntur, cum ſint præteriti temporis. Sed hanc uim habent, ut imperemus, ut in futuro ſint tranſacta: ut ſi dicam clauſa ſit mox feneſtra, impero ut ſtatim claudatur, & mox ſit clauſa. uel ſi dicam poſt horam primam ſit iuratus, oſtendo me imperare, ut iuret ante horam primam finitam. Illud etiam monendũ, quod imperatiuo uerba uocatiuis adiuncta nominum, perfectionem orationis habent, ut, Apolloni doce, Trypho diſce. Nominatiui enim egent plerunque ſubſtantiuis uerbis, & nominibus ſimiliter ſubſtantiam ſignificantibus relatiuis. ut qui es Apollonius doces, qui es Trypho diſcis. Græci autẽ participio utuntur ſubſtantiuo, ut ἀπολλώνιος ὢν διδάσκεις, τρύφων ὢν μανθάνεις. quo nos quoque ſecundũ analogiam poſſemus uti. niſi uſus deficeret participij frequens. quamuis Cæſar non incongruè protulit ens, à uerbo ſum es eſt, quomodo à uerbo poſſum potes potẽs. optatiua uerba indicãt per ſe & rẽ, et uotũ, aduerbiũ uerò utinã tantũ uotũ ſignificat. ad ampliorẽ igitur

demonſtrationem additur uerbis optatiuis, quomodo & cõfirmatiua aduerbia indicatiuo, ut profecto facio, certè lego, ſcilicet intelligo. Et *apud Græcos quidẽ* αἴθε, *id eſt, utinã aduerbiũ, non ſolum optatiuo, ſed etiã indicatiuo modo adiũgitur, et facit id loco optatiui accipi. ut* Hom.

αἴθ᾽ ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων
ἧσθαι. *Idem* αἴθ᾽ ὅτως ὑδὲ πᾶσι χόλον τελέσσα ἀγαμέμνων.

Apud *nos tamen, utinam, indicatiuo non adiungitur: & Græci quidẽ, maximè attici etiam ſine deprecatione ſolent hoc modo, id eſt optatiuo uti pro indicatiuo, nos uerò minimè, quamuis ſimiles ſint eius uoces ſubiunctiui uocibus quibus frequẽtiſsimè pro indicatiuis utũntur autores noſtri.* Optatiui *autem præteritũ ideo habẽt (quanquam ea debemus orare, quæ nondum fuerint) quia ſæpe euenit abeſſe eos pro quibus oramus, & optamus, ut id illis iam perfectũ ſit quod cupimus, ut utinam filius meus qui* Athenis *eſt doctus eſſet uel fuiſſet, id eſt utinam perfecta in ipſo doctrina ſit, uel utinam cognoſcamus id illic eueniſſe.* Eſt *autẽ quando optatiuo utimur præteriti temporis, dolentes quod non factum ſit, ut utinam homines contra ſe ferrum non mouiſſent, utinam mare nunquam nauigaſſent, & ſimilia.* O *etiam aduerbium, &, ſi, cõiunctio, & ut, prò utinam inuenitur.* Vergilius *in* 7. Adſis *ô tantum, & propius tua numina firmes.* Idem *in* 6.

Si *nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus*
Oſtendat *nemore in tanto.* Et Terent. *in* Eunucho,

Vt *illum dij deæq; ſeniũ perdãt qui me hodie remoratus eſt.* Et *p ſe tamẽ uerbũ optatiuũ ſæpe ponitur, ſine prædictis particulis, ut* Lucan. *in* 1. Dij *uiſa ſecundent.* Et *fibris ſit nulla fides, ſed cõditor artis* Finxerit *iſta* Tages:

Et

Et nota quod ſubiunctiuo ſimile protulit præteritum perfectum optatiui, quod multis placuit artium ſcriptoribus. Subiunctiuus & dubitatiuus dicitur: ſubiunctiuus uel quod ſubiungitur coniunctioni, uel quod alteri uerbo omnimodo ſubiungitur, uel quòd ſubiungit ſibi alterum uerbum. ut Vergilius in Bucol. Cum faciam uitula pro frugibus, ipſe uenito. Idem in 3. Aeneid.

Inter utranq; uiam leti diſcrimine paruo

Ni teneant curſus, certum eſt dare lintea retro.

Et ſciendũ quod neceſſe eſt alteri modo eum ſociari, uel eiuſdẽ modi alteri uerbo, etiã ſi ſit cũ infinito, ut cũ doceam legere diſcipulum expono ei, uel cum docerẽ legere exponerẽ, & ſimilia. Omnibus igitur modis poteſt ſociari, ut ſi doceam diſcis, ſi doceã diſce, utinã diſcas ſi doceam, ut doceã diſcas. Similiter omnib. modis impersonalis quoq; uerbi poteſt cõiungi, ut cum ueniam curritur, & curſum ſit & curratur, & curſum erit, & ſimilia. Frequentiſſimè tamen ſi coniunctio dubitationẽ ſignificãs ei ſociatur, id eſt, pro ἐὰν, Græca coniunctione poſita, ut Terent. in Adel. Si tu ſis homo hic faciet. Cũ ἀ uerò cõiunctionẽ Græcã ſignificat, quæ apud illos συναπτικὸς nominatur, id eſt cõiunctiua, quòd rem rei cõtinuari demõſtrat, indicatiuo cõiungitur, ut ſi uiuit ſpirat, & ſi ſpirat uiuit, ſi ambulat mouetur. in hoc non poſſumus reciproce dicere, ſi mouetur ambulat: nõ enim qui mouetur omnimodo & ambulat: qui ambulat uerò, omnimodo et mouetur. Inuenitur tamẽ ea coniunctio apud Græcos, id eſt ἀ, non ſolũ indicatiuo, ſed etiã optatiuo, & maximè apud atticos, et ſubiunctiuo ſociata, ut Homer. ἰκιάδ' ἀ-ἀέρσαντε κατὰ θυμὸν ἵππων αὐτάξιμιν ἵτω.

αἰ δέ κε μὴ δώωσιν: pro ἐὰν μὴ δώωσιν, Subiunctiuum poſuit. Idem, ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι ἀχαιοί. Idem, εἰ δὲ σύγ' ὅδε πόλεμον πωλήσεαι. Indicatiuo uſus eſt pro ſubiunctiuo, & εἰ pro ἐὰν. Demoſthenes uerò in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, τῶν ξενίων εἰ μετάσχοιεν optatiuũ protulit, qui mos eſt Atticis frequentiſſimus. Xenophon ἀπομνημονευμάτων primo, εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττοιτο. Noſtri quoq; frequentiſſimè Atticos imitantur, & ſubiunctiuos ſiue optatiuos (nam eædem ſunt uoces) non ſolum cum ſupradictis coniunctionibus, ſed etiam ſine his ponunt, quando confirmatiuè uel dubitatiuè quid proferunt. In quo Græci ἂν uel ἄρα ſolent adijcere. Nil mirum igitur ſi coniunctionem apud nos quæ tam pro ἐὰν Græca cõiunctione, quæ cauſalis eſt uel perfectiua, quàm pro εἰ quæ cõiunctiua eſt ponitur, utriuſq; conſtructionẽ quã habent apud Græcos ſupradictæ coniunctiones ad uerba ſeruare, ut & indicatiuo & optatiuo & ſubiunctiuo poſſit adiungi: indicatiuo, ut Verg. in 9. Si tibi quæ poſco promittunt. nam mihi facti Fama ſat eſt. Terent. in Phorm. Sic ſum, ſi placeo utere optatiuo, Vergil. in 6. Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus Oſtendat. ſubiunctiuo, Terent. in Adel. ſi attigiſſes, ferres infortunium. Sed indicatiuo ſæpe coniunctum oſtendit magis cõfirmari, & credi rem ſic eſſe uel fieri poſſe, quàm dubitari. Verg. in 2. Aeneid. Dij ſi qua eſt cœlo pietas. confirmatiuè enim potius quàm dubitatiuè dicitur. Idem in 9. quod ſupradictũ eſt: Si tibi quæ poſco promittũt, nam mihi facti Fama ſat eſt, tumulo uideor reperire ſub illo Poſſe uiam: credit enim facile promiſſuros. Terent. in And. ſi impetro, Quid aliâs malim quàm hodie

bas fieri nuptias? hic enim quoq; ſperat ſe impertaturũ. Idem in eadẽ: ſed ſi quid tibi narrare occepi, cõtinuò dari Tibi uerba cenſes. Et eſt hoc loco etiam illud attendendum, quod præteritũ indicatiui cum præſenti ſolent autores coniungere, quando perfectionem rei res ſequitur, alterius altera. & in illius quidem quæ prior perficitur ſignificatione, præterito perfecto utũtur, præſenti uerò inconſequẽtis demõſtratione, ut hic: ſi quid tibi narrare occepi, continuò dari Tibi uerba cenſes. Idem in Eunu.

Quæ uera audiui taceo, & contineo optume.

Sin falſum, aut uanum, aut fictum'ſt, continuò palàm'ſt,

Plenus rimarũ ſum, hac atq; illac perfluo. Idẽ in Andr. ſi cõfirmatiuè poſuit, Si te in germani fratris dilexi loco,

Siue hæc te ſolum ſemper fecit maximum,

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.

Lucan. in 1. nec ſi te pectore uates

Accipio Cirrhæa uelim ſecreta mouentem

Sollicitare deum.

Indicatiuo enim uſus comprobat hoc fieri, et uellim ſubiunxit promittens, cum hoc ſit, poſſe minimè egere Apolline, apud Græci οὐκ ἂν βουλοίμην *dicunt, id eſt nolim penitus. Idem in 10. Si tua reſtituit ueteri me dextera fato, Amplector regina pedes. Terent. in Phorm. ſi placeo utere abſq; dilatione oſtendit hoc faciendum. Idem in Eunucho: ſi dijs placet, Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo. Rem enim quam ſperat firmam eſſe oſtendit. ſi enim dixiſſet, ſi dijs placeat, dubitare ſe oſtendiſſet. Idẽ in Andria. Si illum relinquo, eius uitæ timeo: ſin opitulor, huius minas. Vtrunq; enim ſibi certum eſſe oſtendit. Idem in Adelphis:*

Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere Hegio, Meum officium facio, quod peccatum à nobis ortum' eſt corrigo. Niſi me in illo credidiſti numero hominum eſſe, qui ita putant, Sibi fieri iniuriam, ultro ſi quam facere ipſi expoſtulent. Ecce hic, niſi credidiſti dixit pro credis. Similiter indicatiuis utuntur quando in ipſis eſſe uel fuiſſe rebus, aliquid uolunt oſtendere, ut Cicero de prætura urbana: Qui ſi condemnatur, deſinent homines dicere, his iudicijs peccuniam plurimum poſſe, Sin abſoluitur, deſinemus nos de iudicijs transferendis dubitare. Vergilius in 6.

Si potuit manes arceſſere coniugis Orpheus,
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; reditq; uiam toties.

de rebus quas ſine dubio factas eſſe oſtendere uult, indicatiuis eſt uſus cum ſupradicta ſi coniunctione. Quando uerò dubia res oſtenditur utrum fieri poßit nec ne, per inductionē, id eſt καθ' ὑπόθεσιν ſubiunctiuis magis utuntur. Verg. in 9. Sed ſi quis quæ multa uides diſcrimine tali, Si quis in aduerſum rapiat caſus'ue deus'ue, Te ſupereſſe uelim. Idem in Bucol. ſi quis tamen hæc quoque, ſi quis Captus amore legat. Cicero tamen: Si quis ueſtrum iudices, aut eorum qui adſunt forte miratur: Additione forte cum indicatiuo eſt uſus, loco ſubiunctiui cum dubitatione poſiti. Terent. in Andr. Si eueniat quod dij prohibeant, dißidium. Cic. in 1. Inuect. Si te parētes timerent atq; odiſſent tui. Nec aliter poßūt ſuppoſitiua ſiue inductiua, quæ græci ὑποθετικὰ uocāt, proferri, niſi p ſubiunctiuū. Idē in eodē: Nūc intelligo ſi iſte quo intendit in Malliana caſtra puenerit, neminē tā ſtultū fore qui nō uideat coiurationē eſſe factam, ὡς ἂν ἀρ αὐτόν

ὐδὲν affirmatiuè dixit. Et erũt qui illũ ſi hæc fecerit nõ improbum, ſed miſerũ: me non diligentiſsimũ conſulem, ſed crudeliſsimũ tyrannum exiſtimari uelint: βούλοιντο ἄρα hæc quoq; affirmatiuè dixit. Similiter Verg. in 8. ſimilis ſi cura fuiſſet. Idẽ in 11. Eſſet par ætas, & idẽ ſi robur ab annis. Eſt tamen quando etiam in dubijs utuntur indicatiuo cum ſi coniunctione, ut Verg. in 9. aut ſi qua id fortuna uetabit, Abſenti ferat inferias: uetabit pro uetet dixit metri cauſa. Nam in eodẽ ſenſu ſubiunctiuo eſt uſus: Si quis in aduerſum rapiat caſus' ue deus' ue. Eſt tamen quãdo per defectionem ſi quomodo etiam ut ſubiunctiua proferuntur & ſubaudiuntur ſupradictæ coniunctionis, ut Iuuenalis in 1. Græculus eſuriens in cœlum iuſſeris ibit: pro ſi iuſſeris. Statius in ſecũdo Theb. mutatosq; uelint tranſſumere cultus. Et Pallas doceat pharetras, & Delia criſtas: pro ſi uelint. Vergilius in ſexto, tu quoque magnam Partem opere in tanto (ſineret dolor) Icare haberes: deeſt enim ſi Horatius in primo Carminum: ſapias, uina liques: pro ſi ſapias. Et ſciendum quod quomodo apud Græcos τὸ ἐὰν ſubiunctiuo, τὸ εἰ uerò & indicatiuo, & optatiuo, & ſubiunctiuo inuenitur coniunctum: ſic & apud Latinos ſi coniunctio quæ utrunque demonſtrat, quando conſequentiam ſignificat, ſine dubio indicatiuo adiungitur, ut ſi ambulat mouetur, & ſi uiuit ſpirat. quando autem cauſalis eſt, magis ſubiunctiuo. Eſt tamen quando indicatiuo cauſalis conſociatur, ut ſi doceam diſce uel diſcis, uel diſcas & diſces. Et ſi prodeſt tibi fac, & facis, & facias, & facies. Iſte igitur modus, id eſt ſubiunctiuus (ut breuiter eius uim colligam) apud Latinos eſt, quando dubitationem, quando com-

probationem, quando poßibilitatem ſignificat, in qua ſunt etiam illa quæ ὑποθετικῶς, id eſt, ſuppoſitiuè induꝛcuntur. Dubitationem, *ut Vergilius in 3.* Aeneid. *Eloquar an ſileam, gemitus lachrymabilis imò* Auditur *tumulo.* Idem in 1. *O quàm te memorem uirgo, namq; haud tibi uultus* Mortalis. εἴποιμι ἄρα. Terētius in Eunu. *Quid igitur faciam: nō eam, ne nunc quidem, Cum arceſſor ultro? an potius ita me comparem,*
Nō perpeti meretricū contumelias. Approbationē, *ut* Verg. *in* 4. Aen. *Si mihi non animo fixum immotūq; ſederet,*
Ne cui me uinclo uellem ſociare iugali,
Poſtquam primus amor deceptam morte fefellit:
Si non pertæſum thalami tædæq; fuiſſet,
Huic uni forſan potui ſuccumbere culpæ: fuiſſet ἐγεγόνει ἄρα. Et notandū *quod & forſan dubitationis aduerbiū, & potui poßibilitatis uerbū cū infinito poſuit, pro quibus ſufficeret ſi ſubiūctiuū poſuiſſet, huic uni ſuccubuiſſem culpæ.* Docuit igitur *poeta quæ ſit uis ſubiunctiui poßibilitatē ſignificātis.* Idē in eodē: *Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiſcat,* Ante pudor *quàm te uiolem: optem* εὐχοίμην ἂν *affirmatiuè dixit.* In eodem: *ſeſe interea quando optima* Dido *Neſciat, & tantos rumpi non ſperet amores.* Neſciat *& non ſperet affirmatiuè dixit.* Similiter Cicero *in principio* Verrinarū: *Si quis ueſtrū iudices, aut eorū qui adſunt fortè miratur me, qui tot annis in cauſis iudicijsq; publicis ita ſim uerſatus, ut defenderim multos, læſerim neminē: ita ſim dixit nō dubitans, ſed approbans,* ὅπως ἄρα ἀναστραφεὶς εἴην. Sciendum tamen *quod tam ut coniunctione cauſali, quàm ſi ſequentibus, cum uerbis ſubiunctiuis, uel antecedētibus, etiam antece*

den-

dentia uel ſequentia quoque frequentiſſimè per ſubiunctiuum modum proferre ſolent Romani, *& maxime qui adiunćto, uel quæ, uel quod, rationem colligentes, uel dubitationẽ oſtendentes, ut rogabam ut te oſtenderes qui fueris, & placebas ſi diceres quod feceris.* Quod *per* ἄρα *coniunctionis additionem ſolent* Græci *ſignificare.* Vergilius *in* 6. Quem *ſocium exanimum uates, quod corpus humandum* Diceret. λέγει ἄρα. Cicero Inuectiuarum *ſecundo:* Quæſiui an Catilina nocturno conuentu apud M. Leccam fuiſſet nec ne? ἐγεγόνει ἄρα, *hic interrogatiue protulit.* Vergilius *in quarto* Aeneid. Eloquar? an ſileam, ἢ ἄρα σιωπήσω *dubitatiuè poſuit.* Horatius *in primo* Carminum, Cur apricum oderit campum Patiens pulueris atque ſolis. Oderit μισήσει ἄρα, *quamuis idem ſit indicatiui futurum.* Cicero Inuectiuarum ſecundo: Cum ille homo audaciſſimus conſcientia conuictus *primo reticuiſſet, patefecit cætera, quid ea nocte egiſſet,* ἐπεπράχει ἄρα, *quid proxima conſtituiſſet,* διετεθήκει ἄρα, *quemadmodum ei eſſet ratio totius belli deſcripta,* ἦν ἄρα διαγραφὰς ὁ λογισμὸς, *omnia affirmatiuè dixit.* Idem *in* prætura Sicilienſi: Quare cuiuſmodi putemus illa eſſe, *quæ negat, cũ hæc tam improba ſint quæ fateatur? Græcè enim hoc quoq; interpretantes dicimus* ἅπερ ἄρα ἀρνεῖται, *rationem colligentes confirmantesq; quod dicitur.* Idem *in eodem:* Hoc poſtulatum de ſtatuis ridiculum eſſe uideatur, *qui rem ſententiamq; non reſpiciat* οὐκ ἄρα καθορᾶν. Terent. in Phormione: Ita fugias, ne præter caſam *(quod aiunt)* ὅπως ἄρα φύγοις. Idem in Andria: Quæ ſit rogo, τίς ἄρα εἴη. In eadem: Quàm timeo quorſum euadat, ὡς δέδοικα ποῖ ἄρα ἀποβαίη.

Nam ſi illum obiurges uitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi qui dederit damnum aut malum? τί ἂν ποιήσεις ἐκείνῳ ὃς ἄρα διδωκὼς ἦ ζημίαν ἢ κακόν. ἂν quoque *Græca coniunctio, quotiens apud Græcos ponitur poſſibilitatem ſignificans, quæ apud illos indicatiui quidem modi, uel præterito imperfecto, uel* ἀορίστῳ, *quē nos non habemus, niſi quod pro eo & ἀντὶ τοῦ παρακειμένου, præterito perfecto utimur, & cum pluſquamperfecto adiungitur. Optatiuis autem omnibus, quippe coniunctis cum ſupradictis tribus temporibus (præſens enim optatiuum & præteritum imperfectum idem eſt, & præteritum perfectum & pluſquamperfectum et futurū, &* ἀόριστον, *quod uocant tempus) coniungitur. Noſtri ergo quoq; in omnia illos ſequentes, quando poßibilitatē demonſtrare uolūt, optatiuis ſiue ſubiunctiuis utuntur uerbis. Terēt. in Phor. Neq; defeciſcar uſq; adeò experirier,*
Donec tibi id quod pollicitus ſum effecero, ἕως ἐξαπονήσαιμι ἄν. *Sic ergo quod illi ſolent, & per indicatiuū, & per optatiuum facere, addentes* ἂν *coniunctionem Græcam, nos ſubiunctiuis per ſe poſitis ſolemus demonſtrare, ut docuiſſem ſi diſcere uoluiſſes,* ἐδίδαξα ἂν εἰ μαθεῖν ἠθέλησας, *id eſt, poteram docere. Similiter docerem ſi diſcere uelles, id eſt docere poteram. Et præteritis quidem utentes, oſtendimus rem quæ potuiſſet facta eſſe, non eſſe factam. Præſenti uerò uel futuro ſubiunctiuo utentes in huiuſcemodi conſtructione, oſtendimus poſſe fieri aliquid, niſi quid impediat, ut doceā ſi uelis, id eſt, poſſum docere ſi uoluntas tua non impediat. Similiter in futuro, docuero, ſi uolueris, id eſt potero docere ſi uolueris. Horat. in 1. Carm. Quis Martem tunica tectum adamantia Digne*

ſcri/

ſcripſerit? pro ſcribere potuerit. Illud quoque ſciendum, quòd quotiens pœnitere rei nos non factæ demonſtrare uolumus, ſubiunctiuo utimur, ut Vergil. in 4. Aeneid. *faces in caſtra tuliſſem, Impleſſemq́; foros flammis, natumq́; patrem'que cum genere extinxem, memet ſuper ipſa dediſſem:* id eſt, cur faces in caſtra non tuli, quod debui facere? cur non impleui foros flammis? cur non natum patremq́; extinxi, & ſuper memet ipſa dedi? Poteſt tamē & hoc poſsibilitatis eſſe. Oſtēdit enim ſe potuiſſe, niſi demens fuiſſet hæc facere, ideoq́; ſe pœnitere. Quod autē atticū morē ſequentes his utantur Romani: neceſſarium eſſe æſtimo, illorum etiam autoritate hoc comprobare. Plato in 2. Alcibiade: πάντας οὖν ἂν φαίης, ὦ ἀλκιβιάδη, τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι; ὀρθῶς ἂν φαίημεν. In eodem: καὶ τό γε ἔσχατον, εὐχόμενοι ἡμῖν αὐτοῖς, τὰ κάκιστα, ἐπεὶ νῦν οὐδεὶς ἂν οἰηθείη ἀλλὰ τοῦτό γε πᾶς ἂν οἴοιτο ἱκανὸς εἶναι αὐτὸς αὑτῷ τὰ βέλτιστα εὔξασθαι, ἀλλ' οὐ τὰ κάκιστα, τοῦτο μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς καταρᾷ τινι, ἀλλ' οὐκ εὐχῇ ὅμοιον ἂν εἴη. In eodem: κακὸν ἄρα ὡς ἔοικεν ἐστὶν ἡ τοῦ βελτίστου ἄγνοια, καὶ τὸ ἀγνοεῖν, τὸ βέλτιστον. ecce & ἂν & ἄρα affirmatiuè poſuit. Idem in Lyſide: καὶ τὸν μέν γε οὐδ' ἂν σμικρὸν ἐάσειεν, ἐμβαλεῖν, ἡμᾶς δὲ κἂν εἰ βουλοίμεθα δραξάμενοι τῶν ἁλῶν, ἐῴη ἂν ἐμβαλεῖν πῶς γὰρ οὔ. ecce hic & interrogatiuè & cōprobatiuè poſuit ἄν. In eodem: ἆρ' οὖν καὶ ἄλλα πάντα ἡμῖν ἐπιτρέποι ἂν μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ καὶ τῷ υἱεῖ περὶ ὅσων ἂν δόξωμεν αὐτῷ σοφώτεροι ἐκείνων εἶναι. ἀνάγκη ἔφη ὦ σώκρατες. οὕτως ἄρα ἔχει ἦν δ' ἐγὼ ὦ φίλε λύσι. In eodem: τί δ' εἰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀσθενοῖ; ἆρα ἐῴη ἂν αὐτὸν ἅπτεσθαι τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν μὴ ἰατρὸν ἡγούμενος ἢ κωλύοι ἄν, & ἄρα quoque tam interrogatiuè quàm confirmatiuè in hoc loco poſuit. Idem in Theage: οὐ γὰρ οἶδας ὑπὲρ ὅτου αὖ τις νοῦν ἔχων μᾶλλον σπουδάζοι ἢ ὑπὲρ υἱέος αὑτοῦ, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται, ἐπειδὴ γὰρ ἔδοξε συντε-

τε ὡς ἐγὼ ἂν μᾶλλον τὸν σὸν υἱὸν οἷός τε ἦν ὠφελῆσαι. Inuenis tamen & per eclipſim ἄρα & ἂν apud illos proferri. Optatiua uerba in ſimili ſenſu, quomodo apud Latinos proferuntur, ut idem in Charmide: ἄρτι δ' ἠπόρουν τίνι τρό-πῳ σοι ἐνδειξαίμην τὴν δύναμιν. In eodem, καὶ ὅτι φοβοίμην μὴ οὐκ ὀρθῶς σκοποίμεθα. In eodem, ὅμως δὲ αὐτοῦ ἐρωτήσαντος εἰ ἐπισταίμην τὸ τῆς κεφαλῆς φάρμακον, μόγις πως ἀπεκρινάμην ὅτι ἐπισταίμην. τί οὖν ἦ δ' ὅς ἐστι, καὶ ἐγὼ εἶπον, ὅτι αὐτὸ μὲν εἴη φύλ-λον τι, ἐπῳδὴ δέ τις ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ εἴη. ἣν εἰ μέν τις ἐπᾴδοι ἅμα, καὶ χρῷτο αὐτῷ παντάπασιν ὑγιᾶ ποιεῖ τὸ φάρμακον. ἄνευ δὲ τῆς ἐπῳδῆς οὐδὲν ὄφελος εἴη τοῦ φύλλου. Ecce more Romano ſine ἄρα uel ἂν hoc totum protulit. Electiuè quoque ſæpiſsimè hoc modo utimur, ut imperem potius quàm moneam, diſcam quàm doceam. quæ & confirmatiuè dicuntur. Tamen & præterito pluſquamperfecto, præteritum imperfectum coniungere, & præſenti præſens, uel futuro, ſolent uel præterito, ut feciſſem, niſi impedires. & contrà, facerem niſi impediſſes. & faciam niſi impedias & niſi impedieris. & fecero niſi impedias, & impedieris. Vergilius in 2. Aeneid.

Non prius aſpicies ubi feſſum ætate parentem
Liqueris Anchiſen? ſuperet coniunx ne Creuſa,
Aſcaniusq; puer? quos omnes undiq; Graiæ
Circumerrant acies, & ni mea cura reſiſtat,
Iam flammæ tulerint, inimicus & hauſerit enſis: pro poterant tuliſſe, & poterant hauſiſſe. Horatius de arte poetica: Dixeris egregiè notum ſi calida uerbum Reddiderit iunctura nouum: id eſt poteris dicere egregiè. frequentiſsimè tamen autores utuntur ſubiunctiuis, cõfirmantes etiam præterito tempore res perfectas. Et ſciendũ quod

hanc

hanc uim habent, ut ad cognitionẽ intelligantur futurã. quippe cum ſubiunctiua etiã præteriti temporis, quomodo optatiua uim habent futuri. poteſt enim initiũ Verrinarum, quod ſuprà quoq; poſuimus: Si quis ueſtrum iudices, aut eorũ qui adſunt fortè miratur, me qui tot annos in cauſis iudicijsq; publicis ita ſim uerſatus, ut defenderim multos, læſerim neminem: ſic quoq; intelligi, ita ſim pro ita inueniar uel cognoſcar. Nec mirũ, cũ etiã indicatiuo utãtur ſæpe futuro de rebus iãdudũ præteritis in ſupradicta ſignificatione, ut Lucan. in 1. Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus autor Pœnus erit. Erit dixit pro cognoſceretur uel dicetur. Vt, cauſalis cõiunctio omnib. temporibus, & quæcunq; pro ea ponũtur cauſali, id eſt ira ſignificãti ſubiunctiuo adiungũtur licet aũt & indicatiua & ſubiũctiua eis anteponere uel ſubiũgere, ut doces ut proficias, et doceas ut proficias. docebas ut proficeres, et doceres ut proficeres, docuiſti ut proficeres, & docuiſſes ut profeceris, docueras ut profeciſſes, docuiſſes ut profeciſſes, docebis ut profeceris, et docueris ut profeceris. Sed indicatiuis utimur rem, quæ fit indicantes, ſubiunctiuis uerò quod debuit fieri oſtendentes, magis ſuaſoriè. Imperatiua quoq; & optatiua bene poſſunt his adiũgi, ut lege ut diſcas, utinã diſcas ut doceas. Pro imperatiuis quoq; ſubiunctiua frequenter ponũt autores, ut Terent. in Andr. Quæſo ædepol Charine quoniã nõ poteſt id fieri quod uis, id uelis Quod poßit. Idem in Phor. deſinas, Sic eſt ingeniũ: pro deſine. quod aũt in pleriſq; intellectæ ſupradictæ coniunctiones Græcæ, id eſt ἂν & ἄρα, faciunt poni ſubiunctiuos, etiam alijs cõiunctionibus poſitis, uſibus autorum iterum alijs quoq; cõprobabimus.

Verg.

Vergilius in ſecundo Georgic. tamen hæc quoq; ſi quis
Inſerat, aut ſcrobibus mandet mutata ſubactis,
Exuerint ſylueſtrē animū, ἐκδύσοιντο ἄν. Idem in eodem:
Non alios prima creſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies, aliumúe habuiſſe tenorem
Crediderim, πιστεύσαιμι ἄν. Idem in 1. Aeneidos:
At pius Aeneas per noctem plurima uoluens,
Vt primum lux alma data eſt exire, locosq́;
Explorare uouo, quas uento acceſſerit oras, προσπλα-λυθὼς ἄρα τὴν ἠιόνας, Qui teneant τίνος ἄρα ἐκρατεῖτο homines'ne feræ'ne, Quærere conſtituit. Horatius Carmine libro ſecundo: illum & patris crediderim ſui fregiſſe ceruicem. confirmatiuè πεπιστευκὼς εἶλεν ἄν dixit. Vergilius in 8. ſimilis ſi cura fuiſſet, Tum quoque fas nobis Teucros armare fuiſſet. ἐγεγόνει ἄν. Cicero de prætura urbana, Voconia lex uidelicet te delectabat. imitatus eſſes illum ipſum Voconium, quæ hæreditatem lege ſua ademit nulli: imitatus eſſes, pro imitari potuiſſes. ἐμιμήσω ἄν. Idem in eodem: M. Iunius defenſor, tutor & patruus Martius dixiſſet ſi uiueret, ἄρτι ἂν εἰ ἔζη. Et frequentiſſimè apud omnes autores, hunc ſenſum hac ordinatione proferri inuenis, quomodo etiam Græci ἄρα coniunctionem affirmatiuam ſiue dubitatiuam, ut ſuprà dictum eſt, ponunt. Terent. in Phorm. quid ſit denique, quid fiat, τί ἄρα γένοιτο. Subiunctiuo eſt uſus, ut intelligatur etiam ἄρα. Idē in Andria: Quin tu uno uerbo dic, quid eſt quod me uelis? εἰπὲ τί ἐστιν ὅπερ ἄρα βούλοιό με. Idem in eadem: conſilium meum Cognoſces, & quid facere in hac re te uelim, καὶ τί ποιεῖν ἐν τούτῳ τῷ πράγματι σὲ ἄρα βουλοίμην, ecce hic affirmatiuū eſt, in ſuperioribus uerò interrogatiuū.

Cicero de Prætura urbana: Quid ageret, cogitare cœpit, opus pupillo redimeretur: quid ageret, dubitanter dixit, τί ἄρα πράξοι. Et notādū quòd latini quādo de rebus trāſacto tempore promiſsis uel cogitatis loquuntur, pro futuro uel præſenti græco, præterito imperfecto ſubiūctiui utūtur, quomodo in ſupradictis quid ageret, cogitare cœpit, τί πράξοι συννοεῖν ἤρξατο. Similiter Verg. in 1. Aenei.

Certè hinc Romanos olim uoluentibus annis,
Hinc fore ductores reuocato à ſanguine Teucri
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,

Pollicitus. κρατήσοιεν ἄν. Cic. de Prætura urb. Qui etiā ad extremū adſcripſerit, rediuiua ſibi habeto, quaſi quicquam rediuiui ex opere illo tolleretur, ac non opus totū ex rediuiuis conſtrueretur, pro ἐπαίροιτο ἄν κατασκευάσοιτο ἄρα. In eodem: Atq; in illis columnis dico eſſe, quæ à tuo redemptore commotæ non ſint, dico eſſe ex qua tantum tectorium uetus deiectum ſit, & nouum inductum. Affirmatiuè hic quoq; uſus eſt ſubiūctiuis; Quòd ſi tanta pecunia columnas dealbari putaſſem, certè nunquam ædilitatem petiſſem: hic quoque affirmatiuè dixit, οὐκ ἄν ᾔτησα. Et nota quod, ſi, præpoſita ſubiunctiuū ſubiunctiuo coniunxit. Similiter in eodem: Nemo dubitat, quin multò maius ſit μεῖζον ἄρα εἴη, nouam facere. Similiter in eodem: Cum inſtaret Habonius, in me cauſam conferebat, quòd cum codicem obſignaſſem ἐσφραγικὼς εἴην ἄρα affirmatiuè. Idem in eod. Hac conditione ſi quis de populo redemptor acceſsiſſet, non eſſet uſus, confirmatiuè dixit, non eſſet uſus, οὐκ ἄν ἐχρήσατο. Nam ſi quis acceſsiſſet, dubitatiuè protulit. In eodem: Quid iſte in hoſtiū præda molitus ſit: Qui manubias ſi-

bi tãtus ex L. Metelli manubijs fecerit, qui maiore pecunia quatuor columnas dealbandas, quã ille omnes ædificandas locarat. Ecce hic quoq; omnia affirmatiuè dicuntur. Idẽ in eod. Quis à ſigno Vetũni in circũ maximũ uenit, quis in unoquoq; gradu de auaritia tua cõmoneretur? quã tu uiã theſaurũ, atq; pompæ eiuſmodi exegiſti, ut ipſa illa re nõ audeas, ὃκ αὐ τολμήσοις, id eſt prorſus non audes. In eodem: Qui ædẽ Caſtoris teſtẽ futurorũ tuorum eſſe uolueris ἠθελήσοις ἄρα, quam Populi Romani quotidie iudices, etiã tunc cum de te ſententias ferrent, uiderẽt ὁρῷεν ἄρα, pro omnimodo aſpicerẽt. In eod. Qui adductus eſt in iudiciũ uerbo, quod cũ eſſet tribunus interceßiſſet cõtra legẽ Corneliã, reuera quod in tribunatu dixiſſet, cõtra alicuius hominis nobilis uolũtatẽ, dixiſſet εἰρήκοι ἄρα. In eod. Hic etiam quæritur quod à nobis nouẽ ſolis dieb. prima actio ſui iudicij trãſacta ſit. Cũ apud iſtum trib. horis Quintus Opimius ſenator pop. Rõ. bona, fortunas, ornamenta omnia amiſerit hic. quoq; affirmatiuè ponũtur ſubiunctiua uerba. In eodẽ: Cũ propter indignitatẽ iudicij ſæpiſimè eſt actũ in ſenatu, ut genus hoc totũ mulctarũ, atq; eiuſmodi iudiciorũ tolleretur: ut quia pro ἵνα accipitur, ſubiunctiuũ attraxit. In eod. Idmq; ex calamitate ſenatoris pop. Rom. cũ prætor iudicio eius profuiſſet, ſpolia domũ ſuam referre & manubias detrahere conatus ſit, is ullam calamitatem à ſeſe poterit deprẽcari? Ecce hic quoq; de re indubitabili poſuit ſubiunctiuum, conatus ſit. ἐπεχείρησεν ἄρα. In eod. Multos ante uiros primarios audiſſe, cum diceres ignoſci oportere, quòd falſum codicẽ protuleris. Nã qua inuidia Caius Iunius conflagrauit, ea, ſi iſti prouidiſſes, tibi ipſi

tum

ſum pereundũ fuiſſet. In eod. *Dicent inquã, & religione adduci, in domeſticarũ legũ metu, quid illo myoparone factum ſit: hic quoq; confirmatiuã habet uim ſubiunctiuũ uerbũ.* In eodem: *In quib. non dubito quin offenſionẽ negligentiæ uitare atq; effugere non poßim,* ὐκ αὐ δυναί μlω. *Quapropter ita me de præturæ criminibus audite, ut ex utroq; genere & iuris dicendi, & ſartorum tectorũ exigendorũ, ea poſtuletis, quæ maximè digna ſunt eo reo cui paruũ, aut mediocre obijci nihil oporteat,* ὐδὲ ἄρα, χρή. *Nam ut prætor factus eſt quia auſpicatò à Chelidone ſurrexiſſet, ſortẽ nactus urbanæ prouinciæ, docet hominẽ quid poſſet fieri, tutores pecuniã prætori ſi dediſſent, quẽadmodũ rationẽ inducerent, quẽadmodũ ſine periculo ſuo dare poſſent,* δύναιντο αὐ δῶναι, *non uidebãt.* In eodẽ: *Iſte ad arbitriũ eius cui condonabat hæreditatẽ ereptã liberis quàm æquũ edictũ cõſcripſerit,* συνέγραψεν ἄρα ἢ συγγεγράφοι ἄρα. *Quæſo cognoſcite, qui teſtamentũ fecit, fecerit, præterito indicatiuo uſus eſt quaſi indubitabili, futuro uerò ſubiunctiuo, in quo eſt aliqua dubitatio utrũ faciat nec ne. de iure uerò ciuili, ſi qs noui quid inſtituerit* διατυπώσειν ἄρα, *is nõ oĩa quæ antẽ acta ſunt rata eſſe patiatur, id eſt nõ debet pati rata eſſe. Ergo hic quoq; cõfirmatiuè poſita ſunt ſubiunctiua.* in eodẽ: *Ac ſi hoc iuris nõ unius hominis cauſa dixiſſes, cautius cõpoſuiſſes* συνέθηκες αὐ, *q eſt confirmatiuũ.* In eod. *quòd ſi plus legarit quã ad hæredẽ hæredesúe perueniat.* In eod. *Iam hoc magnũ indiciũ hominũ de iſtius ſingulari improbitate, qđ Caius Verres ſua ſpõte inſtituiſſet* διατετυπώκοι ἄρα. *Id neminẽ metuiſſe ne q reperiretur qui iſtius inſtitutũ ſequi uellet* θελήσει ἄρα, *prohibe ſi potes, ſi*

habes qui te audiat, ſi poteſt tibi dicto audiens eſſe quiſquam, eripias tu uoluntatē mortuis, bona uiuis, ius omnibus, hoc populus Rō. nō manu uindicaſſet? ὃν ἂν ἐξεδίκησεν, niſi te huic tempori atq; iudicio reſeruaſſet? In eodem: Et ſimul dum eſt, unde ius ciuile diſcatur, adoleſcentes in diſciplinam ei tradite. In eodem: Si quis teſtamento ſe eſſe hæredem arbitraretur, quod tum non extaret, lege ageret in hæreditatē. Aut pro delictis uindiciarū, cum ſatis accepiſſet, ſponſionē faceret, ita de hæreditate certaret. In eodem: Videte ut hoc iſte correxerit, διώρθωσεν ἄρα. In codē: Quid ad prætorē uter poſſeſſor ſit, nōnne id quæri oportet? utrū poſſeſſorē eſſe oporteat? In codē: Quid ergo intereſt, proferātur nec ne? In eodē: Valde hoc eſt mirū, neminē fuiſſe qui iſtius ſe ſimilē dici uellet. In eod. Vtrū digniores homines eſſe exiſtimaſti eos q habitāt in prouincia, quā nos qui æquo iure uteremur Vbiq; ἄρα uel ἂν græcæ cōiūctiones intelligēdæ ſunt in interpretatione. In codē: Et cū edictū totū eorū arbitratu, quamdiu fuit deſignatus cōponeret, qui ab iſto ius ad utilitatē ſuā nundinarentur, tum uerò in magiſtratu contra illud edictū ſuū ſine ulla religione decernebat. In eodē: Nā quæſo reducite in memoriā Quirites, quæ libido iſtius in iure dicendo fuerit: γέγονεν ἄρα. In eodē: Sacerdotē execrabātur qui Verrē tam nequā reliquiſſet, καταλελοίποι ἄρα. Quæ ego non cōmemorarē, niſi uos illud uellem recordari: non cōmemorarē, ὃν ἂν ἐμνημόνευον. In eodem: Oblitos ne igitur hos putatis eſſe, quemadmodum ſit iſte ſolitus uirgis plebem Romanā concidere? In eodem: Superbia uerò qua fuerit, quis ignorat: quēadmodum iſte tenuiſſimū quenq; contempſerit, deſpexerit, libe-

liberũ eſſe nunquã duxerit: omnia confirmatiuè dicũtur. In eodem: Impetrãt, ut ne iurent, adimas tu ei qui iurauit, quo exẽplo ἀφέλοιο ἄρα. In eodẽ: Is mortuus eſt Caio ſacerdote prætore neſcio, an antequã Verres præturã petere cœperit. In eodẽ: Docebat edictũ eius nõ oportere in eas hæreditates ualere, quæ ante cũ prætorẽ ueniſſent, ἐληλύθασιν ἄρα. Rem demõſtrat, quãpridẽ ſibi hæreditas ueniſſet, docet. An uerò dubitamus quo denique ore, quos nũquã liberos putauit, libertinos homines ſolitus ſit appellare? In eodem: Optatũ negociũ ſibi in ſinũ delatũ eſſe dicebat, monumentũ illa amplitudine, illo opere, quãuis ſartũ tectũ integrumq; eſſet: tamen aliquid ſe inuenturũ, in quo moliri prædariq; poſſet: δύναιτο ἄρα. In eod. Habonius qui legem noſſet, qua in lege numerus tãtarũ columnarũ traderetur, παραδίδοιτο ἄν: perpendiculi mẽtio ſit nulla. Et qui nõ putaret ſibi expedire ita accipere, ne eodẽ modo ſibi tradẽdum eſſet. In eodẽ: Quid erat quod reſcinderet, cum ſuo quẽq; loco lapidẽ reponeret. In eodẽ: Quærimus quid in extremis Pãphyliæ partib. fecerit, qualis in bello prædonũ prædo fuerit, qui in foro pop. Rõ. pirata nefarius reperiatur. In eod. Quod nemo quenquã tam audacẽ, tam amentẽ, tam impudentẽ fore arbitrabatur, qui tam nefarijs criminibus, tam multis teſtibus conuictus, ora iudicũ aſpicere, aut os ſuum pop. Rom. oſtendere auderet. Eſt idem Verres, qui fuit ſemper, ut ad audendũ proiectus, ſic paratus ad audiendum. Nam ſi id feciſſet quod ſtatuerat, ut non adeſſet, minus aliquanto quàm mihi opus eſſet cognoſceretur, quid ego elaboraſſem: ueſtra uerò laus tenuis eſſet, ſi eodem natus ſit is qui adeſſe noluerit. Et ſi fortes fueritis in eo

quẽ nemo ſit auſus defendere. Vbiq; alterutra ſuperdictarum coniunctionũ græcarũ cum ſubiunctiuis eſt intelligenda. In eod. De impudentia ſingulari ſunt qui mirentur. In eod. Iſte unus inuentus eſt, qui & à complexu parentũ abreptos filios ad necem duceret, & parentes precíũ pro ſepultura liberũ poſceret. In eod. Si pop. Rom. pro iſtius unius ſupplicio contentus fuerit, ac non ſic ſtatuerit, non iſtum maius in ſe ſcelus cõcepiſſe, quã eos qui iſtum ſententia ſua liberarint, ἀλσυθέρωσαρ ἄρα. Ideo ex uno libro Ciceronis tot uſus proponere ſtudui, ut docerẽ quã frequẽtiſsimè hac cõſtructione uſi ſunt autores eloquẽtiæ latinæ, in hoc quoq; maximè Atticos imitati, quorũ ſimiliter uſus neceſſarium exiſtimaui collectos ſubijceret. Plato in Alcibiade priore, πρὸς πατρός τε σοὶ φίλους καὶ συγγενεῖς πλείστους εἶναι, καὶ ἀρίστους οἳ εἴ τι δέοι, ὑπηρετοῖεν ἄν σοί. Quod nos, ſicut ſuprà oſtendimus, per ſubiunctiuos proferentes non egemus ἄν græca coniunctione. ut, Ex parte tibi amicos & agnatos plurimos eſſe & optimos, qui ſi quid opus ſit miniſtrent tibi. In eod. ὅρα δὴ, οὐ γάρ τοι εἴη θαυμαστὸν εἰ ὥσπερ μόγις ἠρξάμην, οὕτω μόγις καὶ παυσαίμην. Vide autem: non enim ſit mirum, ſi quomodo uix cœpi, ſic uix deſiero. Et attende quod illi quoque eſt, ubi ſine coniunctione ἄν uel ἄρα uerbis utuntur optatiuis, quomodo hic, παυσαίμην, quod nos ubique in huiuſcemodi ſenſibus facimus, id eſt qui ad ſupradictas coniunctiones græcas attinent ſubiunctiuis per ſe uerbis utentes, cum illi non ſolum optatiuis, ſed etiam indicatiuis, ut ſuprà diximus, eas adiungant. ut idem Plato in eod. ἐγὼ γὰρ ὦ ἀλκιβιάδη εἰ μὲν σε ἑώρων ἃ νῦν δὴ διήλθομεν ἀγαπῶντα, καὶ οἰόμενον δεῖν ἐν τούτοις καταβιῶναι

πάλαι

πάλαι ἂν ἀπηλλάγμην τοῦ ἔρωτος, ὥστε δὴ ἐμαυτὸν πείθω, neceſſe eſt, ut ſubiūctiuo utamur, dicendo, dudū expeditus eſſem amore. In eodem: νῦν ἔφησε, νῦν γὰρ ἂν μοῦ ἀκούσαις. nūc inquit, nūc enim me audias, cōfirmatiuè dixit. In eodē: εἴτις σοι εἴποι θεῶν ὦ ἀλκιβιάδη. Per inductionē optatiuo eſt uſus: Si quis tibi dicat Deus. Idē in Gorgia, ὥστε ἔμοιγε καὶ τὴν ἡμέραν ὅλην ἐθέλοιτε διαλέγεσθαι, χαριεῖσθαι. Ideoq; etiā ſi diē totā diſputare uelitis, erit mihi pergratū. Interrogatiuè quoq; ἂν ponētes cū optatiuis proferūt. Idē in 1. Alcib. σὺ πότερα ἂν δέξαιό σε εἶναι ἀγαθὰ ἢ κακά: Vtra eligeres adeſſe tibi bona an mala? Nota tamē nō ſolum εἰ, ſed & ἵνα græcas cōiunctiones & ὅπως etiā optatiuo cōiungi atticis, cum apud nos tam, ut cauſalis cōiūctio quā, ne, quando ἵνα, μὴ ſignificat, ſubiunctiuo ſocientur, qui tamē ſimilis eſt, ut ſæpe diximus, optatiuo. Idem in codē: νεωτέρω μὲν ἂν ὄντι σοι, καὶ πρὶν τοσαύτας ἐλπίδας γχμεῖν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ εἰα ὁ θεὸς διαλέγεσθαι, μὴ μάτην διαλεγοίμην. ut ne fruſtra diſputarē. Hom. εἴπερ γάρ κ' ἐθέλοιμεν ἀχαιοί τε τρῶές τε. Idē ὄφρ' σὺ γινώσκοις, ἠμὲν θεὸν, ἠδὲ καὶ ἄνδρα. ὄφρα ἀντὶ τοῦ ὅπως. Quod autē latini quoq; omnibus tēporibus ſubiunctiui modi, etiā in optatiuo ūtūtur, oſtendit tam uſus quàm antiquiores Donato ſcriptores artis. Verg. in 6. Hac Troiana tenus fuerit fortuna ſecuta. Ecce hic fuerit optatiuè poſuit in precatione Aeneæ, hoc uerbū, quod tā preteriti perfecti quàm futuri poteſt eſſe: quod Donatus, & quidam alij ſubiūctiui tantūmodo putant eſſe, cū aliæ omnes uoces optatiui cōmunes ſint etiā ſubiunctiuo. Ergo non immeritò in ſupradicta attica conſtructione, quia illi optatiuis utūtur, hoc quoq; tempore

ptæ domum exitiale Mineruæ. Horat. in 1. Carm. nec mu lebriter Expauit enſem. Similiter dicimus doleo pedem, ferueo pectus, ambulo ſpacium. Sic etiam deponentia tranſitiua actum ſignificantia, Sequor hominem, loquor fabulam, expiſcor ſocium, experior rem, arbitror iuſticiam, reor ueritatem, ſuſpicor inimicum. Sunt tamen tam ex his quædam quàm ex actiuis, quæ cum accuſatiuo & datiuo adiunguntur, quæ ſunt acquiſitiua, de quibus mox dicetur, ut do tibi aurum, dono illi ſeruum. Dicitur tamen & in eodem ſenſu, dono illum ſeruo, more attico. Verg. in 5. Sergeſtũ Aeneas promiſſo munere donat. Similiter præbeo, præſto, exhibeo, mando, polliceor, muneror, indico, exprobro tibi illam rem. Similiter dicimus prepono tibi illũ, & præfero, & præficio. Pauca ſunt quæ actiua uoce tranſitiuè ſoli datiuo adiungũtur, ut noceo tibi, inuideo, maledico, benedico, prædico, præniteo. Horat. in 1. Carm. cur tibi iunior Læſa prænitcat fide. Diſsideo tibi. Horatius in 2. Carminũ: Redditũ Cyri ſolio Phraatẽ Diſsidens plebi numero beatorum Eximit uirtus. Quamuis ſi quis attentè hæc quoq; inſpiciat, inter acquiſitiua uel æquiparantia ſunt ponenda: noceo tibi, id eſt nocens tibi fio: inuideo tibi, quaſi non uidens tibi fio, hoc eſt, non ferens te bene agentem uidere: maledico tibi, contra te dico malè. Inueniuntur tamen pauca, quorum quamuis actus tranſeat in aliam perſonam, nõ habent tamen paſsiua, ut facio, & ex eo cum infinitis uerbis compoſita, ut calefacio, tepefacio, obſtupefacio: pro paſsiuo quoque eorum fio, & ex eo ſimiliter compoſita accipiuntur, ut calefio, tepefio, ſtupefio, & ſimilia: cum præpoſitionibus enim compoſitum facio, plerunq;

habet paßiuum, ut perficio perficior, afficio afficior, inficio inficior, & ſimilia. Illa quoq; uerba actiuorũ uocem habentiũ, quorum actus ad res carentes loquela pertinent, primas quidem & ſecundas uoces non poſſunt naturaliter paßiuas habere, quippe cũ nec de ſe loqui ipſa quid patiantur, poßint, quod eſt primæ perſonæ: nec ad eas, cum careant auditu, qui propriè pertinet ad ſecundam perſonam, loqui poßimus. Tertiam uerò habẽt perſonam, de qua inter primam & ſecundam loquela rectè fieri poteſt, ut laboratur ueſtis, unde Verg. in 1. Aeneid. Arte laboratæ ueſtes. potatur fluuius. Iuuen. in 2. Epotaq; flumina Medo Pandente. Similiter dicimus cœnatur piſcis, prãdetur holus, decurritur ſpacium. Terent. in Adel. decurſo iam ſpacio.

DE PASSIVIS.

Paßiua ablatiuo & datiuo tranſitiuè adiunguntur, ut doceor à te & tibi. uideor à te & illi. Similiter paßiuam uim habentia, & neutralia uel deponentia, ut uapulo à te, & tibi exulo, naſcor, patior. licet tamen etiam accuſatiuũ addere his quibus per diuerſas res fieri ſolet paßio, ut doceor à te literas, paſcor carmen, uituperor incipientẽ. Verg. in 4. Aeneid. Teſtor chara deos, & te germana tuumq; Dulce caput, magicas inuitã accingier artes. & docemur enim & paſcimur, & uituperamur, & accingimur diuerſis rebus. Naſci enim & exulare ad unam rem pertinet ipſius natus & exilij.

DE COMMVNIBVS.

Communia quando actum ſignificãt, actiuorum cõſtructionẽ; quando paßionẽ, paßiuorũ ſequũtur, ut criminor te, & criminor à te, ueneror te & ueneror à te.

DE ABSOLVTIS.

Abſoluta ſiue actiuæ ſiue paßiuæ ſint uocis cum nõ perfectam habent constructionẽ, ut Plato uiuit, Ariſtoteles deambulat, Socrates philoſophatur, ego eſurio, tu dormis, ille uolat. Et reciproca uerò ſiue ſint paßiua, quæ ἰδιοπαθῆ uocant græci, licet abſolutè proferre, ut ru beo, horreo, tepeo, ferueo, & coniungere his ablatiuos, ut rubeo pudore, horreo frigore, tepeo auſtro, ferueo æſtate. Nec tamen ſolummodo his, ſed omnibus uerbis licet ablatiuum adiungere, cum cauſam per eum indicamus ipſius actus, uel paßionis, quod licet in omni ſpecie facere uerborũ. ut Plato uiuit anima, id eſt per animã. Ariſtoteles deãbulat pedibus, id eſt per pedes. Socrates philoſophatur ſcientia, id eſt per ſcientiã. ſimiliter horreo frigore, id eſt per frigus. Nec mirũ abſoluta poſſe obliquis adiungere caſibus, cum etiam tranſitiua liceat abſoluta proferre, cum maximè aliquã ſui paßionẽ ipſo actu ſignificant, ut hic amat, ille luget, iſte ridet. itaq; Vergilius huiuſcemodi res oſtendit animorũ eſſe paßiones, in 6. hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq;. In eodem: lugentes campi. Idem in 5. riſit pater optimus olli. Terẽtius in Adelphis: Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum. Et rurſus eadem uerba cum caſibus tranſitiuè dicuntur, amo clementiam, lugeo miſeriam, rideo ſtulticiam. Quæ uerò non egent obliquis caſibus, ea nec paßiua habent, ut ſpiro, uiuo, nauigo proficiſcor: quamuis hæc quoque figuratè, ut ſuprà diximus, coniunguntur obliquis caſibus, ut ſecuram uiuit uitam, & expirat animam, nauigo mare, & nauigatur mare, & ſimilia. At quæ egent caſibus, & tranſitiuè dicuntur,

ut actus in hominem fiat, habẽt & paßiua, ut ferio Try-*phonem; quem actum ille interpretando, in quem fit, fa-cit uerbum paßiuum : ferior à te, uulnero hoſtem, uulne ror ab hoſte.* Excipiuntur pauca, *quæ quam̃uis ſint acti ua, & tranſitiuè dicantur in homines : tamẽ non habent paßiua uſu deficiente, ut noceo tibi, facio te doctum. ſed hoc uerbum loco paßiui habet alterum uerbum ſimiliter actiuæ uocis, ſed ſignificationis paßiuæ fio.* Noceo *quo-que & maledico, benedico, inuideo, cuius tamen paßi-uũ* Horatius *in* Arte *poetica autoritate uſus protulit: e-go cur acquirere pauca Si poſſum inuideor?* Idem *etiam accuſatiuum ei uerbo cum datiuo adiunxit in primo* E-*piſtolarum : inuidet uſum* Lignorum *& pecoris tibi ca-lo argutus, & horti.* Et *hæc tamen ad imitationem græ-corum datiuis adiunguntur.* Nam *illi* λυμαίνομαί σοι, & λοιδορῶ σοι. Herodotus, λυμαινομένη τῷ νεκρῷ. Cæ-*tera uerò omnia niſi ſint acquiſitiua uel æquiparantia, uel ſupereminentia, uel ſubiunctiua, à nom̃inatiuo actum tranſitiuè ad homines facientia, ut prædiximus, ad ac-cuſatiuos conſtruuntur, cum utraque perſona ſuppona-tur tam agentis quàm patientis, ut doceo te, doceor à te.* Nam *is qui patitur in ſignificatione paßiua transfert ac cuſatiuum, qui ad ſe pertinebat, cum actiuum profere-batur uerbum, in nominatiuum adiunctum paßiuo qui in ipſo uerbo, ut ſæpe diximus, intelligitur, etiamſi appona tur : contrà uerò nominatiuum agentis in ablatiuum, ut erudio te, erudior à te, tango te, & tangor à te.*

Itaq; communia utranq; habent mo-dum conſtructionis.

DE CONSTRVCTIONE VERBORVM
deſcendendo ad diuerſas ſpecies.

VErborum uerò alia ad corpus, alia ad animam, alia ad utrunq;, alia ad extrinſecus accidentia pertinent: ad corpus uerò, ut lauo te, tondeo te, uulnero, ſordido. Ad animam, ut erudio, doceo, inſtituo, moneo, conſulo, ſuadeo. Ad utrũq;, ut lædo, offendo, moueo, noceo, maledico, benedico, prouideo. Ad extrinſecus accidentia, ut dito, impero, ſubigo, domo. Sunt alia communia omniũ ſupradictorum, ut facio te doctũ, uel formoſum, uel felicem. inueniuntur quædã cum ſint actiua uoce & conſtructione, tamen paſſiuam habent ſignificationem, & paſſiua actiuam, ut timeo te, & timeor à te, metuo te, & metuor à te. Lucan. in 5. Dum metuar ſemper terraq; expecter ab omni. Et ſunt alia laudatiua, uel uituperatiua, ut cano, prædico, laudo, celebro, amplifico, uitupero, culpo, reprehendo, incuſo, accuſo, inſimulo, ſuccenſeo. Alia artificiorum, ut philoſophor, poetor, architector, modulor, medicor, & medico, & medeor. Verg. in 2. Georg. & ſenibus medicantur anhelis. Idem in primo Georg. Semina uidi equidem multos medicare ſerentes. Sunt alia deceptiua, ut fallo, decipio, eludo, induco, illicio, pellicio. Acquiſitiua, uel ſupereminentia, uel ſubiectiua, uel æquiparatiua, quæ datiuo adiunguntur cuiuſcunque ſint generis uel ſignificationis uerborum, ut laboro tibi, metuo tibi, proſum tibi, timeo tibi, uigilo, propugno, largior, dono, muneror, indulgeo, præſto, præbeo, exhibeo, do, annuo, conſentio, aſſentior: medeor tibi, id eſt ſanitatẽ acquiro, dicitur tamen & medico, quod actiuorum ſeruat conſtructionem. Vergil.

in 2. Georg. & ſenibus medicantur anhelis. Idem in 1.
Seminna uidi equidem multos medicare ſerentes. Terent.
in Andria: Eius labore, atq; eius dolore gnato ut medica
rer tuo. Idem accuſatiuo in Phorm. Quàm ſcitum eſt e-
iuſmodi parare in animo cupiditates, Quas cum res ad-
uorſæ ſient, paulo mederi poßis. Moderor tibi & te. Sal-
luſt. in Catilinario: Fortuna cuius libido gentibus mo-
deratur. Intelligimus enim omnes res pertinere ad felici-
tatem uel miſeriam gentiũ. Lucan. in 9. Sideribus quæcũ-
que fugam moderantur Olympi: moderãtur, pro regũt.
Maledico tibi. Cicero pro Deiotaro: Eius enim nomine
uiri optimi, nec tibi ignoti maledicebat. tibi benedico, ti-
bi parco, tẽpero. Vergil. in 1. Georgic. Iam ſibi tũ curuis
malè temperat unda carinis. quando pro parco accipi-
tur. Supereminentia uel ſubiecta ſunt, ut impero tibi.
Vergil. in 1. Georg.

Exercetq; frequens tellurem, atq; imperat aruis.

Regno tibi, dominor tibi, præcipio tibi, ſuadeo tibi, pro-
uideo tibi, proſpicio tibi, cõſulo tibi. Nam cõſulo te, inter
rogatiuũ eſt, & tũc habet paſſiuũ, quomodo & tẽpero.
Eorũ tamẽ quædã poſſunt etiã acquiſitiua eſſe. Subiecta
ſunt, ut ſeruio tibi, obedio, pareo, miniſtro, miſceo, tibi
famulor. Aequiparantia ut luctor tibi, ſermocinor, cer-
to, loquor, altercor, inuideo tibi. nam plerunq; ad pares
fit felicius agentes, autorq; huius eſt Heſiodus dicens:

ἀγαθὴ γ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι
καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, καὶ τέκτονι τέκτων.
καὶ πτωχὸς πτώχῳ φθονέει, ἀοιδὸς ἀοιδῷ ὧ πέρσῃ.

Deſideratiua uel inquiſitiua accuſatiuo ſociãtur, quæro
te, ſimiliter inuenio, repio, expecto, aſpicio, deſidero, op-

perior,

perior, ſcrutor, ſequor & ſector, præſtolor te & præſtolor tibi. Sed magis quando datiuo coniungitur, acquiſitiuũ eſt. Terent. in Eunucho: Quem præſtolare Parmeno. Cicero in 1. Inuect. Qui tibi ad forum Aureliũ præſtolarentur. Et quæ per obtinentiã, id eſt κατὰ ἐπικράτειαν dicuntur ſuperpoſitiua, ut habeo, poßideo, teneo, cõtineo, ſuſtineo, ſeruo, cuſtodio, tueor, tutor, defendo, prohibeo, arceo, impedio, implico, ſoluo, uinco, ſupero, domito, ſubijcio, deijcio. Adoratiua quoq; colo te, honoro, adoro, erubeo, adulor te & tibi. Suſpectiua etiã uel opinatiua, ſuſpicor, opinor, arbitror, exiſtimo, reor. Quæ maximè infinitum ſubſtantiui aſſumũt cũ accuſatiuo, ut ſuſpicor inimicũ eſſe, opinor amicũ eſſe, arbitror alacriter profuturum eſſe. Sed & alijs infinitis iunguntur, opinor me intelligere & intellexiſſe Vergiliũ, exiſtimo rectè legere & legiſſe Ciceronẽ, & ſimilia. Voluntatẽ quoq; ſignificantia accuſatiuo coniunguntur cũ infinito alterius uerbi, uolo te currere: ſimiliter ſtudeo, propero, cupio, affecto, feſtino, niſi infinitũ à uerbo alij ſit caſui iungendum. Tunc enim neceſſe eſt infinitũ quoq; uerbi ſuũ conſtructionẽ ſeruare, ut miſereor tui, miſereri tui uolo, noceo tibi, nocere tibi uolo, dignor te laude, dignari te laude cupio, mereor laudem, mereri laudem affecto. Abſolutis uerò ſupradicta ſi coniungantur, accuſatiuum aſſumunt, ut deſidero uidere filium, ſtudeo te currere, propero me deambulare. Similiter interrogatiua, interrogo te, rogo te, ſtipulor. Iuuen. in 2.

Quantum uis ſtipulare, & protinus accipe quod do,
Vt totiens illum pater audiat. Frequentiſſimè tamen ſtipulor abs te, pro interrogo te dicimus, quomodo &

quær

quæro abs te. Cic. Inuect. 2. Quæſiui à Catilina nocturno conuentu apud M. Leccã fuiſſet nec ne: pro interrogaui Catilinã. Inuenitur tamen in paßiua ſignificatione ſimiliter dictum ſtipulor abs te, pro interrogor abs te. Suetonius in 4. Prætorum: Minor uiginti quinq; annorũ ſtipulari non poteſt, paßiuè dixit. Conſulo quando interrogatiuum eſt, ut ſuprà dictũ eſt, accuſatiuo rationabiliter, acquiſitiuum uerò datiuo copulatur. Funebria quoq; uerba ad accuſatiuũ feruntur, ut lugeo te, lachrymo te, plango, queror te & tibi, pro apud te. Vergil. in Bucolicis: Dum queror & diuos, quanquã nil teſtibus illis Profeci. Iuuẽ. in 2. Nec quererís patri, nec terrã cuſpide quaſſas. Intelligitur Romanos queri apud patrem. Vocatiua quoq;, uoco te, imploro, clamo, nomino, nuncupo, inuoco, arceſſo. Illa quoq; notanda, quæ cum nullum ſignificent actum, ſed magis paßionem demonſtrent: tamen quia actiuam habent uocem, accuſatiuo coniungũtur, ut trepido, horreo, formido, uito, fugio, recuſo. Similiter metuo & timeo: hæc autem cum paßiuè dicũtur, magis actum ſignificant. & è contrario, cum actiuè dicuntur, magis paßionem ſignificant, ut timeor à te, timorem facio: timeo uerò, timorem patior. Lucan. in 5. Dum metuar ſemper, terraq; expecter ab omni. Idem in 1. fœcunda uirorum Paupertas fugitur: fugam facit, quod eſt fugat. eandem uim habent & ſimilia. Hortatiua quoque accuſatiuum adſciſcunt; excito illum, hortor, incito, moneo, agito, ſtimulo. Precatiua etiam accuſatiuo coniunguntur, oro, obſecro, obteſtor, quæſo, litor, precor, ſupplico, hoc nõ ſolum accuſatiuo, ſed etiam datiuo coniungitur. Terent. in And. huic ſupplicabo. Eſt

enim

enim ſubiūctiuū plus alijs omnib. quæ ſunt illius ſpeciei. Multifida eſt cū accuſatiuo cōſtructio, iuro, caſtigo, doceo, illido, calefacio, frigefacio. Ad ſenſum ptinētia, quæ Græci grō coniungūt, quaſi paßionē quoq; ſignificātia in ipſo actu ἀκούω σοῦ, ἅπτομαι τοῦ σώματος, ὀσφραίνομαι τῆς κνίσσης, ἐγευσάμην τοῦ ἱερατος. *Excepto uideo et ſimilibus quæ plus actus habēt, q̃ alij ſenſus, nos actō copulamus, quippe ex actiua paßiuā uocē facientia. ut audio te, & audior à te, tango te, & tangor à te, guſto & guſtor, ſentio & ſentior. Similiter omnia actiua ferè. Impetro illam rem, q̃a & impetror, patro et patror, curo et curor, impedio & impedior, negligo et negligor. Separatiua ſiue diſcretiua cū accuſatiuo, et etiā ablatiuo cōiunguntur, ut auerto illū hac re & ab hac re. Similiter pello, amoueo, torqueo, ſeparo, dirimo, educo, & ſimilia. Verg. in 1. Aene. Nec poſſe Italia Teucrorū auertere regē. Cic. in Philip. 5. Ab vrbe M. Antonij impetus in Galliā auertere. Idem Inuect. 2. Quis tam auerſus à uero? Nec mirū uerba ſenſum ſignificantia, quæ habent aliquid paßionis accuſatiuo iungi, cū multa alia quoq; ſint & actiua & neutra, quæ quāuis ex ipſa ui ipſius intellectus aliquid pati uideantur, accuſatiuis tamē adiunguntur, ut amo, deſidero & ardeo. Verg. in Buc. Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim Neutra & deponētia, quod ſuperius dictū eſt, ſi actū ſignificēt, & habeāt tranſitionē ab homine in hominē, accuſatiuo cōiunguntur, ut facio te doctū, ſequor hominē, miror, aſpernor, ſuſpicor, contemplor, conſpicor. Vnde nō irrationabiliter antiquißimi etiā in paßiua ſignificatione ea proferebant, quod latius de uer*

bo tractātes oſtēdimus: Sin hæc eadē, id eſt neutra, uel de ponētia paßionē ſignificāt, paßiuorū cōſtructionē ſibi defendūt, id eſt datiuo uel ablatiuo cōiungūtur, ut fio à te doctus, uapulo ab illo, exulo, naſcor, patior. Ad eos autē caſus, ad quos coniungitur indicatiuus, neceſſe eſt totius uerbi declinationem conſtrui, et participia, et ſupina, ut amo illum, amans illum, amando illum uigilo, amandi cauſa curro, amandum eſt illos, amatū eo illum. Nam in u deſinens nominatiuo adiungitur. Verg. in 3. Aeneidos: Nec dictu facilis, nec uiſu affabilis ulli. Ne mireris tamen omnia actiua ex quacunq; uoce actum ſignificantia cum tranſitione, Romanos accuſatiuo coniungere, cum Attici quoq; tam eis quàm in alijs cōſtructionum pleriſq; in idem ſeruent. Quamobrem neceſſariū eſſe duximus, multos et diuerſos uſus ab autoribus utriuſq; linguæ colligere omnium orationis partium, quorum exemplis gaudeant, cōfidentiusq; utātur, qui laudibus utriuſq; gloriari ſtudent doctrinæ. Latini curo et impedio illā rem. Verg. Geor. 1. Inuidet atq; hominū queritur curare triūphos. Lucan. in 5. quo tempore primas

Impedit ac noctem iam lux extrama tenebras.

Græci φροντίζω καὶ ἐμποδίζω τόδε τὸ πρᾶγμα. Ξενοφῶν ἀπομνημονευμάτων α. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυεν. Ἐν τῷ αὐτῷ. ταύτην γὰρ τὴν ἕξιν, ὑγιεινὴν τε ἱκανῶς εἶναι, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη. Ἀριστοφάνης, καὶ τί δῆτ᾽ ἐφρόντισας ὑπὸ τῶν κόρεων εἴ τι μὴ περιλειφθήσεται. Nos ſentio illam rem. Verg. in 10.

Hoc patris Anchiſæ manes, hoc ſentit Iulus. Illi αἰσθάνομαι τόδε τὸ πρᾶγμα καὶ τοῦδε. Ἰσοκράτης παραινετικῷ, ὅπως γὰρ τὴν ἑκάστων τε διάνοιαν αἰσθήσῃ καὶ σεαυτὸν οὐ καταφανῆ ποιή-

σεις

ἀκ.ους. Εὐριπ. ά. ἆ σίγα, κρυπτὴν βάσιν αἰσθάνομαι τῶνδε γυναικῶν ἱκεσίου. τὰ δὲ τοιούτων δὴ μαρτυρίων οἱ δικάζοντες, τὰ μὲν αὐτοὶ συνειδότες, ὅτι ὑγίαινεν ὁ παῖς τῶν ἑωρακότων αἰσθανόμενοι μαρτυρούντων τὰ δὲ ἀκοῇ πυνθανόμενοι.

Nos audio illum.

Verg. in 12. Audiat hæc genitor q́ fœdera fulmine ſancit. illi ἀκούω ἐκεῖνον. Δημοσθένης φιλιππικῶν γ΄ ὅταν τι εἰς τὰ πράγματα ἀποβλέψω, καὶ ὅταν εἰς τοὺς λόγους οὓς ἀκούω. Idem: κατὰ φιλίππου ά. τοιγαροῦν ἅμα ἀκηκόαμέν τι καὶ τριηράρχους καθίσταμεν, καὶ τούτοις ἀντιδόσεις ποιούμεθα, καὶ περὶ χρημάτων πόρου σκοποῦμεν. ἐν τῷ αὐτῷ. ἐβουλόμην δ' ἂν ὥσπερ ὅτι ὑμῖν συμφέρει τὸ τὰ βέλτιστα ἀκούειν οἶδα, οὕτως εἰδέναι συνοῖσον καὶ τὸ τὰ βέλτιστα εἰπόντι. Idem alibi: ἀκούσατε ὦ ἄνδρες δικασταὶ τὸ ψήφισμα. Nos patior illum. Lucanus in 1. Pellimur è patrijs laribus, patimurq́; uolentes Exilium. Illi ἀνέχομαι τῶνδε. Δημοσθ. ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος. εἰ μὲν ἔστι με τοιοῦτον οἷον οὗτος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἀλλοθί που βεβίωκα, ἢ παρ' ὑμῖν, μὴ δὲ φωνὴν ἀνάσχησθε. Idem: οἱ μὲν ἤδη πεπόνθασιν, ἃ πάντες ἴσασιν, οἱ δ' ὅτι ἂν ποτὲ συμβῇ πείσονται. Nos memini illam rem & illius rei. Vergilius in Bucol. numeros memini, ſi uerba tenerem. Idem in 4. Aeneid. nec meminiſſe pigebit Eliſæ. Illi μέμνημαι τὰ πραχθέντα τότε, ἐμνήσθην τοῦ πάθους. καὶ οὐδαίμων ὃν μνησθῇ τι τῶν φίλων, μάλιστα δυστυχέντων. Δημοσθένης ἐν τῇ κατ' αἰσχίνου. ἵνα τὴν ὅτ' ἀδωροδόκητος ὑπῆρχε προαίρεσιν αὐτοῦ τῆς πολιτείας ἀναμνησθέντες ὡς προβεβλημένην καὶ ἄπιστος ἦν πρὸς τὸν φίλιππον. Ὅμηρος ἰλιάδος ω. μνῆσαι πατρὸς σεῖο θεοῖς ἐπιείκελ' ἀχιλλεῦ. Nos impero tibi. Verg. in 1. Geor. Exercetq́; freqūes tellurē, atq; imperat aruis. Illi ἄρχω σοι. Attici, ἄρχω ἀνθρώπων, ἦρχεν αἰγιναίοις. Latini aufero tibi & à te. Similiter eripio, adimo, amolior, amoueo. Ter. in Phor. Aufer mihi oportet.

Lucan. in 5. Heu quantum fortuna humeris iam pondere
feſſis Amolitur onus. Vergil. in 2. Aeneid. teq; his ait eri
pe flammis. Illi ἀφαιρῶμαί σοι τόδε, καὶ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφῃρημέ-
νος. Ὁμηρ. ὀδυσ. α. αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ. Item
ἰλιάδος α. μήτε σὺ τόνδ' ἀγαθός περ ἐὼν ἀποαίρεο κούρην. Atta-
tici ἀλγῶ τῷ πάθει, καὶ ἀλγῶ τὴν κεφαλήν. καὶ ἄχθομαι τῷδε καὶ τόδε.
Et nos quoq; doleo illā rem & illa re. ſimiliter indignor
illam rem & illa re. Sall. in Cat. Et quaſi dolens eius ca-
ſum. Verg. in 2. Aen. Et caſum inſontis mecū indignabar
amici. Idē in 1. Nota tibi, & noſtro doluiſti ſæpe dolore.
Attici ὑποτάττομαί σοι, καὶ ὑποτάττεται ὁ στρατιώτης τῷ στρατη-
γῷ, ἀκροῶμαί σοι, καὶ σοῦ, ἠκροῶντο τοῦ λέγοντος, καὶ ὑπάκουσον ἡ-
μῶν. Aeſchines ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶντος, οἱ δὲ δικασταὶ ὥσπερ
ἐπῳδὴν ἢ ἀλλότριόν τι πρᾶγμα ἀκροώμενοι. Nos auſculto tibi
& te. Terent. in And. Pamphilum'ne adiutem, an au-
ſcultem ſeni. In eadē: Auſculta pauca, et quid ego te ue-
lim, et tu q̄d quæris ſcies. nec enim aliter ſtat iambus qui
eſt quaternus, quid Donati cōmentū approbat. Nos po-
tior illius rei & illā rem & illa re. Cic. in 2. Inuect. Rerū
potiri uolunt. Terent. in Adelphis ille alter ſine labore
patria potitur commoda. Vergil. in 1. Egreſſi optata po-
tiuntur Troes harena. Similiter Attici, καρποῦμαι τὴν ἡδο-
νὴν, καὶ καρποῦμαι χαρίσματα λαμπρά. ἀπολαύω τῆς σῆς φιλ-
ίας, καὶ ἀπήλαυσα τῶν σῶν ἀγαθῶν. ἀριστοφάνης, ἀγαθὸν γὰρ
ἀπήλαυσ' οὐδὲν αὐτοῦ πώποτε. Iſocrat. ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης,
καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπολαύοντας ὧν ἂν λάβωσιν. Idem in ſequen-
tibus: Αἰδεῖσθαι μὴ πειρώμενος ὑμᾶς εὐεργετεῖν αὐτὸς ἀπολαύ-
σεταί τι φλαῦρον. Plato ἐν τῇ τοῦ σωκράτους ἀπολογίᾳ. καὶ μέν τοι καὶ
τούτων ἀπήλαυον. Illi χορτάζω σε ἄρτῳ καὶ χορτάζω σε ἄρτον.
Huic ſimile nos dicimus paſcor hāc rem et hac re. Verg.
in 2.

in 2. *Aeneid. & miſeros morſu depaſcitur artus. Idem Geor.* 3. *Paſcuntur uero ſyluas, & ſumma Lycæi. Idem in Buc. Frondibus hirſutis, & carice paſtus acuta.* ἐχορτάσθην πολλοῖς ἀγαθοῖς, καὶ βόσκεται τὴν ὕλην, καὶ βόσκομαι τῷ χόρτῳ. *Illi* ἀπελπίζω τὸν νοσοῦντα. *Latini deſpero illam rem. Lucan. in* 5 *Deſperãte uiã. Attici* ἀπογινώσκω τούτων. Δημοσθ. φιλιππικοῖς. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἡγοῦμαι φίλιππον, ὅτ' ἐν τὰ πρῶτα βιασθεὶς ἄκων ἔπραξεν, ὅτ' ἂν ἐν νῦν ἀπεγνωκὼς Θηβαίοις τοῖς ἐκείνων ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι. Εὐριπ. οὐχ ἑσπέρας φάος ἀλλὰ καὶ μεσημβρίας τούτους ἀπηλπίκασιν. καὶ ἄπειμι τρίτην ἡμέραν. Εὐριπ. Ἑκάβῃ. τριταῖον ἤδη φέγγος αἰωρούμενος, ὁ σὸς πρὸς ἐν γῇ τῇδε Χερρονησίᾳ, μήτηρ ἐμὴ δύστηνος ἐκ Τροίας παρά. *Et nos abſum tertium diem.* φεύγω σε ὥστε πάντες δὴ πεφεύγασι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ θαρσεῖ πέφευγας τὸν ἐμὸν ἱκέσιον Δία, Εὐριπίδης. *Nos fugio te. Lucan. in* 2. *Heu demens non te fugiunt, me cuncta ſequuntur. Attici,* ἀπέδρα με καὶ ἀπέδρα μου. Πλάτων ἐν Πρωταγόρᾳ, ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ σάτυρος ἀπέδρα. *Illi dicunt,* ἔρχομαι ταύτην τὴν ὁδὸν, καὶ ἔρχου ταύτῃ τῇ τρίβῳ, *id eſt,* διὰ ταύτης τῆς τρίβου. καὶ ἀπελθεῖν τὴν ὁδὸν καὶ τῇ ὁδῷ. *Nos quoq; ire uiam & ire uia. Cicero pro Murena: Hanc uiam dico ite uiam. Vergilius in* 4. *Aeneid. longam incomitata uidetur Ire uiam.* ἀρτίως καὶ ἄρτι, *Et præteritum paulo antè. & præſens ſignificat apud illos.* Εὐριπίδ. ἐν Ἱππολύτῳ στεφανηφόρῳ. ὃν ἀρτίως ἔλειπον εἰς φάος τόδε, ὅπω χρόνον παλαιὸν εἰσεδέρκετο. *Idem in* Ἑκάβῃ, δακρύω σ' εἰσορῶν πόλιν τε σὴν, τήνδ' ἀρτίως θανοῦσαν ἔγγονον σέθεν. Μενάνδ. ἐν ἐπιτρέποις, εἴσειμι πρός σε, κἀκείνην δὲ γ' ὡς ἄρτι καταλείπω Λυκίαν. ἄρτι μὲν ἐς τὸ κάλλος, ἄρτι δ' εἰς τὰς πράξεις, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ νῦν μὲν ἐς σπουδὴν, νῦν δὲ ἐς ἡδονὴν ἀποκλίναντος. *Romani quoq; aduerbium modo in eadem utriuſq; tẽporis ſignificatione ponunt. Terent. in Phor.*

modo apud portum meum 'ne? modo dixit pro nuper. Idem in Eunu. modo ait, modo negat: pro nunc ait, nunc negat. Donatus in ſecunda arte de nomine, Sed modo nomina generaliter dicimus : pro nunc dixit modo. Nos grauor hanc rem & hac re. Vergilius in 10. quid ſi quod uoce grauaris Mente dares? illi βαρυνω τῷδε τῷ πράγματι. ἀριστείδης, εἰδ' ἥκομ οἴνῳ βεβαρυκότες οἱ ναῦται, καὶ βαρύνομαι τούτου, καὶ τούτῳ καὶ τοῦτο. Σοφοκ. ἐν φιλοκτήτῃ, μὴ βαρυνθῶσιν κακῇ ὀσμῇ πρὸ τοῦ δέοντος. Idem ἐν τραχινίοις, κακοῖσιν οἷς ἐγὼ βαρύνομαι. Idem: ὅπως μὴ βαρυνθήσεσθέ μου * αὖτι ὑπονοῶ μὴ σκληρυνθῆτέ τι τῇ ἐμῇ ξυντυχίᾳ βαρυνόμενοι. Verg. in Bucolicis: Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Ἀττικοὶ βασκαίνεται τόνδε : Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος, ὁ δὲ σιγήσας ἡνίκα ἔδει λέγειν, ἄν τι δύσκολον συμβῇ, τοῦτο βασκαίνει. καὶ βασκαίνω σοὶ ἤγουν φθονῶ, βασκαίνω δέ σε ἤγουν μέμφομαι. ἀριστείδης καὶ τὸ βασκαίνειν τὸν ἄνδρα ἀφέστηκα. Illi βουλομένοις ἐστὶν ὑμῖν. Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος, τῆς δὲ πομπείας ταύτης τῆς ἀναιδῶς οὑτωσὶ γεγενημένης ὕστερον ἂν βουλομένοις ἢ τούτοις ἀκούειν μνησθήσομαι. Salluſt. in Iugurth. neque illi Senatus, quanquam aduerſus erat, de ullo negocio abnuere audebat. Cæterum ſupplementum etiam lætus decreuerat, quia neq; plebe militiam uolente putabatur Marius, aut belli uſum, aut ſtudia uulgi amiſſurus. γὰρ coniunctio cauſalis inuenitur, & repletiua, & confirmatiua apud Græcos, quomodo & apud Latinos. Homerus, οὐ μέντοι σχεδὸν ἀλλ' ἐν γὰρ τρώων πεδίῳ πόκα θωρηκτάων πόντῳ κεκλιμένοι ἑκὰς ἥμεθα πατρίδος αἴης. Abundat enim γὰρ. Πλάτων, συμμαχίαν ὥστις ἤρξαντο. ἐγὼ γὰρ ὑμῖν νῦν φράσω. Ἀριστοφάνης, οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα, λῆρος, οὐ γὰρ παύσομαι πρὶν ἄν φράσῃς μοι, κατηγορεῖς γὰρ πρὶν μαθεῖν τὸ πρᾶγμά μου.

Verg.in 5. Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi? Similiter enim Terent.in Adel. Enimuero non ſinam. Ἀττικοὶ γελωτοποιῶ τένδε. Terent. Eunuch. Quin inſuper ſcelus poſtquã ludificatus eſt uirginẽ. Illi γένει ποδαπὸς, καὶ γένος. Ἡρόδοτος, Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν τὸ γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω. Δημοσθένης, ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτελειῶν, ἔστι γὰρ γένει μὲν ὁ Λεύκων δή που ξένος καὶ ἕλλην εἰμὶ τὸ γένος, βάρβαρος ὢν τὸ γένος, ἑλληνίζω τῇ φωνῇ, ῥωμαῖος τῷ γένει. Verg.in 5.

Creſſa genus Pholoe geminiq́; ſub hubere nati. Idẽ in 8. Qui genus? unde domo? pacem ne huc fertis, an arma? Salluſt.in Catilin. Hæc mulier genere atq; forma, præterea uiro atq; liberis ſatis fortunata fuit. ἀλλὰ coniunctionem illi & pro γοῦ, & pro γοῦν ponunt, quomodo & nos at & uel, & aut pro &, & pro ſaltem, uel autem, etiam pro ualde inuenitur. Illi φίλος αὐτοῦ καὶ αὐτῷ. ὅμοιος. προσόνωμ. ξένος. συγγενής. ἀδελφὸς, ἀδελφιδοῦς καὶ τὰ ὅμοια. ὅμοιος εἰμί σοι καὶ ὅμοιος τοῦ πατρὸς. ὑμεῖς δὲ σύχητ᾽ ὅμοια τοῖς βουλεύμασι. Nos quoq; ſimilis illius & illi. affinis, cognatus, hoſpes, neceſſarius, patruelis, & ſimilia, δεῦρο, ἄγε, φέρε, ἄγετε, ἄα, apud illos loco aduerbij ponũtur, quomodo apud nos age & agite. Vergilius in 8. Quare agite ô iuuenes. Idẽ in 4. Eia age rumpe moras, uarium & mutabile ſemper Fœmina. Similiter agedũ. Græci quoq; πέντε καὶ δέκα, δέκα καὶ πέντε. Nos contra quindecim, & decem & quinq;. Liuius tamen frequenter etiam ſine coniunctione ſeptemdecim & decemſeptẽ dixit. Δὴ coniunctio tam completiua quàm confirmatiua inuenitur apud illos. Thucyd. κίνησις γὰρ αὕτη μεγίστη δὴ τοῖς ἕλλησιν ἐγένετο.

quomodo apud nos uero & aũt. Salluſt. in Catil. Verum enimuero is demum mihi uiuere atq; frui anima uidetur. Terent. in Adel. Haud autẽ angiportũ nõ eſt peruiũ. Cicero in Prognoſt. Aſt autẽ tenui, quæ cadent lumine Phœnæ. Similiter nã enim, ergo, nõ ſolũ cauſales uel rationales, ſed etiã completiuæ & cõfirmatiuæ inueniũtur, & præpoſitiuæ & ſubiunctiuæ, quõ δὴ apud Græcos. ἐξ ἐμέθεν, ἐκ σέθεν, ἐξ οὐρανόθεν. Ὅμηρος ἰλιάδος θ. σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες. Idem ὀδυσσείας α. ἐξ ἡμέθεν γάρ φασι κακ' ἔμμεναι. Hinc Romani omnibus caſualibus aſſumpſerũt ablatiuos, quia præpoſitio ſeparate aduerbijs non præponitur, à me, à te, à ſe, ab illo: & quia huiuſcemodi caſus apud Græcos in comparatione ſine præpoſitione ponitur, hoc quoq; noſtri ſunt imitati. Homerus, ὁ γάρ ἴδον ἔξω χειρῶν. Præpoſitiones enim per compoſitionem antecedunt aduerbia. Illi ἐξὸν, ἀντὶ τοῦ ἐξουσίας ὄντος. Lucanus in 7. Omnia maiorum uertamus buſta licebit: id eſt ſi licentia erit. Duplicant illi præpoſitiones. Iſocrates ἐν τῷ αἰγινητικῷ, ὁρῶν τὴν μητέρα τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐκ μὲν τῆς πατρίδος ἐκπεπτωκυίας. αἰσχίνης, ἐξορμήσας ἐκ τῆς πόλεως. Terent. in Andria: Adeon' ad eum? Cicero in 1. Inuect. Egredere ex urbe Catilina, iubet conſul. Illi ἐξέρχεται τῆσδε καὶ τῆσδε. Vergilius in 11. & uim uiribus exit. Lucanus in 8. exeat aula. Qui uult eſſe pius. Solinus, poſtquã Tatius hominẽ exiuit. Illi ἐξαυτόμολος τόνδε καὶ τοῦδε. Terent. in And. Et cum eo hanc iniuriam expoſtulẽ. Illi ἐξαρκεῖ αὐτοῖς δεδειπνηκέσιν εἶναι καὶ δεδειπνηκέναι. Nos ſufficit illis pranſis eſſe & prandiſſe. Huic conſimile eſt uidetur, fieri opus eſt, & facto opus eſt: dici opus eſt, et dicto opus eſt: pugnari

gnari opus eſt, & pugnato opus eſt. Quō enim illa, ſic etiā iſta participia pro infinitis uerbis ponūtur. Salluſt. in Catil. Nam & priuſquā incipias conſulto, & ubi conſulueris mature facto opus eſt. Hæc aūt elocutio ad paßiuæ ſignificationis pertinet participia, ſiue abſolutæ. Illi δεῖ τῶ τέθ ἢ τόδε. Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτελειῶν, ὑπὲρ δὲ δόξης οὐδ' ἵνα πώποτε κίνδυνον δεῖ τησαν. Ἀριστοφάνης βατράχοις, σύφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν. *Huic ſimile eſt propugno tibi & te. Statius in 2. Theb. hoſtili propugnas pectora parma. Coniunctioni* εἰ, *quæ eſt* ἐὰν, *apud illos tam* εἰ, *quàm* ἐὰν *redditur in partitione. pro utraq; Romani ſi ponunt. in redditione tamen partitione plerunq; ſin, ut Vergil. in 2. Georg. Sin has ne poßim naturæ accedere partes. Idem in 1. Sin ortu quarto, nanque is certißimus autor Lucidus orbis erit. Apud illos tā* ἐὰν *quomodo &* ὅπως, *&* ἵνα *optatiuis & ſubiunctiuis coniunguntur. Plato in Georgia* ὥστ' ἔμοιγε κἂν τὴν ἡμέραν ὅλην ἐθέλοιτε διαλέγεσθαι χαριεῖσθαι. Ὅμηρος, αἴθε μοι ὡς ἡμᾶς γε παρασταίης γλαυκῶπι. *Idē,* αἴθ' ἐν μοι δὰν ζοῦς αὖ ἰσχὺς ἢ ἀθύεν. *Similiter Romani ſi quod tàm pro* εἰ, *quàm pro* ἐὰν *Græcis coniunctionibus, ut dictum eſt, accipiūtur. & dum. & ut quando pro* ὅπως *uel* ἵνα *ponūtur, tam optatiuo quàm ſubiunctiuo inueniuntur coniuncta. Vergil in 6. Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus Oſtendat. Idē in 1 Aeneid. Multa quoq; & bello paſſus dum conderet urbem. Terent. in Phorm. ut illum dij omnes perduint: pro perdant.* ἑαυτῷ *proprie quidem eſt tertiæ perſonæ, inuenitur tamen & primæ & ſecundæ adiunctum. Menander:* οὐκ αὐτὸ γὰρ ἔγραψεν ἀλλά σοι. τουτέστιν ἐν ἐμαυτῷ. *Romani autem ipſe quidem, quō &, illi* τὸ αὐτὸς *et pro prima & pro ſe-*

cunda accipiunt persona. Sui uero nunquã niſi in tertia inuenitur. Vergil. in 2. Aen. *quæq́; ipſe miſerrima uidi. illi dicunt* ἑαυτοὺς ἀδικοῦσι, pro ἀλλήλους. Thucydides in 3. ὑμεῖς ἀεὶ τὶ ἀναμιμνήσκομεν ἐκείνους ἢ τὰ λαμπρότατα μεθ᾽ ἑαυτῶν πράξαντες, νῦν ἐν τῇδε τὰ δεινότατα κινδυνεύομεν παθεῖν. Demoſthenes pro Cteſiphonte, πάντας συνέκρας, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐταράττετο. Romani *inter ſe dicunt, pro hoc.* Vergil. in 1. Aen. *Artificumq́; manus inter ſe operumq́; laborẽ Mirantur.* Terent. in Adelphis: *uideo amare inter ſe.* Cicero in 1. Inuect. *nefarios ſcelere inter ſe coniunctos. ego adiungitur primæ perſonæ uerbi ſignificãtiæ cauſa, tam apud* Latinos *quàm apud* Græcos, ἐγὼ τὸ πρᾶγμα γινώσκειν δοκῶ. Demoſthenes in Androtionem, τὸν πατέρα ὡς ἀπέκτονα ἐγὼ τὸν ἐμαυτοῦ. Verg. in 4. Aeneid. *ego te quæ plurima fando Enumerare uales nunquã regina negabo Promeritam. Sin aũt addatur etiam ipſe, diſcretionẽ et ſignificantiam auget.* Verg. in 5. *Ipſe ego pauliſper pro te tua munera inibo. Iuxtá & prope & datiuo & accuſatiuo iunguntur.* Plato legũ decimo: νῦν δέ τι τούτων ἐγγύτατα φιλοψυχίας ἕνεκα. *Lyſias* ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγνοσαύδρου, κἂν τούτοις ἐγγύτατα γένοιο συνοικῶν. Plato legũ 9. ὁ τοῦ τελευτήσαντος γένει ἐγγύτατος. Verg. in 8. *Eſt ingens gelidũ lucus prope Ceritis amnem.* Idem in eodem: *propiusq́; periclo It metus.* Cicero pro Milone, *proxime deos acceßit Clodius. Illi* ἔγγιστα. καὶ ἐγγύτατος ὤν, καὶ γόνυ κνήμης ἔγγιον, παροιμία ἀπὸ τῶν τοὺς οἰκείους [illegible]. ἐγγύτερος τοῦ βωμοῦ νεώς. Xenophon Ageſilao, ἐκεῖνος τοίνυν ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ, ὡς ἐν τῇ Κορίνθῳ μάχῃ, ὀκτὼ μὲν Λακεδαιμονίων ἐγγὺς δὲ μύριοι τεθνᾶσι. Sallustius in Catilina: *Quod tamen uitium propius uirtutẽ erat.* Idẽ in Iugurth. *propius mare*

Afri-

Africum agitabant. Vergil. in 1. *Georg. propius ſtabulis armenta tenerent. Idem in quarto:* Neu propius tectis. *Idem in tertio: Et faciem tauro propior.* Nam genitiuo *neq; præpoſitio, nec aduerbium loco præpoſitionis poſitum apud Latinos bene adiũgitur. excepto tenus quod tam ablatiuo quàm genitiuo adiunxit* Verg. in 3. Aeneid. *Pubetenus poſtrema immani corpore Piſtris.* Et Geor. 3. *Et crurum tenus à mento palearia pendent.* μέχρι τῶν πολλῶν ἥκει, ἐγκώμιον κατὰ τούτου λέγω. Δημοσθ. κατὰ φιλίππου β. ὁ καὶ μέγιστόν ἐστι καθ' ὑμῶν ἐγκώμιον ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι. Romani quoque *frequenter huiuſcemodi elocutione utũtur,* Laudem dico in te. *Perſius: Siue opus in mores, in luxum, in prandia regum* Dicere: ἐγκύκλιον *Græci, & de probabilibus et utiliſsimis rebus dicunt.* ἀεὶ ναύαρχος ἐν τῷ κατὰ πολυσύνητου. ἀνθρώπου καὶ μιαρωτάτου καὶ πάντα τὰ ἐγκύκλια ἀδικήματα ἠδικηκότος. Hinc Romani, *in ordinẽ redactus eſt, hoc eſt, inter uiles & abiectos cõnumeratus. Liuius in trigeſimo ab urbe cond.* Tribuni *plebis in ordinẽ redacti, pro cõtẽptiſsimis habiti ſunt.* Hinc *etiã extra ordinem redacti, pro egregij dicuntur.* Attici ἐγχειρητικώτερος ἀρετῇ. Ξενοφῶν ἑλληνικῶν δ. ἦν δ' οὗτος ὁ ἀνὴρ εὔχαρίς τε, οὐχ ἧττον τοῦ θίμβρωνος, μᾶλλον δὲ συντεταγμένος καὶ ἐγχειρητικώτερος ἀρετῇ. Cicero in Verrem: Experiens *uirtutis.* Vergilius *in decimo:* Quem tamen *haud expers Valerus uirtutis auitæ Deijcit. Similiter dicimus experiens cauſarum. & omnia ferè participialia præſentis temporis uocem habentia genitiuis ſolent adiungi. amans illius, ſimiliter patiens, fidens, fugitans.* Terentius *in Phor. Herus liberalis eſt, & fugitans litium.*

Vergil.

Vergil. in 2. Georg. Et patiens operum paruoq; aſſueta iuuentus. Illi ἀρέσκει μοὶ περιγινομένῳ θριαμβεύειν, & rurſus: ἀρέσκει μοὶ νικῶντα θριαμβεύειν. Ἀριστόφανης, ἔδοξέ σοι αὐτῷ τόδε πράξαντι τόδ' ἐπεξεργάσασθαι. & rurſus, ἔδοξέ σοι αὐτῷ τόδε πράξαντα τόδε ἐπεξεργάσασθαι. Ἡρόδοτος κλειοῖ. μακροτέρης δέ οἱ γινομένης τῆς νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλεύσαντός τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντι τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νόσου. Noſtri quoq; placet illi uincenti triumphare, & placet illi uincentem triumphare. Illi εἰς pro ἐν ponunt. Ariſtophanes ἐν τῷ πλούτῳ μὰ δί' ἀλλ' ὅπερ πάλαι παρεσκευαζόμην ἐγὼ κατακλίνειν αὐτὸν εἰς ἀσκληπιοῦ κράτιστόν ἐστι. Idem, σφηξίν. νύκτωρ κατέκλινεν ἐς ἀσκληπιοῦ. καὶ Θουκυδίδης πρώτῃ. ταῦτα δὲ ἱκέται καθεζόμενοι εἰς τὸ ἡρῷον ἔδεοντο. καὶ Ξενοφῶν οἰκονομικῷ, ἦν μέγε φανῇ ἔφη, καὶ εἰς τοῦτο ταῦτα ἐμοὶ ἐπιστάμενος. καὶ Ἡρόδοτος, τὸν θρόνον εἰς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε. * Frequenter Romani in præpoſitionem, quæ εἰς quidem ſignificat accuſatiuo præpoſita, ἐν uero ablatiuo, accuſatiuo pro ablatiuo adiungentes, hoc imitantur. Terent. in Eunucho, In quem exempla fient: pro in quo. Idem in Adel. Vereor in os te laudare amplius: pro in ore. Cicero Inuect. 1. Si minus in præſens tempus, at in poſteritatem impendeat. αἰσθάνομαί σε ποιοῦντα τόδε, καὶ αἰσθάνομαι τῆς ψυχοῦς ἤγουν αἴσθησιν λαμβάνω. Θουκυδίδης α. καὶ τότε αἰσθάνοιντο αὐτοὺς μέλλοντας. καὶ Ἰσοκράτης παραινετικῷ. οὕτω γὰρ τὴν ἐκείνου τε διάνοιαν αἰσθήσῃ, καὶ σε αὐτὸν οὐ καταφανῆ ποιήσεις. Lucanus in 4. non ſentiet ictus. Verg. in 4. Aeneid. ſenſit enim ſimulata mente locutam. ἀκούω σοῦ λέγοντος καὶ ἀκούω τὸν ἦχον. Demoſthenes Philippicorum tertio, ὅταν τε εἰς τὰ πράγματα ἀποβλέψω, καὶ ὅταν εἰς τοὺς λόγους οὓς ἀκούω. Vergilius in Bucol. Audiat hæc tantum uel qui uenit ec-

ce Palæmon. Idem in 12. Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine ſancit. Nec licet aliter Latinis ſupradicta uerba cõiungere niſi cũ accuſatiuo, ut ſentio illũ, audio illum. Quomodo & curo, patior, impetro, impedio, quæ Græci etiã genitiuis ſolent ſociare uel datiuo. πάσχω τῶν κακῶν, καὶ τοῖς κακοῖς, καὶ εἰσορᾶς ἃ πάσχομεν κακά. Iſoc. panegyrico οὐκ ἀμνημονῶν ὅτι ἐκείνων. Demoſth. Philip. 2. ὅτι ἀμνημονεῖ τοὺς λόγους, ὅτι τὰς ὑποσχέσεις ἐφ᾽ αἷς τῆς εἰρήνης ἔτυχε. Ἀριστόφανης, οἵ μοι σοφίας ἧς ἐμνήσθης. Verg. in 4. Aeneid. nec meminiſſe pigebit Eliſſæ. Idẽ in Bucol. numeros memini, ſi uerba tenerẽ. Iſocrates in Archidamo, ἐνθυμηθέντας ὅτι κάλλιον ἐστὶν ἀντὶ θνητοῦ σώματος, ἀθάνατον δόξαν ἀντικαταλλάξασθαι. Δημοσθένης ἐν τῇ περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου ἐπιστολῇ. οὐδὲ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἀπέστην τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας, οὐδ᾽ ἀντηλλαξάμην ἀντὶ ταύτης οὐδὲν, οὐ χάριν, οὐκ ἐλπίδας, οὐ πλοῦτον, οὐ δυναστείαν, οὐκ ἀσφάλειαν. Salluſt. in Iugurt. Pro metu repente gaudium mutatur: id eſt metus gaudio mutatus eſt. Horat. in 1. Carmin. ſæpe Lucretilem Mutat Lycæo: pro Lycæum mutat Lucretili. Demoſthenes ἐν τῷ κατὰ αἰσχίνου περὶ τῆς παραπρεσβείας ὅτι τῶν τὰ τρόπαια καὶ τὰς ναυμαχίας λεγόντων ἀνέχεσθαι. Idem pro Cteſiphonte, εἰ μὲν ἔστι μοι τοιοῦτον οἷον οὗτος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα ἢ παρ᾽ ὑμῖν, μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε. Lucanus in 1. patimurq; uolentes Exilium. Nec aliter dicunt Latini. Homerus: ἱερά τε ξείνων καὶ δουλοσύνην ἀνέχεσθαι. Ξενοφῶν ἀπομνημονευμάτων α. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυεν. Verg. in Buc. amor non talia curat. τί δῆτ᾽ ἐφρόντισας, σοῦ, δοῦλον φροντιῶ. Nec aliter dicimus, ἐμποδίζω σὲ καὶ σοί, Romani impedio illum. Xenophon in eodem, ταύτην τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη. Lucanus in 8.

quo

quo tempore primas Impedit ad noctem iam lux extrēma tenebras. Sic oēs autores, Potior illius & illū & illo, ἀπολαύω τ͂, τῶδε ϗ τόδε. Idem, ἀγαθὸν γὰρ ἀπέλαυσ᾽ ὁδὲν αὐτ͂. Terent. in Adelphis: Ille alter ſine labore patria potitur commoda. Cicero Inuect. ſecundo: Rerum potiri uolunt. Vergil. in 1. optata potiuntur Troês harena. Aeſchines.

* Idem: *

Impetro illam rem dicimus, ſicut te Attici. Eupol. ἐν δήμοις. λέγε τοῦ ἐπιθυμεῖς καὶ οὐδὲν ἀτυχήσεις ἐμοῦ. Idem, προςάτταις, πάντα γὰρ τυχὼν αὐτῆ. Proſpicio & prouideo illi & illū. αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶντος, καὶ γράφειν ἐφη ψήφισμα ὁ τοῖς πολεμίοις οὐδέποτε ἀντιβλέψας πέμπειν ὑμᾶς πρέσβεις. Vergil. in 6. proſpexit longe uenientē. Idem in 1. & alto proſpiciens. Terent. in Hecyra: Tibi proſpexi. Memini illius rei, & illam rem. Demoſthenes ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου, τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων οὐχὶ μέμνηται. Homerus Iliad. 1. μέμνημαι τόδε ἔργον ἐγὼ πάλαι ὅτι νέον γε. Vergilius in 4. nec me meminiſſe pigebit Eliſæ. Idē in Bucol. numeros memini, ſi uerba tenerem. Nos attinet ad illam rem, ἀνήκει πρὸς τόδε. λυσίας ἐν τῷ κατὰ μικίνου. ἐν πρὸς ἑταίρας ἀπίας ἀνήκειν δοκοῦντα παραλελείψεται. Terent. in Eunu. Scin tu turbam hanc te propter eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc Omnem rem? illi ἄξιος ἐστι μισεῖσθαι ὑπὸ τῆ πόλεως ὁ δεῖνα. Hyperides ἐν τῷ κατὰ πασικλέους.

Pro hoc Latini dicunt dignus eſt odio eſſe urbi, & dignus qui odio ſit urbi. Vergil. in 7. dignus patrijs qui lætior eſſet Imperijs, & cui pater haud Mezentius eſſet. μηνύω σοὶ καὶ ἀγγέλλω σὲ dicunt illi. Cic. Inuect. 2. Nuncio tibi inquit hodiernis comitijs te eſſe abſolutum. Illi ἀπέ-

χομαι τούτου καὶ τοῦτο. nos quoq; abſtineo illius & illũ, et illo. Plato πολιτειῶν α. οὐκ ἀποδέχομαι τὸ μὴ οὐκ ἰδεῖ τοῦτο ἐλθεῖν ἀπ' ἐκείνου. Idem legũ 2. καὶ ἰδεῖ ἀπέχεσθαι τ̄ ἀλλοτρίων. Terent. in Adelph. non manũ abſtines maſtigia. Horat. in lib. Carm. 3. Mox ubi luſit ſatis, abſtineto Dixit irarũ calidæq; rixæ. Vergil. in 7. Abſtinuit tactu pater, auerſusq; refugit Fœda miniſteria. Demoſthenes, καὶ περὶ ἃ ἐν εὐβοίᾳ τέθνηκα ἀποδύει τὸν φίλιππον. Huic ſimile eſt illud Vergilianum: fremit arma iuuentus. Et in Bucol. Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim. Attici dicunt βόσκομαι τόδε ἢ τῷδε, βόσκεται τὴν ὕλην τὸ πῦρ. Huic ſimile eſt, paſcitur illam rem & illa re. Vergil. in 2. Aeneid. & miſeros morſu depaſcitur artus. Idẽ in 3. Geor. Paſcũtur uero ſyluas & ſumma Lycæi. Idem in eodem: Frondibus hirſutis, & carice paſtus acuta. Idem in Bucol. Hinc tibi quæ ſemper uicino ab limite ſepes Hyblæis apibus florẽ depaſta ſalicti. Horat. in 3. Carm. Me nũc Threſſa Chloe regit Dulces docta modos & citharã ſciens. Homerus: πολέμου εὖ εἰδώς. Εὐριπίδης, οὐχ ἑσπέρας φασὶν, ἀλλὰ καὶ μεσημβρίας, τούτους ἀφεστήκασιν ἡμέραν τρίτην. Huic ſimile eſt illud Vergilianũ in octauo: Parte alia Marti currũq; rotasq; uolucres Inſtabant. Idem etiam datiuo adiunxit in primo Aeneidos: inſtans operi regnisq; futuris.

Attici ἐπάθλωτο τρεῖς ὅλους μῆνας ἐν μακεδονίᾳ.

Vergilius in primo Aeneidos: una cum gente tot annos Bella gero. Idem in nono:

Omne æuum ferro teritur. Nos dicimus deſpero illum. Lucanus in quinto: Deſperare uiam, & uentos conuertere curſu Sola ſalus. Attici quoque, ut Demoſthenes,

ἐγὼ

ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδ' ἀνήγεῦμαι φίλιππον, οὔτ' ἐν τὰ πρῶτα βιάσθεὶς ἄκων ἔπραξεν, οὔτ' ἂν ἐν νῦν ἀπίγνωκε ὄκβαῖνε τοῖς ... των ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι. Illi ἀπίδρα μὲν et ἀπίδρα μου Plato in Protag. ἐγὰρ τοι παῖς μὲν ὁ σάτυρος ἀπίδρα. Similiter Romani, fugio illum & ab illo. Lucanus in 2. Heu demens non te fugiunt, me cuncta ſequuntur. Vergilius in 3 Effugimus ſcopulos Ithacæ Laërtia regna. φεύγω σὲ. ὥστε πέφευγας τὸν ἐμὸν ἱκετήσιον δία. καὶ φεύγω ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ τῆς πατρίδος, φόνον Attici dicunt πιστὸς καὶ ἄπιστος τούτου καὶ πρὸς τοῦτον, Similiter nos perfidus & infidus & fidus isti & ad istum. Lucanus in 8. Quamq; fuit læto per treis infida triūphos, Tam miſero fortuna minor. Verg. in 9. hic Dardanio Anchiſæ Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos. Illi ἀπιλθᾶν τὴν ὁδὸν καὶ τῇ ὁδῷ. Sic etiam latini, ut Cicero pro Muræna: hanc uiam dico, ite uiam. Verg. in 4. Aeneid. longam incomitata uidetur Ire uiam. Illi ἀρέσκω αὐτὸν, καὶ ἀρέσκομαι αὐτῷ. Nos placo illū & placor ab illo, uel placor illi, & placeo illi. Attici ἄρχομαι λέγειν καὶ ἄρχομαι τοῦ λόγου καὶ ἄρχομαι τὸ βιβλίον καὶ ἄρχω τοῦδε καὶ τόδε ἤδη τοῦ κατάρχω. Εὐριπίδης, ὦ ὦ κατάρχομαι νόμον, βακχεῖον ἀλλάστορος. Σοφοκλῆς, λακαίναις. δεῖ σ' ἄρ' οὔ ποτ' εἴτι χρὴ βροτὸν λέγειν ἄρξασι φρυξὶ τὴν κατ' ἀργείους ὕβριν ξὺν ἂν ταῦτα ταῦτα μὴ μάχου βίᾳ. Nos quoq; ſoli accuſatiuo incipio, excipio uerba cōiungimus. Verg. in Bucol. Incipe Mænalios mecum mea tibia uerſus. Impero uerò quando τὸ ἄρχω, id eſt ἡγεμονεύω ſignificat, datiuo coniungitur, quando uero προστάσσω, datiuo ſimul et accuſatiuo. Verg. in 1. Georg. Exercetq; frequens tellurem atq; imperat aruis. frequenter illi εἰς præpoſitionem pro ἐν ponunt, Ariſtophanes σφηξίν. νύκτωρ κατέκλεισε αὐτὸν εἰς

ἀσκλύ-

ἀσκληπιοῦ & Herodotus θρόνον εἰς τὸν προκαθίζων ἐδίκαζεν. & Thucyd.πρώτῃ. καθεζόμενοι εἰς τὸ ἡρῷον ἱκετ. καὶ ξενοφῶν οἰκονομικῷ. ἦν μὴ γε φανῆς ἔφη εἰς τοῦτο καὶ ταυτὰ ἐμοὶ ἐπιστάμενος. Frequenter & Romani in præpoſitionem actõ pro ablatiuo iungentes hoc imitantur. Ter.in Eun. In quę exempla fient: pro in quo. Idem in Adel.uereor in os te laudare amplius:pro in ore. Attici, εἰσῆλθεν με τὸ δέος καὶ εἰσῆλθέ μοι. Iſoc.ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης περὶ ἧς μηδεὶς πώποτε λογισμὸς αὐτοῖς εἰσῆλθεν.Πλάτων πολιτείας α. εἰσέρχεται αὐτῷ δέος καὶ φροντίς. Lucan.in 10. Intrauit Cleopatra domum. Vergil.in 10. Aen. ſubijt mucronem, ipſumq; morando Suſtinuit. Idem in 8. Iamq; propinquabant caſtris murosq; ſubibant. Idẽ in 6. Iã ſubeũt Triuiæ lucos atq; aurea tecta. Et illi ἐκκέκοπται τὸν ὀφθαλμόν. Verg.huic ſimile in 1. Nuda genu, nodoq; ſinus collecta fluentes. Frequẽter εἰ pro ἐὰν ponunt autores græcorum. Homerus:

εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσῃ.

Idem: ἀρσάντες ἰκτὰ θυμὸν ὅπως αὐτάξιον ἔσται,
εἰ δέ κε μὴ δώωσιν. Romani pro εἰ et pro ἐὰν ſi ponũt ε πέμοι dicunt. Attici etiam ad multos, huic ſimile Terent.in Eun. Aperite aliquis actutũ. Idẽ in eodẽ: Neſcio quid abſente nobis domi turbatũ eſt. Illi εἰς Διονύσου, Teren.in Adel.ubi ad Dianæ perueneris. Πλάτων πολιτειῶν γ. ὅτι εἷς ἕκαστος, ἓν μὲν αὖ ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ' οὔ. Salluſt.in Catil. Vnumquenq; nominans laudare, Cic. ſingulas uniuſcuiuſq; domos. Participia pro uerbis ponũt Attici, quod frequẽtor faciũt Latini. Ariſtoph. ταῦτ' οἶμαι λέγουσιν ἀπατῶντες, δρώντων ἀτεχνῶς ὅτι χρήσει.

σι, pro δράτωσαν. Xenophō Hieroni, ἐπεὶ ϳ ταῦτα αὐτοῦ ἤκουσεν, ὁ σιμωνίδης εἶπεν, ἔοικεν ἔφη ὦ ἱέρων μέγα τὶ εἶναι ἡ τιμὴ ἧς ὀρεγόμενοι οἱ ἄνθρωποι, ἀντὶ τοῦ ὀρέγοντες. Phrynich. ὦ φίλτατε ἀνδρῶν μὴ μὲ ἀτιμάσας γενῇ, pro μή με ἀτιμήσῃς. Teren. in And. Quid meritus: pro quid meruiſti. hoc Romani faciunt in omnium paßiuorum, & deponentium, & communium præteritis, per quæ participijs utuntur pro uerbo, adiungentes uerbum ſubſtantiuum, frequentes tamen & per eclipſin eius, per ſe participia loco uerborum funguntur, ut Verg. in 1. Aen. Certè hinc Romanos olim uoluentib. annis Hinc fore ductores reuocato à ſanguine Teucri, Qui mare qui terras omni ditione tenerent Pollicitus: deeſt es. Cic. pro Ligario: queritur ſe prohibitū. deeſt eſſe. Illi εἰς ὀρθὸν φρονῶ, καὶ εἰς ταύτην πρόθεσιν. Salluſt. in hunc modum diſſeruit: pro, hoc modo. Illi μυστήρια αὐτὴν ἦγεν, pro εἰς μυστήρια. Vergil. in 1. Italiam fato profugus: pro, in Italiam. Illi εἰς ἓν pro ὁμοῦ. Nos quoq; in unum pro ſimul. Salluſt. in Cat. In unū cōuocat. Illi εἰς ὅσον ἡλικίας, καὶ οὐδενὸς χεῖρον. Nos quoq; hoc ætatis, et nihilominus. Illi ὅτι μάλιστα, Terent. Cū maximè Parmenone opus eſt. * ἑκατέρῳ de plebe duplici apud illos dicitur. Simile Verg. in 1. et ſæuū ambobus Achillē. Illi ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ παντὸς τρόπου, καὶ πάντα τρόπον, καὶ κατὰ πάντα τρόπον. nos uerò omnimodo ἕκαστος καὶ ἕκαστον de duob. nō dicūt, quomō nec apud nos quiſq;. Hom. ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσι ἑκάστῳ. Idem: λαοὶ δὲ θοὰς ἐπὶ νῆας ἕκαστοι ἐσκίδναντο βιάζομαι σὲ, καὶ βιάζομαι ὑπὸ σοῦ, tā paßiuā quàm actiuā habent ſignificationem. Et nos multa habemus uariæ ſignificationis uerba, ut ruo, moror, propinquo, tam acti-

uam

uam quàm abſolutam habent ſignificationem. ἐλπίζω nō *ſolum de bono illi dicunt, ſed etiam de malo.* Herodot. in 1. ἐλπίζων γὰρ ὁ ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ μιλήτῳ, καὶ τὸν λεὼν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ. Vergil. in 4 Aen. *Hūc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.* ἄχθομαι, χαίρω, ἥδομαι τούτοις καὶ τοῦτο. Atticum eſt, *quomodo etiam apud nos inueniuntur doleo & gaudeo, lætor his & hæc.* Salluſt. in Cat, *Et populus lætari, & merito dicere fieri.* Vergil. in Buc. *Qui te Pollio amat, ueniat quo te quoq; gaudet.* Salluſt. in Cat. *Et quaſi dolens eius caſum.* Attici ἔλαβε δίκην *tam de accuſatore, quàm dereo dicunt. Similiter nos,* Vergil. in 4. Aen. *Vlta uirum pœnas inimico à fratre recepi.* Idem in 12. *Pallas te hoc uulnere Pallas*

Immolat, & pœnas inimico ex ſanguine ſumit.

Idē in 2. Aen. *Idq; audire ſat eſt, iamdudū ſumite pœnas.* Attici, ἐλάττων τόσων ἐτῶν ἢ τόσοις ἔτεσι. *Similiter nos minor tot annos: nam minor 30. annorum cum dicimus ad genitiuum, deeſt illo qui eſt. trigınta annorum* ἥττων τούτου τριάκοντα ἐτῶν, *& ſimilia.* Horatus, *maior Neronum dixit in 4.* Carminum, *Deiecit acer plus uice ſimplici Maior Neronum.* Subaudiendum *enim eſt ætate. Item minor fratrum dixit, pro unus fratrum qui minor eſt.* Lucanus *in quarto: & repulit æſtus* Fortior Oceani. *Intelligitur æſtibus.* Idem *in primo:*

Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Subaudiendum eſt hic quoq; ablatiuus ara. Demoſt. ἐν τῷ πρὸς αὐτοδίαν ὑπὲρ πρινὸς. ἔπειτα ὡς ἐλάττων τοῖς χιλίαις ἐκομισάμην. ἐμποδὼν *pro præſenti dicūt;* Thucyd. in 1. τὰς ἐμποδὼν αἰτίας μόνον ἐπισκοπεῖν. Terent. in Adel.

in quo habitant tibicines. huic ſimile Cicero in 1. Inuect. Dico te ueniſſe priore nocte inter falcarios, id eſt in locũ ubi ſunt falcarij, ἐνέγκων ὄνομα *Attici dicũt pro* ἔχων. *Vergil. in 4. Aen. Egregiam uerò laudem, & ſpolia ampla refertis Tuq́; puerq́; tuus.*

Cratinus in Poetina, ἀτὰρ ἐννοοῦμαι δῆ τὰ τῆς μοχθηρίας τῆς ἠλιθιότητος τῆς ἐμῆς. *ſimiliter nos, cogito quæ ſunt difficultates ſtoliditates meæ. Illi* ἔνιοι τινὲς, *noſtri certi quidam,* τὸ ἕνεκα, *eſt quando prætermittunt Attici. Thucyd.* τὰς αἰτίας προὔγραψα πρῶτον καὶ τὰς διαφορὰς τοῦ μή τινα ζητῆσαι ποτὲ ἐξ ὅτου τοσοῦτος πόλεμος τοῖς ἕλλησι κατέστη. *Romani quoq; frequenter hac prætermiſſione utuntur in genitiuo nominum, quæ ſupinorum terminationes habent, ut populi ſeruandi laborat, Reip. defendendæ periclitatur: deeſt cauſa. Sall. in Iug. Quæ poſtquam glorioſa modò neq; belli patrandi cognouit. Thucydid. 1.* καὶ αὖθις ἑνὸς δέον τριακοστῷ ἔτει, *pro* ἑνὸς δέοντος. *Inde dicũt noſtri undeuiginti, undetriginta, duodeuiginti, duodetriginta, & ſimiliter per cæteros denarios numeros. Horatius undeoctoginta dixit in 2. Serm. unde octoginta annos natus cui ſtragula ueſtis, Hoc eſt 80. annos ætatis habens, unde unum. Attici* ἐναντίον τοῦδε, *pro coram illo. Terent. in Andr.* Id gratum fuiſſe aduerſum te habeo gratiã. *Demoſthenes* ἐν τῷ κατ' αἰσχίνου, αὐτὸς ἐξηγεῖτο τὸν νόμον τῷ κήρυκι, ἀντὶ τοῦ ὑπηγόρευεν. *Romani uerbis præire & iurare in uerba illius, id eſt quemodo illi dictaret.* Horat in Epodo: *In uerba iurabas mea Arctius atq; hedera procera aſtringitur ilex. Attici* ἐντρέπομαι τοῦτο καὶ τοῦτο. *hinc Romani, pudet me iſtius rei dicunt. Plato:* νῦν δὲ ὅτι ἐκείνους τοὺς λόγους αἰσχύ-

νῦ ὅτι ἡμῶν ὅτι τὸ νόμον ἐντρέπῃ. Idem in Phædro ὁ δὲ ὅτι κέντρων ἡνιοχικῶν, ὅτε μάστιγος ἔτι ἐντρέπεται. Euripides in Alcmæone, ἐπ' ὅτ' ἐκόντος οὐδὲν ἐντρέπῃ πατρὸς. Sopho. in Oedipode, ἐπὶ κολωνῷ ἢ καὶ δοκεῖτε τοῦ τυφλοῦ τιν' ἐντροπὴν ἢ φροντίδα ἕξειν. Idē in tyranno, μήτε παρεντραπῆς τόδε. Alexis ἐλεύης ἁρπαγῆ. ἀκόλαστός ἐστι, τὴν δ' πολιὰν οὐκ ἐντρέπεται. Ter. in Phor. Non pudet uanitatis? Idē in Adel. Fratris me quidē pudet et piget. Idē in Phor. Vt nihil pudet. Idē in Adel. Quē neq; pudet quicquā. Et nota quòd tam ad reuerētiam honeſtæ perſonæ, quā ad pudorem turpis, refertur ſupradicti conſtructio uerbi, ut pudet me patris, pro erubeſco patrem: & pudet me uanitatis, pro erubeſco propter uanitatem. αἰδοιίδης ἐν τῷ περὶ μυστηρίων: τῆς μὲν τύχης ἣ ἐχρησάμην δικαίωσαν ὑφ' ὑμῶν ἐλεεῖν. hinc Romani miſereor tui. Attici, ἐν δεξιᾷ καὶ ἐναρίστερα, antepenultimo acuto aduerbialiter proferūt. Similiter nos, dextra illum, et ſiniſtra illū. Sall. in Iug. Dextra Adherbalem aſſedit. Homer. ἀλλ' αὖα εἰ μεμονάσγε pro ἀνάστηθι. Vergil. in 3. Aen. O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago: ſup, pro ſuperes. ἐξῆλθον τὸ πολέμου, ἐξῆλθον τῶν πολεμίων χέρων, καὶ ἐξέρχομαι τῆς οἰκίας, ἔξιθι τὸ κινδύνων. ἐξέστησαν τόδε καὶ τοῦδε, καὶ τῷδε. δεδυμένοι πάντα ὑπὲρ φιλοτιμίας ἀνήλωσαν, ὑπὲρ δ' δόξης οὐδένα ποτὲ κίνδυνον ἐξέστησαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας οὐσίας προσαναλίσκοντες ἐθέλουν. Ariſto. βάτραχοις: εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσι, ὅστις ἄπειρος τοιῶνδε λόγων ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύει. Solinus in memorabilib. Tatius hominē exuit. Verg. in 5. Corpore tela modò atq; oculis uigilātib. exit. ἐπιστατήσει ὑμῶν καὶ ὑμῖν, εἶθ' ὅπως στρατῷ τὰς ἡμέρας ἀλλαχοῦ ὑμῶν γνῶ

καλῶς

καλῶς ἐπιστατήσει. Plato νόμων διωδεκάτῳ: γυμνικῶν τε καὶ ἱππικῶν ἄθλων ἐπιστάτης. Cratinus, ἱρέταις τὴν πίρνσι βουλὴν ἐφεστώς. Romani inſto illi & illũ. Verg. in 1 Aeneid. inſtãs operi regniſq; futuris. Idẽ in 8. Parte alia Martis currumq; rotaſq; uolucres Inſtabant. Idem in 8. Heu quantæ miſeris cædes Laurentibus inſtant. Attici ἐπιτροπεύειν αὐτὸν καὶ αὐτῷ. Noſtri accuſatiuo ſoli iungũt hoc. Vergilius in quinto: Tutatur fauor Euryalum. Attici, ἐπεβάλοντο τῇδε τῇ πράξει, καὶ τήνδε τὴν πρᾶξιν. Romani conor illam rem. Vergilius in 9. ac conantem plurima fruſtra. ἐπιδείξεις ποιῶν καλῶς, καὶ ποιεῖν καλῶς. ſimiliter latini oſtendentes, faciens bene & facere bene. Vergilius in ſecũdo Aeneid. ſenſit medios illapſus in hoſtes: pro, ſe illapſũ eſſe. Statius in octauo Thebaid. Non aliter cæco nocturni turbine chori Scit peritura ratis: pro, ſcit ſe perituram. Illi ἐπιδεδίκασθαι τοῦδε, & nos damnatus pecuniarum repetundarum. Attici, ἐπιλέλησμαι τοῦδε καὶ τόδε. Homerus, τοῦδε οὐκ ἐπιλήσομαι. Xenophon παιδείας ς. ὅπως εἴ τις τι ἐπιλελησμένος εἴη μετέλθοι. Menander λυβόρνιταις: ἐπελάθετο αὐτὸν ὅστις εἴη. Vergilius in ſecundo Aeneidos: Quiſquis es amiſſos hinc iam obliuiſcere Graios. Idem in 3. Oblitus'ue ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto. Illi ἐπεξιέναι τῷ πράγματι, καὶ τὸ πρᾶγμα. Nos exequi rem ſolum. Illi, ἐπιχωριάζει εἰς ἀθήνας καὶ ἐν ἀθήναις. Et nos, habitat Romæ, & habitat Romam. Vergilius in octauo: Hoc nemus hũc inquit frondoſo uertice collem, Quis Deus incertũ eſt, habitat Deus. Idem in tertio Aeneid. nondum Ilium & arces Pergameæ ſteterant, habitabãt uallibus imis. Simile eſt huic: Eijcitur in

littus & littore, Vergil. in 4. Aenei. eiectum littore egentem ſuſcepi. Idem in 9. uolat haſta Tago per tempus utrunque: pro in Tagum. ἐπὶ τοῦτο τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔστησαν τρόπαιον. καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἀντὶ τοῦ Ἀθήνηθεν ἐν Ἀθήναις ἀντὶ τοῦ Ἀθήνησι. Latini frequenter, et maximè hiſtorici ablatiuis utuntur cum præpoſitione pro genitiuis et datiuis, in loco ſignificationē habētibus, ut in Tyro pro Tyri, & in Taurominio pro Taurominij, et in Sorte pro Sorti. Iſoc. ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης, οὐδὲ εἰδεῖν αὐτοὺς ἐξεγένετο τὴν ἀρχὴν αὐτῷ. Illi ἐτῶν τοσούτων & ἔτεσι τοσούτοις dicunt. Noſtri accuſatiuo & ablatiuo, inueniūtur tamen et genitiuo uſi, ut Cicero in 2. Inuect. Qui dies futurus eſſet ante diem 6. Calendarū Nouembriū. Calendarū pro ante Calēdas. Cuius teſtes ſunt cōmentatorū probatiſsimi. Vergil. in 1. Aeneid. una cum gēte tot annos Bella gero. Terent. in Eunuc. At ille alter uenit ad nos, anos natus ſexdecim: deeſt enim ante, & tot annis dicitur. ἔτη γεγονὼς τοσαῦτα, καὶ ἐτῶν τόσων γε. Λυσίας ἐν τῷ περὶ τοῦ Διογένους. ἦν γὰρ αὐτῇ υἱὸς ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς ἐτῶν γεγονὼς ἑκκαίδεκα. Attici, ἔτυχε τιμωρίας ὁ Δίωνος καὶ ὁ φονέων. Similiter latini. Verg. in 4. Aeneid. Vlta uirū, pœnas inimico à fratre recepi. Illi εὐδαιμονίζω σοῦ τόδε, καὶ εὐδαιμονίζω σε τοῦδε. Noſtri quoque autores hanc ſæpiſsimè imitati ſunt figuram. Vergil. in 11. Iuſticiæ ne prius mirer, belli ne laborum. Iuuenalis in 1. Et pater ergo animi felices credit auaros. εὐτυχεῖς τῷ θυμῷ, καὶ εὐδαίμονας τὸν θυμόν. Licet autem accuſatiuo & ablatiuo adiungere & dicere animum felices, & animo felices. ἱκετεύω σε δοῦναι μοι ταύτην τὴν χάριν, καὶ εὔχομαι τοῖς θεοῖς καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ προσεύχομαι τοὺς θεούς. Et nos ſupplico te & tibi. Terent. in Andr. Ipſum hunc

orabo,

orabo,huic ſupplicabo,amorē huic narrabo meum.Precor tamē & oro,& obſecro, & quæſo accuſatiuo iunguntur in multis locis. Attici, ἡγεῖσθαι τῆς πόλεως καὶ τῇ πόλει. πλάτων μένωνι, ἦν ἄρα σοφίᾳ τινὶ οὐδὲ σοφοὶ ὄντες οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἡγοῦντο ταῖς πόλεσιν οἱ ἀμφὶ θεμιστοκλέα τέ, καὶ οὓς ἄρτι ἄνυτος ὅδε ἔλεγε. *Hinc nos præficio urbi,& præfectus urbi,et urbis. Sed quādo datiuo adiūgitur,participiū eſt:quando uerò gtō,nomen.quō amans illius nomen,amans autē illum,participiū:& natus illius, nomē: natus uerò ab illo uel illi,participiū. Et ferè omnia participijs ſimilia nomina diuerſa caſuum conſtructione diſcernuntur. Participia enim neceſſe eſt uerborū ſuorum ſeruare conſtructiones. Attici,* ἠρχέμην πόλεμον πρὸς τοῦτον, καὶ τούτῳ πλάτων. περὶ λόγιος. πρῶτα μὲν κλέωνι πόλεμον ἠράμην. *Tale eſt illud Vergil. in 8.uolat haſta Tago per tēpus utrūq;,pro in Tagū.* μιᾶς ἡμέρας τοῦτο πεποίηκεν. ἤγουν διὰ μιᾶς ἡμέρας καὶ ἡμερῶν τόσων τόδε ἔπραξα. Δημοσθ. ἐν τῷ κατ᾽ αἰσχίνου. ἐν τῷ αὐτῷ πεπρεσβευμένων δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ἡμᾶς μένοντας οἴκοι. *In eodem,* δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ταῦτα πεπράχθαι. *In eodē,* δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν οἷς μὲν ἐχθρὸς εἶναι φίλον αὐτὸν γεγενημένον, οἷς δὲ φίλος τοὐναντίον. *Similiter per eclipſin. Cic.in 2.Inuect. Sed triduo tamen audietis: pro intra triduum.* ἀναβεβλημένος στολὴν καὶ στολῇ, *indutus ueſtem & ueſte. Vergilius in 7.Ipſe pedes, tegmen torquens immane leonis Terribili impexum ſeta cum dentibus albis Indutus capiti ſic regia tecta ſubibat. Idem in 11. Harum unam iuueni, ſupremum mœſtus honorem Induit. Terent.in Eunu.Meam ipſe induit.Idem in eadem: Et ea eſt indutus.* ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς, *Plato* πολιτείας γ. μαλακώτεροι ἂν γίνονται ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ ἢ ὡς

προσήκει. Similiter nos molliores fiunt, quā ut melius illis. Huic ſimile eſt Salluſtianū in Iugurth. Romanos ſicut pleroſq; remoto metu laxius licentiusq; futuros. Demoſth. ὀλυνθιακῶν γ. ὑπῆρχον ὀλύνθιοι δύναμίν τινα κεκτημένοι καὶ διέκειθ᾽ οὕτω τὰ πράγματα οὔτε φίλιππος ἐθάῤῥει τούτοις, οὔτε ὅτι φίλιππον. * Stat. in 2. Theb. Martisq; ex ſemine Theron Terrigenas confiſus auos. θαῤῥῶ τοῦτο καὶ τούτῳ. Nos fido huic rei & hac re. Verg. in 11. dū Troia tentat Caſtra fugæ fidens, & cœlum territat armis. Idē in 7. Moliri iam tecta uidet, iam fidere terræ. Attici θαυμάζειν αὐτοὺς καὶ αὐτ, καὶ αὐτοῖς. Latini quoque miror illum & illius & illo. Vergil. in 2. Aeneid. Et molem mirantur equi; primusq; Tymœtes. Idem in 11. Iuſticiæ'ne prius mirer, belli'ne laborum. τῷ ἑαυτοῦ ῥάβδῳ τοῦ τὸν τύπτω ἰδίοις αὐτῶν ἀγαθοῖς. Iſocrates πανηγυρικῷ, καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἢ τοῖς αὐτῶν ἰδίοις ἀγαθοῖς. huic ſimile eſt illud Terē. in Adel. Suo ſibi gladio hūc iugulo. Attici, ἄρχομαι τοῦ βιβλίου καὶ τόδε ἧς κατῆρχε τοῦ λόγου καὶ τὸν λόγον. Plato, θαυμαστὸν γάρ τινα ὦ κριτων ἀνὴρ κατῆρχε λόγον οὐ σοι ἄξιον ἀκοῦσαι. Latini accuſatiuo incipio & cœpi, & inchoo, & ineo adiungunt. Verg. in Bucol. incipe Mænalios mecū mea tibia uerſus. Idem in 5. Vix ea fatus erat, cœpit cum talia uirgo. Idem in eodem: nocturnus inchoat aras. Attici, ἀκούω σοῦ, πείθομαί σοι. καὶ καταφρονεῖσθαι τούτου καὶ τοῦτον. Eupolis, Noſtri audio quidem accuſatiuo adiungunt, auſculto uerò tam datiuo quā accuſatiuo. Terēt. in Andr. Pamphilū' ne adiutē, an auſcultem ſeni? Id in eadem: Auſculta pauca, & quid ego te uelim, et tu quod quæris ſcies. Sic enim habent antiqui codices teſte Donato commētatore eius. Attici, κατανέχουσαι ταύτῃ καὶ ταύτην.

Cicero in primo Inuect. Quouſq; tandē abutere Catilina patiētia noſtra? Salluſt. in Catil. Quippe quas honeſte habere licebat, abuti per turpitudinē properabāt, ſed poteſt ſubaudiri his. Attici, καθέζομαι ἐπὶ καθέδρας καὶ τὴν σκίμποδα καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷδε, καὶ εἰς τόνδε καὶ ἐπὶ τοῦδε καὶ ἐπὶ τῷδε. Θουκυδ. α. καθεζόμενοι δὲ αἰσχύνης ἱκέται εἰς τὸ ἡραῖον, ἐδέοντο, ἐκαθήμεθα δὲ ἐν τῇ στοᾷ. Noſtri quoq; autores frequenter huic uerbo diuerſos ſociant caſus, ſedeo in mōte & in montē. et monte & montē ſine præpoſitionibus, ut Verg. in 7. Tali intus templo diuûm patriaq; Latinus Sede ſedens. Idem in 5. Summa petit ſcopuli, ſiccaq; in rupe reſedit. Salluſt. in Iugurt. Iugurtha extenuata ſuorū acie montem inſedit. Attici, κατηγορῶ σοῦ πορνείας καὶ πορνείαν. Et nos accuſo te furti, & accuſo tui furta. Demoſthenes ἐν τῷ κατὰ μειδίου: εἰ μὴ οὖν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι παρανόμων, ἢ παραπρεσβείας, ἢ τινὸς ἄλλης τοιαύτης αἰτίας ἔμελλον αὐτοῦ κατηγορεῖν. Attici, κατέαγε τὴν δεῖνα καὶ τῷ δεῖνι τὸ σκέλος. Similiter latini fractum illius & illi crus. Attici, καταφρονήσας τούτου καὶ τοῦτον. Herodotus in 1. καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν. Romani, & temno, & ſperno, & deſpicio, & omnia uerba actiua, quæ faciūt ex ſe paſſiua, accuſatiuo coniungunt. Vergil. in Bucol. O digno coniuncta uiro dum deſpicis omnes. Illi dicūt πρὸς δύναμιν, καὶ κατὰ δύναμιν καὶ κατὰ μνήμην. ἀντὶ τοῦ ὡς μέμνημαι. & κατὰ σῶμα εἰργασμένην. Noſtri quoq; pro uiribus, id eſt ſecundum uires. Salluſt. Catil. Publicam miſerorum cauſam pro mea conſuetudine ſuſcepit. Vergilius in quinto:

Tum ualidis flexos incuruant uiribus arcus
Pro ſe quiſq; uiri: id eſt, ſecundum ſuas uires.

hac tamen eadem præpoſitio, id eſt pro, quando uerbo

ὀδύοντα καὶ κινδυνεύειν, καὶ κωλύει τὸν ἀδικούμενον, καὶ κωλύει τοῦτον ἀδικεῖσθαι. & nos prohibet illum periclitantem, & prohibet illũ periclitari. Verg. in 2. Aen. ſenſit medios illapſus in hoſtes: pro illapſum ſe eſſe. Salluſt. in Iug. Et Hercule Sylla ante te cognitũ multis orãtibus alijs, ultrò egomet opẽ tuli, nullius indigui: pro antequã te cognoſcerẽ, λαχεῖν τῶν πατρώων, καὶ διαλαχεῖν τὰ πατρῷα. Nos ſortior ad accuſatiuum. Verg. in 12. Sortitus fortunã oculis. Illi, λέγουσιν ὡς τόδε ἐγένετο, καὶ λέγουσιν ὡς τόδε γεγονέναι. Noſtri dicũt, ut illa res facta ſit, & illã rẽ factã eſſe, λέγεται ὅδε ποιηκέναι τόδε, καὶ λέγεται τόνδε πεποιηκέναι τόδε. & noſtri frequenter. Terent. in Eun. Apparet hũc ſenſum eſſe domini pauperis Miſeriq;. Verg. Apparent rari nantes in gurgite uaſto. Illi, λεκτέον ἐστὶ pro oportet dicere. Plato πολιτείας γ. ὅτι ἔφαμεν ἃ μὲν λεκτέον ἤδη εἰρῆσθαι, ὡς δὲ λεκτέον ἐπισκεπτέον εἶναι. Hinc Romani gerundia uel ſupina inuenerunt, dicẽdi dicẽdo dicendũ, dictũ dictu. Propriè aũt in dum terminantia atticũ ſignificãt aduerbiũ, quod omni generi & numero & perſonæ & tempori poteſt adiungi, ut legendũ eſt mihi tibi illi, nobis uobis illis. & legendũ eſt, & legẽdum fuit, legendũ erit poetã, orationem, carmen. Attici, λογίζεται φιλῆσαι παρθένον ἐκτετικώς. Nos dicimus confitetur oſculatus uirginem, & criminatus innoxium. Vergil. in 2. ſenſit medios illapſus in hoſtes: pro illapſum ſe eſſe. Statius in 12. hortaris euntẽ, pro hortaris ire. Attici, λοιδορεῖσθαι αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς. Hyperides κατὰ Δημοσθένους. ἀλλὰ τοὺς νεωτέρους ἐπὶ βοήθειαν καλεῖς εἰς ὕβρεις καὶ λοιδορίας ἀκρατοκώθωνας αὐτοὺς καλῶν, καταρῶμαι σοὶ καὶ σέ, & Romani maledico tibi & te. Cicero pro Deiotaro: Bleſamius inquit, eius enim nomine optimi uiri, nec

tibi

tibi ignoti, maledicebat tibi. λυμαίνεται τῷδε καὶ τόνδε. Ηρόδοτος α. λυμαινομένη τῷ νεκρῷ εἶτ' ἔλεγε τοιάδε. Romani lædo te, noceo tibi dicunt & te. Lucan. in 3: Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim. Sed magis per eclipſin in præpoſitiõis prolatũ eſt, inſiluit pupp im pro in puppim. Iſoc. in Aeginet. ἐκ ποίας δ' ἂν οἰκίας ἴδιον υἱὸν εἶδεν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους εἰσποιηθέντα μᾶλλον πολὺ, pro πολὺ μᾶλλον, μάλιστα, καὶ πολὺ μάλιστα. Noſtri, multo magis & multo maximè, ut Verg. in 1. Pygmaliõ ſcelere ante alios immanior oẽs. Attici μανθάνω τόδε καὶ τοῦδε. huic ſimile eſt illud Terentianũ in Eun. Reuiſo quidnã Chærea hic rerũ gerat: pro quas res. Et Verg. in 11. Iuſticiæ ne prius mirer belli ne laborũ. Similiter inſimulo auariciæ, accuſo pecuniarũ repetundarũ, uel furti, uel adulterij, & ſimilia. ἐνδήμων εἰμὶ τοῦδε, καὶ εἰδὼς ἐπάρχω τὰς ἱστορίας. Sciens aũt quãdo participiũ eſt, accuſatiuo adiungitur: quãdo nomen, genitiuo, quõ amans, diligens, patiens, negligẽs, & ſimilia. Attici, μετ' ἐμοῦ ἐστὶ τὰ δίκαια. Cicero in 3. Inuect. Hæres erat filia, faciebant omnia cũ puella, leges, æquitas, uolũtas patris, edicta prætorũ. Illi μέλλω ἀναγινώσκειν, μέλλω γράφειν καὶ γράψαι. Λυσίας ἐν τῷ περὶ ἡγνοχύδρου: κλῆρον ὡς ἔμελλον ἐπὶ τοὺς βωμοὺς εἶναι, καὶ νομιζόμενά γε ποιήσειν. pro hac cõſtructione Romani participio utuntur futuri, cum omni tẽpore ſubſtantiui uerbi, ut lecturus ſum, μέλλω ἀναγινώσκειν, lecturus eram & fui, & fuerã, ἔμελλον ἀναγινώσκειν, lecturus ero uel fuero, μελλῶ ἀναγινώσκεσθαι. Illi, μέλει μοι ταῦτα καὶ τούτων. Nos, curo has res. Illi, μέχρις ἕως. Nos, uſque dum. Attici, ὀδύρομαι τῷ πάθει σοῦ καὶ σέ. μέμφεταί σοι καὶ σέ. Similiter noſtri, queror tibi & te. Iuuen. in 1. Nec quereris patri, nec terram cuſpi-

cuſpide quaſſas. Vergil. in Bucol. *Dum queror & diuos quanquã nil teſtibus illis Profeci.* Xenophon παιδείας ζ. τοῖς δὲ θεοῖς οὐδὲν ἀνεχοίμην μέμψασθαι μὲν ἀνδρός. μέμφομαι ἴσως τοῦθ' ὅτι χρηστά με λέγοντα οὐκ ἐποίησεν προσδοκᾶς. Δημοσθένης ὀλυνθιακῶν γ. καὶ οὐχὶ μέμφομαι τὸν ποιοῦντά τι τῶν δεόντων ὑπὲρ ὑμῶν. Attici, μεθ' ἡμέραν ponũt p ſe et νύκτωρ καὶ ἡμέραν. Ἀριστοφάν. οὔτε νύκτωρ παύεται οὔτε ἡμέραν. *Noſtri quoq; frequenter huiuſcemodi utuntur conſtructionibus, noctu & die, interdiu & nocte.* Vergil. in 1. *noctem non amplius unam* Falle dolo. Idem in eodẽ: *una cum gente tot annos* Bella gero. Habere pro eſſe. Demoſthenes, ἔχω ἐνταῦθα ἡμέρας δύο τινάς. Idem κατὰ αἰσχίνου ὑπὲρ τῆς παραπρεσβείας. μηδενὶ ὑμῶν εὐσεβῶς ἔχειν ἀποψηφίσασθαι αὐτοῦ. Terent. in Phorm. *Bene tibi ſe habent principia.* Attici, μικρὸν ἢ μέγαν. Nos *plus minus 'ue, et huius ſimile.* Terentius in Andria: *Quo iure quaq; iniuria.* Illi, μνησθῆναι τοῦδε καὶ τόδε. Homerus Iliados 1. μέμνημαι τόδε ἔργον ἐγὼ πάλαι οὔτι νέον γε. Idẽ ἰλιάδος ω, μνῆσαι πατρὸς σεῖο θεοῖς ἐπιείκελ' ἀχιλλεῦ. Δημοσθένης φιλιππ. ς. καίπερ ὄντες οὐ δεινοὶ τοὺς ἀδικοῦντας μεμνῆσθαι. Similiter noſtri. Vergil. in 4. Aeneid. *nec meminiſſe pigebit Eliſæ.* Idẽ in Bucol. *numeros memini, ſi uerba tenerem.* παραινῶ σοι ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, *admoneo te illius & illum.* Salluſt. in Cat. *Sed quoniam tanti uiri uos tempus admonuit.* Vergil. in 10. *Lucagus ut pronus pendens in uerbera telo* Admonuit bijugos. Illi, τὴν παρθένον ἐξηπάτησεν μονονουχὶ ὑποσχόμενος μέταλλα χρυσοῦ Siml'r Terẽt. in Phor. *ſenẽ per epiſtolã Pellexit modò non montes auri pollicens.* Attici multa per ellipſin proferunt, uel pleonaſmon, εἶτ' αὖ πάλιν αὖθις Pherec. ἐν χέρσοισι. νῦν δ' ἄρτι μοι τὸ γῆρας ἐντίθησιν. οὐν. no

ſtri

ſtri quoq; nũc nuper, ἐνέσκηψαν κατὰ τοῦ νώτου πολλάς, de eſt plagas, quõ Terent. in Eun. Plurima ſalute Parmenonẽ Summũ ſuũ impertit Gnato: deeſt enim amicũ. Idẽ in eodẽ: Ego nẽ illã? quæ illũ? quæ me? quæ non? ὄζει τρυγός, μύρου ἐκεῖνος, καὶ ὄζει τὰ μύρα. Pherecrates ἐν πεταλοις, ὡς τοι κακὸν ὄζει. Terent. in Adelph. olet unguenta de meo. Iuuenalis in primo: olebit laternam. οἶδα τινὰς ποιοῦντας ἢ ποιήσοντας τόδε, καὶ οἶδα τινὰς ποιεῖν ἢ πεποιηκέναι τόδε. Ξενοφῶν ἀπομνημονευμάτων δ. οἶδας δέ τινας ἄλλα ποιεῖν ἢ οἴονται δεῖν. Terent. in Adelp. uideo ſapere, intelligere eos in loco, Vereri inter ſe, amare. ἄχθομαι τοῖς λιχνοῖς, ἀχθέσει τούτοις ποτὲ καὶ ὀκνῶ τούτοις. Ξενοφῶν, τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις οὕτως αὖ οἱ πελασταὶ ὤκνουν. Hinc Romani piget gtõ et accuſatiuo cõiũgũt, piget me hoſtiũ. Eiuſdẽ cõſtructionis ſunt, pudet, tædet, miſeret. Inueniũtur tamẽ etiã accuſatiuis ſolis cõiuncta. Terẽt. in Adelp. Hei mihi, nõ te hæc pudet? Idẽ, ut nihil pudet. αἰσχύνομαι τὴν ἡλικίαν τὴν σὴν οὐδένα κίνδυνον ἴδιον οὐδὲ ὀκνήσας οὐδὲ ἀπολογισάμενος. Attici dicunt, θαῤῥῶ αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς. ſimiliter noſtri. Stat. 2. Theb. * Terrigenas confiſus auos. Iuuenal. in 3. Fidimus eloquio, Ciceroni nemo ducentos Nunc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens. Vergil. etiam datiuo coniunxit in 11. dum Troia tentat Caſtra fugæ fidens, & cœlum territat armis. Idem in 9. Et fidere nocti. Attici dicunt, ὀλίγον πρότερον καὶ ὀλίγῳ πρότερον. Nos quoque ante paulum, & paulo ante, quomodo & poſt paulũ, & paulo poſt. Plato μένωνι: οὐκοῦν τούτων ἕκαστον ὀλίγον πρότερον μόριον ἀρετῆς ἔφαμεν εἶναι. Ἰσοκράτης πανηγυρικῷ: ἐπὶ δὲ τὸν μέγιστον τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὀλίγῳ πρότερον πεχράσομαι, καὶ περὶ τούτων διελθεῖν.

Cicero

Cicero in 2. Inuect. Et uoces paulo ante exaudire potuiſti, ſimiliter Attici ὀλίγῳ ὕστερον καὶ ὀλίγον ὕστερον quō & nos, Plato ἐν συνθήκῃ ὀλίγῳ ὕστερον εἰσέρχεσθαι τούτῳ. Horat. Illam poſt paulo, ſed pluris. Attici, ὀλίγας ἡμέρας pro ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. Ariſtoph. γῆρα. σὺ δ᾽ οὐχ ἥγημ᾽ οὖν δὴ ὀλίγας ἡμέρας. ſimiliter nos. Ver. in 1. una cum gente tot annos Bella gero: Idem in eod. Tu faciem illius noctem nō amplius unam Falle dolo. Idem in 3. Aen. Tres adeò incertos cæca caligine ſoles Erramus pelago, totidem ſine ſidere noctes. ὀλίγου εἰς χιλίους ἀντὶ τοῦ παρ᾽ ὀλίγον χιλίους, nos paulo minus mille. Thucyd. δ. ἱππεῖς δ᾽ οἱ πάντες ἠκολούθουν μακεδόνων ξὺν χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους. Ὀλίγου δεῖ, καὶ ὀλίγου δεῖν ἀντὶ τοῦ σχεδὸν ὀλίγου ἐπελαθόμην ὃ ἐβουλόμην εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ ὀλίγου δεῖ. Ter. in And. Soſia adeſdū paucis te uolo. χορδαῖς ὑποσχόμενος. Iuueni. in 2. Fidib. promittere. et Ter. in Eun. Fidib. ſcire. Attici, ὄμνυμαί σοι τοὺς θεοὺς καὶ τῷ γε ὄμνυντε. Vergil. in 6. Dij cuius iurare timēt & fallere numē Idē in eod. maria aſpera iuro. Nec mirū cū etiā paſſiuū habet. Vnde Lucā. in 5. Et lætæ iurātur aues bubone ſiniſtro. Hom. Iliad. 1. ἀλλ᾽ ἔκ τοι ἐρέω καὶ ἐπὶ μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι. Idē Iliad. ξ. ἄγρει νῦν μοι ὄμοσσον ἀάατον στυγὸς ὕδωρ. Menand. γλυκέρα τί κλάεις ὀμνύω σοι τὸν δία καὶ τὴν ἀθηνᾶν φιλτάτη ὀμωμοκὼς καὶ πρότερον ἤδη πολλάκις. Idē in Myſogyno: ὄμνυμί σοι τὸν ἥλιον εἰ μὴ ἔλθοις δώσειν σοι γραφὴν κακώσεως. Teren. in Phor. en unquā iniuriarū audiſti mihi ſcriptā dicā? & Lucan. in 6. Effera dānarat nimiæ pietatis Ericto. Attici, ὅμοιος τῷδε καὶ τῷδε. Θουκυδίδ. ζ. τὸ γὰρ γένος τῶν θρακῶν, ὅμοια τοῖς μάλιστα τοῦ βαρβαρικοῦ ἐν ᾧ ἂν θαρσήσῃ, φονικώτατόν ἐστι. Vergil. in Bucol.

Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putaui,

Stultus ego, huic noſtræ ſimilem. Teren. in Eun. Quid tibi ego multa dicã? domini ſimilis es. Attici, ὅμοιός ἐστι λόγος καὶ πρότερον. ἀντὶ τοῦ οἷος καὶ πρότερον. Πλάτων κριτωνι. ἀλλ' ὦ θαυμάσιε, οὗτός τε ὁ λόγος ὃν διεληλύθαμεν ἔμοιγε δοκεῖ ἀνόμοιος εἶναι, καὶ ὁ πρότερος ἀντὶ τοῦ οἷος πρότερος. Verg. O ſocij: neq; enim ignari ſumus ante malorũ: id eſt illorũ quæ pertulimus mala. Et nota quòd ex huiuſmodi ſtructura græca, frequẽter Latini, ac, & atq;, in ſignificatione ſimilitudinis accipiunt, ut ſimilis eſt hæc oratio atq; ante. Verg. in 2. Aen. Haud ſecus ac iúßi faciunt. Ter. in And. Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam neget daturum: id eſt ab huiuſmodi homine, qualis eſt filiã negat. Facio atq; feci ante, pro ſicut antè feci. Attici, ὃν τρόπον καὶ ᾧ τρόπῳ καὶ ἐξ οὗ τρόπου, καὶ καθ' ὃν τρόπον. Nos quemadmodum, & quomodo. ἔνασθαι τοῦ δε καὶ τόδε, καὶ ἀπὸ τοῦ δε. Πλάτων χαρμίδῃ. ὑπὲρ δὲ σοῦ ἦν δ' ἐγὼ ὦ χαρμίδη πάνυ ἀγανακτῶ εἰ σὺ τοιοῦτος ὢν τὴν ἰδέαν, καὶ πρὸς τούτῳ τὴν ψυχὴν σωφρονέστατος μηδὲν ὀνήσῃ ἀπὸ ταύτης τῆς σωφροσύνης. Verg. in 7. fruiturq; deorũ Colloquio. Iuuen. in 1. Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur dijs Iratis, at tu uictrix prouincia ploras. Similiter potior illius rei, & illa re, & illã rem. Cic. in 2. Inuect. Rerũ potiri uolunt. Ter. in Adel. Ille alter ſine labore patria potitur cõmoda. Idem in eod. Miſeriam omnẽ capio, hic potitur gaudia. Salluſt. in Iug. Priuſquã legatos cõueniret Adherbalis potiretur. Verg. in 1. Egreßi optata potiuntur Troës harena. Illi, ὁ συμφοραι καὶ ὅσαι ἡμέραι ὑποστρίδης διηλιανῶ, ἐνταῦθα θύεται τῷ. Hinc Romani quo tidie uel cottidie, pro quot dies, & quot annis, pro quotquot erũt anni. Attici, μακρῷ χρόνῳ, ἱκανὸν χρόνον. nos lõgo tẽpore, ὀσφραίνω τι καὶ ὀσφραίνομαι τῆς ψύχης. Nos quoq;, olfacio

cio

cio illam rem. Teren. in Adel. ſineré illũ,ac non ſex totis menſib. Prius olfeciſſem quàm ille quidquã cœperit? Odoror quoq; accuſatiuo coniungitur. Lucã in 7. tabemq; cruentæ Cædis odorati Pholoen liquere leones. Attici, λέγοιμι ἄν, de futuro dicunt: λέξοιμ' ἄν, etiã de præterito. Antiquiores tamen ἀφέξοίμην de futuro, de præterito dicunt ἀφεξαίμην. In huiuſcemodi ſenſu Romani ſolẽt nõ ſolũ præteritis imperfectis, ſed etiã præteritis perfectis uti pro præſentib. uel futuris, tam ſubiunctiuis quã indicatiuis. Verg. in 1. A. Certè hinc Romanos olim uoluentibus annis, Hinc fore ductores reuocato à ſanguine Teucri, Qui mare, qui terras omni ditione tenerent, Pollicitus: tenerent, ἀντὶ τοῦ καθέξοιεν. Idẽ in eod. Cum uenit aulæis, iam ſe regina ſuperbis, Aurea compoſuit ſponda. Cic. inuect. 1. Non enim illud peto quod ſoleo cũ uehemẽtius contendi impetrare, reus ut abſoluatur. & Ter. in Eun. Quæ uera audiui, taceo & contineo optimè: audiui pro audiam uel audiuerim. Idem in And. ſed ſi quid tibi narrare occepi, continuò dari Tibi uerba cenſes. occepi pro occipiam uel occeperim. Attici, ὅτι πλεῖστον δύνασαι. Similiter noſtri. Ter. in Eun. Munus noſtrum ornato uerbis quoad poteris, Et illum æmulum quoad poteris ab ea pellito: quoad poteris, pro ut poteris, quantum poteris. τί μοι γένοιτο. Huic ſimile eſt illud Ter. in And. Quid me fiat, pro in me fiat. Attici, ὅτι μάλιστα; noſtri cum maximè pro ἐπὶ μάλιστα frequenter ponunt. Plato in eodem: σχεδὸν δέ τι πάντων μάλιστα. Similiter Verg. in 1. Aen. Quã Iuno fertur terris magis omnib. unã Poſthabita coluiſſe Samo. Attici, τοίνυν accipiũt παραπληρωματικῶς, noſtri quoq; frequenter, ergo, repletiuè.

loco accipiunt. Terē. in And. Mihi'ne? tibi ergo. οὐδεὶς λέγει τοῦτο, λέγει τοῦτο οὐδείς, pro eodem ponunt. Attici, ex ſuperuacuo duplicantes abnegationē. Terent. in Phorm. Non ſic futurum eſt. Lucan. in 1. Aut hic errat, ait, nulla ſine lege per æuum Mundus. Teren. in Eunuch. Nihil minus, pro minimè. * Terent. in Andr.

Quid uos? quo pacto hic? ſatin' recte? nos'ne?

Vt quimus aiunt, quando ut uolumus non licet. Idem in Eun. nūc ego eam mi Phædria, Multæ ſunt cauſæ, quam obrem cupio abducere. Frequentiſsimè tamen ſunt huiuſcemodi figuræ, quibus aduerbia nominibus, uel participijs, uel pronominibus redduntur, & maximè localia. Vergil. Arma uirumq; cano, genus unde latinum: pro ex quo. Attici, ὡς δεηθείησαν καὶ τοῦτο εἶπον, ὡς δεηθῶσιν, ut rogauerint. talis iunctura frequens eſt apud nos, quotiens ut pro cauſali coniunctione poſitū, præterito ſubiunctiui copulatur, uel etiam præſenti, uel futuro, quando loco ὅτι, id eſt quod ponitur. Cicero in 7. Verr. Primum ut iudicijs, qui decem laudatores dare nō poteſt, honeſtius ei nullum daret, quàm illum quaſi legitimum numerum conſuetudinis non expleret. Attici, ὁμὴν οὐχ ἥκιστα. Romani non minus non parum, nihilo minus. Illi, τὴν ἡγεμονίαν οὐκ ἀπρακτοτάτῳ ἀνδρὶ παρέδωκαν. Cic. in Verr. 1. Ad hominem non inertiſsimum. Attici, οὐχ ἧττον pro ſimiliter, et pro magis. Noſtri quoq; nō minus, non ſecus. Verg. in 3. Non ſecus ac iuſsi faciunt. Idem in eodē: Non ſegnior, pro ſimilis. ἐν ἀρχῇ in principio οὐδεὶς σωκράτους ἧττον ἀμαθὴς ἐγένετο. Teren. in Eunu. Hoc nemo fuit minus ineptus: pro magis prudens. Illi οὐδαμῶς, nos nunquam Teren. in Eunucho: Nemo

quiſ-

quiſquam: abundat quiſquam. οὐδέποτε tam in præterito quàm in futuro, quõ & nos, nunquam. Ariſtoph. μὴ οὐχὶ γίνεται. Noſtri quoq; frequenter duplici abnegatione utũtur pro ſimplici, ut nihilo minus pro non: & recuſo ne ſciã, pro recuſo facere. Attici, ἀπαγορεύω μὴ λέγω καὶ ἀπαγορεύω λέγειν. In ſequen. uerò οὐκ ὤλισέ με ζοὺς οὐ παλλάς με κατέφλεξε. Hæc autẽ figura ſolet fieri, uel abundante abnegatione, uel deficiente à communi ſubaudienda. Vergil. in 3. Aen. non me tibi Troia Externum tulit, aut cruor hic de ſtipite manat: pro, neq; cruor. Idẽ in 9. Non hic Atridæ nefandi uictor Vlyſſes: ne dixit, ſed tamen pro nec ponens, uel & aut: necnon etiam &. Lucanus in 4.

Quippe ubi non ſonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulſu rigidos uexantia frenos,
Ora terens ſpargitq; iubas, & ſubrigit aures,
Incertoq; pedum pugnat non ſtare tumultu.

Hic enim econtrario; q;, atq;, et, pro nec poſuit, et ad omnia, nõ, in principio poſitũ à communi accipitur. οὔτ' ἐκεῖνος ἐποίησεν, οὔτος τε. Idem in eodẽ: fluuios nõ ille cruoris Membrorumq; uidet lapſus. μετὰ τὴν δυσυχίαν οἱ οἰκεῖοι οὐδὲν μὴ ὑπόλοιπον ποιοῦντι ἑάλωκαν. Sall. in Cat. Poſtquã uictoriã ſunt adepti, nihil reliqui fecere uictis. Illi, ὀφείλει μοι τόκον οὗτος, καὶ ὀφείλει τόδε ποιῆσαι. et nos, debet mihi ille uſuram, et debet illam rẽ facere. Nã infinitis uerborum tã illi quã nos frequẽter utimur loco nominũ. & illi quidem pro omni caſu, nos autem pro nominatiuo uel accuſatiuo, ut Perſius: Sed Pulchrũ eſt digito monſtrari, & dicier hic eſt. Idem, Euge tuum et belle. Lucan. in 4. Victuroſq; dei celant ut uiuere durent, Felix eſſe

 mori,

inori. loco enim genitiui, uel datiui, uel ablatiui, et accuſatiui cum præpoſitione gerundijs, uel ſupinis utimur, de quibus; de uerbo tractantes ſufficiēter docuimus. Attici. παραβάλλομαι τούτῳ καὶ πρὸς τοῦτον. Demoſthenes pro Cteſiphonte, πρὸς ἐκείνους ἐξετάζειν καὶ παραβάλλειν εἶναι. Romani quoq; Comparo tibi illum, & tecum, Cic. pro Deiotar. Et ſi inique Caſtorem cum domino cōfero. πανταχοῦ, tam in loco, quàm per omnes partes ſignificat. Demoſthenes Philippicarū 3. τοὺς ταῦτα διδάξοντας ἐκπέμπω μὲν πρέσβεις πανταχοῦ, ad locū. et Philippic. 4. οἱ τυράννων ἢ δυναστειῶν ἐπιθυμοῦντες κεκρατήκασι πανταχοῦ, quod eſt in in loco. Nos omnifariam quidem pro per omnes ponimus, ubiq; autē in loco, & undiq; de loco, et quoque ad locū. ἡ ἡλικία τοῖς πάθεσι τρίβεται. Similiter nos. Ver. in 4. Omne æuum ferro teritur. Illi, ἐπέχω σε μαινόμενον καὶ μαίνεσθαι, καὶ ἐπέχω σε ἵνα μὴ μαίνῃ. Et noſtri cōpeſco illum inſanientem, et inſanire, et ne inſaniat. παρὰ, apud illos, et gtō, et datiuo, & actō adiungitur. & apud nos, præter, actō coniungitur et abltō, tūc cū pro ſine accipitur, ut Salluſt. in Catil. Præter rerū capitalium condemnatis: pro ſine condemnatis, & tenus tam ablatiuo quā genitiuo, ut pube tenus. Verg. in 4. Pube tenus poſtrema immani corpore hiſtrix. Idem in 3. Geor. Et crurum tenus à mento palearia pendent. ſecundum græcos dixit. Attici, παρεσκευάζοντο ὡς ποιήσοντες τόδε, καὶ ποιοῦσι τόδε. Similiter noſtri. Sallu. in Catil. Neq; tamen Antonius procul aberat, utpote qui magno exercitu locis æquioribus expeditos in fuga ſequeretur. hinc uidetur etiam illud, dignus patrijs qui lætior eſſet Imperijs, & cui pater haud Mezentius eſſet: Vergilius in 7. Attici, παρα

χωρῶ σοι τοῦδε καὶ τόδε. Latinorum quoq; autores, Concedo tibi illius rei et illam rem. Lucan. in 1. tibi numine ab omni Cedetur, iurisq; tui natura relinquet, Quis deus eſſe uelis. Attici, φέρουσι. Xenophon.

Liuius in 26. ab Vrbe condita: Qui Pompeium morbum excuſaſſe ferunt, ne cum intereſſet deditioni animos Numantinorum irritaret. Attici, παρ' ἐμοὶ pro ἐπ' ἐμοί, ἐν ἐμοί, quomodo & nos apud te. Ariſtophanes, παρ' ἐμοί, ὅτι ἐς κόρακας πλεῖστος παρὰ σοί. Illi, φέρεται ἀλεξάνδρου πέρι. Virgil. in primo: Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam Poſthabita coluiſſe Samo. περὶ apud illos, & præponitur & poſtponitur, & diuerſas habet ſignificationes, quō & apud nos, de & præ, & pro, & plereq; præpoſitiones. Herodot. Hiſtor. primo: περὶ τοῦ νόσου. & alibi, ἀνθρωπηίων πρηγμάτων πέρι. Vergil. in quarto: Te propter Libycæ gentes Nomadumq; tyranni Odere. & qua de re, pro de qua re. Terentius in Andria: I præ, ſequar: pro praei. Attici, περιόπτομαί σε, καταφρονῶ σου. Noſtri deſpicio, contemno, ſperno illum, ad accuſatiuum ſolum. Illi, πιστεύω σοὶ καὶ ὑπὸ σοῦ πιστεύομαι, nos quoque credo tibi, & credor à te. Attici, πειρῶμαι τῶν παθῶν καὶ πειρῶ τῆσδε. Ariſtophanes, ὅταν ἐς αὐτάς τις πενίας πειρῶν τύχῃ. Latini ad accuſatiuum ſolum. Vergilius in 2. Aut terebrare cauas uteri, & tentare latebras. Expertus tamen & illam rem & illius rei. Vergilius in undecimo: Sexcentos illi dederat Populonia mater Expertos belli iuuenes, aſt Ilua trecentos.

Sed magis nomen eſt. Attici, ἀπέχει στάδιον τῆς πόλεως, καὶ σταδίῳ. Lycurgus,

Hinc noſtri, uiginti paſſus, & uiginti paſſib. aberat. Attici

Vergil. in 1. noctem non amplius unam Falle dolo. Lucanus in 7. plus eſt quàm uita ſalusq; Quod periit. Cicero infrumentar. Pluris dimidio. ὡς εἰ μὴ, hoc Attici conſtruunt omni cum caſu abſq; uocatiuo, quomodo & noſtri niſi & duntaxat, ut niſi ille dicat, niſi illius iuſſu, niſi ille cõgruè, niſi illum doceã, niſi illo præſente. ποὶ græci frequenter in locum: ποὶ in loco. Homerus tantum. *

Romani, quo ad locum, ubi in loco. Attici, πολὺ μᾶλλον καὶ πολλῷ. Noſtri ad ablatiuum multo magis & multo maximè. Salluſt. in Catil. Ea tempeſtate mihi imperium Po. Ro. multo maximè miſerabile uiſum ẽ. Attici, ζῶ ζωὴν ἀθλίαν, ſimiliter δουλεύω δουλείαν, & noſtri ſeruitutem ſeruiunt. Terentius: Cantilenam eandem canis. Illi, πολὺν χρόνον καὶ διὰ πολλοῦ. Romani multum tempus, & multo tempore. Verg. in ſexto: Nec plura his, ille admirans uenerabile donum Fatalis uirgæ longo poſt tẽpore uiſum. Terent. in Eun. Illum liquet mihi deierare, his menſibus Sex uel ſeptem prorſum non uidiſſe proximis. Vergilius in 1. Iouisq; Et ſoror & coniunx una cum gente tot annos Bella gero. μάχομαί σοι, nos quoque, pugnat mihi & ad me. Similiter certat, & huiuſcemodi alia, & mecum. Vergil. una cum gente tot annos Bella gero. Illi, φροντίζων τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τῇ πόλει. noſtri quoque faciens curam urbis, & ſuper urbẽ. Attici, ἐπεισβαίνω εἰς τὴν θάλασσαν. & noſtri adeo urbẽ & in urbẽ. Ver. in 2. Mygdonides illis qui ad Troiam forte diebus Venerat. Idem in Bucol. Quo te Mœri pedes, an quo uia ducit in urbem? δέομαι χρημάτων, nos eget uerbum tam genitiuo quàm abltõ coniungimus, egeo illius rei, & illa re. Illi ποὶ ad locum, & nos quo. Illi ἀθλήνοι, καὶ ἐν

uenit in mentē, cum Segeſtā, cum iura ſimul ciuitatā: atque officia conſidero. Attici, προσήκει μοι πολυπραγμονεῖν τοῦτο. Terent. in Eun. Et adeo ad te attinere hāc omnē rem. noſtri frequentius, attines ad illum & illi. Attici, ἀγαπῶν τῆς παρθένου καὶ ἀγαπῶν τὴν παρθένον. Romani quoq; fugitans, amans, patiens, et multa ſimilia, tā gtō q̄ accuſatiuo adiungunt: ſed accuſatiuo iuncta, participia: genitiuo, nomina ſunt. Plato in Lyſide: * dixit, id eſt, clementer, pro nō nimium. hinc Saluſt. in Iugurth. Sed his rumor clemens erat, pro nō nimis. Attici, εἰσέρχεται τὴν πόλιν οὗτος. Euripides, μόνον δὲ σὺν τέκνοισιν εἰς ἀγκαλισμοὺς. Terēt. in Andr. Adeon' ad eū? Verg. in 10. Regem adit, & regi memorat nomenq; genusq;. Idē in Georgic. 3. Adit oppida paſtor. εἰσῆλθε τὴν οἰκίαν ὁ κλέπτης. Chreſtomenes: *

Terentius in Phorm. Adi magiſtratus. Attici, ἱκετεύω, λίσσομαί σε πρὸς θεῶν. Vergilius in 5. ſuperos que precati Trinacrij Teucri que uiri. Terentius in Andria: Huic ſupplicabo, amorem huic narrabo meum. προσκαλῶ σε καὶ προσέφη τοῦτον. Vergilius in 6. extremum fato quod te alloquor hoc eſt. Idem in ſecundo: Affaturq; deos, & ſanctum ſidus adorat. Attici, τῷ βασιλεῖ δεδεμένοι προσηνέχθησαν. Romani quoq;, oblati ſunt nobis & ad uos. Attici, προσλαμβάνω σε καὶ προσλαμβάνω σοῦ. Nam πρὸς præpoſitio tam accuſatiuo quàm genitiuo coniungitur, ſed in diuerſa ſignificatione, quod nos in multis facimus præpoſitionibus, ut in, ſub, ſuper, ſubter, de quibus ſufficienter Donatus docet. Præter autem, quando loco ſine accipitur, ablatiuo

cõiungitur, ut Salluſt. in Catil. Præter rerum capitalium cõdemnatis, nam aliâs accuſatiuum ſequitur. Tenus quoque quod apud græcos aduerbium eſt, ſicut & ſine, & multa alia, quæ à noſtris inter præpoſitiones ponuntur, tam ablatiuo quã gtõ ſociantur ſecundũ græcos. Verg. in 3. Pube tenus: poſtrema immani corpore Priſtis. Idem in Georg. 3. Et crurum tenus à mento palearia pendent. Idẽ in 10. cui laterum tenus hiſpida nanti Frons hominem præfert. hoc autem (ut oſtendimus) ſecundum græcos. nã apud Latinos nulla præpoſitio, nec aduerbium præpoſitiuũ caſualium niſi accuſatiuo uel ablatiuo coniungitur. Attici, εἰσῆλθέ μοι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐνθύμιον νῦν. Cic. in Verrin. 2. Cum illius temporis mihi uenit in mentẽ. Illi, ἐπὶ τούτοις γελᾶν καὶ ἐπιγελᾶν σε σοὶ, σέ. Terent. in Eun. Hiſce ego nõ paro me, ut rideant, ſed his ultro arrideo. Idem in Adel. Rideo hunc. Idem in eadem: Nulli lædere os, arridere omnibus. Idem in Eun. Cœpit ad id alludere, & me irridere. Attici, προκρίνω σε ἄριστον εἶναι πάντων τῶν ἐμῶν ἑταίρων. Noſtri quoq; huiuſcemodi locutionibus utuntur, ut præpono hunc optimũ eſſe amicorũ. Illi, λαφύσσουσι τὴν κτῆσιν, οἱ κοῦσι τὴν μισοπολεμίαν. Noſtri quoq; accolunt fluuium & fluuio. ἀποβλέπω καὶ ἐπιβλέπω τὸ βουνόν, ſic noſtri. Cicero pro Milone: Et aſpexit me illis quidem oculis. Vergil. in 1. Aſpice biſſenos lætantes agmine cygnos. Attici, ἐναντίον θεοῦ, καὶ ἐνώπιόν σου. Ter. in Phorm. Nanque inſcitia eſt aduerſum ſtimulũ calces. παρ' ἐκαθήμην τῷ θείῳ. Iuuen. in 4. ſpectent iuuenes quos clamor & audax Sponſio, quos cultæ decet aſſediſſe puellæ. Illi, πρῶτον μὲν οὖν, δεύτερον δέ. εἶτα μὲν, ἔπειτα δέ. Noſtri uerò; primo uel primũ quidem, deinde uerò, uel

poſt

poſt verò, vel nūc verò, vel ſecunda, aut ſecundum vero, Attici, συστρέψω τὴν διχόνοιαν καὶ ἀναπολῶ τ' ὗσιν. Teret. *in And.* Nunc quam rem uitio dent quæſo animū aduortite. Idem in Eun. Aduerti hercle animum. Vergil. in 6. *Cæruleam aduertit puppim, ripæq; propinquat.* Attici, ἐπερειδόμενος τῇ βακτηρίᾳ, ἐπιβαίνει ὁ ἀδωνῶν. Vergilius in 11. *Impreſſoq; genu nitens terræ applicat ipſum.* Attici, ἐν μέρει, πρὸς μέρος, καὶ ἐκ μέρους. Noſtri quoq; ad partē, et in parte, et ex parte. Illi, τὸ μόνον διδόσθαι οἱ ἐνόμισεν ἔργον. Terent. in Andria: Id ſibi negoti credidit ſolum dari. Huic ſimile eſt illud Vergil. in 2. Aeneid. *Dixerat & genua amplexus, genibusq; uolutans Hærebat.* Demoſth. καθ' ἡμᾶς ἐγένετο, καὶ κατὰ γνώμην, κατὰ τὸ σὸν θέλημα. Hoc eſt quod dicimus, ſecundū uolūtatem ueſtram, & ſecundum uos. Lucan. in 7. *ſecundum Aemathiam lis tāta datur.* Attici, βουλεύομαι προβλέπω σοὶ καὶ σεί, καὶ προνοῶ. quō et apud nos, conſulo et prouideo, proſpicio, tam datiuo quàm accuſatiuo cōiunguntur, ſed dtō prouidentiā ſignificant. Illi, πάτρωθεν καὶ μήτρωθεν βάρβαρός ἐστι: καὶ ἐκ τε πατρὸς, καὶ μητρὸς βάρβαρος, nos à patre et à matre Atheniēſis eſt. Attici, πρὸς σοῦ λαμβάνω τόδε αὐτὶ τοῦ παρὰ σοῦ. Romani quoq; apud arbitrū, et ad Troiam tamē, pro apud Troiam. Verg. in 1. *Prima quod ad Troiam pro charis geſſerat Argis.* Attici, ὑπονοῶ τὰ ἱερὰ κεκλεισμένα, ἥγουν εἶναι. Frequentiſſimè noſtri quoq; participia pro infinitis, ut audio interfectū, mortuū, caſum, & ſimilia, in quibus omnibus ſubauditur eſſe. Iuuenal. perituros audio multos. ὥστε λέγειν πειρασθὲν γεωργεῖ. Salluſt. in Catil. & populus lætari, & merito dicere fieri. Attici, στεφανοῦσι κοτίνῳ στεφάνῳ

καὶ στεφανωσάμενος καλάμῳ λευκῷ, et Romani corona
tur illam rem, & illa re. Quomodo etiā induitur. Horati
us: Coronari Olympia. Vergilius in 7. induit albos Cum
uitta crines. Idem in 10. An ſeſe mucrone ob tantam de-
decus amens Induat. Præpoſitio apud illos frequēter ab-
undat, & deficit. Demoſthenes: *
& noſtri conuenit mecum, tecum. Ariſtophanes autem
ἄπειμ' ἵν' ἐκεῖθεν ἐκτραχηλισθῶ πεσών. deeſt enim κατὰ.
Homerus, ἀμφότερον, ἀντὶ κατὰ ἀμφότερον. Noſtri
quoq; utraq; figura utuntur. Vergil. in 9. Tum demum
præceps ſaltu ſeſe omnibus armis In fluuium dedit. deeſt
Cum. Attici, μέμνημαι σύγγνωθι, id eſt memini, da ueni
am. Demoſthenes: * Salluſtius
in Iugurth. hominis ueteris proſapiæ, multarum imagi-
num, nullius ſtipendij. Frequentius tamen in huiuſcemo-
di ſenſu Romani ablatiuo utuntur. Terent. in And. Ibi
unam aſpicio adoleſcentulam Forma, bona fortaſſe, ac
uultu Soſia, Adeò modeſto, adeò uenuſto, ut nihil ſu-
prà. Cicero in Phil. contra Antonium: Tu nec ſol-
uendo eras, id eſt ſoluere debita non poteras. Illi, συμ-
φωνῶ ἐμαυτῷ εὐδαιμονοῦντι καὶ εὐδαιμονῶν, noſtri
quoque inueniuntur hac forma ſæpe uſi, conſcius ſum mi
hi benefacienti, & benefaciens, quomodo dicimus nomē
eſt mihi Iulius & Iuli & Iulo Iulum. Vergil. in 2. ſen-
ſit medios illapſus in hoſtes. Illi, κλέψας τῶν θεῶν τὰ ἱερὰ
καὶ τοὺς θεούς. & noſtri depilatus deos decumas, & deorū
decumas. Attici αἰσθάνομαι ὁ δμῆς ἐν ἀλλοτρίᾳ τραπέ-
ζῃ. Noſtri accuſatiuo ſentio illā rē, ἀγνοεῖτην ἁμαρτίαν,
ſimiliter Latini ignoſcit culpam * & magis fœmi
ninum ipſe fœtus eſt, quō apud nos, hic & hæc ſtirps &
finis

ſinis & ſilex, & multa ſimilia. Herod. in 3. * id eſt obijt uel mortuus eſt à ſuis. Attici, ταυτὸ τοῦτο, τοῦτ' ἐστιν ἐκεῖνο. Noſtri quoq; idem huic illud eſt, & idē quod hoc illud eſt. Iuuen. in 2. implet & ad mœchos dat eiſdem ferre cinædis. θανατῶ ἐγὼ, καὶ σέ, ἀποθανοῦμαι ἐγὼ καὶ σέ, quomodo & latini ſæpe eadē uerba diuerſis proſerūt ſignificationib9, ut ruo abſolutū & actiuū. Vergil. in 7. ruit omnis in urbe Paſtorū ex acie numerus. hic enim eſt abſolutū. In primo autē actiuè protulit: Incubuere mari, totumq; à ſedibus imis Vnà Eurusq; Notusq; ruunt. ſimiliter moror tam abſoluta quàm actiua ſignificatione ponitur. Verg. in 1. Hunc Phœniſſa tenet Dido, blādisq; moratur Vocibus. Iuuen in 3. morantur Pauci ridiculum & fugientem ex urbe pudorem. hoc in actiua ſignificatione. Vergil. in 4. Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater Deſtruat? Illi, υἱὸς μοῦ ἐστι, καὶ ἔστι μοι υἱὸς καλός. Similiter nos dicimus argumētum huius rei, & huic rei eſt illud: quō dicimus pater huius eſt, & huic ille. Verg. in 9. Huic monſtro Vulcanus erat pater. Attici, ἐν τοσούτῳ δὲ, quomodo & noſtri interea dū. Vergil. in 3. Georgil. Sed fugit interea fuit irreparabile tempus, Singula dum capti circūuectamur amore. Idem in eodem: Interea ſuperat gregibus dum læta iuuentus. Notandum ergo quòd quomodo apud græcos ἕως coniunctum cum ἄν ſignifica μέχρις ἄν, ſic & apud nos interea. eſt etiam ubi pro tamen inuenitur poſitū. Verg. in 1. Georgic. Nec nulla interea eſt inaratæ gratia terræ. Interea poſuit pro tamen. τὸν βίον ἐκτελέσαι uitā finire, id eſt mortem obire. Attici, ὅλην τὴν νύκτα φροντίζω. Vergilius in primo: noctem non amplius unam Falle dolo.

Idem

Idem in 3. Noctē illam tecti ſyluis immania monſtra Perferimus. Attici, ἡ χεῖ ὁ ὗος τῆς πέτρας. huic ſimile eſt Vergil. Ictū iam fœdus: pro fœderis hoſtia. Illi, νυκτὸς ἦλθε, καὶ νύκτωρ τῇ ὑστεραίᾳ καὶ προτεραίᾳ. Nos pridie aduerbialiter dicimus, & poſtridie, & priori die tamē & poſteriore, & poſtero, & nocte & ſuperiore. Cicero in 1. Inuect. Quid proxima, quid ſuperiore nocte egeris. Illi, τοιοῦτος, ὁ ναὸς, ὁσὸς ὁ πειραιεύς, huic ſimile Iuuē. in 3. Hunc qualē nequeo monſtrare & ſentio tantū: pro talem qualem. Et ſciendum quòd frequenter huiuſcemodi pronomina demonſtratiua uel redditiua, & infinita nōmina, loco infinitorū qualitatis & quantitatis inueniuntur apud autores. Demoſthenes. * Vergil. in 2. Dis aliter uiſum. Illi, νὴ τὴν Δήμητρα ἡμῖν ἐστὶν, ἐν ταῖς χερσὶ τὰ μά. Salluſt. in Catil. Proh deûm atq; hominū fidē uictoria nobis in manu eſt. Illi, βιάζεταί με, καὶ βιάζοι με, ποιοῦμαι τόδε τὶ καὶ ποιῶ. Nos multis uerbis tā actiuæ quàm paſſiuæ uocis, ſimiliter in una eademq; ſignificatione utimur, mereo et mereor, populo & populor, nutrio & nutrior, bello & bellor. Vergil. in 2. Georg. Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuam: pro, nutrito. Idem in 11. pictis bellantur Amazones armis. Illi, οἱ μὲν ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι, οἱ μὲν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ κακοὶ τούτων. Pro quo noſtri dicunt, quidam boni, quidam mali, alij boni, alij mali, & hi boni & hi mali. Attici, τὶ ἡμῖν καὶ σοὶ ὦ ἑταῖρε. Teren. in Adel. Sed quid iſta. Aeſchine noſtra, aut quid nobis cum illis? Iuuenal. in 3. Quo mihi te ſolitū falſas ſignare tabellas. Plato *

Noſtri in utraq; ſignificatione accuſatiuo utuntur. Verg. in 4. Vlta uirum pœnas inimico à fratre recepi. Idē in 2.

nun-

nunquam omnes hodie moriemur inulti. Vindico quoq; in utraq; ſignificatione inuenitur tã pro læſo quàm contra lædentẽ accipiendũ. unde uindicta nõ ſolũ pœna, ſed etiã liberatio accipitur. Perſius: Vindicta poſtquã meus à prætore receßi. Vnde & aſſertio tã à ſeruitute in libertatẽ q̃ à libertate in ſeruitiũ trahi ſignificat, quod apud Liuiũ in multis legimus locis. Attici, ἀκόυετε τὶς ὑμῶν, λάβετε τὶς τοῦτο. Simile Ter. in Adel. Aperite aliquis actutum hoſtium. Attici, τὶ ex ſuperuacuo adijciunt. Plato, *

Terent. in And. Subtriſtis uiſus eſt eſſe aliquid. ὅτε χάριν καὶ τῶν ἐλθόντ δεῦρο; pro cuius cauſa. Cic. Philip. 2. Illud Caßianum cui bono, id eſt cuius gratia aut ad cuius bonum. Attici, * Frequentißime hac figura utuntur noſtri. Salluſt. in Iug. Homines ueteris proſapiæ multarũ imaginũ ac nullius ſtipendij. τοῦ ποιεῖν, τοῦ φαγεῖν, τοῦ λαβεῖν, τοῦ λέγειν. Δημοσθ. τὸ γὰρ πράττειν τὸ λέγειν καὶ χειροτονεῖν ὕστερον ὂν τῇ τάξει πρότερον τῇ δυνάμει καὶ κρεῖττόν ἐστι. pro hac cõſtructione, id eſt pro articulo genitiui quod cõiungãt Græci cum uerbo infinito, nos gerundijs in di terminãtibus utimur, addentes tamen cauſa uel gratia, ut diſcendi cauſa lego Vergiliũ; accuſandi cauſa & defendendi in forum procedo. δεῖταί χρημάτων ὁ δεῖνα καὶ δέομαι σοφῆς. Iſocrates:

* Noſtri, egeo illius rei, & illam rem, & illa re, & ſupplico tibi, et quæſo te. Terẽt. in And. Huic ſupplicabo, amorẽ huic narrabo meum. Cic. pro Roſc. Nam per deos immortales quid eſt in hac cauſa quod defenſionis indigeat? Demoſt. Philip. 4: ὥσπερ τοὺς πεζοὺς τῶν αὐτῶν φόνον στρατευομένους. et noſtri frequẽter hac figura utũtur quẽadmodum dicis, ſic facio, pro ut dicis, ſic facio διὰ τὰς ἀμαρτίας:

μαρτίας, ad accuſatiuum, διὰ σὲ ὁ δὰς ὑμῶν βόλιτο διφημάρ. Cic. pro Ligar. Atque in hoc quod cum mendacio, ſi uis gloriari, per me licet, τοσοῦτον ὅσον. τοσοῦτον διευλέγχω, ὁ δὰ να τ̃ δῆλος, ὅτι καὶ λέγομεν ἅπαντας, quod plerique dicunt, τοσοῦτο διοίσει τούτου τ' ἀνδρὸς, ἴσω. Et Romani tantũ quantum, et tãto quãto, differt, diſtat, intereſt, præſtat. Attici, τοσοῦτον ἄπειμι τ̃ κακουργῶν, καὶ τοσούτῳ ἄπιστι τὸ δίκαιος ἄναι. Similiter Latini tãtũ et tãto defuit inuitis ciuibus aliqd facere. Cic. pro M. Marcel. Tantũ abes à pfectione maximorum operum, ut fundamenta quæ cogitas nondum ieceris. Illi, ἔτος μὲν γεννηθεὶς εἴπει εἴκοσι τάδε ἐποίει. Terent. in Eunu. Ille alter ad nos uenit annos natus ſedecim. Illi, ἐπαινῶ σὲ ποτὲ μὲν διὰ τὸ φιλότιμον ἄναι. ποτὲ δὲ καὶ διὰ τὸ γενναιότατον φαίνεσθαι, pro quo nos cũ, tum. Cicero pro Deiotaro: Cum in omnibus cauſis grauioribus C. Cæſar initio dicendi commoueri ſoleam uehementius, quàm uidetur uel uſus uel ætas mea poſtulare: tum in hac cauſa ita multa me perturbant. ἄρα apud illos ſupponitur, τοίνυν præponitur: apud nos autem & igitur & ergo tam præponuntur quàm ſupponuntur. Attici, *
ἔτι περὶ ἐμὴν ἀγαθῶν, ἦλθε μοι εἰς νοῦν. Omnia hæc & apud noſtros inuenis. Verg. in nono: Nocte ſuper media tuti ſub matribus agni Balatum exercent. Cicero Verr. 1. Vatum illius temporis mihi uenit in mentem. Idem de ſignis: Venit enim mihi fani, loci, regionis illius in mẽtem. Attici, σύμφρον ἡμέρα, αὔριον, ὁ περὶ τ̃το, νῦν ὁ θάνατος ἄλις. Noſtri quoq; aduerbiũ eſt, quando caſuali adiungunt, ut Perſius: Euge tuũ & belle: nam belle hoc excute totũ. Idem, Heſternum cras abijt. Virg. Mane nouum & ſponte ſua.
&

& Lucan.in 1. Tu ſatis ad uires Romana in carmina dandas. Attici, ἀίκλω πολεμίων ἴδοις ἂν αὐτὸς ποιῶν. Salluſt. in Cat. Cum domos atq; uillas uideas in modum urbium ædificatas. Thuc. * pro nudiuſtertius. Hinc Romani tertiū et tertio calendas, uel nonas, uel idus, uel calendarū, nonarū, iduū, pro in tertio ante calendas uel nonas uel idus. Cic. Inuect. 1. Meminiſtine me ante diē 12. calendarū nouembriū dicere in ſenatu, fore in armis certo die, qui dies futurus eſſet ante diem ſextū calendarū nouembrium: pro in diem ſextum calendarum nouembriū; ante frequētius tamen actō adiungitur, & per eclipſin præpoſitionis. Attici, πείθομαί σοι, ὑπακούω σοῦ, ὑποτάσσομαί σοι. Hinc Romani obedio tibi & auſculto tibi. Sall. in Catil. Quæ natura prona, atq; uētri obediētia finxit: pro obaudiētia. Ter. in An. Pamphilū ne adiutē an auſcultē ſeni. Attici, πειθόμενος τῷ πατρί, εἰμί σοι ὑπήκοος. Hinc Rom. dicunt, audiens tibi ſum. Attici, πρὸς σοῦ ἀντὶ παρὰ σοῦ accipiunt, ſicut & nos ſuper pro de. Demoſth. in Phil. 4. * Virgil. in primo: Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa. Attici, Hinc Romani dimidio ſuperat. unde Iuuenalis in quinto: Pares, quod uendere poſſis Pluris dimidio. Similiter præſtat pro ſuperat. Virgil. in 2. Ibo animis contrà uel magnum præſtet Achillem: pro ſuperet. Idem in 1. Gradiensq; deas ſupereminet omnes. Illi, ὑπεριέπτομαι τ ἀνθρώπων τα, ἀποδοκιμάζω τόδε τι. Rom. ad accuſatiuū deſpicio & cōtemno & aſpernor illum. Attici, προσβλέπειν, ἀφορᾶν, ἐπιβλέπειν τόδε. Cic. pro Mil. Et aſpexit me illis quidē oculis, quibus tum cum omnibus omnia minabatur. Virg. in primo: & alto

Proſpiciēs ſumma placidum caput extulit unda. Illi ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὑπεδείχθη, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ. Hinc & ſub apud nos accuſatiuo & ablatiuo adiungitur. genitiuo enim præpoſitio apud Latinos præponi non poteſt ſeparatim. Verg. in 2. poſteſq; ſub ipſos Nituntur gradibus. Idem in 8. ſub te tolerare magiſtro Militiã. ſub oculis quoq; dicimus, pro ante oculos. Attici, ἀνέχομαι σὲ λοιδορᾶν, καὶ λοιδοροῦντα, καὶ λοιδοροῦντος. Sic & nos patimur illum facere hoc, & hoc facientem, & hoc faciente. Illi ἄρτι pro πρώην dicunt, quod paulo antè uel mox fuit, & ex hoc Rom. è ueſtigio dixerũt, uel quod ſtans aliquis in eodẽ ueſtigio facit, unde ſtatim quoq; dicitur, uel quãtũ tẽpus eſt in uno ueſtigio faciendo, quod eſt breuiſsimũ. Cic. in 1. Verr. è ueſtigio ex homine tanquã aliquo Circeo poculo factus eſt Verres, redijt ad ſe, atq; ad mores ſuos. Illi ὑπὲρ καπνοῦ τίθεσι, καὶ ὑπὲρ τῶν ὤμων. et ſimilia dicunt. Sic Verg. in 6. gemina ſuper arbore ſidunt. Et idem in Buc. Fronde ſuper uiridi ſunt nobis mitia poma. Idẽ in 1. Aen. fama ſuper æthera notus. Attici, ἐπὶ κρόνου ἦσαν ἤγουν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ κρόνου, nõ addentes diem, hoc & noſtri eſt quãdo faciunt. Demoſthenes pro Cteſiphonte. * Idem in Philippic. ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὑπάρχει, hoc eſt noſtri ſub imperio ſuo, & ſub imperium ſuum facit gentes. Att. ὑπομένω καὶ ὑποφέρω, & Latini ſuſtinebant illum. Illi ὑπολαμβάνω, pro reſpondeo ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη τάδε ἤγουν ἀπολογούμενος. Plato in Protagora, * Hinc Verg. in 6. Suſcipit Anchiſes, atq; ordine ſingula pandit: pro reſpondit ad interrogationem Aeneæ. inueniuntur & noſtri abundantia utẽtes, ut loquere dicens, et ſtude properãs,

& ſimilia. Attici, ὁρῶ ἡμᾶς μεταμέλλεσθαι, καὶ μεταμελλομένους. *hac figura frequentiſſime quoq;* Rom. *utuntur, ut infinita uerba pro participijs ponãt, ut* Terent. *in Adel.* Video *ſapere in loco, amare inter ſe.* ὦ τὸν ἀπόλλω, μὰ τὴν ἀφροδίτην, *Latini plerunq; utũtur accuſatiuo in huiuſce modi interiectionibus, proh deûm fidẽ.* Terent. *in Phor.* Proh *deûm immortalium fidem, negat Phaniũ eſſe hanc ſibi cognatam* Demipho? *& ad nominatiuũ tamen ſolet proferri, ut idẽ in* Adel. *Proh dij immortales facinus indignũ Geta quod narras.* Attici, συλλέγει φθόνον μοὶ ὁ βάσκανος, *& nos inuidiam mihi colligit.* ἐπιφέρω σοὶ χάριν καὶ χρήματα. *Iuuenalis in primo: audẽti ſeſe indulſiſſe tribuno.* Attici, ἔχω σκῆπτρον καὶ φέρω, κομίζω τόδε. *Vergilius in 7. de tiara & ſceptro:* Hoc *Priami geſtamen erat, cũ iura uocatis.* Idẽ *in 1.* Virginibus *Tyrijs mos eſt geſtare pharetram.* Idem *in eodẽ:* Præterea *ſceptrũ* Ilione *quod geſſerat olim* Maxima *natarum* Priami. *Illi,* γνῶσις ἐστι τῆς γραμματικῆς. *& nos, eſt nobis prudentia illius rei, & de illa re.* Attici, φροντίζω τόδε, καὶ φροντίζω σοῦ, *ſic nos ad accuſatiuum, curo illam rem.* χάριτας ἀθανάτους σοὶ οἶδα. *Terentius in* Eunuch. Magnas *uero agere gratias* Thais *mihi?* Idem *in eadem: & habetur et refertur* Thais *tibi, ut merita es, gratia.* Attici, ἀσπάγω δήμους καὶ εἰς δήμους, τοῖς ἐμοῖς μὲν χαρίτω. *Hinc nos uicem tuam doleo, pro in tuam, & ſeptimo* Calendas, *pro ante* Calend. Vergil. *in 1.* Italiam *fato profugus: pro in* Italiam. Terentius *in* Eunucho: *At ille alter uenit ad nos annos natus ſexdecim: pro ante 16.* Frequentiſſima *eſt hæc figura apud autores, in qua præpoſitio deficit,* χαμόθεν *quod eſt à loco,* Cratinus *pro*

in loco poſuit. * *melius tamen diſtinguendum* χαμαὶ *humi,* χαμόθεν *ab humo,* χαμᾶζε *in humũ.* Nos *gtõ quidem in loco, & ablatiuo uerò de loco, & actõ ad locum utimur, humi ſum, es, eſt. Salluſt. in Iugurth. Quæ humi arido atq; arenoſo gignuntur. Virg. tamẽ in 4. Aeneid. eiectum littore dixit, pro in littus: quãuis quidã diſtinguentes eiectum ad conſequens uerbum, dicunt littore egentẽ ſuſcepi, & regni demens in parte locaui.* βόσκεται τὴν ὕλην τὸ πῦρ. *Simile Virg. in 3. Georg. Paſcuntur uerò ſyluas, & ſumma Lycæi. Idem in 2. Aeneid. Implicat, & miſeros morſu depaſcitur artus. Sic ergo poſſumus dicere, ſatior illius rei, & illam rem. Teren. in Adelphis: Sed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur.*

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS PARTITIONES VERSVVM XII. AENEIDOS PRINCIPALIUM.

neidos principalium.

ARMA *uirumq; cano Troiæ qui primus ab oris: Verſus genere uniformis, ſpecie dactylicus, compoſitione ſimplex, nec ſimilis pedibus, depoſitione terminalis in diſſyllabum, qui diuiditur in cæſuras, per cola quidẽ in nouem, per cõmata uerò in duas, ſemiquinariam & ſemiſeptenariam, per pedes in quinque, quia dactylus habet tres ſyllabas.* DISC. *Quid eſt genere uniformis?* MAG. *Quia generalia metra nouem ſunt: Dactylicum, Anapæſticum, Iambicum, Trochaicum, Choriambicum, Pæonicum,*

nicum, Ionicum à maiori, Ionicum à minori. Antiſpatiſticum: & ſunt in quibuſdam generibus diuerſæ ſpecies uerſuum, ut choriambicum aſclepiadeum, ex ſpondeo & duobus choriambis & pyrrhichio: choriambicum gliconicum ex ſpondeo, choriambo & pyrrichio. Similiter alia huius generis plurima inueniuntur metra, ut illud Horatianum: Lydia dic per omnes. quod habet choriambum & bacchium. Dactylicum uerò uniforme eſt. DIS. *Quid eſt ſpecie dactylicus?* MA. *Quia legitimos pedes dactylos & ſpondeos accipit, qui in dactylos reſoluuntur ratione temporũ.* DI. *Quid eſt compoſitione uel ratione ſimplex?* MA. *Quia ſunt uerſus ex diuerſis generibus metrorũ cõpoſiti, quales inuenies apud Hor. & alios lyricos, mixtos ex dactylis et iambis, ut eſt apud Flaccum: Scribere uerſiculos amore perculſum graui. Eſt enim ſemiquinaria penthemimeris heroica cum dimetro iambico. Heroicus uerò ſimplex eſt compoſitione, id eſt à pedibus unius ſpeciei componitur.* DI. *Quid eſt nec ſimilis pedibus?* MA. *Quia licet uel dactylos uel ſpondeos ponere.* DI. *Quid eſt depoſitione terminalis in diſſyllabũ?* MA. *Catalecticos dicũt, quibus deeſt in fine aliquid: acatalecticos, quibus nihil deeſt. Heroicus autem qui legitimos habet dactylos, q triſyllabi ſunt, ideo in diſſyllabũ deſinere uult, & minuit in fine unam ſyllabã, ne ſit impedimẽto ſequenti uerſui quin celeriter incipiat. Præterea dicũtur hypercatalecti quibus abundat una uel duæ ſyllabæ, ut nouenariũ Pindaricum: quod cum ſit dimetrum iambicũ, habet tamen unam ſyllabã plus in fine. Horat. Syluæ laborãtes geluq;. Brachycatalectici dicũtur in iã-*

picis et ſimilibus, quibus deeſt una ſyllaba uel duæ, ut eſt ſenarium iambicum Colophon, *ut* Horat. *Mea renidet in domo lacunar.* Per cola *diuiſio ſeparatur in certas integras partes orationis, per pedes uerò ſecundum metri rationem, et per commata ſimiliter.* Commata *autē ſunt tria, trochaica, ſemiquinaria, & ſemiſeptenaria: quarta enim* Bucolica *magis paſsio eſt, ſicut ſemipes, & quarta trochaica, & quæ inueniuntur per ſingulos pedes.* Cæ*ſuræ uerò curſum & rhythmum leuiorem ſolent perficere, & neceſſe eſt uel unam uel duas cæſuras in uerſu inueniri: nam tres rariſsime poſſunt inueniri in eodem uerſu. nam ſi ſemiquinariam habet, trochaicam raro habere poteſt, niſi quando monoſyllaba interſit dictio, ut* Mu*nera clara dedit, dat eidem debita pater. & è contrario ſi tertiam trochaicam habet, ſemiquinariam raro habere poteſt.* Per *pedes in quinque diuiditur hic uerſus cæſuras, quia ſex pedes quinq; habent interruptiones.* DI. *quot figurarum eſt heroicus uerſus?* MA. *triginta & duarum.* DI. *quomodo?* MA. *quia quinq; dactylos uel ſpondeos habētes unius ſunt figuræ. Similiter quatuor dactylos, & unum ſpondeum habentes, quinq; faciunt figuras: & è contrario, ex quatuor ſpondeis & uno dactylo quinq; figurarum eſt.* Vnus *enim inter quatuor mutans loca, quinq; facit figuras.* Sic *& duo ſpondei inter tres dactylos, & duo dactyli inter tres ſpondeos mutantes loca, denas faciunt figuras.* Habemus *igitur tres modos, & primus ſingulas figuras habet ex quinq; ſimilibus.* Ponè *igitur duas figuras.* Secundus *qui ex quatuor & uno (diſsimili mutante loca) quinas: pone ergo hic decem figuras:*

figuras. *Tertius modus eſt ex duobus & tribus diuerſis commutatis, in quo denæ inueniuntur figuræ.* Adde etiam 20. *Omnes igitur ſunt triginta & duæ figuræ*. Et ut *ſcias etiam aliam rationẽ numeri figurarũ, in omni metro cõputa quot pedes accipiunt ſingula loca, & multiplica numerũ quem accipiunt ſingula loca priora ad numerũ pedum, quos accipiunt loca ſequentia: ut in heroico, primus locus accipit duos pedes, hoc eſt dactylum & ſpondeum, ſimiliter ſecundus duos: bis duo quatuor fiunt: tertius ſimiliter duos, bis quatuor octo fiunt: quartus quoq; duos: bis octo ſedecim, & quintus duos, bis ſedecim triginta & duo, & in iambico ſimiliter primus locus accipit pedes quinque, ſecundus tres: ter quinq; ſunt quindecim. terti9 quoq; quinq;, quinquies quindecim ſeptuaginta quinq;, quartus tres, ter ſeptuaginta quinque* 225. *quintus quinq;, quinquies* 225. 1125. *Sic in omni metro in quo diuerſorũ pedum ſunt eadem loca capacia, ut in anapæſtico et trochaico hac ratione figuras potes inuenire*. *Nam in illis metris, in quibus ſingula loca fixos habent pedes, id eſt ſingulos, unius ſunt figuræ, ut in Aſclepiado ac Sapphico hendecaſyllabo & ſimilibus.*

Arma uirumq; cano Troiæ qui primus ab oris.

DI. *ſcande uerſum.* MA. *Arma ui, rumq; ca, no Tro, iæ qui, primus ab, oris.* DIS. *quot habet figuras?* MAG. *decem.* DI. *quare?* MA. *quia conſtat ex tribus dactylis, & duobus ſpondeis.* DI. *quot cæſuras habet?* MA. *duas.* DI. *quas?* MA. *ſemiquinariam & ſemiſeptenariam.* DI. *quo modo?* MA. *Arma ui, rumq; ca, no Troiæ.* D. *Quot partes orationis habet iſte uerſus?* MA. *nouem.* DI. *oſtende.*

MA. Arma, uirum, q;, cano, Troiæ, qui, primus, ab, oris. D. quot nomina? MA. ſex. Arma, uirum, Troiæ, qui, primus, oris. DI. quot uerba? MA. Vnũ, cano. DI. quot præpoſitiones? MA. una, ab. DI. quot coniunctiones? MAG. unam, que. D. Arma quæ pars orationis eſt? MA. nomen. D. quale? MA. appellatiuũ. D. cuius ſpeciei? MA. primitiuæ. D. cuius generis? MA. neutri. D. cur neutri? MA. quia omnia quæ in plurali numero in a deſinunt, ſine dubio ſunt neutri generis. D. cur ſingulare non eſt in uſu? MA. quia multas et uarias res & plures hoc nomẽ ſignificat: arma enim dicũtur hoc noĩe inſtrumẽta nõ ſolũ bellica, ſed etiã ferè omniũ artiũ, ut Verg. de agreſt. in 1. Georg. Dicẽdũ et quæ ſint duris agreſtib. arma. Nautarũ quoq; et piſtorũ inſtrumẽta arma dicũtur. Verg. in 5. Colligere arma iubet, ualidisq; inſurgere remis. Idẽ in 1. cerealiaq; arma Expediunt. Cum igitur ſit ὁμώνυμον, quod quidam uniuocũ dicũt, & uarias res ſignificet, ſicut ipſe demonſtrat, ſingulæ earũ habẽt ſua noĩa. ut ſcutũ, galea & cætera: nõ igitur opus eſt in hoc nomine ſingularis numerus, cũ ſemper in plurali ſignificatione ponatur. Poteſt etiã et differẽtiæ cauſa hoc ſingulare taceri, ne ab armo artu corporis obliq eius caſus proferri exiſtimẽtur, hic armus huius armi. D. cuius figuræ? MA. ſimplicis. DI. ſic ab eo compoſitũ? MA. armiger, armipotens, ſemermis, inermis & inermus. D. Cuius caſus in hoc loco? MA. accuſatiui. D. Vnde hoc certum eſt? MA. à ſtructura, id eſt, ordinatione & cõiunctione ſequentiũ: cano enim uerbũ accuſatiuo cõiungitur: ergo ſi quando inuenies talẽ ordinationẽ, pone loco neutri maſculinũ uel fœmininum,

quos

quorũ accuſatiui nõ ſunt ſimiles ntĩs, & manifeſtabitur tibi caſus, ut in hoc uerſu, cano uirũ dixit: ſimiliter cano illã rẽ dicimus, ex quibus neutra quoq; ſine dubio poſſumus intelligere, ſecũdũ quẽ caſum proferãtur tã in ſingulari q̃ in plurali numero. Nec *ſolũ tantũ in neutro genere, in quo ntũs, accuſatiuus et uocatiuus ſimiles ſunt, ſed etiã in alijs generib. in quibus inuenies ſimiles caſus, & dubitas ſecundũ quã ſtructurã poſiti ſint, cõpone cũ illis qui nõ ſunt ſimiles, et ſoluiſti tibi dubitationẽ, utputa ſi dicas oratoribus utor magiſtris, & dubites utrũ dtũs an abltũs ſit caſus oratoribus & magiſtris, nõ ſolũ qđ utor uerbũ abltõ ſemper cõiungitur hoc poßis agnoſcere: ſed etiã ſi ſecundũ ſingularẽ numerũ hãc eandẽ ordines orationẽ dicẽdo, oratore magiſtro utor: omnia enim terminãtia in e abltũm maſculina uel fœminina, nullũ ſimilẽ caſum habẽt.* D. *quotæ eſt declinationis arma?* MA. *ſecundæ.* D. *quare?* M. *quia genitiuũ armorũ facit. omnia autẽ neutra plurrlia a finalẽ nominatiui in o longã cõuertũt, et addita rũ faciũt gtũm, ſi ſint ſecũdæ declinationis. illud quoq; poſſum dicere, quoniã alterius declinationis nomẽ in ma deſinẽs in plurali numero nõ inuenitur niſi ſecundæ, ut prima primorũ, ſumma ſummorũ.* D. *fac deriuata ab eo.* M. *armariũ, armamentũ, armamentariũ, armillæ quæ brachialia uocantur.* Cic. *in* 4. *de* Rep. *Armentum & ab eo armentarius.* DI. *dic uerbum denominatiuum.* MA. *armo as at.* DI. *unde certum eſt quando uerbum à nomine, an nomen à uerbo naſcitur?* MA. *ex ipſa ſignificatione & rerũ natura cognoſcitur. nã non poſſumus dicere armo, niſi prius ſint arma quib. armemur,*

nec auro as, nec ſubæro ſubæras. Vnde Perſius: Nequa ſubærato mendoſum tinniat auro. niſi prius ſit aurũ uel æs. Contrà aũt à uerbo naſcitur nomen, quod nõ poteſt eſſe niſi prius actus uerbi in eo intelligatur, ut cum dicas lector, intelligo eum prius legiſſe, & ſic ei id nomen do. Ergo amo, ſicut diximus, uerbũ eſt denominatiuũ, quod à nomine naſcitur, lector autẽ nomen uerbale. DI. *paßiuum eius dic.* MA. *Armor.* DI. *declina.* MA. *armor armaris uel re, tur.* DI. *dic participia actiua.* MA. *Armans armaturus, paßiua aũt armatus & armandus.* DI. *fac nomẽ uerbale à participio præteriti temporis.* MA. *armator armatrix.* DI. *cur?* MA. *quia oĩa participia præteriti temporis us in or cõuertentia, faciunt nomen uerbale in omni cõiugatione maſculinũ. ex quo iterũ or in rix mutantes facimus fœmininũ, niſi euphonia, id eſt ſonus, pro bibeat. quod euenit in illis quæ in ſor deſinunt, ut pranſor, curſor, tonſor. nemo. n. dicit prãſrix, curſrix, tõſrix, propter aſperitatẽ prolationis, ut Teren. Tõſtrina dixit euphoniæ cauſa, addens t contra regulã. Sicut enim à doctore doctrina conſonantes eas habuit, quas ſuũ uerbum primitiuũ, ſic debuit tonſrina abſq; t eſſe, niſi ſonoritas coegiſſet. Defenſtrix quoq; Cicero in Timæo protulit addita t.* DI. *fac alia deriuatiua ab eodẽ ſupradicto participio.* MA. *armatu tus tui, armatura, quæ rẽ ipſam ſignificat. & ſciendum quod plerunq; quædã nomina rerum fere eandẽ habent cum participijs terminationem, differunt autẽ declinatione. Nam nomina quartæ ſunt, participia uerò ſecundæ, ut iudicatus ὁ κριθεὶς, huius iudicati ſecundæ, iudicatus uero ἡ κρίσις huius iudicatus quar-*

tæ.

tæ.monitus ὁ ὑπομνησθεὶς huius moniti, monitus, ἡ ὑπόμνησις huius monitus: lectus ὁ ἀναγνωσθεὶς huius lecti, & huius lectus ἡ ἀνάγνωσις. aditus ὁ προσελθὼν huius aditi, aditus ἡ προσέλευσις huius aditus. Quidā aūt ſtulte & cōtra uſum autorū participij penultimā producunt, & dicūt hoc ſe facere differētiæ cauſa. nullum enim participium ueniens à uerbis in eo deſinētibus ſiue ſecundæ ſeu quartæ ſint coniugationis, ī productā habet penultimā ante tus, ut moneo monitus, habeo habitus, prætereo præteritus. Vergil. in 9. O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos. obeo obitus. Idem in 10. Morte obita quales fama eſt uolitare figuras. Adeo quoq; facit aditus. Ouidius in Faſt. Sol aditus quem quæris, ait, ne uana labores Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. De aditus igitur quantum ad præſens ſufficienter diximus. Latius aūt tractatū eſt de participio hoc in libro ſingulari. Nunc aūt hoc eſt ſciendū, quod gtūs quoq; ſupradicti participij pene in omnib. aſſumpta o facit rei nomē, ut iudicati iudicatio, orati oratio, rati ratio, moniti monitio, lecti lectio i penultimā in omnib. correpta. Quāuis igitur regula det nobis copiā tam in us quàm in o terminātibus uti, in ſignificationibus rerum incorporaliū, tamen autorū nobis uſus ſunt magis obſeruādi. Illud quoq; ſciendum, quod multa nomina uerbalia participijs futuri tēporis ſimilia inueniuntur. & à paßiuis quidē ſemper, ut amādus ὁ φιλητέος nomen, amandus φιληθησόμενος participium. legendus ὁ ἀναγνωστέος nomē, legendus ὁ ἀναγνωσθησόμενος participiū. ſimiliter et docēdus ὁ διδακτέος nomē, & διδαχθησόμενος participiū, et in futuri quidē tēporis participijs paßiuis

hoc

hoc euenit ſemper, in actiuis aũt non ſemper, ſed in quibuſdã, & hoc in fœmininis, ut armatura ὅπλισις nomẽ, & ὡπλισμένη participiũ. litura ἡ ἀπαλειφὴ nomẽ, ἡ ἀπαλείψασα participium. ſcriptura ἡ γραφὴ nomen, ἡ γράψασα participiũ. Eſt aũt inueniri nōa adiectiua hominũ et mobilia, in omnib. ſimilia participijs præteriti tẽporis etiã in ſecunda declinatione, ut doctus nomen ὁ εὐπαίδευτος, participiũ ὁ παιδευθεὶς, armatus nomen ὁ ὁπλίτης, participiũ ὁ ὁπλισθεὶς. Ergo ſciendũ quod ſi ſint nomina mobilia hominum nõ poſſunt eadẽ etiam rerũ eſſe, ut doctus, armatus: & contrà, ſi ſint rerũ incorporaliũ non poſſũt eadem & hominũ adiectiua, ut motus, aditus. Sunt etiam rerum uocabula, quædã quæ neutris præteriti temporis participijs ſimilia ſunt, ut factum nomen τὸ ἔργον. participium τὸ γεγονός. uiſum nomen ἡ ὀπτασία, participium τὸ ὀφθὲν. Eſt aũt quando participijs præſentis tẽporis ſimilia inueniuntur nōa adiectiua, ut ſapiẽs nomen ὁ σοφός. & participium ὁ φρονῶν. amans nomen ὁ ἐραστής, participium ὁ ἐρῶν. Sed nomẽ genitiuo, participium aũt accuſatiuo iungitur ſecundũ uerbi naturã, ut natus & ipſe deæ ὁ τεχθεὶς ἐκ θεᾶς. natus aũt deæ, ὁ υἱὸς θεᾶς dicitur. DI. *Virum quæ pars orationis eſt?* MA. *nomen.* DI. *quid eſt nomen?* MA. *pars orationis uniuſcuiuſq; rei ſuppoſitæ communem uel propriam qualitatem ſignificans.* DI. *quot accidunt nomini?* MA. *qualitas ſiue ſpecies, genus, numerus, figura, caſus ſiue declinatio. nam comparatio non bene inter accidentia poteſt poni, quia non eſt generale accidens, nec in omnibus inuenitur nominis ſpeciebus, ſicut ſupradicta quinq;. non enim eſt ſpecies nominis, in*

qua-

quã nõ inuenias qualitatẽ & genus & numerũ, figurã & caſum. cõparatio aũt in ſolis ut dictum eſt adiectiuis inuenitur. DI. *dic igitur, Virum cuius ſpeciei eſt?* MA. *primitiuæ. poteſt tamẽ & à uireo uerbo eſſe deriuatum, & eſt appellatiuũ, & ſignificat corpus animale.* DI. *Cuius generis?* MA. *maſculini.* DI. *unde hoc poſſumus ſcire?* MA. *tã ab ipſa natura eius rei quã ſignificat, quàm à terminatione & declinatione. oĩa enim in ir deſinentia, quæ propria ſunt hominum, maſculina ſunt, et ſecundæ declinationis, ut uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri, & ſimilia.* DI. *cur per u ſcribitur?* MA. *quia omnia nomina à ui ſyllaba incipiẽtia per u ſcribuntur, exceptis bitumine & bili quando fel ſignificat, & illis quæ à bis aduerbio cõponuntur, ut biceps, bipatens, biuium.* D. *cur ſonum uidetur habere i uocalis* ν *literæ Græcæ?* MA. *quia omnis dictio à ui ſyllaba breui incipiens d uel t uel m uel r uel x ſequentibus, hoc ſono pronunciatur, ut uideo, uidebam, uidebo: et quia in his temporibus ui corripitur, mutauit ſonum i in* ν. *in præterito autẽ perfecto, et in alijs in quibus producitur, naturalem ſonum ſeruat, ut uidi uiderã uidiſſem uidero. Similiter mutat ſonum uitium quia corripitur: uita autem non mutat, quia producitur. uim mutat, quia corripitur: uimen autem producitur, ideoq; nõ mutat. Similiter uir & uirgo mutãt, quia corripiuntur: uires autem & uirus non mutãt, quia producuntur. uix mutat, quia corripitur: uixi non mutat quia producitur. & hoc quidem plerique ſolent & in illis dictionibus facere, in quibus à ſi breui incipiunt ſyllabæ, ſequẽtibus dictis cõſonantibus d m r t x, ut fidus, perfidus, confiteor, infir-*

infirmus,infimus,fimus. Sunt qui nõ adeo hoc obſeruant cum de ui nemo ferè dubitet. DI. *cuius numeri eſt uirum?* MA. *ſingularis.* DI. *dic pluralem.* MA. *uiri.* DI. *cuius figuræ?* MA. *ſimplicis.* DI. *fac ab eo cõpoſitum.* MA. *ſemiuir, duumuir,triumuir,quinqueuir,ſeptemuir,decemuir,centumuir,leuir frater mariti.* Virbium *quoq; uirum bis dictum tradunt,uiripotens,uirago,uirgo, uirilluſtris,uirdeuotus,uirmagnificus,uirſpectabilis.* Q*uæ omnia ideo compoſita accipimus,quia ſub uno accẽtu pronunciantur.* DI. *cuius eſt caſus uirum?* MA. *accuſatiui ſingularis.* DI. *fac ab eo deriuata.* MAG. *hic & hæc uirilis, & hoc uirile, & uirilitas. uirtutem quoq; hinc uolunt deriuari quidam.* DI. *fac aduerbium.* MA. *uiritim,quod Græci* ἀνδρακὰς *dicũt,id eſt per ſingulos uiros.* DI. *que quæ pars eſt?* MA. *coniunctio eſt.* DI. *quid eſt coniunctio?* MA. *pars orationis connectens ordinansq; ſententiam.* DIS. *quot accidunt coniunctioni?* MAG. *tria,poteſtas, ordo,figura.* DIS. *cuius eſt poteſtatis?* MAG. *copulatiuæ.* DIS. *cuius ordinis?* MAGIST. *ſuppoſitiui.* DISCIP. *cuius figuræ?* MAG. *ſimplicis.* DISCIP. *quem habet accentum?* MAG. *hæc & aliæ duæ coniunctiones,ue uidelicet & ne ſunt apud* Latinos *inclinatiuæ,quas* Græci ἐγκλιτικὰς *uocant. ſolent enim ſuos accentus in extrema ſyllaba præcedentis dictionis remittere, ut uirumq; , ſubiectiś ue, tantó ne.* Ne *autem ſæpiſſimè e amittens apoſtropho notatur, non ſolum uocali,ſed etiam conſonante ſubſequente,ut tanton' me crimine dignum* Ducis? DI. *fac compoſitum ab ea.* MA. *quodq; atque neq; quoq;, nec quoque à neq; factum eſt per apocopam extremarũ uocalium. &*

quia

qui in fine ſyllabæ q ſcribi non poterat, tranſiuit in e. DIS.*cano quæ pars orationis eſt?* MAG.*uerbum.* DI. *quid eſt uerbum?* MAG.*pars orationis cum tempore et modis ſignificatiuum.* DI.*quot accidunt uerbo?* MAG. *modi, formæ, ſignificationes, coniungationes, numeri, figuræ, tempora, perſonæ quoq; in pleriſq;.* DI. *cuius eſt modi cano?* MA.*indicatiui.* DI.*cuius formæ?* MA.*perfectæ.* DI. *quam aliã formam habet hoc uerbum?* MA. *frequentatiuam, quæ eſt canto cantas cantat.* DI. *unde ſolent naſci frequentatiua?* MA. *plerunq; à participijs præteriti temporis, ut cantus canto cantas, habitus habito habitas, ſcriptus ſcripto ſcriptas, captus capto captas, curſus curſo curſas, domitus domito domitas, uolutus uoluto uolutas Ideo autẽ diximus plerũq;, quia ago agis facit agito, & lego legis legito, & noſco noſcito, et diſco diſcito, & ſciſco ſciſcito.* DI. *cuius ſignificationis eſt cano?* MA.*actiuæ.* DI. *cur?* MA. *quia facit paſſiuum canor.* DI.*cuius eſt coniugationis?* MA.*tertiæ correptæ.* DI.*unde hoc certum eſt?* MA. *quia perſona prima uocalem correptam ante conſonantum habet, quæ in tertia producta ſiue quarta coniugatione inueniri non poteſt. Et quòd non ſolum in ſecunda perſona is finalis corripitur, cano canis: ſed in plurali numero, & in prima & ſecunda perſona i penultima corripitur. itaq; antepenultima in his acuitur perſonis, ut canimus canitis. nec non imperatiuus & infinitiuus e correptã habentes, ſicut etiam Donatus docet, manifeſtiſſimè id oſtendunt.* DI. *cuius eſt numeri?* MA.*ſingularis.* DI.*dic pluralẽ.* MA.*canimus.* DI.*cuius figuræ?* MA.*ſimplicis.* DI.*fac compoſitum ab eo.* MA.*ſuccino, accino,*

concino. D I. *cuius eſt temporis?* M A. *præſentis.* D I. *dic præteritum perfectum.* M A. *cecini.* D I. *cur?* M A. *quia uerba in no deſinentia, ſi tertiæ coniugationis ſint, in ui faciunt præteritum, ut ſterno ſtraui, cerno creui, ſperno ſpreui, lino leui, pono quoq; antiqui poſiui ſecundũ analogiam dicebant, quod nun. poſui dicimus. cano autem ideo cecini dixerunt, ne ſi caui ſecundum analogiam dicerent, non à cano naſci uideretur, ſed ab eo quod eſt ca ueo. ab eo tamen compoſita in ui diuiſas faciunt præteritum, concino concinui, ſuccino ſuccinui, occino occinui.* D I. *dic participia actiua.* M A. *canens & canturas, paſſiua cantus & canendus.* D I. *fac ab eis nomina.* M A. *à tus ἡ ᾠδή, & cantio, & cantor, & cantrix, et cantilena: & à frequentatiuis duo cantitatus cantitatio, & cantator & cantatrix & cantatio. concinnus quoq; à canendo cõpoſitũ eſt.* D I. *Troiæ quæ pars eſt?* M A. *nomẽ.* D I. *quale?* M A. *proprium.* D I. *cuius ſpeciei?* M A. *deriuatiuæ. A Troe enim rege nominata eſt* Troia. D I. *dic ab eo alia deriuata.* M A. *Troianus, troicus: tros quoq; quãdo pro appellatiuo, id eſt gentili accipitur. Et ſciendum, quòd pleraq; gentilium & propria ſolẽt eſſe ipſorum conditorũ urbiũ ſiue gentium, & appellatiua, ut Italus, Danaus, Latinus, Tros.* D I. *cur Troia cum apud græcos diphthongũ œ in priore habeat ſyllaba, non ſeruat etiam apud nos?* M A. *quia in diſſyllabis, in quibus αι uel ει diphthongi antecedunt apud græcos ſequente uocali, diæreſim ſolent facere latini plerunq;, & pro conſonante duplici accipere i, et eam à priore ſubtrahere ſyllaba, et adiungere ſequenti. quanuis antiqui ſolebãt duo ij ſcribere, & alterum priori ſubiũgere, alterum præponere*

mere ſequenti: ut Troija, Maija, Aijax, hanc tamen conſuetudinem habuerũt Aeoles imitantes, qui κόϊλον per diuiſionẽ dicunt pro κοῖλον, et multa ſimiliter di [illegible].

D I. qui quæ pars orationis eſt? M A. à quibuſdã pronomẽ eſſe putatur hoc, ſed non rectè. propriè enim pronomẽ eſt, quod pro nomine proprio ponitur, & perſonã finitam habet. Ergo cum quis uel qui, et qualis & talis, tantus & quantus, & ſimilia infinita ſint, uel interrogatiua, uel relatiua, nec finitas habent perſonas, potius ſunt nomina, nec mirum ſi quædam ex ipſis declinationẽ habent pronominum: cum pronomina quoq; multa, de quibus non eſt dubitatio quin pronomina ſint, nominũ habeant declinationem, ut meus, tuus, noſter, et ueſter. & eſt ſciendum, quòd qui pro quis ponitur: quis autem, pro qui non. & omnia huiuſcemodi relatiua nomina per ſe acuuntur, in contextu autem orationis grauãtur, id eſt pro acuto in fine grauem accentum accipiũt. hoc tamen ipſum qui pro aduerbio ſæpe inuenitur, quando accipitur pro quomodo, eſt etiã ablatiuus. D I. fac ab eo compoſitum. M A. quiſquis, quiſq;, aliquis, aliqui, ſiquis, nequis, quiſquã, quicũq;, quiſpiam, quidam, quin, quod ſignificat qui non, et cur non, & ut non, & necnon. atqui & atquin. D I. Primus quæ pars orationis eſt? M A. nomẽ. D I. cuius ſpeciei eſt? M A. ordinalis. & eſt à græco, quod eſt πρῶτος. D I. cuius gradus eſt? M A. ſuperlatiui. D I. unde hoc certum eſt? M A. quia omnibus ſolet numeris præponi, & gtõ plurali ſemper coniungitur, quod ſuum eſt ſuperlatiui, ut primus illorum. Ergo propriè illorum eſt nominum ſuperlatiuus, quæ numerum ſignificant à tribus et ultra. nã comparatiuus eius, id eſt

 prior,

*prior,qui ad unum ſolet fieri, ſemper inter duos ponitur.*Ergopoſitiuum *numerorũ nomina non habet.quod autem comparatiuum eſt prior,oſtendit in us neutrum, quod ab eo naſcitur prius.nullum enim nomen in or deſinens commune in us facit neutrum,niſi ſit comparatiuum, ut hic & hæc melior, & hoc melius, hic & hæc doctior, & hoc doctius: ſic ergo hic & hæc prior, & hocprius.* DIS. *fac ab eo aduerbium.*M A G. *prime,primum, & primo.* D I.*fac deriuatiuum nomen.* M A G. *primitiæ,primitiuus a um.primarius,primulus, primores, priſcus, priſtinus, primâs primatis.* DI S.*cur in fine circunflectitur primas?* M A G. *quia antiqui hic & hæc primatis dicebant, penultimam circunflectentes. ti igitur conciſa manſit accentus integer in eadem â litera, quæ extremæ ſyllabæ facta eſt, quæ erat in pleno penultima.* Ergo *hoc idem in omnibus ſimilibus obſeruandum eſt,ut arpinas.ſuffenas, capenas, & ſimilibus alijs.* D I S. *fac compoſitum à primo.*M A.*primordium,principium,primipilarius, primicerius,decemprimi.quomodo decemuiri,primo genitus,*πρωτότοκος,*primotinus,*πρώιμος,*quomodo ſerotinus,*ὄψιμος, *pridie princeps.* D I S. *Ab quæ pars eſt?* M A.*præpoſitio eſt.* D I.*quid eſt præpoſitio?* M A G. *pars orationis,quæ præpoſita alijs partibus orationis,ſignificationes earum aut mutat,aut cõplet, aut minuit. complet,ut facio perficio:mutat,ut doctus indoctus: minuit,ut rideo ſubrideo.*D I S C.*cui caſui adiungitur ab præpoſitio?*M A.*ablatiuo in ſola appoſitione.*D I S C. *an etiam in compoſitiõe alijs partibus orationis præponitur?*M A G.*tam in compoſitione quàm in appoſitione,*

ne, ſed in compoſitione cum nominatiuo, & cum eius declinatione, aut cum illis dictionibus, quæ carent caſibus: in appoſitione uerò cum ablatiuis caſualium, ut abduco abducens abducentis, abigo abigens abigentis. **Et** *ſciendum quòd eandem ſignificationem habet à & ab et abs: & à quidem uel abs uocali ſequente non ponimus, ab uerò non ſolum uocalibus ſequentibus, ſed etiam cõſonantibus quibuſdam non malè ſonantibus antecedente ab, ut abduco, abdo. abs uerò ſequente q, ut abs qualibet, uel c ut abſcondo, uel t ut abſtineo abſtrabo.* DIS. *quo accentu pronunciatur ab?* MAG. *per ſe acuto, in uerſu uerò graui, ſicut & aliæ omnes præpoſitiones in ſuo loco poſitæ, id eſt præpoſitiuæ. nam eſt quando mutant ordinem & poſtponuntur, & mutant accentũ, ut te propter, eundem propter, hic penultima habet acutum accentum. quòd ſi præponeretur, ſine dubio grauaretur.* DISC. *Oris quæ pars eſt?* MA. *nomen.* DISC. *cuius numeri?* MAG. *pluralis.* DISC. *dic ſingularem.* MA. *ora.* DIS. *quando habet aſpirationem hora?* MA. *quando tempus ſignificat: quando autem fines, ſine aſpiratione eſt: & quando plurale eſt, neutri generis eſt, à ſingulari, quod eſt os oris.*

Conticuere omnes, intentiq́; ora tenebant.

DIS. *ſcande uerſum.* MAG. *conticu, ero, mneſin, tenti, qu orate, nebant.* DISC. *dic cæſuras.* MAG. *Semiquinariam.* DISC. *quot habet figuras.* MAG. *decem.* DISC. *quare?* MAG. *quia habet duos dactylos & tres ſpondeos.* DISC. *tracta pedes.* MAG. *conticu, ero, mneſin, tenti, qu orate, nebant.* DISC. *par-*

tes orationis quot ſunt? MAG. *ſex.* DIS. *quot nomina?* MAG. *duo.* DISC. *quæ?* MA. *omnes & ora.* DIS. *quot uerba?* MA. *duo: conticuere & tenebant.* DISC. *quid aliud habet?* MA. *participium intenti, & coniunctionem que.* DISC. *Conticuere quæ pars orationis eſt?* MAG. *uerbum.* DISCIP. *quale?* MAG. *perfectum.* DISC. *quomodo dictum?* MAG. Indicatiuum. DISC. *cuius coniugationis?* MAG. *ſecundæ.* DISC. *cur ſecundæ?* MAG. *quia in præſenti tempore ſecunda perſona in es productam definit, conticeo conticés, quatenus à prima quoq; perſona hoc manifeſtum eſt in hac coniugatione. Omnia enim uerba in eo deſinentia, ſecundæ ſunt coniugationis, exceptis paucis primæ coniugationis, quæ ferè ſunt hæc: beo beas, creo creas, ſcreo ſcreas, meo meas, nauſeo nauſeas, laqueo laqueas, calceo calceas, nucleo nucleas: & quartæ, queo quis, & eo is, et quæ ex his componuntur.* DISCIP. *cuius ſignificationis?* MA. *actiuæ.* DI. *dic paßiuum.* MA. *conticeor.* DI. *cuius numeri?* MA. *pluralis.* DI. *cuius figuræ?* MA. *compoſitæ.* DI. *ex quibus componitur?* MA. *ex integro & corrupto: con præpoſitio eſt integra, quamuis ſeparata in appoſitione non poteſt inueniri, ſed ſemper in compoſitione. ticuere autem corruptum eſt, quia à quod habuit integrum, mutauit in i, tacuere, ticuere.* DI. *cuius perſonæ?* MA. *tertiæ pluralis, quæ tam in re, quàm in runt in hoc tempore finitur.* DI. *cuius temporis?* MA. *præteriti perfecti.* DI. *dic primas perſonas in omni tempore per ſingulos modos.* MA. *indicatiuo conticeo, conticebam, conticui, conticueram, conticebo.* DI. *dic totum*

impe-

Imperatiuum. M A. *Imperatiuo contice conticeat, conticeamus conticete conticeant, conticeto tu conticeto ille, conticeamus conticetote conticēto.* Optatiuo *utinā conticerē, conticuiſſem, conticeā.* Subiunctiuo *cum conticeam, conticerē, conticuerim, conticuiſſem, cōticuero.* Infinita *conticere, conticuiſſe, conticitū ire, uel conticiturū eſſe.* Imperſonalia indicatiui *cōticetur, conticebatur, conticitū eſt uel conticitū fuit, conticitum erat uel fuerat, conticebitur.* Imperatiuo *cōticeatur, cōticetor.* Optatiuo *utinā conticeretur, conticitū eſſet uel fuiſſet, conticeatur.* Subiunctiuo modo *cū conticeatur, conticeretur, conticitū ſit uel fuerit, conticitū eſſet uel fuiſſet, cōticitū erit uel fuerit.* Infinitiua *imperſonalia ſimilia ſunt paßiuis, cōticeri, conticitū eſſe uel fuiſſe, cōticitū iri.* DI. *quid ergo intereſt inter infinita imperſonaliū et paßiuorū?* M A. *quia infinitis imperſonalib. neceſſe eſt uerbum & pronomē ſiue nomē adiungere, ut taceri à me uolo, id eſt tacere uolo. Sin aūt uerbū tantū addas, dicendo taceri uolo, paßiuū oſtēdis ſine dubio. Licet tamē paßiuo adiūgere ablatiuū caſum, ſed ita ut ſubiungatur accuſatiuus primæ uel ſecundæ uel tertiæ perſonæ, ut legi uolo me à te, legi te uolo à me, legi illum uolo à te, uel à me, legi ille ſe uult à te, uel à me. Ecce hoc paßiuum eſt ſine dubio, quia & accuſatiuus & ablatiuus adiungitur infinito: quod ſi eſſet imperſonale, fieri non poſſet. nam accuſatiuū ei nunquā poſſumus adiungere. Ex illo quoque eſt facile dignoſcere, quòd imperſonale habet ſignificationem actiuam etiam in infinito. nam taceri à me uolo dicimus, pro tacere uolo. Taceri autem illum uolo, eam perſonam oſtendo pati, quam protuli per accuſatiuum.*

In perſonalibus aũt pati quidẽ nemmem ſignificamus, agere autẽ eam perſonam oſtendimus, quam per abltũm proferimus, ut taceri à me uolo, pro tacere uolo: taceri à te uolo, pro tacere te: taceri ab illo, pro tacere illum. D I. *cur conticitũ ire facit futurũ?* M A. *quia per formã participij præteriti temporis neutri, & infinitiuũ ire uel iri tã actiuũ quàm paſsiuũ profertur, ut tacitũ ire, et taci tũ iri: uel per futurũ actiui participiũ & eſſe uel fuiſſe, taciturum eſſe uel fuiſſe. taciturus enim eſt participium futuri, præteriti uerò tacitus tacita tacitũ. Ergo in neutris uerbis quãuis non ſint participia præteriti ad ſimilitudinem habentium hoc proferimus, ut ſtatum ire, ſicut amatum ire. et duo ſupina tacitũ tacitu, ſtatum ſtatu, ex quo ſtaturus, ut amatũ tu amaturus, ſic in cæteris quoque.* D I. *cur conticui facit præteritũ perfectũ?* M A. *quia omnia in ceo deſinentia, mutant eo in ui diuiſas, & faciunt ſupradictum tempus, ut arceo arcui, taceo tacui, iaceo iacui. excepto mulceo mulſi.* D I. *fac inchoatiuum.* M A. *conticeo contieſco, quidã tamen conticiſco protulerunt. ſed regula magis in inchoatiuis e penultimam fla gitat, in his quæ à uerbis ſecundæ coniugationis deriuãtur, ut horreo horreſco, ferueo fërueſco, caleo caleſco. Inueniuntur enim ab alijs quoque coniugationibus, ſed raro, ut amaſco, hiſco, labaſco, ſciſco.* D I. *declina paſſiuum indicatiui.* M A. *conticeor conticebar conticitus ſum uel fui, conticitus eram uel fueram, conticebor. Imperatiuo conticere atur mur mini antur, conticetor tu concitetor ille, conticeamur conticeminor conticentor. Optatiuo utinam conticerer conticitus eſſem uel fuiſſem conticear. Subiũctiuo cum conticear cerer*

con-

conticitus ſim uel fuerim, cõticitus eſſem uel fuiſſem, cõticitus ero uel fuero. Infinita cõticeri cõticitũ eſſe uel iſſe conticitũ iri. D I. *dic participia.* M A. *conticitus conticendus.* D I. *cur ſolent* Romani *præteritũ perfectũ in or deſinentium uerborũ, & omnia tempora, quorũ regula à præterito perfecto naſcitur, per participia declinare?* M A. *quia apud græcos quoq; in plurimis uerbis, in quibus ſecunda & tertia perſona indicatiui deficit in præterito, per participium eas declinant, & optatiui quoq; & ſubiunctiui præterita, ut τέτυμμαι, τέτυψαι, τέτυπται, τετύμμεθα, τετυμμένοι, ἐστέ, τετυμμένοι εἰσίν.* Sic *et optatiua & ſubiũctiua. quod* Romani *in omnibus in or deſinentib. faciũt. et ſciendũ, quòd à participio, ut ſuprà dictũ eſt, præteriti tẽporis, ſolent naſci infinita futuri tam actiua quã paſsiua, ut conticitũ ire & conciturũ iri, & paſsiui quoq; ſiue imperſonalis præteritũ infinitũ, ut conticitũ eſſe uel fuiſſe, & ſupina duo conticitum conticitu. & futuri participium actiuũ conticiturus. & hæc quidẽ oriuntur à participio præteriti. à participio uerò præſentis, quod naſcitur in prima quidem & ſecũda cõiugatione à ſecunda perſona, cũ extremæ ſyllabæ interponimus n, ut amo amas amans, doceo doces docẽs: in tertia uerò & quarta à prima perſona, mutato o in ens, ut lego legens, audio audiens, facio faciens, uenio ueniens. exceptis eo & queo, & quæ ex eiſdem componuntur, Hæc enim ante e i habent in nominatiuis participiorum. nam iens & quiens faciunt participia. in genitiuo quoq; per tranſmutationem uocalium in e, & e in u declinantur, ut iens euntis, quiens queuntis, cõtra oĩm participiorum morem. A præſenti uerò participio*

actiuo naſcitur futurū paßiui s finali abiecta, & addita dus, ut amans amandus, docens docendus, legens legendus, faciens faciendus, audiens audiendus. Iens autem & quiens, & ex his compoſita à gtõ faciunt futurū, adiens adeuntis adeundus. gerundia quoq; tria à participio futuro naſcūtur, ex tribus eius caſibus, id eſt gtõ, datiuo et accuſatiuo, amandi do dum, faciendi do dum, docendi do dum, eundi do dum. D I. dic nomen uerbale ex eo. M A. conticitor contricitrix: quæ quamuis regula concedat dicere, tamen niſi in uſu inuenimus autorum, non temere debemus proferre. ipſa res conticinium. à tacco ſimplici fit taciturnus & taciturnitas, taciturus & tacitus participia. DI. Omnes quæ pars eſt? M A. nomen. D I. quale? M A. appellatiuum. D I. cuius ſpeciei? M A. numeralis. Omnia autem nomina numerum ſignificātia, appellatiua ſunt, quamuis ſint quædam cognomina propria, quæ uocem habent numeralium, non tamen etiā ſignificationem, ut Quintus Catulus, Decimus Brutus. D I. poteſt habere hoc nomen comparationem? M A. nõ. D I. quare? M A. quia nullum nomen numerum ſignificans comparationēpoteſt habere, cum unuſquiſq; numerus in ſe conſtet, nec augeri, nec minui in ſua qualitate poßit, excepto prior, quod in duobus ordinem ſignificat. D I. cuius eſt generis? M A. communis. D I. cur? M A. quia omnia nomina in is deſinentia, ſi apud græcos uel cōmunia ſunt uel mobilia, quæ illi τρι) ενᾶ uocant, apud nos ſine dubio cōmunia ſunt, ὁ πᾶς ἡ πᾶσα τὸ πᾶν, ut hic & hæc omnis, et hoc omne. ὁ χρήσιμος ἡ χρήσιμος καὶ τὸ χρήσιμον, hic & hæc utilis & hoc utile. ὁ δύσκολος ἡ δύσκολος τὸ δύσκολον, hic & hæc difficilis et hoc diffi-

difficile. D I. cuius numeri? M A. pluralis. & eſt ſciendũ quòd hoc nomẽ, id eſt omnis eandẽ uim habet ſignificationis ſiue ſingulariter ſiue pluraliter proferatur. Omnis homo enim ſi dicam, & omnes homines idem ſignifico. & omnia quæ ſimilẽ uim habent, id eſt cunctus ti, uniuerſus ſi. D I. cuius figuræ? M A. ſimplicis. D I. fac ab eo compoſitum. M A. omnipotens, omnifariã, omniparens, omnigena. Vergilius in 8. Omnigenumq; deum mõſtra. D I. fac aduerbium ſimplex. M A. omnino, compoſitum omnifariam. D I. cuius caſus eſt hic? M A. nominatiui. idem tamen eſt etiã uocatiui in omni plurali numero. Accuſatiuus uerò & uocatiuus huiuſcemodi nominum, id eſt, quæ nominatiuũ & genitiuum ſingularem ſimilem habent, accuſatiuum pluralẽ tam in es productam, quã in is longam terminant. D I. intenti quæ pars eſt? M A. participium. D I. quid eſt participium? M A. pars orationis partẽ capiens nominis, partemq; uerbi. D I. quot accidunt participio? M A. ſex. D I. quæ? M A. genus, caſus, tempus, ſignificatio, numerus & figura. D I. cuius generis? M A. maſculini. D I. cuius numeri? M A. pluralis. D I. dic ſingulare. M A. intentus ta tum. & ſciendum quòd omnia participia præteriti & futuri temporis mobilia ſunt, & maſculino quidẽ & neutro generi ſecundum nomina ſecundæ declinationis declinantur: in fœminino uerò primã declinationẽ ſeruant, præſentis autẽ temporis participia cõmunia ſunt trium generũ, ut hic & hæc & hoc amans, & tertiæ declinationis. Et ſciendũ quòd ſunt quædam uerba, quorum ſignificatio ad ſolos mares, uel ad ſolas fœminas pertinet: ad mares, ut futuo; cuius participium quoque ad mares

ſolos

ſolos pertinet,ut futuens. nemo enim dicit hæc ſutuens, niſi figuratè in epicœnis nominibus animalium, ut hæc aquila futuens. in quo quamuis fœmininũ proferamus tamen marem intelligimus. Sic etiã in fœminino nubo uir nõ dicit,niſi abneget ſexum, & quaſi fœmina loquatur. ergo nubens quoq; propriè de fœmina dicitur. Sed aliquando poſſumus figuratè maſculinis quoq; generib. adiungere talia,ſi dicam: magnus eſt ignis nubens mihi, ignis pro amata dicens. D I. *cuius caſus?* M A. *nominatiui,idem tamen eſt & uocatiui.* D I. *cuius ſignificationis?* M A. *hoc primum debes ſcire, quòd ſignificatio participiorum,tam à generibus uerborum, quàm à formis ſumitur,ergo à quinq; generibus,id eſt actiuo,neutro,paſſiuo,communi,deponenti,totidem naſcuntur ſpecies participiorũ: & à formis quatuor,id eſt perfecta,meditatiua,inchoatiua,frequentatiua,totidem formæ participiorũ.* D I. *dic igitur cuius ſpeciei?* M A. *paſſiuæ. naſcitur enim ab intendor uerbo paſſiuo.* D I. *cuius formæ?* M A. *eius cuius uerbum ex quo naſcitur, id eſt perfectæ.* D I. *poteſt aliam formam habere hoc uerbum?* M A. *poteſt, frequentatiuã. Intentor aris,ex quo participium intentatus.* D I. *cuius temporis?* M A. *præteriti.* D I. *cuius figuræ?* M A. *compoſitæ ex duobus integris. & ſciendum quòd ſimplex eius in uſu tam per tus quàm per ſus inuenitur,tentus & tenſus. Lucan. in 1. Et uarias ignis tenſo dedit aere formas. Et tentus tamen à tencor fit: poteſt tamen etiam nomen eſſe intentus,unde intentior intentiſsimus. Tentorium quoq; hinc deriuatur, & tentigo, & tentor.* D I. *que quæ pars orationis eſt?* M A. *coniunctio copulatiua.* D I. *cuius ordinis?* M A. *poſtpoſitiui.*

DI. ora quæ pars eſt? MA. nomen appellatiuũ, neutrũ, plurale, ſimplex, caſus in hoc loco accuſatiui. idem tamen eſt in neutris nominib. ſemper, & nominatiuus & accuſatiuus et uocatiuus. DI. dic ſingulare. MA. os oris. nam ſi correptè os dicas, aliud ſignificat, & oßis facit genitiuum. DI. fac diminutiuum. MA. oſcillum. DI. fac deriuatiuum. MA. oſculum & oſculor oſcularis. oſtium quoq; inde deriuatur, ex quo oſtiarius & oſtiatim. Oro quoq; uerbum ab ore eſt, & oraculum. DI. tenebant quæ pars orationis eſt? MA. uerbum actiuum, perfectum, indicatiuè dictum, temporis præteriti imperfecti, numeri pluralis, perſonæ tertiæ, coniugationis ſecundæ. DI. declina. MA. Teneo tenebam, & cætera. DI. quam aliam formam facit hoc uerbum? MA. frequentatiuum, tento tas. compoſita, attineo, retineo, contineo, ſuſtineo, pertineo, continens, continentia, retinaculum. deriuatiua, tenax tenacitas.

POſtquam res Aſiæ, Priamiq; euertere gentem. DI. ſcande uerſum MA. Poſtquã res Aſiæ et cætera. DI. quas habet cæſuras? MA. Semiquinariam & ſemiſeptenariam. DI. quot figuras habet? MA. decem. habet enim tres dactylos, & duos ſpondeos. DI. diuide ſingulos pedes. MA. Poſtquã, reſaſi, æpria, miq;, uertere, gentẽ DI. quot partes orationis habet hic uerſus? MA. ſeptem. DI. quot nomina? MA. quatuor. res, Aſiæ, Priami, gentem. DI. quot uerba? MA. unũ, euertere. DI. quid aliud? MA. aduerbium poſtquã, & coniunctionẽ que. DI. poſtquã quæ pars orationis eſt? MA. aduerbium. DI. quid eſt aduerbium? MA. pars orationis, quæ addita uerbo ſignificationẽ eius explanat, atq; implet. DI. quot accidunt ad-

uerbio? M A. duo. DI quæ? M A. ſignificatio & figura: comparatio enim non omnibus aduerbijs accidit. accidētia uerò debent generalia eſſe & communia omnibus ſpeciebus dictionis eius cui accidunt. ergo melius eſt pro comparatione addere accidentibus aduerbio ſpeciem. Quædam enĩ aduerbiorũ πρωτότυπα, id eſt primitiua, uel primæ impoſitionis, quædam deriuatiua. primitiua, ut ſæpe, ſatis: deriuatiua, ut ſæpius, ſatius. D I. poſtquam igitur cuius ſignificationis eſt? M A. temporis. D I. cuius figuræ? M A. compoſitæ ex duob. integris, poſt et quàm. D I. quem habet accentũ? M A. ſi per ſe proferatur, uel præpoſterè, acutũ, in uerſu grauē. D I. da deriuatiuum à poſt. M A. poſterius, poſtea, poſterus, poſteritas. huius comparatiuus poſterior, ſuperlatiuus poſtremus, & aliud poſticus ca cum, & poſtea, & poſthac, & poſtmodum. Poſtes quoq; inde uidentur dici, quòd poſt fores ſtant. poſthumus etiam ab hoc eſt compoſitum, & poſtliminum, & pomerium, quaſi poſt murium, & poſthabeo. D I. Res quæ pars orationis eſt? M A. nomen. D I. quid eſt nomen? M A. pars orationis & cætera. DI. quot accidunt nomini? M A. quinq;. D I. quæ? M A. qualitas, genus, numerus, figura & caſus. D I. cuius ſpeciei appellatiuorũ? M A. generalis. quamuis enim quidam grāmatici incorporalia ſoleant res dicere, tamen uera ratione omnia quæ ſunt ſiue corporalia ſiue incorporalia, πράγματα res poſsũt nominari. ſicut hic res Aſiæ dixit pro opes. & reſp. et res familiaris, et res uxoria. Ergo ſicut ſuprà diximus, ſignificationem habet generalem, & eſt primitiuum. D I. fac igitur ex eo deriuatiuum. M A. Reculà, quidam & reum inde dictum putant, quòd rei ali-
cui

cui obnoxius eſt. D I. *cuius generis?* M A. *fœminini.* D I. *cur?* M A. *quia omnia nomina quintæ declinationis fœminina ſunt, excepto dies, quod in ſingulari numero tã maſculinũ quã fœmininũ inuenitur, in plurali uerò maſculini duntaxat, & etiam quod ab eo cõponitur, meridies. cur autẽ quintæ ſit declinationis, in regulis quas de nomine ſcripſimus, inuenies.* D I. *cuius numeri hic?* M A. *pluralis.* D I. *unde hoc poſſumus ſcire?* M A. *quia addit euertere. uerbum enim uerto accuſatiuo plurali uel ſingulari neceſſe eſt adiungi, ſingularis autem accuſatiuus rem eſt.* D I. *cuius figuræ?* M A. *ſimplicis.* D I. *fac ab eo compoſitũ.* M A. *reſpublica, reſuxoria.* D I. *cuius caſus?* M A. *accuſatiui pluralis. Omne autẽ nomen quintæ declinationis, nominatiuum ſingularem, & uocatiuum, et nominatiuũ pluralẽ, & accuſatiuum & uocatiuum ſimilem habet.* D I. *dic regulam in es productam terminatorũ nominum conſonante antecedẽte.* M A. *Omnia in es productam terminantia, nomina, conſonante antecedente tertiæ ſunt declinationis, ut cædes cædis, Verres Verris, Vlyſſes Vlyſsis, Achilles Achillis. & omnia habent pares ſyllabas in nominatiuo & genitiuo, exceptis paucis, locuples locupletis, merces dis, hæres dis, Ceres Cereris, pes pedis, præpes tis, perpes tis. & præterea quintæ declinationis res rei, ſpes ſpei, fides fidei. Antiqui uerò & plebes plebei declinauerunt, quod nunc plebs plebis dicimus: & fames famei, quod nunc famis.* D I. *Aſiæ quæ pars orationis eſt?* M A. *nomen. Omnia enim nomina prouinciarum, & urbium, & montium, & fluuiorum, & hominum, & deorum, uel aliarum rerum indiuiduarũ, propria ſunt.*

DI. *cuius ſpeciei?* MA. *primitiuæ.* DI. *fac ab eo deriuatum.* MA. *aſius a um. nec mirũ, in multis enim prouinciarum nominibus inuenis ſimilia deriuatiua pro primitiuis & appellatiuis. ut* Italus *proprium eſt & gentile. Similiter* Danaus, Latinus, Hiſpanus, Siculus, & Sicanus. DI. *dic & aliud deriuatiuum ab eo, quod eſt* Aſia. MA. *aſianus, & aſiaticus, & inuicem ſupradicta tria pro poſſeßiuis proferri poſſunt: propriè autem aſius & aſiaticus poſſeßiua ſunt.* Inueniuntur *autem hæc eadem etiã propria, ut* Scipio Aſiaticus, *aſianus gentile,* Aſiaticus *uictor.* DI. *cuius eſt declinationis?* MA. *primæ.* DI. *quare?* MA. *quia oĩa deſinẽtia in a maſculina uel fœminina uel cõmunia, primæ ſunt declinationis.* DI. *cur cũ literarũ mutatio nulla facta ſit, accentus mutatur?* MA. *quia a finalis apud græcos producitur, apud nos corripitur, accẽtus quoq; apud nos mutatio facta eſt. hoc tamen ſcire debemus, quòd ſiue temporis ſiue literarũ fiat in ntõ cõmutatio, melius facimus ſi accentum ad latinitatẽ proferimus: patronymicis exceptis, quæ per oẽs caſus magis grecũ ſibi defendunt accentũ, quia ſeruant grecũ nominatiuũ. ut* Priamides *priamidæ, licet tamen in illis etiam accentũ ſeruare latinum: quæ cum ſint græca, non tamẽ aliena uidentur formulis terminationum latinorum, ut* Creuſa, Arethuſa: *quæ cum latinè proferuntur, licet etiam in nominatiuo circunflecti, duntaxat in penultima ſyllaba, non eſt tamen abſurdum & ſi græcum accẽtũ ſeruabimus in ntõ dũtaxat.* DI. Priami *quæ pars orationis eſt?* MA. *nomen.* DI. *quale?* MA. *proprium ſpeciei deriuatiuæ* ἀπὸ τοῦ πρίασθαι τὸ ἀγοράζειν. DI. *fac ab eo deriuatiuũ poſſeßiuũ.* MA. *priameius priameia priameium,*

meiū, patronymicū, priamides, priamis. D I. *cuius generis?* M A. *maſculini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus genitiui, declinationis ſecūdæ.* D I. *quare?* M A. *quia omnia nomina cuiuſcunq; generis apud græcos in os deſinentia nominatiuū, apud nos mutant os in us, & ſecundæ ſunt declinationis, ut* πρίαμος *priamus priami,* κῦρος *Cyrus,* κύπρος *Cyprus,* πύλος *pilus,* πέλαγος *pelagus. Nā genus à genero magis latinū; quomodo munus à munero: quibus enim huiuſcemodi adiacent uerba, ſine dubio latina ſunt.* D I. *q; quæ pars eſt orationis?* M A. *coniunctio.* D I. *cuius poteſtatis?* M A. *copulatiuæ; ordinis poſtpoſitiui, figuræ ſimplicis.* D I. *fac ab ea compoſitum.* M A. *atque, neque, itaque, quoque; & cætera ſupradicta.* D I. *cuius eſt accentus?* M A. *encliticum eſt, id eſt, ſuum accentū inclinat in ſyllabam extremam ante ſe poſitæ dictionis, hoc autem & aliæ coniunctiones habent, ne, ue.*

D I. *Euertere quæ pars orationis eſt?* M A. *uerbum, modi infiniti formæ perfectæ, coniugationis tertiæ correptæ.* D I. *quare?* M A. *quia correptā habet e penultimā.* D I. *cuius generis uel ſignificationis?* M A *actiuæ, figuræ cōpoſitæ.* D I. *ex quib.* M A. *ex duobus integris, ex è præpoſitione & uerto.* D I. *diſpone uerbum.* M A. *tēporis præſentis: numeros enim & perſonas infinita non habent, unde & nomen acceperūt à defectione numerorum & perſonarū.* D I. *declina.* M A. *euerto, bam, euerti, teram, euertā. Imperatiuo modo euerte euertitō. Optatiuo modo utinam euerterem, euertiſſem, euertam. Subiunctiuo modo cum euertī, euerterem, euerterim, euertiſſem, euertero. Infinitiuo modo euertere, euertiſſe, euerſū ire. Imperſonalia euertitur, euertebatur, euerſum eſt uel fuit, euer-*

ſum erat uel fuerat, euertetur. Imperatiuo in præſenti euertatur, futuro euertitor. Optatiuo utinã euerteretur, euerſum eſſet uel fuiſſet, euertatur. Subiunctiuo cũ euertatur, euerteretur, euerſum ſit uel ſuerit, euerſum eſſet uel fuiſſet, euerſum erit uel fuerit. Infinitiuo modo euerti, euerſũ eſſe uel fuiſſe, euerſum iri. Gerundia uel participialia nomina ſunt hæc, euertendi, euertẽdo, euertendum, euerſum euerſu, participia actiua euertens euerſurus, paſſiua euerſus euertendus. D I. cur euerto euerti facit? M A. quia hoc ſolum ante t, r habuit in hac cõiugatione, id eſt in tertia, & mutauit o in i, & facit ptũm. In participio tamen ptõ paſſiui pro t, s habuit, ut euerſus, etiam in uerbo uerto uerſus fit participiũ eiuſdẽ tpis. D I. fac ab eo frequẽtatiuũ. M A. euerſo, curſas, uerſas, euerſat, euertito, euertitas, euertitat. Et ſciẽdũ quòd plerũq; ſolẽt frequẽtatiua à participio præteriti tẽporis fieri, ut ſcribo ſcriptus, ſcriptito ſcriptitas ſcriptitat: domo domitus domiti, domito, domitas, domitat: curro curſus, curſo, curſas, curſat, & curſito, curſitas, curſitat. uideo uiſus, uiſo uiſis uiſit: ergo et uerſus uerſo uerſas. hinc eſt et uerſutus, et Vertũnus, et uertex, & uertigo, & uerticulũ, & uerſura. D I. gentem quæ pars orationis eſt? M A. nomen. D I. quale? M A. appellatiuũ generis fœminini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus accuſatiui. D I S. dic ntũm, M A. gens gẽtis, aq omnia in ns, rs, ls, deſinẽtia, interpoſitiõe ti, faciũt gtũm, ut mons montis, mars martis, puls pultis: exceptis differẽtiæ cauſa frons & lens, quæ cum faciunt per tis gtũm frõtis, ſignificant græcè τὸ μέτωπον, & lentis, τὴν φακήν: cum autẽ per dis faciunt genitiuũ, ſignificat frondis, τὴν φυλλάδα. lẽdis aũt τὸ κονίδιον. Præterea libripẽs libripẽdis,

dis, quia à uerbo pendo componitur conſonantem uerbi ſeruat, faciẽs gtũm per dis, libripendis. D I. fac à gente deriuatiua. M A. hic & hæc gentilis et hoc gẽtile: uidetur etiã genus à gente deriuari, unde & genius, & genialis, & generoſus, et compoſita indigena, ingenuus, degener.

A T regina graui iam dudum ſaucia cura. D I. ſcande uerſum. M A. Atre, ginagra, uiam, dudũ, ſaucia, cura. D I. dic cæſuras. M A. Semiquinariam, Atre, ginagra, ui. D I. quot figurarum eſt? M A. decem, habet enim tres pedes ſpondeos & duos dactylos. D I. tracta pedes. M A. Atre, ginagra, uiiam, dudum, ſaucia, cura. D I. partes orationis quot habet? M A. Septem: quatuor nomina, regina, graui, ſaucia, cura. D I. & quid aliud? M A. unã cõiunctionẽ, at, & duo aduerbia, iam dudum. D I. At quæ pars eſt? M A. coniunctio. D I. coniunctio quid eſt? M A. pars orationis annectens ordinansq; ſententiã. D I. quot accidunt coniunctioni? M A. tria. D I. quæ? M A. poteſtas, ordo, figura. D I. cuius poteſtatis? M A. copulatiuæ, eſt tamen etiam & aduerſatiuæ quam græci ὀναντιωματικὸν uocant, ſicut etiam hic, Nam Aenea quieſcente regina turbatur, quod eſt contrarium. D I. cuius ordinis? M A. communis, licet etiam poſtponere eam quomodo &, ſed cauſa metri: quod ferè in omnibus poteſt inueniri præpoſitiuis coniunctionibus. D I. Cuius figuræ? M A. ſimplicis. D I. fac ab ea compoſitum. M A. atq;. D I. quem habet accentũ? M A. grauem in uerſu, quomodo omnes præpoſitiuæ coniunctiones. D I. regina quæ pars orationis eſt? M A. nomẽ, ſpeciei deriuatiuæ. D I. dic primitiuum. M A. rex. D I S. hoc quoq; unde naſcitur? M A. à rego uerbo, unde genitiuũ in gis terminat: dicitur

autem hoc γένος κοινὸν ἀνομοιοκατάληκτον, nec in toto fixum, nec in toto mobile, & omnia quæcunq; maſculinũ habet tertiæ declinationis, fœmininũ faciunt primæ, ut rex regina, leo leæna lea, draco dracæna, hoſpes hoſpita, ſoſpes ſoſpita, leno lena, ſtrabo ſtraba, et ſi qua ſimilia inueniantur. Eſt aũt hoc nomẽ, id eſt rex & regina uerbale, quia à uerbo naſcitur, ex hoc tamen quoq; fit uerbũ denominatiuũ, id eſt à nomine deriuatũ, regno regnas. D I S. quale nomẽ eſt? M A. appellatiuum generis fœminini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, hic caſus nominatiui, declinationis primæ. D I. quæ deriuantur ex eo? M A. à rege, regius, regalis. D I. quid intereſt inter regium & regale? M A. Regius poſſeßiuum, regalis uerò ad claritatem pertinet, id eſt dignus rege. D I. dic diminutiuum eius. M A. regulus & regillus, quæ etiam propria inueniũtur, Inde puto etiam regulam dici qua mẽſura exæquatur, quaſi menſura regens. D I S. dic cõpoſitũ ab eo. M A. interrex, regificus. D I. graui quæ pars orationis eſt? M A. nomẽ adiectiuum, ſpeciei primitiuæ, generis cõis: omnia enim adiectiua in is deſinentia communia ſunt, & in e faciunt neutrũ numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus ablatiui. Omnia enim ſupradictæ formæ nomina in i terminant ablatiuũ. D I. fac ab eo deriuatum. M A. Grauior, grauißimus, grauitas & grauida. hic & hæc grandis, & hoc grãde, & grando, & uerbũ grauo grauas. D I. iam quæ pars orationis eſt? M A. aduerbiũ. D I. aduerbũ quid eſt? M A. pars orationis & reliqua. D I. quot accidũt ei? M A. tria. ſignificatio & reliqua. D I. cuius eſt ſignificationis? M A. temporis, figuræ ſimplicis. D I. quẽ habet accentũ? M A. grauẽ, & omnia ferè monoſyllaba præpoſitiua

ua niſi differentiæ ratio prohibeat, ut ne, quando μὴ ſignificat, grauatur: quando uerò τὸ πάνυ, circumflectitur: Sic quando ſimilitudinis eſt, circunflectitur: quando iurantis, grauatur. ut, Sic tua cyrneas fugiant examina taxos. D I. *dudum quæ pars orationis eſt?* M A. *aduerbium temporis, & eſt ſciendũ quòd utrunq; id eſt iam & dudum nõ ſolum de præterito tempore dicitur, ſed etiam de futuro, ut iam dudum ſumite pœnas, quomodo etiã, quãdo, aliquando, olim, unquam: hæc omnia tam præteritũ quàm futurum poſſunt ſignificare. et putant quidã dudũ quaſi diu dum dici: hæc enim ſyllaba, id eſt dũ, ſolet expletiua inueniri: ut, quidũ agedũ adeſdũ.* D I. *faucia quideſt?* M A. *nomen.* D I. *quale?* M A. *appellatiuũ ſpeciei deriuatiuæ; ſiue participialis. Nã à participio ſauciatus naſcitur ſaucius, quõ à laſſatus laſſus, à laceratus lacerus & lacer: ſic.n.* Oui. 6. *Metam.* D I. *cura quæ pars eſt.* M A. *nomen.* D I. *quale?* M A. *appellatiuum ipſius rei: poteſt tamen & de alia re intelligi. Scimus enim quia Vergilius apud inferos inter monſtra habitantia in faucibus inferorum, poſuit etiã curas quaſi deas aliquas: ut, ultrices poſuere cubilia Curæ. & quæritur utrum uerbum ex re, an res ex uerbo naſcatur, & potius antecedit uerbi actus in hoc nomine, quia ſine re eſſe non poteſt: nec enim curſus intelligi poteſt ſine currente, nec cogitatio ſine cogitante. ſic ergo nec cura ſine curãte: uidetur ergo eſſe deriuatiuũ uerbale à uerbo curo curas curat.* D I. *dic nomina deriuata ex eo.* M A. *curioſus, curagulus, curator, curatio, curatura, curia curialis: compoſita ſecurus, obſcurus, tricurium & quidam putant ab eo curam dici, quòd cor urat uel agitet.*

INterea mediũ Aeneas iam claſſe tenebat. D I. quot cæſuras habet? M A. ſemiſeptenariã, ut Interea mediũ Aeneas. D I. quot figurarũ? M A. decem: habet enim tres dactylos & duos ſpondeos. D I. tracta ſingulos pedes. M A. Intere, a medi, æne, as iam, claſſe te, nebat. D I. quot partes orationis habet hic uerſus? M A. ſeptẽ, nomina tria, mediũ, æneas, claſſe: uerbũ unũ, tenebat. D I. quid aliud? M A. duo aduerbia, interea etiã. D I. Interea quæ pars orationis eſt? M A. aduerbiũ. D I. cuius ſignificationis? M A. temporis, poteſt tamen et loci eſſe, ſpeciei deriuatiuæ: ab in enim deriuatur inter, ex quo hoc aduerbiũ cõponitur ex integro & corrupto, interea. Ideo autẽ corruptũ dicimus ea, quia cum ſit neutrũ plurale, debuit corripi: ſed quia factũ eſt aduerbiũ, producit ã. in omni enim aduerbio cũ ſit finalis ã producitur, excepto ita. poteſt tamen ablatiuus intelligi ſingularis, qui in compoſitione ſolet huiuſcemodi inueniri, ut quocirca quapropter. D I. medium quæ pars orationis eſt? M A. nomen. D I. quid eſt nomẽ? M A. ſecundum Donatum pars orationis cum caſu, corpus aut rem propriè communiter'ue ſignificans: ſecundũ Apolloniũ, pars orationis quæ ſingularũ corporaliũ rerũ uel incorporaliũ ſubiectorũ qualitatem propriam uel communẽ manifeſtat. D I. quot accidũt nomini? M A. ſex. qualitas, ſpecies, genus, numerus, figura, caſus: nam comparatio generale accidens non eſt. D I. Quale eſt hoc nomen? M A. appellatiuum. D I. cuius ſpeciei? M A. adiectiuæ, eſt tamen ad aliquid & mobile: & uidetur etiam deriuatiuũ eſſe à modo, hoc eſt menſura, unde eſt & modius: & differentiæ cauſa modius mutat o in e: uel à græco dictũ eſt μέσος medius. Sciẽdum tamen quòd omnia adiecti

ua appellatiuorum in us deſinentia mobilia ſunt: exceptó uetus ueteris, quod antiquiſſimĕ ueter dicebāt. D I. *cuius generis?* M A. *neutri.* D I. *dic maſculinum.* M A. *medius, ex quo fit media medium. Omnia enim tam in us, quàm in er deſinentia adiectiua, ſi ſint ſecundæ declinationis, cum apud græcos uel communia, uel mobilia inueniantur, ſine dubio mobilia ſunt,* ὁ εὐτυχὴς καὶ ἡ εὐτυχὴς καὶ τὸ εὐτυχές. *hic fortunatus hæc fortunata hoc fortunatū,* ὁ ἀγαθὸς ἡ ἀγαθὴ τὸ ἀγαθὸν, *bonus, na, nū,* ὁ ὁπλόφορος ἡ ὁπλοφόρα τὸ ὁπλόφορον, *armiger armigera armigerum,* ὁ ἱερὸς ἡ ἱερὰ τὸ ἱερὸν, *ſacer, a, um.* D I. *cuius numeri?* M A. *ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus accuſatiui: tenebat enim uerbū, accuſatiuum exigit:* & *tamen in omnibus neutris idem caſus nominatiuus, accuſatiuus,* & *uocatiuus eſt.* D I. *cuius declinationis?* M A. *ſecūdæ: omnia enim in ū deſinentia ſecundæ ſunt declinationis ſine dubio.* D I S C. *fac ab eo deriuatiuum.* M A. *medietas, mediocris, meditullium. Medicus quoque uidetur inde dictus, quia temperātia medium eſt inæqualitatis, quæ ſolet fieri ex cōtrarijs elementis. Mediaſtinus quoque inde uidetur componi, quia medias partes balnei tenet, hoc eſt in medio lauantium ſtat.* D I. *dic aliud compoſitum.* M A. *mediterraneus* & *mediamna, aduerbium medie. uerbum ab eo compoſitum dimidio dimidias, inde dimidiatus.*

D I S. *Aeneas quæ pars orationis eſt?* M A G. *nomen propriæ qualitatis, ſpeciei primitiuæ, generis maſculini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus nominatiui, declinationis primæ.* D I S. *quare?* M A G. *quia omnia græca in as deſinentia, ſi apud illos in* ου *diphthongum efferetur genitiuus, apud nos ſine dubio ſunt primæ,*

mutata *y* in *æ*, ut αἰνέας, αἰνέα, Aeneas Aeneæ. Antiqui tamẽ huiuſcemodi nomina abſq; s ſolebãt proferre, quod Terẽtius ubiq; facit, Soſia, Birrhia, Chærea, Geta ponens, ut in Andria: Aut tu aut hic Birrhia. Iuuenalis: Ceu Mar ſya uictus. DIS. fac ab eo quòd eſt Aeneas deriuatiuum. MA. poſſeßiuũ æneius æneia æneium: & ſecundum Apu leium æneicus æneica æneicũ. ſic enim ponit in epitomis hiſtoriarũ, Aeneica gens, patronymicum æneades ſecundum analogiam: nam in as uel in es deſinentia, ſi faciunt in *y* genitiuum Græcũ, in ades faciunt patronymica. Itaque hoc uſus ubiq; eſt poeta: Aeneadæ in ferrũ pro liber tate ruebant. Defeßi æneadæ. In uno tamen loco autoritate poetica æniaes dixit, Sit ſatis Aenidæ telis impune Numanum Oppetiiſſe tuis: quaſi ab æneus nominatiuo, ſicut à Peleus pelides. Vnde etiam poemati ſuo æneis inſcripſit, quod eſt fœmininũ æneidæ, quod per ſynæreſin æniden dixit, ſicut pelides pro peleides. Cæterum ſecundum analogiam ab æneadæ æneas æneadis debebat dici. DIS. iam quæ pars orationis eſt? MA. aduerbiũ temporis, ſpeciei primitiuæ, figuræ ſimplicis. DIS. quem accentũ recipit? MA. per ſe acuitur, in uerſu autem grauatur, niſi encliticum ei adiungatur, ut iamq;, tunc enim acuitur. DI. claſſe quæ pars orationis eſt? MA. nomen appellatiuũ, ſpeciei deriuatiuæ ſecundum quoſdam: quidam autem inde deriuatum eſſe putant ἀπὸ τ̃ καλῶν. Eſt autem homonymum uel uniuocũ. nam plura ſignificat & nauium multitudinem & hominum collegia, quæ συμμορίας græci uocant, & equitum ordines. DI. fac deriuatiuum. MA. claßicus ca cum. Sonitus quoque tubarum claßica inde nominatur: quia claſſes equitum ordines uocant,

ut

ut dictũ eſt, qui maximè utuntur tubis. D I. *tenebant quæ pars?* M A. *uerbum.* D I. *uerbum quid eſt?* M A *ſecundum Donatũ, ut ſuprà dixi: ſecundũ alios uerò, pars orationis cum tempore & modis ſine caſu actionẽ ſiue paſsionem ſignificans. non enim omnia uerba perſonas habent, ut infinita & imperſonalia & gerundia: oportet aũt definitiones generales eſſe.* D I. *cuius eſt modi?* M A. *indicatiui, & formæ perfectæ, & coniugationis ſecundæ, & generis ſiue ſignificationis actiuæ, ſingularis numeri, figuræ ſimplicis, temporis præteriti imperfecti, perſonæ tertiæ.* D I. *qualitas uerborum in quo eſt?* M A. *in modis & formis.* D I. *Quot accidunt uerbo?* M A. *qualitas, coniugatio, genus, numerus, figura, tempus, perſona.* D I. *declina.* M A. Indicatiuo modo *teneo, præterito imperfecto tenebam, præterito perfecto tenui, præterito pluſquamperfecto tenueram, futuro tenebo.* Imperatiuo modo *tempore præſenti ad ſecundam & tertiam perſonam tene, teneat, teneamus teneant. Futuro teneto tu teneto ille, teneamus totę neant, uel tenento.* Optatiuo *modo, tempore præſenti, & præterio imperfecto utinam tenerẽ, præterito perfecto & pluſquamperfecto. utinam tenuiſſem, futuro utinam teneam.* Subiunctiuo *modo tempore præſenti, cum teneam, præterito imperfecto cum tenerem, præterito perfecto tenuerim, præterito pluſquamperfecto tenuiſsẽ, futuro tenuero.* Infinitiuo *modo ſine numeris & perſonis, tempore præſenti, & præterito imperfecto tenere; præterito perfecto & pluſquamperfecto tenuiſſe, futuro tentum ire uel tenturum eſſe: dicitur tamen & à tendo tendis, tentum ire: ſed in illo etiã tenſum poſſumus dicere, in hoc autem tentum ire duntaxat.*

& ſimiliter in omnibus quæ per huiuſcemodi uoces participiales proferuntur. Sunt aũt ſupina duo et infinitiuũ futuri, necnon præteritũ in paßiuis & infinitiuis imperſonalium, quæ ſimilia ſunt paßiuis, tentum eſſe uel fuiſſe, & tenſum eſſe uel fuiſſe, tentum iri uel tenſum iri. DI. *quæ differentia eſt inter infinita paßiui, & imperſonalis?* MA. *quia paßiuũ uerbo eget tantummodo, ut amari uolo: oſtendo enim me pati uelle aliquid ab alio. Imperſonale uerò infinitũ nõ ſolum uerbo, utpote infinitũ, ſed etiam certa aliqua perſona, ſiue per pronomen, ſiue per nomẽ eget, utpote imperſonale. Si enim dicã amari à me uolo, pro amare accipitur, quòd eſt actiuũ. Imperſonale aũt ſemper actiuã uim habet, gerundia tenendi do dum, tentũ tentu: participia ueniunt à uerbo actiuo, duo præſentis tẽporis & futuri: præſentis tenens, futuri tenturus.* DI. *declina etiã paßiuum.* MA. *Indicatiuo modo tẽpore præſenti teneor, præterito imperfecto tenebar, præterito perfecto tentus ſum uel fui, præterito plusquamperfecto, tentus eram uel fueram, futuro tenebor. Imperatiuo modo tẽpore præſenti ad ſecundã et tertiã perſonam tenere teneatur, teneamur mini antur. Futuro tenetor tu, tor ille, teneamur teneminor tenentor. Optatiuo modo tempore præſenti, & ptõ imperfecto utinam tenerer, præterito perfecto & pluſquamperfecto utinam tentus eſſem uel fuiſſem, futuro utinam tenear. Subiunctiuo modo tẽpore præſenti cum tenear, præterito imperfecto cum tenerer, præterito perfecto cum tentus ſim uel fuerim, præterito pluſquamperfecto cum tentus eſſem uel fuiſſem, futuro cum tentus ero uel fuero. Infinitiuo modo teneri, tentum eſſe uel fuiſſe, tentum iri. Participia duo*

præteriti tentus, futuri tenendus, nomen uerbale tentor, fœminmũ tentrix, ipſa res tentio. D I. cur teneo tenui, & teneor tentus ſum? M A. quia omnia in neo deſinentia ſic faciunt præteritum, ut moneo monui, et moneor monitus ſum, ſeneo ſenui. Excepto maneo manſi, & maneor manſus ſum, & neo neui, & neor netus ſum.

SIc fatur lachrymans, claſſiq; immittit habenas. D I. dic cæſuras. M A. ſemiquinariam & ſemiſeptenariam, Sic fatur lachrymans claſſi. D I. quot figurarum eſt hic uerſus? M A. decem. D I. cur? M A. quia habet duos dactylos, & tres ſpondæos. D I. tracta ſingulos pedes. M A. ſic fatur lachry, mansclaſ, ſiquim, mittitha, benas. D I. quot partes orationis hic habet uerſus? M A. ſeptem, nomina duo, claſſi, habenas: uerba duo, fatur immittit: participiũ unum, lachrymans: aduerbium unum, ſic: & coniunctionem, q;. D I. Sic, quæ pars orationis eſt? M A. aduerbium, ſignificationis ſimilitudinis, ſpeciei primitiuæ, figuræ ſimplicis, & eſt ſciendum quòd omnia in c deſinentia producuntur, excepto donec: nam nec, inter coniunctiones ponunt. D I. quem accentum habet? M A. circunflexũ, niſi ſit iurandi: tunc enim grauatur, ut apud Verg. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. & quando ut uel uti ſubiungitur ei, ut ſic uti dixit, ſic uti iuſſit. D I. fatur quæ pars eſt? M A. uerbum, modi indicatiui, formæ perfectæ, coniugationis primæ, generis uel ſignificationis deponẽtis, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, temporis præſentis, pſonæ tertiæ. D I. declina. M A. Indicatiuo for, fabar, fatus ſum uel fui, fatus eram uel fueram, fabor. Imperatiuo mõ tẽpore præſẽti fare fetur, famur famini fentur. nã in prima cõiugatiõe, imp̃atiuo mõ ſecũda perſona habet penul-

penultimã a: tertia uerò e, quã ſeruat prima et tertia pluralis perſona: nam ſecunda indicatiuũ ſequitur in omni coniugatione, amare ametur, amemur amemini amẽtur. In ſecunda uerò coniungatione ſecunda quidem perſona productam habet ẽ penultimam, tertia aũt a poſt e, ut doccre doceatur, quam ſeruat prima & tertia pluralis, ut doceamur docemini doceantur. In tertia uerò coniugatione e correptam habet penultimam ſecunda perſona, ut legere: tertia uerò a, quam ſeruat prima & tertia pluralis, ut legere legatur, legamur legimini legantur. In quarta uerò i penultimam habet productam, ut munire: tertia uerò perſona a poſt i, quam ſeruat prima & tertia pluralis, ut muniatur muniamur munimini muniantur. ſed hæc in regulis uerbalibus latius tractata inuenies. futuro fator ut fator ille, fimur faminor fentur uel fantor. Optatiuo modo utinam farer, præterito perfecto & pluſquamperfecto fatus eſſem uel fuiſſem, futuro utinam fer. Subiunctiuo modo tempore præſenti cum fer, præterito imperfecto cum farer, præterito perfecto cum fatus ſim uel fuerim, præterito pluquamperfecto cum fatus eſſem uel fuiſſem, futuro cum fatus ero uel fuero. Infinitiuo modo tempore præſenti fari, præterito perfecto & pluſquã perfecto fatũ eſſe uel fuiſſe, futuro fatũ iri. Gerundia fandi do dũ. ſupina fatũ tu. participia ueniũt à uerbo deponẽti tria, præſens, præteritum & futurum. præſens fans, unde infans qui loqui non poteſt. præteritum fatus tatum. futurum faturus ra rum. Et eſt ſciendum quòd in omni uerbo quod habet participium præteriti temporis ex hoc per interpoſitionem ru, facimus futurum, ut amatus amaturus, doctus docturus, dictus rus, exceptis pau-

cis mortuus moriturus, in quo ſecundum analogiam præteritum debuit eſſe moritus. Nullum enim participium ſ geminat. Similiter orior ortus, oriturus, pro orturus, partus pariturus, erutus eruiturus, caritus cariturus: ſed hoc quoque in regulis uerborum planius tractauimus. D I. *cur imperſonale non habet hoc uerbum?* M A. *quia nullum in or deſinens generat imperſonale, id eſt nec paßiuum, nec deponens, nec commune, excepto uno miſereor, quod miſeret facit imperſonale, ex contrario illorum quæ ex actiuis uel neutris naſcuntur. nam pleraq; illorũ uel magis omnia, exceptis paucis paßiuam habent declinationem tertiarum perſonarum, ut ſtatur, amatur, quiescitur, itur. Excipiuntur autẽ à contingo git, placeo placet, euenio euenit, & uaco uacat, & iuuo iuuat. In quibus tertiæ ſimiles ſunt actiuæ perſonæ, uel neutrali imperſonalium: nam pœnitet, piget, tædet, pudet, licet, libet, poſitiua ſunt, quamuis libeo & liceo dicatur, ſed alterius ſunt ſignificationis. libeo enim τὸ πελιδνοῦμαι, liceo uel liceor ἐπιθεματίζω ſignificant: antiquißimi tamen & pœniteo, & pudeo, & pigeo, & miſereo dicebant.* No*men participiale uel uerbale fandus fanda fandum. pleraque enim uerba, etiam ſi participia futura paßiua non habent, nomina tamen huiuſcemodi formæ pleraque habere inueniuntur. Præterea quoq; pleraq; participia in tus deſinunt, & mutant tus in tor: & faciunt nomen uerbale, ut amatus amator, doctus doctor, lectus lector, auditus auditor: ſic ergo fatus fator poſſumus dicere. Antiquĩ tamen etiam paßiuè proferebãt, fatus pro dictus dicentes, unde fatum dictum & iuſſum Dei. Idem enim eſſe dicit* Plato *fatum, uoluntatem & iußionem Dei.* D I. *fac*

com-

compoſitũ ab eo quod eſt for faris. M A. affor affaris affatur, ut apud Vergil. Affaturq; deos, & ſanctum ſidus adorat. Et ſciendum, quòd rariſſimè ſimplicis prima perſona inuenitur in uſu for, quomodo & à do dor. ipſa res fatus, & fatio fatum. inde putant quidã etiam fas & nefas dictum, quod iuſtum eſt dici, uel taceri. ex quo faſti et nefaſti dies, & faſti τὰ ἡμεροδρομία. D I. cur participium huius uerbi præterito tẽpore ã habet ante tus? M A. quia omnia quæ in aul faciunt præteritũ in actiuis, et omnia cõmunia et deponẽtia primæ cõiugationis in atus, a penultima producta, præteritũ participij faciũt, ut amo amaui amatus, accuſo accuſaui atus, luctor atus, oſculor latus, criminor atus. D I. lachrymans quæ pars orationis eſt? M A. participiũ. D I. quid eſt participium? M A. pars orationis partẽ capiens nominis, partemq; uerbi. D I. participio quot accidunt? M A. ſeptem. D I. quæ? M A. genus, numerus, figura, caſus, tempus, ſignificatio, forma. D I. cuius generis? M A. communis trium generũ. Omnia enim participia præſentis temporis trium generũ ſunt, & in duas deſinunt conſonantes n & s. nã etſi naturaliter quædã uerba ad ſolos pertinent mares, ut futuo et deuirgino: uel ad fœminas, ut futuror, nubo, deuirginor: poſſumus tamen in alterum ſexum transferre, uel figuratè, uel per irriſionem, uel per epicœnon, ut ſi dicam, bona anima eſt quæ iſtam uirginem deuirginauit, uel bonus animus qui illi marito nupſit. bene igitur dicitur, quòd omnia uerba & participia apta ſunt ad omne genus dici. D I. cuius caſus? M A. nominatiui in hoc loco: poteſt eſſe tamen & uocatiui. Omnia enĩ nõia ſiue participia ntũm & uocatiuũ ſimilem habent, exceptis græcis & in ius deſinentibus

bus ſecundæ declinationis: cuius propria ſi ante us i habuerint, abiecta us uocatiuum faciunt, ut Vergilius Vergili, Terentius Terenti. Alia uerò us in e conuertentia, faciunt uocatiuum, ut Turnus Turne, ſocius ſocie, myrtus myrte. Vergil. in Bucol. Et uos ô lauri carpã, & te proxima myrte. Eſt tamẽ inuenire etiam in huiuſcemodi ſæpe euphoniæ uel metri cauſa ntũm pro uocatiuo poſitũ, ut Lucanus: Degener ô populus uix ſecula longa deorũ, populus pro popule poſuit. & Verg. Corniger heſperidum fluuius regnator aquarũ: fluuius pro fluuie poſuit. D I. *cuius eſt temporis?* M A. *præſentis: nulla enim participia in duas conſonantes deſinentia temporis præteriti uel futuri inueniuntur. Sciendum aũt quòd quõ participia præteriti tẽporis cõiuncta cũ uerbis temporis præſentis præteritũ tẽpus ſignificant, ut lectus ſum es eſt: ſic participia præſentis ſi coniungantur cum uerbis præteriti tẽporis, loco præteriti tẽporis accipiuntur, ut amans feci, ſtudens legi.* D I. *cuius ſignificationis?* M A. *actiuæ: naſcitur enim à uerbo lachrymo as at. Cuius actiuum uim paßiuam, paßiuum uim actiuam uidetur habere. Nam patitur dolorem qui lachrymat, & facit qui lachrymatur. Multa tamen ſimilia inueniuntur, ut lugeo & lugeor, ploro & ploror. formas ſuorum uerborum uel ſpecies habent participia, ut lecturio lecturiens, feruefco ferueſcẽs, curſo curſans, curſito curſitans.* D I. *cuius numeri?* M A. *ſingularis, figuræ ſimplicis.* D I. *cui caſui adiungitur?* M A. *accuſatiuo, lachrymans illum. Neceſſe eſt, enim omnia participia ijs caſibus adiungi, quibus & uerba ex quibus naſcuntur, ut lachrymo illum, lachrymans illum, inuideo tibi, inuidẽs tibi, miſereor tui, miſerens tui.*

Nam ſi in alium caſum tranſeāt, perdunt uim participij, & ad nomina transferuntur, ut ſi dicā amans illum, participium eſt, quia & amo illum dicimus. Sin aūt amans illius, nomē eſt quod ſignificat ὁ ἐραςὴς ἐκείνου. Vnde etiā comparationem accipit, amātior amantiſſimus: ſimiliter timens illū, & timens illius, fugiens illum, & fugiens illius, ut Terent. in Phorm fugitans litium. Semper tamen ex participio præſentis tēporis, & tria gerūdia uel participialia ſolent naſci, ablatas, & addita di do dum, ut amans amandi do dum, lachrymans lachrymandi do dum, & participiū futuri paſſiuū lachrymādus à lachrymor. eſt tamen etiam nomen ὁ δακρυτέος. D I. declina uerbum tam actiuū quàm paſſiuum. M A. lachrymo lachrymas lachrymat, lachrymor aris uel are atur. D I. quotæ eſt declinationis lachrymans? M A. tertiæ. Omnia enim participia præſentis temporis tertiæ ſunt declinationis, utpote in duas deſinentia conſonantes: præteriti uerò temporis participia & futuri cum ſint mobilia, maſculinū & neutrū ſecundæ habent declinationis, fœmininum uerò primæ ut hic & hæc & hoc lachrymans, lachrymatus lachrymata lachrymatum, lachrymandus lachrymanda lachrymandum, lachrymaturus lachrymatura lachrymaturum. D I. Claſſis? M A. de hoc ſuperius ſufficienter tractauimus. D I. que, quæ pars orationis eſt? M A. coniunctio. D I. quid eſt coniunctio? M A. pars orationis adnectens ordinansq; ſententias. D I. quot accidunt coniunctioni? M A. tria. poteſtas, figura, ordo. D I. cuius eſt poteſtatis? M A. copulatiuæ, ordinis poſtpoſitiui. eſt autem encliticum, & hæc & aliæ duæ coniunctiones ue ne. Ne uerò ſolet etiam, abiecta e encliti-

cam

ticam uim poſſidere, ut Pyrrhon' tanton'. Encliticæ quæ ue ne præpoſitionib. ante ſe poſitis erigũt extremæ ſyllabæ faſtigiũ, ut propterq; illum, inter ue homines. DI. *cuius figuræ?* MA. *ſimplicis. Cõpoſita quæ ſemp poſtponitur, ut atq;, quoq;, namq;. Syllabice quoq; additur in fine, et uim coniunctionis amittit. et enclitice, ut undiq;, deniq;. Itaq; quãdo antepenult. acuto profertur, id eſt quãdo cõiunctio eſt rationalis. Vtraq;, pleraq;, quæritur cũ ſint una pars orationis, nec que diuiſa pro coniunctione accipiatur, cur nõ tertiũ ab ultimo acutũ habuerunt? in quo poſſumus dicere, quod accẽtus maſculinorũ et neutrorum, q penultimus eſt acutus, acuit et fœminina in ſuam legẽ concidentia. Nec mirum euphoniæ cauſa hoc in his eueniſſe, cum in alijs quoq; quibuſdã, cõpoſitorũ hoc idem inueniatur, ut calefacis, tepefacis, ſuzuerubens, quæ omnia debẽt ſecundum analogiã in antepenultima habere acutũ, in penultima tamẽ habuerũt.* DI. *Immittit quæ pars orationis eſt?* MA. *uerbũ, modi indicatiui, formæ pfectæ, cõiugationis tertiæ correptæ. generis actiui, numeri ſingularis, figuræ compoſitæ ex corrupto et integro. nam compoſito mutauit n in m, quia ſequens uerbũ ab m incipit. Solet enim uel p uel m uel b ſequente n in m cõuerti in compoſitione, ut cõpono, committo, immitto, imbuo.* DIS. *cuius tẽporis?* MA. *præſentis. pſonæ tertiæ.* DI. *declina.* MA. *Indicatiuo mõ tẽpore præſenti, Immitto, immittebã. immiſi, immiſerã, immittã. Impatiuo modo tẽpore præſenti, immitte immittat, immittam⁹ immittite immittãt. Futuro immittito tu immittito ille, immittam⁹ immittitote immittũto. Optatiuo mõ tẽpore præ-*

 ſenti,

ſenti,et præterito imperfecto,utinā immitterē, immiſiſſem,immittā.Subiunctiuo modo tempore præſenti,cum immittā immitterē, immiſerim immiſiſſem,immiſero.infinitiuo modo,immittere,immiſiſſe,futuro immiſſum ire uel immiſſurum eſſe. Imperſonalia,*immittitur,immittebatur,immiſſum eſt uel fuit,immiſſum erat uel fuerat,immittetur.* Impatiuo *immittatur,immittitor.* Optatiuo *utinā immitteretur,immiſſum eſſet uel fuiſſet, immittatur.* Subiūctiuo mō *immittatur,immitteretur, immiſſum ſit uel fuerit,immiſſum eſſet uel fuiſſet, immiſſū erit uel fuerit.* Infinita *immitti,immiſſū eſſe uel fuiſſe,immiſſum iri.* Gerundia *immittēdi immittēdo immittendū, immiſſum, immiſſu.* Participia actiui *immitēs et immiſſurus.* Paſſiuē *immittor,immittebar,immiſſus ſum uel fui,immiſſus erā uel fuerā,immittar.* Impatiuo *immittere immittatur,immittamur immittamini immittātur,immittitor tu,immittitor ille,immittamur, immittiminor immittūtur.* Optatiuo mō *utinā immitterer,immiſſus eſſem uľ fuiſſem,immittar.* Subiūctiuo mō *cū immittar,immitterer, immiſſus ſim uel fuerim,immiſſus eſſem uel fuiſſē,immiſſus ero uel fuero.* Infinita paſſiua *immitti,immiſſum eſſe uel fuiſſe,futuro immiſſum iri.* Participia paſſiua, *immiſſus,immittēdus, nomē uerbale immiſſor,immiſſio ipſa res.* DI. *cur miſi facit præteritū?* M. *into deſinētia uerba c qdē antecedēte tria ſunt, quorū unū in xi facit præteritū perfectū,flecto flexi,duo aūt in xui,necto nexui,pecto pexui, ſic* Aſper *de uerbo.* Cariſius *uero pexi protulit.* E *breui antecedente in eandem to ſyllabā terminātia duo inueniuntur, quorū alterum in ui ſyllabā, alterum in ui diſiunctas*

ctas faciunt præteritũ, peto petiui, meto meſſui. Cato in 1. *Originum: In campo Tiburti, ubi hordeum demeſſuit. Caßius Hemina in* 5. *Annalium: ubi hordeum demeſſuerunt.* P, *antecedente, unum inuenitur, inepto ineptui.* R, *antecedente duo, uerto uerti, & ſterto ſterti.* T *antecedente unum inuenitur, immitto immiſi. ſed antecedente* s *unũ, ſiſto ſteti, quod etiam à ſto ſteti fit. Cum igitur in ſi faciunt præteritũ perfectum, ſupina in ſum uel in ſu faciunt, ut læſi, luſi, riſi, arſi, læſum, luſum, riſum, arſum, uel læſu, luſu, riſu, arſu. unde & læſus, luſus, riſus, arſus, læſurus, luſurus, riſurus, arſurus.* DI. *fac alia à uerbo mitto compoſita.* MA. *amitto, demitto, ſummitto, committo, admitto, permitto, promitto, præmitto, emitto, omitto, remitto.* Ab *admitto admiſſarius, ab emitto emiſſarius naſcitur.* Et *à ſimplici miſſus, hic et hæc mißilis et hoc mißile.* Poſſumus *etiam hic et hæc mißibilis & hoc mißibile dicere, quomodo penetralis & penetrabilis.* DI. *habenas quæ pars eſt?* MA. *nomen.* DI. *quale?* MA. *appellatiuum.* DI. *cuius ſpeciei?* MA. *deriuatiuæ.* DI. *unde deriuatur?* MA. *à uerbo habeo. inde etiam aſpirationẽ habet, & per b mutam ſcribitur. nam auena quæ* τὸν βρόμον *ſignificat, & ſine aſpiratione eſt, et per u ſcribitur.* Eſt *igitur habena cum aſpiratione nomen uerbale.* DIS. *cuius generis?* MA. *fœminini.* DI. *cuius numeri?* MA. *pluralis, figuræ ſimplicis, caſus accuſatiui, declinationis primæ.* D. *cur?* M. *quia oĩa in a deſinẽtia declinationis primæ ſunt, exceptis neutris quæ Græca ſunt, et apud Græcos in* τος *faciunt genitiuum, apud nos autem os in is conuertentia tertiæ ſunt declinationis, ut* τόρευμα τος, *toreuma toreu-*

 matis,

matis, σχῆμα σχήματος, ſchema ſchematis. literarũ uerò nomina tam in a quàm in alias quaſcũq; literas deſinentia, & apud nos, & apud Græcos indeclinabilia ſunt, ut ἄλφα, βῆτα, γάμμα. non enim rectè Donatus digammũ poſuit. Ab habeo fit habito, habitudo, habitaculũ, habilis. compoſita inhibeo, cohibeo, prohibeo, exhibeo.

TV quoq; littoribus noſtris æneia nutrix. D. quot cæſuras habet? M. duas, ſemiquinariã et ſemiſeptenariam. Tu quoq; littoribus noſtris. D. quot figurarum eſt? MA. decẽ, habet enim tres dactylos, & duos ſpondeos. DIS. tracta ſingulos pedes. MAG. Tu quoque, littori, bus noſtris æ, neia, nutrix. D. quot habet partes orationis? MA. ſex, nomina tria, littoribus æneia, nutrix. Pronomina duo, tu, noſtris. coniunctionẽ quoq;. D. tracta per ſingulas partes. MA. Tu quoq;. D. Tu quæ pars orationis eſt? MA. pronomen. D. quid eſt pronomẽ? M. pars orationis, quæ pro proprio nomine uniuſcuiuſq; accipitur, perſonasq; finitas recipit. Itẽ aliter, pronomẽ eſt pars orationis, quæ pro nomine poſita tantundem penè ſignificat, perſonamq; interdũ recipit. Ideo autem dico penè, quia quamuis ſubſtantiam ſignificat, non tamen etiã qualitatem quomodo nomẽ. bene igitur uidentur feciſſe, qui carentia perſonis finitis ſeparant à pronominib. Pronomẽ proprie eſt, quod pro proprio nomine ponitur. itaq; qa propria nomina plus alijs omnib. nominib. finita ſunt, certam enim aliquam rem ſignificant, pronomen quoq; quod loco proprij nominis accipitur, debet finitas pſonas habere. Sunt igitur pronomina de quibus nulla dubitatio eſt, quindecim, octo primitiua et ſeptẽ deriuatiua: pri-

primitiua quidem perſonæ primæ, ego & obliqui caſus eiuſdem pronominis, ſecūdæ tu, tertiæ uero ſex, ſui, ille, iſte, is, hic, ipſe: deriuatiuæ primæ perſonæ meus, noſter, noſtrâs, ſecūdæ tuus, ueſter, ueſtrâs, tertiæ ſuus. Hæc tam apud nos quàm apud Græcos pronomina ab omnibus accipiuntur. Cætera uerò quæ ſunt infinita, uel interrogatiua, uel relatiua ſubſtātiæ, uel qualitatis, uel quātitatis, uel numeri, magis nomina dicenda ſunt quàm pronomina ſubſtantiæ, infinitum uel interrogatiuū, ut quis: relatiuum ut qui: interrogatiuum uel infinitiuum uel relatiuū qualitatis ut qualis. ſignificat enim ποῖος penultimo acuto, quod eſt interrogatiuum, & ποιὸς ultimo acuto, quod eſt infinitum, & οἷος, quod eſt relatiuū. eius redditiuum talis: quātitatis interrogatiuum uel infinitiuum uel relatiuum quantus: ſignificat enim ὁπόσος, penultimo acuto, quod eſt infinitum, & ὅσος, quod eſt relatiuū, redditiuū eius tantus. Numeri interrogatiuum & infinitum & relatiuum, quot ſignificat enim πόσοι penultimo acuto & ultimo, quod eſt infinitum, & ὁπόσοι, quod eſt relatiuum. eius redditiuum tot. deriuatiuū eius quod eſt quis, cuius cuia cuium, & cuiâs. & ab eo quod eſt quot, quotus & quotennis & quotenus. quibuſdam ab eo quod eſt tot uidetur eſſe totus, ſed alia uidetur eſſe ſignificatio. hæc tamen nomina prædicta plerique Latinæ artis ſcriptorum, pronomina eſſe infinita dixerunt. Nec mirum cum Didymus quoque, & multi alij uetuſtiſsimi Græcorum, inter articulos hæc numerauere. Romani uero cum articulos non habeant, inter pronomina hæc poſuerunt. tanta autem uidetur eſſe cognatio articulorum

& pronominum, quod Stoici in una parte orationis utrunq; eſſe putãt, articulos finitos pronomina dicentes: quæ uerò grammatici græcorum, inter articulos ponũt, illi infinitos dicebant eſſe articulos. Necnon etiam ſupra dictas dictiones, quas Apollonius Herodianusq; et Dionyſius inter nomina rationabiliter poſuerunt. Hæc autẽ latius in libro qui eſt de pronomine tractauimus. Sed ut breuiter dicam, loco propriorum nominum non poſſunt accipi ea quæ generalia ſunt etiam appellatiuorum quod ſuum eſt pronominũ. Nam dicentes quis, interrogamus de omni ſubſtantia, uel qualis de omni qualitate, uel quantus de omni quantitate, uel quot de omni numero. pronomen autẽ definitæ alicuius perſonæ uult eſſe, & rem certam ſignificare. DI. quot accidunt pronomini? MA. ſex: ſpecies, genus, numerus, figura, perſona, & caſus. DI. cuius ſpeciei? MA. primitiuæ. DI. fac ab eo deriuatiuum. MA. tuus tua tuum, & aduerbium tuatim, & per ἐπέκτασιν Tu, te, quæ eſt correpta, ut O Tite tute Tati tibi tanta Tyranne tuliſti. DI. cuius generis? MA. communis trium generum. quomodo enim apud græcos ἐγώ, σύ, ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, trium ſunt communia generum, ſic & apud nos ego & tu, mei, tui, ſui. Numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, perſonæ ſecundæ, caſus nominatiui, & uocatiui, hic autem magis nominatiuus eſt, cum per apoſtrophen dicatur, quæ exigit nominatiuum, & cum quoque cõiunctum, quod ad alios nominatiuos relatum eſt, id eſt, ut Miſenus et Palinurus, tu quoq;. DIS. quoq; quæ pars eſt? MA. coniunctio. accipitur enim pro & tu. Eſt tamen etiam loco aduerbij inuenire hanc dictionem poſitam.

tam, ut Multa *quoq; & bello paſſus dum conderet urbem. hic enim pro ſimiliter neceſſe eſt id accipi, cum ſequitur &.* D. *quid eſt coniunctio?* MA. *pars orationis adnectens ordinansq; ſententiã.* DI. *quot accidunt coniunctioni?* MA. *tria, poteſtas, ordo & figura.* D. *cuius eſt poteſtatis quoq;?* MA. *copulatiuæ.* DI. *cuius ordinis?* MA. *poſtpoſitiui. uetuſtiſſimi tamen ſolebãt etiã præponere eam.* DIS. *cuius figuræ?* MA. *compoſitæ, ex corrupto et integro, quo enim corripitur: quod ſi pduceretur, eſſet integra pars.* D. *quem habet accentũ?* MA. *penultimum acutũ. omnes enim ferè cõiunctiones poſtpoſitæ generalem ſeruant accẽtuũ regulam.* DI. *littoribus quæ pars orationis eſt?* MA. *nomen.* DI. *quale?* MA. *appellatiuũ, generis neutri, numeri pluralis, figuræ ſimplicis, caſus datiui, declinationis tertiæ correptæ.* DI *cur?* MA. *qa omnia in us deſinẽtia neutra tertiæ declinatiõis ſunt, & in ris faciunt genitiuũ. excipitur pus indeclinabile, et uirus, quod* Lucretius *ſecundæ poſuit declinationis: diri prijmodia uiri. pelagus uerò* Græcum *eſt, hoc pelagus pelagi, & uulgus uulgi, tam maſculinũ q̃ neutrũ.* DI. *quot differentias habet penultima gtĩ in ris terminãtiũ ſupra dictorum neutrorum nominum?* MA. *ſi uerbis adiacent, quæ e correptam penultimam habuerint, ſeruant e ante ris genitiui, ut munero munus muneris, uulnero uulnus uulneris, ſidero ſidus ſideris, ex quo componitur conſidero et deſidero, latero, lat⁹ lateris, operor opus opis. Si uerò monoſyllaba ſint, et producũtur in nominatiuo, et ſeruãt quoq; ut ante ris in genitiuo productã, ut ius iuris, thus thuris, rus ruris, plus pluris. Si uerò ſint compa*

ratiua, maſculinorũ eorundemq́; fœmininorũ ſequũtur genitiuum o penultimam ſeruantia ante ris, ut minor, minus minoris. maior, maius maioris. Alia uerò o corre ptã habent ante ris, ut corpus corporis, pectus pectoris, litt9 littoris, pignus pignoris et pigneris. fœnus fœnoris & fœneris. quãuis uerba eorũ magis e penultimã habent pignero & fœnero. DI. fac ab eo deriuatiuũ quod eſt littus. MA. littoreus et littoralis: quidã aũt litus ἀπὸ τῶν λιτῶν uolunt eſſe, quia proficiſcentes et reuertentes ſolẽt ibi uota concipere. DI. noſtris quæ pars eſt? MA. pronomen. DI. quale? MAG. poſſeſsiuum & deriuatiuũ. D. ex quo caſu ſolent deriuari? MA. ex gtõ, ut nos noſtrum uel noſtri, noſter. Idq́; ſine dubio ex ſingulari numero oſtenditur. Ergo mei meus, tu tui tuus, ſui ſuus, unde et penultimæ corripiuntur. DI. cuius generis? M. neutri. Sed ſciendũ quod omnis datiuus et abltũs pluralis tã in nominib. mobilibus, quàm in pronominib. et participijs cõmunis eſt trium generũ. DI. cuius numeri? MA. pluralis, figuræ ſimplicis, caſus datiui. omnis aũt datiuus et abltũs pluralis ſimilis eſt, ut dictũ eſt. DI. & unde poſſumus ſcire differẽtiam? MA. à iunctura & ordinatione, item ἀπὸ τῆς φωνάξεως. quod facile poteſt ſciri ex ſingulariũ iunctura, quæ nõ habet ſimiles datiuũ & abltũm, ut in omnib. primæ declinationis nominibus, et tertiæ in e terminãtibus abltũm, et quartæ et quintæ. In his enim manifeſte oſtendit caſus differentiã. Cum uerbũ igitur dediſti ſine dubio datiuũ exigat, ſi q̃ ſupradictarũ declinationũ nominum ordines neceſſe eſt datiuũ adiungere, ut dediſti poëtæ uel homini uel ſenatui uel rei. Nõ licet enim niſi datiuũ huic

uerbo

uerbo adiungere. Et nota quod quatuor habent declinationum differentias pronomina: ſunt enim quæ tam genitiuum quàm datiuũ in i terminãt, quæ ſunt tria & communia triũ generũ, ut ego mei mihi, tu tui tibi, ſui ſibi. Sunt quæ genitiuum in ius, datiuum uerò in i proferũt, quæ ſunt communia triumgenerum, ut ille illius illi, ipſe ipſius ipſi, iſte iſtius iſti, hic huius huic, is eius ei. Sũt alia quæ ſequuntur ſecũda declinationẽ mobiliũ nominum, qualia ſunt poſſeßiua, meus a um, tuus a um, ſuus, noſter et ueſter. Sũt et alia tertiæ declinationis nominũ declinatiõnẽ ſeruãtia, noſtrâs ueſtrâs, noſtratis et ueſtratis. DI. *æneia quæ pars orationis eſt?* MA. *nomen.* DI. *quale?* MA. *appellatiuum: quãuis enim poſſeſſoris nomen proprium ſignificet, tamẽ omnis poſſeßio eius cõmune hoc nomẽ poteſt habere, ut æneia mater, æneia nutrix, æneia mẽs, æneia fames, æneia facies, æneia manꝰ, æneius ager, æneius filius, æneius enſis, æneiũ lumẽ, æneium munus, æneium regnum.* DI. *cuius generis?* MA. *fœminini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, declinatiõis primæ.* D. *ex quo nomine deriuatur?* M. *ab Aenea, de quo ſuperius latius diximus.* DI. *nutrix quæ pars orationis eſt?* M. *nomen.* DI. *quale?* MA. *appellatiuum.* DI. *cuius ſpeciei?* MA. *appellatiuorũ, uerbalis.* DI. *ex quo uerbo maſculinum eius naſcitur?* MA. *à nutrio. ſolent autẽ in tor uerbalia in trix facere fœminina, mutata tor in trix, ut lector lectrix, in ſupradicto uerò euphoniæ cauſa uel alternitatis, id eſt* παραλληλότητος *triſyllaba ſubtracta eſt cõtrà regulã. cũ enim nutritor ſit maſculinũ, debuit fœmininũ nutritrix eſſe, ſed abſurditas ſoni minuit ſyllabam.* DI. *à*

quo uerbo deriuatur? MA. *à nutrio nutris nutrit.* D. *declina uerbum.* MA. *nutrio uerbum actiuum.* Indicatiuo *modo dictum temporis præſentis, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, coniugationis quartæ, perſonæ primæ, quod declinabitur ſic:* Nutrio *tris trit, nutrimꝰ itis unt.* Eodē *modo tempore ptō imperfecto nutriebam bas bat, nutriebamus tis bant. eodē modo tempore præterito ꝑfecto, nutriui nutriuiſti nutriuit, et pluraliter nutriuimꝰ ſtis ruunt uel re. eodē modo tempore præterito pluſq̄ꝑfecto, nutriueram ras rat, ramus ratis rant. eodem modo tempore futuro nutriam es et.* Imperatiuo *modo tēpore præſenti ad ſecundam & tertiam perſonā nutri nutriat, nutriamus te ant. eodem modo tēpore futuro nutrito tu nutrito ille, nutriamus tote triūto uel triūtote.* Optatiuo *modo tempore præſenti, et præterito imperfecto, utinā nutrirem res ret, nutriremus retis rent. eodem modo tempore præterito perfecto & pluſquāperfecto utinam nutriuiſſem ſſes ſſet, nutriuiſſemus tis ent. eodem modo tempore futuro nutriam as at, utinā nutriamus atis ant.* Sub*iunctiuo modo tēpore præſenti cū nutriam as at, amus atis ant. eodem modo præterito imperfecto cum nutrirē res ret, nutriremus tis ent. eodē modo tēpore præterito perfecto cum nutriuerim ris rit, nutriuerimus tis rint. eodem modo tempore præterito pluſquamperfecto cū nutriuiſſem ſes ſet, emus etis ent. eodem modo tempore futuro, cū nutriuero ris rit, rimus ritis rint.* Infinitiuo *mō ſine numeris & perſonis tēpore præſenti, & præterito imꝑfecto nutrire, præterito ꝑfecto & pluſquāperfecto, nutriuiſſe, futuro nutritū ire, uel nutriturū eſſe.* Verbo

imper-

impersonali nutritur batur, nutritū eſt uel fuit, nutritum erat uel fuerat, futuro nutrietur. Impatiuo mō nutriatur nutritor. Optatiuo utinā nutriretur, nutritum eſſet uel fuiſſet, nutriatur. Subiunctiuo modo cū nutriatur, nutriretur, nutritū ſit uel fuerit, nutritū eſſet uel fuiſſet, tū erit uel fuerit. Gerundia uł participialia nomina, nutriendi nutriendo nutriendū, nutritū nutritu, duo participia ueniūt à uerbo actiuo, præſens nutriens, futurū nutriturus nutritura nutriturum. Eius paſſiuū, indicatiuo modo nutrior, nutriebar, nutritus ſum uel fui, nutritus erā uel fueram, nutriar. Imperatiuo mō nutrire nutriatur nutriamur nutrimini nutriātur. futuro nutritor tu, nutritor ille, nutrimur nutriminor untor. Optatiuo utinā nutrirer, nutrit⁹ eſſem uel fuiſſem, nutriar. Subiunctiuo cū nutriar, rer, nutritus ſim uel fuerim, nutritus eſſem uel fuiſſem, nutritus ero uel fuero. Infinitiuo modo nutriri, nutritum eſſe uel fuiſſe, futuro nutritum iri, duo participia ueniunt à uerbo paſſiuo, præteritum nutritus nutrita nutritum, futurum nutriendus nutrienda nutriendum. Nomen uerbale nutritor & nutrix, ipſa res nutritio. D. fac ab eo deriuatiuum. MA. nutricula, quæ eſt diminutiuum, ut Iuuen. Gallia uel potius nutricula cauſidicorum.

VT belli ſignum Laurenti Turnus ab arce. DI. Scande uerſum. M. Vt bel, li ſi, gnū lau, rēti, Turnus ab, arce. DI. quot cæſuras habet? MA. ſemiquinariam. D. quō? MA. Vt belli ſignū. D. quot figurarū eſt hic uerſus? MA. qnq;. DI. quare? MA. q̃a cōſtat ex quatuor ſpōdeis et uno dactylo, & uno trocheo. D. tracta per ſingulos pedes. MA. Vt bel, li ſi, gnum lau, renti, Turnus ab arce. D. quot partes

orationis habet? M. ſeptẽ. DI. quot nomina? MA. quinq;. belli ſignum laurenti turnus arce. D. quid aliud? MA. aduerbiũ ut, et præpoſitionẽ ab. DI. ut quæ pars orationis eſt? MA. hic aduerbiũ temporale, aliâs autẽ ſimilitudinis poteſt eſſe, & abiecta i tamen eandem ſignificationẽ habet uti, cui additur nam, & fit aduerbiũ optantis utinã. ſimiliter cõpoſitum cum uelut & ueluti aduerbiũ ſimilitudinis eſt. Et quãdo ὅπως uel ἵνα Græcum ſignificat, pro coniunctione cauſali accipitur, eſt etiã quando optatiuũ eſt, ut Teren. in Phor. Vt illum dij omnes deæq; perdant. D. belli quæ pars eſt? M. nomen. DI. quale? MA. appellatiuum. D. cuius ſpeciei? MA. deriuatiuæ. ab eo quod eſt bonum, bellum dimmutiuum eſt. per ἀντίφρασιν igitur, hoc eſt, per cõtradictionẽ pro malo bellum dicitur, id quod malo hominũ eſt inuentũ à bono. ergo maſculinũ bonus bellus, & fœmininũ bona bella, & neutrũ bonũ bellum facit. Oĩa enim in us deſinẽtia maſculina geminant ll in diminutiuis, ut geminus gemellus, gemina gemella, geminum gemellũ. Et ſciendũ quod inueniuntur etiã ipſorum diminutiuorum cõparatiua & ſuperlatiua, quõ cõparatiuorũ diminutiua, quæ apud Græcos nõ inuenis. Teren. in Adel. Atq; unumquodq; quod erit belliſſimũ carpam. ex bello quod bonum ſignificat, bellaria dicuntur τὰ φαγήματα. DI. dic ab eo quod eſt bellũ, quod pugnã ſignificat, deriuatiuum aliud. MA. bellicus ca cum, bellicoſus. Bellienus quod propriũ eſt à bello deriuatũ, bello as uerbũ, ex quo bellax, quod eſt trium generum. bellatus enim participiũ bellator et bellatrix facit. ab eo etiã eſt Bellonia dea bellorũ. Duellũ dicebãt antiqui pro bellũ, ex quo

per/

perduellio.ab eo componitur bellipotēs, & belliger, & imbellis, & rellis, & rebello uerbū. & de bello quoque cōpoſitum eſt uerbum.Inde etiā debellatū eſt. belli enim portæ quamuis duæ ſint partes, pro uno tamen nomine proprio accipiūtur,quod ſignificat fores Iani tēpli. DI. *ſignū quæ pars orationis eſt?* MA. *agnomen.* DI. *quale?* MA. *appellatiuū.* DI. *cuius ſpeciei.* MA. *primitiuæ.* D. *fac deriuatiuum ab eo,uel diminutiuū.* MA. *ſigillum.uerbum ſigno as, & ſignio ſignis,et ex eo cōpoſitū, inſignio inſignis,unde inſignitus.præterea ſignifico as,et ſignifer, & anteſignanus,hoc eſt propugnator ſignorū. & deſigno,cōſigno,reſigno,id auſero,unde Verg.in 4. & lumina morte reſignat. id eſt aufert:eſt autē uniuocum, id eſt, ὁμώνυμον. ſignificat enim τὴν σφραγῖδα, καὶ τὸ ἄγαλμα καὶ τὸ τῶν πολέμων σημεῖον, τὸ ἐπὶ τῷ κόντῳ, καὶ τὸ σύνθημα. ut in eodem libro: dat bello teſſara ſignum. καὶ τὴν σάλπιγγα, ut Lucan. Signa canunt.* D. *laurenti quæ pars eſt?* MA. *nomen, appellatiuum. ſpeciei deriuatiuorū poſſeſsiuæ. eſt tamen etiā patriæ, ſi eſt ablatiuus ab eo quod eſt hic & hæc & hoc laurens laurentis.poteſt tamen & proprium ipſius ciuitatis eſſe ſi gtūs accipitur,hoc Laurentū huius Laurenti,ut ſit ab arce Laurenti, hoc eſt ab arce urbis Laurēti.Sed ſi eſt ab eo quod eſt hic & hæc & hoc laurens, ab hoc & ab hac laurenti, pro Laurentina poſuit. unde Lucanus: laurentinosq; penates.Laurentū nominatum eſt à lauro inuenta in arce,teſte ipſo poeta, compoſitum ab eo quod eſt laurus,lauriger, unde laurigeros currus. à lauro etiā laureatus ata atum.Cicero faſces laureatos, hoc eſt uictoriæ lauros habentes, & ex ea propriū Lauren-*

rentius Laurentia. & cõprenſiuum quod Græci περιληπτι κὸν uocant lauretum, ueluti myrtetum, roſetum. DI. *dic poſſeßiuum.* MAG. *laureus, quõ myrteus, corneus a um.* DI. *laurus quotæ declinationis eſt?* MA. *inuenitur & ſecũdæ & quartæ. Omnia enim arborũ nomina in us deſinẽtia fœminina ſunt, et ſecũdæ declinationis, ut cupreſſus cupreßi, myrtus myrti, ulmus ulmi, ornus orni, pyrus pyri: exceptis quinq;, quæ tã ſecũdæ q̃ quartæ inueniuntur, quercus, laurus, pinus, ficus, cornus, laurea etiã pro lauro accipitur.* D. *Turnus quæ pars eſt?* MA. *nomẽ.* DI. *quale?* MA. *propriũ.* DI. *cuius ſpeciei?* MA. *uniuocæ. poteſt enim etiã appellatiuũ intelligi piſcis paluſtris, & fluuius.* D. *fac ab eo poſſeßiuũ.* MA. *turnius a um. ſicut à Saturnus ſaturnius a um. patronymicũ poteſt per analogiã dici turnides: ſed raro in Latinis nominibus ſolent eiuſmodi formæ patronymicæ fieri, quãuis poeta Scipiadas figurauit à Scipione, ſed & ipſum ἀπὸ τοῦ σκιπίωνος, quod Græcum uidetur eſſe.* DIS. *ab quæ pars orationis eſt?* MA. *præpoſitio.* D. *cui caſui ſeruit?* MA. *ablatiuo.* D. *quid intereſt inter ab & à & abs?* MA. *quod conſonãte ſequẽte, à plerũq; ſcribendũ eſt, uocali uero omnimodo ab. inuenitur ab etiã conſonantibus ſequẽtibus, ſed quæ non aſpere poſt b, ſonant: à uero uocali ſequente niſi loco ſit cõſonãtis, i uel u nunquã inuenitur, ut à Ioue, à Venere. abs autẽ q uel t uel c ſequentibus paucis, anteponitur tã in appoſitione quàm in cõpoſitione. In appoſitione, ut abs te, pro à te: in cõpoſitione, ut abſtuli, abſcõdo, abſq; ullo modo, pro ſine ullo malo.* DIS. *arce quæ pars orationis eſt?* MA. *nomen.* DI. *quale?* MA. *appellatiuum*

ſpeciei

ſpeciei deriuatiuæ.ab arceo uerbo dicitur arx,quæ facile munimēto ſuo arcet hoſtes.Inde etiā ſummitates montiū, ex quibus facile poſſunt depelli hoſtes,arces dicūtur. & arcus quod longe arceat ſimiliter hoſtes. DI. *cuius.eſt cō iugationis uerbū arceo?* MA. *ſecundæ,generis uel ſignificationis actiuæ.* DI. *declina uerbum arceo.* MAG. *Arceo uerbum actiuū, indicatiuo modo dictū, t.p. Arceo bam, arcui eram,futuro arcebo. Imperatiuo arce at te ant uel cento.Futuro arceto tu,arceto ille,& pluraliter arceamus arcetote arcento uel arceant. Optatiuo modo tempore præſenti, & præterito imperfecto utinā arcerem arcuiſſem,futuro utinā arceam.Subiunctiuo modo tempore præſenti cum arceā, præterito imperfecto arcerē, arcuerim,arcuiſſem,futuro cū arcuero.Infinitiuo arcere arcuiſſe,arcitū ire uel arciturū eſſe.Gerundia uel participialia nomina arcendi arcendo arcendū,arcitum arcitu. Participia ueniunt à uerbo actiuo duo p. t.arcens, futuri arciturus. Paßiuū arceor ris uel cere arcetur arcebatur, arcitus ſum uel fui ſecundum analogiam, quamuis in uſu deficit, cōpoſitum tamen eius coerceor coercebar coercitus ſum,in frequenti eſt uſu. Præteritum pluſquamperfectum arcitus eram uel fueram,futuro arcebor.imperatiuo modo tēpore præſenti arcere arceatur,arcemini arceantur.Futuro arcetor tu arcetor ille,arceminor arcentor.Optatiuo modo tempore præſenti, utinam arcerer, arcitus eſſem uel fuiſſem,futuro arcear. Subiunctiuo modo,cum arcear, arcerer, arcitus ſim uel fuerim, arcitus eſſem uel fuiſſem, arcitus ero uel fuero. Infinitiuo arceri, arcitum eſſe uel fuiſſe, arcitum iri. Gerundia uel par-*

participialia nomina cõmunia ſunt tã actiuo q̃ paßiuo, arcendi arcendo arcendũ, arcitũ arcitu. Duo participia ueniũt à uerbo paßiuo, præteriti arcitus, futuri arcẽdus.

A Tque ea diuerſa penitus dũ parte gerũtur. DI. *ſcãde uerſum.* M. *Atque ea, diuer, ſa peni, tus dum parte ge, runtur.* DI. *quot cæſuras habet?* MA. *duas, ſemiquinariã & ſemiſeptenariam.* DI. *quot figurarũ eſt?* MA. *decem.* DI. *quare?* MA. *quia conſtat ex tribus dactylis & duobus ſpondeis.* DI. *tracta ſingulos pedes.* MA. *Atq; ea, diuer, ſa peni, tus dum, part ege, runtur.* DI. *quot partes orationis habet hic uerſus?* MA. *ſeptem.* DI. *quot nõia?* MA. *duo, diuerſa & parte.* DI. *quot uerba?* MA. *unum, geruntur.* DI. *quot pronomina?* MA. *unum, ea.* DI. *quot aduerbia?* MA. *duo, penitus & dum.* DI. *quot coniunctiones?* MA. *unam, atq;.* DI. *atq; quæ pars eſt?* MA. *coniunctio.* DI. *cuius poteſtatis?* MA. *copulatiuæ, ordinis communis, id eſt tam præpoſitiui q̃ poſtpoſitiui inuenitur: ſed raró poſtponitur, quõ etiã, &, & quia.* DI. *quid intereſt inter q; & ac & atq;?* MA. *quod q; ſemper poſtpoſitiua & enclitica, & ſignificat nõ modo &, ſed etiã τὶ græcam, quando repletiua eſt, ac autẽ ſemper præpoſitiua eſt, et accipitur etiã pro aduerbio ſimilitudinis quõ atq; ut, Haud ſecus ac iußi faciunt. et atq; tam præpoſitiue q̃ poſtpoſitiue poſita copulationẽ ſolã ſignificat.* D. *cuius figuræ atq;?* MA. *compoſitæ, ex duobus integris at & que.* DI. *quẽ habet accentũ?* MA. *præpóſitiuã omnis cõiunctio & præpoſitio grauatur, poſtpoſitiua ueró generalẽ accentum ſeruat dictionũ.* DI. *ea quæ pars orationis eſt?* MA. *pronomen.* DI. *quale?* MA. *ſubiunctiuum*

uel

uel relatiuum. D I. primitiuum eſt, an deriuatiuum? M A. primitiuum. D I. quot pronomina indubitabilia? M A. primitiua quidem octo, primæ perſonæ unum ego, ſecundæ unum tu, tertiæ ſex, ille, ipſe, iſte, hic, is, ſui. D I. & quare prima perſona & ſecunda ſingulas habent uoces, tertia uerò tot & tam diuerſas? M A. quia prima perſona & ſecunda ſemper ſunt præſentes, & iuxta ſe loquuntur: tertia uerò modò lõge, modò præſens, modò abſens, modò demonſtratiua, modò relatiua, modò diſcretiua. D I S. quid intereſt inter hic & iſte & is? M A. quia hic præpoſitiuum eſt, & demonſtratiuum, & in declinatione nominum à grammaticis pro articulo accipitur. Iſte uerò demonſtratiuum eſt, is ſubiunctiuũ, uel relatiuum. Ille poteſt & in loco aliquo longè poſito eſſe demonſtratiuum & relatiuum, tamen idem eſſe & cum ſignificantia aliqua proferri, ut ſic Iuppiter ille monebat: ipſe autem lelatiuũ et diſcretiuũ eſt, ut ipſe modò Aeneas, noſtri ſi tanta cupido eſt, diſcretiuũ eſt, ut ego ipſe, tu ipſe, ille ipſe, ut, quæq; ipſe miſerrima uidi. Ideo autẽ diſcretiuum eſſe dicitur, quia diſcernit perſonam, cui adiungitur, oſtendens per ſe facere, & non per alium, hoc eſt ipſe per me, & non per alium. D I. dic deriuatiua pronomina quot? M A. ſeptẽ, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtrâs, & ueſtrâs. D I. quot ſunt declinationes pronominũ? M A. quatuor, illorum una, quæ in i faciunt genitiuum & datiuum, ut mei mihi, tui tibi, ſui ſibi. Secũda illorũ quæ in ius habent gtĩm, illius huius. Tertia quæ ſecundũ mobilia declinatur nomina, ut meus, tuus, ſuus. Quarta quæ tertiã nominũ declinationẽ ſeruat, ut noſtras et ueſtras. D I. quæ ſunt dubia? M A. quæ Stoici qu dẽ antiquiſſimi inter

Ff arti-

articulos cū præpoſitionib. ponebant, Romani aūt inter pronomina infinita uel interrogatiua uel relatiua uel redditiua, Dionyſius uerò & Apollonius & Herodianus rationabiliter inter nomina poſuerunt. Sunt aūt ſubſtantiæ uel qualitatis, uel quantitatis, uel numeri infinitá. ſubſtantiæ, ut quis, quod tam interrogatiuū eſt quàm infinitum, cuius relatiuū eſt qui, quod per ſe quidem acuitur, in relatione uerò grauatur. Inuenitur tamen etiā pro quis, atq; tunc circunflectitur. Obliqui autē eorū caſus quando relationem ſignificant, grauantur. qualitatis qualis, quod penultimā circunflectit, quando interrogatiuū eſt: quādo uerò infinitū eſt uel relatiuū, acuit ultimam, quæ tamen in lectione ſopitur. eius redditiuū talis. D I. dic quantitatis? M A. quantus, quod ſimiliter tria ſignificat, interrogationem, relationem, infinitionem. quando uel infinitū eſt uel interrogatiuum, acuitur: quando uerò relatiuū, in locutione grauatur. eius redditiuum tantus. Numeri quot, quod ſimiliter tria ſignificat, interrogationem, infinitionem, relationē: ſed quando interrogatiuū eſt, acuitur, uel infinitū: quando aūt relatiuum, in lectione grauatur, eius redditiuum tot. D I. dic deriuatiuum ab eo quod eſt quis. M A. cuius cuia cuium, quæ ſunt poſſeſſiua infinita, quæ græci non habēt. præterea hic & hæc cuiatis & hoc cuiate, huius cuiatis, quæ ſunt gentilia & infinita. & eſt ſciendum, quòd hæc declinationē pronominū habent, quis uel qui, cuius. et eā tamē inæqualē cū actūm quē faciat, & ablatiuū à quo uel à qui, et dtūm pluralem quis uel quibus. D I. quæ ſunt alia nomina quæ declinationē pronominū habent? M A. in us quidē deſinētia ſex, ut unus, nullus, ullus, ſolus, totus, alius. In er uerò duo, uter & alter, & ex

his

bis compoſita excipitur neuter neutri. DIS. *dic ntũm ab eo quod eſt id.* MA. *maſculinũ eius is, fœmininũ ea.* DIS. *quid habet notandũ hoc pronomẽ?* MA. *quod ntũm pluralem maſculinũ tam in ei facit q̃ in ij, & dtũm & abltũm in eis & in is: & quamuis ij duplicetur, tamen pro una accipitur ſyllaba in metris, quõ dij & dijs pro dei et deis.* DI. *fac ab eo qđ eſt is compoſitũ.* MA. *idem eiuſdẽ.* DI. *& quid intereſt inter maſculinũ & neutrũ?* MA. *quia maſculinũ producitur, neutrũ uerò corripitur.* DI. *diuerſa q̃ pars eſt?* MA. *nomẽ appellatiuũ, ſpeciei deriuatiuæ, à uerbo uertor uerſus participiũ, unde eſt factũ nomen compoſitũ, diuerſus diuerſa diuerſum. generis fœminini, numeri ſingularis, quando fœmininum eſt: quando uerò neutri, pluralis. Et nota, ꝙ omnia mobilia in a facientia fœına noı̃a & pronoı̃a, & participia, ſimilẽ hábẽt fœmininũ ſingularẽ & neutrũ pluralẽ, ut primus prima primum, & pluraliter prima: pulcher pulchra pulchrũ, & pluraliter pulchra: armiger armigera, pluraliter armigera: ſatur ſatura, & pluraliter ſatura: ille illa illud, & pluraliter illa: iſte iſta iſtud, is ea id. hic hæc hoc ſingulariter eſt fœmininũ, & pluraliter neutrũ. necnõ etiam, quis quæ q, tã in ſingulari fœmininũ quàm in plurali neutrũ. participia quoq; amaturus amatura amaturũ, pluraliter amatura, amatus ta um, pluraliter amata.* DI. *cuius numeri?* MA. *ſingularis qa fœmininũ eſt in hoc uerſu, figuræ cõpoſitæ ex duob. integris .i. di præpoſitione, quæ ſeparatim nõ inuenitur per ſe, & uerſa. Sũt aũt inſeperabiles præpoſitiones, quæ per ſe ſeperatæ nunquã poſſũt inueniri hæ, di dis re ſe an & cõ. quas tamẽ præpoſitiões ideo dicimus, ꝙ interpretatio quoq; earũ apđ græcos præpoſi-*

 tiones

tiones eas eſſe oſtendit, & præpoſitiuum locum ſemper ſibi in compoſitione defendunt: diuerſus tamen apud latinos frequenter, non ſolum pro uarius, ſed etiam pro ſeparatus accipitur & diſcretus, ex quo deriuatiuũ etiam diuerſitas D I. penitus quæ pars eſt? M A. aduerbiũ. D I. cuius ſignificationis? M A. hic localis, aliàs qualitatis. ſignificat enim prorſus uel in intimam partem, ut cauſas penitus tentare latentis & hic tamen ſimilem habet ſignificationem penitus, id eſt, in penitiſſima parte, hoc eſt, in intima Italiæ. antiqui enim et penitior & penitiſſimus ſolebãt ab eo dicere, uelut ulterior ultimus. D I. cuius ſpeciei? M A. primitiuæ, ex eo.n. fit nomen penitior & penitiſſimus. naſcitur & aduerbium comparatiuũ penitius, ſuperlatiuum penitiſſime. D I. cuius figuræ? M A. ſimplicis. D I. dum quæ pars eſt? M A. aduerbium temporale quoque hic. eſt etiam coniunctio cauſalis, quando pro ἵνα græca coniunctione accipitur: ut, Multa quoque & bello paſſus dum conderet urbem. Et ſciendum, quòd dum aduerbium indicatiuo coniungitur, coniunctio uerò ſubiunctiuo. eſt tamen, quando pro coniunctione repletiua accipitur: ut, Soſia adeſdum, paucis te uolo. Et ne dum illi corruptis moribus uictoriæ temperarent. ex eo deriuatur dudum, poſt nec quoque uel non poſita aduerbium eſt temporale, ut nec dum nondum D I. parte quæ pars eſt? M A. nomen. D I. quale? M A. appellatiuũ. D I. cuius ſpeciei. M A. primitiuæ, et generis fœminini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus ablatiui. D I. cur partis facit? M A. quia omnia in rs uel ls uel ns deſinẽtia interpoſita ti faciunt genitiuum, ut pars partis, puls pultis, mons montis, exceptis à corde compoſitis, quæ d

habent

habent pro t, ut uecors uecordis, diſcors diſcordis: ſeruant enim primitiui conſonantem genitiui. & differentiæ cauſa, frons frondis & lens lendis. præterea glans glandis, libripens libripendis, quod à uerbo pendo componitur. DI. fac ab eo quod eſt pars diminutiuum. MA. particula; uerbum uerò partio & partior, quod in eadem inuenitur ſignificatione. & ex eo compoſita ſimiliter, diſpertio & diſpertior, impertio & impertior. DI. dic ab eo compoſita. MA. participium & participo uerbum, ſimiliter componitur ab eo expers et particeps, & propartio, & bipartitus & tripartitus, & ſimilia. DI. geruntur quæ pars orationis eſt? MAG. uerbum. DI. quale? MA. perfectũ. DI. quomodo dictũ? MA. indicatiuo modo. DI. cuius ſignificationis? MA. paßiuæ, coniugationis tertiæ correptæ, numeri pluralis, figuræ ſimplicis, temporis præſentis, perſonæ tertiæ. DI. decli na. MA. gero geris gerit. DIS. quare præteritũ geßi facit? MA. quia in ro deſinẽtia tertiæ cõiugationis in ui faciũt præteritũ perfectũ, ut quæro quæſiui, tero triui, excepto uro ußi, gero geßi, curro cucurri. licet ex eo compoſita duplicẽt in præterito perfecto cũ uel nõ: decurro decucurri, uel decurri, percurro percurri, uel percucurri. quare geßi geſtus facit participiũ, quomodo & ußi uſtus. Quæſiui quoq; quæſtus, ὁ πόρος, differentiæ cauſa facit. nam quæſitus ζητηθείς. DI. fac frequentatiuũ. MA. geſto geſtas geſtat. A participijs enim præteriti plerũq; fiunt frequentatiua, & à geſto geſtio geſtis geſtit, id eſt motu corporis ſignifico gaudium. ab eodem deriuatur gerulus, unde cõponitur nugigerulus & geſticulor geſticularis geſticulare geſticulatur, & ipſa res geſticulatio.

PAnditur interea domus omnipotentis Olympi. DI. ſcande uerſum. MA. Panditur, & cætera. DI. quot habet cæſuras? MA. unam. DI. quam? MA. ſemiquinariam. DI. quomodo? MAG. Panditur interea. DIS. quot figurarū eſt? MAGIST. unius. DIS. quare? MA. quia quinq; dactylos habet. DIS. tracta ſingulos pedes. MAG. Panditur, intere, adomus, omnipo, tentis O, lympi. DI. quot partes orationis habet hic uerſus? MAG. quinque. DI. quot nomina? MAG. tria, domus, omnipotentis, olympi. DIS. quot uerba? MAGIST. unum, panditur. DIS. quid aliud? MAGIST. aduerbium interea. DIS. panditur quæ pars eſt? MAGIST. uerbum. DIS. cuius modi? MAGIST. indicatiui. DI. cuius formæ? MAGIST. perfectæ, coniugationis tertiæ, uel ſignificationis paſſiuæ, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, temporis præſentis, perſonæ tertiæ. DIS. dic actiuum eius. MAGIST. pando pandis, pandebam, pandi, panderam, pandam. DISCIPVL. cur mutata do in di facit præteritum perfectum? MAGIST. quia omnia uerba tertiæ coniugationis, quæ ante do n habent, mutata do in di faciunt præteritum, ut ſcando ſcandi, oſtendo oſtendi. excipiuntur quædam abijcientia quidem n, fundo fudi, ſcindo ſcidi, findo fidi: duplicantia uerò primam ſyllabam, pendo pependi, tendo tetendi, tundo tutudi. DISCIPVL. declina paſſiuum. MAGIST. pandor, pandebar, paſſus ſum. DISCIPVL. cur paſſus ſum facit præteritum perfectum? MAGIST. quia omnia paſſiua in dor deſinentia tertiæ coniugationis uerba, niſi ſint à dor uerbo compoſita, participium præteriti in ſus faciunt; ut ludor luſus, cædor cæſus, de-

fendor

ſendor defenſus, incendor incenſus. ſed notandum, quod cum alia omnia quæ n habent ante do, & in participio ante ſus ſeruent n, ut offendo offenſus, defendo defenſus, incendo incenſus, tendo tenſus, pendo penſus, tundo tunſus, hoc differentiæ cauſa, ne fœmininum eius ſimile inueniatur proprio maſculino, quod eſt hic Panſa, ideo paſſus paſſa fecit: quamuis à patior quoque paſſus facit, & à pateo paſſus. Virgilius in 3. paßis de littore palmis. & in primo:

Crinibus Iliades paßis.

Fundo etiam fundi fuſus facit, nec duplicauit s, quia producta uocalis non egebat tali geminatione. ſcidi quoque & fidi, quia corripiunt penultimam, duplicauerunt in participio s, ſciſſus & fiſſus. Verg. in 9. & fiſſo tranſit præcordia ligno. Imperatiuus, optatiuus, ſubiũctiuus & infinitiuus ſupradicti uerbi, ſecũdum analogiam declinatur. DI. dic ſupina. MA. pandendi pandendo pandendum, paſſum paſſu. participia actiua, pandens paſſurus. paßiua præteriti paſſus, futuri pandendus. nomen uerbale paſſor. In ſor autem deſinentia, uel in xor uerbalia, fœminina facere non poſſunt literarum diſſonantia prohibente. In tor enim deſinentia, mutant tor in trix, amator amatrix, doctor doctrix, raptor raptrix, fartor fartrix, nomen uerbale rei hic paſſus huius paſſus, quod ſignificat τὸ βῆμα, quod patet in ſpacio diſtantiæ pedum. eſt tamen & aliud uerbale pandus pandi pandum. Donatus, panda atque contractior. Et Ouidius; panda naris. nam paßio magis à patior eſt. DI. interea quæ pars eſt? MA. aduerbiũ. DI. quid eſt aduerbiũ? MA. pars orationis quæ adiecta uerbo ſignificationem eius explanat atque

implet. DI. *quot accidunt aduerbio?* MA. *ſignificatio, ſpecies, figura.* DIS. *cuius eſt ſpeciei?* MA. *inter quidem ab in præpoſitione uidetur eſſe natum, quō à ſub ſubter, & extrà ab ex: ea uerò primitiuum pronomen eſt, ablatiui caſus ſingularis, uel accuſatiui pluralis.* DI. *cuius eſt figuræ?* MA. *compoſitæ, ex integro & corrupto. Si ea pluraliter accipiamus. Inter enim integrum eſt, quod plerique latinorum præpoſitionem accipiunt, græci autem aduerbium, ea uerò corruptum. accuſatiuus enim pluralis a producit propter generalem regulam aduerbiorum in a terminantium, quæ omnia producuntur, ut interea, & propterea, & præterea, excepto ita. poſſumus tamen dicere, quòd in compoſitione nō neceſſe eſt ſeparatorum conſtructionem ſeruare, & licere etiam in his ablatiuū ſingularem recipere, ut in his aduerbijs compoſitis cum præpoſitionibus, quō, quocirca, quapropter. ſic interea, propterea. frequēter etiam & ſimplices ablatiui pro aduerbijs accipiuntur, ut unà, quà, qui, quomodo, dextra, ſiniſtra.* DI. *domus quæ pars eſt?* MA. *nomen appellatiuum, ſpeciei deriuatiuæ: à græco enim deriuatur. Græci enim δομήσασθαι dicunt ædificare, inde & δόμησις & ὁ δόμος. græce enim maſculinum eſt, & latinè fœmininum hæc domus, quomodo ὁ κρατὴρ hæc cratera, ὁ δεκάπους hæc decēpeda, ὁ πανθὴρ hæc panthera, ὁ χάρτης hæc charta, ὁ γαυσάπης hæc gauſapa.* DI. *dic deriuatiuū à domo.* MA. *domicilium, domeſticū, domo as at, hoc eſt ſub dominio & poteſtate mea facio. unde maris domitor pro dominator. inde & dominus, hinc Domitius & Domitianus.* DIS. *dic aduerbia.* MAG. *ex hoc in loco domi, ad locum domum, de loco domo, quæ græci dicunt*

οἴκοι,

οἰκοῖ, οἰκαδε, οἴκοθεν, diminutiuum eius domuncula. D I. *omnipotens quæ pars orationis eſt?* M A. *nomen.* D I. *quale?* M A. *appellatiuum.* D I. *cuius ſpeciei?* M A. *adiectiuæ, figuræ compoſitæ.* D I. *ex quibus?* M A. *ex tribus corruptis, omni & potis & ens, qui omnium potens eſt. antiqui enim dicebant ens participium ab eo quod eſt ſũ es eſt, ideo à poſſum uerbo potens naſcitur tam participium quàm nomen: ſed quando participium eſt, tempus ſignificat, & accuſatiuo nominum, uel infinito uerborũ coniungitur, nec cõparationem accipit, ut potens pugnare, uel potens bella facere: quando autem nomen eſt, caret tempore, & gtõ coniungitur, & comparationem habet, ut potens maris, & amans illius, potentior & amantior. Sic ergo omnia participia ſimilia poſſumus diſcernere, tempore, conſtructione, & caſu, & cõparatione. ſi enim uerbi caſum non ſequantur, in uim tranſeunt nominum; ſimiliter ſi tempus amittant, & ſi comparationem aſſumunt, ut fugitans litium, doctus grammaticæ, doctior doctiſſimus.* D I. *cur in tis finit genitiuum?* M A. *quia omnia nomina in ls rs ns deſinentia interpoſitione ti faciunt genitiuum: ut, puls pultis, mons montis, ars artis. exceptis differentiæ cauſa frons frondis, & lens lendis. præterea glans glandis, cuius quidem etiam ſimilem gtõ quidam protulerunt ntũm. libripens quoq; libripendis facit ſeruata conſonante uerbi pendo. præterea à corde compoſita ſeruantia d notanda ſunt, concors concordis, diſcors diſcordis, uecors uecordis. Comparatiuum quidem potens potentior potentiſſimus dicitur, omnipotens autem ideo non poteſt habere cõparatiuũ, quia eſt ſupra omnia, & nemini poteſt comparari.* D I. *fac ab eo quod eſt potens*

tens ipſam rem. M A.*potentia poteſtas.* D I.*quid intereſt inter potentiam & poteſtatem?* M A. *hoc intereſt, quòd potentia magis pro ui accipitur, poteſtas autem pro dictione: quidam autem etiam potentatum dixerunt.* D I.*de clina uerbum.* M A.*poſſum potes poteſt, poteram potui potueram potero.* Imperatiuo *potes poßit, poßimus poteſte poßint, poteſto tu poteſto ille, poßimus poteſtote poſſunto.* Optatiuo modo *utinã poſſem potuiſſem poſſim.* Subiunctiuo modo *cum poßim poſſem potuerim potuiſſem potuero.* Infinitiuo modo *poſſe, antiqui poteſſe.* Terent.in Eunu.*ſed nihil tamen poteſſe.* Præterito *potuiſſe.* In *futuro deficit. deriuatiua ex hoc, poßibilis, compos, præpotens, & impotens.* D I. Olympi *quæ pars eſt?* M A.*nomen.* D I.*quale?* M A.*proprium, ſignificat autem montem & cœlum olympus dictum à græco* ὀλέλαμπον, *quòd undique luceat.* D I. *cuius ſpeciei?* M A. *deriuatiuæ uel cõpoſitæ, à græco, id eſt* τῦ ὅλυ καὶ λάμπειν. D I. *fac ab eo deriuatiuũ.* M A. *olympicus olympica olympicum proprium, & olympius a um. & olympium certamẽ uel olympia, quæ in honorem Iouis celebrantur certamina Piſis.* Inde *componitur* Olympiodorus, *&* Olympionices, *Olympias cuius ſecundum analogiam* Olympiades *debet eſſe maſculinum.*

OCeanum interea ſurgens aurora reliquit. D I.*ſcande uerſum.* M A.*Ocea, ninter, & cætera.* D I.*quot habet cæſuras?* M A.*duas, ſemiquinariam & ſemiſeptenariam:* Oceanum interea, *ecce ſemiquinaria: ſurgens, ecce ſemiſeptenaria.* D I.*quot figurarum eſt?* M A.*decem. habet enim tres dactylos, & duos ſpondeos.* D I. *tracta per ſingulos pedes.* M A.*Ocea, nintere, aſur, genſau, rorare,*

liquit. D I. quot partes orationis habet iſte uerſus? M A. quinque: Oceanum interea ſurgens aurora reliquit. D I. quot nomina? M A G I S T. duo, aurora, oceanum. uerbum unum reliquit. participium unũ ſurgens. aduerbium unum interea. D I S. Oceanum quæ pars eſt? M A G I. nomen. D I S. quale? M A G I S T. proprium, ſpeciei deriuatiuæ ἀπὸ τοῦ ὠκέως ναίειν, hoc eſt à celeri motu dictus græce oceanus. D I S C I P. fac ab eo deriuatiuum. M A G I S T. oceanitides maſculinum, & oceanitis fœmininũ unde Vergil. in 4. Georg. Oceanitides ambæ. D I. dic poſſeſsiuũ. M A. oceanius a ũ, ut Saturnius a um. D I. dic patronymicũ. M A. ὠκεανὸς, ὠκεανοῦ, oceanides, fœmininũ oceanis, uelut Priamus priamides & priamis. & quamuis ſit proprium Oceanus, etiã pro appellatiuo accipitur, quando partes eius ſignificat; ut ſi dicã Atlãticum oceanus, & Indicus oceanus, & erythræus, & boricus ſiue æthiopicus. quõ mare cum totũ ſignificat, proprium eſt: cum partem, appellatiuũ. D I. interea quæ pars eſt? M A. aduerbiũ. ſignificationis hic temporalis, aliàs autẽ etiam localis, ut Vergil. in 1. Aeneid. Interea ad templum nõ æquæ Palladis ibant Crinibus Iliades paſsis, peplumq́; ferebant. D I. cuius figuræ? M A. cõpoſitæ ex duobus integris, hoc eſt inter & ea, qui eſt ablatiuus perfectus. ſolent autem componi ablatiui cum præpoſitionibus, quæ etiam accuſatiuo ſeparatim ſolent coniungi. quapropter, quocirca, propterea, ſic etiam interea. D I. Inter primitiuum eſt, an deriuatiuum? M A. deriuatiuum ab in, quomodo ab ex extra, & à ſub ſubter, & à de antiqui deter, unde deterior deterrimus. quæ tamen alij à uerbo deterõ facta eſſe putauerunt. quomodo autem ab exter extra,

 &

& à ſuper ſuprà, ſic ab inter intra, hinc intro & intus. et intra quidem ſpacium temporis, uel loci ſignificat; intro uerò ad locum, intus in loco, comparatiuus interior, ſuperlatiuus intimus, uerbum intro as at. D I. *ſurgens quæ pars orationis eſt?* M A. *participium præſentis temporis, & in duas conſonantes deſinit, hoc eſt n & s, & commune trium generum.* D I. *cuius caſus?* M A. *nominatiui & uocatiui, hic autem nominatiui, temporis præſentis, ſignificationis neutræ, formæ perfectæ, numeri ſingularis, figuræ compoſitæ ex duobus corruptis. tam ſurſum enim quàm rego corrupta ſunt.* Et notandum quòd *cum in præſenti ex duobus corruptis ſit, in præterito ex integro & corrupto inuenitur, ut ſurrexit. & multa inueniuntur huiuſcemodi, non ſolum uerba, ſed & nomina, ut alteruter alterutrum, in ptõ ex duobus integris, in ptõ ex corrupto & integro cogo gis git. in præſenti ex duobus corruptis eſt, in ptõ perfecto ex integro & corrupto. pergo perrexi, in præſenti ex integro & corrupto, in ptõ autem ex duobus integris.* D I. *declina uerbum eius.* M A. *Indicatiuo ſurgo ſurgebam, ſurrexi ſurrexeram, ſurgam. Imperatiuo ſurge, ſurgat, ſurgamus ſurgite ſurgãt, futuro ſurgito tu, ſurgito ille, ſurgamus ſurgitote ſurgãt uel ſurgunto.* Optatiuo *ſurgerem ſurrexiſſem ſurgam.* Subiunctiuo *ſurgam ſurgerem ſurrexerim ſurrexiſſem ſurrexero.* Infinitiuo, *ſurgere, ſurrexiſſe, ſurrectum ire uel ſurrecturum eſſe.* Imperſonali *indicatiuo ſurgitur, ſurgebatur. ſurrectum eſt uel fuit, ſurrectum erat uel fuerat, ſurgetur.* Imperatiuo *ſurgatur.* Optatiuo *utinam ſurgeretur. ſurrectũ eſſet uel fuiſſet, ſurgatur.* Subiunctiuo *cum ſurgatur, ſurgeretur, ſurrectũ ſit uel fuerit, ſurrectũ*

eſſet uel fuiſſet, ſurrectum erit uel fuerit. Infinita imperſonalis ſurgi, ſurrectum eſſe uel fuiſſe, ſurrectum iri. Supina ſurgendi do dum, ſurrectum ſurrectu. participia præſentis temporis ſurgens, futuri ſurrecturus, etiam nomen eſt ſurrectus, quomodo rectus cum caret tempore. Sciendum tamen, quòd ſimplex eius uerbi actiuum eſt rego: facit enim regor. compoſita autem ab eo quædam in neutralium tranſeunt ſignificationem, quædam permanēt in ſimplicis, ut pergo, ſurgo neutralia ſunt: dirigo autem & porrigo ſiue porgo, & arrigo actiua ſunt. DI. dic ab eo quod eſt ſurgo nomen uerbale. MA. ſurrector, ſurrectrix, ipſa res ſurrectio & ſurrectus. Notandum quòd in go deſinentia r antecedente, ſi non ſunt à rego compoſita, in ſi faciunt præterita, ut mergo merſi, tergo terſi. alia uerò omnia in xi per x, ut ango anxi, pungo punxi, tingo tinxi. exceptis frango fregi, lego legi, impingo impegi, tango tetigi, pungo pupugi & punxi. Itē à lego compoſita mutantia primitiui ſignificationem, mutant præteritum, intelligo intellexi, negligo neglexi. DI. aurora quæ pars eſt? MA. nomen. DI. quale? MA. proprium. poteſt tamen quando pro die accipitur, loco appellatiui accipi. quando enim deam ſignificat, proprium eſt. DI. cuius ſpeciei? MA. deriuatiuæ, ab aura enim aurora. propriè enim ipſe aſcenſus ſolis, id eſt prima pars diei aurora dicitur, in qua ſolet pulſu ſolis aër motus auram facere. alij autē à ſplendore ſolis dictam putant. ponunt autē auram pro ſplendore teſte poeta in 6. per ramoſa aura refulſit, id eſt ſplēdor. inde etiam aurū dicitur, & aurarij, quòd fauoribus ſplendidos, hoc eſt claros faciunt: & aurigæ, quòd ſplendorem ſibi agāt auris, id eſt

fauo-

fauoribus populi, hoc eſt clamoribus. D I. *cuius generis?* M A. *fœminini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus nominatiui & uocatiui, hic autem nominatiui. ablatiuus autem in a productum terminatur declinationis primæ.* D I. *quare?* M A. *quia omnia nomina maſculina, uel fœminina, uel communia tam græca quàm latina in a deſinentia primæ ſunt declinationis, exceptis illis quæ naſcuntur à maſculinis in ius terminantibus genitiuū, quæ ſunt hæc, una, ulla, nulla, ſola, tota, alia utra, altera, & quæ ex his componuntur. ſimiliter à qua compoſita, ſiqua, nequa, aliqua. ea enim gtōs & datiuos maſculinorum ſeruant ſuorū: unde quidam nō ad ſignificationem, ſed ad declinationē attendentes, pronomina ea eſſe putarunt.* D I. *reliquit quæ pars eſt?* M A. *uerbum.* D I. *cuius modi?* M A. *indicatiui, formæ perfectæ, coniugationis tertiæ, numeri ſingularis, figuræ compoſitæ, ex duobus integris, re & liquit. ſeparatim tamen re dici nō poteſt. quod tamen quidam uolunt à retro uel rurſus eſſe: quod ſi ſit, ex corrupto & integro inuenitur ea pars, aliquid enim perfectum eſt.* D I. *cuius temporis?* M A. *præteriti.* D I. *quare linquo liqui facit præteritū?* M A. *quia n habentia ante quo uel co, abiecta n faciūt præteritū, ut linquo liqui, uinco uici. ſimiliter ab eis cōpoſita deuinco deuici, conuinco cōuici, relinquo reliqui, derelinquo dereliqui; & producunt i penultimam in ptō naturaliter.* D I. *declina uerbū.* M A. *relinquo, & cætera.* D I. *declina etiā paßiuum.* M A. *relinquor relinquebar, relictus ſum & fui, relictus erā et fuerā, relinquar. Imperatiuo relinquere relinquatur; relinquamur relinquimini relinquantur. futuro relinquitor tu relinqtor ille, relinquiminor relinquantor*

uel

uel relinquuntor. Optatiuo utinam relinquerer, relictus eſſem uel fuiſſem, relinquar. Subiunctiuo cum relinquar, relinquerer, relictus ſim uel fuerim, relictus eſſē uel fuiſſem, relictus ero uel fuero. Infinita relinqui, relictū eſſe uel fuiſſe, relictum iri. Gerundia uel ſupina relinquendi relinquendo relinquendum. relictum relictu. Participia actiua præſentis temporis relinquens, futuri relicturus. paſſiua præteriti relictus, futuri relinquendus, nomē uerbale relictor & relictrix, ipſa res relictio. poteſt tamen & relictus dici, ſed quartæ declinationis. hinc deriuatur reliquus reliqua reliquum, & reliquiæ: quod poetæ interpoſita l relliquiæ metri cauſa proferunt. eſt etiam à delinquo delictum pro peccato, quia delinquit officium ſuum, qui peccat.

TVrnus ut infractos aduerſo Marte Latinos. DI. quot habet cæſuras iſte uerſus? MA. unam ſemiquinariā. DI. quot figurarum eſt? MA. decem, quia habet duos dactylos, & tres ſpōdeos. DI. tracta ſingulos pedes MA. Turnuſut, infra, ctos ad, uerſo, marte La, tinos. DI. quot partes orationis? MA. ſex. DI. quot noīa? MA. quatuor, Turnus, aduerſo, marte, Latinos. unum participiū, infractos. unum aduerbium ut. DI. Turnus quæ pars? MA. nomen. DI. quale? MA. proprium. DI. cuius ſpeciei? MA. uniuocæ. ſignificat enim nomen propriū regis Rutulorū, & appellatiuum piſcis paluſtris. inde deriuatur turnius, quō ſaturnius à Saturno, ſecundū regulā: patronymicum debet fieri Turnides, quomodo Priamus priamides. DI. quare ſecundæ declinationis eſt Turnus Turni? MA. quia in us correptam deſinentia propria ſecūdæ ſunt declinationis, excepto Venus Veneris. præterea Ligus Liguris,

quot

quod proprium eſt. poteſt & gentile eſſe, & ſi ſit proprium, eſt maſculinum ſolum, hic Ligus Liguris. Si gentile eſt, inuenitur commune, ut hic & hæc ligus liguris. DI. *quare Turnus Turne facit uocatiuum?* MA. *quia omnia in us deſinentia ſecundæ ſunt declinationis, & in e faciunt uocatiuum, exceptis proprijs, quæ i habent ante us, quæ per apocopam proferunt uocatiuum, ut Vergilius Vergili pro Vergilie, & Mercuri pro Mercurie. Ideoq; accentus manet penultimus, quamuis breuis ſit penultima ſyllaba. ex quibus enim aliqua ſubtrahitur ſyllaba, ſi integra illa remanet, in qua eſt accentus, integrum etiam ſeruat accentum, ut hic & hæc arpinatis perfectum, circumflexum habuit penult. ſyllaba, quæ manſit in conciſione. dicimus enim hic & hæc arpinâs perfectum, ſimiliter ſi dicamus munit pro muniuit, circunflectitur nit: quia integra dictio ſupra ſe habuit circumflexum, ſic etiam tuguri pro tugurij acutum debet habere, & Terenti pro Terentie, Salluſti pro Salluſtie. Euphoniæ tamen cauſa uel metri, eſt quando nominatiuis utuntur pro uocatiuis, ut deus pro dee, fluuius pro fluuie, ut Vergilius: Corniger heſperidum fluuius regnator aquarum. & populus pro popule. Lucanus: Degener ô populus. Vnum autẽ inuenitur appellatiuum ſolum, quod in i & e profert uocatiuum, ut filius ô filie & ô fili.* DIS. *ut quæ pars orationis?* MA. *aduerbium.* DI. *quid eſt aduerbium?* MA. *pars orationis, & cætera.* DI. *quot accidunt aduerbio?* MA. *tria, ſignificatio, ſpecies & figura.* DI. *cuius ſignificationis eſt?* MA. *hic tẽporalis: accipitur enim pro poſtq̃, quando aũt ſignificat ἵνα græcam coniunctionem, loco coniunctionis accipitur cauſalis. eſt tamen*

etiam

etiam ſimilitudinis aduerbiū. ſolet aūt ei adijci i, tam cōiunctionem ſignificanti quā aduerbiū, additur etiā ei: nā & inuenitur optādi aduerbium utinā. Igitur et ut et uti aduerbiū quidem quando tempus, uel ſimilitudinē, uel qualitatem ſiue interrogationē, id eſt quando quomodo ſignificat: quādo uerò ἵνα uel ὅπως græcā coniunctionē ſignificat, coniunctionis loco accipitur. Compoſitū nanque ab uti utinam aduerbiū eſt optandi, ut diximus. præterea pro uidelicet utiq; affirmādi eſt aduerbiū. DI. quē habet accentum? MA. ut uti et utinā præpoſitæ grauātur per omnes ſyllabas, ſubiunctiuæ autē generalē accentum ſeruant. Sciendum tamen eſt, quòd ut quoq; inuenitur etiam pro optandi aduerbio, Vt Teren. in Phorm. Vt illum dij deæq; omnes perdant. cū uel quoq; compoſitū tam ut quā uti ſimilitudinis aduerbium faciunt, uelut ueluti, ut Verg. Ac ueluti magno in populo cū ſæpe coorta eſt. DI. infractos quæ pars eſt? MA. participiū. DI. quid eſt participiū? MA. pars orationis partē capiēs nominis, partem uerbi. DI. cuius eſt generis? MA. maſculini, caſus accuſatiui, tēporis præteriti, ſignificationis paſſiuæ, formæ perfectæ, numeri pluralis, figuræ cōpoſitæ, ex duobus integris. & nota quòd inueniuntur participia ex uerbis, quæ non ex duobus integris componantur, integra in utraq; parte inuenta, ut infringor, ex integro et corrupto: tamē infractus ex duobus integris fit: Ideoq; poſſumus non à uerbis deriuata accipere, ſed magis à ſe cōpoſita. ſimiliter impingo impactus, contingo contactus. ſimiliter perficio perfeci, deficio defeci, conficio confeci. nec mirum in uerbis & in participijs hæc inueniri, cum etiam in nominibus poſſint huiuſcemodi

Gg tom-

cōpoſitiones eſſe, ut idē tam maſculinum quā neutrum ex duobus eſt corruptis, eiuſdē uerò ex integro et corrupto: contrario alteruter ex duobus integris, alterutrius uerò ex integro et corrupto. D I. *declina uerbū.* M A. *Indicatiuo infringo, infringebam, infregi, infregeram, infringam Imperatiuo infringe infringat infringamus infringite infringant, infringito tu infringito ille, infringamus infringitote infringāt uel infringūto.* Optatiuo *infringerem, infregiſſem, infringā.* Subiunctiuo *cū infringam, infringerem, infregerim, infregiſſem, infregero.* In *finitiuo infringere, infregiſſe, infractum ire uel infractu rū eſſe.* Gerundia *uel participialia infringendi infringēdo infringendum, infractum infractu.* Participia *neniunt ab actiuo præſens infringēs, futurū infracturus.* D I. *declina paßiuum.* M A. *infringor et cætera. nomē uerbale infractor, fœmininū infractrix, ipſa res infractio. nomen rei infractus, infractura.* Oſtendimus *enim ſæpe, quòd participia actiua futuri temporis, fœminina etiā pro ipſa re accipiuntur, ut pictura, uſura, natura, iūctura. ſic etiā fractura. rarißimè in or rerum nomina inueniūtur; ex quib. magis uerba naſcuntur, non ex uerbis nomina; ut labor à laboro, color à coloro, amor ab amo, honor ab honoro.* D I S. *dic alia cōpoſita.* M A. *confringo, perfringo, defringo, ſuffringo.* D I S. *cur frango fregi facit præteritū?* M A. *quia tertiæ coniugationis uerba in go deſinentia r antecedēte, ſi ſint ſimplicia, faciunt præteritum in ſi, ut mergo merſi, ſpargo ſparſi; alia uerò in xi, ut pingo pinxi, tingo tinxi, rego rexi, unde & ab eo compoſita pergo perrexi, ſurgo ſurrexi. exceptis lego legi, & ex eo compoſitis quando eandem ſignificatio-*

 nem

nem ſeruant, ut relego relegi, perlego perlegi: mutata autem ſignificatione in xi, ut diligo dilexi, intelligo intellexi, negligo neglexi. Excipitur ſimiliter frango fregi, pango pegi uel pepigi, ex quo impingo. excipitur etiã tango tetigi, et pũgo pupugi uel punxi, et ago agi, et ex eis compoſita. D I. *cur infractus?* M A. *quia omnia in gi uel xi præteritum facientia, per ctus faciunt participia, ut legi lectus, dilexi dilectus, tetigi tactus, ſanxi ſanctus. excipiuntur duo flexi flexus, et fluxi fluxus.* D I. *aduerſo quæ pars orationis eſt?* M A. *nomẽ hîc, quia caret tempore, unde licet eius comparatiuũ facere aduerſior, et ſuperlatiuum aduerſiſſimus.* D I. *quale eſt hoc nomẽ?* M A. *appellatiuũ* D I. *cuius ſpeciei?* M A. *adiectiuæ qualitatis, et mobile, & deriuatiuum à principio, id eſt participiale.* D I. *fac ab eo deriuatiuũ aliud.* M A. *aduerſarius aduerſaria aduerſarium.* D I. *Declina uerbum.* M A. *aduerto tis tit, & cætera.* D I. *dic eius frequẽtatiuũ.* M A. *aduerſor aduerſaris, quod ab actiuo factũ, eſt deponens: quamuis aduerto et aduertor aliã ſignificationẽ habent. Scias aũt quòd omnia frequentatiua primæ ſunt coniugationis, et plerunq; à participio præteriti ſolent fieri. uerſus uerſor, aduerſus aduerſor. exceptis in go uel in ſco deſinentibus: illa enim à præſenti faciunt frequentatiua, ut ago agito, lego legito, & ſciſco ſciſcito, et noſco noſcito. uiſo enim uiſis, & laceſſo laceßis, et arceſſo arceßis, non ſunt primæ, ſed potius tertiæ coniugationis. frequentatiua primæ ſunt coniugationis, et inchoatiua tertiæ, meditatiua quartæ.* D I. *dic aliud compoſitũ ab eo quod eſt uerto.* M A. *aduerto, cõuerto, euerto, et ſubuerto, animaduerto, præuerto, & penè cum omnib.*

præpoſitionibus indubitabilib. inuenitur, circunuerto, anteuerto. Et notandum quòd aduerbia quoq; inueniuntur non ſolũ ex obliquis caſibus nominum maſculinorũ uel fœmininorum, ſed etiã ipſi nominatiuo ſimilia, ut aduerſus: quod quidem quia accuſatiuo cõiungitur, magis præpoſitionem exiſtimauerũt. uerſus quoq; ſuppoſitum localibus nominibus, aduerbium eſſe inuenitur, ut Italiam uerſus, Galliam uerſus. Salluſtius tamen etiã præpoſitionem ei antepoſuit in Cat. In Galliã uerſus, in Hiſpaniam uerſus. ex aduerſum quoq; compoſitum, ut Teren. in Phor. ex aduerſum tonſtrina erat quædam. A diuerto fit deriuatiuum diuexticulum. diuerſorium quoq; dicitur locus, in quo diuertimus. uerſus quoq; literarũ ordinatio, uel quod uertimus ſtylum à fine ad initiũ, uel ab initio ad finem: uel quòd antiqui à dextra parte in ſiniſtram, uel à ſiniſtra ad dextram ſcribebant. uertigo quoque & uertex, à uerto uerbo fiunt: & Vertumnus deus & Verticordia compoſitum, dea. DI. Marte quæ pars orationis eſt? MA. nomen proprium ſpeciei primitiuæ. DI. fac ab eo compoſitum. MA. martius, martia, martium. ſolemus etiam & martiaticus martiaca martiaticũ dicere. unde ſtipendia militum martiatica dicuntur. inde etiam deriuatur mauros, ex quo mauortius. dicitur tamen maſpiter quaſi Mars pater, quomodo dieſpiter, id eſt diei pater Iupiter, hic & hæc martialis & hoc martiale. poteſt tamen eſſe & proprium Martialis & appellatiuum. DI. quid intereſt inter proprium martialis & appellatiuum? MA. quod ſi proprium ſit, maſculinum eſt, & ablatiuum in e terminat: ſi autem appellatiuum ſit, commune eſt, & ablatiuum in i termi-

nat,

nat, quomodo Iuuenalis, Felix. DI. cur Mars Martis facit? MA. quia omnia in ls rs ns deſinẽtia interpoſita ti faciunt genitiuum, ut puls pultis, ars artis, mons montis. excipitur differentiæ cauſa frons, quod quando folium ſignificat, frondis facit. frons enim capitis frontis. & lēs quando pullos pediculorum ſignificat lendis: quando autem ſignificat legumē, lentis. Præterea glans glandis, cuius quidam nominatiuum et genitiuũ ſimiles eſſe uoluerunt. libripens uerò quia à pendo uerbo cõponitur, conſonantem uerbi ſeruauit, libripens libripendis. præterea à corde compoſita habent genitiuum ſecundum ſimplicis genitiuũ, concors cõcordis, diſcors diſcordis. DI. Latinos quæ pars eſt? MA. nomen deriuatiuum, generis maſculini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, ſpeciei deriuatiuæ. poteſt tamen & propriũ eſſe regis ſoceri Aeneæ, & gentile à Latio latinus, & poſſeßiuum latinus ager. Latium autem uel à latendo, uel à latitudine eſt nominatum. à latino latinitas, à Latio deriuatur etiam latius & latiaris. DIS. fac compoſitum. MA. latinigena, quomodo troiugena, graiugena. ſed in eis geminatio i mutauit ſequentem i in u alternitatis cauſa pro troiigena, graiigena, troiugena & graiugena faciens.

& à ſuper ſuprà, ſic ab inter intra, hinc intro & intus. et intra quidem ſpacium temporis, uel loci ſignificat, intro uerò ad locum, intus in loco, comparatiuus interior, ſuperlatiuus intimus, uerbum intro as at. D I. ſurgens quæ pars orationis eſt? M A. participium præſentis temporis, & in duas conſonantes deſinit, hoc eſt n & s, & commune trium generum. D I. cuius caſus? M A. nominatiui & uocatiui, hic autem nominatiui, temporis præſentis, ſignificationis neutræ, formæ perfectæ, numeri ſingularis, figuræ compoſitæ ex duobus corruptis. tam ſurſum enim quàm rego corrupta ſunt. Et notandum quòd cum in præſenti ex duobus corruptis ſit, in præterito ex integro & corrupto inuenitur, ut ſurrexit. & multa inueniuntur huiuſcemodi, non ſolum uerba, ſed & nomina, ut alteruter alterutrum, in ntõ ex duobus integris, in gtõ ex corrupto & integro cogo gis git. in præſenti ex duobus corruptis eſt, in ptõ perfecto ex integro & corrupto. pergo perrexi, in præſenti ex integro & corrupto, in ptõ autem ex duobus integris. D I. declina uerbum eius. M A. Indicatiuo ſurgo ſurgebam, ſurrexi ſurrexeram, ſurgam. Imperatiuo ſurge, ſurgat, ſurgamus ſurgite ſurgãt. futuro ſurgito tu, ſurgito ille, ſurgamus ſurgitote ſurgãt uel ſurgunto. Optatiuo ſurgerem ſurrexiſſem ſurgam. Subiunctiuo ſurgam ſurgerem ſurrexerim ſurrexiſſem ſurrexero. Infinitiuo, ſurgere, ſurrexiſſe, ſurrectum ire uel ſurrecturum eſſe. Imperſonali indicatiuo ſurgitur, ſurgebatur. ſurrectum eſt uel fuit, ſurrectum erat uel fuerat, ſurgetur. Imperatiuo ſurgatur. Optatiuo utinam ſurgeretur. ſurrectũ eſſet uel fuiſſet, ſurgatur. Subiunctiuo cum ſurgatur, ſurgeretur, ſurrectũ ſit uel fuerit, ſurrectũ

eſſet

eſſet uel fuiſſet, ſurrectum erit uel fuerit. Infinita imperſonalis ſurgi, ſurrectum eſſe uel fuiſſe, ſurrectum iri. Supina ſurgendi do dum, ſurrectum ſurrectu. participia præſentis temporis ſurgens, futuri ſurrecturus, etiam nomen eſt ſurrectus, quomodo rectus cum caret tempore. Sciendum tamen, quòd ſimplex eius uerbi actiuum eſt rego: facit enim regor. compoſita autem ab eo quædam in neutralium tranſeunt ſignificationem, quædam permanẽt in ſimplicis, ut pergo, ſurgo neutralia ſunt: dirigo autem & porrigo ſiue porgo, & arrigo actiua ſunt. D I. dic ab eo quod eſt ſurgo nomen uerbale. M A. ſurrector, ſurrectrix, ipſa res ſurrectio & ſurrectus. Notandum quòd in go deſinentia r antecedente, ſi non ſunt à rego compoſita, in ſi faciunt præterita, ut mergo merſi, tergo terſi. alia uerò omnia in xi per x, ut ango anxi, pungo punxi, tingo tinxi. exceptis frango fregi, lego legi, impingo impegi, tango tetigi, pungo pupugi & punxi. Itẽ à lego compoſita mutantia primitiui ſignificationem, mutant præteritum, intelligo intellexi, negligo neglexi. D I. aurora quæ pars eſt? M A. nomen. D I. quale? M A. proprium. poteſt tamen quando pro die accipitur, loco appellatiui accipi. quando enim deam ſignificat, proprium eſt. D I. cuius ſpeciei? M A. deriuatiuæ, ab aura enim aurora. propriè enim ipſe aſcenſus ſolis, id eſt prima pars diei aurora dicitur, in qua ſolet pulſu ſolis aër motus auram facere. alij autẽ à ſplendore ſolis dictam putant. ponunt autẽ auram pro ſplendore teſte poeta in 6. per ramos aura refulſit, id eſt ſplẽdor. inde etiam aurũ dicitur, & aurarij, quòd fauoribus ſplendidos, hoc eſt claros faciunt: & aurigæ, quòd ſplendorem ſibi agãt auris, id eſt

 fauo-

uel relinquuntor. Optatiuo utinam relinquerer, relictus eſſem uel fuiſſem, relinquar. Subiunctiuo cum relinquar, relinquerer, relictus ſim uel fuerim, relictus eſſē uel fuiſſem, relictus ero uel fuero. Infinita relinqui, relictū eſſe uel fuiſſe, relictum iri. Gerundia uel ſupina relinquendi relinquendo relinquendum. relictum relictu. Participia actiua præſentis temporis relinquens, futuri relicturus. paſſiua præteriti relictus, futuri relinquendus, nomē uerbale relictor & relictrix, ipſa res relictio. poteſt tamen & relictus dici, ſed quartæ declinationis. hinc deriuatur reliquus reliqua reliquum, & reliquiæ. quod poetæ interpoſita l relliquiæ metri cauſa proferunt. eſt etiam à delinquo delictum pro peccato, quia delinquit officium ſuum, qui peccat.

TVrnus ut infractos aduerſo Marte Latinos. DI. quot habet cæſuras iſte uerſus? MA. unam ſemiquinariā. DI. quot figurarum eſt? MA. decem, quia habet duos dactylos, & tres ſpōdeos. DI. tracta ſingulos pedes. MA. Turnuſut, infra, ctos ad, uerſo, marte, la, tinos. DI. quot partes orationis? MA. ſex. DI. quot noīa? MA. quatuor, Turnus, aduerſo, marte, Latinos. unum participiū, infractos. unum aduerbium ut. DI. Turnus quæ pars? MA. nomen. DI. quale? MA. proprium. DI. cuius ſpeciei? MA. uniuocæ. ſignificat enim nomen propriū regis Rutulorū, & appellatiuum piſcis paluſtris. inde deriuatur turnius, quō ſaturnius à Saturno, ſecundū regulā: patronymicum debet fieri Turnides, quomodo Priamus priamides. DI. quare ſecundæ declinationis eſt Turnus Turni? MA. quia in us correptam deſinentia propria ſecūdæ ſunt declinationis, excepto Venus Veneris. præterea Ligus Liguris,

quoſ

quod proprium eſt.poteſt & gentile eſſe, & ſi ſit proprium,eſt maſculinum ſolum,hic Ligus Liguris. Si gen*tile eſt,inuenitur commune, ut hic & hæc ligus liguris.* D I. *quare Turnus Turne facit uocatiuum?* M A. *quia omnia in us deſinentia ſecundæ ſunt declinationis,& in e faciunt uocatiuum, exceptis proprijs, quæ i habent ante us,quæ per apocopam proferunt uocatiuum, ut* Vergi*lius* Vergili pro Vergilie, & Mercuri pro Mercurie. I*deoq; accentus manet penultimus, quamuis breuis ſit penultima ſyllaba.cx quibus enim aliqua ſubtrahitur ſyllaba, ſi integra illa remanet,in qua eſt accentus, integrum etiam ſeruat accentum, ut hic & hæc arpinatis perfectum, circumflexum habuit penult. ſyllaba, quæ manſit in conciſione. dicimus enim hic & hæc arpinâs perfectum. ſimiliter ſi dicamus munit pro muniuit, circunflectitur nit: quia integra dictio ſupra ſe habuit circumflexum,ſic etiam tuguri pro tugurij acutum debet habere, &* Terenti pro Terentie,Salluſti pro Salluſtie. Eupho*niæ tamen cauſa uel metri,eſt quando nominatiuis utuntur pro uocatiuis,ut deus pro dee, fluuius pro fluuie, ut* Vergilius: Corniger *heſperidum fluuius regnator aquarum. &* populus pro popule. Lucanus: Degener ô popu*lus.*Vnum autẽ *inuenitur appellatiuum ſolum, quod in i & e profert uocatiuum, ut filius ô filie & ô fili.* D I S. *ut quæ pars orationis?* M A. *aduerbium.* D I. *quid eſt aduerbium?* M A. *pars orationis,& cætera.* D I. *quot accidunt aduerbio?* M A. *tria, ſignificatio,ſpecies & figura.* Di. *cuius ſignificationis eſt?* M A. *hic tẽporalis: accipitur enim pro poſtq̃. quando aũt ſignificat* ἐπεὶ *græcam coniunctionem, loco coniunctionis accipitur cauſalis. eſt tamen*

etiam ſimilitudinis aduerbiũ.ſolet aũt ei adijci i,tam cõiunctionem ſignificanti quã aduerbiũ,additur etiã ei:nã & inuenitur optãdi aduerbium utinã.Igitur et ut et uti aduerbiũ quidem quando tempus, uel ſimilitudinẽ, uel qualitatem ſiue interrogationẽ,id eſtquando quomodo ſignificat:quãdo uerò ἵνα *uel* ὅπως *græcã coniunctionẽ ſignificat,coniunctionis loco accipitur.Compoſitũ nanque ab uti utinam aduerbiũ eſt optandi,ut diximus.præterea pro uidelicet utiq; affirmãdi eſt aduerbiũ.* DI.*quẽ habet accentum?* MA.*ut uti et utinã præpoſitæ grauãtur per omnes ſyllabas,ſubiunctiuæ autẽ generalẽ accentum ſeruant.Sciendum tamen eſt,quòd ut quoq; inuenitur etiam pro optandi aduerbio,*Vt *Teren.in Phorm.* Vt *illum dij deæq; omnes perdant.cũ uel quoq; compoſitũ tam ut quã uti ſimilitudinis aduerbium faciunt,uelut ueluti,ut* Verg. Ac *ueluti magno in populo cũ ſæpe coorta eſt.*DI.*infractos quæ pars eſt?*MA.*participiũ.*DI.*quid eſt participiũ?*MA.*pars orationis partẽ capiẽs nominis,partem uerbi.*DI.*cuius eſt generis?*MA.*maſculini,caſus accuſatiui,tẽporis præteriti, ſignificationis paſſiuæ,formæ perfectæ,numeri pluralis,figuræ cõpoſitæ, ex duobus integris. & nota quòd inueniuntur participia ex uerbis, quæ non ex duobus integris componantur,integra in utraq; parte inuenta, ut infringor,ex integro et corrupto:tamẽ infractus ex duobus integris fit: Ideoq; poſſumus non à uerbis deriuata accipere,ſed magis à ſe cõpoſita. ſimiliter Impingo impactus, contingo contactus.ſimiliter perficio perfeci,deficio defeci,conficio confeci. nec mirum in uerbis & in participijs hæc inueniri, cum etiam in nominibus poſſint huiuſcemodi*

cōpoſitiones eſſe, ut idē tam maſculinum quā neutrum ex duobus eſt corruptis, eiuſdē uerò ex integro et corrupto: contrario alteruter ex duobus integris, alterutrius uerò ex integro et corrupto. D I. *declina uerbū.* M A. *Indicatiuo infringo, infringebam, infregi, infregeram, infringam Imperatiuo infringe infringat infringamus infringite infringant, infringito tu infringito ille, infringamus infringitote infringāt uel infringūto.* Optatiuo *infringerem, infregiſſem, infringā.* Subiunctiuo *cū infringam, infringerem, infregerim, infregiſſem, infregero.* In *finitiuo infringere, infregiſſe, infractum ire uel infractu rū eſſe.* Gerundia *uel* participialia *infringendi infringēdo infringendum, infractum infractu.* Participia *neniunt ab actiuo præſens infringēs, futurū infracturus.* D I. *declina paßiuum.* M A. *infringor et cætera. nomē uerbale infractor, fœmininū infractrix, ipſa res infractio nomen rei infractus, infractura.* Oſtendimus *enim ſæpe, quòd participia actiua futuri temporis, fœminina etiā pro ipſa re accipiuntur, ut pictura, uſura, natura, iūctura. ſic etiā fractura. rariſsimè in or rerum nomina inueniūtur; ex quib. magis uerba naſcuntur, non ex uerbis nomina; ut labor à laboro, color à coloro, amor ab amo, honor ab honoro.* D I S. *dic alia cōpoſita.* M A. *confringo, perfringo, defringo, ſuffringo.* D I S. *cur frango fregi facit præteritū?* M A. *quia tertiæ coniugationis uerba in go deſinentia r antecedēte, ſi ſint ſimplicia, faciunt præteritum in ſi, ut mergo merſi, ſpargo ſparſi; alia uerò in xi, ut pingo pinxi, tingo tinxi, rego rexi, undè & ab eo compoſita pergo perrexi, ſurgo ſurrexi. exceptis lego legi, & ex eo compoſitis quando eandem ſignificatio-*

nem ſeruant, ut relego relegi, perlego perlegi: mutata autem ſignificatione in xi, ut diligo dilexi, intelligo intellexi, negligo neglexi. Excipitur ſimiliter frango fregi, pango pegi uel pepigi, ex quo impingo. excipitur etiã tango tetigi, et pũgo pupugi uel punxi, et ago agi, et ex eis compoſita. D I. *cur infractus?* M A. *quia omnia in gi uel xi præteritum facientia, per ctus faciunt participia, ut legi lectus, dilexi dilectus, tetigi tactus, ſanxi ſanctus. excipiuntur duo flexi flexus, et fluxi fluxus.* D I. *ad uerſo quæ pars orationis eſt?* M A. *nomẽ hic, quia caret tempore, unde licet eius comparatiuũ facere aduerſior, et ſuperlatiuum aduerſißimus.* D I. *quale eſt hoc nomẽ?* M A. *appellatiuũ.* D I. *cuius ſpeciei?* M A. *adiectiuæ qualitatis, et mobile, & deriuatiuum à principio, id eſt participiale.* D I. *fac ab eo deriuatiuũ aliud.* M A. *aduerſarius aduerſaria aduerſarium.* D I. *Declina uerbum.* M A. *aduertò tis tit, & cætera.* D I. *dic eius frequẽtatiuũ.* M A. *aduerſor aduerſaris, quod ab actiuo factũ, eſt deponens: quanuis aduerto et aduertor aliã ſignificationẽ habent. Scias aũt quòd omnia frequentatiua primæ ſunt coniugationis, et plerunq; à participio præteriti ſolent fieri. uerſus uerſor, aduerſus aduerſor. exceptis in go uel in ſco deſinentibus: illa enim à præſenti faciunt frequentatiua, ut ago agito, lego legito, & ſciſco ſciſcito, & noſco noſcito. uiſo enim uiſis, & laceſſo laceßis, et arceſſo arceßis, non ſunt primæ, ſed potius tertiæ coniugationis. frequentatiua primæ ſunt coniugationis, et inchoatiua tertiæ, meditatiua quartæ.* D I. *dic aliud compoſitũ ab eo quod eſt uerto.* M A. *aduerto, cõuerto, euerto, et ſubuerto, animaduerto, præuerto, & penè cum omnib.*

præpoſitionibus indubitabilib. inuenitur, circunuerto, anteuerto. Et notandum quòd aduerbia quoq; inueniuntur non ſolũ ex obliquis caſibus nominum maſculinorũ uel fœmininorum, ſed etiã ipſi nominatiuo ſimilia, ut aduerſus: quod quidem quia accuſatiuo cõiungitur, magis præpoſitionem exiſtimauerũt. uerſus quoq; ſuppoſitum localibus nominibus, aduerbium eſſe inuenitur, ut Italiam uerſus, Galliam uerſus. Salluſtius tamen etiã præpoſitionem ei antepoſuit in Cat. In Galliã uerſus, in Hiſpaniam uerſus. ex aduerſum quoq; compoſitum, ut Teren. in Phor. ex aduerſum tonſtrina erat quædam. A diuerto fit deriuatiuum diuexticulum. diuerſorium quoq; dicitur locus, in quo diuertimus. uerſus quoq; literarũ ordinatio, uel quod uertimus ſtylum à fine ad initiũ, uel ab initio ad finem: uel quòd antiqui à dextra parte in ſiniſtram, uel à ſiniſtra ad dextram ſcribebant. uertigo quoque & uertex, à uerto uerbo fiunt: & Vertumnus deus & Verticordia compoſitum, dea. D I. Marte quæ pars orationis eſt? M A. nomen proprium ſpeciei primitiuæ. D I. fac ab eo compoſitum. M A. martius, martia, martium. ſolemus etiam & martiaticus martiaca martiaticũ dicere. unde ſtipendia militum martiatica dicuntur. inde etiam deriuatur mauros, ex quo mauortius. dicitur tamen maſpiter quaſi Mars pater, quomodo dieſpiter, id eſt dici pater Iupiter, hic & hæc martialis & hoc martiale. poteſt tamen eſſe & proprium Martialis & appellatiuum. D I. quid intereſt inter proprium martialis & appellatiuum? M A. quod ſi proprium ſit, maſculinum eſt, & ablatiuum in e terminat: ſi autem appellatiuum ſit, commune eſt, & ablatiuum in i terminat,

nat, quomodo Iuuenalis, Felix. DI. cur Mars Martis facit? MA. quia omnia in ls rs ns deſinẽtia interpoſita ti faciunt genitiuum, ut puls pultis, ars artis, mons montis. excipitur differentiæ cauſa frons, quod quando folium ſignificat, frondis facit. frons enim capitis frontis. & lẽs quando pilos pediculorum ſignificat lendis: quando autem ſignificat legumẽ, lentis. Præterea glans glandis, cuius quidam nominatiuum et genitiuũ ſimiles eſſe uoluerunt. libripens uerò quia à pendo uerbo cõponitur, conſonantem uerbi ſeruauit, libripens libripendis. præterea à corde compoſita habent genitiuum ſecundum ſimplicis genitiuũ, concors cõcordis, diſcors diſcordis. DI. Latinos quæ pars eſt? MA. nomen deuatiuum, generis maſculini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, ſpeciei deriuatiuæ. poteſt tamen & propriũ eſſe regis ſoceri Aeneæ, & gentile à Latio latinus, & poſſeſſiuum latinus ager. Latium autem uel à latendo, uel à latitudine eſt nominatum. à latino latinitas, à Latio deriuatur etiam latius & latiaris. DIS. fac compoſitum. MA. latinigena, quomodo troiugena, graiugena. ſed in eis geminatio i mutauit ſequentem i in u alternitatis cauſa pro troijgena, graijgena, troiugena & graiugena faciens.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI DE ACCENTIBVS LIBER.

Litera eſt nota elementi, quæ cũ ſcribitur, et in uoce minimè reſonat, nihil aliud q̃ nota ad formandum elementũ eſſe cõperitur: ſed cum in uocem ex ſono prorumpitur, elemẽti uocabulũ concipit. Quòd cum ratio ita ſe ſe habeat, quaſi imago huius rei eſſe uidetur, quippe cũ ex aere percuſſo ictu linguæ, unde uox formatur, perficitur. Vox nanq; corpus eſſe oſtenditur. nam ſi corpus non eſſet, auditus auriũ minimè ui percuteretur. Sed dũ tãgit auditũ, et reuerberat elemẽtũ, tripartitè diuiditur, ſcilicet altitudine, latitudine, lõgitudine. Habet quidẽ litera altitudinẽ in pronũciatione, latitudinẽ in ſpiritu, longitudinẽ in tẽpore, hoc eſt aut altè, aut latè, aut longè auditur. Habent etiam ſyllabæ ſuũ elementũ, quod productio dicitur: ſed inter literarũ elementũ, & ſyllabarũ hoc diſtat, quòd literarum elementa, ſunt ipſæ pronunciationes: ſyllabarum uerò elementa, ipſæ productiones. Quid eſt. n. aliud elementũ, quàm pars minima partium uocis articulatæ? Illud uerò quod remanet, nota uel figura elementi eſt. Diſtat aũt illud inter literas et elementa, quòd elemẽta propriè ipſæ pronũciatiões dicũtur: notæ autẽ, earum literæ. Sed abuſiuè & elementa pro literis, & literæ pro elementis ponuntur. Nam aliud eſt litera quæ uidetur, aliud quod per eam colligitur. Videntur autem litteræ eſſe longæ, aut rotundæ, aut quadratæ. colligitur namq; per eas res geſta alicuius, dum colligitur

in ſyllabis, de ſyllabis, in partibus, et de partib. in oratio nibus. Sed nos locuturi de partibus ad accentũ, qui in dictionibus eſt neceſſarius tranſeamus: cuius rei myſteriũ præbente Deo uitam latius, tractemus. Accẽtus nanq; eſt certa lex & regula ad eleuandã et deprimendã ſyllabã unuſcuiuſq; particulæ orationis, qui fit ad ſimilitudinẽ elementorum, literarum atq; ſyllabarũ: qui etiã tripartitò diuiditur, acuto, graui, circunflexo. Accentus nanq; acutus ideo inuentus eſt, quòd acuat, ſiue eleuet ſyllabã. Grauis ideo, quòd deprimat aut deponat. Circunflexus, eo quòd deprimat atq; acuat. Sunt aũt accentus 10. quos ita huic operi dignũ exiſtimaui prænotare: acutus accẽtus, grauis, circunflexus, longa linea, breuis uirgula, hyphen, diaſtole, apoſtrophos, daſea, pſyle. Quid eſt acutus accentus? nota per obliquũ aſcendens à ſiniſtra in dextrã partem itá. Quid eſt grauis? nota per obliquum à ſummo in dextram partem deſcendens ità. Quid eſt circunflexus? nota de acuto & graui factâ. Quid eſt longa linea? nota à ſiniſtra in dextram partem æqualiter ductã ita–. Quid eſt breuis linea? nota iacens ſimiliter, ſed panda, ſicut pars inferior circuli, ita ᴗ. Quid eſt hyphen? uirgula ſubiecta uerſui circunflexa, ita ‿ qua duo uerba cũ res exigit copulamus, ut antetulit greſſum: &, Turnus ut anteuolans tardum præceſſerat agmen. Huic eſt contraria diaſtole: diaſtole quidẽ dextera pars circuli ad imas literas depoſita, quæ fit ita: et hac nota malè cohærentia diſcernũtur, ut eſt Tum, Danai gemitu atque ereptæ uirginis ira. & procubuit, uiridiq; in littore conſpicitur ſus. Apoſtrophos eſt circuli altera pars dextra, ſed ad ſummã literam appoſita.

quæ ſit ita'. Hac nota oſtendimus parti orationis deeſſe ultimam uocalem, cuius conſonãs remanet, ut eſt: Omnipotens genitor tanton' me crimine dignũ Duxiſti? Daſean uel pſylen apud latinos h uocali uel addita uel detracta ſignificat. Quid eſt daſea? ſlatilis quæ hac notatur figura ⊦. Quid eſt pſyle? ſiccitas quæ notatur ſic ⊣. notãdũ etiã, quòd acutus accentus apud latinos duo loca habet, penultimum & antepenultimum: apud græcos autem penultimum, antepenultimum, & ultimum. Circunflexus autem penultimum tantum ponitur nãq; grauis, uel cum acuto, uel cũ circunflexo in eadem dictione, ſed non tamen in eadem ſyllaba. obſeruatur nanq; unus accentus in integris dictionibus, ut Romanus: Hiſpanus: in compoſitis uerò unus ſimiliter, ut maleſanus, interea loci. Sed in peregrinis uerbis et barbaris nominib. uel interiectionibus nulli ſunt certi accentus. Ideóq; in poteſtate uniuſcuiuſq; conſiſtunt, ut quod neceſſariũ uideat, ſic in metro ponat. Tres ſiquidẽ res accentuũ regulas conturbant, diſtinguendi ratio, pronunciandi ambiguitas atq; neceßitas. ſed qualiter hæc fiant intimãdum eſt. Ratio nanq; diſtinguendi legem accentuũ ſæpe conturbat, dum ſi quis pronuncians dicat, ponè ergò uel quia, quod apud latinos in ultima ſyllaba, niſi diſcretionis cauſa poni non poteſt accentus: & hoc eſt quod diximus ponè, ergò. ponè ideo diximus, ne putetur eſſe uerbum imperatiui modi pone: ergò diximus, ne putetur eſſe coniunctio rationalis, quæ eſt ergo. Ambiguitas uerò pronunciandi ſæpe legem accentuum perturbat, ut ſi quis dicat interea loci, qui neſcit utrum dicat alteram partem interea & alteram loci. quod nõ ſeparatim, ſed ſub uno ac-

centu pronunciandũ eſt, ne ambiguitatem in ſermone faciat. Neceßitas pronunciationis regulã corrũpit, utputa ſi quis dicat in primis doctus, & addat que coniunctionẽ, et dicat doctusq;: ecce in pronũciatione accentũ mutauit, cũ non in ſecunda ſyllaba, ſed in prima accentum habere debuit. Sunt quidem tres ſyllabæ, in quibus accẽtus corrũpitur: q; ne ue, ut itaq; quando aduerbiũ eſt: nã quando cõiunctio eſt, itaq; dicimus, uenerunt'ne uiri ad uos? carbonibus'ue lumbos aſſauere ſuos. Syllabæ quæ correptam uocalem habent, acuto accentu proferuntur, ut fáx. píx, níx, núx, dúx. quæ etiã tali accentu pronũciandæ ſunt, quando ſunt longæ poſitione, quia naturaliter breues ſunt. Quæ uerò naturaliter eſt longa, circunflexo accentu exprimenda eſt, ut rôs, dôs, ſpês, rês. Biſſyllabæ uerò ſi priorem productam habent, & poſteriorem correptam, priorem ſyllabam circunflectunt, ut Meta, Creta, Roma. *Illæ uerò quæ ſunt ambæ longæ, uel prior breuis, & ulterior longa, acuto accentu pronunciandæ ſunt, ut nepos, leges, reges. hæ uerò quæ ambæ ſunt breues, ſimiliter acuto accentu pronunciandæ ſunt, ut bonus malus. Sed notandum, quòd ſi prior poſitione longa ſit, non circunflexo, ſed acuto accentu pronunciãda eſt: ut arma, arcus. quia quanuis ſit longa poſitione, tamen exprimenda eſt tali accentu, quod non eſt naturalis, οἷον ὄχλος. Triſyllabæ uerò, οἷον αἴσχιον, & deinceps, ſi penultimam correptam habuerint, antepenultima acuto accentu profertur, ut* Tullus Hoſtilius. *Nam ſi penultima poſitione longa fuerit, acuetur: antepenultima uerò grauabitur, ut* Catéllus, Metéllus. *Si uerò ex muta & liquida lõga in uerſu conſtat, in oratione*

mutat accentũ,ut latebræ, tenebræ. Syllaba uerò ultima ſi breuis fuerit, et penultimã naturaliter lõgã habuerit, ipſam penultimã circumflectet, ut Cethêgus, perôſus. Vl tima uerò ſi naturaliter longa fuerit, penultima acuetur, ut Athénæ, Mycénæ. Ad hanc aũt rem arſis & theſis neceſſariæ ſunt. nam in unaquaq; parte orationis arſis & theſis ſunt, non in ordine ſyllabarum, ſed in pronunciatione, uelut in hac parte natura: ut quãdo dico natu, eleuatur uox, & eſt arſis in tu: quando uerò ra, deprimitur uox, & eſt theſis. Et tu quantũ ſuſpenditur per arſim, tantũ deprimitur per theſim. Sed ipſa uox quæ per dictiones formatur, donec accentus perficiatur, in arſim deputatur: quæ autem poſt accentum ſequitur, in theſim. his autem prælibatis, nunc de conſequentia huius libri uideamus.

Latina quidẽ propria nomĩa ntũm ſingularẽ in a terminãtia, in penultima ſyllaba accẽtũ ſeruãt: quãquã nõ nulla uocalẽ ante uocalẽ habere uideãtur, quorum alia differentiæ cauſa, alia ſolo uſu producenda ſunt, ut Catilina, Vrania, Stephania. Appellatiua uerò eũdẽ accẽtum ſeruant a terminãtia, ut poeta, regina, habena, fortuna, carina. Cõpoſita uerò eandem pronunciationem ſibi defendunt, quã habent in ſimplicitate, ut concaua, transfuga: fu enim in ſimplicitate breuis eſt, et ideo tránsfuga, & nõ trãsfúga dicimus. homicida quoq; et parricida ideo lõgã i in penultimo loco habẽt, quia e longã in i produ ctã cõuertunt. Cõpoſita uerò à cano penultimã corripiũt. ut cornicẽ, fidicẽ, lyricẽ, tubicen: excipitur tibicen, quod euphoniæ cauſa pro duab. i i breuib. unam ſeruat longã. Notantur aũt pleraq; quæ i longã uocalẽ habent

ante

ante uocalẽ,ut philoſophia,Papia: quemadmodũ unum uerbum fio,quod ſolum i productam ante o uocalem habet.Ideo autem diximus pleraque, quia omnia uocalem i ante uocalem habentia, in antepenultima mutant accẽtum,ut Veneria,Marcelia,Placentia,Auſonia,Iunonia: & illa quæ initia finiuntur,ut iuſticia,ſapientia,mœſtitia. hanc autem regulam ſequuntur omnia quæ ſic finiuntur,præter illa quæ ſupra diximus, quorum aliæ differentiæ cauſa,alia ſolo uſu pronunciantur. Excipiuntur *iſtius,ipſius,illius,genitiui quorundam pronominum,quorum penultimæ differenter ponuntur.*Illa au*tem quæ à uerbis colo & gigno componuntur, breuem penultimam habent,ut agricola,cœlicola,ſyluicola,rurigena,terrigena.* Reliqua *uerò omnia in a deſinentia,participio futuri temporis ſimilia, penultimam producunt , ut hæc ſcriptura , natura , litura , literatura.* Q*uæ omnia quando ſunt nomina,carent tempore.* Ea *uerò quo u uel quanlibet uocalem habent ante a, corripiũtur omnia,ut* Mantua, *Capua,* Danaa. *Corſica uerò & ſimilia breuiantur: & omnia quæ ſunt poſſeſsiua,& quæ ſunt eis ſimilia , ſi i habent in penultima ſequente c conſonante,ut Cretica,Iſaurica,Alemanica.*Ex*cipitur ueſica,quod producitur:quæ enim habẽt n,producuntur,ut* Romana,*Cãpana,*H*iſpana,Cumana.et hæc omnia ſecundũ diuerſas regulas per obliquos caſus producta ſiue correpta pronuncianda ſunt.* E *finita fixa penultimã habentia i, in eadem ſyllaba omnia producuntur.* Alias *uerò uocales habentia, ſimilem regulam ſequuntur , ut ſedile , monile , ſingulare,uerbale,quæ æqualiter per omnes caſus producenda ſunt.* O *litera*

termi-

terminata præpoſita uocali e penultimã corripiunt, ut gaſico, labeo, aleo. quæ ſolos corripiũt ntõs et uocatiuos. Ea uerò quæ i ante o habent, ſimiliter corripiũt, ſed per cæteros caſus, excepto uocatiuo, producuntur, ut mulio nis, quaternio nis: præpoſita autem qualibet cõſonante, penultimam productã ſeruant, ut imago nis, uligo nis, fu ligo nis, caligo nis, diſsimilitudo nis, magnitudo nis. Quorum alia o in obliquis caſibus ſeruãt & producenda ſunt, alia in i conuertũt, et corripienda ſunt, ut carbo nis, bubo nis, caligo nis, altitudo nis. I litera terminatum unum inuenitur triſyllabũ indeclinabile, quod in penul timo breuiatur, ut hic & hæc & hoc nihili. V litera fini tũ unũ inuenitur aptotum in ſingulari, in plurali declinatur; quod in penultimo liqueſcit, ut tonitru. Al finita ſi ſint appellatiua, in penultima producta ſunt, ut uectigal, tribunal, conſonante antecedente al. excipitur animal. barbara autem propria breuiantur, ut Annibal lis, Aſdrubal lis, quæ omnia in obliquis caſibus in neutro a productã habẽt, in maſculino breuẽ habẽt. Il ſyllaba ter minata corripiuntur in penultimo, ut hic et hæc uigil hu ius uigilis, quod uidetur magis per ſyncopã proferri, & hoc in obliquis penultimã corripit. Ol ſyllaba termina tũ inuenitur unum, quod in penultimo corripitur, ut eli ol. Vl ſyllaba terminatum unum inuenitur proprium, quod breuiatur, ut hic Heriul, quod barbarum eſt. Vm terminata breuiantur, ut Sophronium Abrotoniũ, Dor cium, Philorcium. En ſyllaba finita ſi ſint à prima coniugatione uel quarta, producenda ſunt, ut ſolor ſolamen, munio munimen, farcio farcimen: ſin autem à ſecunda uel tertia, corripienda ſunt, ut ſedimen, regimen.

gimen.præpoſita itaq; conſonante c corripienda ſunt,ut tubicen,fidicen.excipitur tibicen,quod ſolũ producitur, ut prædiximus. Ar ſyllaba terminata producuntur ad inſtar ſupradictorũ nominum,ut torcular, lacunar,puluinar. notatur laquear quod breuiatur, quæ oĩa in obliquis producuntur. excipitur iubar iubaris, impar imparis, quæ in obliquis breuiantur teſte Vergilio,ut iubare exorto. & idem:numero deus impare gaudet. & propria nomina ut Arar,Araris,Cæſar Cæſaris,Boſtar Boſtaris. Er ſyllaba finita ſi ſint neutri generis, in penultima producenda ſunt, ut cadauer, papauer:ſi maſculina aut fœminina ſunt,corripiuntur,niſi ſint poſitione lõgá, ut alacer,uolucer,mediocer, et hæc mulier,& omnia hæc et ſimilia in obliquis corripiũtur,ut cadauer cadaueris, uolucer uolucris, excepto mulier mulieris. cætera autẽ oĩa,cadaueris,papaueris,laſeris,& tuberis,itineris,ſileris,cineris corripiuntur.In ir ſyllaba terminata breuiantur, ut ſemiuir,duũ uir,triumuir,ſeptemuir, decemuir, et omnia in obliquis caſibus ſub uno accentu proferẽda ſunt. Or ſyllaba terminata i uocali præpoſita breuiantur,ut melior,doctior, & hæc omnia in obliquis productionẽ ſibi defendunt. Propria uerò nomina corripienda ſunt,ut Hector Hectoris, Neſtor Neſtoris.producuntur appellatiua tam maſculini quàm fœminini generis, quamuis non habeant i ante or,ut odor ris, amor ris, uxor ris, ſoror ris: neutra autem breuiantur, ut æquor æquoris.notetur memor & ab eo compoſita, ut immemor,quæ ſunt omnis generis corripientia o in obliquis. & indecor,cuius ſimplex decor penultima correptá inuenitur apud uetuſtiſſimos, quando pro decorus ra rũ

accipitur: & arbor ris, quod eſt generis fœminini. & à puero compoſita, ut publipor & marcipor: et omnia in or deſinentia neutra uel græca, et quæcũq; deriuantur uel cõponuntur à primitiuis, unũ cõmunis generis qđ producitur, ut hic & hæc autor. Vr ſyllaba terminata breuiantur, ut hic lepiſur, ſapiſur: et omnia in obliquis caſib. breuiãtur, ſapiſur ſapiſuris: ſimiliter ſatur ſaturis, hoc iecur, hoc guttur, hoc ſulphur, iecur iecoris uel iocinoris. As finita producuntur, ut dignitas, felicitas, et oĩa à literã ſeruant in omni caſu productã, in qua terminati one quædã maſculina partim propria, partim à nomininibus ciuitatũ translata, per ſyncopã proferuntur, et accentũ in ultimo ſeruant, quod eſt cõtra regulã latinorũ, ut Mecœnâs, Larinâs, Arpinâs: ſed in uetuſtiſsimis libris inueniũtur proferri Larinatis, Mecœnatis, unde ſubtracta ti, accẽtus remãſit. Es ſyllaba finita breuiãtur, ut Hercules, ſonipes, adipes, miles, gurges, ſtipes. excipitur hæres dis, locuples tis. quæ in obliquis produũtur. Et eſt notandũ, quòd omnia quæ ſunt quintæ declinationis, producũtur in obliquis, quando eorũ penultimæ in ntõ corripiuntur, uocali ante es poſita, ut facies faciei, dies diei: cõſonante aũt ante es poſita corripiũtur in obliquis, ut fides fidei. præterea unum notatur in eadem clauſula es finitũ, quod nõ quintæ, ſed tertiæ declinationis eſt, quod producitur, ut quies quietis. cætera in obliquis corripiũtur, ut abies, paries, aries. Is ſyllaba finita, ſi ſint accidentia, producũtur. tamẽ hæc omnia ſunt communis generis, facientia neutrũ in e, et producuntur in obliquis, ut hic et hæc ſuauis et hoc ſuaue, memoralis, ſpecialis. Appellatiua autem quædam ſunt producẽda, ut ſecuris, ſinapis,

napis,lebetis: cætera corripienda ſunt in obliquis, quæ ſunt diſſyllaba in ntis,ut lapis dis,iaſpis dis,puluis,ſanguis,uomis uomeris, pollinis. excipitur impubis, quod corripitur tam in ntõ quã gtõ. Os *ſyllaba terminata, in penultimis producenda ſunt, ut ſacerdos tis. lepos ris (quod eloquẽtiã ſignificat)nepos nepotis.* Vr *ſyllaba finitã in penultima productionẽ ſibi defendunt,ut tribunatus,cõſulatus,magiſtratus,principatus: & omnia quæ à uerbis ueniunt, quæ ſunt ſimilia participio, ut amatus. delectus,ſtratus,laceſſitus,cupitus,munitus,auditus.excipitur hic ſitus,litus, quitus :quæ corripiuntur nõ ſolũ in ſimplicitate,ſed etiam in compoſitione,ut inſitus,ilitus,nequitus.citus uerò licet corripere & producere:dicimus enim incitus productè,& incitus correptè.compoſita uerò ab eo corripiuntur,ut aditus,obitus,præteritus.* A *do quoq;, & à ſto corripiũtur compoſita,ut datus,unde fit inditus:ſtatus, unde inſtitus. à reo quoq; ratus,unde fit irritus.à ſpiro quoque & halo noĩa uenientia breuiãtur,ut ſpiritus,halitus:ab ambio quoq; fit ſimiliter ambitus:ſed quãdo participiale eſt,ſeruat penultimã productã,ſicut ambitus: à ruo quoq; cõpoſita penult.corripiũt,ut erutus.* Notandũ *eſt aũt quòd hæc quãdo ſunt nomina,carẽt temporibus:quãdo participialia, tẽpus cũ ſignificatione demonſtrant, ut amatus ſum ab illo.* Nomina *autẽ tertiæ declinationis terminantia in us, utũm breuiant,quæ à ſupradictis regulis nõ inueniuntur,ut ſeruitus.fraxinus,quod eſt ſecundæ. excipitur papyrus, quod producitur,ut hæc papyrus, huius papyri.*
Alia autem omnia quanquam nõ ſint lõga in nominatiuo,in obliquis producũtur,ut ſeruitus ſeruitutis,

palus paludis, iuuentus iuuentutis. Excipiũtur *hæc quæ corripiũtur,* Venus Veneris, *ligus ligeris, lepus leporis, quod eſt animal.* Propria uerò *uel appellatiua maſculini generis, ſiue ex ſe fœminina faciũt, ſiue in aliud genus minimè transformantur; ſi ſunt triſyllaba uel tetraſyllaba, ac deinceps habentia i, corripiuntur,* Terentius, *martius. excipiuntur hæc quæ habẽtia in penultima, uel poſſeſsionem ſignificant, aut à poſſeſſoribus deriuãtur, ut* Terentianus, Martianus. Capuanus, Beneuentanus, Hiſpanus, Placentinus, Taurinus. *Quæ autem habent c inter i & u corripiuntur, ut porticus, ruſticus, gallicus, romanicus. excipiuntur quæ habent a, ut* Tauricanus. Ax *ſyllaba finita breuiantur, ut pertinax, cõtumax, peruicax: & omnia in obliquis caſibus productam a habẽt, ut pertinacis, contumacis.* Ex *ſyllaba finita breuiantur, ut artifex, aurifex, opifex, quæ omnia in obliquis e literã in i breuem conuertunt, ut opificis, aurificis, murex muricis, ſorex ſoricis. excipitur unum maſculini generis, ſcilicet ueruex, quod in obliquis caſibus producitur, ut ueruex ueruecis, quod animal eſt.* Ix *ſyllaba finita producuntur, ut bellatrix, uenatrix. excipitur meretrix, genitrix: ſed hæc in obliquis producuntur, ut uenatricis, genetricis, meretricis, radicis.* Excipiuntur *hæc quæ grauantur, ut ſalix ſalicis, calix calicis, filix filicis.* Ox *terminata breuiantur, nt uelifox, atrox, celox. ſed in obliquis producuntur, ut uelifocis, atrocis, celocis.* Vx *finita ſyllaba producuntur, ut polinurux, calinurux,* Pollux: *excipitur coniunx gis, quod quidam in ntõ cum n ſcribi uolunt, quòd in obliquis caſibus amittit, ne uerbũ pateţur.* T *litera terminata, tã in nominatiuo quã in obliquis*

liquis: caſibus breuiantur, & omnia neutri generis ſunt, ut caput capitis, ſinciput ſincipitis, occiput occipitis. Perſius, fiſſa fumoſum ſinciput aure. Quæ aũt in duas conſonantes deſinunt, ſi ſint longa in ſimplici figura, productionem in compoſitione ſibi defendunt, ut cedens recedens, clamans conclamans. Cætera uerò breuiantur, ut omnipotens, plenipotens, audiens. & hæc omni tam longa quàm correpta in obliquis producuntur, quia ſeruant poſitionem. excipiuntur quæ non ſeruant, ut inops inopis, hyems hyemis, cœlebs cœlibis, adeps adipis.

Regulis accẽtuum nominum expoſitis, tractandus eſt accentus, qui in uerbis conſideratus certis definendus eſt regulis. Vniuerſa enim uerba primæ coniugationis, quæ in ſecunda perſona as ſyllaba finiũtur, cum in triſyllabis & in tetraſyllabis ueniũt, in penultimis ſyllabis per omnes modos producenda ſunt, ut amo amas, amabam amaui. Excipitur præteritum pluſquàm perfectum, quod corripitur ſolum, ut amaueram. Et futurũ eiuſdem modi in primis & in ſecundis perſonis pluraribus, cuius exemplum hoc eſt, amabo bis bit, & pluraliter amabimus itis bunt. Ab his nanque regulis exeunt nouem, quæ in ui diuiſas ſyllabas mittunt præteritum perfectum & pluſquamperfectum, & primas & ſecundas perſonas plurales futuri indicatiui corripiunt; ut ſeco ſecas, cui ram ſecabimus ſecabitis: cætera nanq; producuntur; ut domo as bam bo domabunt, ſeco ſecas bam ſecabo ſecabunt, frico fricas fricabam, ueto uetas bam, ſono ſonas bã, tono tonas bam, mico micas bã, crepo as bam, plico as bã. annexis præpoſitionib. præſens breuiatur; quòd in diſſyllabis uenit, niſi poſitione aut natura ipſa uerba pro

ducta ſint, ut reparo, reſono, reſeco, replico. notatur autem plico, quod præteritum plicui & plicaui facit. quatuor ab hac regula exeunt, ſto, do, lauo, iuuo: quæ cum componuntur, ſicut in ſimplicitate, nec in aui, nec in ui exeunt, formulam ſuperiorem ſequuntur, reſto reſtiti, reſtiteram, reſtabimus reſtabitis, reddo reddidi reddiderā, reddemus, tis. excipiuntur relauo & reuiuo, quæ in præterito ſic exeunt, relaui, reuixi. ſequuntur etiam regulam ſuperiorem. excipitur relauo, quod in præterito perfecto & pluſquamperfecto, & in uno futuro coniunctiui modi ſyllabam la, longam habet: in cæteris uerò temporibus breuiantur, relaui relaueram relauero. Notantur *nanq; quæ in ſimplici figura ſunt longa, quia ipſam productionem quam habent in ſimplicitate, retinent ſibi in compoſitione. ſic, & præpoſitio quando componitur cum aliqua parte orationis, qualis ipſa fuerit præpoſitio & talis remanet in compoſitione, ut redimo, ſubigo, inhæreo.* Omnia *uerba ſecundæ coniugationus, quæ es ſyllaba finita in ſecūda perſona præſentis temporis cum in triſyllabis, & in tetraſyllabis, uel etiam in polyſyllabis inueniuntur, omnia in penultimo corripiuntur, ut rubeo, habeo, miſceo, langueo, iaceo, rigeo: ſed per cæteros modos ſuperiores formulas, quas in prima cōiugatione præſcripſimus, ſequuntur.* Notantur *quæ in præterito perfecto & pluſquamperfecto, & in uno futuro coniunctiui modi producuntur, & in compoſitione & in ſimplicitate, in cæteris autem temporibus & modis breuiantur, ut ſedeo ſedi ſederam, reſideo reſedi reſederam, caueo caui caueram, uoueo uoui uoueram uouero, uideo uidi uideram uidero.*

Verba

Verba tertiæ coniugationis quæ is ſyllaba finiuntur, ſi in triſyllabis uel in polyſyllabis ueniunt, corripiuntur in præſenti & in cæteris temporibus, niſi ſint poſitione longa: excepto ptõ imperfecto præſentis temporis, ubi ſemper penultima ſyllaba longa ſit, ut tribuo tribuebam tribui tribueram tribuam tribuero. Notantur autem *quæ in iui, uel in eui, exeunt in præterito, quæ productionem ſeruãt in eodem præterito perfecto, ut cupio cipiui, quieſco quieui, ſapio ſapiui. Cætera uerò breuem ſibi regulam defendunt, niſi poſitionem habeant, ut contemno contempſi, gero geßi. excipiuntur hæc quæ in præſenti tempore, & in cæteris temporib. breuiantur, in præterito uerò perfecto & pluſquamperfecto, & in uno futuro coniunctiui modi producuntur, ut lego legi legerã legero, facio feci feceram fecero, ſimiliter fugio fugi fugero, fodio, ago, emo. ab his ergo regulis diſcrepãt duo uerba, quæ in præterito breuiantur, & in præſenti producuntur, ut pono cogo, dicimus repono reponis repoſui, recogo recoegi. co enim ſyllaba in præſenti longa, & in præterito breuis. ſimiliter uerò alia duo uerba excipiuntur, quæ ſunt primæ coniugationis, quæ etiam ut ſuperiora in præſenti ſunt producta, & in præterito breuiata, ut do, ſto: dicimus enim reddo redidi, reſto reſtiti.* *

Notãdum nanq; eſt, quòd omnis dictio quæ in triſyllabis aut in cæteris polyſyllabis exit, antepenultimam ſyllabam ſeu correptam ſeu productam, licenter quòd fert Poeta *in metro eſt fiducia, qua nos protegat omnipotens* Rex.

Q*uartæ coniugationis uerba, quæ in i literã productã definunt in ſecunda perſona præſentis temporis, in triſyllabis aut in cæteris polyſyllabis ueniunt omnia, penultimã*

ſyllabam breuem habent, ut audio, accio, mollio, ſepio. excipiuntur eo & queo, & quæ in diſſyllabis ueniunt, ut ſcio. ſed hæc & his ſimilia regulam primæ coniugationis ſequuntur. Nota hæc quæ in præſenti tempore, & in cæteris temporibus breuiantur, in præterito uerò perfecto & pluſquam perfectō, ut iam in alijs diximus; & in uno futuro coniunctiui mōdi producūtur, ut ſciō ſciuī ſciuerā ſciuero, uenio ueni uenerā uenero, queo quiui quiuerā quiuero. Quoniam (ut opinor) latius & cōuenienter tractatum eſt de his accentibus, nunc de ſequētibus uideamus. Participium nanq; illos accentus, quos nomen habet in omni loco, ut diximus, cum de his tractabamus. Pronomen uerò ſimiliter eiſdem regulis utitur. Notandum nanq; eſt, illa pronomina, quæ in ultimis ſeruant accentū, ut hicce noſtrâs ueſtrâs, ideo apud modernos ita habēt, quia apud antiquos hiccine & noſtrâtis ueſtrâtisq; dicebatur, unde retinent accentū in ultima quē habebant in penultima: & non ſolum hæc erant apud illos, ſed etiam multa alia quæ differentiæ cauſa uel ſolo uſu dicebantur, ut egomet feci: nanque ſyllabica adiectio eſt in ego, ut in alijs uidelicet ne ce, ut illiccine huiuſce. Aduerbia nanque ſi e terminantur, breuiantur in penultima, ut hodie, ſedule: ſed ea quæ à nomine ueniunt, producuntur, ut Tulliane, Martiane: ſi in m terminantur, ut meatim, tuatim, ſuatim producuntur: ſi in i breuiantur, ut ueſperi: ſi o cauſſa differentiæ in ultimo ſeruat accentum, ut falsò: ſimiliter in ultima, ne putetur nomē eſſe, ut unà: aliâs ſi in er breuiantur, ut breuiter. ſi in ol ſimiliter, ut ædepol: ſi in c in ultimo, ut iſtic illic: ſi in us breuiantur, funditus. Notandū eſt quòd aduerbia oīa

quæ

quæ præpoſitionib. cõponuntur, ſub uno accẽtu proferẽda ſunt, ut deinde exinde. hanc autem regulam ſequitur omnis coniunctio, & in cõpoſitis, & in ſimplicibus, ut interea etenim. Præpoſitio uerò ſemper in fine accentũ ſeruat, ut apud ante. Interiectio nullam certam regulam retinet, tamen in fine & in medio acuitur, ut papæ euax.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS DE PONDERIB. ET MENSVRIS.

Omnis te Symmache nobilitatis ſplendore celebratum, ac omni naturæ munere præſtantem, omniq; uirtutis luce fulgentem, ſtudijs etiam optimarum artium diſciplinarumq; florentẽ, iuſtiſſimeq; proſpera fortunæ meritis uitæ probantem, fama quidem antea nobis abſentem, uenerabilem faciebat, nunc autem præſentem ueritas ſupergreſſa laudes prædicationis oſtendit. Mediocritatis enim altiſſimæ quã ſuperbiæ calcas tumores, & pietatis ponderibus grauiſſimis ſuperas omnia. Itaque glorioſum, mihi credas, aliquid tanta autoritate interrogationis mereri, de figuris ſicut iuſſiſti numerorum breuiter collecta demonſtrabo, & de numeris uel ponderibus, præterea de Terentij metris, necnon etiam de præexercitamentis rhetoricis, quæ græci προγυμνάσματα uocant. quoniam diligentius ea ſophiſtæ iuniores quos ſequimur, aptioribusq; diuiſionibus ad exercẽdos iuuenes ad omne rhetoricæ genus expoſuiſſe creduntur. Petimus igitur ſapientem eloquentiam ueſtram (hac enim dignitate

nihil in homine melius nouimus) ut & nos huiuſcemodi frequentius quæſtionib. tam præſentes quàm abſentes cum felicitate exerceatis, & Romanorum diligentiam ueſtrorum ad artes ſuorum alacriores reddatis autorum, quibus ſolis cæteras cum Graijs gentes ſuperaſſe noſcũtur, quarum decus & numen induſtria ueſtri nititur culminis. SCIENDVM, *quòd cum ab uno ad millies, mille numeri notentur apud latinos, non plus tredecim eos figuris notari inuenimus: nã principales repetuntur quater ſinguli tam ante quinarios, qui ſunt medij numero, quàm poſt eos. Sunt igitur principalium figuræ ſeptem, mediorum uerò ſex, quarum rationes diu exquiſitas, ut potero breuiter diſſeram. Vna per i ſcribitur antiqua more Atticorum, qui ſolebant principalem nominis numeri literam ponere, et ſignificare numerum, ergo* ι α *pro* μία *dicentes i ſcribebant, &* δ, δύο. & τ, τρεῖς. & *ſic* τ, π, ε, ο, τέσσαρα, πεντε, ἑπτὰ, ὀκτὼ, *ſignificãtes, &* ε, ἐννέα. *uetuſtiſſimi quoq; græci pro aſpiratione h ſcribebãt, quã habebant* δασεῖαν *in principio. & ſic* ε, ε, ε, *idem eſt* ἓν, ἓξ, ἑπτὰ, *ſic* ε, ε, ε, *id eſt,* ἑξήκοντα, ἑβδομήκοντα, ἑκατὸν: *uel ſic,* s *quod ſignificat* ἐννενήκοντα. *quidam autem & ſic ſcribebant. non incongruum tamen uidetur etiam uerſus græcos aptiſſimè de his numeris compoſitos ſubijcere:*

Hos igitur latini quoq; in pleriſq; imitati ſunt. Na per i, unum notãt, illos ſecuti, quinq; per V: quia quinta eſt uocalis a e i o u. decem per X, quia decima eſt cõſonans apud græcos β γ δ ζ θ κ λ μ ν ξ. *uel quod V apud latinos X ſequitur.*

ſequitur. quinquaginta per L. quia apud antiquos græcos L pro V, quæ nota eſt quinquaginta ponebant, teſte Apollonide, & Lucio Tarrheo. unde Latini quoque lympha dicũt pro nympha, aquam uel fontem uolentes monſtrare. Vergil. in 1. Aeneid. Dant famuli manibus lymphas, cereremq; caniſtris. Centum autem principalem nominis literam c, quingenta per ſequentem literam conſonantem: nam poſt c d ſequitur. Mille ſecundum Atticos per X græcam, ſed ut ſit differentia ad decem circunſcriptis lateribus (X). quinq; millia per I, & duas à dextra parte Apoſtrophos I". Decem millia per ſupradictam formam additis in ſiniſtram partem contrarijs duabus notis, quæ ſunt apoſtrophi "I". & hoc ad imitationem græcorum, qui unius notam ſubdita linea nunc quoq; ſcribũt ſic: Quinquaginta millia per I mediam, et tres in dextra parte apoſtrophos I"'. Centum millia per I mediam, & tres in dextra apoſtrophos, & in ſiniſtra totidem contrarias, '''I'''. uel quod uerißimilius eſt, decem millia notantur M circunſcriptam ex utroq; latere, quomodo mille per x circunſcriptam ex utroq; latere ſic (X) & hoc ad imitationem græcorum, quia χίλιοι eam literã habẽt principalẽ ſui nõis: ſed differẽtiæ cauſa media linea altior facta eſt, q̃a millies quoq; mille p X circũſcripta ſolet notari ſic (X) ergo quinq; millia cũ ſit dimidia pars decẽ milium "I" dimidtã partẽ ſcripturæ ſeruauerunt ſic I", quõ quinquaginta millia dimidia pars cẽtũ milliũ, q numerus per eadẽ decẽ miliũ ſcribitur, tamen ex utroq; latere ſingulis circũſcriptionibus '''I''' quingenta millia p q, qđ eſt initiũ nõis, & apoſtrophon q, mille, ſil' r milia p M unde incipit nomẽ ex utraq; parte circũſcriptã (M) & ſic (q)

DE ponderib. etiã neceſſariũ eſſe putauimus addere. As nummus eſt libralis, & per L perſcriptam notatur. Dupondius nummus eſt bilibris per duas L L perſcriptas. Seſtertius, nummus duarũ ſemis librarũ per duas L L & s, ex qua incipit ſemis perſcriptas. unde Seſtertius dicitur ſemis tertius, de quo Aruntius hæc ait: Seſtertius olim dupondius & ſemis, id eſt duæ libræ & ſemis, quaſi ſemiſtertius, quo tempore denarius decuſsis ualebat, hoc eſt poſt duos ſequens tertio loco eſt ſemis. hoc quoq; ſecũdũ Atticos & Ionas, qui ἡμιδραχμον dicebãt pro δύο ἥμισυ δραχμὰς, teſte etiã Didymo, qui hoc ponit, oſtendens in omni parte orationis & conſtructionis analogiam græcorum ſecutos eſſe Romanos, unde & Herodotus in primo hiſtoriarum: * Septimum ſemitalentum dixit, pro ſex ſemitalenta. Denarius quoque decem librarum nummus per X perſcriptam notatur. Horum pleraque in Verrinis Ciceronis licet inuenire, antiquiſsimæ ſcripturæ emendatis codicibus. Obolus dicitur, ut Dardanus docet. ſcrupulus eſſe, id eſt ſex ſiliquæ, drachma ſiue argenteus ſcrupuli tres, uncia drachmæ octo, ſcrupuli uigintiquatuor, unciæ duodecim, libra ul'mina attica drachæ 80. libra ul'mina graia drachmæ nonaginta ſex, talentum Athenienſe paruum minæ 60. magnum minæ 83. & unciæ 4. libra uel as, unciæ duodecim, deunx unicæ undecim, decunx uel dextãs unciæ decem, dodrans unciæ nouem, beſsis unciæ octo, ſeptunx unciæ ſeptem, ſemis unciæ ſex, quincunx unciæ quinque, triens unciæ quatuor, quadrans unciæ tres. ſextans unciæ duæ, uncia una ſeſcunx, uel ut alij ſeſcuncia tres dimidiæ unciæ, ſemiuncia ſemis unciæ duæ. ſextulæ

ſunt

ſunt tertia pars unciæ, id eſt ſcrupuli octo, ſiliquus ſcru puli ſex, ſextula ſcrupuli quatuor, dimidia ſextula ſcrupuli duo. Rurſus ſextula & dimidium ſextulæ ſiciliquus appellatur, ſcrupulus ſiliquæ ſex. Siliqua eſt, quod dicũt græci κοϱάτιον uel λόβος. Neceſſariũ tamen exiſtimaui ad confirmanda ſupradicta à diuerſis autoribus de his dicta ſubijcere. Liuius in 34. ab Vrbe cõdita: Multitudinis eorum argumentũ ſit, quod Polybius ſcribit centum talentis eam rem Athenis ſtetiſſe, cum quingentos denarios precium in capita quod redderentur dominis ſtatuiſſent. Mille enim 200. ea ratione Achaia habuit captiuos Italicos, qua ratione oſtenditur ſex millia denariorum habere talentũ. nam cum quingenti denarij pro mille ducentis captiuis dati colligantur, ſexcenta millia denariorũ, centũ ea oſtendit fuiſſe talẽta. Centeſima aũt pars ſexcentorũ millium, ſex millia inueniuntur. denarij aũt illo tẽpore nummi argentei erant 24. ſiliquarũ, quod in eodem libro oſtendit Liuius ſignati 84. millia fuere atticorum, tetradrachmam uocant, trium ferè denariorum in ſingulis argenteis eſt pondus. unde quod quatuor drachmæ ſunt 72. ſiliquæ. Diximus enim ſuperius quõd tres oboli, quorum ſinguli ſex ſiliquas habent, drachmam faciunt: tres autem denarij idem habebant, id eſt 72. ſiliquas. Idem Liuius in 37. ab Vrbe condita, oſtendit magnum talentum atticum 80. habere libras, & paulo plus cum ſupradictorũ computatio manifeſtat 83. libras, & quatuor uncias habere talentum, quod eſt ſex millia denariorum. Liuius talentum ne minus pondo 80. Romanis ponderibus pendat. Idem: Sic decreuit ſenatus, ut non plus quàm ternæ libræ & quaternæ unciæ ſingulis deſint talentis.

ſum. Reliqua obſcuriora quod à diminutione, et ea quæ diminuuntur ita ſunt, ut extremas ſyllabas habeāt, una dempta uncia deunx, Dextans dempto ſextante, dodrās dempto quadrante, Bes ut olim des, dempto triente & argentei nummi, id eſt ab Siculis denarij, quod denos æris ualebant. Quintarij quòd quinos, Seſtertius duobus ſemis. dupondius enim & ſemis, antiquus Seſtertius eſt, & ueteris conſuetudinis, ut retro æra dicere, ut ita: ut ſemis quintus, ſemis quartus, ſemis tertius nunciarent, ab ſemis tertius, Seſtertius dictus. Nūmi denarij à decima libella. Didymus etiam ita confirmat: *

Neceſſarium eſſe exiſtimauimus etiam ipſa nomina numerorum, & quæ ab eis deriuantur uel componuntur, ſubiungere. & ſciendum eos declinari numeros, qui uariant genera: qui uerò una uoce tria genera continent, indeclinabiles eſſe tam apud græcos quàm apud latinos, unus una unum, duo & duæ & duo, hi et hæ tres, & hæc tria, hi & hæ & hæc quatuor: ſimiliter quinq; & ſex & ſeptem, octo, nouem, decem, undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, ſedecim, decem & ſeptē, decem & octo, decem & nouem, uiginti, uiginti unus, uigintiuna uigintiunum: ſic & deinceps omnibus cardinalibus numeris minores, uſq; ad nouem adduntur, quamuis contrarium fiat uſq; ad ſedecim. licet tamen & præpoſterè maximè coniunctione interpoſita hæc proferre, decem & unum, decem & duo, triginta, quadraginta, quinquaginta, ſexaginta, ſeptuaginta, octoginta, nonaginta. Centū, ducenti ducētæ ducenta, trecēti trecentæ trecēta, quadringenti quadringentæ quadringenta, quingenti quingentæ quingenta, ſexcenti ſexcentæ ſencenta, ſeptingēti

ſeptin-

ſeptingentæ ſeptingenta, octingenti octingentæ octingenta, nongingenti & nongenti, noningentæ & nongentæ, non ingenta & nongenta, hi & hæ & hæc mille. Ex *his naſcuntur ordinalia nomina hæc inæqualiter quidem quantum ad uocem, primus & ſecundus: æqualiter uerò tertius & quartus, quintus, ſextus, ſeptimus, octauus, nonus, decimus, undecimus, duodecimus, ab undecim & duodecim* (*nam reliqua ex utraque parte declinantur*) *cōtra conſuetudinē græcorum uſq; ad nonum decimum, ut tertiusdecimus, quartusdecimus, quintusdecimus, ſextusdecimus, ſeptimusdecimus, octauusdecimus, nonusdecimus, uiceſimus, uiceſimusprimus, uiceſimusſecundus, uiceſimus tertius, uiceſimusquartus, uiceſimusquintus, uiceſimusſextus, uiceſimusſeptimus, ſic omnes ſequentes uelut in primitiuis ad imitationem græcorum à uigeſimo, & ſupra maiori minorem addunt numero plerunque, ante decem uerò ut undecim, duodecim, decem & duo: ante decem uerò minorem ponunt, quandō compoſita accipiuntur, & ſub uno accentu proferuntur. Nam licet diſſoluta compoſitione diuerſis accentibus ea proferentes, mutare ordinem quō & apud græcos, & dicere decimus & ſeptimus, pro ſeptimusdecimus, & tertius & uigeſimus, pro uigeſimustertius, ſic & ſimilia. trigeſimus, qradrageſimus, quinquageſimus, ſexageſimus, ſeptuageſimus, octageſimus, nonageſimus, centeſimus, ducenteſimus uel duceſimus, trecenteſimus uel treceſimus, quadringēteſimus uel quadrigeſimus, quingenteſimus uel quingeſimus.* Liuius ab Vrbe condita *trigeſimoprimo, anno quingeſimo, ſexcenteſimus uel ſexceſimus, ſeptingenteſimus uel ſeptingeſimus, octingenteſimus*

*mus uel octingeſimus, noningenteſimus noningeſimus & nongenteſimus, milleſimus, habent ex omnibus numeris Romani diſpertitiua, quæ græci uocant διαιρετικὰ, quæ naturaliter ſemper plura ſunt, quippe in multos diſtribui eundem ſignificant numerum, ut ſingulos oculos habebãt cyclopes, quod Græci dicunt * ſic uſq; ad mille habent Latini, ut ſinguli, bini, quæ ſunt anomala: quantum ad uocem unius & duorum, terni uel terni, ſed terni τριτᾶοι, trini τρίτοι magis ſignificat, uel τριτᾶοι trini ludi, quaterni, quini, ſeni, ſeptenti, octeni, noueni, deceni, undeni, duodeni, ternideni, ex duobus integris, quõ tertius decimus: & deinde quaterdeni, quindeni, ſeni deni, ſeptenideni, octenideni, noueniderri, uiceni, uiceni ſinguli, uiceni bini, uiceni terni. Similiter cæteri triceni, quadrageni, quinquageni, ſexageni, ſeptuageni, octogeni, nonageni, centeni, ducenteni, per ſyncopam duceni: tercenteni, & per ſyncopam treceni, quadringenteni quadrigeni, quingenteni & quingeni, ſexcenteni & ſexceni, ſeptingenteni & ſeptingeni, octingeentni & octingeni, nongenteni & nongeni, milleni. autores tamen nõ propriè etiã ſingulari numero ea protuliſſe inueniun tur. Lucan. ſepteno gurgite Nilus: pro ſeptenario. & Vergil. in 10. It grauis Auletes, centenaq; arbore fluctum Verberat aſſurgens. hæc tamen ipſa etiam ſemper in plurali cum geminatis ponuntur, ut bina mœnia, terna. Cicero in 2. Verr. Inter binos ludos, quia ludi quando ſpectacula ſignificant, ſemper pluraliter dicuntur: Liu. in 35. & bina equeſtria & arma, uni quoque & unæ & una ſemper pluralibus adiunguntur, quæ pro ſingularibus accipiuntur, ut Salluſt. in Catilina:*

Hi

Hi poſtquam in una mœnia conuenere: pro in unam urbem. Vergil in 2. Aeneid. *ſatis una ſuperq; Vidimus excidia:pro unum excidium.* & Lucan. in 4. *totumq; in partibus unis Bellorum fecere nefas:pro una in parte.* Donatus *in arte prima, atq; excepto amphibracho & epitrito, quorum alterum ſexcupla, alterũ epitrita diuiſione partimur, uniuerſorum pedum trina conditio reperitur: trina, pro tripartita dixit.* Primanus, *primæ legionis.* Secundanus, *ſecundæ legionis.* Similiter Tertianus, *unde tertiana febris.* Quartanus, *unde etiam quartana febris.* Quintamus, *unde & quintana porta caſtrorum.* Sextanus, Septimanus, *unde ſeptimana dierum ſeptem.* Octanus, nonanus, decimanus, *unde decimana porta caſtrorum.* decanus *quoq; à decem & decuria, & decurio nomen, & uerbum decurio as, unde decuriata comitia, ut à centũ centurio nomen, & uerbum & centuriatus, ex quo centuriata comitia, ex quo ſuccenturiatus.* Terent. in Eunu. *Ego in ſubſidijs hic ero ſuccenturiatus, ſi quid deficias.* Sũt & *altera forma, ex omni numero deriuatiua in rius deſinẽtia, exceptis unus & duo, è quibus ſingularis, dualis, ut ternarius iambus, qui tres habet pedes, quaternarius, quinarius, unde & ſemiquinarius, ſenarius, ſeptenarius, unde & ſemiſeptenarius.* Octonarius, *nouenarius, denarius, unde & denarius nũmus, undenarius, duodenarius, ternarius, denarius, ſimiliter cæteri uicenarius, tricenarius, quadragenarius, quinquagenarius, ſexagenarius, ſeptuagenarius, octogenarius, nonagenarius, centenarius, ducẽtenarius & ducenarius, tricẽtenarius & trecenarius, quadringẽtenarius & quadrigenarius, quingẽtenarius & quingenarius, ſexcẽtenarius & ſexcenarius,*

ſeptin-

ſeptingentenarius & ſeptingenarius, octingentarius & octingenarius, noningentenarius & noningenarius (& melius per ſyncopam proferuntur) millenarius. Aduerbia *quoq; ex omni numero inueniũtur ab uno quidẽ & duo inæqualiter, ſemel & bis: à cæteris uerò æqualiter, ter quater, & reliqua omnia in es productã deſinunt, Quinquies, ſexies, ſepties, octies, nouies, decies, undecies, duodecies, tredecies, quaterdecies, quindecies, ſexdecies, deciesſepties, deciesocties, deciesnouies, uigecies & uicies; trigecies, tricies, quadragies, quinquagies, ſexagies, ſeptuagies, octogies, nonagies, centies, ducenties, trecẽties; quadringenties, quingenties, ſexcenties, ſeptingenties; octingenties, noningenties & nongenties, millies. Infinitis tamen numerorum aduerbijs, & n interponitur, quotiens, totiens, ſimiliter aliquotiens.* Inueniuntur *& aliæ deriuationes uel compoſitiones, multæ à nominibus numerorum, ut unicus, ullus, unitas, unio, uniuerſus, & uno uerbum unas unat, ternitas uel trinitas, ſeptimana, ſenio.* Perſius: *Iure etenim ſummum quid dexter ſenio ferret.* Millia, *ſemiquinarius, ſemiſeptenarius, nundinum & nundinæ, trinundinũ, trimum nundinũ.* Et *ſciendũ quòd poetæ ſæpe deriuatiuis utuntur pro primitiuis, uel cõtrà, uel alijs ſpeciebus pro alijs, ut* Verg. *in* 10. Aenei. *Tot lecti proceres bis denis nauibus ibãt: pro bis decẽ. &* Lucanus *in ſeptimo, ſepteno gurgite* Nilus: *pro ſeptenario. Sũt præterea ſimplũ, duplũ, triplum, quadruplũ, quincuplum & ſimilia, quæ propriè ad pondus uel numerũ dicũtur.* Simplex, *duplex, triplex, & ſimilia, quæ ad omnẽ rẽ dicũtur, & uerba ex his, duplico duplicas, triplico triplicas, multiplico multiplicas, dupõdius, tripõdius, et ſimilia.*

lia. Illud quoq; ſciendum, quòd undeuiginti dicimus prò decẽ & nouẽ, id eſt, unde unum deeſt, uiginti uel undeuiginti. poſt quem uiginti numerus eſt, quod eſt nouem & decem numerus. poſt eum enim ſequitur uiginti numerus. Horat. in 2. Serm. undeoctoginta annos natus cui ſtragula ueſtis: undeoctoginta dixit, id eſt ſeptuaginta nouem annos habens ætatis, hoc eſt octaginta, unde unum deeſt. etiam duodeuiginti dicunt prò decem & octo, quod attici ἑνὸς δέον τριακοστῷ ἔτει *dicunt. idè inuenitur in cæteris cardinalibus numeris, id eſt triginta & quadraginta, & reliquis duodetriginta pro uiginti & octo, & ſimilia: uniformis, biformis, triformis, & ſimilia: duo aſſes, duſsis, dupondius, treſsis, quadreſsis, decuſsis, uiceſsis, triceſsis, quadrageſsis, quinquageſsis, ſexageſsis, ſeptuageſsis, octogeſsis, nonageſsis, centuſsis: poſt quem numerum teſtę Varrone non cõponuntur cum aſſe numeri, deunx, dextans, dodrans, beſsis, ſeptunx, ſexcunx, quincunx, triens, quadrans, ſextans, ſextula, libra, bilibris, trilibris, quadrilibris, & ſimilia, anniculus uel anniculus, biennis, triennis, quadriennis, quinquennis, & ſimilia: bienniũ, trienniũ, quadrienniũ, quinquenniũ, & ſimilia: bimus, trimus, quadrimus, & ſimilia: bipes, tripes, quadrupes, decẽpes, & decẽpeda, & ſimilia: biduũ, triduũ, quatriduũ, & ſimilia: binoxiũ, trinoxiũ, quadrinoxiũ, & ſimilia: bicorpor, tricorpor, & ſimilia: biceps triceps, quadriceps, centiceps, & ſimilia: bifariam, trifariam, quadrifariam, & ſimilia: bipatens, tripatẽs & cætera: bilinguis, trilinguis, & ſimilia: biuiũ, triuiũ & ſimilia: bifidus, trifidus, quadrifidus, & ſimilia: biſulcus, triſulcus, & ſimilia: geminus, tergeminus, centumgeminus,*

&

& ſimilia: unimanus, bimanus, trimanus, centimanus, & ſimilia: unicolor, bicolor, tricolor, & ſimilia: duumuir, triumuir, quinqueuir, ſeptemuir, decemuir, centumuir, & ſimilia: bigæ, trigæ, quadrigæ, & ſimilia: bijugus. Vnde Verg. in 5. Aen. bijugo certamine campum Corripuere. & bigati numi: triiugus, quadrijugus, & ſimilia. Triãgulum. Cæſar in Arato: cur diuite lingua, Græcia præcurram potius quàm triangula dicam? Quadrangulum, quinquangulum, ſexangulum, & ſimilia: biſurcus, triſurcus, quadriſurcus, & ſimilia.

Remij Fannij de ponderibus.

Pondera pæonijs ueterum memorata libellis
Noſſe iuuat: pondus rebus natura locauit
Corporeis, elementa ſuum regit omnia pondus.
Pondere terra manet, uacuus quoq; ponderis æther
Indefeſſa rapit uoluentis ſidera mundi.
Ordiar à minimis, poſt hæc maiora ſequentur.
Nam maius nihil eſt aliud quàm multa minuta.
Semioboli duplum eſt obolus, quem pondere duplo
Gramma uocant: ſcrupulum noſtri dixere priores.
Semina ſex alij ſiliquis latitantia curuis
Attribuunt ſcrupulo. lentis ueraciter octo,
Aut totidem ſpeltas numerent, triſtes'ue lupinos.
Bis duo: ſed ſi par generatim his pondus ineſſet,
Seruarent eadem diuerſæ pondera gentes.
Nunc uariant etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ, ſed lege ualent hominumq; repertis.
In ſcrupulis trinis drachmam, quo pondere doctis
Argenti facilis ſignatur numus Athenis.
Hocceq; à drachma non re, ſed nomine differt.

Drachmam ſi gemines, aderit quem dicier audis
Siliquus: drachmæ ſcrupulum ſi adiecero, fiet
Sextula quæ fertur, nam ſex his uncia conſtat.
Sextula cum dupla eſt, ueteres dixere duellam.
Vncia fit drachmis bis quattuor: unde putandum
Grammata dicta, quòd hæc uiginti quattuor in ſe
Vncia habet: tot enim formis uox noſtra notatur,
Horis quot mundus peragit noctemq; diemq;,
Vnciaq; in libra pars eſt quæ menſis in anno.
Hæc magno Latio libra eſt gentiq; togatæ,
Attica nam minor eſt. ter quinq; hanc deniq; drachmis.
Et ter uigenis tradunt explerier unam.
Accipe præterea patrio quam nomine Graij
Mnam uocitant, uoſtriq; minam dixere priores.
Centum hæ ſunt drachmæ: quod ſi decerpſeris illis
Quattuor, efficies hanc noſtram deniq; libram,
Attica quæ fiet, ſi quartam dempſeris hinc mna.
Cecropium ſupereſt poſt hæc docuiſſe talentum
Sexagintá minas, ſeu uis ſex millia drachmas,
Quod ſummum doctis perhibetur pondus Athenis:
Nam nihil his oboloúe minus, maius'ue talento.
Nunc dicam ſolidæ quæ ſit diuiſio libræ
Siue aſsis, nam ſic legum dixere periti.
Ex quo quod ſoli capimus, perhibemur habere,
Dicimur aut partis domini pro partibus huius:
Vncia nam libræ ſi deeſt, dixere deuncem:
At ſi ſextantem retrahas, erit ille decunces.
Sed nullum reliquo nomen ſemuncia certum
Dempta dabit: neq; enim eſt huius ſeſcuncia triplex,

Dodran-

Dodrantem reliquum uocitant quadrante retracto.
Cumq́; triens deſit, beſſem dixere priores.
Iidem ſeptuncem dempto quincunce uocarunt.
Poſt hæc ſemißis ſolidi pars maxima fertur.
Nam quod dimidium ſuperat, pars eſſe negatur,
Vt docuit tenui ſcribens in puluere Muſa.
Cætera dicta prius, quibus eſt ſemuncia maior.
Hæc de ponderibus ſupereſt pars, altera nobis,
Humida metiri, ſeu frugum ſemina mauis,
Cuius principio nobis pandetur origo.
Pes longo ſpacio, latoq́; notetur in anglo,
Angulus ut par ſit, quem claudit linea triplex:
Quattuor ex quadris medium cingatur inane,
Amphora fit cubus: quam ne uiolare liceret,
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
Huius dimidium fert urna, ut & ipſa medimni
Amphora, terq́; capit modium, ſextarius iſtum
Sex decies haurit, quod ſoluitur in digitos pes.
At cotylas quas ſi placeat, dixiſſe licebit
Hæminas, recipit geminas ſextarius unus:
Qui quater aſſumptus fit Graio nomine chœnix,
Adde duos, chus ſit uulgo qui eſt congius idem.
A quo ſextarij nomen feciſſe priores
Crediderim, quòd eos capiat ſex congius unus.
At cotyle cyathos bis ternos una receptat,
Sed de abaco nobis id pondus ſæpe notatur.
Bis quinæ hunc faciunt drachmæ, ſi appendere uelles,
Oxybaphum fiet, ſi quinq́; addantur ad iſtas.
At myſtrum cyathi quarta eſt ac tertia myſtri,

Quam uocitant cyanem, capit hæc cochlearia bina.
Quòd ſi menſuræ pondus componere fas eſt,
Sextarij cyathus pars eſt quæ eſt uncia libræ.
Nec non oxybaphi ſimilis ſeſcuncia fiet.
Siciliquumq; tibi myſtro ſimilare licebit.
Cochlear extremum eſt, ſcrupuliq; imitabitur inſtar.
Attica præterea diſcenda eſt amphora nobis,
Seu cadus, hanc facies noſtræ ſi adieceris urnam,
Eſt et bis decies quem conficit amphora noſtra
Culeus, hac nulla eſt maior menſura liquoris.
Eſt etiam terris quas aduena Nilus inundat
Artaba, cui ſuperat modij pars tertia: poſt tres
Namq; decem modijs explebitur artaba triplex.
Illud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus uarios ſeruare liquores:
Nam libræ (ut memorant) beſſem ſextarius addet,
Sed puras pendas latices, ſeu dona lyæi,
Addunt ſemiſſem libræ liuentis oliui,
Selibramq; ferunt mellis ſupereſſe bilibri.
Hæc tamen aſſenſu facili ſunt credita nobis:
Nanq; nec errantes undis labentibus amnes,
Nec merſi puteis latices, aut fronte perenni
Manantes, par pondus habent: non deniq; uina
Quæ campi aut colles nuper'ue, aut ante tulere.
Quid tibi mechanica promptum eſt de promere muſa.
Ducitur argento tenui'ue ex ære cylindrus,
Quantum inter nodos fragilis producit arundo.
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
Ne totus ſedeat, totus'ue ſupernatet undis,

Lineaq́; à ſummo tenuis deſcendit ad ima,
Ducta ſuperficie, tot queq; in fruſtra ſecatur,
Quot ſcrupulis grauis eſt argenti æris'ue cylindrus,
Hoc cuiuſq; potes pondus ſpectare liquoris.
Nam ſi tenuis erit, maiori mergitur unda:
Sin grauior, plures modulos ſupereſſe notabis:
Aut ſi tantundem laticis ſumatur utrinq;,
Pondere præſtabit grauior, ſi pondera ſecum
Conueniunt, tunc maior erit quæ tenuior unda eſt.
Quòd ſi ter ſeptem numeros texiſſe cylindri
Hos uideas latices, illos cepiſſe ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus meſſe.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris,
Vt grauior ſuperet drachma, quantum expulit undæ.
Illius aut huius teretis pars merſa cylindri.
Hæc de menſuris quarum ſi ſigna requires,
Ex ipſis ueterum poteris cognoſcere chartis.
Nunc aliud partum ingenio trademus eodem,
Argentum fuluo ſi quis permiſceat auro,
Quantum id ſit, quóue id poßis deprendere pacto,
Prima Syracuſij mens prodidit alta magiſtri.
Regem nanq; ferunt Siculam quam uouerat, olim
Cœlicolûm regi ex auro ſtatuiſſe coronam,
Compertoq́; dehinc furto, nam parte retenti
Tantundemq́; argenti opifex immiſcuit auro,
Oraſſe ingenium ciuis, qui mente ſagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro
Repperit illæſo quod dijs erat antè dicatum.
Quod te quale fiet, paucis aduerte docebo.

Lancibus æquatis quibus hæc appendere mos eſt,
Argenti atq; auri, quod edax purgauerit ignis,
Impones libras, neutrum ut præponderet: hasq;
Summittes in aquam, quam pura aut ceperit unda,
Protinus inclinat pars hæc, quæ ſuſtinet aurum.
Denſius hoc nanq; eſt, ſimilari craßius unda.
At tu ſiſte iugum, medijq; è cardine centri
Interualla nota, quantum diſcerpſerit illinc,
Quotq; notis diſtet ſuſpenſo pondere filum,
Fac drachmis diſtare tribus: cognouimus ergo
Argenti atq; auri diſcrimina, deniq; libram.
Libra tribus drachmis ſuperat, cum mergitur unda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea mixta eſt,
Argentiq; meri par pondus, itemq; ſub unda
Lancibus impoſitum ſpecta. propenſior auri
Materies ſubſiſtet enim furtumq; docebit.
Nam ſi ter ſenis ſuperabitur altera drachmis,
Sex ſolas libras auri dicemus ineſſe:
Argenti reliquum, quia nil in pondere differt
Argentum argento, liquidis cum mergitur undis.
Hæc eadem puro deprendere poſſumus auro,
Si par corrupit pondus, pars altera geſtet.
Nam quotiens ternis pars illibata grauarit
Correptam drachmis ſub aquam totidem eſſe notabis
Argenti libras, quas fraus permiſcuit auro.
Pars etiam libræ quæuis ſi fronte ſuperſit,
Hæc quoq; drachmarum ſimili tibi parte notetur.
Necnon & ſine aquis.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS DE PRAEEXERCITAmentis Rhetoricæ ex Hermogene Liber.

FAbula eſt oratio ficta, ueriſimili diſpoſitione imaginē exhibens ueritatis. Ideo autem hanc primū tradere pueris ſolēt oratores, quia animos eorū adhuc molles, ad meliores facilè uias uitæ inſtituunt ritè. Vſi ſunt ea tamen uetuſtiſſimi quoq; autores, ut Heſiodus, Archilochus, Horatius. Heſiodus quidem luſciniæ: Archilochus autem uulpis: Horatius muris. Nominantur autem ab inuentoribus fabularum, aliæ Aeſopiæ, aliæ Cypriæ, aliæ Libycæ, aliæ Sybariticæ. Omnes autem communiter Aeſopiæ, quoniam in conuentibus frequenter ſolebat Aeſopus fabulis uti. Et pertinet ad uitæ utilitatem. Et eſt ueriſimilis, ſi res quæ ſubiectis accidunt perſonis aptè reddantur, utputa de pulchritudine aliquis certat, pauo ſupponatur hic: oportet alicui aſtutiam tribuere, uulpecula eſt ſubijcienda: imitatores aliquos hominum uolumus oſtendere, hic ſimijs eſt locus. Oportet igitur modò breuiter, modò latius eas differere. Quomodo autem hoc fiet? ſi nunc narratione ſimplici proferantur, nunc etiam ſermo inductis fingatur perſonis. exempli cauſa. Simiæ conuenerunt, et conſilium habuerunt de urbe cōdenda: et quia placuit illis, paratæ erant incipere ædificationem: ſed uetus inter eas prohibuit ab incœpto, eas docens, quòd facile capientur, ſi intra muros concludantur, ſic breuiter dices, ſi uelis producere, ſic: Simiæ conuenerunt, & conſiliabantur de urbe condenda, quarū una in mediū ueniens,

concionata eſt,quia oportet ipſas quoq; ciuitatē habere. uidetis enim aiebat,quòd ciuitates habendo homines etiā habent domos ſinguli, et concionē uniuerſi,et in theatrū aſcendentes delectant animos ſpectationibus et auditionibus uarijs. & ſic proferes orationē in orando dicens, qđ et plebiſcitū ſcriptū eſt, et finges etiam orationē ueteris ſimiæ. Expoſitio autē *fabularum uult circuitionibus carere,et iucundior eſſe.* Sed *oratio qua utilitas fabulæ retegitur,quā* ἐπιμύθιον *uocant,quod nos affabulationē poſſumus dicere,à quibuſdā prima,à pleriſq; rationabilibus poſtrema ponitur. Sciendum uerò, quòd etiam oratores inter exempla ſolent fabulis uti.*

DE NARRATIONE.

NArratio eſt expoſitio rei factæ,uel quaſi factæ. Quidam *tamen* χρεῖαν,*id eſt uſum. poſuerunt ante narrationem.* Species *autem narrationis quatuor ſunt,fabularis,fictilis,hiſtorica,ciuilis.* Fabularis *eſt,ad fabulas ſupradictas pertinens.* Fictilis,*ad tragœdias,ſiue comœdias ficta.* Hiſtorica,*ad res geſtas exponendas.* *Ciuilis,quæ ab oratoribus in exponendis ſumitur cauſis.* Nunc *autem de ea quæ ad exercitationem pertinet dicemus, quā uarijs proferre modis ſolemus, per rectum,per inclinatum,per coniunctiuum,per diſſolutum, per comparatiuum.* Per *rectum,ut* Medea *Aeetæ filia fuit: hæc prodidit aureum uellus,& ſequentia.* Rectum *autem nominatur, quod per totam uel ampliorem orationem caſum ſeruat nominatiuum.* Inclinata *dicitur, in qua obliquis utimur caſibus, ut* Medeam *Aeetæ filiā dicunt amauiſſe* Iaſonem: *& reliqua,quia alios quoq; caſus aſſumit.* Coniunctiua *uerò figura eſt, qua arguentes utimur.ut quid enim*

non

non fecit Medea malũ? non amauit quidem Iaſonẽ? prodidit aureum uellus? interfecit fratrẽ, & ſequentia. Diſſolutũ uerò fit ſic: Medea Aeetæ filia prodidit aureum uellus, Abſyrtum interfecit, & ſequentia. Comparatiuum eſt hoc, Medea Aeetæ filia debẽs pudicitiã ſeruare, turpitudine amoris prodidit eum: & quam decebat cuſtodẽ fraternæ fieri ſalutis, interfecit fratrẽ: & quæ debuit tutari aureum uellus, tradidit inſidiatori. & rectum quidem hiſtoriæ conuenit: eſt enim planius. inclinatum uerò magis certaminibus rhetoricis. coniunctum quoq; ad arguendum accommodatius, diſſolutum autem perorationibus ſiue concluſionibus: eſt enim paßiuum, id eſt affectus animi commouens.

DE VSV.

VSus eſt quẽ græci χρείαν uocant, cõmemoratio alicuius oratiõis, uel facti, uel utriuſq; ſimul, celerẽ habẽs demonſtrationẽ, quæ utilitatis alicuius cauſa plerunque profertur. Vſuum aũt, alij orationales, alij actiui, alij mixti. Orationes ſunt, quib. ineſt oratio ſola, ut Plato dicebat muſas in animis ingenioſorũ eſſe. Actiui uerò, in quibus actus ineſt ſolus, ut Diogenes cũ uidiſſet puerũ agentem indecẽter, pædagogũ uirga percußit. mixti, ſi addas, percußit, dicens, quare ſic erudiſti? Intereſt autem inter uſum et cõmemorationes hoc: quòd uſus breuitur profertur, cõmemorationes uerò quas ἀπομνημονεύματα græci uocant, longiores ſunt. à ſentẽtia uerò differt: quòd ſententia indicatiuè profertur, uſus uerò ſæpe etiã per interrogationẽ & reſponſionẽ. Præterea quòd uſus etiã actu ſolent inueniri, ſentẽtiæ uerò in uerbis tantũ. & quoniã uſus habet omnino perſonã quæ fecit uel dixit, ſententia

uerò ſine perſona dicitur. Traduntur tamen differentiæ uſuum plures à ueteribus. Alij enim ſunt indicatiui, alij interrogatiui. Sed nunc ad inſtans ueniemus, hoc eſt ad operationem & ordinationem, ad uſus pertinentium capitulorum. Diſponendum *igitur ſit, primum ut laus breuiter dicatur eius qui fecit uel dixit: deinde expoſitio ipſius uſus: hinc cauſa, ut Iſocrates dicebat: Stirpem quidẽ doctrinæ eſſe amarã, fructum uerò dulcem.* LAVS. *Iſocrates ſapiens fuit: & producis per tempora locũ. Poſtea ſequatur elocutio ipſius: non enim oportet nomen ipſum per ſe ponere, ſed latius eã interpretari: deinde à cauſa.* Maxima *enim factorũ per laborem perfici ſolent, perfecta uerò afferunt iucunditatẽ.* Deinde *utendũ à contrario: nã uiliſsima rerum non egent labore, & finẽ terminum habent.* Studioſiſsimæ *uerò res è contrario. Poſt hæc à comparatione.* Quomodo *enim agricolas oportet laborãtes in terra accipere fructus, ſic etiã eloquentes.* Deinde *ab exemplo.* Demoſthenes *incluſit ſeſe in ædiculis ad legendũ multo labore, pòſt accepit fructũ, coronas, prædicationes.* Deinde *à teſtimonio, ut* Heſiodus *quidem dixit, uirtutis uiam aſperam dij fecere.* Alius *poeta dixit:* Laboribus *uendunt dei nobis omnia bona.* Poſt *omnia inferes exhortationem, quod oportet parẽre illi qui dixit aut fecit.*

DE SENTENTIA.

SEntentia *eſt oratio generalẽ pronunciationẽ habens, hortans aliquam rem, uel deterrens, id eſt dehortans, uel demonſtrans quale ſit aliquid. dehortans quidẽ, quomodo in illo* Homerico, *Nõ oportet per totã noctem dormire conſultorẽ. & in illo* Vergiliano: *Heu nihil inuitis*

fas

fas quenquam fidere diuis. Hortans *uerò ut in illo, oportet pauperiem fugiētem etiam latiſsimum pontum penetrare, & ad ſcopulos inclinare præcipites.* Demonſtrans *uerò qualitatem rei, ut proſperè enim agentes indigni occaſionem accipiunt in ſapientem maleficiendi.* Præterea *aliæ ſententiarum ſunt ueræ, aliæ uerіſimiles, aliæ ſimplices, aliæ coniunctæ, aliæ ſuperlatiuæ.* Veræ *quidem, ut non poteſt inueniri uita hominis carens moleſtia: et,* Heu *nihil inuitis fas quenquam fidere diuis.* Veriſimiles *autē, ut ſi quis cum malis conuerſatur libenter, nunquam de hoc bene interrogaui uiro, ſciens quoniam talis eſt, quales illi cum quibus conuerſatur. &, una ſalus uictis nullā ſperare ſalutem.* Simplices *uerò, ut poſsint diuitiæ & clementes facere. &, quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?* Coniunctæ, *ut non bonum multos eſſe reges,* Vnus *rex ſit. &, obſequium amicos, ueritas odium parit.* Superlatiuæ, *ut nihil imbecillius homine terra paſcit. &, fama malum quo non aliud uelocius ullum, mobilitate uiget.*

DE OPERATIONE.

OPeratio *uerò ſentētiæ cōſimilis eſt meditationi uſus, de qua ſuperius dictū eſt.* Prouenit *enim à laude breui eius qui dixit, à ſimplici expoſitione ipſius ſententiæ, à cauſſa, à contrario, à comparatione, ab exemplo, à iudicio, à concluſione.* Fit *autē ſententia exempli cauſſa, non oportet per totā noctē dormire uirū multis conſulentem. laudabis igitur eum qui dixit breuiter.* Deinde *ſimplici expoſitione eloqueris ſentētiam: ut,* Non *decet uirum in ſumma poteſtate, multis præſidentē, ab occaſu ſolis uſq; ad ortum opprimi ſomno.* A CAVSA. Debet *præſes in curijs ſemper eſſe, ſomnus uerò curas omnibus auſert.*

A CON-

A' CONTRARIO. *contrariũ eſt enim rex et priua tus, & ſomnus, & uigiliæ. Quomodo ergo moleſtum nõ eſt. ſi priuatus homo per totam dormiat noctem: ſic into lerabile, ſi rex non uigilijs conſulat cuiuſq; ſibi parenti um ſaluti.*

A' COMPARATIONE. *quomodo enim gubernato res & ſi cæteri dormiant, ſoli pro cõmuni uigilãt ſalute: ſic oportet imperatores curare pro ſuis.* AB EXEMPLO. *Hector enim noctu uigilãs & curãs, ſpeculatorem ad naues* Græcorũ *mittebat* Dolonẽ. AB IVDICIO, *ut Salluſtius quoq; hæc comprobat dicẽs. Sed multi mortales dediti uentri atq; ſomno, uitam ſicuti peregrinantes tranſiere. Cõcluſio uerò habet exhortationem plerũq;, ut oportet & nos neceſſarias res ſuſcipientes nimia cura uigilijsq; eis conſulere.*

DE REFVTATIONE.

R*Efutatio eſt improbatio, quã Græci ἀνασκευὴν uocãt rei propoſitæ. Cõfirmatio uerò ecõtrariò cõprobatio. Quæ uerò planiſſimè ſunt falſa, uel uera, nec refutanda ſunt, nec confirmanda, quales ſunt fabulæ* Aeſopi, *uel hiſtoriæ indubitabiles. oportet enim refutationes de illis rebus fieri, quæ ancipitẽ adhibẽt opinionẽ. Refutandũ igitur ab incerto, ab incredibili, ab impoſſibili, ab incõſequente, ab indecente, ab incommodo.* AB INCERTO, *ut incertũ erat tempus, in quo* Narciſſum *fuiſſe dicunt.*

AB INCREDIBILI. *Incredibile eſt* Arionem *malis affectum uoluiſſe canere.* AB IMPOSSIBILI. *Impoſſibile erat* Arionem *à delphino ſeruari.* AB INCONSEQVENTI, *quod contrarium dicitur: ut contrariũ erat uoluiſſe perdere libertatẽ eum, qui eam ſeruaſſet,*

naſſet. AB INDECENTI. Indecens erat Apollinem, cũ ſit deus, uoluiſſe mulieri uim inferre. AB INCOMMODO, cum dicimus quod neq; prodeſt hæc audire: confirmes uerò à contrarijs.

DE LOCO COMMVNI.

LOcus communis exaggerationem habet manifeſtæ rei, quaſi ex argumentationibus iam peractis. Non enim quærimus in hoc, an iſte ſacrilegus, uel uir fortis ſit: ſed rei conuictæ & manifeſtæ exaggerationem facimus, cui tamen legibus ſupplicium ſit definitum, uel præmiũ. Dicitur autem communis locus, quia conuenit contra omnem (uerbi cauſa) ſacrilegium: uel etiam (ut quibuſdam placet) pro omni uiro forti. Oportet autẽ ſic progredi per inquiſitionem contrarij, deinde ponere ipſam rem poſt comparationem, quam ſequitur ſententia: poſt eam coniecturaliter præteritam uitã crimineris à præſentib. dehinc amoueas miſericordiam per capitula, quæ finalia dicuntur, id eſt utili, iuſto, legitimo, honeſto & ſimilibus, et per demonſtrationem huius rei actæ. Principia enim in loco communi purè non inuenis, ſed uſq; ad formulam quandam ſeruantur. & ut exemplo tibi manifeſtum fiat, ſit locus communis contra ſacrilegũ. Principia igitur dicenda ſunt uſq; ad formulã hoc modo: Omnes quidem oportet maleficos homines in odio eſſe uobis iudices, maximè uerò eos qui contra deos aliquid audent. ſecundum quaſi principiũ: Ergo ſi uultis facere ut cæteri quoq; ſint peſſimi, iſti concedite: ſin hoc placet minimè, iſtum ſupplicijs afficite meritis. Tertium: Videtur enim reus in periculum duci ſolus, re autem uera uos quoque in diſcrimen extremum uenietis. contemptio enim iuriſiurandi

randi & fidi, religioniſq; uiolatio, neſcio an minores habeat ſacrilegio pœnas. Poſt has igitur formulas principij antequam in ipſam rem ueniamus, de contrario eſt dicendum, quod leges conſtituerũt prudẽtiſſimè, deos aris placari, templa eis deuouerũt, donarijs ornarũt, hoſtijs honeſtãuerũt, feſtis diebus redeuntibus celebrauerũt: & inferes etiã approbationem tractando cauſam, quòd iuſtiſſimè has leges conſtituerunt. Deorũ enim placatorũ prouidentia cuſtoditur ſalua reſp. uiolatorũ uerò proditione corrũpitur. ſic progredere ad propoſitũ. Quæ cũ ita ſint, iſte quid auſus facere? et exponis rẽ, non quaſi doces, ſed quaſi exaggerans, quòd uniuerſæ nocuit ciuitati, & communib. & priuatis rebus: & timendũ eſt, ne tale ſcelus cõſequatur ſterilitas frugũ, ne hoſtium ſuperemur armis, & ſimilia. Poſt hæc ad comparationes uenies, quod homicidis multo eſt iſte peior. Quanta uerò ſit differentia, conijcere poſſumus ex læſis. homicidæ. n. contra homines audent. Sacrilegus autem in ipſos ſceleratam exercet audaciam deos. Tyrannis iſte ſimillimus, ſed tamẽ & illis nõ omnibus, ſed peſſimis omniũ. Illorũ enim facinus eſt leuiſſimum, quod ſacratas dijs diuitias auferunt: à maiore uerò ad minus comparationes per increpationem inducens, ne minuere crimen uidearis. Non eſt inquiſſimũ furem uel iniurioſum affici ſupplicio, ſacrilegium uerò abſolui? licet autem præteritam eius uitam à præſenti criminari, quòd à paruis cœpit, & ad hoc peſſimum facinus progreſſus eſt. Ergo non ſolũ ſacrilegum, ſed etiã furem atq; effractorem & adulterum habetis. excuties & ſententiã, per quam uenit ad tale peccatum, quod nolens ingenuè laborare, uel arando cibum acquirere, per ſacri-

legia uult diuitias quærere, ſi dicis contra ſacrilegum uel homicidam. Præterea à conſequentibus dicis, quòd per *hunc imminuta maieſtas templorum, infamati ſacerdotes, ſegniores ad offerendum ornamenta delubris redditi ciues.* Vtere autem amotione miſericordiæ. Amouetur autem miſericordia finalibus capitulis, id eſt, iuſtò, utili, poßibili, decenti, & deſcriptione ipſius iniuriæ. ut; *Non iſtum mihi attendatis, qui nunc lachrymat ante ueſtrum conſpectum: ſed illum contemnentem deos, adeuntem fana, euellentem donaria ſacrorum. & poſt omnia perores in exhortationem deſinens.* Quid moraminis *quid cogitatis de eo qui iampridem omnibus uidetur dãnatus?*

DE LAVDE.

Laus eſt expoſitio bonorum, quæ alicui acciderũt perſonæ, uel communiter uel priuatim: cõmuniter, ut laus *hominis: priuatim uerò, ut laus* Socratis. *Laudamus tamẽ etiam res, ut iuſticiam: & muta animalia, ut equum: necnon etiam arbores, & ſemina, & montes, & fluuios, & ſimilia. Sciendũ eſt aũt, quòd & laus & uituperatio ſub uno eodemq; genere referuntur demonſtratiuo, quod ex iiſdem locis utraq; proficiſcuntur.* Quid aũt intereſt inter has & locũ cõmunem? *Videtur enim in quibuſdam nimium eſſe cõiunctæ.* Hoc quod in loco cõmuni pro uiro *forti dicẽtes eo cõſilio dicimus, ut præmiũ petamus, laus aũt per ſe teſtimoniũ uirtutis habet.* Loca uerò laudis uel *uituperationis hæc ſunt:* GENS, *ut* Latinus, Græcus. CIVITAS, *ut* Romanus, Atheniẽſis. GENVS, *ut* Aemilianus, Alcmæonides. Dices aũt ſi quid naſcẽdo euenit uiro, *uel ex ſomnijs, uel ex ſignis, uel huiuſmodi quibuſdam*

præ-

prænunciationibus. Deinde ſequitur VICTVS, *ut in Achille, quod medullis leonum paſtus eſt: hinc* EDVCATIO, *quomodo eruditus eſt apud Chironē.* Necnon *etiã* NATVRA *animi, corporisq; tractetur, & eorum utrũq; per diuiſionem.* Dices *enim de corpore quidem, quòd pulcher, quòd magnus, quòd ſcitus, quòd fortis.* De *animo uerò, quòd iuſtus, quòd moderatus, quòd ſapiens, quòd ſtrenuus.* Poſtea *laudabis* A PROFESSIONE: *id eſt, quod officium profeſſus eſt, philoſophicum uel rhetoricum uel militare.* Omnibus *autem eſt exquiſitiſſimum de geſtis dicere, ut militarem uitam degens, quid in ea geſſit.* Laudabis *etiam uel uituperabis* EXTRINSECVS, *id eſt, à cognatis, amicis, diuitijs, familia, fortunis, & ſimilibus.* Præterea *etiam* À TEMPORE, *quantum uixit, multum uel parum.* Vtrunq; *enim occaſiones laudis uel uituperationis præbet.* Ad hæc EX QVALITATE MORTIS, *ut pro patria pugnãs, uel ſi quid mirabile in ipſa morte euenit: uel etiam ab eo qui eum interfecit, ut Achilles ab Apolline interfectus eſt: & exquirenda etiam quæ ſecuta ſunt poſt mortem, ſi certamina in eius honorem ſunt celebrata, quomodo Patroclo ab Achille, & Anchiſæ ab Aenea. Si oraculum aliquod datum eſt de oſſibus eius, quomodo de Oreſte & Palinuro.* SI FILIOS HABVIT LAVDABILES, *quomodo Achilles Pyrrhum. Maximam uerò occaſionem in huiuſcemodi orationibus ſuppeditant* COMPARATIONES, *quas ſumes in quo loco tempus admoneat.* Conſimiliter *autem muta quoq; animalia quo modo conuenit, & loco in quo naſcuntur, laudantur: à dijs, in quorum ſunt tutela: ut, columba Veneri, equus Neptuno dicitur eſſe*

con-

conſecratus. Præterea dices quo modo paſcitur, qualẽ habeat animum, quale corpus, quod opus, aut quid utilitatis, quale ſpaciũ temporis uitæ: necnõ etiã cõparatione, & omnib. accidentib. locis utaris. Res autem laudes ab inuẽtoribus, ut uenationem Diana inuenit, & Apollo: & ab his qui ea uſi ſunt, ut Heroes uenationib. utebantur. Maxima aũt facultas in huiuſcemodi rerũ laudationib. datur ex contẽplatione eorũ q eas res affectant, quales ſint tam animis q̃ corporibus, ut uenãtes, fortes, audaces, acuti, integri corporibus. Hic non ignores quõ etiã deos debeas laudare. Siı̃r arbores à loco in quo gignuntur, et à deo in cuiꝰ ſunt tutela, ut oliua Mineruæ, laurus Apollinis: etiã à paſtu, quo mõ paſcũtur: et ſi multa curã egẽt, admireris: ſi ſint parua, id quoq; laudabis. Dices aũtẽ quõ de corpore ſtaturã, pulchritudinẽ, pullulationẽ, quo modo de mali arbore, & quid utile habeat, in quo maxime morandũ. Cõparationes aũt ubiq; aſſumendæ. Quinetiã urbiũ laudes ex huiuſcemodi locis nõ difficulter acquires. Dices enim et de genere, quod indigenæ: & de uictu, quod à deis nutriti: & de eruditione, quõ à dijs eruditi ſunt. Tractes uerò quo modo de homine, qualis ſit ſtatura, quibus profeßionibus eſt uſa, quid geſſerit.

DE COMPARATIONE.

Comparatio eſt uel ſimilium, uel diuerſorũ, uel minorum ad maiora, uel maiorũ ad minora collatio. ea uſi ſumus etiã in cõmuni loco augentes per comparationem crimina. Aſſumitur tamen & in laude & uituperatione eiuſdẽ rationis cauſa: et quoniã tamẽ doctißimi oratores ea quoq; per ſe pro exercitatione ſunt uſi, dicamus etiã

de hac. Procedentes igitur per loca laudationis, comparamus et urbẽ urbi ex qua ſunt uiri, et genus generi, et uictũ uictui, et profeßiones profeßionib. et geſta geſtis, & ea quæ accidũt extrinſecus, et diuerſos mortis modos, et quæ eã ſunt conſecuta. Similiter ſi arbores cõparare uolueris, conferes etiã præſentia eis numina, et loca in quibus naſcũtur, et fructus, et utilitatẽ, et ſimilia. Res quoq; ſi compares, dices qui primi eas inuenerint, et eos conferes. Præterea qualitatẽ animi et corporis, idẽ tibi ſit præceptũ in reliquis. Sic enim uel in omnibus uel in pleriſq; ſimilia oſtendimus, quæ cõparamus. eſt aũt quãdo alterutrum præponimus comparando. Eſt aũt quando alterutrum uituperãtes, alterutrum laudamus: ut ſi compare-mus iuſtitiã et diuitias. fit autẽ comparatio etiam ad melius, ut ſi laudans Vlyſſem, comparem illum Herculi, minorem ſimilem maiori uirtutib. uolens oſtendere. exigit autem huiuſcemodi locus fortem oratorem & callidũ & celerem, ut agiles poßit ſæpe facere tranſitiones.

DE ALLOCVTIONE.

ALlocutio eſt imitatio ſermonis ad mores et ſuppoſitas p̃ſonas accõmodata: ut, Quib. uerbis uti potuiſſet Andromache Hectore mortuo. Cõformatio uerò quã Græci προσωποποιΐαν nominant, eſt quãdo alicui rei contra naturã datur perſona loquendi: ut, Cicero patriæ et reip. ĩ inuectiuis dat uerba. Eſt præterea ſimulacri fictio, quam greci εἰδωλοποιΐαν dicũt, quãdo mortuis uerba dantur. quod facit Cicero pro Cælio, uerba dans Appio Ceco cõtra Clodiã. Fiunt aũt allocutiones et finitarũ p̃ſonarũ et infinitarũ: Infinitarũ, ut qbꝰ uerbis uti potuiſſet

ad

ad ſuos aliqs profectur⁹ à patria. Finitarũ uerò, ut quib. uti potuiſſet uerbis Achilles ad Deidamiã iã profecturus ab bellũ Troianũ. Allocutionem uerò quædã ſunt ſimplices, quãdo ſupponitur aliquis ipſe p ſe loquens: quædam duplices, quãdo ad alios loquitur. Per ſe quidem ut quibus uerbis uti potuiſſet Scipio uictor reuertens: ad alios uero, quibus uerbis uti potuiſſet Scipio poſt uictoriã ad exercitum. Vbiq; aũt eſt ſeruanda proprietas et perſonarum et temporum. Alia ſunt. n. uerba iuuenis, alia ſenis, alia gaudentis, alia dolentis. Sunt autẽ quædã allocutiones paſſionales, quædã morales, quædam mixtæ. Paſſionales ſunt in quib. paſſio, id eſt comiſeratio ppetua inducitur: ut, Quibus uerbis uti potuiſſet Andromache mortuo uiro. Morales uerò, in quibus obtinẽt mores: ut, Quibus uerbis uti potuiſſet ruſticus, cum primum aſpexit nauim. Mixtæ uerò utrunq; habent: ut, Quib. uerbis uti potuiſſet Achilles interfecto Patroclo. Habet enim & paſſionẽ funeris amici, et morẽ de bello cogitantis, ſed operatio procedit per tria tẽpora, et incipit à præſentibus, recurrit ad præterita, et tranſit ad futura: habet autẽ ſtylum ſuppoſitis aptum perſonis.

DE DESCRIPTIONE.

Deſcriptio eſt oratio colligens & præſentans occulis quod demõſtrat. Fiũt aũt deſcripriones tã pſonarum quàm rerum, et tẽporum, et ſtatus, et locorũ, & multorũ aliorum. Perſonarum quidem, ut apud Vergilium:

Os habitumq; gerens & uirginis arma Spartanæ.

Rerũ uerò, ut pedeſtris prælij, uel naualis pugñæ deſcriptio. Tẽporũ aũt, ut ueris, æſtatis. Statu⁹, pacis ũel belli.

Locorũ, ut litoris, campi, montiũ, urbiũ. poteſt autẽ & commixta eſſe demonſtratio, ut ſi quis deſcribat pugnã nocturnam, ac ſimul demonſtret et rem et tẽpus. Cõuenit igitur res quidẽ deſcribere ab anteſactis, & quæ in ipſis eueniunt, uel agũtur: ut, ſi belli dicamus deſcriptionem, primũ quidẽ ante bellum debemus dicere delectus habitos, ſumptus paratos, timores q́ fuerunt: hinc cõgreſſus, cædes, mortes, uictorias, laudes uictorũ: illorũ uerò q́ uicti ſunt lachrymas, ſeruitutẽ. Sin uerò loca uel tempora uel pſonas deſcribamus, habebimus aliquã etiã narrationem, de qua ſuprà docuimus, et à bono uel utili uel laudabili rationẽ. Virtus aũt deſcriptionis maximè planities, et præſentia, uel ſignificãtia eſt. Oportet enim elocutionẽ penè per aures oculis uel præſentiã facere ipſius rei, et exæquare dignitati rerum ſtylum elocutionis. ſi clara res eſt, ſit et oratio ſimilis: ſin ſummiſſa, huic quoq; aptabitur qualitas uerborũ. Sciendũ aũt, ꝙ quidã nõ poſuerunt deſcriptionẽ in præexercitamentis, quaſi præoccupatam et in fabula et narratione. In illis enim quoq; deſcribimus et loca et fluuios, et perſonas et res. Sed quoniam quidã eloquentiſsimorum eam quoq; tradidere inter præexercitationes, non incongruum eſt eos imitari.

DE POSITIONE.

Poſitio eſt deliberatio alicuius rei generalis ad nullam perſonam certã ptinens, uel aliquã partẽ circunſtantiæ: ut, ſi tractemus an nauigandũ, an ducendũ uxorẽ, an philoſophandũ, nõ addentes cui, ſed ipſam rem p ſe & p accidentia eius requirẽtes, ut an illa res ſit facienda, quã facientib. ſolet illud & illud accidere: ꝙ ſi finitã aſſumamus

mus perſonam, et ſic deliberemus, nõ poſitio iã, ſed ſuppoſitio eſt, quæ magis ad cõtrouerſias pertinet. Sũt igitur poſitionum aliæ ciuiles, aliæ priuatæ. Ciuiles quidẽ, quæ cõmunib9, et ad ciuitatẽ ptinẽtibus ſubiacẽt opinionibus: ut, an Rhetoricæ dandum ſtudium, & his ſimilia. Nõ ciuiles uerò uel priuatæ, quæ ſunt propriè aliquarũ diſciplinarũ, & eas profitentiũ: ut, an pilæ formã habeat mundus, an multi ſint mũdi, an ignis ſit ſol. hæ enim quæſtiones ad philoſophos ptinẽt. Nã oratores in alijs ſunt exercitandi. Nominauerũt autẽ quidam has actiuas, illas autem inſpectiuas, ſiue intellectiuas. Hæ enim poſſunt agi, illarum autem finis eſt inſpectio, ſiue intellectus. Eſt autem inter locum cõmunem et poſitionem hoc: quod locus cõmunis conuictæ & manifeſtæ rei eſt exaggeratio. Poſitio autẽ dubiæ rei quæſtio. Poſitionũ autẽ aliæ ſunt ſimplices, aliæ ad aliquid cõparantur: et duplices uidentur eſſe. Si enim dicamus, an luctationem exercendũ, ſimplex poſitio: ſin uerò luctationẽ exercendũ an agriculturam, duplex. Oportet enim ab altero dehortari in alterũ hortantẽ. Diuiduntur aũt poſitiones capitulis, quæ finalia nominãtur, id eſt iuſto, utili, poſſibili, decẽti. VT IVSTVM *eſt, ducere uxorem: et quod à parentibus accepimus, reddere uitæ.* QVOD PRODEST. *Multa enim ex nuptijs accidũt ſolatia.* QVOD POSSIBILE. *A ſimilibus enim facile poſſumus ducere.* QVOD NON DECET *more ferarum degere. hoc modo confirmes. Refutes autem ex contrarijs, necnõ etiam incidẽtes obiectiones reprobes. In peroratione uerò hortationibus uteris, & communibus omnium moribus hominum.*

DE LEGISLATIONE.

LEgis quoq; lationẽ in præexercitationibus ponunt: quoniam etiã in negociali, et lationib. legum, et accuſationibus utuntur quæſtione. Differentiam aũt hãc eſſe dicunt, quod in negociali circunſtantia eſt, in præexercitatione nõ eſt: ut, ſert aliquis uendẽdos eſſe honores, ſine tẽpore, et ſine reliquis circũſtãtiæ partib. Diuiditur aũt manifeſto, legitimo, iuſto, utili, poßibili, decẽti. MANIFESTO, ut apud Demoſthenem eſt, facile eſt id hominibus, diſcere et cognoſcere ſimplicia, et manifeſta eſſe iura legum. LEGITIMO, ſi dicamus quod contra ueteres leges. IVSTO, quando dicimus quod & contra naturam & contra mores. VTILI, quando dicimus quod & nunc, & in futurum lædit. POSSIBILI, quando dicimus quod neq; poteſt fieri. DECENTI, quando dicimus quod ὡς δόξαν βλάπτει.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS DE VERSIBVS comicis Liber.

CVm non ſolum Terentius, ſed etiam Plautus, Ennius, Acciusq; et Næuius atq; Pacuuius, Turpiliusq;, et oẽs tã tragœdiæ quàm comœdiæ ueteris latinæ ſcriptores eodem metri mõ iambici ſint uſi, ut omnib. in locis indifferẽter, ponerẽt quinq; pedes, i. iambũ, uel tribrachũ, uel anapæſtũ, uel dactylũ, uel ſpondeũ, abſq; poſtremo loco in quo uel iambũ, uel pyrrichiũ omnino poſuiſſe inueniũtur: miror quoſdam uel abnegare eſſe in Terentij comœdijs me

tra, uel ea quaſi arcana quædã, et ab omnib. doctis ſemota, ſibi ſolis eſſe cognita cõfirmare. Quorũ ut uel imperitiæ uel arrogãtiæ uiciũ effugiamus, breuiter de ſupradictis metris autorũ exponamus: et uetuſtiſsimorũ teſtimonijs, etiã metrorũ uſuũq; approbationib. utẽtes. Sciendũ igitur ꝙ Iambici uerſus uel monometri ſunt, ex duob. pedib. ſimplicib. cõiũcti: uel dimetri, ex quatuor: uel trimetri, ex ſex: uel tetrametri, ex octo: nã pentametri ex decẽ, et hexametri ex duodecim rariſsime inueniũtur. Ergo trimetris & tetrametris frequẽter utũtur comici, alijs uerò raro, & in medio diſperſis, pronunciationis rhythmicæ cauſa & diſtinctionis. Ideo aũt ſpondeum uel dactylum in ſecũdo uel quarto loco poſuerũt, quod inuenerũt etiã apud græcos comicos uetuſtiſsimos, q̃uis raro, fieri tamẽ hoc idẽ. Solẽt aũt latini in multis initiũ aliquod accipiẽtes à græcis, ab anguſto in effuſum licẽtiæ ſpaciũ hoc dilatare: quomodo fecerũt in ſexto caſu, ſecundũ uetuſtiſsimos græcorũ grãmaticos. ſextum.n. caſum illi dicebant ἐμέθεν, σέθεν, ἕθεν, id eſt à me, à ſe, à te, quẽ in omnibus caſualib. ſeruauere magiſtri latini. Similiter impſonalia à paucis Græcis accepta λέγεται, ᾄδεται, λέγεται Διόνυσον τὸν λευκὸν. In omnibus fere actiuis et neutris νικάω, φιλῶ, ζῶ, φρονῶ, γηρῶ. S quoq; cũ rariſsime neceſsitate carminis uim cõſonantis amittit apud græcos, ut Homerus in Bœotia: τῶν ἦρχ' ἀσκάλαφος, καὶ ἰάλμενος, υἷες ἄρηος. Item in Iliad. αἰθαλόεν πρῆσαι δὲ πυρὸς δηΐοιο θύρετρα. Item in Odyſſea:

* nostri tamen cum licentia, et maximè uetuſtiſsimi, ſubtrahũt eam in metris frequenter. Hoc igitur idẽ feciſſe arbitror in ſupradictis metris,

 ut

ut quod illi rariſsimè poſuerunt, hi frequētiſsimè in iambicis ponerēt. Sunt tamen qui altitudinis cauſa etiam & pompalitatis, quæ ſtylo elocutionis conuenit laina (hoc aũt frequentia facit dactyli uel ſpondei, & ut penè diſſoluta et pedeſtri ſimillima eſſe uideatur perſonarũ ſermocinatio) id illos feciſſe arbitrantur. Trochaicis etiã utuntur, plerunq; tetrametris catalecticis, id eſt quibus una deeſt ſyllaba in fine, in quib. oẽs iambicos ponũt in quocunq; loco pedes, cõmixto tamẽ metro trochaico: in eis plerunq; inuenimus ante finem uerſus longã. Sunt tamẽ et ultra citraq; tetrametro uſi trochaico. eorũ igitur exẽpla pferã, ſi prius metris de ſupradictis ſcripta pponã.

Terentianus de comicis & tragicis uerſibus.

Culpatur autem uerſus in tragœdijs,
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contrà qui ſecundo & talibus
Spondeon, aut quem comparem receperit:
Sed qui pedeſtres fabulas ſocco premunt,
Vt quæ loquuntur ſumpta de uita putes,
Vitiant iambum tractibus ſpondaicis:
Et in ſecundo, & cæteris æque locis.
Fidemq; fictis dum prōcurant fabulis,
In mētra peccant arte, non inſcitia,
Ne ſint ſonora uerba conſuetudinis,
Paulumq; rurſus à ſolutis differant.
Magis iſta noſtri. nam ferè Græcis tenax
Cura eſt iambi, uel nouellis comicis,
Vel qui in uetuſta prælucent comœdia.

Vide Terentianum quoque ſcire, quod non penitus ca-

ruerint

fuerint hoc Græci, ut in ſecundo et talibus ponerẽt ſpondeos uel dactylos, quod oſtendit dicendo: Magis iſta noſtri, nã ferè Græcis tenax Cura eſt iambi. Aſitionius idẽ etiam confirmat his uerbis: Comici poëtæ laxius etiã in uerſibus ſuis quàm tragici, ſpaciũ dederũt: & illa quoq; loca quæ propriè debebantur iambo, dactylicis occupãt pedibus, dum quotidianũ ſermonem imitari uolunt, et à uerſificationis obſeruatione ſpectatorẽ ad actum rei conuertere, ut nõ fictis ſed ueris affectionib. ineſſe uideãtur. Iuba ideo in 2. & 4 & 6. loco iambos non recipit, niſi à breui incipientes, quia in his locis feriuntur per cõiugationẽ pedeſtrium metrorũ: & uult extrema pars pedum iambicorũ celerior eſſe, quõ & ipſi iambi. Accipere aũt ſolet cæſuras duas quas et heroicum, id eſt ſemiquinariã & ſemiſeptenariã. Erit aũt probabilis iambicus uerſus, & tragœdijs aptus, ſi ſecundũ & quartũ pedẽ nõ alios feceris quàm iãbos, aut eum qui appellatur tribrachus, aut anapaſtus, quoniã ſunt pares, cacometros aũt ſi aliter. nam prim9 & tertius et quint9 hãc admittũt permutationes pedis licentiã. cauſa obſcura multis eſt, ſed aperiatur à nobis. Nã quoniã ter feritur hic uerſus, neceſſe eſt ubicũq; ab ictu percußionis uacat, morã temporis ad iecti non reformidet. In primo autẽ pede et tertio incipit & in quĩnto, feritur in ſecũdo & quarto & ſexto. Attẽ de Iubã quoq; ſcire inueniri quoſdã iambos, in quibus ſecũdus et quartus abſq; obſeruatione ponitur, quos cacometros uocãt. Idem in 7. Qui ergo confuderunt, & multiformiter cõiugauerunt hoc genus uerſuũ, omnib. uel locis indifferenter poſuerunt trochæos, aut pro ſpondeis,

aut pro dactylis, & hæc eſt quoq; uitioſa confuſio, ut
Sīquă flăgēllă iŭgābīs āntĕ pŭtāre dĕcēt,
Nē rĕſŏlūtā ēt uĭdŭā ŭlmūs ēt cōrnūs
āgrī dīſſĭdĭūm dărĕ Nysĭă rūră quĕānt.

Hac cōfuſione uſi ſunt comici noſtri uel in trochaicis ſuis, ut indiſcrete dactylos uel ſpondeos uel trochæos ponerēt. At illud quoq; ſciendum, quod omnes quidem crebris ſynalœphis & epiſynalœphis & colliſionibus & abiectionibus s literæ ſint uſi, ſcandendo uerſus ſuos. Terentius uerō plus omnibus. Igitur in pleriſque prologis & primis ſcenis trimetris utuntur. Plautus in Truculenti prologo:
Pērpāruām pārtēm pōſtŭlāt Plaūtūs lŏci
Dē uēſtrīs māgnīs, ātq; āmoēnīs moēnĭbūs,
āthēnās quō ſine ārchitēctīs cōnfĕrat.

Et in eiuſdem prima ſcena:
Nōn ōmnīs aētās ād pērdīſcēndūm săt ēſt:
ămānti dum hīc pērdīſcāt quōt pĕrĕāt mŏdīs,
Nĕq; ĕām rătĭōnĕm ea ipsă nūnquam ēdŏcēt Vĕnūs.

Idem in milite glorioſo in prima ſcena:
Cūrāte ŭt ſplēndōr mĕō sĭt clypĕō clārĭōr,
Quām ſolīs rădĭī eſſe ōlim, cūm sūdūm ēſt, sōlēnt,
ŭt ŭbi ūsūs uĕnĭāt cōntrā cōnsērtā mănu
ōcŭlōrūm præſtringăt aciem īn ăcie hōſtĭbūs.

Idem in Amphitryonis prologo:
Ūt uōs īn uōſtrīs uōltīs mērcĭmōnĭīs,
ēmūndīs uēndūndīsquĕ mē lætūm lūcrīs
āffĭcĕre, ātq; ādiŭuāre īn rēbūs omnĭbūs.

In eiuſdem prima ſcena:

Quĭ me ālter ēſt aūdācĭŏr hŏmo, aūt q cōnfīdēntĭŏr,
Iŭuēntūs mōrēs q̄ ſcĭām q hōc noctīs sōlūs āmbŭlēm
Quĭd făcĭām, sĭ nūnc trēs uĭrī mē in cārcĕrēm cōmpĕgĕrint.

Ecce quāuis prima ſit ſcena, hic tamen tetrametris uſus eſt. Ideo in plerisq; diximus. Vtitur tamē in hac ipſa ſcena dimetris brachycatalecticis, id eſt, à tribus ſimplicibus pedibus, ut ită perĕgre ădŭĕnĭēns. & ſimiliter: Quī hōc nōctīs ā pōrtū. Vel dimetris catalecticis, id eſt, quibus una deeſt ſyllaba, ut ĭngrātīs ēxcĭtāuĭt.

Vel dimetris hypercatalecticis, id eſt quibus una abundat ſyllaba, ut in eodem: Hōſpĭtĭō pūblĭcĭtūs ăccĭpĭār.

Vtitur etiam monometris, ut in Truculento:
Pēſsĭmă măne ōptĭme ŏdĭo ĕs.

Similiter Terentius in omni prologo, & in omni prima ſcena trimetris utitur, niſi cōfundāt uerſus ſcriptores, ut in And.
Pŏētă cūm prīmum ănĭmum ād ſcrībēndum āppŭlit,
ĭd sĭbī nĕgōtĭ crēdĭdĭt sōlūm dări
Pŏpŭlo ūt plăcērēnt quās fēcĭſſēt fābŭlās. In 1. ſcena:
Vōs iſtæc intro aūfērte, ăbĭtĕ. Sōsĭa
ădēs dūm paūcīs tē uŏlō. dictūm pŭta.

In prologo Adelphorum:

Pŏſtquām pŏētă sēnsit ſcrīptūrām sŭām
ăb ĭnīquīs ōbsēruārī, ēt ādŭōrsārĭōs. In prima ſcena:
Stōrāx, nōn rĕdĭīt hāc nōcte ā cœna Aeſchĭnŭs?
Nĕquĕ sēruŏlōrūm quĭſquām qui ādŭōrſum ĭĕrant.

In Eunuchi prologo:

Sĭ quis quām ēſt quī plăcērĕ sē ſtŭdĕāt bŏnīs
Quāmplūrĭmīs, ēt mĭnĭmē mūltōs lædĕre.

In prima ſcena eiuſdem:

Quid igitūr fāciām? nōn ĕām? nē nūnc quidĕm
Cum āccērſōr ūltro, ān pŏtiūs ĭtă mē cōmpărĕm.

In Heautontimorumeni prologo:

Nē cūi uōſtrūm mirūm ſit cūr pārtēs sēnī
Pŏētă dĕdĕrīt, quæ sūnt ădŏlēſcēntiūm.

In prima ſcena eiuſdem:

Qnānquā hæc intĕr nōs nūpēr nōtitia ādmŏdum ēſt
īnde ădĕō quŏd ăgrum īn prōximo hīc mērcātūs ēs.

In Hecyra idem:

Hĕcyră ēſt hūic nōmēn fābūlæ. hæc cūm dăta ēſt nŏ/
Nŏuum intēruēnit uitium ēt călămitās. (ua

In prima ſcena eiuſdem:

Pēr pŏl quām paucōs rĕpĕriās mĕrētricibūs
Fidēlēs ēuĕnīre ămātōrēs Syră.

In Phormione idem:

Pōſtquām pŏētă uĕtūs, pŏētām nōn pŏtēſt
Rētrăhĕre ā ſtŭdio ēt trădĕre hŏmĭnem in ōtiūm.

In prima ſcena:

ămicūs sūmmūs mĕūs, ēt pŏpūlāris Gĕta
Hĕri ad mē uēnit, ĕrăt ĕi dē rătiūncŭla.

Itē tetrametro in multis utitur iābico ſcenis, ut in And.
Mirābăr hōc ſi ſic ăbirĕt, ĕt hĕri sēmpēr lēnitās.
Dimetro quoq; diſtinctionis cauſa uſus eſt per medium.
Vĕrēbăr quōrſum ēuădĕrĕt.
Poſt quem iterum poſuit tetrametros: (sŭō,
Qui pōſtquām audĭĕrăt nōn dătō īri filio ūxōrēm
Nūnquām cūiquām nōſtrūm uĕrbūm fēcit, nĕq; id æ-
grē tulit. Similiter:

Enī uero Daue nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ
Quantū intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis.

Nec ſolum comici huiuſmodi uſi ſunt iambicis, ſed tragici uetuſtiſſimi, ut Ennius in Medea:

Vtinam ne in nemore pelio ſecuribus
Cæſa cecidiſſent abiegnæ ad terram trabes.
Neue inde nauis inchoandæ exordium
Cœpiſſet, quæ nūc nominatur nomine
Argo quā uecti argiui delecti uiri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis imperio regis peliæ per dolum.
Nam nunquā hera errans mea domo efferret pedem.

Accius in Argonautis ex perſona paſtoris qui primus uidit nauem Argo:

Aut forte Triton fuſcina euertens ſpecus
Subter radices penitus undanti in freto
Molem ex profundo ſaxeam ad cœlum uomit.
Fremebunda ex alto ingenti ſonitu et ſpiritu,
Præ ſe undas uoluit, uertices ui ſuſcitat,
Ruit prolapſa, pelagus reſpergit, reflat.

Idem in Perſidis:

Satis ut quem cuique tribuit fortuna ordinem
Nunquam ulla humilitas ingenium infirmat bonum.

Idem in Phœniſſis:

Sol qui micantem, candido curru, atque equis
Flammam citatis feruido ardore explicas
Quique natum aduerſo augurio, et inimico omine
Thebis radiatum lumen oſtendis tuum. Idē ī Telepho:
Quantum tyndareo gnata, et Menelai domus

Molem

Molem excitarit belli, paſtorq; illius.
Turpilius quoq; in ſuis comœdijs idē facit, ut in Lyndia:
Profecto ut quiſque minimo contentus fuit
ita fortunatam uitam duxit maxime
ut philoſophi aiunt, illi quiduis ſat eſt. Idē in Epiclero:
Quæſo ædepol quo ante lucem te ſubito rapis
Here cum uno puero? Nequeo eſſe intus Stephanio.
Qui ita? Præ ut ſolent me curæ ſomno ſegregant,
Foraſque noctis excitat ſilentio.

Idem in eodem tetrametris utitur:

Currendo ſic eſt, ſic datur nimium ubi ſopori ſeruias,
Potius q̃ domino et ſeuero imperio q̃ imperata ſunt.

Terentius trochaico mixto uel confuſo cum iambico utitur in ſermone perſonarũ, quib. maxime imperitior hic conuenit, quem puto ut imitetur hanc confuſionem rhythmorũ facere. Sunt autē trimetri ac plus minuſq;, & habent penultimam uerſus ſyllabā in quibuſdam longam, & in quibuſdam breuem, ut in Andria:

adhuc archillis quæ aßolent, quæq; oportent
Signa eſſe ad ſalutem omnia huic eße uideo.
Nunc primum fac iſtæc ut lauet, poſt deinde
Quod iußi dari bibere. et quantum imperaui date.

Hæc ſequitur dimeter catalecticus ſiniendi ſermonis cauſa quem ad Archillida habuit:

Mox ego huc reuertar.

Similiter Plautus in Truculento eodem metro uſus eſt in ſermone ancillæ Aſtaphij.

ad fores auſcultate, atq; aßeruate ædes,
Ne quis aduentor grauior abeat atque adueniat.

Neu

Neū quis mānūs āttŭlĕrit ſtĕrīlēs intro ād nōs
Grăuĭdās ſŏrās ēxpōrtēt,nōui ĕgŏ hominū m mōrēs.

Turpilius in Lyndia nautæ perſonam inducit
hoc metro loque ntem:

Dī āduĕnĭēntēm pērdānt hic quidēm nōs pērdĭdĭt: Fā
ctū ēſſĕ dĭē hinc quārtŭ hŏdĭe ĭtĕrānt, ĭtă cōnuētūm.

Cicero quoq; in 4.Tuſculanarum Euripidis iambos transferens in locis paribus tam dactylos quàm ſpondeos ſæpe ponit,ut:

Nĕquĕ tām tĕrrĭbĭlĭs ūllă fāndō rătĭo eſt,
Nēc fōrs nēc īră cœlitum inuēctūm mălūm
Quŏd nōn nātūra hūmānă pătĭēndō fĕrăt.

His igitur exemplis facillime diligētes omniū poſſūt comœdiarū metra cōprehendere,et uerſus ſi quos imperitia ſcriptorum confudit ad integrum reſtituere muſica locū. Neceſſarium aūt eſſe duximus multo exquiſita labore,inuentaq; exempla diuerſorum nominatiſsimorum Græciæ autorū:quorum quædam etiā Heliodorus protulit metricus,& Ephæſtion ſubijcere,ut oſtendamus nō imperite,ſed ſcientiſsime hoc quoq; & ad illorum imitationem autprū feciſſe noſtros. Heliodorus metricus ait, ἱππώναξ πολλὰ παρέβη τῶν ὡρισμένων ἐν τοῖς ἰάμβοις, *hoc eſt Hippōax multa præterijt,id eſt prætermiſit præfinita in iambicis.Hipponax in primo:* ἐρέω γὰρ οὕτω κυλλήνη μαιάδος ἑρμῆ. *Iſte enim uerſus cum ſit choriambus,in quarto loco et in quinto habuit dactylos,cū in utroq; debuerit à breui incipiens pes poni.In eodem:* τοὺς ἄνδρας τούτους. *Iſte iambicus habet in ſecundo loco ſpondeum , & in quarto dactylum.Pindarus teſte Heliodoro* ἀντίστρεψε, *hoc*

hoc eſt conuertit rhythmum iambicũ, hoc modo: πιπρὰ μελάν ἰθυνκε μοῖραν μιταφρατᾶν ἀνδροφθόρον, οὐδ᾽ ἔσεται κατιρρύν. *In ſecundo Iambo pyrrhichium ſecundum & trochæum, & quartum ſpondeum poſuit: Idem:* φοχὸν μέλ© αἱ δ᾽ χείρων© ἴντοαν. *hic iambus in 3. trochæũ habet, & in 4. ſpondeum. Idem* αἴνιγμα παρθένου δ᾽ ἀγρίων γνάθων. *hic 4. loco ſpondeum poſuit. Idem:* ἐνδ᾽ ἀσκίοισιν πατὴρ κῦ. *In hoc quoq; iambico trochæum in tertio loco poſuit, & in 4 ſpondeum. Idem:* Λνδὶν πρὸς αἰτέων. *hic ſimiliter in 4. loco ſpondeum habet. Itaq; puto Horatium propter huiuſmodi uerſus Pindaricos dixiſſe in 4. Car.*

Cum per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numeriſq; fertur Lege ſolutis.

Anacreon teſte Heliodoro: ἐρῶν, ἀεὶ μὲν πολλοῖσι γῦ μέλει. *Hic iambus quartum ſpondeum habet. Eupolis* βάπταις, *cum in alijs iambis eiuſdem fabulæ recta eſt obſeruatione metrorũ uſus, hos tamen poſuit in fine habẽtes ſpondeos,* ἀνόσια, πάσχω ταῦτα ναὶ μὰ τὰς νύμφας. *In principio enim trochæum poſuit. quem imitans Sophocles teſte Seleuco, profert quedã contra legẽ metrorũ, ſicut in hoc:* ἀλφεσιβοίαν ὃ γεννήτας πατήρ. *Hic quoq; iãbus à trochæo incipit. Simonides & Alcmæon in iambico teſte Heliodoro, nõ ſolũ in fine ponunt ſpondeũ, ſed etiam in alijs locis. Simonides in Epartemiſio naumachia in dimetro catalectico:* ἰβόμβησε θάλασσα. *in ſecũdo loco ſpondeũ poſuit:* ἀντίστροφον δ᾽ ἑαυτῷ ἀποβίπτω κήρακα. *Alcmæon autẽ in prima catalecticũ trimetrũ fecit habentem in quarto loco, modo iambum, modo ſpondeum, ſic* γνομὲνχρχι παρθένοις ἀᾶδρ καὶ ναὸς ἀγνᾶς εὐπύργω θεραπαίνας. *In quarto*

loco

loco ſpondeũ habet. ſimiliter, χέρσονδε κωφὸν ἐν φύκεσι πε-τνᾶ. Quarto loco ſpondeũ poſuit: nã φε producitur teſte Helio doro qui ait, Simonidē hoc frequēter facere. Idem oſtēdit Pindarũ etiã triſyllabos in fine uerſus poſuiſſe: νάμων ἀπέοντος διάμπερον ἑλλάδον. Ecce in hoc iambo in fine tribrachũ poſuit, q nec cōcatenatus eſſe poteſt cũ conſequente, quippe in conſonantē deſinēs. Similiter Bacchylides: χρυσὸν βροτῶν πολίεσιν αἰνῶ λαθραίων. hic quoq; iambicus in fine tribrachũ habuit. Hipponactē etiã oſtēdit Heliodorus iãbos et choriambos cōfuſe protuliſſe: ἔρμη φίλε ... ἑλλάδου κυλλήνη. ἐπεύχομαι τ᾽, κάρτα γὰρ κακῶς ῥίγω. nam ῥίγω ſpōdeus eſt. Ephæſtion quoq; metricus oſtēdit comicum epionicũ ſpōdeos parib. locis habentē iambicarũ συζυγιῶν, id eſt coniugationũ, ut eſt apud Eupolim in fabula quæ dicitur χρυσὸς. γίνος ὁ κακίστη πόλει πᾶς ὤνχσας ... φορος ὡς συνδιάων πρότερον γε σὺ νῦν τι μᾶλλον ἴσει. Item ἴδει πρῶτον μὲν ὑπάρχειν πάντων ἰσηγορίαν πῶς ὤν, ὁ λοιπὸς ὁ μηδὲν χεῖροι τοιαῦτ᾽ πόλεις ἣν ἥξει πάντα δ᾽ ἐν τῷ κακῷ γε τὴν ἰδίαν. Hi omnes locis paribus ſpondeos habent.

COMMENTARIVM RVFINI V. D. GRAMMATICI ANTIOCHENſis in Metra Terentiana.

Evanthius in cōmentario Terentij de fabula, hoc eſt de comœdia ſic dicit: Concinna argumēto, conſuetudini cōgrua, utilis ſententijs, grata ſalibus, apta metro & poſtea ſic: ueteres et ſi uſi ipſi quoq; metris negligentius iambici uerſus duntaxat in 2. & 4. loco, tamen à Terentio uincuntur reſolutione huius metri quantũ poteſt commuti

ad imaginẽ proſæ orationis. Aſper *in commentario Terentij ſic: hoſce uerſus agere cœpiſſet: ĭtă nĕ pātrĭs ădĭs ădūĕntūm uĕrĭtū hīnc ăbīſſĕ dŏmūm.* Et deinceps *quæ ſequuntur quadrati.* Diomede, *ſic: Septenarium uerſum Varro fieri dicit hoc modo, cum ad iambum triſyllabus pes additur, et fit tale: Quĭd īmmĕrēntĭbūs nŏcēs? quĭd ĭnuĭdēs ămīcĭs? Similiter in Terentio uerſus eſt: Nām sĭ rĕmīttănt, quĭppĭăm Phĭlūmĕnæ dŏlōrēs. Et in Plauto ſæpe tales reperiũtur.* Varro *de lingua latina ad Marcellum ſic: Quare in huiuſmodi loci poni oportet notam in tranſuerſum inter ſyllabas, frequentius ad extremum uerſum. ſenarium & ſimiles, ſi pro longa breuẽ habebunt, ut in hoc: ămīcūs sūmmūs mĕūs ĕt pŏpŭlārĭs Gĕta.* Chariſius *ſic: Septenariũ uerſum fieri dicit Varro hoc modo, cum ad iambum triſyllabus pes additur, ut præfatum eſt.* Baſsius *ad Neronem de iambico ſic dixit: Iambicus autẽ cum pedes etiã dactylici generis aſſumat, deſinit iambicus uideri, niſi pcuſsione ita moderaueris, ut cum pedem ſupplodis, iambicum ferias: ideoq; illa loca percuſsionis non recipiunt alium quàm iambum, & ei parẽ tribrachum: aut ſi alterius exhibuerint metri ſpeciem. quod dico, exemplo faciam illuſtrius. Eſt in Eunucho Terentij ſtatim in prima pagina hic uerſus trimetrus. ĕxclūsĭt, rĕuŏcăt, rĕdĕăm? nōn sĭ mē ŏbsĕcrĕt. hunc incipe ferire, uideberis heroum habere inter manus ad ſummam paucis ſyllabis in poſtremò mutatis, totus erit herous. Excluſit, reuocat, redeã? non ſi mea fiat. Ponam dubium ſecundo loco pedẽ, propius accedam. Hēros ătrīdēs cœlĭtūm tēſtor fidem.* Varro *in 7. Clauſulas*

quoq;

quoq; primũ appellatas dicũt, quod clauderet ſententiã: ut apud Accium: An hæc iam obliti ſunt Phryges? Non nunquã ab his initiũ fit, ut apud Cæciliũ: Dī bŏnī quĭd hōc? Apud Terentiũ: Diſcrŭciŏr ănĭmī. Idem Varro in eodẽ lib. 7. de lingua Latina ad Marcellum ſic dicit: Aut in extremũ ſenarũ totidẽ ſemipedibus adiectis fiat comicus quadratus, ut hic: Hĕrī ălĭquŏt ădŏlēſcētŭlī cōĭmŭs in pirææō. Trimetros uerſus iambicos Terentij & Plauti & cæterorũ comicorũ & tragicorũ M. Tullius ſenarios dicit & nominat. Quintilianus etiã trimetros ſenarios nominauit. Et Flauius Caper in artibus ſuis trimetros uerſus iambicos Terentij ſenarios appellauit. De metris Terentij & Plauti & cæterorũ comicorũ & tragicorũ Victorinus ſic dicit: Quantũ aũt ad uerſum comicũ ſpectat, ut paululũ euagemur, ſcio plurimos affirmare, Terẽtianus uel maxime fabulas metrũ ad diſciplinã græcarũ comœdiarũ nõ cuſtodiſſe, id eſt quas Menander, Philemon, Diphilus, et cæteri ediderũt. Noſtri. n. in modulandis rhythmis ſeu metris, ueteris comœdiæ ſcriptores ſequi maluerũt, id eſt Eupolim, Cratinũ, Ariſtophanẽ. prologos itaq;, & primarũ ſcenarũ actus trimetris cõprehenderunt: deinde longiſſimos, id eſt tetrametros ſubdiderunt, qui appellãtur quadrati: poſtea in ſequẽtibus uariauerũt: modo enim trimetros, modo addito quadrante uel ſemiſſe poſuerunt: id eſt ſemipede adiecto, uel integro pede iãbo uel ſeſquipede. hæc per medios actus, uarie rurſus in exitu fabularum quadrato, duales diximus, in ſecũda ſcena locauerũt. Sed idẽ quadrati legitimi cum 16. ſyllabis iuxta ius propriũ conſtare debeãt,

plerunq; inueniũtur 20 aut amplius ſyllabarũ: hinc exiſtimantur metrũ non tenuiſſe, nec ſua lege compoſuiſſe. Quod uerò ad clauſulas, id eſt minuſcula cola pertinet, quot genera uerſuũ ſunt, totidem membra pro clauſulis poni poſſunt. et ſolent in canticis magis, quam diuerbijs quæ ex trimetro magis ſubſiſtũt, collocari, & præcipue apud Plautum & Næuiũ & Afraniũ. Nam hi maxime ex omnibus mẽbris uerſuum colis ab his ſeparatis licenter uſi reperiũtur in clauſulis. Idem Victorinus in alio loco de iambo ſic dicit: Improbatur aũt apud tragicos, uerſus ex omnibus iambis cõpoſitus: nam quo ſit amplior, & par tragicæ dignitati, interponunt frequentius locis duntaxat imparib. pedum dactylorũ moras & ſpondeũ. Similiter apud comicos laxius ſpaciũ datum eſt: nam & illi loca quæ proprie debẽtur iambis, ſpondeis occupãt, dactyloq; et anapæſto locis ad æquè diſparibus. Ita dum quotidianum ſermonem imitari nituntur, metra uitiant, ſtudio non imperitia: quod frequentius apud noſtros q̃ apud Græcos inuenies. Genera autẽ iambici metri ſunt duo: nam ex ijs alia integra, alia clauda quæ ſcazonta ſeu choliamba uocant, ſunt: quorum differentiam penultima uerſus ſyllaba demonſtrabit. Nam ſi breuis contigerit, erit rectum & integrum iambicum, ita, Vĭgōrĭs ādd ē cōncĭtūm cĕlĕrēm pĕdem. *Sin uerò longa, delumbe & claudum, ut eſt:* Nouĭtātĕ dūctūs nōn ēſt īnſcĭūs lēgis. *Lẽ longa quæ penultima reperitur, metrum corrumpit. huius repertor Hipponax. nam pro iambo inductis trochæis contra legem trimetri iambici, metrũ innouauit, quod adæque ex ſpondeo contingit.*

VER-

VERSVS RVFINI GRAMMATICI DE METRIS TERENTIJ ET PLAUTI ET ALIORŪ.

AGnoſcit metrum, ſeruatq; Terētius artem,
Nam prologos trimetro didicit componere uerſu,
Scenarūq; act⁹ primos pede claudit eodē.

Vt ſunt hi uerſus prologi:

Pŏētă cūm prīmum ănĭmum ād ſcrībēndum āppŭlit,
ĭd sĭbi nēgōti crēdĭ[illegible]ĭt sōlūm dări
Pŏpŭlo ūt plăcērēnt quās fēcĭßēt fābŭlas.
Vōs īſtæc intro āufērte, ăbitĕ Sōsĭa
ădēſdūm paūcīs tē uŏlo. Dīctūm pŭta.
Tetemetros ſequitur quem finxerat ille Boiſcus.

Quales ſunt iſti uerſus:

Mīrābăr hōc sī sīc ăbīrĕt, ĕt hĕrī, sēmpēr lēnĭtas.

Qui poſt hunc ſequitur dimeter eſt, id eſt quatuor ſimplices pedes habet.

Vērēbăr quōrſum ēuādĕrĕt.

Item tetrametri ſimiles hi de iambo:

ēnĭmuērō Dāuĕ nĭhīl lŏci ēſt sēgnĭtiæ, nĕquĕ sōcōdiæ.
Trochaicum archilochicum unde fieri dicunt metrum.
Creticon Archilochus ſupra caput addit iambum.

Quales ſunt iſti:

Dĭi bŏnī quĭd pōrtŏ,
Sĕd ŭbi inuĕnĭām Pāmphilum,
Lætūs ēſt nēſcĭō quĭd.
Nĭhĭl ēſt, nōndūm hæc rēſcĭuīt măla.

De iambo Hipponactico.

Vltimus amphibrachis uelocem claudit iambum,
Aut bacchius erit finis diſcrimine nullo.
Vtitur Hipponax hoc metro ſæpius autor.
Quales ſunt hi uerſus:
Nē fōrte īmprūdēs făcĭām quōd nōlīm, ſcĭēs căuēbo.
Nām sī rĕmīttānt quĭppĭām Phĭlūmēnæ dŏlōrĕs.
Legitimum interdum ſub ſcenis ponit iambum.
Ōbsĕquĭum ămīcōs, uĕrĭtās ŏdĭūm părĭt.
Vtitur his Plautus metris & mille poetæ.
De pedibus quibus hæc conſiſtunt metra notabis:
Dactylus aut ſpondeus ineſt, uel curſor iambus,
Aut anapæſtus erit, poſiti diſcrimine nullo
Partibus in quinis: nam poſt celer extat iambus.
Pyrrichius'ue citus, finē concludere poſsit. Vt ſunt hi
ēxclūsīt, rĕuŏcāt, rĕdĕāt nōn sī me ōbsĕcret: (tales:
Quōd plērīq; ōmnēs făcĭūnt ădŏlĕſcentŭli.
De nomine uero talium uerſuum ſiue metrorum
Græcus apamphænonta ſolet memorare poeta,
Immanifeſta uocant hæc carmina uoce Latini.
Hunc trimetrum ueteres Graij cognomine dicunt,
Quod pedibus iunctis hunc ſcandere ſæpe ſolebant.
Ponitur aut ſcazon, ſpondeū finis habebit. Quales ſunt
Nēc fōntē lābră prō ŭi căbāllino. (iſti:
Nĕc īn bĭcĭpĭtī sōmnĭāſſĕ Pārnāſſo. De metris comicis,
Tetrametros trimetroſq; capit comœdia uerſus.
Tetrametrum primus fertur poſuiſſe Boiſcus,
Creticon Archilochus, trimetro ſuperaddidit ingens,
Amphibrachum trimetro Hipponax ſupponit iambo.
Fulſerat hæc Plautus, pulcherq; Terentius arte.

Terentianus de iambis fabularum ſic dicit:

Culpatur autem uerſus in tragœdijs,
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contrà qui ſecundo & talibus
Spondeon, aut quem comparem receperit:
Sed qui pedeſtres fabulas ſocco premunt,
Vt quæ loquuntur ſumpta de uita putes,
Vitiant iambum tractibus ſpondaicis,
Et in ſecundo, & in cæteris æque locis,
Fidemq; fictis dum prŏcurant fabulis,
In mĕtra peccant arte, non inſcitia,
Ne ſint ſonora uerba conſuetudinis,
Paulumq; rurſus à ſolutis differant.
Magis iſta noſtri: nam ferè Græcis tenax
Cura eſt iambi, uel nouellis comicis,
Vel qui in uetuſta prælucent in comœdia.
Ariſtophanis ingens emicat ſollertia,
Qui ſæpe metris multiformibus nouus
Archilochon arte eſt æmulatus muſica.

Siſenna in cōmentario Pœnuli Plautinæ fabulæ ſic: Halonum pœni dicunt deum, & producenda ſyllaba metri gratia exigit iambus.

Scaurus in commentario Plauti in Pſeudulo dicit: Malai διαίρεσις *metri cauſa. Scaurus in eadē fabula ſic: Nunc iam, Iam diuiſit in duas ſyllabas metri cauſa.*

Siſenna in Rudente ſic:

Fuit extente prima ſyllaba metri cauſa. & poſtea ſic: Habiliorę metro uſus eſt, ut ſolet in mulierum oratione. Poſtea ſic: Latronem producit metri cauſa.

Idem Siſenna in Amphytrione ſic:
His quatuor generibus quintum accedit,
De genere uerſuum qui non ſunt uniuſmodi,
Idem Siſenna in Captiuis ſic:
Hic ornatu S literam metri cauſa miſit.
Idem Siſenna in Aulularia ſic:
Hæc ſcena anapæſtico metro eſt, ſed conciſa ſunt, ut non intelligas. Iuba in libro quarto ſic dicit:
Iamborum itaq; exempla quæ maximè frequentata ſunt ſubdidi: πάτερ λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε. Δαναὸς ὁ πεντήκοντα θυγατέρων πατήρ.
Videre non uult cœlum Panætius
Miſera marino quæ tumida in littore
Vallis per imas amne labens cærulo
Armiger nuda pede uago littora petens
Cœrula, non aliter ſuperans liquida malitiæ
παρὰ σοφοῦ μιμάθηκ' ἔσατίσαν κἀτασάνθαι.
Rape faces, cape puer ſoporabit cane melis. In alio loco ſic: Iambicum metrũ nõ ex ſolis iambis conſcribitur, ſed quinq; ſuſcipit pedes, id eſt iambum, tribrachum, anapæſtum, dactylum, & ſpondeum, hoc eſt iambum & ſpondeum et ſolutiones eorum, ſcilicet ex iambi ſolutione tribrachum. Nam ſi ſequentem longã ſyllabam in duas breues ſoluas, fiet de iambo tribrachus. Spondei autem ſolutiones duas, dactylũ & anapæſtum. Nã ſi prior ſyllaba ſpondei ſoluatur in duas breues, fiet anapæſtus: ſi uerò ſecũda, fiet dactylus. Vnde datur intelligi, iãbica metra de iambo & ſpondeo fieri, & de eorum ſolutionibus.

De choliambo ſic: Eſt aũt proceritas eiuſdẽ uerſus qui

unius

unius pedis d fferentia nomẽ amittit. nam quod ſexto loco, qui locus par eſt, nõ iambus, ſed ſpondeus uel trochæus accipitur, & à longa incipit ſyllaba, claudũ carmẽ facit, & choliambicum nominatur, ut eſt ὦ κλαζομένιοι βούπαλος κατέκτεινεν ἀκούσαθ᾽ ἱππῶναξ ὁ ταραμίνος.

O quæ tenerulæ comparis tenes crimen.

Seu des in iſta ueia latet foſſa. Quod autẽ binis pedibus, & non ſingulis ſcanditur, uetus inſtitutum eſt. qui pe Herodotus antiquus hiſtoriæ autor, cum de heroico diceret uerſu, quem ſingulis partiri pedibus moris eſt, ita dixit: καὶ σφὶν ἐπίθυμα φύσω ἄλυσιν. Vnde apparet heroicũ ſingulis pedibus ſcandi etiam apud ueteres ſolitũ, iambicum autem binis. Idem autem ait, cum de Archilocho Pario refert, qui Gygæ fabulam optime complexus eſt ita, γίγνεσθαι καὶ ἀρχίλοχος πάριος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γεγονώς, ἐπιμνήσθη ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ. *

Meminit autẽ uerſus eius Herodotus, quem applicui, οὔ μοι τὰ γύγεω τοῦ πολυχρύσου μέλει.

Et hactenus de catalectico trimetro dictũ. De octometro Boiſco idem ſic dixit: Octometrum catalecticũ quod appellatur Boiſcum. βοΐσκος ὁ ἀπὸ κυζικοῦ παντὸς γραφοὺς ποιήματος, τὸν ὀκτάπουν ὀργὼν στίχον φοίβῳ τίθησι δῶρον.

Boiſcus is de Cyzico noui repertor carminis: nã primus uerſum octono pede deo dicauit. Firmianus ad Probum de metris Comœdiarũ ſic dicit: Nam quod de metris Comœdiarũ requiſiſti, & ego ſcio plurimos exiſtimare Terentianas uel maxime fabulas, metrũ non habere comœdiæ græcæ, id eſt Menandri Philemonis Diphili, qui trimetris uerſibus conſtant. Noſtri enim ueteres comœdiæ ſcriptores, in modulandis fabulis ſequi maluerunt Eupo

lim, Cratinum, Ariſtophanē. Prologus igitur, & primarum actiones trimetris cōprehenderunt: deinde longiſſimos, id eſt tetrametros ſubdiderūt, qui appellantur quadrati in cōſequentibus deinceps uariauerūt. modo enim trimetros, mō addito quadrāte uel ſemiſſe poſuerūt: id eſt uel ſemipede adiecto, uel integro pede iambo, uel ſeſquipede. hæc per medios actus. Varie rurſus in exitu fabularum quadratos, quales diximus, in ſecunda ſcena locauerunt. Sed iidē quadrati legitimi cū 16. ſyllabis iuxta ius proprium cōſtare debeant, tamen plerunq; fiunt 20. aut amplius ſyllabarum: hinc putātur metro carere, nec lege ulla cōtineri. Menſurā eſſe in fabulis, hoc eſt μέτρον, Terentij & Plauti, ac cæterorum comicorum & tragicorum dicant hi, Cicero, Scaurus, Firmianus, Varro, Victorinus, Cæſius Baſſus, Terentianus, Cæcilius Vindex, Siſenna, Cinna, Diomedes. Albin⁹, Quintilian⁹, Soſipater, Chariſius, Helenus, Aſper, Flauius, Caper, Arūtius, Probus, Plinius, Euanthius ſacerdos q et Donatus, Iuba.

Hæc ego Rufinus collegi mente benigna,
Diſcipuliſq; dedi munera pulchra libens.

Verſus Rufini clariſſimi literatoris de compoſitione, & metris oratorum.

Muſigenæ numeros uates, & metra ſequuntur:
Orator numeros, hæc illi maxima uirtus.
Ne uagus errando laudandam neſciat artem,
Rhetoras Auſonios & Graios dactylus armat.
Dactylus armauit Ciceronem, armauit iambus
Spondeuſq; grauis, numeroq; aptiſſimus pæan.
Temporibuſq; pares, quamuis & ſyllaba creſcat:

Con-

Continuos fugito multos (ſit uerſus) eoſdem.
Optimus orator ſequitur ratione poetas.
Cognatus uirtute ſua, metumq; recuſans.
Hic quoq; uult numeris uoces frenare uagantes.

Item ſic:

Doctus Ariſtoteles pæanem laudat utrunq;
A longa incipiens, primordia pulchra locabit,
āſpĭcĕrĕ ut uerbum eſt, contrarius illĕ sŭprēmus.
Tullius hunc laudat, cui ſit penultima longa,
ēſſĕ trŏchæus adeſt, uĭdēātŭr, tertius ille
Quem pæana uocat, muſis deuota uetuſtas,
Hic membris melior noſtris cui tertia longa.

Verſus eiuſdē de numeris & pedibus oratorum:

Rhetoricas pulchre ſtructuras dochimus ornat,
Principium bacchius erit, concludet iambus,
Aut uice mutata nomen mutabitur uni.
Primus iambus erit, cum finem creticus explet.
Prima breuis, longæq; duæ, breuis, ultima longa,
Exemplumq; artis dabitur reſpublica nobis,
Quem Cicero caſu genitiuo ponere gaudet.
Hoc pede compoſito laudatur fama pedeſtris,
Vt docet Auſonius orator Tullius ingens.
Omnibus iſte locis numerum pes efficit aptum.
Longa breuem ſequitur, longam breuis, adijce longam,
Syllaba prima breuis cum ſyllaba longa ſecunda,
Tertia longa, breuis quarta, productaq; quinta
Tullius orator, ceu multi dochimon ornat. Item ſic:
Creticus, atq; trochæus erit qui claudere poſſunt.

Am

Aut ſpondeus ineſt nullo diſcrimine finis.
Aut uice mutata nomen mutabitur illis.
Principioq; trochæon habes, in fine moloſſum.
At finis bacchius erit, breuis ultima claudet.
Longa ſit an ne breuis, nullum diſcrimen habetur.
Vt ſolet in metris doctus componere uates.
Aut Aſiæ numeris pulcher, bis fine trochæus.
Sed magis erigitur ſpondeo clauſula fortis.
Hanc docet eloquium ſummi Demoſthenis artem.

Item Rufini ſic:

Spondeo narrare ſolent, tibi rhetores acta,
Quod grauis & tardus, res geſtas mentibus ‑ffert,
Dactylicis certant pedibus, qui currere poſſunt.
Dicimus egregios Theopompi more labores,
Et uitam inſignem laudamus Iſocratis arte,
Hic ſtylus hiſtorijs, hic laudibus aptior hæret.

De ambitu ſiue circuitu, quem græci περίοδον dicunt.

Dicere muſa iubet, me dicere iuſſit Apollo,
Circuitum orator quot membris reddere debet,
Vos Phœbi comites animis hæc condite ueſtris,
Et memores doctis componite mentibus artem:
Non unum natura dedit nos ferre laborem.
Legibus alternis, quæ pulchras iunxerat artes.
Quattuor è membris plenum formare uidemus
Rhetora circuitum, ſic ambitus ille uocatur,
Quattuor ex metris hunc uerſibus aſpicis æquum.

De genere Iudiciali.

Iudicijs pæona refert ubi Tullius aptum.

De genere deliberatiuo.

Si quis rem dubiam deliberat armat ianbus.
Dactylus his cauſis tibi dicitur aptus utriſq;.

De Theophraſto idem Rufinus metro ſapphico ſic:

Rhetoras pulchros Theophraſtus ornat,
Membra diſpergens bona dithyrambi
Fuſa per artes, anapæſtus idem
Floret in arte.
Longior fluxit numerus per artem,
Quem dedit nobis anapæſtus ille.
Hinc pedes claros loca dithyrambi,
Rhetores aptant.

Cicero de numeris oratorijs ſic dicit:

Inſiſtit autem ambitus modis pluribus, è quibus unum eſt ſecuta Aſia, maximè qui dichoreus uocatur, cū duo chorei extremi ſunt, id eſt è ſingulis longis & breuibus. Explanandum eſt enim quod iam ab alijs ijdem pedes alijs uocabulis nominantur. Sed in orationis numero, nihil eſt tam uitioſum q̄ ſi ſemper eſt idem. Cadit autè per ſe ipſe ille præclare, quo etiā ſacietas formidanda eſt magis. Quintilianus in arte de numeris & ſtructura Demoſthenis ſic dicit: Nā eo fit ut Demoſthenis ſeuera uideatur cōpoſitio, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις. et illa: Quod ab uno, quod ſciā, Bruto min⁹ probatur, cæteris placet, κἂν μήπω βαλλοίμην αὐτὸ ſῶ. Idem in alio loco ſic: Talia ſunt Demoſthenis πᾶσι καὶ πάσαις καὶ πᾶσιν ὑμῖν. Et penè totum principium. In alio ſic: Eſt & dochimus qui fit ex bacchio et iambo, uel ex iambo et cretico, ſtabilis in clauſulis & ſeuerus. Spondeus quoq;, quo plurimum eſt Demoſthe-

moſthenes uſus. Diomedes ſic dicit in libro 2. artis ſuæ: Igitur ſpōdeus ė duabus ſyllabis longis aptus eſt clauſulis, qualibus maxime Demoſthenes utitur, πᾶσι καὶ πάσαις καὶ πᾶσιν ὑμῖν. Habet enim graues ſonos, finemq́; ſenſus, & clauſulæ firmas ſedes cōſtituit, ut rēīpūblĭcæ caūsā, & armă sūmpsī, & eſſe prō nōbīs. Grauior eſt autem longa ſyllaba præcedente quàm breui: aliter enim ſonat armă sūmpſi, aliter eſſe prō nōbīs. Cicero ad Herenniū in arte ſic περὶ ὑπερβατοῦ. Huiuſcemodi trāſiectio quæ rem non reddit obſcurā, multum proderit ad cōtinuationes, de quibus antė dictum eſt: de quibus oportet uerba ſicutì ad poeticū extruere numerū, ut perfectė & politiſsimė poſsint eſſe abſolutæ. De numeris, id eſt de ſtructuris, ſiue de cōtinuatione, ſiue de cōpoſitione Cicero ſic dicit: Longiſsima eſt igitur complexio uerborū, quæ uolui uno ſpiritu poteſt: ſed hic naturæ modus eſt, artis alius. Nam cum numeri ſint plures, iambū & trochæum flequenter ſegregat ab oratore Ariſtoteles Catule ueſter: qui natura tamen incurrūt ipſi in orationē, & ſermonē noſtrū. Sed ſunt inſignes percuſsiones eorū numerorū et minutì pedes, quare primum ad heroū nos dactylici, & anapæſti, & ſpondæi pedem inuitat, in quo impune progredi licet, duos duntaxat pedes aut paulo plus, nec plane in uerſum, aut in ſimilitudinē uerſus incidimus. Aliæ ſunt geminæ, quibus hi tres heroici pedes in principio continuandorum uerborum ſatis decore cadunt. Probatur autē ab eodem illo maxime pæan, qui eſt duplex. Nam aut à longa oritur quàm tres breues conſequuntur, ut hæc uerba, dēsĭnĭtĕ, īncĭpĭtĕ, cōmprĭmĭtĕ: aut à breuib. deinceps

tribus

tribus extrema producta atq; lõga, ſicut illa ſunt, dŏmŭē rŭnt sŏnĭpēdēs. Atq; illi philoſopho ordiri placet à ſuperiore pæane, poſteriore finire. Eſt aũt pæan hic poſterior nõ ſyllabarũ numero, ſed auriũ mẽſura, quod eſt acrius iudiciũ & certius, par ferè cretico, qui eſt ex longa & breui & longa. Quīd pētām præſidij, aut exequar, quo'ue nũc. A quo numero exorſus eſt Fannius. Sī quĭrĭtes minas illius, hũc ille clauſulis his aptiorē putat quas uult longa plerũq; ſyllaba terminare. Poſtea in eodē tertio lib. de oratore ſic dicit: Sed ſæpe carpenda mẽbris minutioribus oratio eſt, quæ tamē ipſa membra ſunt numeris uincienda, neq; uos pæan, aut herous ille conturbet, ipſi occurrent orationi, ipſi inquã ſe offerrēt, & reſpondebunt nõ uocati. Cõſuetudo modo illa ſit ſcribendi, atq; dicendi ut ſentētiæ uerbis finiantur, eorumq; uerborum iunctio naſcatur à proceris, ac liberis, maxime heroo, aut pæane priore, aut cretico, ſed uarie diſtincteq; conſidat: notatur enim maximè ſimilitudo in conquieſcendo. Et ſi primi ac poſtremi pedes ſunt hac ratione ſeruati, medij poſſunt latere, modo ne circuitus ipſe uerborũ ſit, aut breuior quàm aures expectãt, aut lõgior quàm uires atq; anima patiatur. Clauſulas aũt diligētius etiã ſeruandas eſſe arbitror quàm ſuperiora, quod in his maxime perfectio atq; abſolutio indicatur. Nam uerſus æquè prima & media & extrema pars attēditur, qui debilitatur in quacunq; parte titubatũ eſt. In oratione autem pauci prima cernunt, poſtrema pleriq;, quoniã apparēt et intelliguntur. Varianda ſunt, ne aut animorũ iudicijs repudientur aut aurium ſatietate. Duo enim aũt tres ferè ſunt

extre-

extremi ſeruandi & notãdi pedes, ſi modo non breuiora et præciſa erũt ſuperiora, quos aut choreos, aut heroos, aut alternos eſſe oportebit, aut in pæone illo poſteriore quẽ Ariſtoteles *probat, aut ei pari cretico* Ho: *ũ uiciſſi/tudines efficient, ut neq; ij ſatiẽtur qui audiẽt faſtidio ſi/militudinis, nec nos id quod faciemus opera dedita facere uideamur. poſtea ſic:* Verũ *ut in uerſu uulgus, ſi eſt pecca tum uidet, ſic ſiquid in noſtra oratione claudicat, ſentit, ſed poetæ non ignoſcit, nobis concedit.* Taciti *tamen oẽs non eſſe illud, quod diximus, aptum perfectũq; cernunt.* Idẽ M. Cicero *in oratore de pedibus & numeris inciſo-rum, id eſt* κομμάτων *& membrorũ, id eſt* κώλων, *& ambi tuum ſiue circuitũ, id eſt* περιόδων *ſic dicit:* Apud *Græcos quidem iam anni quadringenti ſunt propè cum hoc probatur, nos nuper agnouimus. poſtea ſic:* Quod *ſi aures tam inhumanas, tãq; agreſtes habẽt, ne doctiſſimorũ quidẽ uirorũ eos mouebit autoritas.* Omitto *Iſocratẽ diſcipuloſq; eius,* Ephorũ & Naucratẽ, *quãquã orationis faciẽdæ & ornãdæ autores, locupletiſſimiq; ipſi orato/res eſſe debeant.* Sed *quis hominũ doctior? quis acutior? quis in rebus uel inueniendis uel iudicãdis acrior* Ariſto tele *fuit? quis porrò* Iſocrati *aduerſus infenſius?* Is *igitur uerſum in oratione uetat eſſe, numerũ iubet. eius auditor* Theodectes *in primis, ut* Ariſtoteles *ſæpe ſignificat, po lit⁹ ſcriptor atq; artifex hoc idẽ ſentit et præcipit.* Theophraſtus *uero eiſdẽ de rebus etiã accuratius.* Quis *ergo iſtos ferat qui hos autores nõ probent, niſi omnino hæc eſſe ab ijs præcepta neſciant? in alio loco ſic dicit:* Fluit *omnino numerus à primo tum incitatus, breuitate pedũ,*

tum

tum proceritate Iardus,curſum, contentiones magis requirunt,expoſitiones rerum tarditatem. In alio ſic: Cur de perſugis noſtris copias comparant contra nos. Sunt illa duo prima, quæ κόμματα græci uocant, nos inciſa dicimus:deinde tertium κῶλον illi,nos membrum: ſequitur non longa(Ex duobus enim uerſibus, id eſt membris perfecta)comprehenſio,& in ſpondeos cadit. Et Craſſus quidem ſic plerunq; dicebat,idq; ipſum genus dicēdi maxime probo.Sed quæ uiciſsim,aut membratim efferūt,ea uel aptiſsime cadere debent, ut eſt apud me: Domus tibi deerat?at habebas:pecunia ſuperabat?at egebas. hæc inciſe dicta ſunt quatuor. At membratim quæ ſequuntur duo,incurriſti amēs in colūnas,in alienos inſanus inſaniſti.Deinde omnia tanquā crepidine quadā cōprehenſione largiore ſuſtinentur,depreſſam,cæcam,iacentem domū,pluris q̄ te & fortunas tuas æſtimaſti.dichoræo finitus, at ſpondeis proximū illud,Nam his quib.ut pugiunculis uti oportet,breuitas faciet ipſa liberiores pedes. Sæpe.n. ſingulis utendum eſt,plerunq; binis, ut utriſq; addi pars pedis poteſt,non ferè ternis amplius. inciſim autem & mēbratim tractata oratio in ueris cauſis plurimū ualet,maxieq; iis locis cū aut arguas, aut refellas,ut nos in Corneliana ſecūda: O callidos homines, ô rē excogitatā, ô ingenia metuēda, mēbratim adhuc, deinde cæſim diximus. Rurſus mēbratim: Teſtes dare uolumus. Extrema ſeqtur cōprehēſio,ſed ex duob. mēbris qua nō poteſt eſſe breuior:Quem quæſo noſtrū fefellit,ita uos eſſe facturos? nec ullū genus dicēdi eſt aut melius, aut fortius, binis aut ternis ferè uerbis,nōnunq̄ ſingulis, paulo aliâs plurib.inter quæ uariis clauſulis ſe interponit raro numeroſa cōprehenſio.

 prehenſio.

prehenſio. Idem ſic dicit de Theophraſto: Namque ego illud aſſentior Theophraſto, qui putat orationem quæ quidem ſit polita atque facta quodammodo, non aſtricte, ſed remiſsius numeroſam eſſe oportere. Etenim ſicut ille ſuſpicatur, poſt anapæſtus procerior quidem numerus effloruit, inde ille licentior & diuitior fluxit dithyrambus, cuius membra & pedes, ut ait idem, ſunt in omni locupleti oratione diffuſa. Idem Cicero in Bruto ſic: Extitit igitur iam ſenibus illis, quos paulo antè diximus, Iſocrates, cuius domus cunctæ Græciæ, quaſi ludus quidam patuit, atque officina dicendi, magnus orator & perfectus magiſter: quanquam forenſi luce caruit, intraq; parietes aluit eam gloriam, quam nemo, meo iudicio, eſt poeta conſecutus. is & ipſe ſcripſit multa præclarè, & docuit alios, & cùm cætera melius quàm ſuperiores, tum primus intellexit etiam in ſoluta oratione, dum uerſum effugeret, modum tamen & numerũ quendam oportere ſeruari. Ante hunc enim uerborum quaſi ſtructura, & quædam ad numerum concluſio nulla erat: aut ſi quando erat, non apparebat eam dedita opera eſſe quæſitam. Quæ forſitan laus ſit, ueruntamen natura magis tunc, caſuq; nonnunquam, haud ratione aliqua, aut ulla obſeruatione fiebat. Ful. Soſipater Chariſius de numeris ſic dicit: Bacchium metrum tale eſt: Bacchare, lætare præſente Frontone, hoc uidetur ad proſam conuenire. Et ſanè multis pedibus in oratione utimur, licet ſtulti putent liberum à uinculis pedum ſermonem proſæ eſſe debere. Cicero de numeris ſic dicit: Verſus enim illi ueteres in hac ſoluta oratione propemodum, hoc eſt numeros quoſdã nobis eſſe

adhi-

adhibendos putauerunt. poſtea ſic: Idq; princeps Iſocrates inſtituiſſe fertur, ut inconditam antiquorum dicendi conſuetudinem delectationis atq; aurium cauſa (quemadmodum ſcribit diſcipulus eius Naucrates) numeris aſtringeret. Namq; hæc duo muſici qui erant quondam item poetæ, machinati ad uoluptatem ſunt uerſum atq; cantū, & ut uerborum numero, & uocum modo & delectatione uincerent aurium ſatietatem. Hæc igitur duo, uocis dico moderationem & uerborum concluſionem, quoad orationis ſeueritas pati poſſet, & à poetica ad eloquentiam traducenda duxerūt. In quo illud eſt uel maximum, quòd uerſus in oratione, ſi efficitur coniunctione uerborum, uitium eſt: & tamen eam coniunctionem, ſicuti uerſum numeroſe cadere & quadrate, & perfici uolumus. Neq; eſt ex multis rebus quæ magis oratorem ab imperito dicendi ignaroq; diſtinguat. Idem Cicero: Nam etiam poetæ quæſtionem attulerūt, quidnam eſſet illud quo ipſi differrent ab oratoribus: numero maximè uidebantur antea & uerſu, nunc apud oratores iam ipſe numerus increbuit. Quicquid enim eſt quod ſub aurium menſuram aliquam cadit, etiamſi abeſt à uerſu (nam id quidem uitium orationis eſt) numerus uocatur, qui græcè dicitur ῥυθμός. Itaq; uideo uiſum eſſe nonnullis Platonis & Democriti locutionem, & ſi abſit à uerſu: tamen quod incitatius feratur, et clariſſimis uerborum luminibus utatur, potius poema putandum, quàm comicorum poetarum: apud quos niſi quod uerſiculi ſunt, nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis. Victorinus de compoſitione ſic dicit: Creticum, qui eſt ex longa & breui & longa, ſi ſequatur ſpōdeus uel trochæus, bonam compoſitio-

nem facere dicunt. Quouſq; *tandem abutere Catilina pa tientiam nōſtram, duo extremi pedes ſunt creticus & ſpō deus.* Item *multa dicit de compoſitione & numeris & pedibus oratorijs.* Vt Cicero dicit, Iſti *ſcripſerunt apud græcos* Thraſymachus, Naucrates, Gorgias, Ephorus, Iſocrates, Theodectes, Ariſtoteles, Theodorus Byzantius, Theophraſtus, Hieronymus. *latinè de numeris hi,* Cicero, Victorinus, Euſebius, Terentianus, Varro, Probus, Chariſius, Diomedes, Quintilianus, Donatus, Seruius. *Nam qui Iſocratem maximè mirantur, hoc in eius ſummis laudibus ferunt, quòd uerbis ſolutis numeros primus adiunxerit. Cum enim uideret oratores cum ſeueritate audiri, poetas autem cum uoluptate, tum dicitur numeros ſecutus, quibus etiam in oratione uteretur, tum iucunditatis cauſa, tum ut uarietas occurreret ſatietati, quod ab his uerè quidem ex parte, non totum dicitur. Nam in eo genere ſcientius uerſatum Iſocratem, confitendum eſt: ſed princeps inueniendi fuit Thraſymachus, cuius omnia nimis extant ſcripta numeroſe. nam (ut paulo antè dixi) paria paribus adiuncta, & ſimiliter definita: item contrarijs prolata contraria, quæq; ſua ſponte, ſi id non agas, cadunt plerunq;. Numeros Gorgias primus inuenit: ſed his eſt uſus intemperantius. Id autem eſt genus (ut antè dictum eſt) ex tribus partibus collocationis alterum. eorum uterque Iſocratem ætate præcurrit: ut ille eos moderatione, non inuentione uicerit. Eſt enim ut in transferendis faciendiſq; uerbis tranquillior, ſic in ipſis numeris ſedatior. Gorgias autem auidior eſt generis eius, & ijs feſtiuitatibus (ſic enim ipſe cenſet) inſolentius abutitur: quas Iſocrates,*

crates, cum tamen audiſſet adoleſcens etiam in Theſſalia ſenem iam Gorgiam, moderatius temperauit. In alio loco ſic: Sed hos cum in clauſulis pedes nomino, non loquor de uno pede extremo, adiungo (quod minimum ſit) proximum ſuperiorem, ſæpe etiam tertium, ne iambus quidem, qui eſt è breui & longa, aut par eſt choreo, qui habet tres breues, trochæus: ſed ſpacio par, non ſyllabis, aut etiam dactylus, qui eſt è longa & duabus breuibus. ſi eſt proximus à poſtremo, parum uolubiliter peruenit ad extremum, ſi eſt extremus choreus aut ſpondeus. Nunquam enim intereſt, uter ſit eorum in pede extremo, ſed ijdem tres pedes malè concluduntur, ſi quis eorum in extremo locatus eſt: niſi pro cretico poſtremus eſt dactylus. Nihil enim intereſt, dactylus ſit extremus an creticus: quia poſtrema ſyllaba breuis an longa ſit, ne in uerſu quidem refert. Quare etiam pæana qui dixit arctiorem, in quo eſſet longa poſtrema, uidet parum: quoniam nihil ad rem eſt, poſtrema breuis an longa ſit. iam pæan quod plures habet ſyllabas, numerus à quibuſdam, non pes exiſtimatur. Idem Cicero in Dialogis de Republica multa dicit, referens Aſianos oratores ditrochæo clauſulas terminare. Terentianus de cretico, hoc eſt de amphimacro pede ſic dicit:

Optimus pes, & melodis & pedeſtri gloriæ.
Plurimum orantes decebit, quãdo penè in ultimo obtinet
Sedem beatam, terminet ſi clauſulam
Dactylus, ſpondeus imam, nec trochæum reſpuo.
Bacchios utroſq; fugito: nec refellas tribrachyn.
Nam ſolet longam trochæus ſoluere in duas breues.

Vnde & appellant trochæũ, quem uocamus tribrachyn.
Plenius tractatur iſtud arte & proſa rhetorum.
Pompeius Meſſalinus de numeris & pedibus oratorum ſic dicit: Cicero ſpondeum inciſis idoneum putat. qui (ut ait) paucitatem pedum grauitate ſua & tarditate compẽſat. Dochimum aptum dicit quouis loco eſſe, dum ſemel ponatur: quoniam continuitas numerum aſperũ efficiat. Ditrochæum quoq; præclarè cadere. Palmam de omnibus cretico tribuit. Item de Salluſtiana compoſitione ſiue numero & ſtructura ſic dicit: Nunc ſi uideatur, Salluſtianæ periodi numeros inſpiciamus, Rēs pŏpŭ, dactylus: lirō, māni, Mārcō, tres ſpōdei. Lĕpĭdō, anapæſtus: Quintō Cătŭlō, ſpondeus & anapæſtus: cōnſŭlib: s, pæan primus: āc dĕindĕ, dichoreus ſiue ditrochæus: mīlitĭ, dactylus: æ dŏmi, creticus: gēſtās, ſpondeus: cōmp: sŭi, choriābus ex longa & breui, & breui & longa. Cicero de compoſitione Demoſthenis ſic dicit: Quaſi uerò Trallianus fuerit Demoſthenes, cuius non tam uibrarent fulmina illa, niſi numeris contorta ferrentur.
Verſus Rufini uiri clariſſimi de numeris & pedib. oratorum:
Creticus aut ſpondeus erit pæan'ue ſupremus.
Dactylus atq; trochæus adeſt, uel curſor iambus,
Partibus in cunctis qui ponitur ante ſupremum.
Temporibus'ue pares hos omnes reddere poſſunt,
Soluere ſeu longas malis ut ſyllaba creſcat.
Rhetoricis Aſiæ placuit bis fine trochæus.
Principia & medium, & finem tibi dochimus ornat.
Cicero de inciſis, & membris, & de circuitu ſic.
O M. Druſe patrem appello, hæc quidem duobus in his pedibus inciſim, deinde membratim, Tu dicere ſolebas ſa-
 crans

eram eſſe remp. hæc item membra ternis, poſt ambitus, quicunq; uiolaſſet ab omnibus eſſe ei pœnas per ſōlūtās, dichoreus. Nihil enim *ad rem, extrema illa longa ſit an breuis: deinde, patris dictum ſapiens tĕmĕrĭtās filij comprobauit, hoc dichoreo tantus clamor concionis excitatus eſt, ut admirabile eſſet. Quæro num'ne id numerus effecerit? uerborum ordinem immuta, fac ſic:* Comprobauit *filij temeritas: iam nihil erit, & ſi temeritas ex tribus breuibus & longa eſt. quem Ariſtoteles ut optimum probat.*

Idem Cicero poſtea ſic dicit:

Sed ſunt clauſulæ plures quæ numeroſe & iucundè cadunt. Nam *creticus qui eſt ex longa & breui & longa, & eius æqualis pæan qui ſpacio par ſyllaba longior, qui commodiſsimè putatur in ſolutam orationem illigari, cū ſit duplex: nam aut è longa eſt & tribus breuibus, qui numerus in primo uiget, iacet in extremo: aut è totidem breuibus & longa, quem optimè cadere cenſent ueteres: ego non planè reijcio, ſed alios antepono.* Nam *ſpondeus eſt quidem funditus repudiandus: & ſi quod eſt è longis, hebetior uidetur & tardior, habet tamen ſtabilem quendam & non expertem dignitatis gradum, in inciſionibus uerò multo magis & in membris. paucitatē enim pedum grauitate ſua & tarditate compenſat.*

Donatus *de ſtructuris et pedib. oratorijs numerorū ſic dicit: Cicero in exornatiōe ſentētiæ clauſulāq; ponēda modò ditrochæum probat pedē, modò pæana primū aptum incipientibus, modò pæana quartum finientibus congruum, modò dochimum ex breui & duabus longis & breui & longa, cuius exempla poſuit, ămīcōs tĕnēs, modò*

amphimacrum pedem, & rurſus modò dactylum, modò anapæſtum, modò dithyrambum laudat.

Probus de numeris oratorijs:

Trochæus & pæan tertius, faciet illam ſtructuram Tul*lio peculiarem, eſſe uideatur.*

Cicero de numeris & pedibus oratorijs ſic:

Iam pæan quòd plures habet ſyllabas quàm tres, numerus à quibuſdam, non pes nominatur. Eſt *quidem (ut inter omnes conſtat antiquos,* Ariſtotelem *&* Theophraſtum, Theodectem, Ephorũ *) unus aptiſsimus orationi, uel orienti, uel mediæ: putãt etiam cadenti, quo loco mihi uidetur aptior creticus.* Dochimus *autem è quinq; ſyllabis, breui & duabus longis breui et longa, hoc eſt* ἀμικῶς τένες, *quouis loco aptus eſt.*

Idem Cicero *de pedibus & ſtructuris ſic:*

Iambus *enim frequentiſsimus eſt in eis, quæ demiſſo atq; humili ſermone dicuntur;* Pæan *autem in amplioribus, in utroq; dactylus.* Itaque *tn uaria & perpetua oratione hi ſunt inter ſe miſcendi & temperandi.* Cicero *ad* Herennium *in* Arte *rhetorica de mẽbro, id eſt,* περὶ κώλου, Mem*bra orationis appellat, res breuiter abſolutas, ſine totius demonſtratione ſententiæ, quæ denuò alio membro orationis excipiatur hoc pacto:* Et *inimico proderas, id eſt unum quod appellamus membrum.* Deinde *hoc excipiatur oportet altero:* Et *amicum lædebas.* Ex *duob. membris hæc exornatio poteſt conſtare. ſed commodiſsima & abſolutiſsima eſt quæ ex tribus cõſtat, hoc pacto:* Et *inimico proderas, & amicum lædebas, & tibi non conſulebas.* Item: Nec *reip. conſuluiſti, nec amicis profuiſti, nec inimicis reſtitiſti.*

PRIS-

PRISCIANI GRAMMATICI DE DECLINATIONE NOMINVM LIBER.

OMNIA *nomina quibus latina utitur eloquentia, quinque declinationibus inflectuntur, quæ ordinem acceperunt ab ordine uocalium formantium genitiuos.Prima igitur declinatio eſt,cuius gentiuus ſingularis in æ diphthongon deſinit, ut hic poeta, huius poetæ. Secunda declinatio eſt, cuius genituus ſingularis in i productam deſinit,ut hic doctus,huius docti.Tertia in is breuẽ,ut hic pater, huius patris. Quarta in us productam,ut hic ſenatus, huius ſenatus. Quinta in ei diuiſas ſyllabas, ut hic meridies, huius meridiei. Habet ergo primæ declinationis nominatiuus literas terminales duas, a & es. Terminationes uerò tres, ā as ēs productas, ut hæc ſyllaba huius ſyllabæ, hic Aeneas huius Aeneæ, hic Anchiſes huius Anchiſæ. In ā deſinentia,ſeu græca ſint,ſeu latina, maſculina uel fœminina uel communia primæ declinationis ſunt, ut hic cithariſta huius cithariſtæ, hic ſcriba huius ſcribæ,hæc Calliopea huius Calliopeæ, hæc regina huius reginæ, hic & hæc aduena huius aduenæ. Excipiuntur nouẽ mobilia nomina,una,ulla,nulla,ſola, tota alia, utra, neutra, altera, quæ declinationem pronominum habent, in ius terminantium genitiuum:quomodo ea quæ compoſita ſunt, ut aliqua, nequa, ſiqua: neutra uerò in ā græca tertiæ ſunt declinationis. genitiuus enim græcus, tos in tis conuertit apud nos, ut hoc poema, huius poematis, hoc emblema emblematis, hoc*

toreuma huius toreumatis. Literarum uerò nomina indeclinabilia ſunt tam apud græcos quàm apud latinos, & neutra, ut alpha, beta, a b. In as uel in es græca, quæ apud græcos in ου diphthongum terminant gtũm, ſunt primæ declinationis, ut Anchiſes huius Anchiſæ ἀγχίσης ἀγχίσου, hic Lyſias huius Lyſiæ λυσίας λυσίου, hic Aeneas huius Aeneæ αἰνείας αἰνείου, hic Priamides huius Priamidæ πριαμίδης πριαμίδου. Sciendum eſt autem, quòd ſi patronymicorum formæ inueniantur, propria nomina ſecundum tertiam magis ueteres declinationem proferunt, ut hic Thucydides huius Thucydidis, hic Euripides, huius Euripidis. Similiter proferunt barbara nomina eiuſdem terminationis, ut Tigranes huius Tigranis, hic Mithridates huius Mithridatis, hic Ariobarzanes huius Ariobarzanis: & in alijs tamẽ quibuſdã græcis autoritate idem feciſſe inueniuntur, ut hic Orontes huius Orentis. Secunda declinatio habet tres terminales literas, r s m: terminationes uerò ſex, er ir ur us eus um, ut ſacer ſacri, uir uiri, ſatur ſaturi, magnus magni, Tydeus Tydei, templum templi. In er deſinentia ſi à græcis ſint, ros in er conuertitur apud nos, & quæ ex ſe faciunt fœminina in a deſinentia, & quæ s & t ante er habẽt (niſi ſint poſſeſſiua) ſecundæ declinationis ſunt, ut hic Alexander Alexandri, hic tener huius teneri, hic ſacer huius ſacri. faciunt enim tenera, ſacra. hic oleaſter huius oleaſtri, hic apiaſter huius apiaſtri. excipitur hic ſequeſter ſequeſtris: quòd quãuis tertiæ declinationis ſit, tamen fœmininum in a facit, hæc ſequeſtra, quanquam uetuſtiſſimi declinationis ſecundæ rationabilius hoc protulerunt, hic ſequeſter huius ſequeſtri. Alia uerò omnia exceptis ſupradictis

in er

in er deſinentia, tertiæ ſunt declinationis, ut hic pater huius patris, hæc mulier huius mulieris, hic & hæc pauper huius pauperis, hoc tuber huius tuberis. Excipiuntur puer pueri, ſocer ſoceri, gener generi, fiber fibri, cãcer cancri, liber libri, culter cultri. In ir duo inueniuntur maſculina ſecundæ declinationis, ut hic treuir huius treuiri, quod eſt generale, & hic uir huius uiri: & ex eo cõpoſita nomina, duumuir, triumuir, ſemiuir, leuir. præterea neutra duo inueniuntur in ir, unum tertiæ declinationis, ut hoc Gaddir huius Gaddiris nomen ciuitatis: & hoc ir, quod Græci θέναρ dicunt, indeclinabile. In ur uerò unum inuenitur, cuius fœmininum in a deſinit, ſecundæ declnationis, ut hic ſatur ſaturi. Alia uerò omnia ſunt tertiæ declinationis, ut hic furfur huius furfuris, τὰ πίτυρα; hic & hæc fur, huius furis, φὼρ φωρὸς: hoc ſulphur ris, quod græce θεῖον ἄπυρον dicitur. In us correpta deſinentia s uel t uel x antecedentibus, ſi ſint rerum incorporalium uocabula, maſculina ſunt, & quartæ declinationis, ut hic riſus huius riſus, hic uiſus huius uiſus, hic uerſus huius ſus, tumultus tus, metus tus, motus tus, ſexus, luxus, ſimľr ſunt quartæ declinationis, & quæ ex eis cõponuntur, ut hic ſenatus à ſenib. & natu, huius ſenatus, hic magiſtratus huius magiſtratus, hic exercitus huius exercitus, et quæ cognominatũ ex his prolatis fixa ſunt, ut hic magiſtratus πρυτανεῖον καὶ πρυτανεύς, huius magiſtrat9, hic exercitus στρατὸς καὶ στρατόπεδον huius exercitus, hic ſaltus ἄλσος πήδημα, hui9 ſaltus. eiuſdẽ præterea quartæ declinationis quædã ſunt, quæ cũ ſint fixa, in tus deſinũt, aliqua præcedẽte cõſonãte in eadẽ ſyllaba ante t poſita, ut hic fluct9 ctus, quæſt9 ſtus, hic rict9 hu

ius

ius rictus. excipitur lectus ἀναγνωσμενὸς *huius lecti: nam muſtus facit muſta. Similiter ſunt quartæ declinationis, quæ per ſyncopam à ſupradictis incorporalibus proferuntur, ut portatus portûs, certatus certus, artatus artus: & arcitus à uerbo arceo arcus, laqueatus lacus: uultus quoque ipſa res eſſe uidetur à uerbo uolo, quõ cultus à colo. Alia uerò omnia ſupradictæ terminationis maſculina, ſunt ſecundæ declinationis, ut bonus boni, Homerus Homeri, uentus uenti: quamuis uideatur hoc quoq; eſſe ſimile incorporali, quod à uenio uerbo naſcitur. ex quo cõpoſitũ eſt aduentus. ſanctus ſancti, ſomnus ſomni: excipiuntur gradus, ſinus, currus, ficus, quod eſt uitium corporis, & tonitrus & cornus, quæ etiam natura ſunt in u deſinentia: & unum tertiæ declinationis, ut hic lepus leporis. Nam penus & ſpecus tam maſculini quàm fœminini & neutri generis inueniuntur, & ſecundæ & tertiæ & quartæ declinationis, ut hic penus huius peni, & hoc penum peni, & hoc penus huius penoris, & hæc penus penus penui, & hoc penu huius penu. Similiter hic ſpecus huius ſpeci, hæc ſpecus huius ſpeci, et hoc ſpecus huius ſpecoris, & hoc ſpecum huius ſpeci, & hoc ſpecu huius ſpecu. In us correptã deſinentia fœminina, ſi ſint propria uel appellatiua, aut græca in os, apud græcos deſinentia, uel arborũ nomina ſecundæ declinationis, ut hæc tyrus huius tyri, arctus arcti, cyprus cypri, pyrus ri, cupreſſus ſi, pilus li, arbutus, alnus: excipiuntur quinque, quæ tam ſecundæ quàm quartæ inueniuntur declinationis, ut quercus, pinus, cornus, ficus laurus: & unum tertiæ, ut Venus Veneris. Alia uerò omnia nomina in us correptã deſinẽtia fœminina, quartæ ſunt declinationis,*

ut

ut hæc manus, huius nus. nurus, ſocrus, porticus, anus. Excipiuntur *aluus alui, humus humi, & hæc domus domi uel domus, & colus coli uel colus.* Neutra *in us deſinentia, ſeu producta, ſeu correpta, tertiæ ſunt declinationis, & in ris terminant genitiuum, ut ius iuris, plus pluris, munus muneris, pondus ponderis, corpus corporis, pectus pectoris, maius, minus.* Excipiuntur *hoc pelagus gi, quod græcum eſt: & hoc uulgus gi, quod & maſculinum eſt: & hoc uirus ri, & hoc pus indeclinabile.* In *us correpta communia duo inueniuntur tertiæ declinationis, ut hic & hæc & hoc uetus ueteris, lygus lyguris, quod eſt gentile: & duo monoſyllaba, quæ producuntur in ntõ, ut hic & hæc ſus ſuis, grus gruis: nã mus muris epicœnũ eſt, à græco μῦς, & υ mutatur in ũ longam.* Nullum *enim maſculinum in us productam deſinit: græca igitur in us productam deſinentia, ſi apud græcos in dos finiunt genitiuum, apud latinos dos in dis conuertitur per eundem caſum, ut ὁ οἰδίπους, οἰδίποδος hic* Oedĩpus *huius* Oedipodis, *ὁ μελάμπους μελάμποδος hic* Melampus *huius* Melampodis. Latina *uerò quæ in ſupradicta ſyllaba in us productam deſinunt, ſine dubio fœminina ſunt, & tertiæ declinationis, ut hæc ſeruitus ſeruitutis, ſenectus ſenectutis, iuuentus iuuentutis, tellus, ſalus, palus.* Sed *de eorũ & aliorum nominũ ultimis & penultimis ſyllabis genitiuorum, latius in libro de* Nomine *docuimus.* In *um deſinẽtia, omnia ſunt ſecundæ declinationis, ut hoc templum huius templi, palladium palladij.* In *eus deſinẽtia græca ſunt, & ſecundæ declinationis, ut hic* Tydeus Tydei, Oileus Oilei, Orpheus Orphei. Tertia *declinatio habet terminales literas decem, a e o c l n r s t x,*

ut hoc toreuma tis, hoc monile lis, hic & hæc uirgo nis, hoc lac, hic ſal, hoc nomen, hic orator, hæc ciuitas, hoc caput, hic & hæc & hoc felix. In a neutra, & in e correptam, & in o, tertiæ ſunt declinationis, ut hoc toreuma tis, ſedile lis, monile lis, hic Cato, hæc uirgo, hic & hæc homo. Excipitur hoc cæpe quod aptotum eſt, & tamen dicitur hæc cæpa cæpæ. In c, uel in l, uel in n, uel t, uel x, deſinentia, omnia ſunt tertiæ declinationis, ut halec halecis, piſcis, hic conſul, titan, hoc ſynciput ſyncipitis, hic & hæc & hoc fallax. In r deſinentia, ſi non ſint declinationis ſecundæ, ut ſuperius docuimus, ſine dubio ſunt tertiæ, ut hoc boſtar huius boſtaris, hic agger huius aggeris, languor ris, hæc ſoror ris, hic & hæc memor memoris, felicior, melior, hoc laquear ris. In es uerò deſinentia quintæ declinationis inueniuntur, per antecedentes igitur uocales ea diſcernimus. In as uerò deſinentia latina quidem tertiæ ſunt declinationis. græca uerò ſunt quæ in os terminant gtū̃m apud græcos, ut Mecœnâs huius Mecœnatis, Arpinâs tis, pietas huius pietatis, hic Altas huius Atlantis, hæc Pallas huius Palladis. In es correptā uerò tertiæ ſunt declinationis, ut miles, ſeges, hic & hæc & hoc teres tis. In es productam deſinentia quidem, quæ gtū̃m græcum in ους uel εος terminant, tertiæ ſunt declinationis, ut ὁ ἑρμογένης τοῦ ἑρμογένους, hic Hermogenes huius nis, ἐτεόκλης, ἐτεόκλεος, hic Eteocles clis. Latina uerò, ſi ante es i habuerint, quintæ ſunt declinationis: ut facies faciei, ſeries riei, dies diei. Excipitur hæc quies, cuius compoſitum requies facit genitiuum requietis uel requiei. Alia uerò omnia tertiæ ſunt declinationis, ut Vlyſſes ſis, Verres ris, hæc cædes dis, nubes bis, hic & hæc hæ-

res

res dis, commune duûm generum uel trium, locuples tis. Excipiuntur res rei, ſpes ſpei, fides fidei, plebes plebei, quod & plebs plebis dicitur. In is omnia tertiæ ſunt declinationis, ut collis collis, ſamnis nitis, Neapolis lis, lis litis, utilis lis. In os quoq; omnia latina, & in os productā græca tertiæ ſunt declinationis, ut flos floris, nepos nepotis, hæc dos dotis, hic & hæc cuſtos, huius cuſtodis, hic heros herois, hæc erinnys huius erinnys. Sed de penultimis eorum & aliorum omnium in ſexto libro de nomine inuenies latius, ut ſuprà dictum eſt. In es uel in aus diphthongum deſinentia, & omnia quæ in duas conſonantes deſinunt, tertiæ ſunt declinationis, ut hic præs prædis, hoc æs æris, fraus fraudis, laus laudis; hæc arx arcis, ars artis, mons montis, mors tis. Quarta declinatio habet terminales literas u & s, ſimiliter habet duas terminationes, us & u. in us quidem maſculinorum & fœmininorum, in u uerò neutrorum, ut hic uultus uultus, hæc manus manus; hoc genu huius genu: ſed in us terminatorum regulam ſuperius tractauimus, quando de ſecunda docebamus declinatione: in u uerò deſinentia neutra inueniuntur indeclinabilia in numero ſingulari, in plurali uerò ſecundum quartam flectūtur. Quinta declinatio unam habet terminationē in es productā, de qua ſuperius oſtendimus, quādo de tertia diſſerebamus, ut meridies meridiei. Hinc de obliquis caſib. quinq; declinationū docebimus. Primæ declinationis gtūs et datiuus in æ diphthongū deſinit, ut huius et huic poetæ, accuſatiuus in am, ut hūc poetam. Vocatiuus & ablatiuus in a, ut ô & ab hoc poetā. Ntūs & uocatiuus plurales in æ diphthongū, ut hi & ô poetæ. Genitiuus in arum, ut horū poetarum. Datiuus &

abla-

ablatiuus in is, ut his & ab his poetis. Fœminina *mobilium duûm generum quæ naturaliter mobilia ſunt, differentiæ cauſa notãtur, deabus, filiabus, natabus, æquabus, aſinabus, mulabus, animabus.* Accuſatiuus *in as, ut hos poetas. Sciendum eſt tamen, quòd in græcis nominibus eſt quando græcis utuntur terminationibus autores per diuerſos caſus, tam ſingulares quàm plurales, ut huius familias genitiuo caſu, latinè autem huius familiæ.* Secundæ *declinationis genitiuus in i deſinit, ut hic magnus magni.* Datiuus *& ablatiuus in o productam, ut huic & ab hoc magno.* Accuſatiuus *in um, ut hunc magnum: niſi ſint neutra, quorum accuſatiuus ubique ſequitur ſuum ntũm, ut hoc pelagus, accuſatiuo pelagus: hoc laquear, accuſatiuo hoc laquear.* Vocatiuus, *quando ntũs in er, uel in m deſinit, ſimilis erit ei, ut hic uir, ô uir, hoc templum ô templum: quando uerò nominatiuum in ius finitur, ſi ſint propria nomina, abiecta us fit uocatiuus, ut hic* Vergilius *ô* Vergili, Laurentius *ô* Laurenti, Terentius *ô* Terenti. *In aliјs uerò omnibus in us terminantibus in ntõ, mutatione us in e fit uocatiuus, ut hic magnus ô magne, ſocius ô ſocie.* Inuenitur *autem unum nomen filius ô fili & ô filie duplici prolatum uocatiuo. ueteres tamen aliquando metri uel euphoniæ cauſa nominatiuis utuntur pro uocatiuis.* In *eus deſinentia, græca ſunt, quæ tantum uocatiuum ſeruant græcum, ut* Orpheus *ô* Orpheu*: quõ & accuſatiuus in a, ut hunc* Orphea*. & hoc frequentiſſimè in omnibus græcis nominibus, quomodo diximus ſuperius, inuenies in multis fieri caſibus.* Nominatiuus *& uocatiuus plurales ſecundæ declinationis per i finiuntur, ut hi & ô magni.* Neutra *autem tam*

tam eiuſdem declinationis quàm aliarum declinationũ, in quibus inueniuntur, nominatiuum, accuſatiuum & uocatiuum pluralem in a terminant, quomodo & apud Græcos: Genitiuus pluralis ab ablatiuo ſingulari, addita rum profertur, ut ab hoc magno horum magnorum. datius & ablatiuus in is, ut his & ab his magnis. accuſatiuus in os, ut hos magnos. Tertiæ declinationis genitiuus deſinit in is, correptam, ut rex regis. datiuus in i, ut huic regi. accuſatiuus in pleriſq; in em, ut hunc regem: in paucis uerò in im ut Tiberim & reſtim, puppim, turrim, ſitim, de quibus in ſexto libro expoſuimus. uocatiuus ſimilis eſt nominatiuo, ut hic rex ô rex. In Græcis autem nominibus licet uocatiuo uti Græco, ſicut ſuperius dictũ eſt, ut ô Tiberi pater. Ablatiuus in quibuſdã per e correptã, ut ab hoc rege: in qbuſdã per i, ut à Tiberi: in quibuſdã per e & per i, ut à felice uel felici. Nominatiuus, accuſatiuus, & uocatiuus plurales tertiæ declinationis in es productam deſinunt, ut hi & hos & ô reges. In quibuſdam etiam in is finitur ipſe accuſatiuus, ut hos & has omnes & omnis. genitiuus pluralis plerunq; in um, non antecedente i, ut à rege regum: in quibuſdam autem antecedente i, ut horum montium, de quibus in libro ſeptimo docuimus. datiuus & ablatiuus in bus, ut his & ab his regibus. Quartæ declinationis genitiuus ſingularis in us productam deſinit, ut hic ſenatus huius ſenatus. datiuus in ui, ut ſenatui. accuſatiuus in um, ut hunc ſenatum. uocatius ſimilis eſt nominatiuo, ut ô ſenatus. ablatiuus in u, ut ab hoc ſenatu. Eiuſdem declinationis nominatiuus pluralis, accuſatiuus & uocatiuus in us, ut hi & hos & ô ſenatus. genitiuus in uum, ut horum ſenatuum.

natuũ. datiuus et ablatiuus in bus, ut his et ab his ſenatibus. Quintæ declinationis gtũs et datiuus ſigulares in ei diuiſas ſyllabas proferuntur, ut huius et huic rei. Accuſatiuus in em, ut hanc rem. uctũs ſimilis eſt ntõ, ut ô res. ablatiuus in e, ab hac re. Nominatiuus & accuſatiuus & uocatiuus plurales eiuſdẽ declinationis in es productam exeũt, ut hæ et has et ô res. genitiuus addita rum ſyllaba ablatiuo ſingulari, ut ab hac re harum rerum. datiuus & ablatiuus in bus, ut his & ab his rebus. & hoc quidem compendij cauſa ad inſtruendos pueros ſufficiat in præſenti dixiſſe, perſpicatiorẽ autem regularũ rationem tam penultimarum quàm ultimarũ ſyllabarũ quæ pertinent ad declinationes omniũ nominũ, in libris illis quos de nomine ſcripſimus, diligẽter inuenire licet et maximè in ſexto et ſeptimo qui de ntõ et obliqs caſib. compoſiti, teſtimonijs multorum confirmantur autorum.

PRonomina *de quib. nulla dubitatio eſt apud Latinos ſunt 15. primitiua quidem octo, hæc ſunt: primæ perſonæ unum, ut ego: & ſecundæ unum, ut tu: tertiæ uerò ſex, ſui, ipſe, iſte, hic, ille, is. deriuatiua ſeptem, meus, tu⁹, ſuus, noſter & ueſter, noſtrâs & ueſtrâs. habent igitur primitiua duas declinationes, deriuatiua duas. et una quidem primitiuorum eſt declinatio, quæ tam genitiuum quàm datiuum in i terminat, accuſatiuum et ablatiuum in ẽ productã, ut mei tui ſui, mihi tibi ſibi, me te ſe, à me à te à ſe. Vocatiuum ſecunda perſona tamen habet, qui ſimilis eſt nominatiuo. pluralia uerò primæ & ſecundæ perſonæ ſimiliter declinantur: nam tertiæ perſonæ pronomen ſuprà poſitum eſt, id eſt ſui, quod utũm nõ habet, cõmune eſt utriuſq; numeri, nos uos, noſtrum uel noſtri,*

ueſtrum

ueſtrum uel ueſtri, nobis. in plurali aũt numero ſecunda perſona tamẽ habet uocatiuũ qui ſimilis eſt ñominatiuo ut ô uos. ideo autem ſui nominatiuũ non habet, quia nec apud Græcos ἑαυτοῦ id eſt ſui. hoc autem in libro qui eſt ſecundus de pronomine, latins tractauimus. Altera *declinatio pronominũ, in reliquis quinq; primitiuis, quorũ genitiuus in ius & ablatiuus in i deſinit per tria genera.* Accuſatiuus *autem & ablatiuus ſingularis, et omnes caſus plurales. in maſculimo quidem genere & neutro ſecundæ declinationis nominum terminationes ſeruant, in fœminino quidem primæ, ut ille illius illi, illa illius illi, illud illius illi, illum illam illud (neceſſe eſt enim neutra nominatiuũ & accuſatiuũ ſimilẽ habere) ab illo ab illa ab illo, nominatiui plurales illi illæ illa.* Notandum *tamẽ eſt, quod hic & hæc & hoc, huius huic, datiuum ſemper in c terminat differentiæ cauſa, propter hui interiectionem.* Ex *ſeptem autem deriuatiuis quinq; quidem ſecundũ regulam mobilium nominũ declinantur, maſculinũ et neutrum ſecundæ declinationis, fœmininũ uerò primæ eſt, et ſunt hæc: meus, tuus, ſuus noſter & ueſter.* Reliqua *uerò duo communia ſunt & tertiæ declinationis, ut hic & hæc noſtrâs noſtratis, hic et hæc ueſtrâs ueſtratis.* Iuueni*untur tamen nouem nomina mobilia: quæ quia declinationem pronominum habent, inter pronomina quidam poſuerunt, ut quis uel qui quæ quod uel quid cuius cui, unus una unũ unius nui, ullus ulla ullum ullius ulli, ſolus ſola ſolum ſolius ſoli, totus tota totum totius toti, alius alia aliud alius alij, uter utra utrũ utrius utri, alter altera alterius alteri. ſimiliter declinantur quæcũq; ex his componũtur. excipiũtur hic neuter huius neutri: uetuſtiſsim*

tamen neutrius protulerunt, quis uel qui accuſatiuus in em terminat, ut quem, ablatiuum tam in o quàm in i, ut à quo uel qui, & datiuum & ablatiuũ pluralem tam in is quàm in ibus, ut quis uel quib. Quidam tamen omnia nomina infinita uel interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua ſubſtãtiæ uel quãtitatis, uel qualitatis, uel numeri ſignificatiua pronomina eſſe putauerũt. ſubſtãtiæ ut quis uel qui: qualitatis ut qualis talis: quãtitatis ut quãtus tantus: numeri ut tot quot, & quæ ex his cõpoſita ſunt ſeu deriuata, ſed pronomina eſſe nõ poſſunt, quia finitas perſonas non habent, quod proprium eſt pronominis ſignificare certam perſonam cum caſu coniunctam.

OMnia uerba quæ ſecundum analogiã declinãtur, deſinunt in o uel in or, & habent coniugationes quatuor. prima igitur cõiugatio eſt, cuius perſona prima in o deſinens, mutat eam in as productam, & facit ſecundam perſonam, ut amo amas. Secunda uerò coniugatio eſt, quæ eo primæ perſonæ in es productam conuertit in ſecunda perſona, quæ ſemper in ea coniugatione una ſyllaba minor eſt, ut doceo doces. Tertia coniugatio eſt quæ in io quidem deſinens, in prima perſona abiecta o, & aſſumpta s, minuitur una ſyllaba in ſecunda perſona, ut facio facis. Alia uerò uerba quacunq; litera antecedente o in is breuẽ conuertunt, ut ruo ruis, lego legis. Quarta coniugatio eſt, quæ primam perſonam in io uel in eo deſinit, eisq; in is productam conuerſis facit ſecundam perſonam, minorem una ſyllaba, ut audio audis, eo is. s uero finali ſecundæ perſonæ in t conuerſa, fit tertia perſona in omni coniugatione, uocali tamen correpta ante t, ut amas amat, doces docet, facis facit, legis legit, audis audit.

audit interpoſita uero mu, in eadẽ ſecunda perſona ſeruans s, facit primã pluralem, ut amas amamus, doces docemus, legis legimus, audis audimus. ti uero interpoſita, facit ſecundã pluralẽ, ut amas atis, doces etis, legis itis, audis itis. Tertia uerò *perſona pluralis in prima quidem & in ſecunda cõiugatione interpoſita tertiæ ſingularis n ſolet fieri, ut amat amãt, docet docẽt. in tertia uero cõiugatione & quarta primæ perſonæ o finalẽ in unt conuertentes, facimus tertiam pluralẽ, ut facio faciunt, lego legunt, audio audiunt, eo eunt. Præteritũ imperfectũ primæ quidem & ſecundæ cõiugationis à ſecunda perſona, abiecta s, & addita bam proferimus, ut amas amabã, doces docebam. Similiter fit in uerbis quartæ cõiugationis deſinentibus in eo, ut eo is ibam, queo quis quibã: in alijs uero quartæ & tertiæ coniugationis primæ perſonæ o finalem in e productam conuertimus, & aſſumpta bam, facimus præteritũ imperfectum, ut facio faciebam, audio audiebam. licet autem & hoc maxime poetis etiam per ſyncopam in quarta cõiugatione audibam & munibam dicere, et ſimilia.* Eandem *autẽ habet declinationẽ præteritũ imperfectũ in omni cõiugatione, quàm habet primæ cõiugationis præſens tempus, & omnia quæ in as ſecundã perſonã faciunt cuiuſcunq; ſint tẽporis, uel modi, uel cõiugatiõis ſimiliter declinãtur, ut amo amas amat, amamus atis amãt, amabã bas bat, amabamus atis bant, amauerã ras rat, amaueramus ratis rant.* Optatiui *quoq; futurũ et præſens coniunctiui ſecũdæ, tertiæ, & quartæ coniugationis legã legas legat, legamus gatis gant. in es quoq; deſinentia in ſecũda perſona cuiuſcunq; ſint temporis, uel modi, uel coniugationis, ſecundũ præſens tem*

pus indicatiui modi ſecundæ coniugationis declinātur, ut doceo doces docet, docemus etis ent, amarem res ret, amaremus retis rent, amem ames amet, amemus etis ent, legerem res ret, legeremus retis rent. In is uero deſinentia ſecunda perſona tertiæ coniugationis, declinationē quam habent in præſenti tempore ſeruāt, ut lego gis git, legimus itis unt, amabo bis bit, amabimus itis bunt, docebo bis bit, docebimus bitis bunt, ibo ibis ibit, ibimus itis unt. Illud autem notandum eſt, quod in ſubiunctiui tertia perſona pluralis non conuertit i in u, ut amauerim ris rit, amauerimus ritis rint. & in anomalis quidem ſis & uelis tam finalis ſecundæ perſonæ quàm penultima primæ pluralis, & ſecunda ſyllaba producitur, ut ſim ſis ſit, ſimus ſitis ſint, uelim uelis uelit, uelimus litis lint: in alijs uerò rariſſimè inueniuntur. igitur omnia tempora in omni coniugatione indicatiuo apparent, & in omnibus modis abſque præterito perfecto, & abſque imperfecto trifariæ declinationis etiam præſens tempus trium coniugationum, & omne quidem præteritum imperfectum & pluſquamperfectum ſecundum primæ coniugationis præſens tempus declinatur, ut amabam bas bat, amaueram ras rat, docebam bas bat, docueram ras rat, legebam bas bat, legeram ras rat, audiebam bas bat, audiueram ras rat. Similiter ſecundæ & tertiæ & quartæ coniugationis futurum optatiui, & præſens ſubiunctiui, ſecundum primæ coniugationis ſecundam perſonam declinatur, ut doceam as at, legam gas gat, audiam as at. Secundum præſens tempus ſecundæ coniugationis declinatur futurum indicatiui in tertia & in quarta coniugatione, ut legam ges get, audiam es et, & omne præ-

ſens

ſens & præteritum imperfectum optatiui, & præteritum imperfectum ſubiunctiui & pluſquamperfectum utriuſque ut amarem res ret, amauiſſem iſſes iſſet, docerem doceres ret, docuiſſem docuiſſes docuiſſet, legerem legeres legeret, legiſſem legiſſes legiſſet. Similiter & optatiui futurum ſibi ſubiunctiui præſens primæ coniugationis, ut amem ames amet, orem ores oret. Tertiæ uerò coniugationis declinationem quam habet præſens indicatiui, futurum primæ & ſecundæ cõiugationis ſeruant, ut amabo amabis amabit, docebo docebis docebit. Similiter fit quartæ in eo deſinẽtibus, ut ibo ibis ibit. Similiter ſubiunctiui præteritũ perfectum, & futurum uniuerſarũ coniugationũ, ut amauerim amauero amaueris, docuerim docuero docueris, legerim legero legeris, audierim audiero audieris. His igitur de generalib. triũ cõiugationum declinationibus collectim tibi expoſitis, de præterito quoq; perfecto generaliter doceamus. omnis præteriti perfecti prima perſona in i deſinit, cuius de penultimis literis & ſyllabis in lib.2. de uerbi præterito latius tractauimus. hæc aſſumpta ſti, facit ſecundam perſonã, ut amaui amauiſti, docui docuiſti, legi legiſti, audiui audiuiſti. t uero aſſumpta, ſed correpta i, tertiã facit perſonam, ut amauit, docuit. Similiter correpta i, & aſſumpta mus, facit primam pluralem, ut amauimus, docuimus. ſtis uero aſſumpta, ſecundam facit pluralem, ut amauiſtis docuiſtis. in tertia uerò plurali mutat in e pro ductam, et aſſumit runt uel re, ut amauerunt uel amauere, docuerũt uel docuere. Pluſquamperfectum tempus in omni cõiugatione à præterito fit, i finali in e breuẽ cõuerſa, & aſſumpta ram, ut amaui amaueram, audiuit uel

audij, adiueram uel audieram. Futurũ quidem primæ & ſecundæ coniugationis à ſecunda perſona præſentis indicatiui modi abiecta s & addito bo, ſolet fieri, ut amo amas amabo idem fit in uerbis quartæ cõiugationis in eo deſinẽtibus, ut eo is ibo. Tertiæ cõiugationis omniũ uerborum futurũ, et quartæ in io deſinẽtium, fit à prima p-ſona præſenti, o finali cõuerſa in am, ut lego legã leges, audio audiã audies, et notandũ eſt quod nullo alio modo inuenies in prima perſona ante m literã uocalẽ, quæ in aliã tranſeat in ſecunda, niſi in ſupradicto futuro, ut legam leges, audiam audies. Omnis ſecunda pſona impera tiui modi præſentis tẽporis à ſecunda pſona fit indicatiui, abiecta s: in tertia uerò coniugatione etiã i in e correptã conuertimus, ut amas ama, doces doce, legis lege, audis audi. ideo aũt i in e cõuertit tertia, quia debet ſeruare tempus quod habet ſecunda indicatiui, quæ nõ poterat i finalem corripere. in omni enim uerbo i in fine poſita p-ducitur. tertia uerò euſdem imperatiui perſona à prima indicatiui o finali in prima cõiugatione quidem in et, in alijs uerò in at conuerſa fit, ut amo amet, doceo doceat, lego legat, audio audiat. hæc eadem tertia perſona, abiecta t, ſed producta e, uel a, & aſſumpta mus, facit primã pluralis ſuam, ut amet amemus, doceat doceamus, legat legamus, audiat audiamus. ſecunda uerò pluralis à ſingulari ſua fit adiecta te ſyllaba, ut ama amate, doce docete, audi audite. Et notandum quòd in tertia coniugatione e finalis, quæ loco i correptæ ponitur in plurali [illegible] euſdem pſonæ in penul. loco, in quo licet i correptum inuenire, redit in i, lege legite. tertiæ autẽ pluralis imperatiui modi in omni cõiugatione à ſingulari ſua

fit

ſit interpoſita n litera,ut amet amēt,doceat doceant,legat legant,audiat audiant.Futurū imperatiui ſecūdæ uel tertiæ pſonæ cōmune eſt, & ſit adiecta ſecūdæ perſonæ præſentis tēporis to ſyllaba,ut ama amato,doce doceto, lege legito,audi audito. Hoc quoq; notandū eſt, quòd e *finalis in i redit in penultima ſyllaba propter ſupradictā rationē,lege legito, huic addentes te ſyllabā facimus ſecundā perſonā pluralem,ut amato amatote, doceto docetote. tertia uerò pluralis futuri impatiui à tertia plurali præſentis indicatiui in omni coniugatione fit adiecta o,ut amant amāto,docent docēto,legunt legunto,audiunt audiunto, eunt eunto.* Optatiui modi *præſens & præteritū imperfectū in omni cōiugatione à ſecūda perſona impatiui fit aſſumēs rem,ut ama amarē,doce docerem,lege legerē,audi audirē: præteritū uerò perfectū & plusquāperfectū eiuſmodi fit à præterito pfcto, addita s et ſem,ut amaui amauiſſem,docui docuiſſem,legi legiſſem,audiui audiuiſſem.futurū optatiui à prima perſona indicatiui, o in em cōuertens in prima coniugatione, in alijs uerò o in am, ut amo amem,doceo doceam, lego legam,audio audiā.Futuro quoq; optatiui ſimile eſt præſens ſubiunctiui,ut lego legam, audio audiam. præteritum quoq; imperfectū ſubiūctiui ſimile eſt præſenti, & ptō imperfecto optatiui,ut cū amarē,cum docerē,cū legerē,cum audirem. præteritū perfectū ſubiunctiui à ptō pfecto indicatiui fit,quod mutat i finalē in e correptā,et aſſumit rim,ut amaui amauerim,docui docuerim,legi legerim, audiui audiuerim. idem eſſe futurū eiuſdē prima tantūmodo perſona,mutāte rim in ro,ut amauerim amauero ris rit,amauerimus ris rint.* Sic docuerim docuero

ris rit, docuerimus tis rint, legerim legero, audierim audiero. præteritũ pluſquamperfectum ſubiunctiui ſimile eſt præterito perfecto, & pluſquamperfecto optatiui, ut utinam amauiſſem, docuiſſem, legiſſem, audiuiſſem. Infinita in omni cõiugatione fiunt à præſenti tẽpore ſecũdæ perſonæ imperatiui, addita re, ut ama amare, doce docere, lege legere, audi audire. Præteritum perfectũ & pluſquamperfectũ à præterito perfecto et pluſquãperfecto optatiui fit, abiecta m, ut amauiſſem amauiſſe, docuiſſem docuiſſe, legiſſem legiſſe, audiuiſſem audiuiſſe. Futurũ uero, ſupinũ deſinens in um, & uerbũ ire, ut amatum ire, doctũ ire, lectũ ire, auditũ ire. Vel participiũ futurũ neutrũ & eſſe uerbũ ſubſtantiuũ, ut amaturũ eſſe, docturũ eſſe, lecturũ eſſe, auditurũ eſſe. Participialia uel ſupina quæ tres caſus uidẽtur habere, & loco infinitiui cum articulo cõiunctiui apud Græcos accipiuntur, naſcũtur à participio præſentis s in d conuerſa, & addita i uel o uel um, ut amans amandi amando dum, docendi do dum, legendi do dum, audiendi do dum. Sunt alia quoque duo quæ ad formam participij præteriti temporis deſinunt in um uel in u, ut amatum amatu. Sed hoc intereſt inter amandum & amatum, & inter amando & amatu, quod amandũ neceßitatem ſignificat, amatum initiationẽ ad amorẽ. Similiter amando in ipſo amore eſt, amatu pro amatione uel pro amore, id eſt pro ipſa re accipitur. & hoc manifeſtat etiã ipſa interpretatio Græca, quod ſuperiora, id eſt amandi amando amandum & amatum, infinitiuorũ non ſolum cum articulo, ſed etiam cum præpoſitione uim habẽt, ut in hoc faciendo, ad hoc faciendum, faciendi, pro oportet facere. Sequẽtium uerò alterũ cum

præpoſitione Græca & articulo infinitum ſignificat, ut uenatum, uel magis pro ipſa re ad locum accipitur, uenatum pro ad uenationem, quomodo & uenatu pro uenatione, ſicut miſerabile uiſu pro uiſione, dictu pro dictione. Multis igitur modis, ſicut in alijs locis docuimus, nomina accipienda ſunt magis quàm uerba. unde & præpoſitiones inueniuntur ante ea quæ in dum deſinũt, qui eſt accuſatiuus, uel in do qui eſt ablatiuus poſitæ, ut ad amandum ut in amando. Paßiua ex actiuis fiunt hoc modo, omnia actiua cuiuſcunque coniugationis in quocunque tempore, modo, uel perſona in o deſinentia, aſſumũt r, & faciunt ex ſe paßiua, ut amo amor, amabo amabor, amato amator: doceo doceor, docebo docebor, doceto docetor: lego legor, legito legitor, legunto leguntor: audio audior, audito auditor, audiunto audiũtor. Omnis ſecunda perſona paßiua, in præſenti & præterito imperfecto indicatiui & optatiui ab actiua ſua fit interpoſita ri, ſed in tertia pro i penultima e correptam habet, ſed etiam ris in re conuerſa ſolet eadem ſecunda perſona in omni coniugatione proferri, ut amas amaris uel amare, doces doceris uel docere, legis legeris uel legere, audis audiris uel audire. Quomodo docuimus in actiuo, ſic in paßiuo præſentis declinatio docet, & reliquorum temporũ abſq; præterito perfecto, & his quæ ex hoc naſcuntur per diuerſos modos declinationem, quæ fit ſecundum unam ex tribus coniugationibus. Tertia uero perſona ab actiua ſua adiecta ur ſolet fieri, ut amat amatur, docet docetur, legit legitur, audit auditur. Sed penultima in omnib. cõiugationib. producitur, excepta tertia plurali. Prima & ſecũda perſona à ſecunda per-

perſona actiua abiecta s & addita mur & mini fiunt, ut amas amamur amamini, doces docemur docemini, legis legimur legimini, audis audimur audimini. Et in omni cõiugatione penultima primæ perſonæ, antepenultima uerò ſecundæ producitur ſyllaba, abſq; tertia coniugatione. tertia perſona pluralis ab actiua ſua fit adiecta ur, ut amant amantur, docent docentur, legunt leguntur, audiunt audiuntur: quæ uerò in m deſinunt, actiua primæ perſonæ, per omnes coniugationes & modos in præſenti & in præterito imperfecto, uel in futuro m in r conuerſa faciunt paſſiuum (nam omne præteritũ perfectũ & pluſquamperfectum per participia declinatur in paſſiuis) ut amabã amabar, amarẽ amarer, docebã docebar, docerẽ docerer, legebam legebar, legerẽ legerer, audiebam audiebar. audirem audirer, amem amer, doceam docear, legam legar, audiam audiar. Cæteras uero perſonas ſecundũ ſupradictas regulas declinamus. omne præteritũ perfectum & pluſquamperfectũ paſſiuorũ uel ſimilium paſſiuis per participium præteriti temporis, & per ſum uerbum declinatur, ut ſoleo ſolitus ſum, uel communia uel deponentia: paſſiua uero imperatiua ſecundæ perſonæ in omni coniugatione ſimilia ſunt infinitiuis actiuis, ut amare, docere, legere, audire. Tertia uero à tertia ſua uerbi actiui fit adiecta ur, ut amet ametur, doceat doceatur, legat legatur, audiat audiatur: pluralia uero ſecundũ terminationẽ tertiæ perſonæ æqualiter terminantur addita m pro t in prima & tertia pſona interpoſita n, ut ametur amemur amentur. nam ſecunda perſona imperatiui ſimilis eſt indicatiui ſecundæ, quomodo et apud græcos, amamini, docemini, legimini: hæc enim tã in indicatiuo

dicatiuo quàm imperatiuo modo ſimiliter proferũtur, idq; comprobat autoritas. Terent. in Phorm. Dum licet, dumq; ad ſum loquimini mecum. & idem: Et contemplamini me eodem uultu. Et idem in Eun. uos me ſequimini. Salluſt. in Catil. Expergiſcemini aliquando, & capeßite Rempub. & idem in Iugurth. Vos colite & obſeruatote talẽ hunc uirũ, imitamini uirtutes eius & enitimini, ne ego meliores liberos ſumpſiſſe uidear quàm genuiſſe. futurum imperatiui ſecundum ſupradictam regulam fit ab actiuo deſinente in o, addita r, ut amato amator, doceto docetor, legito legitor, audito auditor. Similiter in tertia plurali amãto amantor, docẽto docentor, legunto leguntor, adiunto adiuntor. Secũda uerò pſona indicatiui modi mutatiõe i finalis in or fit, ut amamini amaminor, docemini docemmor, legimini legiminor, audimini audiminor. Omniũ modorũ præteritũ perfectũ & pluſquãperfectũ, ſicut ſuprà dictũ eſt, per participiũ præteriti tẽporis & ſubſtantiuũ uerbũ profertur: ſubiunctiui uerò futurũ ſicut eſt, ut amatus ſum, amat⁹ fui, amatus erã, amatus fueram, amatus eſſem uel fuiſſem, amatus ſim uel fuerim, amatus ero uel fuero. Infinitiua paßiua ex actiuis fiunt mutatione e finalis in i, abſq; tertia coniugatione: in illã enim abiecta re ultima ſyllaba, penultima e in i cõuertitur, ut amare ri, docere ri, legere gi, audire ri. præteritũ pluſquamperfectũ per participiũ neutri generis, & uerbum eſſe uel fuiſſe fit, ut amatũ eſſe uel fuiſſe, doctum eſſe uel fuiſſe, lectum eſſe uel fuiſſe, auditum eſſe uel fuiſſe. futurum per participium ſimile & per iri uerbum, ut amatum iri, doctum iri, lectum iri, auditum iri. Omne participium præſentis quidẽ temporis in us deſinit, &

in prima quidem & ſecunda coniugatione interpoſita n ſecundæ perſonæ præſentis indicatiui modi, ut amas amans, doces docēs. In tertia uero & in quarta à prima perſona fit conuerſa o in ens, ut lego legens, audio audiens. excipiuntur eo & queo, quæ euphoniæ cauſa iens pro eens, quiens pro queens, & faciunt genitiuos euntis pro ientis, & queuntis pro quientis. Omne participium præteriti temporis s uel t uel x habet ante us, ut amatus, doctus, ſus, fixus. excipitur mortuus. Omne participium futuri in rus uel in dus deſinit, ut amaturus & amandus, docturus docendus, lecturus legendus, auditurus audiendus. Nomina uerbalia plerunque à participio præteriti fiunt mutata finali us in or, ut amatus amator, doctus doctor. in tor deſinentia mutant tor in trix, ut amator amatrix, doctor doctrix, lector lectrix, auditor auditrix, & faciunt fœmininum. Rerum autem incorporalium uocabula plerunq; præteriti temporis participijs ſimilia inueniūtur, ſed quartæ declinationis ſunt, ut iudicatus, monitus, habitus, auditus. Fiunt etiam à genitiuo ſupradicti participij addita o correpta i, ut coniunctus coniuncti coniunctio, ratus rati ratio penultima correpta. eſt tamen quādo nomina participijs futuri temporis fœminini in a deſinentibus ſimilia ſunt, ut ſcriptura, pictura, armatura. eſt quando in um deſinunt uel in or, factum, dictum, labor, amor. in o deſinentia ſeruant regulam actiuorum, in or uero paßiuorum, de quorum ſpeciebus in libris quos de uerbo poſuimus, latius diſſertum eſſe inuenies.

PRISCIANI FINIS.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARI-
enſis libri omnes, qui in hoc opere continentur.

De uoce liber I. *folio* 1
De ſyllaba liber II. 35
De comparatiuo liber III. 70
De denominatiuis liber IIII. 95
De generibus liber V. 117
De nominatiuo & genitiuo liber VI. 159
De cæteris caſibus liber VII. 215
De uerbo liber VIII. 275
De generali uerbi declinatione liber IX. 344
De uerbis in io deſinentibus liber X. 378
De participio liber XI. 418
De pronomine liber XII. 444
De caſibus pronominum liber XIII. 465
De præpoſitione liber XIIII. 487
De aduerbio liber XV. 519
De coniunctione liber XVI. 543
De cõſtructione, ſiue de ordinatione partium orationis, liber XVII. 553
De conſtructione liber XVIII. 643
Partitiones uerſuũ XII. *Aeneid. principaliũ lib.*I. 752
De accentibus liber I. 832
De ponderibus & menſuris liber I. 847
*De præexercitamentis rhetor. ex Hermogene lib.*I. 865
De uerſibus Comicis liber I. 880
Commentariũ Rufini V. D. *Grammatici Antiochenſis in metra Terentiana & Plauti liber* I. 891. 895
De declinatione nominum liber I. 915

INDEX

INDEX OMNIVM EORVM, QVÆ IN hoc toto Opere notatu digna uidebantur, tam utiliſsimus quàm copioſiſsimus.

A

A Litera 3
A cuius partis or. 542
A quomodo mutetur 19
A &c. quõ conuertantur 16.17
A ab, & abs quõ differant 808
ab qualis præpoſitio 766, 767
ablatiuus qui & comparatiuus qualis caſus 153
abltũs quibuſdam ſeptimus 156
ablatiuus omnibus uerbis poteſt coniungi 693
abltũs ſingularis primæ, ſecundę, tertiæ, & quartæ declinationis unde fiat 219.249.274
ablatiui ſingularis quartæ declinationis terminationes 271
ablat. abſolutè politi 648.649
abſolutum nomen quid 53
abſoluta pronomina quæ 583
abſoluta uerba quõ conſtr. 693
abſoluti caſus quare dicũtur 563
accentus quid 883
accentus accutus, grauis, & circumflexus 883
accentus acutus quot locos habeat 834
accentus in uerbis 843.844
accidens quid 51
accidentia quid agant 424
accidentia nominum unde 71
acquiſitiua uerba cui caſui iungantur 691.694
actiua uel recta uerba quæ 280
actiua uerba cæteris præſtantiora 831
actiua uerba quem caſum habeant 280.690.715
actiua in o pro paſsiuis 289.290
actiua quæ paſsiua eſſe non poſſunt 281.282
actiua paſsiuam ſignificationem habentia 290. 291.695
actiua & paſsiua unũ ſignificantia 293
actiua quæ in neutra tranſeunt 293.294
accuſatiuus caſus, qui & cauſatiuus qualis 153
accuſatiuus ſingul. & pluralis primæ declin. 216.218.222
accuſatiuus ſingul. & plural. ſecundæ declin. 226.234
accuſat. ſingularis & pluralis tertiæ declin. 247.248.267.268
accũs ſing. 4. dec. unde fiat 274
accũs quotus in ordine 154
accuſo quem caſum habeat 728
adiectiua nomina quæ 49
adiectiua quæ mobil. 684.785
adiect. quę cõparat. non hẽnt 73
adiect. gtũm habẽtia quę 705.651
adiect. dtũm habentia quæ 653
adiectiua accuſatiuũ figuratè habentia 653
adiect. abltũm habẽtia 653. 654
adiectiua cum infinitiuo 659
adiectiua quæ proprijs & appellatiuis adijciuntur 51
ador nomen quale 155.156
adoratiua & ſuſpectatiua uerba cui caſui iungantur 697
aduerbium quid 519.775.817
aduerbium quare poſt præpoſitionem ponatur 565
aduerbium & præpoſitio quomodo differunt 47
aduerbij proprium quid ibid.
aduerbio quot & quæ accidant 52.775.776.818.826.
aduerb à noib. deriuata. an nominum ſignifiaation. teneant 527
aduerb. deriuata à pronominib. quæ 529
aduerb. dubitatiua, congregatiua diſcretiua, ſimilitudinis 542
aduerbia primitiua & deriuatiua quæ 521.522.523.324

Oo aduer-

aduerb.cõplere cõparatiua 74
aduerbia numeralia 857
aduerb.an numerũ habeant 141
aduerbia quæ perſonis & temporibus diuerſis non conueniant 632
aduerbia quæ nõ omnibus accidentib.adiũgi poſsint 631.632
aduerbia quibus partibus orationis iungantur 520.521
aduerbia relatiua et infinita quæ poſsint eſſe 579
aduerbia confirmatiua & hortatiua quæ 537
aduerbia in loco pro ad locum, & econtrà 718.719
aduerbia localia pro temporalibus 538
aduerb.quæ & præpoſ. 499
aduerbiorum figuræ quot 537
aduerbiorum ſignificatio quot ſpecies habeat 534.535.536
æ diphthongus 30
æquiparantia quem caſum habeant 632
agnomen quid 48
agnomina 58.64
αι pro æ 216
ai diphthongus conuertitur in i longam 62
aio quale uerbum 378.379.414
Al finita producta 838
algor & algus qualia nomina, & quomodo declinẽtur 154.138
allia & himella 164
aliqs & ullus,alicubi & uſq̃, aliquãdo & unquã quõ dif. 578
allocutio rhetoricæ quæ 876
alter,alius,uterq.cum eorũ compoſitis an uõs habeant 486
alteruter quale compoſitum 148
ambitus ſiue περίοδος 902
ἂν & ἄρα quales coniunct. 678
anomala comparatiua 73.74
anomala uerba compoſita 332
antiqui quot literas habuerint 7
appellat.quãdo propria & contra 144
appellatiuis localibus quomodo utamur 725
apluſtre nomen 262
apocopa quæ 555
apoſtrophus quid 833.934
aptota nomina 141.151
arabs quale nomen 172.173
arborum nomina 205.119
arin & aris 173.174
arma quale nomen 756
articulus 45
articulorum loco quæ eſſe poſſint 568
as finita producta 840
aſsis compoſita 858
aſpiratio ante & poſt uocales 13.14.15
aſpirationis uis 13.14
atoma nomina 50
au diphthongus 31
au pro ab ibid.
auſim quale uerbum 371
autoritas uerbi quid 276

B

B In u conuertitur 15
B pro u conſonante ibid.
b quomodo mutetur 37.38
b ante d 33
barbara indeclinabilia 123
bellum cum compoſitis 806
bos quid 853
bogud quale nomen 170
crachycat.quales uerſus 754

C

C Quomodo mutetur 27
C ante t 33
C quantum numero ualeat 849
calendæ,nonæ,idus,&c. 749
cancer nomen 182
caro cuius generis,& eius diminutiua 168
caſsida cuius caſus 173
caſus quid 151
caſus quare ſit dictus 104.140

caſus quot ſint 156
caſus ſimiles in nominibus 142. 632
caſus pro caſib.poſitio 626.636
caſus omnes primæ declin.pares habent ſyllabas 220
caſus ſecundæ declinat.qui pares ſyllabas habeant 226
caſus obliqui.poſt duo uer. 665
caſus,numerus,genus, per reciprocationem uariantur 623
caſus pronominum & participiorum quot & qui 433.465
caſuum ordo qualis 153
caſuum quot formæ 154
catalecticus qualis uerſus 753
Centuſsis,decuſsis,treſsis 852
cepe cuius generis ſit 164.265
Choriambicũ,aſclep.& gliconicum,quale carmen 29
circunflexus qualis accent. 834
cognomen 49
collectiuum nomen quid 52.53
collectiua nomina pluralem numerum quare habeant 636
commata uerſuum quot 754
cõmodi & incom.conſtruct. 652
comparatio rhetorica quid 876
comparatio ad quot fiat 72
cõparatio niſi in adiectiuis ponitur 760.761
comparationes participes poſitiui unde naſcantur 70.71
comparatiuus an ſolum ablatiuo iungatur 79
comparatiuus pro poſitiuo 78
comparatiuus quando ſuperlatiuo comparetur 87
comparatiuum quid 70
cõparatiua à nominibus, uerbis, aduerbijs,participijs,& præpoſitionibus deriuata 72.76
comparatiua aduerbia 71.532
comparatiua unde deriuẽtur 71
comparatiua tertiæ declinationis e & i in ablatiuo habentia 75.263
comparatiua in or & us cuius generis ſint 76.77
cõparatiua apud Latinos etiam minuuntur 78
comparatiua inæqualia 75
comparatiua diminutiua 84.85
comparatiua & ſuperlatiua quẽ caſum habeant 644
compoſita ex duobus corruptis & integro 146
compoſita ſingul.ex plural. 150
compoſita à capue 245
compoſita à cus 207
compoſita à pes & ſedendo 188
compoſita à primus 766
compoſita à uir & deriuata 762
compoſita cum quot dictionibus poſsint componi 147
compoſita ex decõpoſitis 148
compoſita in ſimplicia reſ. ibid.
compoſita pronomina cum nominibus aduerbijs 462
cõpoſita à qua & quis 765.824
compoſita uerba ex tribus partibus 327
compoſita uerba quæ ſimplicium ſignificationem & coniugationem mutant 328.329
compoſita à cano penultimã corripere 836
compoſita à do 395.921
compoſita à ſto 366
comprehenſiua nomina quæ 145
commune quale genus 117.118
communis generis terminales literæ 119.215
communis trium generum terminationes 119
communia trium generum quot 216
communia trium generũ quomodo in ablatiuis habeant 254
communia genera uaria 118
communia mobilia 118.119
communia in is & er 251.252

communia uerba quæ 284
communia uerba quibus caſibus iungantur 692
communia quam conſtructionem ſeruent 634
cõmunia uerba quot participia faciant 436.437
cõmunia quæ & deponentia uidentur 284
Confirmatio rhetorica 870
coniugata pronomina quæ 632
coniugatio uerborum quid 335
cõiugatio quare nominetur ibid.
cõiugatiões uerborũ quot ibid.
coniunctio quid 543.762.781
cõiunct. quare ſic nominata 421
coniunctio quæ ſimiles caſus exigat 603
coniunctio quando in oratione non neceſſaria 424
coniunctio an cum uerbis componi poſsit 47.48
coniunctionis proprium 47
coniunctioni quot & quæ accidant 543.762.781.794
cõiunctiones quæ ante, quæ poſt ponendæ 552
coniunct. copulatiuæ & diſiunctiuæ et cæteræ 543.556.557
cõiunctiones quomodo orationibus accidunt 557
coniunctiones quomodo cũ uerbis coniungantur 602.603
conſonans ante ſe nullam aſpirationem recipit 11
conſonantes an poſsint duplicari 26.27
conſonantes quot uocalib. præponi, quot ſequi poſsint 36
conſonãtes tres quõ mutẽtur 16
conſtructio omniũ partium orationis quæ & qualis 623
conſtructio quid contineat 560
conſtructio unde incipienda 568
conſtructio pronominum 581
cõſtructio nominis & uerbi 643
conſtructio uerborum ad diverſas ſpecies 695
cõſtructio acquiſitiua datiuum habet 605.651.652
conſtructio cum accuſatiuo multifida 699
conſulo quõ conſtruatur 698
cuius ia ium 619
cus quomodo mutetur 58.59

D

D Quomodo in alias literas tranſeat 27.28
dactylicus ſpecie quid 753
daſea uel pſyle quid 834
datiuus caſus, & quomodo aliter nominetur 153
datiuus quem locũ in ordine teneat 154
dtũs pro gtõ & abltõ 219.647
datiuus & ablatiuus primæ declinationis plurales 221
datiuus & ablatiuus ſingul. ſecundæ declin. 224
datiuus & ablatiuus plur. ſecundæ declin. 233
dtũs ſing. tertiæ decl. 246.247
dtũs & abltũs ſingul. tertiæ declin. quãdoq; ſimil. ſunt 244
datiuus & ablatiuus plur. 3. declin. unde naſcantur, & eorũ terminationes 266
datiui ſingularis quartæ declin. terminationes 271
datiui & ablatiui plur. quartæ declin. terminationes 272.273
datiui & ablatiui plural. quintæ declin. terminationes 275
Deceptiua uerba quæ 695
declinatio an dictionẽ, cuius ſit partis orationis, indicet 46
declin. uerbi ubi moueatur 300
declin. nominũ quot & quæ 935
declinationes pronominum, quæ & quot 811.466.467
decor & decorus 154.155
defectiua uerba 276.313.314

demon-

demonſtratiua nomina quot & quæ 485
demonſtratiua nomina & pronomina quomodo differant 485
denarius quid 880
denominatiuum unde dictum 95
denominatiua quæ 95.96
denominatiua quot formas habeant 96
denominatiua in a,is,io,do,go,u,al,um,il, &c. 96.97.98.910.101.102.108.199
denominatiua in bulum, culum, mentum,monium, as, ar,en, er, es,or,&c. 102.103.106
denominatiua à nomin b.uariarum terminationum 96.97
denominatiua uerba unde cognoſcenda 757
denominat.primæ coniug. 108
denominatiua à uerbis ſecundæ coniugationis 98
denominatiua quæ magis quàm diminutiua 95
denominatiuorum terminationes formales 96 (280
deponens uerbi qualis ſpecies
deponentia in gor,ſcor, ior, rior, tior,bor 384.393.402.411
deponentia paſsiuam ſignificationem habentia 287.288
deponentia uerba quot participia faciant 437
deriuata à cano 764
deriuata ab aduerbijs 68
deriuata fixa unde fiant 158
deriuatiua fœmmina 100
deriuatiua in o cuius gñis 99
deriuatiua in ris,bus,cus,dus,ſus, rus,&c,deſinentia 110.115
deriuatiua in ax, ex, ix, ox, ux, ps. 117
deriuatiua à primis 766
deriuatiua pronomina quot & quæ 444.448.455.811.924
deriuatiua nomina, uerba participia unde naſcantur 316
deriuatiua uerba ab aduerbijs & præpoſitionibus 327
deriuatiua ꝟbi ſpecies quæ 321
deſcriptio rhetorica quid 877
deſideratiua uerba & inquiſitiua uerba quem caſum habeant 696.697
deter unde compoſitum 821
dextans quid 853
dextans & decunx 850
diaſtole quid 933
dic,fac,&c.quare dicatur 279
dic pro dice,&c. 245
dictio quid 43
dictio à ſyllaba quomodo differat. 44
dies cuius generis ſit 273
dierum & feſtorum nomina 233
dignus ablatiuo & genitiuo iungitur 654.655.657
diminutiuum quid 84
diminutiua uaria 86.87
diminutiua à nominibus in es & o deſinentibus 89.90
diminutiua à nus,t,& xus deriuata 67.68.88.89.90
diminutiua à nominibus in na,la, ra,um,&c. 91.92.93
diminutiua non comparatiua 85
diminut.à paulus & homo 90
diminutiua unde deriuentur 85
diminutiua an genera primitiuorum retineant 95
diminutiua uerba quæ 325
diminutiuorum genera 85
dionyma 52
diphthongi quot 30
diphthongi unde dictæ ibidem
diptota quæ 155
diſcretiua pronomina quæ 583
diſcrimen inter gerundia & nomina 395
diuerſi numeri figuratè reperiuntur 636
diuiduum quid 53

Dodrans quid 853
domus quō declinetur 206.233
Dubia genera 118
duellum quid 806.807
dupondus quid 850.952

E

E Quomodo conuertatur 19
E longa pro i longa 60.61
E finita producta 837
eabus pro eis 212
eccum quale pronomen, & quid ſignificet 461.463
edo quale uerbum 399
Egeo quō cōſtruatur 739.747
ego quomodo declinetur 445
ego cui perſonæ iungatur 708
Ei diphthongus 18.19.30.32
ei in ē & ī longā conuertitur 60
eia & age imperatiuo iung. 668
Elementum quid 832
elementa literarum uaria 18
elemēta & literę in q̄ diſtent 832
elementa literarū & ſyllabarum quomodo differant 832
elementorū nomina indeclin. 4
ellum 461.463
Epicœna genera 118
Ergo repletiui loco ponitur 733
Es terminata breuia 840
eſt pro habens 648
Eu diphthongus 31
euocatio perſonarum 594
Ex præpoſitio 26
ex eo quomodo cōſtruatur 720
extimus pro extremus 82

F

F Qualis litera 7
F muta 28.39
f digamma 12
f quomodo pronunciānda 8
f in b tranſit 13
f pro ph 14
f & ph differentia 8
fabula quid 865
fabulæ quare primum pueris tradantur 86
facitur pro fit 282
factitium nomen quid 55
fœminina quot literas terminales habeant 215.119
fœminina in genitiuo ſingulari as habentia 161.162
fœminina quædam quare in dtō & abltō plur. albus hab. 922
fatur quomodo coniugetur 789
Fero quare in ſecunda perſona fers habeat 346
Figura dictionis quæ 145
figura compoſita 146
figura p̄nominū quottupl. 457
figura uerbi quid 276.327
figura uerbi ſimplex, compoſita, & decompoſita ibid.
figuræ numer. quot & quæ 848
figurę particip. quot et qual. 438
fitur pro fit 283
frequentatiua uerba quæ, & quomodo fiant 323.324
frequentatiua unde naſcantur 417.763
frequentatiua cuius coniug. 324
frugi, nihili, mancipi, &c. cuius caſus ſint 165
frugi, mancipi, &c. quibus caſibus iungi poſsint 657
frugi, nihili, mancipi, &c. an quibuſdam caſibus careant 434
frux nomen 212
funebria & uocatiua uerba quē caſum habeant 698
futuo quale uerbum 773
futurum quale tempus 301.317
futurū tempus unde naſcatur 311
futurum tempus cognitionem habere cum ptō perfecto 311

G

G Litera cum alijs cognata quibuſdam 28
G quomodo mutetur ibid.
g ante d 33
g an ſyllabam finiat 39
gaddir quale nomen 183.184

γάρ quare

γὰρ qualis coniunctio 704
Gelu quondam gelus 199
genus iudiciale 902
genus deliberatiuum 903
genera nominum 117
genera, caſus, numeros, perſonas, tempora, uarie per figuras coſpulari 623.625.626
genera pronominũ quot & quæ 453.455
genera & ſignificat. uerborũ quibus caſibus conſtruantur 690
generale nomen quid 63
genitiuus caſus qualis 152.153
genitiuus unde naſcatur 154
genitiuus quotum locum in ordine habeat 153.154
genitiuus in ius datiuũ ſuum ſyllaba ſuperat 228.229
genitiuus & datiuus ſing. primæ declinationis an pares 216
genitiuus pluralis primæ declinationis 220
gtũs ſingul. ſecundæ declin. 223
gtũs pluralis ſecundæ declin. 231
gtũs ſingul. tertiæ declin. 244
gtũs ſingul. tertiæ declin. nominatiuo quãdoq; ſimilis 244.245
gtũs plural. 3. decl. unde naſc. 262
gtũs plur. 5. decl. unde fiat 274
genitiui pro nominatiuis 740
genitiui pluralis tertiæ declinat. terminationes 262.264
genitiui ſingul. quartæ declinat. terminationes 271
genitiui & datiui ſing. quartæ declin. terminationes 273
genitiui plural. quartæ declinat. terminationes 272
genitiuis & datiuis plural. quædam nomina carere 234
geno pro gigno 404
gentile nomen quid 52
gentilia deriuata 67
gentilia poſſeſsiuis ſimilia 58
gerundia in di, do, dum 304
gerũdia in pum quid ſignif. 727
gerundia ante ſe præpoſitiones habentia 665
gerundia actiuæ & paſsiuæ uocis 307
gerũdia infinitiui uice fungi 304
Git et nepet qualia nomina 171
Græca in tertia declin. in datiuis & ablatiuis plural. habere bus uel is 267
grauis accentus 834

H

HAn litera 38
H qualis litera 5.8.9
h an ſyllabam finire poſsit 39
hexaptota quæ 155
hibus pro his 474
hic, iſte, & is quõ differant 816
himella & allia 164
homonyma nomina 50
hortatiua & precatiua uerba cui caſui iungantur 698
hoſpes & ſoſpes 256.257
Hypercatal. uerſus quales 753
hyphen quid 833

I

ILitera duplex, quandoq; conſonans 10.11
i quomodo conuertatur 19
i longum ante uocalem 32
i in u conuertitur 17
i & u conſonantes 9.11
i & u in medio dict. qd ſonent 3
i pro ij 224
i finita breuia ne an prod. 838
i pura quando non poſsit produci 62
iber quale nomẽ, & qd 222.183
il finientia correpta 838
imber & compoſita 181
imperatiuus modus qui & quales. & c. 318
imperatiuus modus quot tempora habeat 301
imperatiuus modus an præteritũ tempus habere poſsit 301

imperati.modus quare prima ſin gul.perſona careat 341.667
imperatiuus ſecundæ perſonæ quem caſum habeat 533
imperatiui modi præteritum tem pus Græcos habere 301
impero quãdo datiuũ, & quãdo datiuum cum accõ habeat 714
imperſonale uerbum qualem ſi gnificat.habeat 319.320
imperſonale & infinitum quomo do differant 308
imperſ.uerba unde deriuẽtur 325
imperſonalia quæ præterita ha beant 662
imperſonalia quæ infinita nõ pa tiuntur 663
impetſonalia quæ primam perſo nam habere poſſunt 325
imperſonalia actiuæ & paſsiuæ uocis 66.662.663
imperſonalia actiuæ uocis cui ca ſui iungantur 662
imperſonalia ab actiuis & neu tris pro manantia 662
imperſonalia cum quibus caſib. cõſtruãtur 589.591.661.662
imperſonalia defectiua quæ 315
imperſonalia gerundia,& ſupi na carere perſonis 342
inchoatiua & meditatiua qualia uerba 323
inchoatiua uerbi ſpecies 321
indeclinabilia nomina 270
indeclinabilia,aptota, & mona ptota in quo diſtent 151
indicatiuus ſiue definitiuus mo dus qualis 217.316
indicat.modus quare primus 317
indicatiuus modus quot habeat tempora 301
indicatiuus modus quare dica tur 318
induo quomodo cõſtruatur 738
infinitiuũ uerbũ generale 657
infinitum nomen quid 52
infinitiuus imperſonalis 398
infinitiuus modus qualis 319
infinitiuus poſt imperſonalia uer ba 661.662
infinit.oĩb.modis & partib.ora tionis poteſt coniungi 659
infinit.qualia tempora hab. 303
infinit.loco nominis 658.735
infinitiuus pro præterito imper fecto indicatiui 660
infinitæ perſonæ quæ 445
infinita uerba quare noĩata 313
infinitiua uerba deficere 141
inquio & inquam 379.380.628
inſtans tempus quale 301
intereſt & refert cui caſui iungan tur 462.599
interiectio quid 541
interiectio cur ſic dicta 421
interiectio & aduerbium quomo do differant 541
interiectiones nõ componi 146
interrogatiuum nomen quid 52
interrogatiua nomina cuius par tis orationis ſint 565
interrogatiua uerba quomodo conſtruantur 697.698
intranſitiua qualia uerba 423
inuſitata nomina 277
Ir quale nomen 184
Is finita cuius generis 722.782
is finita quę longa,ą breuia 840
Iugerum 231.232
iupiter quomõ declinetur 180
ix finita producta 842

K

K Litera ſuperuacua 29
k & q cui literæ 9
k & q an differant 8
k q & c unam uim habent 9
k an ſyllabam finiat 40

L

L Qualem ſonum habeat 22.23
l quomodo mutetur 23
l pro n 29
l quantum numero ualeat 849

l,n,r,immutabiles 15
latinis quot literæ 8
laudatiua & uituperatiua uerba 695
laus & uitupatio rhetoricæ 873
Legiſlatio quid 880
Libra quid uel as 850
linea breuis & longa quid 833
liquidæ 6.33
litera quid 2.3.832
litera unde, & quare ſic dicta. 2.3.552
literę quot ſyllabam faciant 43
literę quare elementis comparentur 2.9
literæ terminales quot 215
literarum ordo 29
literarum noĩa cuius generis 163
literarũ, numerorũ nomina à quatuor uſq; ad centum indec. 152
literarum figuræ quot 3
literarũ & element. diſcrimen 3
localenomen 53
locus communis Rhetoricæ 871

M

M An terminalis litera 40
M obſcurum, & quomodo muteiur 23
m geminatur 17
m poſt & ante s 18
maſculina in a unde deriuentur 120
maſculina quot habeant literas finales 119.215
matutinus unde dictus 68
mei,tui,ſui,&c.& genitiui primitiui differentia 614
meridies pro medidies 114
metra 892.895
metra generalia quę et quot 752
modus quis primo ſciendus 316
modi uerſuum quot & qui 754
modi uerborũ quot & q 316.318
modi in infinitiuum tranſ. 660
monoptota,triptota,pentaptota, hexaptota pronomina q̃ 466
monoſyllaba 203
Multus an comparat.habeat 75
mulucha & turta 163
mutæ 4.5.6.27
mutæ ante ſemiuocales 34

N

N An terminalis litera 40
N quid ſonet, & quomodo mutetur 23.24
narratio rhetorica quid 866
narrationis ſpecies quę & q̃ib.
Nemo cum compoſitis 167
Neutrũ genus, & quale 118.423
neutrum genus quare pronomina habeant 455
neũtra quot habeant lr̃s fin. 215
neutra in utroq; tres ſimiles caſus habent 230.234
neutra in a, quomodo in genitiuis habeant 121.162
neutra in a mutantur 163
neutra in e quomodo ablatiuos faciant 252.253
neutra in us quõ g̃rõs fa. 209
neutra, uel abſoluta uerba 233. 275.280.281
neutropaſsiua uerba 283.315
neutropaſsiua quot tempora & participia habeant 436
neutra & deponentia quem caſum habeant 690.691.699
Nihili,frugi,mancip.&c. 99
Noctu & die conſtruct. 729
nomen quid 48.49.760.784
nomen unde dictum 49
nominis proprium quid 46
nominis proprij & appellatiui diſcrimen 49
nomini quæ & quot accid. 48. 760.776
nomina in a, e, & o, cuius generis, & quõ g̃rõs fac. 119.160
nomina in e,i,um,on, an, &c.cuius generis 165.178
nomina in d,go,do,&c. 121.122. 166.170

nomina in bs,rs,ps,ns,&c. 213
neutra in ur,al,el,il, ol,ul,um, im,
in,& en,cuius generis 156.157
nomina in u,c,d,ul,&c. cuius ge
neris 122.123.169
noïa in al,el, & il cuius gñis ſint,
& quõ genitiuos faciunt 171
noïa in er,ir,or,etc. 183.176.177
nomina in u & yn 168.169.174
nomina in ia, & deriuata 69
nomina in ar,er,ir,or,& ur cuius
generis 124.125.127.128
nomina maſculina & fœminina
deriuata ab o 122
noïa in ntõ er,uel us habẽtia 227
nomina in æs 210.138.190
nomina in eus & aus 211.138
noïa in as,es,is,os, us cuius gene
ris 187.129.130.131.132.195
nomina neutra in us 210
nomina q̃ in us uel u deſinũt 201
nomina in t,s,x,yx, cuius gene/
ris, & quomodo genitiuos fa-
ciant 137.171.211
nomina in ax, lx, ex, ix, ox, ux.
cuius generis 135.136.137
nomina pro infinitiuis 665
noïa e,uel i,hñtia in ablatõ 154
noïa in e⁹ quõ in uc͂tõ hẽãt 227
noïa localia quõ cõſtruãtur 752
nomina numeralia 121
nomina num. & aduerbia quo-
modo differant 142
nomina urbium 61
nomina metallorũ,ſeminũ,menſu
rarum, & humidorũ, an plur.
num.habeant 144
noïa in s,præcedente cõſona 138
noïa in im,en,ar, 127.175.176
nomina quot literas terminales
habeant 159.160
nominata in a & æ deriuata 65
nomina in cus, culus, & um, &
deriuata 66
nomina à proprijs deriuata, & à
neutris in e 66
nomina à nominibus ſecundæ de
clinat.deriuata 66.67
nomina pluralia ſemper 145
nomina quæ ſing. & plur.nume-
rum demonſtrant 142.143
nomina ex materia,morbis, pro-
feſsionibus,&c.compoſita 58
nomina unde componantur 147
nomina cõpoſita cum participijs
aut uerbis,quõ uarientur 19.20
nomina quæ ſingul. & pluraliter
idem ſignificant 144
nomina pro aduerbijs, & uim eo
rum recipientia 225.531.532
nomina pro participijs 157
nomina & participia an ſemper
ſint tertiæ perſonæ 476
noïa q̃re tertiæ pſonæ 362.449
nomina quare uerbis primæ uel
ſecundæ perſonæ præponi nõ
poſsint 591
nomina & pronomina pro ad-
uerbijs,& econtra 422
nomina quæ ut pronomina decli
nantur 161.812.813
nomina quæ uidentur participia
eſſe 432.433
nomina quæ à generali regula di
ſcedunt 138.139
nomina primitiuorum ſignifica-
tionem habentia 58
noïa ſubſtantiæ infinitę 52 (645
nomina obliquos caſus exigẽtia
nomina quæ cõparari poſsint 73
nomina propria,gentilia & poſ-
ſeſsiua ſimul 58
nomina patriam et poſſeſsionem
ſignificantia 63.64
noïa ꝓpria ciuitatũ,et appellatiꝰ
ua quędã quãdo motũ in,de,&
ad locũ ſignificant 523.524.528
nominũ in x,cõmunis regula 137
nominatiuus ſiue rectus 151
nominat. quãdo immobilis 656
nominatiuus a producitur 164
neceuas et ucuus plur.pr̃æ dec. 220

nomi-

nominatiuus & uocatiuus plur. ſecundæ dec. 230
niũs plural. tertiæ declin. 261
nominatiuus quartæ declin. 271
nominatiuus & uctiũs abſoluti, et eorum conſtructio 644
nominatiuus pro accuſatiuo & ablatiuo 571.648
niũs quãdo ablatiuũ habeat 653
nominatiui ſingul. tertiæ declin. terminationes 261
noſtras & ueſtras unde deriuentur 448.619
Ns finita 780
nulli & nullæ pro nullius 179
numerale nomen 53
numeralia nomina à quatuor uſque ad centum 152
numeralia nomina declinabilia & indeclinabilia 853
numerabilia nomina declinabilia cuius generis 163
numerus quid 140
numerus omnis partis orationis duplex 140.438.343.463
numerum quæ partes orationis non habeant 142
numerorum natura 141
nundinum & nundinæ 857

O

OQualis litera 19
O quomodo conuertatur 20
O pro u 21.22
O, ſi, & ut, pro utinam 670
O quid ſignificet 540
O cuius partis orationis 475
O cui caſui iungatur ibid.
O terminata producta 837.838
O & or uerborũ principalis terminatio 926
Ob præpoſitio 37
obliqui caſus qui & quot 155
obliquos omnes genitiuum ſequi 224.226
obſcænus unde cõponatur 376
obolus quid 850
Ocyor comparatiuus unde 432
Oe diphthongus 30.31.32
œ & æ longæ ſunt 158
Ol terminata correpta 838
olfacio & odoror conſtructio 732.733
Omnipotens unde compoſitum & quare non comparetur 819
On quomodo gtũm faciat 174
Operatio & eius partes 869
optatiuus modus an pfectus 318
optat. qualia tẽpora habeat 302
optatiui quare præteritum habeant 670
Or maſculina, quomodo mutenatur in fœminina 277
or terminata producta an breuia (839
oratio quid 44
oratio perfecta ex quibus conſtet 560
oratio quõ ordine dicenda 858
oratio Rhetorica quid & ex quibus conſtet 554
orationis diuiſio 44
orationis partes quot 45
orationes ſecundum dialecticos quot 44.45
Ordinale nomen 53
ordinatio uerbi 657
ordo aduerbiorum quis 542
Ox terminata breuia 842

P

PAn terminalis litera 42
P ante t 33
Panthus 208.209
pars orationis quid 422
partes orationis quæ declinabiles 344.
partes orõis principales q̃ 463
partium orationis ordo 560
participium quid 827
participiũ unde & quare repertum 421.423.425.427
participium unde conſtet 564
participium an recte tertium locum teneat 418

pas-

participiũ pro uerbo 424.425.
595
participium quare non compa=
retur 601
participiũ quare nomẽ 650.433
participium quare poſt uerbum
ponatur 563
participium pro uerbo,& econ-
trà. 435
particip. quomodo à uerbis ſepa
retur 46
participij conſtructio 634
participij tempora 427.428
participio quę & quot accidunt
426
participia unde deriuentur 425
participia quō declinentur 434
participia an componãtur 147.
330
participia quomodo conſtruan-
tur 600.650
participia quæ genitiuos habent
709.710
participia defectiua 431
participia pro uerbis 715
participia in ns,us,a,um,cuius tẽ
poris 426
participia in us,rus,dus,tus,ſus,
xus,& uus,cuius tẽporis 428.
429.438
participij præteriti tẽporis 307
participiorum cuiuſcunq; tem=
poris terminationes 936
paſsiua uerba 289
paſsiua unde fiant 610
paſsiua cui caſui iungantur 690
paſsiua pro actiuis 290
paſsiua pro actiua & neutrali ſi-
gnificatione 292
paſsiuorum uerborum conſtru-
ctio 692.694
paſsiuorum loco uerba quædam
ponuntur 282.283
paternus caſus quis 153
patrium nomen quid 52.53.
patronymica quæ, unde & eorũ
genera 53
Pecuniæ uocabula 852
pentaptota quæ 155
penum & penus 158.200
per pro ualde,& cauſa 492.559
perſona,1,2,& 3,quæ 340
perſonis quō utamur rectè 340
perſonæ pronominum quot, &
quomodo eis utamur 451.452.
585.619.620.621
perſonæ q̃ finitæ et infinitę 340
perſonæ uerborum quot ibid.
Phorcys 174
Pluralis numerus 140.141
pluſquamperfectũ tempus 310.
345
ponderũ nomina 850.859.860
poſſeſsiuum nomen 57
poſſeſsiuus caſus 153
poſſeſsiua nomina pro patrony-
micis 54
poſſeſsiua & patronymica quo=
modo diſtent 57
poſſeſsiua quæ, & unde deriuen
tur 57.58
poſſeſsiua uaria,cum eorum ter-
minationibus 59.62.63
poſſeſsiua pronomina 448.449
poſſeſsiua quō conſtruantur 656
poſſeſsiuorũ proprium quid 639
poſitio Rhetoricæ quid 878
poſitio nominũ cur inuenta 587
poſitiuus pro ſuperlatiuo 629
poſitiuorum conſtructio in com=
paratiuis & ſuperlatiuis ſerua=
tur 651
potior,fruor quomodo conſtru-
antur 732
Præneſte 250.251.636
prænomen quid 48.49
præpoſitio quid 487.766
præpoſitio cur ſic dicta 421.495
præpoſitiua præpoſitio 45
præpoſitionis propriũ 47.493
præpoſitiōis cōſtructio 304.305
præpoſitionis & coniunctionis
diffe-

differentia 47
præpoſitiones quæ & coniunctiones & aduerbia 488
præpoſitiones quot ſyllab. conſtant 489
præpoſitiones quibus caſib. iunguntur 195
præpoſitiones quæ præpoſterè ponantur 493.502
præpoſitiones abundant & deficiunt in oratione 630
prępoſitiones inſeparabiles 293
præpoſitiones quomodo nominibus adijciantur 604
præpoſitiones compoſitæ, an ſignificationem mutent 95
præpoſitiones ſeparatæ & cōpoſitæ quos caſus habeant 498
præſens tempus primum, & quale 308.312
pręſens tēp⁹ facit alia tēpora 310
præſens pro præterito 435
præter cui caſui ſeruiat 736.741
pręteritum tempus quale, & quomodo mutetur in alia 300
pręteritū imperfectū quale tēpus quō & unde fiat 301.344
præteritū perfectū & pluſquamperfectum quale tempus 301
pręteritū tempus quō fiat 351.352
præteritū perfectū tempus quos motus habeat 345
pręteritū cum præſenti cogitatio 673
præteriti perfecti generalis formæ quot 355
ptā & ſupina uerborū uaria 351
præterita & ſupina à uerbis in io deſinentibus 411
prima declinatio, et eius terminationes 216.217
prima declin. quandoq; in dat. et ablat. plur. bus habet 221
prima perſona alijs præſtantior 317
prima perſona aſſumit tertiā per conceptionem 619
prima, ſecunda coniugatio quæ 926 & 927
prima coniugatio quomodo præterita faciat 362
primitiua pronomina quæ & quot 924
primitiua & poſſeſsiua quomodo differant 607
primitiua uerbi ſpiritus 321
pronomen quid 444.582.765. 798
pronomen quare, & unde ſic dictum 422
pronominis proprium & finis 46.583
pronomini q quot accidunt 880
pronomina quæ ut nomina declinentur 485
pronomina quare recipiant caſus 582
pronomina quæ articuli 449
pronomina relatiua & demonſtratiua quæ differant 446
pronomina quæ mobilia & communia 455
pronomina compoſita cum met & ce 458
pronomina pro proprijs nominibus 486
pronomina indubitabilia 812
pronomina an uerbis uocatiuis præponi poſsint 573
pronoīa quę uſūm habeant 450
propria noīa quę 49.50.64.119
ꝑpria nomina in loco 722.740
propria quæ & appellatiua 54
propria tertiæ decl. nomina 250
propriorū nominū genera 122
pudet, tædet, quomodo conſtruantur 720

Q

Qualis litera 29
quadrans quid 852
quarta declinatio, & eius terminationes 270

quarta decl.pronominum 474
quartæ coniugationis termina-tiones 411
quies & compoſita 189
quinarij quid 853
quinta declin.quæ,& eius termi-nationes & genera 273
quis an pronomen 483
Quorſum unde compoſitum 580
que,atq;,&,pro nec 735

R

R Qualis litera, quō mutetur, & an terminalis litera 24
R aſpiratur 158
R & ſuim uocalium habent 158
Redditiua nomina 52
reciproca pnomina 607.608
refutatio quid 870
rectus caſus 152
Rh cohærentes quid ſonent 14

S

S Litera amittitur 22
S litera conſonans 33
S an ſyllabam terminet 41
S litera qualis 25.26
S ſimplex ante mutum 17.18
ſecũda declinatio qualis, & eius terminationes 222.230
ſecunda decl.pronominum 469
ſecũdæ cõiugationis uerba, ſupi-na ptam & terminationes 336
ſemis quid 852.850
ſemiuocales,quales,quæ, quot et quare ſic dictæ 4.5.33.34
ſententia qd et eius ſps 868.869
ſeptunx quid 862.850
ſeſtertius quid 857.850
ſextans quid 852,850
ſextula quid 852.851
Significatio uel generis uerbi quid 274
ſiliqua quid 850
ſimilis cui caſui iungatur 731
ſimois quomodo declinetur 195
ſingularis numerus 140.141.318
ſingularis numeri quæ nomina ſemper 143
ſingularis nominū intellectu plu-ralia & econtra 145
Soleo uerbum 375
ſpecies nominis & pronominis duæ lex 48
ſpecies uerſuum 753
ſubiunctiuus modus 317.671
ſubiunctiuus modus qualia tem-pora habeat 303
ſubiunctiui modi uis 675
ſubiunctiuum pro infinitiuo 659
ſubiunctiuum uerbis quomodo utamur 680
ſui,ſibi quale pronomē 276.481
ſum cum ſupinis & compoſitis 309
ſuperlatiuū quid eiuſdemq; con-ſtructio 78
ſuperlatiua an mobilia, & unde formata 80.81
ſuperlatiuorum conſideratio 80
ſupina primæ coniugationis 363
ſupina quare nominata 307
ſupina actiuæ & paſsiuæ uocis 320
ſupina cuius generis, & eorum conſtructio 320,321
ſupina uim uerborum habentia 664
ſupina in tum & u quid ſignifi-cent 306
ſupina in u quomodo caſum ha-beant 700
ſyllabæ conſideratio 35
ſyllaba in b deſinens 37
ſyllaba & dictio quomodo diffe-rant 42
ſyllaba communis quando fiat 43
ſyllaba an per ſe aliquid ſignifi-cent 44
ſyllabæ quare ſic dictæ 153
ſyllabæ principales 37
ſynonyma nomina 50.52
σύνταξις quid latine 553

T Li-

T

T Litera & c immutabilis 15
t quomodo conuertatur 29
t an terminalis litera 41
t finita 842.843
Talentum magnum 852
tam & quam conſtructio 78.79
Temporale nomen quid 53
tẽpus quale uerbi accidens 299
tempora uerborum quot 300
temporis à neutris uerbis proma nantia quot 435.436
tempora participiorum quæ & quot 434
terminatio genitiui ſingularis ſecundæ, tertiæ, quartæ, & quintæ declinationis 912
terminationes & nomina tertiæ declinationis 234
tertiæ declin. nomina in us 240
tertia ꝓnominis declinatio 474
tertia perſona imperatiui ſimilis eſt ſubiunctiui 302
tetraonyma 52
tetraptota 155
Totum quid 621.622
Tranſitio generis quō fiat 622
tranſitiua uerba quem caſum habeant 665
tranſ. uerba quare dicantur 423
tranſitiua participia quæ 649
tridens 257
triens 852
tryonyma 52
triptota 155
turbo quomō gtūm faciat 167
turia & Mulucha 163

V.

V Litera quomodo ſonet 4
V pro f digamma 12.13
V pro nihilo 12
V amittitur & mutatur 21.22
V & conſonans 11.12
V finita an breuia uel an producta 838
uerbalia nomina in a, e, us, & lis 652
uerbalia uel participialia cuius generis 128
uerbalia ab armo & armor 758
uerbū quid, & unde dictum 275
uerbum quare añ ſe nomen patiatur 560
uerbi proprium 46
uerbi accidentia 276.605.768
uerba coniug. & genus mutantia tamen in eadem ſignificatione manentia 289
uerba uocem actiuorum habentia 692
uerba paſsiuam uim habentia quomodo conſtruantur 692
uerba acquiſitiua, & ſenſum ſignificantia quomodo conſtruantur 647
uerba infinita uim nominum habentia 304
uerba uel ablatiuum uel accuſatiuum cum præpoſitione habentia 701
uerba quæ ptam geminant 359
uerba abſolutam ſignificationem habentia 292.293
uerba ſola ad mares & fœminas pertinentia 427
uerba perfecta ſine caſibus 283.289
uerba una uoce uaria ſignificantia 299
uerba primæ coniugationis 843
uerba qua ptam ab alijs ſumunt 314
uerba ſecundæ coniug. in eo, & neo cum eorum præteritis & ſupinis 279
uerba in do et go. cū eorū pręteritis & ſupinis 395.399 in ho, lo, mo es no, 402.403. in po, ro, ſo, to, & xo, 406.407. in uo duas et unam ſyllabam, bo, & ſco, 385.386. in cio, dio, io, & tio, 381.382.314

uerba actiuæ & paſsiuæ ſignificationis 285
uerbis primæ & ſecūdæ perſonę utimur ſine nominatiuis 597
uerſus ratione ſimplex qualis 753
uerſus comici quales 880
Vl finita quæ breuia 838
Vm terminata breuia ibid.
um pro orum 231.232
Vncia quid 852
undeuiginti quid 858
Vocales quot, & quot ſonos habeant 3
uocales quare et unde ſic dictæ 5
uocales præpoſitiuæ & ſubiunctiuæ 300
uocales ancipites uel liquidæ 6
uocalium & conſonantium differentia 9.19
uocatiua uerba 309
uocatiuus qui & ſaluatorius caſus 153
uocatiuus cuius perſonæ 340.637
uocatiuus quādo nominatiuo ſimilis 922
uocatiuus ſingularis primæ, ſecundæ, tertiæ, & quartæ declinationis 217
uocatiuus quare ſubſtantiuis & uocatiuis uerbis non adiungatur 642
uocatiuum quæ nomina habere non poſsint 938
uocatiuum quæ pronomina habere poſsint 606.638.642
uocatiuum extremum locum in ordine habere 154
uocatiui à nominibus in ius deſinentibus 228
uox quid 1.832
Vr finita breuia 840
Vs finita neutra & propria 810
Vs terminata producta 841
uſus quid 867
uſuum diuerſitates & differentię 867
Vter quid 487
uter & uterque quomodo differant 150
Vx finita producta 842

X

X duplex eſt litera 18.26
X an terminalis litera 41.42

Z

Z litera qualis 5
Z duplex litera 18
Z ubi in ſyllabis ponatur 42
Z ante m 33

FINIS.

